

ΔΕΛΤΙΟΝ

ΤΗΣ

ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΘΝΟΛΟΓΙΚΗΣ

ΕΤΑΙΡΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΔΕΛΤΙΟΝ

ΤΗΣ

ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΘΝΟΛΟΓΙΚΗΣ

ΕΤΑΙΡΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΟΜΟΣ ΠΡΩΤΟΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΑΔΕΛΦΩΝ ΠΕΡΡΗ

ΕΝΙ ΤΗΣ ΠΑΤΕΙΑΣ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ

1883

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ἡ μελέτη τοῦ παρελθόντος βίου αὐτοῦ παντὶ μὲν ἔθνει ἐπιβάλλεται ἐπιτακτικῶς, τῷ ἑλληνικῷ ὅμως καθιστᾷ τὴν ὑψίστην τῶν ὑποχρεώσεων αὐτοῦ. Ἐκ τῶν παλαιῶν ἔθνων, ὡς τοιοῦτον καὶ πολιτικὸν ἄγον βίον, μόνον τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος περιεσώθη, μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν· ἀλλὰ καὶ οὐδεὶς τῶν ἐπὶ γῆς λαῶν ὑπέστη τοιαύτας καὶ τηλικαύτας μεταβολάς, εἴτε ἐσωτερικάς, εἴτε ἐξωτερικάς, οἷας ἡ ἑλληνικὴ φυλή. Τοῦ ἐτέρου τῶν ἀρχαίων ἔθνων, ἀλλὰ κατὰ τὸ ἡμισυ ἐπιζήσαντος, τῶν Ἰουδαίων, ἡ ὀρησκειτικὴ πίστις ἀπέμεινεν ἡ αὐτὴ καὶ ἀναλλοίωτος, συνεπαγαγοῦσα τὸ ἀναλλοίωτον τοῦ πνευματικοῦ καὶ ἔθνικοῦ χαρακτῆρος αὐτῶν. Τῶν Ἑλλήνων ἡ ὀρησκεία μετεβλήθη, ἠλλαξεν ἐκ θεμελίων, αὐτοὶ δ' ἐγένοντο τῆς ἰδίας ὀρησκείας οἱ ἀνατροπεῖς. Μεταβολὴ τοιαύτη εἶπετο, ὅτι ἔμελλε νὰ ἐπιδράσῃ τοῦ ἔθνικοῦ χαρακτῆρος. Τὴν ἐπίδρασιν ταύτην ἐπέτειναν αἱ ποικίλαι ξενικαὶ κατακτήσεις, αἱ ἀπὸ Ῥωμαίων μέχρι Τούρκων κατακλύσασαι τὰς ἑλληνικάς χώρας καὶ περιβαλοῦσαι τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος. Ἡ μελέτη ἐντεῦθεν τοῦ βίου τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, ἀπὸ τῆς ἀφανείας τῆς πολιτικῆς ἀνεξαρτησίας καὶ τῆς ὑποδουλώσεως αὐτοῦ, μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς ἡμερῶν, συνιστᾷ μίαν τῶν ὑψίστων ἐπιβολῶν τῶν καθ' ἡμᾶς Ἑλλήνων. Δέον ἵνα ἀπαδειχθῇ οὐ μόνον ἡ ἐνότης τοῦ ἑλληνικοῦ βίου, οὐ μόνον τὸ στερεὸν τῆς οὐσίας καὶ τῆς κεφαλαιώδους ιδέας αὐ-

τοῦ, ἀλλὰ καὶ νὰ ὀρισθῇ, τίς ὁ ἀληθὴς ἐλληνικὸς βίος καὶ τίς ἡ δεσπόζουσα καὶ κυριεύουσα ἰδέα ἐν ὅλῳ τῷ μακρῷ αἰῶνι τοῦ ἐλληνικοῦ βίου. Ὅπως στοιχεῖα τινὰ ἐπιζήσωσι τοιαύτης καταστροφῆς, ὅπως ἰδέαι τινὲς καὶ δοξασίαι ἐπικρατήσωσι παντοίας ἐπαναστάσεως ἐσωτερικῆς καὶ ποικίλων ἔξωθεν ἐπιδρομῶν καὶ ἀντιθέτων κατακτήσεων, βεβαίως αἱ ἰδέαι καὶ αἱ δοξασίαι αὗται εἰσὶ συμφυεῖς τῷ ἐλληνικῷ βίῳ καὶ τὰ αἰώνια θεμέλια αὐτοῦ. Τίνες αἱ ἰδέαι, τίνες αἱ δοξασίαι αὗται, αἱ διήκουσαι δι' ὅλης τῆς νυκτὸς τῆς ξενικῆς κατακτῆσεως καὶ τοῦ ληθάργου τοῦ πολιτικοῦ βίου, πρόκειται τὸ κυριώτατον πρόβλημα τοῦ φιλοσόφου "Ἕλληνας ἱστορικοῦ, ἐκ δὲ τῆς ἀκριβοῦς καὶ τελείας ἐπιλύσεως τούτου ἤρτηται ἡ ἐν τῇ μέλλοντι σὺμφων καὶ ἐπιτυχῆς ἀνέλιξις τοῦ ἐλληνικοῦ βίου· διότι παραπαίους τὰ ἔθνη, τὰ ἐκτρεπόμενα τῆς ἰδιοφυίας αὐτῶν, ἢ ἐκζητοῦντα, ἐν μορφαῖς καὶ ἐν διατυπώσεσιν, ἀντικειμέναις τῷ ὅλῳ βίῳ αὐτῶν, τὸ κράτος καὶ τὴν δύναμιν.

Ἄλλ' ὅπως ἡ τοιαύτη ἐργασία συντελεσθῇ πλήρης, ὅπως ὁλόκληρος καὶ καθ' ὅλα ἐρευνηθῇ ὁ ἐλληνικὸς βίος ἐν τῷ παρελθόντι κατακλυσμῷ, ἡ συναγωγή πάντων τῶν στοιχείων τῶν ποικίλων ἐκδηλώσεων τοῦ βίου τούτου ἐν τῇ περιόδῳ ταύτῃ πρόκειται ἐπιβολὴ τῆς πρωτίστης ἀνάγκης. Τὴν συναγωγὴν τῶν στοιχείων τούτων προτελλε-

ται ἡ ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ἔτους ἰδρυθεῖσα ἐν Ἀθήναις Ἱστορικὴ καὶ ἐθνολογικὴ Ἑταιρεία τῆς Ἑλλάδος, τῇ ἰδέᾳ ταύτῃ δὲ πρόκειται νὰ ὑπηρετήσῃ τὸ ἐπ' αἰσίοις ἀπὸ τῆς σήμερον ἐκδιδόμενον περιοδικὸν αὐτῆς. Ἡ Ἑταιρεία ἀνέλαβε τὸ ἔργον τῆς περισυναγωγῆς πάντων τῶν μνημείων τοῦ ἐλληνικοῦ βίου, κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἐκλείψεως αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ἐλευθέρου κόσμου καὶ καθ' ἃς ἡμέρας ἐτέλει τὸ ἐλληνικὸν Γένος δοῦλον ταύτῃ ἢ ἐκείνῃ τῇ ξένῃ κατακτῆσει. Οὐδὲν ξένον τῇ μελέτῃ ἡμῶν ἐκ τῶν ἀφορώντων εἰς τὸν καθ' ὅλα βίον τοῦ ἐλληνικοῦ ἔθνους, εἴτε τὸν κατ' οἶκον, εἴτε τὸν κατ' ἐκκλησίαν, εἴτε τὸν κατὰ τοὺς ποικίλους κλάδους τῆς ἀνθρωπίνης ἐργασίας. Δέον ἵνα περισυναχθῇ καὶ αὐτὸ τὸ σμίκριστον λείψανον, καὶ αὐτὸ τὸ περιφρονούμενον θρύμμα τῆς ἐκλιπούσης ὑπάρξεως· διότι πολλάκις ἡ λύσις σπουδαιοτάτων ἀποριῶν καὶ θεμελιωδῶν προβλημάτων ἤρτηται, ἀπὸ τῆς διασώσεως ἐνὸς ἀσημάντου λειψάνου. Ἡ ἐπιστήμη ἀπὸ ἐνὸς ὀπτοῦ πολλάκις ἀνφοδομήσεν ὁλόκληρον ζῶον ἐκλιπόν. Ὁ μαργαρίτης εὔρηται ἐν τῷ βορβορῷ, εἰς τὰ ἔγκατα δὲ τὰ σκοτεινὰ τῆς γῆς τὰ πολύτιμα μέταλλα.

Ἡ Ἱστορικὴ καὶ ἐθνολογικὴ Ἑταιρεία τῆς Ἑλλάδος ἐπικαλεῖται, ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ τὴν ἀρωγὴν παντός "Ἕλληνας καὶ ξένου· διότι εὐτυχῶς, τό γε νῦν, ἡ μεγάλη πολιτεία τῆς ἐπιστήμης δὲν ποιεῖται

ΑΙ ΑΣΘΕΝΕΙΑΙ

ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΜΥΘΟΥΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΑΟΥ.

ΓΗΘ

Ν. Γ. ΠΟΛΙΤΟΥ.

Α'.

διακρίσεις φυλετικὰς ἐν τῷ ὑψίστῳ ἔργῳ αὐτῆς. Τὸ περιοδικόν, οὐ ανέλαβε τὴν ἔκδοσιν, ἔσται ἐν τῶν ταμείων, ἐν ᾧ ἀποθησαυρισθήσονται ὅσα ἔνεστι πλείονα τῶν διδαγμάτων περὶ τοῦ βίου τοῦ ἑλληνικοῦ Ἰένους, κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀφανείας αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ὀμοσπονδίας τῶν ἐλευθέρων ἐθνῶν. Ἄς σπεύσωσιν εἰς τὸ ἔργον οἱ δυνάμενοι, περισώζοντες ὅσα ἔνεστι πλείονα τῶν μνημείων τοῦ παρελθόντος καὶ συντελοῦντες οὕτω εἰς τὴν τελειότεραν καὶ πληρεστέραν διαφώτισιν αὐτοῦ. Ἄς ἐλπίζωμεν δέ, ὅτι, τοῦ ἔργου τῆς περισυναγωγῆς χωροῦντος πρὸς τὴν τελείωσιν αὐτοῦ, καὶ οἱ προωρισμένοι εἰς τὴν ἐκ τῶν ἀποθησαυριζομένων φιλοσοφικωτέραν σύνθεσιν οὐκ ἐκλείψουσι τῷ Ἑλληνισμῷ.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 11 Ἰουλίου 1883.

ΤΙΜΟΛΕΩΝ Ι. ΦΙΛΗΜΩΝ

Πρόεδρος τῆς ἐθνολογικῆς καὶ ἱστορικῆς

ἑταιρίας τῆς Ἑλλάδος.

Αἷτια ἀσθενειῶν: Σκουλήκι. Θεός, διάβολος, μάγαι.—θεραπεία αὐτῶν ὑπὸ τῆς θείας ἀντιλήψεως.—Ξόρκια.—Μεταθίβασις τῆς νόσου εἰς δένδρα, εἰς ξῆρα, εἰς ἀνθρώπους.—Δίωξις αὐτῆς εἰς ἐρήμους τόπους.—Πράξεις πρὸς ἀποσάθησιν ἐπιδημικῶν νόσων.

Ἐν τῇ βραχείᾳ ταύτῃ μελέτῃ περὶ τῶν ἀσθενειῶν ἐν τοῖς μύθοις τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ θὰ περιορισθῶμεν εἰς τὴν ἐξέτασιν ἐκείνων μόνον τῶν γνωστῶν ἡμῖν προλήψεων, ὅσαι ὅπωςδήποτε συνδέονται πρὸς μυθικὰς παραστάσεις· διότι ἡ ἔρευνα τῶν τῆς δημόδου ἰατρικῆς καὶ τῆς μαγικῆς θεραπείας ἀποτελεῖ θέμα ἴδιον, περὶ οὗ ἐπιφυλασσόμεθα νὰ διαλάβωμεν ἄλλοτε.

Ὁ κοινὸς λαὸς, ἀγνοῶν ὡς εἰκὸς τοὺς φυσιολογικοὺς νόμους καὶ ἀδυνατῶν νὰ ἐμβαθύνῃ εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν παθολογικῶν φαινομένων, ἀποδίδωσι τὴν γένεσιν τῶν νόσων εἰς διαφόρους ξένας ἐπηρεάς, εἰς δυνάμεις ἐκτὸς τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος ἐνεργοῦσας. Ἐξ ἀναλογίας δὲ κρίνων, ὑποθέτει ὅτι ἡ τῆς ἀσθενείας αἷτια εἶναι σκώληξ ἢ σκώληκες, εἰσχωρήσαντες ἔξωθεν εἰς τὸ ἀνθρώπινον σῶμα, ἐπειδὴ βλέπει ὅτι σκώληκες λυμαίνονται καὶ διαφθείρουσι τοὺς καρπούς καὶ τὰ θάλλοντα δένδρα. Αὕτη δὲ φρονοῦμεν, ὅτι εἶναι ἡ ἀρχικὴ καὶ ἀπλουστάτη ἀντιλήψις περὶ τῶν αἰτίων τῶν νόσων παρά πᾶσι τοῖς κατὰ φύσιν λαοῖς. Ἐν Ἑλλάδι πιστεύεται κοινῶς ὑπὸ τοῦ λαοῦ ὅτι σκώληξ προξενεῖ πολλὰς ἀσθενείας, μάλιστα δὲ τὴν ὀδονταλγίαν. Συ-

νήθεις δ' εἰσὶν αἱ φράσεις τῶν τρώει τὸ σκουλήκι, μοῦ μπεῖκαν τὰ σκουλήκια, λεγόμενα καὶ ἐπὶ ἠθικῶν βασάνων· παραπλησίαι δὲ ταύταις εἶναι καὶ ἡ φράσις μ' ἔφαγαν τὰ ἴφια. Ὅτι ὁμοία τις πρόληψις ἐπεκράτει καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησιν ἐξάγομεν ἐκ τῆς ἐπομένης ἑλληνικῆς ἐπιφθῆς κατὰ τοῦ λειχῆνος (inreliquo), ἣν ἀναφέρει ὁ Πλίνιος:

Φεύγετε, καθαρίδες, λύκος ἄγριος αἶμα (1) διώκει (2).

Οἱ τῆς ἐπιφθῆς ταύτης ποιούμενοι χρῆσιν ἐπίστευον βεβαίως, ὅτι ὁ λειχῆν προέρχεται ἐκ καθαρίδων ἐδρευουσῶν ὑπὸ τὸ δέρμα. Ἦν εἰκασίαν δὲ ταύτην πιστοῦσιν αἱ δοξασίαι τῶν πλείστων λαῶν περὶ τῆς ἀρχῆς τῶν νόσων. Ἐν Labruguière τοῦ Montagne noire τῆς Γαλλίας, ἅμα τις ἀσθενήσῃ βαρέως ἐξορκίζουσι τὸ δένδρον ἀκτέαν (sambucus ebulus) νὰ ἔγῃ τὰ σκουλήκια ἀπὸ τὸ μέρος ποῦ ἔξερει, ἄλλως τὸ ἀπειλοῦσιν, ὅτι θὰ τοῦ κόψωσι τὰ πόδια (3). Διότι ὑποτίθεται, ὅτι τὰ δένδρα βλάπτουσι διὰ τῶν ἐν αὐτοῖς παρασίτων ἐντόμων, ὡς διδάσκει παλαιὰ τις λιταυικὴ πρόληψις (4). Σκώληκες, ψυχαί, κάμπαι, φρῦνοι καὶ τὰ τοιαῦτα, εἰσδύοντα εἰς τὸ ἀνθρώπινον σῶμα προξενοῦσι διαφόρους ἀσθενείας, πρὸ πάντων ὀξεῖς πόνους. Οἱ Γερμανοὶ καλοῦσι Wurm (σκώληκα) πολλὰς ἀσθενείας· ὡς Finger-wurm, Haut-wurm, Knochen w., Loder w., Schwanz ἢ Sterz w., Toll wurm (ἐπὶ τῆς λύσσης τῶν κυνῶν.) (5) Schabe γερμανιστὶ καλεῖται ἡ σίλφη καὶ δερματικὴ τις ἀσθένεια (6). Ὁ Μάνναρτ ἀναφέρει καὶ ἄλλας ὁμοίας λέξεις, ὡς Fleischwurm, Beinwurm, Markwurm, Haarwurm κλπ (7). Πολλοὶ δὲ συγγραφεῖς ποιοῦνται λόγον

(1) Δ. Γ. ὕμνος.

(2) Plin., N. H. XXVII, 41 § 75. Κατὰ τὸν Πλίνιον, τρίβεται λίθος κοινός παρὰ τοῦς ποταμοὺς εὐρισκόμενος, ἐφ' οὗ βρῦον ξηρὸν καὶ λευκόν, μετ' ἄλλου λίθου καὶ ἀνθροπίνου σιέλου· καὶ ὁ λίθος ἐκείνος προστρίβεται τῷ πάσχοντι μέλει τοῦ σώματος, ἐπιλεγόμενης τῆς κατὰ τῶν καθαρίδων ἐπιφθῆς.—Ἦ ἐπὶ βράχιον παρὰ τὰς πηγὰς φουμένον ξηρὸν καὶ λευκῶφαιον βρῦον καλεῖται κοινῶς λειχῆνα, τοῦτο δ' ἀποξεύμενον ἐν Μάνη ἐπιτίθεται ἐπὶ τῶν λειχῆνων πρὸς θεραπείαν.

(3) De Nore, Coutumes etc. des provinces σ. 402.

(4) Παρὰ Mannhardt, Wald- u. Feldkulte. 1875 I σ. 12, 13.

(5) Sanders, Wörterbuch d. deutschen Sprache. Lpz. 1865 II ἐν λ. Wurm.

(6) Sanders ἐν λ.

(7) Mannhardt I σ. 13.

περὶ τῆς προλήψεως ταύτης, τὰ μάλιστα διαδεδομένης παρὰ τοῖς γερμανικοῖς λαοῖς. Ἀρκούμεθα δὲ νὰ παραπέμψωμεν εἰς τούτους καὶ διὰ τὰς ὁμοίας προλήψεις τῶν Ἀγγλοσαξόνων (1). Ἴδιον ἐν Γερμανίᾳ ἀποδίδεται ἡ ὀδονταλγία εἰς σκώληκα, καὶ ἐπιφθῆς ὑπάρχουσι, δι' ὧν ἐκφέρονται παράπονα εἰς δένδρον, ἀπιδέαν ἢ ἐλάτην, ὅτι τρεῖς σκώληκες δάκνουσι τὸν πονοῦντα (2). Ἀλλὰ καὶ παρὰ λαοῖς μὴ εὐρωπαϊκοῖς ἀπαντᾷ ἡ αὐτὴ πρόληψις. Ἐν Παλαιστίνῃ πιστεύεται, ὅτι σκώληκες ἀδηφάγοι προξενοῦσι τὰ κοιλιακὰ νοσήματα (3). Οἱ Μανδουροῦτοι τῆς Βρασιλίας δοξάζουσι, ὅτι αἱ πλείστα ἀσθένεια προέρχονται ἐκ σκώληκος, ὃν ἐξάγει ὁ γόης ἰατρός, ἐκμυζῶν τὸ ἀλγοῦν μέρος (4). Οἱ Κιχαῖοι τῆς Μέσης Ἀμερικῆς ἀποδίδουσι ἐπίσης τὴν ὀδονταλγίαν εἰς σκώληκα. « Εἰξεύρομεν νὰ ἐξάγωμεν τοὺς σκώληκας ἐκ τῶν ὀδόντων... διότι σκώληξ εἶναι ὁ προξενῶν σοι τὰς ἀλγηδόνας » ἔλεγε γόης τις πρὸς πάσχοντα ἐξ ὀδονταλγίας ἀρχηγὸν τῶν Κιχαίων (5). Ταῦτα δὲ πάντα πείθουσιν ἡμᾶς ὅτι ἐν ἀρχῇ ἡ περὶ γενέσεως τῶν νόσων ἰδέα διεπλάσθη ἴσως, ὡς ἀνωτέρω εἶπομεν, ἐξ ἀναλογίας πρὸς τὰ δένδρα καὶ τοὺς καρπούς, διότι ἀδύνατον βεβαίως νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι παρ' ἀλλήλων παρέλαβον ταύτην οἱ λαοὶ τῆς Εὐρώπης καὶ οἱ ἰθαγενεῖς ἄγριοι τῆς Ἀμερικῆς.

Ἄλλ' ἡ ἀρχικὴ αὕτη ἰδέα, καίτοι τοσαῦτα μέχρι τοῦ νῦν διετηρήθησαν ἔχνη αὐτῆς, μετεβλήθη κατόπιν, πᾶσαι δ' αἱ περὶ ἰατρικῆς δεισιδαιμονίαι συγκεφαλαιοῦνται ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας εἰς τρεῖς θεμελιώδεις δοξασίας· πρῶτον ὅτι ἡ ἀσθένεια ἐπέρχεται ἐξ ἐχθρῶς τῷ ἀνθρώπῳ ὑπερφυσικῆς δυνάμεως, καὶ δι' ὑπερφυσικοῦ ἐπίσης τρόπου πρέπει νὰ πολεμηθῇ· δεῦτερον ὅτι ὁ ἄνθρωπος συνδέεται διὰ μυστηριωδῶν δεσμῶν μετὰ τῆς φύσεως, ὅποθεν ἐξήρτηνται ἢ τε ὑγίεια καὶ

(1) Grimm, D. Myth. σ. 1109, 1112, 1115, 1122, 1183 γ' ἐκδ. (σ. 968, 970, 971, 973, 979, 1032. τ. III σ. 341 δ' ἐκδ.).—Kuhn, Zeitschrift f. vergl. Sprachf. XIII σ. 63-74 131-151.—Wuttke, Aberggl. 2^a ἐκδ. § 231, 526. σ. 161, 329.—Grohmann, Aberglauben aus Böhmen I σ. 147 καὶ 153.—Mannhardt, ἐνθ. ἀν.—F. Liebrecht, Zur Volkskunde σ. 79.

(2) Mannhardt σ. 14-15.

(3) Ewald, Gesch. d. Volkes Israel. 2^a ἐκδ. 1858 τ. VII, σ. 332 παρὰ Mannhardt σ. 13.

(4) Globus, 1871 τ. XX σ. 201.

(5) Brasseur de Bourbourg, Popol-Vuh. Ouvrage original des indigènes de Guatemala. Paris, 1861 σ. 41.

αί ασθένειαι αὐτοῦ· καὶ τρίτον, ὅτι ἡ ασθένεια εἶναι τι συγκεκριμέ-
νον, ἐχθρικόν, εἰσχωροῦν εἰς τὸ σῶμα καὶ ἐκεῖθεν ἐκδιωκόμενον, ἢ καὶ
μεταβιβαζόμενον εἰς ἄλλους (1). Τὰς διαφορὰς ταύτας φάσεις τῆς
δεισιδαιμονίας, ἃς ἀνευρίσκωμεν καὶ ἐν ταῖς προλήψεσι καὶ δοξασίαις
τοῦ καθ' ἡμᾶς λαοῦ, θὰ ἐξετάσωμεν διὰ βραχείων ἐν τοῖς ἐπομένοις.

Κατὰ τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας ἡ ασθένεια προήρχετο ἐξ ὀργῆς ἢ
φθόνου Θεοῦ. « Στυγερός δὲ οἱ ἔχραε δαίμων », λέγει ὁ Ὅμηρος (2)
ὅστις ἀλλαγῶν εἰς τὸν Δία ἀποδίδωσι τὴν τῶν νόσων αἰτίαν· « νοῦσον
Διὸς μεγάλου » (3). Ὁ Ἀπόλλων ἐν Ἰλιάδι ἐπήνεγκε διὰ τῶν βε-
λῶν αὐτοῦ τὸν λοιμὸν· « νοῦσον ἀνὰ στρατὸν ὤρσε κακὴν » (4) ὑπὸ
δὲ τοῦ σημερινοῦ λαοῦ πιστεύεται, ὅτι τὴν ασθένειαν ἀποστέλλει πολ-
λάκις ὁ Θεὸς πρὸς τιμωρίαν τῶν ἀμαρτανόντων· « ὁ Θεὸς τοῦ ἴδωσε
(τοῦ ἴστειλε) τὴν ἀρρώστια »· (5) ὑπάρχει δὲ καὶ κατάρρα, « Κα-
κὴ ἀρρώστια νά σου δώσῃ ὁ Θεός! » Συνηθέστερον ὁμοίως ἀπο-
δίδεται ἡ ἀρχὴ τῶν νόσων καὶ μάλιστα τῶν αἰφνιδίων, εἰς τὸν
Διάβολον, τὸν ἐχθρὸν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Περὶ τῆς προλήψεως
τούτης διελάβομεν τινα ἐν ἄλλῳ τόπῳ (6), ἐνταῦθα δὲ περιοριζόμεθα
εἰς τὴν ἀναγραφὴν περιεργωτάτης δοξασίας τῶν Ἀκαρνάνων· κατ'
αὐτὴν ὁποῖος μετρᾷ τὰ ἄστρα ἔγαινει βαρβερίταις (ἀκροχορδόνας)
εἰς τὰ χέρια του· αὐταῖς ἰατρεύονται μὲ δύο τρόπους· ἢ καλοῦν ἐπ' ἀνω
τοὺς ἴσκα· ἢ εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἐκφωνουμένου τοῦ « ἐξαιρέτως τῆς
Παναγίας ἀχράντου κλπ. » τὰς τρίθουν ἐπιλέγοντες· *ἑρέτω ἑρέτω!*
(παρετυμολογοῦντες τὴν λέξιν ἐκ τοῦ ξηραίνω)· καὶ ξηραίνονται αἱ
βαρβερίταις· καὶ τότε τρίζουν τὰ ὑαλῖα τῶν παραθύρων τῆς ἐκκλη-
σίας, διότι φεύγουν οἱ διάβολοι ποῦ εἶναι μέσα εἰς αὐταῖς (7). Εἶναι
δ' ἡ πρόληψις περὶ τῆς δαιμονικῆς ἐπηρείας κοινὴ παρ' ἅπασιν ταῖς
λαοῖς τοῦ κόσμου (8).

(1) Βλ. J. Möller, Zur Geschichte des Aberglaubens in der Heilkunde.
Königsberg, 1872 σ. 9.

(2) Ὀδ. Ε, 396.

(3) Ὀδ. Ι, 411.

(4) Ἰλιάδ. Α, 40.

(5) Ἐν Ἀθήναις (παρὰ τῆς κ. Μαρ. Γρ. Καμπούρογλου) καὶ ἀλλαγῶν.

(6) Βλ. τῆς ἡμετέρας Μελέτης περὶ τοῦ βίου τῶν νεωτ. Ἑλλήνων Ι, 2 σ. 428-441.

(7) Ἡ πρόληψις αὕτη μοι ἀνεκοινώθη ὑπὸ τοῦ κ. Πύστ. Σταϊκού, ἰατροῦ ἐν Ἀγρινίῳ.

(8) Βλ. Μελέτης κτλ. σ. 431-434.— Καὶ ἐκτὸς τῶν ἀναφερομένων ἐκεῖ συγγραφέων

Ἐκτὸς ὁμοίως τοῦ δαίμονος καὶ οἱ θεράποντες αὐτοῦ, οἱ μάγοι καὶ
γητευταί, οὐ μόνον προξενοῦσιν ασθένειας, ἀλλὰ κέκτηνται καὶ τὴν
δύναμιν τοῦ θεραπεύειν αὐτάς. Περὶ ἀσθενῶν λέγεται πολλάκις ὅτι
ἐπαθον ἀπὸ μάγια, καὶ προστρέχουσιν οἱ δεισιδαίμονες εἰς τοὺς μά-
γους καὶ τὰς μαγίσσας ὅπως τύχωσιν ἰάσεως. Ἡ πρόληψις ἦν τὰ
μάλιστα διαδεδομένη ἐν Ἑλλάδι κατὰ τοὺς μέσους χρόνους, ὡς ἐξά-
γεται ἐκ τῶν κανόνων τῆς ἐκκλησίας. Ὁ Βαλσαμών (ΠΒ' ἑκατοντ.)
ἐν ἐρμηνείᾳ τοῦ κδ' κανόνος τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ συνόδου γράφει· « Ἐπεὶ
« οἷν τινες νοσηλευόμενοι, καὶ νομιζόντες ἀπὸ φαρμακείων (Δ. Γ.
« μαγείων) πάσχειν, . . . μετεκαλοῦντο γόητας εἰς τοὺς οἴκους αὐτῶν,
« ἐφευρεῖν ἐπαγγελιομένους ἐν αὐτοῖς τὰς μαγείας, ἐξ ὧν δῆθεν κα-
« τεκλίθησαν οἱ νοσηλευόμενοι, καὶ καθάραι τὸ ἀπὸ τούτων μῦθος. . .
« ὤρισαν οἱ πατέρες ἐπὶ πενταετίαν τούτους ἐπιτιμᾶσθαι » (1). Ὁμοίως
λέγει καὶ Ματθαῖος ὁ Βλάσταρης (ΙΔ' ἑκατ.)· « ὁ δὲ κδ' τῆς ἐν
« Ἀγκύρᾳ Συνόδου, ἐπὶ πενταετίαν ἐπιτιμᾷ, οἱ δὲ ταῖς τῶν ἐθνῶν
« συνηθείαις ἀλογίστως ἀκολουθοῦντες, εἰς τοὺς ἑαυτῶν οἴκους μάν-
« τεις εἰσάγουσιν ἐπὶ ἀναιρέσει δῆθεν μαγείων καὶ φαρμακείων, ὡς
« ἂν τοῦ τοιούτου μύθους ἐκκαθάραι τὸν οἶκον ὑπισχνουμένους· οἳ α
« κλινοπετεῖς ἑαυτοὺς ἐκ τούτων ὑποπτεύοντες γεγονέναι, καὶ νόσῳ
« χρονίᾳ κατεργασθῆναι. » (2) καὶ ἀλλαγῶν· « αἱ μὲν γὰρ γοητεῖται,
« δαιμόνων ἔχουσιν ἐπικλήσεις κακοποιῶν, περὶ τοὺς τάφους ἐπαδο-
« μένας, ὥστε τινὰ παρεθῆναι τὰ μέλη τυχόν, καὶ διὰ βίου κατα-
« κλιθῆναι, καὶ ἀβίωτον αὐτῶ τὸν βίον γενέσθαι » (3).

Ἄλλ' οἱ εὐσεβέστεροι ἐκ τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἁγίων προσδοκῶσι τὴν
θεραπείαν τῶν νόσων, καὶ ζητοῦσι νάποσοθήσωσι τὸ κακὸν διὰ δεή-
σεων καὶ διαβασμάτων, ἢτοι τῆς ἀναγνώσεως εὐχῶν καὶ ἔξορκισμῶν
ὑπὸ τῶν ἱερέων, καὶ διὰ λιτανειῶν, ὅταν ἡ νόσος ἦναι ἐπιδημική. Εἰς
πολλοὺς δὲ τῶν ἁγίων ἀποδίδεται ἡ δύναμις τοῦ ἰᾶσθαι ἰδίαν ἕκαστον
νόσον. Ὡς κατωτέρω θὰ ἴδωμεν τὸν ἅγιον Χαρολάμπη καὶ τὸν ἅγιον
Βησσαρίωνα ἐπικαλοῦνται προστάτην κατὰ τοῦ λοιμοῦ, τὴν δ' ἁγίαν

Mannhardt I σ. 22-23.— Grimm, Deutsche Myth. σ. 4106 (965 καὶ τ. III σ.
336 δ' ἐκδ.),—J. Lubbock, Die Entstehung der Civilisation κερ. 5 σ. 185 κτλ.

(1) Σύσταγμα κανόνων· ἐκδ. Ἑλλάδι καὶ Πατριῆ. τ. 1' σ. 67.

(2) αὐτ. τ. 5' σ. 357—358.

(3) αὐτ. σ. 359—360.— Κατὰ τὰς προλήψεις τῶν Γερμανῶν, αἱ μάγισσαι βράζουν,
μαγειροῦν ἀσθενείας. (Grimm, D. M. τ. III. σ. 337. δ' ἐκδ. 1878.)

Μαύραν και την άγιαν Βαρβάραν κατά τής εύλογίας. Έν Οϊτύλω τής Λακωνίας δοξάζουσι ότι ο άγιος Άλέξιος, ού έπικαλοϋνται τήν άρωγήν εν έπιδημιας, επιφαινεται εν τω ούρανω κρατών δαλόν εν χειρί και άποδιώκων τώ μόλυσμα. (1) "Άξιον ιδίας μνείας είναι, ότι πολλάκις άποδίδονται ιαματικά χάριτες εις άγιους ένεκα παρετυμολογίας του ονόματος αυτών. Ο "Άγιος Βήσσοντας εν Κύπρω θεραπεύει τον βήχα, ο άγιος "Άκουφος (Ίάκωθος) αυτόθι τήν κώφωσιν, ο άγιος Έλευθέριος καταπαύει τας ωδένας του τοκετού, ήτοι δίδει καλή λευτεριά, ο άγιος Θεράπων εν Λέσβω θεραπεύει παντοειδείς ασθενείας.

Του ονόματος άγιων, του Θεου, του Χριστου, τής Παναγίας γίνεται έπικλήσις και εν ταις έπωδαϊς, αναμιξ μετά μαγικων λογίων και ξενοφωνων λέξεων, ας ιδιόζουσα προσήπτεται δύναμις. Περὶ των τοιούτων έπωδων έκτενωσ θά διαλάβωμεν εν τω περι Μαγείας μέρος τής ήμετέρας μελέτης περι του βίου του έλληνικού λαου. Ένταυθα παρατίθεμεν άπλωσ μίαν άθηναϊκήν (Έόρται απ κωλικόπων), εν ή προσιωποποιείται μεν ή νόσος, παρίσταται δ' ο Χριστός διώκων αυτήν.

Άγαθός ο νοικοκύρτης,
πονηρή ή νοικοκυρά.
Κούκκους * έμαγέρευε,
λάδι παρατηήνονε. **
κλήματα τά στρώματα,
πίτρα τσεραλώματα.
"Έβγα πόνο, έδγα στρόφα,
ο Χριστός σε κυνηγάει
με τώ άργυρό μαχαίρι
και με τώ χρυσό του χέρι. (2)

Τή έπωδή ταύτη συνδέεται ο επόμενος μύθος, δι' ου εξηγούνται τάσυνάρτητα λόγια αυτής. Όταν εύρίσκατο ο Ίησαΰς Χριστός έδω κάτω εις τήν γή, έγύριζε τον κόσμο 'σαν φτωχός, δια να ιδή τήν

(1) Yemeniz, La Magne et les Majnotes εν Revue des deux Mondes 1861

τ. 56 σ. 27.

* Κουκκιά.

** Ίάκωνου.

(2) Παρά τής κ. Μαρίας της Γρ. Καμπούραγλου. — Ο κ. Λουκᾶς (φιλολογικαί έπι-

καρδιά του καθενός, ποιος ήτο καλός, ποιος κακός. Τότε έζη εν άνδρόγυνον και ο άντρας ήτο καλός, ή γυναίκα όμως κακή. Από αυτό τώ σπίτι επέρασε και ο Χριστός και κατάλαβε πώς ή γυναίκα δέν ήτο καλή, γιατί τήν είδε διαστρεμμένη. Έμπήκε λοιπόν μέσα και τήν παρακάλεσε να μείνη, γιατί ήταν ξένος και φτωχός. Εκείνη έμούρμούρισε κομμάτι, μα ύστερα τί να γίνη, τον έβαλε 'ς τ' άχοϋρι. — « Κάθησε, του λέει, ως ποϋ νάρθ' ο άντρας μου, γιατί δέν έχω ποϋ να σε βάλω. » εκάθησε λοιπόν ο Χριστός, καθως του ειπε. Εκείνη τήν ώρα μία γειτόνισσα έφερε τής νοικοκυράς ένα πιάτο κουκκιά καλομαγερεμμένα. "Υστερα από λίγο ήρθε και ο άντρας και ή νοικοκυρά του τά ειπε, πώς ήρθε ένας φτωχός και τον έβαλε 'ς τώ άχοϋρι. — « Έύλογημένη, » τής λέει ο άντρας της, « ξένος άνθρωπος ήτανε, δέν τον έβανες μέσα 'ς τώ σπίτι; » — « Μπα! ποϋ θά βάλω τέτοιον άνθρωπο 'ς τώ τραπέζι μου! » λέει εκείνη. « Να ποϋ μάς έφεραν λίγα κουκκιά, του τά βαινουμε, τρώει. » Τι να κάμη ο άντρας της, για ναποφύγη τήν γρύνια τήν άφησε. κ' εκείνη εκαιγε λάδι να ζωματίση πιλάφι. Λοιπόν του έδωσε τους κούκκους και ένα κομμάτι ψωμί. Άφ' ου έφαγε καλά καλά, λέει, ποϋ να κοιμηθή. Λέει ή γυναίκα. — « Έκει 'ς τά κλήματα, του βαινουμε και μια πέτρα προσκέφαλο. » — « Όχι, γυναίκα, » τής λέει ο άντρας της. « δέν κάνεις! » — « Δέν πειράζει, δέν πειράζει! » λέγει ο Χριστός. Και έτσι εξαπλώθη άπάντω 'ς τής ζεραϊς κληματοβεργαις. Τήν νύκτα όμως τήν επήρασεν ένας κωλικόπωνος τή γυναίκα. (έννοείται πως ο Χριστός

σκέφεις σ. 54—55) έδημοσίευσεν όμοίαν κυπριακήν έπωδήν, άλλ' άτελειότεραν τής άθηναϊκής, λέγων ότι γίνεται: χρήσις αυτής επί καρδιακών πόνων.

Άγαθός ο νοικοκύρτης,
πονηρ' ή νοικοκυρά,
ράκον έμαείραψε,
λάρδον παραγένισσε.
πέντ' ελθαϊς εις τώ σκουτέλλιν,
και κορδιν (τεμάχιον) ψωμιν καμένον,
και κομμύδιον σαπημένον.
φύγε πόνε των άντέρων,
κι' ο Χριστός σε κατατρέχει
με τώ δίστομον μαχαίριν,
και με τήν χρυσήν του λόγχην.

Προδήλως όμως και ή έπωδή αυτή εις τήν αυτόν αναφέρεται μύθον.

ἔκαμε τὸ θαῦμα.) Ἄκουσ' ὁ ξένος ποῦ ἔμπαινόβγαίνε κόσμος πολὺς
 γιὰ νὰ τὴν προφθάσουν, λέει. — « Τί ἔχετε; ἀνησυχία ἀκούω· κἄτι
 ἔμπαινοβγαίνετε· τί εἶναι; » — « Νὰ, ἡ γυναῖκά μου δὲν μπορεῖ, »
 λέγει ὁ νοικοκύρης, « καὶ ἔγινε καθούλα ἀπὸ τὸν κόνο. Δὲν εἰξέρω τί
 νὰ κάμω· ἴσως νὰ ξεφυγήσῃ. » — « Νὰρθω νὰ ἰδῶ καὶ ἐγώ· ἔξέρω
 ἕνα ἔξορτσι, καὶ ἔχω πολλὰς γιατρεμμένας. » λέει ὁ ξένος. — « Ἔ-
 λα, καλὴ ἀνθρώπε, καὶ σὺ νὰ ἰδῆς μήπως ἔμπορέσῃς νὰν τὴν γιατρέ-
 ψῃς· ἦρθαν τόσαις γειτόνισσαις καὶ δὲν ἔμπορεσαν. » Τότε ἦλθε ὁ
 Χριστὸς, ἔκαμε τὸ ἔξορτσι, ἐγλάτρεψε τὴν γυναῖκα, καὶ ἔγινε ἀφαντος.
 Κατάλαβαν οἱ ἄλλοι πῶς ἦταν ὁ Χριστὸς. Ἀπὸ τότε ἡ γυναῖκα ἐ-
 κείνη ἔγινε καλλίτερη. (1)

Σκοποῦσι δ' αἱ ἐπιφθῆλαι τὴν ἀποδιώξιν τῆς νόσου ἀπὸ τοῦ σώματος
 τοῦ νοσοῦντος καὶ τὴν μεταβίβασιν αὐτῆς εἰς ἄλλα ἀντικείμενα, ὡς
 ζῶα, δένδρα, βράχους ἢ βουνὰ καὶ ἐνίοτε ἀνθρώπους. Εἰς τὰς ρω-
 γμὰς βράχων διερωγῶτων ὑπὸ τοῦ κεραυνοῦ (ἀστραπιόβουλα) ἐναποθέ-
 τουσιν ἐν Πελοποννήσῳ ἀσθενῆ ἢ καχεκτικὰ παιδία, πιστεύοντες ὅτι
 οὕτω θεραπεύονται, καταλειπομένης εἰς αὐτὰ τῆς νόσου. Ἐν Ἀθή-
 ναις διήρχετο ὁ νοσῶν διὰ τῆς παρὰ τὸ παναθηναϊκὸν στάδιον σύ-
 ριγγος, ἐν ᾗ ἐναπέμενε ἡ νόσος καὶ ἐξήρχετο ἐκεῖνος ὑγιὴς ἐκ τοῦ
 ἄλλου ἀκρου. Ἀλλαχοῦ δὲ τῆς Ἑλλάδος ἐξαρτῶσιν εἰς δένδρα ἢ εἰς
 λίθους παρὰ τὰς πηγὰς ῥάκη ἐξ ἐνδυμάτων τοῦ ἀσθενοῦς, ὅπως ἰαθῆ
 οὗτος, ἐγκαταλείπων εἰς τὰ δένδρα τὴν νόσον, ἢ εἰς τὸ ρεῦμα, ὅπερ
 θὰ συμπαρασύρῃ αὐτὴν εἰς τὴν θάλασσαν. Ἐν Κρήτῃ δύο πρωτό-
 τοκοὶ παρθένοι, αἵτινες πρέπει νὰ ὀνομάζωνται Μαρίας, δένουν μίαν
 κλωστήν εἰς τὸν λαιμὸν τοῦ πάσχοντος ἐκ πυρετοῦ, καὶ μετ' ὀλίγον
 τὴν λύουν, ἐξέρχονται τοῦ χωρίου καὶ ἐν ᾧ ἢ μία δένει τὴν κλωστήν
 εἰς ἕν δένδρον, ἢ ἄλλη τὴν ἐρωτᾷ ἔντα δένεις; Ἡ Θερμασιὰ τοῦ δεῖ-
 νος, ἀποκρίνεται ἢ ἄλλη, καὶ ἐπαναληφθείσης τρίς τῆς ἐρωτήσεως καὶ
 τῆς ἀποκρίσεως, φεύγουσι. (2) Παρομοίως δεισιδαιμονίας εὐρίσκομεν
 καὶ παρ' ἄλλαις λαοῖς. (3) Συγγενὴς δ' ἐστὶ καὶ ἡ ἀρχαία δοξασία
 περὶ μεταδόσεως τῆς νόσου εἰς χαραδριὸν, ὅστις ἐπίστευον, ὅτι ἀνι-
 πτάμενος εἰς αἰθέριον ὕψη διεσκέδαζεν αὐτήν. « Ὅταν γὰρ, φασίν, ἀρ-

« ριστίῃ τις περιπέσῃ, ἄγουσιν ἐνώπιον αὐτοῦ τὸν χαραδριὸν, καὶ εἰ
 α προσχῆ τῷ νοσοῦντι καὶ ὁ νοσῶν αὐτῷ, καταπίνει τὴν νόσον ὁ χα-
 « ραδριὸς αὐτοῦ καὶ ἀνίπταται εἰς τὸν αἰθέρα τοῦ ἡλίου, κάκει τὴν
 « νόσον τοῦ ἀνθρώπου διασκέδαζει· εἰ δὲ μὴ προσχῆ, γινώσκουσιν
 « ὅτι τελευτήσῃ ὁ κάμνων. » (1)

Συνηθέστερον ὅμως ἀποπέμπεται διὰ τῶν ἐπιφθῶν ἡ νόσος εἰς τό-
 πους ἐρήμους καὶ ἀπατήτους, ὅπου οὐδένα θὰ δυνηθῆ πλέον νὰ βλά-
 ψῃ. Ἐν ἐπιφθῇ ἀθηναϊκῇ κατὰ τῆς βασικανίας (ἔξορτσι γιὰ τὸ μάτι),
 παρίσταται ὁ Χριστὸς μετὰ τῶν ἁγίων Ἀναργύρων λέγων πρὸς τὸν
 μακά, ἦτοι τὸν διάβολον. « Νὰ ἴσῃς ἐς τὰ ὄρη ἐς τὰ βουνὰ, ἐς τῆς
 θάλασσας τὰ βῆθη· ἐκεῖ κουλλοῦρα δὲ δανείζεται, καὶ ἀλόχτερας δὲ
 φωνάζει κτλ. » (2) ἐν ἐτέρῳ ὁμοίῳ ἐπιφθῇ: « Νὰ φύγῃς ἀπὸ τῆς ἐ-
 βδομηῆντα δύο φλέβαις τοῦ κοριτσιοῦ καὶ ἀρμούςς του ὄλους καὶ νὰ πά-
 ρῃς τὰ βῆθη τῆς θάλασσας καὶ νὰ μετρήσῃς τὴν ἄμμο τῆς θάλασσας
 καὶ τοῦ δεντρῶνε τὰ φύλλα καὶ νὰ γυρίσῃς πίσω. Φύγε ἀπὸ τῆς
 ἐβδομηῆντα δύο φλέβαις τοῦ κοριτσιοῦ, νὰ ἴσῃς ἐς τὰ ὄρη, ἐς τὰ βου-
 νὰ, ἐς τὰ κάρκαρα, πίσω τὸν ἥλιο, ποῦ σαροῦλος δὲ βαυίζει, νὰ
 φᾶς ἀπὸ τὸ κρέας του, νὰ πιῇς ἀπὸ τὸ αἷμά του καὶ νὰ γιουρίσῃς
 ἐς τῆς ἐξῆντα ἐννέα ταύγαύστου. » — Ἐν Κρήτῃ ἐπὶ βασικανίας ὡσαύ-
 τως λέγουσιν ὅμοια ἐν τῇ ἐπιφθῇ· « φύγε ἀπὸ τὰς ἐβδομηῆντα δύο
 φλέβαις τοῦ παιδιοῦ μου (δεῖνος) καὶ ἄμε ἐς τὰ ὄρη, ἐς τὰ βουνὰ,
 ποῦ πετεινὸς δὲν κρᾶζει καὶ σκύλος δὲ γαβγίζει, νὰ βρῆς τᾶγριο θε-
 ριὸ, νὰ πιῇς ἀπ' τὸ αἷμά του, νὰ φᾶς ἀπ' τὸ κρέας του. » (3) Οἱ
 γόητες ἐν Κύπρῳ λέγουσι καὶ ταῦτα ἐξορκίζοντες νόσον τινὰ τῶν ἐπι-
 φθῶν, καλουμένην ὑπὸ τῶν Κυπρίων Ζηληκούρτιν. « Κόβγω ταῖς ἐ-
 βδομηῆντα δύο μισθ φλέβαις ἀπὸ πυρὸς φαρμάκιν, ἀπὸ Θεοῦ τὴν δύ-
 ναμιν, κόβγω το καὶ πετάσω το εἰς τὴν θάλασσαν, νὰ μὴν ἔχη νὰ
 ὀρίσῃ πλέον ἐπάνω του. » (4) Τὴν αὐτὴν ἐννοίαν ἐνέχει καὶ ἡ ἀπευχὴ
 Μπα ἐς τᾶγρι' ὄρη ἢ ἔν λέγουσι πρὸς ἀποτροπὴν κακῶν ἐν Πελοπον-
 νήσῳ, καὶ αἱ κεφαλληνιακαὶ εὐχαί: « Νὰ φύγῃ ἡ ἀρρώστια νὰ ἴσῃ

(1) Παρὰ τῆς κ. Μαρ. Γρ. Καμπούρογλου.

(2) Χουρμούζη, Κρητικὰ σ. 27.

(3) Grimm, D. Myth. σ. 1118 κς. (975 κς. δ' ἐκδ.) — Maunhardt, I σ. 20 κς.

(1) (Ἐύσταθ. Ἀντιοχ.), εἰς ἐξαήμε. παρὰ Migne, Patr. gr. τ. 18 σ. 744. — Πρὸς
 καὶ (Ἐπιφαν.), φυσιολ. 23. — Ἀθλιαν., Ζ. Ιστ. ΙΖ', 13.

(2) Παρὰ τῆς κ. Μαρίας Γρ. Καμπούρογλου.

(3) Χουρμούζης ἐνθ. ἀν.

(4) Λουκά, φιλολογικαὶ ἐπισκέψεις I. σ. 56.

ἴς τὰ βουνά καὶ ἴς τὰ λαγκάδια» καὶ «Να ἴπρη ἢ ἀρρώστια ὄθε κόκορας δὲ λαλεῖ, καμπάνα δὲ σημαίνει, κουλουρούλα μικροῦ παιδιοῦ δὲ βλογάει.» (1) — Ἦν ἀρχαιότητα τῶν τοιούτων ἰδεῶν μαρτυρεῖ ἐπιφθῆ τις Ἰνδική ἐν τῇ Ἀθαρβασαμχίτα, εἰς γυναῖκα στεῖραν. «Τὸ καταστῆσάν σε ἄγονον ἀποδιώκομεν ἀπὸ σοῦ. Τὸ στέλλομεν μακρὰν, πολὺ μακρὰν ἀπὸ σοῦ εἰς ἄλλον τόπον.» (2) Κατὰ τὰς φιννικὰς δοξασίας αἱ ἀσθενεῖαι εἰσι δαίμονες, προσερχόμενοι ἐκ τῆς τρώγλης τῆς ἀλώπεκος, ἐκ τοῦ φωλεοῦ τοῦ λέοντος, ἐκ τῶν κόλπων τῆς γῆς, ἐκ τῆς ἀμμώδους ἐρήμου, ἐκ τελευμάτων καὶ πηγῶν, ἐκ πεδίων μαχῶν καὶ τάφων, ἐκ ψιλῶν χαλκῶν ὀρέων καὶ ἐξ ἐρήμων νώτων πελάγους, ἐκ τῶν ὀρίων τῶν νεφῶν, ἐκ τῆς περιοχῆς μάγων, ἐκ τοῦ βασιλείου τοῦ ἄρχοντος τῶν νεφῶν· ὁ δὲ ἐξορκιστὴς ἀποστέλλει αὐτοὺς ὄθεν ἦλθον. (3)

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ ἀποδιώξεως ἀσθενειῶν ἀπὸ τῶν πασχόντων ἀτόμων· ὅταν ὅμως ὁ κίνδυνος ἦναι μέγας, καὶ ὀλοκλήρον χωρίον ἢ πόλιν ἀπειλῇ ἐπιδημία, τότε οἱ κάτοικοι προσφεύγουσιν εἰς τελευταίαν πρὸς ἀποσόβησιν τοῦ κακοῦ, φερούσας προδήλιος τύπον ἀρχαϊκώτατον. Πρὸς ἀποσόβησιν ἐπιδημιῶν καὶ ἰδίᾳ τῆς πανώλους πιστεύουσιν ἐν Κορινθίᾳ ὅτι δεόν διδύμα μωσχάρια νὰ χαράξωσι διὰ τοῦ ἀρότρου γραμμὴν περὶ τὴν πόλιν ἢ τὸ χωρίον. (4) Ἦν δὲ τῷ χωρίῳ Δαμαλᾷ, τῇ ἀρχαίᾳ Τροιζῆνι, δηλοῦνται τὴν ἐπομένην παράδοσιν περὶ τῆς μετωνυμίας τοῦ χωρίου, μαρτυροῦσαν ὅτι ὑπῆρχε καὶ ἐκεῖ ὁμοία συνήθεια· «Ἰλυμαίνετό ποτε τὸ χωρίον δεινὴ πανώλης· ἄνθρωποι καὶ ζῶα ἀπέθνησκον καὶ ἐν γένει ἡ δυστυχία κατέλαβε τὸν τόπον, χωρὶς νὰ φαίνεται οὐδεὶς τρόπος σωτηρίας. Κατ' αὐτὴν τὴν ἐποχὴν μία δάμαλις ἐγέννησε διδύμα τέκνα, ἅτινα ἐντὶς τεσσαράκοντα ἡμερῶν ἠδυνήθησαν ζευχθέντα νάρουτριώσισιν ἰκανὸν διάστημα γῆς. Ἰσχυλλογίσθησαν λοιπὸν νὰ περιφέρωσι τὰ δαμάλια εἰς τὸ χωρίον καὶ ἔπειτα νὰ τὰ σφάξωσιν ἐν τῷ μέσῳ αὐτοῦ· τοῦθ' ὅπερ καὶ ἐγένετο, καὶ ἡ πανώλης ἀπὸ ἐκείνης τῆς ἡμέρας κατέπαυσεν ὀλοτελῶς. Οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου εὐγνωμονοῦντες εἰς τὰ σώ-

σαντα αὐτοὺς δαμάλια, ὠνόμασαν ἐξ αὐτοῦ τὸ χωρίον Δαμαλᾶν. (1) Ἦν Ἀθήναις ὑπάρχει παράδοσις, ὅτι «εἰς τὸ δεύτερον θανατικὸν, ἀνήμερα τοῦ ἁγίου Χαραλάμπου, (ἦτοι τῇ 10 Φεβρουαρίου 1792) ἐμάζωξαν σαράντα μονοστέφαναις, αἱ ὁποῖαι προσέφεραν ἐν ποσὸν χρηματικὸν, καὶ μὲ αὐτὸ ἔκαμαν ἐν ἀλετράκι, καὶ ἐν κακκάβι ἀργυροῦν, ἐπῆραν καὶ δύο μωσχάρια διδύμα, τὰ ὁποῖα τὰ ἐζευξαν εἰς τὸ ἀλέτρι καὶ ἔφεραν τρεῖς γύρους τὴν χώραν καὶ μετὰ ταῦτα ἔγραψαν τὰς ἀσθενείας ὅλας καὶ τὰς ἔθεσαν εἰς τὸ κακκαβάκι καὶ μετέβησαν εἰς τὸν δρόμον τοῦ Πειραιῶς, ὅπου ἤδη ὑπάρχει τὸ πηγάδι καὶ ὁ σταθμὸς, (2) ἔσκαψαν ἕναν λάκκον, ἔσφαξαν τὰ μωσχάρια καὶ ἔχωσαν ὅλα, ἀλέτρι, κακκαβάκι, μὲ τὰς ἀσθενείας, ὡς καὶ τὰ μωσχάρια, καὶ τὰ ἐσκέπασαν, θέτοντες καὶ μίαν κολώναν τὴν ὁποῖαν ἔβγαλαν οἱ Γερμανοὶ, ὅτε ἔκαμαν τὸν δρόμον Πειραιῶς τῷ 1835. Αὗται αἱ σαράντα μονοστέφαναις ἐγένεσαν βαμβάκι, τὸ ἔκαμαν πανὶ μονομερὶς καὶ κατασκεύασαν ἱποκαμισάκι τοῦ ἁγίου Χαραλάμπου, καὶ τὸ κρέμασαν τοῦ ἁγίου καὶ τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν τὸ ἔκοψαν εἰς τεμάχια, καὶ μοιράσθη εἰς ὅλους, τὰ ὁποῖα ἔκαμαν φυλακτά.» (3) Ἡ ἐπὶ τοῦ βόθρου ἀνεγερθεῖσα στήλη ἐξήχθη ἐκεῖθεν ἐν ἔτει 1835, ὡς διαλαμβάνει ἡ ἀνωτέρω σημείωσις, κατὰ δὲ τὸν κ. Δ. Γρ. Καμπούρογλου εὐρέθη ὑπ' αὐτὴν ὁ λέβης, καὶ τὰ μυτιολόγια, ἅτινα παρερρίφησαν ὡς ἀχρηστα. Ἦσαν δὲ τὰ μυτιολόγια ἐκεῖνα τεμάχια παντὸς πράγματος ἦτοι ὑφασμάτων, χάρτου, διαφόρων μετάλλων, ὀπωρῶν, ξύλων, ὤων, ἀνθρώκων καὶ ἰδίως νημάτων. Ἦκτός δὲ τῆς ἐν τῇ ὁδῷ Πειραιῶς στήλης, διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν, πρὸς ἀποτροπὴν τοῦ πρώτου λοιμοῦ τῷ 1789, ἐτέθη, ὡς σημειοῖ ὁ κ. Καμπούρογλος καὶ τὸ παρὰ τὸν λόφον τοῦ Μουσείου, πρὸς νότον τῆς Ἀκροπόλεως κολονάκι. Ἦπῆρχε δὲ καὶ τρίτον ὅμοιον στηλίδιον κατὰ τὴν ἀπ' αὐτοῦ ὀνομασθεῖσαν συνοικίαν Κολονάκι, εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Λυκαβηττοῦ. Μέχρι τοῦδε πώζεται πρόληψις, ὅτι ἕνεκα τῆς καταστροφῆς τοῦ στηλιδίου ἐκείνου ἐν ἔτει 1835 ἔπαθε δεινῶς ἡ τῆς πόλεως ὑγίεια, διότι ἐξεχύθησαν εἰς

(1) Νεοελλ. Ἀνάλ. τ. Β' σ. 415.

(2) Atharvasamhita III, 23, 1. ἐν Weber's, Indische Studien τ. V σ. 223.

(3) Mannhardt I σ. 22-23.

(4) Παρὰ τοῦ κ. Γ. Σταματούλη.

(1) Μ. Π. Λάμπρου, ἐκδρομὴ εἰς τὴν Γέφυραν τοῦ διαδύλου· ἐν Καζαμίᾳ Κορομηλᾷ 1868 σ. 115-116.

(2) Εἰς θέσιν Ἰλατὺ φρέαρ πλησίον τοῦ καταστήματος τοῦ φωτοερῆου.

(3) Γ. Β. Πενιζέλος, περὶ τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων σ. 121. — Δ. Γρ. Καμπούρογλου, ἐν Πηχίλῃ Σητοῦ 1883 σ. 355-356,

τὴν πόλιν πᾶσαι αἱ ἀσθένειαι, κεκλεισμένα οὖσαι ἄχρις ἐκείνου τοῦ χρόνου ἐντὸς τοῦ λέβητος, καὶ ὅτι ἂν καταστραφῆ καὶ τὸ παρὰ τὸ Μουσεῖον μόνον σωζόμενον Κολονάκι δυστυχία εἰς τὰς Ἀθήνας! Παναγορθῶν δὲ τὰ ὑπὸ τοῦ κ. Βενιζέλου ἀναφερόμενα, ὁ κ. Καμπούρογλος σημειοῖ, ὅτι κατὰ τὰς πληροφορίας, ἃς αὐτὸς ἔλαβε τὰ μοσχάρια δὲν ἐσφάζοντο, ἀλλ' ἐθάπτοντο ζῶντα μετὰ τοῦ λέβητος καὶ τῶν ἐντὸς αὐτοῦ μαντολογίων. (1) "Ὅμοια ἠκούσαμεν καὶ ἡμεῖς ἐν Ἀθήναις· ὅτι ὅταν χολέρα ἢ πανοῦκλα ἐπλησιάζον εἰς τὴν πόλιν ἔπαιρναν ἐν ἀλέτρι, μονοήμερις κατασκευασθὲν, καὶ δύο μοσχάρια, τὰ ὅποια νὰ μὴ ἦσαν ἀκόμη βαλμένα εἰς τὸν ζυγόν, καὶ μὲ αὐτὰ ἐξευγάρωναν γύρω τὴν πόλιν· τὰ μοσχάρια δὲ ἐθάπτοντο ζῶντα μετὰ τοῦ ἀρότρου· ὅτι προσέτι ὁσάκις ἦτο φόβος λοιμικῆς κατασκευάζετο μονοήμερις πανί, ἦτοι ὑπὸ διαφόρων κορασιῶν ἐκλώθετο καὶ ὑφαίνετο ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ, καὶ δι' αὐτοῦ εἰς λωρίδας κοπτομένου περιεζώννυον τὴν πόλιν· ὁ κ. Κ. Ζησιίου, καθηγητῆς, εἰς ὃν ὀφείλομεν τὰς πληροφορίας ταύτας, ἀνεκοίνωσεν ἡμῖν καὶ παράδωκεν παραπλησίαν τῇ ὑπὸ τοῦ κ. Καμπούρογλου ἀναφερομένην, περὶ τοῦ πῶς ἐπλήθυναν αἱ ἀσθένειαι εἰς τὰς Ἀθήνας. Εἶχαν παλαιὰ πιάσει ὅλας τὰς ἀσθενείας καὶ τὰς εἶχαν βάλει σὲ μεταξωτὰ πανάκια καὶ αὐτὰ τὰ εἶχαν δέσει μὲ μετάξι. Τὰς ἔβαλαν εἰς ἓνα λεβέτι καὶ τὰς ἔχρισαν εἰς τὸ Μποῦρτζι, πλησίον τοῦ Νικοδήμου. Μετὰ τὴν ἐπανάστασιν ἐκρήμνισαν μέρος τοῦ τείχους τῆς πόλεως καὶ τὸ Μποῦρτζι, εὐρέθη τὸ λεβέτι, καὶ ἐπειδὴ οἱ ἄνθρωποι δὲν εἴξευραν τί εἶχαν μέσα τὰ πανιά τὰ ἔλυσαν καὶ ἔτσι ἐσκόρπισαν αἱ ἀσθένειαι. Αἱ τοιαῦται δεισιδαίμονες προφυλάξεις εἰσι προφανῶς λείψανα παλαιτάτων καθαρίων τελετῶν, ἢ δ' ἐν λέβητι παράχωσις τῶν ἀσθενειῶν ἔλκει τὴν ἀρχὴν ἐκ τῶν βυζαντιακῶν τελεσμάτων, περὶ ὧν οὐ τοῦ παρόντος. (2) Τὴν δ' ἀρχαιότητα τῶν τοιούτων τελετῶν μαρτυρεῖ ἀριδῆλως πρὸς ταῖς ἄλλοις ἢ διατήρησις αὐτῶν παρὰ πολλοῖς λαοῖς τῆς Εὐρώπης. Ἐν Γαλλίᾳ ἐν ἐπιδημίαις, καὶ ἰδίᾳ ἐν λοιμῶ κτηνῶν, πρὸς ἀποτροπὴν τοῦ κακοῦ ἀροτριῶσι τὴν περιφέρειαν τοῦ χωρίου νύκτωρ· τὸ ἀροτρον σύρουσι γυναῖκες καὶ ἡ

(1) Δ. Γρ. Καμπούρογλος ἐνθ. ἀν. σ. 356—7.

(2) Ἡ εἰς τὴν γῆν κατάχωσις ἀσθενειῶν, ἢ λέβητος πρὸς ἀποτροπὴν ἀσθενείας, ἦν γνωστὴ καὶ τοῖς Γερμανοῖς (Grimm, D. Myth. σ. 1121 καὶ 1139 (1878, 1893 δ' ἐκδ.)

πρᾶξις αὐτῶν συνοδεύεται ὑπὸ πολλῶν ἱεροτελεστιῶν. (1) Ὁ Grimm παρατίθησι διήγησιν ἐκ τινος χρονικοῦ τῆς 12' ἑκατονταετηρίδος, καθ' ἣν εἰς χωρικὸς ἐν Βενδικῇ, κομίσας τὴν Πανώλη μέχρι τῆς εἰσόδου τοῦ χωρίου του, καὶ λαβὼν παρ' αὐτῆς ὡς ἀνταμοιβὴν τὴν ὑπόσχεσιν ὅτι οὐδὲν θὰ πάθῃ ἢ οἰκογένειά του, ἂν περιέλθῃ κατάγυμνος κύκλω τὴν οἰκίαν του καὶ καταχώσῃ τὴν λαβὴν τῆς χύτρας παρὰ τὸ κατώφλιον, ἐκεῖνος περιῆλθεν ὅλον τὸ χωρίον καὶ κατέχωσε τὴν λαβὴν τῆς χύτρας εἰς τὸ ἄκρον τῆς γεφύρας, τῆς φερούσης εἰς τὸ χωρίον· οὕτω δ' ἠναγκάσθη ἡ Λοιμὸς νὰ ἀπάρῃ ἐκεῖθεν. (2) Πολλαχοῦ δὲ τῆς Γερμανίας ἐν ἐπιδημίαις καὶ ἐν λοιμῶ κτηνῶν ἐθάπτοντο ζῶντα δάμαλις, ἢ μόσχος ἢ ταῦρος. (3) Ἐν Γερμανίᾳ δὲ, ἐν Δανίᾳ, ἐν Ἀγγλίᾳ, ἐν Γαλλίᾳ ἦν ἄλλοτε κοινοτάτη ἢ συνήθεια τῆς περιφεροῦς ἀροτριᾶσεως τοῦ χωρίου, πρὸς εὐφορίαν τῶν καρπῶν τῆς γῆς. Ἐξεύγνυντο δὲ εἰς τὸ ἀροτρον γυναῖκες, γυμναὶ ἐνίοτε, ἢ μείρακες γυναῖκες φέροντες ἐνδύματα. (4) Πρὸς ταῦτα πολλὰς ἐνέχει ὁμοιότητάς τὸ Amburbium ἢ Amburbiale τῶν Ῥωμαίων, πομπὴ περὶ τὴν πόλιν ἐν μεγάλοις κινδύνοις, ἧς τελευταῖον παράδειγμα ἀναφέρεται ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Αὐρηλιανοῦ. Ἐν τῇ πομπῇ ταύτῃ συμπεριήγοντο καὶ τὰ πρὸς θυσίαν ζῶα ἄτινα ἐθάπτοντο ἐκτὸς τῆς πόλεως. (5) Παράπλησια τῇ ἀμβουρβίᾳ θυσίαι ἦσαν τὰ τελούμενα παρὰ Ῥωμαίους κατὰ τὰς κτίσεις τῶν πόλεων. « Ὅθεν οἱ πόλιν ἀπ' ἀρχῆς κτίζοντες, « ὅσον ἂν μέλλωσι τόπον ἀνοικοδομεῖν, ἐπίασιν ἀρότρω, βοῦν ἄρρενα « καὶ θήλειαν ὑποζεύξαντες... ὡς τὴν ἀρουμένην πᾶσαν ἱερὰν καὶ « ἄσυλον ἐσομένην » λέγει ὁ Πλούταρχος (6) Ἀλλαχοῦ δὲ ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς λεπτομερῶς περιγράφει τὰ κατὰ τὴν κτίσιν τῆς Ῥώμης. « (1) δ' οἰκιστῆς ἐμβάλων ἀρότρω χαλκῆν ὕνιν, ὑποζεύξας δὲ βοῦν « ἄρρενα καὶ θήλειαν αὐτὸς μὲν ἐπάγει περιελαύνων αὐλακα βαθεῖαν « τοῖς τέρμασι· τῶν δ' ἐπομένων ἔργον ἐστὶν ἃς ἀνίστησι βώλους τὸ « ἀροτρον καταστρέφειν εἰσω καὶ μηδεμίαν ἔξω περιόρῃν ἐκτρεπο-

(1) Mannhardt, Wald-und Feldkulte I σ. 561—567.

(2) Grimm, σ. 1138—9 (1892—3 δ' ἐκδ.)

(3) Grimm, D. M. III σ. 348 δ' ἐκδ.

(4) Mannhardt, ἐνθ. ἀν I σ. 553 καὶ κεφ' 6 § 13 Das Pflugumziehen.

(5) Bl. Pauly, Real-Encycl. I, 4 σ. 852 (1864). — Preller, Röm. Myth. I σ. 372 καὶ.

(6) Πλούτάρχ., κεφαλ. καταγρ. ρωμ. 27. σ. 271.

« μένην. Ἡ μὲν οὖν γραμμὴ τὸ τεῖχος ἀφορίζουσι, καὶ καλεῖται κατὰ
« συγκοπὴν πωμήριον, οἷον ὀπισθεν τεῖχους ἢ μετὰ τεῖχος. Ὅπου δὲ
« πύλην ἐμβαλεῖν διανοοῦνται, τὴν ὕψιν ἐξελόντες καὶ τὸ ἄροτρον
« ὑπερθέτες διάλειμμα ποιοῦσιν. Ὅθεν ἅπαν τὸ τεῖχος ἱερὸν πλὴν
« τῶν πυλῶν νομίζουσι. » (1) Ἐὰ αὐτὰ ἀναφέρουσι συντομώτερον ὅτε
Ὁβίδιος (2) καὶ ὁ Οὐάριων, ὅστις τυρρητικὸν λέγει τὸ θρησκευτικὸν
τοῦτο ἔθος.

Αἱ μέχρι τοῦδε διατηρούμεναι παρὰ τῷ λαῷ συνήθειαι αὐταὶ ὑπο-
δεικνύουσιν, ὅτι καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησιν ἦσαν κοιναὶ καὶ ἐκ
τούτων παρελήφθησαν. Ἰσητὴ μαρτυρία περὶ ἀροτριάσεως διὰ μό-
σχων ἢ περιαγωγῆς μόσχων πρὸς ἀποτροπὴν νόσων παρ' οὐδενὶ ἀπαν-
τῶ τῶν παλαιῶν συγγραφέων. Κρίνοντες ὁμῶς ἐξ ἀναλογίας τῶν
ὁμοίων ρωμαϊκῶν συνηθειῶν, καθὼς καὶ τῆς ἐν Ἰαννάγρα περιφορᾶς
κριοῦ ἐν κύκλῳ τοῦ τεῖχους, καὶ τῆς περιαγωγῆς ἀλεκτρούνοιο πρὸς
προφύλαξιν τῶν ἀμπέλων, περὶ ὧν κατωτέρω, δυνάμεθα νὰ συμπε-
ράνωμεν ὅτι δὲν ἦσαν ἄγνωστοι καὶ τοῖς Ἕλλησι. Ἰὴν δ' εἰκασίαν
ταύτην κρατύνει, φρονοῦμεν, τὸ ἐν τῷ μουσεῖῳ τῆς Ἀκροπόλεως ἀπο-
κείμενον ἀρχαῖκόν ἄγαλμα δαμαλοφόρου ἀνδρός· ἢ τοιαύτη παρά-
στασις θεωρεῖται μοναδική, διότι εἶναι ἄγνωστον τοῖς ἀρχαιολόγοις
πῆλινόν τι εἰδώλιον τῆς πλουσίας συλλογῆς τοῦ κ. Τιμ. Φιλήμονος,
ἐν Ἀθήναις εὑρεθὲν καὶ ὁμοιότατον τῷ δαμαλοφόρῳ τῆς Ἀκροπό-
λεως. Τοῦτου δὲ τοῦ δαμαλοφόρου πολλὰ προὔτθησαν ἐρμηνεῖαι.
Εὐθύς ὡς εὑρέθησαν τὰ δύο πρῶτα τεμάχια αὐτοῦ ὁ ἐπιφανὴς ἀρ-
χαιολόγος Ἑρρίκος Βρούν, ἐδημοσίευσεν περιγραφὴν αὐτοῦ ἐν τῷ
Δελτικῷ τοῦ ἐν Ῥώμῃ ἀρχαιολογικοῦ Ἰνστιτούτου, καὶ ἀπεφάνθη ὅτι
ἀπεικονίζει Ἀπόλλωνα τὸν Νόμιον ἢ τὸν Ἑρμῆν. (3) Ἡ γνώμη
τούτου συμφωνεῖ ὁ Κοτζο, παραδεχόμενος ὅτι ἀμφότεροι ὅτε Ἀ-
πόλλων καὶ ὁ Ἑρμῆς, ὡς προστάται τῶν ποιμνίων λαμβανόμενοι ἐδύ-
ναντο νὰ πεποιθῶσι φέροντες ἐπ' ὤμων τὸ ζῶον, ὡς καλοὶ ποιμένες. (4)

(1) Πλουτάρχ., Ρωμύλ. 11.

(2) Ovid. Fast. IV, 825.

(3) Bulletino dell' Instit. 1861. σ. 86—87. — Ἀλλὰ τὴν πρώτην ἐρμηνεῖαν ἀπέρ-
ριψε βραδύτερον, παραδεχθεὶς ὅτι τὸ ἄγαλμα παρίστη δαμαλοφόρον Ἑρμῆν. (Bull.
Verzeichniss d. Museums von Gypsabgüssen in München. 1877 σ. 5 ἀρ. 20.)

(4) Conze ἐν Archiol. Zeitung 1864 σ. 171.

Ὁ Στεφάνη ἐλλείψει κρείσσονος ἐρμηνείας παραδέχεται μετὰ δι-
σταγμοῦ, ὅτι ὁ δαμαλοφόρος παρίστησιν Ἑρμῆν, (1) ὁ δ' Ὁφερ-
бек ἐν τῇ τελευταίᾳ ἐκδόσει τῆς Ἱστορίας τῆς πλαστικῆς λέγει, ὅτι
πολλὰ ἀντιρρήσεις ὑπάρχουσι κατὰ τῆς τοιαύτης ἐρμηνείας. (2) Τέ-
λος ὁ Μιχαήλεφ διαρρήδην ἀποφαίνεται, ὅτι τὸ ἄγαλμα δὲν εἰκονί-
ζει θεόν, ἀλλὰ θυτῆρα φέροντα ἐπ' ὤμων τὸ ἱερεῖον. (3) Ἄλλ' οἱ
ἐνδοιασμοὶ τῶν ἀρχαιολόγων ἐξελέγχονται ἀδικαιολόγητοι, ἂν συσχε-
τισθῇ ἢ παράστασις τοῦ δαμαλοφόρου ἀνδρός τῇ τοῦ κριοφόρου Ἑρ-
μοῦ καὶ ἂν ἐπισταμένως μελετηθῇ τίς ἢ τούτου ἔννοια. Τὸν κριοφό-
ρον Ἑρμῆν ἀπεικονίζουσι πολλὰ μνημεῖα τῆς ἀρχαιότητος μέχρις
ἡμῶν περισωθέντα, (4) εἶναι δὲ κοινῶς παραδεδεγμένον, ὅτι ἡ παρά-
στασις αὕτη ἀναφέρεται εἰς τὴν ιδιότητα τοῦ Θεοῦ ὡς νομίου ἢ ἐπι-
μηλίου. (5) Πρὸς ὑποστήριξιν ὁμῶς τῆς τοιαύτης ιδέας οὐδεμίαν μαρ-
τυρίαν ἀρχαίου συγγραφέως ἔχουσι νὰ παρουσιάσωσιν οἱ ἀρχαιολόγοι,
ἀρκοῦνται δ' εἰς τὸν λόγον ὅτι φέρων ὁ θεὸς ἐπ' ὤμων ἢ ὑπὸ τὴν
μασχάλην κριὸν ὑπεμφαίνει τὴν προστασίαν ἣν παρέχει εἰς τὰ ποι-
μνια. Ἄλλ' ὡς οὐδ' ὁ τοῦ Κανάχου Ἀπόλλων, ὁ φέρων ἐν χειρὶ νε-
βρόν, ὑποδείκνυσι διὰ τούτου ὅτι ὁ θεὸς εἶναι προστάτης τῶν ἐλά-
φων, οὕτω καὶ ὁ κριοφόρος Ἑρμῆς εἶναι ἄτοπον νὰ ὑποληφθῇ ὡς
νόμιος, διὰ μόνον τὸν λόγον ὅτι φέρει κριόν. Φέρει δὲ τοῦτον ἐπὶ τῶν
ὤμων ἢ ὑπὸ τὴν μασχάλην, διότι κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἔφερον τοὺς
κριοὺς οἱ ποιμένες. (6) Ὅθεν δεόν νὰ ἀναζητήσωμεν μὴ ἀλλαχοῦ ὑπο-
λανθάνει ἢ ἔννοια τῆς τοιαύτης παραστάσεως. Καὶ δὴ παρὰ Παισα-
νίαν εὑρίσκομεν ἐξήγησιν τῆς παραστάσεως τοῦ ἐν Ἰαννάγρα τῆς Βοιω-
τίας ἀγάλματος τοῦ κριοφόρου Ἑρμοῦ, ὃν ἐποίησεν ὁ Κάλλαμις. « Τοῦ
« μὲν (Ἑρμοῦ τοῦ κριοφόρου) ἐς τὴν ἐπίκλησιν λέγουσιν, ὡς ὁ Ἑρ-
« μῆς σφίσι ἀποτρέψαι νόσον λοιμώδη περὶ τὸ τεῖχος κριὸν περιε-

(1) Ἐν Comptes rendus de l' acad. imp. arch. 1869 σ. 98.

(2) Overbeck, Gesch. d. griech. Plastik. 3 Aufl. 1881. I. σ. 148.

(3) A. Milchhöfer, Die Museen Athens. 1881. σ. 55.

(4) Βλ. κατάλογον τούτων ἐν Müller, Handb. d. Arch. § 381, 2. — Wolcker,
gr. Götterlehre I σ. 438 — Preller, gr. Myth. I σ. 326 (341 γ' ἐκδ.) — καὶ πρὸ
πάντων Stephanii ἐν Comptes rendus. 1869 σ. 96 κτ.

(5) Βλ. πρὸς τοὺς ἄλλοις Gerhard, Anscr. Vasenb. I, 92, 2. σ. 70 κτ. — De-
chambre, Mythologie de la Gr. σ. 153-4. — Preller, gr. Myth. I σ. 341 γ' ἐκδ.

(6) Ἠβλ. Calpurn., Ecl. V, 41.

« νεγκών και ἐπὶ τούτῳ Κάλαρμις ἐποίησεν ἄγαλμα Ἑρμοῦ φέροντα
 « κριὸν ἐπὶ τῶν ὤμων· ὅς δ' ἂν εἶναι τῶν ἐφήβων προκριθῆ τὸ εἶδος
 « κάλλιστος, οὗτος ἐν τοῦ Ἑρμοῦ τῇ ἑορτῇ περιέεισιν ἐν κύκλῳ τοῦ
 « τείχους ἔχων ἄρνα ἐπὶ τῶν ὤμων. » (1) Ἐκ τούτου βλέπομεν, ὅτι
 ἡ παράστασις δὲν ἀνεφέρετο εἰς τοὺς μύθους περὶ τοῦ θεοῦ, ἀλλ' εἰς τὴν
 λατρείαν αὐτοῦ, και δὴ εἰς ἔθος παραπλήσιον τῷ μέχρι τοῦδε διατη-
 ρηθέντι παρὰ τῷ καθ' ἡμᾶς λαῷ, και κατὰ τοῦτο διαφέροντι ὅτι δὲν
 ἐγένετο ἀροτρίασις και τὴν θέσιν τῶν μύσχων ἐπέτρε κριός. Ἀλλὰ
 και ἐν ἄλλαις θρησκευτικαῖς συνηθείαις τῶν ἀρχαίων Ἰλλήνων γίνε-
 ται εἰς καθαρμούς χρῆσις κριοῦ ἢ τοῦ δέρματος αὐτοῦ, γνωστότατον
 δ' εἶναι τὸ Διὸς Κόδιον ἐν τῇ ἑορτῇ τῶν Σκιροφορίων ἐν Ἀθήναις
 και ἐν τῇ τοῦ Διὸς Ἀκταίου ἐν Πηλῳ. (2) Ἐκ τούτων δὲ συνά-
 γομεν ὅτι ἡ ἐκδοχὴ τοῦ κριοφόρου Ἑρμοῦ ὡς νομίου, εἰς ἀπλᾶς εἰ-
 κασίας στηριζομένη, μὴ βεβαιουμένη δὲ ὑπὸ ἀρχαίας τινὸς μαρτυ-
 ρίας, εἶναι σφαλερὰ, και ὅτι ἡ παράστασις τοῦ κριοφόρου Ἑρμοῦ
 ἀναφέρεται μᾶλλον εἰς τὴν ιδιότητα αὐτοῦ ὡς ἀλεξικάκον. (3)

Ἦν αὐτὴν ἐννοίαν πιθανῶς ἐνεῖχε και ἡ παράστασις τοῦ δαμαλο-
 φόρου Ἑρμοῦ, συσχετιζομένη ἴσως θρησκευτικῇ τινι συνηθείᾳ περι-
 φορᾶς μύσχου, ἣς οὐδεμία μνεία εὔρηται παρὰ τοῖς ἀρχαίοις συγγρα-
 φεῦσιν, ἀλλ' ἣς τὴν ὑπαρξίν συνάγομεν ἐκ τῶν σημερινῶν συνηθειῶν
 τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, περὶ ὧν ἀνωτέρῳ ἐγένετο λόγος. Οὐκ ἄσχετα δὲ
 τούτοις εἶσι και τὰ πρὸς προφύλαξιν τῶν ἀμπέλων τελούμενα τὸ
 πάλαι, ἀπερ ὁ Πausanias περιγράφει ὡς ἔπειτα: « ἄνεμος ὁ Λιψ
 « βλαστανούσαις ταῖς ἀμπέλοις ἐμπίπτων ἐκ τοῦ Σαρωνικοῦ κόλπου
 « τὴν βλάστην σφῶν ἀφραναίνει. Κατιόντος οὖν ἔτι τοῦ πνεύματος
 « ἀλεκτρυόνα τὰ πτερὰ ἔχοντα λευκὰ διελόντες ἄνδρες δύο ἐναντιοὶ
 « περιθέουσι τὰς ἀμπέλους ἡμισυ ἐκάτερος τοῦ ἀλεκτρυόνος φέρων. » (4)

(1) Pausan., Θ', κδ', 2.

(2) Βλ. Preller, Demeter u. Persephone σ. 247 κα. — Gerhart, gr. Myth. I § 192, 2. 193, 4. 204, 3.

(3) Ἐπὶ ἐπιπέδον ἀλεξικάκος ἀποδίδωσι τῷ Ἑρμῇ Παλλὰδᾶς ὁ Ἀλεξανδρεὺς ἐν τινὶ ἐπιγράμματι. (Ἀνθολ. Θ', 441.)

(4) Pausan., Β, κδ', 2. — Βλ. και Roscher, Hermes der Windgott. Lpz. 1878 σ. 73 κα. — Schwartz, Die postischen Naturanschauungen II, σ. 150 κα. — (Berl. 1879).

B'.

Προσωποία νόσων. — Εὐφημισμός. — Πυρετός, Γαστέρα, Πανώλης, Χολέρα, Εὐλογία.

Ἐν τοῖς ἀνωτέρῳ εἶδομεν, ὅτι κατὰ τὰς δημώδεις δοξασίας ἡ
 ἀσθένεια παρουσιάζεται ὡς ἐνέργεια ἐχθρικοῦ τῷ ἀνθρώπῳ ὑπερφυσί-
 κοῦ ὄντος, ἢ ὡς θεία τιμωρία. Ἐκ τοιαύτης ιδέας εὐκολοῦ ἦν ἡ
 μετάβασις εἰς προσωποποιίαν τῶν νόσων· ἐκάστη τούτων προσλαμ-
 βάνει ἰδίαν ὑπόστασιν, ἐμφανιζομένη ὡς ὄν αὐτοτελὲς και αὐτόβου-
 λον. Ἐν τῷ Ἀθήρβα Βέδῃ τῶν παλαιῶν Βραχμάνων αἱ ἐπιφθὰι
 φαίνονται σκοποῦσαι νὰ μεταβιβάσωσιν εἰς ἄλλον λαὸν ξένον τὸν πυ-
 ρετόν. Ὁ δὲ θεός, ἐν οἷς καθίστησιν εὐτυχῇ τὸν ἀνθρώπον μένει θεός
 και κατοικία αὐτοῦ πιστεύεται ὁ οὐρανός· ἐν οἷς δὲ τιμωρεῖ και βα-
 σανίζει αὐτόν, ὡς ἐν ταῖς νόσοις, ἐμφανίζεται ὡς τέρας ὀλέθρου, ὡς
 δαιμόνιον. (1) Ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ ὑπεμφαίνεται προσωποποιία τοῦ
 πυρετοῦ: « Καὶ ἐπιστᾶς ἐπὶ κνω αὐτῆς, ἐπετίμησε τῷ πυρετῷ, και
 « ἀφῆκεν αὐτήν » (2) Ἐν τῷ Ἀθήρβα Βέδῃ ἀποθεοῦται ὁ τάκμαν,
 πυρετός, ὃν ἐπικαλοῦνται ὡς θεόν (haritasya deva)· ὁ Ἰνδὸς ἰατρός
 Susruta ἀποκαλεῖ αὐτόν βασιλέα τῶν νόσων. (3) Ἐν τῇ Θεογονίᾳ
 τοῦ Ἡσιόδου προσωποποιοῦνται αἱ νόσοι ὡς τέκνα τῆς Ἐριδος.

Λυτάρ Ἡρις στυγερὴ τέκε μὲν Πόνον ἀλγὺ ὄντα.

Λιθὸν τε Λιμόν τε και Ἀλγᾶ δακρυϊστά. (4)

Ἐ δὲ τοῖς Ἑργίς και Ἡμίρσις ἀναρέσκει ὁ ἀντιθέτος τοῦ
 πλοῦ τῆς Πανδώρας ἐξεχύθησαν τὰ κακὰ.

νοῦσαι δ' ἀνθρώποισιν ἐφ' ἡμέρη ἢ δ' ἐπὶ νυκτὶ
 αὐτόματα φοιτῶσι, κακὰ θνητοῖσι φέρουσαι. (5)

Πολλὰι φράσεις τῆς κοινῆς ἑλληνικῆς γλώσσης περὶ ἀσθενειῶν

(1) A. de Gubernatis, Storia popolare degli usi funebri σ 21.

(2) Λουκ. Δ, 39.

(3) Gubernatis σ. 20. 21.

(4) Ἡσιόδ., Θεογον. 226.

(5) Ἑβγ. και Ἡμ. 102.

ὕποδεικνύσασιν προσωποποιῶν αὐτῶν· συνηθέστατον εἶναι τὸ ρῆμα πίνω· « τὸν ἐπίασεν ἡ ἀρρώστια, ἡ θέρμη » (1) ὁ ἀποπληκτικὸς ἢ ὁ παρὰ-λυτος λέγονται πιασμένοι. Εἰς τὴν αὐτὴν σημασίαν ἐπιουῦντο οἱ ἀρχαῖοι χρῆσιν τοῦ αὐτοῦ ρήματος, (2) οἱ Γερμανοὶ τοῦ angreifen, οἱ Γάλλοι ἐνίοτε τοῦ prendre. Εἰκονικωτάτη δ' ἐστὶ καὶ ἡ χρῆσις τοῦ ρήματος τρώγω: « μὲ τρώει τὸ σκουλήκι, μ' ἔφαγε ἡ ἀσθένεια, μ' ἔφαγαν τὰ πάθη » καὶ ἐν κυπριακῇ κατάρξ· *Νά σε γάη ἢ β.λαγγάρα!* (νόσος ἡπατική). (3) Ἀσθένειά τις ὀνομάζεται φάγουσα (φαγέδαινα) εἶναι δὲ καὶ κατάρξ κεφαλληνιακῆ, γάουσα γά σου γάη τὸ στόμα. (4) Ἐπὶ τῶν ἐπιδημικῶν ἢ ἐνδημικῶν νόσων λέγουσι περπατάει· περπατάει ἡ ἀστρακιά, ἡ β.λογιά, κτλ. Καταφανῆς εἶναι ἡ προσωποποιία ἐν ταῖς ἐπιδημιαῖς (ἔξορκια). Μηλια τις ἐπιδημία κατὰ τοῦ γαστέρα κοιλιακοῦ νοσήματος καλουμένου οὕτως ἐκ τῆς ἕδρας αὐτοῦ, ἔχει ὡς ἔπεται·

Γαστήρ, Γαστέρα τρομερὴ,
τρομερὴ καὶ φοβερὴ!

Κάτω 'ς τὸ γιάλο, κάτω 'ς τὸ περιγιάλι
εἶναι τρία σκουτελάκια·

τῶνα μέλι, τᾶλλο γάλα, τᾶλλο τᾶντερα τ' ἀνθρώπου,
φάε μέλι, φάε γάλα, κι' ἄφες τᾶντερα τ' ἀνθρώπου. (5)

(1) Θέρμη ὁ πυρετός· Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις θέρμη καὶ θέρμα. (Ζωναράς ἐν λ. — Φρόνιχ. Ἑπιτ. 331 καὶ Lobeck αὐτ.)

σκέψαι δέ μου

τὸ μέτωπον, εἰ θέρμην ἔχουσα τυγχάνω.

(Φερεικράτης παρὰ Ζωναρά. — Ἀποσπ. 158 ἐκδ. Th. Kock. 359 Meineke).

(2) Λαμβάνει πόνος κτλ. — « Παρθένον πῆρ ἔλαβε » « γυναίκα ρίγος ἔλαβε. » (Ἱπποκράτης.)

(3) Λουκά, φιλολ. ἐπισκ. σ. 138.

(4) Νεοελλ. ἀνάλ. τ. Β' σ. 412. Βλ. καὶ Καισαρίου Δάποντι, ἱστορικὸν κατάλογον ἐν Σάθα, Μεσαιων. Βιβλιοθ. τ. Γ' σελ. 192.

(5) Αὐτ. τ. Α' σ. 332. — Ὁ ἐν Πιτροπούλει ὁμογενῆς κ. Γαβριήλ Δεστούνης πραγματ. ὁμῆνος ἐν τοῖς Πρακτικοῖς τῆς βίωσιακῆς ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν περὶ ἐπιγραφῶν τινῶν ἐν μεταλλείοις, ἃς ἐπὶ ματαίῳ ἀπειραβόησαν νὰ ἐρμηνεύσωσι πρὸ αὐτοῦ, ἀπέδειξε πᾶν εὐφυῆς διὰ συνδυασμοῦ καὶ ἀντιπαραβολῆς τῶν ἐπιγραφῶν ταύτων, ὅτι περιέχουσι τὴν ἐπομένην ἑλληνικὴν ἐπιγραφήν· « Ὑστέρα μελανή, μελανωμένη, ὡς ἔφες « εἰλέεσαι καὶ ὡς ἄράκων συρξίεις καὶ ὡς λείων βρυγίσεις (καὶ ἄλλως: βρυγᾶσαι) καὶ ὡς « ἀρνίον κοιμοῦ » (καὶ ἄλλως: καὶ ὡς ἀρνὸς κοιμῆσαι.) » εἶναι δ' ἡ ὑστέρα ἴσως ὑστερικὸν τι πάθος ἐκ τῆς ἕδρας αὐτοῦ κληθὲν οὕτως, ἀπαραλλάκτως ὡς ὁ γαστῆρας τῆς

Εἰς τὴν ιδέαν τῆς προσωποποιίας τῶν νόσων ἀναφέρεται καὶ ὁ εὐφημισμὸς· αἱ νόσοι κατονομάζονται πολλάκις οὐχὶ διὰ τοῦ κυρίου ὀνόματος, ἀλλὰ δι' ἄλλου κολακευτικοῦ, ὅπως φανῶσιν εὐμενεῖς τῷ κλῆνοντι. Ἐντεῦθεν ἡ ὀνομασία εὐλογία. (1) Ἡ ἐπιληψία καλεῖται ἐν Κεφαλληνίᾳ τὸ γλυκὴ ἢ τὸ καλὸ, (2) ὁ κωλικόπονος τῶν παιδῶν τὸ γλυκὴ ἢ τὸ γλυκὸ του, ἀπόστημ. δέ τι τῆς χειρὸς δεινὸν ὀνομάζεται ἀπανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος καλαγκάθι· ὁ λοιμὸς ἐπεκαλεῖτο ἄλλοτε συγχωρεμένη, πολλὰ δὲ νοσήματα ὀνομάζονται ἀορίστως ἀμελέτητα. Ὅμοίως οἱ Γερμανοὶ ἀπέφευγον ἄλλοτε νὰ καλῶσι τὰς νόσους διὰ τοῦ ἀληθοῦς αὐτῶν ὀνόματος καὶ εὐφῆμως ἔλεγον αὐτὰς τὸ καλὸ (das Gute), τὸ εὐλογημένον (das Gesegnete), τὸ μακαρισμένον (das Selige), (3) ἢ τὰ προξενουῦντα ταύτας δαιμονικὰ ὄντα ἀγαθὰ καὶ εὐμενῆ (die gute holde) καὶ καλὰ παιδιὰ (die gute Kinderen). (4)

Κυρίως ὁμῶς προσωποποιοῦνται ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ αἱ τρεῖς δεινόταται νόσοι, ἡ Πανώλης, ἡ Χολέρα καὶ ἡ Εὐλογία, περὶ ὧν πολλαὶ φέρονται μυθικαὶ διηγήσεις. Ταύτας ἀποκαλοῦσι περιληπτικῶς ἐνίσχου τῆς Ἑλλάδος, χρώμενοι εὐφημισμῷ, Εὐλογημένας καὶ Καλονομάτους καὶ Μελιταρχάς. (5) Μυθολογοῦνται δὲ ἀδελφαί, μελανείμονες, συμπορευόμεναι ἢ βοηθοῦσαι ἀλλήλαις. Ἐν τοῖς ἐπομένοις θέλομεν περιλάβει ἰδίᾳ τὰς περὶ ἐκάστης τούτων δοξασίας.

Πανώλης. Ἡ νόσος αὕτη καλεῖται κοινῶς *Πανοῦκλα*, (6) καὶ ἐνιαχοῦ *Σκορδοῦλα* (7) (ἐκ τοῦ σκορδινόμοι;) (8), κατ' εὐφημισμὸν δὲ ὑπὸ

μηλιας ἐπιδημίας, καὶ ὡς αἱ ἀσθένειαι βουδῶν καὶ κέρατα (Πολυδ. Δ, 202.205) τῶν ἀρχαίων (Destunis, Ratzbor spornoi greyeskoï napici, itzobrascheunoi na osbmi pamyatnikach. St. Petersburg).

(1) Βλ. ὅσα περὶ τῆς λέξεως ταύτης ἐγράψαμεν ἐν Ἑστία Ἰαν. 1883

(2) Νεοελλ. ἀν. τ. Β' σ. 190. 408.

(3) Grimm D. M. σ. 1106. (966 δ' ἐκδ.)

(4) Αὐτ. σ. 1109 (968).

(5) Ἑθνικὸν ἡμερολόγιον Μ. Π. Βρετοῦ. 1863 σ. 55.

(6) Λέξις τῆς παρηκμακυίας λατινικῆς panucula (Ducange, Glossarium med. et inf. lat. 2a ἐκδ. ἐν λ.) παραρομένη ἐκ τοῦ panus.

(7) Βλ. Ducange, Gloss. med. et inf. graec. ἐν λ. Σκορδοῦλα. — Κοραῆ Ἄτακτ. Β' σ. 200.

(8) Κατὰ τὴν ἑτυμολογίαν τοῦ Κοραῆ. Πιθανώτερον ἐκ τοῦ σκορδοῦ, ἧς λέξεως γίνεται χρῆσις ἐν ἀπνευχαῖς κατὰ τῆς βασκανίας.

τινων και εὐλογημένη. (1) Ἡ προσωποποιία αὐτῆς ὑπερφαινεται ἐν ταῖς κατάραις: *Νά σε κόψη ἡ Σχορδοῦλα!* (2) *Κακὴ Παροῦκλα!* *Παροῦκλα γὰρ σε κόψη!* Ἐωρξισμένη κι' ἀχιλλώτη γὰρ ἦναι!

Οἱ περὶ τῆς Πανώλους μῦθοι ἐλησημονήθησαν σχεδὸν καθ' ὅλοκληρίαν, ἢ ἀναφέρονται νῦν εἰς τὴν Εὐλογίαν καὶ τὴν Χολέραν, διότι τὸ τελευταῖον ἐνέσκηψεν ἡ πανώλης εἰς Ἑλλάδα πρὸ πεντηκονταετίας καὶ πλέον, ὥστε παρῆλθε χρόνος ἰκανὸς ὅπως ἐξαλειφθῆ ἀπὸ τῆς μνήμης τῆς παρουσίας γενεᾶς. Διὰ τοῦτο τοὺς εἰς αὐτὴν ἀναφερομένους μῦθους θὰ περισυναγάγωμεν ἐκ παλαιοτέρων μαρτυριῶν.

Κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἀλλατίου (17^{ος} ἑκατ.) ἐπιστεύετο ὅτι τὸ φάσμα τῆς Πανώλους ἐπεφαινετο ἐν ἡμέρᾳ, καὶ ἐν μεσημβρίᾳ ἀκόμη, ἀλλ' ἐν ἀγροῖς, καὶ ἐν τριόδοις καὶ ἐν ἀμπελώσιν, οὐδέποτε δ' ἐν οἰκουμένοις τόποις· ἂν ἐπρόφθανε νὰ τῆ ὀμιλήσῃ ὁ ἰδὼν, αὕτη ἠφανίζετο· ἂν ὁμως πρώτη ἡ Πανώλης προσεφώνει αὐτῷ ἀπέθνησκεν οὗτος. (3) Κατὰ τινα διήγησιν, ἀναγραφομένην παρὰ Delanero, ἐν ἔτει 1682 δαίμονες ἢ πονηρὰ πνεύματα ἔκρουον ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐν Ῥώμῃ καὶ ἐν Παρισίοις τὰς θύρας τῶν οἰκιῶν, ἐδήλου δὲ τοῦτο ὅτι θάποθάνωσι τοσοῦτοι ἐξ ἐκείνης τῆς οἰκίας, ὅσα ἦσαν τὰ κτυπήματα. (4) Ὁ γράψας ἐν ἀρχῇ τῆς παρουσίας ἑκατονταετηρίδος τὸ μυθιστόρημα « Ἀναστάσιον, ἢ ἀπομνημονεύματα "Ἑλλήνος" » ὑποτίθησιν ἀφηγούμενον τοῦτον τὰ ἐπόμενα περὶ τῆς ἐπιδημίας τοῦ λοιμοῦ, ἃτινα ὡς σημειοῦται, ἐλήφθησαν ἐκ νεοελληνικῆς δεισιδαιμονίας. « Πολλοὶ δεσμῶται εἶδον τὴν ἀπεχθὴ μάγισσάν, ἣτις ἐστὶ πρόδρομος « τῆς Πανώλους, ἰπταμένην ἐπὶ πτερύγων νυκτερίδος ὑπεράνω τῆς « ἡμετέρας εἰρατῆς, ἀριθμοῦσαν δ' ἐπὶ τῶν ὀνύχων τῶν δακτύλων « τῆς ὅσους διανοεῖτο νὰ θανατώσῃ· ἤκουσαν δ' αὐτὴν ἐν τῇ σιγῇ τῆς « νυκτὸς, καλοῦσαν αὐτοὺς ἐξ ὀνόματος, καὶ κρούουσαν τὴν θύραν « των, ἢ ἀποτυποῦσαν πελιδνάς κηλίδας ἐπὶ τῶν τοίχων τῆς εἰρατῆς. » (5) Ἐτέραν παράστασιν ἀναφέρει ὁ Guys, τῆς Πανώλους ὡς εἶδεχθοῦς φάσματος, ἐπερχομένου νύκτωρ καὶ δι' ἀνεξαλείπτου στίγμα-

(1) Κοραῖς αὐτ. Δ' σ. 144.

(2) Ν. Γ. Πολίτης ἐν Νεοελλ. Ἄν. Β' σ. 380.

(3) Allatii, de quorund. graec. opinat. § 12 σ. 142

(4) P. Delanero, Incréduité et mécréance du sortilège. Tract. 7. p. 37.

(5) Th. Hope, Anastase κερ. 6 Trad. Defauconpret 1844 σ. 81.

τος σημειοῦντος τὰς οἰκίας, εἰς ἃς διανοεῖται νὰ εἰσέλθῃ. Οἱ εἰδότες τὸ θανατηφόρον τοῦτο σημεῖον, ἀνακοινοῦσι τοῖς δυστυχέσι κατοικοῖς τὸν ἐπικρεμᾶμενον κίνδυνον καὶ παροτρύνουσιν αὐτοὺς νὰ φύγωσιν, ἀλλὰ ματαίως, διότι ἐκεῖνοι ἀπιστοῦντες ὑφίστανται τὸ μοιραῖον τέλος. (1) Ὁ Μακεδὼν Χαρίσιος Μεγδάνος σημειοῦται ἑτέραν δοξασίαν, καθ' ἣν τρεῖς γραῖαι φέρουσι τὸν λοιμόν· ἔχουσι δ' αὐταὶ ράβδους, δι' ὧν τύπτουσιν τοὺς ἐγγεγραμμένους εἰς τὰ κατάστιχά των καὶ ὑπάγουσιν ὅπου προσετέχθησαν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. (2) Ἐν ἄλλῃ πάλιν δοξασίᾳ ἀναφέρονται ἐπίσης τρεῖς γραῖαι φοβεραὶ διατρέχουσαι ὁμοῦ πόλεις καὶ χωρία, ὅπως ἐρημώσωσιν αὐτά. Ἡ μία τούτων ἔχει μέγα κατάστιχον, ἡ ἄλλη ὀξύτομον ψαλλίδα καὶ ἡ τρίτη σάρωθρον. Εἰσέρχονται δὲ καὶ αἱ τρεῖς εἰς τὰς οἰκίας, καὶ ἡ μὲν πρώτη ἐγγράφει εἰς τὸ κατάστιχον τὸ ὄνομα τοῦ θύματος, ἡ δευτέρα τοῦ κόπτει διὰ τῆς ψαλλίδος τὴν ζωὴν καὶ ἡ τρίτη τὸν σαρώνει. (3) Τέλος κατὰ τινα ἄλλην παράστασιν ἡ Πανώλης εἶναι τυφλὴ γυνὴ διατρέχουσα τὰς πόλεις ἀπὸ οἰκίας εἰς οἰκίαν καὶ θανατοῦσα ὅσους ἐγγίξει· ἀλλ' ἐπειδὴ ὡς τυφλὴ βαδίζει ψηλαφῶσα τοὺς τοίχους τῶν οἰκιῶν, ἀδυνατεῖ νὰ ἐγγίσῃ τοὺς εὐρισκομένους ἐν τῷ μέσῳ τῶν δωματίων· (4) ἢ εἶναι γραῖα μελανέμων, ἣτις τὴν νύκτα διὰ τῆς φαρμακώδους πνοῆς αὐτῆς θανατοῖ τοὺς ἐν ταῖς οἰκίαις. (5)

Ὅτε πρὸ πεντηκονταετίας περίπου ἐνέσκηψε πανώλης ἐν Λιγίνῃ, ἀπέθανον ἐκ τῆς νόσου ἀμφότεραι αἱ ὠραῖαι θυγατέρες τῆς Ἀθηναίας Λαντέζαινας, Ἑλένη καὶ Λικατερίνη καλούμεναι. Ὁ θάνατος τῶν δύο ἀδελφῶν ἐλύπησε πάντας, ὡς μαρτυρεῖ καὶ τὸ ἑξῆς τότε ἔσχητον:

Ἐλέγκω καὶ Κατήγκω
κ' ἢ δυὸ π.θάνανε·
οἱ ξένοι κ' οἱ δικοὶ τους
τὰ μαῦρα βάλανε.

(1) Guys, Voyage littéraire en Grèce. 1766 τ. II σ. 46.

(2) X. Μεγδάνου, Ὁ λύχνος τοῦ Διογένους. Ἱθιοὶ χαρακτήρες. 1818 σ. 264.

(3) Fauriel, Chants populaires de la Grèce. 1825. τ. II σ. LXXXIII. — Ἐκ τούτου Fr. Thiersch, Ueber die neugr. Poesie. 1828 σ. 28. — Grimm, D. Myth. σ. 1136 (991 δ' ἐξδ.). — Bl. καὶ Ἐπτάλοφον Νέαν τ. Β' σ. 723.

(4) Fauriel, αὐτ.

(5) Guys, ἐνθ. ἀν. τ. I σ. 154.

Μία γειτόνισσά των, ὀνόματι Μπελεγρίνα, διηγείτο ὅτι εἶδεν ἀπὸ τὸ παράθυρό της δύο μαυροφόρους καὶ κτυπήσανε δύο κτυπήματα εἰς τὴν πόρτα τῆς Λαντέζαινας. "Ἔστερα λέει ἡ μία — « Πᾶμε ἀπὸ 'δὼ τὸν ἀνήφορο. » — « Μπᾶ! μπᾶ! » τῆς λέει ἡ ἄλλη, « μὴ καυμένη, γιατί θά 'βγῆ ἡ ἅγια Παρασκευὴ μὲ τὴ ρόκα της νὰ μᾶς κτυπήσῃ. » "Ἔτσι τράβηξαν ἀπὸ ἄλλο δρόμο. Κατῆλαβε ἡ Μπελεγρίνα πῶς ἐνοουῶσαν τὴν ἐκκλησίαν τῆς ἁγίας Παρασκευῆς ποῦ ἦταν εἰς αὐτὴ τὴ γειτονιά· γιατί ἡ ἅγια Παρασκευὴ εἶναι ἀρβανίτισσα καὶ κυνηγᾷ τὴν Πανοῦκλα. "Ἔτσι δὲν ἀπέθανε κανένας ἀπὸ τὴ γειτονιά ποῦ ἦταν ἡ ἐκκλησία τῆς ἁγίας Παρασκευῆς. (1)

Κατὰ τῆς Πανώλους ἐπικαλοῦνται τὴν ἀντίληψιν τοῦ ἁγίου Χαραλάμπους, ὅστις ἀπεικονίζεται πατῶν ὑπὸ τοὺς πόδας του τὴν νόσον, ἐν σχήματι εἰδεχθοῦς γυναικοῦ, καπνοῦς ἐξερευγομένου ἐκ τοῦ στόματος. (2) Τὸ συναξάριον ὁμῶς τοῦ ἁγίου ἀποδίδωσι τὴν κατὰ τῆς πανώλους ἰαματικὴν δύναμιν εἰς μόνον τὸ λείψανον αὐτοῦ: « ἰα- « τρεύει (τὸ λείψανον) νόσους πολυειδεῖς τῶν μετὰ πίστεως καὶ πόθου « προσιόντων· ἐξαιρέτως δὲ φυλάττει ἀμολύντους καὶ ἀνεπηρέεστους « ἀπὸ τὴν λοιμικὴν νόσον, ἥγουν ἀπὸ τὴν πανοῦκλαν ἐκείνους ὅποῦ « μὲ πόθον καὶ πίστιν ἀδίστακτον φέρουν ταύτην τὴν ἅγιαν κέραν « εἰς τὰς πόλεις καὶ χώρας των, καὶ εἰς τὰ ὀσπίτιά τους, καὶ μὲ εὐ- « λάθειαν τὴν κατασπύζονται, κέρνοντες πρῶτον ἁγιασμόν. » (3) Ἡ αὐτὴ θαυματουργὸς δύναμις ἀποδίδεται ἐν Θεσσαλίᾳ, ἰδίως ἐν Λα- « ρίσσῃ, καὶ εἰς τὸν ἅγιον Βησσαρίωνα, ὅστις, κατὰ τὸ συναξάριον αὐτοῦ, « πολλὰκις ἐφάνη διώκων τὴν δυσίωνυμον πανοῦκλαν, φανεί- « σαν μὲ ἄλλοκότους μορφάς. » (4)

(1) Παρὰ τῆς κ. Μαρ. Γρ. Καμπούρογλου.

(2) Οὕτως ἀπεικονίζεται πάντοτε ὁ ἅγιος Χαραλάμπης, προχείρως δὲ δύναται τις νὰ ἴδῃ τὴν εἰκόνα ταύτην ἐν τῇ 'Ακολουθίᾳ τοῦ 'Αγίου τῆ ἐν Βενετίᾳ ἐκδοθείσῃ. (1799 καὶ 1805). — Ἀνάλογοι ταύτῃ εἰσὶν αἱ εἰκόνας ἁγίων καταπατούντων θράκοντα ἢ τὸν διά- « βολον ἐν τῇ ἁγιογραφίᾳ τῶν τε ἀνατολικῶν καὶ τῶν δυτικῶν. (Βλ. καὶ Maury, Essai sur la legendes pieuses σ. 136.) — Ἀρχικός δὲ τύπος τῶν τοιούτων εἰκόνων εἶπεν Ἰσως ἡ αἰγυπτιακὴ παράστασις τοῦ "Ωρου, καταπατούντος κροκοδείλου.

(3) Ἀκολουθία τοῦ 'Αγίου Χαραλάμπους. Ἐνετ. 1799 σ. 31

(4) Ἀκολουθία ἑορτάσιμος τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Βησσαρίωνος, ἀρχιεπισκόπου Λαρίσσης. Ἐν Βενετίᾳ, 1848. σ. 52. — Βλ. καὶ σ. 46. « Διὰ ταῦτο καθὼς λόγου χά- « ριν ἔδωκεν ὁ Θεὸς εἰς μὲν τὸν ἅγιον Ἀρτέμιον τὸ νὰ ἰατροῦν τὰ ζῶα· εἰς δὲ τὸν « ἅγιον Γρόφωνα τὸ νὰ διώκῃ τὰ βλαπτικὰ ζῴδια ἀπὸ τοὺς κήπους καὶ εἰς ἄλλους

Τοῦ Λοιμοῦ προσωποποιία δὲν ἀναφέρεται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλ- « λήνων συγγραφέων. Ὁ Weicker οὐχὶ ὀρθῶς εἰκάζει ὅτι ἄγαλμά τι « εὔρεθὲν ἐν Δήλῳ ἀπεικονίζει τὸν Λοιμὸν, ἐν μορφῇ γυναικός· (1) ἀλλ' « εἰς τὴν πλάνην ταύτην ὑπέπεσε μὴ ἰδὼν αὐτοῖς ὄμμασι τὸ ἄγαλ- « μα ἐκεῖνο ὅπερ νῦν ἀπόκειται ἐν τῇ πρώτῃ αἰθούσῃ δεξιᾷ τῆς εἰσόδου « τοῦ ἐν Ἀθήναις ἀρχαιολογικοῦ μουσείου· εἶναι δ' ἐπιτύμβιον μνη- « μεῖον ἀτελὲς, ἀπεικονίζον Ἰσως Σφίγγα, ἐν βαθείᾳ λύπῃ στηριζομένην ἐπὶ « κάλπιδος. — Ἄλλ' Ἰσως δὲν ἦτο ἄγνωστος ἡ τοιαύτη προσωποποιία « τοῖς παλαιοῖς, καὶ δὴ ὡς Θηλείας δαίμονος. Ἡ πολλάκις μετὰ τοῦ « λοιμοῦ ταῦτιζομένη Λιμὸς, προσωποποιεῖται ἐν τῇ ἡσιοδείῳ Θεογο- « νίᾳ (στ. 227), ὡς δ' ἀναφέρει ὁ Ἀθήναιος, « ἔστιν ἐν τῷ Ἀπολ- « λωνίῳ παρὰ τὸν τοῦ Ἀπόλλωνος ὄρθον διὰ γραφῆς ἀπομιμη- « μένος Λιμὸς, ἔχων γυναικὸς μορφήν. » (2) Ἡ Λιμὸς (Games) τάσ- « σεται ὑπὸ τοῦ Βεργιλίου ἐν τῇ εἰσόδῳ τοῦ Ταρτάρου, (3) ὑπὸ δὲ τοῦ « Ὀβιδίου μυθολογεῖται γύναιον εἰδεχθέστατον τὴν ὄψιν, ἐν Καυκάσῳ

« ἁγίους ἄλλο· ἔτσι ἔδωκεν ἐξαιρετὸν χάρισμα καὶ εἰς τὸν ἅγιον τοῦτον καὶ πατέρα ἡμῶν « Βησσαρίωνα, τὸ νὰ διώκῃ τὴν θανατηφόρον καὶ πανωλέθριον ἀσθένειαν τῆς κοινῆς λε- « γομένης πανοῦκλας, καὶ διὰ μέσου τῆς σεβασμίας αὐτοῦ καὶ παντίμου κήρας νὰ γίνε- « ται πανταχοῦ τοῦ πάθους τούτου ἰατρος ταχύτατος, καὶ μέγας ἀντιλήπτωρ καὶ βοηθός· « καὶ τοῦτο τὸ βλέπομεν νὰ γίνεταί μὲ τὴν δοκιμὴν, καθ' ἐκάστην ἡμέραν εἰς πολλοὺς « καὶ διαφόρους τόπους. Διότι εἰς ἅποιον τόπον ἤθελεν ἀκολουθήσῃ ἡ βρωμερὰ αὕτη καὶ « θανατηφόρος πληγὴ καὶ ἤθελε προσκαλεσθῆ μετ' εὐλαβείας ἡ θαυματουργὸς αὕτη καὶ « πάντιμος κέρα τοῦ ἁγίου τούτου Βησσαρίωνος, εὐθὺς ὅπου ἐκτελέσουν ἁγιασμόν μὲ « αὐτὴν καὶ νὰ παρακαλέσουν τὸν Θεὸν διὰ τοῦ ἁγίου μὲ πίστιν θερμὴν καὶ μὲ ἀναστε- « ναγμοὺς καὶ δάκρυα, ἢ τῆς θαυμαστῆς καὶ μεγίστης τοῦ ἁγίου Βησσαρίωνος χάριτος, « εὐθὺς λέγει καὶ ἐν τῇ ἅμα παύει ἡ φθορὰ τῆς ἀσθενείας αὐτῆς. Καὶ ὅχι μόνον εἰς τοὺς « τόπους τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ἡπείρου θαυματουργεῖ ἡ ἅγια αὐτοῦ « κέρα, καὶ ἡ ἅγια του σιαγῶν, καὶ προσκαλεῖται διὰ τὴν τοιαύτην τῆς πανοῦκλας « ἀσθένειαν, καὶ δι' ἄλλας ἀκύμη πληγὰς καὶ νόσους, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν περίφημον « καὶ μεγαλόπολιν Οὐγκροβλαχίαν, εἰς τὴν ὅποιαν ποτὲ ἔχομεν παράδοσιν, ὅτι ἐπῆγεν « ἐν τῇ ζωῇ του ὁ ἅγιος. » — καὶ σ. 49. « Ὅταν τὰ τζεφτιλίκια τῶν ἡγεμόνων μολύ- « νονται ἀπὸ τῆς πανοῦκλας, οἱ ἴδιοι σουμπασάδες παρακινουσι τοὺς χριστιανούς, καὶ « φέρουσι τὴν ἅγιαν κέραν, καὶ ὀνομάζουσι τὸν ἅγιον Βησσαρίωνα διώκτην τῆς πανοῦ- « κλας, καὶ συνερῶνται ποῖος νὰ πάρῃ πρῶτος τὴν ἅγιαν κέραν, νὰ φάλλῃ ἁγιασμόν εἰς « τὸ τζεφτιλίκι του. Καὶ πρῶτοι οἱ ἀσεβεῖς τάξουσι νὰ δώσουν σιτᾶρι εἰς τὸ μοναστή- « ριον καὶ δίδουσι καὶ παρακινουσι νὰ δώσουν καὶ οἱ Χριστιανοί. »

(1) Ἐν Rheinische Museum f. Philologie. 1833 τ. II.

(2) Ἀθήν., I, σ. 452 6.

(3) Vergil., Aen. VI, 276.

διαϊτώμενον. (1) Ἀμφότερα δὲ τὰχώριστα κακά, ὅτε λοιμὸς καὶ ὁ λοιμὸς, ἐμυθολογοῦντο ἴσως ὡς δαίμονες τῶν περὶ τὸν Ἀπόλλωνα, (2) Ὅτι δὲ ὡς θήλεια δαίμων θὰ παρίστατο ὁ λοιμὸς, μαρτυρεῖ ἐκτὸς τῆς λέξεως λοιμὸς, ἥτις συνήθως εἶναι θηλυκοῦ γένους, καὶ ἡ διὰ λέξεων γένους θηλυκοῦ ἐπίσης ὀνομασία τοῦ λοιμοῦ, οἶαι λοιμῆ, (3) λοιμώδης νόσος (νοῦτος) ἢ φθορὰ, (4) λοιμῆ νεαρῆ, (5) λοιμικῆ (6) κλπ. Καὶ ἐν τῇ λατινικῇ γλώσσῃ αἱ πρὸς δήλωσιν τοῦ λοιμοῦ λέξεις εἶναι θηλυκοῦ γένους, (pestis, lues, pestilentia).

Ἄλλ' ἂν ἔγνωστοί εἰσιν ἡμῖν αἱ περὶ τῆς λοιμικῆς νόσου μυθολογικαὶ ἰδέαι τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, ἐκ τῶν βυζαντινῶν ιστορικῶν ὁμοῦς δὲ διακρίματα ὅτι ἀπὸ τοῦ 7^{ου} αἰῶνος μ. Χ. καὶ ἐντεῦθεν αἱ αὐταὶ περιττοὶ τὰς τημερινὰς ἐπειράτου προλήψεις καὶ δοξασαὶ περὶ τῆς νόσου παρὰ τοὺς Ἕλληνας. Περιγράφων τὸν ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ ἐνσκήψαντα μέγαν λοιμὸν, ὁ Προκόπιος ἐκτίθησιν τὰς κατ' ἐκεῖνο τοῦ χρόνου διαδεδομένας ἰδέαις περὶ τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς διαδόσεως τοῦ κακοῦ. « Δευτέρῳ δὲ ἔτει », λέγει, « ἐς Βυζάντιον μεσοῦντος τοῦ ἤρος ἀφίκετο, ἔνθα καὶ ἐμὲ οἱ ἐπιδημεῖν τηνικαῦτα ξυνέβη. Ἐγένετο δὲ ὡδε φάσματα δαιμόνων πολλοὺς ἐς πᾶσαν ἀνθρώπων ἰδέαν ὤφθη, ὅσοι τε αὐτῆς παραπίπτοιεν, παλεσθαι ἄορτο πρὸς τοῦ ἐντυχόντος ἀνδρός, ὅπῃ παρατύχοι τοῦ σώματος, ἅμα τε τὸ φᾶσμα ἐώρων καὶ τῇ νόσῳ αὐτίκα ἠλίσκοντο. Κατ' ἀρχὰς μὲν οὖν οἱ παραπεπτωκότες ἀποτρέπεσθαι αὐτὰ ἐπειρῶντο, τῶν τε ὀνομάτων ἀποστοματίζοντες τὰ θειότατα καὶ τὰ ἄλλα ἐξοσιούμενοι, ὡς ἕκαστός πῃ ἐδύνατο, ἦνυον μὲντοι τὸ παρῆπαν οὐδὲν, ἐπεὶ κἂν τοῖς ἱεροῖς οἱ πλείστοι καταφεύγοντες διεφθείροντο. Ὑστερον δὲ οὐδὲ τοῖς φίλοις καλοῦσιν ἐπακούειν ἠέλιον, ἀλλὰ καθειρξάντες αὐτοὺς ἐν τοῖς δωματίοις, ὅτι δὴ οὐκ ἐπαλοῖεν προσεποιούντο, καίπερ ἀρασσαμένων αὐτοῖς τῶν θυρῶν, δειμαίνοντες δηλοῦντι μὴ δαιμόνων τις ὁ κα-

(1) Ovid. Metam. VIII, 798 ze.

(2) Mariana, de rebus hispanicis (ε. έκστ.) — Welcker, Griech. Gött. I. σ. 459.

(3) Ἰσίδ.

(4) Βλ. Θησαυρὸν Ἑρρ. Στεφάνου ἐν λ. — Προσέτι Ἰπποκράτ., διατ. ὁξ. 8. — Γαλην., τ. ΙΖ' σ. 667 Kühn. — Ἀγαθὸν Ε', 40.

(5) Ἰπποκράτ., Παραγγέλ. I σ. 85 Kühn.

(6) « νοῦσος ἢ καλουμένη λοιμικῆ. » Ἰπποκράτ., Ἐπιστ. I. III, 769 K.

« λῶν εἶη. Τισὶ δὲ οὐχ οὕτως ὁ λοιμὸς ἐπέσκηψεν, ἀλλ' ὄψιν ὄνειρου « ἰδόντες ταῦτο τοῦτο πρὸς τοῦ ἐπιστάντος πύσχειν ἐδόκουν, ἢ λόγου « ἀκούειν προλέγοντος σφίσι δὴ ἐς τῶν τεθνηξομένων τὸν ἀρι- « θμὸν ἀνάγραπτοι εἶεν. » (1) Παρόμοια φέρονται καὶ περὶ τοῦ ἐν ἔτει 747, τετάρτῳ δὲ τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου τοῦ Βικονομάχου, ἐπισκήψαντος λοιμοῦ. Νικηφόρος ὁ Πατριάρχης ἐν τῇ Συντόμῳ ἱστορικῇ ἀπὸ τῆς Μαυρικίου βασιλείας, λέγει ταῦτα: « Ἐπετείνετο δὲ τὰ « τῆς φθορᾶς μέγιστα περὶ τὸ Βυζάντιον. Τερᾶστι δ' οὖν καὶ δει- « ματα ἐξαπίνης ἐφαίνετο· τύποι σταυροειδεῖς ἐν τε ταῖς τῶν ἀν- « θρώπων στολαῖς καὶ τῶν ἱερῶν ἐσθημάτων ἐπαρέτελλον, ταῖς θύ- « ραις τε ὡσαύτως καὶ τοῖς τῶν θυρῶν σταθμοῖς, ἃ δὴ φαινόμενα « φρίκην μεγάλην καὶ ἀπορίαν πᾶσιν ἐνέτικτεν ὡς παραχρῆμα τὸν « θεῖον μνημόντι ἔσεσθαι. Ὅσπερ δὲ ἐξεστηκότες τῷ δέει οἱ ἀν- « θρωποι καὶ φαντασιούμενοι ἐδόκουν αὐτοῖς ὡς ξένοις τισὶ συνο- « δεύειν καὶ εἰδεχθῆναι ἀνθρώποις, καὶ εἶτα ὡς γνωρίμους δῆθεν « τοῖς ἐντυχόνουσι προσαγορευόμενοι, καὶ τὰ πρὸς τὴν ὁδὸν ὠμίλη- « μένα ἐτέροις ἔπειτα ἀφηγούμενοι καὶ ἄλλοις φάσμασι τισιν ἐδει- « ματούμενοι εὔρου [ἐώρων] ξίφεσιν ἀλλήλους [ἄλλους;] τινὰς βάλ- « λοντας. » (2) Παρὰ Γεωργίῳ δὲ τῷ Κεδρηνῷ φέρονται ταῦτα περὶ τοῦ αὐτοῦ λοιμοῦ: « τῇ δὲ ἰε' ἤρξαντο ἐν τῇ βασιλίδι πόλει αἰφνης « ἀοράτως γίνεσθαι ἐν τε τοῖς τῶν ἀνθρώπων ἱματίοις καὶ ἐν τοῖς τῶν « ἐκκλησιῶν ἐπίπλοις σταυρὰ ἐλαιώδη πλεῖστα. Ἐγένετο οὖν ἐν- « τεῦθεν τοῖς ἀνθρώποις λύπη καὶ ἀθυμία πολλή τῇ τοῦ τοιούτου ση- « μελου ἀπορίᾳ. . . Ἐγένοντο δὲ καὶ φαντασίαι, ὡς πολλοὺς τῶν « ἀνθρώπων ἐν ἐκστάσει γινομένους νομίζειν ξένοις τισὶ καὶ βριαροῖς « προσώποις συνοδεύειν, καὶ τοὺς ἀπαντῶντας αὐτοῖς ὡς δῆθεν φί- « λους προσαγορευόμενος καὶ διαλεγόμενος. Σημειούμενοι δὲ τὰ παρ' « αὐτῶν λαλούμενα ἔσχατον ἐξηγοῦντο γινόμενα. Ἐώρων δὲ τοὺς « αὐτοὺς εἰς οἴκους εἰσερχομένους, καὶ τοὺς μὲν τοῦ οἴκου κρεμῶν- « τας τοὺς δὲ ἔλπει τιτρώσκοντας. Συνέβαινε δὲ τὰ πλείστα τῶν « παρ' αὐτῶν λεγομένων γίνεσθαι οὕτως καθὼς ἦδον. » (3) Τούτοις παραβλητέα ὅσα περὶ τοῦ εἰς τοὺς Ἀθάρους ἐπὶ Χαγάνου ἐπιφοιτή-

(1) Προκοπ., Ἰστ. Α', β', 22 σ. 251 Bonn.

(2) Νικηφ. ΚΠ. σ. 70 Bonn.

(3) Γεωργ. Κεδρην. τ. Β' σ. 8 Bonn.

σαντος λοιμοῦ λέγει Θεοφύλακτος ὁ Σιμοκάττας: « ἐβάλλετο ὑπὸ
« στρατευμάτων ἀγγέλων, καὶ φανερά μὲν ἦν ἡ πληγὴ, ἀόρατος δὲ
« ἡ παράταξις. » (1)

Ταῦτα ἀποδεικνύουσιν, ὅτι αἱ περὶ Πανώλους μυθολογικαὶ παρα-
στάσεις καὶ προλήψεις τοῦ καθ' ἡμᾶς λαοῦ διατηρήθησαν σχεδὸν ἀμε-
τάλλακτοι ἔκπαλαι, τοῦλάχιστον ἀπὸ τῆς 5' μ. Χ. ἑκατονταετηρί-
δος. Ἄλλ' ὑπὲρ πάσαν ἄλλην νόσον εἰς τὴν Πανώλη ἀναφέρουσι ποι-
κίλους μύθους καὶ πολλὰ ἄλλα ἔθνη, ἀρχαῖα καὶ νέα, ἄρια καὶ μὴ.
Ὅτι καὶ οἱ σημεῖται τῆς ἀρκτῆρος Ἀφρικῆς ἐπροσωποποιοῦν τὸν λοι-
μὸν μαρτυρεῖ ἡ ὑπὸ τοῦ Λύγουστίνου μνημονευομένη καρχηδονικὴ πα-
ροιμία. (2) Ἐκ τῶν ἐν Ἀσίᾳ σημετῶν, οἱ Χαλδαῖοι ἐπροσωποποιοῦν
τὴν τε Πανώλη καὶ τὸν Πυρετόν. (3) Ἐν δὲ τῇ βαβυλωνικῇ καὶ ἀσ-
συριακῇ μυθολογίᾳ ἡ Ναμτάρ, προσωποποιῖα τῆς Πανώλους, λέγε-
ται θεράπεινα τῆς « μεγάλης κυρίας τῆς γῆς, » τῆς βασιλισσῆς τοῦ
Ἄδου, καὶ ἐπιφέρει παντοίας νόσους. (4) Ἐκ τῶν ἀλταϊκῶν λαῶν
προσωποποιοῦσιν αὐτὴν ἐπίσης οἱ Φίννιοι. (5) Φιννικὸν ἄσμα ἐξορκί-
ζει αὐτὴν νὰ φύγῃ εἰς τὰ χαλύβδινα ὄρη, εἰς τὴν σκοτεινὴν ἄρ-
κτον. (6) Πάντα δὲ τὰ σλαβικὰ ἔθνη ἔχουσι πολυπληθεῖς μύθους
περὶ τῆς νόσου, ἧτις συνήθως μυθολογεῖται παρθένος, ὄχουμένη ἐπὶ
διτρόχου ἀμάξης. (7) Οἱ Σέρβοι δοξάζουσιν, ὅτι ἡ Kuga εἶναι γυνή,
ἧτις κεκαλυμμένη διὰ λευκοῦ πέπλου, πορεύεται εἰς τὰς κατοικίας
τῶν ἀνθρώπων· πολλοὶ εἶδον αὐτὴν καὶ ἔνοιον μάλιστα τὴν μετήνεγ-
κον ἐπ' ὤμων ἀπὸ ἐνὸς εἰς ἄλλον τόπον. Ἐν καιρῷ ἐπιδημίας δὲν
τολμῶσι νὰ ποκαλέσωσιν αὐτὴν διὰ τοῦ ἀληθοῦς ὀνόματός της Kuga,
ἀλλὰ κατ' εὐφημισμὸν τὴν λέγουσι Kuina (κουμπέρια). Αἱ Κοῦγαί
(πληθυντικῶς) δαιτυνῶνται ἐν τῇ Θαλάσῃ, ἀλλ' ὁ Θεὸς ἀποστέλλει
αὐτὰς εἰς τὴν γῆν, ὅταν οἱ ἄνθρωποι ἀμαρτάνωσιν, ἢ διανοῶνται

πονηρᾶ. (1) Κατὰ δὲ τοὺς Βουλγάρους, ἡ Πανώλης εἶναι γραταῖα,
ὑπακούουσα εἰς τὴν θέλησιν τοῦ Θεοῦ. (2) Ὡς διηγεῖται Δημῶδες
βουλγαρικὸν ἄσμα, ἡ Πανώλης ἀπήντησέ ποτε διαβότην εἰς ὃν ἀνήγ-
γειλεν ἐρωτηθεῖσα ὅτι εὐρίσκεται ἐγγεγραμμένος εἰς τὸ κατάστιχόν
της, ἀλλὰ καμφοθεῖσα ἐκ τῶν δεήσεών του, τῷ ἐχορήγησε τριῶν ἡμε-
ρῶν ζωὴν, ἵνα ἀποχαιρετίσῃ τὴν οἰκογένειάν του. (3) Καὶ οἱ Ρῶσοι
μυθολογοῦσι πολλὰ περὶ τῆς λευχείμονος Πανώλους (Dzhuma). (4)
Ἐν τῇ πολωνικῇ Λιθωνίᾳ ἡ παρθένος λοιμικὴ (mogowa dziewica)
παρίσταται λευχείμων, πύρινον στέφανον ἔχουσα ἐπὶ κεφαλῆς καὶ κυματι-
ζουσα αἱματόφυρτον ὕφασμα, ἐρημοῦσα δὲ τοὺς τόπους, ὁπόθεν ἤθελε δια-
βῆ. (5) Ποικίλοι εἰσὶν ἀφ' ἐτέρου οἱ μῦθοι γερμανικῶν ἔθνων· ἡ Πα-
νώλης ἐπιφοιτᾷ ἐν εἴδει νεφέλης, ἢ κυανοῦ ἀτμοῦ· (6) ὡς γυνὴ ἐξορ-
κίζεται εἰς ὄπῃν τῆς ἐν τῷ νεκροταφείῳ φιλύρας, (7) ὑπὸ μορφὴν δὲ
ἀνδρὸς ζητεῖ παρὰ χωρικοῦ νὰ τὴν μεταφέρῃ ἐπὶ τοῦ ἀμαξίου του
εἰς τὸ χωρίον. (8) Κατὰ δὲ τοὺς σουηδικούς μύθους ἡ Πανώλης ἐπι-
φαίνεται ὡς παῖς κάλλιστος τὸ εἶδος κρατῶν ἐν χειρὶ κνήστρον, καὶ
τότε δὲν ἀποθνήσκουσιν ὅλοι· εἰς τὸ χωρίον ὅμως εἰς ὃ μετὰ ταῦτα
πορεύεται ἀκολουθεῖται ὑπὸ τῆς λοιμικῆς παρθένου, ἧτις σαρώνει διὰ
σαρώθρου πρὸ τῆς πύλης τοῦ χωρίου, ἐρημοῦμένου τότε, διότι ἀπαν-
τες οἱ κάτοικοι θανατοῦνται. (9) Κατὰ δὲ τοὺς νορβηγικούς, παρου-
σιάζεται ἡ Πανώλης εἰς τὰ χωρία ὡς γραταῖα πελιδνὴ τὴν ὄψιν, ὅτε
μὲν ἔχουσα εἶδος δικράνου, ὅτε δὲ σάρωθρον· ἐν τῇ τελευταίᾳ περι-

(1) Vuk Stephanovitch, Wörterbuch d. Kuga.-Serb. Volksl. I, 149 σημ.
παρὰ Grimm, D. M. σ. 1140 (994). — Dora d' Istria, Les poesies serbes en
Revue des deux mondes 1865. τ. 55 σ. 523.

(2) Rosen, Bulgarische Volksdichtungen. Lpz. 1878 σ. 37.

(3) αὐτ. ἀρ. 28.

(4) Woycioki I, 51.127.130 - 133.159 - 163. παρὰ Grimm, D. M. σ. 1137-
8 (992).

(5) Grimm αὐτ.

(6) Grimm, D. M. σ. 1135 (990) τ. III σ. 317. — Εἰς τὸ ὑπὸ τοῦ Γρίμμ συγκρ. νόμιμον
τῇ δοξασίᾳ ταύτῃ χωρίον τοῦ Λουκιανοῦ ('Αλεξ. 38) πρόσθετος καὶ Γεωργ. Κεδρην., I
σ. 452 Bonn. « ἀπὸ γὰρ τῆς γῆς καὶ τῆς Θαλάσσης ἀτμοὶ τινες ἀνέβησαν, καὶ πρὸς
« ταῦτοις ἀνεμοὶ καὶ αἴραι τῶν ποταμῶν καὶ λιμνῶν ἀνιμήσειν ἀπέπνεον, ὡς νομίζου
« νεκρῶν ἰχώρας εἶναι τὰς δρόσους. Συνεχεῖς οὖν ἐκ τούτου λοιμοὶ τὴν γῆν συνείχον. »

(7) Grimm αὐτ.

(8) Grimm σ. 1138 κ. (993).

(9) Afzelius, IV, 179 παρὰ Grimm τ. 1139 (993)

(1) Θεοφ. Σιμοκαττ., Z', 15 σ. 298 Bonn.

(2) Augustin, de verbo apostolico. 168. « Punicum enim proverbium est
antiquum: numum vult Pestilentia? Duos illi da et ducat se. »

(3) Fr. Lenormant, La magie chez les Chaldéens. 1874 σ. 34.47.

(4) Fr. Lenormant, Les premières civilisations τ. II σ. 89.

(5) Castrén, Finn. mythologie σ. 173.

(6) Schröder, 60 παρὰ Grimm, D. M. σ. 1141 (994).

(7) Hanusch, Slav. Mythol. σ. 322.

πτώσει οὐδείς τῶν κατοίκων σώζεται. (1) Ὡστε ἐν τε τοῖς σουηδικοῖς μύθοις καὶ τοῖς νορβηγικοῖς ἀνευρίσκομεν τὸ σάρωθρον τῆς Πανώλους τῶν ἑλληνικῶν, ἐκ τῆς αὐτῆς ἔσως μεταφορᾶς πλασθέν. — Ἐν ἄσματι τῆς γαλλικῆς Βρετανίας ἡ Πανώλης παρίσταται ὡς λευχέμων γυνή. (2) Οἱ δὲ Ρωμοῦνοι τῆς Τρανσυλβανίας παριστᾶσιν αὐτὴν ὅτε μὲν ὡς εἰδεχθῆ γραῖαν, ὅτε δὲ ὡς παρθένον ἐπὶ ἄρματος ὑψηλοῦ ἐποχουμένην, περιστοιχιζομένην δὲ ὑπὸ μυριῶν φοβερῶν μορφῶν. (3) Τέλος οἱ Ἀλβανοὶ, ἀπαραλλάκτως τῷ καθ' ἡμᾶς λαῷ φαντάζονται τὴν Πανώλη γυναῖκα τυφλήν. (4)

Χολέρα. Αἱ τῆς χολέρας μυθολογικαὶ παραστάσεις συγχέονται ἢ ταυτίζονται τὰς τῆς Πανώλους. Ἐνταῦθα ἀναφέρομεν ἓνα μῦθον, ὃν ἠκούσαμεν ἐν Λαμῖα. Εἰς τὰ 1854 ἓνας στρατιώτης, Δῆμο τὸν ἔλεγαν, ἐπήγαινε ἀπὸ τὴν Φοῦρκα εἰς τὴν Λαμίαν. Ἀπάνω εἰς τὸ μεσημέρι ἀπαντᾷ εἰς τὸν δρόμον μίαν γρηᾶ ἄσχημη, τῆς ὁποίας τὰ ἄσπρα μολλιά ἐπεφταν πρὸς τὸ στῆθος, μὲ μακριὰ καὶ ξερὰ βυζιά. Τοῦ εἶπε πῶς εἶναι ἡ Χολέρα, καὶ τὸν ἐπαρακάλεσε νὰ τὴν ἴκῃ εἰς τὸν ὤμὸν του καὶ νὰ μὴ φοβηθῆ ἂν ἰδῆ ἀνθρώπους νὰ πέφτουν ἀπὸ τᾶλλογα, αὐτὸς μόνον ἓνα σφάχτη εἰς τὴν καρδίαν θάκούσῃ, ἀλλὰ γιὰ μία στιγμὴ. Ἐπῆγε ἐκεῖνος εἰς τὴν Λαμίαν καὶ ἐκεῖ τὴν ἄφησε καὶ ἐγύρισε εἰς τὸ χωριὸν του, ὅπου διηγῆθη τί τοῦ συνέβη, ἀλλὰ δὲν τὸν ἐπίστευαν. Ὅτε ἐγύρισε πῖσω εἰς τὴν Λαμίαν εἶδεν ἀνθρώπους νὰ πέφτουν, τραβᾷ παραπάνω, τὸν πᾶνει ἓνας σφάχτης, ἀλλὰ τοῦ πέρασε. (5) Τὴν Χολέραν τὰ δημῶδη ρωμουνικὰ ἄσματα περιγράφουσι ὡς γραῖαν ἀνόδοντον, κάτισχον, ὄφροπλόκαμον. (6) Ὁ δὲ μῦθος περὶ μεταφορᾶς αὐτῆς ἐπ' ὄμων εἶναι κοινὸς καὶ ἄλλοις λαοῖς. Κατὰ τινὰ ρωσικὴν παράδοσιν, ἡ Πανώλης ἐμφανίζεται εἰς ἓνα, λέγει αὐτῷ νὰ μὴ φοβῆται καὶ κελεύει νὰ τὴν φέρῃ ἐπ' ὄμων καὶ νὰ περιέλθῃ πάσας τὰς πόλεις καὶ πάντα τὰ χωρία. Ἐν ᾧ δὲ πάντες θνήσκουσι μόνος ὁ τῆς Πανώλους φορεὺς μένει ὑγιής. Ἰσλαῶν δὲ τοὺς

(1) Grimm σ. 1140 (994).

(2) Villemarqué, I, 46—51. — Grimm σ. 1136 (991).

(3) W. Schmidt, Das Jahr u. seine Tage σ. 30-31.

(4) Pahn, Alban. Studien I σ. 163.

(5) Παρὰ τοῦ κ. Λ. Σάββα.

(6) Alexandri, chants populaires de la Roumanie 1855. σ. 90.

ἕνεκα αὐτοῦ πάσχοντας πίπτει εἰς τὸν Προῦθον ὅπως τὴν ἀποπνίξῃ, ἀλλὰ πνίγεται μὲν αὐτὸς, ἐκεῖνη δὲ κούφη ἀνίπταται εἰς τοὺς αἰθέρας. (1) Ἐν νορβηγικῷ μύθῳ ἀντὶ πορθμείων δωρεῖται θάνατον τῷ διαπεραιώσαντι αὐτὴν ἐν τινὶ ποταμῷ. (2) Καὶ ἐν ἄσματι τῆς γαλλικῆς Βρετανίας ζητεῖ ἡ Πανώλης νὰ διαπορθμεύσῃ αὐτὴν εἰς μυλωθρὸς εἰς τὴν ἀντίπεραν τοῦ ποταμοῦ ὄχθην. (3) Τέλος ἐν τῇ παλαιᾷ γερμανικῇ παραδόσει, ἧς καὶ ἀνωτέρω ἐμνήσθημεν, ἡ Πανώλης ἐν μορφῇ ἀνδρὸς μεταβαίνει εἰς τὸ χωριὸν ὅπερ διανοεῖται νὰ ἐρημώσῃ ἐπὶ ἀμαξίου χωρικοῦ, εἰς ὃν δωρεῖται τὴν ζωὴν. (4)

Εὐλογία. — Ἡ Εὐλογία εἶναι νόσος ἄγνωστος τοῖς ἀρχαίοις, ἧς τὸ ὄνομα ἀναφέρεται τὸ πρῶτον ὑπὸ συγγραφέων τοῦ ΙΑ' καὶ τοῦ ΙΒ' αἰῶνος. (5) Ἐκ τούτου ἐξηγεῖται ἡ συνταύτισις αὐτῆς μετὰ τῆς Πανώλους ἐν τοῖς νεοελληνικοῖς μύθοις. Κατὰ τὸν Φωριέλ, αἱ γυναῖκες ὑποθέτουσιν αὐτὴν ὡς γυναῖκα τρομερὰν τοῖς νηπίοις. (6) Κατ' ἄλλην δοξασίαν ἡ Συχαρεμένη μοιράζει τὰς εὐλογίας καὶ εἶναι ἐπικίνδυνος ἰδίως εἰς τοὺς παῖδας. (7) Ἰδίως ὅμως φαντάζονται ὅτι τὴν νόσον προξενεῖ τριάς γυναικῶν, ἐξ οὗ καὶ ἡ φράσις περπατοῦν ἢ Β.λογαῖς, πρὸς δήλωσιν ἐπιδημίας τῆς εὐλογίας. Ἄλλοι πάλιν λέγουσιν ὅτι αἱ ἐπιφαινόμεναι ἐν τῇ ἐπιδημίᾳ τρεῖς μεγαλείμονες γυναῖκες εἰσιν αἱ ἀδελφαὶ νόσοι Πανώλης, Χολέρα καὶ Εὐλογία. Κατὰ τὴν ἐνσκήφασαν ἐν Ἀθήναις προπέριση καὶ πέριση εὐλογίαν πολλὰ γυναῖκα διηγούντο, ὅτι εἶδον τὴν Β.λογαῖα ἢ τῆς Β.λογαῖς, ὡς μίαν ἢ τρεῖς μαυροφόρας γυναῖκες. Εἰς ἀμαξηλάτης διηγείτο οὐ πρὸ πολλοῦ ὅτι περὶ μέσας νύκτας, ἐν ᾧ διήρχετο διὰ τῆς ὁδοῦ Ἀθηνᾶς, τὸν προσεκάλεσε μία γυνὴ μελανείμων ἐκ τοῦ μέρους ὅπου εἶναι κατακεχωσμένον τὸ ἐκκλησιδῖον τῆς ἁγίας Μαύρας, τῆς προστάτιδος ἁγίας κατὰ τῆς Εὐλογίας. Ἐπιβᾶσα δὲ τῆς ἀμάξης διέταξεν αὐτὸν νὰ τὴν φέρῃ εἰς τὸ Φανάρι τοῦ Διογένους (τὸ χορηγικὸν μνημεῖον τοῦ Λυσι-

(1) Woycieki, I, 51 παρὰ Grimm, D. M. σ. 1137 (992). — Hanusch, Slav. Mythol. σ. 322-323.

(2) Grimm, D. M. σ. 1140 (994).

(3) Villemarqué ἐνθ. ἀν. παρὰ Grimm, D. M. σ. 1136 (991).

(4) Grimm, 1138 (993).

(5) Βλ. ὅσα ἐδημοσιεύσαμεν ἐν Ἑστία Ἰαν. 1883.

(6) Fauriel, Chants, pop. de la Gr. τ. I σ. LXXXIV.

(7) Ἐπτάλοφος Νέα τ. Β' σ. 723.

κράτους)· ὅτε δ' ἔφθασεν ἐκεῖ εἶδε μετὰ τρόμου, ὅτι ἐκ τῆς ἀμάξης κατῆλθον τρεῖς μαυροφόροι γυναῖκες, ἀντὶ μιᾶς, καὶ ἔσπευσε νὰ φύγη ἐκεῖθεν χωρὶς νὰ ζητήσῃ τὸ ἀγώγιον. Τὴν ἄλλην ἡμέραν ἀνεφάνησαν κρούσματα εὐλογίας ἐν τῇ συνοικίᾳ τῆς Πλάκας, ὅπου αἱ γυναῖκες κατῆλθον τῆς ἀμάξης.—“Ἄλλοι διηγοῦντο ὅτι εἶδον τῆς Β.λογαῖς νύκτα εἰς τὴν Σπηλιὰ τοῦ γέρου, πρὸς ἄρκτον τοῦ λόφου τῶν Μουσαῶν, παρὰ τὸ ἀρχαῖον Βάραθρον. Μία γραῖα ἐβεβαίου πέρυσιν, ὅτι εἶδε εἰς ἐκεῖνο τὸ μέρος δύο γυναῖκες ἀσπροφόραις, καὶ ὄχι μαυροφόραις, αἱ ὅποσαι ἐσκέπτοντο παῖον δρόμον θὰ πάρουν, καὶ ἐτρέβηξαν ὕστερα κατὰ τὴν Κασίδα. Συνεπαίρανε δὲ πῶς θὰ ἦσαν ἡ Βλογαῖ καὶ ἡ Χολέρα, διότι δὲν ἐπέρασαν πολλαὶ ἡμέραι καὶ ἠκούσθη ἔβλογιά εἰς ἐκεῖνην τὴν συνοικίαν. — Ἐν γένει δὲ πολυαριθμους ὁμοίας διηγήσεις ἐπανελάμβανον οἱ δεισιδαιμονέστεροι ἐν Ἀθήναις κατὰ τὸ παρελθὸν καὶ τὸ προπαραλθὸν θέρους, ὅτε ἡ νόσος ἐλυμαίνετο τὴν πόλιν.

Ὡς ὁ ἅγιος Χαράλαμπος τὴν Πανοῦκλαν, ἡ ἅγια Βαρβάρα πιστεύεται ὅτι διώκει τὴν Εὐλογίαν. Τὰ ἐν τῇ Ἀττικῇ παρεκκλήσια, τὰ ἐπ' ὀνόματι τῆς ἁγίας ταύτης ἀφιερωμένα, συνεχῶς ἐπληροῦντο κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος πλήθους, τελοῦντος παρακλήσεις πρὸς ἀπαλλαγὴν ἐκ τῆς νόσου. Καὶ ἡ ἅγια Μαῦρα ἔχει τὴν ἰδίαν χάριν· Θεραπεύει δὲ οὐ μόνον τὴν Εὐλογίαν, ἀλλὰ καὶ πᾶσαν ἐν γένει φλυκταινώδη νόσον. Ὅμως τιμωρεῖ διὰ τῶν αὐτῶν νόσων τοὺς μολύνοντας δι' ἐργασίας τὴν ἑορτὴν αὐτῆς, τῇ 3 Μαΐου. (1)

(1) Mommsen, Athenaeo Christ. σ. 140. — Καὶ ἐν Ζακύνθῳ ἡ ἅγια Μαῦρα θεωρεῖται προστάτης κατὰ τῆς Εὐλογίας. (Schmidt, Das Volksleben d. Neuge. I σ. 38) Ἄλλ' ὡς ἠκούσαμεν καὶ ἐν Ζακύνθῳ τὴν ἁγίαν Βαρβάραν γνωρίζουσιν ὡς προστάτιδα κατὰ τῆς Εὐλογίας· καὶ εἰς αὐτὴν ποιῶσι λιτανεῖας ἂν ἐπιδημία κα.αστῇ ἡ νόσος. Σωῆζεται μάλιστα ἐν μιᾷ οἰκίᾳ ἡ ἑνὸς τῆς ἁγίας, καὶ σωρηδὸν προστρέχουσιν εἰς προσκύντησιν τοῦ τιμαλροῦς λειψάνου, ὡσάντις ἐπίκειται κίνδυνος εὐλογίας. Τῆς δὲ ἁγίας Μαύρας ἐν μόνον ἐκκλησιᾶδιον ὑπάρχει καθ' ἅπασαν τὴν νῆσον, εἰς τὸ χωρίον α' Φαγιᾶν τοῦ δήμου Μεσογαίων.

ΜΕΛΕΤΙΟΥ

ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ ΤΟΥ ΠΗΓΑ

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΝ

ΙΕΡΕΜΙΑΝ ΤΟΝ Β'.

ΝΥΝ ΠΡΩΤΟΝ ΕΚΔΙΔΟΝΤΟΣ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΣΑΚΚΕΛΙΩΝΟΣ

Ἐπιμελητοῦ τῶν χειρογράφων τῆς Ἑθνικῆς Βιβλιοθήκης.

Φεῦ, πάτρα τριτάλαινα· πόθεν πάλιν, ἢ πότε τοιοῦτος Ἀστέρης αὐχῆσαις Ἑλλάδι λαμπομένους; (Θάλλου Μιλησοῦ ἐν ἐπιγράμ.)

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.

Τῶν Μελετιοῦ Πηγαῖ τοῦ πολυκλείτου ἐν πατριαρχαῖς φερομένων ἐν χειρογράφοις Ἐπιστολῶν τὰ μέχρι τοῦ νῦν γνωστὰ τεύχη εἰσὶ ταῦτα:

α') Τὸ ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς ἐν Πάτρῳ γεραρᾶς μονῆς τοῦ Θεολόγου διατηρούμενον, οὐ τὴν περιγραφὴν ἐξεθέμην ἄλλοτε ἐν τῇ Πανδώρα (1).

β') Τὸ ἀπὸ τούτου κατὰ τὸ 1834 ὑπὸ Μιχαὴλ τοῦ Φαρμακῆκη ἀντιγραφὴν καὶ εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου Ἀλεξανδρείας ἀποσταλέν, ὅπερ μεθῦστερον μετηνέχθη εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ παναρίστου καὶ πολυκλαύστου μοι φίλου Σοφοκλέους Κ. Οἰκονόμου.

γ') Τὸ πρὸς χρῆσιν τοῦ μακαρίτου Βενεδίκτου Κωνσταντινίδου ἱεροκήρυκος Σμύρνης ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ Πατριαρχικοῦ τεύχους τῷ 1840 ἀντιγραφὴν ὑπὸ τοῦ ἰσοψύχου μοι φίλου καὶ τῆς μονῆς βιβλιοφύλακος Ἱερο-

(1) Τόμ. ΙΔ', σελ. 809.

καὶ διορθώσεων. Κάκειναι δὲ καὶ ταῦτα περιέχονται ἀναμῖξ ἐν σελ. 1—175. Τῶν οὖν Ἐπιστολῶν πενήτηντα μὲν καὶ τέσσαρες εἰσιν ἑλληνιστὶ γεγραμμένοι, ἐξ δὲ λατινιστὶ καὶ πέντε ἰταλιστὶ· τῶν δ'

κανόνι ἀπαρεγκλίτως στοιχοῦντες, ἀλλ' ἔστιν ὅτε καὶ ἄνευ τοῦ σημῆναι τὴν τῆς ληκτικῆς συλλαβῆς ἀποκοπὴν, εἴτε ἐπίτηδες, εἴτε καὶ ἐκ παραδρομῆς τοῦτο ποιοῦντες, ἤφθον τῷ ἀναγνώστῃ ἐκ τῆς τοῦ λόγου βύμης συνιέναι τὸ πλήρες, ὡς ἐν οὐκ ὀλίγοις τῶν χειρογράφων ἰδεῖν ἐστὶ, καὶ πάντων μάλιστα τοῖς βασιλικαῖς καὶ πολιτικοῖς γράμμασιν). Ἴν τῷ αὐτῷ στίχῳ, ἀντὶ ἀσημέλεια, ἀναγν. ἀσημέλεια. Ἴν στίχῳ ι', ἀντὶ καλδαροπόλιον, ἀναγν. καλδαρόπουλον. Ἴν στίχ. ιβ', ἀντὶ τοῦ ἀριθμητικοῦ ἦ, ἀνάγν. οὔτω: ἰστών (= ἔλκων) λίτραν (δηλ. μίαν)· τὸ γὰρ ἐκεῖ σημεῖον, ὕπαρ ὡς ἦ, ἐξέλαβεν, οὐδὲν ἐστὶν ἕτερον ἢ τὸ τὴν λίτραν δηλοῦν. Ἴστω δὲ τοῦτο τὸ παλαιότερον λάμδα κατὰ μέσον ἔχον τὸ ἰῶτα. Καὶ τοῦτο δὲ μοι οὐκ ἄκαιρον δοκεῖ παρασημειώσασθαι· ὅτι τοῖς περὶ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν παλαιῶν χειρογράφων βιβλίων ἐνασχολουμένοις χρεῖα ἐστὶν ἐνδεληχοῦς καὶ προστετηκυίας σπουδῆς, ὅπως ἂν εὐστόχως διευκρινοῦντες τὰς συντετημημένας ἢ καὶ ἀποκεκομμένας λέξεις, ἀπταιστα παρέχωσι καὶ ἀψευδῆ τ' ἀνεγνωσμένα. Καὶ σοφοὶ γὰρ ἄνδρες, οὐμὴν δ' ἀλλὰ καὶ τῆς παλαιογραφίας τριβῶνες, ἀποσφαλέντες πολλακίς διέστρεψαν τὴν τῶν χειρογράφων γνησίαν γραφήν. Οὕτως ἐν παραδείγματι Κράμερος, ὁ ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς Ἀνεκδότοις αὐτοῦ ἐκδόους: Ἐπιστολὰς ἀνεπιγράφους τινὸς σοφωτάτου τὰ μάλιστα, μὴ συνεῖς τὴν ἐν τῷ χειρογράφῳ συντετημημένην γεγραμμένην λέξιν: Αὐθέντα, ἔγραψεν οὔτω: « Πανσιβαστέ μοι αὐθί » (!)· εἴτ', οὐκ οἶδα τί παθὼν, πάντως μὲν τοι γὰρ ἑαυτοῦ ἐπιλαθόμενος, τὴν αὐτὴν λέξιν μετέβαλε προσημειῶσαι εἰς τὸ γαλοιδέστατον: « Αὐλέτα μου ἄγες » [ὅδε J. A. Chameris Anecd. Graecae τὸμ. Γ', σελ. 158. 200 κ. ἐφ. Προςθετέον δ' ὅτι φορυτὸς ὄλος σφαλμάτων καταγράψαι τὴν περισπούδαστον ταύτην ἐκδοσιν]. Ὁ δὲ μακαρίτης φίλος Ἰσακιδόπουλος, ὁ ὑπάτος τῆς παλαιογραφίας γνήστης, οὐχ οἶδ' ἂν τὰ γενόμενα συμβαλέσθαι τὴν ἐν χειρογράφοις συντετημημένην ἀπαντῶσαν λέξιν: Ὑπέρπυρα (δηλονότι τὰ ἐκ χρυσοῦ ἀπέφθου βυζαντινὰ νομίσματα), καλῶς ποιῶν ἀναξήγητον παρέλιπεν, ὡς δυστέκμαρτον αὐτῷ διέβασαν. [ὼδε Const. Tischendorf. Anecd. sacra et profana. Lipsk. 1861, σελ. 65, καὶ τὸν ἐν τέλει 6' πίνακα τῶν πανομοιότυπων, ὑπόδ. XII D]. Ἰστίσθαι μοι προσέτι παραθέσθαι ὅδε, τοῦ ἀκριβοῦς χάριν, καὶ τὰς ἐκ τῆς γεννημένης μοι ἀντιπαραβολῆς τῶν ἐν σελ. 92—98 τοῦ βιογραφικοῦ Σχεδιάσματος κειμένων Ἐπιστολῶν πρὸς τὸ ἄμὸν χειρογράφων ἐξαχθεῖσαι διαφορὰς καὶ διορθώσεις. Καὶ δὴ ἐν σελ. 93, στίχ. 8, γράφει: νείμαντες αὐτῷ.—10, : πατριαρχικῶν τῶν ὀρθοδόξων.—11, : καθάπερ εὐρήσατε.—17, : καὶ ὑπομνήσεις.—21, : ἀνατολικῆς τῶν ὀρθοδόξων ἐκκλησίας.—25, : ἢ ἄλλοτε ποτε.—31—32, : διαφυλάττειεν ὕγιαι (ὁὕτω γὰρ καὶ ἀλλαγοῦ χρῆται συνήθως ὁ Πηγᾶς τῆ καταλήξει τοῦ λεγομένου αἰολικοῦ ἀορίστου ἐπὶ τοῦ γ' ἐνικοῦ προσώπου τοῦ εὐκτινοῦ ἐνεστώτος).—Σελ. 96, στίχ. 4, : Ἐπειδὴ δὲ σοὶς ἀγῶσαι.—8, : προγόνων ἀνωθεν ἔχεις.—9, : οἴεσι καὶ υἱωνοῖς καὶ τοῖς καθέξῃς ἐκγόνοις.—, : οἱ Ἀλεξανδρείας.—20, : τῷ τοῦ χρόνου αἰδεσίμῳ.—26, : καὶ ἐκγόνοισ τῆς ὑμετέρας ὑσφύας τὴν βασιλείαν διαδεξιμένους.—31, : ἵνα μὴ.—Σελ. 97, στίχ. 23, : τὰς σὰς θεαρέστους πράξεις.—24, : αὐτόθεν ὡς ἡμεῖς.—Σελ. 98, στίχ. 13, : τὸν παναγιώτατον οἰκουμενικόν.—18, : Ἑλένης τε καὶ Ἐιρήνης.—20, : μετὰ πολυχρόνιον βιοτήν.—23, : Ἴν Κωνσταντινουπόλει 20' Ἀπριλίου αὐγῆ'.

Ἐπιγραμμάτων εἴκοσι μὲν πεποίηνται ἑλληνιστὶ, πέντε δὲ λατινιστὶ καὶ ἰσάριθμα ἰταλιστὶ. Ἴν δ' αὖ σελίδι 249—73 περιέχονται ἕτεραι τρισκαίδεκα τοῦ αὐτοῦ Ἐπιστολαί, ἄλλη χειρὶ γεγραμμένοι, αἱ πᾶσαι, πλὴν τῆς ιβ', εὔρηνται καὶ τῷ ἀνωτέρῳ μνημονευθέντι Πατριαρχῷ τεύχει. Πάλιν δ' ἐν σελ. 281—306 ἐνεστί τοῦ αὐτοῦ περιδόξου ἀνδρός, ἄλλη ὡσαύτως χειρὶ γεγραμμένος, ὁ Ἀλεξανδρινὸς τόμος περὶ τοῦ πασχαλλίου, Σιλβέστρω τῷ μακαριωτάτῳ πάπῳ Ἀλεξανδρείας προσανατιθέμενος.

Ἀπὸ τούτων τοίνυν τῶν Ἐπιστολῶν ἀναλεξάμενος τὰς πρὸς τὸν περίπυστον πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως Ἱερεμίαν τὸν Β' ἐπιγεγραμμένας, πλὴν τῆς πρώτης ταχθείσης, ἢ τῷ Ἀλεξανδρείας Σιλβέστρω ἐπιστέλλεται, ὡς περ καὶ ἀνωτέρῳ ἐν σημειώσει 4 διέλαβον· προσθεῖς δ' αὐταῖς καὶ τὰς ἐν τῷ ἑτέρῳ τῆς μοναστηριακῆς βιβλιοθήκης τεύχει περιεχομένας, ἐκκαίδεκα πᾶσας τὸν ἀριθμὸν, εἰς φῶς ἐκδίδωμι, ἵνα χρησιμεύσωσιν οἷονεὶ συμπλήρωμα τοῦ Βιογραφικοῦ Σχεδιάσματος περὶ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Ἱερεμίου Β', ὅπερ ἐξέδωκεν ἐνταῦθα τῷ 1870 ὁ τῶν ἐξερευνητῶν τῆς τοῦ ἡμετέρου ἔθνους μεσήλικος ἱστορίας προφερέστατος καὶ ἐν τοιούτοις πόνοις εἶπερ τις καὶ ἄλλος καρτερικώτατος Κωνσταντῖνος Σάθας.

Ἐχομένως δὲ τούτων ἔταξα ἑτέρας ὀκτώ, εἰς τοὺς γεννήτορας αὐτοῦ καὶ τοὺς αὐτοκασιγνήτους ἀναφερομένας· μεθ' ἃς καὶ Θρηῖνον αὐτοῦ ἐπὶ τῷ Ἱερεμίου θανάτῳ, περιεχόμενον καὶ τοῦτον ἐν σελίδι 740—41 τοῦ ἐμοῦ χειρογράφου. Καὶ ἔστι μὲν ὁ Θρηῖνος ἀνεπιγραφος ἐν τῷ τεύχει, ἀλλὰ παλαιὰ τις σημείωσις ἐπὶ τῆς ᾠδῆς αὐτοῦ φερόμενη λέγει ταῦτα: « τοῦ κῆρ μελετίου πατριάρχου ἐνὶ οὗτος ὁ θρηῖτος, ἴσως (εἰδ' οὐκ οἶδα τί ἔληθες), πρὸς τὸν Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχην, ὡς οἶμαι »· ἐπεὶ δὲ καὶ ἐν σελίδι 304 ἀπαντᾷ καὶ ἄλλη τις τῆς αὐτῆς χειρὸς σημείωσις, φέρουσα καὶ χρόνον τὸ 1672, ἐκ τούτου δὴ ἀγόμενος ὁ ἀείμνηστος Ἀλεξανδρείας Θεόφιλος, οἰκείῃ χειρὶ παρεσημειώσατο ταύτην τὴν εἰκασίαν: « οὗτος Παῖσιος ὁ Ἀλεξανδρείας δοκεῖ μοι ἐστὶν ὁ γράψας ταῦτα ». (Ἐπατριάρχησε δ' ὁ Παῖσιος τῷ 1663—78). Πλὴν ἄλλ' ὅ,τι με ἔπεισεν εἰς τὸν ἀοιδίμον Πηγᾶν ἀναγράψαι τὸν Θρηῖνον, ὁ χαρακτήρ ἐστὶ καὶ ἡ ὑφὴ τοῦ λόγου, ἐξ ὧν ὡς ἐκ τοῦ κρασπέδου τὸ ὕψωμα, κατὰ τὸ δὴ λεγόμενον, διαγνοῖται ἂν τις τὸν ἄνδρα.

Τελευταῖον δὲ προσέθηκα καὶ τὰ ἐξῆς, ἦτοι : γράμμα συγχωρητικὸν τοῦ Ἱερεμίου (ὅπερ ὡς περιλαμβανόμενον ἐν ταῖς τοῦ Πηγᾶ ἐπιστολαῖς, δῆλον ὅτι καὶ ὑπ' αὐτοῦ συντίθεται), καὶ Ἰ'ασβάνου τινός, ἀνδρὸς λουθηρανοῦ, ἐπιστολὴν πρὸς τὸν αὐτὸν πατριάρχην περὶ τοῦ καθαρτηρίου πυρὸς καὶ τῶν εἰκόνων· ἣτις ὁμῶς εὔρηται ἀτελής, τρία ἐφεξῆς φύλλα τοῦ χειρογράφου ἄγραφα παραλιπόντος τοῦ ἀντιγράφως. Σκοπεῖτωσαν δ' ἄλλοι ὅστις εἶη ὁ ἐλληνοιστῆς οὗτος (οὐ ἡ γλῶσσα οὐκ ἀπῆλλακται τῶν τῆς ξενοφωνίας κηρῶν)· οὔτε γὰρ ἐν τοῖς : *Acta et scripta theologor. Wirtembergens. et patriarch. Constantinopol.* κτλ. [Wirtemberg. 1584], οὔτε ἐν τῇ *Κρουαίου Τουρκογραφικῆς*, οὔτε μὴν ἐν τῷ *Γεδεῶν* τοῦ Ἱεροσολυμίτου Κριτῆ τῆς Ἀληθείας, οὔτ' ἐν τοῖς πλείστοις Λεξικοῖς τῶν πεπαιδευμένων ἀνδρῶν εὐρόν τι περὶ αὐτοῦ, εἰ καὶ δοκεῖ οὐ τῶν νωνύμων ὁ ἀνὴρ εἶναι.

Ὡς ἐν ἐπιμέτρῳ δὲ προστίθενται καὶ τρεῖς λελιθογραφημένοι πίνακες περιέχοντες πανομοιότυπως τὰς ὑπογραφὰς τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος πατριαρχῶν, Μελετίου, Ἱερεμίου (1) καὶ Σιλβέστρου, μεταληφθείσας ἀπὸ τῶν ἐν τῷ ἀρχεῖῳ τῆς ἐν Πατρὶ ἱερᾶς μονῆς διατηρουμένων καὶ ἐν τοῖς ἀριθ. 38, 37 καὶ 43 κατατεταγμένων σιγιλλίων. Ἔχουσι δ' οὕτω :

† Μελέτιος ἐλέῳ Θεοῦ πάπαι καὶ πατριάρχης τῆς μεγάλης πόλεως Ἀλεξανδρείας καὶ κριτῆ τῆς οἰκουμένης ὁ ἐπιτηρητῆς τοῦ οἰκουμεικοῦ θρόνου Κωνσταντινουπόλεως.

† Ἱερεμίας ἐλέῳ Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως Νέας Ῥώμης καὶ οἰκουμεικὸς πατριάρχης †.

† Σιλβέστρος ἐλέῳ Θεοῦ πάπαι καὶ πατριάρχης τῆς μεγάλης πόλεως Ἀλεξανδρείας.

Ἐρρωσθε οἱ ἐντυγχάνοντες.

Ἀθήνησι Μαίλου φθίνοντος αἰωπγ'.

(1) Πανομοιότυπον τῆς τούτου ὑπογραφῆς ἐξέδωκεν ὁ φιλος Σάθας ἐν ἀρχῇ τοῦ Παραρτήματος τοῦ Βιογραφικοῦ Σχεδιάσματος ἀπὸ τῶν ἀνω μνημονευθέντων *Acta* κτλ. σελ. 143 λαβῶν· ἀλλ' ἐπειδὴ ἐστὶ πως παρηλλαγμένη, τούτου ἕνεκα δεῖν ἄγνω πιστὸν πανομοιότυπον αὐτῆς σὺν ταῖς ἑσὶν ἄλλαις παραθέσθαι ἐνταῦθα.

Α'.

(σ. 51*)

**Τῷ δεσπότῃ μου τῷ παναγιωτάτῳ καὶ μακαριωτάτῳ
πᾶσαν ἐν Κυρίῳ ὑπακοὴν ὁ Μελέτιος.**

Ἐλύπησεν ἡμᾶς τὰ σὰ γράμματα, ὦ δέσποτα καὶ πάτερ, δι' ὧν ἡμῖν τὴν ἐν Κυρίῳ μετᾶστασιν ἐμήνυσας τῶν μακαρίων ἐκείνων ψυχῶν, τῆς τε μητρὸς Ἐυγενίας σὺν τῇ ὀσιωτάτῃ καθηγουμένῃ, καὶ τῆς ἀδελφῆς Ἀναστασίας σὺν τῷ κύρ διακόνῳ, καὶ τῶν λοιπῶν, ἀλλὰ καὶ σφόδρα ἐλύπησε. Τί γὰρ ἄλλο τέξειε λύπη ἢ λύπην, ἢ τι ἄλλο παθεῖν ἡμᾶς ἔδει, μητέρων ἀθρόον κατὰ Θεὸν ἐν Χριστῷ ἀδελφῶν τε καὶ ἀδελφῶν ἐν ταύτῳ χαλεπὸν θάνατον ἐνηχουμένους; Τέθνηκεν ἡμῶν ἡ μήτηρ· τεθνήκασιν αἱ ἀδελφαί, τὸ κλέος καὶ κῆδος τοῦ μοναστηρίου, αἱ τροφοὶ τῶν πτωχῶν, τῶν ξένων οἱ ἀντιλήπτορες· τέθνηκεν ἡμῖν ὁ καλοκάγαθος ἀδελφὸς ἱεροδιάκονος, ὁ πιστὸς, καὶ οἰκονόμος, καὶ ὑπηρέτης, καὶ υἱὸς τῆς θείας σου κεφαλῆς. Καὶ πῶς ἡμᾶς οὐ λυπήσει ταῦτα τὰ λύπης πάσης ἀνάμυστα; πῶς δὲ καὶ οὐ λυπήσει μετὰ σφοδρότητας τὸ ἄωρον τοῦ θανάτου, τὸ αἰφνίδιον, τὸ ἀθρόον, τὸ ἀφειδές, ἢ τῶν προσώπων καλοκάγαθια, τὸ χρήσιμον; Ταῦτα γὰρ πάντα τῆς ἀθυμίας τὰ κύματα. Τί δὲ, ὅτι οὐδὲ αὐτοὶ μόνοι τι περιδέξιοι ἀφηρέθημεν, ἀλλὰ ἅπασα ἡ καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησία, καὶ αὐτὸ τὸ τῆς Ἐκκλησίας τῆς κατ' Αἴγυπτον σαρνεῖον ὁ μέγας Γεώργιος (1)· τοῦτο γὰρ, εἰ καὶ τι ἄλλο, κόσμον ἅπαντα ἀπεκείρατο κηδεμονίας τε καὶ κλέους. Ἄλγος καὶ τοῦτο οὐκ ἀλλότριον τῆς ἡμετέρας ἀθυμίας τῆς πολλῆς τε καὶ μεγάλης. Ὅσον γὰρ παρόντα εὐφραίνει τὰ ἀγαθὰ, τόσον λυπεῖ ἀπολλύμενα. Ἐμὲ δὲ καὶ τῆς σῆς φιλαν[θρωπίας] ἡ λύπη κατὰ χεῖρ, οὐ λυπεῖ μόνον. Ἦν οὐχ ἱκανὸν τὸ βαθύ γῆρας καὶ ἡ νόσος πιέζειν ἀνδρας, ἀλλ' εἰδείθημεν καὶ λύπης τῆς ἀπὸ τῆς ὑστερήσεως τῶν ἀναγκαιοτάτων καὶ ἐν Κυρίῳ ἀγαπητῶν· Ἰντεῦθεν οὖν ἡμεῖς διπλῶς τε καὶ τριπλῶς ἀνιώμεθα, ἐν τηλι-

(*) Ὁ ἐν μηνίσκοις περιλαίσιος ἀριθμὸς σημαίνει τὴν σελίδα τοῦ παρ' ἐμοὶ χειρογράφου.

(1) Τὸ ἐν τῷ Ἰσακ-Μισίρ ἐτι καὶ νῦν σωζόμενον μοναστήριον λέγει.

καύτη τε περιεστάμεθα ἄθυμια, ὡς οὐ ρῆδιον ξυνορᾶν, πότερον, σοῦ τὴν θείαν κεφαλὴν, ἢ αὐτοὺς ἡμᾶς παραμυθήσασθαι· ἀλλ' ὡ γὰρ ὄντως οὐ τὴν κοιλίαν, τὸ προφητικὸν (1), ἀλλ' αὐτὰ ἐκεῖνα τὰ σπλάγγνα καὶ φίλον ἦτορ, καὶ τὸ δὴ δεινὸν, ὅτι οὐκ ἔχω πῶς κατ' ἀξίαν ἀποκλαύσω τὴν συμφορὰν. Αἱ αἶ θάνατε, πῶς τὰ ἡμέτερα δεινῶς διατίθης; πῶς καθαρπύζων τοὺς τελευτῶντας συναπαρπύζεις καὶ τῶν σωζομένων τὸ πλεῖστον μέρος; κἀκείνους μὲν τέφρῃ καὶ τάρφῃ κατακαλύπτεις, τῆς φίλης ἀποσχονίσσας ζωῆς· τούτους δὲ πάλιν λύπῃ ποντίζεις, τῶν φίλων αὐτῶν διαχωρίζων, καὶ λείψανα μὲν τιθέμενος τοὺς ποτέ ζῶντας, παραπλησίως δὲ λειψύνοις τοὺς ζῶντας ἔτι, ξυναποπνέοντας σχεδὸν ἐκείνοις τῷ δέει καὶ τῇ λύπῃ, καὶ τοσοῦτον μόνον ζῶντας, ὅσον θανάτου αἰσθάνεσθαι (τί γὰρ ἄλλο ζωὴ ἐν λύπῃ, ἢ ζῶν θάνατος, δι' ὃν καὶ πάσχουσι τὰ χαλεπὰ;). Ἀλλὰ τοιαύτη τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων ἢ συστροφή· ταῦτα τοῦ θανάτου κατεργάζεται τὸ δρέπανον ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας ἐπεισαχθὲν ἡμῖν. Ἰππειδὴ δὲ καὶ τὴν συμφορὰν κλαίειν ἀνθρώπινον, καὶ τοῖς ἐκ τῆς συμφορᾶς συμβῆσι παραμυθίαν ἐφευρεῖν οὐκ ἄμουςον, φέρε, δέσποτά μου, κἀνταῦθα (2), χριστιανοπρεπῶς τὰ οἰκονομηθέντα φέρωμεν, εὐχαριστοῦντες τῷ οἰκονομοῦντι. Ἴσως γὰρ τοὶ τὰ κατ' ἡμᾶς, δέσποτα, καθάρσεως πλείονος (3) τῆς διὰ πυρὸς (τῶν λυπηρῶν, φημί) δεόμενα, καταδικάζεται πάσχειν καὶ ἀκούσια πρὸς τοὺς ἐκουσίους, ἅπερ ἠσπασάμεθα τὸν σταυρὸν ἀράμενοι· καὶ ταῦτα πρὸς τοῦ τὰ πάντα ἐπισταμένου καὶ συμφερόντως διοικοῦντος. Ὅτι γὰρ καὶ δίκαιοι ἀρπαίττονται, μὴ κακία ἀλλ' ἀξίη αὐτῶν τὴν ἄνεσιν (4), μεμαθήκαμεν· ὅτι δὲ καὶ δικαίους ἐνταῦθα ζωῆς λειπομένους, ὡς ἐν χωνευτηρίῳ (5) ταῖς λυπηροῖς, καθαίρειν δοκιμάζει ὁ Κύριος, παντίπου δῆλον, ἵνα ἐν καιρῷ ἐπισκοπῆς ἀναλύμψωσι (6). Φέρωμεν οὖν τοῦ πάντων δεσπότου τὴν οἰκονομίαν εὐχαρίστως, καὶ μὴ λυπώμεθα ὡς οἱ μὴ ἔχοντες ἐλπίδα τῆς ἀναπαύσεως (7). Εἰ δὲ καὶ δεήσῃς τὰς χεῖρας ἀναπληρῶσαι τῶν ἀπελθόντων, κατορθωθήσε-

(1) Ἱερεμ. δ', 19.

(2) Ἐὐχ. χειρῶν. κἀνταῦθα.

(3) Ἰσο. πλειόνος.

(4) Σοφ. Σολ. δ', 11.

(5) Ἐὐχ. χειρῶν. χωνευτηρίῳ.

(6) Σοφ. Σολ. γ', 7.

(7) Α' Θεσ. δ', 13.

ται ἡμῖν, εἴποτε Θεὸς νεύσειε σοῖς, δέσποτά μου, εὐχαῖς· εἰ γὰρ καὶ παρ' ἡμῖν ὁ αὐτὸς τῆς ἀπειλῆς θάνατος ἐθέρισεν οὐκ ὀλίγους τῶν φιλάτων, καὶ δὴ καὶ τῶν μοναζουσῶν, κατέλιπε δ' ὅμως ὁ Θεὸς σπέρμα τῷ Ἰσραὴλ (1)· διὰ γὰρ σπλάγγνα οἰκτιρμῶν πανωλεθρίαν οὐ κατεψήφισεν, ὡς Σόδομα καὶ Γόμορρα τῶν πάλαι. Ὑπόμεινον μόνον μικρὸν ὅσον ὄσσην, ἕως ἂν παρέλθῃ τελείως ἡ ὀργὴ Κυρίου· ἀκμὴν γὰρ καὶ ἡμεῖς κινδυνεύομεν, εἰ καὶ ἐλπίζομεν παρὰ τῆς ἀγαθότητος τοῦ φιλανθρώπου ἀπαλλαγῆν τῆς ἀπειλῆς (2). < Ἰὼν δεινῶν τοίνυν παρελθόντων . . . ὑσον ὡς δῆθεν ἀπὸ . . . τοῦ, ἵνα μὴ φανῶμεν . . . περὶ τούτων [γε]γράφωτες· μήνυσον οὖν ἵνα [εἰ τι]νές εἰσι μονάζουσαι, ἢ [καὶ ἐ]πιποθοῦσαι μονάσαι, [πρὸς ἡμᾶς] ἔλθωσιν. [Εἰσὶ] γὰρ τινες παρ' ἡμῖν [ἐν σ]υνέσει καὶ τιμῇ, ἐπιτήδειοι [πρὸς] ὑπηρεσίαν τοῦ σερναίου, [καὶ] εἰς κατάστασιν τῶν ἐκεῖ. [Εἰ] δέ τις καὶ μένει ἀδελφὸς ἀξίος [ιερουρ]γίας, καίπερ [νέος;] πάνυ τῇ ἡλικίᾳ, μηδὲ τῇ παιδείᾳ [πρ]οβεβηκῶς, ἐμοὶ μὲν εἰς [τὰ; π]ολλὰ περιδέξιος, ὅμως [μέντοι;] καὶ τοῦτον εἰς σὴν ὑπηρεσίαν [εἰ βούλει;], δέσποτα, κάλεσον. Ἐγὼ γὰρ καὶ τοῦτον κἀκείνας πειράσομαι ὡς ὑμᾶς πέμψαι, ἐν τούτῳ γοῦν τὴν συμφορὰν παραμυθησόμενος τὴν αὐτόθι· ἡμῖν δὲ ἄλλους ἴσως ἀποστελεῖ Κύριος καὶ εὐδοκήσει τῆς ἀπειλῆς ἀπαλλάξαι. >

Παρακαλοῦμεν τὴν σὴν θείαν κεφαλὴν μὴ διὰ λήθης ἡμᾶς ἀγειν ἐν ταῖς πρὸς τὸν Κύριον ἐντεύξεσιν. Αὐτός σου τὸ ἐνθεον γῆρας ὑποστηρίζοι, δέσποτα καὶ πάτερ.

Ἐρρωσθε οἱ ἐπίλοιποι ἐν Κυρίῳ.

Ἀπὸ Ἀλεξανδρείας, μηνὸς δευτέρου ὀγδόῃ ἐπ' εἰκάδι φθίνοντος, ἔτους ἀπὸ σωτηρίας ἀφπά.

(1) Ἴσως παρὰ τὸ: Καὶ οὐκ ἐλάλησε Κύριος ἐξαλεῖψαι τὸ σπέρμα Ἰσραὴλ. [Α' Βαα. ιδ', 27].

(2) Ἰὼ ἐν μηνίσκοις γυναικῶσιν ἐφεξῆς περιλειόμενα φέρονται ἐπὶ τῆς τοῦ χειρογράφου ἡμῶν ἐν προσθήκῃ μέρει· μικροῦ δεῖν ὅμως ἐξήτηλα τὰ πάντα ἐποίησεν ἕνθι μὲν ἢ νοτῆς, ἕνθι δὲ ἢ τοῦ βιβλιοδέτου κοπίς. Διὸ καὶ ἐπειράθη ἀναπληρῶσαι ἐνιαχοῦ τὰ ἡφανισμένα.

B'.

(σ. 85)

**Ἐρεμεία τῷ ἀγιωτάτῳ καὶ μακαριωτάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ
Ἰκωνσταντινουπόλεως καὶ οἰκουμενικῷ πατριάρχῃ,
δεσπότῃ καὶ πατρὶ ἐν Ἰκυρίῳ θεοτάτῳ πᾶσαν ἐν
Ἰκυρίῳ ὑπακοήν.**

Πάνθ' ὅσα καὶ καλὰ εὐχόμεθα καὶ ἡμεῖς, εἰ καὶ ἐσχάτως ἔχο-
μεν τᾶξως, δέσποτα καὶ πάτερ, τῇ θεῷ σου κεφαλῇ, δεόμενοι τοῦ
θεοῦ ἀγαθὰς εἶναι καὶ πολλὰς τῆς θεοφιλοῦς σου βιοτῆς τὰς ἡμέρας.
Οὕτω γὰρ ἐλπίζομεν τὰ τῆς Ἐκκλησίας εὖ ἔξειν· τὰ τῆς Ἐκκλη-
σίας, τῆς ἡδὴ χαλεπῶς ἄγαν διακειμένης, καὶ πανταχόθεν ἐπιρρεπού-
σης εἰς τὴν ἐπὶ τὰ χεῖρα μεταβολήν, καθεύδοντος πάλιν τοῦ Κυρίου
εἰς ἀπόπειραν τῆς ἡμετέρας καὶ σπουδῆς καὶ πίστεως. Ἄλλ' ἄλλοτ'
ἴσως καὶ ἄλλως περὶ τῶν δεῖ· οὐ γὰρ ἐπιστολῆς ὁ φόρτος. Νῦν δὲ
ἀπαίρων, ξὺν θεῷ, τῶν τῆς δεῖ ἀρχῶν τις τῶν ἡμετέρων, τῶν κατ'
Αἴγυπτον, τὸ γένος ἐπίσημος (ἔστι γὰρ ἐκ τῶν τοῦ κυρ Ναστράλα),
ὄνομα δὲ τῷ ἀνδρὶ Γεώργιος· οὗτος οὖν ὡς ὑμᾶς ἐρχόμενος, συστα-
τικῶν δεῖσθαι ἠήθη ἐπιστολῶν. Τοῦτο δὲ, εἰ καὶ περιττὸν πρὸς τὰ
θεῷ σου σπλάγγνα, ὁμοῦς οὐκ ἠδυνήθημεν τὸν ἄνδρα ὑπεριδεῖν ἄμοι-
ρον τῶν, ὧν ἀπήτει γραμμᾶτων. Ἄπερ οὖν αὐτὸς ἠτήσατο, ἡμεῖς
ἐδώκαμεν· εἰ δὲ μὴ μάτην, δείξει σου ἡ θεῷ ψυχὴ.

Ἐρρωσο ἐν Κυρίῳ, δέσποτα καὶ πάτερ.

Ἀπὸ Ἀλεξανδρείας τῆς μεγάλης, Μουνυχιῶνος δ' φθίνοντος, ἔπει
σωτηρίῳ ἀφ' ἑσ'.

Ἰεράρχιστος ἐν ἱερομονάχοις καὶ πνευματικοῖς

Μελέτιος πρωτοσύγγελος (1) Ἀλεξανδρείας ὁ Κρής.

(1) Καὶ ἐν ἄλλαις ἐπιστολαῖς οὗτοι γράφει τὴν λέξιν ταύτην· δίδωσι δὲ τὸν περὶ ταύ-
του λόγον ἐν τινι τῶν πρὸς Παύσιον τὸν Ζακύνθιον ἐπιστολῶν αὐτοῦ, κειμένη ἐν σελ.
112 τοῦ χειρογράφου, ἐχούσῃ δὲ ὡς ἔξῃς: «Τῷ αὐτῷ [ὁσιωτάτῳ ἐν ἱερομονάχοις καὶ
πνευματικοῖς Παύσιῳ τῷ Ζακύνθῳ]. — Πολλά σοι κάλαθ' ἔγνων, Παύσιε, πρὸς θεοῦ·
ὡς με συγγελαῖν πεποίησας τῇ τοῦ ἐμοῦ συγγέλου εἰς τὸ σὺν σύγκελον ἀπανορθώσει·
τὸ μὲν γὰρ συγκελευστήν (τὸ σύγκελον), τὸ δὲ συγγελαστήν (τὸ σύγγελον) πα-

Γ'.

(σ. 100)

**Ἐρεμεία τῷ παναγιωτάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ Ἰκωνσταντι-
νουπόλεως νέας Ρώμης καὶ οἰκουμενικῷ πατριάρχῃ,
δεσπότῃ καὶ πατρὶ θεῷ πᾶσαν ἐν Ἰκυρίῳ ὑπακοήν.**

Ἀριστοῦ μὲν ὕδαρ ἐκεῖνος ἔφη (1), τὸ εὐχρηστον τοῦ στοιχείου
στοχαζόμενος· αἱ πηγαὶ δὲ τοῦ Πνεύματος οἶαι; οὐ γὰρ καθαίρουσι
σωμάτων, ἀλλὰ ψυχῶν ρύπους· οὐδ' ἀρδεύουσιν ὕλας, ἀλλὰ ψυχὰς
ἐκείνων ἀπείρω κρείττους· διὸ καὶ ζῶν ὕδαρ τὸ τοῦ Πνεύματος καὶ
ἀλλόμενον. Ἐκεῖθεν οὖν καὶ αὐτοὶ διηνητληκότες τάδε τὰ νόματα, εἰς
ἡμᾶς [γρ. ἰσ. ὑμᾶς] ἀποδίδομεν, τὰς θαλάσσας τοῦ Πνεύματος. Οὐ
γὰρ εἰκὴ περιρρέουσιν ὑμᾶς, ὧ δέσποτα καὶ πάτερ, οἱ ποταμοὶ· ἐμφαίνει
δὲ τὸ σχῆμα τὸ ἐνυπάρχον τῆς χάριτος. Ἡμᾶς δὲ καὶ ἡ παροιμία

ριστάναι ἔφη τὸν γραφόμενον. Ἐγὼ δὲ ταυτὴν ἐπεγέλασα ἢ συνεγέλασα τῇ μεταμορφώ-
σει· μεταμόρφωσιν γὰρ εἶποιμ' ἂν· μεταπλάττει γὰρ ἀπὸ συγγέλου συγγελαστήν
παραδόξως, βουλομένη εἰς συγκελευστήν μεταμορφῶσαι τὸ σύγκελον. Εἶπέ μοι,
πότερον ἐγγύτερον τῇ Ἀγγελίᾳ, τὸ σύγγελος ἢ τὸ συγγελαστής, ἢ καὶ τὸ σύγκελος;
Τὸ δὲ Ἀγγελλῆ, ὅτι τὸ διὰ λόγου κελεύειν σημαίνει, βῆστ' ἂν ἐπιγναίειν γραμματικῶν
παῖδες. Εἶπέ μοι, πότερον εὐπαραγωγότερον ἀπὸ τοῦ Ἀγγέλλω, τὸ σύγγελος, ὡσπερ
ἄγγελος, ἢ τὸ σύγκελος, τὸ συγκελευστής; Ἄν γὰρ ἀπὸ τοῦ κελεύω παράγεις,
ὡς φῆς. Συγκελεύς εἶποις ἂν οἰκιστέρον, ὡς ἀπὸ τοῦ βασιλεύω, βασιλεύς. Ἀλλὰ
καὶ ποῖαν καινιονίαν ἔχει μετὰ τοῦ συγγελαστοῦ, ὃν ἔφη, ὁ σύγγελος, ἢ πῶς ἀπὸ
τοῦ Γελάω παράγεται ὁ σύγγελος; Ἰλὴν, εἴ σοι δοκεῖ διαγραφτέον τὸ σύγγελος,
ὑπακούσαι γε ἔγωγε σοι διορθούμενος τοῦ πινώμιον [γρ. τούπινώμιον], εἰ καὶ σὺ ταῦνομα
τὸ σὺν ἐπιδιορθώσης καὶ γράφης Παύσιον τὸν, ὃν γράφεις Παύσιον. Ἀλλὰ τοῦτο ἂν
συγγνωμῆς δόξειεν ἄξιον (τὸ δηλονότι βουληθέντα σε διορθῶσαι τὸ διορθώσεως ἀνε-
δεῖς, γεγονέναι διορθώσεως ἐνδεῖ), ἐπέπερ αὐτοσχέδιον ταῦπιχείρημα κτλ. ». Ἄλλ' εἰ
μὲν παλίων ἔγραφε ταῦτα ὁ μεγαλεὺς ἀνὴρ, καλῶς ἂν εἶγε τὸ πρᾶγμα· εἰ δὲ σπουδά-
ζων, ἀπροσδιόνυσσα νῆ Δία τὰ εἰρημένα καὶ σὺδαμῶς πρὸς ἀνδρὸς σοφῆς λιπαρᾶ πεπυκα-
σμένου, καὶ τῆς λατινίδος μάλιστα φωνῆς ἐγκρατεστάτου. Ὅτι γὰρ τὸ σύγκελλός ἐστιν
ἐκ τῶν φιλίων τοῖς Ἡρζαντιναῖς ἐρμαφροδίταιν συνθέσεων, ἦται ἐκ τῆς σὺν καὶ τοῦ λατιν.
Cella (ἔλ. Οὐλίσκος· ὅθεν τὸ τῆς συνηθείας Κελλίον καὶ Κελλάριον), τοῦτο παντί που
ἄηλον. Σημαίνει ἄρα ἡ λέξις τὸν σύνοικον, ἢ, ὡς ἂν εἶποι τις, κατὰ τὸ γλωσσικὸν τῆς
βυζαντινῆς αὐτῆς ἰδιωμα, τὸν παρακοιμώμενον τῷ πατριάρχῃ.

(1) Πίνθ, Ὀλυμπ. ἀ. 1.

παροτρύνει, *εις τὴν θάλασσαν τὰ ὕδατα παιδεύουσα τρέχει* (1). Δεξάσθω τοίνυν ἡ Θεία σου ψυχὴ, τὸ μέγα καὶ ἀχειμαστον πέλαγος τῶν χαρισμάτων τοῦ Πνεύματος, τὰς ἡμῶν ψεκθῆσας, καὶ βασιανισάτω μήπου τίς πω πικρίας ἐπειροῇ παρσιέδου. Ἐπιδιορθώσασα δὲ, εἶπου τι δέη, καὶ δοκιμάσασα δὲ, ἀποδιδότω τῷ κομισαμένῳ· δῶρον γὰρ ἐκρίναμεν τὸν δε τὸν πόνον πέμψαι τῇ παναρέτῳ Ναβάρρας βασιλίσση, ὡς ὑπεσχέθημεν (2).

Ἐρρώσθω ἐν Κυρίῳ ἡ Θεία σου κεφαλή.

Μαιμακτηριῶνος δ' ἐπὶ εἰκάδι φθινοντος, ἔτει σωτηρίῳ αὐτῷ.

(C) Μελέτιος.

(1) "Άγνωστὸς μοι ἡ παροιμία. Παρὰ Σουλῆ καὶ Γρηγορίῳ τῷ Κυρίῳ [B'. 67] εὐρηται αὕτη: «(Θαλάττη ἐν χαράδρας ὕδωρ: ἐπὶ τῶν τοῖς μεγάλοις τὰ μικρὰ προσηλοτιμουμένωιν».

(2) Ἐν Μαργαρίταν λέγει, πρὸς ἣν ἐπιγέγραπται καὶ ἡ ἐν σελ. 71 τοῦ χειρογράφου φερομένη, κατωτέρω δὲ δημοσιευομένη ἐπιστολή. Ἐὐ δὲ μνημονευόμενον δῶρον οὐδὲν ἂν εἴη ἕτερον ἢ ἡ ὑπ' αὐτοῦ συγγραφείσα Ἐκδοθεὶς Διδασκαλία, περὶ ἧς καὶ ἡ παρούσα πραγματεύεται ἐπιστολή, ὡς εὐρύν που τῶν ἀποσημειώσεών μου. Ἐαύτην δὲ τύποις ἐξέδωκε Νεόφυτος ὁ Κουσοκαλυβίτης τῷ αὐτῷ ἐν Ἰασίῳ. Ἦν δὲ ἡ Μαργαρίτα Γάλλισ τὸ γένος, θυγάτηρ μὲν τοῦ βασιλέως Ἰσβέλκου τοῦ Β' καὶ Λίκατερίνης τῆς μονογενοῦς θυγατρὸς Λαυρεντίου Β' τοῦ ἐκ Μεδίκων, δουκὸς τοῦ Οὐρβίνου, γεννηθεῖσα τῇ 1552 Μαρτίου 14, ἕχατος δὲ γόνος τυγγάνουσα τοῦ Οὐαλεσιακοῦ οἴκου (Valois). Συζευχθεῖσα εἰς γάμον τῷ πρίγκιπι Ἰσβέλκῳ, τῷ μετὰ ταῦτα μὲν τῆς Ναβάρρας, εἶτα δὲ τῆς Γαλλίας βασιλεῖ, Δ' μὲν τῷ ὀνόματι, Μεγάλῳ δ' ἐπιλεγομένῳ, ἀνεφάνη ὡς ἡλιος ἐν τῇ βασιλείῳ αὐτῇ, κατὰ Βραντιόνιον (Pierre Brantôme) ἐν τοῖς αὐτοῦ Ἀπομνημονεύμασιν. Ἦν γὰρ ἐξόχου πνεύματος γυνή, ἐν τε λόγοις διαπρεπῆς καὶ ταῖς τῶν παιδευομένων ἀνδρῶν συνδιατριβαῖς προσηκείνη, θαυμασίαν τε κειτημένη εὐχέρειαν περὶ τὸ συγγράφειν ἔμμετρα καὶ πεζά, ὡς μαρτυροῦσι τὰ καταλειφθέντα ἱστορήματα αὐτῆς καὶ Ἀπομνημονεύματα, ὑπ' Αὐγήρου τοῦ Μωλέοντος (Auger de Mauléon) ἐκδοθέντα ἐν Παρισίοις τῷ 1618. Ἦρωτες μὲντοι ἀθέμιτοι τὴν ἐγγάμιον αὐτῆς διασαλεύσαντες σιωπηρῶς πρὸς κάλεσαν τὸν ἐγγλισμὸν αὐτῆς ἐν τῷ φρουρίῳ τοῦ Οὐξου (Ussou), πολιτισμοῦ τῆς Ἀρμενίας (Armenie), ἐν ᾗ διέμεινε μέχρι τοῦ 1605, ὁπότε ἀπολυθεῖσα ἐπανῆλθεν εἰς Παρισίους. Κατέλυσε δὲ τὸν βίον τῷ 1615 Μαρτίου 27. Ἐὐν περὶ τῆς βασιλείδος ταύτης πλείω εἰδέναι βουλούμενον παραπέμπομεν εἰς τοῦ Louis Moreri τὸ (Grand Dictionnaire Histor. τόμ. Β', σελ. 469 καὶ Δ', σελ. 94 τῆς τοῦ 1718 ἐκδόσεως, ἰδίᾳ δὲ εἰς τὴν Histoire de la reine Marguerite de Valois κτλ. par M. A. Mongez. Par. 1777. Ἦ δὲ πρὸς αὐτὴν ἐπιστολή τοῦ σοφοῦ ἀνδρός ἐστὶν αὕτη:

Μαργαρίτη τῇ ὑψηλοτάτῃ αὐγουστή, τῇ βασιλίσση Ναβάρρας,
ἐλεος καὶ κλέος ἀκήρατον παρὰ Θεοῦ παντοκράταρος.

Ἐξέλασεν ἡμᾶς εἰς εὐλόθειαν ἀπειρον, τῶν ἐν σοὶ χαρισμάτων τοῦ Πνεύματος τοῦ ἀκαμάτους πόνου, τοὺς ἀμφὶ τὴν τῶν ὄντων θεωρίαν, καὶ τῆς εὐκόσμου πολιτείας τὸ

Δ'.

(σελ. 116)

Ἐρεμιά τῷ παναγιωτάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ Κωνσταντινουπόλεως νέας Ἰώμας καὶ οἰκουμενικῷ πατριάρχῃ, πατρὶ καὶ δεσπότῃ Θεοτάτῳ πᾶσαν ἐν Κυρίῳ ὑπακοήν.

Ἦστι καὶ τοῦτο τῶν δυσφορωτάτων, καίπερ παλαιότατον τὸ πάθος, δέσποτα καὶ πάτερ, εἶναι τινὰς χριστιανοὺς μὲν τὴν προσηγορίαν, οὐδὲν δ' ἦττον ἢ χριστιανοὺς, οἱ, πρὸς τῷ ἀπηληγῆναι πρὸς κακίαν, καὶ δεινῶς φέρειν τῶν σφῶν αὐτῶν πονηριῶν τοὺς ἐλέγχους, ἤδη καὶ κατὰ τῶν παιδευόντων ἀνθίστανται ὁμοίωτροπα τῷ ἀρχιεπισκόπῳ ἀλάστορι· μύλοσπεσ γὰρ καὶ σφίσι αἱ ἐλεγχοί. Τοιοῦτοί τινες εὐρίσκονται καὶ παρ' ἡμῶν οὐκ ὀλίγοι. Καὶ τοὺς μὲν ἱκανῶς στηλιτεύει πού τις τῶν Δυτικῶν: Bonis, λέγων, nullos esse meliores· malis nullos

φιλόφρονες ἐκδηγοῦμενος φραγγίσκος ὁ Καμουζίος, ὡς οὐ Κλεοπάτρα τις νέα σὺ, ἀλλὰ κλέος τῷ ὄντι καὶ πατρίδος καὶ πατέρων τῶν πολυκλείτων νέον τε καὶ ἀειθαλές· καὶ σου εὐδαίμων ἡ ἀρχή, εἶπε, κατὰ Πλάτωνα [Πολιτ. Β', σελ. 473], τότε εὐδαιμονοῦσιν αἱ ἀρχαί, ὁπότεν ἢ φιλοσοφοῦσιν αἱ ἀρχοντες, ἢ ἀρχοῦσιν αἱ φιλοσοφοῦντες. Ἰλιότως μὲν οὖν θαυμαστός ἐπὶ σοφίᾳ Σολομῶν, ὅτι καὶ βασίλισσα Νότου οὐκ ἀπηξίωσεν ἐπιφοιτήσαι [I' Βασ. I'.—II' Παραλ. θ']. Ἀξιάγαστον δὲ καὶ σου τὸ μεγαλοφυές, ὅτι τὴν φύσιν ἐκβιασμένη τὴν γυναικίαν εἰς ἀνδρείαν οὐκ ἀφιλόσοφον, βασιλείην κατέστης θαῦμα περιφανές. Καὶ ἀπεύδομεν καὶ ἡμεῖς, εἰ καὶ μὴ βασιλεῖς, εἰ καὶ μὴ ἀπὸ Νότου, οὐδὲ αὐτοῦσι, ἀλλὰ γε ἀπὸ Ἀνατολῶν, καὶ διὰ γραμμάτων, καὶ Θεοῦ θεράποντες σοῦ εἰς θέαν ἀφικέσθαι· καὶ διοροροῦμεν τὸν ἐνόντα τρόπον, οὐ χρυσόν, οὐκ ἀρούρατα, οὐ λλοῦς περιουγείς, ἀλλὰ σοφίας ἐπουρανίου τὰς αὐγὰς, ἐν μικροῖς ὑπομνηματίοις ἐλαμπούσας διαφερόντως. Ἀλλὰ αὐτὸς μὲν προφθάνει τὰ ἐν χειρὶ θαλάττια ζῶα, λλοῖ, πῶαι [γρ. το. λλοῦς, πῶαι,] ἢ οὐκ οἶδ' αὖτε καὶ φῶ, ἀπὸ Ἰερουζαλὴμ θαλάσσης εἰς Ναβάρραν τῷ κράτει σου πέμπομεν ὡς ἀπαρχὰς τῆς ἡμετέρας εὐλαβείας τῆς πρὸς σέ, δέσποινα ὑπεραυγούστη. Ἦξει δὲ σου ἡ βασιλεία μετ' οὐ πολὺ καὶ αὐτὰ τῶν ἡμετέρων καμάτων τὰ ὑπομνήματα, ἔνθ' ἐπιπείρη τὰ τῶν πάλαι ἢ βάρβαρος ἐπικράτεια τῆς χώρας σχεδὸν ἐξηράνισεν· ὡς ὁ γενοαῖος Καμουζίος, τῇ σῇ χαριζόμενος βασιλείᾳ, ἀκριβῆ ποιῆται τὴν ἔρευναν. Σοῦ δὲ τὸ κράτος καὶ τὸ κλέος διακωνίζοντα φυλάττοι Κύριος, Ναβάρρας αἰεὶ αὐγουστή βασίλισσα.

Σημειώσεις. Μεταξὺ τῶν ἐν τῇ διαληφθέντι Ἱστορικῷ Λεξικῷ τοῦ Moreri [τόμ. Β', σελ. 516] καταλεγόμενων ἐπισήμων ἀνδρῶν ἐκ τοῦ τῶν Καμουζίων (Camus) οἴκου οὐδένα φραγγίσκον εὐρίσκωμεν. Ἰσβέλκῳ τῷ Δ' συγγρονήσας ἀναγράφεται ὁ Ἀντώνιος, ὅς ἐν διαφύροις τοῦ βασιλέως ὑπηρεσίαις διαπρέφας ἐτελεύτησε τῷ 1619.

peiores· τουτέστιν ὅτι, *Ἦν ἀγαθῶν οὐδέτις βελτιότερος· τῶν δὲ κακῶν χειρότερος οὐδέτις·* καθάπτεται δὲ τῶν ψευδομοναχοθερομονάχων. Καὶ μάρτυς ὁ Θεὸς, ὅτι τὰ πλείστα καὶ χαλεπώτατα ἡ Ἐκκλησία καὶ πάσχει, καὶ πέπονθεν ἀπὸ τῶν ἐθελόντων ἐν στολαῖς πραγμάτων κεναῖς περιπατεῖν, σερμυνομένων ψιλοῖς τισιν ὀνόμασι καὶ κατακαλυπτόντων αἴσχη αἰσχίστα τοῖς δυστήνοισι ῥάκεσι, δι' ὧν τριπλοῦστερον βλασφημεῖται ἐν ἔθνει Θεός, οὐκ οἶδ' ὅπως ἐπὶ τούτοις κωφεύοντων τῶν τῆς Ἐκκλησίας οἰακοφόρων. Καὶ τούτων δὴ πέρι, εἴ τις ὑπομνήσαιτό σου τὴν θείαν κεφαλὴν, μεγάλας ἔχω ἐλπίδας ὅτι τεύξοιτο Θεραπείας τὸ κακόν. Πρόκειται δὲ μοι νῦν Διάκος τις Ἰουδαίου (οὕτως ὀνομάζεται ὁ ἀνὴρ, καὶ ῥόδου, καὶ διακόνου πλείστον ὅσον ἀπέχων· Ἰουδαῖον γὰρ τις φαίνεται ἀληθέστερον, καὶ βῆτον κατ' ὀρθόδοξον ἀκανθῶν)· ὃν ἐπειδὴ ἀφωρίσαμεν ὡς διέβολον, τουτέστιν ἀβάνην, καὶ δημόσιον τοκοδότην, καὶ τοκοθέτην, καὶ τοκοπράκτορα, συνώμοσε τῷ ἡμετέρῳ ἐφημερίῳ Ἀλεξανδρείας (ὃν καὶ αὐτὸν ἐπὶ πλείστα ἐνουθετήσαμεν παρανομίαις· ὧν ἡ μία ἐστίν, ὅτι ἀνδρὸς τινος ζῶντος τὴν γυναῖκα, διὰ τὸ εἶναι ἐκεῖνον ἐν τριήρῃσι ἀίχμηλῶτον, ὑπέζευξεν ἀνδρὶ ἑτέρῳ). Τούτῳ οὖν συνώμοσε κατ' ἐμοῦ φέρειν πρὸς τὴν θείαν σου κεφαλὴν κατηγορίαν ψευδῆ, ματαίαν, ἔωλον, ἀνεμώλιον. Εἰ γὰρ ἦν μοι διὰ γνώμης κοινωνεῖν αἰρετικοῖς, οὐκ ἂν ἔφυγον καὶ γονεῖς, καὶ γῆν πατριον (1)· οὕτω λέγω τὰ λοιπὰ. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἡ

. (2) ἐπειράθη ὡς πλάνον ἐμὲ, ὡς ἀμαρτωλόν, ὡς στασιάρχον, τῇ ἐξωτερικῇ παραδοῦσα ἀθένητι ἀποσκορακίσας, νῦν ἐπὶ τὰ ἐκκλησιαστικά μετατίθησι τὴν ἴσην ὁρμὴν, καὶ Μελέτιον μελετᾷ αἰρέσειως κατηγορεῖν, ἐκείνων μάλιστα, καθ' ὧν πλείστα καὶ εἰρήκαμεν, καὶ συνεγράψαμεν, καὶ πάλιν ἐρωῦμεν, ξὺν Θεῷ. Τούτων ἐγὼ τὰ φρυάγματα τίθημι μηδέν. Καὶ ταῦτα δὴ φημι, ὃ φημι, οὐ προσφραλιζόμενος τὰς θείας σου ἀκοάς, ἵνα μὴ μηδέν καθ' ἡμῶν ἀνεξετάστως δέξαιεν (sic)· τοῦτο γὰρ οὐ δέος παθεῖν θεοφορομένους ἀρχιερεῖς ἐπ' ἀνδράσι, καὶ διδάσκουσι, καὶ νενομημένοι ἐπὶ μάρτυρι Θεῷ καὶ ἀνθρώποις· ἀλλ' ἵνα καὶ ἡ θεία σου ψυχὴ κατὰ τῶν τοιούτων λυμεῶνων κινήσει, θεοπρεπῶς ὀργιζομένη τῇ μοχθηρίᾳ, καὶ ἀποσκο-

(1) Ἐὐ χειρόγρ. : ἔφυγα — πατριαν.

(2) Ἐγκέκοπται εἰς στίχος βαθύτερον κατενεχθείσης τῆς τοῦ βιβλιοθέτου κηλίδος.

λοπιζουσα διὰ γραμμάτων τὰς συκοφάντους καὶ κακομηχάνους βουλάς, καὶ πᾶσαν σκανδαλομήτην ὁρμὴν τῶν συγγεόντων τὸ τοῦ Χριστοῦ ποιμνιον. Οὐ γὰρ ὑπὲρ ἡμῶν ἀποκλαιόμεθα, μάρτυς ὁ Θεός· ἀλλ' ὅτι κατὰ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ ὠρνωμότησαν οἱ τάλανες, οὐδ' ἡμῶν αὐτῶν φειδόμενοι. Τούτους οὖν ἐπισημηνάτω ἡ θεία σου κεφαλὴ διὰ δριμυτέρων γραμμάτων, καὶ καταστορεσάτω τὸν σάλλον τῆς Ἀλεξανδρείας Ἐκκλησίας. Ἡμῖν μὲν γὰρ ῥᾶδιον βουλομένοις τὰς πάντων διαδράσας διαβολὰς καὶ κακομηχανίας, ἀναχωροῦσι τῆς Ἐκκλησίας, καὶ τὰς ἐρήμους ἀσπαζομένοις, τὸ τῶν σπουδαίων καταθύμιον. Ἔθε δὲ νεύσειεν ἡ θεία σου κεφαλὴ· ἄλλως γὰρ οὐκ ἐνὶ μὴ λειποτακτοῦντας τὴν Ἐκκλησίαν καταλιπεῖν· ἀξύμφορον δὲ τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἥδη κεκμηκυῖα καὶ ἐπιδεομένη ἀντιπελαργούντων.

Ἐρρώσθη ἡ θεία σου κεφαλὴ ἐν Κυρίῳ, δέσποτα καὶ πάτερ, ὀρθοδοξίας ἡ κορυφή.

Ἐλαφροβολιῶνος ἐσχάτη, σωτηρίῳ ἔτει ἀφ' ἑβ'.

Ὁ Μελέτιος.

Ε'.

(σ. 122)

Ἐρεμῆα τῷ παναγιωτάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ Ἰκωνοσταντινουπόλεως καὶ οἴκουμενικῷ πατριάρχῃ, πατρὶ καὶ δεσπότῃ θειοτάτῳ πᾶσαν ἐν Κυρίῳ ὑπακοῆν.

Μεγάλ' ἀνάγκαις πιεζόμενοι, οἷσις εἰκὸς περιπίπτειν τοὺς παῖδας τῶν πατέρων ἀπορφανισθέντας, προστρέχομέν σοι, δέσποτα, τῷ κοινῷ πατρὶ καὶ δεσπότῃ, δίκαια καὶ ὅσια καὶ ῥᾶστα ζητοῦντες. Ἔστι δὲ τοῦτο, ἵνα ἡμῖν τὸν ἡμέτερον ἀρχιερεῖα ἀποδώσης, πρὸς σὲ διατρέβοντα. Εἰ γὰρ τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας χάριν ἀποδημεῖ, ἔχεται τὸ κράτος ὅτιοῦν ὁ νόμος ὑπαγορεύει· εἰ δὲ τοῦ μικροῦ τοῦδε ποιμνίου ὑπερορῶν, ἢ πρὸς τὴν στενοχωρίαν τοῦ θρόνου καὶ τὰς τῶν ἐρίφων μοχθηρίας ἀπειπιὼν ἀηδῶς ἔχει, μνησθῆναι χρὴ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν, ἀραμένου μὲν τὸν σταυρὸν, καὶ τοὺς οἰκείους ἐπὶ τούτῳ προσκαλουμένου (1). Ὁφείλομεν γὰρ ταῖς ἀλγηδόσι τῆς Ἐκκλησίας ἠδέως ἐμφι-

(1) Ματθ. ιε', 24.

λοχωρεῖν, μὴ ὡς τινες Κυρηναῖοι ἀγγαροφοροῦντες τὸν σταυρὸν τοῦ Κυρίου, ἀλλὰ καὶ τοὺς πρὸς ἄλλο τι ἐπτοημένους εἰδέναι δεῖ, ὡς πρὸς ἡρεμοῦντας καὶ φιλησυχούς Θεὸς ἐπιβλέπει· οὕτω γὰρ γέγραπται (1). Ἄτοπον οὖν κομιδῇ περισπᾶσθαι περὶ πολὴν διακοσίαν (2), ὃ δὴ καὶ ὁ Σωτὴρ ἀπαγορεύει τοὺς ὀφείλοντας τροφαῖς ἐπαρκεῖσθαι καὶ σκεπάσμασιν (3). Ἄλλ' οὐδὲ τὰ ἄλλότρια περιεργάζεσθαι εὐαγές, οὓς χρεῶν τῶν ἰδίων προνοεῖν, μὴ καταλιπόντας ὡς τινες μισθωτοὶ τὸ ποιμνιον διασπᾶσθαι, φοβείσθαι δὲ τὸν λέγοντα (4): *Τὰ πρόβατά μου διεσπάρησαν διὰ τὸ μὴ ἔχειν ποιμένας*. Τίς οὖν τῶν σεμνυνομένων ἐπὶ τῇ ἐπιγνώσει τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ, τοῦ ἐκθέροιστος, ὡς γέγραπται (5), *τὴν κτίσιν αὐτοῦ κατ' ἀριθμὸν, τολμήσειεν ἀτάκτειν; μάλιστα γε βοῶντος τοῦ Πνεύματος (6): στέλλεσθαι ἡμᾶς ἀπὸ παντὸς ἀτάκτως περιπατοῦντος, καὶ μὴ κατὰ τὴν παράδοσιν;* Ἔστι δ' αὕτη: *Ἐν ᾧ ἕκαστος ἐκλήθη ἐν τούτῳ καὶ μετέτω (7)*. Ἄλλὰ με καὶ πόθος, καὶ πόνος, καὶ αἱ τοῦ πλήθους βοαὶ, καὶ δὴ καὶ ζῆλος τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ προσώτερον κατήγαγεν ἰσως τοῦ δέοντος. Σὺ τοίνυν, δέσποτα, παρακαλοῦμεν, τὸν ἡμέτερον ἀρχιερέα ἀπόδος, μὴ συγχωρῶν ἀλλαχόσε πορεύεσθαι. Καὶ νόμοι γὰρ ἀπαγορεύουσι τὰς ἐπὶ τὰς ἀλλοτρίας ἐπαρχίας πλάνας, καὶ τὴν τοῦ ἰδίου θρόνου κολάζουσιν ἀμέλειαν· ἡμᾶς δὲ καὶ ἡ παγχάλεπος ἀσέβεια κατεπεῖγει τὸν ποιμένα ἐξαιτεῖν τὸν ἡμέτερον, οὐκ ἀνεχόμενοι, ἀλλ' οὐδὲ ὑπὸ τῶν δεινῶν συγχωρούμενοι ἀνεχεσθαι, τὸν ἐφ' ἡμῶν χειροτονημένον ἄλλοις τοῖς μὴ ἀνήκουσιν ἐπισκοπεῖν. Λίσχυνόμεθα δὲ κάκεινων ἀκούειν ἐπ' ἀρχιερεῦσιν, ἅπερ ἐπὶ τοῖς ἀστατοῦσι τῶν μοναχῶν εἶρηκέ που τις τῶν Δυτικῶν οὐκ ἀμούσως, εἶναι: *Nusquam fixos, nusquam missos, nusquam stantes, nusquam sedentes.*

(1) Ἰσως παρὰ τὸ φαλμικόν: «Ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὴν προσευχὴν τῶν ταπεινῶν» [ρα', 18].

(2) Λουκ. 6', 40.

(3) Ἐννοεῖ ἰσως τὸ: «Καὶ ἀρκατοσε τοῖς ὀφειλόντις ὑμῶν» [Λουκ. γ', 14] *Τὸ γάρ: «Ἐχόντας δὲ διατροφὰς καὶ σκεπάσματα, τούτοις ἀρκεσθησόμεθα»* ἐστὶν ἀποστολικόν. [Α' Τιμ. 5', 8].

(4) Ἰεζ. λδ', 5.

(5) Ἰσ. μ', 26.

(6) Β. Θεσ. γ', 6.

(7) Α' Κορ. ζ', 24.

Σοῦ δὲ τὴν θείαν κεφαλὴν Θεὸς σκέπειτο εἰς ἀμετρήτους αἰῶνας. Ἀμήν.

Βοηδρομιῶνος τρίτη ἐπὶ δέκα, ἔτει σωτηρίῳ αφπγ'.

Δοῦλος καὶ υἱὸς ἐν Κυρίῳ ἐλάχιστος ἐν πνευματικοῖς
Μελέτιος πρωτοσύγγελος Ἀλεξανδρείας.

γ'.

(σ. 138)

Ἱερεμία, τῷ παναγιωτάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ Κωνσταντινουπόλεως Νέας Ρώμης καὶ οἰκουμενικῷ πατριάρχῃ πᾶσαν ἐν Κυρίῳ ὑπακοήν (1).

Αἱ ἀθρόαι τῶν μεγάλων πραγμάτων μεταβολαί, δέσποτα, πλήττουσιν οὐ μετρίως, ἢ καὶ καταπλήττουσιν ὀλοσχερῶς τῶν ἀνθρώπων ἐκείνους, οἵτινες ἀφιλοσόφους κέκτηνται τὰς ψυχὰς, μὴ προμελετήσασας τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων τὰς παλιρροίας· τὰς δὲ φιλοσοφούσας ψυχὰς οὐ μόνον οὐ διασειουσι παραβλάπτουσαι, ἀλλὰ καὶ ἐρωμενεστέρας ἀποδεικνύουσι, κλέους αὐταῖς γινόμεναι ὑποθέσεις. Ἐλέγχει γὰρ καὶ τοὺς ἀνδρείους καὶ τοὺς ἀνάνδρους ὁ πόλεμος· ἀλλὰ τοῖς μὲν δέους καὶ ἥττης γίνεται ἀφορμὴ, τοῖς δειλάνδροις, μεγαθύμους δὲ καὶ μέγα ὀνίνησιν ἐκλαμπρύνων. Μὴ σέ γε τοίνυν, δέσποτα καὶ πάτερ, καταπληττέτω ἡ ξυμφορὰ, θειοτάτης λαχόντα ψυχῆς· τοὺς γὰρ ὑπερφυῆ σωφροσύνην ἐνδειξαμένους, ρεόντων κατὰ θυμὸν τῶν πραγμάτων, δεῖ ἐν δεινοῖς εἶναι καρτερικωτάτους, μάλιστα γε κηκοσμημένους θεοσεβεία, καὶ θρόνων ὑψηλοτάτων προεδρία ἡξιωμένους· ὧν ὁ βίος τύπος πρόκειται τοῖς λοιποῖς καὶ ὑπογραμμὸς, σωφροσύνης μὲν δικαιοσύνης τε καὶ τῆς ἄλλης ἀρετῆς ἐν ἡσυχίᾳ, καὶ ἡρεμίᾳ, καὶ τύχαις ἀγαθαῖς· ἐν δὲ ζάλῃ καὶ ταραχῇ ὑπομονῆς καὶ καρτερίας· οὐ τὸν τυχόντα δρεπομένων ἐντεῦθεν καρπὸν, εἴ περ τοῖς ἀγαθοῖς διδασκάλοις τῶν καλῶν διδασμάτων ἀγαθὸς ἀπόκειται μισθὸς ἐν οὐρανοῖς

(1) Ἐν τῇ τοῦ ταύχους ἢ παρασημαίωται ταῦτα: «Μετὰ τὰ πάνδεινα βασιάνων γένη καὶ πυρὸς καὶ μαστίγων πείραν εἰς ῥόδον τὴν νῆσον ἐξορισθέντι.» Ὅρα δὲ τὰ περὶ τούτου ὑπὸ τοῦ φίλου Σάθα ἱστορούμενα ἐν τῷ Βιογραφικῷ Σχεδιάσματι σελ. σγ'.

παρὰ Θεῷ τῷ πάντα ἕμφερόντως σοφίᾳ ἀρρήτῳ διοικούντι. Εἰ δέ γε δεῖ πάντως λυπεῖσθαι καὶ κλαίειν, κλαύσωμεν, δέσποτα καὶ πάτερ, κλαύσωμεν καὶ λυπηθῶμεν ἐπὶ τῷ χειμῶνι καὶ διωγμῷ τῆς Ἐκκλησίας Χριστοῦ (διωγμὸν γὰρ τῆς Ἐκκλησίας ἔγωγε γνησίως φαίην τὴν κατὰ τῆς θείας σου κεφαλῆς ζάλην τῶν πειραζόντων πνευμάτων): τῆς Ἐκκλησίας τὸν διωγμὸν ὀδυρόμεθα, δέσποτα, ἐν ᾧ ἀνάγκη πολλῶν ἀστηρίκτων καρδίας σαλευθῆναι καὶ ἠττηθῆναι πολυτρόπως: Σοῦ γὰρ χάριν, καὶ χαίρειν χρεῖων, ὃν ὑπὲρ τῆς ἀληθείας, ἧτις ἐστὶν ὁ Σωτὴρ, ἔδει παθεῖν τρισμάκαρ: οὐ σὺ, δέσποτα πάτερ: τριστάλας δ' ἐκεῖνος ὁ ταράττων τὴν ποίμνην τοῦ Χριστοῦ: Οὐαὶ γάρ, φησιν, ἐκείνῳ, δι' οὗ τὸ σκάνδαλον ἔρχεται (1): ὅγε ἔλθειν ἀνάγκη πᾶσα: ἐπειδὴ: διὰ πολλῶν θλίψεων εἰσάγει τοὺς οἰκέλους ὁ Χριστὸς εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ (2). Ἐγὼ σοι, δέσποτα, οὐ πολλὰ περὶ τούτων διαλέγομαι (οἶδα γὰρ σου τὴν θεοφιλή καὶ ἰσαπόστολον ψυχὴν ἀκριβῶς, καὶ κινδύναις φιλοσοφοῦσαν, οἶμαι δὲ καὶ πρὸς ἐαυτὴν ὑπάρξει διαλεγόμενης ἀκοῦσαι ὁμοφρόνως τῷ μακαρίῳ Ἰωάννῃ, οὐ καὶ τὸν θρόνον ἔχεις, καὶ τὸν ζῆλον, καὶ τὴν γλώτταν τὴν αὐτήν): εἰ καὶ πυρὶ βούλεται ὁ βασιλεὺς, καὶ σιδήρῳ καθ' ἡμῶν χρῆσασθαι καὶ ὕδατι. Ἔχω τοὺς προπεπονθότας, καὶ διὰ τῶνδε Θεῷ εὐαρεστήσαντας. Οὐκ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς (3). Καὶ ταῦτα μὲν, τῶν δεινῶν προσδοκωμένων: ἐν δὲ μέσαις φυλακαῖς καὶ χειροπέδαις σιδημαῖς (4), τίς ἂν ἀμφιβάλλοι (5) μὴ καὶ αὐτὴν τὰ αὐτὰ τῷ μακαρίῳ Πέτρῳ (6) προσδιαλεχθεῖσαν τῷ τῶν ὅλων Θεῷ, καὶ κούφας ἐσχηκυῖαν τὰς πέδας; Ἐν δὲ ταῖς τῶν μακαρίων μελῶν στρεβλώσεσιν ἐγὼ νομίζω, ὡς ἐν ἄλλῃ χαλδαϊκῇ τινι καμίνῳ συγκαροτηκυῖάν σου τὴν μακαρίαν ψυχὴν, τὰς τῶν Ἀγγέλων χοροστασίας σὺν τῇ κτίσει ἕμφερσῶν ὁμοφρονόν τινα τοῖς περὶ τὸν Ἀζαρίαν συμπλέξαι καὶ παναρμόνιον ὡδὴν τῷ παντοκράτορι. Νῦν δὲ πάλιν, μετὰ τὴν τῶν παγγαλέπων ἐκφευξίν βασι-

(1) Ματθ. ιη', 7.

(2) Πράξ. ιδ', 22.

(3) Ῥωμ. η', 18.

(4) Ψαλμ. ρμθ', 8.

(5) Τὸ χειρόγρ. ἀμφιβάλλειν. Οὕτω δὲ γρήται συνήθως τῇ τοῦ αἰολικοῦ ἀκριβοῦς καταλήξει ἐπὶ τῶν γ' ἐνικῶν προσώπων τοῦ εὐκτικοῦ ἰνεσιώτου.

(6) Πράξ. ιδ'.

νων, οὐδὲν ἤττον ἔχειν νομίζω τὸ φρόνημα φιλοσοφοῦν, ἀλλὰ συλλεγόμενον ἐκ τούτων ἀπάντων ἀρρήτου παραμυθίας ἀφορμᾶς, ὑπὲρ ἑαυτῆς ἐγνωκὸς ὑπερμαχοῦσαν τὴν Πρόνοιαν. Ψυχῇ οὖν ταῦτα καὶ τοιαῦτα φιλοσοφούσῃ, καὶ τὴν τοῦ Παρακλήτου ἐχούσῃ παρηγορίαν, ἄλλη πᾶσα παράκλησις περιττῆ, εὖ εἰδυῖα πόσον ὑπερβολῆς βάρους παρακλήσεως ἐργάζεται τὸ τῆς ἐνταῦθα θλίψεως ἐλαφρόν, μὴ σκοπούσῃ τὰ βλεπόμενα, ἀλλὰ τὰ μὴ βλεπόμενα: τὰ μὲν γὰρ πρόσκαιρα, τὰ βλεπόμενα: τὰ δὲ αἰώνια, τὰ μὴ βλεπόμενα. Ταύτην οὐ δυνήσεται, ἐγῶμαι, χωρίσαι τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ, οὐ θλίψις, οὐ στενοχωρία, οὐ λιμὸς, οὐ διωγμὸς, οὐ κίνδυνος, μὴ ἐνεστώτα, μὴ μέλλοντα, μὴ κτήσις τις, ἢ τίς ἐστὶν ἑτέρα: οἶσει δὲ γενναίως καὶ εὐελπίς τὰ παρόντα δεινὰ, ὡς αἰωνίων ἀγαθῶν πρόξενον.

Ἐρρώσθω ἐν Κυρίῳ ἡ μακαρία σου ψυχὴ καὶ ἡμῶν ὑπερευχέσθω.

Ἐξ Αἰγύπτου Βοηδρομιῶνος ἀ ἐπὶ δέκα,

ἔτει κοσμογενείας ,ζηβ' (+ 1563).

Ζ'.

(γ' *)

Ἐπειμὶα ἀρχιεπισκόπῳ Κωνσταντινουπόλεως.

Μὴ δυσχεραίνωμεν πρὸς τοὺς ἐλέγχους, παναγιώτατε δέσποτα, ἀδελφὲ καὶ συλλειτουργῆ τῆς ἡμῶν μετριότητος, ἀλλὰ πρὸς τὰς τῶν ἐλέγχων ἀφορμᾶς, ἂν ὧσιν ἀληθεῖς: ἔλεγχαι γὰρ ἀγάπης, κατὰ τὰ ἱερὰ λόγια, οἱ ἐλεγχαι. Ἐγὼ γὰρ, φησὶ παρ' Ἰωάννῃ (1), οὐς ἀγαπῶ ἐλέγχω: εἰ δὲ ψευδεῖς ᾧσι, καὶ χαίρωμεν: τῶν γὰρ ἔξω σοφῶν εἴη ἂν εὐλαβεῖσθαι τὰς διαβολὰς καὶ ψευδεῖς οὔσας (2). Χριστὸς δὲ ὁ Σωτὴρ ἡμῶν ἐν μέρει μακαρισμοῦ τίθεται (3) τοὺς ὀνειδισμοὺς καὶ πᾶν ρῆμα πονηρὸν λεγόμενον καθ' ἡμῶν, ψευδόμενον γε καὶ τῆς ἀληθείας χάριν. Οἶδα μὲν οὖν ἐγὼ καὶ σοῦ τὴν ἱερὰν ψυχὴν οὐ πατριαρχικῶς κινη-

(*) Ὁ ἐν μηνίσκοις περιλείπεται ἑλληνικὸς χαρακτήρ σημαίνει τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐν τῷ τεύχει τῆς Πατριαρχικῆς βιβλιοθήκης περιχομένων ἐπιστολῶν.

(1) «Ἐγὼ γὰρ ὅσους ἐκ φιλοῦ, ἐλέγχω καὶ παιδεύω». Ἀποκ. γ', 19.

(2) Παρὰ τὸ τοῦ Ἰσοκρ. Πρὸς Δημόν. δ'.

(3) Ματθ. ε', 11.

Οεῖσαν εἰς ἡμῶν καὶ τοῦδε τοῦ ἀποστολικοῦ ὀνόμου καταφρόνησιν κεκριέναι· ἃ δὴ καὶ ὁμολογοῦσιν οἱ τὰ τοῦ ἀποστολικοῦ ὀνόμου διαρπάξαντες (sic) αὐτόθι. Φασὶ γὰρ ἀναφανδὸν σφᾶς ὑπὸ τῆς σῆς φιλοκαγαθίας ἀπεστάλλαι εἰς Ἀμποκουρέσθι λαθεῖν, ἃ δὴ καὶ ἔλαβον, διαφράττοντες, οἷά τινες νεφέλαι πονηραὶ, τὴν ἐς βοήθειαν τῆς ταλαιπωρίας τοῦ ὀνόμου ἐκπεμφθεῖσαν ἐλεημοσύνην παρὰ τοῦ εὐσεβεστάτου βασιλέως· ὧν τὴν ἐκ τῆς ὁμολογίας ἐκφύουσαν μέμψιν ἔδει σου τὴν σύνεσιν μακροθύμως ἀποσκευάσασθαι. Οἶδα δὲ καὶ ἡμᾶς συμπαιθόντας τῷ δικαίῳ δριμύτερον καθάψασθαι σου τῆς ψήφου. Καὶ τί γὰρ ἂν ἄλλο ποιήσαιμεν, πολλὰ μὲν πρότερον ἐν ὑποδεεστέρῳ διάγοντες τῆς Ἐκκλησίας βαθμῶ, πολλάκις πολλαχόθι καὶ λέξαντες, καὶ πράξαντες ὑπὲρ σοῦ, καὶ παθόντες διὰ σέ, ὑπὸ σοῦ νῦν οὕτως ἀμειβόμενοι (1) ; Ἴτι δαὶ εἴ σοι καὶ τὰς μελέτας ἐκφαίνω τὰς ἐμὰς ; ὅτι δηλονότι, μετὰ τὸ εἶρχθαι με ἄκοντα (οἶδε Θεός) τῆ εἰς τὸν ἀποστολικὸν τοῦτον ὀνόμον ἀναγωγῆ, ὅτε σου καὶ τὰ ἱερά φοιτῶντα γράμματα προσεκάλει ὡς ὑμᾶς αὐτόσε, ὥστε χειροτονηθῆναι ἐν Κωνσταντινουπόλει (ὁ πολλῶν χάριν ποιῆσαι κεκωλύμεθα), διελογιζόμενον ἀφικόμενος πρὸς ὑμᾶς μεταδούναί σου τῆς ἐξωτέρας ἐκείνης ρανίδος, ἧς μετέλαβον αὐτόθι πρότερον παρ' ἡμῶν τῶν φίλων τινές, ἀλλὰ καὶ τῆς καθ' ἡμᾶς σοφίας τῶν ναμάτων τοῦ ποταμοῦ τοῦ Θεοῦ, οὐπερ τὰ ὀρηγίματα τῆν τοῦ Θεοῦ πάλιν εὐφραίνουσι (2). Ἴτι τοίνυν, εἴ σοι καὶ ταῦτα διηγήσομαι ; Σὺν ἂν εἴη διανοηθῆναι ὅσον ἐξαίφνης προσπεσόντα τὰ καλὰ ἐκεῖνα μηνύματα συγγεῖν ἐμελλον ψυχὴν ἀγαθὴν, κ' οὐ μόνον οὐδὲν συνειδυῖαν ἑαυτῇ κακὸν, ἀλλὰ καὶ ἐμμελετώσαν μελέταις πρὸς ὑμᾶς ἀγαθαῖς. Οἶδα πρὸς τούτοις χαλεπήνας ἐπὶ τῆ ἀναγωγῆ εἰς πατριαρχεῖον τῆς Μοσκόβου μητροπόλεως· οὐ γὰρ σε διαλανθάνει οὐχ ἑνὸς εἶναι τοῦτο πατριάρχου (εἰ μὴ τῆ παλαιᾶ Ἰώμη ὑπακολουθεῖν ἔγνωκεν ἡ νέα), ἀλλὰ συνόδου, καὶ συνόδου οἰκουμενικῆς, τῶν ὀρθοδόξων δηλονότι· τοῦτον γὰρ τὸν τρόπον καὶ τὰ μέχρι σήμερον πατριαρχεῖα κατέστη. Διὰ τοῦτο ἔδει σου τὴν ἱερὰν ψυχὴν καὶ τῶν λοιπῶν ἀδελφῶν συμπαραλαβεῖν τὴν ψήφον· δεῖ γὰρ πάντας (ὡς κατὰ τὴν τρίτην σύνοδον οἱ πατέρες διορίζονται) εἰδέναι τὸ πραττόμενον, ὅτε περὶ κοινοῦ τινος πράγματός ἐστιν ἡ σκέψις. Φανερόν δὲ, ὅτι ὀνόμος οὐδεὶς πατριαρχικός

(1) Τὸ χειρόγρ. ἀμειβόμενοι.

(2) Παλμ. μδ, 4.

ἐτέρῳ ὑπόκειται, ἀλλὰ τῆ καθολικῆ συνδέεται Ἐκκλησίᾳ. Ταῦτα μὲν οὖν ἐγὼ καὶ πράξας οἶδα, καὶ πεπονθὼς ταῦτα, καὶ μαθὼν, καὶ εἰπὼν, καὶ γράψας. Ἐπειδὴ δὲ οὐκ εἰς ἀγαθόν τι ἐπικλίνουσιν ὑμᾶς ἡμῶν οἱ λόγοι, ἀλλ' εἰς ταραχὰς, καὶ θυμοῦς, καὶ τὰ τούτοις ἐπόμενα, ἐγὼ σου τὴν ἱερὰν ψυχὴν τῶν μέμψεων, καὶ ἡμᾶς πραγμάτων ἀπαλάττω· εὐχομαι δὲ τὸν Θεὸν ὑμῶν ἴλεων εἶναι, ἀξιῶσαί τε μετ' οὐ πολὺ συγγενομένους ἀλλήλοις, τῶν ἐρασμίων τῆς ἐν Πνεύματι φιλίας ρόδων (1) ἀπολαθεῖν, καθάπερ ταῖς τῶν ρόδων ἀκάνθαις δεδήγημεθα. Τοὺς κύρ Ἀντωνίους ὑπερεύχου. Εἰ βούλει με παραγενέσθαι μετὰ τῶν, ὧν εἶρηκα, μελετῶν, τότε ἐτοιμασόν σοι καὶ τόπον ἡσυχον, ὅσα δεῖ βουλομένοις φιλοσοφεῖν, καὶ ἡμᾶς προσδέχου συμφιλοσοφήσοντας τό γε δυνατόν.

Ἐρωσο ἀφῆά.

Η'.

(μ')

Ἐρεμίᾳ πατριάρχῃ Κωνσταντινουπόλεως.

Τὰ καθ' ἡμᾶς ὀλοφύρεσθαι περιττόν, μὴ καὶ φανῶμεν ταῖς παραβάσει, κατὰ τὸν γενναῖον Ἰεφῆσου, μόνον ἐκκαυθέντες. Πλὴν ἐπειδὴ νικᾷ καὶ βουλὴν πᾶσαν, καὶ θεραπείας ἐπιχειρήσιν, ἀναχωρητέον γοῦν τοῖς σφίσι αὐτοῖς προσέχειν, καὶ Θεῷ λατρεύειν τὸν ἐνόντα γε τρόπον καθαρῶτερον προαιρουμένοις. Ἴτι γὰρ ἂν καὶ ποιήσειέ τις ἐν ἡμέραις οὕτω πονηραῖς, ἐν αἷς πράττεται ὑγιές μηδὲ ἐν ; Λυπεῖ με καὶ τοῦτο, ὅτι μεμόνωμαι ἱερέως συναμαρτήσουτός μοι τῶν τῆδε ἀπαίροντι· οἰχόμεθα γὰρ εὐθύς λαβόντες, ἃ ἡμῖν ὀφείλει χρήματα ἢ σὴ τιμὴ κεφαλῆ, οἷσπερ εἰς δαπάνην χρησόμεθα τῆς ἡμετέρας ὀδοιπορίας· ἢν παρακαλοῦμεν, εἰ δυνατόν, μὴ ἐμποδισθῆναι παρὰ τῆς σῆς φιλοκαγαθίας. Ἐρωσο ἐν Κυρίῳ, δέσποτα καὶ ἀδελφὲ ἀιδεσιμώτατε. ἀφῆγ'.

(1) Τὸ χειρόγρ. ῥόδων.

Θ'.

(μά)

Ἐῶ αὐτῷ οἰκουμένικῷ.

Πείθομαι σου τοῖς λόγοις, ἰερὰ κεφαλῇ, καὶ εἰκὼν τῆ σῆ ἀξιώσει τὴν εὐπίθειαν φαίνω. Σὺ δὲ φρόντισον τοῦ λοιποῦ ὅτε μοι ἀπιτέον· εὐλογον γὰρ, ὡς γράφεις, καὶ τῆ φιλαδελφίᾳ προσῆκον, μὴ ἀποδημήσαι με πρὶν ἐπινεῦσαι σου τὴν ἱερὰν κεφαλὴν. Γενέσθω δὲ, παρακαλῶ, τὰ πάντα μετὰ ἀκριβεστέρως τῆς σκέψεως, μὴ καὶ ὑμεῖς καὶ ἡμεῖς λυποίμεθα. Ἐρρωσο.

I'.

(ν')

Ἐρεμία πατριάρχῃ Κωνσταντινουπόλεως.

Καλῶς ὀρίζεις ὅτι, ἐπειδὴ περὶ τούτου τοῦ ἀνδρὸς τοῦ νῦν κατέχοντος τὴν γυναῖκα, ὁ πρότερος ἐκείνης ἀνὴρ οὐ κατηγορεῖ τῆς γυναικὸς, οὐδὲ ἕως ἦν ἐμφανὲς τὸ μετὰ τούτου καὶ τῆς γυναικὸς μοιχικὸν ἔγκλημα, καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἡ κρίσις ἀφῆκε τοῦτον λαβεῖν αὐτὴν εἰς γυναῖκα· ἀλλ' ὅταν πνευματικῶς ἀνακρίνωμεν τὰς ὑποθέσεις, καὶ γνωρίσωμεν κατὰ τὸ πνευματικὸν τοῦτο κριτήριον τὰ βλάθη τὰ κεκρυμμένα, οὐ πρὸς τὸ φαινόμενον φέρομεν τὰς ψήφους (καλῶς ἢ κρίσις), ἀλλὰ πρὸς τὸ ὄν τοῦ πράγματος. Διὰ τοῦτο καὶ κρίνομεν πνευματικῶς τὰ πνευματικῶς φανερούμενα, μηδὲν δὲ δημοσιεύοντες τὰ κεκρυμμένα καὶ πνευματικῶς μόνον φανερωθέντα ἡμῖν ἐνώπιον Θεοῦ. Ἰὶ οὖν βούλονται σωθῆναι, ἡσύχως καὶ ἀταράχως τῆς σαρκικῆς συμμίξεως ἀφιστάσθωσαν, ὡςγε ἐμοὶ ὡς πνευματικῷ φαίνεται· δύναται γὰρ τῆ σῆ παναγιότητι ὡς κριτῆ ἄλλως δόξαι· καὶ ἀνατρεφέντων (1) ταλαιπώρως τὰ ἐξ αὐτῶν γεννηθέντα τέκνα τὰ δύστηνα. αζά (2).

(1) Τὸ χειρόγρ. ἀνατρεφέντων.

(2) Ἐσφαλμένως ἔγραψεν ὁ ἀντιγραφεὺς αζά, ἀντὶ ζρά (+ 1593).

ΙΑ'.

(νη')

Ἐρεμία τῷ οἰκουμένικῷ.

Ἄνδρα πέμπεις παρ' ἐμὲ τὰς μοναχικὰς ἀλετήσαντα συνθήκας, τὸ τῆς ἱερωσύνης δις βεβηλώσαντα χρῆμα, καὶ λαβόντα ἀναξίως, καὶ ρίψαντα ἀπεριμερίμως, ζητοῦντά τε ἐφ' οἷς ἔπραξεν ἀμνηστίαν, καὶ ἄδειαν τοῦ τοῖς βιωτικαῖς ἐντροφᾶν, καὶ ταῦτα πεπαρησιασμένως πεπραχότα τε καὶ πράττοντα. Ἐγὼ μὲν οὖν τὰ μὲν τραύματα γνωρίζω χαλεπὰ, τὸν δὲ τραυματίαν ἀνίατον· οὔτε γὰρ αὐτὸς, οὔτε ὁ πατὴρ ταῖς νοουθεσίαις καὶ παρακλήσεσι, ταῖς εἰς τὸ κρεῖττον ἀνακαλούσαις, εἰσκάμπτονται. Ἀνατρεχέτω τοίνυν ὡς ὑμᾶς, ἢ πεισόμενος ταῖς τῆς εὐσεβείας συμβουλαῖς, ἢ πεισόμενος ὅ,τι ἂν δόξαι κατὰ νόμους τῆ σῆ συνέσει διακρίναι. Ἐρρωσο. αφηγ'.

ΙΒ'.

(ε')

Ἐρεμία τῷ οἰκουμένικῷ.

Λησταῖς περιπεσὼν ὁ πρεσβύτερος Ἰάκωβος, καὶ συληθεὶς τὰ συστατικά γράμματα, μὴ ἀποτύχοι ἐλέους. Δίκαιον γὰρ καὶ αὐτοὶ κρίνομεν τὸν ἄνδρα, καὶ δι' ἐξαγορεύσεως ἐξετάσαντες ἐνώπιον τῆς ἱερᾶς εἰκόνης τοῦ Σωτῆρος καὶ τῆς Θεομήτορος, ἀλλὰ καὶ τῶν ἑξωθέν τιαν ἐντυχόντες περὶ τοῦ ἀνδρὸς μαρτυροῦσιν ἀγαθῆ. Ἐχέτω τοίνυν τὸ ἐνδόσιμον τῆς ἱερωσύνης, καὶ συστατικῶν γραμμάτων παρὰ τῆς μητρὸς, τῆς μεγάλῃς φημί Ἰουκκλησίας, μὴ ἀποστερείσθω.

ΙΓ'.

(ξα')

Ἐῶ αὐτῷ.

Τὰς ἀγαθὰς ἀγγελίας παρ' ἐαυτοῖς κατέχειν οὐκ ἀνεχόμεθα· ἀλλ' εἰς Θεοῦ πλατυτέραν δοξολογίαν σοῦ τῆ ἱερᾶ κεφαλῆ κοινωνοῦντες

τῆς εὐφροσύνης, εὐαγγελιζόμεθα γέννησιν ἄρρενος παιδὸς νέου Ἰωάννου τῷ εὐσεβεστάτῳ Ῥωσίας αὐτοκράτορι. Εὐχαρίστους οὖν ἀναπειμπτέον τῷ φιλανθρώπῳ Θεῷ δοξολογίας, καὶ καρδίας ιερατέον (1) τῷ μὴ παρεωρακότι δικαίου βασιλέως αἴτησιν, ιερὰν τὴν τῆς ὀρθοδόξου βασιλείας διαδοχὴν.

ΙΔ΄.

(ξς΄)

Ἐρεμλία τῷ οἰκουμένικῷ.

Οἱ τηλικούτον χρόνον ἀντιπνεύσαντες νότοι, τὸ σκῆφος ἡμῖν ἀναβεβηκόσιν, ἐφησυχάσαντες παρακεχωρήκασιν εὐμενεστάταις αὔραις, αἱς ἀρθέντες δείλης ἐσπέρας ἀπὸ Βυζαντίου, ἐς Καλλιούπολιν εὐμαρέςτατα κατηντήκαμεν, ὑπεραλλομένου μικρὸν τοῦ ἡλίου τὸν ὀρίζοντα. Ἦς δὲ εὐχὰς ἀποδώσειν τῷ Σωτῆρι τῆς νηὸς ἀποβῆσιν ἡμῖν, ἤκει ὁ ιερὸς Ἰωαννίνων μινύων τὴν οὐ μικρὰν ἀθυμίαν τῆς ιερᾶς σου ψυχῆς, ταῖς ἡμετέραις ἀποδημίαις αὐξηθεῖσαν. Ἰλγήσαμεν νῆ τὴν ἡμετέραν ἀγάπην, καὶ εἰ ἦν δυνατόν, ἀνεπλεύσαμεν ἄν, οὐδὲν ὄλως μελλήσαντες, σοῦ τε παραμυθησόμενοι τὴν ἀθυμίαν καὶ τὴν τοῦ δήμου παντός. Νυνὶ δὲ ἀπόντες, τὸν ἐνόντα με τρόπον ἱκετεύομεν τὴν τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίαν, οὐ μόνον παρακαλέσαι τὰς καρδίας ὑμῶν τεθλιμμένας οὔσας, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐπικειμένην ζάλην ἀπαρκέσαι, τὴν τε δημόσιον καὶ τὴν τῆς Ἐκκλησίας, ὡς ἐστι πάντα ἐλεεινὰ. Τοῦτο δὲ μοι τὴν λύπην διπλασιάζει, ἀπὸ ταλαιπωρίας οἰχομένου εἰς ταλαιπωρίαν· οὐ γὰρ Θράκη μόνη πλουτεῖ τῶν κακῶν, ἀλλὰ Θράκην Αἴγυπτος ὑπερακοντίζει. Ἐγὼ δὲ οὔτε ἐν Καλλιουπόλει, οὔτε κατὰ Σηστόν καὶ Ἄβυδον, ὅθεν διέβην, οὐδὲ κατὰ Ἐνέδον (ἐκεῖ γὰρ κατέχουσιν ἡμᾶς οἱ μὴ πνέοντες ἐξ οὐρίας ἄνεμοι), κατ' οὐδὲν ἐξευρίσκω τὴν ἀφθονίαν τῶν κακῶν μειονεκτοῦσαν. Πανταχοῦ ταραχαί, φόβοι, δάκρυα, στεναγμοί, καὶ οὐκ οἶδα ποῦ λήξει τὰ κακὰ, ἢ τίνα ἔξουσι παραμυθίαν· ἐν οἶδα, δεῖν ἡμᾶς ἐκτενέστερον δευμένους καὶ πολιτευομένους ὁσιώτερον, ζητεῖν καὶ προσδοκᾶν παρὰ τοῦ Σωτῆρος τῶν τ' ἐνόνητων καὶ τῶν μελλόντων δεινῶν τὴν ἀπαλλαγὴν. Διὸ καὶ τὴν σὴν παρακαλῶ

(1) Ἐρ. ἱε. ιερωτέον.

ιεράν ψυχὴν σχεῖν μικρὸν τοὺς χαλινοὺς τῶν ἐκκλησιαστικῶν προσώπων. Νῆ γὰρ τὴν ἀλήθειαν, πολὺς ἐσμός ἐκχεῖται παρὰ τῶν ἡμετέρων τουτωνί, τῶν ἀρχιερατευόντων, τῇ σίκουμένη τῶν κακῶν. Ἦν ἐμὸν υἱὸν, τὸν καὶ σοῦ τῇ ιερᾷ ψυχῇ φίλον Ἀντώνιον, τὸν ἐφ' ἡμᾶς πολλὰ πολλάκις πανοικεῖ κεκοπιακότα ἐξ ὄλης ψυχῆς, ἀνατιθέμεθά σου τῇ ἀγάπῃ. Δεῖξον ἐν αὐτῷ ὅσον ἡμᾶς δι' ἀγάπης ἄγεις· φύλαξον αὐτὸν ἀπὸ τῆς, ἧς οἶδας τῶν κασάπειδων λώβης. Παρ' ὧν γὰρ ἄν, καὶ ὅσον ἄν βλαβείῃ Ἀντώνιος, ἡμεῖς βλαπτόμεθα· καὶ αἰ αὐτὸν αὐ, καὶ ὅσον αὐτὸν ὠφελήσωσιν, ἡμᾶς καὶ τὸν ἡμέτερον ὠφελήσουσι Θρόνον· δι' οὗς αὐτὸς πανοικεῖ τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῖς, καὶ σφῶν αὐτῶν οὐκ ἐφείσατο. Μήνυσσον τὸ ἐκβησόμενον σαῖς ἡμῖν γράμμασιν, ὡς ἄν εὐψυχῶμεν μαθόντες τὰ κατ' ὑμᾶς. ἀφῆγ'.

ΙΕ΄.

(σ')

Ἐρεμλία τῷ οἰκουμένικῷ.

Συνιστᾶν σου τῇ θεῷ κεφαλῇ καὶ τῆς Ἀλεξάνδρου, ὡς καὶ ἐκ Ἐνέδου, τὸν σόν τε καὶ ἐμὸν Ἀντώνιον ἐπιχειροῦμεν, ὥστε τῆς φιλανθρωπίας ἐκείνης μὴ ἐκπεσεῖν, τῆς παρὰ τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων καὶ σοῦ τῇ ιερᾷ ψυχῇ καὶ ἡμῖν αὐτοῖς ἐπαγγελθείσης.

ΙϚ΄.

(πη')

Ἐρεμλία τῷ οἰκουμένικῷ.

Σὺ μὲν, παναγιώτατε δέσποτα, ἀγνοοῦντας ἡμᾶς τὰ κατὰ τὴν χειροτονίαν τοῦ κύριου Λαυρεντίου Σινᾶ ἀνεδιδάξας, καὶ βουλόμενος αὐτὸν διὰ γραμμάτων συνοδικῶν καθελεῖν μόλις ἠσύχασας, ὑπισχνουμένων (1) ἡμῶν διόρθωσιν, ἦν καὶ ἐλπίζομεν ἀσπασομένους ἐκουσίως τοὺς πατέρας τοῦ μοναστηρίου. Ἰσπεῖδ' ἡ δὲ οὐ προσιενται τὴν ἐμὴν βουλήν, ἔγραψα καὶ πρὸς τὸν παναγιώτατον Ἀντισχειας· ὅς καὶ ἀντέ-

(1) Τὸ χειρόγρ. ἐπισχνουμένων.

γραφεν, ὅτι διὰ τὸν φόβον τῶν ἐπισκόπων αὐτοῦ, αἵτινες διὰ τὴν καθαίρεσιν, ἣν ἔλαβον ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως, ὅτε καὶ ἡμεῖς παρήμεν, ἐποίησαν σκάνδαλα, καὶ φοβούμενος πάλιν τὰς φυλακὰς καὶ τὰς ζημίας διωρίσατο, ὡς ὅ,τι ἂν ἡμεῖς κατὰ νόμον κρίνομεν, καὶ αὐτὸς ὁ Ἄντιοχείας συμφηφίζει. Ἐπειδὴ τοίνυν ταῦτα οὕτως ἔχει, ἠναγκάσθημεν κρίσιν τριαύτην ποιῆσαι, ἣν καὶ δηλοῦμεν καὶ τῇ σῆ παναγιότητι, ἵνα συνοδικῶς αὐτόθι λάβῃ τὸ κῦρος, εἴγε καὶ δόξῃ τῇ σῆ συνέσει. Ἐκρίναμεν οὖν, ἵνα ὅσους ἐχειροτόνησεν ὁ ρηθεὶς κύρ Λαυρέντιος πρὶν ἰδεῖν τὸ γράμμα τῆς σῆς παναγιότητος, ὅπερ ἔγραψες πρὸς τὸν παναγιώτατον Ἱεροσολύμων, ὅπερ [καὶ ἔδειξεν ;] (1) αὐτῷ ὁ ρηθεὶς ἀγιώτατος πατριάρχης Ἱεροσολύμων, οὗτοι καὶ μόνοι ἔχωσι, κατὰ φιλανθρωπίαν, τὸ ἐνεργεῖν, φυλάττοντες καὶ τοῦτο τῇ κρίσει τῆς μελλούσης συνόδου συγκροτηθῆναι παρὰ σοί· ἄλλους δὲ μὴ τολμᾶν τὸν αὐτὸν ἐπίσκοπον χειροτονῆσαι· αὐτὸν δὲ τὸν ἐπίσκοπον, ὡς παρὰ νόμῳ χειροτονηθέντα, κρίνομεν, καθὼς ἔκρινεν ἡ σῆ παναγιότης, ἡμῶν παρόντων ἐν Κωνσταντινουπόλει, κατὰ τὸν Δ' κανόνα τῆς ἀγίας καὶ οἰκουμενικῆς πρώτης συνόδου, ὀρίζοντα ἐξάπαντος ὀφείλει γενέσθαι τὰς ἐπισκόπων χειροτονίας ὑπὸ τριῶν τὸ ἔλαττον, ὡς καὶ ὁ δέκατος τρίτος τῆς ἐν Καρθαγένῃ (2)· καὶ κατὰ τὸν Λ' τῶν ἀγίων Ἀποστόλων, ὅς ὀρίζει δύο ὀφείλει εἶναι τοὺς χειροτονοῦντας· δῆλον δὲ ὅτι μετὰ τοῦ πρωτεύοντος, ὡστε εἶναι τρεῖς· δεῖ γὰρ συμπληροῦσθαι τὸν ἀριθμὸν τῆς ἀγίας Τριάδος, καθὼς φησὶν ὁ νέος Θεολόγος ἐν τῇ χειροτονίᾳ τοῦ ἀρχιερέως. Ὅτι δὲ οὗτός ἐστιν ὁ σκοπὸς τοῦ Λ' κανόνος τῶν ἀγίων Ἀποστόλων, δεικνύουσι οἱ διδάσκαλοι ἐρμηνεύοντες τὸν κανόνα τὸν Δ' τῆς Λ' συνόδου· τοῦτο δὲ ἔχουσι παρὰ τοῦ Ν' κανόνος τῆς ἐν Καρθαγένῃ, ἐνθα ὁ μητροπολίτης ἱκετεύει, ἵνα χωρηθῇ παρὰ τῆς συνόδου, ἕβ' ψηφίζούσης, μετὰ δύο ποιεῖν τὴν χειροτονίαν τοῦ ἐπισκόπου, καὶ οὕτω συμπληροῦσθαι τὸν ἀριθμὸν τὸν ὀριζόμενον παρὰ τῶν ἀγίων πατέρων. Ἦν γὰρ ἀλλοτρόπως γινομένην χειροτονίαν παράνομον κρίνομεν κατὰ τὸν ΙΘ' κανόνα τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ, λέγοντα ὅτι: ἂν ἄλλως παρὰ τὰ ὀρισθέντα γένηται, μηδὲν ἰσχύειν (λέγει μηδὲν ἰσχύειν) τὴν χειροτονίαν. Τούτους δὲ τοὺς κανόνας ἀξιούμεν ἀναγνωσθῆναι· ὀρώμεν γὰρ τὴν γνώμην τῆς σῆς πανα-

(1) Οὕτως ἀναπληροῦν ἔκρινα τὸ ἐν τῇ χειρογραφῇ χάσμα.

(2) Τὸ χειρόγρ. Καρθαγένῃ, ὅπως καὶ κατωτέρω.

γιότητος, ἣν τότε ἔλεγες, συμφωνοῦσαν τοῖς πατράσι. Διὸ καὶ ἡμεῖς καὶ τοῖς πατράσι, καὶ τῇ σῇ παναγιότητι συμφηφίζομεθα, καὶ τὸ παρὸν παρρησίᾳ γράφομεν, καθὼς καὶ ἔμπροσθεν τῶν πατέρων ἐξεφωνήσαμεν.

κέ Ἀπριλίου ζργ'. αφης'.

ΙΖ'.

(λς')

Λαυρεντίῳ ἱερομονάχῳ ἡγουμένῳ Μαρίνῳ] (1).

Πολλὰ σοὶ καὶ τῇ τιμῇ ἀδελφῇ Νεοφύτῳ ἱερομονάχῳ τῷ ἐμῷ υἱῷ φιλανθρωπευσαμένοις, πολλάς καὶ τὰς χάριτας οἶδαμεν. Ἄλλ' ὑμεῖς μὲν νῦν ἴσως καταβάλλετε τῆς ὑμετέρας πρὸς ὑμᾶς ἀγάπης τὰ σπέρματα· ἐγὼ δὲ τῆς ἐμῆς πρὸς ὑμᾶς στοργῆς τὰς ἀπαρχὰς δρέπομαι, ταμείους εὐγνωμοσύνης ἀποτιθέμενος, ἐσομένας ποτὲ προσηκούσης ἀμοιβῆς ὑπολέσεις· ἡ γὰρ διὰ τούτων τῶν γραμμάτων εὐχαριστία τῆς μεγάλης ἀγάπης ἀμυδρὰ τίς ἐστὶν ἀπαρχή· ἦν γνοίητέ ποτε τρανώτερον, εἴγε Θεὸς συγγενέσθαι ἡμᾶς ἐπινεύσει ἐπὶ τῆς ἀποστολικῆς καθέδρας τοῦ εὐαγγελιστοῦ Μάρκου· ἥς πέρ σου τὴν φιλοκάγαθίαν τῇ ἱερᾷ τῶν πρωτοσυγγέλων τάξει τὰ δε τὰ γράμματα ἐγκεντρῖζει, μέγαν πρωτοσύγγελον καθιστάμενα, κεκοσμημένον ὑπογονατίῳ, σκιαδίῳ τε μετὰ σταυροῦ, καὶ τῆς ἀξίας καὶ ἐξουσίας τῆς τῷ ὀφφικίῳ ἐπακολουθούσης. Ἰγναίους μετὰ τῆς ἀγαθῆς Εὐγενίας τῆς θυγατρὸς ἡμῶν, ἣ περ συζεύξας τὴν ἐμὴν Ἰὺλογίαν (οἶδας νομίζω τὴν ἐμὴν ἀδελφὴν χειμαζομένην καὶ κινδυνεύουσαν), οὐ Θεῷ μόνον θυσίαν οἶσαις δεκτὴν, ἀλλὰ καὶ τρόπαιον ἡμῖν τῶν Ἱρακλείων στηλῶν λαμπρότερον ἀναστήσεις.

[Ἰερρωσο]. Ἐν Κωνσταντινουπόλει αφηγ' [δ' Μαίου].

(1) Ἐὰ ἐν ἀγκύλαις περικλειστα προσετέθησαν ἐκ τοῦ παρ' ἐμοὶ χειρογράφου, ἐνθα αὐτὴ κεῖται ἐπιστολὴ ἐν σελ. 249.

III'.

(ογ')

Λαυρεντίω ἱερομονάχῳ.

Εὐλογίαν τὴν ἐμὴν ἀδελφὴν θανατηφόρῳ περιπεσοῦσαν νόσῳ παρεμυθήσω φιλανθρωπῶς ἐπισκεψάμενος, ἐν ταύτῃ καὶ τῷ Σιωτῆρι ταῦτα προστεταχότι (1) πειθόμενος, καὶ τοῖς θεραπευθεῖσι προκαταβαλλόμενος εὐχαριστίας ὑποθέσεις· ἃς σοι τουτί φέρον ἔχει τὸ γράμμα. Σὺ δὲ τῆς εὐγνωμοσύνης προσλαβὼν τὴν ὅλην ἐπίτεινόν σου τὴν καλὴν ἐργασίαν· ἐκείνη γὰρ καὶ τῆς κατὰ τὴν νόσον ἀνάγκης χωρὶς, ἀνάγκαις ἄλλαις νόσου πάσης ἀργαλεωτέραις συνέχεται, ἃς καὶ διεξέρχασθαι μακρὸν, καὶ λυπηρὸν ἀναμνησέσθαι. Ἦν τοι καὶ ἀξιεπαίνεωτέρα παρά τε Θεῷ φιλανθρωπῶ καὶ φιλοθέοις ἀνδράσιν ἢ θεραπεία, καὶ γερῶν ἀθανάτων ἀνάπλεως.

I(θ)'

(ιζ')

Ἐπιπολύτῳ τῷ πανιερωτάτῳ πρώτῳ Νείου σὺν τοῖς πνευματώτατοις ἡγουμένοις τῶν σεβασμιῶν μοναστηρίων, Νικηφόρῳ Ἀρκαδίου, Λαυρεντίῳ Ἰερωντηαίου, καὶ τοῖς εὐλαβεστάτοις ἱερεῦσιν, ἱεροδιακόνοις τε καὶ μοναχοῖς, μετὰ παντὸς τοῦ χριστωνύμου λαοῦ, ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν τῆς Θεοφυλάκτου Κρήτης, ἐν Κυρίῳ περιποθήτοις, χάριν, ἔλεος, καὶ εἰρήνην παρὰ τοῦ Κυρίου.

Γνωστὴ μοι καὶ πρώτῳ πολλαχόθεν ἢ πρὸς ἡμᾶς τῆς ὑμετέρας εὐλαβείας ἀγάπη, ψυχαι φίλαι καὶ τίμαι, ἥς τὴν ἀνάμνησιν ἀναφέροντες καὶ ἡμεῖς νύκτωρ τε καὶ μεθ' ἡμέραν πρὸς τὸν φιλάνθρωπον Θεὸν στεναγμαῖς τισι κ' οὐκ ἀνεκλαλήτοις διατελοῦμεν· ἐπιποθοῦμεν γὰρ ὀλοφύχως πάντας ὑμᾶς, ὁμοπατέριους τε ὄντας, τῆς τ' εὐσεβείας

(1) Ματθ. κβ, 36.

τῆς αὐτῆς συγκοινωνοὺς, καὶ τρόπον τινὰ ἐξαιρέτον τῶν ὅσους ἀφορᾷ διαφερόντως ταῖς τῆς ὀρθοδοξίας ἀκτίσιν ὑπερλάμποντας, φίλους εἶναι Θεῷ τῷ παμβασιλεῖ, καὶ αὐτὸν ἰλέω τὰ καθ' ἡμᾶς ὄμματι διέπειν τὸν φιλάνθρωπον. Ἡ δὲ ἑναγχος ἐπὶ τῇ τῆς ἐμῆς ἀδελφῆς Εὐλογίας, τῆς μετονομασθείσης Εὐγενίας μοναχῆς, κηδεῖα, τῆς ὑμῶν εὐλαβείας φιλανθρωπία, ὑπερνεκᾷ μου πᾶσαν ψυχῆς κίνησιν· καὶ νῦν πρῶτον αἰσθάνομαι ἐμαυτοῦ οὐ μόνον ἀσθενῶς ἔχοντος πρὸς ἀμοιβὴν τῆς ἡμῶν ἀγάπης, ἀλλὰ καὶ πρὸς εὐχαριστίαν ἀποροῦντος. Ἦν γὰρ μοι ἡ ἐμὴ Εὐγενία τῆς κατὰ γῆν συγγενείας τὸ λείψανον, καὶ τῶν ἐμῶν φροντίδων ἐσμός· γυνὴ γὰρ ἦν, καὶ συγγενείας ἀπάσης μεμονωμένη· ἀλλὰ καὶ αἱ ἡμέραι αὐταὶ αἱ καθ' ἡμᾶς, ἡμέραι εἰσὶ πονηραὶ. Καθάπερ οὖν ὁ φιλάνθρωπος Θεὸς, πρὸ τοῦ βίου, τῶν τοῦ βίου φροντίδων, καὶ τῶν ἐν ἄστει διατριβῶν, ἔπειτα δὲ καὶ αὐτοῦ τοῦ βίου ἀρπάσας, εὐσεβῶς καὶ δικαίως πολιτευσαμένην αὐτὴν, οὐ μόνον ἀπήλλαξε κινδύνων, ἀλλὰ καὶ ἀγαθῶν ἐνέπλησεν ἐλπίδων τῶν τὰς ἐπαγγελίας προαναφώνουσῶν, καὶ ἡμᾶς μεριμνῶν ἐστείρωσεν οὐδὲν ἧττον, καὶ παράκλησιν ἐνεποίησε φιλοθέοις ἀνδράσιν ἀνήκουσαν, τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ὑμεῖς, Κρήτες ἐμοὶ οὐκ εὐνομώτατοι μόνον (καθὼς ὑμᾶς γεραίρουσι τῆς ἕξω σοφίας οἱ τρόφιμοι), ἀλλὰ καὶ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως γνήσιοι παῖδες, παιδείας τε καὶ τῆς ἄλλης ἀρετῆς πεπληρωμένοι, τεθεραπεύκατέ μου τὰς ὀδύνας, τὰ σπλάγχνα, τὴν καρδίαν, κηδεύσαντες εὐσεβῶς γύναιον ὄσιον, συνέσειως καὶ παιδείας μεστόν, ἐμὴν μὲν ἀδελφὴν, ὑμετέραν δὲ παῖδα. Ἄλλ' ὑμεῖς μὲν, ὡς εὐσεβεῖς καὶ εὐγνώμονες πολῖται, τὰ πολίταις εὐσεβεῖσι καὶ εὐγνώμοσι προσήκοντα, πρὸς εὐσεβεῖς καὶ ὀσίους ἀφωσιώσατε· ἐμοὶ δὲ χρέος ἀπαραίτητον ἐνεποιήσατε πάσης εὐχαριστίας ὑπέρτερον. Ἄλλ' ἵνα μὴ τέως τὴν ὑμετέραν εὐεργεσίαν σιγῇ παρέλωμεν, εὐχαῖς ἀμειβόμεθα καὶ πατρικαῖς εὐλογίαις. Διὴ ὑμῖν Κύριος ὁ Θεὸς τῶν οἰκτιρμῶν τὸν ἐπάξιον μισθὸν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῇ οὐρανίῳ. Ἰῆντε εὐλογημένοι καὶ συγκεχωρημένοι παρὰ Πατρός, καὶ Υἱοῦ, καὶ ἁγίου Πνεύματος. Ἡ χάρις αὐτοῦ καὶ τὸ ἄπειρον ἔλεος προπορευέσθω, συμπορευέσθω καὶ ἐπακολουθήτω ὑμῖν· Ἀμήν. Ἔστω δὲ ὑμῖν, ἀδελφοί, παρακαλῶ, τῆς ἐμῆς Εὐγενίας ὁ θάνατος προπαιδεία τις εἰς τὸ καταμανθάνειν τὸ τοῦ βίου εὐμάραντον καὶ ὀξύρροπον. Ἰνὴ ἐν ἀμαζούσῃ τῇ ἡλικίᾳ, κάλλους, καὶ δόξης, πλοῦτου [ἔσ. καὶ πλούτου] καταφρονήσασα, φρόνημα

δὲ ἀντιμεταλαβοῦσα ἀνδρῶν, καὶ ἀντικαθισταμένη ταῖς ἐπηρείαις τῶν τοῦ βίου τερπνῶν, καὶ τὸν πολέμιον ἐν Χριστῷ νικήσασα, καὶ ταῦτα πρὸ ὀφθαλμῶν ὑμῶν πάντων, πάντας παρακαλεῖτω εἰς τὸν κατὰ Θεὸν βίον. Ὁδεύσωμεν πρὸς τὸ φῶς τοῦ Εὐαγγελίου, ἀδελφοί· εὐθύνωμεν τὰς ἡμετέρας ὁδοὺς· μὴ ἀνετοιμῶς διαμετρῶμεν τὸ παρὸν στάδιον τῆς ζωῆς· πῦρ διέλθωμεν τὸ τῆς μετανοίας, καὶ ὕδωρ τὸ κατανύξεως (τὰ καθάρσια τῶν ἀμαρτημάτων) μετὰ τὸ πῦρ ἐκεῖνο καὶ τὸ ὕδωρ τὸ μυστικόν. Μὴ μείνωμεν, παρακαλῶ, ἔξω τοῦ νυμφῶνος, ἢ παρθενίας ἐστερημένοι, ἢ παρθενίας ἀνέλαιοι. Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, καὶ ἡ κοινωνία τοῦ ἁγίου Πνεύματος εἴη μετὰ πάντων ὑμῶν, πρεσβείαις καὶ ἰκεσίαις τῆς παναχράντου Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας· τοῦ ἁγίου ἐνδόξου πανευφήμου ἀποστόλου καὶ εὐαγγελιστοῦ Μάρκου· τῶν ἐν ἁγίοις πατέρων ἡμῶν Πέτρου τοῦ ἱερομάρτυρος, Ἀθανασίου τοῦ μεγάλου, Κυρίλλου καὶ Ἰωάννου τοῦ Ἐλεήμονος, πατριαρχῶν Ἀλεξανδρείας, καὶ πάντων τῶν ἁγίων· Ἀμήν.

Κ'.

(4η')

Αυρεντίῳ τῷ πανοσιωτάτῳ καθηγουμένῳ τοῦ μεγάλου Ἀντωνίου τοῦ Ἡριουτησίτου.

Ἐχάρην, εἰ καὶ μὴ πάνυ ἀλύπως, μαθὼν πρῶτον μὲν διὰ τῶν σῶν γραμμῶν, μετέπειτα δὲ καὶ διὰ τινῶν τιμίων ἀδελφῶν, τὴν ἐμὴν ἀδελφὴν Εὐλογίαν καταλελοιπιῶσαν τὰ τοῦ βίου καὶ ἀθαιρευμένην μονήρῃ διαγωγῇ, μετονομασθεῖσαν τ' Εὐγενίαν, καὶ αὐτὴν καταλελοιπέναι τὸν βίον, πολιτευσασμένην καὶ ἐν ἥστει, καὶ ἐν μοναστηρίῳ, οὕτως ὅπως, ὥστ' εἶναι τὰ κατ' αὐτὴν κρειττόνων ἐλπίδων ἀνάμεσα. Μηνύουσι γὰρ τὰ αὐτόθεν οὕτω, καὶ σοῦ γε ἐν πᾶσι τὴν εὐλάβειαν, τῇ ἐμῇ ἀδελφῇ ὡς ἰδίᾳ ὑπηρετήσασαν τὰ πρὸς Χριστιανῶν εὐλαβῶν καὶ φιλανθρώπων. Τοῦτο δὲ καὶ αὐτὴ ἐν τῇ διαθήκῃ καθωμολόγησεν ἢ τρισμακάριος, ἀνθ' ὧν σου καὶ τὴν εὐλάβειαν, καὶ δὴ τὴν ὀσιωτάτην σου ἀδελφὴν, τὴν Εὐγενίαν τὴν μοναχὴν, εὐηργέτησαν, ἃ δὴ καὶ ἐμφέρεται ἐν τῇ διαθήκῃ. Ταῦτα μὲν οὖν ἀναμαθῶν,

ἀδακρυτὴ μὲν οὐκ ἤνεγκα· πῶς γὰρ ἀδελφῆς διαφερόντως συνέσει, ὀσιότητι, καὶ τῇ ἄλλῃ ἀρετῇ διαπρεψάσης, φέροι τις ἂν στέρησιν ἀδάκρυτον; Ἡ δὲ χαρὰ τῆς ὀσιωτάτης τελευταίας ὑπερενίκησε πᾶσαν λύπην, καὶ τὰς εὐχαρστ[η]ρίους ἐπέμφαμεν, καὶ οὐκ ἂν παυσαίμεθα πέμποντες τῷ φιλανθρώπῳ Θεῷ, τῷ ἐν ταύτῳ καὶ τὴν ἀδελφὴν, καὶ ἡμᾶς εὐεργετήσαντι, ὡς οὐκ ἂν ἄλλως ἐπιθυμῆσαι τολμήσαιμεν ἂν. Σοὶ δὲ χάριν οἶδαμεν τῆς εἰς τὴν ἐμὴν Εὐγενίαν φιλανθρωπίας (1)· καὶ δὴ καὶ τὴν διαθήκην αὐτῆς κατὰ πάντα ἐρῶσθαι τε καὶ κῦρος ἔχειν βουλόμεθα.

Τὰ κατὰ τὸν ὀσιώτατον καὶ πνευματικὸν τὸν κῦρ Ἰωάσαφ (προ- ἔγραφε γὰρ καὶ περὶ τούτου) τέλος ἔσχεν· οὐ μόνον γὰρ συνεχώρησαμεν αὐτῷ (2), ἀλλ' οἷον καὶ ὑπεραπολογησάμενοι ἀθῶον ἐδείξαμεν, οὐδὲ τὸ πρότερον χαλεπήναντες ἀμέτρως. Σὺ δὲ γράφε περὶ ὧν ἂν χρήζης, καὶ οὐκ ἂν ἀποτεύξοιο δικαίας ποτὲ αἰτήσεως· πατρικὴν γὰρ αἰετὴν φισλοστοργίαν πρὸς τὴν σὴν εὐλάβειαν ἔχειν ἡμᾶς καὶ ἡ σὴ εὐλάβεια προτρέπεται. Ὁ Κύριος μεθ' ὑμῶν.

Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ.

ΚΑ'.

(40')

Νικηφόρῳ καθηγουμένῳ τῆς μονῆς Ἀρκαδίου.

Ἰγνώρισάν μοι τινὲς σου τὴν εὐλάβειαν, τέκνον ποθεινότατον, σιμνύουσαν τὰ κατὰ τὴν κηδεῖαν τῆς ἐμῆς ἀδελφῆς λόγοις ἐπιταφίαις, πρὸς τῇ παρουσίᾳ (3) καὶ τῇ πομπῇ, καταφαιδρῦναι τὸν ἱερὸν ἐκεῖνον σύλλογον, ἀφικνουμένην καὶ μέχρι τῆς ἡμῶν οὐδενείας ταῖς εὐφημίαις. Θαυμαστὸν οὐδὲν τὴν ἱεράν σου ψυχὴν, ὄργανῳ χρησασμένην παναρμονίῳ τῇ χρυσῇ γλώττῃ, μετεωρίσαι τὰ καθ' ἡμᾶς, τοῖς

(1) Τὸ χειρόγρ. φιλανθρωπίας.

(2) Ἦλπε τὸ συγχωρητικὸν γράμμα, ὑπερ ἔσχατον τάττομεν ἐν τῇ δετῇ συλλογῇ, φερόμενον ἐν σελ. α' τοῦ 51 φύλλου τοῦ Πατριτικοῦ τεύχους. Ἐπειδὴ δὲ συμπεριελήπται καὶ τοῦτο ἐν τῇ τεύχει τῶν τοῦ μακαρίου Πηγᾶ ἐπιστολῶν, δηλονότι παρ' αὐτοῦ καὶ συντέθειται.

(3) Ἐχρήσατο τῇ λίξει συνφδὰ τῇ παρὰ τῇ κοινῇ συνηθείᾳ σημασίᾳ.

λειψάνοις έντυχοῦσαν τῆς ἡμετέρας πηγῆς (1). Ἐμοί, κ' οὐδὲ πάμπαν ἄκοντι, γένους λείψανον ἦν ἡ Εὐγενία, φυσικῇ τάξει ἐσχάτη, πρώτη τῆ ἀξίᾳ, καθὰ δὴ ἀπήλεγξε τὸ τέλος ἐπισφραγισάμενον τὸ τοῦ βίου μακάριον· πρὸ γὰρ τελευτῆς, ὡς καὶ Σολομῶντι δοκεῖ (2), ἐπικίνδυνον· Λίει γὰρ (κατὰ τὸν φήσαντα (3)),

Λίει δ', ἀμφ' ἀρεταῖσι πόνος δαπά-
[να τε] μάρναται πρὸς
Ἔργον κινδύνῳ κεκαλυμμένον.

Καὶ νῦν κρείττονος μεταλαχοῦσα βιοτῆς, ἡμᾶς μὲν ἐν ὑποπτέρῳ λύπης (4), οὐ τῆς τυχούσης ἐπέπλησεν εὐφροσύνης, ὕλην δὲ παρέσχευ ὑμῶν, τὸ τῆς σιγῆς συστειλάντας παραπέτασμα, τῆς ἀγάπης ἐμφῆσαι τὸ ὑπερχαές. Ἄλλ' ἡμεῖς μὲν εὐχαριστοῦμέν σου τῇ φιλοκαγαθίᾳ· σὺ δὲ παρὰ Θεοῦ τοῦ παμβασιλέως τὴν ἐπάξιον προσδέχου ἀμοιβήν.
Ἐρρωσο, τιμιώτατον τέκνον, ζρδ' [† 1596].

KB'.

(ρ')

Λαυρεντίῳ ἱερομονάχῳ.

Γράφειν σοι, τυχόν, περιττὸν περὶ τῆς μακαρίας Εὐγενίας, ἦν τιμητέον καὶ μετὰ θάνατον, ἐπεὶ καὶ προτοῦ τετιμήκατε. Ἴδχετε τοῖνον, ἃ κατέλιπεν ὑμῶν διαθεμένη σὺν ἡμετέρῳ εὐχῇ. Ἴδχετε καὶ τὸ ἐπιτάφιον τουτί, ὃ λίθῳ αὐτοσχεδίῳ ἐγκολάψατε, τὰ κατ' αὐτὴν πρὸς αὐτῆς ἐπιτραπέντες διοικεῖν· καὶ μὴ μοι νόμιζε μισθὸν εἶναι τῶν ἡμετέρων (5) καμμάτων τὰς παρ' ἐκείνης ἀφεθείσας εὐεργεσίας (ἐνδει-
ξίς ἐστὶ τῆς μακαρίας ἐκείνης ψυχῆς, ὡς οἶόν τ' ἦν ἀνακηρυττούσης τὴν ὑμῶν ἀγάπην μετ' εὐγνωμοσύνης αὐτῆ ἀκάρπου), ἀλλὰ παρὰ Θεοῦ,

(1) Λίνιτταται χαριέντως τὴν οἰκελίαν ἐπινομήσαν.

(2) Ἄδηλον ἔμοιγε οὖν τίνα τοῦ Σολομῶντος ῥῆσιν ὑπαινίσσεται ἐνταῦθα.

(3) Πίνδ. Ὀλ. Β', 34 — 36.

(4) Ἑλληνικῆς δοκεῖ ὁ λόγος· ἴσως δὲ καὶ τὸ: λύπης ἐγγράφητο κατὰ δοτικὴν.

(5) Γρ. ἴσ. ἡμετέρων.

εἰς ὃν ἀνατρέχει πᾶσα τῶν ἡμετέρων ἀγαθοποιῶν εὐωδία, τὴν ἀντά-
μειψιν προσδόκα.

Ἐπίγραμμα ἐντάφιον εἰς τὴν αὐτοῦ ἀδελφὴν Εὐγενίαν μοναχὴν,
ὅπερ ἐνεκάλειψαν ἐπὶ τὸν τάφον αὐτῆς:

Οὐ θάνες, Εὐγενίη γ', οὐ κάθθανες, ἀλλὰ καθεύδεις,
Κουριδίη Χριστοῦ, οὐρανίους θαλάμους.
Τοῦνεκά σοι δακρύων οὐ χεύομεν, ἀλλὰ λιτάων
Λοιβᾶς, ὀλυμπίους ἀρμοδίους χορείαις.
Δέρκεο ὃν πόθειες πανακηράτῃσιν (1) ὀπωπαῖς,
Σαῖς τ' εὐχολῆσιν ἴλαον ἄρμι πόροις.

KΓ'.

(ρα')

Ἦρξ κατὰ πᾶσαν τὴν λαμπροτάτην Κρήτην
εὐρισκομένοις ἔλεος καὶ εἰρήνην.

Ἦρξ τῶν εὐσεβῶν διαθήκας, κατὰ νόμον γεγενημέας, κύρος ἔχειν καὶ αὐτοὶ θεσπίζουσιν οἱ νόμοι, καὶ τὸ δίκαιον ἀπαιτεῖ. Διὸ δὴ καὶ τὴν τῆς ἡμετέρας ἀδελφῆς, τῆς κατὰ κόσμον Βενέτας, τουτέστιν Εὐλογίας, καὶ κατὰ τὴν μοναχικὴν τάξιν μετακληθείσης Εὐγενίας μοναχῆς, τουτοῦ τοῦ τε νομίμου καὶ τοῦ δικαίου πᾶσαις ἀνάγκαις δίκαιον εὐμοιρεῖν. Ἄλλὰ καὶ αὐτοὶ, πεμφθεῖσαν (2) παρὰ τῶν ἐπι-
τρόπων τε καὶ κληρονόμων ἀναγνόντες, ὡς εὖ καὶ νομίμως ἔχουσαν ἐπικυροῦμεν τῇ αὐθεντίᾳ τοῦ ἡμετέρου τοῦδε γράμματος. Εἰ γὰρ καὶ προὔπῃρχομεν κεχαρικότες (3) πᾶν ὀτιοῦν ὅπωςδῆπως ἡμῶν ἀνῆκον ἐκ πατρικῆς, ἢ μητρικῆς, ἢ ἀδελφικῆς κληρονομίας τε καὶ διαδοχῆς, αὐτῇ, ἀδελφῇ τε οὕσῃ καὶ ὁσίως πολιτευομένη, ἐφ' ᾧ καὶ κατὰ νόμον ὡς ἐπ' ἰδίῳς διέθετο, ἀλλά γε καὶ τούτῳ τῷ ἡμετέρῳ πατριαρχικῷ γράμματι ἐπικυροῦντες βεβαιούμεθα, βουλόμενοι καὶ διακελευόμενοι

(1) Γρ. ἴσ. πανακηράτῃσιν.

(2) Τὸ χειρόγρ. πεμφθεῖσαν.

(3) Κάνταῦθα ἐχρήσατο τῇ λέξει χυδαϊκώτερον.

ἐν ἁγίῳ Πνεύματι κατὰ πάντα κρατεῖν τὴν διαθήκην ταύτην τῆς ἡμετέρας ἀδελφῆς, τοῦτο ἔσχατον γέρας καὶ τιμὴν τῇ ἐσχάτῃ διαθέσει αὐτῆς ἀπονέμοντες, ἐσχάτης ὑπαρξάσης καὶ αὐτῆς τοῦ ἡμετέρου γένους τῶν Πηγᾶ. Ἔσται (1) δὲ τὸ γράμμα οὐ μόνον τῇ ἡμετέρῃ χειρὶ ἠσφαλισμένον, ἀλλὰ καὶ τῷ ἀποστολικῷ σημείῳ ἐσφραγισμένον εἰς ἀληθείας τοῖς μετέπειτα ἔνδειξιν, ὥστε κατ' οὐδὲν κωλύεσθαι τοὺς κληρονόμους τῆς κληρονομίας ἐπιτυχεῖν.

Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ζρδ'. [† 1596].

ΚΔ'.

(ρκδ')

Εὐγενία μοναχῆ.

Τῇ πανοσιωτάτῃ καθηγουμένη τοῦ μεγάλου Ἰωάννου, λεγομένου Μεσαμπελίτη, Εὐγενία τῇ Μαρινοπούλῃ σὺν ταῖς λοιπαῖς ἀδελφαῖς, ταῖς ἐν Κυρίῳ θυγατράσι τιμαῖς, χάριν, ἔλεος καὶ εἰρήνην. Ὅτι μὲν τὴν ἐμὴν ἀδελφὴν Εὐγενίαν, τὴν μακαρίαν ἐκείνην καὶ τρισοίαν, δεξάμεναι φιλανθρώπως, ἐκηδεύσατε μετὰ θάνατον ὁσίως, ἔχετε τὸν ἐπάξιον μισθὸν παρὰ τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ. Καὶ αὐτὴ δὲ ἡ μακαρία προλαβοῦσα διὰ τῆς διαθήκης εὐγνωμόνως ὑμᾶς (2) εὐηργέτησε καὶ τὴν ἁγίαν μονὴν, διανειμασα πάντα τὰ λοιπὰ πτωχοῖς τε καὶ πνευματικοῖς. Ὅτι (3) καὶ ἡμεῖς βεβαιώσαντες τὴν διαθήκην αὐτῆν, ἔτι καὶ ὀφείλομεν τοιαύτῃ ἀδελφῇ, οὕτως ὁσίως καὶ βιωσάσῃ, καὶ τελευτησάσῃ, μνημόσυνον ἀτελεύτητον, γνωρίζομεν· καὶ δὴ καὶ καθ' ἑκάστην μνημονεύεται ἐν τῇ ἀποστολικῇ ταύτῃ καθέδρᾳ, καὶ εἴη γε τὸ μνημόσυνον αὐτῆς ἐνώπιον Θεοῦ σὺν εὐφημίᾳ, καὶ ἡ ψυχὴ αὐτῆς ἐν σκηναῖς δικαίων. Ἐπειδὴ δὲ ἠϋφρανεν ἡμῶν τὴν καρδίαν ἀσπασαμένη τὴν ἀσκητικὴν ζωὴν, καὶ ἀπαρνησαμένη τὰ τοῦ βίου, εἰς μνημόσυνον αὐτῆς, καὶ ἵνα ἴδωσιν ὅσοι βούλονται εὐσεβῶς ζῆν, οἷων τυγχάνουσιν ἀγαθῶν καὶ παρὰ Θεοῦ καὶ παρὰ εὐσεβέσιν ἀνθρώποις, πέμπομεν τὴν παροῦσαν φωταγωγὸν ἀργυρόχρυσον, ἵνα κρεμασμένη πρὸ

(1) Γρ. ἴσ. Ἔσται.

(2) Τὸ χειρόγρ. ἡμᾶς.

(3) Γρ. Ὅτι δέ.

τῆς εἰκόνης τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν τὴν Εὐγενίαν μνημονεύῃ. Ἔστω δὲ, παρακαλῶ, ἀναπόσπαστος, καὶ μόνῳ Θεῷ ἱερωθεῖσα, ἢ καὶ γενομένης ἀνάγκης, καὶ τοῖς πτωχοῖς. Μηδεὶς δὲ τολμησάτω ἐπ' ἐπιτιμῶ ξενῶσαι αὐτὴν τῆς μονῆς, εἰ μήπου, ὡς ἔφην, ἀνάγκη τύχοι πτωχῶν ἢ αἰχμαλώτων. ζρδ' [† 1595].

ΚΕ'.

(σ. 740)

(Θρήνος εἰς τὸν Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχην Ἱερεμίαν τὸν Β').

Φεῦ· ὅς πάρος ἐσπούδαζον ἐπῶν περὶ σύνθεσιν
Ἰδέων, ἔσμαι προῆγμαί νῦν γοερὸν τι πλέκειν.
Δὴ γάρ μοι μέλει μελετῶσι τὰ γραπτὰ Μοῦσαι,
Ἄψευδῶς ἔλεγον δάκρυσι τεγγομένῳ.
(οὐδὲν γὰρ καὶ τὰς δε κατηγωνίσαστο τάρβος (*).

Οὕτω καμὲ γὰρ χρεῶν ἐν τῷ παρόντι προοιμιάσασθαι (1). Ἀλλὰ πόθεν τανῶν τοῦ θρήνου ἀπέρξομαι; συγγέει γάρ μου τὸν λογισμὸν τὸ τοῦ δυστυχήματος μέγεθος. Πῶς μου ἡ γλῶττα τῷ λόγῳ ἐξυπερετήθειεν ἀμογητί; Πῶς δ' οἱ ὀφθαλμοὶ δακρύων ἄνευ; Πῶς δέ γε καὶ ἡ καρδία ὅλη ὑποτρέμουσα, τῇ ἄγαν οὕτω λύπη βαρυνομένη; Ὅμως οὐ μόνῳ μοι προσήκει νῦν τὸ θρηνεῖν, ἀλλὰ τῷ τῶν Ῥωμαίων δυστυχεῖ παντὶ γένει. Διὸ μοι συνεργοῦντες καὶ ἀναμνησκόντες, ἢ καὶ ἀναπληροῦντες εἴ τι παρήειν, ἢ τῶν τοῦ κειμένου ἀγαθῶν, ἢ τῶν ἡμετέρων δυστυχῶν (ταῦτα γὰρ τε καὶ κείνα λεκτέα ἂν εἴη ἐν τῷ παρόντι, ἵν' οἷς τ' ἐμπεπτώκαμεν γνωόμεν, καὶ ὧν περ ἑστερήθημεν λάβωμεν αἴσθησιν), συνθρηνήσατε θρηνοῦντι Ῥωμαίων ἅπας ὁ δυστυχέστατος σύλλογος· κοινὸς γὰρ ὁ παρών ἐστι θρήνος, εἴπερ καὶ ἡ

(*) Τὸ ἐπίγραμμα τοῦτο ἀντέγραψα ἀπαρλλάκτως ὡς ἔχει ἐν τῇ χειρογράφῳ, εἶν τοῖς κρείττοσι μου τὴν διόρθωσιν αὐτοῦ. ἰὺ γὰρ ἐστὶν ὁ θρήνος ὕδα τοῦ μακαρίου Πηγᾶ ἰδιόγραφος, ἀλλ' ἀντιγραφῆς ἀμαθοῦς.

(1) Δῆλον ἐκ τούτου ὅτι παρ' ἄλλου τινὸς μεταλήπται τὸ ἐπίγραμμα, ἔμοιγε οὖν ἀδῆλου.

δυστυχία κοινή. Ἡ συμφορὰ κοινή. Φεῦ, φεῦ! Οἴμοι· πολλοὶ καὶ μεγάλοι αἱ τῷ ἀθλίῳ ἡμῶν ἐπισκήψασαι γένει συμφοραὶ τε καὶ δυστυχίαι· φημί δὴ, ἢ τῆς βασιλείας καθαιρεσις· ἢ τῆςδε τῶν πόλεων βασιλίδος πικροτάτη ἄλωσις· οἱ τοῦ γένους καθ' ἐκάστην, ὡς εἶπεν, πολυεῖδεις διωγμοὶ καὶ κακώσεις· ἢ τῆς Ἰουδαίας ταπεινώσις καὶ δουλικὴ παρά τε τῶν οἰκείων καὶ τῶν ἀλλοτρίων καταφρόνησις, καὶ ὡς ὠνητοῦ ἀπεμπόλησις δούλου· ἢ τῶν λογάδιων ἀπόκρυψις. Ἐντεῦθεν παντελῆς τοῦ λόγου ἀμαύρωσις τε καὶ ἔκλειψις, καὶ πλείστ' ἄλλαι, ἅς ἐκτραυφῆσαι τις οὐκ ἐξισχύσειεν ἄν. Ἄλλ' ἢ νῦν δυστυχία τὰς προγεγεννημένας ἐκείνας πάσας δεινῶς ὑπερῆρεν, ὡς ὁ σφοδρότατος τὸν ἐλάσσονα πόνοσ. Ἐνθεν τοι καὶ πρὸς τὸ μηδὲν τελείως ἦκει τὸ γένος, ἐπεὶ πρότερον μὲν, εἰ καὶ δυστυχούσιν ἐτύγγανε, νῦν μὲν ἐπὶ πράγμασι, νῦν δ' ἐπ' ἀνδράσι γενναίοις τε καὶ σπουδαίοις, καὶ ἐπ' ἄλλῃ τινὶ εὐδαιμονίᾳ· ἀλλὰ διαδοχῇ τινὶ μικρῶν λειψάνων πρὸς τὰς ἐπερχομένας δυστυχίας ἀπῆντα πως, ἢ ὁ πᾶς δῆμος περιφρουρούμενος ἦν· νῦν δὲ οὐδεὶς, ὡς οἶμαι, τὴν τούτου προστασίαν μετὰ τὸν κείμενον τόνδε διαδεξόμενος ὑπολέλειπται, ἀλλὰ πρὸς ἀφάντωσιν τελείαν τὰ γε ἄλλα ἡμῶν, τὰ τῆς Ἰουδαίας δὲ μάλιστα, οἴμοι, ἐλεεινῶς ἀφορᾷ· εἰ μὴ σὺ Κύριε, Κύριε, δύναμις τῆς σωτηρίας ἡμῶν, τῇ ἐμφύτῃ σου δυσωπούμενος ἀγαθότητι, ἡμῖν τοῖς κατακρίτοις καὶ ἀχρείοις σοῖς δούλοις χεῖρα βοηθείας ὀρέξειας. Ὅρθως, Κύριε, τὴν ἡμῶν καταστροφὴν ὄση; Ὅμως δίκαιος εἶ ἐπὶ πάντι, οἷς ἐποίησας ἡμῖν, καὶ πάντι αἱ κρίσεις σου ἀληθεῖς (1), καὶ κρίματα ἀληθείας ἐποίησας κατὰ πάντα, ὅ, ἐπήγαγες ἡμῖν καὶ ἐπὶ τὴν πόλιν ταύτην τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων τῶν πατέρων ἡμῶν· ὅτι ἠμάρτανεν καὶ ἠνομήσαμεν, καὶ τῶν ἐντολῶν σου οὐκ ἠκούσαμεν. Διὸ ἐνδίκως παρέδωκας ἡμᾶς εἰς χεῖρας ἐχθρῶν ἀνόμων, ἐχθίστων, ἀποστατῶν, καὶ τυράννων τούτοις πλησίον. Ἄλλὰ, ἀλλ' ἢ παρηγόρησ' ἡμᾶς εἰς τέλος διὰ τὸ ἠνομήσαν, καὶ μὴ διασκεδάσῃς τὴν διαθήκην σου καὶ τὸ ἔλεός σου ἀπ' ἡμῶν· ὅτι ἐσμηκρόθημεν· πικρὰ πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ἐσμεν ταπεινωθῆμερον διὰ τὰς ἡμιρτίας ἡμῶν (2). Καὶ ταῦτα μὲν οὕτω.

Τὰ ἡμῶν τοίνυν, ὦ ἄνδρες, νῦν εἰ πέρ ποτε θρήνου ἄξια· εἰς ἀφανισμόν γὰρ ἀφορᾷ παντελῆ, τὰ τῆς Ἰουδαίας γε μάλιστα. Ὅν γὰρ

(1) Παρὰ τὸ τοῦ Ἰακωβίου ρηθ, 137.

(2) Εἰληπται ἐκ τοῦ Ἰγνου τῶν Ἰριῶν Παίδων [Δαν. γ', 29].

ὑπεραγωνιζόμενον αὐτῆς εἶχομεν, τοῦτον ἄπνουν καθορᾶν ἐστὶν ἡμῖν προκείμενον πᾶσιν. Ἐσπερήθημεν τοῦ καλοῦ ποιμένος καὶ μιμητοῦ τοῦ καλοῦ ἀρχιποιμένουσ. Φεῦ τῆς ζημίας! οἴμοι τῆς δυστυχίας καὶ τῆς πολλῆς συμφορᾶς. Νῦν παντελῶς πεπηρώμεθα. Νῦν τὴν συμφορᾶν ὀλόκληρον ἔχομεν· ἕνα γὰρ ὀφθαλμὸν ἀντὶ πολλῶν εἶχομεν, τὸν προκείμενον, καὶ τοῦτον νῦν ἐλεεινῶς ἐξεκόπημεν. Βραχεῖ τινὶ λόγου λειψάνῳ ἦμεν ἐγκαλλωπιζόμενοι, καὶ τοῦτο φεῦ, ἀπεβαλόμεθα νῦν. Φεῦ τοῦ πάθους! Σεισίγηκεν, ὃ σύστημα ἱερὸν, ἢ καθ' ἐκάστην ὑπὲρ ἡμῶν ἀγωνιζομένη γλώττα· πάντα λαβοῦσα ᾤχετο τ' ἀγαθὰ. Φεῦ τῆς ὀρφανίας, ἢ τις ἡμᾶς περιεστοίχισε! Φεῦ τῆς ζάλης! Τίς τὴν ἡμῶν διαδέξαιτο προστασίαν; Τίς τὴν τοῦ γένους ἡμῶν ἐν τῷ παρόντι πενίαν παραμυθήσαιο; Ἄλλ', ὦ δέσποτα, τί τοῦτο ἡμῖν πεποίησας; ἔξεστι γὰρ ἡμῖν συνδιαλεχθῆναί σοι τῷ παρόντι· τί τοῦτο πεποίησας; πῶς ὀρφανούς ἡμᾶς καταλέλοιπας; τίνι τὴν ἡμῶν ἐπέτρεψας προστασίαν; Ἴδου γὰρ σοὶ παρίστανται τὰ τέκνα· τὴν ἀπὸ σοῦ διδασχὴν ἀναμένουσιν. Ἀνάπτουξον οὖν τὰ χεῖλη, ὦ δέσποτα, καὶ τοῖς σοῖς λόγοις δὸς τέκνοις ποθοῦσι τῆς σῆς ἀκοῦσαι φωνῆς. Τίς μετὰ σέ, δέσποτα, πατήρ ἡμῖν ἀναφανείη; τίς ἐξισωθεῖη σοὶ τὰ τῶν ἀγαθῶν πλεονεκτήματα, ἅπερ ἐνῆν σοὶ μόνῳ, οὐ τῶν ἐν τοῖς παροῦσι λέγω καιροῖς, τολμῶ δ' εἶπεν καὶ τοῖς τῶν πάλαι; Σοῦ γὰρ ἐπὶ τὸν πατριαρχικὸν θειότατον (1) ἀναβάντος θρόνον, τί τῶν ἀγαθῶν ἡμῖν οὐκ ἐγένετο, τῶν δόξαν καὶ πολλὴν παρρησίαν παρεχομένων. Ἡ ἡμῶν ἐλαμπρύνθη εὐσέβεια ἐν τοῖς ἐσχάτοις τούτοις καιροῖς, καίπερ ἐν μέσῳ οὕτω τῶν ἀκανθῶν ἐνυπάρχουσα, τῶν τῇ καθ' ἡμᾶς ἀντικαθισταμένων ἀληθείᾳ φημί (2). Τῶν θεῶν τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἰουδαίας μυστηρίων τὸ κλέος ὑψώθη. Παρρησίαν ὅτι πολλὴν τὸ εὐσεβὲς τοῦ Χριστοῦ εἶληφε ποιμνιον. Ἄλλ' ὄσης τότε χαρᾶς καὶ εὐφροσύνης ἡμᾶς ἐνέπλησας, τοσαύτης ἢ καὶ πλείονος νῦν ἐπλήρωσας ἀθυρίας καὶ κατηφείας πολλῆς, δακρύων, οἰμωγῶν, στεναγμῶν ἀφορήτων. Πῶς γὰρ οὐ θρηνήσομεν τὸν πατέρα, τὸν καθηγεμόνα, τὸν ἄκρως ἀρχιερέα καὶ ποιμένα ἡμῶν, μᾶλλον δ' ἡμᾶς αὐτούς. Πῶς οὐ ταλανίσομεν τῆς ὀρφανίας, τῆς δυστυχίας, τῆς ζημίας. Πῶς οὐ γῆ καὶ σποδῶ τὰς ἡμῶν

(1) Τὸ χειρόγρ. ἐπὶ τοῦ πατριαρχικοῦ θειότατον.

(2) Ἰπαινέταιται Ἰσως τὰς πρὸς τὸν Ἱερειαν δογματικῆς ἐπιστολᾶς τῶν ἐν Τυβίγγη Λουθηρανῶν θεολόγων.

καταπασσόμεθα κεφαλᾶς. Ἦς γὰρ παραμυθίας ἀπολαύοντες ἤμεν, καὶ ἐφ' ἣ τὰς ἐλπίδας ἐσαλεύομεν μόνῃ, ταύτης ἐλεεινῶς ἐστερήθημεν. Φεῦ, φεῦ! ὦ δέσποτα, οὐ παραμυθεῖς τὸν ποτὲ καὶ νῦν ἴσως προσφιλέστατον; οἶμοι, σεσίγηκεν ἡ ρήτορος γλῶσσα, ἥτις ὑπὲρ μάχαιραν διστομον ἦν ἐκθερίζουσα τὰς τῶν ἀσεβούντων φρυγανώδεις γλωσσαλγίας· ἡ εὐκέλαδος, ἦν οἱ ρήτορες μὲν λόγοι διεγύμνασαν, τὰ τῆς φιλοσοφίας δὲ δόγματα κατεκόσμησαν, ἡ τοῦ Θεοῦ δὲ Πνεύματος χάρις εὖ μάλα θήξασα διεστόμωσεν. Οἶμοι ὁ τῆς σοφίας τρόφιμος τὰ χεῖλη κατέκλεισε· τὸ θεολόγον στόμα κατησφαλίσθη. Τί τοῦτο τὸ φρικῶδες μυστήριον, δέσποτα; οὕτω τῆς πυρὸς πνεύσεως μένος ρητορείας ὁ θάνατος ἐπικρατέστερος· οὕτω τῆς οὐρανομήκους καὶ οὐρανοδρόμου φιλοσοφίας καταφρονητῆς ἀναιδέστατος· οὕτω τοῦ θεολόγου στόματος ἐπιπλήκτης ἰταμώτατος. Φεῦ τοῦ παραδόξου μυστηρίου! Φεῦ, πῶς παρεδόθημεν τῇ φθορᾷ! Φεῦ, πῶς συνεζεύχθημεν τῷ θανάτῳ! οἶμοι, παναγιώτατε δέσποτα. Ὁ λαὸς ὁ σὸς, τὸ σὸν ποιμνιον, τὰ τέκνα τὰ σὰ παριστάμενα τὴν σὴν ἀναμένουσιν εὐλογίαν. Ἐυλόγησον αὐτοὺς τοίνυν καὶ ἀνασχῶν τὴν τιμίαν σου χεῖρα μυστικῶς· τὰ χεῖλη διάρας τοῖς σοῖς τέκνοις εἰρήνην πρόσκειπε. Αἰ αἰ τοῦ πάθους! Ἄλλ', ὡς ἔοικε, νῦν ἡκιστα φροντίζεις ἡμῶν, βαρυνθεὶς ταῖς καθ' ἐκάστην τῶν πειρασμῶν προσβολαῖς, ἃς ἐκ τῶν οἰκειῶν ἀδίκως καθυπέστης καὶ ξένων. Ἐὶ δ' οὐχ ἡμῖν λόγον δίδως, τοῖς τῇ ἀληθείᾳ δ' ἀντικαθισταμένοις ἀναστὰς διαλέχθητι· ἀπόδειξον τὸ τῆς εὐσεβείας ἡμῶν κεφάλαιον· ἐπιχειρήσον κατ' αὐτῶν ἐπιστημονικώτατά τε καὶ γενναιότατα, ὡς εἰώθεις· ἄρκεσον ἡμῖν· ἐπάρκεσον κινδυνεύουσι. Φεῦ! οἴου καλοῦ ἐστερήθημεν, σοφία μὲν τὴν ψυχὴν κεκοσμημένου, εὐγλωττία μὲν [ἴσ. δβ] λαμπруνομένου, κάλλει δ' ὡς ἐνὶ τῶν ἀγαθῶν περιαστραπτομένου, ἀπλῶς πᾶσιν ἀγαθοῖς καταπεποικιλμένου. Ἄ, ὦ τοῦ πάθους! οὐ δύναμαι τῆς συμφορᾶς ὀρηνῆσαι τὸ μέγεθος· ἐκλείπει μου ἡ ἰσχύς· βύω τῇ λύπῃ τὸ στόμα.

Ἄλλὰ σὺ μὲν, πατριαρχῶν ἄριστε, τὸν δρόμον τετελεσμένως καὶ τὴν πλῆθυν τετηρηκῶς, τοῦ στεφάνου τῆς ῥίχης ἐπέτυχες (1). Ἡμεῖς δὲ φεῦ! εἰς οἶον κλύδωνα καὶ ζάλην ὀρφανίας ἐμπεπτώκαμεν, σοῦ τοῦ γλυκυτάτου πατρὸς καὶ καθηγητοῦ στερηθέντες. Ἄλλὰ μὴ ἐξάρσης τέλειον ἡμᾶς ὀρφανούς· εἰ γὰρ καὶ τὸ σῶμα τίθηνηκας, ἀλλὰ τὴν ψυχὴν

(1) Α' Τιμ. β', 7—8.

ἐν τῷ τῶν δικαίων ζῆς καταλόγῳ· ἐν οὐρανοῖς εἰς τὸν αἰῶνα καὶ ἐν Κυρίῳ σοὶ ὁ μισθός. Δίκαιοι γὰρ εἰς τὸν αἰῶνα ζῶσι, καὶ ἐν Κυρίῳ ὁ μισθὸς αὐτῶν, καὶ τὰ ἐξῆς, τὸ Σολομώντειον φησὶν ἔπος (1). Διὸ σῶζοις καὶ φυλάττοις ἡμᾶς ἀνωθεν ταῖς εὐχαῖς σου τῶν ἐπερχομένων ἀνιαρῶν ἀνωτέρους.

Κτ'.

Ἴσον γράμματος συγχωρητικῶ.

Ἱερεμίας ἐλέω Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως Νέας Ἡρώμης καὶ οἰκουμενικός.

Ἐσιώτατε ἐν ἱερομονάχοις καὶ πνευματικοῖς πατράσι παπᾶ Ἰωάσαφ, υἱὲ ἀγαπητῆ τῆς ἡμῶν μετριότητος, ἡ μετριότης ἡμῶν εὐχεται καὶ εὐλογεῖ τὴν σὴν λογίτητα. Ἐπειδὴ ἐμάθομεν ὅτι ἡ κατὰ σοῦ διαβολὴ ψευδῆς ἦν (οὐ γὰρ σὸν ἦν, ἀνδρὸς εὐλαβοῦς καὶ λογίου ἀντιλέγειν πατριαρχικαῖς ἀποφάσει, δικαίαις τε οὔσαις καὶ ἀναγκαιαῖς τῇ ἀσθενείᾳ τῆς καθ' ἡμᾶς γενεᾶς), ἀλλ' εἶγε καὶ τι παρὰ τὸ δέον ἐξήμαρτες, αἰτοῦντά γε συγχώρησιν ἀποδεχόμεθα ἡμεῖς τε καὶ ὁ Ἀλεξανδρείας, ὁ ἡμέτερος ἀδελφὸς καὶ συλλειτουργός. Πρὸς τίνος γὰρ ἂν καὶ ἀνοιγείη τῆς φιλανθρωπίας καὶ συμπαιθείας ὁ Θεσσαυρὸς οἰκειότερον, ὅτι μὴ παρὰ τῶν εἰληφότων τὰς ἱεράς κλεῖς εἰς τὸ δεσμεῖν τε καὶ λύειν τὰς τῶν ἀνθρώπων ἀμαρτίας; Ἐχομεν οὖν σου τὴν εὐλάβειαν διὰ τοῦ παρόντος συγχωρητικῶ γράμματος εὐλογημένην καὶ συγκεχωρημένην παντὸς δεσμοῦ τε καὶ ἀργίας καὶ ἐνοχῆς, ἐξόχως δὲ τῆς διὰ τῶν ἡμετέρων γραμμῶν ἐπενεχθείσης σοὶ ἐπιτιμῆσεώς τε καὶ δεσμοῦ. Οὕτως ἐν ἀγίῳ ἀποφαινόμεθα Πνεύματι. Ἱερούργει τοίνυν μετὰ τῆς προσήκουσας εὐλαβείας κήρυττε τὸν τῆς ὀρθοδόξου θεολογίας εὐσεβῆ λόγον· πάντα πράττε ἀκωλύτως τὰ ἱερεῦσι, καὶ πνευματικοῖς, καὶ διδασκάλοις τῶν ὀρθοδόξων προσήκοντα. Ἐπὶ γὰρ τούτῳ καὶ τὸ παρὸν σοὶ πέμπεται συγχωρητικὸν γράμμα, ὃ σοὶ καὶ παρὰ Θεῷ καὶ παρὰ ἀνθρώποις τῆς ἀφοσιώσεως ἔσται σύμβολον καὶ ἐκσφράγισμα. Ἐὶ δὲ ἔλεος τοῦ Σωτῆρος εἴη μετὰ σοῦ.

(1) Σοφ. ε', 16.

ΕΠΙΓΡΑΦΗ ΠΕΡΙ ΠΥΡΟΣ ΤΟΥ ΚΑΘΑΡΤΗΡΙΟΥ
ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΙΚΟΝΩΝ ΕΝ ΝΑΟΙΣ,

ΣΥΓΓΡΑΦΗ ΛΟΥΤΡΙΩΝ. 1589 ΙΩΑΝΝΗΣ ΡΑΣΒΑΝΟΣ.

**Τῷ σοφωτάτῳ Ἱερεμίᾳ πατριάρχῃ
Κωνσταντινουπόλεως Ἰωάννης Ῥάσβαρος (sic).**

Προσφωνέω σε, σοφώτατε πατριάρχῃ, συγγραφῇ μου οὐκ ἐν τέχνῃ οὐδὲ σοφῶς γεγραμμένῃ, ἀλλ' οὐκ ἀκαίρῃ. Δύο γὰρ ποιητέον κινῆσαι τοῦ λέγειν, φησὶν Ἰσοκράτης παῖς Θεοδώρου ἀρχιερέως, ἢ περὶ ὧν οἴσθαι σαφέως, ἢ περὶ ὧν ἀναγκαῖον εἰπεῖν· ἐν ταύταις μόνον (1) ὁ λόγος τῆς σιγῆς κρείττων. Ἐγὼ γὰρ νῦν ταῦτα ἔγραψα περὶ ὧν φανερώως ἐξ ἁγίων Γραφῶν γινώσκω, ὅτι εὐρήματα ἀνθρώπων, ὧν φυσικῶς σεσοφισμένους μύθους καὶ κόσμον κόσμου τούτου στέργειν ἐστὶ, καὶ περὶ ὧν ἀναγκαῖον εἰπεῖν ἦν, ὅτι με ὁμολογία (2) περὶ τούτων γράψαι καὶ (3) συνειδήσει μου καὶ σὺ προσέταξας, καὶ ταῦτά σε εὐμενῶς ἀποδέχεσθαι ἐρρωμένως ἠγησάμην. Ἀναγίνωσκε οὖν ἢ ἐσπούδακα, ὡς περ εἶπας Κρουσίου ἡμετέρων τε γράμματα καὶ βιβλία ἀναγινώσκαι. Περὶ δέ μου νόμιζε ὅτι πάντων Ἑλλήνων φίλος καὶ μάλιστα εὐσεβείας σῆς χρήσει καὶ κτήσει εἰμί.

Ἐρρωσο.

**Ὁμολογία πάντων γνησίως χριστιανῶν καὶ καθολικῶν
περὶ δύο βάσεων παλαίου ἑλληνικοῦ ἐθνικισμοῦ, περὶ
πυρὸς καθαρτηρίου καὶ τῶν εἰκόνων.**

Πιστεύομεν, ὅτι πυρὸς τοῦ καθαρτηρίου, ἐν ᾧ τοὺς τετελευτηκότας εἶναι τινὰς οἱ παπῖσται καταλέγουσιν, οὐκ ἔστιν, ἀλλὰ πρῶτοι οἱ παπῖσται ὑπῆρξαν τούτου· ἐρρωμένως δὲ κατασκευάζομεν, ὅτι μετὰ τὴν τοῦ βίου τελευτήν δύο μόνον ὁδῶν καὶ τρίτῳ τοῖς τετελευτηκόσι

(1) Γρ. μόνους. Ἦ δὲ χρῆσις ἐκ τῆς πρὸς Δημόν. Παραιν.

(2) Γρ. ἰσ. ὁμολογίαν.

(3) Γρ. ἰσ. ἐν.

Θεὸς ἀπένειμεν, ἢ ζωὴν αἰώνιον, ἢ ἐν ἔδου, καθὼς καὶ ἡ Γραφὴ ἁγία ἐγνώρισεν ἡμῖν, καὶ αὐτὸς ὁ Χριστὸς: «Ὁ πιστεύσας καὶ βαπτισθεὶς σωθήσεται· ὁ δὲ ἀπιστήσας κατακριθήσεται (1)· καὶ: «Ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν οὐ κρινεται· ὁ δὲ μὴ πιστεύων ἤδη κέκριται» (2)· [καὶ]: «Ἐρεῖ [ὁ] βασιλεὺς τοῖς ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, Δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρὸς μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου»· καὶ μετὰ ταῦτα: «Τότε ἔρεῖ καὶ τοῖς ἐξ ἐνωτέρων, Πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ οἱ κατηραμένοι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ» (3). Ἐν τούτῳ τῷ λόγῳ δύο μόνον τόπους ἐξενεγκῶν δείκνυσι· βασιλείαν φησὶ τὴν οὐράνιον, καὶ πῦρ αἰώνιον. Ἐν ἄλλῳ δὲ τόπῳ ὁ αὐτὸς Χριστὸς οὕτω φησὶ: «Συλλέξατε πρῶτον τὰ ζιζάνια, καὶ δήσατε αὐτὰ εἰς ὄσμιαν πρὸς τὸ κατακαῦσαι αὐτά· τὸν δὲ σῖτον* τόνδε* συναγάγετε εἰς τὴν ἀποθήκην μου» (4)· δύο λέγει, τὸ κατακαῦμα, καὶ ἀποθήκην οὐράνιον. Καὶ πάλιν: «Καλὸν σοι ἐστὶν εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν χωλὸν ἢ κνίλιν, ἢ δύο χεῖρας ἢ δύο πόδας ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον»· καὶ μετὰ ταῦτα: «Καλὸν σοι ἐστὶ μοιόφθαλμον εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν, ἢ δύο ὀφθαλμοὺς ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρὸς» (5). Ἐπι Ἰωάννης δύο τόπους φανερώς ἀποδεικνύει: «Ἐἴ τις οὐχ εὐρέθη ἐν τῇ βίβλῳ τῆς ζωῆς γεγραμμένος, ἐβλήθη εἰς τὴν τιμὴν τοῦ πυρὸς» (6)· μετὰ δὲ ταῦτα λέγει: «Καὶ ἤκουσα φωνῆς μεγάλης ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λέγουσης, Ἴδου ἡ σκηνὴ τοῦ Θεοῦ μετὰ τῶν ἀνθρώπων, καὶ σκηνώσει μετ' αὐτῶν φῶς» (7). Φανερώς ἀποδεικνύουσι διὰ τούτων αἱ Θεοπνεύσται Γραφαί, ὅτι δύο μόνον τόποι εἰσὶ, ζωὴ καὶ τοῦ πυρὸς γέεννα. Ὁμοίως καὶ παρὰ τῷ Λουκᾷ (8), Λάζαρον πτωχὸν θανόντα ἐγένετο ἀπενεχθῆναι ὑπὸ τῶν Ἀγγέλων εἰς τὸν κόλπον τοῦ Ἀβραάμ, τὸν δὲ πλούσιον ταφέντα ἐν τῷ ἔδῳ ἐν βασιλίοις ὑπάρχει. Περὶ δὲ

(1) Μάρκ. ιγ', 40.

(2) Ἰωάν. γ', 18.

(3) Ματθ. κε', 34, 41.

(4) Λύτ. ιγ', 30.

(5) Λύτ. ιη', 8, 9.

(6) Ἀποκ. κ', 15. Γραπτέον μέντοι: λήμνην τοῦ πυρὸς.

(7) Λύτ. κβ', 2—3. Κάνταῦθα γρ. τὴν τελευταίαν λέξιν: Θεός.

(8) Ιε', 20—23.

πυρός καθαρτηρίου ἐν πάσαις γραφαῖς ἀφωνία, ὡς περ περὶ οὐκ ὄντων, ἐστίν. Ἀλλὰ ἐνστασις τῶν δυσμύρων παπολάτρων· χρῆ τοὺς ἐν ἀμαρτίᾳ μικροῦ θανόντας ἐν πυρὶ καθαρτηρίου εἶναι, καὶ ἀμαρτήματα τιμωρίαις δικαίαις καθαρεύειν, καθαρθέντας τε, ἐκείθεν εἰς τὸν κόλπον τοῦ Ἀβραάμ διαπερᾶν. Ἀποκρινόμεθα αὐτοῖς πρῶτον· Οὐκ ἔστιν ἐν ταῖς ἀγίαις Γραφαῖς τὰς ἀμαρτίας ἐν καθαρτηρίῳ καθαρτέον.

Δεύτερον· Μόνον αἷμα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καθαρίζει ἀμαρτίας, οὐκ ἄγγελος, οὐδὲ πῦρ, οὐδέ τι ἄλλο, καθόπερ Πνεῦμα ἅγιον ἐν Γραφαῖς λέγει· «*Αἷμα τοῦ Χριστοῦ, θεοῦ διὰ Πνεύματος αἰωνίου ἐμυτὸν προσήνεγκεν ἁμωμον τῷ Θεῷ, καὶ καθαρθεὶ τὴν σινείδην ἡμῶν ἀπὸ νεκρῶν ἔργων*»· καὶ πάλιν· «*Χωρὶς αἱματεκχυσίας οὐ γίνεται ἄφεσις* (1). Σαφῶς δὲ λέγουσιν οἱ παπίσται, ὅτι ἐν πυρὶ καθαρτηρίῳ οὐκ ἔστιν αἱματεκχυσία. Καὶ πρὸς τοὺς Ἰσραηλίτας (2)· «*Ἔρχομεν [τὴν] ἀπολύτρωσιν διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ, τὴν ἄφεσιν τῶν παραπτωμάτων, καὶ τὸν πλοῦτον τῆς χάριτος αὐτοῦ· ἧς ἐπερίσσεισεν εἰς ἡμᾶς ἐν πάσῃ σοφίᾳ καὶ φρονήσει*»· καὶ πάλιν πρὸς Κολλασσαεῖς (3)· «*Ἐν ᾧ ἔρχομεν τὴν ἀπολύτρωσιν διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ*». Ἰωάννης ἐν πρώτῃ Ἐπιστολῇ κεφάλαιον α'· «*Τὸ αἷμα Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Ἰϋοῦ αὐτοῦ καθαρθεὶ ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἀμαρτίας*»· αὐτὸ καθαρτήριον, ἀλλὰ αἷμα Χριστοῦ. Κεφάλαιον β'· «*Αὐτὸς Ἰησοῦς βλασφῆμος ἐστὶ περὶ τῶν ἀμαρτιῶν ἡμῶν· οὐ περὶ τῶν ἡμετέρων δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ ἄλλου τοῦ κόσμου*». Καὶ Παῦλος [πρὸς Ῥωμαίους] κεφάλαιον γ'· «*Λογίζεσθε (4) πίστει δικαιοῦσθαι ἄνθρωπων χωρὶς ἔργων*;», δωρεάν φησι τοῦ Θεοῦ χάριτι. Ἐξ ὧν φανερόν ἐστιν ὅτι καθαρτήριον οὐκ ὄν· εἰ γὰρ ἀμαρτήματα καὶ παραπτώματα πάντα (ὡς περ Ἰωάννης εἶρηκεν) αἷμα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἢ (καθόπερ Παῦλος ἐκλεκτὸν τοῦ Θεοῦ ὄργανον) χάρις τοῦ Θεοῦ δωρεάν καθαρίζει, οὐκ ἀναγκαῖαί εἰσι τιμωρίαι καὶ καθαρότητες τοῦ καθαρτηρίου.

Τρίτον· πάντες ἄνθρωποι, ἢ πιστοὶ ἢ ἄπιστοι, εἰσὶ πιστοὶ καὶ ἐν μικραῖς, ὡς περ παπολάτραι λέγουσιν, ἀμαρτίαις θανόντες πιστεῖ εἰς Χριστὸν δικαίωσιν ἔχουσι· καθόπερ ὁ ληστής σταυρωθείς, οὐκ εἰς

(1) Ἐβρ. Θ', 14, 22.

(2) Λ', 7.

(3) Λ', 14.

(4) Ῥ. Λογεζόμεθα.

καθαρτήριον, ἀλλ' εἰς παράδεισον εἰσῆλθε, καθὰ καὶ Χριστὸς λέγει ὅτι· «*Μεταβέβηκεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωὴν*» (1), δηλονότι πιστὸς, μηδὲ καθαρῖζεσθαι ἐν καθαρτηρίῳ ἀπὸ τῶν ἀμαρτιῶν πιστοῖς ἀναγκαῖον, ὅτι αἷμα τοῦ Χριστοῦ.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ.

Ἐπειδὴ συντομίας χάριν παρέλιπον λόγον τινὰ ποιήσασθαι ἐν τῷ προλόγῳ περὶ τῶν γραψάντων βιογραφίαν τοῦ σοφωτάτου τούτου πατριάρχου, προστεθείσθωσαν νῦν ἐνταῦθα ὡς ἐν ἐπιλόγῳ μέρει τὰ ἐν ἐκείνῳ παραλειφθέντα, ἐξ ὧν ἐγὼ οἶδα.

Πρῶτος τοίνυν φέρεται τὰ κατ' αὐτὸν ἱστορήσας ἐν ἐπιτόμῳ ἀνὴρ συμπολίτης μὲν αὐτοῦ, τῆς πατρίδας δὲ εὐσεβείας ἀποστάτης, Νικόλαος Κομνηνὸς ὁ Παπαδόπουλος ἐν τῇ *Histor. Gymn. Patav.* σελ. 279, ἐνθα εὐκαιρον ἠγήσατο καὶ τὸν παπιστικὸν αὐτοῦ ἶδον κατὰ τοῦ θεσπείου ἀνδρὸς ἐκχεῖν. Μετὰ τοῦτον τακτέος ἐστὶ Φαβρίκιος ὁ περικλέεστατος, ὀλίγα τινὰ καὶ αὐτὸς περὶ τοῦ βίου καὶ τῶν συγγραμμάτων τοῦ γερασίου ἀνδρὸς διαλαβὼν ἐν τόμῳ X, σελ. 437 τῆς *Ἐκκλησιαστικῆς Βιβλιοθήκης* αὐτοῦ. Εἶθ' οὕτως ἔρχεται Νεόφυτος ἐκεῖνος ὁ Καυσοκαλυβίτης, ὁ τὴν *Ἐκκλησιαστικὴν Λειτουργικὴν* τοῦ πατριάρχου ἐν Ἰασίᾳ τῆς Μολδαβίας ἐκδοῦς τῷ αψξθ', καὶ ἃ μοι καὶ ἐν τοῖς ὑπισθεν σημειώται (σελ. 43, ὑπόσημ. 2), βραχέα τινὰ καὶ οὗτος παρενείρας ἐν τῷ προλόγῳ περὶ τοῦ βίου αὐτοῦ. Ἐπειτα δὲ Γεώργιος ὁ Ζαβίρας ἐν τῇ συγγράμματι αὐτοῦ, ὅπερ *Νέαν Ἐκκλησιαστικὴν* ἐπιγράφει, ἐκθέμενος πρότερον τὰ ὑπὲρ τοῦ Καυσοκαλυβίτου ἱστορηθέντα, προστίθησι καὶ τινὰς ἄλλας περὶ τοῦ ἀνδρὸς εἰδήσεις, ἐξ ἄλλων, ὡς φησι, συγγραφέων συνεργανισθείσας (σελ. 322 τοῦ ἐν τῇ *Ἐκκλησιαστικῇ Βιβλιοθήκῃ* διατηρουμένου αὐτογράφου). Καὶ οὗτοι μὲν εἰσιν ἐκ τῶν τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος. Ἐν δὲ τῇ καθ' ἡμᾶς ἡλικίᾳ Κωνσταντῖνος Οἰκονόμος ὁ ἀοίδιμος, ἐν συντόμῳ μὲν, ἀλλ' ἐκφαντικώτατα ἐξέθετο τὸν βίον αὐτοῦ ἐν τόμῳ Δ', σελ. 803 τοῦ *Περὶ τῶν Ὁμολογιῶν* τῆς Π. θείας Γραφῆς περιπέστου συντάγματος (Παράβαλε καὶ Ζαχαρίου Μαθᾶ, ἢ μᾶλλον αὐτοῦ τούτου τοῦ Οἰκονόμου

(1) Ἰωάν. 1, 18.

τὸν Ἱστορικὸν Κατάλογον τῶν πρώτων ἐπισκόπων τοῦ Βυζαντίου καὶ τῶν ἐφεξῆς πατριαρχῶν σελ. 185). Μεθ' ὃν Λ. Παπαδόπουλος ὁ Βρετὸς διὰ βραχέων ἐμνημόνευσε τὰ τοῦ βίου αὐτοῦ ἐν τῇ Νεοελληνικῇ Φιλολογίᾳ αὐτοῦ μέρ. Α', σελ. 239. Τούτῳ συγκαταλεγέσθω καὶ ὁ φίλος Κωνσταντῖνος Σάθας, περιληπτικῶς καὶ οὗτος ἱστορήσας τὰ περὶ αὐτοῦ ἐν τῇ Νεοελληνικῇ Φιλολογίᾳ αὐτοῦ σελ. 208. Ἐκτενέστερα ὅμως βιογραφικῇ ἀφήγησις, καρπὸς ἐπιπόνου ἐρεύνης καὶ βαθείας μελέτης τῶν τοῦ πατριάρχου Ἐπιστολῶν, περιλοπόνηται τῷ 1858 ὑπὸ τοῦ ἐλλογιμοῦ ἱεροδιακόνου Γερμανοῦ Γρηγοροῦ, καθηγητοῦ τέως τυγχάνοντος τῆς ἐν Χάλκῃ Θεολογικῆς σχολῆς, ἐκδοθεῖσα ἐν τόμ. Θ', σελ. 254 τῆς Παρθένου. Περὶ ταύτης δὲ τῆς ἀφηγήσεως προοιμιαζόμενος ὁ τοῦ χρησιμωτάτου ἐκείνου περιοδικοῦ ἐκδότης μακαρίτης Ν. Δραγούμης, ἐπέχει τὰ ἀξιοσημειώτα ταῦτα: « Ἡ Ἐκκλησία πλουτεῖ πρὸ πάντων ἀνδρῶν ταιούτων [βιογραφίας ἀξίων] διότι μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἄλλος ὁ πολιτικὸς τοῦ ἔθνους βίος συνεκεντρώθη ἐν τοῖς κόλπτοις αὐτῆς, καὶ ἐν αὐτῇ ἀνέλαμψαν φαστῆρες, ὡς ὁ Πηγάς καὶ Μαργουνίου (1), καὶ Γαβριὴλ ὁ Φιλαδελφείας, καὶ Λουκάρις, οἵτινες διὰ παθημάτων καὶ ἄλλων καὶ

(1) Περὶ τοῦ σοφωτάτου καὶ ὀρθοδοξοτάτου τούτου ἱεράρχου λόγου συμπυκνῶντος, οὐ δύναται τις μὴ θαυμάζειν, ὅτι Ἕλληνας ἄνδρες καὶ φιλόλογοι μάλιστα, οἵτι οἱ τὴν τοῦ Δανου Π. Τρεγδέρου κυνοπτικὴν Ἱστορίαν τῆς ἑλληνικῆς καὶ ρωμαϊκῆς φιλολογίας ἐκ τοῦ γερμανικοῦ μεταγλωττίσαντες καὶ ἐκδόντες Ἀθήνῃσι τῷ 1852, Ν. Δ. Τρικκέως καὶ Β. Γ. Σχινῆς, παρέδραμον ἀνεξελογκτα ἄλλα τέτινα πλημμυλιῶς εἰρημένα, καὶ ταῦτα δὴ τὰ περὶ τοῦ εὐχελεστοτάτου ἐκείνου ἀνδρὸς ἐξ ἀραθείας, ἵνα μὴ εἴπω ἐκ κακωνοίας, ὑπὸ τοῦ συγγραφέως ἐν σελ. 192 παριστορούμενα: τουτέστιν, ὅτι ἦν « ἐπίσκοπος τῶν ἐν τῇ νήσῳ Κύπρῳ Κυθῆρων (111) Διήγειρε δὲ καθ' ἑαυτοῦ πολλῶν τὴν δυσμένειαν καὶ ὑπέστη πολλὰς καταδριμάς, καὶ διήγαγε βίον ἀθλιον, διὰ δὲ τὴν θρασύτεραν τῆς αἰρέσεως (1) καὶ τῆς διαγωγῆς αὐτοῦ ὑπεράσπισιν ἐβλήθη εἰς φυλακὴν » (111). Ἐποῦτα ζῶντος τοῦ πκράπαν ἀπόζοντα παραληρήματα ἔχρηζον πάντως τῆς παρ' Ἑλλήνων ἀνδρῶν προσηκούσης ἀναίρεσεως: πλὴν εἰ μὴ που ἐκείνο εἴποι τις, ὅτι αὐτοὶ οἱ μεταγλωττίσταὶ κακοβούλοι τινὲς ἐτεροδόξῳ χρησάμενοι ὁδηγῷ, ἔλαθον τὰ ἐκείνου ἀβασανίστως μεταληγότες: ἐπεισι γὰρ καὶ τοῦτο ὑποναεῖν, ἐξ ὧν ἐν τῷ Προλόγῳ λέγουσιν ὅτι, « ἐπειδὴ ὁ συγγραφεὺς περιορίσθη κυρίως εἰς μόνους τοὺς δοκίμους ἢ κλασικοὺς λεγομένους συγγραφεῖς, ἐπιθυμοῦντες νὰ καταστήσωσι τὸ βιβλίον ἴσον τῷ δυνατὸν χρησιμώτερον, ἔκαμαν εἰς αὐτὸ διαφόρους οὐσιώδεις προσθήκας » καὶ μικρῶ κατωτέρω, ὅτι « συνεπλήρωσαν συνοπτικῶς τὴν ἱστορίαν τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας ἕως τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ». Ἄλλ' ὅπως ποτ' ἂν ἔχη τὸ πρᾶγμα, μομφῆς καὶ φόγου εἶσιν ἄξια τὰ περὶ τοῦ Μαργουνίου οὕτως ἐν ἄλλοις κριτικῶς εἰρημένα.

συγγραφῶν ἀνεδείχθησαν στυλοὶ ἀκράδαντοι καὶ ἀγλαίσματα περικλητῆ τῆς πατρίδος καὶ τῆς θρησκείας ». Ἄλλὰ τίνες οἱ περὶ τὴν φιλόσοφον μελέτην τοῦ μετὰ τὸ πολυδάκρυτον ἐκεῖνο κοινὸν ναυάγιον βίου τοῦ ἡμετέρου ἔθνους ἐνδιατρίβοντες, καὶ τὴν τῶν βίων τῶν ἔκτοτε ἐπιφανέντων λαμπρῶν ἀστέρων ἀναγραφὴν ἰδίων ἔργων ποιούμενοι; πάνυ εὐχρίθμοι, ἵνα μὴ εἴπω οὐδένες, καὶ τοῖς δακτύλοις, τὸ τοῦ κοινοῦ λογιῶν, μετροῦμενοι. Εἰ δὲ τις καὶ πρὸς τὴν καθ' ἡμᾶς ἀκμάζουσαν νεολαίαν ἀποβλέψειεν, ἀπ' αὐτῆς γαῦν τοιούτων ἔργων ἐγγείρῃσιν προσδοκῶν, βαρυαλγῆς πάντως καὶ δύσελπις ἀποστρέψει τὸ πρόσωπον ἀπ' αὐτῆς: οἱ πλείστοι γὰρ αὐτῶν ἐν οὐδενὶ λόγῳ τὰ πάτρια τιθέμενοι κατασώτεύουσι τὸ τοῦ χρόνου πολυτιμώτατον χρῆμα εἰς πᾶν ὅ,τι ὀνειδὸν καὶ ἔκφυλον, οἷον εἰ ἀπότροφοι τῆς γλυκυτάτης πατρίδος καὶ τῶν πατρῶων ἀρετῶν ἀπόκληροι τυγχάνοντες.

Ὁ τοίνυν ἐγγειρήσων ποτὲ τὴν ἔκδοσιν ἀπάντων τῶν τε ἐκδεδομένων καὶ τῶν ἐτι ἀνεκδότων συγγραμμάτων μετὰ καὶ τῶν Ἐπιστολῶν τοῦ μακαρίου ἀνδρὸς, τοῦθ' ὅπερ κοινὴ καὶ ἐγκάρδιός ἐστιν εὐχὴ πάντων τῶν περὶ τὰ πάτρια φιλοτίμως ἐχόντων, πολλὰς ἐκ τῆς ἀναδιφήσεως ἀπασῶν τῶν αὐτοῦ Ἐπιστολῶν προσπορισθήσεται εἰδήσεις πρὸς βιογραφίαν αὐτοῦ ἐν πλάτει. Οὕτως ἐν παραδείγματι, ἐκ τῆς ὀπισθεν τεταγμένης Α' Ἐπιστολῆς γνωρίζονται ἡμῖν ἡ μήτηρ αὐτοῦ, ἀδελφὸς ἱεροδιάκονος καὶ ἀδελφαὶ δύο (βλέπε καὶ Ἐπιστ. ΙΖ', ΙΙΙ', ΙΘ', ΚΑ' ΚΙ', καὶ ΚΔ'), Ἐν δὲ σελ. 111—14 τοῦ ἐμοῦ χειρογράφου φέρεται ἐπιστολὴ αὐτοῦ ἐπιγεγραμμένη μὲν: Παύσῳ τῷ δαιωτάτῳ ἐν ἱερομονάχῳ σὺν τοῖς λοιποῖς πατράσι καὶ Συνακταῖς, τὴν δ' ὑπογραφὴν τοιαύτην ἔχουσα: Μελέτιος Παύλου τινὸς τέκτονος Ἰσως υἱὸς πρωτοσύγγελος καὶ ἐπίτροπος τοῦ πατριάρχου Ἀλεξανδρείας. Ἐκ τούτου, φαίνεται, ὀρμηθεὶς Ἰωάννης Μαθαῖος ὁ Καρυόφυλλος, Κρής καὶ οὗτος, παπικὸν δὲ ἀνδράποδον, Πηγαδᾶν (φρεωρύχον) ἀποκαλεῖ τὸν Μελέτιον. Ἐντυχῶν γὰρ οὗτος βιβλίῳ τινὶ, ἐν Λονδίῳ μὲν τυπωθέντι, σοφῶν δὲ ἀνδρῶν συνταγμάτια περιέχοντι περὶ τῶν ὀρθῶν δογμάτων τῆς πίστεως, οἷον Γεωργίου Κορεσσίου, Βαρλαάμ, Γρηγορίου Παλαμᾶ, Γαβριὴλ Σεβήρου, Μελετίου Πηγά, Μαξίμου Μαργουνίου, Νείλου καὶ Γενναδίου Σχολαρίου, κυνικῶς ἐπισκόπων αὐτοῖς ἐστιχοῦργησε ταῦτα:

Οὐρανὸς ἑπτὰ πλάνητας ἀνισοδρόμοισι διαύλοις,
Ὅκτῶ δ' ἰσοδρόμους ἐνθάδε βίβλος ἔχει.

Χείρων Βαρλαάμ. Βαλαάμ μαντισκόπου.
Ἀνθρωποφώνου Βαρλαάμ χείρων ὄνου.
Νεῖλος, Παλαμᾶς, πηλαμᾶς, ἰλὺς νόων.
Σχολάριος δ' αὖ εἰς σχολὴν εἶρει λόγους.
Πρόσθεσ Σεβῆρον τὸν Σαβουραδελφέα.
Πηγὴ κακίστων Πηγαδᾶς ἦν ναμάτων.
Νοῦς μάργος, ἢ νοῦς ἀργὸς ἦν Μαργούνιος.
Κορέσσιος ζῶν ἐν κάρῳ σείει λόγους,
Λαλῶν, ἃ μὴ γνοῦς ἰατρὸς ψυχοφθόρος,
Μία ξυνωρίς, ὀγδοῶς λαοπλάνων,
Σκότους ὁδηγοί, σχισμάτων διδάσκαλοι.

Καὶ ὁμοίως τοῦ κοθᾶλου τούτου τῆι ἀηδεστάτην ταύτην βωμολοχίαν οὐκ ἄχαριν καὶ ἀκομφον κρίνει ἕτερος παποκόλαξ, ὁ πολὺς Ἀλλάτιος ἐν τῇ *Περὶ Γεωργίῳ* καὶ τῶν συγγραμμάτων αὐτῶν *Διατριβῇ* (1). Ἄλλ' ὀρθοτέραν ἐξήνεγκε περὶ τοῦ στιχουργήσαντος κρίσιν ὁ αἰμνήστος Σοφ. Κ. Οἰκονόμος εἰπὼν ὅτι: «οὐ Μοῦσαι ἀ.λ.λ' Ἐρευνηεσ φαίνονται ἐμπνεύσασαι αὐτόν» (2). Ἐγὼ δὲ κρίνω αὐτὸν μᾶλλον ἄξιον ἐκείνου δὴ τοῦ ἐπιγράμματος, ὅπερ χαριεντιζόμενος ὁ μακαρίτης Ι. Ῥίζος Νερουλὸς ἐποίησεν εἰς τὸν Ἀμοργίνον στιχουργὸν Ἐξάρχουλον, ἔχον οὕτω:

Ὁ μέγας Ἐξάρχουλος Λιγαίου στενοβράχης
ἐμπνέεται συγνάκις
Ἀπὸ τὰς τετραπόδαραις τῆς Ἀρκαδίας Μούσαις,
τὸν Μάϊον ψαλλούσαις.

(1) Παρὰ Φαβρ. Ἑλλην. Βιβλιοθ. τόμ. X, σελ. 710.

(2). Ἴδὲ τὴν ἐν τέλει τοῦ πρόσθεν μνημονευθέντος Βιογραφικοῦ Σχεδιασματος συνημμένην Ἑπιστολιμαίαν Διατριβὴν περὶ Θεοφάνους τοῦ Καρύκη σελ. 216. Καὶ μοι σημείωσαι, ὅτι ἐν ἡ ἀνὴρ ἀλλογενὴς, ὁ Γάλλος Λουδ. Μορέρης ἀκριβῶς δέξεται ἐν τῇ κατ' αὐτὸν καταλόγῳ τῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως πατριαρχῶν τοῦ τε δυσ-

Ἀπὸ τούτων γοῦν τῶν καλλικελάδων Μουσῶν τὴν ἐμπνευσιν λαβὼν καὶ ὁ γεννάδας ἀποστατίδης συνεκάρτυσε τὸ μελλέροντον καὶ ποιητικὴν χάριν ἀποστάζον ἐπίγραμμα αὐτοῦ!

ΕΛΛΗΝΙΚΟΙ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΟΙ ΜΥΘΟΙ

ΠΕΡΙ

ΦΙΔΙΟΥ, ΠΡΑΞΙΤΕΛΟΥΣ ΚΑΙ ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ.

La tradition hellénique et la légende de Phidias de Praxitèle et de la fille d'Hippocrate au moyen âge, par M. C. SATHAS. Paris, 1883. (Extrait) 8° σ. 28.

« ἼΙ τῶν κλασσικῶν παραδόσεων μεταποίησις εἰς χριστιανικὰ συναξάρια », λέγει ἀρχόμενος τοῦ λόγου ὁ συγγραφεὺς τῆς προκειμένης πραγματείας, ὁ γνωστὸς ὁμογενὴς μεσαιωνοδίφης, « εἶναι θέμα, οὐ ἡ μελέτη ἀποδεικνύται χρήσιμος τῇ τε ἱστορίᾳ καὶ τῇ ἐθνογραφίᾳ. Ἄρχει ἐνίοτε εἰς ἀπλοῦς μῦθος, ὅπως τεκμηριώσῃ, ὅτι οἱ κάτοικοι μέρους τινὸς τῆς κλασσικῆς χώρας δὲν ἐξέστησαν ἐπὶ τοσοῦτον τῆς ἑαυτῶν φύσεως, ὥστε νὰ ἐπιλησθῶσι τῶν προγόνων καὶ νὰ πολεῖσιν τὴν μνήμην τῶν μυθολογικῶν καὶ ἱστορικῶν παραδόσεων τῶν παλαιῶν κατοίκων τῆς αὐτῆς χώρας ».

Εἶναι βεβαίως ἀναντίρρητον, ὅτι διὰ τῆς μελέτης τῶν μύθων καὶ τῶν παραδόσεων τοῦ καθ' ἡμᾶς ἑλληνικοῦ λαοῦ ἐναργῶς καταδεικνύται τὸ ἀδιάσπαστον τῆς ἐθνικῆς παραδόσεως· διότι ὁ ἑλληνικὸς λαὸς οὐ μόνον διετήρησεν ἐλάχιστα παρεφθαρμένα τὰ κυριώτατα τῶν ἀπο-

κλειῶν Καρύκη τὴν πατριαρχίαν καὶ τοῦ Πηγᾶ τὴν πρύμναιρον τοῦ οἰκουμένου θρόνου ἐπιτήρησιν [Ἠλ. Gramm. Diction. Histor. κτλ. κτλ. 520 τῆς 6' ἐκδ.] ὁ ὁμογενὴς ἱστοριογράφος Ἀθαν. Κομν. Ἐψηλάντης ἀποσάλλων ταῦτα ὡς μυθολογήματα καὶ τὸ ἀξιόπιστον μὴ ἔχοντα [Ἐκκλησι. καὶ Πολιτ. σελ. 126], αὐτὸς ὀφλισκάνει δίκην ἀνιστορησίας τῶν κατὰ τὴν τελευταίαν δεκάδα τῆς 15' ἑκατονταετηρίδος ἐν τῇ Μ. Ἐκκλησιᾷ συμβάντων.

τελούντων τὴν βάσιν τῆς παλαιᾶς δημώδους Ὀρησκείας στοιχείων, ἀλλὰ καὶ ἡ μυθοπλαστικὴ δύναμις αὐτοῦ τοὺς αὐτοὺς, ὡς τὸ πάλαι, ἀκολουθεῖ κανόνας ἐν τῇ ἐκδηλώσει αὐτῆς. Εἶναι δ' ὄντως θαυμαστὴ ἡ τοῦ λαοῦ ἐμμονὴ εἰς τὰ πάτρια· μῦθοι πανάρχαιοι, κληροδοτήματα τῶν ἀπὸ τῶν ὄροπεδίων τῆς Ἰνδικῆς μεταναστάντων εἰς Εὐρώπην Ἀρίων, ὧν τὰ ἔχνη θὰ ὑπελαμβάνομεν ὡς παντελῶς ἐξαφανισθέντα, ἂν ἐκρίνομεν ἐκ τῆς σιωπῆς τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, ἀπὸ στόματος εἰς στόμα φερόμενοι ἐπὶ χιλιετηρίδας διετηρήθησαν μέχρι τοῦδε σχεδὸν ἀμετάλλακτοι.

Ἄλλ' ὅσῳ διδακτικὴ καὶ χρήσιμος εἶναι ἡ μελέτη τῶν τοιούτων μύθων, τόσῳ ἀφ' ἑτέρου ἀκροσφαλῆς καὶ δυσχερεστάτη ἀποβαίνει ἡ τῶν ἱστορικῶν παραδόσεων ἐξέτασις, τῶν ἀμέσως συνδεομένων τῷ βίῳ ἐπιφανῶν ἀνδρῶν τῶν παλαιῶν χρόνων, ὅταν μάλιστα διὰ τῆς τοιαύτης ἐξετάσεως σκοπῆται ἡ διαφώτισις τῆς ἱστορίας ἢ τῆς ἐθνολογίας. Ἡ φήμη τῶν ἐν τοῖς γράμμασιν, ἐν τῇ τέχνῃ, ἐν τῇ ἐπιστήμῃ διαλαμπάντων σπανίως ὑπερβαίνει τὸν οὐδὸν τοῦ σπουδαστηρίου τῶν λογίων, αἱ δ' ἕνεκα ὑπερβολικοῦ θαυμασμοῦ ἢ ἀμαθίας ἐνίοτε διαπλαττόμεναι μυθώδεις περὶ αὐτῶν διηγήσεις οὐδαμῶς ἐξικνοῦνται μέχρι τοῦ λαοῦ. Ὁ λαὸς ἀναγνωρίζει καὶ ἀσπάζεται συνήθως μόνον τὰ ἐπινοήματα τῆς ἰδίας φαντασίας, περικαλύπτει δὲ διὰ μυθικοῦ πέπλου τὸν βίον ἐξόχου ἀνδρὸς μόνον ἂν οἱ τὸν βίον τούτου πρὸς χάριν τοῦ λαοῦ γράφοντες συνδέωσι τὸ ὄνομα τοῦ πρὸς παλαιᾶς δημώδεις παραδόσεις. Οὕτως ἐπὶ παραδείγματός τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου ὁ λαὸς ἀπεδέχθη καὶ ἐπαναλαμβάνει τὰς ἐν ταῖς ποικίλαις διασκευαῖς τῆς ἱστορίας τοῦ ψευδοκαλλιθέου μυθικὰς διηγήσεις, αἵτινες κατὰ τὸ πλεῖστον ἦσαν γνωσταὶ καὶ δημοτικώταται πολλῶ προτοῦ νὰ ποδοθεῶσιν εἰς τὸν Μακεδόνα ἥρωα. Εἰς δὲ τὸν βασιλεῖα τῆς Κωνσταντινουπόλεως Λέοντα τὸν σοφὸν ἀναφέρονται ὑπὸ Ἑλλήνων χρονογράφων μυθοπλαστῆται δημώδεις, κοινὰ δὲ ταῖς πλείστοις εὐρωπαϊκαῖς λαοῖς, αἵτινες ὑπὸ μεσαιωνικῶν συγγραφέων τῆς δυτικῆς Εὐρώπης ἀποδίδονται εἰς τὸν ποιητὴν Βεργίλιον. Ἄγνωστον ἂν ἀπεδέξατο καὶ ταύτας ὁ λαός· εἶναι ὅμως τοῦτο πιθανώτατον, διότι οὕτω παρουσιάζονται αἱ διηγήσεις προσκτῶνται κῦρος καὶ εὐπροσδεκτόταται καθίστανται, συνδέουσαι μετ' ὀνομάτων ἱστορικῶν τάνωνυμα καὶ ἀόριστα πλάσματα τῆς φαντασίας τοῦ λαοῦ. Σπανιώτατα ὅμως δύναται τις

νὰ εὕρη παράδειγμα διαδόσεως παρὰ τῷ λαῷ μύθων ὑπὸ λογίων ποιηθέντων.

Ὅθεν ὁ ἐρευνητὴς τὰς τοιαύτας παραδόσεις ὀφείλει πρωτίστως κατὰ τὰ ἐνόντα νὰ διακρίνη τίνες τούτων εἰσὶ καθαρῶς δημοτικαὶ καὶ τίνες ἐπλάσθησαν ὑπὸ λογίων, ἄγνωστοι παραμείνασαι τῷ λαῷ. Μόνον δ' ἐκ τῆς μελέτης τῶν πρώτων δύναται ν' ἀρυσθῇ ἱστορικὰ καὶ ἐθνολογικὰ πορίσματα· διότι αἱ ὑπὸ τῶν λογίων ἐπινοηθεῖσαι οὐδὲν διδάσκουσιν, ἀλλὰ παρέχουσιν ἀπλῶς τὸ μέτρον τῆς μυθοπλαστικῆς δυνάμεως αὐτῶν· ἥμιστα δὲ πάντων νομίζομεν δύναται τις νὰ στηριχθῇ εἰς τὰς ὑπὸ πολλῶν συγγραφέων ἀναφερομένας, αἵτινες κατὰ μέγα μέρος εἰσὶν ἀπόρροια ἀκρισίας καὶ παχυλῆς ἀμαθίας. Ὅτι δὲ ἡ τῶν ἱστορικῶν παραδόσεων ἐξέτασις δεόν νὰ γίνηται κατὰ τὸν κανόνα τοῦτον ἀποκλειστικῶς, μαρτυρεῖ ἀριδῆλως ἡ προκειμένη πραγματεία τοῦ κ. Σάθα· ὁ συγγραφεὺς, καίπερ ἐγκρατέστατος τῶν τοιούτων μελετῶν καὶ εἴπερ τις καὶ ἄλλος ἐμβραθύνας εἰς τὴν σπουδὴν τοῦ ἑλληνικοῦ μεσαιῶνος, ὅμως ἐπειδὴ δὲν ἠκολούθησεν ἐν ταῖς ἐρεύνοις τοῦ τοιαύτην μέθοδον, περιέπεσεν εἰς λάθη σπουδαιότατα, συνδέσας τὰ σύνδετα καὶ ἐξ ἀνυπάρκτων παραδόσεων ὀρμηθεὶς εἰς διατύπωσιν γενικῶν καὶ τολμηροτάτων σκέψεων περὶ τῆς ἐθνολογίας τῆς Ἑλλάδος κατὰ τοὺς μέσους χρόνους. Ἦς σκέψεις δὲ ταύτας τοῦ κ. Σάθα καθῆκον ἡμῶν θεωροῦμεν νὰ ὑποβάλωμεν εἰς αὐστηρὰν βάσανον, καὶ τοσοῦτῳ μᾶλλον, καὶ ὅσον τιμῶμεν κατ' ἀξίαν τὸν ἄνδρα καὶ ἀνομολογοῦμεν, ὅτι τὰ μάλιστα ὠφέλησε τὰ ἑλληνικὰ γράμματα, μετὰ τὸν Παπαρρηγόπουλον καὶ τὸν Χαμπέλιον οὐ μικρὸν συντελέσας εἰς προαγωγὴν τῶν ἱστορικῶν σπουδῶν παρ' ἡμῖν· διότι φρονοῦμεν ὅτι ὅσῳ μείζον τὸ κῦρος τῶν τοιαύτας ἡμαρτημένας γνώμας ὑποστηρίζοντων τασούτῳ μείζων καὶ ἡ ἐξ αὐτῶν προσγινομένη βλάβη, ἀποπλανωσῶν ἀπὸ τῆς εὐθείας τοὺς κατόπιν ἐρευνητάς.

Ἐν Ἰώρῃ ἐν τῇ πλατείᾳ τοῦ Κυριναλίου ἴστανται δύο κολοσσοὶ μαρμαρίναι ἵπποι, οὓς κρατοῦσιν ἀπὸ τῶν γαλινῶν γυμνοὶ νεανίαι. Οὗτοι εὐρέθησαν ἐν ἔτει 1581, φέρουσι δὲ ἐπιγραφὴν ψευδεπίγραφον δηλοῦσαν ὅτι ἐποιήθησαν ὑπὸ τοῦ Φειδίου καὶ τοῦ Πραξιτέλους· κατὰ τινὰ παράδοσιν ἐποιήθησαν οὗτοι ἐν ἀγῶνι τῶν δύο καλλιτεχνῶν, οὗ

θέμα ἦν ἡ ἀπεικόνισις τοῦ Ἀλεξάνδρου δαμάζοντος τὸν Βουκέφαλον· ἑτέρα παράδοσις παλαιτέρα, ἀπαντῶσα ἐν τῷ κατὰ τὴν ΙΒ' ἑκατονταετηρίδα γεγραμμένῳ συνταγματικῷ *Mirabilia Urbis Romae*, ἀναφέρει ὅτι ἐπαρουσιάσθησάν ποτε τῷ αὐτοκράτορι Τιβερίῳ δύο νέοι φιλόσοφοι γυμνοί, οἱ ἅγιοι Πραξιτέλης καὶ Φειδίας. Ὁ αὐτοκράτωρ τοὺς εἶδε μετ' ἀπορίας καὶ ἠρώτησε διατί περιήρχοντο οὕτω γυμνοί. Οὗτοι δ' ἀπεκρίναντο αὐτῷ, ὅτι εἰσὶ γυμνοί, διότι εἰς τοὺς ὀφθαλμούς των πᾶν μυστήριον ἀποκαλύπτεται, καὶ τὸ πᾶν παρουσιάζεται αὐτοῖς γυμνὸν καὶ ὅτι δύνανται ἐπὶ λέξει νὰ ἐπαναλάβωσι πάντα λόγον ὃν κατ' ἰδίαν ἤθελεν εἶπει καὶ αὐτοὺς τοὺς μυχιαιτάτους διαλογισμούς αὐτοῦ. Ἄντι δὲ πάσης ἄλλης ἀμοιβῆς διὰ τοῦτο ἐζήτησαν ἐν μνημεῖον. Πεισθεὶς μετὰ δοκιμασίαν περὶ τῆς ἀληθείας τῶν λόγων των, ὁ αὐτοκράτωρ ἔστησε τὸ μνημεῖον τῶν δύο μαρμαρίνων ἵππων, εἰς συμβολικὴν παράστασιν τῶν κραταιῶν ἐξουσιαστῶν τοῦ κόσμου τούτου. Παρὰ τοὺς ἵππους δ' ἔστησε γυμνοὺς ἄνδρας, ὧν οἱ ὑψωμένοι βραχίονες καὶ οἱ γρόνθοι ἐμφαίνουσι τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ μέλλοντος, ἡ δὲ γυμνότης ἀπεικονίζει συμβολικῶς, ὅτι πᾶσαι αἱ ἐπιστῆμαι εἰσι γυμναὶ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν.

Ὁ μῦθος οὗτος προῆλθεν ἀναμφιβόλως ἐκ δημώδους ἀμαθοῦς ἐξηγήσεως τῶν μαρμαρίνων ἀγαλμάτων, ἅτινα ἦσαν βεβαίως περιφανῆ κατὰ τὸν χρόνον τῆς συντάξεως τῶν θαυμασίων τῆς πόλεως Ρώμης. Παραπλησίους μύθους ἀποκυήματα τῆς φαντασίας ἀμαθοῦς ὄχλου, ἀρρασκομένου εἰς θαυμάσια διηγήματα περὶ ὑπερφυσικῶν πραγμάτων, διηγοῦντο καὶ οἱ βυζαντινοὶ περὶ τινῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει μνημείων τῆς ἀρχαίας τέχνης, ὡς μαρτυροῦσι τὰ βιβλία Γεωργίου τοῦ Κωδικοῦ περὶ ἀγαλμάτων καὶ περὶ κτισμάτων τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ αἱ σύντομοι χρονικαὶ παραστάσεις ἀνωνύμου βυζαντινοῦ συγγραφέως. Πολλοὺς δὲ τοιούτους μύθους ἐπλασε καὶ ὁ καθ' ἡμᾶς λαὸς πρὸς ἐξήγησιν διαφόρων μνημείων τῆς ἀρχαιότητος, περὶ ὧν ἐν πλάτει οὐκ διαλύθωμεν ἐν ἰδίῳ κεφαλαίῳ τῆς Νεοελληνικῆς ἡμῶν μυθολογίας. Καίτοι ὁμοίως ὁ μῦθος περὶ τῶν μαρμαρίνων ἀγαλμάτων ἦν προδήλως τοπικὸς, ἐν Ρώμῃ πλασθεὶς, ὁ κ. Σάθας ζητεῖ ν' ἀνεύρη αὐτὸν καὶ ἐν Βυζαντίῳ. Ἀποφαίνεται δὲ μετὰ θετικότητος, ὅτι « ἐν » ἢ ἡ ρωμαϊκὴ φαντασία μετέβαλεν εἰς μάγους τοὺς δύο καλλιτέχναις, « ἐν Βυζαντίῳ ἐπιστεύετο ἕτερος μῦθος οὐχ ἥττον παράξενος » προσ-

τιθῆσαι δὲ, ὅτι « ἡ σύνδεσις τῶν ὀνομάτων τοῦ Φειδίου καὶ τοῦ Πραξιτέλους ἐν τοῖς αὐτοῖς μύθοις, ἐν τε Ρώμῃ καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὑπεμφαίνει ὅτι αἱ τοιαῦται δεισιδαίμονες παραδόσεις μίαν » καὶ τὴν αὐτὴν ἔχουσι πηγὴν ». Κατὰ τὸν κ. Σάθας λοιπὸν, « οἱ » Βυζαντινοὶ ἐπίστευον ὅτι ὁ Φειδίας καὶ ὁ Πραξιτέλης ἦσαν οὐχὶ » γυμνοὶ φιλόσοφοι, οὐδὲ ἅγιοι, ὡς οἱ Ρωμαῖοι ἐδόξαζον, ἀλλ' ὄντα » ὑπερφυσικά, μαρμαρίνοι καὶ χαλκοὶ ἄνδρες, δυνάμενοι νὰ ὑποστῶ- » σιν ἀκινδύνως τὴν τρομερωτάτην τῶν δοκιμασιῶν ». Ἦν δ' ἡ δοκιμασία αὕτη ἡ διὰ μύδρου διαπύρου δικαστικὴ ἀπόδειξις, ἥτις κοινοτάτη ἐν τῇ δυτικῇ καὶ τῇ βορειῇ Εὐρώπῃ, γνωστὴ δὲ καὶ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησιν, εἶχεν εἰσαχθῆ καὶ εἰς τὸ Βυζάντιον « ὅπου ἔφερε » τὸ ὄνομα τοῦ Φειδίου καὶ τοῦ Πραξιτέλους ». (*Cette ordalie portait chez les Byzantins le nom de Phidias - Praxitèle*).

Πρὸς ἀπόδειξιν τῶν λόγων του, ὁ κ. Σάθας φέρει τὴν μαρτυρίαν Γεωργίου τοῦ Ἀκροπολίτου, ὅστις ἀφηγούμενος τὰ κατὰ τὸν Μιχαὴλ Παλαιολόγον καταγγελθέντα ὡς συνωμότην κατὰ τοῦ βασιλέως Ἰωάννου τοῦ Βατάτζη (1252), λέγει ὅτι ἐπειδὴ δὲν ὑπῆρχον οἱ μαρτυροῦντες, ἠντρίπιστο τῷ τε κατηγορῶν Μαγκλαβίτῃ καὶ τῷ Παλαιολόγῳ Μιχαὴλ στρατιωτικὴ τις ἀπόδειξις, ἡ διὰ μάχης διάπειρα· ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Παλαιολόγος, καίπερ ἠττηθεὶς ἐν τῇ μονομαχίᾳ, δὲν ὠμολόγει τὴν ἐνοχὴν αὐτοῦ, οἱ δικασταὶ προέτειναν αὐτῷ ν' ἀναιρέσῃ τὴν καταγγελίαν διὰ τινος θαυματοποιίας· ἦν δὲ τοῦτο ἡ διὰ μύδρου ἀπόδειξις. Ἄλλ' ὁ Παλαιολόγος ἠρνήθη λέγων, ὅτι « *des jongleurs* » *comme Phidias et Praxitèle, hommes de marbre et de bronze,* » *rouvaient seuls affronter une épreuve si terrible* ». Ὁ κ. Σάθας παραπέμπει εἰς Ἀκροπολίτου στήλ. 1108 καὶ 1112 τῆς ἐκδόσεως τοῦ Μίχηλ, καὶ παρατίθησιν ἐπὶ λέξει τὸ ἐπόμενον χωρίον αὐτοῦ: « τὸ δὲ μύδρου κρατῆσαι τερατουργοῦ τινος, οἷος ἦν Φειδίας καὶ Πραξιτέλης. . . »

Ὁμολογοῦμεν ὅτι ἀρκούντως παράδοξα φαίνονται ἡμῖν ταῦτα, πολλῶν δὲ περιεργωτέρα ἢ πεποιθήσις, μεθ' ἧς ὁ κ. Σάθας βεβαίως ὅτι τοιοῦτοι ἀνόητοι θρύλοι περὶ τῶν δύο ἐξοχωτάτων τῆς ἀρχαιότητος ἀγαλματοποιῶν, ἦσαν κοινότατοι ἐν Ἑλλάδι κατὰ τοὺς μέσους χρόνους. Ὅτι Ρωμαῖος καλόγηρος ἔγραφε κατὰ τὴν ΙΒ' ἑκατονταετηρίδα, ἐν χρόνῳ καθ' ὃν πυκνὸς ἀμαθίας ζόφος ἐσκότιζε τὴν Εὐρώπην,

μύθους τερατώδεις περί τοῦ Φειδίου καὶ τοῦ Πραξιτέλους, τοῦτο οὐδὲν ἐνέχει τὸ ἄτοπον καὶ ἀπίθανον. Ἄλλ' ὅταν ἀναγινώσκωμεν εἰς βυζαντινοὺς συγγραφεῖς, καὶ συγγραφεῖς μάλιστα εἰς χυδαίαν γράφοντας γλώσσαν, ὅσος ὁ Ἰζέτζης, Θαυμασίας διηγήσεις περὶ τῆς καλλιτεχνικῆς δεξιότητος τοῦ Φειδίου, ὅταν ἐξ αὐτῶν μαθηθῶμεν ὅτι ἔργα τοῦ τε Φειδίου καὶ τοῦ Πραξιτέλους, ἢ ὡς τοιαῦτα ὑπὸ τῶν πολλῶν πιστευόμενα, ἐπώζοντο μέχρι τινὸς καὶ ἐθαυμάζοντο ἐν Κωνσταντινουπόλει, πῶς νὰ συμβιβάζωμεν ταῦτα μετὰ τῆς γνώμης, ὅτι οἱ Βυζαντινοὶ ἐθεώρουν τοὺς μεγάλους ἐκείνους ἄνδρας τερατουργοὺς καὶ γόητας, ὄντα ὑπερφυσικά, ἐκ μαρμαροῦ ἢ χαλκοῦ; Ἡμεῖς τοῦλάχιστον φρονοῦμεν, ὅτι ὁ κ. Σάθας ἀντὶ νὰ ἐξαγάγῃ τοιαῦτα πορίσματα ἐκ τοῦ χωρίου τοῦ Ἀκροπολίτου, ὄφειλε μᾶλλον νὰ μιμηθῇ τὸν πρῶτον τοῦ συγγραφέως τούτου ἐκδότην Δούσαν, ὅστις ἐκφράζει τὴν ἀπορίαν του πῶς τοιαῦτα ἀναφέρονται περὶ τῶν ἐπιφανεστῶτων ἐκείνων καλλιτεχνῶν καὶ ὁμολογεῖ ὅτι ἀδυνατεῖ νὰ κατανοήσῃ τί αἰνίττεται ὁ συγγραφεὺς, ἂν μὴ ἦναι οἱ λόγοι του κενὰ κηρήματα.

Ἄλλ' εἶπεν ὄντως τοιούτους λόγους ὁ Παλαιολόγος ἢ ἔγραψεν αὐτοὺς ὁ Ἀκροπολίτης; Τὸ χεῖρόγραφον ἐξ οὗ ἐγένετο ἡ πρώτη τοῦ κειμένου ἐκδοσις, γραφὴν ὑπὸ Θεοδοσίου Ζυγομαλά τοῦ Ναυπλιέως, ἦν κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ ἐκδότου εἰς ἄκρον διεφθαρμένον καὶ ἐλλιπέστατον (exemplar ita corruptum, tot lacunis et maculis oppletum, tam denique ab omni parte supra amanuensis vitiosum, ut nihil minus quam historia aliqua in da olei posse videretur). Εὐτυχῶς ἐσώθη καὶ ἕτερον ἀντίγραφον πληρέστερον, ἐν ᾧ οἱ λόγοι τοῦ Παλαιολόγου φέρονται οὕτω: « εἰ δὲ θαυματουργῆσαι » με θέλετε, ἀλλ' ἐγὼ οὐκ εἰμί τοιοῦτος ὥστε καὶ τερατοποιίας » ἐργάζεσθαι. Σίδηρος δὲ πεπυρακτωμένος, εἰ ἐν χερὶ ἀνθρώπου ζωῶ » οὗτος ἐμπέσει, οὐκ οἶδα πῶς ἂν οὐ καύσειεν αὐτήν, εἰ μὴ πού τις » ἔξεται τῷ Φειδίᾳ ἐκ λίθου ἢ τῷ Πραξιτέλει, ἢ καὶ ἀπὸ χαλκοῦ » εἰργασται » (1). Ταῦτα εἰς οὐδένα βεβαίως ἢ φανῶσι σκοτεινὰ καὶ ἀκατανόητα μόνον, εἶπεν κατὰ τὸν Ἀκροπολίτην ὁ Παλαιολόγος, ἂν ἤτό τις λίθινος ἀνδρικός, ἐξεσμένος, κατασκευασμένος ὑπὸ τοῦ Φειδίου ἢ τοῦ Πραξιτέλους, ἢ χαλκοῦς, δὲν θὰ ἐκαίετο ὑπὸ τοῦ διαπύρου

(1) Ἀκροπολίτ. στ. 1112 ἐκδ. Μίγνο. σ. 103 ἐκδ. Βόννης.

μύδρου. Ὁ Φειδίας καὶ ὁ Πραξιτέλης δὲν ἀναφέρονται ὡς τερατουργοὶ, ἀλλ' ὡς οἱ ὀνομαστότατοι τῶν γλυπτῶν. Οὕτω δὲ παντελῶς ἀνυπαρκτος ἐξελέγχεται ὁ μωρὸς μῦθος περὶ τῶν διασήμων καλλιτεχνῶν, εἰς οὗ τὴν διάπλαιν συντέλεσεν ἀμαθὴς ἀντιγραφεὺς τοῦ Ἀκροπολίτου, συνταμῶν ἀνοήτως τὸ ἀρχικὸν κείμενον. Ἄπορον ὅμως φαίνεται ἡμῖν πῶς ὁ κ. Σάθας οὐ μόνον δὲν ἐπέστησε τὴν προσοχὴν του εἰς τὸ χωρίον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ συνεχῶνευσε ἐν τῇ γαλλικῇ μεταφράσει, ἣν παρέθεμεν ἀνωτέρω, ἀμφότερα τὰ χωρία, τό τε ὑγιῶς ἔχον καὶ τὸ πλημμυλέστατον.

Ἐξετάζων ἀκολουθῶν ὁ κ. Σάθας τὰ περὶ τῆς δικαστικῆς ἀποδείξεως διὰ μύδρου ὑποστηρίζει ὅτι εἶναι αὕτη ἔθιμον ἰδιόζων τῷ ἄλβανικῷ γένει, τοῦτο δὲ θεωρεῖ τεκμήριον τῆς ἄλβανικῆς καταγωγῆς τοῦ πρώτου εἰσαγαγόντος τὸ μέσον τοῦτο τῆς ἀποδείξεως εἰς τὸ κράτος του αὐτοκράτορος Ἰωάννου τοῦ Βατάτζη (1). Εἶτα δὲ προστίθησι ταῦτα: « Ἀγνοοῦμεν ἂν ἢ διὰ μύδρου ἀπόδειξις τῶν Ἄλβανῶν » Κυπρίων ἐσχετίζετο μετὰ τοῦ Φειδίου καὶ τοῦ Πραξιτέλους, ὡς » παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς ἀπαντῶσι οἱ πρῶτοι ἐνδείξεις μυθικοῦ Φειδίου. Ἐν τοῖς γνωστοῖς ἠπειρωτικοῖς χρονικοῖς εὑρηται καὶ συγκε- » χυμένον τι ἀπόσπασμα, μεταβιβάζον ἡμᾶς εἰς τοὺς μυθικοὺς χρό- » νους. Κατὰ τὸν ἐν τῷ ἀποσπᾶσματι τούτῳ περιεχόμενον μῦθον, οἱ » Ἀθηναῖοι ἐπεμφαν ἀποικίαν εἰς τὴν χώραν τῶν Μολοσσῶν καὶ τῶν » Χαόνων ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν Ἀτλαντος τινὸς, ὅστις εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ » τὸν σοφὸν Ἀριστόβουλον, τὸν συμμαθητὴν τοῦ Ἀφειδία. » Οἱ » Ἀθηναῖοι δὲ φθονήσαντες τὴν εὐδαιμονίαν τῆς ἀποικίας ἐκείνης, » ἐξώρισαν τοὺς ἀρχηγοὺς καὶ μάλιστα τὸν συμμαθητὴν τοῦ Φει-

(1) Ἦν γνώμην του ταύτην στηρίζει ὁ κ. Σάθας καὶ εἰς τὴν διαφωκίαν τῶν συγγραφέων περὶ τῆς πατρίδος τοῦ Βατάτζη καὶ εἰς τὴν σύγχυσιν τῆς ὀρογραφίας τῆς Μακεδονίας παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς οἵτινες συνέχεον κατ' αὐτὸν τοὺς Ἄλβανοὺς τοῖς Μακεδόσιν. Ἀλλὰ τὴν διαφωκίαν ἣν λέγει ἡμεῖς τοῦλάχιστον δὲν ἐδυνήθημεν νὰ διακρίνωμεν. Οἱ συγγραφεῖς, ὧν τὴν μαρτυρίαν ἐπικαλεῖται λέγουσι τὸν Βατάτζην Θράκα· ὁ μὲν Ἐφραίμιος πατρίδα αὐτοῦ ἀναγράφει τὸ Διδυμότειχον (τῆς Θράκης), ὁ δὲ Ἀγιορείτης Νικόδημος (ἂν ἦναι πηγὴ ἀσφαλῆς συγγραφεὺς τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος) τὴν Ἀδριανούπολιν, ἣτοι ἕτεραν πόλιν τῆς Θράκης. Ἐν δὲ τὸ ὑπὸ Λεγράνδ ἐκδοθὲν παρισινὸν χεῖρόγραφον τῶν χρησμῶν Λέαντος τοῦ σοφοῦ λέγει Θεσσαλὸν τὸν Βατάτζην, ἕτερον χεῖρόγραφον τῶν αὐτῶν χρησμῶν, οὗ ἀντίγραφον ἔχομεν πρὸ ὀφθαλμῶν, λέγει αὐτὸν Θράκα. (Βιβλιοθήκη τοῦ Μονάχου κώδ. ἑλλην. 551 φ. 291 α.)

» διου, «γράφαντες εἰς ὄλους τοὺς τόπους, ὅτι εἶναι ψεύστης καὶ
» ἀπατεῶν» (1).

« Δυστυχῶς », ἐπιλέγει ὁ κ. Σάθας, « τὸ χρονικὸν ἀκέφαλον περι-
» σωθὲν οὐδὲν λέγει περὶ Φειδίου, οὐ τὸ ὄνομα ἀπαξ μόνον ἀναφέρεται.
» "Ὅθεν εἰμεθα ἐλευθεροὶ νὰ υποθέσωμεν (1), ὅτι εἶχον ἤδη οἱ Ἄλβα-
» νοὶ διαπλάσει μῦθον περὶ τοῦ Φειδίου, βάσιν ἔχοντα πιθανῶς τὴν
» περιλάλητον διάστασιν τοῦ καλλιτέχνου πρὸς τοὺς Ἀθηναίους.
» Ἀναμφιβόλως δὲ κατὰ τὸ αὐτὸ μυθολογικὸν πνεῦμα διεπλάσθη καὶ
» ἡ ῥωμαϊκὴ παράδοσις περὶ τοῦ ἐπιφανοῦς γλύπτου, καθ' ἣν οὗτος
» διέτρεχε γυμνὸς τὸν κόσμον. Ὁ δ' ἀφελὴς ἀναχρονισμὸς τῆς παρα-
» δόσεως ἐκείνης, οὐ ἔνεκα ὁ Φειδίας παρίσταται σύγχρονος Ἀλε-
» ξάνδρῳ τῷ μεγάλῳ, ἐνισχύει τὴν εἰκασίαν, ὅτι ὁ μῦθος ἐπλάσθη
» ὑπὸ τῶν Μακεδόνων, ἤτοι ὑπὸ τῶν Ἀλβανῶν.

» Ἡ σύνδεσις τοῦ ὀνόματος τοῦ Φειδίου τῇ διὰ μύθρου δικαστικῇ
» ἀποδεικνύει εὐκόλως ἐξηγεῖται διὰ τοῦ ἱστορικοῦ γεγονότος τῆς ἀθω-
» ῶσεως τοῦ συκοφαντηθέντος καλλιτέχνου. Ὁ τὸν μῦθον ἐπινοήσας
» λαὸς ὑπέλαβεν ὅτι ὁ κατηγορηθεὶς γλύπτης ἀπέδειξε τὴν ἀθωότητά
» του διὰ μύθρου.»

Ἄγνοοῦμεν τί πρῶτον νὰ θαυμάσωμεν ἐν τοῖς ἀνωτέρω λόγοις τοῦ
κ. Σάθα· τὴν εὐκολίαν, μεθ' ἧς ταυτίζει τοὺς Ἀλβανούς τοὺς παναρχαίους
Ἰπειρώταις καὶ εἶτα τοὺς Μακεδόσι, ἢ τὴν ἀβουλοσύνην αὐτοῦ
μετατιθέντος διηγήσεις περὶ συμβάντων τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων εἰς τὸν
Ε' π. χ. αἰῶνα, εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Φειδίου. Διότι πρόδηλον ὅτι
συμβάντα τῶν μυθικῶν χρόνων ζητεῖ νὰ ἱστορήσῃ τὸ χρονικόν, ἀφ' οὗ
ἀναφέρει βασιλεία Ἰπείρου Ἀιδώνιον, ἤτοι τὸν μυθικὸν Ἀιδώνεα,
καὶ ἀφ' οὗ ῥητῶς σημειοῦται ὅτι ὁ γράψας τὴν ἱστορίαν τῶν ἐξ Ἀθη-
νῶν ἀποίκων ἦν μαθητὴς τοῦ Σόλωνος (2). Ἀλλὰ καὶ ταῦτα ἂν
παρίδωμεν, πάλιν ὁ μυθικός τῶν Ἀλβανῶν Φειδίας ἐξελέγχεται ἀνυ-
πόστατος. Ὀφείλεται δὲ καὶ οὗτος, ὡς ὁ τερατοποιὸς Φειδίας τῶν
Βυζαντινῶν, εἰς λάθος ἀμαθοῦς ἀντιγραφείας. Τὸ ὑπὸ τοῦ Πουκαβίλ
τὸ πρῶτον καὶ εἶτα ὑπὸ τοῦ Ἑρμανουήλ Βέκκερ ἐν τῇ Βυζαντινῇ
δημοσιευθὲν κολοβὸν ἡπειρωτικὸν χρονικόν, ἐξεδόθη τῷ 1871 πλήρες

(1) Ἰπειρωτικῶν σ. 264, 267 τῆς ἐν Βόννη ἐκδόσεως τῆς Βυζαντινῆς. (Κ. Ν. Σάθας).

(2) Ἀπ. σ. 267. « Ἦς μαθητὴς τοῦ Σόλωνος, Ἐπικύδης τὸ ὄνομα, ἔγραψεν ὀλίγας
ἐγθουμήσεις περὶ τούτων τῶν ἡρώων ἀνδρῶν.»

καὶ ἀκριβέστερον ἐν τοῖς Νεοελληνικοῖς ἀνάλεκτοις τοῦ φιλολογικοῦ
συλλόγου Παρνασσῶ. Ἐν αὐτῷ οὐδαμοῦ ἀπαντᾷ τὸ ὄνομα Ἀφει-
δίας, ἐφ' οὗ τοσαύτας ἐπινοήσεις εἰκασίας ὁ κ. Σάθας, τὸ δ' οἰκεῖον
χωρίον ἔχει ὡς ἐξῆς. « Ἄλλ' ὁ Ἄτλας ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ τὸν σοφὸν
« Ἀριστόβουλον ὡς συμβουθὸν ἀπὸ τὴν Ἀφίδναν » (1).

Νομίζομεν ὅτι ἀναλαβὼν ὁ κ. Σάθας νὰ γράψῃ περὶ τῶν κατὰ
τοὺς μέσους χρόνους κυκλοφορούντων ἐν Ἑλλάδι μύθων περὶ τοῦ Φει-
δίου, ἀντὶ νὰ καταναλώσῃ τὴν εὐφυίαν αὐτοῦ εἰς ἐπισώρευσιν εἰκα-
σιῶν καὶ εἰς συναρμογὴν καὶ ἐρμηνείαν ἀσχέτων τῷ θέματι μαρτυ-
ριῶν, ὧφειλε μᾶλλον νὰ περισυναγάγῃ τὰς παρὰ τοῖς βυζαντινοῖς
συγγραφεῦσι φερομένας παραδόσεις περὶ τῆς ἐξόχου τέχνης τοῦ Φει-
δίου, περὶ τοῦ μυθώδους ἀγῶνος αὐτοῦ καὶ τοῦ Ἀλκαμένους (Τζετζ.,
II, 340 κε), περὶ τῆς τύχης τῶν καλλίστων ἔργων του καὶ δὴ τῆς
χρυσελεφαντίνης Παρθένου καὶ τοῦ ἐν Ὀλυμπίᾳ Διὸς, περὶ ὧν περιέρ-
γους μύθους διηγοῦνται οἱ μεταγενέστεροι συγγραφεῖς, καὶ τέλος περὶ
τῶν εἰς αὐτὸν καὶ τὸν Πραξιτέλη ἀποδιδόμενων ἔργων, ἐκ τῶν εἰς
Κωνσταντινούπολιν μετενεχθέντων. Οὕτω θὰ συνέγραφε κεφάλαιον συμ-
πληρωτικὸν τῆς ἱστορίας τῆς ἀρχαίας τέχνης τὰ μάλιστα ἐνδιαφέρον,
καὶ θὰπέφευγε τὴν παγίδα ἣν ἔστησαν αὐτῷ μωροὶ ἀντιγραφεῖς.

Περὶ τῆς κόρης τοῦ Ἰπποκράτους ὁ κ. Σάθας ἀναφέρει ἓνα μῦθον
εἰλημμένον ἐκ τῆς συγγραφῆς τοῦ κατὰ τὴν ΙΕ' ἑκατονταετηρίδα ζή-
σαντος Ἄγγλου περιηγητοῦ Sir John Mandeville (2). Οὗτος ἔχει
ὡς ἐξῆς κατὰ τὴν μετάφρασιν τοῦ κ. Σάθα: « Ὁ Ἰπποκράτης ἦν
κραταιὸς βασιλεὺς τῆς Κῆς καὶ τῆς Ἰόδου (Λίνδου)· ἀποθανὼν κα-
τέλιπε τὴν βασιλείαν εἰς τὴν ὠραιστάτην θυγατέρα του. Ἡ Ἄρτεμις
φθονήσασα τὴν νεαρὰν βασιλίδαν διὰ τὴν καλλονὴν αὐτῆς, τὴν μετε-
μόρφωσεν εἰς εἰδεχθῆ δράκοντα, ὅστις φωλεύων ἐν σπηλαίῳ τῆς Λίν-
δου (:) ἠρήμου τὸν τόπον· Ἐπιστεύετο δὲ ὅτι ἂν τις κατῶρθον νὰ φι-
λήσῃ τὸ τέρας εἰς τὰ χεῖλη, ἢ κόρη τοῦ Ἰπποκράτους ἀναλαμβά-
νουσα παραχρῆμα τὴν ἀνθρωπίνην μορφήν, θάντῆμιθε τὸν λυτρω-
τὴν, προσφέρουσα αὐτῷ τὴν χεῖρα, τοὺς θησαυροὺς καὶ τὸ στέμμα αὐ-

(1) Νεοελληνικὰ Ἀνάλεκτα τ. Α' μερ. Β' σ. 9.

(2) Ἄγνοοῦμεν διατί ὁ κ. Σάθας γράφει πάντοτε τὸ ὄνομα αὐτοῦ Mandeville.

της. Ἐν τοῖς ἀποπειραθείσι τοιοῦτον ἐπικίνδυνον τόλμημα μνημονεύεται καὶ εἰς ἀνδρείος ἱππότης ἐκ Ῥόδου (;), ὅστις ἐπιβαίνων θυμοειδοῦς ἵππου εἰσέδυσεν εἰς τὸ σπήλαιον τοῦ δράκοντος. Ἴδὼν τὸν λυτρωτὴν του τὸ τέρας ἤγειρε τὴν κεφαλὴν, ἵνα δεχθῆ τὸ φίλημα· ἀλλ' ὁ ἵππος πτοηθεὶς ὤρμησε πρὸς τὴν θάλασσαν παρασύρας τὸν ἀναβάτην, ἀμφοτέρω δὲ κατασυνετριβήσαν ἐπὶ βράχου. »

Μὴ εὐρών ὁ κ. Σάθας τὸ ἀγγλικὸν κείμενον τῆς περιηγήσεως τοῦ Mandeville, ἐκδοθὲν τὸ πρῶτον καθ' ὅσον γινώσκωμεν τῷ 1839, εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν παλαιὰν ἰταλικὴν μετάφρασιν, τῷ 1478 ἐν Βονωνίᾳ ἐκδοθεῖσαν. Ἦν ἐκδοσὶν τοῦ πρωτοτύπου, μὴ ὑπάρχουσαν ἐν ταῖς ἐνταῦθα βιβλιοθήκαις δὲ ἐδυνήθημεν καὶ ἡμεῖς νὰ συμβουλευθῶμεν, ἀναγκαζόμεθα δὲ νὰρκεσθῶμεν εἰς ἀπόσπασμά τι ἀτελές, περιεχόμενον ἐν τῇ *History of fiction* τοῦ Dunlop. Τοῦτο διαφέρει τὰ μέγιστα τῆς ἀνωτέρω μεταφράσεως τοῦ κ. Σάθα, διότι οὔτε ἱππότης ἐκ Ῥόδου ἀναφέρεται ἐν αὐτῷ, οὔτε ἡ πόλις τῆς Ῥόδου Λίνδος, ἀλλ' ἡ Langgo, ἣτις ἐστὶν οὐχὶ ἡ Λίνδος ἀλλ' ἡ νῆσος Κῶς· εἰσι δ' αἱ διαφοραὶ αὐταὶ σπουδαιόταται, διότι ἐπ' αὐτῶν στηρίζεται ὁ κ. Σάθας, ὅπως καταδείξῃ τὴν ὁμοιότητα τοῦ μύθου ἐτέρῳ ῥοδίῳ, περὶ οὗ κατωτέρω. Μὴ δυιόμενοι νὰ ἐξηγήσωμεν ἄλλως τὰς διαφορὰς ταύτας, ὑποθέτομεν ὅτι ἡ ἰταλικὴ μετάφρασις ἐγένετο ἐπὶ τῇ βάσει ἄλλου κειμένου καὶ οὐχὶ τοῦ ἐκδοθέντος. Ἔχει δὲ τὸ παρὰ Dunlop ἀπόσπασμα ὡς ἔπεται.

« Πολλοὶ λέγουσιν ὅτι ἐν τῇ νήσῳ Κῶ (Langgo) ζῆ ἀκόμη ἡ κόρη » τοῦ Ἴπποκράτους (Υποκρίας) ἐν σχήματι καὶ μορφῇ μεγάλου δρά- » κοντος, ἔχοντος μῆκος ἑκατὸν ὄργυιων, ὡς λέγουσι, διότι ἐγὼ δὲν » τὴν εἶδον, καὶ οἱ κάτοικοι τῆς νήσου καλοῦσιν αὐτὴν κυρίαν τῆς » χώρας (Lady of the Land). Εἰς νέος, οὐδὲν περὶ τοῦ δράκοντος » γινώσκων, ἀποβιβάσθεις ἐκ τοῦ πλοίου του περιήρχετο εἰς τὴν νῆ- » σον, μέχρις ὅτου ἐφθασεν εἰς τὸ σπήλαιον. Ἔκει εἶδε μίαν παρθέ- » νον, ἡ ὅποια τὸν προσεκάλεσε νὰ ἐπανέλθῃ τὴν ἐπαύριον, ἀφ' οὗ » πρῶτον χειροτονηθῆ ἱππότης, διὰ νὰ τὴν φιλήσῃ εἰς τὸ στόμα, καὶ » νὰ μὴ φοβηθῆ τίποτε. — Δὲν θά σου κάμω τὸ παραμικρὸν κα- » κὸν, ἐν καὶ θά με ἰδῆς νὰ μεταμορφωθῶ εἰς δράκοντα· διότι ἐν καὶ » ἡ θεὰ μου θὰ ἦναι φρικαλέα καὶ ἀποτρόπαιος, ὅμως πρέπει νὰ μά- » θῃς ὅτι τοῦτο προέρχεται ἀπὸ μαγγανείας· μὴ ἀμφίβιαλλε, δὲν εἶμαι

» διαφορετικὴ ἀπὸ ὅ τι μὲ βλέπεις, ἦτοι γυνή, καὶ ἂν μὲ φιλήσῃς θὰ » λάβῃς ὄλον αὐτὸν τὸν θησαυρὸν καὶ θὰ γίνῃς αὐθέντης μου καὶ αὐ- » θέντης τῆς νήσου ταύτης » (1).

Ἄλλ' ἐκτὸς τοῦ Mandeville, ὃν μόνον ἀναφέρει ὁ κ. Σάθας, καὶ ἄλλοι συγγραφεῖς μνημονεύουσι τοῦ μύθου τούτου, ὃν κωακὸν λέγουσι καὶ οὐχὶ ῥόδιον. Οἱ παλαιότεροι τούτων εἰσὶν ὁ συγγραφεὺς τοῦ ἰσπανικοῦ μυθιστορήματος *Τιράντου τοῦ Λευκοῦ* (Tirante el Blanco) καὶ ὁ κατὰ τὴν *ΙΕ'* ἑκατονταετηρίδα περιηγηθεὶς τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου Ἰταλὸς Bondelmonte. Ἐν ἐπεισόδιον τοῦ ἰσπανικοῦ μυθιστορήματος, γραφέντος πιθανῶς τῷ 1400, ἐκδοθέντος δ' ἐν Βαλεντίᾳ τῷ 1490, στηρίζεται ἐπὶ τοῦ μύθου τούτου. Ὁ Esportius, πλέων ἐξ Ἀφρικῆς εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς συνάντησιν τοῦ Τιράντου, ἀποληφθεὶς ὑπ' ἀνέμων ἦλθεν εἰς τὴν νῆσον Κῶ, ὅπου ἀπέδωκε τῇ κόρῃ τοῦ Ἴπποκράτους τὴν προτέραν μορφήν. Αὕτη ἐπεφάνη αὐτῷ ὑπὸ τὴν μορφήν δράκοντος, ὡς τὴν εἶχε μεταμορφώσει ἡ Ἄρτεμις· ἀλλὰ φιλήσας αὐτὴν ὁ ἱππότης εἰς τὸ στόμα, ἔλυσε τὴν μαγείαν (2). Ὁ δὲ Bondelmonte ἐκτίθησιν ὡς ἐξῆς τὸν κωακὸν μῦθον. « Dici- » tur etiam et affirmatur, quod filia Hippocratis per insulam » viva apparet, qua loquente tecum diu et narrante multa, » infortunium suum infelicem connumerat, rogabatque saepe » creatorem ut a tanta poena eam dignaretur liberare. Et, » cum plura loqueretur, non longe a paternis domibus, la- » montabilibus vocibus, in sex vel in octo annis semel conti- » gisse transformationem hanc, ut a multis civibus compro- » batur » (3). Ἐνα καὶ ἡμισυ αἰῶνα περὶ τοῦ μετὰ τὸν Bondelmonte διηγεῖται τὸν αὐτὸν μῦθον ὁ ἰταλὸς Porcaechi, οὗ τὸ περὶ τῶν ὀνομαστῶν νήσων τοῦ κόσμου βιβλίον ἐξεδόθη τὸ πρῶτον τῷ 1576: « Οὐχὶ πρὸ πολλῶν ἐτῶν », λέγει οὗτος ἐν τῷ περὶ τῆς Κῶ μέρει τοῦ συγγράματός του, « ἀνεφάνη ἐκεῖ μέγιστος ὄφις, καταβρο-

(1) Dunlop *Geschichte der Prosadichtungen*; deutsch. v. F. Liebrecht σ. 173-4.—Ἰλ. καὶ ἀνωτόμου, *The serpent of Cos*. Lond. 1878 σ. 81-82.

(2) Παρὰ Dunlop, αὐτ. σ. 173.— Ὁ συγγραφεὺς οὗτος ἀναφέρει, ὅτι νεώτερός τις Γάλλος περιηγητής, οὗ ἐλησημόνησε τὸ ὄνομα βεβαίως ὅτι ἡ παράδοσις σώζεται ἐτι ἐν Κῶ. Ὁ δὲ μεταφραστὴς αὐτοῦ Liebrecht παραπέμπει εἰς Felice Fabri *Evagal*. III. 267 κέ. ἔνθα ἐκτίθεται ὁ αὐτὸς μῦθος.

(3) Bondelmonte, *Liber Insularum* 45 (σ. 103 ἐκδ. Sinner. Λψ. 1824).

» χθίζων τὰ βροσκήματα, καὶ οἱ δεισιδαίμονες ἔλεγον, ὅτι ἦτο ἡ κόρη
 » τοῦ Ἴπποκράτους, ἡ ὁποία οὕσα μεγίστη μάγισσα, ζῆ ἀκόμη ὑπὸ
 » τὴν μορφήν ἐκείνην. Περὶ ταύτης πολλὰ ἄξια λόγου διηγοῦνται οἱ
 » παλαιότεροι συγγραφεῖς » (1). Ἔλος κατὰ τὴν ΙΖ' ἑκατονταετη-
 ρίδα ὁ Boschini γράφει τὰ ἐπόμενα ἐν τῷ περὶ τῆς νήσου Κῶ κε-
 φαλαίῳ τῆς ὑπ' αὐτοῦ συνταχθείσης περιγραφῆς τοῦ Λίγαλου πελά-
 γους: « Μέχρι τοῦ νῦν ὑπαλαμβάνουσι ὡς ἀληθῆ τὴν ἀνοησίαν ταύ-
 » την, ὅτι ἡ κόρη τοῦ Ἴπποκράτους ἐπιφαίνεται αὐτοῖς ὡσεὶ ἦτο
 » ζωντανή, καὶ ὅτι ταῖς διηγείται διάφορα πράγματα » (2). Ἀγνοοῦ-
 μεν ἂν καὶ ἀλλαχοῦ γίνεται μνεία τοῦ μύθου, ὅστις ὑπὸ τοῦ Ἀγγλου
 Leigh Hunt (ἐν τῷ Indicator) διεσκευάσθη εἰς διήγημα, ὑπ' ἐτέ-
 ρου δὲ ἀνωνύμου εἰς ποίημα (3). Δυνάμεθα ὁμῶς νὰ θεωρήσωμεν ὡς
 ἐφθαρμένην παραλλαγήν ὁμοίου ἑλληνικοῦ μύθου τὴν διήγησιν τοῦ
 Στραπαρόλα, καθ' ἣν ἡ κόρη τοῦ Ἀπόλλωνος εὕρεσκετο ἐν πύργῳ
 πολλοὺς θησαυροὺς ἐγκλειοντι, φρουρουμένη ὑπὸ ὄφειος καὶ βασιλι-
 σκου, οὓς φονεύσαντες οἱ ἥρωες ἔλαβον τὴν τε κόρην καὶ τοὺς θησαυ-
 ροὺς (4).

Μῦθοι ἀπαράλλακτοι τῷ ἑλληνικῷ τούτῳ περὶ τῆς κόρης τοῦ Ἴπ-
 ποκράτους φέρονται παρὰ πλείστοις λαοῖς. Ὁ Dunlop συγκρίνει τού-
 τῳ ἐπεισόδιόν τι τοῦ ἐρωτευμένου Ὀρλάνδου τοῦ ἰταλοῦ ποιητοῦ
 Βέρνη (Βιβλ. Β', ἔσμ. 26 καὶ 26) σκωτικὴν τινὰ παραλογίην (bal-
 lauto) περὶ Καμπιῶνος, καὶ διήγησιν τινὰ τῶν περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΕ'
 αἰῶνος γραφέντων Contes Amoureux de Jean Floro. Ὁ δὲ μετα-
 φραστῆς αὐτοῦ F. Liebrecht παραβάλλει τὸν μῦθον πρὸς ἐπεισόδιόν
 τι τοῦ ἰπποτικοῦ μυθιστορήματος Silvia de la Selva (5). Τούτοις
 προστεθείσθωσαν καμπληθεῖς παραδόσεις τῶν γερμανικῶν λαῶν, περὶ
 ὧν ὁ Γρίμμ ἐν τῇ γερμανικῇ αὐτοῦ μυθολογίᾳ γράφει τὰ ἐπόμενα: « Ἐτέρα
 δυσχέρεια τῆς λυτρώσεως (τῶν μαγευμένων λευκῶν γυναικῶν ἢ παρθέ-
 νων) εἶναι ὅτι ὀφείλει ὁ λυτρωτὴς νὰ φιλήσῃ τρίς τὴν παρθένον ὑπὸ
 φρικαλέαν μορφήν παρουσιαζομένην, αἰεὶ ὄφειος, δράκοντος, φρύνου

(1) Thom. Porcacchi, L'Isola piu famosa del mondo. Venet. 1686 σ. 78 —
 Ἐκ τούτου Dapper, Description des isles de l'Archipel. Amsterd. 1703 σ. 177.

(2) M. Boschini, L'Archipelago. Ven. 1658 σ. 60.

(3) The serpent of Cos, a poem. London, 1878.

(4) Straparola, Tred. piacevole notte VII, 5.

(5) Dunlop, σ. 174, 181.

βατράχου. Καὶ ἐν τῷ παλαιῷ ποιήματι τοῦ Lanzelot ἀναφέρεται τὸ
 τοιοῦτον φίλημα εἰς τὸ στόμα δράκοντος, ὅστις διὰ τούτου μεταμορ-
 φοῦται εἰς ὠραίαν γυναῖκα » (1). Παραβλητέα προσέτι τούτοις ἐτέρᾳ
 σκωτικῇ παραλογίᾳ περὶ τοῦ κόμητος Tamlane καὶ τῆς Janet κο-
 μήσεως τοῦ March (2), καὶ περσικός τις μῦθος περὶ βασιλέως τῆς
 Σινικῆς, ὅστις ἔσωσέ ποτε λευκὸν ὄφιν, ἀναλαβόντα τὴν ἀρχικὴν μορ-
 φὴν του, ἥτις ἦτο οὐρανίας κόρης (Περὶ). (3).

Τὴν ἀρχὴν τῶν τοιούτων μῦθων δυνάμεθα νὰ ἀναζητήσωμεν ἐν τοῖς
 παλαιτάτοις τῶν ἀρίων ἐθνῶν παρ' οἷς κοινόταται εἰσὶν αἱ διηγήσεις
 περὶ θεαινῶν, ἢ δαιμονίων παρθένων, αἵτινες μετὰ ποικίλας μεταμορ-
 φώσεις, εἰς δράκοντα καὶ εἰς ἄλλα θηρία, ὑποτάσσονται εἰς τὴν ἐξου-
 σίαν τοῦ δρώκοντος ἢ ἐρωμένου ἀνδρός. Ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἑλληνικῇ μυ-
 θολογίᾳ ὁ μάλιστα ὁμοιάζων τῷ νεωτέρῳ τύπῳ τῶν μῦθων περὶ λυ-
 τρώσεως δράκοντομόρφων παρθένων ἐστὶν ὁ περὶ ἀρπάγῆς τῆς Θέτι-
 δος ὑπὸ τοῦ Πηλέως (4)· σχετικοὶ δ' εἰσὶ καὶ οἱ μῦθοι τῆς συλλήψεως
 τοῦ Πρωτέως ὑπὸ τοῦ Μενελάου (5) καὶ τοῦ Νηρέως ὑπὸ τοῦ Ἡρα-
 κλέους (6).

Ὁ Dunlop εἰκάζει ὅτι εἰς τὴν διάπλασιν τοῦ κωακοῦ μύθου συνε-
 τέλεσε τὸ ὄνομα τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἴπποκράτους Δράκοντος· τοῦτο φαίνα-
 ται ἡμῖν πιθανώτατον, διότι οὐ μόνον υἱὸς Ἴπποκράτους ἀναφέρεται
 Δράκων, ἀλλὰ καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ οὕτως ἑκαλεῖτο κατὰ τὴν μαρτυ-
 ρίαν συγγραφέων τινῶν, καὶ ἕτερος Δράκων μνημονεύεται ἕγγονος

(1) Grimm, Deutsche Mythologie σ. 921 (809-810 δ' ἐκδ.).— Ἐκτός δὲ τῶν
 ὑπὸ τούτου μνημονευομένων συγγραφέων βλ. καὶ Mannhardt Wald. u. Feldkulte II
 σ. 63.— Ruchholz, Aargauer Sagen ἐν Zeitschrift f. deutsche mythol. II σ.
 225-7.— Rásio, Hist. des sciences occultes τ. I σ. 203-3.— Gubernatis, Dio
 Thoro in der indogerm. Myth. deutsch. v. Hartmann, τ. II σ. 660 κ.ε.

(2) W. Scott, Minstrelsy of Scottish bards. τ. II σ. 193.

(3) Hammer, Rosenöl σ. 161-4.

(4) Βλ. Σοφοκλ. ἐν Σχολ. εἰς Πινδ. Νεμ. Γ', 60 (μεταμόρφ. εἰς δράκοντα). Πρβλ.
 καὶ Πausan., Ἡ, ιη', 1 ἐν ἀπεικονίσει ἐπὶ τῆς λάρνακος τοῦ Κυψέλου· «καὶ ἀπὸ τῆς χει-
 ρὸς τῆς Θέτιδος ὄφιν ἐπὶ τὸν Πηλέα ἐστὶν ὀρμῶν».—Τῶν περὶ Πηλέως καὶ Θέτιδος μύ-
 θων πολλὰ λείψανα περιεσιώθησαν ἐν παραδόσει τοῦ καθ' ἡμᾶς λαοῦ, περὶ ὧν θὰ δεῖ
 μοσιεύσωμεν ἀλλαχοῦ.

(5) Ὀδυσσ. Δ, 365-570.

(6) Ἀπολλοδώρ., Β, ε', 11. Ἀπεικονίσεις ἐν ἔργοις τῆς παναρχαίας ἑλλ. τέχνης
 βλ. παρὰ Milohhöfer, Die Anfänge der Kunst. 1883 σ. 185.

τοῦ Ἴπποκράτους καὶ πάππος ὁμωνύμου ἰατροῦ (1). Ἡ τοιαύτη δὲ συγχώνευσις μυθικῶν παραδόσεων μετὰ τῆς ἱστορίας ἀνδρῶν ἐπιφανῶν ἐστὶ συνηθεστάτη. Ἀλλὰ καὶ τὸ ἐν τῇ νήσῳ Ἀσκληπιδεῖον καὶ ὁ ἐν αὐτῷ τρεφόμενος βεβαίως ὄφεις, ὅα συνετέλεσαν εἰς τὴν μὀρφωσιν τοῦ μύθου· διότι κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους, ὅτε ἡ μνήμη τοῦ ὀνομαστοῦ ἱεροῦ καὶ τοῦ δράκοντος ὅα παρέμενεν ἀκμαία, ἡ φαντασία τοῦ λαοῦ μεγαλοποιούσα πάντοτε τὰ πράγματα, ὅπως καταστήσῃ θαυμασιωτέραν τὴν παράδοσιν ὅα συνέδεσεν αὐτῇ τὸν κοινότατον μῦθον περὶ τῆς ὀφειομόρφου παρθένου. Ἄλλως δὲ αἱ μυθώδεις παραδόσεις περὶ τῶν Ἀσκληπιείων δὲν ἦσαν σπάνιαι κατὰ τοὺς χριστιανικοὺς χρόνους. Οὕτως ἐν συναξαρίῳ τῆς ἁγίας Παρασκευῆς ὁ Ἀσκληπιὸς παρίσταται ὡς βασιλεὺς, ἔχων δράκοντα φοβερώτατον, ἐμφωλεύοντα ἔξωθεν τῆς πόλεως, ἢ παρῆγεν εἰς βρῶσιν τοὺς καταδικαζομένους εἰς θάνατον. Τοῦτον τὸν δράκοντα, καπνοὺς ἐξερευγόμενοι, ἐμφυσήσασα ἡ ἁγία καὶ σταυροκοπηθεῖσα, ἠνάγκασε μέγα συρίξαντα νὰ διαρραγῇ καὶ νὰ φανισθῇ ἐκεῖθεν (2). Ἐν ἑτέρῳ δὲ συναξαρίῳ μνημονεύεται δράκων τοῦ ἐν Λαοδικείᾳ Ἀσκληπιείου ἔχων εἰκοσι πηχῶν πλάτος καὶ ὀγδοήκοντα μήκους (3).

Ἄλλ' ὁ κ. Σάθας, πλανηθεὶς ἴσως ἐκ τῆς ἰδέας ὅτι ὁ περὶ τῆς κόρης τοῦ Ἴπποκράτους μῦθος εἶναι ῥόδιος, ἀλλαχοῦ ἀναζητεῖ τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ. Ὡς εἶναι γνωστὸν ἐκ τοῦ Βιτρούβιου, (II, 8) Ἀρτεμισία ἡ βασίλισσα τῆς Καρίας, νικήσασα τοὺς Ῥοδίους ἔστησεν ἐν Ῥόδῳ τρόπαιον τῆς ἑαυτῆς νίκης, ποιήσασα δύο χαλκᾶ ἀγάλματα, ὧν τὸ ἐν μὲν ἀπεικόνιζε τὴν Ῥοδίων πόλιν, τὸ δ' ἕτερον ἑαυτὴν, στιγματίζουσαν τὴν πόλιν. Ἐν τῇ μετὰ ταῦτα χρόνῳ αἱ Ῥόδιοι ἀδυναταῦντες νὰ καταστρέψωσι τὸ τρόπαιον, καθιερωμένον ὄν, περιέβαλον αὐτὸ διὰ τεύχευς ὑψηλοῦ καὶ ἐκάλεσαν τὸ χωρίον ἄβατον. Στηριζόμενος δὲ ὁ κ. Σάθας εἰς ὅσα ὁ Γάλλος περιηγητῆς Thevet (1575) γράφει περὶ ἀρχαίου τινὸς μνημείου, ὅπερ αἱ Ῥόδιοι ἔλεγον ὅτι μετακομισθῆναι ὑπὸ τῶν ἱπποτῶν ἐκ τῆς Χερσονήσου τῆς Δωριδῆς (Καρίας), εἰκάζει ὅτι ἡ παράδοσις τῶν κατοίκων ἀνεφέρετο εἰς τὸ ὑπὸ τῆς Ἀρτεμισίας ἰδρυθέν μνημεῖον. Τὸ ὄνομα τῆς Ῥόδου, λέγει προσέτι, «κατὰ τὴν ἑτυ-

(1) Σουλδ. ἐν λ. Δράκων.

(2) Μηναιον Ἰουλ. 20.

(3) Μηναιον Ὀκτωβρ. 8.

» μολογίαν τοῦ Bochart, φοινικιστὶ (Gesirath - Rod) σημαίνει νῆσον » ὄφειον, ἀν δ' ἡ ἑτυμολογία αὕτη εἶναι ὀρθή, ἡ τῆς Καρίας βασίλισσα, καθὸ σημάτις τὴν ἐγίνωσκε βεβαίως, καὶ οὐδὲν κωλύει ἡμᾶς » νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι τὸ ἄγαλμα τῆς Ῥόδου εἶχε σχέσιν τινὰ πρὸς » τὴν μορφήν ὄφειος. » Θεωρεῖ δὲ πιθανόν, ὅτι ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ γεγονότος τούτου ἡ φαντασία τοῦ λαοῦ παρέπλασε τὸ ἄγαλμα τῆς Ῥοδίων πόλεως εἰς τὴν ὀφειομόρφον κόρην τοῦ Ἴπποκράτους· καὶ ὅτι τὸ ὄνομα τῆς ἐκ φθόνου μεταμορφωσάσης ταύτην θεᾶς Ἀρτεμιδος, ἐστὶν αὐτὸ τὸ τῆς Ἀρτεμισίας παραφθαρέν.

Ὅρθως ὁμως ποιῶν ὁ κ. Σάθας μετὰ πολλῶν ἐνδοιασμῶν προτείνει τὰς εἰκασίας ταύτας. Τὸ ὑπὸ τοῦ Γάλλου περιηγητοῦ ἀναφερόμενον ἀρχαῖον μνημεῖον ἦν ἴσως λιθίνη σαρκοφάγος, ὡς συνάγομεν ἐκ τῆς περιγραφῆς αὐτοῦ. Ἄλλως δὲ ἡ τῆς Καρίας βασίλισσα οὐδέποτε ἦτο δυνατόν νὰνεγείρῃ μνημεῖον κατὰ τοὺς κανόνας τῆς φοινικικῆς τέχνης, ἢ μᾶλλον ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἑτυμολογιῶν τοῦ ἑβραιομανοῦς Βοχάρτου, ὅστις καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς ἑλληνικωτάταις λέξεσι πειράται νὰνεύρῃ σημιτικὰς ρίζας. Ἡ μετὰ τὸν σύζυγον αὐτῆς Μαύσωλον ἀπὸ τοῦ 352-350 π. Χ. βασιλεύσασα τῆς Καρίας Ἀρτεμισία σφόδρα ἀμφίβολον ἂν ἦτο σημιτικῆς καταγωγῆς, βεβαιώτατον ὁμως καὶ ἱστορικῶς μεμαρτυρημένον ὅτι ἐκαλλιέργει μετὰ ζήλου τὰ ἑλληνικὰ γράμματα καὶ τὴν ἑλληνικὴν τέχνην. Ἡ πρωτεύουσα τοῦ βασιλείου τῆς Ἀλικαρνασσὸς ἦν ἑλληνικωτάτη· ἡ δὲ πρὸς ἐξύμνησιν τοῦ θανόντος συζύγου της θεῖσα ἀγῶνα ἑλληνικῶν λόγων, καὶ τοὺς ἐπιφανεστάτους τῶν Ἑλλήνων τεχνιτῶν μετακαλέσασα πρὸς οἰκοδομὴν τοῦ Μαυσωλείου, εἶναι πιθανόν, ὅτι ἐν μνημείῳ ὅπερ ἤγειρε πρὸς κατασχύνην τῶν Ῥοδίων προέκρινε τοὺς τερατομόρφους τύπους τῆς ἀσιατικῆς τέχνης; Τὸ ὀφειομόρφον ἄγαλμα τῆς Ῥόδου ὅα ἐθεώρουν βεβαίως γριφώδη παράστασιν ἐστερημένην ἐννοίας οἱ πολέμοι αὐτῆς, οἵτινες δὲν συνεμερίζοντο τὴν γνώμην τοῦ Βοχάρτου περὶ τῆς ἑτυμολογίας τοῦ ὀνόματος τῆς νήσου των, ἀλλὰ παρῆγον αὐτὸ ἐκ τοῦ ῥόδου ἢ τοῦ ροῖδίου, ὡς ἐμφαίνουσι καὶ τὰ ἐν τοῖς νομισμασιν αὐτῶν σύμβολα. Νομίζομεν δ' ἀναντίρρητον, ὅτι τὸ ἄγαλμα τῆς Ῥοδίων πόλεως ἦν πεποιημένον κατὰ τὸν συνηθέστατον τύπον τῆς προσωποποιίας πόλεων καὶ δήμων, δηλονότι ἀπεικόνιζε τὴν τύχην τῶν Ῥοδίων.

Ὁ κ. Σάθας ταυτίζει προσέτι τὸν κωακὸν μῦθον, ὃν στηριζόμενος

εἰς τὴν μαρτυρίαν τοῦ ἰταλοῦ μεταφραστοῦ τοῦ Mandevillo ὑπολαμβάνει ῥόδιον, μετὰ τοῦ ῥοδίου μύθου περὶ τοῦ φόνου μεγάλου δράκοντος, ἐν σπηλαίῳ τῆς νήσου φωλεύοντος, ὑπὸ τοῦ Dieudonné de Gozon (1342), τοῦ μετὰ ταῦτα μεγάλου μαγίστορος τοῦ τάγματος τῶν Ἰωαννιτῶν γενομένου (1). "Ὅτι ἡ διήγησις περὶ τῆς ἀνδραγαθίας τοῦ ἱππότη, ἣτις ὑπὸ πολλῶν ἱστορικῆ νομίζεται, εἶναι μυθώδης ἀποδείκνυται, κατὰ τὸν κ. Σάθας, ἐκ τῆς παρὰ τῷ Mandevillo παραδόσεως, ὅστις καίπερ περιηγηθεὶς τὴν νῆσον εἴκοσιν ἔτη περίπου πρὸ τοῦ χρόνου, καθ' ὃν μυθολογεῖται ὅτι ἐφονεύθη ὁ δράκων, διηγείται ὅμως σχεδὸν ἀπαραλλάκτως τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν. Μόνην δὲ διαφορὰν ἀπ' ἀλλήλων εὕρισκει ὁ κ. Σάθας ταύτην, ὅτι ἐν τῷ παρὰ Mandevillo ἱππότης καὶ ἵππος θνήσκουσι, πεσόντες εἰς τὴν θάλασσαν, κατὰ τὰ χρονικά τοῦ τάγματος τῶν Ἰωαννιτῶν, ὁ ἱππότης ἀπέκτεινε τὸ θηρίον. Εἰς τὸ μεταίχμιον ὅμως τῶν δύο διηγήσεων, εὔρηται κατὰ τὸν κ. Σάθας, συνδέουσα αὐτὰς παλαιὰ τις τοιχογραφία ἐν Ῥόδῳ, ἐν ἣ ἀπεικονίζεται ὁ ἵππος ἐπτοημένος καὶ πρὸς τὴν θάλασσαν τρέχων (2).

Τὸ μυθώδες ὅμως τοῦ εἰς τὸν μέγαν μαγίστορα ἀποδιδόμενου ἄθλου ἀποδείκνυται νομίζομεν οὐχὶ ἐκ τῆς κωσικῆς παραδόσεως, ἣτις ὡς καὶ παρακατιόντες θὰ ἴδωμεν ἐστὶν ὅλως ἄσχετος αὐτῷ, ἀλλ' ἐξ ἄλλων ἐνδείξεων πειστικωτέρων καὶ ἀσφαλεστέρων. Ἡ παλαιότατη μνεία τῆς ἐν Ῥόδῳ δρακοντοκτονίας εὔρηται, καθ' ὅσον ἡμεῖς τοῦλάχιστον γινώσκομεν, ἐν χειρογράφῳ χρονικῷ τοῦ Ἐλευθερίου, ῥοδίου μοναχοῦ θανόντος τῷ 1545, ἥτοι δύο ἀκριβοῦς αἰῶνας μετὰ τὴν ἀνάρρησιν τοῦ Gozon εἰς μέγαν μαγίστορα· ἀναφέρεται δ' ἐν αὐτῷ ὁ τοῦ δράκοντος φόνος ἀπλῶς ἄνευ λεπτομερειῶν (3). Κατὰ τὸ 1637 ὁ Thevenot εἶδεν ἐν μιᾷ πύλῃ τῆς Ῥόδου (porte de la marine) καθηλωμένην

(1) Ὁ κ. Σάθας παραπέμπει εἰς Haimey, Hist. de l'empire ottoman τ. III σ. 273 (τῆς ἑλληνικῆς μεταφρ. τοῦ κ. Κροικιᾶ τ. II σ. 495).

(2) Ἐν τῇ τοιχογραφίᾳ ταύτῃ, ἣν ἐκ τουρκικῆς τινὸς οἰκίας ἀντέγραψε πιστῶς ὁ Rottiers (Monumens de Rhodes 1828 πίν. 28) οὐδαμῶς φαίνεται θάλασσα. Ὁ ἵππος, πεσόντος τοῦ ἀναβάτου, συνορᾷ τῇ παρὰ Vertot διηγήσει, τρέχει ἀδέσποτος ἐν τῇ πεδιάδι· ἄλλως δ' ἄσχετα ὅλως τῇ παρὰ Mandevillo μύθῳ εἰσὶν ὅ τε παριστάμενος θεράπων καὶ οἱ δύο κύνες τοῦ ἱππότη. Ὁ κ. Σάθας εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν ἀτελέστερον ἀντίγραφον δημοσιευθὲν, κατὰ τὴν παρὰ Rottiers εἰκόνα, ἐν Laeroix, Pes de la Grèce πίν. 22.

(3) Παρὰ Rottiers, Description des monumens de Rhodes. Brux. 1830 σ. 245.

τὴν κεφαλὴν τοῦ θηρίου (1)· τὴν κεφαλὴν ταύτην εἶδε περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΖ' αἰῶνος καὶ ὁ φλαμανδὸς περιηγητὴς Δάππερ (2), ἐσώζετο δὲ μέχρι τοῦ 1837, καὶ πολλοὶ τῶν περιηγητῶν βλέποντες αὐτὴν ἐπίθοντο ὅτι ὄντως ὑπῆρξέ ποτε ὁ τρομερὸς δράκων (3).

Ἐν ἐκτάσει διηγείται τὴν ἱστορίαν τοῦ ἐν Ῥόδῳ φόνου τοῦ δράκοντος ὑπὸ τοῦ Gozon, μετὰ πολλῶν μυθικῶν λεπτομερειῶν, ὁ κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος (1726) γράψας τὴν ἱστορίαν τοῦ τάγματος τῶν Ἰωαννιτῶν Vertot (4)· τούτου δὲ τὴν διήγησιν παρέλαβον πολλοὶ μετ' αὐτὸν συγγραφεῖς (5). Ὑπάρχουσιν οἱ φρονουῦντες, ὅτι ἡ διήγησις δὲν εἶναι παντελῶς ἐστερημένη ἱστορικῆς βάσεως, ἐπάγοντες εἰς ἐνίσχυσιν τῶν λόγων τῶν τὴν ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Gozon ἀπεικόνισιν τῆς δρακοντομαχίας (6) καὶ τὴν ὑπὸ τοῦ Rottiers εὑρεθεῖσαν τοιχογραφίαν, ἣν ὑπολαμβάνουσι γραφεῖσαν ὑπὸ συγχρόνου τῷ μεγάλῳ μαγίστρῳ ἐκείνῳ ζωγράφου. Ἄλλ' ὅτι ὑπῆρχε τοιαύτη παράστασις ἐπὶ τοῦ πρὸ μακρῶν χρόνων καταστραφέντος τάφου τοῦ Gozon οὐδαμῶθεν βεβαιούται, ἀπιθανώτατον δὲ ὅτι ἡ τοιχογραφία εἶναι τοῦ ΙΔ' αἰῶνος· ὡς δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν ἐκ τῆς τέχνης αὐτῆς εἶναι πολλῶ μεταγενεστέρα. Ἔτεροι πάλιν λέγουσιν ὅτι ὁ μῦθος ἐπλάσθη ἐκ τῆς ἐν τῇ πύλῃ ἀνηρτημένης κεφαλῆς, ἣτις ἦν κατὰ τινὰς καρχαρίου, κατ' ἄλλους δὲ κροκοδείλου, καὶ ὑποθέτουσιν

(1) Thevenot, Voyages 3^e ed. Amsterdam, 1727 κεφ. 73 σ. 371-2.

(2) Ἐν Πύλῃ Ἁγίου Γεωργίου. Dapper, Description des isles de l'Archipel. Amsterdam, 1703 σ. 98. (Ὁ αὐτὸς διηγεται καὶ τὰ κατὰ τὴν δρακοντοκτονίαν).

(3) Ὁ Berg (Die Insel Rhodus. 1864 σ. 90) λέγει ὅτι κατὰ τὰς μαρτυρίας γερόντων, ἡ κεφαλὴ ἐν τῇ ὑπερθύρῳ τῆς πύλης τοῦ ἁγ. Ἰωάννου εὕρισκομένη κατέπεσε κατὰ τὴν ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν. Τοῦτο ὅμως εἶναι ἀνακριβές, διότι εἶδον αὐτὴν τῷ 1828 ὁ Rottiers (ἐνθ. ἀν. σ. 236) καὶ τῷ 1831 οἱ Michaud καὶ Poujoulat (Correspondance d'Orient τ. IV σ. 21). Οἱ τελευταῖον περὶ τῆς νήσου Ῥόδου γράψαντες Biliotti et Cottret (L'Isle de Rhodes. Rhodes, 1881 σ. 152) βεβαιοῦσιν ὅτι τὸ κρανίον ἐσώζετο μέχρι τοῦ 1837, καθηλωμένον ἐν τῇ πύλῃ d'Aniboise, ὅτε ἀνοικοδομουμένου τοῦ φρουρίου ἐρρίφη. — Ὁ Dumont (Voyage du Levant) ὅστις μέχρι τῆς μεταβάσεώς του εἰς Ἱόνδον ἀθεοῖρει μυθώδη τὴν περὶ τοῦ Gozon διήγησιν, ἐπέσθη περὶ τῆς ἀληθείας ὅτι εἶδε τὴν κεφαλὴν (Michaud αὐτ.)

(4) Vertot, Histoire de l'ordre des Johannites. τ. II βιβλ. V. σ. 24. κ. 4.

(5) Eug. Flandin, Rhodes κεφ. 6. — Darche, St. Georges. σ. 174 κ. 4. — « Περὶ τοῦ ἐν Ῥόδῳ ὄφρατος. » (Πανδώρα. τ. Δ'). — Κ. Ν. Σάθας, περὶ δύο ὄφρατων ἐν Ἰλισσῷ τ. Α' (1868) σ. 237-238. — Schiller's, Der Kampf mit dem Drachen (Ballade).

(6) Michaud et Poujoulat ἐνθ. ἀν. IV σ. 22.

ὅτι τὸ φονευθὲν τέρας ἦν κροκόδειλος ἐκ τῆς γείτονος Αἰγύπτου μετακομισθεὶς ἐν ἔρματι πλοίου (1), ἢ ὅτι ἡ κεφαλὴ ἀπέμεινε ἐκ σκελετοῦ κροκόδειλου, οἷους συνείθιζον νὰ ἐκθέτωσιν ἐν τοῖς καταστήμασιν αὐτῶν οἱ παλαιοὶ φαρμακοποιοὶ (2). Ἔλος ὁ Βιλιώτης ἐν τῷ νεωτάτῳ αὐτοῦ περὶ Ῥόδου συγγράμματι ὑποστηρίζει ἐκθύμως τὴν ἀλήθειαν τῆς διηγήσεως, ἀναφέρει δὲ καὶ παράδοσιν τινα τῶν σημερινῶν Ῥοδίων, ἣτις ὅμως οὐδαμῶς φέρει τὰ στοιχεῖα δημώδους παραδόσεως, εἶναι δὲ ἀπαράλλακτος σχεδὸν τῇ ἀφηγήσει τοῦ Βερτώ. Κατὰ τὴν παράδοσιν ταύτην τὸ τέρας ἐφώλευεν ἐν σπηλαίῳ παρὰ τὸ Σαντουρλῆ, τότε Μαυρας καλουμένῳ ἦν δ' ὡσεὶ κροκόδειλος μέγας, ὅμοιος ταῖς μεγάλαις σαύραις, αἵτινες ὄρωνται ἐν θέρει ἐπὶ τῶν παλαιῶν τοίχων· ἐκτὸς δὲ τῶν ποδῶν καὶ τῶν ὀνύχων εἶχε καὶ δύο μικρὰς πτέρυγας· εἶχε δὲ κεφαλὴν μακρὰν καὶ πλακωτὴν, ὡτα ἡμιόνου, πυρίνους ὀφθαλμούς, μέγεθος ἵππου καὶ σιδηρόχρουν φολιδωτὸν δέρμα· ὁ αὐτὸς δ' ἀναφέρει καὶ παράδοσιν τινα τῶν ἐν τῇ νήσῳ Ἰούρκων, παντελῶς διάφορον τῆς τῶν Ἰωαννιτῶν· ὅτι δηλαδὴ εἰς δερβίσης ἀναλαβῶν νὰ ἐξολοθρεύσῃ τὸν λυμαινόμενον τὴν Ῥόδον δράκοντα, ἐφόρτωσε τεσσαράκοντα ἄγους μὲ ἀσβεστον καὶ ἔφερεν αὐτοὺς πλησίον τῆς φωλεᾶς τοῦ δράκοντος· οὗτος κατεβρόχθισε ὑποζύγια μετὰ τῶν φορτίων των, ἀλλ' ὅτε ὅπως κατασβέσῃ τὴν δίψαν του ἔπιεν ἐκ τοῦ παρακειμένου ἔλους, ἤναψεν ἡ ἀσβεστος καὶ ἔκαυσεν αὐτόν (3).

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω καταδεικνύται, ὅτι ὁ μῦθος περὶ τοῦ Ῥοδίου δράκοντος ἀνάγεται εἰς τὸν κύκλον τῶν μύθων περὶ δρακοντοκτόνων ἡρώων, οὗ ὁ ἀρχαιότατος τύπος εὔρηται ἐν τοῖς ὕμνοις τοῦ Ῥίγ Βέδα, τοῖς ὕμνοισι τὴν νίκην τοῦ Ἰνδρα κατὰ τοῦ Ἡρίρα. Ὁ κύκλος οὗτος ἀσχετος ὢν τῷ ἐτέρῳ περὶ ὄφρομόρφων παρθένων, εἰς ὃν ἀνάγεται ὁ κωακὸς μῦθος περὶ τῆς κόρης τοῦ Ἰπποκράτους, περιλαμβάνει παμπόλλους μύθους τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς μυθολογίας. Τούτων ἱκανὰ λείψανα περιεσώθησαν ἐν τοπικαῖς παραδόσεσι τοῦ καθ' ἡμᾶς λαοῦ,

(1) Ross, Inselreisen τ. III σ. 94.

(2) Berg, Die Insel Rhodus σ. 86 κ. ε. — Ἰβλ. καὶ τοὺς ἐξῆς συγγραφεῖς αἵτινες παραδέχονται ἱστορικὴν ὀπωσδήποτε βέβαιον τοῦ μύθου: Lacroix, Des de la Grèce σ. 456-457. — Rottiers, Description des monumens 1830 σ. 239-245. — Guérin, Rhodes σ. 45. — Salverte, Des sciences occultes. Nol. A. §. 10. — II. Λάμπρον ἐν Πανδώρα τ. ΙΓ' σ. 402.

(3) Biliotti Vno. ἀν. σ. 146-155.

ὧν κυριώταται εἰσιν ἐκτὸς τῶν περὶ δρακοντοκτόνων ἀγίων καὶ ἰδία τοῦ ἀγίου Γεωργίου, αἱ περιβεβλημένοι οὕτως εἰπεῖν ἱστορικὸν χρίσμα· οὕτως ἐν Τραπεζοῦντι πιστεύουσιν, ὅτι ὁ βασιλεὺς Ἀλέξιος, πιθανώτατα ὁ Γ', ἀπέκτεινε δράκοντα ἐμφωλεύοντα εἰς ἀπόστασιν ὥρας ἀπὸ τῆς πόλεως, ἐξ οὗ καὶ ἡ πλησίον πηγὴ ἐξ ἧς ἔπιε τὸ θηρίον δρακοντοπέγαδον μέχρι σήμερον ὀνομάζεται (1). Ἐν Κεφαλληνίᾳ κατὰ τινα παράδοσιν δύο ἀδελφοὶ Βρεσκάνοι καλούμενοι ἐφόνευσαν τῷ 1509 φοβερὸν δράκοντα φωλεύοντα ἐν τῷ δάσει τοῦ ἀγίου Νικολάου εἰς τὸ Ἀνεμοδοῦρι, κατατρώγοντα δὲ κτήνη καὶ ἀνθρώπους· ὡς ἀναφέρει ἐπίσημον ἔγγραφο τοῦ τότε προβλεπτοῦ Φαντίνου Μαλιπιέρου, δι' οὗ παραχωρεῖται ἐν φέουδον τοῖς ἀνδραγαθήσασιν ἀδελφοῖς «ὁ φονευθεὶς » δράκων ἐξισοῦτο κατὰ τὸν ὄγκον μὲ δύο βόας, καὶ κατεβρόχθιζεν » εὐκόλως ὀλόκληρον ἄνθρωπον· τὸ μῆκος αὐτοῦ ἦτο ἐπτὰ πηχῶν καὶ » εἰς ἐκάστην τῶν πλευρῶν εἶχε μίαν πτέρυγα· κατεκάη δὲ πρὸ τοῦ » ναοῦ τοῦ ἀγίου Νικολάου » (2). Ἐν τῷ Μεγάλῳ σπηλαίῳ τῆς Ἀχαΐας ἀστραπὴ ἐξακοντισθεῖσα ἐκ τῆς εἰκόνης τῆς Παναγίας, ἣτις κατὰ τὴν παράδοσιν ἐγράφη ὑπὸ τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Λουκά, ἔκτεινε τὸν ἐν τῷ σπηλαίῳ φωλεύοντα δράκοντα (3), οὗ τὸ κρανίον φυλάσσεται ἀκόμῃ ἐν τῇ μονῇ, διότι οὐ πρὸ πολλῶν ἐτῶν μοι τὸ ἐπέδειξαν οἱ μοναχοί. Συνελόντι δ' εἰπεῖν ἐν πάσῃ σχεδὸν γωνίᾳ τῆς Ἑλλάδος εὔρηται τοιοῦτοι μῦθοι· καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Κῷ διηγοῦντο κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Bondelmonte παρόμοιον τινα (4), πρὸς ὃν μᾶλλον καὶ οὐχὶ πρὸς τὸν Ῥόδιον ἐδύνατο ὁ κ. Σάθας νὰ συσχετίσῃ τὸν περὶ τῆς κόρης τοῦ Ἰπποκράτους.

Ὁ Γραοὺλ Ροσέτ (5) εἰκάζει ὅτι ὁ Ῥόδιος μῦθος περὶ τοῦ δρακοντοκτόνου Ἰππότου ἐπήγαγεν ἐκ τοῦ παλαιοῦ περὶ Φόρβαντος, ὅστις μεταπεμφασμένων τῶν Ῥοδίων κατὰ μαντείαν ἀνεῖλε τοὺς ὑπερμεγέ-

(1) Fallmerayer, Fragmente aus dem Orient. 1845 τ. I σ. 140. — Τριανταφυλλίδου, οἱ Φιγαῖδες. Ἄθ. 1870 σ. 38.

(2) Κ. Ν. Σάθας ἐν Ἰλλισσῇ τ. Α' σ. 238-9. — Βλ. περιληψιν τοῦ ἐγγράφου ἐν Ἀθήνῃ (περιοδ. Κεφαλληνίας) ἔτ. Α'. Ἰαν. 1883 σ. 317-319.

(3) [Κ. Οἰκονόμου] Κριτικὸν ἢ προσκυνητᾶριον τῆς ἱερᾶς μονῆς τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου. Ἄθ. 1840 σ. 48.

(4) Bondelmonte σ. 103 ἐκδ. Sinner.

(5) Raoul Rochette, Hist. critique des colonies grecques τ. I σ. 339. Πρὸς καὶ Hammer ἐνθ. ἀν.

θεις ὄφεις, τοὺς πολλοὺς τῶν ἐγχωρίων διαφθείραντας, καὶ τὴν νῆσον ἠλευθέρωσε τοῦ φόβου (1). Νομίζομεν ὅτι οὐδεμία ἀνάγκη νάνατρέξωμεν εἰς χρόνους ἀπωτάτους, ὅπως ἀνεύρωμεν τὴν ἀρχὴν τοῦ νεωτέρου ῥοδίου μύθου· οὗτος εἶναι ἴσως ἰδιαιτέρα μορφή, τοπικὸν ἐν Ῥόδῳ προσλαβοῦσα χαρακτῆρα, τοῦ κοινοτάτου καὶ γνωστοτάτου μύθου περὶ τοῦ δρακοντοκτόνου ἁγίου Γεωργίου. Ἐὴν εἰκασίαν ταύτην ἐνισχύουσιν αἱ σωζόμεναι ἐν Ῥόδῳ εἰκόνες τοῦ ἁγίου, αἱ ἐπὶ τῶν χρόνων τῆς κυριαρχίας τῶν ἱπποτῶν ποιηθεῖσαι. Ἐὴν τίνι ἀναγγλύφῳ ἀπεικονίζεται ὁ ἅγιος κτείνων τὸν δράκοντα, κάτωθεν δ' αὐτοῦ εἰσὶ γεγλυμμένα τὰ οἰκόσημα πολλῶν ἱπποτῶν (2). Παλαιὰ δέ τις τοιχογραφία ἀπεικονίζει αὐτὸν ἔφιππον φονεύοντα τὸν δράκοντα, φέροντα δὲ πανοπλίαν Ἰωαννίτου ἱππότη (3). Εὐχερεστία δ' ἦν ἡ ἐν ταῖς παραδόσεσι τοῦ λαοῦ μετάπτωσις τοῦ ἐν σχήματι ἱππότη ἁγίου εἰς ἀληθῆ ἱππότην τοῦ τάγματος.

Προτοῦ νὰ περάνωμεν τὸν λόγον ἀναγκαῖον κρίνομεν νὰ προσθέσωμεν ὀλίγας παρατηρήσεις εἰς ὅσα ὁ κ. Σάθας γράφει περὶ τῆς λατρείας τοῦ Ἀχιλλέως καὶ τῶν περὶ αὐτοῦ μύθων κατὰ τοὺς μέσους χρόνους· διότι ἐκ τούτων ὀρμώμενος ἐπαναλαμβάνει ὅσα καὶ προγενεστέρως ἔγραψε περὶ τοῦ πρὸς τοὺς κατοίκους τῆς κυρίως Ἑλλάδος μίσους τῶν βυζαντινῶν καὶ εἰς ἐθνολογικὰ πορίσματα καταλήγει οὐχὶ ἀσφαλῆ καθ' ἡμᾶς.

Οἱ περὶ Ἀχιλλέως μῦθοι ὡς ἀποφαίνεται ὁ κ. Σάθας, ἦσαν διαδομένοι ἐν Ἰπείρῳ, ἐν Ἀκαρνανίᾳ καὶ ἐν Ἀττικῇ. Ἰνωστὸν, προστίθησιν, ὅτι διὰ τοῦ ἱεροφάντου Νεστορίου ἡ λατρεία αὐτοῦ εἰσῆχθη εἰς Ἀθήνας κατὰ τὰς ἀρχὰς (γράφει περὶ τὰ τέλη) τῆς Δ' ἑκατονταετηρίδος· τὸ δὲ φάσμα αὐτοῦ ἐπιφανὲν παρὰ τὸ ἄγαλμα τῆς Προμάχου ἐφόβησε τὸν Ἀλάριχον. Ἀλλὰ τὰ γεγονότα ταῦτα ἀναφερόμενα εἰς χρόνους, καθ' οὓς οἱ Ἀθηναῖοι ἐνέμενον πιστοὶ εἰς τὴν παλαιὰν Ὀρηκεῖαν, οὐδαμῶς ἀποδεικνύουσιν ὅτι οἱ περὶ Ἀχιλλέως μῦθοι διετηρήθησαν καὶ παρ' αὐτοῖς ἐκχριστιανισθεῖσιν. Ἐπίσης ἀξιά-

(1) Διόδωρ. Σικελ., Β, 58. — Hygin., Poet. Astr. 14.

(2) Berg, Ithodus εἰκ. 13 σ. 91.

(3) Rottiers, Monumens de Rhodes πίν. 61. Description σ. 370.

σιμὸν ἐστίν, ὅτι «ἐν αὐτῷ τῷ Βυζαντίῳ ἀπαντῶσιν ἔχνη τῆς λατρείας τοῦ Ἀχιλλέως.» Ὁ χαλκοῦς ἀνδριὰς τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ, ὃν ἀναφέρει πρὸς βεβαίωσιν τῶν λόγων του, ἀποδεικνύει μόνον ὅτι ὁ ποιήσας αὐτὸν καλλιτέχνης ἐμιμήθη τὸν καλλιτεχνικὸν τύπον τῶν ἀρχαίων παραστάσεων τοῦ Ἀχιλλέως, ἐπόμενος τῇ συνηθείᾳ προγενεστέρων καλλιτεχνῶν, οἵτινες ἀπεικόνιζον Ῥωμαίους αὐτοκράτορας κατὰ τὸν τύπον Θεῶν, Θεαινῶν καὶ ἡρώων. Τὸ περὶ τοῦ ἀνδριάντος τούτου χωρίον τοῦ Προκοπίου εἶναι σαφέστατον, καὶ δὲν ἐπιδέχεται ἄλλην ἐξήγησιν, ὡς ἡ λατινικὴ μετάφρασις αὐτοῦ, ἐν ἣ γίνεται χρῆσις τῆς λέξεως cultus, δύο διάφορα πράγματα σημαίνουσης, στολὴν καὶ λατρείαν. Ἐχει δὲ τὸ χωρίον τοῦ Προκοπίου ὡς ἐξῆς: «ἔσταλται δὲ Ἀχιλλεὺς ἡ εἰκὼν· οὕτω γὰρ τὸ σχῆμα καλοῦσιν ὅπερ ἀμπέχεται.» (1)

Ἢ τῶν Ἑλλήνων ἐμμονὴ εἰς τὰ πάτρια προεκάλεσεν ὡς εἰκὸς, τὴν ἀντίδρασιν τῆς Ἐκκλησίας, ὃ δὲ ἐπίσημος κόσμος τοῦ Βυζαντίου ἐπέτιθετο κατὰ τῶν κατοίκων τῆς Ἑλλάδος καὶ ὑβρίζεν αὐτούς, κατὰ τὸν κ. Σάθας. «Πρὸς τὸν σκοπὸν,» λέγει, «τοῦ νὰ ἐξαλείψωσιν ἀπὸ τῆς μνήμης τοῦ λαοῦ πᾶν ἔχνη τῆς ἀρχαίας παραδόσεως προέβησαν καὶ μέχρι τοῦ σημείου τοῦ νὰ ἐπινοήσωσι μύθους ὑπεργελοῖους. Τὸ πρῶτον τότε κατηνέχθη τραῦμα βαρὺ κατὰ τῆς ὑπερηφανίας τῶν Ἑλλήνων μαθόντων ὅτι οἱ πρόγονοὶ των ἦσαν καὶ νοὶ κακοῦργοι. Διὰ τοῦ ἡμιστά εὐσυνειδήτου καλάρμου τῶν Βυζαντινῶν ὁ τάλας ἐκεῖνος Ἀχιλλεὺς μετεμορφώθη αἰφνης εἰς ὠμὸν Σκυθὴν, ἀπελαθέντα δι' ἐγκλήματα τῆς Σκυθίας. Κατὰ τὸν Ῥζέτζην, ὁ ἐξόριστος οὗτος ἐβασίλευσεν ἐν Ἀργεὶ τῷ Πελασγικῷ· βυζαντιακῇ δέ τις παρένθεσις ἐν τῇ βίβλῳ Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου μετέθεσε τὸ Ἀργος ἐκεῖνο εἰς Σκυθίαν. Ἀφ' οὗ δὲ τοιοῦτον ἠκολούθουν σύστημα, εὐνόητον εἶναι διατὶ οἱ καθ' ὅλον τὸν μεσαιῶνα ἐγκαυχώμενοι ὅτι ἦσαν ἀληθεῖς Ἕλληνες παρίστανται ὑπὸ τῶν βυζαντινῶν μύθων ὡς ἀπόγονοι Σλάβων καὶ Βουλγάρων. Ἀφοῦ ὁ ἀκραίως φνέστατος τύπος Ἕλληνας, ὁ Ἀχιλλεὺς ἐγένετο Γαυροσκύθης, τί οὐκ ἦσαν οἱ ἀπόγονοι αὐτοῦ; Ἐὴν ἀπόκρισιν εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο παρέχει ἡμῖν ἀφελῆς χρονογράφος, ὁ Ἰωάννης Μαλάλας: (σελ. 97) «Bonn.) Τῶν λεγομένων Μυρμιδόνων τότε, γυνὴ δὲ λεγομένων

(1) Προκόπ., π. κτισμ. Α, 2. τ. Γ' σ. 182 Βόνν.

» Βουλγάρων. Σοφώτερος τούτου συγγραφεὺς ὁ Ἰωάννης Τζέτζης
 » βεβαιοῖ ὅτι οἱ Μυρμιδόνες ἦσαν μίγμα Οὐνων καὶ Βουλγάρων (Οὐ-
 » νων, Βουλγάρων στράτευμα τῶν Μυρμιδόνων ἄγων.) Ἄλλ' ἐπι-
 » ληθεὶς ὧν εἶπε, προστίθῃσι κατωτέρω, ὅτι οἱ μὲν Βούλγαροι
 » ἦσαν οἱ παλαιοὶ Παίονες, ἐν ᾧ οἱ Μυρμιδόνες ἦσαν Ἕλληνας. Ἄλλὰ
 » Μιχαήλ ὁ Ἀταλειάτης ἐμμένει πιστότερος εἰς τὸν βυζαντιακὸν μῦ-
 » θον ἀποκαλῶν τὸν ἡγεμόνα τῶν Βουλγάρων ἀρχοῦντα τῶν Μυρ-
 » μιδόνων. »

Ὁ κ. Σάθας ὑπολαμβάνει μοχθηρίαν τὴν ἀμάθειαν καὶ ἀκρισίαν·
 ἂν οἱ βυζαντινοὶ ἠκολούθουν σύστημά τι, τοῦτο δὲν ἦτο σύστημα ἐξευ-
 τελισμοῦ τῶν Ἑλλήνων, ἀλλὰ σύστημα ἀνοήτου εὐημερικῆς ἐξηγή-
 σεως τῶν παλαιῶν μύθων. Ἀκατανόητον δὲ θὰ ἦτο πῶς αὐτοὶ ἐκαί-
 νοι οἱ συγγραφεῖς οἱ Μυρμιδόνας τοὺς Βουλγάρους καὶ Σκυθὴν τὸν
 Ἀχιλλέα ὀνομάζοντες, ἀναγράφουσι διαπρεπεῖς ἀρετὰς αὐτοῦ, ἐκτὸς
 ἂν παραδεχθῶμεν ὅτι ἐζήτουν οὐχὶ νὰ ἐξευτελισῶσι τοὺς Ἕλληνας,
 ἀλλὰ νὰ ἐξυμνήσωσι τοὺς Βουλγάρους. Τὸν Ἀχιλλέα ὁ Μαλάλας
 συναριθμεῖ ἀλλαχοῦ τοῖς Ἕλλησιν ἀρχηγοῖς καὶ τὴν πατρίδα αὐτοῦ
 Ἄργος τῆς Ἑλλάδος ὀνομάζει (1) καὶ ἐγκωμιάζει τὴν ἀνδρείαν καὶ
 τὰς λοιπὰς ἀρετὰς αὐτοῦ (2). Ὁ δ' εὐήθης Ἱερμονιακὸς, ὁ λέγων περὶ
 Ἀχιλλέως, ἐν τῷ κεφαλαίῳ « περὶ τῆς σημασίας τῶν συναχθέντων
 κριπτῶν Ἑ.λ.λ.ῶν », ὅτι εἰς τὴν ἐπὶ Ἰρλίαν στρατείαν

φέρει στράτευμα Βουλγάρων
 Οὐγγρων τε καὶ Μυρμιδόνων, (3)

στρεβλώνει ἀλλαχοῦ τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν διὰ νὰ ἐξυμνήσῃ τὴν
 ἀνδρείαν αὐτοῦ διὰ καταλήλων ἐπιθέτων, οἷον λ. χ. τὸ μεγαυτε-
 θμιανόχειρ. (4) Ὅθεν οὐχὶ ὅπως ὑβρίσωσι τοὺς κατοίκους τῆς Ἑλ-
 λάδος, ἀλλὰ δι' ἄλλον λόγον ὀνομάζουσιν οἱ βυζαντινοὶ Σκυθὴν τὸν
 Ἀχιλλέα, καὶ τὰ σκυθικὰ καλούμενα ἔθνη ταυτίζουσιν τοῖς Μυρμιδόσιν
 ὧν ἦρχεν ὁ Ἀχιλλεύς. Ἦν δ' ὁ λόγος οὗτος ἡ μανία πρὸς ἱστορικὴν
 ἐρμηνείαν τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν μύθων· οἱ βυζαντινοὶ χρονογράφοι,

(1) Μαλάλα σ. 108. 111. 129 καὶ ἀλλ. Βόνν.

(2) αὐτ. σ. 122. 123. 131. 132.

(3) Μαυροφρύδου, ἐκλογή μνημείων, σ. 107.

(4) αὐτ. σ. 145.

οἱ θαυμάζοντες τὴν σοφίαν τοῦ εὐημερικοῦ Παλαιφάτου καὶ αὐτὸν τὸν
 Δία λέγοντες Ἀσσύριον, ἵνα τὸν παραστήσωσιν ὡς ἱστορικὸν πρόσω-
 πον, ἦτο ἐπόμενον νὰ πλάσωσι παραπλήσια καὶ περὶ Ἀχιλλέως, ἀφ'
 οὐ μάλιστα οὕτω ποιῶντες δὲν ἀπεμακρύνοντο πολὺ τῆς ἀρχαίας μυ-
 θικῆς παραδόσεως. Ἡ σύνδεσις τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἀχιλλέως μετὰ
 τῶν Σκυθῶν δὲν εἶναι κακόβουλος ἐπίνοια τῶν Βυζαντινῶν, σκοποῦσα
 τὸν ἐξευτελισμὸν τῶν Ἑλλήνων, ὡς πιστεύει ὁ κ. Σάθας. Κατὰ τὰ
 τέλη τῆς Ζ' ἑκατονταετηρίδος π. Χρ. ὁ Ἀλκαῖος ἔλεγε τὸν Ἀχιλλέα
 ἄνακτα τῶν Σκυθῶν.

Ἀχιλλεῦ, ὃ γὰρ Σκυθίας μέδεις. (1)

Καὶ τοῦτο διότι κατὰ παλαιότατον μῦθον, ἀναφερόμενον καὶ ὑπὸ
 τῶν κυκλικῶν ποιητῶν (2), τὸν Ἀχιλλέα θανόντα ἀναρπάσασα ἡ Θέτις
 διεκόμισεν εἰς τὴν Λευκὴν νῆσον ἐν τῷ Εὐξείνῳ· ἔκειτο δ' ἡ νῆσος
 αὕτη πρὸς ἄρκτον τῶν ἐκβολῶν τοῦ Δανουβίου, πρὸς τῇ ἀξένῳ πλευρᾷ
 τῆς Σκυθίας, καὶ ἦν ὡς ἐκ τῶν περιγραφῶν τῶν ἀρχαίων γεωγράφων
 συνάγεται αὕτη ἡ καλουμένη νῦν Φειδονῆσι (3)· ἐμυθεύετο δ' ὅτι ἐν
 ταύτῃ ἐβίβου ὁ Ἀχιλλεὺς μετὰ τῆς Ἰστένης, καὶ ἔθυσον αὐτῷ οἱ προ-
 σορμιζόμενοι ναυτίλοι· τοὺς μύθους τούτους ἀναφέρουσι πᾶμπολλοὶ
 τῶν παλαιῶν συγγραφέων (4), εὐεξήγητος δ' ἐστὶ ἡ συνωδὰ τῷ εὐη-
 μερικῷ συστήματι μετάπλασις αὐτῶν ὑπὸ τῶν βυζαντινῶν συγγρα-
 φέων, τοσοῦτῳ μᾶλλον καθ' ὅσον ἐκτὸς τῶν περὶ τῆς Λευκῆς νήσου
 μύθων τὸ τοῦ Ἀχιλλέως ὄνομα ἀπαντᾷ καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Σκυθικῆς, καὶ
 τοπικὰ ὀνόματα φέρονται, οἷα Ἀχιλλεῖος δρόμος, Ἀχιλλεῖος κόμη
 κλπ. Ὅθεν πρόδηλον εἶναι, ὅτι δὲν ἐσχέτισαν πρῶτοι τὸ ὄνομα τοῦ
 Ἀχιλλέως μετὰ τῶν Σκυθῶν οἱ βυζαντινοὶ, καὶ ὅτι δὲν ἐνόθευσαν
 ἀρχαῖα κείμενα, ὅπως παράσχωσι κύρος εἰς τὰς ὑβρεῖς τῶν κατὰ τῶν
 Ἑλλήνων. Λέων ὁ Διάκονος, ἐν ἐπὶ τῷ αὐτῷ κακοθηεῖα καταγγέλλει
 ὁ κ. Σάθας, ἀναφέρει μὲν χωρίον ἐκ τοῦ Περίπλου ὡς λέγει τοῦ Ἀρ-
 ριανοῦ, καθ' ὃ ὁ Ἀχιλλεὺς ἦν Σκυθῆς ἐκ τῆς Μυρμηκιδῶνος καλουμέ-
 νης πολίχνης παρὰ τὴν Μαιῶτιν λίμνην κειμένης, καὶ τὸ χωρίον τοῦτο

(1) Ἀπόσκ. 48 Bergk (19 Matth.) Παρ' Ἰώσταθ., εἰς Διον. περιήγ. 306.

(2) Ὑπὸ τοῦ Ἀρκίνου ἐν Αἰθιοπίδι. (Φωτ. βιβλ. 299).

(3) O. Müller, εἰς Ἀρριαν. περίπλ. 32. (Geographi Graeci minores I εκδ. Παρισίων Didot).

(4) Βλ. τὰς μαρτυρίας πάντων τῶν συγγραφέων παρὰ Müller αὐτ.

δὲν εὑρίσκεται ἐν τῷ περισωθέντι Περίπλῳ τοῦ Ἀρριανοῦ· ἀλλ' ὁ βυζαντινὸς ιστοριογράφος δὲν παρεποίησε βεβαίως κείμενα, ἀλλ' ἐξέλαθεν ἴσως ὡς ἔργον τοῦ Ἀρριανοῦ τινὰ τῶν ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ φερομένων Περίπλων τοῦ Εὐξείνου· καὶ τοῦτο λέγομεν διότι ἐν ἐπιτομῇ τινι τοῦ Περίπλου τοῦ Ἀρριανοῦ, ἐπ' ὀνόματι μὲν αὐτοῦ φερομένη, ἀλλὰ καὶ πολλὰς περιεχούσῃ προσθήκας καὶ παρεμβολὰς, ἀναφέρεται ἡ πολίχνη Μυρμηκίων, ἧς οὐδαμῶς μνημονεύει ὁ τοῦ Ἀρριανοῦ Περίπλους.

Ἰκιστα δ' ἀποδεκτὰ φαίνονται ἡμῖν τὰ τολμηρὰ ἐθνολογικὰ συμπεράσματα, ἅτινα ἐξάγει ὁ κ. Σάθας ἐκ διδομένων τόσῳ ἀκροσφαλῶν. Ἐπειδὴ συγγραφεὺς τις τῶν μέσων χρόνων καλεῖ τοὺς ἐν Πελοποννήσῳ Μελιγγοὺς Μυρμιδόνας, ὁ κ. Σάθας λησμονῶν ὅσα ἐν τῇ αὐτῇ σελίδι γράφει περὶ τῶν Βυζαντινῶν οἵτινες Μυρμιδόνας ὠνόμαζον τοὺς Βουλγάρους καὶ ἄλλα σλαβικὰ ἔθνη, οὐ μόνον θεωρεῖ τοὺς Μελιγγοὺς γνησίους Ἕλληνας, ἀλλὰ καὶ τὸ ὄνομα αὐτῶν διατείνεται ὅτι εἶναι μετάφρασις τοῦ τῶν Μυρμιδόνων. Διότι οἱ τε Ἰζάκωνες καὶ οἱ Ἀλβανοὶ *μηλιγγόνι* λέγουσι τὸν μύρμηκα, ἐξ οὗ ἐτυμολογεῖται καὶ τὸ ὄνομα τῶν Μυρμιδόνων. *Μη(ε)λιγγόνι* λέγουσι τὸν μύρμηκα καὶ ἐν Μεσσηνίᾳ, ἐν Κρήτῃ καὶ ἀλλαχοῦ ἴσως· ἀλλὰ πρὶν ἢ πολυμηθῆ διὰ τοιούτων ἐτυμολογικῶν ὅπλων ἢ μέχρι τοῦδε κρατοῦσα γνώμη περὶ τῆς σλαβικῆς καταγωγῆς τῶν Μελιγγῶν, ἀναγκαῖον ἦτο νὰ ποδειχθῆ α') ὅτι τὸ ὄνομα τῶν Μυρμιδόνων ὡς ἔθνος διετηρήθη ἀπὸ τῶν ἠρωϊκῶν μέχρι τῶν βυζαντινῶν χρόνων, διότι μέχρι τοῦδε ἐγινώσκομεν ὅτι κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους οὐδὲν ἑλληνικὸν ἔθνος ἔφερε τὸ ὄνομα τοῦτο· β') ὅτι οὕτως εὐκόλως οἱ λαοὶ μεταφράζουσι τὰ ὀνόματά των, ἵνα διασώσῃ τὴν λησμονουμένην ἀρχικὴν ἐτυμολογίαν αὐτῶν· γ') ὅτι ἡ ἐτυμολογία τοῦ ὀνόματος τῶν Μυρμιδόνων ἐκ τοῦ μύρμηξ, ἧτις εἶναι βεβαίως παλαιὰ, εἶναι καὶ ὀρθή, διότι ἄλλοι παρῆγον τὸ ἔθνικόν τοῦτο ὄνομα ἀπὸ Μυρμιδόνος τοῦ Διός· δ') ὅτι ἡ λέξις *μηλιγγόνι* εἶναι ἑλληνική· καὶ ε') ὅτι ὁ βυζαντινὸς συγγραφεὺς δὲν ὠνόμασε τοὺς Μελιγγοὺς Μυρμιδόνας διὰ τὸν αὐτὸν λόγον, δι' ὃν οἱ ἄλλοι βυζαντινοὶ ἐκάλουν οὕτω τοὺς Βουλγάρους καὶ τὰ σκυθικὰ ἔθνη ἐν γένει, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐκ τῶν Μυρμιδόνων καταγωγὴν αὐτῶν.

Ἐξετάθη ἡμῖν εἰς μῆκος ὁ λόγος, διότι καίπερ ἀναγνωρίζοντες τὴν πολλὴν ἀξίαν τοῦ κ. Σάθας, καὶ τὴν εἰδικότητα ἣν ἐκτήσατο ἐν τῇ ἐρευνῇ ἱστορικῶν ζητημάτων, παμπληθεῖς ἐκδοὺς μέχρι τοῦδε σπουδαίας μελέτας καὶ πολυτιμοτάτην περισυναγαγῶν καὶ διασώσας ἱστορικὴν ὕλην, οὐδαμῶς ὁμως ἀσπαζόμεθα τὴν μέθοδον, ἣν ζητεῖ νὰ εἰσαγάγῃ εἰς τὴν ἱστορικὴν ἐρευναν. Ὁ κ. Σάθας φρονεῖ, ὅτι « μόνον » δι' εἰκασιῶν τολμηρῶν κάπως εἶναι κατορθωτὸν νὰ ἐξαχθῆ ὀλίγον » φῶς ἐκ τοῦ κυκεῶνος τῶν μύθων ». Διαφωνοῦντες δ' αὐτῷ ὡς πρὸς τοῦτο προσεπαθήσαμεν νὰ ποδειξώμεν ὅτι αἱ τολμηραὶ εἰκασίαι σκοτίζουσι ἀντὶ νὰ διαφωτίσωσι καὶ ἀπομακρύνουσιν ἀπὸ τῆς εὐθείας ὁδοῦ, μόνον δὲ διὰ τῆς ἐπιμελοῦς συλλογῆς τῆς σωζομένης ὕλης καὶ τῆς αὐστηρᾶς βασάνου ταύτης εἶναι δυνατὸν νὰ φθάσωμεν εἰς συμπεράσματα ὅπως οὖν ἀσφαλῆ.

Ν. Γ. ΠΟΛΙΤΗΣ.

ΑΝΕΚΔΟΤΟΣ ΛΟΓΟΣ

ΠΑΧΩΜΙΟΥ ΤΟΥ ΡΟΥΣΑΝΟΥ

ΠΕΡΙ ΔΙΣΙΣΙΑΙΜΟΝΙΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΑΙΤΕΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟΝ 15' ΑΙΩΝΑ.

Ὁ Παχώμιος Ρουσάνος κατέστη κατὰ πρῶτον γνωστὸς διὰ τοῦ Ἰταλοῦ Μιγγαρέλλη, δημοσιεύσαντος ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν τῆς Μαρκανῆς βιβλιοθήκης ναυμακῶν κωδίκων (1) διάφορα τῶν μικρῶν αὐτοῦ ἔργων καὶ ἄλλα ἀποσπάσματα ἐκ τῶν ἐμπεριεχομένων κυρίως ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. CXXV ἑλληνικῷ κώδικι, ὅστις κατὰ τινα ἐν αὐτῷ σημείωσιν ἀνήκειν εἰς τὴν βιβλιοθήκην τῆς μονῆς τοῦ μεγάλου Γεωργίου τῆς εἰς τὰ Κρηματὰ τῶν βουνῶν Ζακύνθου. Ὁ δὲ Μουστοξύδης κατέστησε γνωστότερον τὸν ἄνδρα ἀναδημοσιεύσας ἐν τῷ Ἑλληνορηνήμονί τινι τῶν ὑπὸ τοῦ Μιγγαρέλλη ἐκδοθέντων καὶ ἐκδοὺς τὸ πρῶτον τὰς τε ἐπιστολὰς αὐτοῦ καὶ ἄλλα ἔργα. Ἐν τούτοις δὲ πᾶσιν ἐξέχει

(1) Mingarelli, Graeci codices manuscripti apud Nanios.

ἡ ὑπὸ τοῦ Μιγγαρέλη τὸ πρῶτον ἐκδοθεῖσα τρίτη αὐτοῦ ὀμιλία περὶ τῆς ἐκ τῶν Γραφῶν ἀσφαλείας, καὶ ὅτι οὐκ αἴτιοι οἱ ταύτας συγγραφέμενοι τῆς ἀσφαλείας, ἀ.λ.λ' ἡ ἡμετέρα ἀμαθία καὶ ἀμέλεια, καὶ περὶ διδασκάλων. Ἡ ὀμιλία αὕτη εἶνε κατὰ τοῦτο ἀξία λόγου πολλοῦ, ὅτι διασώζει ἡμῖν πλείστας λέξεις καὶ διαλεκτικούς τύπους τῆς γλώσσης τῶν Ἑλλήνων τοῦ δεκάτου ἔκτου αἰῶνος κατὰ τὸ πρῶτον αὐτοῦ ἡμῖσι, καὶ δεικνύει τὸν ἄνδρα διατρέψαντα μὲν περὶ τὴν γνῶσιν τῆς πατρῴου γλώσσης, ζητήσαντα δὲ ὅσον ἦτο ἐν ἐκείνοις τοῖς χρόνοις ἐφικτὸν τὴν διὰ συγκρίσεως καὶ ἱστορίας τῆς γλώσσης ἐξήγησιν τῶν νεωτέρων λέξεων καὶ τύπων. Ἰντεῦθεν δικαίως ἐρρήθη ὅτι « εἰς τὸν Ρουσάνον ἀνήκει ἡ πρωτοβουλία τῆς συγκριτικῆς διερευνήσεως τῶν κατὰ τόπους ἰδιωματιῶν τῆς καθομιλουμένης γλώσσης, » ὑπὸ τοῦ Κοραῆ ἐπ' ἐσχάτων διὰ μακρῶν ἀναπτυχθείσης » (1). Ἀλλὰ τὸ περιεργὸν εἶνε ὅτι ὁ πρῶτος αὕτως εἰπεῖν οὕτως γλωσσολόγος τῆς νέας Ἑλλάδος εἶνε καὶ εἰς ἐκ τῶν πρώτων μελετησάντων τὰς προλήψεις καὶ δεισιδαιμονίας τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Βεβαίως δὲν πρέπει νάναμῶμεν παρ' αὐτοῦ τὸν τρόπον τῆς ἐρεύνης ὃν καθιέρωσεν ἡ σημερινὴ ἐπιστήμη, ἐξετάζουσα τὰ πράγματα χάριν αὐτῶν τῶν πραγμάτων καὶ ζητοῦσα διὰ τῆς συγκριτικῆς μεθόδου νὰ ἐξεύρῃ τὴν διάδοσιν καὶ ἐξάπλωσιν τῶν δημοδῶν προλήψεων καὶ ἰδεῶν, τὴν ἱστορίαν αὐτῶν καὶ τὴν γένεσιν. Ἡ ἀφορμὴ τῶν παρατηρήσεων τοῦ Ρουσάνου εἶνε ἄλλη τις. Οὐδαμῶς ὁμοιάζει τοὺς συγχρόνους ἡμῖν ἱεραποστόλους οἵτινες καίπερ ἀπερχόμενοι πρὸς διάδοσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ εἰς λαοὺς ἀπρωτάτους καὶ βαρβάρους, μελετῶντες τὰ ἦθη αὐτῶν καὶ τὰ ἔθιμα, τὰς προλήψεις καὶ τὰς δεισιδαιμονίας ἐκθέτουσι ταύτας ἀφηγηματικῶς ὡς τὸ πλείστον καὶ περιγραφικῶς. (1) Ρουσάνος ἔχει ἄλλοιόν τοῦ λόγου τὸν χαρακτήρα. (2) Ζακύνθιος μοναχὸς (2) ὁ ἐθισθεὶς εἰς τὴν πάλιν πρὸς τὸν Κερκυραῖον Ἰωαννίκιον Καρτάνον καὶ τὰ αἰρετικὰ αὐτοῦ δόγματα εἶνε κατ' ἐξοχὴν θεολόγος· διὸ θεολογικὴν ἔχουσι χροιάν καὶ αἱ ἐκθέσεις αὐτοῦ αἱ ἀφο-

(1) Σάθα Νεοελληνικὴ Φιλολογία σ. 150.

(2) Ὅτι ὁ Ρουσάνος ἦτο Ζακύνθιος ἐδήλωσε μὲν ἤδη ὁ Μουσταφίδης, ἀλλ' ἰδίως ἀπέδειξεν ὁ Ζακύνθιος Νικόλαος ὅστις διὰ μακρῶν καὶ πειστικώτατα τὰ κατὰ τὸν Ρουσάνον διελεύκανεν (ἰδ. Φιλολογικὰ Ἀνάλεκτα Ζακύνθου ὑπὸ Νικολάου Κατραμῆ ἀρχιεπισκόπου Ζακύνθου. Ἐν Ζακύνθῳ, 1880 σελ. 231 κ. ἑ.)

ρῶσαι εἰς τὴν γλώσσαν καὶ ἐθιμολογίαν τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὸν 15^ο αἰῶνα, ὃς ἐγνώρισε πλεύσας ἀπανταχόσε τοῦ Αἰγαίου. Οὕτως ἵνα μὲν ἀποδείξῃ ὅτι « οὐκ αἴτιοι οἱ τὰς θείας Γραφὰς συγγραψάμενοι τῆς ἀσφαλείας, ἀλλ' ἡ ἡμετέρα ἀμαθία » προκαλεῖ μὲν τοὺς ἄλλους ἐπὶ τὴν μελέτην τῆς ἰδίας γλώσσης, ἐξερευνᾷ δὲ αὐτὸς τὴν κατὰ τόπους διασπορὰν τῶν ἑλληνικῶν διαλέκτων, ἵνα δὲ ἐλέγξῃ τὴν τῶν πολλῶν ἀσέβειαν καὶ τὴν εἰς τὰ ἦθη τῶν ἐθνικῶν χρόνων ἐμμονὴν καταλέγει τινὰς τῶν περιεργωτάτων προλήψεων καὶ δεισιδαιμονιῶν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ἔχουσι λοιπὸν αἱ γλωσσικαὶ καὶ ἐθιμολογικαὶ αὐτοῦ μελέται οὐχὶ ἡσυχόν τινα καὶ ἐπιστημονικὸν χαρακτήρα, ἀλλ' ὕφος πολεμικόν· εἶνε σοφιστικὰ καὶ διαλεκτικὰ ἔργα ἀμύνης θεολόγου κατὰ τῆς κοσμικῆς πλάνης. Ἀλλὰ καὶ τοιαῦτα ὄντα ἀποβαίνουσιν ἡμῖν διδασκτικώτατα διὰ τὴν ἐν αὐτοῖς ἐπιρραιομένην γνῶσιν τῶν ἑλληνικῶν συγχρόνων καταστάσεων. Θὰ ἦσαν δὲ ἀληθῶς πολύτιμα, ἂν ὁ γράφων, ὡς μοναχὸς κρίνων καὶ ἐπικρίνων τὰ περὶ ἑαυτὸν, δὲν ἐνεφορεῖτο περιφρονητικῆς τινος ἀποστροφῆς πρὸς τὰς λαϊκὰς ἕξεις καὶ ἰδέας, ἧτις καταδεικνύεται ἐν τε τοῖς ἄλλοις αὐτοῦ ἔργοις καὶ τῇ πρὸς τοὺς ἐν Βενετίᾳ χαλκογραφεῖς ἐπιστολῇ, ἐν ἣ κακίξει δεινῶς τὰ ἐκ τῶν τυπογραφείων τῆς θαλασσοκράτορος πόλεως συνήθως ἐκδιδόμενα ἑλληνικὰ βιβλία, ἅτινα ἦσαν κατ' ἐκεῖνο τοῦ χρόνου ἡ συνήθης πνευματικὴ τροφή τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Τοιοῦτος λοιπὸν εἶνε ὁ χαρακτήρ καὶ τῆς ἐνταῦθα τὸ πρῶτον δημοσιευμένης ἀνεκδότου ὀμιλίας τοῦ Παχώμιου Ρουσάνου, ἧτις περιέχεται ἐν τοῖς φύλλοις 4, 6-9, α τοῦ ὑπ' ἀρ. CXXV ἐν τῇ Μαρκανῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Βενετίας ἀποκειμένου ναυιακοῦ κώδικος. Ἀντέγραφα δὲ ταύτην αὐτόθι κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1877.

Αἱ ἐν τῇ ὀμιλίᾳ ταύτῃ ἀναφερόμεναι προλήψεις δὲν εἶνε ἀπασαὶ ἀγνωστοί· καὶ τινες μὲν αὐτῶν ἀνέρχονται εἰς τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους, ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ μοναχὸς Παχώμιος, ἀλλὰ δὲ σώζονται ἔτι μέχρις ἡμῶν. Ἀξιοσημείωτος δ' ὅμως εἶνε ἡ παρρησία μεθ' ἧς φέγονται ἐν ἐποχῇ καθ' ἣν ἐπλεόναζον μὲν αἱ δεισιδαιμονίαι καὶ προλήψεις, ἀλλὰ σπάνιοι ὑπῆρχον οἱ εὐπαρρησιαστοὶ ἐκεῖνοι οἵτινες ἀνελάμβανον νὰ στιγματίσωσιν αὐτάς καὶ νὰ φωτίσωσι τὰ πλήθη. Ἀλλ' οὐχ ἦττον δὲν ἔλειπον οἱ τοιοῦτοι ἄνδρες. Ὡς ἐνταῦθα ὁ Ρουσάνος ἐπιχειρεῖ νὰ ἐλέγξῃ τοὺς προληπτικούς ὡς κακοδοξοῦντας, ἐνια-

χοῦ ἀποπειρώμενος καὶ νὰ καταδείξῃ ὅτι οὐ μόνον εἰς τὰ δόγματα τῆς Ὀρησκείας ἀντέκειντο τὰ ἔθιμα αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὴν τὴν λογικὴν ἀντεστρατεύοντο, οὕτως ἄλλος μοναχὸς τοῦ αὐτοῦ αἰῶνος, Μάρκος ὁ ἐκ Σερρών, ἐν πραγματεία τινὶ περὶ βρυκολάκων σωζομένη ἀνεκδότῳ ἐν Ἀγίῳ Ὀρει, ἣν θέλω δημοσιεύσει προσεχῶς, ἐπελαμβάνετο τοῦ δυσχεροῦς ἔργου νὰ ἐξερευνήσῃ τὴν ἀφορμὴν τῶν φυσικῶν αἰτίων ἅτινα παρεξηγούμενα ὑπὸ τοῦ ἀμαθοῦς ὄχλου προὔκλουν τὰς περὶ βρυκολάκων δεισιδαίμονας ἀντιλήψεις. Καὶ ἀνέτελλε μὲν ἤδη κατὰ τὸν αἰῶνα ἐκεῖνον παρ' Ἑλλησι τὸ φῶς τῆς ἀληθείας ἐν τοῖς τοιοῦτοις καὶ ἤρχιζεν ὁ πόλεμος κατὰ τῶν μωρῶν προλήψεων, ὑφ' οὗ κατὰ μικρὸν οὐκ ὀλίγα ἐξέλιπον. Ἀλλ' οἱ οὕτως αὐτὰς μαστίζοντες καὶ συντείνοντες εἰς τὸ ἐκποδῶν ποιῆσαι αὐτὰς ἠγνόουν πάντως ὅποιαν μεγάλην σημασίαν ἔχουσιν αὐταὶ ἐξεταζόμεναι οὐχὶ ὡς γεννήματα διαβολικῆς ἐπηρείας καὶ ἀμαθίας, ἀλλ' ὡς λείψανα πρωτογόνων καταστάσεων τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ὡς ὑπολειπόμενα τόξα κατεστραμμένης ὑπὸ τῶν αἰώνων γεφύρας ἣτις μετὰγει ἡμᾶς εἰς τὴν γνῶσιν τοῦ ἀρχικοῦ βίου τῆς ἀνθρωπότητος, τῶν πρώτων αὐτῆς Ὀρησκειῶν, τῶν ἀμορφῶτων αὐτῆς ἰδεῶν, τῶν αὐτομάτων μύθων, τῶν ἐξαπίνης ἐντυπώσεων τῶν κατὰ φύσιν ζώντων ἀνθρώπων. Ἀλλ' ἡ τοιαύτη τιμὴ ἐπεφυλλάσσετο εἰς τὴν συγκριτικὴν μυθολογίαν τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων.

Ἡ γλῶσσα τοῦ Ρουσανοῦ ἀττικίζει καὶ ἐν τούτῳ τῷ ἔργῳ καὶ ὡς ἐν τοῖς λοιποῖς αὐτοῦ· ἀλλ' ὁμολογητέον ὅτι δὲν στερεῖται οὔτε ἀκυρολεξιῶν οὔτε ἄλλων παραπτωμάτων, ἐν οἷς οὐ σπανία καὶ ἡ ὀνόμαστικὴ ἀπόλυτος. Τοῦ κώδικος ὄντος αὐτογράφου κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, δὲν ἐπρόκειτο νὰ ἐπιληφθῶμεν τῆς κριτικῆς ἐπεξεργασίας τοῦ κειμένου· αἱ δὲ ὑφ' ἡμῶν ὑποσημειωθείσαι διαφοραὶ τοῦ χειρογράφου ἀπὸ τοῦ παρ' ἡμῶν ἐκδιδομένου κειμένου δεικνύουσι μᾶλλον τὰς εἰς αὐτὰ παρεσφρησάσας ἀνορθογραφίας ἢ τὰ πταίσματα τοῦ καλάμου τοῦ γράψαντος, ἅτινα ὅπωςδήποτε δὲν ὑπῆρχε λόγος νὰ τηρήσωμεν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἐκδόσει. Σημειωτέον δὲ ὅτι εἰς τὰς κακὰς συνηθείας τοῦ γράψαντος ὀφείλεται καὶ ἡ συνένωσις τῆς προθέσεως κατὰ μετὰ τῶν αὐτῇ συντασσομένων λέξεων (καταμῆρας, καταμῶνας, κατευθῆ, καθύπευρος) καὶ ὁ διπλοῦς τονισμὸς ἐν τῇ μὲν δὲ.

Ἐν τέλει δὲ παρατηροῦμεν ὅτι δὲν ἐπιλαμβάνομεθα τῆς πραγματικῆς καὶ συγκριτικῆς ἐξετάσεως τῶν ἐν τῇ ἐκδιδομένῃ ὁμιλίᾳ περι-

γραφομένων προλήψεων καὶ δεισιδαιμονιῶν, περὶ ὧν εἶνε ἄλλοι ἀρμοδιώτεροι νὰ γράψωσι.

Πρὸς τοὺς ἐλληρίζοντας καὶ τοὺς τὰ θεῖα μυστήρια βεβηλοῦντας, καὶ ὅτι οὐ θεῖ προέχειν τοῖς πολλοῖς ἀσεβέειν οὖσιν, ἀλλὰ τοῖς εὐσεβέειν, καὶ ἄλλοι ᾄσει.

Ἴσως τισὶ περιττὸς εἶναι δόξω, ὅτι ὧν ἰδιώτης περὶ ὧν οὐκ ἐρωτῶμαι ποιοῦμαι πολλάκις τὸν λόγον. Οὐς ἂν ἠδέως ἐροίμην, εἰ ἡμεῖς αὐτῶν ἀνεχόμεθα πολλάκις βαζόντων ἢ οὐτ' ἀναγκαῖα οὔτε ὠφέλιμα, περιττὰ δὲ τινὰ καὶ βλάβης μεστὰ, πῶς αὐτοὶ καταγινώσκουσιν ἡμῶν τὸ συμφέρον καὶ ἀναγκαῖον εἰσηγουμένων. Καὶ ταῦθ' ὅτι ἀνάγκη δυοῖν ὅσπερ γενέσθαι, ἢ χωρίζεσθαι τῶν κακοτρόπων ἀνθρώπων ἢ μένοντα κοινωνεῖν, εἰ καὶ μὴ τοῖς αὐτοῖς ἔργοις, ἀλλὰ γε τῷ μὴ ἐλέγχειν τὰ ὑπ' αὐτῶν γινόμενα. Πρὸς ἃ εἰκότως ἀνιῶμαι. Οὔτε γὰρ χωρισθῆναι ὑμῶν δύναμαι, εἰ μὴ ἔξω Γαδελῶν γένωμαι, οὔθ' ὑμῖν συνεργόμενος ἀνέγκλητος δόξω σιωπῶν τὰ λεκτέα. Ἄλλως τε εἰ μὲν πρὸς ἀλλήλους ἢ καὶ ἰδίως ἦν τὸ ἀδίκημα καὶ ἀμάρτημα, ἐξῆν καὶ ἀφ' ἑαυτῶν εἰδέναί τὰ καλήκοντα· ὅπερ γὰρ αὐτοὶ μισοῦμεν συνιδεῖν ἐστίν¹ ὅτι οὐδὲ τοῖς λοιποῖς ἔξεστι ταῦτα προξενεῖν ὅταν δὲ περὶ τὴν Ὀρησκείαν ἢ τὸ ἀσέβημα καὶ (Κώδ. 5, α) οὐχ ὡς ἀσέβημα, ἀλλ' ὡς εὐσέβεια λογίζεται, ἡμεῖς δὲ οὐκ ἀπόδημοι, ἀλλὰ συμπαραῶμεν, πῶς οὐ μεμπτέοι; Ἐπι γὰρ τῶν ἄλλων², οἷον φόγου, μοιχείας, κλοπῆς καὶ τῶν τοιοῦτων, δυνατὸν εἶπερ θέλομεν μὴ συμπαραεῖναι, καὶ μᾶλλον ὅτι αἱ τὰ τοιαῦτα δρῶντες ἰδίᾳ φιλοῦσι ποιεῖν, ἐπι δὲ τῆς Ὀρησκείας οὐ τοῦτο. Οὔτε γὰρ ἔξω τῆς ἐκκλησίας ἀνέχεται τις ἵστασθαι οὔτε ἰδίως ἱεουργεῖν· οὐδὲ γὰρ ἐν ἐρήμοις λείπει τὰ μύσματα, ἐν' οὕτως εἶπω, αἱ τῶν δαιμόνων λατρεῖαι³ καὶ ἡ τῶν θεῶν περιφρόνησις. Ἐπεὶ ἦν τις⁴ ἀνακωγῆ, ἀλλ' εὐλαθείας δῆθεν τρόπῳ, δαιμονικῇ δὲ τινὶ ἐπιβολῇ καὶ ταύτας καταλαμβάνουσιν ὡς καθαρὰς οἱ ἀκάθαρτοι καὶ τὰ φίλα ποιοῦσιν. Ἰβουλῆθην οὖν μισάνθρωπός τις γενέσθαι καὶ πάντας ἐξίσου μισεῖν τοὺς τε ποιῶντας τ' ἀνόσια καὶ τοὺς μὴ ποιῶντας ὅτι ἀνέχονται τῶν ποιούντων. Ἀλλὰ τοῦτο τέως οὐ

¹ Κώδ. ἐστίν. ² τοῖς ἄλλοις. ³ λατρεῖαι. ⁴ τις.

δύναμαι· διὰ τοῦτο προσέγω τὸν λόγον, εἰ καὶ φορτικός τις δόξω· οὐ γὰρ πάντες ἡμῶν καταγνώσκονται.

Πολλὰ μὲν οὖν εἰσι τὰ θεοστυγῆ ἀνομήματα τε καὶ ἀσεβήματα καὶ μᾶλλον τὰ ἐν ταῖς πανηγύρεσι τελούμενα. Οὐδὲν γὰρ τὰ ἐκείσε τῶν¹ τῶν Ἑλλήνων ἢ τῶν Ἰουδαίων διενηνόχασιν εἰ μὴ τοι ἐν τούτῳ μόνον ὅτι ἐκεῖνοι μὲν μακρὴν πού τοῦ βωμοῦ τὴν κόπρον τῶν θυομένων ἔρριπτον, οὗτοι δὲ κύκλῳ τοῦ ναοῦ θύουσι τε καὶ ἐκδέρουσι² κάκκοπρίζουσι καὶ ὀπτοῦσι, καὶ πλήρη μὲν τὰ ἐντός τε καὶ τὰ ἐκτός θυσιῶν καὶ κνίσσης, καὶ σπήλαιον οἴμοι ληστῶν ὁ ναὸς γίνεται, οὐκ ἀνάγκης ἐπειγούσης ὡς ποτ' ἐπὶ τῶν Ἰουδαίων ἢ ἄλλου τινὸς βιάζοντος, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς ἀδύτοις κρέα, πανταχοῦ δὲ εὐωχίαι καὶ ὅσα ἔρριμμένα³ καὶ εὐναὶ ἀνασχυντοὶ, λαλιαὶ τε καὶ θόρυβοι (Κώδ. Η, θ) οὐχ ὡς ἐν ἱερῷ ἐστώτων, ἀλλ' ἐν μακέλλῳ ἢ καπηλείῳ⁴ ἢ ἀγορᾷ, πλεονεξίας δὲ μᾶλλον ἢ εὐσεβείας τρόπῳ, καὶ ἀφιερῶματα ἐκ τῶν ἱερῶν Ἰουδαϊκῶς καὶ εὐχαὶ ἐν τούτοις ἀνοίκειοι τε καὶ ἀπαράδοτοι. Ἱερίξ δὲ κύμβαλά τε καὶ σύριγγες καὶ χοροὶ, ἐν οἷς δαίμονες καὶ αἴθις τιμῶνται καὶ ἄνθρωποι ὑμνοῦνται καὶ οἱ ὑμνοῦντες ἄξιον μισθὸν τὴν ἀπίσταν κομιζόμενοι. Θεὸς δὲ ἀτιμάζεται καὶ οἱ τούτῳ εὐαρεστήσαντες ὑβρίζονται. Ἀλλὰ περὶ τούτων μὲν καὶ ἄλλοτε εἴρηται· νῦν δὲ περὶ τῶν ὁμοίων τὸν λόγον ποιήσομαι, ὧν εἶδον ἐνταῦθα καὶ ἤκουσα. "Ἔστι μὲν οὖν τι τούτων ὃ δοκεῖ τις θεοφιλὲς μὲν, οὐκ ἔστι δ' οὕτω· θεομισῆς γὰρ ἄνευ λόγου τὰ κτίσματα σέβασθαι. Εἰσι γὰρ οἵτινες προφάσει δῆθεν εὐλαθείας ἐν τοῖς μοναστηρίοις ἀφικόμενοι καὶ ὡς ἀγιάσματι ἢ ὑγιάσματι προσερχόμενοι τῇ πηγῇ, οὐ μόνον ἀπαρύονται ἀλλὰ καὶ θυμιῶσι, πόθεν ταῦτα μαθόντες ἢ ἐξευρόντες⁵ οὐκ οἶδα, εἰ μὴ ὅτι ἐξ ἀγροικίας. "Ἔδει γὰρ αὐτοὺς ἐξετάσαι τίς ὁ τῶν Ἀποστόλων ἢ μαρτύρων ἢ ὁσίων ταῦτα παραδεδωκώς, τίς γραφῇ βεβαίως, πῶς δὲ καὶ ὡς ἀγιάσματος μεταλαμβάνουσι ἢ περ οἱ πάντοτε χρώμενοι μοναχοὶ ἀσθενοῦσιν, φεῦ, οὐκ ἔχοντες ὅθεν παραμυθίαν εὐρεῖν ἐν τοῖς αὐτῶν πάθεισιν. Ἀφέντες τὸν ποιήσαντα, τοῖς ποιήμασι προστρέχουσιν. Εἰ δὲ δι' εὐχῆς οὕτω τινῶν ἁγίων ἀνεδόθησαν ταυτί τὰ ὕδατα, οὐδὲ οὕτως ἐχρῆν οὕτω ποιεῖν· πολλὰ γὰρ καὶ θερμὰ ὕδατα δι' εὐχῆς ἀνεδόθησαν καὶ μὴ τοιαῦτα εἰς χρῆσιν τῶν δεομένων, ἵνα μὴ λέγω τὰ κατ' ἀρχὰς ἐκ θεοῦ, οἷς οὐδεμίαν τιμὴν προσνέμομεν ἢ μᾶλλον τοιαύτην οἴαν εἰκὸς

¹ τοῖς. ² ἐκδέρουσι. ³ ἔρριμμένα. ⁴ καπηλείῳ. ⁵ ἐξευρόντες.

τοῖς ἁγίοις δι' ὧν ψυχαὶ καὶ σώματα ὑγιάζονται τε καὶ ἀγιάζονται. Οὐδὲ τοῦτο παραλείψω, ὅτι εἶπερ εἰς τιμὴν τινὸς ἁγίου ἢ δόξαν Χριστοῦ τοῦτο ποιῶσιν ἢ ἀνάμνησιν, δεῖ πρῶτον τὸν χώρον ἐν ᾧ τοῦτ' ἐκ τῶ ὕδατος (Κώδ. θ, α) ἀποκεκομμένον εἶναι οἶονεὶ τέμενός τι ἐν αὐτῷ ἀνεγεῖραι ὡς ποτ' ἐν Χώναις καὶ μηδ' ἐν κοινῇ χρήσει τῷ ὕδατι χρᾶσθαι, ἂν μὴ τις ἀνάγκη δι' εὐλάβειαν καὶ ὑγείαν, μηδὲ προηγουμένως θυμιᾶν τὸ ὕδατος, ἀλλὰ τὰς ἐν τῷ τέμενει σεβασμίας στήλας, εἶτα καὶ τὰ ἐν αὐτῷ πάντα· οὕτω γὰρ δόξουσιν εὐλογίας μεταλαμβάνειν τινὸς τὸ τε ὕδατος καὶ τὰ λοιπὰ ἐκ τῆς τῶν ἱερῶν πρῶτον θυμιάσεως. Πῶς γὰρ ἄλλως ἂν ἐξ ἀνιέρου ἀνδρὸς ἢ καὶ γυναικὸς μεταλάβωσι τὰ ὕδατα εὐλογίας; Εἰ δὲ οὐχ ἵνα μεταδώσωσιν εὐλογίας, ἀλλ' ἵνα μεταλάβωσι τοῦτο ποιῶσιν¹, οὐκ οἶδα πόθεν τοῦτο πιστώσονται; Καὶ γὰρ ἐν τῇ Προβατικῇ ποτε δι' ἀγγέλου ἰσάεις ἐτελοῦντο, ἀλλ' οὔτε Ουσία, οὔτε θυμίαμα προσηνέχθη ἐν τῇδε, καὶ ἐν Σιλωὰμ ὁ ποτὲ τυφλὸς ἀνέβλεψεν, ἀλλ' οὐ παρελάβομεν θυμιᾶν. Οὐ γὰρ κοινὴ σωτηρία ἢ ἐν τούτῳ ἀνάβλεψις. "Ὅτι δὲ οὐ δεῖ ταῦτα γίνεσθαι δῆλον ἐκ παλαιᾶς ἱστορίας. Τίς οὐκ οἶδε τὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ ὑπὸ Μωϋσέως κατασκευασθέντα χαλκοῦν ὄφιν, ὃν περ ἐν σημείῳ εἶτ' οὖν² ἰκρίῳ ἢ σταυρῷ ἀνέθηκεν εἰς ἄκος τῶν ὑπὸ τῶν ὄφειων δακνομένων; Οὗτος οὖν μέχρις Ἰζεκίου βασιλείας ἐτηρεῖτο εἰς μνήμην τοῦ θαύματος· ἀλλ' ἐπεὶ περ Ἰουδαῖοι τιμῶντες ἐθυμίῳ τούτῳ, ὁ εὐσεβὴς οὗτος βασιλεὺς τοῦτον συνέτριψεν. "Ὅτι δὲ οὐδ' ἔξεστι θυμιᾶν τὸν τυχόντα, δῆλον μὲν καὶ ἐκ τῶν ἐπαναστάντων Μωϋσῆ καὶ Ἀαρῶν· ἐπεὶ γὰρ οὗτοι φιλαρχία καὶ φιλαδοξία ἠττηθέντες ἀναξίως προσῆλθον θεῷ, πυρία κατέχοντες ὡς δῆθεν ἱερεῖς μετὰ θυμιάματος, ὑπὸ θεηλάτου πυρὸς κατεφλέχθησαν· δῆλον δὲ καὶ ἐκ τῶν περὶ τὸν Ὀζιαν βασιλέα Ἰούδα. Φυσιωθεῖς γὰρ καὶ οὗτος ἐπὶ τροπαίοις, εἰσελθὼν ἐν τῷ ναῷ καὶ θυμιᾶσαι βουλόμενος ἐκωλύετο παρὰ τῶν ἱερῶν, ἀποστασίαν θεοῦ τοῦτο καλούντων (Κώδ. θ, β)· ἐπεὶ δὲ τούτων παρήκοος ἦν, ἐλεπρώθη κατὰ τὸ μέτωπον καὶ μὴ βουλόμενος ἐξῆλθε τοῦ ναοῦ, τοῦ θεοῦ ἐλέγξαντος αὐτόν. "Ὅθεν κἂν τοῖς τυπικοῖς καὶ διατάξεσι τῆς ἐκκλησίας εὐρομεν παραδεδωμένον τὸν ἱερέα μόνον ἢ τὸν διάκονον θυμιᾶν· εἰ δὲ κατὰ μόνους ἢ μὴ παρόντος ἱερέως ἐξ ἀνάγκης οὐδὲν τὸ κωλύον οἴμαι θυμιᾶν τὸν προὔχοντα ἐπ' ἀρετῇ ἢ ἀξιώματι.

¹ Ποιῶσιν. ² εἶτουν.

Οὐ μόνον δὲ τοῦτο γίνεται ἐν ταῖς κρήναις καὶ πηγαῖς, ἀλλὰ καὶ βοστρύχους καὶ ἕτερ' ἄμματα αἱ γυναῖκες ἀνατιθέασιν ὡς οἱ Ἕλληνες. Ἐκεῖνοι γὰρ Νύμφας, δαίμονας τινὰς ἔλεγον παροικεῖν ἐν ταῖς πηγαῖς, αἱς καὶ θυσίας τε καὶ σπονδὰς προσέφερον καὶ τοῖς νεκροῖς¹ τοὺς βοστρύχους ἀπέκειρον, ὡς ἐπὶ Πατρόκλου φησὶν Ὀμηρος καὶ ἐπὶ Ὀρέστου Σοφοκλῆς. Καὶ ἕτερον τι τοιοῦτον ἠκηκόειν ἐν τῇδε τῇ ἐπαρχίᾳ γινόμενον, ὡς ἐναποτίθενται τι κέρμα ἐν τῇ χειρὶ τοῦ τελευτήσαντος διὰ πέραμα. Καὶ τοῦτο ἑλληνικόν, ὡς φησὶν Ἀριστοφάνης καὶ ἕτεροι τῶν Ἑλλήνων ποιηταί. Τοῦτο γὰρ ἐποίουν οἱ ἀσύνετοι ἐκεῖνοι βουλόμενοι μὴ σκύλλεσθαι² τὴν τοῦ ἀποικομένου ψυχὴν ἀπερχομένην εἰς τὰ τοῦ Ἄδου οἰκητήρια. Φασὶ γὰρ μετὰ τὸ κατελθεῖν εἶναι τινὰ λίμνην Ἀχερουσίαν ἣν τινὰ χρῆ περᾶν εἰς τὰ τοῦ Πλούτωνος καὶ Περσεφόνης, καὶ μὲν ἔχῃ³ τὸ ναῦλον ἥτοι τὸ νομισμάτιον κατ' εὐθὺς ταύτην περᾶν τὸν Χάροντα, ἂν δὲ μὴ, κοπιᾶν ἐν τῇ περιέρχεσθαι τὴν λίμνην. Ὅπερ δὲ ἐν τισὶ τῶν ναυτῶν ἐώρακα πῶς ἂν σιγῇ παρέλθοιμι; Ἐπεὶ γὰρ ἀναχθέντες ἐξ Αἴνου ἐβουλόμεθα εἰς Σμύρνην κατᾶραι, οἱ μὲν ἐν' ἐκεῖθεν τὸ πλοῖον φορτίσωσιν, ἐγὼ δ' ὅπως ἐκεῖθεν εὐρῶν ἕτερον πλοῖον, τὴν πρὸς τὸ Σινᾶ φέρουσαν πορεύσωμαι⁴, τὸ Λεκτὸν ἤδη παραπλέοντες ἀκρωτήριον⁵ Ἰρῶας, ἀκούω τε καὶ ὁρῶ τοὺς ναύτας εὐτρεπίζοντας ἔδασμα τῷ ἐκεῖσέ ποτε⁶ παροικήσαντι ἢ καὶ παροικοῦντι δαίμονι Παπᾶ τουρκιστὶ ἢ καὶ ἀραβιστὶ⁷ ὀνομαζομένῳ. Πύτρεπισαν δὲ ἐξ ὧν αὐτοὶ ἦσθιον, ἐν πίνακι ψωμῶν θρύψαντες⁸ (Κώδ. 7, α) καὶ τυρὸν καὶ κρόμμυον⁹ ἐπιθέντες καὶ ὄλον μανθάνομεν μυθευόμενον περὶ Ὀδυσσεῖα πλεύσαντα εἰς τὸν Ἄδην, ὃ καὶ ἔρριψαν κατὰ τοῦ πελάγους, ἐθνικῶς ἐπικαλεσάμενοι, ἐμοῦ μηδὲν ἐπιστραφέντος, ὀνειδίζοντος τὴν τούτων κακοπιστίαν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν οὗτοι, ἐν' οὐρου καὶ αἰσίου ἀνέμου τύχῃσιν οὐκ ἔτυχον δὲ, ἀλλ' ἐναντίου πνεύσαντος εἰς Διήθυμναν Λέσβου κατήχθημεν, ἐν ἣ καὶ ἀπέβη τῆς νηὸς, βδελυξάμενος τὰς τούτων βλασφήμους γνώμας τε καὶ φωνὰς, τὴν τε τῆς Θαλάσσης Θούελλαν τε καὶ Ζάλην καὶ τὴν τῶν πειρατῶν ἐκκλίνων ἐπήρειαν, μὴ γινώσκων δὲ τὰς ἐν τῇ ξηρᾷ ἐπιβησομένας μοι τρικυμίας καὶ τοῦ νοητοῦ δράκοντος ὠδινομένας καταιγίδας καὶ ἀνοδίας διὰ τῶν ὑπηρετῶν αὐτοῦ. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ποιοῦσιν οἱ τοὺς τὰ ποιητικὰ βιβλία ἀνα-

γινώσκοντας διασύροντες ἐξ ἀμελείας αὐτῶν οὔτε τὴν καθ' ἡμᾶς Γραφὴν ἀναγινώσκοντες ἢ γινώσκοντες, ἐν' ἐξ αὐτῶν ὠφελήθωσιν, οὔτε τὰ τῶν Ἑλλήνων συγγράμματα, ἐν' ἐξ αὐτῶν τι κερδήσωσι, καταγνόντες¹ μὲν τῆς τούτων πλάνης, οὐ τι² δὲ χρῆστον ἐκλεξάμενοι, ὡς οἱ πάλαι διδάσκαλοι τῆς καθ' ἡμᾶς ἐκκλησίας. Δεῖ δὲ ἰδίως καὶ περὶ τῶν ἀφ' ἑαυτῶν πάντα γινώσκειν οἰομένων ἱερέων εἰπεῖν. Οὗτοι καθάπαξ Παλαιάν τε καὶ Νέαν Γράφην εἰσὶν ἠρημένοι, καὶ οὐ μόνον ταύτας, ἀλλὰ καὶ πᾶσαν γνῶσιν λογικὴν—ἰλαθι, Κύριε,—αὐτε θυσίαν ἐπιστάμενοι προσενεγκεῖν οὔτε μυστήριόν τι ἕτερον τελειῶσαι. Καὶ πῶς γὰρ οἱ μήτε γράφειν εἰδότες μήτε ἀναγινώσκειν μήτε βιβλία κεκτημένοι, τινὰ δὲ διεφθαρμένα καὶ σωματίοις καὶ γράμμασι καὶ ἐννοίᾳ ὀθενδήποτ' ἐραυρίζομενοι³; Διὸ τὴν πρόοδον ποιούμενος διὰ Χριστουπόλεως⁴ εἰς ἡλθον ἐν αὐτῇ· καὶ ἀφικόμενος ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ἐπεὶ γὰρ καιρὸς ἦν τῆς θείας λειτουργίας, ὁρῶ τινὰ⁵ ἐπιληπτικὸν χάρτην κρατοῦντα ἐν φῆ ἦν γεγραμμένα ἃ ἔδει ποιεῖν περὶ τῆς ἰδίας ἐπιληψίας. Μετὰ γοῦν τὴν τοῦ Θεοῦ (Κώδ. 7, β) εὐαγγελίου ἀνάγνωσιν εἰσάγει αὐτὸν ὁ ἱερεὺς ἐκ δεξιῶν⁶ αὐτοῦ ἐνώπιον τῆς ἁγίας τραπέζης, ἐπέδων καὶ τινὰ τούτῳ. Ἐγὼ μὲν οὕτως ἰδὼν ἐξῆλθον τῆς ἐκκλησίας. Ἐπιμείναντες οὐκ ἄμφοι μέχρις ἀπολύσεως καὶ τινὰς ἐπιδέσμους ἐν σχολίῳ ποιήσαντες ὑπέθησαν τῇ τραπέζῃ, εἶτα ἐπιχρίσαντες ἀσθέστῳ καὶ τριῆμα κεράμου ἐπιθέντες, προῆλθον, ποιήσαντες τὴν τράπεζαν Κυρίου τράπεζαν δαιμονίων.

Ἐν δὲ Ξανθείᾳ, καιροπόλει τινὶ, γενόμενος καὶ ἡμέρας τινὰς προσμείνας, ἐδεξιῶσατό τις ἡμᾶς νεανίας, ἀρετῆς δῆθεν ἐρῶν· ἀλλ' ἐπεὶ κάκει συνέβη τὸν ἱερέα βαπτίσειν παιδίον, παρεγένετο καὶ ὁ νεανίας· οὐδὲ γὰρ ὁ ἱερεὺς ἦν ἀσυνήθης ἡμῖν. Ἐπαναστρέψαντα δὲ ἠρόμην εἰ τι ἐθεάσατο καινὸν ἐν τῇ βαπτίσματι. Ὁ δ' ἔφη, τὴν μαῖαν ἐώρακέναι ἄλατος δράκα βαλεῖν ἐν τῇ κολυμβήθρᾳ. Θαυμάσας οὖν τῆς αἰρέσεως⁷, ὡς ἦλθεν ὁ ἱερεὺς, εἶπον αὐτῷ· τί οὕτως ἐποίησας, δι' ἄλλης βαπτίσεως; Ὁ δὲ φησὶ· τί εἶχον ποιῆσαι, τῆς μαίας οὕτω κακῶς διαπραξαμένης; Ἐφην δ' ἐγὼ· καὶ τίς ἢ χρεῖα τῇ μαίᾳ⁸ τοιαῦτα ὑπουργεῖν; Ἐδει δὲ σε τὸ ὕδωρ ἐκεῖνο ἐκχεῖν καὶ ἕτερον ἐμβαλεῖν καὶ τὴν

¹ καταγνόντες. ² εἴ τι. ³ ἐραυρίζομενοι. ⁴ ἐν τῇ ἡμᾶς: Χριστούπολις ἢ νῦν Καβάλλα, ὑφ' ἣν καὶ τὸ μακρὸν τεῖχος ἐκτίσθη ὑπὸ Ἀνδρονίκου Παλαιολόγου βασιλέως τοῦ νέου. ⁵ τινὰ. ⁶ δεξιῶν. ⁷ αἰρέσεως. ⁸ τὴν μαῖαν.

¹ καὶ ἐν τοῖς. ² σκύλλεσθαι. ³ ἔχει. ⁴ καὶ καὶ πορεύσωμαι. ⁵ ἀκρωτήριον. ⁶ ποτι. ⁷ ἀραβιστὶ. ⁸ θρύψαντες. ⁹ κρόμμυον.

ἐπ' αὐτῷ¹ εὐχὴν ἐπειπεῖν. Καὶ ἕτερον παρὰ τοῦ αὐτοῦ νεανίου ἠκηκόειν περὶ τοῦ πρὸς μητρὸς αὐτῷ Θεοῦ, ἰσρέως ὄντος ἐν τῇ Θάσῳ, ὅτι βάπτισμα μετανοίας δίδωσι τοῖς ἀναγεννωμένοις ἢτοι φωτιζομένοις· τοῦτο δὲ ἀτελές ἐστὶν ὡς τὸ τοῦ Ἰωάννου, μᾶλλον δὲ αἰρετικόν, ὡς μὴ κατὰ καιρὸν γινόμενον· ὅθεν καὶ ἀβάπτιστοι πάντες οἱ τοῦτο λαμβάνοντες ὡς ξένον τῆς ἀποστολικῆς παραδόσεως. Τί οὖν φησὶν ἂν ἐξ ἀγνοίας ταῦτα γίνεται; ἀλλ' ἡ ἀγνοία αὕτη ἐξ ὑπεροψίας γίνεται, ὡς πολλάκις εἶπον, εἰ μὴ καὶ Ἰουδαίους καὶ Ἕλληνας μᾶλλον διακαίωσομεν², ἐξ ἀγνοίας πλημμυλοῦντας. Καὶ δῆλον ὅτι οὐδὲ ὁ ἐξ ἀγνοίας ἀμαρτάνων συγγνωστός ἐκ τοῦ σπουδαίου ἐκείνου μοναχοῦ τοῦ κατὰ ἀγνοίαν ψιλὸν ἄρτον νομίζοντος τὸν δεσποτικόν (Κώδ. 8, α) (εἰ μὴ γὰρ οἱ πατέρες ἠύξαντο ὑπὲρ αὐτοῦ, πληροφορηῆσαι τοῦτον τὸν Κύριον, πάλαι ἂν ἀπώλεσε τοὺς πόνους αὐτοῦ), καὶ μᾶλλον ἐκ τοῦ ἐν Ἱερουσαλήμ γέροντος, ὅς ἦν ἀρετῇ μὲν ἀπάσῃ κεκοσμημένος, ἐξ ἀπλότητος δὲ καὶ οὗτος κακῶς τι τῶν δογμάτων φρονῶν, ἀνθ' ὧν καὶ θεωρεῖ καθ' ὑπνοῦς τὸν τε τῶν πιστῶν χῶρον καὶ τῶν αἰρετικῶν καὶ τινα πρὸς αὐτὸν λέγοντα «εἰ μὲν βούλει εἰς τὸν τόπον ἐλθεῖν ἐκεῖνον τῆς ἀναπαύσεως, ἄφες τὸν λογισμὸν τόνδε, εἰ δ' οὖν, μετὰ τῶν ἐτέρων ἀπελεύσει ἐν τῇ ἀπωλείᾳ». Τί δέ; καὶ Πέτρος οὐκ ἠρνήσατο τὸν Χριστὸν διὰ τὸ εἶπεν μόνον «οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον;»· τοῦτο σχεδὸν ἅπαντες, ὑπὸ τῶν ἀπίστων ἐρωτώμενοι περὶ τῆς ἰδίας θρησκείας, ἀποκρίνονται καὶ πολλοὶ πολλὰ νοοῦσι καὶ λέγουσι βλάβη. Ἰδὲ οὖν αὐτὸς λέγει, φησὶν ἅπαντες ἀπολλύμεθα³· οὐκ ἀφ' ἑαυτοῦ ταῦτά φημι.

Τί οὖν, οὐ φείσεται κύριος τοῦ λαοῦ αὐτοῦ; φείσεται ὡς περ καὶ τῶν δαιμόνων, εἴπερ ἦν αὐτοῖς μετάνοια. Εἶπέ γάρ μοι οὐχὶ Θεοῦ λαὸς περιούσιος Ἰσραηλῆται; οὐχὶ πλάσμα Θεοῦ πάντες ἄνθρωποι, καὶ δι' αὐτούς τὰ ἐνταυθα πάντα ἐγένετο; Πάντες ἄρα σωθήσονται; Μὴ γένοιτο· σύγγνωθί μοι βασιλεῦ, καὶ οὐ μόνον ὅτι οὐ πάντες, ἀλλ' οὐδ' ἐκ τῶν χιλίων εἰς. Καὶ νόει μοι τῆς οἰκουμένης ἀπάσης τὸν γύρον⁴ ὅπόσον εἶναι, ὅποσας δὲ καὶ οἷας τὰς ἐν αὐτῇ ἐπαρχίας, καὶ τότε ὄψει ὅτι πολλοστὸν τι μέρος οἱ ὀρθόδοξοι, εἴπερ καὶ ὀρθοδόξους ἐξῆ τούτους καλεῖν.

Εἰς τρία γὰρ ἀπάσης διηρημένης τῆς οἰκουμένης, εἰς τε τὴν Λι-

¹ ἐν αὐτῷ. ² δικαίωσωμεν. ³ ἀπολλύμεθα. ⁴ γύρον.

θύην, Εὐρώπην τε καὶ Ἀσίαν, τὰ μὲν αὐτῆς Ἰσραηλῆται καὶ ὅσοι τούτων ἀκόλουθοι νέμονται, τὰ δὲ ὅσοι δι' αἵρεσιν τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ἀπερρίφησαν, τὰ δὲ παντελῶς ἀπιστοὶ τινες καὶ ἄθεοι¹. Καὶ τοῦτο δῆλον μᾶλλον ἐκ τῶν πτολεμαϊκῶν πονημάτων καὶ τῶν λοιπῶν χωρογραφικῶν βιβλίων, εἴπερ δηλαδὴ σκοπήσομεν πόσαι μοῖραι τὸ τῆς γῆς μήκος καὶ πόσαι τὸ πλάτος καὶ πόσας τούτων οἱ ὀρθόδοξοι κατέχουσι. Καὶ αἱ μὲν τοῦ μήκους (Κώδ. 8, 6) ἀπὸ δυσμῶν μέχρις ἀνατολῶν ἄπασαι ὀγδοήκοντα πρὸς ταῖς ἑκατὸν, τὸ δὲ πλάτος ἐκ μὲν τοῦ ἰσημερινοῦ παραλλήλου τρεῖς καὶ ἐξήκοντά, ἐκ δὲ τῶν ἐγνωσμένων ἄκρων τῆς ἐνδοτάτης Λιβυοπίας, ἣτις κεῖται πρὸς δύσιν χειμερινὴν καὶ νότον ἐκτεταμένη, ἐβδομήκοντα καὶ ὀκτώ. Ἐκ τούτων οὖν ἁπάντων, ἀρχομένου τοῦ μήκους ἀπὸ μοίρας τεσσαρακοστῆς πέμπτης, ἦτοι ἀπὸ τῶν ἄκρων ὀρίων Μακεδονίας καὶ Δαλματίας καὶ καταντῶντες μέχρι τῶν τερμάτων Θράκης τε καὶ Μυσίας τῆς ἐν Εὐρώπῃ, δέκα μοῖραι πλέον ἢ ἔλαττον. Τοσοῦτον δὲ καὶ τὸ πλάτος ἐν τισὶν ἐπαρχίαις· ἐν τισὶ δὲ τὸ ἥμισυ καὶ πλεῖον καὶ ἔλαττον ἐν ἄλλαις ἃς κατέχουσιν οἱ ὀρθόδοξοι, οὐδ' οὕτως ἀμιγεῖς τοῦ κατάρξαντος ἔθνους καὶ τῶν λοιπῶν αἰρετικῶν. Κολχίς δὲ καὶ Ἰβηρία καὶ Ἀλβανία ἢ καὶ Ἀλανία πρὸς ἀνατολὰς βορεινὰς² τῶν εἰρημένων ἐπαρχιῶν κείμεναι ἐν τῇ Ἀσίᾳ μετὰ τὸν Πόντον καὶ Κασπίαν εἰς ἂν ἔλαττον τοῦ ἡμῖσεος τῶν καθ' ἡμᾶς ἐπαρχιῶν. Κατὰ γὰρ τὸ πλάτος τὸ πλέον τριῶν ὑπάρχουσι μοιρῶν, κατὰ τὸ μέσον δηλονότι Ἰβήρων, ὅπερ κεῖται τοῦ μήκους μὲν ἐν μοίρα ἐβδομηκοστῇ καὶ ἕκτῃ, τοῦ πλάτους δὲ τεσσαρακοστῇ καὶ ἕκτῃ, οἵπερ καὶ μᾶλλον Κόλχων καὶ Ἀλβανῶν καὶ Ζιγχῶν εὐσεβέστεροι. Εἰσὶ δὲ καὶ Ῥῶς ἐν Σαρματίᾳ Εὐρώπης πρὸς τῷ Ὠκεανῷ, ἔτι δὲ καὶ νῆσοι τινες τῆς καθ' ἡμᾶς διαλέκτου οἷον Κρήτη καὶ Κύπρος καὶ Εὐβοία καὶ ἕτεραι τούτων ἐλάττους τε καὶ ἐλάχισται³, ἄστινας ἂν συναγαγῶν τις εἰς ἓν συγκρίνειε τῇ ἐν Ἰνδικῇ ἐκκειμένη νήσῳ Ταπροβάνῃ ἢ τῇ τοῦ Ἀλουιωνος ἐν Βρετανίᾳ παρατεταμένη, οὐκ ἂν εἰς τὸ δέκατον θατέρας φθάσειαν ἄπασαι. Ἀλλὰ δέκα μοῖρας ἀκούων τὴν καθ' ἡμᾶς, μὴ πολλὴν τινα εἶναι λογίζου. Ἄν γὰρ ἄπασαν τὴν οἰκουμένην οὕτως εἰς μικρὰ διατάμηται⁴, οὐχ ὅσαι μόνον αἱ προειρημέναι μοῖραι εὐρεθήσονται, ἀλλὰ

¹ Ἀπέναντι τούτων ἐν τῇ ἱβ: ὄρα. ² βορεινὰς. ³ ἐλάχιστοι. ⁴ διατάμηται.

χιλιαί που ἢ μύριαι, οὐ μόνον τῶν ἄκρων καὶ περάτων μετρουμένων, (Κώδ. Θ, α), ἀλλὰ καὶ τῶν μέσων. Πλὴν οὖν τῶν εἰρημένων οὐκ ἔστιν ἕτερος τόπος τοῖς ὀρθοδόξοις συνεχῶς παροικοῦσιν. Ἀρχόμενος γὰρ ἀπὸ τῶν δυτικῶν μερῶν Λιβύης, ἦτοι ἀπὸ Μαυριτανίας, καὶ διερχόμενος ἄπασαν Ἀφρικὴν μέχρις Αἰγύπτου, εὐρήσεις ἅπαντας τῆ τοῦ Μωάμεθ κεκρατημένους νομοθεσίᾳ, ἀπὸ δὲ τοῦ ἀντικρῦ Μαυριτανίας πρὸς ἄρκτον ἀρχόμενος Εὐρώπης ἀπὸ Ἰσπανίας¹ καὶ διαβαίνων Κελτογαλατίαν, Γαλλίαν², Γερμανίαν, Ἰταλίαν, Πανονίαν, Ἰάζυγας μέχρι Δακίας καὶ Σαρματίας εὐρήσεις³ αὐθις ἐτέρῳ δόγματι. Ἀπὸ δὲ τοῦ ἀραβικοῦ κόλπου καὶ Νείλου τοῦ παραρρέοντος Αἰγυπτὸν ἀρχόμενος Ἀσίας καὶ διερχόμενος κατὰ ἀνατολὰς Συρίαν, Ἀραβίαν⁴, Μεσοποταμίαν, Βαβυλώνα, Ἀσσυρίαν, Μηδίαν, Περσίδα καὶ καταντῶν μέχρις Ἰνδίας πάντας εὐρήσεις Ἀγαρηνοῦς τε καὶ Πέρσας καὶ τοὺς ἐκ τῆς Χεττούρας τῆ αὐτῆ πλάνῃ προσκειμένους. ἼΙ δὲ λοιπὴ Ἄσια ἦτοι Σαρμάται καὶ Σκύθαι μέχρις ἀνατολῶν οἱ μὲν τῆ αὐτῆ τῶν Ἰσραηλιτῶν κεκράτηνται δόξῃ, οἱ δὲ καὶ παντελῶς ἄθεοι, Ἀρμένιοι δὲ ἐν τῆ Ἄσι⁵ καὶ οἱ τούτων ἐπέκεινα Ἰνδοὶ καὶ Λιθίοπες ἐν Λιβύῃ Μονοφυσίται⁶ τυγχάνουσι καὶ ἀλλότριον τῆς τῶν Χριστιανῶν ἐκκλησίας ὅσον παρά τινων ἔμαθόν τε καὶ εἶδον. Ταῦτα δὲ εἰρήκειν ἵνα μὴ τοὺς πολλοὺς καὶ ἀπολλυμένους⁷ παράδειγμα ἔχητε, ἀλλὰ τοὺς ὀλίγους καὶ σωζομένους μιμησθε⁷, εἰ δὲ μὴ γε ἵνα μὴ δικίην αὐτὸς ὀφλήσω ὑπὲρ τῆς μὴ προσηκούσης σιωπῆς. Ὁ δὲ Κύριος ἡμῶν καὶ σωτὴρ Ἰησοῦς Χριστός, οἰκονομήσας τὰ καθ' ἡμᾶς ὡς οἶδε, τηρήσειεν ἀκατακρίτους ἐν τῆ ἡμέρᾳ τῆ φοβερᾶ· ὅτι αὐτῷ πρέπει δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

ΣΗΥΡ. Π. ΛΑΜΠΡΟΣ.

¹ Ἰσπανίας. ² Γαλλίας. ³ εὐρήσεις. ⁴ Ἀραβίαν. ⁵ μονοφυσίται. ⁶ ἀπολλυμένους. ⁷ μιμησθε.

ΑΝΕΚΔΟΤΟΝ ΧΡΥΣΟΒΟΥΛΛΟΝ

ΤΟΥ

ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ ΑΝΔΡΟΝΙΚΟΥ ΤΟΥ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΥ (1289).

Μεταξὺ τῶν ἐκ τῶν Μετεώρων εἰς τὴν ἐν Ἀθήναις ἐθνικὴν βιβλιοθήκην μετενεχθέντων χειρογράφων κωδικῶν εὑρηται καὶ τὸ παρά πόδας ἐκδιδόμενον πρωτότυπον χρυσοβούλλον τοῦ αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου τοῦ Παλαιολόγου, ἐκδομένον κατὰ Μικρὸν τοῦ ἔτους 6797 ἀπὸ κτίσεως κόσμου, ἦτοι τοῦ 1289 μετὰ Χριστόν. Εἶνε δὲ τοῦτο εἰλητῆριον ἐπὶ περγαμηνῆς ἔχον μῆκος μὲν 2,23 πλάτος δὲ 0,351, οὐ μόνον τὰ 0, 251 εἶνε γεγραμμένα, τοῦ λοιποῦ πλάτους ἑκατέρωθεν καταλαμβανομένου ὑπο τῆς ἀγρίφου ὥας.

Τὸ περιεχόμενον τοῦ χρυσοβούλλου τούτου εἶνε σαφές. Πρόκειται περὶ ἐπικυρώσεως κτημάτων δωρηθέντων τῆ ἐγγύς τῆς πόλεως Φαναρίου κατὰ τὴν θέσιν Λυκουσάδος κειμένη μονῆ Παναγίας τῆς Ἐλεούσης· εἶχον δὲ δωρηθῆ τὰ περὶ ὧν ὁ λόγος κτήματα εἰς τὴν εἰρημένην μονὴν ὑπὸ τῆς συζύγου τοῦ σεβαστοκράτορος Ἰωάννου Κομνηνοῦ τοῦ Δούκα ἠτις τὸ μοναχικὸν ὑποδύσα σχῆμα ἐκλήθη Ὑπομονή. Ἐκείνο δὲ τὰ κτήματα ἐκεῖ μὲν ὅπουδήποτε, ἦτοι περὶ τὴν χώραν τοῦ Φαναρίου, τινὰ δὲ καὶ ἀπώτερον ἐν Θεσσαλίᾳ, ἀλλ' ὁ ἀκριβὴς προσδιορισμὸς ἀπάντων δὲν εἶνε εὐχερῆς, δέον δὲ νὰ ἐπιχειρηθῆ ὑπὸ τινος τῶν Ἰθαγενῶν ἢ τῶν αὐτόθι παρεπιδημούντων λογίων. Τοῦθ' ὅπερ γνωρίζομεν εἶνε ὅτι ἡ μονὴ τῆς Ἐλεούσης δὲν σώζεται τὴν σήμερον, ἀλλ' ὁ χώρος ἐν ᾧ ἐκεῖνο διατηρεῖ καὶ νῦν τὸ αὐτὸ ὄνομα, καλούμενος Λυκουσάδα κατὰ παράλειψιν ἢ κατὰ πνεξιν ἐν τῆ προφορᾷ τῆς συλλαβῆς οὐ τῆς παλαιᾶς Λυκουσάδος. Κατὰ τὰλλα ἡ ἐρμηνεία τοῦ χρυσοβούλλου εἶνε εὐχερῆς εἰς τοὺς διατρέποντας περὶ τὰ τοιαῦτα, οὐδὲ παρέχει τι πλὴν τῶν γεωγραφικῶν ὀνομάτων τὸ δυσξέμβλητον, ἅτε συντεταγμένον κατὰ τὸν συνήθη τύπον καὶ περιέχον πράγματα καὶ ἄλλοθεν πολλαχῶς γνωστὰ. Ἀρκεῖ δὲ νὰ σημειώσωμεν τὰ ἐξῆς ὀλίγα. Οἱ πύριχοι εἶνε οἱ γνωστοὶ ἐναπόγραφοι τῶν βυζαντιακῶν χρόνων περὶ ὧν πολλαχῶς γίνεται λόγος ἐν τε διαφόροις νομικαῖς

συγγραφαίς τῶν Βυζαντινῶν καὶ ἐν τοῖς χρυσοβούλλοις (1).—Τὸ παρὰ τὰ Τρίκαλα λουτρὸν ἦτο βεβαίως γνωστὸν τι καὶ οὐκ ἄσημον κτίριον, ὅπως ἰδίᾳ ἀναφέρεται· ὁ δὲ τύπος τῆς λέξεως *λοετρὸν* εἶνε συνηθέστατος παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς. — Περὶ ἐργοὶ εἶνε αἱ τοπικαὶ ὀνομασίαι Πρακτικάτους, Σιμισαράτοι, Λεβαχάτοι, Ταρωνάτοι αἱ φέρουσαι κατάληξιν μὲν λατινικὴν, οὐκ ἀσυνήθην παρὰ Βυζαντινοῖς, τύπον δὲ ὀνόματος καθαρῶς οἰκογενειακοῦ. Δεικνύουσι δὲ ἡμῖν καὶ οὕτως ἐπιφανῶς τὴν γέννησιν ὀνομάτων τοπικῶν ἐξ οἰκογενειακῶν, οἷα ἐπῆλθε κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας οὐ μόνον ἐν Ἑλλάδι ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς χώραις τῆς Δύσεως, ὥστε σχεδὸν διστάζει ὁ ἀναγινώσκων τὸ χρυσοβούλλον κατὰ πρῶτον, ἂν πρόκειται ἀληθῶς ἐνταῦθα περὶ χωρίων ἢ περὶ ἀνδρῶν. — Τὰ *σανθάλια* τὰ ἐν τῇ λίμνῃ τοῦ Ἐζερῶ εἶνε ἀλιευτικαὶ λέμβοι, τὸ δὲ ὄνομα παρέλαβον, ὡς γνωστὸν, καὶ οἱ Τούρκοι *σαντάλ* καλοῦντες τὰ πλοίαρια. Καὶ τὸ μὲν ὄνομα Ἐζερὸς φέρει σήμερον τὸ τῇ λίμνῃ παρακείμενον χωρίον *Νεζερὸς*, ἢ δὲ λίμνη εἶνε καὶ τὴν σήμερον μάλα πολυέχθους, οὕτως ὥστε οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου ἀποζῶσιν ἐκ τῆς ἀλιείας (2). Τὸ δὲ νέον τοῦτο ὄνομα τῆς περὶ τὴν λίμνην, τὴν παλαιὰν Ἀσκορίδα, χώρας, δὲν ἀπαντᾷ τὸ πρῶτον ἐνταῦθα, ἀλλ' εἶνε καὶ ἄλλως γνωστὸν παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς (3). Καθ' ὅσον ὁμως γνωρίζω, αὕτη εἶνε ἡ πρώτη ἀσφαλῶς δυναμένη νὰ χρονολογηθῇ μνεία τοῦ ὀνόματος. — Ἡ δὲ Βούναινα ἀναφέρεται καὶ ὡς ἰδίᾳ ἐπισκοπῇ, τελοῦσα ὑπὸ τὴν μητρόπολιν Λαρίσσης (4). Τὴν δὲ λέξιν *θέμα* πρέπει ἄρα νὰ ἐκλάβωμεν ὡς ἔχουσιν τὴν ἄλλως παρὰ Βυζαντινοῖς γνωστὴν σημασίαν τῆς μεγάλης διοικητικῆς διαιρέσεως; Παρατηροῦμεν μὲν ὅτι ἐν μεταγενεστέροις τοῦ δεκάτου αἰῶνος χρόνοις γίνεται διάκρισις τῆς βορείου Θεσσαλίας ἣτις ὑπήγετο εἰς τὸ θέμα Μακεδονίας ἀπὸ τῆς δευτέρας Θεσσαλίας καλουμένης, ἣτις δὲν φαίνεται ἀνήκουσα ἅπασα εἰς τὸ θέμα Ἑλλάδος, ἀφ' οὗ ῥητῶς ἀπ' αὐτῆς διαστέλλεται τοῦ λόγου ὄντος περὶ τοῦ μητροπολίτου Λαρίσσης ὅστις φέρει τὸν τίτλον ὁ *Λαρίσσης, δευτέρας Θεσσαλίας καὶ πάσης Ἑλ-*

(1) Ἰδ. II. Καλλιγᾶ περὶ δουλοπαροικίας παρὰ Ῥωμαίους καὶ Βυζαντινοῖς ἐν Μελέταις καὶ Λόγοις σ. 261 κ. ε.

(2) Γεωργιάδου Θεσσαλία, σ. 69.

(3) Ἰδ. Parthey, Notitiae Graec. episc. Not. 3, 497 ὁ Ἐζερῶ, ἐνθα γραπτέον ὁ Ἐζερῶ.

(4) Λύτσοι Not. 3, 518.

λάδος (1). Ἄλλ' ἰδίᾳ μνεία θέματος Θεσσαλικοῦ φερωνυμουμένου ἀπὸ τῆς Βουναινης δὲν γίνεται, εἶνε δὲ καὶ ὁ τόπος ἀσημότερος ἄλλων Θεσσαλικῶν, ὥστε ἀμφίβολον μένει ἂν πράγματι ὑπῆρξεν ἐν τῇ βυζαντιακῇ διοικήσει θέμα οὕτω καλούμενον.

Τὸ χρυσοβούλλον σώζεται ἐν πρωτοτύπῳ, ὡς εἶπον, διὸ φέρει διὰ κινναβάρεως γεγραμμένας, ὡς συνήθως, τὰς λέξεις *λόγον ἐνθα πρόκειται περὶ τῆς βασιλείας, τὸ ὄνομα τοῦ μηνὸς Μάρτιον, τὸν ἀριθμὸν τῆς ἰνδικτιῶνος δευτέρας καὶ τὴν μονάδα τοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου ἔτους ἑξακισχιλιοστοῦ ἑπτακοσιοστοῦ ἐνενηκαστοῦ ἐβδόμου*, ὅπερ ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ ἀπὸ Χριστοῦ 1289. Διὰ κινναβάρεως ἐπίσης γέγραπται πλὴν τῶν ἀνωτέρω ἰδίᾳ τοῦ βασιλέως χειρὶ ἢ ὑπογραφή (2). Ἐκδίδων δὲ τὸ χρυσοβούλλον διετήρησα τὴν ὀρθογραφίαν τοῦ πρωτοτύπου, ὡς πρέπει νὰ γίνηται ὅταν ἐκδίδωνται ἔγγραφα ἐπίσημα διασωθέντα ἡμῖν ἐν πρωτοτύπῳ. Μόνον δ' ἔστιξά καταλλήλως πρὸς διευκόλυνσιν τῆς κατανοήσεως τῶν γεγραμμένων.

Τελευτῶν παρατηρῶ ὅτι τὸ χρυσοβούλλον δὲν εἶνε γεγραμμένον ἐπὶ ἐνὸς κομματίου περγαμηνῆς, ἀλλὰ σύγκειται ἐκ τριῶν συγκεκολλημένων ἀλλήλοις. Ἐπὶ δὲ τῶν κολλημάτων τῶν κομματίων ὀπισθεν ἀναγινώσκωμεν τὰ ἐξῆς *Διὰ τοῦ μεγάλου λογοθέτου— Θεοδώρου— τοῦ Μουσιλάουρος*. Εἶνε δὲ γεγραμμένα ταῦτα οὕτως, ὥστε τὰ γράμματα διήκουσιν ἐφ' ἐκάστου κολλημάτος ἀπὸ τοῦ ἐνὸς κομματίου περγαμηνῆς εἰς τὸ ἄλλο. Ἔχομεν οὕτω συνυπογεγραμμένον χάριν μείζονος κύρους καὶ τὸν πρωθυπουργὸν τοῦ κράτους, ὡς σήμερον οἱ ὑπουργοὶ συνυπογράφουσι τῇ βασιλεῖ τὰ διατάγματα. Εἶχε δὲ λόγον αὕτη ἡ μεσόσχιδῆς ὑπὸ τοῦ κολλημάτος αὐτόγραφος πιθανώτατα γραφὴ τοῦ ὀνόματος τοῦ πρωθυπουργοῦ, ὅπως μὴ εἰςχωρήσῃ νοθεῖα δι' ἀντικαταστάσεώς τινος τῶν κολλῶν τῶν συναπαρτιζουσῶν τὰ ἐκ πλειόνων τῆς μιᾶς ἀποτελούμενα ἐπὶ περγαμηνῆς χρυσοβούλλα. Τοιαύτην δὲ σημασίαν ἔχουσι τὰ ἐνίοτε ἐν χρυσοβούλλοις ἄτινα δὲν περιεσώθησαν ἐν πρωτοτύπῳ, ἀλλ' ἐν ἀντιγράφοις ἐκ τῶν ἀρχείων εἰλημμένοις σημειούμενα ἐν τέλει « εἶχε . . . τὸ **διὰ τοῦ λογοθέτου τοῦ ὀνόμου τοῦ Ἀγοθεωδώριτου Μιχαήλ** » καὶ τὰ τοιαῦ-

(1) Ἰδ. Parthey Not. 3, 493. 4, 35.

(2) Τὰ διὰ κινναβάρεως γεγραμμένα ἐδηλώθη ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ χρυσοβούλλου διὰ παχέων γραμμῶν.

τα (1). Ἐδηλοῦτο δηλαδὴ ἐν τοῖς ἀντιγράφοις ὅτι εὕρισκετο τὸ πρωτότυπον κατεστρωμένον διὰ τῶν τοιούτων σημειωμάτων τοῦ λογοθέτου. Ὅποιαν δὲ θέσιν συνήθως εἶχε τὸ βραχὺ τοῦ λογοθέτου σημεῖωμα ἀποδεικνύει τὸ ἀνά χεῖρας χρυσόβουλλον. Κατὰ πόσον δὲ ἐν πᾶσι τοῖς πρωτοτύποις χρυσοβούλλοις ὑπῆρχε τὸ σημεῖωμα τοῦτο καὶ ὑπὸ τίνος γεγραμμένον καὶ ἂν πάντοτε κατὰ τὰς συρραφὰς ἢ συναφὰς τῶν κολλῶν μόνον δι' εἰδικῆς ἐρεύνης δύναται νάποδειχθῆ. Ἴσως δὲ γράψωμεν περὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἄλλοτε διὰ μακροτέρων. Ἀρκέτω δ' ἐνταῦθα ἡ παρατήρησις ὅτι ἐν Ἀγίῳ Ὄρει εἶδον χρυσόβουλλον Ἰωάννου Α' τοῦ Παλαιολόγου τοῦ ἔτους 1344, δι' παραχωρεῖ τῷ πιστῷ αὐτοῦ στρατοπεδάρχῃ Ἰωάννῃ τῷ Χούμνῳ τὸ χωρίον Ζιχναν, φέρον τὴν σημείωσιν Διὰ τοῦ μεγάλου λογοθέτου Ἰωάννου τοῦ Ραοῦλ κάτωθεν τῆς ὑπογραφῆς τοῦ αὐτοκράτορος. Σῶζεται δὲ τὸ χρυσόβουλλον τοῦτο ἐν τῇ κατὰ τὸν Ἄθω μονῇ τοῦ Φιλοθέου. — Ὁ δὲ Θεόδωρος Μουζάλων, ἀνήκων εἰς ἐπιφανῆ οἶκον τοῦ Βυζαντίου, καίπερ τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαήλ τοῦ Παλαιολόγου δυσμενῶς ποτε πρὸς αὐτὸν διατεθέντος (2), ἐπὶ τοῦ ἐκείνον διαδεξαμένου Ἀνδρονίκου Β' διεκρίθη ἀναθὰς εἰς τὰ ὕψιστα τῶν ἀξιωματικῶν καὶ μεγίστων τυχεῶν τιμῶν, ἐν αἷς καὶ ἡ μνηστεία τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ μετὰ Κωνσταντίνου τοῦ υἱοῦ τοῦ βασιλέως (3). ἀπέθανε δὲ ὡς μοναχὸς τῷ 1294 διαδεξαμένου αὐτὸν ἐν τῷ ἀξιώματι τοῦ μεγάλου λογοθέτου τοῦ Νικηφόρου Χούμνου, καὶ ἐτάφη ἐν Νικαίᾳ ἐν τῇ μονῇ τῇ λεγομένην τοῦ Τορνικίου (4).

Ταῦτα θεωρῶ ἐπαρκῆ πρὸς ἐρμηνείαν τοῦ χρυσοβούλλου.

† Οὐδὲν τῆς ἀληθείας ἐπικρατέστερον καὶ οὐδὲν τῆς κατ' αὐτὴν ἐπιγνώσεως ἀνθρώποις ἐπαινετώτερον· οἱ γὰρ ἐφ' ἐκάστῳ τῶν πραγμάτων τοῦ ἄνθρωπος κατ' ἀλήθειαν γινόμενοι ἐπιγνώμονες τὸ καλὸν ἂν πάντως ἐπὶ πᾶσι προέλοιπον καὶ οὐδέποτε ἂν ἐκπέσαιεν τοῦ συμφέροντος· ἀλλὰ καὶ ἐαυτοῖς προσπορίσασθαι τι δέη τῶν ὠφελούντων,

καὶ ἐτέροις οἷς τι προμηθείας οὗτοι μεταδιδόναι σπουδάζουσι, τοῦ ἀκριβοῦς ὑπάρχει τοιούτου κατευστοχεῖν. Τοῦτο τοῖς συνετατέροις τῶν ἀνθρώπων ἐν οἷς περ ἂν ποιῶσι παρακολουθεῖν εἰωθὸς οὐχ ἦττον ἐστὶ διαγινῶναι καὶ τῆς τὴν παροῦσαν εἰσενεγκαμένης αἰτήσιν ταῖς πράξεσι παρεπόμενον, τῆς μιᾶς δὴ ταύτης προσμαρτυρούσης καὶ ταῖς ἄλλαις τῶν πράξεων· τὸ γὰρ προσὸν ἀπὸ Θεοῦ τῇ βασιλείᾳ δικαίωμα μέγα μὲν ἐν τοῖς κατὰ γῆν γνωρίζεται ἅπασιν· οὐ μὴν ὅτι πρόδηλον αὐτῷ τὸ περιόπτον, οὐκ ἐπαινετέοι παρὰ τοῦτο κριθήσονται οἱ καὶ λογίζομενοι τὸν ἔγκον καὶ τὸ ἐπιβάλλον αὐτῷ τῆς ὀφειλῆς ἀποσώζοντες ἐν τῷ τὴν ὑποταγὴν ἀποδιδόναι καὶ ἔργοις οἷον συνεπιψηφίζεσθαι τῆς ἐξουσίας τῷ ὑπερέχοντι. Τοῦτο δὲ τὸ τῆς ἀρχῆς τῆς ἡμετέρας δικαίωμα, καὶ εἰς μείζον μὲν ἦν διηρμένον ταπρότερα ἀφοῦ περ πρὸς τὴν ἡμετέραν ταύτην ἀρχὴν ὁ πηξάμενος αὐτὴν καὶ συστησάμενος δημιουργὸς καὶ συνοχεὺς τοῦ παντός, ἐκεῖνο ἐνιδὼν ἰλέψ βλέμματι εἶρηκε· *πλάτυνον τὰ σχολιασματὰ σου ἔτι· ἐκπέτασον ἐπὶ δεξιὰ καὶ ἀριστερά· πῆξον καὶ μὴ φείσῃ τῶν αὐλαίων· καὶ μέντοι καὶ ἐξετέλεσε καὶ διήγαγεν ἐπὶ πολλαῖς ὅτι κρατυνομένη καὶ αὐξομένη περιόδοις ἐτῶν καὶ τῶν χεῖρα ὅτε δὴ ποτε πειρασάμενων ἀντῶραι κατευμεγεθοῦσα περιεγίνετο. Ἐἴτα ἐκκαυθείσης ἀνωθεν ὀργῆς διὰ παιδείαν πάντως συμφέρουσαν, βήματι τὸ δὴ λεγόμενον ἐκινήθη καὶ μεταπεπτῶκει πρὸς τὸ χεῖρον τὰ πράγματα καὶ ἡ ἀρχὴ ἐς τὸ βραχύτατον συνεστάλη· καὶ ἐπὶ μετρίοις ὅροις συνεληλαμένη ἐδείκνυτο· πρὸς γὰρ τοῖς ἄλλοις μᾶλλον δὲ γε πρὸ τῶν ἄλλων καὶ αὐτῆς ἐξεπεπτῶκει τῆς βασιλευούσης τῶν πόλεων, ἕως ὃ παιδεύων ἄχρι τοῦ ἰάσασθαι μόνον καὶ εἰς τέλος μὴ παραδιδούς, οὐδ' ἵνα πλήξῃ πλήττων; ἀλλ' ἵνα πρὸς τὸ κρεῖττον μετάθῃται, τὰ τε ἄλλα τῶν τῆς ἀρχῆς ἐξερρυηκότων καὶ αὐτὴν τὴν βασιλεύουσαν ἐπανεσώσατο πόλιν, καὶ ἐπὶ τὸ κρεῖττον αὐθις τῇ αὐτοῦ καὶ ἀρωγῇ καὶ συνάρσει τὰ τῆς ἀρχῆς ἐπανέδραμε. Τότε δὲ ἐν τῇ κινήσει τῶν πραγμάτων ἐκείνη ἢ τὰ δυσχερῆ ἐπλεόνασε, τότε πρὸς πολλοὺς πολλὰ τῶν τῆς ἀρχῆς μεταπέπτωκε καὶ ἔτι δὲ ἐς τὸ παρὸν πόλεων τινὲς καὶ χωρῶν ἔστιν οἷς τῶν τότε κατασχόντων ὡς εἰς ἰδιόζουσάν τινα τὴν δεσποτείαν κατέχονται· ἀλλ' ὑποκύπτουσι τῷ ἡμετέρῳ κράτει καὶ τὴν ὑποταγὴν δικαίως ἀσπάζονται. Ἢ μέντοι τῷ περιποθήτῳ συμπενθήρῳ τῆς βασιλείας μου τῷ σεβαστοκράτορι ἐκείνῳ Κομνηνῷ κυρῷ Ἰωάννῃ τῷ Δούκα κατὰ κόσμον*

(1) Id. Zach. v. Lingonithal. Novellae Constitutiones. Nov. LXVI σ. 468. Nov. LXVII σ. 476. Nov. LXIX σ. 485 κτλ.

(2) Id. Παχυμέρους τόμ. Α' σ. 495, 10 κ. ε. κκδ. Πάννης.

(3) Παχυμέρους τόμ. Β', σ. 181, 9.

(4) Παχυμέρους τόμ. Β'. σ. 192, 11 κ. ε.

χρηματίσασα σύζυγος εἶτα τὸν μοναδικὸν ζυγὸν ὑποδῦσα Κορινθίαν κυρὰ Ἰπομονὴ ἢ Δούκαινα, τὸ τῆς βασιλείας καλῶς ἐπεγνωκυῖα δικαίωμα, καὶ ὡς οὐκ ἔστιν ἐν βεβαίῳ τὴν τῶν προσόντων ἀποφέρεσθαι κτήσιν, οὔτε μὴν καθ' ἓνα τῶν ἐν βίῳ, οὔτε μοναστῶν καταγώγιον, εἰ μὴ τὸ κῦρος ἐπιθεῖν τούτοις βασιλικά διατάγματα, διαπέμπεται τε πρὸς τὴν ἡμετέραν βασιλείαν καὶ τῇ παρ' αὐτῆς συστάσῃ σεβασμῆς μονῇ, τὸ κῦρος τῶν ἐνυπαρχόντων αἰτεῖται διὰ χρυσοβούλλου προσγενέσθαι τῆς βασιλείας μου. Ἔστι μὲν οὖν ἡ οἰκοδομηθεῖσα αὕτη καὶ συστάσα παρὰ ταύτης μονῆ, πλησίον που διακειμένη τοῦ ἄστεος ὁ Φανάριον ὀνομάζεται· τιμᾶται δὲ ἐπ' ὀνόματι τῆς πανυπεράγνου μου δεσποίνης καὶ Θεομήτορος τῆς Ἐλεούσης, καὶ ἐπικέκληται οὕτω πως τῆς Λυκουσάδος· ἃ δὲ αὕτη τῇ μονῇ προσήρμοσε κτήματα ἐκεῖ μὲν ὅπουδῆποτε τυγχάνουσι διακειμένα· καὶ ταῦτα δὲ γε κατωτέρω ἐξ ὀνόματος δηλωθήσεται. Ἡ τοιαύτη τοιγαροῦν αἰτήσῃ αὐτῆς οὐκ ἔγνω δέον εἶναι ἢ βασιλεῖα μου ὑπέρθεσίν τινα δοῦναι, καὶ μὴ παραυτὰ τῇ τέλει ἐναγαγεῖν· ἀλλὰ τῆς εὐγνωμοσύνης ὡσπερ ἀμειβομένη ταύτην καὶ τῆς τοῦ καλοῦ ἐπιγνωσεως, ἐτοιμώτατα κατανεύει πρὸς τὸ αἰτούμενον καὶ τὸν παρόντα χρυσόβουλλον **λόγον** ἐπορέγει αὐτῇ δι' οὐ καὶ εὐδοκεῖ καὶ προστάσσει καὶ διορίζεται κατέχεσθαι παρὰ τῆς διαληφθείσης σεβασμῆς μονῆς τὰ παρὰ τῆς εἰρημένης συζύγου τοῦ μνημονευθέντος σεβαστοκράτορος προσαρμόσαντα αὐτῇ ὅποιαδῆτινα κτήματα· ἃ δὲ καὶ κατὰ μέρος οὕτως ἐπ' ὀνόματος ἔχουσι· χωρίον ἢ Λυκουσάδα ἐν ᾧ καὶ ἡ τοιαύτη ἀνηγέρθη μονῆ· ἕτερον χωρίον ἢ Βατουσιάνη· τὸ περὶ τὰ Ἰρίκαλα χωρίον ὅπερ εὑρίσκεται κατέχουσα ἢ μονῆ μετὰ τοῦ ἐκεῖσε λοετροῦ· μετόχιον εἰς ὄνομα τιμώμενον τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου ἐπιλεγόμενον ἢ Ἰάξα μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ παροίκων τῶν διαλαμβανομένων κατ' ὄνομα ἐν ταῖς προσῶσιν αὐτῇ δικαίωμασιν, ἔτι δὲ καὶ τῆς κατεχομένης παρ' αὐτοῦ τοῦ μετοχίου γῆς καὶ τῶν μυλοθεσιῶν καὶ ἀμπελιῶν· ἕτερον μετόχιον ὁ Ἰριστενίκος εἰς ὄνομα τιμώμενον τοῦ ἁγίου μου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου· ἕτερον εἰς ὄνομα τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ παροίκων καὶ ἀμπελιῶν καὶ τῆς προστεθείσης ἀρτίως γῆς Βλαχοκατουῖνα ἢ ἐπιλεγόμενη Πρακτικᾶτους· χωρίον ἢ Γοριάνη μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ μυλοθεσιῶν καὶ ἀμπελιῶν· εἰς τὴν λίμνην τοῦ Ἰζεροῦ σανδάλια δύο μετὰ καὶ ἄλιων δύο· μετόχιον εἰς ὄνομα τιμώμενον τοῦ ἁγίου μου μεγαλομάρτυ-

ρος Δημητρίου ἐν τῷ θέματι Βουναίνης διακείμενον μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ παροίκων ἀλλὰ δὲ καὶ τῶν ἀμπελιῶν καὶ μυλοθεσιῶν· ἔτι τε εἰς τὸν τόπον τοῦ Ἀλμυροῦ χωρίον ἢ Μαγοῦλα· καὶ οἱ Σιμισαράτοι λεγόμενοι σὺν τῇ ἐκεῖσε γῇ τῶν Λεβαχάτων καὶ Ταρωνάτων· ἃ δὲ πάντα καθέξει ἢ εἰρημένη σεβασμῆς μονῆ τῆς πανυπεράγνου δεσποίνης καὶ Θεομήτορος τῆς Ἐλεούσης κατὰ δεσποτείαν καὶ νομὴν ἀναφαίρετον ὡς καταμέρος διαλαμβάνονται ἐν τοῖς γεγονόσιν ἐπ' αὐτοῖς πρακτικῶς, ἔτι δὲ καὶ ὡς προσεκυρώθησαν καὶ προσετέθησαν ταύτη παρὰ τῆς διαληφθείσης συζύγου τοῦ δηλωθέντος σεβαστοκράτορος· καὶ νεμηθήσεται αὐτὰ ἀνενόχλητα, ἀδιάσειστα τε καὶ ἀναπόσπαστα εἰς ἅπαντα τὸν ἐξῆς καὶ μέλλοντα χρόνον, ἀλλὰ δὲ καὶ ἀνώτερα πασῶν τῶν κατὰ χώραν ἐπερχομένων δημοσιακῶν ἐπιτηρειῶν τε καὶ συζητήσεων. Οὐδεὶς γὰρ τῶν ἀπάντων ἔξει ἐπ' ἀδείας ἐπὶ παντὶ τῷ νῦν καὶ μέλλοντι χρόνῳ λύμην οἰανδῆτινα ἐπάγειν αὐτοῖς ἢ διασεισμὸν καὶ ἐπιθεσιν, καὶ ὅτι ἀποτραπήσεται τῇ ἰσχύι καὶ δυνάμει τοῦ παρόντος χρυσοβούλλου **λόγου** τῆς βασιλείας μου πᾶς ὁ τοιοῦτόν τι ἐπενεγκεῖν πειραθησόμενος καὶ δι' ὄχλου ὅπως γενέσθαι τῇ εἰρημένη σεβασμῆς μονῇ ἢ τοῖς προσῶσιν αὐτῇ τοιούτοις κτήμασι τε καὶ δικαίωσι· ὡς καὶ ὑπερκεῖσθαι ὀφειλόντων αὐτῶν ἐπιτηρεαστικῆς ἀπάσης καὶ ἀδίκου χειρὸς καὶ μηδεμίαν ὑφίστασθαι παρὰ μηδενὸς ἀρπαγῆν καὶ λύμην καὶ διενόχλησιν ὡς ἐντεῦθεν εἶναι καὶ τοῖς ἐν τῇ εἰρημένη σεβασμῆς μονῇ τὴν μοναδικὴν τε καὶ κατὰ Θεὸν προελομένοις ἀγωγῆν τε καὶ βίωσιν μετ' ἡσυχου ταύτην μετιέναι τῆς καταστάσεως καὶ ἀπολαύειν ἀταράχως τῆς Θεοφιλοῦς δὴ ταύτης πολιτείας καὶ ὑψηλῆς. Διὰ γὰρ τοῦτο ἐγεγόνει καὶ ἐπεβραβεύθη τῇ διαληφθείσῃ σεβασμῆς μονῇ τῆς πανυπεράγνου μου δεσποίνης καὶ Θεομήτορος τῆς Ἐλεούσης καὶ ὁ χρυσόβουλλος **λόγος** οὗτος τῆς βασιλείας μου ἀπολυθεὶς κατὰ μῆνα **Μάρτιον** τῆς νῦν τρεχούσης **δευτέρας** ἰνδικτιῶνος τοῦ ἑξακισχιλιοστοῦ ἑπτακισιοστοῦ ἐννενηκοστοῦ **ἑβδόμου** ἔτους· ἐν ᾧ καὶ τὸ ἡμέτερον εὐσεβὲς καὶ Θεοπρόβλητον ὑπεσημήνατο κράτος· † **Ἀνδρόνικος ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ πιστὸς βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ Ἰωμαίων Δούκας Ἄγγελος Κορινθῶν ὁ Παλαολόγος.** †

Ἐν τέλει τοῦ ὑπ' ἀριθ. 551 ἑλληνικοῦ κώδικος τῆς ἐν Μονάχῳ Βιβλιοθήκης εἶναι γεγραμμένη ἐπὶ τοῦ σταχώματος ἡ ἐπομένη σημείωσις:

« αὐχ' Ὀκτωβρίου ε' ἰνδικτ. α'. Ἐν πόλει Ἄλλα Βασιλεὺς τῆς Ἀλαμανίας ἔποισε καθαλιέριδες κύρ Ζώτο Χώτο ἐκ πόλεως Ἰωαννίνων καὶ κύρ Νικόλαον Καρτζζ ἐκ πόλεως Ἄρτης ».

Ἡ ἐν τῇ σημείωσει ταύτῃ ἀναφερομένη πόλις εἶναι οὐχὶ Ἄλλα ἡ Σαξονικὴ, ἀλλ' ἡ τιρολικὴ Ἄλλα· τοῦτο δ' εἰκάζομεν γινώσκοντες ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ Μαξιμιλιανὸς ὁ Α' διέτριψεν ἀπὸ τῆς 20 Αὐγούστου μέχρι τῆς 5 Ὀκτωβρίου 1497 ἐν τῇ πλησίον τῆς Ἄλλης κειμένη πόλει Ἰνσβρουκ. Ἐν τοῖς περισηθίσαις ἐγγράφοις οὐδαμῶς μνημονεύεται ἡ μετὰ τῆς τοῦ αὐτοκράτορος εἰς Ἄλλαν, εἰξεύρομεν μόνον ὅτι τὴν 12 Ὀκτωβρίου εὐρίσκειτο οὗτος ἐν Steinaeh (1).

Τὰ ὀνόματα τῶν Ἰππειρωτῶν, οὓς ἐποίησεν ἱππότας ὁ αὐτοκράτωρ εἰσὶν ἄγνωστα ἡμῖν· ὁ ἕτερος τούτων, ὁ Ζώτο Χώτο ἦν πιθανῶς ἁλβανικῆς καταγωγῆς, ὡς ἐκ τοῦ ὀνόματός του ἐμφαίνεται.

N. Γ. ΠΟΛΙΤΗΣ.

Ἡ ἐν τῷ πίνακι Δ' δημοσιευομένη εἰκὼν παριστάνει τὸν ἀγιώτατον πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως Ἱερεμίαν τὸν Α'. Ἐπατριάρχευσε δ' ἐπὶ τρία ὅλα καὶ εἴκοσιν ἔτη, ἀπὸ τοῦ 1520 μέχρι τοῦ 1543, μικρὰς μόνον ἐν ἔτει 1523 διακοπῆς γενομένης καθ' ἣν ἀντικατεστάθη ἀπουσιάζων τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἰς Ἱεροσόλυμα ὑπὸ τοῦ ἐπιβάτου Ἰωαννικίου Α'. Κυριώτατον δ' αὐτοῦ ἔργον ὑπῆρξεν ἡ προστασία καὶ διάσωσις τῶν ἐκκλησιῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, αἵτινες μικροῦ ἐγένοντο ἄπασαι θύμα τῶν οὐλεμάδων.

Παριστάνεται δ' ἐν τῇ εἰκόνι ταύτῃ ὡς κτίστης τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὁρειμονῆς τοῦ Σταυρονικήτα ἣν καὶ κρατεῖ ἐν χερσὶ. Πράγματι δὲ ἡ μονὴ αὕτη, κειμένη κατὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τοῦ Ὄρους εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς μονῆς τῶν Ἰσθήρων, ἐκτίσθη τῇ φροντίδι αὐτοῦ τῷ 1540 ἢ 1541. Ἀναφέρεται δὲ ἤδη ἐν τῷ τυπικῷ τῶν ἁθωνικῶν μονῶν, συντεταγμένῳ τῷ 1544 (1). Ἐν δὲ τῷ γνωστῷ Προσκυνητηρίῳ τοῦ Ἀγίου Ὄρους ὁ τὰς μονὰς περιγράψας ἱατρός Ἰωάννης ὁ Κομνηνός, ἐκτίθει τὰ κατὰ τὴν εὐαγγῆ ταύτην μονὴν, λέγει τὰ ἐξῆς περὶ τῆς κτίσεως· « τὸ ἱερὸν μοναστήριον τὸ καλούμενον τοῦ « Σταυρονικήτα τὸ ἐκτίσεν ὁ παναγιώτατος πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως κύρ Ἱερεμίας ὁ παλαιός. »

Ὡς δὲ καὶ ἐν ἄλλαις ἐκκλησιαστικαῖς ἀγιορειτικῶν μονῶν εὕρηνται ἀπεικονισμένοι οἱ κτίτορες αὐτῶν καὶ οἱ εὐεργέται, οὕτω δὲν ἠμέλησαν καὶ οἱ τοῦ Σταυρονικήτα μοναχοὶ νὰ πεικονίσωσιν ἐπὶ τοῦ τοίχου τῆς ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Νικολάου τιμωμένης ἐκκλησίας τῆς μονῆς τὸν

(1) Βλ. Forschungen zur Deutschen Geschichte. Göttingen, 1862 τ. I. σ. 357 καὶ τὸ αὐτόθι ἀναφερόμενον σιγγραμμὰ τοῦ Müller, Reichstagsheft. unter Max I. τ. I σ. 532. Ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ εὐρίσκειτο ἐν Ἄλλῃ τῇ 18 Σεπτεμβρίου καὶ τῇ 5 Σεπτεμβρίου ἐξάγεται ἐξ ἐγγράφων τοῦ ἐν Στουτγάρτῃ ἀρχιεπίσκοπου· ὅτι εὐρίσκειτο αὐτόθι τῇ 26 Σεπτεμβρίου ἐκ τοῦ Schörrl, Hist. Zar. Bad. VI, 401.

(1) Ἰδ. τὸ περιοδικὸν τοῦ ἐν Παιτρουπόλει βωσιτικῷ ὑπουργείου τῆς Παιδείας 1848. τόμ. 57, σ. 61.

εύσεβῆ πατριάρχην εἰς ὃν ὠφείλετο ἡ ὑπαρξίς αὐτῆς. Ἐγγραφή δὲ πιθανῶς ἢ εἰκὼν βραχὺν χρόνον μετὰ τὸν ἐν ἔτει 1546 θάνατον τοῦ πατριάρχου, ὅστις καὶ ἐφρόντισε δι' ἰδίας διαθήκης νὰ προνοήσῃ περὶ τῆς ὑφ' αὐτοῦ ἰδρυθείσης μονῆς (1). Εὐτυχῶς δι' ἡ εἰκὼν αὕτη διεπώθη ἀβλαβῆς μὴ φθαρεῖσα ὑπὸ τῆς πυρκαϊᾶς τῆς καταναλωσάσης τὴν μονὴν πρό τινων ὀλίγων ἐτῶν, ἐξ ἧς οὐ μικρὰς ἄλλας ὑπέστη ζημίας καὶ αὐτὴ ἡ ἐκκλησία.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ εἰκονογραφία τῶν μεσαιωνικῶν χρόνων τῆς ἐθνικῆς ἱστορίας ἔχει μεγάλην σημασίαν, ὅπως κατ' ὀλίγον διὰ τῆς περισώσεως ὅσημέραι πλειόνων εἰκόνων ἀποβῆ ζωντανότερα ἢ ἱστορία ἡμῶν καὶ οἶονεῖ προσιτοτέρα εἰς τοὺς ἡμετέρους ὀφθαλμοὺς, ἐφρόντισα κατὰ τὴν ἐν ἔτει 1880 τετράμηνον ἐν τῷ Ὄρει διαμονὴν μου ὅπως ἀντιγραφῆ καὶ αὕτη ἡ τοιχογραφία ὡς ἐπιμελέστατα καὶ πιστότατα ὑπὸ τοῦ συνοδεύοντός με δεξιωτάτου Ἰλλυετοῦ ζωγράφου κ. Gillieron. Νῦν δὲ δημοσιεύω αὐτὴν πανομοιότηπως, σημειῶν ὅτι ἡ δημοσιευομένη εἰκὼν ἐσχεδιάσθη εἰς τὸ $\frac{1}{25}$ περίπου τοῦ πρωτοτύπου.

ΣΗΥΡ. Η. ΛΑΜΠΡΟΣ

ΤΑ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΓΑΜΟΝ ΕΘΙΜΑ

ΕΝ Τῇ ΚΟΜΟΙΟΛΕΙ ΒΥΣΣΙΚᾶ ΤΩΝ ΚΑΛΑΜΙΝΤΩΝ.

ΓΗΘ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ.

(Πρόην γυμνασιάρχου.)

. (Ὁ μὲν γὰρ τοῦ γε κρείσσον καὶ ἄρειον
ἢ ὄθ' ἡμοφρονέοντε νοήμασιν οἶκον ἔχητον
ἀνὴρ ἢ δὲ γυνή (Ὁμ. Ὀδυσ. Ζ, 181).)

Γάμος εἶνε ἢ κατὰ φυσικὸν νόμον ἔνωσις καὶ σύζευξις ἀνδρός τε καὶ γυναικὸς εἰς σύστασιν οἴκου. Ἐκ πολλῶν δὲ τοιούτων κατὰ γάμον οἴκων συγκροτεῖται κοινωνία, ἣτις κατὰ τὴν δόξαν τῶν ἀρχαίων εἶνε

(1) Langlois, Le mont Athos, σ. 71. Ἡ διαθήκη αὕτη φέρει χρονολογίαν 1546, ἐν ᾗ ὑπ' ἄλλων ὁ θάνατος αὐτοῦ ἀναφέρεται εἰς τὸ ἔτος 1543. Ἰδ. Μαθᾶ, Κατάλογον Πατριαρχῶν σ. 179.

ἢ πρώτη καὶ στοιχειωδεστάτη καὶ τελεία τῶν κοινωνιῶν, διότι οἶκος τέλειος μὲν εἶνε ὁ τοῦ ἐγγάμου, ἡμιτελής δὲ ὁ τοῦ ἀγάμου. Τὰ κατὰ τὸν Γάμον ἔθιμα καὶ παρὰ τοῖς πάλαι Ἕλλησι, καὶ παρὰ τοῖς νεωτέροις παρήλλασσον μὲν μικρὸν κατὰ τοὺς τύπους, οὐδὲ ὅλως ὁμῶς διέφερον κατὰ τὴν οὐσίαν, εἰς τὴν ιερότητα τοῦ Γάμου ἀφορῶσαι. Ἐν τῇ Νέᾳ Ἑλλάδι σήμερον θεωρεῖται μὲν ὁ Γάμος ιερός, ὅπως καὶ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων, καὶ συνάπτεται καὶ τελεῖται κατὰ τὰ πλεῖστα ἐπὶ τῇ βάσει τῆς τῶν παλαιῶν ἐθιμοταξίας, διάφερι δὲ κατὰ τοὺς παραλλάσσοντας τύπους τῆς χριστιανικῆς Ὁρησκείας. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν σύναψιν καὶ τελετὴν τοῦ Γάμου, ὅπως τὸ πάλαι, οὕτω καὶ σήμερον παρατηροῦνται παραλλαγαὶ τινες κατὰ πόλεις καὶ κώμας. Μιᾶς τοιαύτης ἐθιμοταξίας τὴν περιγραφὴν προτίθεται ἡδε ἡ διατριβή.

Λ'.

Ἡ ἰδέα τοῦ Γάμου ἀρχεται νὰ γεννᾶται ἐν τῇ διανοίᾳ μὲν τοῦ νέου ἀπὸ τοῦ 18 κυρίως ἔτους τῆς ἡλικίας αὐτοῦ, ἐν τῇ καρδίᾳ δὲ τῆς νεανίδος ἀπὸ τοῦ 16 ἔτους. Ἀπὸ τῆς ἡλικίας ταύτης ἀρχεται καὶ ἡ νεανίς νὰ σημαδεύῃ τὸν μέλλοντα αὐτῆς σύντροφον, καὶ ὁ νεανίας τὴν πλευρὰν αὐτοῦ νὰ ἀναζητῆ, ὅπως ἀμφοτέροι εἰς γάμου κοινωνίαν συνελθόντες, συμπήξωνται τὴν φωλεὰν αὐτῶν, καὶ ἀρξῶνται τοῦ ἔργου τῆς ἀυξήσεως καὶ διατηρήσεως τοῦ γένους των. Καὶ δὴ ὁ μὲν ἔφηθος ὁ μέχρι τοῦδε ἀτημελής, ἀπεριποίητος, ἀκτένιστος, καὶ ἐν γένει κατὰ τὴν ἐνδυμασίαν καὶ τὴν ἄλλην ἀναβολὴν ἀπερίεργος, ἀρχεται ἤδη κομψοπρεπῆς νὰ γίνεται, ἐπιτετηδευμένος καὶ παντοιοτρόπως τῆς κοινωνίας τὴν εὖνοιαν νὰ ἐπιδιώκῃ, ὅπως, ἔχων αὐτῆς τὸν καλὸν λόγον, καὶ ταχύτερον πρὸς τὸν πόθον του φθάσῃ, καὶ σύζυγον καλὴν καὶ προικα μείζονα λάβῃ. Ἡ δὲ νεανίς, ἧς μέχρι τοῦδε τὸ ἥμισυ τοῦ προσώπου μόνον ἐφαίνετο, καὶ οὐδεμίαν ἰδέαν κομψότητος ἐτάραντε τὴν διάνοιαν αὐτῆς, ἀρχεται ἤδη τὸ μανδῆλιον ὑψηλότερον νὰ ἀλρῆ καὶ μετὰ χάριτος τὴν κόμην νὰ διευθετῆ· τὸ βάδισμα δὲ ἐπὶ τὸ χαριέστερον νὰ τροποποιῆ καὶ τῆς αἰδοῦς τὸ ἐρύθημα νὰ ὀλιγοστεύῃ, καὶ τὸ βλέμμα πονηρότερον καὶ περιεργότερον νὰ ῥίπτῃ. Τὰ φαινόμενα δὲ ταῦτα, ἅτινα κατὰ φυσικὸν βεβαίως ἐνστικτον γίνονται, εἰσι τὰ τεκμήρια τῆς πρώτης ἰδέας τῆς πρὸς ἀλλήλους κοινωνίας.

Τὸ στάδιον δὲ, ἐνθα αἱ πρῶται ὀφθαλμοβολαὶ ῥίπτονται καὶ ὁ εἰς

τάς μαλακὰς παρειὰς τῆς νεάνιδος ἐννευχεύων ἔρωσ ἀρχεται τὸ τόξον αὐτοῦ νὰ ἐντείνῃ, εἶνε ὁ ἐν τῇ πλατείᾳ τοῦ χωρίου ἐν ὑπαίθρῳ χορὸς, ὁ κατὰ τὰ Χριστούγεννα, ἢ τὰς ἀπόκρεως, ἢ κατὰ τὸ Πάσχα, ἢ τὴν τοῦ χωρίου πανήγυριν γιγνόμενος. Τότε δὲ, ὅτε καὶ ὁ νέος καὶ ἡ νεάνις ἀφοβώτερον βλέπονται, καὶ διὰ τῆς περὶ τὸν χορὸν εὐκινήσιας καὶ τῶν ἄλλων ἐπαγωγικῶν τρόπων, ἀρεστοὶ πρὸς ἀλλήλους νὰ φανῶσι προσπαθοῦσι, καταβάλλονται τὰ πρῶτα τοῦ ἔρωτος σπέρματα ἐν ταῖς καρδίαις ἀμφοτέρων, καὶ ζητεῖται πλέον ἐκδηλώσεως καὶ πραγματοποίησεως εὐκαιρία τῶν τέως ἀφανῶν τούτων αἰσθημάτων. Τρόποι δὲ, καθ' οὓς ἀρχεται ἡ ἐκδήλωσις ὑπάρχουσι πολλοὶ καὶ διάφοροι, ἀλλ' ὁ συνηθέστερος καὶ ἐπικρατῶν εἶνε ὁ ἐξῆς. Ὁ νέος ἐκμυστηρεύεται τὸ αἰσθημα αὐτοῦ, μετὰ πολλῆς ὁμῶς πανουργίας καὶ τρόπον τινὰ ἀδιαφορίας πρὸς γυναῖκά τινά ὑπανδρὸν, καθεστηκυίας ἡλικίας, καὶ ἐξ ἐκείνων μάλιστα, αἰτινὴς εἶναι ἐπιτήδειαι καὶ ἀνεγνωρισμέναι περὶ τὸ συνάπτειν συνοικέσια. Ἀφ' οὗ δὲ μετὰ πονηρίας ρίψη τὴν ιδέαν εἰς τὸ γύναιον, προσπαθεῖ ὕστερον νὰ διαψεύσῃ ταύτην, καὶ ἀποδείξῃ ὅτι ἀστειευόμενος δῆθεν ἐξήνεγκε τοιαύτην ιδέαν. Ἀλλὰ τὸ πεπειραμένον ἐκεῖνο γύναιον, τὸ πᾶν κατανοήσαν, ἔρχεται ἀμέσως εἰς τὴν μητέρα τῆς νεάνιδος, καὶ μετὰ πολλῆς τῆς ἐπιτηδειότητος φέρει εἰς μέσον τὸν περὶ τοῦ νέου ἐκείνου λόγον, καὶ ἀρχεται ἐπαινοῦν καὶ ἐκθειάζον τὴν οἰκογένειαν αὐτοῦ καὶ αὐτὸν τοῦτον πρὸς τὴν μητέρα τῆς κόρης, πολλὰ ῥητὰ τε καὶ ἄρρητα καταδολεσχοῦν. Ἡ μήτηρ μετὰ πολλῆς τῆς διπλωματικῆς ἐπιδεξιότητος ἐπιδοκιμάζει μὲν τοὺς ἐπαίνους ἐκείνους, ἀλλὰ πολὺ προσέχει, ὅπως μὴ ἐκφύγῃ τοῦ ἔρκους τῶν ὀδόντων αὐτῆς λόγος, δι' οὗ νὰ ὑποθέσῃ ἢ προξενήτρια ὅτι ἡ μήτηρ τῆς κόρης διψᾷ διὰ γαμβρόν. Τοῦτο πράττει ἡ μήτηρ τῆς ὑποψηφίου κόρης πρῶτον μὲν, ὅπως μὴ ἐν ἀποτυχίᾳ ἐκτεθῇ ἡ θυγάτηρ αὐτῆς, καὶ δεύτερον, ὅπως φορτώσῃ τὴν κόρην αὐτῆς μὲ ὀλιγωτέραν προῖκα, ἐὰν μάλιστα ἐννοήσῃ ὅτι ὁ γαμβρὸς ὑπὸ σφοδροῦ κατελήφθη ἔρωτος πρὸς τὴν διαπραγματευομένην νεάνίδα. Ἐν τούτοις ἀφ' οὗ μετὰ πολλὰ ῥητὰ καὶ ἄρρητα κατορθώσῃ ἢ προξενήτρια νὰ λάβῃ τὸν λόγον τῆς μητρὸς καὶ τοῦ πατρὸς τῆς ὑποψηφίου κόρης, ἀναφέρει τὴν ὑπόθεσιν μετὰ τῆς αὐτῆς πλαγίας ἐπιδεξιότητος πρὸς τοὺς γονεῖς τοῦ ἐπιδόξου γαμβροῦ, καὶ ἀφ' οὗ λυθῇ καὶ τῆς προικὸς τὸ ζήτημα, ὀρίζεται ἡ ἡμέρα τῆς ἀλλαγῆς τῶν δακτυλίων. Σημειωτέον δὲ ὅτι καθ' ὅλην αὐτὴν τὴν

διαπραγματεύεισιν καὶ ὁ νέος καὶ ἡ νέα ἀμυδρὰν τῶν ἐνεργουμένων ἔχουσιν ιδέαν, ἀλλ' οὐδὲ ζητεῖται αὐτῶν ἡ γνώμη ἢ ἡ συγκατάθεσις. Ὅ,τι ἂν πράξωσιν οἱ γονεῖς πρέπει νὰ γείνη δεκτὸν ὑπ' αὐτῶν. Ἐπελοούσης τῆς ἡμέρας καθ' ἣν ὄρισται νὰ ἀλλάξωσι τοὺς δακτυλίους, ὁ πατὴρ τοῦ γαμβροῦ μόνος, ἢ μετὰ δύο ἢ τριῶν συγγενῶν μεταβαίνει (τὴν ἐσπέραν πάντοτε) εἰς τῆς μελλονύμφου τὴν οἰκίαν. Ὑποδέχονται δὲ ὁ πατὴρ καὶ ἡ μήτηρ τῆς κόρης μετὰ καὶ ἄλλων συγγενῶν. Ἡ κόρη δὲ ἅμα ἐννοήσῃ ὅτι ἔρχεται ἐπὶ τῷ γνωστῷ σκοπῷ ὁ πενθερὸς, ἀποσύρεται, καὶ εἶτα μετὰ μικρὸν ἐπανέρχεται καὶ παρουσιάζεται, καὶ αὐτὴ πρὸς τὸν πενθερὸν, μετὰ πολλῆς ὁμῶς τῆς συστολῆς καὶ τῆς αἰδημοσύνης, οὐδὲ ὑψώνει τοὺς ὀφθαλμοὺς νὰ ἴδῃ τὸ πρόσωπον τῶν γονέων αὐτῆς ἢ τὸ τοῦ πενθεροῦ. Νεύει δὲ τότε εἰς αὐτὴν ἡ μήτηρ νὰ ἀσπασθῇ τὴν δεξιὰν τοῦ πενθεροῦ καὶ τοῦ πατρὸς αὐτῆς. Μετὰ τοῦτο ὁ πενθερὸς δίδωσι τοῖς γονεῦσι τῆς κόρης τὸν δακτύλιον, καὶ λαμβάνει παρ' αὐτῶν τὸν διὰ τὸν υἱὸν αὐτοῦ. Τῇ νύμφῃ δὲ δίδωσι δῶρόν τι, καὶ λαμβάνει παρ' αὐτῆς μανδήλιον ἐκ τῶν καλλιτέρων. Μετὰ τὰς δοσοληψίας ταύτας, ὁ πενθερὸς μὲν εὐχεται τάδε: «Μὲ γειὰ καὶ μὲ χαρὰ, στερεωμένοι, νὰ μᾶς ζήσουν, καὶ καλὰ στέφανα»· οἱ δὲ γονεῖς τῆς κόρης ἀποκρίνονται: «Ἀμήν» νὰ μᾶς ζήσουν». Εἶτα δὲ ἡ νύμφη προσφέρει καρύκειμά τι μετὰ μέλιτος, καὶ οἶνον δι' ὄλους. Προπίνουσι δὲ τοῖς ἤδη μεμνηστευμένοις, τὴν αὐτὴν περίπου εὐχὴν ἐπαναλαμβάνοντες. Μετὰ μικρὸν δὲ ἀπέρχεται ὁ πενθερὸς μετὰ τῆς συνοδίας εἰς τὴν οἰκίαν του, ὅπου ἀναγγέλλουσι τὰ τῆς ἀλλαγῆς τῶν δακτυλίων, εὐχόμενοι καὶ τῷ υἱῷ τὰ αὐτά. Ὁ δὲ υἱὸς ἀκούει μὲν τὰς εὐχὰς, ἀλλὰ μετὰ πολλῆς αἰδοῦς καὶ συστολῆς, ἀποφεύγων μάλιστα τὴν συμβολὴν τῶν βλεμμάτων αὐτοῦ πρὸς τὰ τοῦ πατρὸς. Ἐνταῦθα κλείει τὸ πρῶτον στάδιον τῆς ὅλης περὶ τὸν Γάμον ἐθιμοταξίας.

B'.

Πρὸς τοὺς μεμνηστευμένους ἤδη ἀρχεται δηλουμένη καὶ ἀπὸ τῶν γονέων αὐτῶν καὶ ἀπὸ μέρους ὅλης τῆς κοινωνίας ἰδιαίτερα εὐνοια. Καὶ ἡ μὲν μήτηρ τὸν υἱὸν αὐτῆς προσπαθεῖ πάντοτε περιποιημένον νὰ παρουσιάσῃ, καὶ βλέμματα προσηνῆ πρὸς αὐτὸν νὰ ρίπτῃ, καὶ ἀχορέστως αὐτὸν ν' ἀγαπᾷ, καὶ εἰς πᾶσαν αὐτοῦ ἀπαίτησιν νὰ ἐνδίδῃ.

Τὴν αὐτὴν δὲ περίπου συμπεριφορὰν καὶ ὁ πατὴρ δεικνύει, ἀλλ' ἐκ τοῦ μὴ ἐμφανοῦς πάντοτε, ὅπως σώζῃ ἀκόμη τὴν ἐπ' αὐτοῦ πατρικὴν του ἐξουσίαν καὶ ἀξιοπρέπειαν. Καὶ ἡ μεμνηστευμένη δὲ κόρη μεταβαίνει ἤδη εἰς ἄλλον τρόπον βίου. Ἄρχεται ἀπὸ τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρὸς καὶ τῶν ἄλλων αὐτῆς συγγενῶν ἰδιαιτέρως πρὸς αὐτὴν ἀγάπη νὰ δεικνύηται. Ψυχρὸς λόγος ἢ τρόπος ἀπότομος πρὸς ταύτην παύουσι πλέον. Οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ τῶν συγχωρικῶν αὐτῆς τὰ βλέμματα προσηνέστερα καὶ περιπαθέστερα πρὸς αὐτὴν ρίπτονται. Ἡ ἐνασχόλησις δ' αὐτῆς περιορίζεται νῦν ἐντὸς τῆς οἰκίας, καὶ σπανιώτερον ἐκτελεῖ ἔξω τοῦ οἴκου ἐργασίαν. Ἀφόβως ἤδη πλέον φροντίζει ἐπαγωγικώτερον νὰ ἐνδύηται, καὶ κομψότερα νὰ φαίνεται, καὶ γενικῶς εἰπεῖν, τῆς γυναικείας ματαιότητος τὰς μέχρι τοῦδε κεκρυμμένας ἀδυναμίας βαθμηδὸν νὰ ἀποκαλύπτῃ. Ἡ τοιαύτη δὲ τῆς νεανίδος ἐκ τῆς πρότερον αἰδημοσύνης ἐκτροπὴ ἔχει βεβαίως καὶ λόγον δίκαιον. Διότι, ἀφ' ἧς ἐμνηστεύθη, ἐξῆλθε πλέον τῆς προτέρας ἀφαιρίας, καὶ ἐγένετο ἤδη ὁ σκοπὸς, πρὸς ὃν κατευθύνονται ἀπάσης τῆς κοινωνίας τὰ βλέμματα καὶ αἱ ἐπικρίσεις. Θέλει λοιπὸν νὰ ἀντιτάξῃ προσόντα, δι' ὧν καὶ τῆς κοινωνίας τὰς εὐφημίας νὰ προσελκύσῃ, καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ γαμβροῦ στερρότερον νὰ ἐγκαθιδρυθῇ. Οἱ αὐτοὶ δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ μνηστῆρος πρὸς τὴν κοινωνίαν ἀντιτάττονται τρόποι, καὶ πρὸς τὸν αὐτὸν πάντοτε σκοπὸν.

Μετὰ τοὺς ἀρραβῶνας δὲν ἐπιτρέπεται τῇ μεμνηστευμένῃ ἤδη νεανίᾳ ἢ εἰσοδος εἰς τὴν οἰκίαν τῆς μνηστῆς αὐτοῦ, οὐδὲ συνάντησις κατορθοῦται, διότι ἀμφότεροι ἀποφεύγουσι ταύτην. Ἄν δέ ποτε κατὰ τύχην τοιαύτη τις συντυχία συμπέσῃ, οὐδένα λόγον ἀνταλλάσσουν οἱ συναντηθέντες, ἀλλὰ μόνον βλέμματα αἰδήμονα καὶ αἰσχυνητῆλὰ πρὸς ἀλλήλους ρίπτοντες, μετὰ ταχύτητος ἕκαστος ἕκαστον παρέρχεται, καὶ τοῦτο, διότι φοβοῦνται τῆς κοινωνίας τὰς ἀποδοκιμασίας. Ἐν τούτοις ὁ τοιοῦτος περιορισμὸς στενώτερον καὶ ἀγαπητότερον συνδέει τὰς διὰ τοῦ δακτυλίου μόνον συνδεθείσας ἐκείνας καρδίας. Ἐκ τούτου δὲ ἀσχάλλοντες ἀναμένουσι τὸν ὠρισμένον ἐκείνον χρόνον, καθ' ὃν ἀκορέστως μέλλουσι νὰ ἐκτραγῶσι τὰ ἐν ταῖς καρδίαις ἀμφοτέρων ὑποβράζοντα ἐκεῖνα τῆς γνησίας καὶ ἀδόλου ἀγάπης αἰσθηήματα.

Ἡ ὠρισμένη τῆς τελετῆς τῶν Γάμων Κυριακὴ ἐπέρχεται, καὶ ἐκατέρωθεν ἢ πρὸς ἐπιτέλεσιν αὐτῶν παρασκευὴ ἀρχεται. Τὴν πέμ-

πτὴν τῆς τελευταίας τῶν ἀρραβῶνων ἐβδομάδος ὁ γαμβρὸς προσκαλεῖ τινὰς τῶν συγγενῶν αὐτοῦ καὶ φίλων, ὅπως ἀπέλωσιν εἰς δάσος τι καὶ κόψωσι τὰ ἀπαιτούμενα ξύλα πρὸς κατασκευὴν τῶν διὰ τὸν Γάμον φαγητῶν. Οὗτοι συνέρχονται ἀπὸ πρωίας εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ φέροντες ἕκαστος μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τὸ ζῶόν του. Ἄφ' οὗ δὲ προαριστήσωσιν, ἀπέρχονται, διὰ πυροβολισμῶν προπεμπόμενοι. Περὶ τὴν ἐσπέραν δὲ ἐπανέρχονται φέροντες τὰ ξύλα καὶ δι' ἐτέρων πυροβολισμῶν χαιρετιζόμενοι. Εἶτα παρακάθονται εἰς παρεσκευασμένην τράπεζαν, τρώγουσι, καὶ, προπιόντες τοῖς μελλονύμφοις, ἀπέρχονται εἰς τὰ ἴδια. Τὴν ἐπαύριον δὲ παρασκευὴν ἐξέρχεται ἐκ τῆς οἰκίας τῆς μεμνηστευμένης κόρης δεκαπενταετὲς κοράσιον, ἔχον πατέρα καὶ μητέρα, καὶ φέρον ἐν καλάθισκῳ τὰ λεγόμενα καλέσματα. Ταῦτα δὲ συνιστάμενα ἐξ ὀλίγων γαρυφάλων μετὰ κινναμώμου καὶ ζαχαρωτῶν, ἀνὰ ὀλίγα ἐντὸς τεμαχίου χάρτου ἐντετυλιγμένα, προσφέρονται ὑπὸ τοῦ κορασίου εἰς ἐκάστην τῶν ὠρισμένων οἰκογενειῶν. Πρὸς ταύτας προσφέρον τὸ κάλεσμα τὸ κοράσιον λέγει: « Εἰσθε καλεσμένοι εἰς τὸν Γάμον »· καὶ εἶτα ἀπέρχεται. Τῇ ἐπαύριον δὲ τῇ Σαββάτῳ αἱ προσκληθεῖσαι γυναῖκες καὶ τὰ κοράσια ἀπὸ πρωίας προσέρχονται εἰς τὴν οἰκίαν τῆς νύμφης φέρουσαι μεθ' ἑαυτῶν ἐκάστη ἐντὸς μανδηλίου ἔρια, ὅπως χρησιμεύσωσιν, ἵνα γεμισθῶσι τὰ προικία, ἧτοι τὰ ἰδίαις χερσὶ τῆς νύμφης ἐξυφανθέντα μάλλινα ὑφάσματα, καὶ σχηματισθῶσιν εἰς στρώματα, προσκεφαλίδας καὶ προσκεφάλαια. Τὴν ἐργασίαν δὲ ταύτην ἐκτελοῦσιν αἱ προσκληθεῖσαι γυναῖκες ἄδουσαι διάφορα τραγούδια, ὧν ἡ ἐννοία εἶνε σχετικὴ πάντοτε πρὸς τὴν εὐτυχίαν καὶ εὐδαιμονίαν τῶν νεονύμφων. Ἄφ' οὗ δὲ ἐπιτελεσθῇ ἡ ἐργασία αὕτη, ἐξαπλοῦνται πάντα τὰ προικία ἐν τῇ μέσῃ τῆς οἰκίας, καὶ τότε μὴ τῶν γυναικῶν ρίπτει καὶ κυλῖει ἐπὶ τῶν προικίων τούτων παῖδα ἄρρενα, ἔχοντα πατέρα καὶ μητέρα.

Μετὰ τοῦτο δὲ παρατίθεται τράπεζα, τὰ β. λ. α. καλουμένη, καὶ τοιαύτη τις ἀληθῶς εἶνε· διότι ἐπὶ σανίδων, κατὰ μῆκος τεθειμένων, παρατίθενται τὰ φαγητὰ, ἐκατέρωθεν δὲ καθήμεναι αἱ γυναῖκες ἀρχονται χανδὸν τρώγουσαι. Ἄφ' οὗ δὲ φάγωσι καὶ πίνουσιν, ἀρχονται τραγουδοῦσαι καὶ πίνουσαι τὰ λεγόμενα γεμάτα εἰς ὑγείαν τῶν μελλονύμφων. Ἡ ἐγχώριος δὲ μουσικὴ παρακολουθεῖ κατ' ἐναλλαγὴν τὰ ἄσματα αὐτοῦ. Μετὰ δὲ τὴν μολπὴν ταύτην ἀρχεται ἡ ὄρχηστὺς,

τα ἀναθήματα ταῦτα τῆς δαιτός. Περὶ τὴν ἐσπέραν αἱ μὲν ὑπανδρὸι γυναικες ἀνέρχονται ἐκάστη εἰς τὰ ἴδια, τὰ δὲ κοράσια παραμένουσιν ὅπως μετὰ τῆς νύμφης λουσθῶσι, καὶ εἶτα βάλωσι τὴν λεγομένην *κιτάν*. Εἶνε δὲ ἡ *κιτάν* χρωματὶ ἐρυθρὸν, ἐκ ρίζης τινὸς κατασκευαζόμενον· διὰ τοῦ χρώματος τούτου καὶ ἡ νύμφη καὶ τὰ κοράσια ἀλείφουσι τὴν κόμην αὐτῶν, τοὺς ἔξω ἀρμούς τῶν χειρῶν καὶ τοὺς ὄνυχας.

Μετὰ τὴν μεσημβρίαν δὲ τοῦ Σαββάτου ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ γαμβροῦ ἀφ' οὗ ὑπὸ τὰ εὐφρόσυνα ἄσματα τοῦ αὐλοῦ καὶ τοῦ τυμπάνου σφάξωσι τόσους τράγους ἢ κριοὺς ὅσοι νὰ ἐπαρκέσωσιν εἰς ἄφθονον ἐστίασιν τῶν εἰς τὸν Γάμον προσκληθησομένων συμποτῶν, παραδίδουσι τούτους εἰς ἓνα ἐκ τῶν συγγενῶν τοῦ γαμβροῦ, ὃν προσδιορίζουσιν ὡς μάγειρον. Οὕτω δὲ περατοῦνται αἱ προπαρασκευαστικαὶ τοῦ Γάμου ἐργασίαι.

Τῇ ἐποαύριον δὲ Κυριακῇ μετὰ τὴν θείαν λειτουργίαν εἰς τῶν πρωτεξαδέλφων τοῦ γαμβροῦ, ἔχων πατέρα καὶ μητέρα, μετὰ καὶ ἄλλων φίλων καὶ συγγενῶν μέχρις ἐξ τὸν ἀριθμὸν, παραλαβόντες τὴν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ χωρίου φυλαττομένην σημαίαν, προσαρτῶσι παρὰ τὸ αἰχμηρὸν μέρος τοῦ κονταρίου αὐτῆς μανδήλιόν τι εὐχρώματόν τε καὶ ποικίλον, ὅπερ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτο στέλλεται ὑπὸ τῆς νύμφης. Εἰς τὴν ξυλίνην δὲ αἰχμὴν τῆς σημαίας διαπερῶσι καὶ μῆλον, ἂν τύχη νὰ εὐρεθῇ. Εἶτα ἀναχωροῦντες πάντες ἐκ τῆς οἰκίας τοῦ γαμβροῦ, καὶ ὑπὸ τῆς ἐγχωρίου μουσικῆς παρακολουθούμενοι, ἐπισκέπτονται πάσας ἐκεῖνας τὰς οἰκογενείας, αἵτινες ἐσημειώθησαν ὅπως προσκληθῶσιν εἰς τὸν Γάμον. Εἰς τὴν οἰκίαν δὲ μιᾶς ἐκάστης τῶν οἰκογενειῶν τούτων σταματῶντες λέγουσιν: Εἰσθε προσκεκλημένοι εἰς τὸν Γάμον· καὶ εἶτα ἀπέρχονται. Συνήθως δὲ προσκαλοῦνται ἅπασαι αἱ τὸ χωρίον συγκροτοῦσαι οἰκογένειαι, ἐκτὸς ἐκείνων μόνον, αἵτινες πενθοῦσιν. Οὐ μὴν δ' ἀλλὰ καὶ εἴ τις τῶν οἰκογενειῶν ἐχθρικῶς δέχεται πρὸς τοῦ γαμβροῦ τὴν οἰκογένειαν, καὶ αὕτη προσκαλεῖται· καὶ ἡ πρόσκλησις δὲ αὕτη εἶνε τὸ σημεῖον τῆς συνδιαλλαγῆς καὶ τῆς συμφιλίωσης· διότι ὁ γαμβρὸς ἐπιθυμεῖ τῆς υπερβαλλούσης αὐτοῦ χαρᾶς νὰ μετέσχωσι καὶ οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ. Ἀφ' οὗ δὲ περατωθῇ τῆς ὅλης κόμης ἢ εἰς τοὺς Γάμους πρόσκλησις, μεταβαίνουν τελευταῖον οἱ κλησταὶ εἰς τοῦ παρανύμφου τὴν οἰκίαν. Τοῦτον δὲ παραλαβόντες καὶ ἐν μέσῳ αὐτῶν τιθέμενοι, συνοδεύουσι, τῷ αὐλῷ καὶ τῷ τυμπάνῳ περιηχοῦ-

μενον, εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ. Ἀμέσως δὲ τὸν γαμβρὸν ἐπὶ ξυλίνου κυλινδροειδοῦς ὑδροφόρου ἀγγείου, βαρελίου καλουμένου, καθίζουσι, καὶ εἰς τῶν νέων, ἔχων πατέρα καὶ μητέρα, ξυρίζει αὐτὸν, παιανίζούσης τῆς ἐγχωρίου μουσικῆς. Ἀφ' οὗ δὲ ξυρισθῇ, ἡ κόμη αὐτοῦ στρέφεται διὰ τοῦ κτενίου ἐπὶ τὸ μέτωπον αὐτοῦ, καὶ προσέρχεται τότε ὁ πατὴρ τοῦ γαμβροῦ, ἢ ἂν μὴ ἔχη τοιοῦτον, ὁ πρῶτος αὐτοῦ θεὸς ἢ ὁ δεύτερος, καὶ ἀφ' οὗ διὰ τῶν τριῶν δακτύλων ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν τρίς οὗτος βαντίση τὸν γαμβρὸν διὰ τοῦ ὕδατος, ὅπερ ἐμπεριέχεται ἐν τῷ ὑπὸ τοῦ γαμβροῦ ὑποβασταζομένῳ χαλκίνῳ δοχείῳ, καὶ τρίς αὖθις τὴν κόμην αὐτοῦ κτενίσῃ, στηρίζας ἐγκάθετον τὸ κτένιον ἐντὸς τῶν τριχῶν αὐτοῦ, ἀπέρχεται βίπτων καὶ νόμισμά τι ἐν τῷ ὕδατι ἀργυροῦν ἢ χαλκοῦν. Τὸ αὐτὸ δὲ κατὰ τὴν τάξιν καὶ τῆς συγγενείας καὶ τῆς ἡλικίας καὶ οἱ λοιποὶ συγγενεῖς καὶ οἱ βουλόμενοι ἐκ τῶν προσκεκλημένων ἐπαναλαμβάνουσι. Μετὰ τὸ πέρας καὶ τοῦ ἐθίμου τούτου τινὲς τῶν νέων ἄραντες τὸν γαμβρὸν μετὰ τοῦ ἐφ' οὗ κάθηται βαρελίου, φέρουσιν αὐτὸν πρὸς τι ἐρμάριον, ἢ ἄλλην τιὰ τρώγλην τῆς οἰκίας, ὅπου, ἐκεῖνος ἐναποτίθῃσι τὸ ἀγγεῖον ἐκεῖνο μετὰ τῶν χρημάτων, καὶ εἶτα ἀφελὲς ἀπέρχεται ἵνα στολισθῇ. Μεταξὺ δὲ αὐτοῦ στολιζομένου οἱ νέοι σχηματίσαντες χορὸν χορεύουσιν εἴτε ἐκτὸς εἴτε ἐντὸς τῆς οἰκίας. Ἀφ' οὗ δὲ ὁ γαμβρὸς στολισθῇ, ἀσπάζεται τὴν χεῖρα τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρὸς, καὶ εἶτα ἀπέρχονται πάντες εἰς τῆς νύμφης τὴν οἰκίαν, διὰ πυροβολισμῶν προπεμπόμενοι. Κατὰ τὴν πορείαν δὲ ταύτην οἱ μὲν ἱερεῖς προηγοῦνται, παρέπονται δὲ ὁ παρὰ νύμφος μετὰ τοῦ γαμβροῦ καὶ τῶν συγγενῶν αὐτοῦ, καὶ παρακαλοῦσιν οἱ λοιποὶ προσκεκλημένοι πάντες. Ἦδη δὲ τῶν μουσικῶν ὀργάνων ὁ βρόμος βακχικώτερος ἀκούεται, καὶ εἰς τῆς συνοδίας ὅλης τὰ πρόσωπα φαιδρότης διαλύμπει, καὶ πάντες τῆς χαρᾶς φαίνονται μετέχοντες. Πλησιάζαντες δὲ εἰς τῆς νύμφης τὴν οἰκίαν, χαιρετίζονται διὰ πυροβολισμῶν ὑπὸ τῶν συγγενῶν αὐτῆς, πρὸς οὓς ἀντιπυροβολοῦσιν τινες τῶν τῆς συνοδίας τοῦ γαμβροῦ. Εἰσερχομένους δὲ εἰς τὴν οἰκίαν ὑπανδρὸς γυνὴ παρὰ τὴν θύραν ἰσταμένη βάλει πάντας διὰ μίγματος καρπῶν ὀρυζίου, αἴτου, ἐνίοτε δὲ καὶ σταφίδας· καὶ ἀπὸ τῶν στομάτων πάντων ἠχηρότατα καὶ διαπερασιώτατα ἀκούεται τὸ «καλῶς σὰς ἠῦραμεν!» καὶ τὸ «καλῶς ὀρίστε!» Μετὰ μικρὸν δὲ, ἀφ' οὗ παλιν, ἔχων πατέρα καὶ μητέρα, κόμῃσι ὕδωρ ἐντὸς

ξύλινου βαρελίου ἐκ τῆς κρήνης τοῦ χωρίου, ὅστις διατάσσεται νὰ φέρῃ αὐτὸ ἀμύλητον, ἤτοι χωρὶς νὰ εἶπῃ λόγον εἰς μηδένα κατὰ τὴν ἐπὶ νόμον, οἱ ἱερεῖς θέτουσιν ἐπὶ τῆς ξυλίνης ταύτης ὑδρίας πλαστήριον καὶ ἐπ' αὐτοῦ μανδήλιον καινουργές καὶ πολυποικίλον, καὶ εἶτα ἐπ' αὐτοῦ τὰ τῆς θρησκείας σύμβολα, ἐν τῇ μέσῳ τῶν ὁποίων ἄρτον, προσφορὰς σχῆμα ἔχοντα, ἄνευ ὁμοῦ τῆς σφραγίδος, ἀλλὰ μόνον ἐν τῇ μέσῳ ὑπὸ τοῦ ἱερέως ἐντέμνονται τρία τρίγωνα, ἅτινα καταλλήλως χαρραχθέντα σχηματίζουσι μέγα τρίγωνον, οὕτω: Δ^{Δ} . Κάτωθεν δὲ ὑπὸ τὸ πλαστήριον τίθεται οἰνοδόχον ἀγγεῖον ξύλινον, κυκλωτερές σχῆμα ἔχον, καὶ ἐπὶ τεσσάρων ἐξοχῶν, ἐξαρτημάτων τοῦ αὐτοῦ ἀγγείου ὡσεὶ ποδῶν ἱστῶμενον, ἕνω δὲ μικρὸν ξύλινον σωλῆνα ἔχον μετὰ πώματος ξυλίνου καὶ ἀπὸ τοῦ ὅλου ἀγγείου ἀποπεφυκότα, ἐξ οὗ ἐκρέει ὁ ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ ἀγγείου οἶνος. Τὸ ἀγγεῖον δὲ τοῦτο καλεῖται κοινῶς τσίτσιον ἢ τσίττρι. Τοῦτο δὲ τίθεται ἐκεῖ πληρὸς οἴνου, εἰς τοῦ μυστηρίου τὴν ἐκτέλεσιν χρησιμεύσαντος. "Ὅταν δὲ θὰ ἔλθῃ ἡ ὥρα, κερῶνεται ἐν φιλήῃ ἀπὸ τοῦ ἀγγείου ἐκεῖνου ὁ οἶνος, καὶ ῥίπτονται ἐντὸς αὐτοῦ καὶ τὰ τρία ἐκεῖνα ἐξ ἄρτου τρίγωνα, ὧν τὸ πρῶτον ὠρίσται διὰ τὸν γαμβρόν, τὸ δεύτερον διὰ τὴν νύμφην καὶ τὸ τρίτον διὰ τὸν παρῆνυμφον. Μετὰ τὴν ἐπιτέλεσιν δὲ τοῦ μυστηρίου πάντες οἱ συγγενεῖς ἀσπάζονται πρῶτον μὲν τοὺς στεφάνους, οἵτινες εἰσι συμπεπλεγμένοι εἰς κωνοειδὲς σχῆμα ἀπὸ κλωνίσκων κλήματος ἀμπέλου, ἐντὸς χρυσοχάρτου ἐντετυλιγμένων, εἶτα δὲ τοὺς νεονύμφους. Ἡ πενθερὰ δὲ ῥίπτει ἐπὶ τὸν δεξιὸν ὦμον τοῦ γαμβροῦ φάρος δίπλακος (δίπλακος), ὅπερ μπόλιον (ἐμβόλιον) καλεῖται, ἢ ποικιλοχρώματον μανδήλιον. Μία δὲ ἐκ τῶν θείων τῆς νύμφης εἴθισται νὰ δίδῃ ῥάπισμα ἐπὶ τῶν παρειῶν τοῦ γαμβροῦ ἰσχυρόν. Πρὸς ἀποφυγὴν δὲ τοῦ ῥαπίσματος εἰς ἐκ τῶν ἐξαδέλφων τοῦ γαμβροῦ φυλάττει αὐτὸν προασπίζων τὰς παρειὰς αὐτοῦ δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν, καὶ ὄξυ πρὸς τὴν θείαν βλέπων, μὴ ἐξαπατήσασα αὐτὸν κατενέγκῃ τὸ ῥάπισμα. Καθ' ὃν δὲ χρόνον γίνεται τὸ φιλεῖναι τῶν στεγάνων, οἱ συγγενεῖς τοῦ γαμβροῦ, παραλαβόντες τὰ προικία, φορτώνουσιν αὐτὰ ἐπὶ ἵππων, ἀπὸ τῆς χαίτης τῶν ὁποίων ἐξαρτᾶται ἄνευ ἐν μανδήλιον ποικιλοχρώματον, ἅπερ ὡς δῶρα δίδονται ἐκ τῆς νύμφης, καὶ τὰ ὁποία λαμβάνουσιν οἱ τὴν παραλαβὴν τῶν προικίων ἐπιτετραμμένοι. Περαιτωθέντος δὲ καὶ τοῦ στεγαροφιλήματος, παραλαμβάνεται ἡ

νύμφη ὑπὸ τοῦ παρανύμφου, καὶ ἐξέρχονται. "Ἄμα δὲ ἡ νύμφη καταβῆ, ὁ γαμβρὸς προπορευόμενος στρέφει καὶ φαίνει τὴν νύμφην διὰ κερμάτων ἀργυρῶν ἢ καὶ χαλκίνων, καὶ μετὰ τοῦτο ἀπέρχονται προπορευομένων τῶν προικίων, ἐπομένων τῶν νυμφίων μετὰ τοῦ παρανύμφου καὶ τῶν συγγενῶν, τῶν ἐγγωρίων μουσικῶν ὀργάνων ἠχηρότερον περιπαθούτων αὐτούς, καὶ παρακολουθούτων τῶν λοιπῶν προσκεκλημένων. Εἰς τὴν οἰκίαν δὲ τοῦ γαμβροῦ ἀφικόμενοι, χαιρετίζονται ὑπὸ τῶν συγγενῶν τοῦ γαμβροῦ δι' ἀλλεπαλλήλων πυροβολισμῶν, ὅτε αὐθις τὸ «καλῶς ἦλθετε» καὶ τὸ «καλῶς σᾶς ἠύραμεν» μεγαλοφωνότερον ἀκούεται. Φιλίσαντες δὲ εἰς τὴν θύραν οἱ νυμφῖοι ἴστανται, καὶ μία γυνή, ἢ κόρη, ἀδελφὴ τοῦ γαμβροῦ ἢ συγγενῆς κρατοῦσα ἀγγεῖον μετὰ μέλιτος, πλησιάζει τοῦτο εἰς τὴν νύμφην. Αὕτη δὲ λαβοῦσα διὰ τοῦ μικροῦ δακτύλου τῆς δεξιᾶς ἐκ τοῦ μέλιτος, σχηματίζει σταυρὸν ἐπὶ τοῦ ἀνωφλίου τῆς θύρας, καὶ εἰς τοὺς δύο παραστάτας, τὸ δὲ κατώφλιον ἀλείφει ἀπλῶς. "Ἐπειτα διὰ μανδηλίου, εἰς μῆκος συνεπτυγμένου, συμπεριλαβοῦσα ἀμφοτέρους τοὺς νυμφίους κατὰ τὴν τραχηλικὴν χώραν, σύρει αὐτούς ἐνδον τῆς οἰκίας, οἵτινες προσέχουσι νὰ ἐμβῶσιν ἀδιασπᾶστως. Εἰσελθόντες δὲ ἴστανται ἐν τῇ μέσῳ τῆς οἰκίας πρὸς ἀνατολὰς ἐστραμμένοι, ἐπὶ τῶν κεφαλῶν δ' αὐτῶν τίθενται αὐθις οἱ στέφανοι, καὶ κατὰ τάξιν ἅπαντες οἱ συγγενεῖς τοῦ γαμβροῦ ἀσπάζονται τοὺς στεφάνους. Μετὰ τοῦτο δύο ἢ τρεῖς τῶν συγγενῶν τοῦ γαμβροῦ φέροντες οἱ μὲν εἰς τὰς χεῖρας ἀγγεῖα πλήρη μέλιτος, οἱ δὲ σῦκᾶ τε καὶ οἶνον, προσφέρουσι τοῖς προσκεκλημένοις πᾶσιν· οὗτοι δὲ τοῖς δακτύλοις λαμβάνοντες τὸ μέλι καὶ γεύομενοι, εὐχονται ταῖς νεονύμφαις εὐτεκνίαν καὶ εὐζωίαν. Εἶτα τρέπονται εἰς τὸν ἐγγώριον χορὸν μέχρις ἐσπέρας ἐπορχούμενοι. Μετὰ τὴν δύσιν δὲ τοῦ ἡλίου δύο ἢ τρεῖς τῶν στενῶν συγγενῶν τοῦ γαμβροῦ, παραλαβόντες τὰ μουσικὰ ὄργανα, μεταβαίνουσιν εἰς τὰς οἰκίας ἐκείνων οἵτινες ὡς στενοὶ συγγενεῖς καὶ φίλοι θὰ λάβωσι μέρος εἰς τὸ συμπόσιον, καὶ προσκαλοῦσιν αὐτούς εἰς τὴν ἐστίασιν. Ἐν τῇ ἐστίασει δὲ ταύτῃ τὴν πρώτην θέσιν κατέχουσιν οἱ ἱερεῖς καὶ ὁ παρῆνυμφος. Εἶτα δὲ παρακλήθηνται κατὰ τάξιν τῆς συγγενείας καὶ τῶν πρεσβείων οἱ ἐπίλοιποι συμπόται, καὶ ἄρχονται τοῦ δείπνου.

Μεταξὺ δ' αὐτῶν ἐσθιόντων, πρῶτος πάντων ὁ πρεσβύτερος τῶν ἱερέων πληρώσας ἄχρι στεφάνης ποτήριον οἴνου, πάντων στραφέντων

πρὸς τὸν ἱερέα καὶ σιωπησάντων, χαιρετᾷ ὡς ἐξῆς· « Πίνομεν τὸ
» παρὸν ποτήριον εἰς υἱείαν, εὐτυχίαν καὶ εἰς πολυχρονισμόν τῶν
» νεονύμφων· ἡγία των καὶ χαρά των, νὰ ζήσουν κ' οἱ κουμπάροι
» των· στερεωμένοι! καὶ μὲ τέκνα! » Ἐπὶ αὐτὸ δ' ἐπαναλαμβάνει
καὶ ὁ δεύτερος τῶν ἱερέων.

Ἐπειτα δὲ ὁ παράνυμφος λαβὼν καὶ αὐτὸς πεπληρωμένον οἴνου
ποτήριον, χαιρετᾷ ὡς ἐξῆς· « Διὰ τὸν ὄρισμόν, ὅπου ὤρισεν ὁ δέσπο-
» τας, τὸ πίνομεν τὸ παρὸν ποτήριον εἰς υἱείαν καὶ εἰς πολυχρο-
» σμὸν τῶν νεονύμφων· ἡγία των καὶ χαρά των, νὰ ζήσουν· στε-
» ρεωμένοι! »

Τὸν χαιρετισμὸν δὲ τοῦτον ἀφ' οὗ πάντες ἐπαναλάβωσιν, οἱ συν-
δαιτυμόνες, ἀρχοῦνται ὑστερον πίνοντες τὰ λεγόμενα γεμάτια. Ἐὰ δὲ
ἐγγύρια μουσικὰ ὄργανα παίζουσι δι' ἓνα ἕκαστον ἄσμα ὑπὸ τοῦ
πίνοντος προσδιοριζόμενον, ὅστις καὶ ἐπὶ τοῦ προσώπου τοῦ παίζοντος
τὸν αὐλὸν ἐπικαλλᾷ ἀργυροῦν τι νομισμάτιον. Οὕτω δὲ μέχρι τοῦ με-
σονυκτιοῦ εὐωχούμενοι, ἀπέρχονται ὑστερον, καὶ σιγῇ ἀμέσως διαδέ-
χεται τὸν πολὺν ἐκείνον τάραχον καὶ τὴν ἀδολεσχίαν. Ἐπὶ ἐπαύριον
δὲ ἀφ' οὗ εὐρεθῶσιν ὡς προσήκει τὰ παρθένια, ὁ γαμβρὸς μετὰ τῆς
νύμφης πολὺ φαιδραὶ καὶ ὑπερήφανοι ἐτοιμάζονται ὅπως ἐκπληρώ-
σωσι τὰ λεγόμενα ἐπιστροφία, ἧτοι μεταβῶσιν εἰς τῆς νύμφης τὴν
οἰκίαν, καὶ μετόχους τῆς ἑαυτῶν χαρᾶς καὶ ὑπερηφανίας ποιήσωσι
καὶ τοὺς γονεῖς αὐτῆς.

Ἐπανελθόντες δὲ περὶ τὴν μεσημβρίαν εἰς τὰ ἴδια, εὐρίσκουσι παρα-
τεθειμένην τράπεζαν, ἧτις γίνεται κυρίως διὰ τὸν παράνυμφον, εἰς
τιμὴν τοῦ ὁποίου παρακάλῃνται τῇ τραπέζῃ καὶ οἱ στενώτεροι τῶν
συγγενῶν τοῦ γαμβροῦ. Τοῦτο δὲ ἐπαναλαμβάνεται ἐνδοτε καὶ τὴν
τρίτην ἡμέραν ἀναλόγως τῆς περιωπῆς τοῦ γαμβροῦ. Ἰδῆ πλέον
θεωρεῖται περαιωμένη ἡ τοῦ γάμου τελετή. Ἐὰ μόνον δὲ καθῆκον,
ὅπερ ἀπὸ τοῦδε ὑπολείπεται νὰ ἐκτελέσῃ ἡ νύμφη εἶνε ὅτι ὀφείλει ἐπὶ
τεσσαράκοντα ἡμέρας νὰ ἀσπάζεται τὴν χεῖρα παντὸς, ὅστις ἤθελεν
ἐπισκεφθῆ τὸς νεονύμφους ἢ ἤθελε συναντήσῃ τὴν νύμφην κατ' ὁδόν.

Ἀπὸ τοῦδε δὲ ὁ τε ἀνὴρ καὶ ἡ γυνὴ βιοῦσιν ἐν ἀμοιβαίᾳ ὁμονοίᾳ
καὶ ἀγάπῃ, ὅπως εἰς τὴν κατάρτισιν οἴκου εὐτυχοῦς καὶ εὐδαίμονος
ἀφοσιούμενοι, καὶ τὴν πρὸς ἀλλήλους συζυγικὴν πίστιν εὐλαβέστατα
φυλάττοντες. Οὕτω δὲ βιοῦντες, διατελοῦσι πάντα ἀπηλλαγμένοι τῶν

πικριῶν ἐκείνων, αἵτινες κατατρύχουσι σήμερον τὸν βίον τῶν συζύγων
ἐν ταῖς πόλεσιν. Ὅθεν γάμος κράτιστος καὶ ἀριστος εἶνε τότε, κατὰ
τὸν ποιητὴν·

.. ὅθ' ὁμοφρονέοντε νοήμασιν οἶκον ἔχητον
ἀνὴρ ἠδὲ γυνή.

ΔΙΗΜΩΔΗ ΔΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΒΟΡΕΙΟΥ ΕΥΒΟΙΑΣ

[Χωρίον Γούβαις].

1.

Ὁ Κωνσταντῖνος καὶ τὸ βουβάλι.

Τὸν Κωνσταντῖνο ζέψανε μὲ τᾶγριο βουβάλι,
Νὰ κουβαλήσουν μάρμαρα πὸ τὸ μαρμαροβοῦνι,
Νὰ φικιάσουν τὴν Ἀγιά Σοφιά τὸ μέγα μοναστήρι
Μὲ τετρακόσσα δυὸ κελλιά, μ' ἐξῆντα δυὸ καμπάναις,
Κάθε κελλι καὶ σήμαντρο, κάθε κελλι καὶ διάκος.
« - Ἀγάλι! ἀγάλι, Κωνσταντῆ, μὴ σπάσῃς τὸ βουβάλι·
Ἐπὶ τὸ βουβάλι ἔχει φλουριὰ καὶ σὺ δὲν ἔχεις γρόσσα,
Ὅπου εἶνε λάσπαις καὶ νερὰ νὰ πάῃ τὸ βουβάλι
Κι' ὅπου εἶνε τόπος πετρωτὸς νὰ πάῃ ὁ Κωνσταντῖνος.

2.

Τὸ νυχτέρι.

— Ποῦ πᾶς, Λενίτσα, μοναχὴ τώρα τὸ βράδυ - βράδυ ;
— Πάω ἔστη θειά μου τὴν καλὴ νὰ πᾶ' νὰ νυχτερέψω
Νὰ νέσω τὴν τουλπίτσα μου καὶ νὰ τηνε ξενέσω,
Νὰ φικιάσω μπόλιας δώδεκα, μαντήλια δεκάπέντε,

Νὰ φκιάσω καὶ τοῦ αστατικοῦ μεταξωτὸ ζουνάρι,
Γιατ' ἔχω πεθερὸ παπᾶ κι' ἄντρα γραμματισμένο
Κι' ἀντράδερφο γζανίτσαρη, παίρνει τὰ παλληκάρια.

3.

Ἡ παληόβαρκα.

Θελά κατὰίθω 'ς τὸ γζαλὸ, κάτω 'ς τὸ περιγιάλι,
Ποῦ κύνουν τὸ μεσαφερέ καὶ τὴ γλυκειὰ κουθέντα.
Καίγια ψιέχουν γιὰ νὰ βροῦν πέρα γιὰ νὰ περάσου.
Παίρνουν τὴν ἄκρη τὸ γζαλὸ, τὴν ἄκρη τὸ θάλασσα
Καὶ βρίσκουν μιὰ παληόβαρκα καὶ παληοχαλασμένη,
Καὶ ὅλοι μέσα μπήκανε πέρα γιὰ νὰ περάσουν.
'Σ τὴ μέση ἀπὸ τὴ θάλασσα, 'ς τὴ μέση τοῦ πελάγου
Τοὺς παίρνει ἄερας 'πὸ μπροστὰ, σπιλάδα κι' ἀπὸ πίσω,
Σπιλάδ' ἀπὸ τὰ δυὸ πλευρὰ, μπάνει τὸ κύμα μέσα.
Γζομίζ' ἡ θάλασσα πανιὰ κ' ἡ ἄκρη παλαμάρια
Καὶ ὅλα τὰ ριζόσπηλα γζομίζουν παλληκάρια.

4.

Ἡ Δήμαινα.

Βουνά, νὰ μὴ χιονίσετε, κάμποι, μὴν παχνιστῆτε,
Καὶ σεῖς, κρουσρούλαις μου, νὰ μὴν κρουσταλλιστῆτε,
Καὶ σεῖς, παλληκαρῆκια μου, ζωστῆτ' ἀρματωθῆτε,
Βάλτε τὰ φέσια ρούχια καὶ τὰ σπαθί' ἀσημένια,
Νὰ πᾶμε νὰ πατήσουμε τὸ Δῆμο τὸν Ἰσελέπη,
Νὰ πάρουμε ἄσπρ' ἀμέτρητα, φλουριὰ μὲ τὸ λιτσέκι.
— Δήμαινα, ποῦ εἶν' ὁ ἄντρας σου καὶ ποῦν' ὁ καπετᾶνος;
— Δῆμος, παιδιὰ μ', δὲν εἶν' ἐδῶ, πᾶει νὰ τραγομαζιώξη.
— Βάλτε τὰ ξύλα 'ς τὴ φωτιά, τὸ λάζο 'ς τὸ τηγάνι,
Νὰ κάψωμε τὴ Δήμαινα νὰ μαρτυρήσ' τὸ Δῆμο.

5.

Ὁ ταμπουράς.

Ποῖός εἶν' αὐτὸς ποῦ τραγουδεῖ τὴ νύχτα μὲ φεγγάρι;
Ευπνᾶει τὰ ἐννιά χωριὰ, τὰ δέκα βιλλαέτια,
Ευπνᾶει καὶ μιὰ καλόγρηρα 'πὸ μέσ' ἀπ' τὸ κελλί της.
Ἰσαλαπατᾶ τὰ ροῦχά της καὶ διώχνει τὸ σταυρό της.
— Σύρε, σταυρέ μ', 'ς τὴν ἐκκλησιὰ, σύρε 'ς τὸ μοναστήρι
Κ' ἐγὼ θὰ πᾶω νὰ παντρευτῶ νὰ πέρ' ἄντρα λεθέντη,
Γιὰ νὰ βαρῆ τὸν ταμπουρά καὶ τὸ καραντουζέني.
— Βᾶρει, καῦμένη ταμπουρά, καὶ σὺ καραντουζέني
Κι' ἂν δέν τὴν φέρης 'ς τὸ πλευρὸ, κύνω σε δυὸ κομμάτια.

6.

Τὸ μαντήλι.

Ἀνάμεσα 'ς ἐ δυὸ βουνά ποῦνε μιὰ κρύα βρύσι,
Μιὰ 'κεῖ ἔσκυψα νὰ πιῶ νερό, νὰ πιῶ καὶ νὰ γεμίσω.
Μοῦπεσε τὸ μαντήλι μου τὸ χρυσοιεντημένο
Μὲ τετρακόσσα δυὸ φλουριὰ, μ' ἐξήντα δράχμα μόσκο.
Δὲν κλαί' ὁ μαῦρος τὰ φλουριὰ, δὲν κλαίω καὶ τὸ μόσκο,
Μόν' κλαίω τὸ μαντήλι μου τὸ βαρυξομπλισμένο.
Πέντε δασκίλαις τὸ κεντοῦν καὶ δέκα τὸ ξομπλιάζουν
Καὶ μιὰ μικρὴ τῆς ἔλεγε, στέκει καὶ τῆς διατᾶζει
— Ἢ μιὰ κεντᾶτε τὸν ἀητὸ κ' ἡ ἄλλη τὸν πετρίτη.

7.

Τὸ κοριτσάκι.

Τώρα τὸ βραδὺ βραδίκι
Παίρνω ἐν' ἀνηφοράκι

Καὶ βρίσκῶνα κοριτσάκι
 Ἄλυκο γαρουφαλάκι.
 Κἀθομαι καὶ τὸ ρωτάω
 Ἵάν καλά τί ξαπατάω.
 — Πές μου, κόρη μ', ποῦ κοιμᾶσαι
 Κι' ἀπὸ μένα μὴ φοβάσαι.
 — Ἵ τὸν πυργάκι μου κοιμοῦμαι,
 Καὶ κανέναν δὲ φοβοῦμαι.

8.

Ἐάντρειοχόρταρο.

Ὅντας νὰ βρέξῃ τὴν αὐγὴ χορτάρι δὲ φυτρώνει,
 Φυτρώνει τάντρειοχόρταρο, τὸ τρωῶν ἀντρειωμένοι.
 Τὸ τρωῶν τὰ λάφια καὶ φοφοῦν, τὰρκούδια καὶ ἕμερεύουν
 Κι' ὅσαις μαννάδες τὸ φαγαν καμμιά παιδί δὲν κάνει.
 Ἄν τό τρωε κ' ἡ μάνα μου, ἄθελε μὴ με κάνει.
 Ἵάν μ' ἔκανε, τί μ' ἤθελε; Ἵάν μ' ἔχει τί με θέλει;
 Ξένοι πλένουν τὰ ροῦχά μου, ξένοι τὴ φορεσιὰ μου,
 Ἵὰ πλεγένουν μιά, τὰ πλεγένουν δυὸ, τὰ πλεγένουν τρεῖς καὶ πέντε,
 Ἄπὸ τῆς πέντε κ' ὕστερα τὰ ρίχνουν ἔς τὸ σοκάκι.
 — Πάρε, ξένε μ', τὰ ροῦχα σου, πάρε τὴ φορεσιὰ σου!

9.

Ὁ Δῆμος.

Αὐτὰ τὰ μάτια σ' τῶμμορφα, μωρ' Δῆμό μου,
 Ἵὰ φρύδια τὰ γραμμένα.
 Αὐτὰ μὲ κάνουν κι' ἄρρωστοῖ, μωρ' Δῆμό μου,
 Μὲ κάνουν καὶ πεθαίνω.
 Πάρε τὸ τουφεκάκι σου, μωρ' Δῆμό μου,
 Καὶ σῦρε ἔς τὸ κυνήγι.

Κι' ἄν βρῆς περδίκα σκότωσ' τα, μωρ' Δῆμό μου,
 Ἵριγόνζα βάρεσέ τα.
 Ἄν εὔρῃς καὶ τὸν ἄντρα μου, μωρ' Δῆμό μου,
 Ἵρῆξε καὶ σκότωσέ τον.

10.

Ἡ φυλλάδα.

Τὴν ἄμμο ἀμμο ἴπαινα καὶ βρίσκω μιὰ φυλλάδα
 Καὶ ἔς τὸ γιαλὸ τὴν ἴπέταξα καὶ γίνηκε φεργάδα.
 Ἵάν πᾶς φεργάδα μου, ἔς τὴ Χιὸ καὶ μάζης τὰ πανιὰ σου,
 Χαιρέτα τὴν ἀγάπη μου, ποῦνε ἔς τὴ γειτονιά σου!

11.

Τὸ χελιδόνι.

Ἄγαπῶ νὰ χελιδόνι,
 Κ' ἡ μαννοῦλά του μαλλώνει
 Καὶ τὸ χελιδόνι λείει,
 Νάν τὰκούη κανεῖς νὰ κλαίη.
 — Ἄν πεθάνω ἔς τὸ σοκάκι
 Νά μ' ἀφίστετε λιγάκι,
 Νᾶρθουν οὔλοι νά με ἰδοῦνε
 Κι' οὔλοι νά με λυπηθοῦνε,
 Νᾶρθῇ κ' ἡ δική μου ἀγάπη
 Νά με λυπηθῇ λιγάκι.

12.

Ὁ Γεάννης.

Ἵάννης φυλάει πρόβατα, Ἵάννης φυλάει γίδια.
 Κ' ἐκεῖ π' τὰ καλοβόσκαε ἔς ἓνα κοντὸ λακκάκι

Οι κλέφταις τὸν ἐβίβλασαν ἀπὸ τὸ καραῦλι.
Ψιλλή φωνή τοῦ δῶκανε ὅσο κινῶν ἐμποροῦσαν.
— Γζάννη μου, δέσε τὰ σκυλιὰ καὶ δέσε τὰ λιοντάρια!
Μὰ Γζάννης ἠαπιστεύτηκε ἴσαν Χριστιανὸς ὀποῦνε.
Πζάνει καὶ δένει τὰ σκυλιὰ, δένει καὶ τὰ λιοντάρια.
Κ' οἱ κλέφτες τὸν ἐπζάσανε, ἔς τὴ γῆς τὸν γονατίζουν.
— Γζάννη, μαρτύρα τὰ φλουριὰ, Γζάννη, μαρτύρα τὰ σπρα!

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΡΟΣΙΝΗΣ.

ΑΘΗΝΑΪΚΑ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ

(ΣΥΛΛΕΓΜΕΝΑ ΥΠΟ ΤΗΣ Κ. ΜΑΡΙΑΝΝΗΣ Γ. ΚΑΜΠΟΥΡΟΓΛΟΥ).

Α'.

Ἡ Ντολτσέτα.

Ἀρχὴ τοῦ παραμυθιοῦ καλὴ ἰσπέρα τῆς ἀφεντιᾶς σας.

Ἦτανε μιὰ φορὰ κ' ἕναν καιρὸ ἕνας βασιλιᾶς καλὸς ἄνθρωπος καὶ δικαίος, καὶ τὸν ἀγαποῦσε πολὺ ὅλος ὁ κόσμος, μὰ εἶχε ἕνα κακὸ—μικρὰ ἀπ' τὰ φριτὰ ποῦ τ' ἀκοῦνε—εἶχε λέπρα. Ὅσοι γιατροὶ τὸν εἶδανε κἀνένας δὲν ἠμπόρεσε νὰ του κάρη τίποτις γιὰ νὰ του περάσῃ. Μιὰ ἡμέρα πολὺ τὸν περιώρισε ἡ ἀρρώστια καὶ φώναξε τὸν γιατρὸ τοῦ παλατιοῦ καὶ του εἶπε.—«Ἡ θὰ με γιατρέψῃς ἢ θὰ σε κρεμάσω γιὰτὶ δὲ ἴμπορῶ νὰ ὑποφέρω πλὴν αὐτῆ τῆ ζωῆ.» Ὁ γιατρὸς τὸν παρακάλεσε νὰ του δώσῃ σαράντα ἡμέραις διορία γιὰ νὰ διαβῆσῃ τὰ γιατροσόφια του, καὶ νὰ ἰδῆ τί ἴμπορεῖ νὰ εὔρῃ γιὰ νὰ τον γιατρέψῃ. Νύχτα—ἡμέρα ὁ γιατρὸς καθότανε καὶ συλλογιζότανε τί νὰ κάρη, γιὰτὶ αὐτὴ ἡ ἀρρώστια ποῦ εἶχε ὁ βασιλιᾶς, δὲ γιατρευότανε. Ὅσοι

ρις ἀπὸ σαράντα ἡμέραις σηκώθηκε καὶ ἴπηγε ἔς τὸ βασιλέα... τί νὰ κάρη! Καὶ του εἶπε λοιπὸν.—«βασιλέα μου πολυχρονεμένε μου, τὸ γιατρικὸ εὔρέθηκε, ἀλλὰ πρέπει νὰ περιμένωμε ἀκόμα ἕνα χρόνον.»—«Ἄς γιατρευτῶ καὶ περιμένω καὶ δύο» εἶπε ὁ βασιλιᾶς.—«Πρέπει,» τοῦ εἶπε ὁ γιατρὸς, «νὰ στείλῃς νὰ εὔρῃς ἕνα βασιλόπουλο, νὰ ἦνε ἀπὸ βασιλικὸ αἷμα, καὶ κείνο τὸ παιδί νὰ το ταίξῃς μέλι καὶ κουκουναρι μέσα ἔς μιὰ κάρη τοῦ παλατιοῦ, καὶ ὕστερις ἀπὸ ἕνα χρόνον νὰ το σφάξωμε μὲ τρόπο ποῦ νὰ ἴβγῃ πολὺ αἷμα νὰ το βάλωμε ἔς ἕνα βαρέλι ποῦ νὰ ἦνε ἀπὸ μέσα ὅλο καρφὰ καὶ νὰ κυλάμε τὸ βαρέλι καὶ ἀπὸ τὸ αἷμα ποῦ θὰ ἴβγῃ νὰ πηγαίνῃς ἔς τὸ λουτρό καὶ νὰ ἀλείβῃςσαι.» Ὁ βασιλιᾶς λοιπὸν ἐφώναξε ὅλους τοὺς πιστοὺς τοῦ ἀνθρώπους καὶ τοὺς ἀρώτησε ποῖος εἶνε ἄξιος νὰ κλέψῃ κἀνένα βασιλόπουλο καὶ νὰ τοῦ το φέρῃ; Ὁ Βεζύρης, ὁποῦ ἦτανε κοσμογυρισμένος, εἶπε—«ἔννοια σου, βασιλιᾶ μου, καὶ ἐγὼ θὰ ἴπάω νὰ κάρω τὸ θέλημα σου· μόνο νὰ μου δώσῃς ἕνα κάρη ἔς τὴν ἐξουσία μου καὶ χρήματα.» Ἐτσι λοιπὸν ἐπρόσταξε ὁ βασιλιᾶς νὰ του δώσουν ὅ,τι θέλει. Ἐπῆρε ὁ βεζύρης τὸ πλοῖο καὶ τοὺς πρὸ πιστοὺς δούλους του καὶ πῆγαινε ἀπὸ τόπο ἔς τόπο. Ἄραζε τὸ πλοῖο του καὶ ἔβγαινε ἔς τὴν ξηρὰ. Μιὰ ἡμέρα βγῆκε ἔς ἕναν τόπο καὶ εἶδε κόσμον πολὺ καὶ ἔτρεχαν ὅλοι ἔς ἕνα μέρος. Ἀρώτησε γιὰτὶ αὐτὸς ὁ κόσμος τρέχει ἀπὸ κεί, τοῦ εἶπαν ὅτι σήμερον εἶνε τὰ γενέθλια τοῦ βασιλόπουλου, καὶ πηγαίνουν ὅλοι νὰ παρακαλέσουν τὸ θεὸ γιὰ νὰ ζήσῃ. Ἐπροχώρησε κ' ἐκεῖνος μὲ τὸν κόσμον καὶ ἴπηγε ἔς τὸ μέρος ποῦ ἦτανε γιὰ νὰ γίνῃ ἡ δοξολογία. Ἐστάθη ἐκεῖ, εἶδε κόσμον πολὺ, ἄτσα χρυσοστόλιστα, εἶδε καὶ τὸν βασιλέα. Ἀρωτᾷ—«ἀμ' ποῦ εἶνε τὸ βασιλόπουλο;» Τοῦ εἶπαν «τὸ βασιλόπουλο εἶνε μικρὸ, σήμερον τελειώνει τοὺς δώδεκα χρόνους καὶ εἶνε εἰς τὸ παλάτι μὲ τὴ μητέρα του.» Δὲ χάνει καιρὸ· κυττάει τί ρούχα φορᾷσανε οἱ ἄνθρωποι τοῦ βασιλιᾶ, πηγαίνει ἔς τὸ κάρη μέσα, ντύνεται καὶ βάζει τὰ ἴδια φορέματά καὶ διάταξε νὰ ἦνε ἔτοιμο ἔς τὰ παντὰ τὸ κάρη, ἐφρόντισε νὰ μάθῃ πῶς τὸ ἴβγαν τὸ βασιλόπουλο καὶ ἔμαθε πῶς τῶλεγαν Φιορεττινο, ἴπηγε ἔς τὸ παλάτι καὶ εἶπε «ὁ βασιλιᾶς, ὁ θεὸς νὰ τον ἔχῃ πολυχρονεμένο, μ' ἔστειλε νὰ πάρω τὸν Φιορεττινο γιὰ νὰ παρακαλέσουν τὸ θεὸ μαζύ. Ἀμέσως βλέπει καὶ ἴβγαινε ἕνα παιδί ὠραῖο ὀλόχρυσον στολισμένο, τὸ ἴπηρε ἔς τὴν ἀγκαλιὰ του, κατέβη κἄτω ἀπ' τῆς σκάλας τοῦ παλατιοῦ, ἔκα-

βαλκίκεψε 'ς ένα άτι και το 'πῆρε κι' αυτό 'ς τὰ γόνατά του. 'Αντί νὰ πάρη τὸ δρόμο κατὰ τὸ τζαμί ἐπῆγε κατὰ τὴ θάλασσα. 'Αρχισε τὸ παιδί νὰ φωνάζη. 'Γότε τοῦ λέγει ὁ Βεζύρης «Σὺ πά παιδί μου, γιατί ἐδῶ μοῦ εἶπε νὰ σε φέρω ὁ πατέρας σου.» 'Τὸ πλοῖο ἦτανε ἔτοιμο 'ς τὰ παντὰ και ἀμέσως φύγανε. 'Ἐγύρισε 'πίσω ὁ βασιλιάς ἀπ' τὴ δοξολογία και ζήτησε τὸ παιδί του νὰ το ἰδῆ, ἀλλὰ τοῦ εἶπανε πῶς τῷστειλαν 'ς τὸ τζαμί ποῦ ἔστειλ' ἕναν ἄνθρωπο και το ζήτησε. 'Ἐφαξαν ἔτρεξαν ἀπὸ 'δῶ ἀπὸ 'κει, ἀλλὰ πουθενὰ δέν το νῦρανε. 'Τότες ἔβαψαν τὸ παλάτι 'ς τὰ μαῦρα και ἡ μεγάλη χαρὰ ἔγεινε μεγάλη λύπη.

'Ἄλλ' ἄς ἀφήσωμε τώρα αὐτοὺς νὰ κλαῖνε και νὰ δέρνονται και νὰ ἄς πᾶμε 'στὸ πλοῖο. 'Στὸ Βεζύρη εἶχε 'πῆ ὁ βασιλιάς του, πρὶν φύγη, ἀνίσως και εὔρη παιδί νὰ βάλῃ 'ψηλὰ 'στὸ κατάρτι μιὰ ἄσπρη σημαία. 'Τοῦτος ἀπ' τὴ χαρὰ του και ἀπὸ τῆς φωναῖς τοῦ βασιλόπουλου ξέχασε νὰ βάλῃ σημαία ἄσπρη κατὰ πῶς τοῦ παράγγειλε ὁ βασιλιάς. 'Ἄμα ἔφυγε ὁ Βεζύρης ὁ βασιλιάς ἔβαλ' ἕναν ἄνθρωπο νὰ κυττάζῃ ἂν ἔρχεται τὸ πλοῖο μὲ τὴν ἄσπρη σημαία. 'Τρέχει ὁ φύλακας 'ς τὸ βασιλέα, ἄμα εἶδε τὸ καράβι, και του λέει «βασιλέα μου πολυχρονεμένε μου τὸ καράβι ἔρχεται ἀλλὰ δέν ἔχει ἄσπρη παντιέρα.» 'Τότες ὁ βασιλιάς ἀπὸ τὴν ἀπελπισία του ἔπεσε νὰ 'πεθάνῃ. 'Ἐίχε μιὰ δεχατέρα πολὺ ὠραία· τὴν ἔλεγαν Ντολτσέτα, γυναῖκα δέν εἶχε, πέθανε 'σάν ἐγέννησε αὐτὸ τὸ κορίτσι. 'Ἄμα ἔμαθε λοιπὸν τὸ κορίτσι πῶς ὁ πατέρας εἶνε ἄρρωστος, ἐπῆγε νὰ τον παρηγορήσῃ, ὅταν ἔξαφνα ἔρχεται κι' ἕνας 'Γάταρης και του λέει ὅτι ὁ Βεζύρης ἦρθε και ἔφερε και τὸ παιδί ποῦ περιμένει. 'Ἀπ' τὴ χαρὰ του ὁ βασιλιάς ἄμα τὸ ἔμαθε ἔγεινε καλά και εἶπε 'ς τὸ Λαλᾶ νὰ πάρῃ τὴν Ντολτσέτα νὰ πάῃ 'ς τὴν κάμαρή της. 'Τότες ἔφεραν τὸν Φιορετῖνο, και ἐπρόσταξαν νὰ τον 'πᾶν ἀπάνω 'ς ἐ μιὰ κάμαρα και νὰ μὴ του δίνουν ἄλλο νὰ τρώῃ παρὰ μέλι και κουκουνάρι. 'Ἢ ἡμέραις περνοῦσαν και του ἔδιναν ὄλη μὲλι και κουκουνάρι και ἔτρωγε. 'Ὁ Λαλᾶς τῆς βασιλοπούλας μιὰ ἡμέρα τὴν εἶδε και ἔκλαιγε και 'λυπήθη πολὺ γιατί τὴν εἶχε ἀναθρεμμένα ἀπὸ μικρὸ παιδάκι και τὴν ἀγαποῦσε 'σάν παιδί του. «'Ἢ ἔχεις, Ντολτσέτα μου, και κλαῖς;» τῆς εἶπε ὁ Λαλᾶς της. «Κλαίω γιατί συλλογᾶμαι ἐκεῖνο τὸ κακόμοιρο τὸ βασιλόπουλο ποῦ θὰ το σφάξουν ποῦ εἶνε τόσο ὠμορφο· και τί κακὸ ποῦ θὰ κά-

νουν οἱ γονεῖοι του 'σάν θὰ το θυμοῦνται. — «'Ἐννοια σου Ντολτσέτα μου μὲ ἕνα χρόνο μπορεῖ νὰ ἐλευθερωθῆ» τῆς εἶπε ὁ Λαλᾶς της — «Λαλᾶ μου, δέν 'μπορεῖς νὰ μου το φέρῃς νὰ παίζωμε;» — «'Ἐννοια σου, ἔχε ὑπομονὴ κ' ἐγὼ θὰ σ' τὸ φέρνω και θὰ τρώτε μαζί· αὐτὰ εἶνε τοῦ γιατροῦ τερτίπια,» εἶπε ὁ 'Ορδάνης (ἔτσι λέγανε τὸν Λαλᾶ τῆς Ντολτσέτας). 'Και ἔτσι ἐπειδὴς και εἶχε τὸ κλειδί ὁ 'Ορδάνης τῆς κάμαρης τοῦ βασιλόπουλου, ἄνοιξε μιὰ τρύπα 'ς τὸν τοῖχο ἀποκάτω ἀπ' τὸ κρεβάτι τῆς βασιλοπούλας, και ἀπὸ τὴν τρύπα περνοῦσε τὸ βασιλόπουλο και πήγαινε 'ς τὴν κάμαρα τῆς βασιλοπούλας και ἔτρωγαν και ἔπαιζαν μαζί. 'Ἐτσι λοιπὸν ἡ βασιλοπούλα τὸν ἀγάπησε πολὺ, ἔπερνε ροδόσταμα και τὸν ἔλουγε, πουκάμισα μεταξωτὰ και τον ἄλλαζε, και τὸ βασιλόπουλο ξέχασε τοὺς γονεῖς του. 'Ἐτσι περνοῦσε ὁ καιρὸς· μὰ μιὰ 'μέρα ἔρχεται ὁ Λαλᾶς πολὺ κλαμμένος. 'Ὅσῳ τὰ βλεπε τὰ παιδιὰ και παίζανε, τόσο λυπότανε ἐκεῖνος και ἔλεγε 'σάν σκοτώσουν τὸν Φιορετῖνο δὲ θὰ ζήσῃ και ἡ Ντολτσέτα ἀπ' τὴ λύπη της. 'Ἢ Ντολτσέτα τὸν εἶδε ἀλλὰ δέν του εἶπε τίποτις 'μπροστὰ 'ς τὸν Φιορετῖνο. 'Τὸ βράδυ ποῦ ἔφυγε ὁ Φιορετῖνος και πῆγε νὰ κοιμηθῆ τοῦ λέει ἡ Ντολτσέτα — «Λαλᾶ μου τί ἔχεις και εἶσαι ἔτσι λυπημένος; δὲ θὰ μου το πῆς;» 'Κεῖνος δὲ θέλησε νὰ 'πῆ τίποτις, ἀλλ' ἀπὸ τὰ κλάμματα και τὰ χείδια τῆς Ντολτσέτας 'συγκινήθηκε και τῆς λέει — «Στάσου νὰ σου 'πῶ τί ἔχω. 'Εἶδα ποῦ φιάνουν ἕνα βαρέλι μὲ τὰ καρφιά, και ὅσῳ τὸ βλέπω δέν 'μπορῶ νὰ κρατήσω τὴ λύπη μου, γιατί ἦρθε ὁ καιρὸς ποῦ θὰ σκοτώσουν τὸν Φιορετῖνο.» — «Λαλᾶ μου, ἂν μ' ἀγαπᾶς, νὰ μας πάρῃς νὰ φύγωμε.» 'Και ἔτσι δυὸ ἡμέραις πρὶν ἀποφασιστῆ νὰ σκοτώσουν τὸν Φιορετῖνο ἐπῆρε κάμποσα χρήματα ὁ ἀράπης και πῆρε και τὰ παιδιὰ και τὰ τύλιξε μ' ἕνα 'πανωφόρι και τραβίχτηκε 'ς ἐ μιὰ ἐρημιὰ και περιμένε νὰ περάσῃ πλοῖο νὰ πᾶνε 'ς τὴν πατρίδα τοῦ Φιορετῖνου.

'Ὁ βασιλιάς σηκώθηκε τὴν ἄλλη τὴν ἡμέρα και διάταξε νὰ βάλουν τὸν Φιορετῖνο 'ς τὸ βαρέλι γιὰ νὰ βγάνουν τὸ αἷμα ποῦ θὰ γιατρευτῆ και νὰ ἐτοιμάσουν και τὸ λουτρό. 'Ἐτοιμαστήκανε λοιπὸν ὅλα και τότες πήγανε νὰ φέρουν και τὸ Φιορετῖνο, ἀλλὰ μῆτε Ντολτσέτα μῆτε ἀράπη νῦρανε. 'Ἐξετάσανε τότες και ἐμάθανε, ὅτι ὁ ἀράπης ἐπῆρε ἕνα ἄτι τὴν νύκτα και ἔφυγε. 'Τότες εἶπανε νὰ φέρουνε τὸ μάγο νὰ τον ἀρωτήσουν ποῦ εἶνε πηγαιμένα τὰ παιδιὰ μὲ τὸν ἀράπη. 'Κι' ὁ μά-

γος εἶπε πῶς ὅτι ταξιδεύουν 'εἰς Θάλασσα. Τότες λοιπὸν εἶπε ὁ βασιλεὺς·
 — « Ἄχ Ντολτσέτα, τί μου ἔκανες! Θέλω νὰ σε καταραστῶ καὶ πάλι
 δὲ βαστάει ἡ καρδίχ μου. Ἄλλὰ μὲ κατάρρα σου δίνω — ἐκεῖ ποῦ
 οὐ πᾶν ὁ Φιορετίνος, νὰ τότε φιλήσῃ ἡ μάννα του καὶ νὰ σε λησμο-
 νήσῃ. » Ἄμα ἔραξε τὸ πλοῖο, λέει ἡ Ντολτσέτα τοῦ ἀράπη τοῦ
 Λαλᾶ της — « Λαλᾶ μου δὲν κυττάς νὰ ἰδῆς τί κάνει ὁ μπαμπᾶς
 μου, » γιατί ὁ λαλᾶς της ἦτανε μᾶγος. — « Ἴν νὰ σου πῶ Ντολτσέτα
 μου, σου καταράστηκε ἄμα τὸν φιλήσῃ τὸν Φιορετίνος ἡ μάννα του
 νὰ σε ἀλησμονήσῃ, καὶ συλλογίσου τί θα γίνωμε 'εἰς ξένον τόπο. » Τότες
 εἶπε ὁ Φιορετίνος « Τόσο ἀχάριστο μὲ θαρρεῖτε νὰ ἀρήσω νὰ με φι-
 λήσῃ ἡ μάννα μου νὰ σας λησμονήσω ἐσᾶς ποῦ μου σώσατε τὴν ζωὴ
 μου μὲ τόσας θυσίαις! Ἄλλὰ νὰ καθήσατε ἐδῶ νὰ πᾶω 'εἰς τοὺς γο-
 νεῖς μου νὰ ἐτοιμάσουν γιὰ τοὺς γάμους μας καὶ νὰ ῥθοῦμε ἐδῶ νὰ
 σας πᾶρωμε ὅπως πρέπει 'εἰς μὲν βασιλοπούλα. » Ἔτσι ἔμειναν μεσ'
 'εἰς τὸ πλοῖο καὶ πῆγε ὁ Φιορετίνος 'εἰς τὸ παλάτι κτυπᾷ τὴν πόρτα ἀλλὰ
 ἦτανε κλειστὴ καὶ τὸ παλάτι ὀλόμαυρα ντυμένο. Βγαίνει μὲ σκλάβο
 ἀπὸ τὸ παράθυρο. — « Ποιὸς κτυπᾷ τὴν πόρτα; αὐτὴ ἡ πόρτα δὲν
 ἀνοίγει· ἐκαρφώσαμε ὅλας τῆς πόρταις καὶ ἐκεῖ ἀπὸ πῶς ἀπὸ μὲν
 μικρὴ μπαίνομε, ἀπὸ τότες ποῦ πέθανε τὸ βασιλόπουλο. » — « Ἦες
 πῶς ἐγὼ ἀπ' αὐτὴν τὴν πόρτα δὲν μπαίνω, πῆς πῶς ἔχω εἰδησι νὰ
 σᾶς δώσω γιὰ τὸ βασιλόπουλο. » Τότες εἶπε ἡ βασίλισσα — « τί εἶνε
 καὶ ποιὸς κτυπᾷ τὴν πόρτα; » λέει αὐτὴ — « εἶνε ἕνας νέος καὶ θέλει
 νὰ ἀνοιξῶμε τὴν μεγάλη πόρτα νὰ μπῆ γιατί ἔχει εἰδησι ἀπὸ τὸ
 Φιορετίνό μας νὰ μας φέρῃ. » Τότες εἶπε ὁ βασιλεὺς — « Καλὸ, ἀφ' οὗ
 εἶνε ἀπὸ τὸ Φιορετίνο μας ἀνοίχτε τὴν πόρτα νὰ μπῆ. Τότες ἀνοίξαν
 τὴν πόρτα καὶ τον εἶδαν πῶς ἦταν ὁ Φιορετίνος. Χύθησαν νὰ τον
 ἀγκαλιζῶσιν, νὰ τον φιλήσιν, ἀλλὰ αὐτὸς εἶπε — « Μὴ με φιλή-
 σῃς μου. Μονάχα νὰ διατάξετε νὰ ἔρθουν ὄργανα, τούμπανα,
 γιατί ἔφερα καὶ γυναῖκα ἐκείνη ποῦ μ' ἔσωσε, γιὰ νὰ τὴν κάνω βασι-
 λισσα. » — « Ἐπαλώσου λίγο παιδάκι μου ἴσα ποῦ νὰ ἐτοιμαστοῦμε,
 νὰ βγάλωμε καὶ τὰ μαῦρα νὰ βάνωμε χρυσᾶ 'εἰς τὸ παλάτι καὶ τότες νὰ
 πᾶμε νὰ πᾶρωμε καὶ τὴν νύφη. Διατάξανε λοιπὸν νὰ πᾶν νὰ ἐτοιμά-
 σουν τὰ ἀμάξια τὰ χρυσᾶ, γιὰ νὰ πᾶν νὰ πᾶρουν τὴν νύφη. Ἔγει-
 ναν ὅλα αὐτὰ καὶ πῆγε ἡ μητέρα του νὰ ζυπνήσῃ τὸ παιδί· καθὼς
 ἐσήκωσε τὸ χρυσὸ μαντύλι γιὰ νὰ το ζυπνήσῃ καὶ το εἶδε ὠραῖο καὶ

ροδοκόκινο ἔσκυψε καὶ τὸ φίλησε. Τότες τὸ ζύπνησε καὶ του λέει, — « Σή-
 κω, Φιορετίνε μου, νὰ πᾶμε νὰ φέρωμε τὴν νύφη ποῦ εἶπες. » « Ποιὰ
 νύφη; » λέει ὁ Φιορετίνος. — « Δέν μας εἶπες, πῶς ἔφερες μὲν βασι-
 λοπούλα ποῦ σ' ἔσωσε, νὰ τὴν πᾶρῃς γυναῖκα; — « Ὁχι, μάννα μου,
 οὔτε νύφη ἔφερα, οὔτε τίποτις· ἔτσι τὸ εἶπα ἀπὸ τὴν χαρὰ μου. Ἄς
 διασκεδάσῃ ὁ κόσμος γιὰ τὸν ἔρχομό μου· νύφη δὲν ἔφερα. »

Τότες ἡ Ντολτσέτα ἀφοῦ πέρασε πολλὴ ὥρα, καὶ ὁ κόσμος ὅλος
 διασκεδάζε καὶ δὲν ἐφαινότανε ὁ Φιορετίνος, τοῦ εἶπε τοῦ Λαλᾶ της
 μὲ δάκρυα 'εἰς τὰ 'μάτια· — « κύτταξε, λαλᾶ μου, γιατί δὲν ἔρχε-
 ται ὁ Φιορετίνος; » Τότες ὁ Λαλᾶς ἐκύτταξε τῆς μαγίαις του, καὶ εἶπε
 — « ὦ δυστυχία! τὸν φίλησε ἡ μάννα του καὶ μας ἐξέχασε. Μείνε
 'δῶ μὲσ' 'εἰς τὸ πλοῖο νὰ βγῶ ἐγὼ ἐξω νὰ ἰδῶ τί θα κάμωμε. » Βγῆκε
 ἐξω ὁ Ὀρδάνης, καὶ ἀντικρὺ 'εἰς τὸ παλάτι ἦταν ἕνα παλατάκι ὠραῖο,
 μικρὸ καὶ το ζήτησε νὰ το 'νοικίσῃ τοῦ λέει — « Θέλωμε πολὺ ἀκριβὰ
 καὶ δὲν κάνει γιὰ σένανε. » — « Ἐσὺ πῆς μου, καὶ τί σε 'νοικίζει; — Θέ-
 λωμε πενήντα φλωριὰ τὴν ἡμέρα » εἶπε ὁ ἀράπης — « Πενήντα; πε-
 νήντα. » « Νὰ διακόσια φλωριὰ γιὰ τέσσερες ἡμέραις. » Ἔτσι λοιπὸν
 'πῆρε τὴν Ντολτσέτα καὶ τὴν ἔφερε 'εἰς τὸ παλατάκι. Τὴν ἄλλην τὴν ἡμέ-
 ραν ἦτανε Παρασκευὴ καὶ ἐπήγαιναν 'εἰς τὸ τζαμί γιὰ νὰ εὐχαριστή-
 σουν τὸ θεὸ ποῦ ἦρθε ὁ γιὸς τοῦ βασιλέα, καὶ ἔγεινε μεγάλη τελετὴ.
 Τότες ἡ Ντολτσέτα ἐκάθησε 'εἰς τὸ μπαλκονάκι μὲ ἀνασκουμπωμένα
 τὰ χέρια καὶ εἶχε μὲν χρυσὴ λεκάνη καὶ νιβγότανε ἴσως τὴν ἰδῆ τὸ
 βασιλόπουλο καὶ τὴν θυμηθῆ. Τὸ βασιλόπουλο ἐβγῆκε νὰ πᾶν 'εἰς τὸ
 τζαμί νὰ προσκυνήσῃ μαζὺ μὲ τοῦ Βεζύρη τὸ παιδί καὶ μὲ τοῦ Κε-
 χαγιᾶ, οἱ τρεῖς τους. Λέει τοῦ Κεχαγιᾶ ὁ γιὸς τοῦ Βεζύρη· « κύτταξε τί
 πλάσμα εἶνε αὐτὴ! Ἐγὼ θὰ της μινύσω ἂν θέλῃ νὰ της κάμω μὲν
 βραδὶ συντροφιά. » — « Καλὰ μὲνυσέ της καὶ ἂν θέλῃ, τότες λέμε
 καὶ τοῦ βασιλόπουλου νὰ πᾶν κι' αὐτὸς νὰ διασκεδάσῃ ποῦ ἦρθε τώρα
 ἀπὸ τὸ ταξίδι. » Ἔστερα ἀπ' τὴν τελετὴ ποῦ ἦρθανε 'εἰς τὸ σπίτι
 ἐφώνησαν μὲν γραῖα καὶ της εἶπαν νὰ πᾶν νὰ τῆς 'πῆ ὅτι « τὸ Κε-
 χαγιόπουλο εἶδε τὴν ὠμορφιά σου καὶ τρελάθη καὶ θέλῃ νὰ ῥθῆ
 ἀπόψε νὰ σου κάμῃ συντροφιά. » — « Μάλιστα καλῶς νὰ ὀρίσῃ, εἶπε
 τῆς γρηᾶς ἡ Ντολτσέτα, ἀλλὰ θέλω ἐκατὸ φλωριὰ καὶ νὰ μου τὰ
 φέρῃς τώρα, μπροστά. Καὶ μὲν ἄλλη συμφωνία ἀκόμα· ὅταν βα-
 ρήσουν τὰ νεμπέτια νὰ εἶνε 'εἰς τὴν πόρτα μου· μήτε προτῆτερα μήτε

ἀργότερα τὸν δέχομαι, καὶ ἂν δὲν προφτάσῃ νὰ ἔρθῃ μέσα ὅταν παίζουν τὰ νεμπέτια θὰ χάσῃ τὰ φλωριὰ, καὶ νὰ μὴν του κακοφανῇ.»

— Τότες ἐπῆγε ἡ γραῖα καὶ τὰ εἶπε τοῦ Κεχαγιόπουλου. Αὐτὸς λοιπὸν τῆς ἔδωσε τὰ φλωριὰ ἔς ἓνα χρυσὸ μαντήλι καὶ τῆς τὸ ἴδωσεν καὶ τῆς εἶπε ὅτι ὅταν παίξουν τὰ νεμπέτια θὰ ἦνε ἔς τὴν πόρτα τῆς. Τότες καὶ ὁ ἀράπης ἐπῆρε δέκα φλωριὰ καὶ ἐπῆγε ἔς τοὺς γύφτους ποῦ παίζουν τὰ νεμπέτια καὶ τοὺς εἶπε νὰ παίξουν ἓνα κάρτο τῆς ὥρας προτῆτερα καὶ θὰ τοὺς δώσῃ τὰ πέντε φλωριὰ τώρα καὶ τὰ πέντε ὕστερα ἅμα παίξουν. Τὸ Κεχαγιόπουλο ἐπῆγε ἔς τὸ λουτρό καὶ ἐλουζότανε καὶ ἐνῶ εἶχε σαπούνια ἔς τὰ μάτια του ἀκόμα ἀκούει τὰ νεμπέτια, κυττάει τὸ ῥωλόι καὶ τί νὰ ἴδῃ . . . πετάει τὸ ῥωλόι χάμω καὶ τῶσπασε. Ἐντύθηκε ὅπως ἴσχυε καὶ ἴπῃγε ἔς τῆς ὡμορφῆς τὴν πόρτα. Χτυπάει, βγαίνει ἡ ἴδια—« ποῖος χτυπάει τὴν πόρτα; — « ἐγὼ τὸ Κεχαγιόπουλο. » — « Τί θέλεις; » — « Ἐγὼ εἶμαι ποῦ σου ἔστειλα τὰ ἑκατὸ φλωριὰ μὲ τὸ μαντήλι. » — « Πήγαινε ἀπὸ κεῖ ποῦ ἦρθες γιατί ἔχουν τόση ὥρα ποῦ βαρήσανε τὰ νεμπέτια καὶ ἡ πόρτα μου δὲν ἀνοίγει. » Τότες ἔφυγε, ἴπῃγε κοιμήθη ἔς τὴν κάμαρά του καὶ ὅλη τὴν νύκτα ἐσυλλογιζότανε πῶς νὰ τὴν ἐκδικηθῇ. Τὸ πρωτὶ ἄργησε νὰ ξυπνήσῃ. Ἦρθε τὸ Βεζυρόπουλο ὅταν ἐξύπνησε, γιὰ νὰ μάθῃ ἂν ἐπῆγε εἰς τὴν ὡμορφῆ καὶ πῶς ἐπέρασε. Αὐτὸς δὲν το μαρτύρησε, ἀλλὰ εἶπε πῶς ἐπῆγε καὶ ἐπέρασε ὡραία καὶ εἶνε πολὺ ὡμορφῆ καὶ ἔξυπνη καὶ ἂν θέλῃ νὰ στείλῃ τὴν γραῖα νὰ τὴν εἰδοποιήσῃ νὰ πάῃ καὶ τὸ Βεζυρόπουλο. Λοιπὸν ἡ γραῖα εἰς ἐνέργεια. Ἐπῆγε ἡ γραῖα—« ὦχ κυρά μου! » τῆς λέει, « τύχη ποῦ τὴν ἔχεις θὰ ἔρθῃ καὶ τὸ Βεζυρόπουλο ἀπόψε νὰ σου κάμῃ βίζιτα, ἂν ἔχῃς εὐχαρίστησι. » — « Μάλιστα; ἀλλὰ θέλω διακόσια φλωριὰ, καὶ ὅταν παίξουν τὰ νεμπέτια θὰ ἦνε ἔς τὴν πόρτα μου μήτε προτῆτερα μήτε ἀργότερα τὸν δέχομαι. Καὶ ἂν δὲν ἔρθῃ θὰ τα βαστάξω τὰ φλωριὰ καὶ νὰ μὴν του κακοφανῇ. » Ἐδέχθηκε τὸ Βεζυρόπουλο καὶ τῆς ἔστειλε διακόσια φλωριὰ ἔς ἓνα χρυσὸ μαντήλι. Τότες ὁ ἀράπης ἐπῆρε εἴκοσι φλωριὰ καὶ ἐπῆγε ἔς τοὺς γύφτους, τοὺς ἔδωσε τὰ δέκα ἐμπρὸς καὶ τὰ ἄλλα δέκα πίσω γιὰ νὰ χτυπήσουν ἓνα κάρτο προτῆτερα. Τὸ Βεζυρόπουλο λοιπὸν, ἐν ᾧ ἦταν ἔς τὸ λουτρό ἀκούει τὰ νεμπέτια καὶ παίζουνε. Ἀμέσως λοιπὸν ντύνεται, πλένεται ὅπως ἠμποροῦσε καὶ σηκώθηκε καὶ ἴπῃγε ἔς τῆς ὡμορφῆς τὴν πόρτα. Χτυπάει

τὴν πόρτα καὶ βγαίνει ἀπὸ τὸ παράθυρο αὐτὴ καὶ ἐρωτάει ποῖος εἶνε.

— « Ἐγὼ εἶμαι τὸ Βεζυρόπουλο, καὶ ἂν ἀγαπᾷς ἀνοίξε νᾶρθω μέσα. »

— « Ἡ συμφωνία μας ἦτανε νὰ ἦσουν ἔς τὴν πόρτα μου ὅταν παίζουν τὰ νεμπέτια, καὶ τώρα ἔχουνε μίαν ὥρα ποῦ παίξανε καὶ κοπιᾶστε ἀπὸ κεῖ ποῦρθατε. » Ἐφυγε τὸ Βεζυρόπουλο καὶ πάει ἔς τὸ παλάτι καὶ βρῖσκει τὸ φίλο του τὸ Κεχαγιόπουλο. — « Μπα κάτι ἔδω; » Τοῦ λέει ἐκεῖνος— « Δὲν ξέρεις, καυμένε, τί ἔπαθα; ἄργησα νὰ πάω καὶ μοῦκλεισε τὴν πόρτα καὶ πᾶν τὰ διακόσια φλωριὰ. » — « Κ' ἐγὼ, καυμένε, τὸ ἴδιο ἔπαθα· ἀλλὰ ἔτσι σοῦ εἶπα γιὰ νὰ μὴ με περιγελάς νὰ πᾶς καὶ σὺ νὰ τὴν πάθῃς· τώρα νὰ στείλωμε καὶ τὸ βασιλόπουλο καὶ ὕστερα νὰ τὴν ἐπάμε ἔς τὸ δικαστήριον. Ἐπῆγαν καὶ οἱ δύο ἔς τὸ βασιλόπουλο καὶ τοὺς εἶπαν— « Ἐδὼ ἀντικρὺ μας ἐκάθησε μὲ ὡραία. Καὶ ἂν θές νὰ πᾶς νὰ περάσῃς καμμιά βραδεῖα μαζύ της, νὰ στείλωμε μὲ γραῖα. » Λοιπὸν ἔστειλαν τὴν γραῖα πάλι ἀπὸ μέρος τοῦ βασιλόπουλου. Ἐκεῖνη εἶπε— « μάλιστα τὸν δέχομαι, ἀλλὰ μὲ χίλια πεντακόσια φλωριὰ καὶ ἂν γλυστρήσῃ μὲ φορὰ ἀπὸ τὴν σκάλα μου, τότες νὰ μὴν ἀνέβῃ ἀπάνω, ἀλλὰ νὰ φύγῃ χωρὶς νὰ του κακοφανῇ. » Τὸ βασιλόπουλο ἐδέχθητε τὴ συμφωνία καὶ τῆς ἔστειλε χίλια πεντακόσια φλωριὰ. Ἐβάλε ἀμέσως ὁ ἀράπης καὶ ἐπλυναν τὴ σκάλα μὲ σαπούνη πολὺ πολὺ, καὶ ἔπειτα ἔξυσε σαπούνη, τὸ ἔρριξε ἔς τὴν σκάλα καὶ ἀπὸ πᾶνω κεχρὶ καὶ λαθοῦρι, καὶ αὐτὴ στολιστήκε καὶ ἔβανε πολλὰ διαμαντικὰ καὶ ἔστεκε ἀπάνω ἔς τὴ σκάλα. Αὐτὸς φοροῦσε ὀλοκαίνουργια παπούτσα. Καθὼς ἐμπῆκε, αὐτὴ τοῦ εἶπε « καλῶς ὠρίσατε, βασιλόπουλο! » Αὐτὸς, ἀφοῦ τὴν ἐχαιρέτισε, κάνει νὰ ἀναβῇ καὶ ἔπεσε ἀπ' τὴν σκάλα. — « Νὰ μὴν ἐχτύπησες πουθενά; Ἐπειδὴ εἶσαι βασιλόπουλο σ' τὸ συχωράω γιὰ πρώτη φορὰ ἀλλὰ πρόσεχε μὴν ξαναγλυστρήσῃς γιατί τότες δὲν σε δέχομαι πλέον. » Τότες δοκίμασε νὰ ξαναπέθῃ καὶ ξανάπεσε. Τότες τὸν ἐκαλονόχησε καὶ ἔσβυσε τὸ φῶς καὶ ἴπῃκε μέσα. Καὶ ἔτσι τὸ βασιλόπουλο ἔφυγε καὶ αὐτό. Ἐπειτα ἐπῆγε καὶ ἤυρε τοὺς φίλους του καὶ τοὺς τα διηγήθηκε μὲ πολὺ θυμὸ καὶ λύπη. Τοῦ εἶπαν οἱ φίλοι του ὅτι καὶ μεις τὰ ἴδια πάθαμε, ἀλλὰ δὲν πιστεύαμε νὰ πάθῃς καὶ σὺ ἐπειδὴ εἶσαι βασιλόπουλο. Αὐριο ποῦ θὰ πάῃ ὁ μπαμπᾶς σου νὰ δικάσῃ, νὰ τὴν ἀγκαλέσωμε, νὰ τὴν τιμωρήσῃ γιατί μας ἔκαμε αὐτὸ τὸ βεζιλίκι καὶ νὰ πάρωμε καὶ τὰ φλωριὰ μας πίσω. » Τότες ἴπῃγε ἔς τὸ μπαμπᾶ

του τὸ βασιλόπουλο, καὶ του εἶπε· — «Λύριο ποῦ θὰ δικάσης ἔχω κ' ἐγὼ ἓνα παράπονο νὰ σου εἰπῶ. » Ὁ βασιλεὺς τοῦ ὑπεσχέθηκε ἡ δίκη του νὰ εἶνε ἡ πρώτη ἀπὸ τῆς ἄλλαις. Τότες ἐστειλανε ἓναν κλητῆρα καὶ ἐχτύπησε τὴν πόρτα τῆς Ντολτσέτας. Ἰγῆκε ὁ ἀράπης νὰ ἰδῆ ποῖος εἶνε.

— Ποῦ 'σαι Ὀρδάνη σήμερα ποῦρθα καὶ γύρευά σε,
Νὰ ἰδῶ γιὰ τὴν μαντόνα σου ἂν εἶνε ἀρχοντοπούλα,
Ἄν εἶνε φίνα βήγισσα καὶ Βενεζανοπούλα.

Εἶπε ὁ ἀράπης· «τὶ θές ἀπ' τὴ μαντόνα μου» «ποῦ εἶνε» κτλ.
Τότε λέει 'κείνη «ποῖος εἶνε;» Ἰῆς λέει ὁ κλητῆρας·

— Ἐδῶ κυρά μου σ' εἴρισε ὁ Στάθινος Νταλέρας
Ὀρδάνιος ὁ Νταβελάς καὶ 'κείνος ἄλλος νένας.

Τότε τῆς εἶπε ὁ ἀράπης·

Ἐδῶ κυρά μου σ' εἴρισαν οἱ ἄξιοι σου παρόμοιοι.
Παρακαλῶ τον τὸν θεὸ νὰ 'νε πολλοὶ σου οἱ γρόνοι.

Εἶπε αὐτὴ «πήγαινε καὶ ἔφθασα 'ς τὸ δικαστήριον.»

Ἰπῆκε 'στὴ μέσα κάμερα, 'στὴν ὄψω καμαρίτσα
κι' ἀλλάζει τὸ κοριτσάκι τῆς βουύχα τῆς βασιλείας.

Ἐπῆρε τὸν Ὀρδάνη καὶ πῆγε 'ς τὸ δικαστήριον.

Καθὼς τὴν εἶδε ὁ βασιλεὺς, ὄλος ἐμεταστάθη
καὶ τῆς ἐπροσηκίωθηκε τῆς λεύμονιάς μὲ τάνθη.
'Σ τὰς ὀρισμούς σου βασιλεῦ μ' ἐφύναξες καὶ ἤρθα.
Ἰσταχτήκε ὁ Κεχαγιᾶς καὶ λέει 'ς τὸ βασιλεῦ
'Ἐμένα πήρε τὰ 'κατὸ κ' ἐκείνου τὰ διακόσια.
Τοῦ γιοῦ σου τοῦ κακόμοιρου τὰ χίλια πεντακόσια.

Ἰυρῆζει καὶ του λέει ἡ Ντολτσέτα μὲ θυμὸ·

Κακομοιριά καὶ δυστυχιά νὰ δαίρη τὸ κοριτσάκι σου
Καὶ πόνοους ἀλευθέρωτους νὰ σύρη ἡ καρδιά σου.

Λέει τὸ βασιλόπουλο·

Σιάπα καὶ μὴ παραμιλῆς καὶ ἔχε τὰ λόγια 'λίγα.
Αὐτὸν τὸ νιὸν ὁποῦ θοιρεῖς εἶνε παιδί τοῦ βήγα.
— Μὰ τ' ἔχεις, Φιορετίνέ μου, κἄνε καὶ δὲ θυμᾶσαι
Τῆς μπότσαις τὰ βουδύσταρμα ποῦ 'ρχόμουν κ' ἔλουγά σε.
Μὰ τ' ἔχεις, Φιορετίνέ μου, κἄνε καὶ δὲ θυμᾶσαι
Μεταξωτὰ 'πουκάμισα ποῦ 'ρχόμουν κ' ἀλλάζά σε.

Τότες τοῦ λέει ὁ βασιλεὺς·

Ἐμῆσου, Φιορετίνέ μου, μὴν εἶνε ἡ νιὸν ὁποῦ εἶπες.

Λέει ἡ Ντολτσέτα·

Σύρε φίλι τῆς μάνας σου, ἴσως συνέρθη ὁ νοῦς σου.

Ἐπῆγε τὸ βασιλόπουλο, ἐφίλησε τὴν μητέρα του τρεχᾶτο καὶ τὰ
Ἐμῆθηκε ὄλα. Ἰρθε εἰς τὸ δικαστήριον τρεχᾶτο καὶ εἶπε·

Ντολτσέτα μου τὰ μάτια μου, Ντολτσέτα μου τὸ φῶς μου,
Ἐσὺ σανε Ντολτσέτα μου ὁ ἐλευθερωμὸς μου.
Δῶσε ἐκείνου τὰ 'κατὸ καὶ τᾶλλου τὰ διακόσια
Καὶ κῆψε τὸ καπίνι σου τὰ χίλια πεντακόσια.

Τότες τὴν ἐπῆρ' ὁ γέρο βασιλεὺς καὶ πῆγε 'ς τὸ παλάτι. Κατέ-
βηκε ἡ βασίλισσα 'ς τὴν πόρτα καὶ τὴν ἐδέχθη·

Καλῶς τηγε τὴ νύφη μου τὴν ἄσπρη καὶ τὴν τζόγια
Ἰοῦ Ἰμπῆκε 'στὸ παλάτι μου μὲ τιμημένα λόγια.

Ἐὐτὺς λοιπὸν βγάνανε τελάλη ὅτι θὰ 'παντρευτῆ τὸ βασιλόπουλο
καὶ ἔγειναν γάμοι καὶ χαρὰς καὶ ξεφάντωσαις πολλαῖς καὶ περάσανε
ἐκεῖνοι καλὰ καὶ 'μεῖς καλλήτερα.

Β'.

Ὁ πολυφουμισμένος Ἀράκος.

Ἀρχὴ τοῦ παραμυθιοῦ· καλὴ 'σπέρα τῆς ἀφεντιᾶς σας.

Ἦτανε μιὰ φορὰ κ' ἓναν καιρὸ ἓνας βασιλεὺς καὶ εἶχε μιὰ δεχα-
τέρα πολὺ ὠραία, ποῦ ἡ ὠμορφιά τῆς δὲν εἶχε 'ταῖρι. Ἦταν τόσο
ὠμορφη ποῦ

«νὰ πῆ τοῦ ἡλίου νὰ σταθῆ, ταύγερινου νὰ λάμψη.»

Ὅλα τὰ βασιλόπουλα ἐτρελονόντουσαν καὶ ἐτρέχανε ποῖος νὰ τὴν
πρωτοπάρη γυναῖκα. Ἀλλὰ αὐτὴ δὲν ἤθελε νὰ 'παντρευτῆ καὶ εὔρι-
σκε χίλιας πρόφασαις γιὰ νὰ μὴν πάρη κἄνεναν. Μέσα 'εὖ ὄλα τὰ
βασιλόπουλα ποῦ τὴν γυρεύανε ἦτανε ἓνα πολὺ ὠραῖο καὶ τῆς χτύ-
πησε 'λιγάκι ἡ καρδιά τῆς ποῦ το εἶδε, ἀλλὰ πάλι δὲν ἀποφάσιζε νὰ
τὸν ἐπάρη, παρὰ ἤθελε πρῶτα νὰ τὸν δοκιμάσῃ ἂν εἶνε ἀντρεωμένος

καὶ ἂν τὴν ἀγαποῦσε τόσο πολὺ γιὰ νὰ κἀνῆ τὸ θέλημα τῆς. Μιὰν ἡμέρα εἶπε, ὅτι κείνον θὰ 'πάρῃ ἄντρα ὅποιος 'πάρῃ νὰ τῆς φέρῃ τὴν χρυσὴ βεργίτσα τοῦ Πολυφουμισμένου δράκου, 'ποῦ τὴν ἀκουμπούσανε 'ς τῆς πόρταις κι' ἀνοίγανε. "Ὅσα βασιλόπουλα τᾶκουσαν, κοκκάλιασαν ἀπ' τὸ φόβο τους, γιατί ἤξεραν πολὺ καλά ὅτι ἂν ἤθελαν νὰ κἀμουν αὐτὸ 'ποῦ τους ζητοῦσε, θὰ ἔχανόντουσαν, γιατί ὁ Πολυφουμισμένος Δράκος ἦτανε ὁ ποιὸ ἄγριος καὶ ὁ ποιὸ δυνατὸς ἀπ' ὅλους τοὺς δράκους. Ἔῤῥε ἓνα μάτι 'ς τὸ γλέφαρο ὅπου ἔσπεκε πάντα ἀνοιχτὸ κι' ὅταν ἐκοιμώτανε κι' ὅταν ἦτανε ξυπνὸς ὥστε 'ποῦ δὲν 'μποροῦσε νὰ τον ζυγώσῃ κανεὶς χωρὶς νὰ φαγωθῆ ἀπ' αὐτόν. Ἀλλὰ τὸ ὠραῖο βασιλόπουλο τόσο πολὺ τὴν ἀγαποῦσε, ὅπου ἀποφάσισε νὰ 'πάρῃ ἢ νὰ τῆς φέρῃ τὴν χρυσὴ βεργίτσα ἢ νὰ χαθῆ. Ἔτσι τὸ λοιπὸν ἐπῆρε τὸ δρόμο δρόμο, χωρὶς νὰ 'πῆ 'ς ἐ κἀνέναν τίποτις, νὰ δοκιμάσῃ τὴν τύχῃ του. Μέρα νύχτα περπατάγειε χωρὶς νὰ ξέρῃ ποῦ 'πηγαίνει. — Ἐπήγαινε 'ς τὰ λαγκάδια ἀπάνω, κάτω, 'ς τῆς ἐρημιαίς. 'πήγαινε... 'πήγαινε... Ἔκει 'ποῦ περπατοῦσε ἐκουράστηκε, καὶ κάθησε 'ς ἓνα δέντρο ἀπὸ κάτω καὶ τον ἐπῆρε ὁ ὕπνος. "Ὅταν ἐξύπνησε εἶδ' ἀπὸ μακριὰ μιὰ γραῖα καὶ κοσκινίζε ἀλεύρι 'ς ἓνα μεγάλο ταψί. Ἀλλὰ τὸ ἀλεύρι δὲν ἔπεφτε μέσα 'ς τὸ ταψί ἀλλὰ ἔπεφτε 'ς τὰ χώματα. Ἦότες ἐπλησίασε τὴν γραῖα καὶ εἶδε πῶς ἡ γραῖα ἦτανε στραβή. Ἦότες τὸ βασιλόπουλο τῆς εἶπε· «στᾶσου, μάννα, μὴν κοσκινίζῃς τὸ ἀλεύρι γιατί πέφτει 'ς τὰ χώματα.» — «Ἀμμή δὲ λέπω, παιδάτσι μου», λέει ἡ γραῖα. — «Φέρε, μάννα, νὰ σ' τὸ κοσκινίσω ἐγὼ.» εἶπε τὸ βασιλόπουλο· κ' ἔτσι ἔπιασε καὶ τῆς κοσκίνισε τὸ ἀλεύρι καὶ τῶθανε 'ς ἓνα σακκὶ 'ποῦ ἦτανε κει' πέρα, καὶ τῆς λέει — «ποῦ θὰ το πᾶς; γιὰ νὰ σε βοηθήσω, μάννα.» Ἦ γραῖα εὐχαριστήθηκε πολὺ ἀπὸ τὸ βασιλόπουλο, καὶ του εἶπε — «παιδί μου, τὸ καλὸ 'ποῦ μοῦ κανες τί θέλεις νὰ σου κάμω;» Ἦ τῆς εἶπε τὸ βασιλόπουλο — «Μάννα δός μου τὴν εὐχὴ σου, γιατί ὅτι γυρεύω γὼ δὲν μπορεῖς νὰ με βοηθήσῃς.» — «Καὶ τ' εἶν' ἐκεῖνο, ποῦ γυρεύεις;» εἶπε ἡ γραῖα «δὲν μου το λές νὰν τᾶκούσω κι' ἐγὼ νὰ ἰδοῦμε δὲν 'μπορῶ νὰ σε βοηθήσω τάχατες.» Ἦ τῆς λέει τὸ βασιλόπουλο — «Ἦγὼ μάννα μου εἶμαι βασιλόπουλο, μοναχογιὸς καὶ ἀκουσα νὰ λένε γιὰ μιὰ βασιλοπούλα πῶς εἶνε πολὺ ὠραία, 'ποῦ 'πήγαιναν πολλὰ βασιλόπουλα καὶ τὴν ἐζητοῦσανε καὶ κείνη δὲν εὔρισκε ἄνδρα 'ποῦ νὰ τῆς ἀρέσῃ. Ἦότες ἐγὼ 'πῆρα τὴν εὐχὴ ἀπὸ τὴν

μάννα μου καὶ 'πῆγα νὰ τὴν ἰδῶ μόνο καὶ νὰ γυρίσω 'ς τὸν τόπον μου, ἀλλὰ τί τα θέλεις, ἄμα τὴν εἶδα ἐτρελάθηκα ἀπὸ τὴν ὠμορφιά τῆς καὶ ἀπὸ τὴν γλυκάδα τοῦ προσώπου τῆς. Μιὰν ἡμέρα τῆς ἔλεγε ὁ πατέρας τῆς, ὅτι πρέπει πλειόνε νὰ 'παντρευτῆς. Ἦότες τοῦ εἶπε αὐτὴ ὅτι θὰ 'πάρω ἄντρα ἐκείνονε 'ποῦ θὰ μου φέρῃ τὴ χρυσὴ βεργίτσα τοῦ Πολυφουμισμένου δράκου, 'ποῦ τὴν ἀκουμποῦν 'ς τῆς πόρταις καὶ ἀνοίγουν.» — «Ἦκουσε, παιδί μου», τοῦ λέει ἡ γρηὰ «'ς ἐ μεγάλο μπελᾶ ἐμπῆκες, ἀλλὰ ἡ εὐκὴ τῶν γονέων σου καὶ ἡ δικὴ μου θὰ κἀμῃ τὴν καρδιά σου! Νὰ 'πάρῃς καθὼς 'πᾶμε τὸν δρόμο ἐκεῖ 'ποῦ εἶνε πολὺ χορτάρι γιατί κἀνεὶς ἄνθρωπος δὲν ἐπάτησε ποτές του. Θὰ 'πάρῃς τὸ δρόμο· τὸ λοιπὸν κατὰ τὸν ἀνήφορο 'ποῦ πηγαίνει θὰ 'δῆς κάτι βουνὰ καὶ κάρκαρα, ἐκεῖ θὰ ἰδῆς ἀπὸ μακριὰ μιὰ μεγάλη σπηλιὰ, θὰ 'πάρῃς κοντὰ κι' ἂν ἀκούσῃς μουγκρητὸ ἀπ' ἔξω θὰ 'πῆ πῶς ὁ δράκος εἶνε μέσα καὶ κοιμᾶται· τότες νὰ σταθῆς ἀπὸ μακριὰ, ὅσω 'ποῦ ν' ἀνοιξῆ ἡ πόρτα τῆς σπηλιᾶς γιατί ἐκεῖ ἔχει τὰ πρόβατά του καὶ βαίνει 'μπροστὰ μιὰ μεγάλη πέτρα 'ποῦ δὲν μπορεῖ κἀνεὶς νὰ τῆνε κουνήσῃ. Νὰ καρτερᾶς, ὥστε 'ποῦ ν' ἀνοιξῆ ὁ Δράκος νὰ 'βγάλῃ τὰ πρόβατά του ὄξω, τότες κἀνεὶς τρόπο νὰ χωθῆς μέσ' 'ς τὴν σπηλιὰ κι' ὅταν ἔρθῃ νὰ κοιμηθῆ κείνος βάζει τὰ πρόβατά του μέσα καὶ κλίνει πάλι τὴ σπηλιὰ μὲ τὸ βράχο, τότες νὰ προσέχῃς ἀπὸ τὸ μουγκρητὸ καὶ θὰ καταλάβῃς πῶς κοιμᾶται. Ἦότες νὰ καταβῆς ἀπὸ κει' 'ποῦ εἰσαι κρυμμένος καὶ νὰ 'πᾶς 'ς τὰ γένεα του ἔχει δέσει ἓνα χρυσὸ κλειδάκι καὶ νὰ κόψῃς μ' αὐτὸ τὸ ψαλιδὶ τὸ κλειδάκι μαζὺ μὲ τὰ γένεα του καὶ ὅταν ἀνοιξῆ τὴν σπηλιὰ νὰ φύγῃς καὶ σὺ. Ὅταν κατορθώσῃς νὰ φύγῃς, παιδί μου, τότες νὰ 'πάρῃς πάλι τὸ δρόμο ποῦχει τὰ χόρτα. Ἦκει θὰ 'δῆς ἓνα μεγάλο παλάτι. Τὸ κλειδάκι αὐτὸ ἄμα τὸ ἀκουμπήσῃς 'ς τὴν πόρτα τοῦ παλατιοῦ θ' ἀνοιξῆ, ἐσὺ νὰ μὴ δειλιάσῃς ἀλλὰ νὰ 'πάρῃς τὸ δρόμο νὰναίβῃς ἀπάνω 'ς τὸ παλάτι. Ἦκει θὰ ἰδῆς ἀπάνω 'ς ἐ μιὰ μεγάλη κάμαρα εἶνε ἓνα ἄλογο κ' ἓνας σκύλος. Καὶ 'ς τὸ ἄλογο 'μπροστὰ εἶνε κόκκαλα γιὰ νὰ φᾶῃ καὶ 'ς τὸ σκύλο ἄχυρα· τότες σὺ χωρὶς νὰ 'πῆς τίποτα, ἀλλάζεις καὶ τὰ κόκκαλα τὰ βαίνεις 'μπροστὰ 'ς τὸ σκύλο καὶ τᾶλλα πειόνε θὰ τα μᾶθῃς ἀπὸ τᾶλογο.»

Ἦότες τὸ βασιλόπουλο τὴν εὐχαρίστησε τὴν γραῖα, τῆς ἔδωσε μερικὰ φλωριά, ἐπῆρε τὸ ψαλιδάκι 'ποῦ τοῦδωσε καὶ ἔφυγε. Ἦότες 'πῆρε

τὸ δρόμο δρόμο καὶ εἶδε τὴν μεγάλη τὴν σπηλιὰ. Πάει κοντά, δὲν ἄκουσε μουγκρητό. Ἐκύτταξε καὶ δὲν ἦτανε κανένας μὲς ἔς τὴ σπηλιὰ. Ἀλλὰ ἦτανε ἓνα καζάνι μεγάλο γεμάτο γάλα καὶ μὲ πῆττα ἕσα μ' ἓνα ἀλῶνι. Τότες θυμήθηκε τὸ βασιλόπουλο ποῦ εἶχε πολλὰς ἡμέραις νὰ φάη ἔκοψε τὸ λοιπὸν ἓνα κομμάτι πῆττα καὶ βούτηξε μέσα ἔς τὸ γάλα καὶ ἔφαγε, ἔφαγε καλὰ ποῦ χόρτασε. Ἐπειτα παρατήρησε καὶ εἶδε μὲ τρύπα ψηλὰ ἔς τὸ βράχο καὶ πῆγε καὶ χιώθηκε μέσα. Ὑστερα ἀπὸ λίγη ὥρα ἄκουσε τὰ κουδούνια τῶν προβάτων καὶ κατάλαβε ὅτι ἔρχονται τὰ πρόβατα καὶ ὁ δράκος μαζύ τους. Τότες τρύπωσε ἔς τὴν κρυψάνα του καὶ παρακάλεσε τὸ θεὸ νὰ τον βοηθήσῃ. Καθὼς μπῆκε ὁ δράκος ἔς τὴ σπηλιὰ, εὐθὺς ἐτρέβηξε τὴν πέτρα καὶ ἔκλεισε τὴν τρύπα τῆς σπηλιᾶς καὶ αὐτὸς ἐκάθισε νὰ φάη. Ἀφοῦ ἔφαγε, εἶδε πῶς δὲν χόρτασε, εἶπε — « Περὶεργο τί ὄρεξι ποῦ εἶχα σήμερα δὲν μὲφτασε μήτε τὸ γάλας μήτε ἡ πῆττα ! » — Ἀλήθεια ἀλησμόνησα νὰ σας πῶ, ὅτι ἡ γρηὰ τοῦχε δώσει μὲ σκόνι κ' ἔρρηξε ἔς τὸ παγοῦρι μὲ τὸ ρακί, ποῦ ἄμα τὸ πιῆ ὁ δράκος νὰ κοιμηθῆ βασιλιά. Ἐτσι λοιπὸν ὁ δράκος, ἀφοῦ ἔφαγε, ἐσκάλισε τὴν φωτιὰ καὶ κοιμήθηκε. Τότες ὅταν ἄκουσε αὐτὸς τὸ μουγκρητό καὶ κατάλαβε πῶς κοιμήθηκε, ἐκατέβηκε σιγὰ, σιγὰ, ἔκοψε τῆς τρίχες καὶ πῆρε τὸ κλειδάκι ἀπὸ τὰ γένηα του καὶ πάλι ἀνέβη ἀπάνω ἔς τὴν κρυψάνα του ἀλλὰ ὕστερα συλλογίστηκε ὅτι ἄμα ξυπνήσῃ ὁ δράκος καὶ δῆ πῶς λείπει τὸ κλειδάκι ἀπὸ τὰ γένηα του θὰ ψάξῃ νὰ τον εὐρῆ. — Ἐκατέβηκε τὸ λοιπὸν καὶ πῆρε ἓνα δοκάρι μακρὸ καὶ το πελέκησε καὶ το ἔβανε ἔς τὴν φωτιὰ καὶ ἀφοῦ κἀν καλὰ τὸ ἔχωσε ἔς τὸ μάτι τοῦ δράκου καὶ τον ἐστράβωσε. Τότες ἄρχισε τὸ μουγκρητό καὶ τῆς φωναῖς, ποῦ σήκωσε ὅλον τὸν κόσμον ἔς τὸ παδίρι. Οἱ ἄλλοι δράκοι, ἂν ἄκουσαν τῆς φωναῖς του, ἔτρεξαν νὰ ἰδοῦν τί ἔχει ὁ ἀρχηγός τους. Ἀλλὰ δὲν ἔμπορῶσαν νὰ ἔμπουν μέσα γιατί ἦταν ἡ πέτρα μπροστὰ καὶ δὲν ἔμπορῶσαν νὰ την κουνήσουνε, καὶ ἀφοῦ ἄκουσαν τῆς φωναῖς του ἐνόμισαν πῶς ἦτανε μεθυσμένος καὶ τον ἀφήσανε καὶ σηκωθήκανε καὶ φύγανε. Τότες ὁ δράκος ἐτρέβηξε τὸ βράχο καὶ ἀνοιξε τὴν σπηλιὰ καὶ κάθισε ἔς τὴν πόρτα καὶ ἄρχισε νὰ τα χαϊδεύῃ καὶ νὰ τα βγαίνῃ ὄξω τὰ πρόβατά του ἓνα ἓνα. Ἦτανε ἓνα μεγάλο καὶ μαλλιάρὸ πρόβατο, καὶ τὸ βασιλόπουλο πιάστηκε ἀπὸ κάτω ἀπ' τὴν κοιλιά

του, ἀπ' τὰ μαλλιά του καὶ μὲ τρόπο κατώρθωσε ἐν ᾧ τὸ χαϊδεύε ὁ δράκος νὰ βγῆ ὄξω ἀπ' τὴν σπηλιὰ.

Ἄς ἀφίσωμε τὸν δράκο νὰ γυρεύῃ ἐκεῖνον ποῦ τον ἐστράβωσε καὶ ἄς ἔρθουμε ἔς τὸ βασιλόπουλο. Ἐπῆρε λοιπὸν τὸ δρόμο δρόμο τὸ βασιλόπουλο καθὼς τον εἶχε ὀδηγήσει ἡ γραῖα, καὶ ὅταν προχώρησε, ἀπὸ μακρὰ εἶδε τὸ παλάτι. Τότες ἐπλησίασε καὶ ἔβανε τὸ κλειδί ἔς τὴν κλειδαριὰ, καὶ ἀνοιξε ἡ πόρτα. Ἀνέβηκε ἀπάνω ἔς τὸ παλάτι καὶ εἶδε ἓνα ὠραῖο ἄλογο δεμένο μὲ ἀλυσίδες καὶ εἶχε μπροστὰ του ἓνα σωρὸ κόκκαλα καὶ ἓνα ὠραῖο μεγάλο σκύλο καὶ εἶχε μπροστὰ του ἓνα σωρὸ ἄχυρα. Ἐπολέμησε νὰ λύσῃ τὸ ἄλογο δὲν ἔμπορῶσε. Τότες ἔβανε τὰ ἄχυρα ἔς τὸ ἄλογο καὶ ἔς τὸ σκύλο τὰ κόκκαλα. Τότες ἄμα ἔφαγε τὸ ἄλογο καὶ ὁ σκύλος ἄρχισαν νὰ μιλοῦν, καὶ του εἶπαν — « Ποῦ εὐρέθηκες ἐδῶ, παιδί μου; Ὅα ἔρθῃ ὁ Πολυφουμισμένος δράκος νὰ σε φάη. » Τότες τὸ παιδί διηγήθηκε ὅτι τὸ δράκο τὸν ἐστράβωσε καὶ ὅτι ἦρθε ἐδῶ καὶ ζητοῦσε μὲ βεργίτσα χρυσῆ. Τότες εἶπε τὸ ἄλογο — « ποιός σου παράγγειλε νὰ ἔρθῃς ἐδῶ; » Τότε τὸ παιδί εἶπε γὰρ τὴν γραῖα πῶς ὅπως τοῦ παράγγειλε νὰ κάμῃ, ἔκαμε. Εἶπε ὁ σκύλος — « αὐτὴ παιδί μου εἶνε ἡ καλὴ Μαῖρα, καὶ την εἶχανε τυφλώσει ἡ ἄλλαις μοίραις ἐπειδὴ ποτὲς δὲν εἶχε κάμει ἔς κανένα κακὸ, καὶ την ἐμοιράνανε ὅτι ἂν δὲν βρεθῆ κανεὶς νὰ την ἀγαπήσῃ καὶ νὰ την λυπηθῆ νὰ μὴ γείνη ποτὲ καλὰ, καὶ δὲν βρισκότανε κανεὶς νὰ τηνε λυπηθῆ. Καὶ τώρα, παιδί μου, νὰ πᾶς ἀπὸ τούτη τὴ μεριά (τοῦδεῖξαν ἀπὸ ποῦ νὰ πᾶ) καὶ νὰ πᾶς ἔς αὐτὴ τὴ κάμαρα, καὶ θὰ ἰδῆς δυὸ βασιλοπούλαις σκλαβωμέναις μέσα ἔς τὴν κάμαρα καὶ νὰ τῆς ἐλευθερώσῃς. Τὸ παιδί λοιπὸν ἐπῆρε τὸ δρόμο ποῦ ἔφερνε ἔς τῆς κάμαραις εἶδε λοιπὸν ἐκεῖ δυὸ βασιλοπούλαις ὠραίαις, ποῦ καθὼς τον εἶδανε ἀπαρήσανε. Τὸν ἐρωτήσανε πῶς εὐρέθηκε. Εἶπε τὴν ἱστορία του καὶ πῶς ἦρθε ἐδῶ γυρεύοντας τὴ χρυσῆ βεργίτσα. Τότες τοῦ εἶπανε — κείναις ὅτι σοῦ την ἐδίνουμε, ἀλλὰ νὰ μας ἐλευθερώσῃς. Τοῦ ἔδωσαν τὴν βεργίτσα, ἐπῆγε τὴν ἀκούμπησε ἐπάνω ἔς τὸ ἄλογο λύθηκε τὸ ἄλογο τὴν ἀκούμπησε ἔς τὸ σκύλο, λύθηκε ὁ σκύλος. Ἐπῆρε τότες τῆς βασιλοπούλαις, τῆς κατέβασε ἀπὸ τῆς σκάλας, τῆς ἔβανε ἀπάνω ἔς τὸ ἄλογο καὶ πῆρε καὶ τὸ σκύλο. Ἀλλὰ αὐταῖς εἶπαν ὅτι πρὶν φύγωμε ἔχωμε καὶ ἓνα ἄλλο καλὸ νὰ κάνωμε κύτταξε ἀπὸ τὸ παράθυρο νὰ ἰδῆς αὐτὰ τὰ ζῶα εἶνε ὅλα ἄνθρωποι, εἶνε καὶ βασιλόπουλα

μαζὺ καὶ ἦτανε ὅλοι 'ς τὸ κυνήγι καὶ ἐπειδὴ ἠύραν τὴν πόρτα ἀνοιχτὴ μπῆκαν μέσα, ἀλλὰ κατὰ δυστυχία τους, τοὺς εἶδε ὁ Δράκος καὶ τοὺς ἐρράντισε μὲ ἓνα νερὸ καὶ τοὺς ἔκαμε διάφορα ζῶα· τῶρα κάμε γρήγορα νὰ τους χτυπήσης ἐλαφρὰ 'ς τὴν πλάτη μὲ τὴν βεργίτσα καὶ τότε θὰ γίνουν ὅπως ἦτανε πρῶτα.» Ἰότες πῆγε τὸ βασιλόπουλο κάτω μὲ τὴν βεργίτσα, τοὺς ἀγγίξε ἓναν ἓναν καὶ ἀμέσως ἄρχισαν νὰ γίνωνται ἄνθρωποι καὶ ὡραῖοι νέοι καὶ ἄρχισαν νὰ ἀγκαλιάζουν καὶ νὰ φιλοῦν τὸ βασιλόπουλο. Ἰότες ἔφροντισε τὸ βασιλόπουλο, ἔκλεισε τὸ παλάτι μὲ τὸ κλειδὶ ἀφοῦ κατεβήκανε ὅλοι καὶ πῆρε τὸ κλειδί. Ἐξεκίνησαν τότες ὅλοι καὶ τὰ βασιλόπουλα ἐπῆραν τὸ δρόμο τους νὰ πᾶν 'ς τὰ δικά τους τὰ παλάτια καὶ τὸ βασιλόπουλο μὲ τὸ ἄλογο καὶ τὸ σκυλὶ ἐξεκίνησε νὰ παραδώσῃ τῆς βασιλοπούλαις 'ς τοὺς γονεοὺς τους. Καθὼς τῆς εἶδαν οἱ γονεοὶ τους, φαντάσου τί χαρὰ ἐκάνανε καὶ του εἶπαν ὅποια θέλη ἀπὸ τῆς δύο νὰ πάρῃ γυναῖκα καὶ νὰ τον κάνουν διάδοχο τοῦ θρόνου· ἀλλὰ τὸ βασιλόπουλο εἶπε πῶς εἶνε ἀρραβωνιασμένος καὶ πῶς γιὰ χατῆρι τῆς ἀρρεβωνιαστικιάς του ἦρθε νὰ βρῇ τὴν χρυσὴν βεργίτσα. Ἰότες δὲν χάνει καιρὸ τὸ ἄλογο καὶ ὁ σκύλος καὶ γίνονται δύο ὡραῖα βασιλόπουλα, ἐπειδὴς εἶπανε εἰς τὸ βασιλόπουλο καὶ τοὺς ἀγγίξε μὲ τὴν χρυσὴν βεργίτσα. Ἀπόρησε ὁ βασιλιάς 'ποῦ τους εἶδε νὰ γίνουν ἄνθρωποι τὸ ἄλογο καὶ ὁ σκύλος. Ἰότες ἐξωμολογήθηκαν τὰ δύο βασιλόπουλα καὶ εἶπαν·—« ἂν θέλῃς, πολυχρονεμένη μου βασιλέα, νὰ μας κάμῃς γαμπρούς. Ὅντες ἔκλεψε ὁ Δράκος τῆς βασιλοπούλαις 'ποῦ ἀγαπούσαμε, καὶ πῆγάμε νὰ τῆς ἐλευτερώσωμε ἐμένα μὲ ἔκανε ἄλογο, εἶπε ὁ ἓνας, καὶ τὸ φίλο μου σκύλο.» Ἰοὺς ἀγκάλιασε ὁ βασιλιάς καὶ τοὺς δύο καὶ τοὺς εἶπε ὅτι θὰ τους κάμῃ γαμπρούς του. Ἰότες τὸ ὡραῖό μας βασιλόπουλο ἔφυγε νὰ πᾶν 'ς τὴν ὡραία βασιλοπούλα. Ἀλλὰ δὲν ἔφυγε πρὸς μὲ τὰ πόδια, ἀλλὰ του ἔδωσε πολλὰ ἀμάξια καὶ δῶρα ὁ βασιλιάς καὶ τον πῆγε ἕως τὴν πόρτα τῆς ὡραίας βασιλοπούλας. Καὶ ἡ βασιλοπούλαις ἐκλαίανε ἀπὸ χαρὰ γιὰ τὴν ἐλευθερωσί τους καὶ ἀπὸ λύπη γιὰ τὴν ἔφευγε ὁ εὐεργέτης τους.

Ἄς ἀφίσωμε αὐτοὺς καὶ ἄς πᾶμε 'ς τὴν βασιλοπούλα. Ἡ βασιλοπούλα ἅμα ἄκουσε πῶς τὸ ὡραῖο βασιλόπουλο ἔφυγε καὶ δὲν το ἔβλεπε πειζόνε, ἔπεσε νὰ πεθάνῃ ἀπὸ τὴν λύπη τῆς. Γιατροὶ καὶ γιάτραινες ἔπεσαν νὰ τὴν γυατρέψουν καὶ δὲν μπόρεσαν νὰ κάμουν τίποτις. Ὁ πατέρας

τῆς ἦτανε ἀπελπισμένος γιὰ τὴν δὲν εἶχε ἄλλο παιδί. Ὅταν ἔφτασε τὸ βασιλόπουλο εἰς τὸ παλάτι, ἡ πόρταις ὅλαις ἦτανε κλεισταῖς γιὰ τὴν εἶχανε μεγάλη λύπη γιὰ τὴν βασιλοπούλα 'ποῦ ἐπῆγαινε κάθε ἡμέρα καὶ χειρότερα. Τὸ βασιλόπουλο δὲ χάνει καιρὸ· παίρνει τὴν χρυσὴν βεργίτσα 'στὰ χέρια του· τὴν ἀκούμπησε 'ς ἓνα ἓνα, καὶ ἀνοιξαν ὅλαις ἡ πόρταις καὶ εὐρέθηκε μπροστὰ 'ς τὴν βασιλοπούλα. Καθὼς τον εἶδε ἡ βασιλοπούλα, σηκώθηκε εὐτὺς καὶ τον ἀγκάλιασε καὶ του εἶπε·—« ἔσένα θὰ πάρω καὶ σὲ περιμενα τόσο καιρὸ 'ποῦ πῆγα νὰ πεθάνω ἀπὸ τὴν λύπη μου γιὰ τὴν ἔφυγες.» Τὸ βασιλόπουλο τῆς διηγήθηκε ὅλα τὰ βάζα 'ποῦ ὑπόφερε καὶ τῆς ἔδωσε τὴν χρυσὴν βεργίτσα. Ὅργανα, τούμπανα, χαραῖς μεγάλαις, ἔγεινε ὁ γάμος καὶ τὴν ἔπηρε καὶ πῆγε 'ς τοὺς γονεοὺς του καὶ ἐκεῖ ἔγειναν διπλαῖς χαραῖς καὶ ἔζησαν καλὰ καὶ μεῖς καλλίτερα.

Γ'.

Ἡ Ἀνεράϊδα.

Ἀρχὴ τοῦ παραμυθιοῦ· καλὴ σπέρα τῆς ἀφεντιάς σας.

Ἦτανε μιὰ φορὰ ἓνας βασιλιάς καὶ μιὰ βασίλισσα καὶ εἶχανε καὶ ἓνα γιό. Ἐκεῖνος ὁ γιός τους δὲν ἤθελε νὰ παντρευτῇ τοῦ πῆγαιναν βασιλοπούλαις, ἀλλὰ κείνος ὄχι μόνον δὲν ἤθελε νὰ παντρευτῇ, ἀλλὰ δὲν σήκωνε τὰ μάτια του νὰ ἰδῇ κάμμιά γυναῖκα. Ἐκεῖ ἀντίκρυ 'ς τὸ παλάτι ἦτανε μιὰ μητέρα καὶ εἶχε τρεῖς δεχατέρας. Ἦτανε πολὺ ὡμορφαις. Ἰὸ λοιπὸν ἡ βασίλισσα εἶπε μὴν ἀγαπάῃ κάμμιά ἀπὸ αὐταῖς καὶ δὲ θέλει νὰ το εἰπῇ. Ἀποφάσισε τὸ λοιπὸν καὶ εἶπε 'ς τὴν μητέρα τῶν κοριτῶν «δὲν μου στέλνεις τὴν μεγάλη σου δεχατέρα εἰδῶ γιὰ νὰ τὴν ἔχω συντροφιά;»—«Μπᾶ μετὰ χαρᾶς σου, εἶπε ἡ γυναῖκα, βασίλισσα μου.» Καὶ στολιστήκε ἡ μεγάλη τῆς δεχατέρα καὶ πῆγε 'ς τὸ παλάτι. Καθὼς τὴν εἶδε ἡ βασίλισσα, τὴν ἐχαίρετις καὶ τὴν ἔπιασε ἀπὸ τὸ χέρι καὶ τὴν πῆγε 'ς τὴν κάμαρα τοῦ γιου τῆς. Καὶ τῆς εἶπε· «ἐγὼ κορίτσι μου σ' ἔφερα δῶ γιὰ τὸν γιόν μου δὲ θέλει νὰ παντρευτῇ καὶ γιὰ νὰ ἰδοῦμε ἀνισῶς καὶ ἀγαπᾷ κάμμιά ἀπὸ σᾶς. Ἄν σου εἰπῇ πῶς σ' ἀγαπάει ὁ γιός μου, τότες νὰ σε κάμω νύφη μου.» Πῆγε τὸ κορίτσι καὶ καθώτανε ἐκεῖ 'ς τὸ σοφᾶ. Ἐπῆγε τὸ βράδυ τὸ βασιλόπουλο, ἐμπῆκε μέσα 'ς τὴν κάμαρά του, ἐκάθησε 'ς τὸ τραπέζι του

ἔγραψε, ἔγραψε χωρὶς νὰ τὴν κυττάξῃ διόλου. Τούτῃ τὴν ἔπῃρε ὁ ὕπνος καὶ ἀποκοιμήθηκε ἔς τὸν καναπέ. Τὸ πρῶτ' ἐπῆγε μόνῃ τῆς ἡ βασίλισσα νὰ ἰδῇ τί κάνει τὸ κορίτσι καὶ τί τῆς εἶπε τὸ βασιλόπουλο. Τί νὰ σοῦ πῶ, πολυχρονεμένη μου βασίλισσα· ἦρθε τὸ βασιλόπουλο, δὲν με κύτταξε διόλου· ἔγραψε ἔγραψε καὶ σηκώθηκε καὶ ἔφυγε χωρὶς νὰ μου μιλήσῃ διόλου. Τότες ἡ βασίλισσα τὴν εὐχαρίστησε καὶ τῆς ἔδωσε ἓνα δῶρο, ἓνα ὠραῖο δακτυλίδι, καὶ τὴν παρακάλεσε νὰ στείλῃ τὴ δεύτερη τῆς ἀδερφή. Ἐπῆγε ἔς τὸ σπῆτι, εἶπε, καὶ ἔτσι στολιστήκε καὶ ἡ δεύτερη τῆς ἀδερφή καὶ σηκώθηκε καὶ ἔπῃγε ἔς τὴν βασίλισσα. Τὴν ἐδέχτηκε καὶ αὐτὴν ἡ βασίλισσα καλὰ καὶ τὴν ἐπῆγε ἔς τὴν κάμαρα τοῦ γυιοῦ τῆς καὶ τῆς εἶπε ὅτι, ἂν ὁ γυιός μου σοῦ ἔπῃ πῶς σ' ἀγαπάει, τότες νὰ μού το εἰπῆς γὰρ νὰ σε κάμω σύμφωνο μου. Ἐκάθησε καὶ αὐτὴ ἔς τὸν καναπέ ἄν τὴν ἄλλη τὸ βράδυ, ἄν ἐβράδυνασε, ἔπῃγε τὸ βασιλόπουλο ἐκάθησε ἔς τὸ τραπέζι του χωρὶς νὰ σηκώσῃ τὰ μάτια του νὰ τὴν κυττάξῃ. Ἐγραψε, ἔγραψε σηκώθηκε καὶ ἔφυγε. Τὸ πρῶτ' ἐπῆγε ἡ βασίλισσα νὰ ἰδῇ τί τῆς εἶπε ὁ γυιός τῆς· κείνη τῆς εἶπε ὅτι οὔτε μὲ κύτταξε διόλου. Τότες τῆς ἐχάρισε καὶ αὐτῆν ἓνα δακτυλίδι καὶ τὴν παρακάλεσε νὰ στείλῃ τὴ μικρότερη. Ἡ μικρότερη ἦτανε πολὺ ἐξυπνὴ καὶ πολὺ ὠραία. Τὴν ἐστόλισε καὶ ἡ βασίλισσα μὲ δικά τῆς τζεβαίρικὰ καὶ τῆς εἶπε νὰ καθίσῃ ἔς τὴν κάμαρα τοῦ γυιοῦ τῆς καὶ ὅταν ἔρθῃ νὰ τοῦ μιλήσῃ καὶ νὰ ἰδοῦμε τί θὰ τῆς ἔπῃ. Ἐτσι λοιπὸν τὸ κορίτσι ἐκάθησε ἔς τὴν κάμαρα τοῦ βασιλόπουλου. Ἦτανε καὶ ἓνα ὠραῖο κλουβάκι ἔξω μὲ ἓνα πουλάκι καὶ τὸ ἔπῃρε μέσα. Ὅταν ἦρθε τὸ βασιλόπουλο ἐμπῆκε μέσα χωρὶς νὰ τὴν παρατηρήσῃ καὶ ἐκάθησε καὶ ἔγραψε. Τὸ κορίτσι ἀποφάσισε νὰ μιλήσῃ ἔς τὸ πουλάκι, ἀφοῦ δὲν μιλάγε τὸ βασιλόπουλο. Τοῦ εἶπε· «καλὴ ἑσπέρα σου, πουλάκι μου, δὲν μιλεῖς; κάνε ἐσὺ κλουβὶ μου, ἐσὺ σαμντάνι μου δὲ μιλεῖς;» Τότες λέει τὸ βασιλόπουλο «σαμτανουῦμ, σαμτανουσοῦμ, μπουγιούρουμ, σαμτανουῦμ». Ἐκείνη ἔντραπηκε καὶ δὲν εἶπε τίποτε ἄλλο· σηκώθηκε ἀφοῦ τελείωσε τὸ γράψιμό του τὸ βασιλόπουλο καὶ ἔφυγε. Τὸ πρῶτ' ἐπῆγε ἡ βασίλισσα νὰ ἰδῇ ἂν τῆς μιλήσῃ ὁ γυιός τῆς καὶ τί τῆς εἶπε. — «Ἄμα ἔμπῃκε», τῆς λέει ἐκείνη, «μοῦ εἶπε καλὴ ἑσπέρα σου καὶ ὕστερα μοῦ εἶπε ποῖός σ' ἔφερε ἔς τὴν κάμαρά μου, καὶ τοῦ εἶπα ἐγὼ ὅτι μοῦ εἶπε ἡ βασίλισσα νὰ ἔρθω γὰρ νὰ χῆς συντροφιά.» Τότες ἡ βασίλισσα τὴν παρακάλεσε νὰ καθίσῃ καὶ τὴν ἄλλη

ἡμέρα. Τὸ βράδυ πάλι μιλήσῃ ἔς τὸ καντηλέρι, καὶ κείνος πάλι ἀπάντησε ἔς τὸ καντηλέρι καὶ ἀφοῦ ἔγραψε ἔγραψε σηκώθηκε καὶ ἔφυγε. Ἡ ἀδερφάδες τῆς περιμένανε τὴν ἄλλην ἡμέρα γὰρ νὰ πάρῃ ἔς τὸ σπῆτι τους καὶ ἀφοῦ δὲν τὴν εἶδανε νὰ πάρῃ ἔπῃγαν αὐταὶς ἔς τὸ παλάτι. Τὴν εἶδανε καὶ καθώτανε κοντὰ ἔς τὴν βασίλισσα καὶ ἦτανε καταχαρούμενη καὶ ἡ βασίλισσα καὶ αὐτὴ. Τῆς εἶπανε νὰ ἔρθῃ ἔς τὸ σπῆτι καὶ κείνη εἶπε, ὅτι «δὲν τὴν ἀφίνει ἡ βασίλισσα νὰ ἔρθῃ.» — «Τί! σοῦ μιλήσῃ τὸ βασιλόπουλο!» τῆς εἶπαν ἡ ἀδερφαὶς τῆς. — «Οὐ! κάμαμε τόσαις ὀμιλίαις μαζί.» Καὶ ἔτσι ἡ δύο ἀδερφάδες ἐφαρμακωθήκανε ἀπ' τὴν ζήλῳ τους καὶ σηκωθήκανε καὶ ἔφυγαν. Ὅταν ἔφυγαν ἀπὸ τὸ παλάτι, λέει ἡ μὲν τῆς ἄλλης· — «Καλὴ, δὲν βαριέσαι ποῦ τῆς μιλήσῃ τὸ βασιλόπουλο. Ἀλλὰ τῆς καλάρεσε νὰ κάθεται ἔς τὸ παλάτι καὶ λέει ψευτιάς. Ἐέρεις τί νὰ κάνωμε; νὰ τῆς πᾶμε τὸ μαργαριτάρι ποῦ πουλάει ἐκείνη ἢ πάτρα γὰρ νὰ τὰγοράσω νὰ ἰδοῦμε τί θὰ κάνῃ.» Τὴν ἄλλην ἡμέρα ἔπῃγαν τὸ μαργαριτάρι ἀπὸ τῆς πάτρας τὸ χέρι καὶ σηκωθήκανε καὶ ἔπῃγαν ἔς τὸ παλάτι. Τῆς εἶπανε «αὐτὸ τὸ ὠραῖο μαργαριτάρι τὸ πουλοῦν καὶ νὰ εἰπῆς τοῦ βασιλέα νὰ σ' τὸ πάρῃ.» Ἐκείνη εἶπε· «ἄφησέ το νὰ τὸν ἔρωτήσω ἂν θέλῃ νὰ μού το πάρῃ.» Τὸ ἄφησαν τὸ μαργαριτάρι αὐταὶς καὶ σηκωθήκανε καὶ ἔφυγαν. Στὸ δρόμο ποῦ ἔπῃγαν λέγανε νὰ ἰδοῦμε πῶς θὰ τα καταφέρῃ, ποῖός θὰ τῆς πάρῃ τὸ μαργαριτάρι. Αὐτὴ καθὼς ἔπῃγε ὁ βασιλέας τὸ βράδυ τοῦ λέει «Σαμτανουῦμ, σαμτανουσοῦμ.» Λέει αὐτός, «μπουγιούρουμ, σαμτανουῦμ.» — «Ἡ ἀδερφάδες μου μοῦ φέρανε τοῦτο τὸ μαργαριτάρι γὰρ νὰ τὰγοράσω· νὰ τὸ πάρω ἢ νὰ μὴν το πάρω;» «Σαμτανουῦμ, σαμτανουσοῦν, τὰ κλειδιά εἶνε ἔς τὸ ντουλάπι, τὰ φλωριὰ εἶνε ἔς τὸ συρτάρι, ἄνοιξε καὶ πάρε ὅ,τι θέλεις.» Τὸ πρῶτ' εἶπε ἔς τὴν βασίλισσα ὅτι τὸ βασιλόπουλο τῆς ἔδωσε χρήματα νὰ ψωνίσῃ ὅ,τι θέλει. Τότες ἡ βασίλισσα τὴν ἀγκάλιασε, τὴν ἐφίλησε καὶ τῆς εἶπε ὅτι σὺ θὰ γείνης παιδί μου. Ἦρθαν ἡ ἀδερφάδες τῆς, ἀρώτησε πόσα ἔχει τὸ μαργαριτάρι, τὸ πλέρωσε καὶ τὸ ἔπῃρε. Τότες ἐκείναις ἔφυγαν, καὶ ἡ μύτη τους ἔσταζε φαρμάκι καὶ ἀκόμα δὲν πιστεύανε πῶς τῆς μιλήσῃ τὸ βασιλόπουλο. — «Δὲ βαριέσαι αὐτὴ εἶνε μὲν κοφτοδεμένη· μόν' θὰ τῆς τὰ ἔπῃρε πιστεύω ἡ βασίλισσα. Νὰ τῆς πᾶμε τώρα καὶ ἓνα ζευγάρι μπελεζίκια (1), νὰ ἰδοῦμε

(1) Ψέλλια.

Θά τα 'πάρη κι' εκείνα;» Τὴν ἄλλη τὴν ἡμέρα πῆραν ἓνα ζευγάρι μπελεζιλια 'ποῦ εἶχε ἡ πάτρα καὶ τῆς τα' πῆγανε γιὰ νὰ τὰγοράσῃ, κ' ἐκείνη πάλι μεταχειρίστηκε τὸν ἴδιο τρόπο 'ς τὸ βασιλόπουλο καὶ τὸ βασιλόπουλο τῆς τα' πῆρε. Ἐπῆγαν τὴν ἄλλη 'μέρα νὰ 'πάρουν τὰ χρήματα καὶ τῆς εἶπαν—«ἀμ' ἐσύ βασίλισσα τόρα καὶ δέ μας ἔκανες ἓνα τραπέζι νὰ ἰδοῦμε καὶ ἐμεῖς τὸ γαμπρό;» Τοὺς εἶπε· «Νὰ τοῦ το 'πῶ τὸ βράδυ κι' ἂν εἶνε μὲ τὴν εὐχαρίστησί του, γιὰτὶ ὄχι;» Τότες ἐπῆγε 'ς τὴν κάμαρα τῆς καὶ ῥίχτηκε 'ς τὰ κλάμματα. Καὶ εἶπε «τί εἶνε τοῦτα; ἡ ἀδερφάδες μου βαλθῆκανε νὰ με φᾶνε χειρότερα ἀπὸ λάμναις; πῶς θὰ τα ξεμπερδέψω!» Τὸ βράδυ ἦρθε τὸ βασιλόπουλο καὶ ἄρχισε νὰ γράφῃ. Τόσο πολὺ ἔκλαιγε ὥστε δὲν 'μποροῦσε νὰ βαστηχτῆ. «Σαμτανοῦμ Σαμτανουσοῦμ!» Λέγει ἐκείνη «μπουγιούρουμ σαμτανοῦμ, τί ἔχεις καντηλέρι μου καὶ κλαῖς;» — «Ἦ ἀδερφάδες μου, μοῦ γυρεύουνε νὰ τῆς προσκαλέσω 'ς τὸ τραπέζι κ' ἐγὼ δὲν ὀρίζω τίποτις ἐδῶ μέσα καὶ εἰμ' ἀπελπισμένη καὶ γι' αὐτὸ κλαίω.» Τότε λέει αὐτός· — «καντηλέρι μου χρυσό, οἱ μαγέροι εἶνε κάτω, οἱ κυνηγοὶ κάτω, χῆνες πάπυες ὅσαις θέλῃς; σφάξε καὶ κάνε τους τραπέζι.» Τὸ πρῶτ' ἑσταύρωσε τὰ χέρια καὶ πῆγε 'ς τὴ βασίλισσα καὶ τῆς εἶπε «ὁ βασιλέας μὲ διάταξε νὰ κάμω τραπέζι 'ς τῆς ἀδερφαῖς μου. Καὶ μοῦ εἶπε πῶς οἱ κυνηγοὶ εἶνε κάτω καὶ χῆνες πάπυες νὰ διατάξω νὰ μαγειρέψουν ὅ,τι θέλουνε. Τί με προστάζεις βασίλισσα μου νὰ κάμω;» — «'Αφ' οὗ σου εἶπε ὁ βασιλέας, φώναξε μονάχη σου καὶ διάταξε.» Τότες ἐφώναξε τοὺς κυνηγοὺς καὶ τοὺς διάταξε νὰ 'πᾶνε 'ς τὸ κυνήγι, φώναξε τοὺς μαγέρους καὶ τοὺς διάταξε νὰ σφάξουν πάπυες χῆνες κόταις καὶ νὰ τα ἐτοιμάσουν γιὰ τὴν ἄλλη ἡμέρα γιὰτὶ θὰ κάμῃ 'ς τῆς ἀδερφάδες τῆς τραπέζι. Ἐφώναξε τὸ σείζη καὶ τοῦ εἶπε πῶς ὁ βασιλέας δὲν θέλει νὰ καθίσῃ μὲ τῆς ἀδερφάδες τῆς εἰς τὸ τραπέζι καὶ τον πρόσταξε νὰ κάμουν μαζὶ ἓνα παιγνίδι 'ς αὐταῖς. Ἦτανε τόσῃ ὠραία αὐτὴ καὶ τόσῃ συμπαθητικὸ πρόσωπο εἶχε 'ποῦ τὴν ἀγαποῦσανε ὅλοι μέσα 'ς τὸ παλάτι. Τοῦ εἶπε τὴν ὥρα ποῦ θὰ καθήσουν 'ς τὸ τραπέζι κατὰ τὸ μεσημέρι καὶ θὰ περιμένουν τὸ βασιλέα νὰ ῥθῆ γιὰ νὰ φᾶνε, νὰ βγάνῃ τὸ ἄτι ἀπὸ τὴν 'πίσω πόρτα 'ς τὴν αὐλὴ τὴν καλλιριμωμένη νὰ κάμῃ τὸ ἄλογο πολὺ κρότο ὥστε 'ποῦ νὰ ἀκουστῆ ἀπάνω καὶ νὰ τρέξῃ ἓνας δοῦλος νὰ 'πῆ «τρέξε μικρὴ βασίλισσα κάτω γιὰτὶ σε θέλει ὁ βασιλέας νὰ σου 'μιλήσῃ.» Ἔτσι

κ' ἔγεινε. Τὴν ἄλλη τὴν ἡμέραν ἦρθανε ἡ ἀδερφάδες τῆς γιὰ νὰ φᾶνε. Ἡ βασίλισσα ἦτανε χαρούμενη πῶς θὰ φάῃ μὲ τὸ γυιό τῆς ὕστερα ἀπὸ τόσον καιρὸ, ἀλλὰ ἡ ἀδερφάδες χαμογελοῦσαιε γιὰτὶ το γνωρίζανε πῶς ὅλ' αὐτὰ ἦτανε παραμύθια. Ἡ μικρὴ ἡ κόρη ἔβγαινε ἀπὸ καιρὸ 'ς καιρὸ 'ς τὸ παράθυρο νὰ ἰδῆ πῶς ἄργησε νὰ ῥθῆ ὁ βασιλέας. Τότες ἀκουσαν τὸ ἄλογο κι' ἔτρεχε 'ς τὴν αὐλὴ 'ς τὰ τέσσερα. Ὅλαις κατακιτρινίσανε· μοναχὰ ἡ μικρὴ ἐκοκκίνισε. Τότες ἔτρεξε ἓνας δοῦλος καὶ τῆς λέει· «ὀρίστε κάτω, μικρὴ βασίλισσα, γιὰτὶ σε γυρεύει ὁ βασιλέας.» Τότες ἐκείνη κατέβηκε κάτω τρεχάτη. Ἐπῆγε 'ς ἓνα μέρος μακρυνὸ ἀπὸ κάτω ἀπὸ κάτι καμάρις καὶ ἔκλαιγε. Ἐκεῖ 'ποῦ 'πῆγαινε ἀπάνω κάτω καὶ δὲν ἤξερε τί νὰ κάμῃ, ἐπάτησε ἓνα μάρμαρο καὶ κουνιότανε. Σηκόνει τὸ μάρμαρο καὶ βλέπει μὲ σκάλια. Καταιθαίνει, 'καταιθαίνει 'κείνη τὴ σκάλια· ὕστερα περπατάει, περπατάει καὶ πηγαίνει 'ς ἓνα κατασκότεινο μέρος κ' ἐκεῖ βλέπει ἓνα ἀλώνι ἄγριο γεμάτο ὄλο ἀγκάθια κι' ἐκεῖ ἀπάνω 'ς τὰ ἀγκάθια κοιμώτανε τὸ βασιλόπουλο καὶ κοντὰ 'ς αὐτὸ μὲ Ἄνεράϊδα καὶ 'ς αὐτὴ κοντὰ ἓνα παιδί. Τότε καὶ ἐκείνη δὲ χάνει καιρὸ, φεύγει τρεχάτη καὶ γυρίζει πίσω 'ς τὸ παλάτι· φωνάζει τὴ βασίλισσα ἔξω καὶ τῆς εἶπε πῶς τὸ βασιλόπουλο δὲ θᾶρθῃ νὰ φάῃ μαζὶ τους, ἀλλὰ μοῦ εἶπε νὰ του πᾶω κάτω δυὸ τζεβρέδες χρυσοῦς, ἓναν τριανταφυλλὶ κι' ἓναν ἄσπρο, ἓνα χτένι ἀσημένιο κι' ἓνα πᾶπλωμα χρυσό, μεταξωτὸ, γιὰ μικρὸ παιδί, γιὰτὶ γέννησε ἓνός φίλου του ἡ γυναῖκα καὶ θέλει νὰ τα 'πάῃ νὰ τα προσφέρῃ γιὰ δῶρο. Τότες ἡ βασίλισσα τῆς τᾶδωσε· ἐκείνη τὰ 'πῆρε καὶ τὴν παρεκάλεσε νὰ 'πάῃ νὰ ἀρχίσουνε νὰ τρῶνε καὶ θὰ ἔρθῃ ἄμα 'πάῃ τὰ πράγματα, ἐπειδὴ τῆς εἶπε τὸ βασιλόπουλο νὰ τα 'πάῃ μονάχη τῆς. Ἦν' ἔτι πῆρε λοιπὸν αὐτὰ, κατέβηκε κάτω κ' ἐπάτησε τὴν πλάκα ποῦ κουνιότανε· κατέβηκε τὸ σκαλοπάτι ἀγάλια ἀγάλια καὶ 'πῆγε κοντὰ 'ς τὴν Ἄνεράϊδα. Τότε ἔστρωσε τὸ χρυσὸ πᾶπλωμα χάμω καὶ ἐσήκωσε τὸ μικρὸ παιδάκι καὶ τᾶβανε ἀπάνω καὶ πᾶστρεψε τὰ μαλλιά του ἀπὸ τὰ ἀγκάθια, τὸ χτένισε καὶ το σκέπασε μὲ τὸ τριανταφυλλὶ μαντήλι. Καὶ πᾶστρεψε κι' ἐκείνης τὰ μαλλιά τῆς ἀπὸ τὰ ἀγκάθια 'ποῦ ἦτανε γεμάτα καὶ τοὺς σκέπασε μαζὺ μὲ τὸ βασιλόπουλο μὲ τὸ ἄσπρο μαντήλι καὶ 'πῆγε ἀπάνω καὶ κάθησε 'ς τὸ τραπέζι κ' ἔτρωγε. Τότες ξύπνησε ἡ Ἄνεράϊδα καὶ εἶδε τὸν ἑαυτὸ τῆς καὶ τὸ παιδί τῆς περιποιημένο χωρὶς ἀγκάθια

ἔτα μαλλιά τους. Τότες ἐγύρισε καὶ εἶπε ἔς τὸ βασιλόπουλο· — ἀποῶ εἶνε κείνη ποῦ ἦρθε καὶ μὰς ἔκανε αὐτὰ τὰ πράγματα ἐδῶ ; » Ἐκεῖνος τῆς ὠρκίστηκε μὰ τῆς σπύθαις τῆς φωτιάς ποῦ δὲν εἶδε καμμιὰ γυναῖκα. « Ἐσὺ ξέρεις πολὺ καλὰ ποῦ μου χεῖς παρμένο τὸ φῶς τῶν ματιῶν μου καὶ δὲν βλέπω καμμιὰ ἄλλη γυναῖκα παρὰ ἐσένα. » Τότες ἐδιηγήθηκε ἔς αὐτὴν ὅτι ἀκούει κάθε βράδυ πῶς μιλάει μὲν γυναῖκα ἔς τὸ σαμῆνι, ἀλλὰ δὲν τὴν εἶδε. Τότες κείνη τοῦ χτύπησε μὲν μπάτσα καὶ τοῦ εἶπε ὅτι ασοῦ χτυπάω αὐτὴ τὴ μπάτσα γιὰ νὰ σου ἔρθῃ τὸ φῶς σου, ἀλλὰ σε ὀρκίζω νὰ μὴ πάρῃς ἄλλη γυναῖκα παρὰ αὐτὴ. » Ἐχτύπησε τότε τὰ χεῖρα τῆς ἡ Ἀνεράϊδα καὶ γίνηκε μεγάλος ἀνεμοστρόβιλος κείνος ὁ ἴδιος ποῦ εἶχε πάρῃ τὸ βασιλόπουλο ἓνα μεσημέρι ποῦ ἦτανε ἔς τὸ κυνήγι, καὶ πῆρε ὅλα τὰ ἀγκάλια καὶ τὸ παιδί τῆς καὶ αὐτὴ καὶ ἔγειναν ἀφαντοί. Ἄκουσε τότε μὴ φωνὴ ἀπὸ τὸν ἀνεμοστρόβιλο καὶ ἔλεγε· « σ' ἀφίνω γειά· δὲν θὰ με ξαναἰδῆς οὔτε ἐμένα οὔτε τὸ παιδί σου. » Ἦτανε καταμεσήμερα καὶ τὸ βασιλόπουλο ἄρχισε καὶ ἐκλαίγε ἴσα μὲ τὸ βράδυ, καὶ τότες ἀνέβηκε ἔς τὴν κάμαρά του ἀπάνω καὶ εἶδε αὐτὴ τὴν νέαν ὅπου ἔχυνε φαρμακερὰ δάκρυα· καθὼς ἐμπῆκε μέσα τὴν ἀγκάλιασε καὶ τῆς εἶπε· « ἄς πάψουν τὰ δάκρυα σου· μήτε σὺ νὰ πῆς ὅ,τι εἶδες μήτε γὼ ὅ,τι ξέρω, νὰ λησμονήσωμε τὰ περασμένα μας· σὺ μ' ἔσωσες ἀπὸ τῆς Ἀνεράϊδας τὰ χεῖρα. Τώρα πᾶμε νὰ φιλήσωμε τὸ χεῖρι τῆς μητέρας μου καὶ αὔριο νὰ γείνουν οἱ γάμοι μας. »

Τὴν πῆγε ἔς τὴν μητέρα του καὶ τὴν ἄλλη ἡμέρα ὄργανα, τούμπανα, χαραῖς μεγάλαις, ἔγεινε ὁ γάμος, μὲ τὴν χαρὰ ὅλου τοῦ κόσμου καὶ μὲ τὴν λύπη τῶν ἀδερφάδων τῆς.

Δ'.

Ἡ Τρισεύγενη ἢ τὰ τρία κέτρα.

Ἀρχὴ τοῦ παραμυθιοῦ· καλὴ σπέρα τῆς ἀφεντιάς σας.

Ἦτανε μὴ φορὰ κ' ἓναν καιρὸ μὲν βασίλισσα κ' ἓνας βασιλέας καὶ δὲν ἐκάνανε παιδί. Παρακαλοῦσανε τὸ θεὸ νὰ τους δώσῃ ἓνα παιδί καὶ τάξανε ἅμα γεννήσουν παιδί νὰ τρέχῃ μὴ βρύσι τρεῖς ἡμέραις ἴλαδι, τρεῖς ἡμέραις μέλι καὶ τρεῖς ἡμέραις βούτυρο, νὰ πηγαίνῃ ὁ

κόσμος νὰ παίρνῃ. Ἦτανε καλὴ ὥρα καὶ ὁ θεὸς ἀκούσε τὴν ἐπιθυμίαν τους καὶ ἐγκαστρώθηκε ἡ βασίλισσα. Χαραῖς, κακὸ, βάλε πρὸς μὲ τὸ νοῦ σου· ἔς τοὺς ἑννέα μῆνες ἐγέννησε ἡ βασίλισσα ἓνα ἀρσενικὸ παιδί. Ἐμεγάλωσε τὸ παιδί, ἔγεινε χαριτωμένο, ἀλλὰ τὸ τάγμα τους ἀλησμονήσανε νὰ το κάμουνε· καὶ μὴ νύχτα βλέπει ἡ βασίλισσα ἔς τὸν ὕπνο τῆς καὶ πάει μὴ γυναῖκα, καὶ τῆς λέει· « ἐγὼ τὸ παιδί σ' τῶδωσα, ἀλλὰ ἐσὺ τὸ τάξιμό σου ξέχασες νὰ το κἀνῃς. Δὲν εἰξέρεις, ποῦ μπορῶ νὰ σ' το πάρω πίσω τὸ παιδί ποῦ σουδῶσα ; » Σηκώθηκε ἡ βασίλισσα κατατρομαγμένη καὶ λέει ἔς τὸν ἄντρα τῆς, πωπὼ τί κοντεύαμε νὰ πάθουμε! ξεχάσαμε νὰ κάμουμε κείνο ποῦ τάξαμε ἔς τὸ θεὸ· νὰ τρέχῃ ἡ βρύσι τρεῖς ἡμέραις ἴλαδι, τρεῖς ἡμέραις μέλι καὶ τρεῖς ἡμέραις βούτυρο. Ἀμέσως διάταξε ὁ βασιλέας νὰ κάμουνε μὴ βρύσι ἔς τὴν αὐλὴ τοῦ παλατιοῦ καὶ ἵα πᾶνε νὰ κουβαλήσουν μέλι ἴλαδι καὶ βούτυρο νὰ το βάνουν ἔς τὴν βρύσι νὰ τρέχῃ γιὰ νὰ παίρνῃ ὁ κόσμος νὰ εὔχεται ἔς τὸ βασιλόπουλο. Ἀφοῦ περάσανε τρεῖς ἡμέραις καὶ πῆρε ὅλος ὁ κόσμος καὶ ἔπαψε νὰ τρέχῃ ἡ βρύσι, τότες τῶμαθε μὴ γρηὰ πολὺ γρηὰ καὶ πῆγε νὰ μαζέψῃ κ' αὐτὴ ὅπως μποροῦσε κομμάτι βούτυρο· ἐμάζευε λοιπὸν μὲ τὸ δάχτυλό τῆς καὶ τῶθαζε ἔς τὸ κουρουπάκι τῆς. Τὸ βασιλόπουλο ἀπὸ πάνω ἀπὸ τὸ παράθυρο τὴν ἔβλεπε καὶ γελοῦσε. Ἀμα γέμισε τὸ κουρουπάκι τῆς, πετάει μὴ πέτρα καὶ τῆς το τσακίζει καὶ τῆς χύθηκε ὅλο· τότες ἔκαμε ἀπάνω τὰ μάτια τῆς καὶ εἶδε τὸ βασιλόπουλο. — « Ἄχ βασιλόπουλο μου τί μου κάμεις; Νὰ σου καταραστῶ δὲν βαστᾷ ἡ καρδιά μου, τοῦ εἶπε, μονάχα σοῦ λέω ἀπὸ τῆς Τρισεύγενῆς τὰ χεῖρα νὰ μὴ γλυτώσης. » Τὸ εἶπε κ' ἔφυγε κ' ἔγεινε ἀφαντὴ ἡ γραῖα. Τὸ βασιλόπουλο ἐμπῆκε ἔς ἰδέαν ποῶ νὰ ἦνε αὐτὴ ἡ Τρισεύγενη. Λέει μὴ ἡμέρα τῆς μητέρας του· — « Θὰ πᾶω μητέρα νὰ ρώτήσω νὰ μάθω ποῶ εἶνε αὐτὴ ἡ Τρισεύγενη. » « Βρὲ παιδί μου, βρὲ καλέ μου, βρὲ κακέ μου », πολέμησε ἡ μάνα του νὰ τον ἐμποδίσῃ ἀλλὰ κείνος τοῦ κάκου. Ἀφοῦ εἶδανε ποῶ οἱ γονεεὶ του ὅτι πολὺ ἐπίμενε τὸ παιδί τους, τὸ ἀφησαν νὰ πᾶῃ. Ἐντύθηκε τὸ παιδί, πῆρε χρήματα μαζὺ του, τὸ σπαθὶ του καὶ τὸ ἐπανωφόρι του καὶ ἔφυγε καὶ πάει, πάει, ἔς τῆς ἐρημίας ἀπὸ δῶ ἀπὸ κεί ρωτῶντας ποῦ κάθεται ἡ Τρισεύγενη, καὶ δὲν μποροῦσε νὰ μάθῃ τίποτις. Ἐκεῖ ποῦ πῆγαινε ἔς τῆς ἐρημίας, βλέπει μὴ μεγάλη, μεγάλη πόρτα καὶ μπαίνει μέσα ἴσως μπορέσῃ νὰ μάθῃ τίποτις. Εἶδε μὴ λάμνα καὶ κου-

νειότανε 'ς ἀμυγδαλόφυλλο. Τῆς εἶπε «ὦρα καλὴ κυρά.» — Καλῶς το τὸ παιδί μου· ἂν δὲν μοῦλεγες ὦρα καλὴ ἤθελα νὰ σε φάω. — Καὶ σὺ ἂν δὲ μοῦλεγες «καλῶς το τὸ παιδί μου» θὰ σ' ἔκοβγα μὲ τὸ σπαθί μου. — Τί θέλεις ἀπὸ 'δῶ καὶ τί γυρεύεις 'ς αὐτὰ τὰ ἄγρια μέρη, τοῦπε ἢ λάμνα. — Τί νὰ σου 'πῶ! ἐμένα μου καταράστηκε μιὰ γραῖα καὶ μου εἶπε ἀπὸ τῆς Τρισεύγενης τὰ χέρια νὰ μὴ γλυτώσω, κι' ἀπὸ τότες εἶχα μεγάλη ἀνησυχία καὶ δὲν 'μποροῦσα νὰ καθίσω 'ς τὸ παλάτι μέσα. Λοιπὸν σε παρακαλῶ νὰ μου 'πῆς ἂν 'ξέρης τί πρᾶγμα εἶνε καὶ ποῦ κάθεται αὐτὴ ἢ Τρισεύγενη. — Τί νὰ σου 'πῶ παιδί μου, ἐγὼ δὲν εἰξέρω τίποτις. Νὰ 'πάρης τοῦτο τὸ δρόμο ἀπὸ 'δῶ πέρα δεξιά καὶ θὰ 'βγῆς 'ς μιὰ πόρτα ἄλλη 'σὰν τῆ 'δική μου μεγάλη καὶ νὰ 'μπῆς μέσα, ἐκεῖ κίθεται ἡ ἀδερφή μου νὰ της 'πῆς ὦρα καλὴ καὶ νὰ την ἐρωτήσης ἕως 'ξέρει καὶ ἂν εἰξέρῃ 'κείνη θὰ σου 'πῆ γιὰ τί εἶνε καλὴ. Πάρε λέει καὶ τοῦτο τὸ χτενάκι τὸ ἀσημένιο καὶ 'πέσ της χαιρετίσματα πῶς τῆς τῶστειλα 'γώ. Τὴν εὐχαρίστησε αὐτὸς καὶ σηκώθηκε κι' ἔφυγε, ἔπιασε τὸ δρόμο καθὼς τοῦπε. Πάει, 'πάει βλέπει ἀπὸ μακρὰ μιὰ πόρτα. Σκουντάει καὶ 'μπαινει μέσα καὶ βλέπει μιὰ λάμνα καὶ κουνειότανε 'εἰς καρυδόφυλλο. Τῆς λέει ὦρα καλὴ μὲνα. — Καλῶς τὸ παιδί μου. Ἄν δὲν μοῦλεγες ὦρα καλὴ θὰ σ' ἔκοβα μὲ τὸ σπαθί μου. — Τί θέλεις καὶ ποῖός σ' ἔστειλε ἐδῶ καὶ ἀπὸ ποῦ ἔρχεσαι; — Μ' ἔστειλε ἡ ἀδερφή σου· ὀρίστε καὶ αὐτὸ τὸ χτενάκι. Χαιρετίσματα. Καὶ νὰ μου 'πῆς, σὲ παρακαλῶ, ἂν εἰξέρῃς ποῦ κάθεται ἡ Τρισεύγενη γιὰ νὰ πάω νὰ την εὔρω. — Τί νὰ σου 'πῶ παιδί μου, μεγάλο ζήτημα γυρεύεις, ἐγὼ δὲν εἰξέρω τίποτις. Μόνο νὰ σηκωθῆς νὰ 'πᾶς 'ς τὴν ἄλλη μου τὴν ἀδερφή 'ποῦ κάθεται μέσα 'ς ἐκείνους τοὺς βράχους· θὰ ἰδῆς ἕνα βουνὸ νὰ καπνίζῃ καὶ θὰ ἰδῆς μιὰ πόρτα παλιὰ χαλασμένη, θὰ σκουντίσης νὰ 'μπῆς μέσα καὶ θὰ πανίξῃ τὸ φούρνο μὲ τὰ βυζιά της· νὰ μὴν της 'μιλήσης καθόλου, μονάχα νὰ κόψῃς ἕνα κομμάτι ἀπὸ τὸ ροῦχό σου καὶ νὰ πανίσης τὸ φούρνο καὶ νὰ φουρνίσῃς τὰ ψωμιὰ της καὶ ὕστερα ἀφοῦ ψηθοῦν νὰ τα ξεφουρνίσῃς καὶ 'κείνη θὰ σου 'πῆ 'Τὸ καλὸ 'ποῦ μοῦκαμες τί θέλεις νὰ σοῦ κάμω, καὶ τότες νὰ της 'πῆς χαιρετίσματα ἀπὸ τῆς ἀδερφάδης σου καὶ νὰ της δώσης τὸ χτένι τοῦτο τὸ σιδερένιο καὶ νὰ της 'πῆς «ποῦ εἶνε τῆς Τρισεύγενης τὸ 'σπίτι;» 'Τὸ βασιλόπουλο τὴν εὐχαρίστησε κι' αὐτὴ καὶ 'σηκώθη κι' ἔφυγε· 'πῆρε τὸ δρόμο καὶ εἶδε ἕνα βουνὸ

'ποῦ κάπνιζε πλησιάζει κοντὰ καὶ βλέπει μιὰ πόρτα σιδερένια. Τότες 'μπαινει καὶ βλέπει μιὰ λάμνα 'ψηλὴ, ἄγρια, μὲ τὰ μαλλιά της σηκωμένα καὶ 'πάνιζε τὸ φούρνο μὲ τὰ βυζιά της. Καθὼς τὴν εἶδε τὸ παιδί, 'φοβήθηκε ἀλλὰ δὲν εἶπε τίποτις. Δὲν χάνει καιρὸ, κόβει ἕνα κομμάτι ἀπ' τὸ ἐπανωφόρι του, τὸ βουτάει 'ς τὸ νερὸ καὶ της 'πάνισε τὸ φούρνο μ' ἕνα ξύλο. Ἐπῆρε τὰ ψωμιὰ εὐθὺς, τὰ φούρνισε· ἐψηθήκανε· τᾶθγανε καὶ τᾶθγανε 'ς τὴν ἀράδα. Τότες τοῦ λέει 'κείνη ἢ λάμνα 'Τὸ καλὸ 'ποῦ μοῦκαμες τί θέλεις νὰ σοῦ κάμω; — Ἐμένα μ' ἔστειλανε ἡ ἀδερφάδες σου· ὀρίστε καὶ τοῦτο τὸ σιδερένιο χτένι. Χαιρετίσματα, καὶ νὰ μου 'πῆς ποῦ εἶνε τὸ 'σπίτι τῆς Τρισεύγενης. — Ὡ παιδί μου, κρίμα 'ς τὰ νιάτα σου· 'ς ἐκεῖνο τὸ σπῆτι τῆς Τρισεύγενης εἶνε ἀνεράιδες. Εἶνε ἕνα μεγάλο παλάτι, καὶ 'ς τὴ μέση τῆς αὐλῆς εἶνε μιὰ κιτριὰ καὶ ἔχει τρία κίτρα καὶ μέσα 'ς αὐτὰ τὰ κίτρα εἶνε ἡ βασίλισσαις τῶν νεράιδωνε τρεῖς ἀδερφάδες. Γιὰ τὴν ὄξω πόρτα τοῦ παλατιοῦ σοῦ δίνω ἐγὼ 'λίγο νερὸ καὶ τὴν ραντίζεις καὶ θ' ἀνοίξῃ· ἀλλὰ 'ς τὴ ρίζα τῆς κιτριᾶς εἶνε δεμένα δυὸ λεοντάρια πολὺ ἄγρια· νὰ φροντίσης νὰ ἔχῃς τέσσαρα σφαχτὰ· τὰ δύο νὰ τα ρίξῃς, πρὶν ν'ἀνεθῆς ἀπάνω 'ς τὴν κιτριὰ, ὅσῳ μπορεῖς ἀλάργα, ὅσῳ φτάνῃ τὸ χέρι σου, νὰ τρέξουν νὰ τα φᾶνε τὰ λεοντάρια καὶ νὰ σ' ἀφίσουν ἐσένα, νὰ ἀνεθῆς ἀπάνω 'ς τὴν κιτριὰ νὰ κόψῃς τὰ κίτρα. Ἀφοῦ τα κόψῃς νὰ τα βαστάξῃς καλὰ 'ς τὴν ποδιά σου καὶ νὰ ρίξῃς τότες τὰ ἄλλα δυὸ σφαχτὰ νὰ 'πᾶνε τὰ λεοντάρια νὰ τα φᾶνε γιὰ νὰ καταίθῃς ἐσὺ, νὰ μὴ σε πειράξουνε, καὶ ἐγὼ φροντίζω νὰ ἀποδέσω τῆς νεράιδες· ἀλλὰ πρόσεχε ὅταν θὰ κόψῃς αὐτὰ τὰ κίτρα νὰ τα χαράξῃς ἀπάνω ἀπάνω καὶ μέσα 'εἰς πολὺ νερὸ γιὰ τί εἶνε κορίτσα μέσα καὶ ἅμα δὲν ἔχῃς πολὺ νερὸ νὰ τα βουτήσης, θὰ 'βγοῦνε 'πεθαμένα ἀπὸ μέσα. Ἐκαμε λοιπὸν ὅπως τοῦ εἶπε ἡ λάμνα· 'πῆρε τέσσαρα σφαχτὰ καὶ 'πῆρε τὸ δρόμο ὅπως τοῦχε δείξει. Ἐπῆγε· ἔρριξε τὸ νερὸ 'ς τὴν πόρτα· ἀνοίξε ἢ πόρτα· 'μπῆκε μέσα, εἶδε τὴν κιτριὰ. Ἄμα 'μπῆκε μέσα 'ς τὸ παλάτι καὶ τον εἶδαν τὰ λεοντάρια, ἄρχισαν καὶ μούγγριζαν. Ἐπέταξε τὸ ἕνα σφαχτὸ ὅσῳ μποροῦσε μακριὰ καὶ τὸ ἄλλο τὸ ἴδιο καὶ 'φύγανε τὰ λεοντάρια γιὰ νὰ τα φᾶνε, καὶ ἔτσι σκόλωσε αὐτὸς ἀπάνω 'ς τὴν κιτριὰ· 'βγάξει τὸ σπαθί του, κόβει τὰ τρία κίτρα, τὰ δένει καλὰ 'ς τὴν ποδιά του, ρίχτει τὰ ἄλλα δυὸ τὰ σφαχτὰ 'ς τὰ λεοντάρια, καταίθαινει καὶ φεύγει. Στὸ δρόμο 'ποῦ 'πῆγαινε, λέει ἀράργες εἶνε τίποτις 'ς τὸ κίτρο ἢ νὰ μὴ με γελά-

σανε;» Ἐχάραξε τὸ ἓνα κίτρο καὶ εἶδε μίαν ὠραία κόρη μέσα καὶ φώναζε «νερὸ, νερὸ» καὶ ξεψύχησε, ἐπειδὴ δὲν εἶχε νερὸ νὰ τῆς ρίξει. Τότες ἄρχισε ἐκεῖνος τὰ κλάμματα· ἐκλαψε ἐκλαψε καὶ τὴν ἔθαψε ὕστερα, καὶ πῆρε τὰ δύο κίτρα καὶ ἔφυγε. Ἀφοῦ πῆγε πῆγε, βλέπει μιὰ ἀμπολὴ μὲ λίγο νερό. Δὲν το κόβω, λέει, καὶ τὸ ἄλλο νὰ ἰδῶ ἔχει τίποτις μέσα; Τότες λοιπὸν τῶθανε μέσα ἔς τὴν ἀμπολὴ καὶ τῶκοψε καὶ αὐτὸ καὶ πετάχτη μιὰ κόρη ὠραία ἀπὸ μέσα· ἐφώναζε «νερὸ, νερὸ» καὶ αὐτὴ καὶ ξεψύχησε, ἐπειδὴ δὲν εἶχε πολὺ νερὸ νὰ τῆς ρίξει. Ἐκλαψε πάλι, ἐκλαψε πολὺ καὶ ἔπειτα ἔσκαψε ἓνα μνημῆμα καὶ τὴν ἔθαψε καὶ αὐτὴν· καὶ σηκώθηκε καὶ πήγαινε κατὰ τὸ παλάτι καὶ εἶπε ἂν δὲ βρῶ πολὺ νερὸ πιά, δὲν το κόβω τὸ ἄλλο κίτρο. Πῦρε λοιπὸν τότες μιὰ μεγάλη στέρνα γεμάτη νερό· ἐδῶ, λέει, θὰ κόψω καὶ ἄλλο κίτρο νὰ ἰδῶ ἔχει τίποτις μέσα ἢ μήπως δὲν ἔχει. Τὸ ἔβανε τότε μέσα ἔς τὸ νερὸ καὶ το ἐχάραξε· εὐτὺς λοιπὸν πετάχτηκε μιὰ ὠραία νέα, ὠραιότερη ἀπὸ τῆς ἄλλαις καὶ κολυμποῦσε μέσ' ἔς τὸ νερὸ καὶ φώναζε «ποῦ εὐρέθηκα ἐδῶ; ποῦ εἶνε ἡ ἀδερφαίς μου;»—«Δὲν ἐπῆρα ἄλλα κίτρα, εἶπε ἐκεῖνος· ἓνα μόνο ἐπῆρα· τᾶλλα τᾶφησα ἔς τὸ δέντρο. Ἐγὼ εἶμαι βασιλόπουλο καὶ ἡ μοῖρά μου μὲ μοίρανε νὰ σε πάρω γυναῖκα καὶ θὰ γείνης βασίλισσα». Τὴν ἐτύλιξε ἔς τὸ ἐπανωφόρι του καὶ τὴν ἐσήκωσε ἀπάνω καὶ τὴν πῆγε κοντὰ ἔς τὴν πόλι· καὶ ἐκεῖ ἦτανε ἓνα πηγᾶδι καὶ κοντὰ ἔς τὸ πηγᾶδι ἦτον ἓνα μεγάλο κυπαρίσσι μὲ κάτι μεγάλους κλώνους· τὴν ἀνέβασε ἀπάνω ἔς τὸ κυπαρίσσι, τὴν ἔβανε μέσα ἔς τὰ κλαδιά καὶ τῆς εἶπε· νὰ καθίσῃς ἐδῶ· μὴν στενοχωριέσαι διόλου, καὶ ἐγὼ θὰ πάω ἔς τὸ παλάτι νὰ σου φέρω φορέματα ὠραῖα βασιλικά νὰ σε ντύσω καὶ ἀμάξια νὰ σε πάρω, ὅπως πρέπει ἔς μιὰ βασίλισσα.

Ἔτσι λοιπὸν τὴν ἀνέβασε ἀπάνω ἔς τὸ κυπαρίσσι· τὴν ἔβανε ἀνάμεσα ἔς τοὺς κλώνους νὰ καθίσῃ, τῆς εἶπε νὰ μὴν ἔχη καμμιὰ ἀνησυχία καὶ θὰ ἔρθῃ γρήγορα. Ἐπῆρε τὸ δρόμο καὶ πῆγε μέσα ἔς τὸ παλάτι. Οἱ γονεοὶ τοῦ ποῦ τον εἶδανε, ἐκάμανε χαρὰ μεγάλη γιὰ τὸν εἶχανε χαμένο· τοὺς εἶπε ὅτι ἔφερε τὴν Τρισεύγενη καὶ νὰ ἐτοιμάσουν φορέματα καὶ ἀμάξια γιὰ νὰ τὴν φέρουν μέσα ἔς τὸ παλάτι. Ὅσῳ νὰ ἐτοιμαστοῦν αὐτὰ, ἡ Τρισεύγενη ἐκαθότανε ἀπάνω ἔς τὸ δέντρο. Ἀπὸ κάτω ἔς τὸ πηγᾶδι πῆγε μιὰ ἀραπίνα νὰ γεμίσῃ τὴν στάμνα τῆς μὲ ἓνα χαρανί. Ὅταν εἶδε τὸ πρόσωπο τῆς Τρισεύγενῆς μέσα ἔς τὸ νερὸ, τραβάει τὸ χαρανί καὶ λέει· μπὰ τόσο ὠμορφη εἶμαι ἐγὼ; δὲν θὰ κάνω

τίποτις πιά ἀφοῦ ξέρω πῶς εἶμαι τόσο ὠμορφη. Ἐπιασε καὶ χόρευε γύρω γύρω ἔς τὸ πηγᾶδι καὶ ἔλεγε· τόσο ὠμορφη εἶμαι γὼ καὶ δὲν τῶξερα, τόσο ὠμορφη εἶμ' ἐγὼ καὶ δὲν τῶξερα; Ἀμα εἶδε ὅλα αὐτὰ ἡ Τρισεύγενη, ἔβανε τὰ γέλοια ἀπάνω ἔς τὸ κυπαρίσσι. Τότες ἔκαμε ἡ ἀραπίνα ἀπάνω τὰ μᾶτια τῆς καὶ εἶδε τὴν Τρισεύγενη. Ἄ! ἐσὺ εἶσαι, λέει, καὶ ἀπάνω καὶ με περιγελάς; κατέβα γλήγορα κάτω. Κεῖνη λέει· ἄφισε, δὲν μπορῶ νὰ κατέβω γιὰ τὴν μ' ἔχει τὸ βασιλόπουλο δῶ ἀπάνω γιὰ νᾶρθῇ νὰ με πάρῃ ἔς τὸ παλάτι. Τότε τῆς λέει ἡ ἀραπίνα· ἔννοια σου καὶ ἐγὼ θέλῃς δὲ θέλῃς σὲ καταιβάξω· καὶ ἔτσι χιμάει ἀπάνω ἔς τὸ κυπαρίσσι καὶ τὴν ἀρπάζει καὶ τὴ ρίχνει μέσα ἔς τὸ πηγᾶδι καὶ γδύνεται ἡ ἀραπίνα καὶ τυλίχτηκε μὲ τὸ ἐπανωφόρι ὅπως ἦτανε ἡ Τρισεύγενη καὶ κάθησε ἀπάνω ἔς τὸ κυπαρίσσι. Δὲν πέρασε πολλὴ ὥρα καὶ ὁ βασιλέας ἔφθανε, ἡ βασίλισσα, τὸ βασιλόπουλο καὶ ὅλο τὸ συμπεθεριό. Ἀναιθαίνει ἀπάνω τὸ βασιλόπουλο καὶ τί νὰ ἰδῇ; ἓναν μαῦρο κόρακα.— Πῶς ἔγεινες ἔτσι; τῆς λέει.— Νὰ, ἀπὸ τὸν καὶ μὸ μου, λέει, ποῦ ἄργησες, καὶ νόμιζα πῶς θὰ μ' ἀφίσης ἐδῶ. Ἄμ' πῶς; θὰ ἀσπρίσης πάλι;— Βέβαια· φτάνει μόνον νὰ μ' ἀγαπᾷς καὶ νὰ με περιποιῆσαι. Τότε τὸ βασιλόπουλο ντράπηκε νὰ τὴν δείξῃ ἔς τοὺς γονεῖς του καὶ τὴν ἐτύλιξε καὶ τὴν ἔβανε μέσα ἔς ἓνα ἀμάξι καὶ πῆγε ἔς τὸ παλάτι καὶ τὴν ἔκρυψε ἔς μιὰ κάμαρα καὶ διάταξε νὰ τοῦ φέρουν τὸ φαί ἀπάνω νὰ τρώῃ μαζὺ τῆς καὶ τῆς ἔκανε μεγάλας περιποιήσεις γιὰ νὰσπρίσῃ. Ἀλλὰ αὐτὴ ποῦ νὰσπρίσῃ! Καὶ κατάντησε τὸ βασιλόπουλο ἔς μιὰ μεγάλη μελαγχολία, καὶ λέει «ἐγὼ κινδύνεψα τὴ ζωὴ μου γιὰ μιὰ ἀραπίνα μὲ τόσα βάσανα; πῶς θὰ κάμω ἂν δὲν ἀσπρίσῃ». Ἐκεῖ ἔς τὸ πηγᾶδι ποῦ ἔρριξε τὴν Τρισεύγενη ἡ ἀραπίνα, ἐπῆγε ἓνα κορίτσι νὰ πάρῃ νερὸ καὶ μέσα ἔς τὸ χαρανί τῆς ἐμπῆκε ἓνα χρυσὸ χελάκι· τραβάει τὸ χαρανί τῆς ἐπάνω, καὶ τί βλέπει; βλέπει ἓνα χρυσὸ χελάκι. «Μπὰ τί ὠραῖο χελάκι· θὰ το πάω ἔς τὸ βασιλεῖα ποῦ εἶνε λυπημένος καὶ ἴσως τοῦ περάσῃ ἡ λύπη του, ἀφ' οὐ διασκεδάσῃ μὲ αὐτὸ, γιὰ τὸ βασιλόπουλο ἀπὸ τότες ποῦ ἦρθε μὲ τὴν γυναῖκά του εἶνε πολὺ λυπημένο». Τὸ πῆρε λοιπὸν τὸ χελάκι καθὼς ἦταν ἔς τὸ χαρανί καὶ το πῆγε τοῦ βασιλέα. Ἄφησε καὶ τὴ στάμνα τῆς ἔς τὸ πηγᾶδι. Καθὼς πῆγε ἔς τὸ παλάτι, ἐγύρευε τὸν βασιλέα νὰ τον ἰδῇ ποῦ εἶνε. Τὸ εἶχε σκεπασμένο τὸ χαρανί καὶ δὲν φαινότανε τὸ χελάκι. Εἶπαν ἔς τὸ βασιλεῖα πῶς τόνε θέλει ἓνα κορίτσι νὰ τον ἰδῇ. Εἶπε

ὁ βασιλέας· πολὺ καλὰ, ὡς ἔρθη μέσα. Καθὼς ἔμπηκε τὸ κορίτσι, εἶπε· βασιλέα μου πολυχρονεμένε μου, αὐτὸ τὸ χελάκι τὸ βρῆκα ἔς τὸ πηγάδι τὸ τάδε, καὶ σὰς τῶφερα ἐπειδὴ εἶνε τόσο ὠραῖο νὰ διασκεδάσετε. Τότες τὸ χελάκι, καθὼς εἶδε τὸ βασιλέα, ἄρχισε καὶ ἔπηδουσε καὶ ἔχορευε. Τοῦ ἔκαμε πολλὰ παιγνίδια, καὶ ἄρχισε νὰ του γλύφη τὸ χέρι· ὁ βασιλέας εὐχαριστήθηκε πολὺ καὶ ἔβγαλε ἀπὸ τὴ τσέπη του μιὰ χούφτα φλωριά καὶ ἔδωσε ἔς τὸ κορίτσι, καὶ ἔφυγε. Ἄφ' οὐ τα ἔπῃρε, ὁ βασιλέας ἔμεινε ὅλην τὴν ἡμέρα μέσα ἔς τὴν κάμαρά του κλεισμένος, τὸ χαίδευε, τοῦ ἔρριγνε ζάχαρι καὶ εἶχε εἶπει νὰ ἔπηγαίνουν ἐκεῖ τὸ φαγητό του νὰ τρώγη καὶ νὰ βλέπη τὸ χελάκι. Τόση ἀγάπη τὸ εἶχε. Ἡ ἀραπίνα δὲν ἔβλεπε ὅπως διόλου τὸν βασιλέα καὶ τοῦ μῆνυσε νὰ ἔπαῃ νὰ τον ἰδῆ. Ἐπῆγε ὁ βασιλέας ἀπάνω νὰ ἰδῆ τί θέλει, ἐχύθηκε ἔς τὸ λαιμό του καὶ τον ἀγκάλιασε, καὶ ἔκλαιε, καὶ τοῦλεγε πῶς τὴν ἀδίκησε πολὺ καὶ τώρα, μόλις ἄρχισε νὰσπρίζη, ξαναμαύρισε πάλι, ἐπειδὴ ἔμαθε πῶς ἀγάπησε ἓνα χελάκι. Λοιπὸν ὁ βασιλέας τῆς εἶπε· δὲν ἦρθα νὰ μὴ σ' ἀνησυχῆσω· ἐσύ νὰσπρίσης καὶ νὰ ἰδῆς τί ἀγάπη ποῦ σ' ἔχω. Πῶς νὰ ἀγαπήσω ἓνα χελάκι; σαματί εἶνε ἄνθρωπος; Περιμένω πότε νὰσπρίσης νὰ γείνουν οἱ γάμοι μας. Ἔτσι μὲ αὐτὰ τὰ λόγια τὴν ἔσυχασε, ἀλλὰ κάθε μέρα εἶχαν γκρύναις. «Νὰ σφάξῃς τὸ χελάκι νὰ το φᾶμε, καὶ τότε θάσπρίσω· ἂν δὲ θέλῃς, νὰ με ἔπῃς ἀπὸ κεῖ ποῦ μ' ἔφερες.» Τὶ νὰ κάμῃ τότε ὁ βασιλέας, ὀμπρὸς βαθεῖα καὶ ἔπισω ῥέμμα, ἀπεφάσισε νὰ το σφάξῃ τὸ χελάκι νὰ το φᾶνε, μὲ τὸν πόνο ὅμως τῆς καρδιάς του τὸ ἀποφάσισε· διάταξε νὰ το σφάξουν καὶ νὰ το ψήσουν καὶ νὰ τοὺς το φέρουν νὰ το φᾶνε. Ἔκει ποῦ τῶτρωγαν, ἐκεῖνη ὅσα κόκκαλα τῆς ἐπερίσσευσαν τὰ ἔρριγνε ἔς τὴ φωτιά, ἐκεῖνος τὰ ἔρριγνε μέσα ἔς τὸ περιβόλι· ἔφαγαν καλὰ καλὰ καὶ τὴν ἄλλην τὴν ἡμέρα ὁ βασιλέας καταστενοχωρημένος ἔπῃγε μέσα ἔς τὴν κάμαρά του καὶ ἔκλαιε. Ἔκει ποῦ καθότανε καὶ ἔκλαιε, ἔπῃγε ὁ περιβολάρης, καὶ του εἶπε· βασιλέα μου πολυχρονεμένε μου νὰρθῆς κάτω ἔς τὸ περιβόλι νὰ ἰδῆς ἓνα θᾶμμα. Ἐφύτρωσε ἀπόψε τὴν νύχτα μιὰ λεμονιά γεμάτη λεμόνια καὶ γεμάτη ἀκόμη καὶ ἀπὸ ἄνθη· νὰρθῆτε νὰ τὴν ἰδῆτε καὶ νὰ ἔπῃτε τί περίεργον εἶναι τοῦτο. Κατέβηκεν ὁ βασιλέας νὰ ἰδῆ τὴν λεμονιά· εὐθὺς ἀπλόνει τοὺς κλώνους τῆς καὶ χύνει ὅλα τὰ ἄνθη τῆς ἀπάνω του. Τότες ὁ βασιλέας ἐζήτησε ἓνα

κάθισμα καὶ ἔκαθησε ἀπὸ κάτω καὶ δὲν το ἔκουουσε ἀπὸ κεῖ γιατί του ἄρεσε πάρα πολὺ.

Ἡ ἀραπίνα ῥώτησε ποῦ εἶνε ὁ βασιλέας; Τῆς εἶπανε, τὸ καὶ τὸ εἶνε μιὰ λεμονιά γεμάτη ἀπὸ λεμόνια καὶ ἄνθη καὶ του ἄρεσε καὶ κάθεται ἀπὸ κάτω. Δὲν χάνει καιρὸ ἢ καλὴ σου ἀραπίνα· καταιβαίνει κάτω ἔς τὸ περιβόλι, καὶ καθὼς πλησιάζει ἔς τὸ βασιλεῖα, χύθηκε ἡ λεμονιά ἀπάνω τῆς μὲ τὰ γκάρια τῆς, τὴν ἔτσουγκράνισε ἔς τὰ μοῦτρα τῆς, ἔς τὰ χέρια τῆς καὶ τὴν ἔκαμε ἐλεεινή. Φωναῖς, πράγματα ἡ ἀραπίνα· νὰ ξεριζώσης τὴν λεμονιά καὶ τότε θάσπρίσω, γιατί κόντευα νὰσπρίσω, ἀλλὰ ἔτυχε αὐτὴ ἡ λεμονιά καὶ πάλι μαύρισα καὶ ἔγεινα ἔσαν ἀραπίνα, εἰ δὲ μὴ θὰ φύγω καὶ θὰ ἔπαγω νὰ φέρω ταῖς νεράιδες καὶ θὰ σου κάνουν τὸ παλάτι σου ἄνω κάτω.—Βρὲ καλὴ μου, τῆς ἔλεγε ὁ βασιλέας, τί σου φταίει ἡ λεμονιά; Εἶνε καλὴ, μὴ πηγαίνῃς κοντὰ τῆς τοῦ κάκου.—Ἐκεῖνη· θὰ τὴν ξεριζώσης, εἰ δὲ μὴ, θὰ γείνη μεγάλο κακό. Τότες ἔφυγε ὁ βασιλέας ἀπ' τὸ περιβόλι καὶ τῆς λέγει· κάμε ὅπως θέλῃς, ἐγὼ δὲν ἀνακατόνομαι. Καθὼς ἔφυγε ὁ βασιλέας, ἐκεῖνη δὲ χάνει καιρὸ, βάνει τὸν περιβολάρι καὶ ξεριζώνει τὴν λεμονιά καὶ κάμει τὰ κλαριά τῆς κορμάτια κορμάτια, καὶ ἔβαλε καὶ τα ἔπεταξαν ἔς τὸ δρόμο, γὰ νὰ τα πάρῃ ὁ κόσμος νὰ τα κάψουν. Ἐμεινε τὸ κούτσουρο· τῶρριξαν καὶ κεῖνο ἐκεῖ ἔμπροστὰ ἔς τὴ βρύσι. Ἦρθε ἓνας γέρωσ νὰ γεμίση νερό. Λέει· δὲν μου δίνετε τοῦτο τὸ κούτσουρο γὰ νὰ πᾶω νὰ νάψω φωτιά ἔς τὸ σπίτι μου; Πιετιέται ἐκεῖνη ἀπὸ τὸ παράθυρο· πᾶρ' το, λέει, πᾶρ' το καὶ φύγε. Τὸ ἔπῃρε ὁ γέρωσ καὶ ἔπῃγε ἔς τὸ σπίτι του· ἔπῃρε ἓνα τσικουρί γὰ νὰ το σπάσῃ. Μόλις ἔκαμε νὰ χτυπήσῃ, ἀκούει μιὰ φωνὴ μέσα ἀπὸ τὸ ξύλο·

« βάρει ἀπάνω, βάρει κάτω,
» καὶ ἔς τὴ μέση μὴ βαρῆς,
» τί εἶνε κόρη καὶ πονεῖ,
» καὶ πονεῖ ἔς τὴν κεφαλή. »

Ὁ γέρωσ καθὼς τᾶκουσε, ἔπετάχθηκε μιὰ καὶ ἔπαῖ ἔς τὸν τοῖχο κατατρομαγμένος. Ἐρχεται ὁ γυιὸς του· τοῦ λέγει «καλημέρα πατέρα»· ἔμιλιὰ κεῖνος ἔτρεμε.—«Τί ἔχεις πατέρα καὶ τρέμεις;» Λέει· τί νάχω, παιδί μου· ἔπῃγα ἔς τὸ παλάτι, ποῦ νὰ μὴν εἶχα ἔπαῖ, γὰ νερό καὶ βρῆκα ἓνα κούτσουρο καὶ το γύρεψα καὶ κεῖνο εἶνε ζωντανὸ καὶ ἔμιλε.—Μπᾶ, πῶς θὰ ἔμιλῃ; τὸ ξύλο θὰ ἔμιλῃ; Νὰ μὴν τρελάθηκες, πα-

τέρα μου; Νά, ἄντε κοντά του καὶ ἔπρε τὸ τσικούρι καὶ χτύπα το ἐλαφρὰ ἐλαφρὰ καὶ νὰ ἰδῆς πῶς θὰ ἰμιλήσῃ. Τότες ἔπει ὁ γυιὸς του καὶ παίρνει τὸ τσικούρι καὶ χτυπάει τὸ κούτσουρο ἐλαφρὰ, μόνε ἀκούει καὶ λέει:

« βάρει πάνω, βάρει κάτω,
» καὶ ἔς τὴ μέση μὴ βαρῆς,
» τί εἶνε κόρη καὶ πονεῖ,
» καὶ πονεῖ ἔς τὴν κεφαλή. »

Τότες βάρησε, κατὰ πῶς του εἶπε, τὸ παιδί καὶ βλέπει καὶ πετχέται μὴ ὠραία κόρη ἀπὸ ἑκεῖ μέσα, καὶ τους λέγει: « μὴ φοβώσασθε, ἑσεῖς θὰ κάνετε τὴν τύχη σας μὲ μένα· μόνο δώστε μου ροῦχα νὰ τυλιχθῶ γιατί εἶμαι γυμνή, καὶ νὰ ἔχετε ἓνα μαντύλι ἄσπρο καὶ μετάξι καὶ χρυσάφι νὰ κεντήσω ἓνα μαντύλι νὰ ἔχετε τοῦ βασιλέα καὶ θὰ σας δώσῃ πολλὰ φλωριά. Πηγαίνει ὁ νέος καὶ ἀγοράζει ἓνα ὠραῖο ἄσπρο μαντύλι, χρυσάφι καὶ μετάξι καὶ τῆς το πηγαίνει. Κάζεται αὐτὴ καὶ κεντάει ἔπάνω ἔς τὸ μαντύλι ὅλη τὴν ἱστορία τῆς πῶς ἔγεινε χελάκι, ἔπει ἔγεινε λεμονιά καὶ τότε εὑρίσκεται ἔς τὸ σπίτι ἐκείνου καὶ νὰ ἔρθῃ νὰ τὴν πάρῃ. Τὸ δέπλωσε τὸ μαντύλι καλὰ καὶ το ἔδωσε ἔς τὸν νέον νὰ το πάρῃ νὰ το δώσῃ ἔς τὸ χέρι τοῦ βασιλέα καὶ νὰ ἔλθῃ νὰ τῆς δώσῃ ἀπάντησι. Ἐπῆγε λοιπὸν αὐτὸς μὲ τὸ χρυσὸ μαντύλι ἔς τὸ παλάτι καὶ λέει: ποῦ εἶνε ὁ βασιλέας; Θέλω νὰ τον ἰδῶ. Τοῦ δειξάνε καὶ πῆγε. Τοῦ λέει: βασιλέα μου πολυχρονεμένε μου, ἔχω ἓνα μαντύλι νὰ σου δώσω. Τὸ πῆρε ὁ βασιλέας· τ' ἀνοίγει. Τί νὰ ἰδῆ; γράμματα. Διαβάζει ὅλη τὴν ἱστορίαν τῆς Τρισεύγενης. — Καὶ ποῦ εἶνε τότε αὐτὴ ποῦ σοῦδωκε τὸ μαντύλι; — Ἐς τὸ σπίτι μου. Σηκώνεται· δὲ χάνει καιρὸ, τοῦ δίνει τοῦ παιδιοῦ μὴ χούφτα φλωριά, καὶ του λέει: ἔλα μαζί μου νὰ ἔπαμε. Τότες πῆρε ὁ βασιλέας τὸν νέο καὶ πῆγε ἔς τὸ σπίτι του, καὶ εἶδε τὴν Τρισεύγενη. Χαραῖς, κλάμματα· πότε γελοῦσανε, πότε κλαίγανε. Λέει ἄς τα ἀφήσωμεν αὐτὰ τότε καὶ φέρε μου ροῦχα καὶ ἓνα ἀμάξι νὰ ἔπαμε ἔς τὸ παλάτι. Λέει: θὰ σου στείλω φορέματα καὶ ἀμάξι, ἀλλὰ νὰ μείνης ἐδῶ ὡς ποῦ νὰ διώξουμε αὐτὴν τὴν ἀραπίνα, καὶ τότε ἔρχομαι καὶ σε παίρνω. Εὐτὺς ἔπει ἔς τὸ παλάτι ὁ βασιλέας καὶ ἀναβαίνει ἔσα ἔς τὴν ἀραπίνα καὶ ἄρχισε καὶ περπατοῦσε ἔς τὴν κάμαρά τῆς ἀπάνω κάτω. Τοῦ λέει ἡ ἀραπίνα: πάλι συγχισμένος εἶσαι· τί ἔχεις πάλι; Ἀλλοίμονο, μόλις πιάνω ἄλλο νὰ σπρίσω, ἄντε πάλι θυμωμέ-

νος. Πότε συγχισμένος, πότε αὐτὸ πότε ἐκεῖνο, σὲ βλέπω καὶ μαυρίζω χειρότερα. Ἐννοιασου πιά· τότε θὰ σ' ἀφίσω ἡσυχῇ, ἀλλὰ τότε ἀκόμη ἔχω μὴ δίκη καὶ ἦρθα ἐδῶ νὰ συλλογισθῶ νὰ ἰδῶ τί τιμωρία θὰ κάμω ἔς αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον. Πῆς μου το μένα νὰ σου εἰπῶ, γιατί ὁ μπαμπᾶς μου ἦτανε βασιλέας ἀπάνω ἔς τῆς νεραΐδες καὶ ξέρω νὰ σου εἰπῶ τί νὰ κάμῃς. — Ἦταν ἓνα ἀντρόγυνο, λέει ὁ βασιλιάς, ἀγαπημένο καὶ του βουλήθηκε εἰς ἓνανε νὰ τους χωρίσῃ· λοιπὸν ἔς ἐκεῖνον τὸν ἄνθρωπον τότε τί τιμωρία νὰ κάμω, τί του πρέπει νὰ πάθῃ; — Καὶ ὁ μπαμπᾶς μου εἶχε τέτοια δίκη μὴ φορά, καὶ εἶχαμε τέσσαρα ἄγρια μουλάρια καὶ του ἔδωσε ἔς τὰ δύο μουλάρια τὰ δύο του χέρια, καὶ ἔς τὰ ἄλλα δύο μουλάρια τὰ πόδια, καὶ βάρησε τὰ τέσσαρα μουλάρια καὶ πῆρε καθένα μουλάρι τὸ δρόμο του παίρνοντας καὶ ἀπὸ ἓνα κομμάτι. — Λοιπὸν ἐτοιμάσου, τῆς λέει, νὰ λάβῃς τὴν τιμωρία. — Ἰλλές! ἔχουμε καὶ φοβέρας; Θὰ με κἀνῃς πάλι νὰ μαυρίσω νὰ πεθάνω ἀπὸ τὴ λύπη μου. — Ἄς τ' αὐτὰ· τελεῖωσαν πιά τὰ παιγνίδια· μόνο ἐγὼ δὲν σε δένω ἔς τὰ μουλάρια, ἀλλὰ θὰ σε πνίξω. Καὶ ἔτσι βγήκε ἀπὸ τὴν κάμαρα καὶ διάταξε νὰ τὴν πάρουν νὰ τὴν πνίξουν καὶ νὰ τὴν ρίξουν ἔς τὸν ποταμὸ. Καὶ τότε αὐτὸς πῆρε ἓνα ὠραῖο ἀμάξι χρυσὸ καὶ πῆγε ἔς τὸ σπίτι τοῦ φτωχοῦ καὶ πῆρε τὴν Τρισεύγενη, ἀφοῦ τους ἔδωσε πολλὰ χρήματα καὶ τους ἔκαμε πλούσιους. Καὶ αὐτὴν τὴν πῆγε ἔς τὸ παλάτι, καὶ τὴν ἄλλην ἡμέρα πρόσταξε νὰ γείνη τελετὴ γιατί θὰ γείνουν οἱ γάμοι του, καὶ ὄργανα τούμπανα χαραῖς μεγάλας· τὴν πῆρε γυναῖκα καὶ ζήσανε κείνοι καλὰ καὶ ἐμεῖς καλλίτερα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Albanische Märrchen, übersetzt von GUSTAV MEYER, mit Anmerkungen von REINOLD KÖHLER (Ἀπόσπασμα τοῦ IB' τόμου τοῦ Archiv für Lilt.-Geschichte).

Ἡ προκειμένη συλλογὴ περιέχει πιστὴν καὶ ἀκριβεστάτην μετάφρασιν, ὑπὸ τοῦ δεινοῦ Ἀλθανολόγου κ. Γουστᾶβου Μάυερ φιλοπνηθεῖσαν, δεκατεσσάρων ἀλθανικῶν παραμυθίων. Τούτων ἑννέα ἐλήφθησαν ἐκ τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ὑπὸ Ε. Μήτκου ἐκδοθείσης Ἀλ-

βαρικής μελλοσης, δύο ἐκ πράγματείας τινός τοῦ Jarnik (Zur albanischen Sprachenkunde) καὶ τρία, ἐν τοῦ Πόρου καὶ δύο τῆς Ὑδρας, ἐκ τοῦ λελιθογραφημένου ἐπιμέτρου τῶν Πελασγικῶν νυκτῶν τοῦ πρὸ δύο ἐτῶν ἀποθανόντος ἱατροῦ Reinhold, ἐν Πειραιεῖ. Οὕτως ἡ συλλογὴ αὕτη περιλαμβάνει πάντα τὰ οὔπω μεταφρασθέντα ἐκ τῶν ἐκδεδομένων ἀλβανικῶν παραμυθίων, αἱ δ' εἰς ἑκάστον τούτων σημειώσεις τοῦ περὶ τὴν συγκριτικὴν τῶν παραμυθίων ἐξέτασιν ἐντριβιστάτου κ. R. Köhler καταδεικνύσασιν τὴν σχέσιν αὐτῶν ἢ ἐπεισοδίων αὐτῶν πρὸς τὰ παραμύθια ἄλλων λαῶν εὐρωπαϊκῶν τε καὶ μὴ. Ὡς εἰκός, στενωτάτη ἐκ τῶν σημειώσεων τούτων καταφαίνεται ἡ σχέσις τῶν ἀλβανικῶν πρὸς τὰ δημῶδη ἑλληνικὰ παραμύθια, ἔνεκα τῆς συγγενείας τῶν δύο λαῶν καὶ τῆς ἀμέσου ἐπικοινωνίας αὐτῶν. Τοῦτο δὲ καίτοι εὐαριθμότατα μὲν εἰσὶ τὰ γνωστὰ ἀλβανικὰ παραμύθια, τὸ πολλοστημόριον δὲ τῶν ἑλληνικῶν ἀποτελοῦσι τὰ ἐν ταῖς μεγάλαις συλλογαῖς τοῦ Χάν καὶ Πίου καὶ τῶν Νεοελληνικῶν ἀναλέκτων ἐκδοθέντα. Πρόδηλον ὅτι πλησιέστερα γνῶσις τοῦ κλάδου τούτου τῆς δημῶδους φιλολογίας τῶν δύο λαῶν ἔξ καταδείξῃ τὴν ταυτότητα πολλῶν παραμυθίων ἀλβανικῶν καὶ ἑλληνικῶν, τὴν ὁμοιότητα τοῦ τρόπου τῆς διηγήσεως καὶ τὴν ἐπανάληψιν τῶν αὐτῶν ἐπεισοδίων ἐν τοῖς διαφόροις παραμυθίοις. Οὕτως ἐπὶ παραδείγματος ἐκείνων τῶν παραμυθίων, ὧν δὲν εὔρε νὰ ὑποδείξῃ ἀντίστοιχα ἑλληνικὰ ὁ κ. Köhler, παρατηροῦμεν, ὅτι τὰ 2, 3, 6, 7, 9 ἐν πολλοῖς ὁμοιάζουσιν ἀνεκδότοις παραμυθίοις τῆς ἐμῆς συλλογῆς, τὸ δὲ 8 ἀνάγεται εἰς τὸν κύκλον τῶν παραμυθίων περὶ τῶν θαυμασίας ιδιότητος κεκτημένων ἀνδρῶν, περὶ οὗ διὰ μακρῶν ἐπραγματεύθη ὁ Βονίφου ἐν τῷ Ausland καὶ ὧν πλείστα παραλλαγὰ ὑπάρχουσι παρ' ἡμῖν.

N. Γ. II.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

ΣΥΓΓΡΑΦΩΝ ΑΝΑΦΕΡΟΜΕΝΩΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΜΕΣΗΝ
ΚΑΙ ΝΕΩΤΕΡΑΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ ΚΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΝ
ΕΚΔΟΘΕΙΣΩΝ ΔΕ ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΝΕΣΤΩΣ ΕΤΟΣ (1).

ΥΠΟ

N. Γ. ΠΟΛΙΤΟΥ.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΚΑΙ ΑΠΟΓΡΑΦΙΚΗ

- ΑΜΙΕΟΣ (ἡ πόλις). ("Ἑσπερος σ. 354).
- ΒΛΕΒΕΚΕΡ, Gricehenland. Handhuelt f. Reisende. Leipzig, Budeker. 12^{ov} σ. CXXII, 372 μτ. πιν. δρ. 9.40.
- BENT, J. TH. A visit to Samos. (Academy 'Ιουν. 9 ἀρ. 579).
- ΒΟΕΤΤΙΧΕΝ, A. Auf griechischen Landstrassen, Berlin, Gebr. Pawel. 8^{ov} σ. 256 δρ. 6.25. (Βιβλ. ὑπὸ R. Weil ἐν Phil. Wochenschrift ἀρ. 23).
- CURTJUS E. u. Kaupert, Karton von Attika. Berlin, 2 Hefl, mit 4 Karten. Εἰς φυλλ.—Text von A. Milchhöfer εἰς 4^{ov} δρ. 20. (Βιβλ. ὑπὸ Belger ἐν Beil. z. allgem. Ztg. ἀρ. 166).
- ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ (Κυβερνητικὴ) τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους. (Ἑστία φ. 370).
- HIRSCHFELD, G. Ausflug in den Norden Kleinasiens I. (Deutsche Rundschau. Juli. σ. 49-72).
- ΚΑΛΑΜΑΙ (αἱ) καὶ τὸ φραγκικὸν φρούριον. ("Ἑσπερος σ. 293-294).
- KANITZ, F. Donau-Bulgarien u. der Balkan. 2 Aufl. Neue Ausg. Wien 4^{ov} τεύχ. 20 δρ. 50.
- ΚΛΕΤΡΟΜΕΝΟΣ Π. Γ. 'Απ' Ἀθηνῶν εἰς Σπάρτην (Ἑστία φ. 388).
- ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑ (ἡ). ("Ἑσπερος σ. 338-340).
- LEUBLING, TH. Das moderne Athen. (Das Ausland. "Ἑτ. 56 ἀρ. 11).
- LOLLING, H. G. Das Artemision auf Nordenebä (mit einer Beilage) (Mittheilungen des deutschen archäol. Institutes in Athen. 1883 σ. 7-23).
- ΜΑΚΑΡ, A. Von Triest nach Salonichi. (Die Heimat. "Ἑτ. VIII ἀρ. 18-19).
- ΜΑΤΑΡΑΚΑΣ, Π. Φίλιπποι. ("Ἑσπερος τεύχ. 42-43).
- ΜΗΛΙΑΡΑΚΗΣ, Α. Ἑλληνικὰ τηλεγραφεῖα, (Ἑστία φ. 372).
- Ἐπιφάνεια τοῦ ἑλληνικοῦ βασιλείου. (αὐτ. φ. 381).
- MELINGO, P. v. Skizzen aus Athen. (Wissenschaftl. Beilage d. Leipz. Ztg. 1883 ἀρ. 9-37).
- ΠΕΡΒΑΝΟΓΛΟΣ, Π. Οἱ Δελφοί. ("Ἑσπερος σ. 308-310).

(1) Ἡ ἐξακολουθήσις καὶ συμπλήρωσις τοῦ παρόντος καταλόγου δημοσιευθήσεται ἐν τοῖς ἐπομένοις τεύχεσι. Προσεχῶς ἐπίσης δημοσιευθήσεται λεπτομερὴς κατάλογος τῶν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ὑφ' Ἑλλήνων ἐκδοθέντων βιβλίων.

RATH vom. Durch Italien u. Griechenland nach dem heiligen Land. Reisebriefe. Heidelberg, 1882. Winter. 8^{ov} τ. 1-2. I σ. XII, 336. II σ. VIII, 411. δρ. 15. (Βιβλ. Liter. Centralblatt. 1883 ἀρ. 20).

ΣΚΙΝΑΣ (Ν. ΘΕΟΔ.). 'Οδοιπορικὰ ἀναμνήσεις' ἤτοι ὁδοιπορικὸν τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὴν ξηρὰν καὶ θάλασσαν, ἐν ᾧ συνδέονται ἡ γεωγραφία μετὰ τῆς ἱστορίας καὶ μυθολογίας ἔτι. Πρώτη ὁδὸς· ἀπ' Ἀθηνῶν εἰς Βόλον διὰ τοῦ Ἑσβότικοῦ κόλπου φυλ. Α'. Ἐν Ἀθήναις, 1883. Τύπ. Moss. Ἀθην. 8^{ov} σ. 18', 96 μτ. 3 πιν. δρ. 2.

TOZER, Macedonia. (Encyclopedia Britannica. τ. XV).

WINTERBERG, C. Zur Charakteristik der topographischen u. socialen Verhältnisse des heutigen Attika. (A. Pettermann's Mittheilungen aus J. Perthes' geogr. Anstalt. τ. 29 φ. 2)

Γεωλογία.

ΧΡΗΣΤΟΜΑΝΟΣ, ΑΝ. Κ. Περὶ τῶν ποτίμων ὑδάτων τοῦ λεκανοπέδιου Ἀθηνῶν ὑπὸ χημικὴν ἐπαφὴν (Παρνασσός τ. Ζ' σ. 165-173).

CORDELLA, A. Mineralogisch-geologische Reiseskizzen aus Griechenland. Leipzig, 1883. 8^{ov} σ. 36. (Separat-Abdruck aus d. Berg-u. Hüttenmännischen Zeitung. 1883 ἀρ. 3-6).

— Περὶ τῆς γεωλογικῆς ἡλικίας τῶν πετρωμάτων Ἀττικῆς (Παρνασσός τ. Ζ' σ. 174-176).

— Περὶ τοῦ ἡφαιστείου τῆς Θήρας (αὐτ. σ. 187-189).

ΤΟΥΛΑ, FR. Die im Bereiche der Balkan-Halbinsel geologisch untersuchten Routen. (Mittheilungen der k. k. geogr. Gesellsch. in Wien N. S. τ. 26 ἀρ. 1).

Γεωπονία.

DAMES, Landwirtschaft im heutigen Attika. (Humboldt. Φεβρ. καὶ Μάρτ. 1883).

ΠΑΙΟΠΟΥΛΟΣ, Α. Περὶ τοῦ γεωργησίου ἐδάφους ἐν τῇ Ἀττικῇ (Παρνασσός τ. Ζ' σ. 347-356).

Φυτολογία.

HELDREICH, Th. v. Bericht über die botanischen Ergebnisse einer Bereisung Thessaliens (Sitzungsberichte der k. Akademie d. Wiss. zu Berlin. VI. VII. σ. 154-164).

— Περὶ φυτολογικῆς ἐξετάσεως τῆς Θεσσαλίας (Παρνασσός τ. Ζ' σ. 257-266).

— Flore de l'île de Céphalonie. Lausanne, Bridel. 8^{ov} δρ. 4.

ΠΑΡΑΛΙΑΣ, P. Νυμφαία ἡ λευκή. (Παρνασσός τ. Ζ' σ. 373-375).

Ζωολογία.

ΑΠΟΣΤΟΛΙΑΝΗΣ, Ν. Χ. Ἀμφιόβυς ὁ λογχουίδης (Παρνασσός τ. Ζ' σ. 285-286).

— Ἀποδημιαὶ τῶν ἑχθρῶν καὶ ἐποχὰὶ ἀλιείας ἐν Ἑλλάδι (αὐτ. τ. Ζ' σ. 266-269).

— Θαλασσοπτερίς ἡ φωσφορίζουσα. Φυσητῆρ ὁ μακροκέφαλος. (αὐτ. σ. 74-77).

ΝΙΑΣ, Ε. Περὶ λευκοῦ κοσσύφου (αὐτ. σ. 442-445).

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΜΕΣΟΥΣ

ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΝΕΩΤΕΡΟΥΣ ΧΡΟΝΟΥΣ

Γενικά.

ΧΑΒΕΛΛΑΣ, ΘΕΟΔ. Α. Ἱστορία τῶν Ἀιτωλῶν ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τοῦ 1829. Ἐν Ἀθ. Τύπ. Βρετοῦ καὶ Βαλέττα. τ. 1-2. 8^{ov} σ. η', 168 καὶ 151, δρ. 5.

ERRANTE, VINC. Storia del popolo Osmano da Osman alla pace di Carlowitz. Roma, Forzani 8^{ov} τ. II (Βιβλ. ἐν Nuova Antologia τ. 70 σ. 201-202).

SANUTO, N. I Diari. Venezia, 1883. τ. X τεῦχ. 49-52. 4^{ov}.

SATHAS, C. N. Documents inédits relatifs à l'histoire de la Grèce au moyen âge. Paris, Maisonneuve et Cie 4^{ov} σ. XCII, 350. τ. IV. δρ. 20. (Κ. Μεσαιωνικὸς βίος τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους. Ἐν Ἐστία φ. 377, 386, 387.—Βιβλ. τοῦ Β' καὶ τοῦ Γ' τόμου ἐν Hist. Zeitschrift σ. 374-376 — Ὑπὸ Σ. II. Λάμπρου ἐν Deutschen Liter-Ztung, 1882. σ. 433-434 καὶ 1495).

Ἱστορία τῶν μέσων χρόνων (390-1453)

BISSON DE SAINTE-MARIE, RENÉ. Histoire du duché d'Athènes et de la baronie d'Argos. Thèse soutenue le 29 Janv. 1883. Paris.

DIEHL, CH. La colonie vénitienne à Constantinople à la fin du XIVe siècle. Rome, 8^{ov} σ. 46. Extrait des Mélanges d'archéologie et d'histoire publiés par l'École française de Rome (Βιβλ. ἐν Revue critique ἀρ. 22).

FISCHER, WILH. Studien zur byzantinischen Geschichte des elften Jahrhunderts. Plauen i/V. Programm d. Gymnasiums. 4^{ov} σ. 56. δρ. 2.50).

GREGOROVICUS, F. Athenais. Ipz. (Βιβλ. ἐν Revue critique. σ. 44-48).

HERQUET, K. Cypriische Königsgestalten des Hauses Lusignan. Mit Karte. Halle a/S. 1881 8^{ov} μεγ. σ. IV. 182. δρ. 6.25. (Βιβλ. Lit. Centralblatt. 1883 σ. 759).

HERTZBERG, G. F. Geschichte der Byzantiner u. des Osmanischen Reiches. Berlin, Grote. (Allgemeine Geschichte in Einzeldarstellungen, hsg. v. W. Oncken).

ΛΑΜΠΡΟΣ, Σπ. II. Μογεμβασιαϊκά. Α'. Δύο ἀνέκδοτα ἀργυρόβουλλα Θεοδώρου Β' Παλαιολόγου τοῦ Δεσπότη τῆς Πελοποννήσου (Παρνασσός τ. Ζ' σ. 471-476).

(MAS LATRIE, L.) Les princes de Morée ou d'Achaïe. 1203-1461. Venezia, 1882. 4^{ov} σ. 30. (Monumenti storici pubblicati dalla R. deputazione veneta di storia patria. vol. VIII. Serie IV. Miscellanea. 1883. τ. II).

MOROSI, L'invito di Eudossia a Genserico: studio critico. Firenze, Le Monnier. 8^{ov} σ. 9η δρ. 3

PAPADOPOULI, Sulle origini della veneta zecca e sulle antiche relazioni dei Veneziani cogli imperatori considerate dietro l'esame delle primitive monete. Venezia. 8^{ov} σ. 45 πιν. 3.

SARUG, L'omelia di Giacomo di—sul battesimo di Constantino imperatore, pubblicata tradotta ed annotata da Arthur L. Frothingham jun. Reale

Accademia dei Lincei. "Ετ. 279. Roma, Salvucci. 4^{ον} σ. 53 καὶ 25. (Βιβλ. ἐν Lit. Centralblatt. ἀρ. 22).

VLASTO, E. A. 1453. Les derniers jours de Constantinople. Fin de règne de Jean Paléologue. Nouvelles tentatives pour amener l'union des deux églises. Avènement de Constantin Paléologue. Siège et prise de Constantinople par les Turcs Ottomans, avec préface par M. Ém. Burnouf. Paris, 1883. Ern. Leroux 8^{ον} δρ. 4.

Ἱστορία νεωτέρα (1453-1883)

BEER, Die orientalische Politik Oesterreichs seit 1774. Prag, Tempsky 8^{ον} δρ. 30.

DAHN, Deutschland u. die Orientbahnen. München, Franz. 8^{ον} σ. 51.

ΕΓΓΡΑΦΑ (ἔθσιμα περὶ Ἑλλάδος) τῶν τῶν πρῶτον εἰς τὴν ἑλληνικὴν μεθερμηνησόμενα ὑπὸ Κ. Α. Παλαιολόγου (Παρνασσός τ. Ζ' σ. 223-228, 449-452).

ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ (ὁ) ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ. Ἐκ τοῦ ἡμερολογίου Γερμανοῦ περιηγητοῦ. (Κλεισὶ. Ἔστια ἀρ. 369).

HIRSCHFELD, GUST. Griechenland im letzten Jahrzehnt. Eindrücke u. Zustände, Ereignisse u. Stimmungen. (Unsere Zeit. 1883 τεύχ. 3. 4. Μετάφρ. ἐν Κλεισὶ ἀρ. 444).

ΥΠΟΥΡΓΕΙΑ (ἑλληνικά) (Ἔστια. φ. 369).

ΚΡΕΜΟΣ, Γ. Π. Ἱστορικά ἐπανορθώματα (Ἀπόλλων 1883. σ. 9-10).

KUMUNDUROΣ (Alexandros) (Die Grenzboten. "Ετ. 42. ἀρ. 16).

ΜΙΧΟΣ, ΑΓΓΕΜΙΟΣ Ν. Ἀπομνημονεύματα τῆς δευτέρας πολιτορχίας τοῦ Μεσολογγίου (1825-1826) καὶ τινες ἄλλαι σημειώσεις εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ μεγάλου ἀγῶνος ἀναγόμεναι. Ἐκδιδόντος Σ. Π. Ἀραβαντινοῦ. Ἐν Ἀθήναις, 1883. 8^{ον} σ. 126 δρ. 4.

ΜΟΥΣΕΙΟΝ τῆς Σχολῆς τῶν Ἑυέλπίδων (Ἔστια. φ. 379).

ΠΑΛΙΠΡΕΝΕΣΙΑ (ἡ) τῆς Ἑλλάδος. Ἐν Βουκουρεστίῳ, 1883. 4^{ον} (εἰκόνες σκηνῶν τοῦ ἑλληνικοῦ ἀγῶνος κατὰ τὰς τοιχογραφίας τοῦ Πέσσ, μετὰ κειμένου).

PANTENIUS, TH. H. Russland am Balkan. (Die Grenzboten. "Ετ. 42 ἀρ. 16).

ΠΑΠΑΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ, Κ. Λάμπρος Κατσώνης. Πανομοίωτον τῆς ὑπογραφῆς τοῦ Λάμπρου Κατσώνη. (Ἔστια. φ. 370).

PATRIARCHENWAHL (die) in Jerusalem (Allgem. evang. luth. Kirchenzeitung N. 1. 2).

ΠΟΑΤΗΣ, Ν. Γ. Σημείωσις περὶ δύο ἱπποτῶν ἐξ Ἑπείρου. (Δελτ. Ιστ. ἔτ. σ. 120).

BYZANTINII ARCHAIOLOGIA

DEHO, Die Genesis der christlichen Basilica. Sitzungsberichte der Akad. der Wiss. zu München. τ. II σ. 301-341. (Separat-Abdr. 8^{ον} σ. 63) (Βιβλ. ὑπὸ Ch. Diehl ἐν Revue critique 1883 σ. 465-468).

FISCHER, W. Studien zur byzantinischen Geschichte. Plauen. II. Die Patriarchenwahlen.

HOLTZINGER, antichità cristiane di Olimpia (Bulletino di arch. crist. Ser. IV, I σ. 86-87).

ΚΑΛΑΙΤΑΣ, Π. Ἔθροισι ἐν τῇ βυζαντινῇ αὐλῇ (Ἔστια φ. 372).

ΜΕΛΕΤΟΠΟΥΛΟΣ, Α. Ν. Ἑλληνικαὶ ἀρχαιότητες. 1. Τεράχιον ἀγγείου τῶν βυζαντινῶν χρόνων. 3. Σφραγὶς ἐκ τῆς Κυθήρων. (Ἀπόλλων 1883 σ. 4-5).

ΝΙΔΕΡ, Ε. Περὶ χριστιανικοῦ τινος μεσαιωνικοῦ ἀρχαιολογήματος (Ἔστια φ. 379).

SCHLUMBERGER, G. Sceaux byzantins : Le Thème de Cherson et la Bulgarie. Paris, 8^{ον} σ. 19 μτ. πιν.

ΥΑΤΕΡ, ΒΕΡΝ. Die Aja Sophia in Constantinopel (Schorer's Familienblatt τ. IV ἀρ. 21).

ΚΟΙΝΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

BLASS, FR. Ueber die Aussprache im Griechischen. Berlin, 1882. Weidmann. δρ. 3.75. (Βιβλ. ὑπὸ Β. Büchsenhützel ἐν Zeitschrift f. d. Gymnasialwesen. 1883. τ. 37 σ. 115-120. ὑπὸ G. Meyer, ἐν Zts. f. d. österr. Gymnasien. τ. 33 σ. 921-923. ὑπὸ Wilamowitz M. ἐν Deutschen Literaturztg. ἀρ. 14.)

CIARACCIO, M. La lingua greca moderna. Padova, 1882. Sacchetto. (Βιβλ. ὑπὸ Ε. Teza ἐν Cultura τ. IV σ. 351-353).

ΧΑΤΣΙΑΚΗΣ, Γ. Ν. Περὶ τῶν εἰς-ους συνηρημένων τῆς Β' κλίσεως καὶ τῶν εἰς-ος οὐδετέρων ὀνομάτων τῆς Γ' ἐν τῇ νέᾳ ἑλληνικῇ. ἌΘ. 1883. 8^{ον} σ. 15.

— Περὶ φθογγολογικῶν νόμων καὶ τῆς σημασίας αὐτῶν εἰς τὴν σπουδὴν τῆς νέας ἑλληνικῆς. Διατριβὴ ἐπὶ ἐφημερίᾳ. Ἐν ἈΘ. 1883. 8^{ον} σ. 31.

— Ἐπίκρισις τῆς τσακωνικῆς γραμματικῆς τοῦ κ. Μ. Delfner. (Ἐν Πλάτωνι τ. Ε' τεύχ. 3-5).

— Zur Präsonsbildung des Neugriechischen (Ἐν Zeitschrift f. vergl. Sprachforschung. τ. VII σ. 65-82).

— Die altgriechischen feminina auf-ος im Neugriechischen (αὐτ. σ. 82-84).

— Διατὶ δὲν καλλιεργούσιν οἱ νέοι Ἕλληνας τὴν δημόδιον ἑλληνικὴν γλῶσσαν; (Ἔστια φ. 390 392 καὶ 393).

JANNABAKIS, ANT. Deutsch-neugriechisches Handwörterbuch. Unter besonderer Berücksichtigung der neugriechischen Volkssprache bearbeitet von.—Hannover, 1883. Hahn. τ. 1-2. 8^{ον} μικρὸν σ. VIII, 1872. δρ. 10. (Βιβλ. ὑπὸ G. Meyer ἐν Phil. Wochenschr. ἀρ. 23).

KONTOS, Κ. Σ. Γλωσσικαὶ παρατηρήσεις ἀναφερόμεναι εἰς τὴν νέαν ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Ἐν Ἀθήναις, 1882. Α. Κορομηλάς. 8^{ον} σ. 16', 593. δρ. 14. (Βιβλ. ὑπὸ Ε. Miller, ἐν Journal des Savants. Fevr. 1883 σ. 98-106. — ὑπὸ Θ. Δ[ισαδά] ἐν Κλεισὶ ἀρ. 1131-1133, 1135-1145. — ἐν Ἠμέρᾳ ἀρ. 1431-1435. — ὑπὸ Α. Ἱεροκλέους ἐν Στοᾶ ἀρ.)

— Ἐκ τῶν τοῦ Κ. Κόντου γλωσσικῶν παρατηρήσεων (Ἔστια φ. 376).

ΚΟΥΜΑΝΟΥΔΗΣ, ΣΤ. Α. Συναγωγὴ λέξεων ἀθησαυρίστων ἐν τοῖς ἑλληνικοῖς λεξικοῖς. Ἐν ἈΘ. 1883. Α. Κορομηλάς. 8^{ον} σ. 15', 400. δρ. 14.

ΚΟΥΡΗΣ, ΕΛ. ΓΡ. Ἐναίσιμος διατριβὴ περὶ τῆς Τραπεζουντίας διαλέκτου (Πλάτων τ. Ε' σ. 161-168 κς.)

ΚΡΟΥΜΒΑΚΕΡ, Κ.-Β. Περὶ νεοελληνικῆς γλώσσης (Λέων ἀρ. 4172).

LASCARIDES and MYRIANTHEUS, English ancient and modern greek Lexicon. London, 1882 τ. 1-2. 16^{ον} δρ. 37.50. (Βιβλ. Academy ἀρ. 569).

LEGRAND EM. Nouveau dictionnaire grec moderne français contenant les

termes de la langue parlée et de la langue écrite. Paris, 1883, Garnier frères. 16° σ. VIII, 920. (Βέλ. ὑπὸ G. Meyer ἐν Phil. Wochenschr. ἀρ. 23).

ΠΙΟ J. Den oldgræske Udtale af 6, γ og δ, belyst af det nygræste Folkesprogs Udtale. (Ἐν Nordisk Tidsskrift for Filolog. N. Σ. τ. VI τεύχ. 1).
— Nogle Meddelelser om Sprog-og Skoleforhold i Grækenland. 8° σ. 41. (Ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ δανικοῦ περιοδικοῦ Ἡ Νεολαία μας).

ΠΟΛΙΤΗΣ, Ν. Γ. Ἐβλογία (Ἐστία φ. 367).

ΡΙΑΝΓΑΔΕ, Α. R. Die Aussprache des griechischen. 2. Aufl. Leipzig, 1883. Friedrich. (Βέλ. ὑπὸ G. Stier, ἐν Philol. Rundschau ἀρ. 18 σ. 569-571).

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΡΑΦΟΓΝΩΣΙΑ

BORDIER, H. Description des peintures et autres ornements contenus dans les manuscrits grecs de la bibliothèque nationale. Paris, Champion Livraison I. 4° σ. VIII, 120 μτ. εἰκ. 8ρ. 9.

ΛΑΜΠΡΟΣ Σ. Π. Ἐκθέσις πρὸς τὴν βουλὴν τῶν Ἑλλήνων περὶ τῆς εἰς τὸ Ἅγιον Ὅρος ἀποστολῆς αὐτοῦ. Ἐν Ἀθήναις, 1881. (Télfy, Ujgörök irodalmi termékek. 1883 σ. 27 κέ.)

LEHMANN, O. Die tachygraphischen Abkürzungen der griech. Handschriften. Leipzig, 1880. Teubner. (Βέλ. ὑπὸ Ruess ἐν Philol. Rundschau σ. 689-691).

D'ONIDIO, Di alcuni documenti greci e di uno latino dell'Italia meridionale dei secoli XI, XII e VIII. (Archivio storico per le provincie napoletane. Ἔτ. VII τεύχ. 3).

RUSS, FERD. Ueber griechische Tachygraphie. Neuburg a/D. (Schulprogramm) 8° σ. 56 μτ. πιν.

ΑΛΒΑΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΕΘΝΟΛΟΓΙΑ

GEITLER, G. Die albanesischen u. slavischen Schriften. Wien, Hölder. 4° 8ρ. 35.

MEYER, GUST. Ἐν Liter. Centralblatt ἀρ. 9 [Βιβλιογραφία τῆς « Γραμματικῆς τῆς ἀλβανικῆς γλώσσης ὑπὸ Κ. Χριστοφορίδου. Ἐν Κωνστ. 1882 » καὶ τοῦ « Ἀλβανικοῦ ἀλφαβηταρίου ὑπὸ Κουλουριώτου. Ἐν Ἀθήναις 1882 »].

— Ueber Sprache u. Literatur der Albanesen. (Nord u. Süd 1883 Φεβρ. καὶ μετάφρ. ἑλλην. ἐν Κλεισί).

MEYER, G. καὶ KÖHLER, R. Albanische Märchen. (Archiv. f. Lit. Geschichte XII σ. 92-148).

ΣΟΚΟΛΗΣ Σπ. Περὶ Ἡπειροῦ καὶ Ἀλβανίας. Κατ' ἀναφορὰν πρὸς τὸν γεωγραφικὸν πῖνακα τοῦ κ. Δὲ Γουβερνάτη καὶ περὶ Ἀλβανικοῦ Συνοδήσμου (Παρνασσός τ. Ζ' σ. 293-334).

ΜΕΣΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

Ἀπὸ κτίσεως μέχρις ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως

ΑΝΩΝΥΜΟΙ. *Anonymi in Aristotelis categorias paraphrasis*. Ed. Mich. Hayduck. 8° μέγ. σ. IV, 86. (Commentaria in Aristotelem graeca. Edita

consilio et auctoritate academiae litterarum regiae borussicae. Berlin, C. Reimer. τ. XIII μερ. 2).

— Müller, K. K. Eine griechische Schrift über Seekrieg. Zum ersten Mal herausg. u. untersucht. Würzburg, 1882, Stuber. 8° σ. 53 Δρ. 3. (Βέλ. Liter. Centralblatt. 1883, ἀρ. 15.—Zeitschrift f. die österr. Gymnasien. τ. 34 σ. 100 κεφ. ὑπὸ All. Mosbach ἐν Phil. Wochenschrift σ. 778-781).

— Vita SS. Cosmae et Damiani ex codice Leidensi graeco (Analecta Bollandiana. Bruxelles. τ. I. σ. 586-596).

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ. Die Liturgie des Basilii (Der Katholik. N. Σ. ἔτ. 24. Δεζ. ἔτ. 25. Ἰαν. Φεβρ.)

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΒΟΥΡΤΖΗΣ. Μεγάλῃ Ἀγορινάτου καὶ Γεωργίου Βούρτζη λόγοι, νῦν πρῶτον ἐκδιδόμενοι ἐκ χειρογράφου τῆς ἐν Χάλκῃ μονῆς τῆς Θεοτόκου ὑπὸ Γεωργιάδου. Ἐν Ἀθ. 1882 8° σ. 10', 59. 8ρ. 2. (Βέλ. ὑπὸ Π. Παπαγεωργίου ἐν Κλεισί ἀρ. 1134).

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΦΡΑΝΤΖΗΣ. *Angelini, G.* Di un codice greco contenente la Cronaca bizantina di Giorgio Franza (Bibliofilo di Bologna. XIV, 3. 4).

ΔΟΜΝΙΝΟΣ. (Δομνίνου φιλοσόφου ἐγχειρίδιον εἰσαγωγικὸν ἀριθμητικῆς. Πῶς ἐστὶ λόγον ἐκ λόγου ἀφελεῖν). Texte inédit de Dominus de Larisse sur l'arithmétique avec traduction et commentaire, par Ch. Em. Ruelle.—Note sur le texte précédent par J. Dumontier. (Revue de Philologie, τ. VII σ. 82 κεφ.)

ΕΙΡΗΝΗΣ Σεβαστοκρατορίας ἀνέκδοτον πολήμα, ἐκδιδόντος Μ. Γεδεών Ἀθ. 1879. (Télfy, ujjörök irodalmi termékek. σ. 5-6).

ΕΡΜΙΝΕΥΜΑΤΑ. *Krumbacher, Car.* De codicibus quibus Interpretamenta Pseudodositheana nobis tradita sunt. Monachii, 1883 8° σ. 68.

— Eine neue Handschrift der Grammatik des Dositheus und der Interpretamenta Leidensia. 8° (Aus den Sitzungsberichten d. bayer. Akad. d. Wiss. 1883. σ. 193-203).

ΕΥΔΟΚΙΑ. *Gregorovius, F.* Athenais. Lpz. 1882. (Βέλ. ὑπὸ Ch. Dichi ἐν Revue critique 1883. σ. 44-48).

ΕΥΣΕΒΙΟΣ. *Görres, Fr.* Zur Kritik einiger Quellen schriftsteller der römischen Kaiserzeit. III. Zu Eusebius und Aetius Spartianus. (Philologus. τ. XLII σ. 134-140).

— *Meyer, P.* de vita Constantini eusebiana (Festschrift dem Gymnasium zu Moers gewidmet vom Lehrercoll. d. Crefeld).

— *Roos, G.* de Theodoro Clementis et Eusebii compilatore. Halle, Inaug.—Diss. 8° σ. 32.

ΠΕΡΥΧΙΟΣ. *Biographi graeci*, qui ab Hierychio pendent, rec. J. Flach. Berlin, Calvary. 8° μέγ. σ. X, 150. 8ρ. 5.65.

ΘΕΟΔΩΡΙΤΟΣ. Βλ. Ἐδσέλιον (Roos).

— *Bertram, A.* Theodoretii, episcopi Cyrensis, doctrina christologica, quam ex ejus operibus composuit. Hildesheim, Borqmeyer. 8° 8ρ. 3.15.

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΜΟΨΟΥΣΤΙΑΣ. Theodori episcopi Mopsuesteni in Epistolas B. Pauli commentarii. The Latin version with the Greek Fragments. With an

Introduction, Notes, and Indices by H. B. Swete. Cambridge, University Press. τ. 1-2. (Βεβλ. The Athenaeum σ. 665-666).

ΘΕΟΔΩΡΟΣ Ο ΣΤΟΥΔΙΤΗΣ. *Bonnet, Max.* Die Ioueanischen Johannesacten bei Theodoros Studites (Jahrbücher f. protest. Theologie. 1883. τευχ. 3).

ΘΕΟΦΑΝΗΣ. Theophanis chronographia, recensuit de Boor. Lipsiae, Teubner. Vol. I. Textum graecum continens. 8^{ov} μ. δρ. 25.

ΘΕΟΦΙΛΟΣ. *Ferrini, G.* Intorno all'opportunità di una nuova edizione della Parafraasi di Teofilo e intorno alle fonti di questa. 8^{ov} σ. 11. (Estr. dai Rendiconti del R. Istituto Lombardo, adun. del 11 gen. 1883).

ΙΜΕΡΙΟΣ. *Teuber, K.* Quaestiones Himerianae. Breslau, Köhner. δρ. 1.50.

ΙΟΥΛΙΑΝΟΣ. *Cobet,* Spicilegium animadversionum ad Julianum (Mnemosyne τ. X, σ. 428-448).

— *Martha, Const.* Études morales sur l'antiquité. Paris, Hachette. 1883. 12^{ov} σ. VIII, 342. δρ. 3.50. Un chrétien devenu païen.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΓΑΖΑΙΟΣ. Ioannis Gazaei Descriptio tabulae mundi et Anaeronta, rec. E. Abel. Berolini, 1882. Calvary. δρ. 3. (Βεβλ. Phil. Rundschau δρ. 7. σ. 199-203. ὑπό Α. Rzuch).

ΙΩΑΝΝΗΣ ΕΥΧΑΙΤΩΝ. Ioannis Euchariorum metropolitae quae in codice Vaticano graeco 676 supersunt, Johannes Bollig S. I. etc. descripsit, Paulus de Lagarde D. th. et phil. prof. edidit. Göttingen, 1882. Dieterichs Verlag. 4^{ov} σ. XVI, 226. δρ. 12.50. (Βεβλ. ὑπό Σ. II. Λάμπρου ἐν Deutschen Literatur-Zeitung 1883 737-739.—Liter. Centralblatt δρ. 4).

ΙΩΑΝΝΗΣ ΕΠΙΦΑΝΙΟΣ. *Fischer, W.* Studien zur byzantinischen Geschichte. Plaron. I. Jo. Xiphilinus.

ΙΩΑΝΝΗΣ Ο ΣΤΟΒΑΙΟΣ. *Dressler, H.* Zu Stobaeos Anthologion (Neue Jahrbücher f. Philologie u. Pädag. τ. 125 φ. 12).

— *Hense, O.* de Stobaei florilegii excerptis Bruxellensibus. Freiburgi Br. Mohr. 8^{ov} σ. 36. δρ. 3.15. (Βεβλ. Lit. Centralblatt 1883 δρ. 14).

ΙΩΑΝΝΗΣ ΤΖΕΤΖΗΣ. *Vorster, R.* Alkamenes u. die Giebelecompositionen d. Zeustempels in Olympia. Die kunstgeschichtlichen Angaben des Io. Tzetzes u. des Suidas (Rhein. Museum. τ. 38 σ. 421-440).

ΙΩΑΝΝΗΣ Ο ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ. Io. Chrysostomus' ausgewählte Schriften. τ. VI-VII. (Bibliothek der Kirchenväter. Kempten, τομδ. 375-380 πρὸς λ. 50).

— *Ludwig, H.* Der hl. Johannes Chrysostomus in seinem Verhältniss zum byzantinischen Hof. Braunsberg, Heye. δρ. 3.15.

— *Probst,* Die antiochenische Messe nach den Schriften des hl. Johannes Chrysostomus dargestellt (Zeitschrift f. Katholische Theol. ἔτ. VII τευχ. 2).

ΚΩΔΙΞ. Der Codex Theodosianus u. seine Umarbeitung. Herausg. u. mit Anmerkungen versehen v. Ph. Harris v. Harrasowsky. Wien, C. Gerold's Sohn. τ. I δρ. 9.50.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΕΦΑΛΑΞ. *Wollers, P.* De Constantini Cephala anthologia. (Rhein. Museum τ. 38 σ. 97-110).

CORPUS J. Corpus juris Justiniani Institutionum libri quattuor, with introductions, excursus and translation by J. B. Moyle. London, Frowde.

τ. 1-2. 8^{ov} σ. 868 δρ. 31.25. (Βεβλ. Saturday Review. δρ. 1433 σ. 476-477).

— Institutes, with english introduction, translation and notes. By Th. Sanders. 7th edit revised and corrected. London, Longman 8^{ov} σ. 616. δρ. 26.80

ΛΟΡΤΙΝΟΣ. *Cobet,* In Longinum. (Mnemosyne. XI, 2).

ΜΙΧΑΗΛ ΑΚΟΜΙΝΑΤΟΣ. Βλ. Γεώργιος Βούρτζης.

ΜΙΧΑΗΛ Ο ΨΕΛΛΟΣ. *Fischer, W.* Studien zur byz. Geschichte. III. Die Entstehungszeit. . . der Synopsis legum des Mich. Psellus u. der Peira.

— Πανταζίδης, Γ. Διορθώσεις εἰς Μιχαὴλ Ψελλοῦ χρονογραφίαν. Μέρος Β'. Ἄθ. 1883. Τύπ. Σ. Κ. Βλαστοῦ 8^{ov} σ. 28.

ΝΟΝΝΟΣ. Nonni paraphrasis Evang. Johannei ed. A. Scheindler. Lipsiae, 1881. Teubner δρ. 5.15. (Βεβλ. Theol. Literaturzeitung. 1883. σ. 34-37. ὑπό Bertheau).

— *Flach, H.* Noch einmal die tübinger Nonnoshandschrift. (N. Jahrb. f. Philol. u. Pädag. τ. 125. τευχ. 12).

ΠΕΙΡΑ. Βλ. Μιχαὴλ Ψελλός.

ΠΛΑΤΙΝΟΣ. *Bestmann, H. J.* Origenes u. Plotinos. (Zeitschrift f. kirchliche Wissenschaft. 1883 φολ. 4).

ΣΙΜΠΛΙΚΙΟΣ. Commentaria in Aristotelem graeca. Consilio et auctoritate academiae litterarum regiae Borussiae edita. Berlin, Reimer. 4^{ov} τ. IX. Simplicii in Aristotelis physicorum libros quattuor priores commentaria, edidit Herm. Diels. σ. XXXI, 800. δρ. 33.75. τ. XI. Simplicii in libros Aristotelis de anima commentaria, edidit Mich. Hayduck. σ. XIV, 361. δρ. 15. (Βεβλ. Lit. Centralblatt. σ. 787-788).

ΣΟΦΙΑΔΣ. — Βλ. Γεώργιος Τζιτζηγ.

— *Cobet* ἐν Mnemosyne τ. XI.

ΣΟΦΟΝΙΑΣ. Commentaria in Aristotelem graeca. Berlin, Reimer, τ. XIII. μέρ. 1. Sophoniae in libros Aristotelis de anima paraphrasis. Ed. Mich. Hayduck. σ. VIII, 175.

ΣΥΝΕΣΙΟΣ. *Martha, G.* Études morales sur l'antiquité. Paris. 6. Un païen devenu chrétien.

ΣΧΟΛΙΑΣΤΑΙ. — *Glauser, Fr.* De scholiis in Aves Aristophanis compositis. Kiel. 8^{ov} σ. 98.

— *Martin,* Les scolies du manuscrit d'Aristophane à Ravenne, étude et collation. Paris, Thorin. 8^{ov} σ. XXVIII, 231. (Bibliothèque des écoles françaises d'Athènes et de Rome δρ. 27).

— Πετροῦς Ν. Περὶ τῶν παλαιῶν σχολίων Ἀριστοφάνους. (Ἀπόλλων 1883. Α'. σ. 12-13).

— *Hoerschelmann, W.* Scholia Hephastionea altera integra primum edita. Darpot (Stiftungsfeier). 4^{ov} σ. 31. (Βεβλ. Deutsche Literaturzig. δρ. 19).

— *Schöne, A.* In Schol. Hom. II. B. 382. (Hermes τ. XVII σ. 644).

— *Ziegler, Oh.* Zu den Theokritoscholien. ἐν Jahrb. f. Phil. u. Päd. τ. 124 φ. 12.

- ΧΟΡΙΚΙΟΣ. *Pola, K. H. J.* ad Choricis declamationes duas recens editas notulae. (Hermes τ. XVIII τυχ. 2).
- ΧΡΗΜΟΙ. — *Bang*, Bidrag til de sibyllinske Oraklers og den sibyllinske Orakeldigknings Historie i Middelalderen. I. Lactants og Sibyllinorne. Christiania, Dybwad. 8^{ον} σ. 24.
- — Et sibyllinsk orakel fra Middelalderen paa nyt udgivet. 8^{ον} σ. 35.

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

Α'. 1883-1821

- VOIGT, G. Die Wiederbelebung des classischen Alterthums oder das erste Jahrhundert des Humanismus. 2^a έκδ. Berlin, 1880-1881. 2 τ. 8^{ον} (Βιβλ. υπό H. Vast ἐν Revue critique. 1883 σ. 71-72).
- ΑΝΩΝΥΜΟΙ. — *Boinach, Sal.* La description de l'île de Delos par Bondelmonte [καὶ περὶ ἀνεκδότου ἐλληνικῆς μεταφράσεως τοῦ ΠΕ' αἰῶνος]. (Revue archéologique 1883. σ. 75-88.
- *Sorani* gynaeciorum vetus translatio latina, nunc primum edita cum additis Graeci textus reliquiis a Dietzio repartis atque ad ipsam codicem Parisiensem nunc recognitis a Val. Rose. Leipzig, 1882. Teubner 8^{ον} σ. XX, 422 ὄρ. 6. [Κατὰ τὸν ἐκδότην τὸ ὑπὸ τὸ ὄνομα Μοσχίουτος φερόμενον συγγραμμάτων «περὶ γυναικείων παθῶν» εἶναι κακὴ ἐλληνικὴ μετάφρασις, κατὰ τὴν ΠΕ' ἑκατ. γενομένη ἐκ λατινικῆς ἐπιτομῆς τοῦ Ἰλλυνοῦ ἰατροῦ Σορανοῦ]. (Βιβλ. Lit. Centralblatt ὄρ. 24).
- Ἄνω νόμου, ὁ θάνατος τοῦ Πομπηίου δράμα πρωτότυπον εἰς πράξεις ἢ σκηνάς 18. Ἐκδόται ὑπὸ Ἰπ. Πολιτάκη. Ἐν Σύρῳ, 1883 16^{ον} σ. 82. (Κατὰ τὸν ἐκδότην, ἐγγραφή τὸ δράμα τοῦτο ἐν ἀρχῇ τοῦ παρόντος αἰῶνος καὶ ἐδιδάχθη ἐν οἰκογενειακῇ κύκλῳ).
- Διήγησις περὶ Ἀχιλλεύου. — Δόσιος, Ν. Ὁ Ἀχιλλεύς ἐν τῇ δημοδίῳ μεσαιωνικῇ ποιήσει. (Ἐσπερος σ. 354-356).
- ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ Χρηστοθήσια. Ἀθῆν. Α. Κορομηλάς. (Βιβλ. ὑπὸ Eberhard ἐν Deutschen Literaturzeitung ὄρ. 9).
- ΚΟΡΑΪΣ, ΑΔ. Πεντηκονταετηρίς τοῦ θανάτου τοῦ Ἀδαμαντίου Κοραΐ. [Ἀπάνθισμα ἐκ τῶν ἔργων τοῦ Κοραΐ καὶ τῶν περὶ τοῦ Κοραΐ γραφέντων]. (Ἐστία φ. 378).
- ΠΗΓΑΣ, ΜΕΛ. Σακελίων, Γιο. Ἀνέκδοτοι ἐπιστολαὶ Μελετίου τοῦ Πηγᾶ κλπ. (Δελτ. τὸν Ιστ. ἐτ. σ. 31-77).
- ΡΟΥΣΑΝΟΣ, ΠΑΧ. Ἀμπρός, Σ. Π. Ἀνέκδοτος λόγος Παχωμίου τοῦ Ρουσάνου. (Δελτ. Ιστ. ἐτ. σ. 101-112).
- ΧΡΗΣΤΟΠΟΥΛΟΣ ΑΘ. — Ἀνω νόμου, Στ. Α. Ἀνέκδοτον ποίημα Α. Χρηστοπούλου. (Παρνασσός τ. Ζ' σ. 196. Τὸ ποίημα τοῦτο εἶναι ἐκδοθέν ἐν τοῖς ἑλλην. ἀρχαιολογίαι τοῦ Χρ.).

Β'. 1821-1883

- BOLTZ, AUG. Ueberblick der neuesten Literatur in Griechenland. (Magazin f. d. Literatur des In- u. Auslandes ὄρ. 16).

- PETRICK, AL. Ein neugriechisches Trauerspiel. (Blätter f. literar. Unterhaltung. hsg. v. Gottschall. ὄρ. 7).
- ΤΕΛΦΥ, IV. Ujgörög irodalmi termékek. Budapest, 1883 8^{ον} σ. 58 ὄρ. 1). (Ἐκτεκρέσεις αὐτῶν καὶ τῶν ἀλλοδαπῶν ἐπιστολῶν τῆς ἑλληνικῆς ἀκαδημίας. Κιότ. II Szám).

COLLECTION de poèmes néo-helléniques traduits en français sous la direction de M. le Marquis de Queux de Saint-Hilaire. I. ANISTOTE VALAORITIS Poèmes patriotiques traduits pour la première fois en français par J. Blancard avec une notice sur la vie et les œuvres d'Ar. Valaoritis par le Marquis de Queux de Saint-Hilaire. Paris, 1883. Ern. Leroux. 16^{ον} σ. XCI, 204. (Μετάφρασις ἐπιστολῶν Βαλαωρίτου ἐν Ἐστία φ. 392).

- ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΣ, Α. Ι. Ἡ χρυσομαλλοῦσα τῶν Σφακιῶν, ποίημα ἐπικόν καὶ Ἀλκήμητις ὁ Κακοδικιότης τραγωδία εἰς γλώσσαν δημοδίῳ. Ἐν Ἀθήναις, 1883. Τυπ. Κ. Ἀντωνιάδου. 8^{ον} σ. η', 312 ὄρ. 4.
- ΑΠΟΛΑΘΗ Μηνιαῖον περιοδικὸν σύγγραμμα τῆς εὐγενεῖ συμπράξει τῶν παρ' ἡμῖν λογίων ὑπὸ Δ. Κ. Σακελλαροπούλου. Ἐν Πειραιῖ, 4^{ον} μέγα. Ἐτ. Α' ὄρ. 1, Μαΐου 1883. Ἐτῆς. συνδρ. ὄρ. 6, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ ὄρ. 8.
- ΑΤΤΙΚΟΝ ΜΟΥΣΕΙΟΝ. Ἐκδότης Νικ. Γ. Ἰγγλέσης (Μετ' εἰκόνων). Ἐν Ἀθήναις 1883. Μάρτιος-Μαΐος. Εἰς φυλλ. σ. 64. Σπονδρομὴ ἑτησίᾳ ἐν Ἀθήναις ὄρ. 6, ἐν ταῖς ἐπαρχίαις 8 καὶ ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ 10.
- ΒΛΑΒΗΣ ΣΤ. Δ. Ἡ ἀπόλεια τοῦ παιδίου. (Ἀττικὸν μουσεῖον σ. 58-59).
- ΒΙΖΥΤΙΝΟΣ, Γ. Δ. Le peché de ma mère. (La nouvelle Revue).
- Τὸ ἀμάρτημα τῆς μητρός μου. (Ἐστία φ. 380-391).
- ΒΛΑΧΟΣ ΑΓΓ. Σ. Ἡ καθολικὴ μυστικὴ διὰ σφαιριδίων ψηφοφορία ἐν Ἀφρικῇ. (Ἐστία φ. 391).
- ΔΡΑΚΟΥΔΗΣ, Ν. Α. Ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ πατρός μου, ποίημα. (Ἐστία φ. 376).
- ΚΑΜΠΑΣ, Ν. Στίχοι. Ἐν Ἀθήναις, 1880. (Télfy, Ujgör. irodalmi termékek σ. 26-27).
- Κ[ΑΛΗΠΟΡΟΥΛΟΣ, Δ. ΓΡ.] Ὁ Ψαρᾶς, ποίημα. (Ἀπόλλων σ. 16).
- ΚΟΚΚΟΣ, Δ. Ἀποχαιρετισμὸς εἰς τὸν νεκρὸν τοῦ Ἰεμμανουήλ Στρατουδάκη. (Ἀττικὸν μουσεῖον σ. 53).
- ΚΟΡΟΜΗΛΑΣ, Δ. Α. Ὁ μῦθος τῆς Ἀριάδνης, κωμωδία. Ἐν Ἀθήναις 1883. Α. Κορομηλάς, 12^{ον} σ. 58 ὄρ. 2).
- ΜΕΛΙΣΣΕΝΟΣ, ΣΠ. Ἡθικός νόμος. Ἐποποιία. Κερκ. 1879. (Βιβλ. Télfy, Ujgör. irodalmi termékek σ. 12-13).
- ΠΑΛΑΜΑΣ, Κ. Ἰανουάριος, ποίημα. (Ἐστία φ. 366).
- Φεβρουάριος, ποίημα. (Ἐστία φ. 374).
- Τραγούδι τῆς πατρίδος μου. Οἱ στίχοι. (Ἐστία φ. 384).
- ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΑΚΟΠΟΥΛΟΣ, ΕΥΓΑΓ. Ἡ προσδοκία μιᾶς προικῆς, κωμωδία μονόπρακτος. Ἐν Ἀθήναις 1883.
- ΠΑΡΑΣΧΟΣ, ΑΧ. Ἀδάμας ἀπολεσθεῖς (Ἐφημερίς 10 Ἀπριλίου 1883).
- Ἀνυπομονησία. (Ἀττικὸν μουσεῖον σ. 34).

- ΠΕΡΒΑΝΟΓΡΑΦΟΣ Γ. Μιχαήλ ὁ Παλαιολόγος, ἱστορικὸν διήγημα. ("Ἐσπερος φ. 41-50).
 ΠΟΛΕΜΗΣ ΙΩ. Ποιήματα. Ἐν Ἀθήναις, 1883. Τυπ. Ἀσμοδαίου. 8ον σ. 118 ὄρ. 2.
 ΠΡΟΒΕΛΕΡΙΟΣ ΔΡ. Τὸ καράβι τοῦ ποταμοῦ. ("Ἐστία φ. 375).
 ΡΑΤΚΑΒΗΣ, ΚΑ. Ὁ ἐφιέλτης. ("Ἐσπερος τ. 1' σ. 2-4).
 ΡΑΥΤΟΠΟΡΑΟΣ, ΠΕΡ. Ἄνθη καὶ σκιαλ, ποιήματα. Ἐν Ἀθῆν. Τυπ. Ἐνώσεως 12ον.
 ΡΗΓΟΠΟΡΑΟΣ, Α. Νέρων ἐν Κορίνθῳ. Ἐν Ἀθήναις, 1879. (Βιβλ. Telly Ujgöt-
 irodalmi termékek σ. 6 κς).
 ΣΑΡΡΙΔΙΑΝΝΗΣ, Ν. Ὁ νέος Ἐπέκτητος. Ἐν Ἀθήναις, 1883. Τυπ. Ἐνώσεως, 12ον
 τ. I σ. η', 475. II σ. 390 ὄρ. 8.
 ΣΟΥΡΗΣ, Γ. Ποιήματα. Ἐν Ἀθήναις. Τυπ. Ἀδελ. Περρῆ, 8ον τ. I. 1882 σ. 208,
 τ. II 1883 σ. 94 ὄρ. 5.
 — Κανόνια, ποίημα. ("Ἐστία φ. 285).
 — Ὁ Ἰωμῆός ἐφημερίς
 τοῦ τὴν γράφει ὁ Σουρῆς.
 Ἐν Ἀθήναις, 4ον ἄρ. 1-14. Συνδρομὴ ἑτησίᾳ ὄρ. 6 ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ 10.
 ΣΤΡΑΤΟΥΔΑΚΗΣ, (Ἰβμμανουήλ). ("Ἀττικὸν μουσεῖον σ. 51-52).
 — Κάνει;—Πόθος. Ποιήματα ("Ἀπόλλων σ. 15-16).
 ΣΥΝΘΑΙΝΟΣ, Π. Σ. Βέλη. Ἑθνικῶν ποιήσεων σλλογὴ δωδεκάτη. Ἐν Ἀθήναις, 1883.
 Τυπ. Νέων ἰδεῶν, 16ον σ. 200 ὄρ. 2.50.
 ΤΑΥΤΑΛΙΑΔΗΣ, Π. Ὁ γάμος τῆς Λουκίας. ("Ἐσπερος σ. 330-331).
 ΦΕΡΜΗΣ, Π. I. Μῦθος. ("Ἐστία φ. 368).

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΘΙΜΟΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ

- ΔΡΟΣΙΝΗΣ, Γ. ΑΙ Ἀπόκριαι ἐν Ἀθήναις. ("Ἐστία φ. 373).
 — Τρεῖς ἡμέραι ἐν Τήνῳ. ("Ἐστία φ. 380-383).
 ΛΑΜΠΡΟΣ, Μ. Π. Περὶ ἡπειρωτικῶν ἐνεπιγράφων μαστραπάδων. (Παρνασσός Ζ' σ.
 269-273 μετὰ πίνακος).
 ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ, Γ. Ὁ γάμος ἐν Καταφυγίῳ τοῦ Ὀλύμπου. ("Ἐστία φ. 388).
 ΠΑΠΑΧΙΚΟΛΑΟΥ. Τὰ κατὰ τὸν γάμον ἔθιμα ἐν Βουσιῶν τῶν Καλαβρῶτων. (Δελτίον ἱστ.
 ἔτ. σ. 122-123).
 ΠΟΛΙΤΗΣ, Ν. Γ. ΑΙ ἀσθένειαι κατὰ τοὺς μύθους τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. (Δελτίον ἱστ.
 ἑταιρίας Α' σ. 1-30).
 — Μάρτις. ("Ἐστία φ. 377).
 — Ὁ Ἰλιος κατὰ τοὺς δημοῖδας μύθους. Ἀθ. 1882. (Βιβλ. ἐπὶ Moratti ἐν
 Archivio per lo studio delle tradizioni popolari. τ. I τευχ. 2.—ἐπὶ P.
 Decharme ἐν Revue critique. 1883. σ. 123-126.—ἐπὶ Dan. Sanders ἐν
 Magazin f. die Literatur des In. u. Auslandes. ἄρ. 45 σ. 620-624.—ἐπὶ
 Gust. Meyer ἐν Philologischen Wochenschrift 1803 σ. 303-304. Βλ.
 μετάφρασιν τούτου ἐπὶ Ν. Περρῆ ἐν Παλιγγενεσίᾳ ἄρ.—ἐπὶ Elard Hugo Me-
 yer ἐν Deutschen Literaturzeitung 1833 σ. 45-46—Revue archéolo-
 gique. Avr. 1882.—ἐν Ἡμερολογίῳ τῆς Ἀνατολῆς 1883 σ. 323-325.—ἐν
 Iv. Telly, Ujgötög irodalmi Termékek. σ. 22-25.—Academy 1883 σ.
 157-158).

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΚΑΙ ΕΘΝΟΛΟΓΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.

Δωρεαὶ εἰς τὸ Μουσεῖον τῆς ἑταιρίας. — Ὁ κ. Ν. Ἀύ-
 τρας, καλλιτέχνης, ἐνδυμασίαν ψαριανῆς γυναικός. — Ἡ κ. Μαρία
 Δ. Γαλιηνοῦ φέσιον Ἀρκάδος γυναικός χρυσοποίκιλτον, μετὰ χρυσῶν
 θυσάνων· σάλπαν μεταξίνην χρυσοποίκιλτον· μετάξινον γυναικεῖον
 ὑποκάμισον· χρυσοποίκιλτους γυναικείας ἐμβάδας· ἀνδρικὸν κεφαλό-
 δεσμον κρασπεδωτόν· πλεκτὴν μεταξίνην ζώνην· μεταξίνας περι-
 σκελίδας φουστανελλαφόρου τοῦ ἑ' αἰῶνος, καὶ χαλκοῦν νομισμα-
 τόσημον τοῦ Ἑθνικοῦ Πανεπιστημίου. — Ὁ κ. Ν. Γ. Πολίτης
 ἐνδυμασίαν Μεσσηνίας γυναικός, ἥτοι κοντογούνιον χρυσοποίκιλτον
 καὶ ἐσθῆτα σηρικὴν, πρὸς δὲ ὀρειχαλκίνην λυχνίαν τετράμυξον καὶ
 ἀριστεῖον ἀργυροῦν τοῦ ἀγῶνος. — Ὁ κ. Παῦλος Ἀμπρος σφρα-
 γίδα τοῦ ἀρματοῦ Χρήστου Μηλιώτη, φέρουσαν τὴν ἐπιγραφὴν
 ΧΡΗΣΤΟ ΜΗΛΙΩΤΗ καὶ χρονολογίαν 1744. — Ὁ κ. Χ. Π. Κορβίλος,
 ἐν Πάτραις, αὐτὸν ποιμενικὸν τοῦ εἶδους τοῦ καλουμένου Ἰζαμάρα·
 σφραγίδα τοῦ ἀρματοῦ Κοπέλλου· μίαν βενετικὴν γαζέτταν τοῦ
 στόλου καὶ τοῦ Μωρέως· ἑτέραν τῶν νήσων καὶ τοῦ στόλου· δύο χαλκᾶ
 νομίσματα Ἰωάννου τοῦ Ἰζμιακῆ· δύο χαλκᾶ νομίσματα τοῦ Κυβερ-
 νήτου 5 καὶ 10 λεπτῶν· δύο τουρκικὰ ἄσπρα· ἀργυροῦν ἀριστεῖον
 τοῦ ἀγῶνος καὶ χαλκοῦν ἀριστεῖον τῆς Γ' Σεπτεμβρίου. — Ὁ κ.
 Σπυρ. Π. Ἀμπρος τέσσαρας κοντιούνας ἐκ κερκυραϊκῶν πανηγύρεων
 καὶ ἐν λεγόμενον μέτροι μετὰ μολυβδίνου φυλακτοῦ ἐκ τῆς ἐν Κερ-
 κύρα πανηγύρεως τοῦ Παντοκράτορος. — Ὁ κ. Α. Κ. Χούμης πλήρη
 σλλογὴν συμβόλων, ὧν μέχρι ταῦδε ποιοῦνται χρῆσιν ἀντὶ νομισμᾶ-
 των καταστηματαρχαί ἐν Σύρῳ, καὶ χαλκοῦν νομισματοτόσημον κοπὴν
 ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ ναυάρχου Μιαούλη. — Ὁ κ. Α. Ν. Μελετόπου-
 λος, ἐν Πειραιεῖ, σφραγίδα τῆς ἐν Γαληστούρη τῆς Μακεδονίας μονῆς
 τοῦ Προδρόμου (1809)· παλαιὰν πηλίνην χριστιανικὴν μυροθήκην ἐκ
 τῶν καλουμένων ἐὺλογιῶν· λόχνον χαλκοῦν περιέργου κατασκευῆς τοῦ
 ἑ' αἰῶνος πιθανῶς, καὶ σφραγίδα φέρουσαν κεχαραγμένην τὴν εἰκόνα

τοῦ Χριστοῦ. — Ὁ κ. *M. Δ. Καλαποθάκης* τουρκικὸν ὄπλον, ληφθὲν ὑπὸ τοῦ πατρός του κατὰ τὴν ἐν Δηρῶ τῆς Μάνης μάχην τῶν Μανιατῶν καὶ τῶν Ἀράβων τοῦ Ἰμβραήμ. — Ἡ παρὰ τῆ κυρίᾳ *M. Δ. Γαληνοῦ* μένουσα κόρη κ. *Κωνσταντ. Καραγιάννη* ἀργυροῦν περιδέραιον, ἐνθύμιον τῆς μητρός της. — Ἀνώγειος χρυσοῦν σταυρὸν τοῦ Σωτῆρος.

Δωρεαὶ εἰς τὸ Ἀρχεῖον τῆς ἑταιρείας. — Ἡ κ. *Αἰκατερίνη Κορδύλη* τετράτομον χειρόγραφον τοῦ παρόντος αἰῶνος, περιέχον ἅπασαν τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἀκολουθίαν μετὰ τῆς μουσικῆς αὐτῆς κατὰ τὸ σύστημα Πέτρου τοῦ Λαμπαδαρίου. — Ὁ κ. *Σπυρ. Π. Λάμπρος* χειρόγραφον περιέχον ἱστορίαν τῆς Κεφαλληνίας ἀνέκδοτον, ἰταλιστὶ γεγραμμένην ὑπὸ ἀνωνύμου· δεκατρεῖς χαλκογραφίαις ἀγιοραϊτικῶν μονῶν, ἐκ τῶν τοῖς προσκυνηταῖς δωρουμένων εἰς ἀνάμνησιν καὶ ἐκτυπωμένων ἐν αὐτῷ τῷ Ἁγίῳ Ὄρει τὸ ἐπισκεπτήριον Διονυσίου Πύργου τοῦ Θεσσαλοῦ, ἐκτετυπωμένον δι' ἐρυθρῶν χαρακτῆρων ἐπὶ κοινού χάρτου. — Ὁ κ. *Δημ. Παπαγεωργίου* τὸ πρωτότυπον τοῦ προικοσυμφώνου τοῦ γάμου τοῦ Ὀδυσσεῶς Ἀνδρούτσου καὶ προικοσύμφωνον τοῦ Καπετάν Ἀντρίκου, πατρός τοῦ Ὀδυσσεῶς, μετὰ τῆς Ἀκριβῆς Τσαρλαμπᾶ, τῆ 14 Μαρτίου 1786. — Ὁ κ. *Παῦλος Λάμπρος* ἔγγραφον ἐπὶ περγαμινῆς τοῦ 1360 Φιλίππου τοῦ ἐκ Ἐάραντος πρὸς τοὺς Κερκυραίους περὶ τιμαρίων τῆς νήσου· τὸ πρωτότυπον τοῦ ἐν τῷ Π' τόμῳ τῆς Πανδώρας δημοσιευθέντος ἡμερολογίου τῶν ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν διαπραχθεισῶν ὠμοτήτων κατὰ τὸ ἔτος 1821 ἐναντίον τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει Γραικῶν ὁμολογίαν τῆς προσωρινῆς διοικήσεως τῆς Ἑλλάδος ἐκ γροσίων 500· ἐντυπον συγγίλιον τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Καλλινίκου καὶ τῶν συνοδικῶν τοῦ Μαρτίου 1809, παραρμῶν τοὺς ὀρθοδόξους εἰς πίστιν πρὸς τὸν Σουλτάνον· περγαμινῆν τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Κυριλλου, φέρουσαν καὶ τὰς ὑπογραφὰς τῶν συνοδικῶν, περὶ τῆς χορηγίας τοῦ τίτλου μέγας « εἰς τοὺς τῆς πρώτης πεντάδος κληρικούς τῆς μητροπόλεως Ἰωαννίνων » τῷ Ἰανουαρίῳ τοῦ 1634· ἐντυπον συγχωροχάρτιον τοῦ Πατριάρχου Ἱεροσολύμων Χρυσάνθου, ἐπ' ὀνόματι *Χρηστίτης* τινός ἧς τὸ ὄνομα γέγραπται τῇ χειρὶ τῆ 11 Σεπτεμβρίου 1720. — Ὁ κ. *Σέργιος Ραγδάνης* χειρόγραφον βιβλίον τῶν

οἰκοσήμεων τῆς νήσου Ζακύνθου, περιέχον 336 οἰκόσημα κεχρωματισμένα. — Ὁ κ. *Τιμολέων Δ. Ἀμπελάς* συλλογὴν ἔγγράφων καὶ ὑπομνημάτων ἀναφερομένων εἰς τὴν ἐκστρατεῖαν πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς Χίου κατὰ τὴν ἐπανάστασιν· ξυλογραφικὰς εἰκόνας τῆς νήσου Σύρου τοῦ παρελθόντος αἰῶνος καὶ ἔγγραφα περὶ τῆς αὐτῆς νήσου τῶν ἀρχῶν τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος. — Ὁ κ. *Α. Ν. Μελετόπουλος*, ἐν Πειραιεῖ, δύο ἔγγραφα τοῦ ὑγειονομείου Κυθέρων τοῦ 1821 καὶ 1822 καὶ ἐν ὑγειονομικὸν ἐπίσης ἔγγραφον τῆς καγκελλαρίας Ὑδρας, φέρον χρονολογίαν 22 Δεκεμβρίου 1821. — Ὁ κ. *Α. Κ. Χαύνης*, ἐν Σύρῳ, δύο χαρτονομίσματα τοῦ ἐν Πύργῳ τῆς Θήρας ναοῦ τῆς Παναγίας· δύο ἐμπορικὰς συναλλαγματικὰς τῶν ἐτῶν 1817 καὶ 1819· τρία ἰδιωτικὰ ὁμόλογα τῶν ἐτῶν 1816 καὶ 1820, ὧν τὸ ἐν τουρκιστὶ καὶ ἑλληνιστὶ, καὶ ἔγγραφον τῆς κοινότητος Σερίφου τῆς 22 Αὐγούστου 1822. — Ὁ κ. *Γ. Δροσίτης* μικρὸν ἰδιωτικὸν κατὰστιχον ἐσόδων καὶ ἐξόδων τῶν ἐτῶν 1758-1815· ἀπόφασιν τῆς γενικῆς ἀστυνομίας Αἰτωλίας τοῦ ἔτους 1824 καὶ δύο κοινοποιήσεις τοῦ Μουχτάρ πασᾶ πρὸς τοὺς καλλιεργητὰς τῶν κτημάτων αὐτοῦ, τοῦ ἔτους 1817. — Ὁ κ. *Ἰω. Πρωτόδικος* χάρτην τῆς Ἑλλάδος, ἐκδοθέντα τῷ 1855 ὑπὸ Ἰω. Κορωναίου.

Συνδρομαὶ εἰς τὸ ταμεῖον τῆς ἑταιρείας κατὰ τὸ ἔτος 1882. — Θ. Μαυρογορδάτος δρ. 1000. — Α. Συγγρός 500. — Ἰω. Νεγρεπόντης 300. — Σ. Χαρίλαος 250. — Γ. Παρίσης (εἰκοσαετῆ συνδρομὴν) 200. — Ν. Μαραθέας 115. — Μεν. Νεγρεπόντης 100. — Δ. Μ. Καλλιφρονᾶς 50. — Α. Κορδέλλας (πενταετῆ συνδρομὴν) 50. — Πάνος Πίσσας 50. — Ἀδόλφος Πεινέκ 30. — Τιμολέων Φιλήμων 25. — Σπυρ. Π. Λάμπρος 25. — Γεώργιος Βροῦτος 25. — Ν. Ἀξελός 25. — Φωτ. Νέγρης 25. — Χ. Γαρδ. Γρίβας 25. — Ε. Τσίλλερ 25. — Γεώργ. Καλλιγᾶς 25. — Λεων. Δεληγεώργης 25. — Δ. Γ. Μακκᾶς 25. — Δημ. Παπαγεωργίου 25. — Γ. Παχὺς 25. — Πέτρος Καλλιγᾶς 25. — Κ. Ἰσχύμαχος 25. — Κ. Φρεαρίτης 25. — Ι. Γεωργαντᾶς 25. — Ἀρ. Πεινέκ 25. — Δ. Γ. Πάλλης 25. — Ἀρ. Δάλλας 25. — Ν. Καραμάνος 25. — Ν. Γ. Πολίτης 20. — Ἀλ. Ι. Ὀλύμπιος 20. — Μιχ. Π. Λάμπρος 20. — Π. Ἐμ. Γιαννόπουλος 20. — Μιχαήλ Κατσίμπαλης 20. — Γεώργιος Ν. Ματζαβίνος 20. — Π. Πετράκης. — Βικτωρ Μελάς 20. — Γ. Παπαζή-

σης 20. — Γεωρ. Ζέζος 20. — Τιμολέων Ἀμπελάς 15. — Ἀλέξανδρος Παγκαθής 15. — Ν. Μοσχολάκης 12. — Μ. Βρατσάνος 10. — Α. Μηλιαράκης 10. — Ι. Πρωτόδικος 10. — Ι. Ἰζέτζης 10. — Ἀθ. Παπαγεωργίου 10. — Δ. Γρ. Καμπούρογλου 10. — Θ. Μαρίνος 10. — Σ. Κ. Σακελλαρόπουλος 10. — Δαμ. Βορρές 10. — Χαρ. Ἀννίνος 10. — Γ. Δροσίνης 10. — Γ. Κασδόνης 10. — Θ. Κουτούζης 10. — Κ. Ζησίου 10. — Ν. Παπαδόπουλος Ὑδραῖος 10. — Ἄρισ. Κουρτίδης 10. — Μιχ. Ἀντωνόπουλος 10. — Γ. Θανάπουλος 10. — Ἄριστ. Προβελέγιος 10. — Π. Ἀντωνιάδης Λίγειος 10. — Περ. Μπούτος 10. — Παῦλος Καλλιγᾶς 10. — Δημ. Μεταξᾶς 10. — Χ. Βουρδουμπάκης 10. — Γ. Κλάδος 10. — Ν. Μασχάκης 10. — Ν. Τσουχλος 10. — Δ. Α. Κορομηλάς 10. — Νικ. Γεωργιάδης 10. — Μαργ. Εὐαγγελίδης 10. — Θ. Μακρυγιάννης 10. — Κίτσος Μακρυγιάννης 10. — Ἀχιλ. Γέροντας 10. — Δ. Ι. Φέρμπας 10.

Συνδρομαὶ κατὰ τὸ ἔτος 1883. — Ὑπουργεῖον τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως δρ. 2000. — Κωνστ. Ζάππας 1165. — Δῆμος Ἀθηναίων δραχ. 500. — Α. Μουτσόπουλος 50. — Μ. Καλοποθᾶκης 40. — Μ. Γενιέρης 25. — Κ. Κασσαβέτης 25. — Ν. Νέζος 20. — Θεμ. Ἀννίνας 20. — Εὐστ. Παναρόπουλος 15. — Στ. Στεφάνου 15. — Κύριλλος Δέγλερης 15. — Χ. Π. Κορύλλος 10. — Κ. Ν. Σάθας 10. — Γ. Κ. Χούμης 10. — Λεωνίδας Πασγάλης 10.

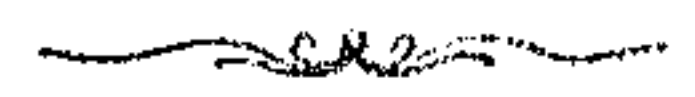
Συνωδῶ τῇ κανονισμῶ ἀνεγράφησαν εὐεργέται μὲν τῆς ἐταιρίας οἱ κκ. Θ. Μαυρογορδάτος, Κωνστ. Ζάππας καὶ τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως, δωρηταὶ δὲ ἡ κυρία Μαρία Δ. Γαλιανοῦ, οἱ κκ. Ἄνδρ. Συγγρός, Ν. Λύττας, Γω. Νεγγεπότης, Ε. Χαράλαος καὶ ὁ Δῆμος Ἀθηναίων.

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΩΝ ΔΙΟΡΘΩΣΙΣ.

Σελις 31, ἐν τῇ βῆτῃ, ἀντὶ: (ε) ἄλλου ἀνάγνωθι: (ε) αὐτοῦ.

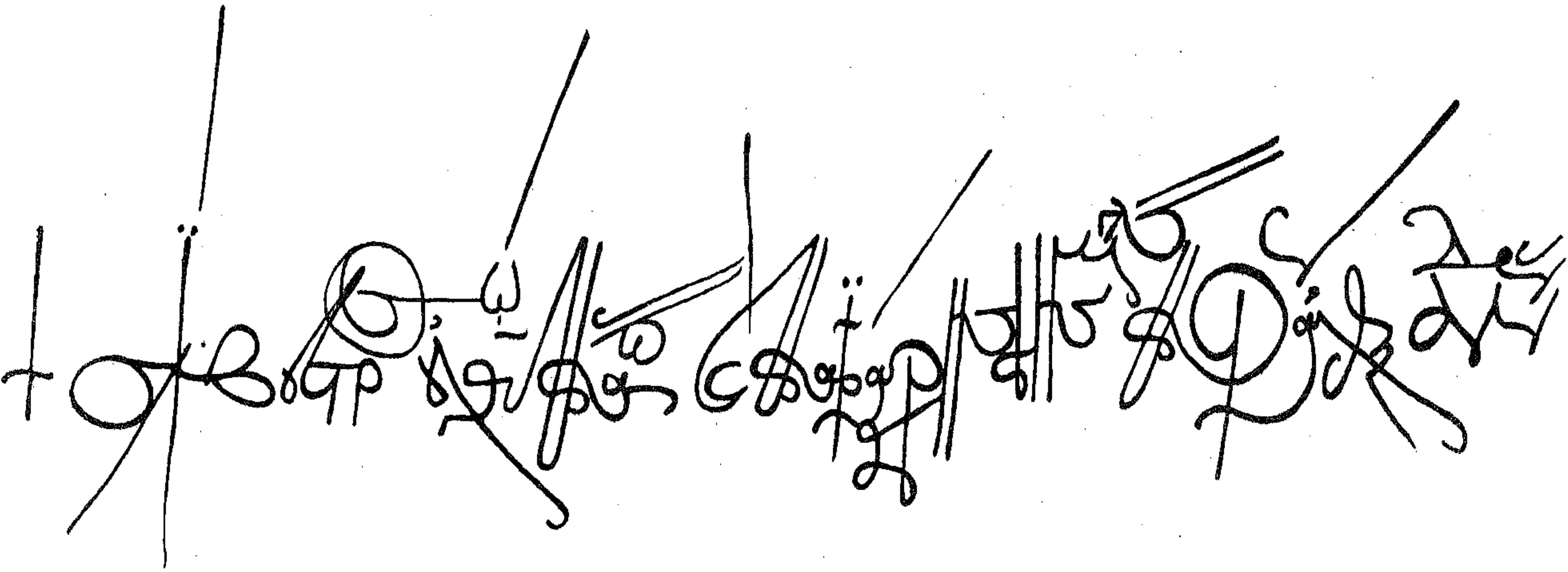
Σελ. 32, στ. 65... 12 ἀν. [ἴδ.ε.	Σελ. 35, στ. 23... ἀνάγ. 740 - 47
" 32, " " 49 " τοῦ	" 49, " 15... " 1384.
" 34, " " 15 " ἀνεπιγράφου	" 65, " 5... " 1590.
" 35, " 42... " σημαίσει 2	

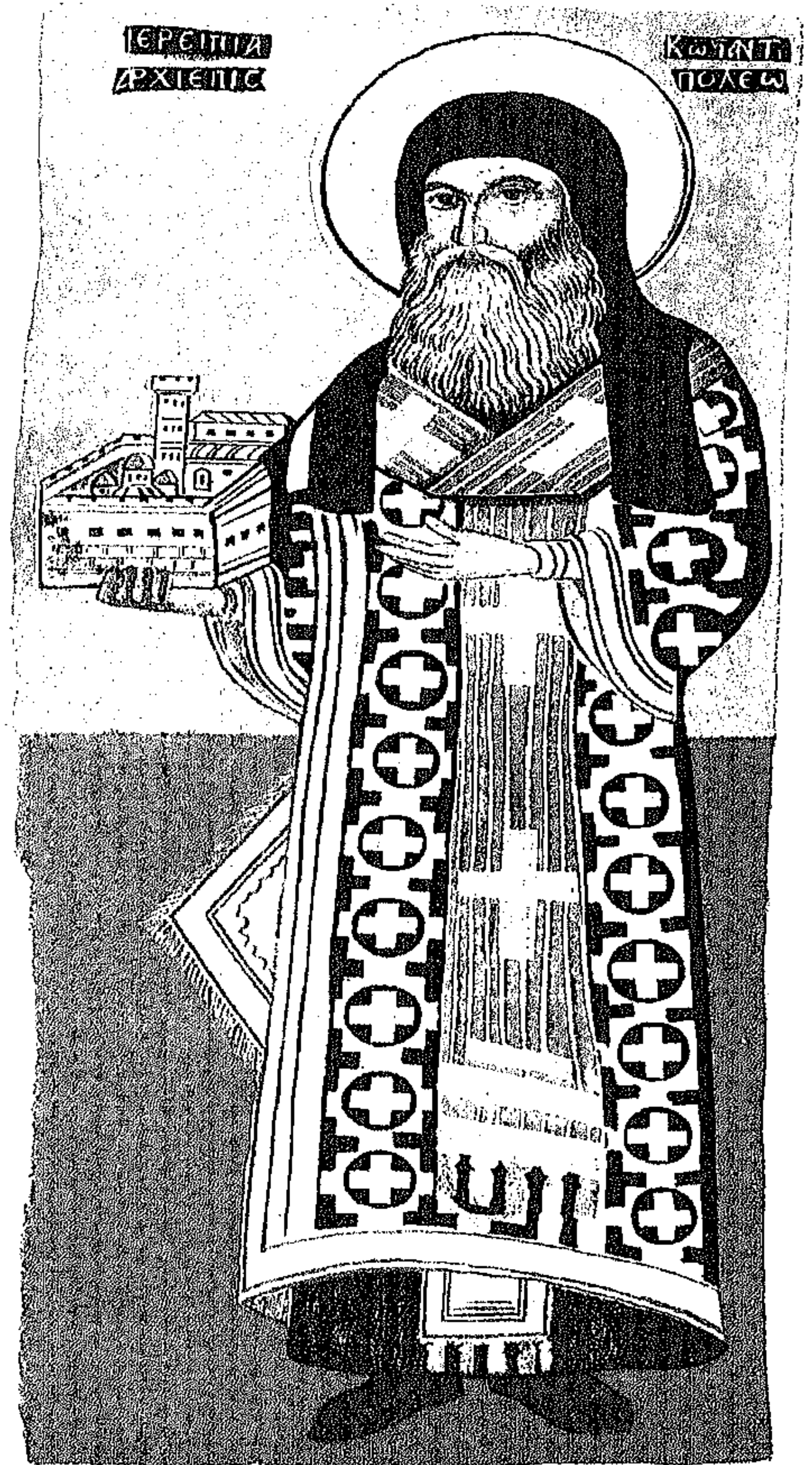
Καὶ κεινὸς τὸ οἶκουμ, ἑθνοῦ Κωνσταντινοπόλεως

~~Ημερομηνία 20/12/1950
 Ο ΕΠΙΜΟΡΦΩΤΗΣ ΤΟΥ ΟΙΚΟΥ ΜΕΝΙΚΟΥ ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΠΑΡΕΔΡΟΥ~~

+ Ἡ ἐρεμὸς ἐγένετο ἡ ἀρχὴ τῆς καταστροφῆς
 ἡμερῶν καὶ οἰκῶν μετὰ τὴν καταστροφὴν

ΑΙΘΟΥΣΑ Κ. ΓΡΟΥΝΑΜΑΝ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ.

ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΜΕΤΑΛΛΙΑ
ΤΗΣ ΕΠΙΤΑΝΗΣΟΥ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΡΙΝΗΣ
ΤΩΝ ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ ΠΑΡΑ ΤΩΝ ΑΓΓΛΩΝ ΚΑΤΟΧΗΣ

ΥΠΟ

Π. ΛΑΜΠΡΟΥ.

(Πίν. Β'-Ι').

Α'.

ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΜΕΤΑΛΛΙΑ ΤΗΣ ΕΠΙΤΑΝΗΣΟΥ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ.

Κυριεύσαντες οι Τούρκοι την Κωνσταντινούπολιν δὲν ἐβράδυναν νὰ ὑποτάξωσιν ὑπὸ τὸν σιδηροῦν αὐτῶν ζυγὸν καὶ πάσας τὰς λοιπὰς ἐπαρχίας τοῦ βυζαντινοῦ κράτους. Ἐκ δὲ τῶν Φράγκων κατακτητῶν τῶν ἰδρυσάντων τὴν ἐξουσίαν αὐτῶν ἐν Ἀνατολῇ μόνοι οἱ Ἑνετοὶ ἠδυνήθησαν ν' ἀντιστῶσι πλείοτερον, ἀλλὰ καὶ οὗτοι, καίπερ ἠρωϊκῶς ἀμυνόμενοι, ἠναγκάσθησαν ἐν τέλει ν' ἀπολέσωσι τὰς ἑαυτῶν κτήσεις. Κατὰ τὸ ἔτος 1571 κατέκτησαν οἱ Τούρκοι τὴν Κύπρον, τῷ δὲ 1669 μετὰ εἴκοσι καὶ πέντε ἐτῶν ἀδιαλείπτους καὶ αἱματηροὺς πολέμους ἠδυνήθησαν νὰ ἐκπορθήσωσι καὶ τὴν ἠρωϊκὴν Κρήτην. Αἱ δὲ ἑπτὰ νῆσοι τοῦ Ἰονίου πελάγους μετὰ τῶν παραρτημάτων αὐτῶν εἶναι τὰ μόνα μέρη τῆς Ἑλλάδος ἃτινα δὲν συμμετέσχον τῆς γενικῆς τοῦ ἔθνους τύχης ὑποτασσόμενα εἰς τὸν τουρκικὸν ζυγόν, ἀλλὰ διέμειναν μέχρι τέλους τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ὑπὸ τοὺς ὄνυχας τοῦ λέοντος τῆς Ἑνετίας. Προωρισμένον δὲ ἦτο ἵνα αἱ νῆσοι αὗται προοιωνίσωνται κατὰ τὴν ἑναρξίν τοῦ παρόντος αἰῶνος τὴν ἀναγέννησιν τοῦ ἐλληνικοῦ ἔθνους.

Αἱ νέαι ιδέαι αἵτινες ἀνερριπίσθησαν εἰς τὸν κόσμον διὰ τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως κατεθορύβησαν τὰ κράτη τῆς Εὐρώπης καὶ διαφοροὶ ἡγεμόνες συσπειρούμενοι ἤρξαντο ἀντιπράττοντες κατὰ τῆς Γαλλ-

λίας. Ἐν δὲ τῷ γενικῷ ἐκείνῳ ἐξερθεισμῷ ἡ Ἐνετία ἔκρινε συμφερότερον νὰ διατηρήσῃ αὐστηρὰν οὐδετερότητα ἐλπίζουσα διὰ τοιαύτης πολιτικῆς νὰ διασωθῇ. Ἀλλ' οἱ Γάλλοι ἔχοντες ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Βοναπάρτην διέβησαν τὰς Ἄλπεις καὶ νικήσαντες τὰ ἐχθρικά στρατεύματα κατέκτησαν τὴν Λομβαρδίαν καὶ εἰσέβαλον εἰς τὴν ἐνετικὴν ἐπικράτειαν. Τότε δὲ οἱ διευθύνοντες τὰς τύχας τῆς γηραιᾶς καὶ ἄλλοτε ἐνδόξου ἀριστοκρατίας ἐξύπνησαν ἐκ τοῦ ληθαργίου καὶ ἤρξαντο λαμβάνοντες ἔκτακτα μέτρα πρὸς σωτηρίαν τῆς πρωτεύουσας. Ὁ Βοναπάρτης ἐν τούτοις ἀφοῦ ἐνίκησε τοὺς στρατοὺς τῆς Αὐστρίας ἔστρεψε τὰς δυνάμεις αὐτοῦ κατὰ τῆς Ἐνετίας καὶ δὲν ἐβράδυνε νὰ ἐμφανισθῇ πρὸ αὐτῆς. Ἡ Ἐνετία εἶχεν ἔτι ἀρκούσας στρατιωτικὰς καὶ ναυτικὰς δυνάμεις καὶ ἠδύνατο ν' ἀντιστῇ ἐπὶ μακρὸν χρόνον, ἀλλ' οἱ Ἐνετοὶ εἶχον ἐκφραλισθῆ καὶ διεφθαρμένοι ὄντες εἰς τὸ ἔπακρον δὲν ἠδύνατο νὰ διαπράξωσι γενναῖόν τι. Ἐπὶ ταῖς προτάσεις τοῦ Βοναπάρτου περὶ καταργήσεως τοῦ ἀρχαίου πολιτεύματος καὶ ἰδρύσεως δημοκρατικῆς κυβερνήσεως ὁ δόγης Μανίνος συνεκάλεσε τὸ μέγα συμβούλιον ὅπως συζητήσῃ ἂν ἔπρεπε ν' ἀντιστῶσιν ἢ νὰ παραδεχθῶσι τὰς ὑποβληθείσας προτάσεις· συνελθόντος δὲ τοῦ συμβουλίου τὴν 12 Μαΐου 1797 ἀπεφασίσθη διὰ ψήφων 512 κατὰ 20 ἢ κατ'ἀργησις τῆς Ἐνετικῆς ἀνεξαρτησίας. Ἡ Ἐνετία λοιπὸν ἠττηθεῖσα καὶ ἀφοπλισθεῖσα ἀφ' ἑαυτῆς κατελήφθη ὑπὸ 4000 Γάλλων οἵτινες φυτεύσαντες τὸ δένδρον τῆς ἐλευθερίας καὶ καύσαντες ἐνώπιον αὐτοῦ τὰ σήματα τῆς παλαιᾶς κυβερνήσεως ἐγκατέστησαν τὴν νέαν προσιρινὴν κυβέρνησιν.

Καθ' ὃν χρόνον διεδραματίζοντο ἐν Ἐνετίᾳ τὰ συμβάντα ταῦτα, διετέλει ἐν Κερκύρᾳ γενικὸς προνοητῆς τῶν νήσων καὶ τῶν ἐν τῇ ἀπέναντι ξηρᾷ πόλεων Βουθρωτοῦ, Πάργης, Βονίτσας καὶ Πρεβέζης ὁ Κάρολος Λυρήλιος Βιδμαν, ὅστις στερούμενος ἀπὸ πολλοῦ χρημάτων τε καὶ πολεμοφοδίων κατέφυγεν εἰς τὸ ἔλεος τῶν πολιτῶν, ἐξαιτούμενος δάνεια χορηγηθέντα αὐτῷ ὑπὸ τῶν κοινοτήτων τῶν νήσων καὶ διαφόρων ιδιωτῶν. Ἀλλ' εἰς τὰς παρουσιαζομένας ἀνάγκας δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπαρκέσῃ τὰ συλλεχθέντα ποσὰ καὶ ὁ δυστυχῆς Βιδμαν οὐδεμίαν λαμβάνων βοήθειαν παρὰ τῆς Ἐνετικῆς Ἐρρουσίας πρὸς τὰς ἀλλεπαλλήλους αἰτήσεις αὐτοῦ, παρὰ μόνης τῆς θείας προνοίας προσεδόκα ἀντιληψιν πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς Κερκύρας. Ἐνῶ δὲ ἡ θέσις τοῦ Ἐνετοῦ προνοητοῦ ἦτο τοσοῦτον ἀπελπιστικῆ, ὁ Βοναπάρτης

διωργάνιζε μετ' ἄκρας μυστικότητος τὴν κατάκτησιν τῶν νήσων καὶ τὴν σύλληψιν τῶν ἐν Κερκύρᾳ σταθμευόντων ἐνετικῶν πλοίων. Τῇ δὲ 28 Ἰουνίου 1797 στόλος συγκείμενος ἐξ ἐνετικῶν καὶ γαλλικῶν πλοίων κομίζων 1500 Γάλλους στρατιώτας ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στρατηγοῦ Γεντίλη προσωρμίσθη εἰς τὸν λιμένα τῆς Κερκύρας, τῇ δ' ἐπιούσῃ ἐτοιχοκολλήθη προκήρυξις τοῦ Γάλλου στρατηγοῦ δι' ἧς ἀνηγγέλλετο ὅτι ἀντὶ τῆς πεσοῦσης ὀλιγαρχίας ἐχορηγοῦντο εἰς τὸν Ἴόνιον λαὸν τὰ ὑπὸ τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως διακηρυχθέντα δικαιώματα, ἐλευθερία, ἰσότης καὶ ἀδελφότης.

Ὁ στρατὸς ἀπεβιβάσθη παιανίζούσης τῆς μουσικῆς, ὁ δὲ λαὸς ὑπεδέχθη αὐτὸν μετ' ἐπευφημιῶν, ἀκράτου ἐνθουσιασμοῦ καὶ γενικῆς κρούσεως τῶν κωδῶνων τῶν ἐκκλησιῶν· τὸν αὐτὸν δ' ἐνθουσιασμὸν καὶ τὴν αὐτὴν πρὸς τοὺς Γάλλους δεξιῶσιν ἐπεδείξαντο καὶ οἱ κάτοικοι τῶν λοιπῶν νήσων. Ἐγκαθιδρύθη δ' ἐν Κερκύρᾳ καὶ ταῖς λοιπαῖς νήσοις μετὰ πομπῆς ἢ δημοκρατία, ἐφυτεύθη τὸ δένδρον τῆς ἐλευθερίας διὰ τελέσεως πολυειδῶν πανηγύρεων, ἀνυψώθη ἐν τοῖς φρουρίοις ἢ τρίχρους σημαία, κατεβιβάσθησαν δὲ αἱ σημαῖαι τοῦ ἁγίου Μάρκου αἵτινες μετὰ τῆς χρυσῆς βίβλου ἐν ἧ κατεγράφοντο οἱ εὐγενεῖς ἐκῆσαν ἀνευφημοῦντος τοῦ λαοῦ καὶ τέλος κατεστράφησαν μετὰ περιφρονήσεως τὰ σύμβολα τῆς πρώην κυβερνήσεως. Μετ' οὐ πολὺ διὰ τῆς συνθήκης τῆς συνομολογηθείσης ἐν Καμποφορμῶ τῇ 17 Ὀκτωβρίου 1797 αἱ Ἴόνιοι νῆσοι μετὰ τοῦ Βουθρωτοῦ, τῆς Βονίτσας καὶ πασῶν τῶν περὶ τὴν Ἰππειρον κτήσεων τῆς Ἐνετίας παραδίδοντο εἰς τὴν πλήρη κυριαρχίαν τῆς γαλλικῆς δημοκρατίας.

Αἱ νῆσοι γενόμεναι κτήσεις γαλλικῆς διηρέθησαν εἰς τρεῖς νομοὺς, ἐφηρμόσθη δ' ἐν αὐταῖς τὸ γαλλικὸν πολίτευμα, ἐβελτιώθησαν οἱ διάφοροι κλάδοι τῆς ὑπηρεσίας καὶ ἰδίως ὁ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως, συσταθέντων δημοσίων προκαταρκτικῶν σχολείων, βιβλιοθήκης, στρατιωτικῆς σχολῆς καὶ τυπογραφίας. Ἀλλ' ἡ περὶ ἐσωτερικῆς βελτιώσεως καὶ διοργανώσεως μέριμνα τῶν Γάλλων ἐμελλε νὰ τραπῇ βραδύτερον εἰς τὴν διὰ τῶν ὀπλων ὑπεράσπισιν αὐτῶν. Κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ ἐπομένου ἔτους 1798 συναφθείσης συμμαχίας μεταξὺ Τουρκίας καὶ Ρωσίας εἰς ἣν εἶτα προσεχώρησε καὶ ἡ Ἀγγλία, αἱ δυνάμεις αὐταὶ ἐκήρυξαν τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Γάλλων. Στόλος δὲ ρωσοτουρκικὸς κατῆλθεν ἐξ Ἑλλησπόντου ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ ὑποναυάρχου Οὐσ-

σακώφ και τοῦ Κατήρ-μπει· ἐνεργοῦντες δ' οὗτοι ἐν ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ κατὰ τῶν ἀθέων Γάλλων, φέροντες τὴν ἐγκύκλιον ἣν διαταγὴ τῆς Ὀθωμανικῆς Πύλης ἐξέδωκεν ὁ Πατριάρχης Γρηγόριος Ε' και ὑποσχόμενοι τοῖς Ἑπτανησίοις κυβέρνησιν ἐλευθέραν και ἀνεξάρτηταν, ἀνεστάτωσαν τοὺς κατοίκους τῶν νήσων τυχόντες παρ' αὐτοῖς ἐνθουσιώδους ὑποδοχῆς. Ὁ συμμαχικὸς στόλος ἐκυρίευσε κατὰ πρῶτον τῇ 22 Σεπτεμβρίου τὰ Κύθηρα, μετὰ ἓνα δὲ μῆνα τὴν Ζάκυνθον και μετ' ὀλίγας ἡμέρας τὴν Κεφαλληνίαν και Ἰθάκην, ἐν τέλει δὲ και τὴν Λευκάδα τῇ 17 Νοεμβρίου. Ἐν δὲ τῷ μεταξύ εἶχον κυριευθῆ ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ ὅτε Βουθρωτὸς και ἡ Πρέβεζα, οἱ δὲ κάτοικοι τῆς Πάργης μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν Γάλλων εἶχον τεθῆ ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Ρωσίας.

Ἄλλ' ἂν εὐκόλως ἐκυριεύθησαν αἱ ἄλλαι νῆσοι, δυσχερῆς ἀπέβαιναν ἡ ὑποταγὴ τῆς Κερκύρας, ἔνθα και στρατὸς πολὺς ὑπῆρχε και τὰ φρούρια ἦσαν ὄχυρά. Τῇ 5 Νοεμβρίου ἐνεφανίσθησαν ἐν Κερκύρα ἑπτὰ πλοῖα, τῇ δὲ 19 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἔφθασεν ἐκ Λευκάδος και σύμπας ὁ λοιπὸς συμμαχικὸς στόλος. Οἱ σύμμαχοι καταλαβόντες διαφόρους περὶ τὴν πόλιν ἐπικαίρους θέσεις περιεχάρωνσαν και ἐξώπλισαν αὐτάς, στρατολογήσαντες δὲ πολλοὺς χωρικοὺς Κερκυραίους και ἐνισχυθέντες ὑπὸ ἑξ ἑκατομμυρίων Ἀλβανῶν ἀφιχθέντων ἐξ Ἰπείρου διωργάνισαν τακτικῶς τὴν πολιορκίαν και ἤρξαντο τῆς κατὰ τῶν Γάλλων ἐπιθέσεως. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν οἱ Γάλλοι οὐ μόνον καρτερικῶς ἀνθίσταντο, ἀλλὰ και ἐπετίθεντο κατὰ τῶν πολιορκούντων αὐτοὺς, εἰς ἀπραξίαν μακρὰν καταδικάζοντες τὸν Οὐσσακῶφ. Ἄλλ' ὅτε ἀφιχθέντος τοῦ Ἀγγλοῦ μοιράρχου Στούαρτ και ὑποδείξαντος ὅτι ἔπρεπε νὰ κυριευθῆ τὸ ἐν τῷ λιμένι νησίδιον τοῦ Βίδου, ἐκυριεύθη τοῦτο μετὰ γενναίαν ἀντίστασιν και αἱματώδη μάχην κατὰ τε θάλασσαν και κατὰ ξηρὰν, τότε οἱ ἐν τῇ πόλει Γάλλοι, ἀπηυδνημένοι ἤδη ἐκ τῶν δεινοπαθημάτων μακρῆς πολιορκίας και ἐστέρημένοι ζωοτροφῶν, παρέδωκαν διὰ συνθήκης τὰ ὄπλα τοῖς συμμάχοις τῇ 25 Φεβρουαρίου 1799 και μετὰ δύο ἡμέρας ἀνεχώρησαν, ἀπερχόμενοι διὰ πλοίων ἐμπορικῶν, συνοδευομένων ὑπὸ ρωσικῆς κορβέτας, εἰς Τουλῶνα. Οὕτω δ' ἐτελείωσεν ἡ ἐπὶ τῶν Ἰονίων νήσων κυριαρχία τῆς Γαλλίας διαρκέσασα μῆνας εἰκοσιν.

Ἐν τῇ συλλογῇ μου εὑρηται ἀργυροῦν μετάλλιον οὗτινος παρατίθηναι ἐνταῦθα τὸ ἀπεικόνισμα.

Ἄλλ' ἀγνοῶ ἂν τὸ μετάλλιον τοῦτο κατεσκευάσθη ἐπὶ Γάλλων ἢ ἐπὶ Ρώσων και ἐν τίνι περιστάσει και ἂν τὸ ἐν λόγῳ μετάλλιον ἐδόθη εἰς ἓν μόνον πρόσωπον ἢ κατεσκευάσθησαν περισσότερα διανεμηθέντα εἰς πολλοὺς.

Πρὸς διαίωνισιν δὲ τοῦ γεγονότος τῆς παραδόσεως τῆς Κερκύρας εἰς τὰ συμμαχικὰ στρατεύματα οἱ Κεφαλλῆνες ἔκοψαν τῷ 1800 διὰ τὸν Οὐσσακῶφ τὸ ἐξῆς μετάλλιον.

1. ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΣΚΚΑΚΩΦ ΑΡΧΙΝΑΥΑΡΧΟΣ ΡΣC-CIACIAC ΑΡΙΣΤΟΣ ΕΥCΕΒΗC. Προτομὴ τοῦ Οὐσσακῶφ πρὸς δεξιὰ, κάτωθι δὲ 1800.

Ὁπ. ΠΑCΣΩΝ ΤΩΝ ΙΩΝΙΩΝ ΝΙCΩΝ CΩΤΗΡΙ ΚΕΦΑΛΗΝΙΑ. Οἱ παραθαλάσσιοι προμαχῶνες τοῦ παλαιοῦ φρουρίου τῆς Κερκύρας ἐν οἷς φαίνεται και ἡ ἐνοῦσα αὐτοὺς μετὰ τῆς πόλεως γέφυρα και τὸ ἐν τῷ λιμένι νησίδιον τοῦ Βίδου. Μεταξὺ δὲ τοῦ νησιδίου και τοῦ φρουρίου δύο τουρκικὰ πλοῖα, ἐκεῖθεν δὲ τοῦ Βίδου πέντε ἄλλα ρωσικὰ πλοῖα και ἓν τουρκικόν.

Τοῦ μεταλλίου τούτου ἐν μὲν χρυσοῦν προσεφέρθη εἰς τὸν Οὐσσακῶφ, ἀργυρᾶ δὲ εἰς τοὺς πλοιάρχους τῶν ρωσικῶν πλοίων. Ὁ δὲ τερ

χνίτης ὁ χαράξας τὰς σφραγίδας εἶναι ὁ ἐξ Ἀργουστολίου χρυσοχόος Κωνσταντῖνος Βούρβαχης, πάππος τοῦ ἐν Γαλλίᾳ διαπρέψαντος στρατηγοῦ.

Ἐν τῇ ἐμῇ συλλογῇ κέκτημαι τὸ μέταλλιον τοῦτο ἀργυροῦν.

Εἰς τὸν Οὐσσακῶφ προσεφέρθη κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος καὶ ὑπὸ τῶν Ἰθακησίων ἕτερον χρυσοῦν μέταλλιον οὐ ἔπεται ἢ περιγραφῆ.

2. Ὁ Ὀδυσσεὺς ὄρθιος πρὸς ἀριστερὰ φέρων θώρακα καὶ ξίφος καὶ φορῶν περικεφαλαίαν, κρατῶν δὲ τῇ ἀριστερᾷ ἀσπίδα καὶ λόγχην. Ἄνωθε δ' αὐτοῦ ΟΔΥΣΣΕΥΣ.

Ὅπ. Περιθώριον ἐξ ἀνθεμίων ἀπολήγον κάτω εἰς κεφαλὴν λέοντος· ἐν αὐτῷ δ' ἐπιγραφή κατὰ πέντε στίχους, χωριζομένους διὰ γραμμῶν ὀριζοντείων

Ἡ συντετμημένη καὶ γριφώδης αὕτη ἐπιγραφή ἥς πανομοιότυπον βλέπει ὁ ἀναγνώστης ἐν τῷ οἰκείῳ πίνακι, δεῖον ν' ἀναγνωσθῆ, νομίζω, ὡς ἔπεται.

ΚΛΕΟΣ ΙΘΑΚΗΣΙΩΝ ΙΠΕΥ
ΘΕΟΔΩΡΕ ΟΥΣΑΚΟΦ
ΔΕΞΕ ΔΩΡΟΝ ΔΕΙΓΜΑ
ΕΥΣΕΒΕΙΑΣ ΗΜΟΝ
ΑΩ (1800).

Διὰ τὸ μέταλλιον τοῦτο δὲν ἐχαράχθησαν σφραγίδες ἐπὶ χάλυθος, ἀλλὰ κατασκευάσθη τοῦτο ἐκ δύο ἐλασμάτων τορευτῶν· ὁ δὲ κατασκευάσας αὐτὸ ἦτο Ἰθακήσιός τις χρυσοχόος, ὀνομαζόμενος Ἰσανέτος Ἀρσένης ἢ Λυσιδίκας. Ἐν τῇ ἐμῇ συλλογῇ ἔχω ἔκτυπόν τι τοῦ πρωτοτύπου ἐκ μαλύβδου.

Καταλαβόντων δὲ τῶν Γάσων καὶ Γούρκων τὰς νήσους καὶ τῶν πραγμάτων ἀποκαταστηθέντων καθιδρύθη προσωρινὴ κυβέρνησις ἥς πρόεδρος ὤρισθη ὁ Ἄγγελος Ὀριος· ἐξελέχθη δὲ καὶ δωδεκαμελὴς πρεσβεία ὅπως ἐνεργήσῃ καὶ διαπραγματευθῆ περὶ τῶν συμφερόντων τῆς πολιτείας παρὰ ταῖς ἀύλας τῆς Πετροπόλεως καὶ Κωνσταντι-

νουπόλεως. Ἡ πρεσβεία αὕτη πορευθεῖσα εἰς Κωνσταντινούπολιν παρέδωκε τῷ Σουλτάνῳ ἔγγραφον δι' οὗ ἐζήτην νὰ ἀναγνωρισθῆ ἡ Ἰόνιος πολιτεία ὡς πολιτεία ἐλευθέρα, ὁμοσπονδιακὴ, ὀλοσχερῆς καὶ ἀνεξάρτητος, ἀσφαλιζομένη δὲ καὶ προστατευομένη ἀδιακρίτως παρὰ πασῶν τῶν Δυνάμεων τῆς Εὐρώπης. Μετὰ πολυχρονίους δὲ συζητήσεις, προτάσεις καὶ ἀντιρρήσεις μεταξὺ τῶν δύο αὐτῶν συνετάχθη καὶ ὑπεγράφη ἐν Κωνσταντινουπόλει τῇ 21 Μαρτίου 1800 ἢ περὶ τῆς πολιτικῆς ὑπάρξεως τῆς Ἑπτανήσου συνθήκη καθ' ἣν αἱ Ἰόνιοι νῆσοι ἐμελλον ν' ἀποτελῶσι μίαν καὶ τὴν αὐτὴν πολιτείαν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῆς Ὀθωμανικῆς Πύλης, ἐγγυωμένου τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ρωσίας περὶ τοῦ ὀλοσχεροῦς τῆς πολιτείας καὶ τῆς διατηρήσεως τοῦ συντάγματος. Ἐμελλε δὲ ν' ἀπολαμβάνῃ κατὰ πάντα τῶν δικαιωμάτων καὶ προνομίων τῆς πόλεως Ραγούζης ἐνῶ ἡ Πρέβεζα, Βόνιτσα καὶ Βουθρωτὸς παρεχωροῦντο εἰς τὴν κυριαρχίαν τῆς Ὑψηλῆς Πύλης.

Οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρέσβεις τῶν Ἰονίων νήσων Ἀντώνιος Μαρίας Καποδίστριας καὶ Νικόλαος Σιγοῦρος Δεσίλλας παρὰ τὴν δοθεῖσαν αὐτοῖς ἐντολὴν ὑπὸ τῆς Γερουσίας καὶ ἄνευ τῆς συμπράξεως τῶν ἐν Πετροπόλει συναδέλφων αὐτῶν συνέταξαν αὐθαίρετως τὸ σύνταγμα, ἐπὶ βάσει ὀλιγαρχικῶν βασιζόμενον καὶ ἐπαναφέρον τὰ πρότερον ἐπὶ Γάλλων καταργηθέντα προνόμια τοῦ Ἀρχοντολογίου. Οἱ ἄνδρες οὗτοι, προσκεκολλημένοι ὄντες εἰς τὸ παρελθὸν οὐδ' ἐν τῇ σημαίᾳ ἐδέχθησαν νὰ τεθῆ ὁ παρά τινων προταθεὶς φοῖνιξ ὡς σύμβολον ἔθνικῆς ἀναγεννήσεως καὶ προάγγελος τῆς ἀναστάσεως τοῦ ὄλου ἔθνους, ἀλλὰ διετήρησαν τὸν πτερωτὸν λέοντα τῆς Ἑνετίας κρατοῦντα διὰ τοῦ δεξιοῦ ἐμπροσθίου ποδὸς τὸ εὐαγγέλιον μετὰ ἐπτὰ βελῶν ἄπερ προσετέθησαν ὡς σύμβολον τῆς Ἑπτανησίου ὁμοσπονδίας.

Τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει συνταχθὲν σύνταγμα ἐπεκυρώθη ὑπὸ τῶν δύο αὐτοκρατόρων, ὁ δὲ πρόεδρος τῆς Γερουσίας Σ. Θεοτόκης ἀνήγγειλεν ἐπισήμως διὰ προκηρύξεως τῆς 26 Δεκεμβρίου 1800 τὴν ἀφίξιν τῶν πρέσβων, ἐντεταλμένων καὶ παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ συντάγματος. Οἱ πρέσβεις ἐν πομπῇ καὶ μεγαλοπρεπεῖ συνοδίχ' ἐπορεύθησαν εἰς τὴν Γερουσίαν, ὁ δὲ γραμματεὺς τῆς πρεσβείας Λύγουστίνος Καποδίστριας ἔφερεν ἐπὶ ἀργυροῦ δίσκου τὸ τε σύνταγμα καὶ τὴν συνθήκην καὶ ἐνεχείρισεν αὐτὰ εἰς τὸν ἐπὶ θρόνου καθήμενον πρόεδρον τῆς Πολιτείας. Ἀναγνωσθέντος δὲ ἐν τῇ Γερουσίᾳ τοῦ συν-

τάγματος κατεβιβάσθησαν ἐκ τῶν φρουρίων μετὰ τῆς ἀνηκούσης τιμῆς αἰ ρωσικαὶ καὶ τουρκικαὶ σημαῖαι καὶ ἀνυψώθη ἡ Ἑπτάνησος, χρο-
τούντων τῶν τηλεβόλων, ὁ δὲ λαὸς ἑξάλλος ἐκ τῆς χαρᾶς ἀνευφήμει
καὶ ἀνέπεμπε τὰς εὐχαριστίας του πρὸς τὸν Ὑψιστον. Αἱ μικραὶ νῆσοι
τοῦ Ἰονίου πελάγους μετὰ πολλῶν αἰῶνων δουλείαν συνηνωμέναι δι'
ὁμοσπονδιακῶν δεσμῶν ἐπαρουσίασαν ἐπὶ τῆς σκηνῆς τοῦ κόσμου τὸ
πρῶτον αὐτόνομον ἑλληνικὸν κράτος, καταλαβοῦσαι θέσιν ἐν τῇ με-
γάλῃ οἰκογενεῖα τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν. Ἡ Ἑπτάνησος πολιτεία,
εὐλογηθεῖσα ὑπὸ τοῦ ποιμενάρχου τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς ἐκκλη-
σίας καὶ χαιρετισθεῖσα ὑπὸ πάντων τῶν Ἑλλήνων προοικονίζετο τὴν
μετ' ὀλίγα ἔτη σύστασιν εὐρυτέρου καὶ ἀνεξαρτήτου ἑλληνικοῦ κρά-
τους, μεθ' οὗ ἔμελλον νὰ συνενωθῶσι καὶ αἱ τὴν πολιτείαν ἐκείνην
ἀποτελέσασαι νῆσοι.

Ἀλλὰ ἡ ὑποτέλεια τῆς πολιτείας εἰς τὴν Τουρκίαν καὶ τὸ προνο-
μοῦχον σύνταγμα ταχέως ἐψύχραναν τὸν ἐνθουσιασμὸν τῶν Ἑπτα-
νησίων, ἡ δὲ κορυφωθεῖσα δυσμένεια ἐξερράγη εἰς στάσεις ἐν τε Κερ-
κύρα, Κεφαλληνίᾳ, Ζακύνθῳ καὶ Κυθήροις, καθ' ἃς διεπράχθησαν
φόνοι λεηλασίαι καὶ ἀντεκδικήσεις φρικώδεις. Πρὸς καθησύχασιν δὲ
τοῦ ἐν Κεφαλληνίᾳ ἐμφυλίου πολέμου ὁ πρόεδρος Σ. Θεοτόκης ἀπέ-
στειλεν ἐκ Κερκύρας ἐν σύνταγμα στρατιωτῶν ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ
συνταγματάρχου Νικολάου Πιέρη ὅστις μετὰ πεισματώδη ἀψιμαχίαν
γενομένην τῇ 3 Ἰουνίου 1801 κατενίκησε τοὺς στασιαστὰς καὶ ἀπο-
κατέστησε τὴν τάξιν. Ἐπὶ δὲ τῇ περιστάσει ταύτῃ αἱ Κεφαλλῆνες
ἔκοψαν τὸ ἐπόμενον μετάλλιον.

**3. Εἰς τὴν ἀνδρείαν καὶ γαιναιωτῆτα Κεφαλλη-
νία εὐγνωσμών:** Τεῖχον ὀχυρώματος μετὰ ὑψηλοῦ πύργου ἐν ᾧ πύλη
ἠνεωγμένη, ἄνωθι δὲ τοῦ πύργου δύο συνημμέναι χεῖρες καὶ σταυρός.

Ὅπ. ΠΡΩΤΗ ΕΝΔΟΞΟΣ ΠΡΑΞΙΣ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΟΚΡΑΤΟ-
ΡΙΚΩΝ ΑΡΜΑΤΩ. 3 18Ν. Ὁ πτερωτὸς λέων τοῦ ἁγίου Μάρκου
ιστάμενος πρὸς δεξιὰ ἐπὶ βάσεως ἐν ᾗ 1801, κρατῶν δὲ διὰ τοῦ ἐμ-
προσθίου ἀριστεροῦ ἀνυψωμένου ποδὸς τὸ εὐαγγέλιον μετὰ τῶν ἐπτὰ
βελῶν. Ἀνωθι τοῦ εὐαγγελίου πινακίδιον ἐν ᾗ 1800, τὸ ἔτος τῆς
συστάσεως τῆς πολιτείας.

Τὸ μετάλλιον τοῦτο ἐδόθη χρυσοῦν μὲν εἰς τὸν συνταγματάρχην
Πιέρην, ἀργυροῦν δὲ διενεμήθη εἰς τοὺς λοιποὺς ἀξιωματικούς. Τὸ
δοθὲν εἰς τὸν Πιέρην χρυσοῦν μετάλλιον πωληθὲν ἐν Κερκύρα πρὸ τριά-
κοντα καὶ πέντε ἐτῶν ἀντὶ μόνῃς τῆς ἀξίας τοῦ χρυσοῦ ἀνελύθη καὶ
ἀπωλέσθη διὰ παντὸς, ἐκ δὲ τοῦ πρωτοτύπου ἐλήφθη ἔκτυπον ἐπὶ μο-
λύβδου ὅπερ κατέχω ἐν τῇ ἐμῇ συλλογῇ.

Αἱ δύο συνημμέναι χεῖρες μετὰ τοῦ σταυροῦ εἶναι τὸ ἔμβλημα τοῦ
τῶν Φραγκισκανῶν μοναχῶν Τάγματος οὗ τινος ὁ ἰδρυτὴς ἅγιος Φρα-
γκίσκος ὁ ἐξ Ἀσσισίου (Assisi) μεταβαίνων εἰς Συρίαν καὶ Αἴγυπτον
κατὰ τὸ ἔτος 1219 διέβη ἐκ Κεφαλληνίας καὶ ἀφῆκεν εἰκόνα τινὰ τῆς
Θεοτόκου. Μετὰ ταῦτα δ' ἐκτίσθη εἰς τὸ μεσημβρινὸν μέρος τῆς νήσου
μοναστήριον σωζόμενον μέχρι τοῦ νῦν, ἡ δὲ θέσις ἐν ᾗ κεῖται ἐκ τῆς
πατρίδος τοῦ ἁγίου Φραγκίσκου καλεῖται Σίσια. Ἐκ δὲ τοῦ μοναστη-
ρίου τούτου ὅπερ διὰ τὴν ἀρχαιότητα κατέστη ἐπίσημον καὶ περιεῖχε
πολλοὺς μοναχοὺς, τὸ ἔμβλημα τοῦ Τάγματος ἐπὶ Ἐνετοκρατίας ἐγέν-
ετο ἔμβλημα τῆς Κεφαλληνίας καὶ ἦτο ἐν χρήσει μέχρι τῆς ἀρχῆς
τοῦ παρόντος αἰῶνος (1).

(1) Περὶ τῆς μονῆς ταύτης ἐν τῇ ἀνεκδότῃ ἱστορίᾳ τῆς Κεφαλληνίας τῇ γραφίσει ἰτα-
λιστῶν πρὸ ἑβδομήκοντα καὶ ἐπέκεινα ἐτῶν ὑπὸ Μ. Πηνιατόρου ἀναφέρονται τὰ ἑξῆς:

« Κατ' ἀρχαίαν τινὰ παράδοσιν ἀπαντιωμένην ἐν τοῖς βιβλίοις τοῖς ἐν τῷ ἡμετέρῳ Ἀρ-
χειοφυλακείῳ σωζομένοις ὁ ἅγιος Φραγκίσκος ὁ ἐξ Ἀσσισίου περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 13^{ου}
αἰῶνος ἀφίκετο ἐν ταύτῃ τῇ νήσῳ καὶ κατέλιπεν εἰκόνα τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου.

» Τὸ ὄνομα ὑπερφέρει ἡ μονὴ ἡ ἐγερθεῖσα εἰς τὸ μέρος ἐνθα κατὰ τὴν παράδοσιν ὁ
ἅγιος ἀπεβιβάσθη, ἡ ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἐξάρτησις τῆς μονῆς ταύτης ἐκ τῆς δικαιοδοσίας
τοῦ Τάγματος τῶν Ἑλλασσύνων ἀδελφῶν, ἡ ἐκ Κρήτης προέλευσις τοῦ Τάγματος τῶν
Φραγκισκανῶν, τὸ ἔμβλημα τῆς τε πύλεως καὶ τῆς Κοινότητος ἡμῶν, ὃν ὅμοιον μὲν τῷ
ἐμβλήματι τοῦ Τάγματος ἐκείνου (ταυτέστι παριστάνον δύο συνημμένας χεῖρας μετὰ
σταυροῦ ἐν τῇ μέσῳ), ἔτι δὲ καὶ νῦν ὑπάρχον ἐπὶ τῆς κυρίας προσόψεως τοῦ κωδωνα-
στασίου τῆς μονῆς τῶν Σισίων καὶ ἐπὶ τῆς τοῦ δημοσίου ὑραλογίου εἰς καὶ ἐπὶ τῆς εἰ-
σοδοῦ τῆς οἰκίας ἐν ᾗ συνείρχοντο οἱ πρόκριτοι, τὸ κανονικὸν καὶ συμμετρικὸν τοῦ κτι-
ρίου, ταῦτα πάντα καθιστῶσι πιθανὴν τὴν ἀνωτέρω μνησθεῖσαν παράδοσιν. Οἱ Ἕλληνες
μοναχοὶ ἐγκατεστάθησαν ἐν τῇ μονῇ ταύτῃ ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ νὰ τὴν ἀναδείξωσι πλου-
σιωτέραν καὶ λυτρώσωσιν αὐτὴν ἀπὸ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν ληστῶν.

» Κατ' ἀρχὰς ἡ μονὴ διετέλεσεν ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς κυβερνήσεως. Στέφανος ὁ Παλ-
λαδάς πρωτοπαππᾶς τῆς Κρήτης, τῷ 1676, ὑπῆρξεν ὁ τελευταῖος κατέχων αὐτήν. Μετὰ
δὲ τὴν ὑπὸ πειρατῶν λήστευσιν τῆς μονῆς ἡ Κοινότης κατώρθωσε ν' ἀνατεθῇ εἰς αὐτὴν
ἢ τε προστασία καὶ ἡ διαχείρισις τῆς αὐτῆς μονῆς, ἡ δὲ κυβέρνησις διετήρησε μόνον τὸ
δικαίωμα τοῦ κανονίζεσθαι τὴν κατὰ τὴν ἐπέτειον τῆς ἑορτῆς τοῦ ἁγίου Μάρκου εἰς τὸ φρού-
ριον τοῦ ἁγίου Γεωργίου μεταφορὰν τῶν ἱερῶν εἰκόνων καὶ τὴν ἀπόδοσιν αὐτῶν.»

Ἡ Γερουσία τῆς Ἑπτανήσου πολιτείας, καίπερ παλαιούσα πρὸς τοσαύτας δυσχερείας, ἐννοοῦσα ὅπόσον τιμωρὸς εἶναι τὸ δικαίωμα τῆς νομισματοκοπίας, ἐν τοῖς πρώτοις ἐφρόντισε περὶ συστάσεως νομισματοκοπείου, ὡς ἐξέχεται ἐκ τοῦ παρατιθεμένου ἐνταῦθα Δεσπίσματος τῆς 5 Σεπτεμβρίου 1801.

Τὸ Δεσπίσμα τοῦτο τῆς Ἑπτανησίου Γερουσίας συνετάχθη ἰταλιστῶν, ἐξ αὐτοῦ δ' ἐγένετο ἢ εἰς τὴν ἑλληνικὴν μετάφρασιν, ἀμφότερα δ' ἐδημοσιεύθησαν διὰ τοῦ τύπου καὶ ἐτοιχοκολλήθησαν. Καὶ τὸ μὲν ἰταλικὸν πρωτότυπον ἔχει ὡς ἐξῆς κατὰ πιστὴν ἀντιγραφὴν ἐκ τοῦ ἐντύπου φύλλου.

Noi Spiridion Giorgio Co: Teotochi Principe, e Preside dell' Eccellentissimo Senato della Settinsulare Repubblica Commendatore dell' Ordine Sovrano di San Giovanni di Gerusalemme.

Nella libera marcia di questo riconosciuto, indipendente Federativo Governo, nell'esercizio perenne dei diritti tutti, e prerogative di Sua Sovranità conformemente ad ogni altro, si trovò necessario per ogni massima di politica, di decoro, ed utilità pubblica, e Nazionale un provvedimento assoluto per una Fonderia di Monete proprio, collo Stemma della Repubblica, il cui corso sia generale in tutto lo Stato, ed ovunque, a comodo particolare, ed a suffragio della pubblica Economia.

In ogni stabilimento di tal natura ne' Governi tutti si procede da piccioli principi per giungere a maggiori, così gli Stati fioriscono, così si sostentano e si garantiscono dagli insulti delle combinazioni Politiche, così accorrono pronti alle providenze del momento, a quelle della comune tranquillità, e sicurezza.

Il Governo Federativo della Settinsulare Repubblica incessante nelle sue applicazioni in rinvenir i fonti che conducono a sodi vantaggi non trascurò l'annunciato argomento della Fonderia di Monete.

Esse son già in qualche parte coniate nel primiero effettivo Metallo di Rame, queste si faranno vedere tantosto per circular in questa, e nelle altre Piazze della Repubblica.

L'interesse pubblico non si risparmiò però all'interesse particolare. Queste Monete hanno il loro intrinseco valore, il metallo n' è puro, e corrisponde al numero che cadauna moneta porta nella sua marca: cioè d' Una, di Cinque, e Dieci Gazzette.

Con queste si permutterà ogni compra di Generi, di Vituarie, di Merci, nonchè ogni Moneta d' Argento o d' Oro a norma del loro natural corso. Non sarà lecito a chi che sia quindi minorarne il prezzo, e giacchè studiarono zelanti soggetti alla loro pura, identica formazione, si ordina risolutamente il loro ricevimento a cadaun Mercadante, Doganiere, Cambista, e Venditore, sotto la comminativa di Tallari Venticinque da versarsi in cassa pubblica per la prima volta, e di maggiori pene in caso di recidiva; amando però piuttosto il Governo che tutti i buoni Cittadini pronti corrispondano alle paterne sue cure.

Dal Senato in Corfù li 5 Settembre 1801 S.V.

SPIRIDION GEORGIO TEOTOCCHI.

Alvise Corner. Seg. in 7. ma.

Nella Stamperia di Corfù l'anno MDCCCI.

Καὶ τοιοῦτο μὲν τὸ ἰταλικὸν κείμενον. Ἄλλ' ἵνα ὁ ἀναγνώστης ἴδῃ τὴν κατάστασιν εἰς ἣν εὕρισκετο ἡ ἡμετέρα γλῶσσα ἐν Ἑπτανήσῳ τὴν ἀρχὴν τοῦ καθ' ἡμᾶς αἰῶνος ἀναγκαῖον θεωροῦμεν νὰ παραθέσωμεν καὶ πιστὸν ἀντίγραφον τῆς ἑλληνικῆς μεταφράσεως οἷα ἐτυπώθη, τηρουμένης πιστῆς τῆς τε ὀρθογραφίας, τῶν πνευμάτων καὶ τῶν τόνων,

Ἡμῆς Σπυριδων Γεωργεος Κω. Γεοτοκης Πρὺνηψ, καὶ Πρῶ-
δρος τοῦ Ἰφύλωτάτου Σαινάτου τοῖς Ἐπτάνυσου Πωλιτίας,
Κομαιντατόρος τᾶς Ἰπαῖρ τάξοις τοῦ Ἁγιοῦ Ἰωάννου τῶν
Ἱαιροσολύμων.

Εἰς τῷ ἐλεύθειρο κύνημα ἔτουτοῖς τοῖς ἔγνωρισμαῖνις, ἀνιποτακτι-
κοῖς, ἐνομαινικοῖς Κυβαῖρνισοῖς, εἰς τὸ τραῖζυμον ἀκολουθου ἄλλων
τῶν δυρήτων, καὶ δικαιολογύματα τοῖς Μαιγαλιωτιτόστις, ὄμωτις εἰς
κάθαι ἄλλιν, ἔβραῖθι ἀναγγαῖα, διὰ κάθαι φροντύδας πολιτικοῖς, τυ-
μιτικοῖς, καὶ σύμφαιρου δυρωσιού, καὶ τοῦ Ἰαῖνου, μύαν πρόβλαιψιν
ταιλιοτικοῖν, διὰ ἕναν τοπωλόγιον, ἤγουν Ἰκοδωμίν Ἄσπρον ἔδικόν-
τις, μαὶ τὸ τύπον τοῖς Ρεπουμπλικας, τὸ τραῖζυμον τὸν ὄπιῶν νὰ ἤ-
σῆν γαινικός εἰς ὄλλιν τοῖν Κυβαῖρνισοῖν, καὶ ὄλλουθαιν, εἰς ὄφαῖλιαν
τοῦ καθαινός, καὶ εἰς βοῖθιαν τοῖς Διμωσίας Ἰκονωμικοῖς

Εἰς κάθαι σύστιγμα τοιοῦτοῖς τάξοις, εἰς ταῖς Κυβαῖρνισοῖς ὄλλαις
πράτεται ἀπὸ μικραῖς ἀρχαῖς, διὰ νὰ φιάσουν εἰς μεγάλαις, οὔτος ο
Πολιτιαῖς αὐξάνουν, ἔτζι διακρατῶνται, καὶ φυλάγονται ἀπὸ ταῖς ἄ-
τοπίες τῶν συμβαιθικόν Πωλιτικόν, ἔτζι τραῖζουν ἔτυμαις εἰς ταῖς
πρόβλαιψαις τοῖς στυγμοῖς, εἰς ἔκύναις τοῖς γαινικοῖς Ἱαιχίαις, καὶ
φύλαξοις.

Οἱ Κυβαῖρνισοῖς ἐνομαινικοῖς τοῖς Ἐπτάνυσου Πωλιτίας, ἀταλλιοθι
εἰς ταῖς ἔδικαστις φροντύδαις, διὰ νὰ ἔβροι τοῦς τρόπους, ὅπου νὰ
φαῖρουν ταπυνὰ σύμφαιρα δαῖν ἀστόχυσαι τοῖν ἀνοίρημαῖνιν Ἰπό-
θαισιν, τοῖς Ἰκοδωμῖς τῶν ἄσπρον.

Ἄυτὰ ἤσῆν εἰς κάπιον μαῖρος ἰκοδομισμαῖνα εἰς τοῖν πρῶην στάσ-
σιν τοῦ χαλκόματος, αὐτὰ θαῖλι φαναροθούν τ' ὄγλιγορόταιρον, διὰ
νὰ τραῖζουν εἰς τοῦτοιν, καὶ εἰς ταῖς ὄλλαις πωλιτιαῖς τοῖς Ρεπουμ-
πλικας.

Τῷ δυρόσιον ἦνταιρέσαι, δὲν ἔδιαφυλάχθι, διὰ τὸ ἦνταιρέσαι τοῦ
καθ' ἑνός. Ἄυτὰ τὰ ἄσπρα ἔχουν τὸ σιστῶ ἀξιασμῶντους, τὸ χάλ-
κομα σόζεται καθαρὸ, καὶ συνομυλιεται εἰς τὸ νοῦμαιρο ὅπου ὁ καθ'
ἕνας φαῖρνι εἰς τὸν τύπον του: ἤγουν ἀπὸ μύαν, ἀπὸ πένται καὶ δαῖκα
γαζέταις.

Μαὶ αὐτὰ θαῖλοι ἀνταλλάγεται κάθαι ἀγορὰ πραγμάτου, ζωθρο-

φιον, πᾶν ἄλλο, ὅσον δαῖ κάθαι Μοναῖδα Ἄσιμαῖνα, οἱ χρυσοῖ, κατὰ
τὸ ἔδικόν τις ἠδιστικό τραῖζυμον. Δαῖν θαῖλι ἦσαι εἰς ἄδιαν τοῦ κα-
ναινός ὅπου νὰ ἤσῆν, νὰ μηκρύνου τὸ παζάρυτους, καὶ ἔστοντας νὰ
ἐπροσμάχυσαν ζυλῶδοι Ἰποκύμαινα εἰς τὴν ξάσταιριν, καὶ σιστῆν
Ἰκοδομήντους, δυορήζεται ταιλιοτικά, τοῖν ἔδικήντους παιριλαθοῖν,
τοῦ κάθαι πραγματευτοῦ, Ἰποκυμαῖνου τοῖς Δογανᾶς, ἄλαξοῖς Ἄ-
σπρων, καὶ πουλιτοῖς κάθαι πραγμάτου, ὑποκύμαινος ὁ παρύκουος
εἰς τὴν πυνοῖν Γαλλαρόν ἠκόσι πένται, νὰ ἀφιερώνονται εἰς τὴν δυ-
μῶσιάν Κάσσα διὰ τοῖν πρῶτιν βολλάν, καὶ εἰς μεγαλόταταις πυ-
ναῖς, ἔαν πύπτουν εἰς δεύταιρον; ἀγαπόντας μάλιστα καλιόταιρα οἱ
Κυβαῖρνισοῖς, ὅτι οἱ καλλοῖ πολλύταις, τ' ὄγλήγορον νὰ δῶσουν ἐναῖρ-
γισοῖν, εἰς ταῖς πατρικέστις ἔπυμαῖλιες

Ἐδόθι ἐκ τοῦ Σενάτου εἰς Κορφοῦς στᾶς 5 Σεπταμβριοῦ 1801 Ε,Π.

Σπυριδων Γεώργιος Θεοτόκης.

Ἄλοῖζιος Κορναῖρ Σαιγρ. εἰς Ἐσδωμ.

Τὸ δὲ νομισματοκοπεῖον, περὶ οὗ τὸ ἀνωτέρω θέσπισμα συνεστάθη
ἐν τῇ προαστείῳ τῆς Κερκύρας Γαρίτσα, ἐκόπησαν δὲ μόνον νομι-
σματα χαλκᾶ μιᾶς, πέντε καὶ δέκα γαζετῶν, ὧν ἔπεται ἡ περιγραφὴ.

4. ΣΠΤΑΝΗΣΟΣ ΠΟΛΙΤΣΙΑ * (sic) Προτομὴ ἀντωπὸς τοῦ
πτερωτοῦ λέοντος τοῦ ἀγίου Μάρκου, ἔχοντος ἐν τῇ κεφαλῇ στεφά-
νην, κρατοῦντος δὲ διὰ τῶν ἐμπροσθίων ποδῶν τὸ Ἐὐαγγέλιον μετὰ
ἑπτὰ βελῶν, αἰνιττομένων τὰς ὀμοσπόνδους νήσους.

Ἄπ. Ἐν τρισὶ στίχοις 10

GAZZETE

1801

ἐντὸς κύκλου ἐξ ὠσειδῶν σφαιριδίων.

Χαλκός. Ζυγίζει γραμμάρια 17, 129.

5. ΕΠΤΑΝΗΣΟΣ * ΠΟΛΙΤΕΙΑ * Προτομὴ ἀντωπὸς τοῦ πτε-
ρωτοῦ λέοντος τοῦ ἀγίου Μάρκου ὡς ἐν τῷ προηγουμένῳ νομίσματι.

"Οπ. Ἐν τρισὶ στίχοις - 10 -

ΓΑΖΕΤΑΙΣ

1801

ἐντὸς κύκλου ἐξ ὠσειδῶν σφαιριδίων.

Χαλκός. Ζυγίζει γραμμ. 36, 121.

6. ΕΠΤΑΝΗΣΟΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑ * Προτομὴ ἀντιπὸς τοῦ πτερωτοῦ λέοντος τοῦ ἁγίου Μάρκου ὡς ἐν τοῖς προηγουμένοις νομισμασιν.

"Οπ. Ἐν τρισὶ στίχοις - 5 -

GAZZETE

* 1081 * (sic)

ἐντὸς κύκλου ἐξ ὠσειδῶν σφαιριδίων.

Χαλκός. Ζυγίζει γραμμ. 23, 236.

7. ΕΠΤΑΝΗΣΟΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑ * Προτομὴ ἀντιπὸς τοῦ πτερωτοῦ λέοντος τοῦ ἁγίου Μάρκου ὡς ἐν τοῖς προηγουμένοις νομισμασιν.

"Οπ. Ἐν τρισὶ στίχοις * 5 *

ΓΑΖΕΤΑΙΣ

- 1801 -

ἐντὸς κύκλου ἐξ ὠσειδῶν σφαιριδίων.

Χαλκός. Ζυγίζει γραμμ. 22, 822.

8. ΕΠΙΑΝΗΣΟΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑ * Προτομὴ ἀντιπὸς τοῦ πτερωτοῦ λέοντος τοῦ ἁγίου Μάρκου ὡς ἐν τοῖς προηγουμένοις νομισμασιν.

"Οπ. Ἐν τρισὶ στίχοις - 1 -

ΓΑΖΕΤΑ

1801 -

ἐντὸς κύκλου ἐξ ὠσειδῶν σφαιριδίων.

Χαλκός. Ζυγίζει γραμμ. 3, 855.

9. ΕΠΤΑΝΗΣΟΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑ * Προτομὴ ἀντιπὸς τοῦ πτερωτοῦ λέοντος τοῦ ἁγίου Μάρκου.

"Οπ. Ἐν τρισὶ στίχοις - 1 -

ΓΑΖΕΤΑ

- 1801

ἐντὸς κύκλου ἐξ ὠσειδῶν σφαιριδίων.

Χαλκός. Ζυγίζει γραμμ. 5, 589.

10. ΕΠΤΑΝΗΣΟΣ * ΠΟΛΙΤΕΙΑ * Προτομὴ ἀντιπὸς τοῦ πτερωτοῦ λέοντος τοῦ ἁγίου Μάρκου.

"Οπ. Ἐν τρισὶ στίχοις * 1 *

ΓΑΖΕΤΑ

* 1801 *

*

ἐντὸς κύκλου ἐξ ὠσειδῶν σφαιριδίων.

Χαλκός. Ζυγίζει γραμμ. 5, 278.

Ἐν τῷ ὑπ' ἀριθμὸν 4 νομισματι ὁ ἀριθμὸς τῆς ἀξίας δὲν εἶναι εὐκρινής, τὸ δὲ νόμισμα τοῦτο εἶναι τόσῳ σπάνιον ὥστε οὐδέποτε ἔτυχε νὰ ἴδω δεῦτερον κομμάτιον ἐκ τῆς αὐτῆς σφραγίδος, ὅπως ἐξακριβώσω ἂν ἦναι ἐκ 10 ἢ 5 γαζετῶν. Φαίνεται δ' ἐν τούτοις ὅτι εἶναι μᾶλλον 10. Ἄλλ' ἐπειδὴ ὁ σταθμὸς αὐτοῦ εἶναι ἐλάσσων καὶ τῶν ἐκ 5 γαζετῶν, ἢ δὲ ἐπιγραφὴ ἐσφαλμένη εἰκάζω ὅτι εἶναι δοκίμιον καὶ ὅτι τῆς σφραγίδος ταύτης δὲν ἐγένετο χρῆσις ὅπως κοπῶσι νομίσματα πρὸς κυκλοφορίαν.

"Ὅπως ἐν τῇ σημαίᾳ τῆς Ἐπτανήσου πολιτείας καθιερώθη ὡς σύμβολον ὁ πτερωτὸς λέων τοῦ ἁγίου Μάρκου τῆς Ἐνετίας, οὕτω καὶ ἐν ταῖς νομίμασι διετηρήθη τὸ αὐτὸ σύμβολον ὡς ἐπίσης καὶ τὸ ὄνομα γαζέτα ὅπερ ἦτο τὸ ὄνομα νομίσματος κυκλοφοροῦντος ἐν ταῖς Ἰονίοις νήσοις ἐπὶ ἐνετοκρατίας. Ἐὰν ἐν λόγῳ νομίσματα κοπέντα τὸ πρῶτον ἐν τῷ νομισματοκοπιῶ τῆς Ἐνετίας περὶ τὸ ἔτος 1730 ἐξή-

κολούθουν και μετὰ ταῦτα κοπτόμενα, ταῦτα δ' ἐκ χαλκοῦ ὄντα ἔφερον ἐν μὲν τῷ ἔμπροσθεν τὴν προτομὴν τοῦ πτερωτοῦ λέοντος τοῦ ἀγίου Μάρκου μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς S. MARCVS VEN. Ἐν δὲ τῷ ὀπισθεν τὸ ὄνομα τῶν τριῶν μειζόνων νήσων CORFV-CEFALONIA-ZANTE. Καὶ τὸ μὲν ἀκέραιον ὠνομάζετο γαζέτα τὸ δὲ ἥμισυ αὐτοῦ σοῦλοιοι (1). Ἐκ τῶν ἐνετικῶν δὲ νομισμάτων μετεδόθη τὸ ὄνομα γαζέτα καὶ εἰς τὰ τῆς Ἑπτανήσου πολιτείας ἅπερ μετὰ τὴν τοῦ ἔθνους ὑποδούλωσιν εἶναι τὰ πρῶτα νομίσματα αὐτονόμου ἑλληνικοῦ κράτους.

Ἐν τῷ Θεσπίσματι τῆς ἑπτανησίου Γερουσίας δὲν γίνεται μνεία τῆς σχετικῆς ἀξίας τῶν γαζετῶν πρὸς ἄλλα χρυσᾶ ἢ ἀργυρᾶ νομίσματα, ἀλλὰ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα οὐκ ἦτο ἡ αὐτὴ ὡς καὶ ἐπὶ ἐνετοκρατίας, ὅτε τὸ ἐνετικὸν τάλληρον ἐτιμᾶτο γαζετῶν 240, αἰτινες ἀναλογοῦσι πρὸς νέας δραχμὰς 5 καὶ 18/100.

*
* *

Ὀλίγον μετὰ ταῦτα χρόνον ἀφίχθη μετὰ ρωσικοῦ στρατοῦ ὡς πληρεξούσιος τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ρωσίας ὁ Γ. Μοκενίγος ἐπιτετραμμένος νὰ διοργανώσῃ καὶ καθησυχάσῃ τὰς νήσους, ἀνέλαβε δὲ τὸ ἀνατεθὲν αὐτῷ ἔργον μετὰ πολλοῦ ζήλου καὶ ἀπέδειξε μεγάλην ἱκανότητα. Πρὸς διοργάνωσιν δὲ τῶν νήσων συνεκάλεσεν ὁ Μοκενίγος συντακτικὴν συνέλευσιν ἐκ 40 μελῶν συγκειμένην καὶ ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἐκλεχθεῖσαν ἣτις συνέταξε τὸ νέον σύνταγμα τῆς πολιτείας ὅπερ ἐπισήμως ἐγένετο δεκτὸν τῇ 6 Δεκεμβρίου 1803. Ἐπ' αὐτοῦ δὲ μετὰ τινὰς ἡμέρας ὠρκίσθη ὁ μετὰ τὴν τελευταίαν τοῦ Θεοτόκη ἐκλεχθεὶς νέος πρόεδρος Ἀντώνιος Κομοῦτος. Καλῶς δ' οὕτως ἔβαινον τὰ πράγματα ἕως νέα νομοθετικὴ συνέλευσις, τῇ παρανόμῳ ἐπεμύθη τῆς Γερουσίας καταρτισθεῖσα, ἐψήφισε νέον σύνταγμα εὐνοϊκὸν πρὸς τὴν μερίδα τῶν ἀριστοκρατῶν, πρὸς οὓς καὶ παρεχώρει πλείονα δικαιώματα καὶ τίτλους καὶ ὅπερ ἐφαίνετο προθυμωτέρα νὰ παραδεχθῇ ἡ Ρωσία.

Ὁ Μοκενίγος ὡς πληρεξούσιος τῆς Ρωσίας ἐν Ἑπτανήσῳ ὑπηρε-

(1) Βλέπε τὴν ἐμὴν πραγματείαν «Τὰ ἐπὶ ἐνετοκρατίας νομίσματα Κερκύρας, Κεφαλληνίας καὶ Ζακύνθου» ἐν τῇ Πανδιῶρᾳ, τόμ. 5', σελ. 80.

τει βεβαίως τὰ πολιτικὰ συμφέροντα τοῦ αὐτοκράτορος οὕτινος διετέλει ἀπεσταλμένος, ἀλλ' ὡς Ἕλληνα ἐφρόντιζε περὶ τῆς βελτιώσεως παντὸς κλάδου τῆς ὑπηρεσίας καὶ ἐπεθύμει τὴν τῶν γραμμάτων ἐπίδοσιν. Ἀπόδειξις δὲ τούτου εἶναι δύο μετάλλια κοπέντα ἐν Κερκύρᾳ τῷ 1806. Τὰ μετάλλια ταῦτα ἐδίδοντο πρὸς ἐμψύχωσιν ὡς βραβεῖα τοῖς ἀριστεύουσι τῶν σπουδαζόντων νέων. Καὶ τὸ μὲν ἐν αὐτῶν προσεφέρετο ὑπὸ τῆς Ἑπτανησίου Γερουσίας, τὸ δὲ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ρωσικοῦ πληρεξουσίου Μοκενίγου. Ἀμφοτέρων τούτων ἔπεται ἐνταῦθα ἡ περιγραφή.

11. ΕΤΟΣ ΠΙ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ. ΚΟΡΚΥΡΑ. Πήγασος ἱπτάμενος πρὸς ἀριστερά.

Ὅπ.

Η ΒΟΥΛΗ
ΤΩΙ ΦΙΛΟΜΟΥΣΩΙ
ΝΕΩΙ
ΔΙΑ ΤΑΣ ΧΡΗΣΤΑΣ
ΕΛΠΙΔΑΣ

ἐντὸς στεφάνου ἐκ κλάδων ἐλαίας.

Ἀργυρος. Ἐκ τῆς συλλογῆς μου.

12. ΕΤΟΣ ΠΙ ΤΗΣ ΙΟΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ. Κεφαλή Παλλῆδος πρὸς δεξιὰ, κάτω δ' αὐτῆς πρῶρα νηός.

Ὅπ.

Ο ΡΩΣΣΙΚΟΣ
ΠΛΗΡΕΞΟΥΣΙΟΣ
ΤΩΙ ΝΕΩΙ
ΣΠΟΥΔΗΣ
ΕΝΕΚΕΝ.

ἐντὸς στεφάνου ἐκ κλάδων δρυός.

Χαλκός. Ἐκ τῆς συλλογῆς μου.

Ἐυρισκόμεθα ἤδη ἐν ἐποχῇ καθ' ἣν ἐφίστατο ὁ μέγας εὐρωπαϊκὸς

πόλεμος. Ἡ Ρωσία συμμαχοῦσα μετὰ τῆς Ἀγγλίας, Αὐστρίας καὶ Πρωσίας ἐπολέμει κατὰ τῆς Γαλλίας, ἐν δὲ τῇ ἐπελθούσῃ εἰρήνῃ μεταξὺ τοῦ Ναπολέοντος καὶ Ἀλεξάνδρου, συνεπέειχ τῆς ὁποίας ὑπεγράφη ἡ ἐν Τιλσίτ συνθήκη τῇ 26/8 Ἰουλίου 1807, αἱ Ἴόνιοι νῆσοι παρεχωρήθησαν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ρωσίας εἰς τὴν Γαλλίαν, ὁ δὲ Ναπολεὼν ὅστις ἀπὸ πολλοῦ ἐπεθύμει μετὰ μεγίστης ἀνυπομονῆς νὰ γίνῃ κύριος τῆς Κερκύρας εἶχε δώσει κατεσπευσμένως μυστικὰς διαταγὰς πρὸς τὸν ἀδελφόν του Ἰωσήφ βασιλέα τῆς Νεαπόλεως διὰ τὴν ὅσον ἔνεστι ταχεῖαν κατοχὴν. Ἀμέσως λοιπὸν ἀπεστάλησαν εἰς Κέρκυραν δύο ἀξιωματικοὶ Γάλλοι ὅπως κομίσωσι τὴν εἰδησιν τῶν συμβάντων εἰς τὸν ἐκεῖ Ρῶσον πληρεξούσιον Μοκενίγον. Οὗτος δὲ ἐκοινοποίησε τῇ 30/11 Αὐγούστου εἰς τὴν Γερουσίαν τὴν μεταξὺ τῶν δύο Αὐτοκρατόρων γενομένην σύμβασιν ἧς ἕνεκα μετεβάλλετο ἡ πολιτικὴ κατάστασις τῆς Ἑπτανήσου· ὅτι γαλλικὰ στρατεύματα ἔμελλον νὰ καταλάβωσι τὴν Δημοκρατίαν ἀποχωροῦντος τοῦ Ρωσικοῦ στρατοῦ καὶ ὅτι ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἔπαυε πᾶσα σχέσις μεταξὺ αὐτοῦ ὡς πληρεξουσίου τῆς Ρωσίας καὶ τῆς Ἑπτανήσου κυβερνήσεως ὡς πρὸς τὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν καὶ τὴν ἀστικὴν αὐτῆς διοίκησιν.

Τῇ 5/17 Αὐγούστου ἀνεχώρησαν ἐξ Ὑδροῦντος ἐπὶ πλοιαρίων 1500 Γάλλοι στρατιῶται οἵτινες μετὰ τριήμερον πλοῦν ἀφίκοντο εἰς Κέρκυραν, τῇ δὲ 11/23 ἔφθασε μετὰ τοῦ λοιποῦ σώματος καὶ ὁ διοικητὴς τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων στρατηγὸς Καίσαρ Βερδιέ. Οὗτος ἐναντίον τῆς θελήσεως τοῦ Ναπολέοντος διατάξαντος ὅπως διατηρηθῇ ἐν Ἑπτανήσῳ τὸ συνταγματικὸν πολίτευμα, μόλις καταλαβὼν τὰ φρούρια κατεβίβασε τὴν Ἑπτανήσιον σημαίαν καὶ ἀνύψωσε τὴν γαλλικὴν, εἶτα δὲ ἐξέδωκε θέσπισμα δι' οὗ κανονίζων τὴν προσωρινὴν διοίκησιν τῆς νήσου ἐδημιούργει ἑαυτὸν ἀβιαιρέτως γενικὸν διοικητὴν τῆς Κερκύρας. Ἡ Δημοκρατία λοιπὸν τῆς Ἑπτανήσου διὰ τοῦ θεσπίσματος τούτου καθίστατο μία τῶν τῆς Γαλλικῆς αὐτοκρατορίας ἐπαρχιῶν.

Ἡ Ἀγγλία συνεμάχει τότε μετὰ τῶν ἄλλων δυνάμεων κατὰ τοῦ Ναπολέοντος, πλοῖα δὲ ἀγγλικά περιέπλεον τὸ Ἴόνιον καὶ ἐτήρουν τὸν τῶν νήσων ἀποκλεισμόν ὅστις ἔβλαψε τὸ ἐμπόριον καὶ ἐπέφερε τὴν πενίαν. Ὅθεν παράπονα ἠγέρθησαν κατὰ τῶν Γάλλων καὶ ἤρξατο

ἀναφαινομένη τάσις τῆς πρὸς ἔνωσιν μετ' ἄλλης τινὸς δυνάμεως, ἥτις βεβαίως οὔτε ἡ Ρωσία οὔτε ἡ Τουρκία ἠδύνατο νὰ ἦναι. Πρὸς τὴν Ἀγγλίαν λοιπὸν πολλὰ τοῖς Ἴονίοις ὑπισχνουμένην ἐστράφη τὸ πνεῦμα τῶν ἐγκατοίκων καὶ ἰδίως τῶν εὐγενῶν τῆς Ζακύνθου καὶ Κεφαλληνίας, οἵτινες ἀπετόλμησαν πρὸς τὸν στόλαρχον τῶν ἐν Μεσογείῳ βρετανικῶν δυνάμεων, παρακαλοῦντες ὅπως σπεύσῃ πρὸς κατοχὴν τῶν νήσων καὶ ἀπαλλαγὴν αὐτῶν ἀπὸ τῆς ἐλσεινῆς καταστάσεως εἰς ἣν εὕρισκοντο.

Κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον τοῦ ἔτους 1809 τρία ἀγγλικά πλοῖα προσωρμίσθησαν εἰς Ζακύνθον μετὰ 3000 στρατοῦ ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ Ὁσβάλδ ὅστις καὶ κατέλαβε τὴν νῆσον μετὰ μικρὰν ἀντίστασιν τῆς γαλλικῆς φρουρᾶς. Μετὰ τῆς αὐτῆς δὲ εὐκολίας ἐκυριεύθησαν καὶ ἡ Κεφαλληνία, τὰ Κύθηρα καὶ ἡ Ἰθάκη ὅπου συνεστήθησαν ὡς καὶ ἐν Ζακύνθῳ προσωριναὶ κυβερνήσεις καὶ ὑψώθη ἡ σημαία τῆς Ἑπτανήσου πολιτείας. Κατὰ δὲ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1810 μετὰ πολλὰς ἐφόδους καὶ θυσίας ἐκυριεύθη ὑπὸ τῶν Ἀγγλων καὶ ἡ Λευκάς καὶ τέλος πάντων τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1814 περιῆλθον εἰς τὴν ἐξουσίαν αὐτῶν καὶ οἱ Παξοί. Ὑπελείπετο λοιπὸν τῆς Κερκύρας ἡ ἄλωσις ἥτις ἦτο δυσχερεστάτη, καθότι διὰ τὸ σπουδαῖον τῆς θέσεως καὶ τῶν φρουρίων τὸ ὄχυρόν κατὰ διαταγὴν τοῦ Ναπολέοντος εἶχον συναθροισθῆ αὐτόθι πλείστα στρατεύματα, συγκροτούμενα ἐξ ἀνδρῶν περὶ τοὺς δεκακισχιλίους. Ἀλλ' ἀφοῦ οἱ σύμμαχοι εἰσελάσαντες εἰς Παρισίους ἐκήρυξαν ἔκπτωτον τοῦ Θρόνου τὸν Βοναπάρτην καὶ ἐπηνώρθωσαν τὴν βουρβωνικὴν δυναστείαν διὰ τῆς συνθήκης τῆς 11/23 Ἀπριλίου 1814, περιορίζοντο τὰ ὅρια τῆς Γαλλίας ὡς εἶχον πρὸ τοῦ 1792 καὶ ἐπομένως αἱ Ἴόνιοι νῆσοι ἀποκλειόμεναι τοῦ Γαλλικοῦ κράτους παρεδίδοντο εἰς τὴν Μεγάλῃν Βρετανίαν.

Τῇ 24/5 Ἰουνίου κατεβιβάσθη ἐκ τῶν φρουρίων τῆς Κερκύρας ἡ τρίχρους σημαία καὶ ἀντ' αὐτῆς ἀνεστηλώθη ἡ τοῦ Βουρβόνων, ὀλίγον δὲ μετὰ ταῦτα φθὰς εἰς Κέρκυραν ὁ στρατηγὸς τοῦ Λουδοβίκου III' Βουλοῖς ὅπως παραλάβῃ τὸ ἔδρεῦον σῶμα παρέδωκεν εἰς τὸν Ἀγγλον στρατηγὸν Κάρπελ τῇ 12/24 Ἰουνίου τὰ φρούρια καὶ τὴν πόλιν Κερκύρας καὶ οὕτως ἀπῆσαι αἱ Ἴόνιοι νῆσοι περιῆλθον εἰς τὴν κατοχὴν τῆς Ἀγγλίας.

Τέλος πάντων μετὰ πολλὰς συζητήσεις κατὰ τὴν ἐν Βιέννην καὶ

μετὰ ταῦτα ἐν Παρισίοις σύνοδον ὑπεγράφη τῇ 24/5 Νοεμβρίου 1815 ἢ μεταξὺ Ἀγγλίας, Ρωσίας, Αὐστρίας καὶ Πρωσσίας συνθήκη δι' ἧς ἀπεφασίσθη ὀριστικῶς ἡ τύχη τῆς Ἑπτανήσου. Αἱ ἑπτὰ Ἴονιοι νῆσοι μετὰ τῶν παραρτημάτων αὐτῶν, οἷα περιλαμβάνοντο ἐν τῇ συνθήκῃ τῆς 21 Μαρτίου 1800, ἀπετέλεσαν τὸ αυτόνομον Ἴονικὸν κράτος ὑπὸ τὴν ἄμεσον καὶ ἀποκλειστικὴν προστασίαν τῆς Μεγάλης Βρετανίας. Ἐκτοτε ἡ Ἀγγλικὴ σημαία ἐκυμάτιζεν ἐπὶ τῶν φρουρῶν τῆς Ἑπτανήσου μέχρι τῆς 21 Μαΐου 1864 ὅτε πληρουμένων προαιωνίων πόθων καταβιβαζομένης ἐκείνης ἀνεπεταγγύετο ἡ κυανόλευκος Ἑλληνικὴ, χαιρετιζομένη ὑπὸ τῶν ἀγγλικῶν τηλεβόλων καὶ συνοδευομένη ἀπὸ τὰς εὐχὰς καὶ τὰ δάκρυα μιᾶς ἐλευθερωθείσης μοίρας τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

B'.

ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΜΕΤΑΛΛΙΑ

ΚΟΙΝΕΝΤΑ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΔΙΑΡΚΕΙΑΝ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΡΙΝΗΣ

ΤΩΝ ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ ΠΑΡΑ ΤΩΝ ΑΓΓΛΩΝ ΚΑΤΟΧΗΣ

Ὅτε οἱ Ἀγγλοὶ κατέλαβον τὰς νήσους, ἡ Ζακύνθος εἶχεν ἀναδειχθῆ ὡς πρωτεύουσα, ἐκεῖ δὲ ἦτο τὸ γενικὸν στρατηγεῖον τῶν κατὰ τὸν Ἴονιον κόλπον ἀγγλικῶν δυνάμεων καὶ τὸ ναυαρχεῖον. Ἐν Ζακύνθῳ λοιπὸν εἶχον συσσωρευθῆ πολλὰ στρατεύματα ἀνερχόμενα κατὰ τὸ 1813 εἰς 11,000, διὰ τὰς ἀνάγκας δὲ τασούτου στρατοῦ ἐκομίζοντο μεγάλα χρηματικὰ ποσὰ εἰς χρυσὸν καὶ ἰσπανικὰ τάλληρα. Ἀλλ' ἐνῶ ἦτο ἀφθονία χρυσῶν νομισμάτων καὶ ταλλήρων, ὑπῆρχε μεγίστη ἔλλειψις μικρῶν ἀργυρῶν νομισμάτων καὶ διὰ τὴν ἀλλαγθῆ ἐν εἰκοσάφρακτον ἢ τάλληρον ἐπήρχετο ζημία 10 καὶ 12 τοις $\frac{1}{10}$. Πρὸς εὐκολίαν λοιπὸν τῶν συναλλαγῶν ὁ στρατηγὸς Κάμπελ ἐκομίσαστο ἐκ Σικελίας τέταρτα τῶν ἰσπανικῶν ταλλήρων, κέρματα ἀργυρᾶ παντοίων ἄλλων κρατῶν καὶ πρὸ πάντων τοῦ βασιλείου τῶν Δύο Σικελιῶν. Εἰς τὰ νομίσματα δὲ ταῦτα πρὸς κανονισμὸν τῆς ἀξίας ἐπεσφραγίσθησαν πρόσημα φέροντα τοὺς ἀριθμοὺς 60, 50 καὶ 25, ση-

μαίνοντας τὴν ἀξίαν τῶν παράδων πρὸς οὓς ἀντεστοίχουν οἱ ῥηθέντες ἀριθμοί, τιμωμένου τότε τοῦ ταλλήρου ἕξ γροσίων. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ παραποίησις τοῦ προσήμου τοῦ ἔχοντος ἀπλῶς τὸν ἀριθμὸν ἦτο εὐκόλος, οἱ δὲ χρυσοχόοι ἐπεσφράγιζον μείζονας ἀριθμοὺς ἐπὶ νομισμάτων μικροτέρας ἀξίας, ὁ στρατηγὸς Κάμπελ ὅπως προλάβῃ τὴν γενομένην κατάχρησιν διέταξε νὰ κατασκευασθῶσιν ὡσείδεις σφραγίδες ἐν αἷς ἐχαράχθη ἡ κεφαλὴ τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας Γεωργίου Γ' δαφνοστεφῆς, κάτωθι δ' αὐτῆς οἱ πρὸς τὴν ὀρισθεῖσαν ἀξίαν ἀντιστοιχοῦντες ἀριθμοί. Ἐφερε δὲ καὶ ἐκ Σικελίας πιεστήριον ὅπερ ἐστήθη ἐν τινι οἰκίᾳ τοῦ Σ. Φορέστη πλησίον τῶν ἁγίων Πάντων, ὅπου σήμερον εἶναι τὸ ὑποκατάστημα τῆς Ἴονικῆς Τραπεζῆς, καὶ ἐκεῖ ἐσφραγίζοντο τὰ περὶ ὧν ὁ λόγος νομίσματα.

Ἐκ τῶν εἰρημένων νομισμάτων εἶναι τὸ ἐν ταῖς πέναξιν ὑπ' ἀριθμὸν 13 εἰκονιζόμενον ἐκ παράδων 60, τὰ ὑπ' ἀριθμὸν 14, 15 καὶ 16 ἐκ παράδων 50 καὶ τὰ ὑπ' ἀριθμὸν 17 καὶ 18 ἐκ παράδων 25· εἰς ταῦτα δὲ πάντα φαίνονται καὶ τὰ δι' ὧν ἐσφραγίσθησαν κατὰ πρῶτον ἀρχικὰ πρόσημα τὰ φέροντα μόνον τοὺς ἀριθμοὺς. Τὰ νομίσματα ταῦτα ἐκυκλοφοροῦν ἐν Ζακύνθῳ καὶ μέχρι τοῦ ἔτους 1821 ὅτε διὰ τοῦ κοινοβουλευτικοῦ νόμου τῆς 30/12 Μαΐου κατηργήθησαν καὶ ἀπηγορεύθη ἡ κυκλοφορία αὐτῶν. Ἀλλ' ἐνθυμοῦμαι ὅτι καὶ μετὰ παρέλευσιν πολλῶν ἐτῶν ἐσώζοντό τινα ἐξ αὐτῶν ἅπερ ἀνελύοντο ὑπὸ τῶν χρυσοχόων δι' ἄργυρον. Ἀλλ' ὅτε μετὰ ταῦτα ἀνεγνώρισα τὴν ἱστορικὴν αὐτῶν ἀξίαν καὶ τὰ ἐπεζήτησιν εἶχον τελείως ἐκλείψει καὶ κατέστησαν τόσῳ σπάνια ὥστε ἐν διαστήματι τριάκοντα καὶ ἐπέκεινα ἐτῶν μόλις ἠδυνήθη νὰ συλλέξω τὰ ἐξ κομμάτια ἅτινα κέκτημαι ἐν τῇ συλλογῇ μου. Εἰκάζω δ' ὅτι θὰ ὑπῆρξε καὶ πρόσημον τῆς ἀξίας 30 παράδων, ἀλλὰ νόμισμα φέρον τὴν ἀξίαν ταύτην δὲν ἔτυχε νὰ ἴδω ποτέ.

Οἱ Ἰθακήσιοι προσενεγκόντες τῷ 1801 χρυσοῦν μετᾶλλιον τῷ Οὐσσακῶφ ὃν ἀπεκάλεσαν κλέος αὐτῶν δὲν ἠδύναντο νὰ μὴ διατρανώσωσι τὴν ἑαυτῶν εὐγνωμοσύνην καὶ πρὸς τὸν Ὁσβάλδ' διὸ προσήνεγκον καὶ εἰς τοῦτον χρυσοῦν μετᾶλλιον προσαγορεύσαντες αὐτὸν ἐλευθερωτὴν τῆς νήσου. Ἴδου δὲ ἡ περιγραφή τοῦ ἐν λόγῳ μεταλλίου.

19. Ο ΒΡΕΤΑΝΙΚΟΣ ΑΡΧΙΣΤΡΑΤΙΓΟΣ ΟΣΒΒΑΛΔ ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΗΣ ΤΗΣ ΝΥΣΣ. Τρόπαιον ἐκ δύο τηλεβόλων, τριῶν

λογχῶν, δύο σαλπίγγων καὶ δύο σημαίων, ἐπ' αὐτῶν δὲ προτομὴ τοῦ Ὀσβάλδ πρὸς δεξιὰ κρατοῦντος τῆ δεξιᾶ ξίφος. Κάτωθι αἰωια'.

Ἔπι τῆς βάσεως, Ὁ ΟΔΥΣΣΕΥΣ, κάτωθι δ' αὐτῆς δύο κλάδοι δάφνης.

Ἐν τῇ ἐμῇ συλλογῇ κέκτημαι ἔκτυπὸν τι ἐκ τοῦ πρωτοτύπου μολύβδινον.

Κατεσκευάσθη καὶ τὸ μετάλλιον τοῦτο ὡς τὸ τοῦ Οὐσσακῶφ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Ἰθακησίου χρυσοχόου ἐκ δύο τορευτῶν ἐλασμάτων, ἐπειδὴ δὲ ὄφειλε καὶ ἐπὶ τούτου νὰ παρασταθῇ ὁ Ὀδυσσεύς, ἡ φαντασία τοῦ Γσανέτου Ἀρσένη δὲν ἠδύνατο νὰ πλάσῃ τελειότεραν τινὰ εἰκόνα τοῦ ἥρωος· ἐπανάλαβε λοιπὸν τὸ πανομοιότυπον ἐκείνης ἣν εἶχε τορεύσει ἐπὶ τοῦ μεταλλίου τοῦ Οὐσσακῶφ. Ἐντεῦθεν δὲ ἐπὶ ἀμφοτέρων τῶν μεταλλίων τούτων ὁμοιάζει ὁ Ὀδυσσεύς τοὺς Ἕλληνας ἢ Μακεδόνας οὓς ἐν τῇ παιδικῇ ἡμῶν ἡλικίᾳ ἐσχεδιάζομεν παίζοντες ἐπὶ τοῦ χάρτου. Ἄλλ' ἄς μὴ ἐκπληττώμεθα διὰ τὴν τοσαύτην ἀτεχνίαν τοῦ Γσανέτου Ἀρσένη, διότι ἐκτὸς τοῦ ἐν Κεφαλληνίᾳ Βούρβαχην, μετρίου ὄντος τεχνίτου, οὐδ' ἐν Κερκύρᾳ ὑπῆρχον κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἰκανώτεροι τεχνίται· ὁ δ' ἐκ Καλαρρυτῶν τῆς Ἠπείρου Γεώργιος Διαμάντη Μπάφας, ὅστις διέπρεψε βραδύτερον ὡς ἔξοχος καλλιτέχνης ἐν Ζακύνθῳ, ἦτο τότε πολὺ νέος καὶ δὲν εἶχεν ἔτι ἀναδειχθῆ (1).

Κυριευθείσης τῆς Κεφαλληνίας ὑπὸ τῶν Ἀγγλων διοικητῆς αὐτῆς διωρίσθη ὁ εἰς τὴν ἀγγλικὴν ὑπηρεσίαν διατελῶν Ἰσπανοὶς ταγματάρχης Κάρλος Δεβοσσέτ, ὅστις πολλὰ καὶ ὠφέλιμα ἔργα ἐξετέλεσεν

(1) Ἐν Κερκύρᾳ καὶ Ζακύνθῳ ἀνεπτύχθη καὶ διεδόθη ἡ χρυσοχοικὴ τέχνη ἀφοῦ μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821 κατέφυγον ἐκ Καλαρρυτῶν τῆς Ἠπείρου εἰς Κέρκυραν μὲν οἱ ἄριστοι τεχνίται Νικόλαος Παππαγιωργίου μετὰ τῶν υἱῶν αὐτοῦ Ἀποστόλη καὶ Γεωργίου, ὁ Βασίλειος Παππαμάσχος καὶ ὁ Κωνσταντῖνος Κοττημάνης, εἰς Ζακύνθον δὲ ὁ Γεώργιος Διαμάντη Μπάφας, ὁ Ἀθανάσιος Ψιμούρης, ὁ Χριστόδουλος Βαρσάμης, ὁ Γεώργιος Μπλοῦτσος καὶ ἄλλοι τινές, ὧν πολλὰ ἔργα τορευτικῆς εἶναι ἀληθῆ καλλιτεχνήματα καὶ δύναται νὰ παραβληθῶσι πρὸς τὰ τῶν διασήμων τεχνιτῶν τῆς Ἰταλίας.

ἐν τε τῇ πόλει τοῦ Ἀργοστολλίου καὶ ταῖς ἐξοχαῖς καὶ ὅστις κατεσκεύασε τὴν ἀξιόλογον γέφυραν τοῦ Δραπάνου. Οἱ Κεφαλλῆνες λοιπὸν δικάιω τῷ λόγῳ εὐγνωμονοῦντες προσήνεγκον αὐτῷ τὸ ἐξῆς χρυσοῦν μετάλλιον.

20.

ΚΑΡΟΛΩΙ ΦΙΛΙΠΠΩΙ
ΔΕ ΒΟΣΣΕΤ
ΑΡΙΣΤΩΙ ΗΓΕΜΩΝΙ
ΚΑΙ
ΚΟΣΜΗΤΩΡΙ
ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΤΑΥΤΙΣ
Η ΒΟΥΛΗ
ΚΕΦΑΛΛΗΝΩΝ
ΑΙΩΙΓ

Ἡ ἐπιγραφή αὕτη εὔρηται ἐντὸς στεφάνου ἐκ δύο κλάδων ἐλαίας καὶ φοίνικος.

Ἔπι.

A
CARLO FILIPPO
DE BOSSET
OTTIMO REGGITORE
ED
ILLVSTRATORE
DI QVEST' ISOLA
IL
CORPO AMMINISTRATIVO
CEFALENO
MDCCLXIII

ἐντὸς στεφάνου ἐκ δύο κλάδων δρυὸς καὶ ἐλαίας.

Ἐν τῇ ἐμῇ συλλογῇ κέκτημαι τὸ μετάλλιον τοῦτο ἐξ ὀρειχάλκου, εἶναι δὲ τὰ τε γράμματα καὶ οἱ στέφανοι καλῶς κατεργασμένοι· ἀλλ' ἀγνοῶ ὑπὸ τίνος τεχνίτου ἐχαράχθη ἡ σφραγίς.

Ἡ τοῦ ἀνωτέρου μεταλλίου ἐπιγραφή ἐλληνιστὶ τε καὶ ἰταλιστὶ

εὔρηται κεχαραγμένη καὶ ἐπὶ βράχου ἄνω τῆς ὁδοῦ Δραπάνου ἀντικρυ τῆς πόλεως Ἀργοστολίου.

Κατὰ τὸ ἔτος 1811 προσήνεγκον καὶ οἱ Ζακύνθιοι τῷ Ἄγγλῳ ἀντιστρατήγῳ Στούαρτ χρυσοῦν μετᾶλλιον, ὅπερ δὲν ἔτυχέ ποτε νὰ ἴδω. Κατὰ τινὰ ὁμῶς σημειώσιν μου εἶχεν ὡς ἔπεται·

21. ΑΡΕΤΗΣ ΕΡΓΟΝ Ο ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ. Ἄγγελος προσφέρων κλάδον ἐλαίας τῇ Ἀθηνᾷ.

Ἔπ.

ΙΩΑΝΝΗ
ΣΤΟΥΑΡΤ ΚΟΜΗΤΙ
ΙΠΠΟΤΗ ΑΝΔΡΙΩ
ΑΓΓΛΩΝ ΕΝ ΜΕΣΟΓΕΙΩ
ΣΤΡΑΤΑΡΧΗ ΖΑΚΥΝΘΟΥ
ΕΛΕΥΘΕΡΩΤΗ ΠΡΟΣΤΑΤΗ
ΕΥΓΝΩΜΟΝΕΣ
ΖΑΚΥΝΘΙΟΙ
ΑΩΙΑ

Ἡ σφραγὶς τοῦ μεταλλίου τούτου ἐχαράχθη ὑπὸ τοῦ νεαροῦ ἔτι ὄντος τὴν ἡλικίαν Γεωργίου Διαμάντη Μπάφα τοῦ ἐκ Καλαρρυτῶν τῆς Ἠπείρου.

Καὶ ταῦτα μὲν εἶναι ὅσα ἠδυνήθην νὰ συλλέξω νομίσματα καὶ μετᾶλλια κοπέντα κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς Ἑπτανήσου Πολιτείας καὶ τῆς προσωρινῆς ἐπὶ τῶν Ἰονίων νήσων ἀγγλικῆς κατοχῆς. Ἐπιφυλάσσομαι δ' ἐν ἄλλῃ πραγματείᾳ νὰ περιγράψω τὰ ἐπὶ ἀγγλικῆς προστασίας κοπέντα νομίσματα τοῦ Ἰονικοῦ Κράτους.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ

ΑΓΙΟΥ ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΥ ΠΡΟΣ ΦΙΛΙΠΠΗΣΙΟΥΣ.

Τοῦ Ἑλληνικοῦ πρωτοτύπου τῆς πρὸς Φιλιππησίους ἐπιστολῆς τοῦ ἁγίου Πολυκάρπου Ἐπισκόπου Σμύρνης ἐλάχιστον μόνον μέρος ἐξεδόθη κατὰ διαφόρους ἐποχάς, τοῦ πλείστου μὴ ὄντος γνωστοῦ, καὶ θεωρουμένου ὡς ἐντελῶς ἀπολεσθέντος. Πρὸ τίνος ὁμῶς χρόνου ἀναδιφῶντες ἡμεῖς τὰ χειρόγραφα, τὰ τε ἐπὶ μεμβράνης καὶ τὰ ἐπὶ χάρτου τῆς ἐν Ἄνδρῳ Ἱερᾷ Μονῆς τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, τῆς ἐπονομαζομένης « Ἀγίας », ἀνεύρομεν ἐν τινι τούτων ὅλην σχεδὸν τὴν ἐπιστολὴν ταύτην, πλὴν ἐλαχίστου αὐτῆς μέρους περὶ τὸ τέλος, ἀπεσχισμένου ὄντος τοῦ τελευταίου φύλλου, οὔτινος μικρὸν τι τεμάχιον ἐν σχήματι τριγώνου σώζεται, ἐφ' οὗ γέγραπται ἐντεῦθεν μὲν α θε

α καὶ ου

α ἔξομολογήση »

ἐκεῖθεν δὲ α ιε

α ων ἡ

α ὁ Κύριος τῆς δόξης. »

Τὸ χειρόγραφον τοῦτο εἶνε γεγραμμένον ἐπὶ χάρτου διὰ γραφῆς μὴ μαρτυρούσης εὐμαθῆ χειρᾶ· εἰκόζομεν δὲ ὅτι ἐγράφη διὰ χειρὸς τριῶν ἀντιγραφῶν, διότι τριῶν εἰδῶν γραφῆ φαίνεται ἐν αὐτῇ. Καθὰ ἐν ἀρχῇ σημειοῦται, ἠγγρασθη τὸ 1656 ὑπὸ τινος ἱερομονάχου Ναθαναήλου Ἀθηναίου ἀντὶ 2 1/2 γροσίων.

Ἡ σμικρότης τῶν γραμμῶν, ἡ πυκνότης τῶν στοιχείων καὶ τὸ συντετμημένον τῶν λέξεων πολὺν κόπον καὶ δυσκολίαν παρέχουσιν εἰς τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἀντιγραφὴν. Περιέχει δὲ τοῦτο, πλὴν τῆς ἐπιστολῆς τοῦ ἁγίου Πολυκάρπου, τὸν Ὅδηγόν τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἀναστασίου τοῦ Σιναΐτου καὶ ἐπισκόπου Θεουπόλεως Ἀντισχείας, τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου τὸν Διάλογον ἐν τῇ κατὰ Νίκαιαν Συνόδῳ πρὸς Ἄρειον, καὶ λόγους διαφόρων Ἀββάδων.

Τὴν ἐπιστολὴν ταύτην τοῦ ἁγίου Πολυκάρπου ἴς σπουδαίαν κατὰ τοὺς Θεολόγους διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ κανόνος τῆς Καινῆς Διαθήκης ἀντιγράφαντες ἀκριβοῶς ἐκδίδομεν ὡς ἔχει μετὰ ὀλίγων παρατηρήσεων, ἀφίνοντες τὴν περαιτέρω κριτικὴν αὐτῆς ἐπεξεργασίαν εἰς ἄλλους· διότι ἐνταῦθα στερούμεθα πρὸς τοιαύτην μελέτην τῶν ἀναγκαίων βοηθημάτων. Τὴν διάρκειαν τοῦ πρώτου μέρους εἰς παραγράφους ὀφειλομεν εἰς φίλον ἐν Ἀθῆναις, ὃν παρακαλέσαμεν νὰ παραβάλλῃ τὸ πρῶτον μέρος τῆς ἐπιστολῆς πρὸς τὸ δεδημοσιευμένον ἐν τῇ 15' τόμῳ τῆς Ἑλληνικῆς πατρολογίας τοῦ Μίγνο, σελ. 100b·

Ἐν Ἄνδρῳ τῇ 14 Ἀπριλίου τοῦ 1883.

Ο ΣΤΑΥΡΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΟΣ ΠΑΝΖΙΩΤΗΣ.

**Τοῦ ἁγίου Πολυκάρπου Ἐπισκόπου Σμύρνης καὶ
ἱερομάρτυρος πρὸς Φιλιππησίους ἐπιστολή.**

Πολύκαρπος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ πρεσβύτεροι τῆ ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ τῆ παροικούσης Φιλίπποις ἔλθοις ὑμῶν καὶ εἰρήνη παρὰ Θεοῦ Παντοκράτορος καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν πληθυνθείη.

Συνεχάρην ὑμῶν μεγάλως ἐν Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ δεξαμένοις τὰ μιμήματα τῆς ἀληθοῦς ἀγάπης καὶ προπέμψασιν, ὡς ἐπέβαλλον ὑμῶν, τοὺς ἐνειλημμένους τοῖς ἀγιοπρεπέσι δεσμοῖς, ἀτινὰ ἐστὶ διαδήματα τῶν ἀληθῶς ὑπὸ Θεοῦ καὶ τοῦ Κυρίου ἡμῶν ἐκλελεγμένων· καὶ ὅτι ἡ βεβαία τῆς πίστεως ὑμῶν ρίζα, ἐξ ἀρχαίων καταγγελλομένη χρόνων, μέχρι νῦν διαμένει καὶ καρποφορεῖ εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, ὃς ὑπέμεινεν ὑπὲρ τῶν ἀμαρτιῶν ἡμῶν ἕως θανάτου καταντῆσαι, ὃν ἠγείρεν ὁ Θεὸς λύσας τὰς ὠδίνους τοῦ ἄδου, εἰς ὃν οὐκ εἰδότες (1) πιστεύετε (2) χαρᾷ ἀνεκλαλήτῃ καὶ δεδοξαμένῃ, εἰς ἣν πολλοὶ ἐπιθυμοῦσιν εἰσελθεῖν, εἰδότες, ὅτι χάριτί ἐστε σεσωσμένοι οὐκ ἐξ ἔργων, ἀλλὰ θελήματι Θεοῦ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Διὸ ἀναζωσάμενοι τὰς ὀσφύας δουλεύσατε τῷ Θεῷ ἐν φόβῳ καὶ ἀληθείᾳ, ἀπολιπόντες τὴν κενὴν ματαιολογίαν καὶ τὴν τῶν πολλῶν πλάνην, πιστεύσαντες εἰς τὸν ἐγείραντα τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν ἐκ νεκρῶν καὶ δόντα αὐτῷ δόξαν καὶ θρόνον ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ· ἧ ὑπετάγη τὰ πάντα ἐπουράνια καὶ ἐπίγεια· ἧ πάντα πνοὴ λατρεύσει· ὃς ἔρχεται κριτῆς ζώντων καὶ νεκρῶν· οὐ τὸ αἷμα ἐκζητήσει ὁ Θεὸς ἀπὸ τῶν ἀπειθούντων αὐτῷ· ὁ δὲ ἐγείρας αὐτόν ἐκ νεκρῶν καὶ ἡμᾶς ἐγερεῖ, ἐὰν ποιῶμεν αὐτοῦ τὸ θελημα, καὶ πορευώμεθα ἐν ταῖς ἐντολαῖς αὐτοῦ, καὶ ἀγαπήμεν, ἃ ἠγάπησεν, ἀπεχόμενοι πάσης ἀδικίας, πλεονεξίας, φιλαργυρίας, καταλαλιᾶς, ψευδομαρτυρίας, μὴ ἀποδιδόντες κακὸν ἀντὶ κακοῦ, ἢ λοιδορίαν ἀντὶ λοιδορίας, ἢ γρόνθον ἀντὶ γρόνθου, ἢ κατάραν ἀντὶ κατάρας, μνημονεύοντες καὶ ὅτι (3) εἶπεν ὁ Κύριος διδάσκων « μὴ κρίνετε, ἵνα μὴ κριθῆτε »· « ἀφίετε, καὶ ἀφεθήσεται ὑμῶν »· « ἐλεεῖτε, ἵνα ἐλεηθῆτε· ἧ μέτρω μετρεῖτε,

(1) Τὸ κείμενον ἐν τῇ Πατρολ. Μίσιου ἔχει « ἰδόντες ».

(2) Πατρολ. Μ. « πιστεύοντες δὲ ἀγαλλιάσθε ».

(3) Τὸ χειρόγ. ἔχει « δὲ ὅν ».

ἀντιμετρηθήσεται ὑμῶν, καὶ ὅτι μακάριοι οἱ πτωχοὶ καὶ οἱ διωκόμενοι ἐνεκεν δικαιοσύνης, ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ».

Ταῦτα, ἀδελφοί, οὐκ ἐμαυτῷ ἐπιτρέψας γράφω ὑμῶν περὶ τῆς δικαιοσύνης, ἀλλ' ἐπεὶ ὑμεῖς προεκαλέσασθέ με (1)· οὔτε γὰρ ἐγὼ, οὔτε ἄλλος ὅμοιος ἐμοὶ δύναται κατακολουθῆσαι τῇ σοφίᾳ τοῦ μακαρίου καὶ ἐνδόξου Παύλου, ὃς, γενόμενος ἐν ὑμῶν κατὰ πρόσωπον τῶν τότε ἀνθρώπων, ἐδίδαξεν ἀκριβῶς καὶ βεβαίως τὸν περὶ ἀληθείας λόγον, ὃς καὶ ἀπὼν ὑμῶν ἔγραψεν ἐπιστολὴν (2), εἰς ἣν ἐὰν ἐγκύπτητε, δυναθήσεσθε οἰκοδομεῖσθαι εἰς τὴν δοθείσαν ὑμῶν πίστιν, ἣτις ἐστὶ μήτηρ πάντων ἡμῶν, ἐπακολουθούσης τῆς ἐλπίδος, προαγούσης τῆς ἀγάπης τῆς εἰς Θεὸν καὶ Χριστόν καὶ εἰς τὸν πλησίον· ἐὰν γὰρ τις τούτων ἐντὸς ἧ, πεπλήρωκεν ἐντολὴν δικαιοσύνης· ὁ γὰρ ἔχων ἀγάπην μακρὰν ἐστὶ πάσης ἀμαρτίας.

Ἀρχὴ δὲ πάντων χαλεπῶν φιλαργυρία· εἰδότες οὖν, ὅτι οὐδὲν εἰσηνέγκαμεν εἰς τὸν κόσμον, ἀλλ' οὐδὲ ἐξενεγκεῖν τι δυνάμεθα (3) ὀπλισώμεθα τοῖς ὅπλοις τῆς δικαιοσύνης καὶ διδαξώμεθα (4) ἑαυτοὺς πρῶτον πορευέσθαι ἐν τῇ ἐντολῇ τοῦ Κυρίου, ἔπειτα καὶ τὰς γυναῖκας ὑμῶν ἐν τῇ δοθείσῃ αὐταῖς πίστει καὶ ἀγάπῃ καὶ ἀγνείᾳ, στεργούσας τοὺς ἑαυτῶν ἄνδρας ἐν πάσῃ ἀληθείᾳ, καὶ ἀγαπώσας πάντας ἐξίσου ἐν πάσῃ ἐγκρατείᾳ· καὶ τὰ τέκνα παιδεύειν τὴν παιδείαν τοῦ φόβου τοῦ Θεοῦ, τὰς χήρας σωφρονούσας περὶ τὴν τοῦ Κυρίου πίστιν, ἐντυγχανούσας ἀδιαλείπτως περὶ πάντων, μακρὰν οὔσας πάσης διαβολῆς, καταλαλιᾶς, ψευδομαρτυρίας, φιλαργυρίας καὶ παντὸς κακοῦ, γινωσκούσας, ὅτι εἰσὶ θυσιαστήριον Θεοῦ καὶ ἧ (5) πάντα μωμοσκοπεῖται, καὶ λέληθεν αὐτόν οὐδὲν, οὔτε λογισμῶν, οὔτε ἐννοιῶν, οὔτε τι τῶν κρυπτῶν τῆς καρδίας.

Εἰδότες οὖν ὅτι « Θεὸς οὐ μυκτηρίζεται », ὀφείλομεν ἀξίως τῆς ἐντολῆς αὐτοῦ καὶ δόξης περιπατεῖν· ὁμοίως διάκονοι ἄμεμπτοι κατε-

(1) Τὸ χειρόγ. ἔχει « προσηλακίσασθέ με ».

(2) Τὸ χειρόγ. ἔχει « ἔγραψεν ἐπιστολὰς εἰς ἄς ». Ὁρθότερον « ἐπιστολὴν, διότι μίαν ἔγραψε Παῦλος πρὸς Φιλιππισίους ».

(3) Τὸ χειρόγ. ἔχει ἄνω τοῦ δυνάμεθα « ἔχομεν », τοιαύτην δὲ γραφὴν φέρει καὶ τὸ ἐν τῇ Πατρ. Μίσιου γωρῶν.

(4) Πατρ. Μ. διδάσκωμεν.

(5) Τὸ χειρόγ. ἔχει « καὶ ὅ ».

νώπιον αὐτοῦ τῆς δικαιοσύνης ὡς Θεοῦ (1), Χριστοῦ διάκονοι καὶ οὐκ ἀνθρώπων, μὴ διάβολοι, μὴ διγλωσσοὶ (2), ἀφιλάργυροι, ἐγκρατεῖς περὶ πάντα, εὐσπλαγχοὶ, ἐπιμελεῖς, πορευόμενοι κατὰ τὴν ἀλήθειαν τοῦ Κυρίου, ὃς ἐγένετο διάκονος πάντων, ᾧ ἐὰν εὐαρεστήσωμεν ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, ἀποληψόμεθα καὶ τὸν μέλλοντα, καθὼς ὑπέσχετο ἡμῖν ἐγεῖραι ἡμᾶς ἐκ νεκρῶν, καὶ ὅτι ἐὰν πολιτευώμεθα ἀξίως αὐτοῦ καὶ συμβασιλεύσωμεν (3) αὐτῷ, εἶγε πιστεύομεν ὁμοίως καὶ νεώτεροι ἄμεμπτοι ἐν πᾶσι, πρὸ παντὸς προνοοῦντες ἀγνείας καὶ χαλιναγωγοῦντες ἑαυτοὺς ἀπὸ παντὸς κακοῦ· καλὸν γὰρ τὸ ἀνακόπτεσθαι ἀπὸ τῶν ἐπιθυμιῶν ἐν τῷ κόσμῳ, ὅτι πᾶσα ἐπιθυμία κατὰ τοῦ πνεύματος στρατεύεται· καὶ « οὔτε πόρνοι, οὔτε μαλακοὶ, οὔτε ἀρσενοκοῖται βασιλείαν Θεοῦ κληρονομήσουσιν », οὔτε οἱ ποιοῦντες τὰ ἄτοπα· διὸ δέον ἀπέχεσθαι ἀπὸ πάντων τούτων, ὑποτασσομένους τοῖς πρεσβυτέροις καὶ διακόνοις, ὡς Θεῷ καὶ Χριστῷ. Ἦς παρθέτους ἐν ἀμώμῳ καὶ ἀγνῇ συνειδήσει περιπατεῖν.

Καὶ οἱ πρεσβύτεροι δὲ εὐσπλαγχοὶ εἰς πάντας, ἐλεήμονες, ἐπιστρέφοντες τὰ ἀποπεπλανημένα, ἐπισκεπτόμενοι πάντας (4) τοὺς ἀσθενεῖς, μὴ ἀμελοῦντες χήρας, ἢ ὀρφανοῦ, ἢ πένητος, ἀλλὰ προνοοῦντες αἰεὶ τοῦ καλοῦ ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ἀπεχόμενοι πάσης ὀργῆς, προσωποληψίας, κρίσεως ἀδίκου, μακρὰν ὄντες πάσης φιλαργυρίας, μὴ ταχέως πιστεύοντες κατὰ τινος, μὴ ἀπότομοι ἐν κρίσει, εἰδότες, ὅτι πάντες ὀφειλέται ἐσμὲν ἁμαρτίας. Ἐἰ οὖν δεόμεθα τοῦ Κυρίου, ἵνα ἡμῖν ἀφῆ, ὀφείλομεν καὶ ἡμεῖς ἀφιέναι· ἀπέναντι γὰρ (5) τῶν τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ ἐσμὲν ὀφθαλμῶν καὶ πάντες δεῖ παραστῆναι τῷ βήματι τοῦ Χριστοῦ καὶ ἕκαστον ὑπὲρ ἑαυτοῦ λόγον δοῦναι· οὕτως οὖν δουλεύσωμεν αὐτῷ μετὰ φόβου καὶ πάσης εὐλαβείας, καθὼς αὐτὸς ἐνετείλατο καὶ οἱ εὐαγγελιστάμενοι ὑμᾶς (6) Ἀπόστολοι καὶ οἱ Προφῆται οἱ προκηρύξαντες τὴν ἔλευσιν τοῦ Κυρίου ἡμῶν· ζηλωταὶ περὶ τὸ καλόν, ἀπεχόμενοι σκανδάλων καὶ τῶν ψευδαδελφῶν καὶ τῶν ὑποκρίσει φερόν-

(1) Πατρ. Μ. « Θεοῦ καὶ Χριστοῦ ».

(2) Πατρ. Μ. δῖλογοι.

(3) Χειρόγ. « συμβασιλεύσωμεν ».

(4) Χειρόγ. « πάντας ἀσθενεῖς ».

(5) Χειρόγ. « γὰρ τοῦ Κυρίου ».

(6) Πατρ. Μ. « ἡμῖν ».

των τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου, οἵτινες ἀποπλανῶσι κενοὺς ἀνθρώπους.
« Πᾶς γὰρ, ὃς ἂν ὁμολογῇ Ἰησοῦν Χριστὸν ἐν σαρκὶ ἐληλυθέναι ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστὶ » (1) καὶ ὃς ἂν μὴ ὁμολογῇ τὸ μαρτύριον τοῦ σταυροῦ, ἐκ τοῦ Διαβόλου ἐστὶ· καὶ ὃς ἂν μεθοδεύῃ τὰ λόγια τοῦ Κυρίου πρὸς τὰς ἰδίας ἐπιθυμίας, καὶ λέγῃ (2) μήτε ἀνάστασιν, μήτε κρίσιν, (3) οὗτος πρωτότοκός ἐστι τοῦ Σατανᾶ· διὸ ἀπολιπόντες τὴν ματαιότητα τῶν πολλῶν καὶ τὰς ψευδοδιδασκαλίας ἐπὶ τὸν ἐξ ἀρχῆς ἡμῖν παραδοθέντα λόγον ἐπιστρέψωμεν, νήφοντες πρὸς τὰς εὐχὰς καὶ προσκαρτεροῦντες νηστείαις, δεήσεσιν, αἰτούμενοι τὸν παντεπόπτῃν Χριστὸν μὴ εἰσενεγκεῖν ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος· « τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής ».

Ἀδιαλείπτως οὖν προσκαρτερῶμεν τῇ ἐλπίδι ἡμῶν καὶ τῷ ἄρραβῶνι τῆς δικαιοσύνης ἡμῶν, ὃς ἐστὶ Χριστὸς Ἰησοῦς, ὃς ἀνήνεγκεν ἡμῶν τὰς ἁμαρτίας τῷ ἰδίῳ σώματι ἐπὶ τὸ ξύλον, « ὃς ἁμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ εὐρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ », ἀλλὰ δι' ἡμᾶς, ἵνα ζήσωμεν ἐν αὐτῷ, πάντα ὑπέμεινε. Μιμηταὶ οὖν γενώμεθα τῆς ὑπομονῆς αὐτοῦ· καὶ ἐὰν πάσχωμεν διὰ τὸ ὄνομα αὐτοῦ, δοξάζωμεν αὐτόν· τοῦτον γὰρ ἡμῖν τὸν ὑπογραμμὸν ἔθηκε δι' ἑαυτοῦ καὶ ἡμεῖς τοῦτο ἐπιστεύσαμεν.

Παρακαλῶ οὖν πάντας ὑμᾶς πειθαρχεῖν τῷ λόγῳ τῆς δικαιοσύνης καὶ ἀσκεῖν πᾶσαν ὑπομονήν, ἣν καὶ εἶδετε κατ' ὀφθαλμοὺς οὐ μόνον ἐν τοῖς μακαρίοις Ἰγνατίῳ καὶ Ζωσίμῳ καὶ Ρούφῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν ἄλλοις τοῖς ἐξ ἡμῶν καὶ αὐτῷ Παύλῳ καὶ τοῖς λοιποῖς Ἀποστόλοις, πεπεισμένους, ὅτι οὗτοι πάντες οὐκ εἰς κενὸν ἔδραμον, ἀλλ' ἐν πίστει καὶ δικαιοσύνῃ, καὶ ὅτι εἰς τὸν ὀφειλόμενον αὐτοῖς τόπον εἰσὶ παρὰ τῷ Θεῷ (4), ᾧ καὶ συνέπαθον οὐ γὰρ τὸν νῦν ἠγάπησαν αἰῶνα, ἀλλὰ τὸν ὑπὲρ ἡμῶν ἀποθανόντα καὶ δι' ἡμᾶς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἀναστάντα (5).

Τὸν λαὸν τὸν καινὸν ἐτοιμάζων ἐπιδείξει ἐπὶ τῆς γῆς ὧν, ὅτι τὴν ἀνάστασιν αὐτὸς ποιήσας, κρίνει· πέρασ γέ τοι, διδάσκων τὸν Ἰσραὴλ,

(1) Πατρ. Μ. « Ἀντίχριστός ἐστι ».

(2) Τὸ « καὶ λέγῃ » λείπει ἐκ τοῦ χειρογράφου.

(3) Πατρ. Μ. μήτε κρίσιν εἶναι.

(4) Τὸ χειρόγ. ἔχει τοῦ Θεοῦ ἔχει Κυρίῳ· οὕτω δὲ καὶ ἐν Πατρ. Μ.

(5) Πατρ. Μ. ἀνασταθέντα. Μέχρι τῆς λέξεως ταύτης εἶνε ἐκδεδομένη καὶ γνωστὴ ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Πολυκάρπου.

καὶ τηλικαῦτα τέρατα καὶ σημεῖα ποιῶν, ἐκήρυξε καὶ ὑπερηγάπησεν αὐτόν· ὅτε δὲ τοὺς ἰδίους Ἀποστόλους, τοὺς μέλλοντας κηρύσσειν τὸ Εὐαγγέλιον αὐτοῦ, ἐξελέξατο, ὄντας ὑπὲρ πᾶσαν ἁμαρτιαν ἄνομω-τέρους, ἵνα δείξῃ, ὅτι « οὐκ ἦλθε καλέσαι δικαίους, ἀλλὰ ἁμαρτω-λοὺς εἰς μετάνοιαν », τότε ἐφανέρωσεν ἑαυτὸν Υἱὸν Θεοῦ εἶναι· εἰ γὰρ μὴ ἦλθεν ἐν σαρκί, πῶς ἂν ἐσώθημεν οἱ ἄνθρωποι; βλέποντες αὐτὸν τὸν (1) μέλλοντα μὴ εἶναι ἥλιον, ἔργον χειρῶν αὐτοῦ ὑπάρ-χοντα, βλέποντες οὐκ ἰσχύουσιν εἰς τὰς ἀκτῖνας αὐτοῦ ἀντοφθαλμῆ-σαι. Οὐκοῦν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ εἰς τοῦτο ἦλθεν ἐν σαρκί, ἵνα τὸ τέλειον τῶν ἁμαρτιῶν κεφαλαιώσῃ τοῖς διώξασιν ἐν θανάτῳ τοὺς προφήτας αὐτοῦ· οὐκοῦν εἰς τοῦτο ὑπέμεινε· λέγει γὰρ ὁ Θεὸς τὴν πηγὴν τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, ὅτι ἐξ αὐτῶν· ὅταν πατάξω τὸν ποιμένα, τότε σκορ-πισθήσεται τὰ πρόβατα τῆς ποιμνῆς· αὐτὸς ἠθέλησεν οὕτω παθεῖν· ἔδει γὰρ, ἵνα ἐπὶ ξύλου πάθῃ· λέγει γὰρ ὁ προφητεῦων ἐπ' αὐτῷ· φεῖσαί μου τῆς ψυχῆς ἀπὸ ρομφαίας, καθήλωσόν μου τὰς σάρκας, ὅτι πονηρευομένων συναγωγαὶ ἐπανέστησάν μοι· καὶ πάλιν λέγει· « ἰδοὺ τέθεικά μου τὸν νῶτον εἰς μύστιγας, καὶ τὰς σιαγόνας εἰς ραπί-σματα, τὸ δὲ πρόσωπόν μου ἔθηκα ὡς στερεὰν πέτραν ». Ὅτε οὖν ἐποίησεν ἐντολήν, τί λέγει; τίς ὁ κρινόμενός μοι, ἢ τίς ὁ δικαζόμε-νός μοι; ἀντιστήτω μοι· ἐγγισάτω τῷ παιδί Κυρίου· οὐαὶ ὑμῖν, ὅτι πάντες ὑμεῖς παλαιωθήσεσθε ὡς λιθάριον καὶ σῆς καταφάγεται ὑμεῖς. Καὶ πάλιν λέγει ὁ προφήτης· ἐπεὶ ὡς λίθος ἰσχυρὸς ἐτέθη εἰς συντρι-βὴν, « ἰδοὺ ἐμβάλλω εἰς τὰ θεμέλια Σιών λίθον πολυτελεῆ, ἐκλεκτὸν, ἀκρογωνιαῖον, ἔντιμον »· εἶτα τί λέγει; καὶ ὅς ἐλπίζει ἐπ' αὐτόν, ζή-σεται εἰς τὸν αἰῶνα. Ἐπὶ λίθον οὖν ἡμῶν ἢ ἐλπίς; μὴ γένοιτο· ἀλλ' ἐπεὶ ἐν ἰσχύϊ ἔθηκε τὴν σάρκα αὐτοῦ ὁ Κύριος· λέγει γὰρ, καὶ ἔθηκέ με ὡς στερεὰν πέτραν· λέγει πάλιν ὁ προφήτης· « λίθον, ὃν ἀπεδο-κίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας ». Καὶ πάλιν λέγει· αὕτη ἐστὶν ἡ ἡμέρα ἡ μεγάλη καὶ θαυμαστή, ἣν ἐποίη-σεν ὁ Κύριος.

Ἀπλούστερον ὑμῖν γράφω, ἵνα συνιῆτε· ἐγὼ περίφημα τῆς ἀγά-πης ὑμῶν. Τί οὖν λέγει πάλιν ὁ προφήτης; περιέσχε με συναγωγὴ πονηρευομένων· ἐκύκλωσάν με ὡσεὶ μέλισσαι κηρίον, καὶ ἐπὶ τὸν ἱμα-τισμὸν μου ἔβαλον κλῆρον· ἐν σαρκί οὖν αὐτοῦ μέλλοντος φανεροῦσθαι

(1) Χειρῶν. « αὐτόν τὸν ὅτι μέλλοντα ».

καὶ πάσχειν, προεφανεροῦτο τὸ πάθος. Λέγει γὰρ ὁ προφήτης ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ οὐαὶ τῇ ψυχῇ αὐτῶν, ὅτι βεβούλευνται βουλήν πονηράν καθ' ἑαυτῶν, εἰπόντες δῆσωμεν τὸν δίκαιον ὅτι δύσχρηστος ἡμῖν ἐστὶ. Λέγει δὲ καὶ Μωσῆς αὐτοῖς· ἰδοὺ τάδε λέγει Κύριος ὁ Θεός· εἰσελ-θετε εἰς τὴν γῆν τὴν ἀγαθὴν, ἣν ὤμοσε Κύριος τῷ Ἀβραάμ· καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ καὶ κατακληρονομήσατε αὐτήν, γῆν ῥέουσα γάλα καὶ μέλι. Τί λέγει ἡ γνώσις; μάθετε, ἐλπίσατε ἐπὶ τὸν ἐν σαρκί μέλ-λοντα φανεροῦσθαι ὑμῖν Ἰησοῦν· ἄνθρωπος γῆ ἐστὶ πάσχουσα· ἀπὸ προσώπου γὰρ τῆς γῆς ἡ πλάσις τοῦ Ἀδάμ· ἐγένετο· τί οὖν λέγει; τὴν γῆν τὴν ἀγαθὴν τὴν ῥέουσαν γάλα καὶ μέλι· εὐλογητὸς ὁ Κύριος ἡμῶν, ὁ σοφίαν καὶ νοῦν θέμενος ἐν ἡμῖν τῶν κρυφίων αὐτοῦ· λέγει γὰρ ὁ προφήτης· παραβολὴν τίς νοήσει; εἰμὴ σοφὸς καὶ ἐπιστήμων καὶ ἀγαπῶν τὸν Κύριον αὐτοῦ; ἐπεὶ ἀνεκαίνισεν ἡμᾶς ἐν τῇ ἀφέσει τῶν ἁμαρτιῶν, ἐποίησεν ἡμᾶς ἄλλον τύπον, ὡς παιδίον ἔχειν ψυχὴν, ὡς ἂν καὶ ἀναπλασσομένης αὐτὸς ἡμᾶς· λέγει γὰρ ἡ Γραφή περὶ ἡμῶν, ὡς λέγει τῷ υἱῷ· ποιήσωμεν κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν ἡμῶν τὸν ἄνθρωπον καὶ ἀρχέτωσαν τῶν θηρίων τῆς γῆς, καὶ τῶν πετεινῶν τοῦ οὐρανοῦ, καὶ τῶν ἰχθύων τῆς θαλάσσης· καὶ εἶπε Κύριος, ἰδὼν τὸ καλὸν πλάσμα ἄνθρωπον, αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε καὶ πλη-ρώσατε τὴν γῆν. Ταῦτα πρὸς τὸν Υἱὸν καὶ πρὸς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. Πάλιν σοι ἐπιδείξω, πῶς πρὸς ἡμᾶς δευτέραν πλάσιν ἐπ' ἐσχάτων ἐποίησε, λέγει Κύριος· ἰδοὺ ποιήσω τὰ ἔσχατα ὡς τὰ πρῶτα· εἰς τοῦτο οὖν ἐκήρυξεν ὁ προφήτης· εἰσελθετε εἰς τὴν γῆν ῥέουσαν γάλα καὶ μέλι καὶ κατακυριεύσατε αὐτῆς· ἴδε οὖν, ἡμεῖς ἀναπεπλάσμεθα, καθὼς πάλιν ἐν ἑτέρῳ προφῆτῃ λέγει· ἰδοὺ λέγει Κύριος, ἐξελεῖ τού-των, τοῦτέστιν ὧν προέβλεπε τὸ πνεῦμα Κυρίου, τὰς λιθίνας καρδίας καὶ βαλεῖ σαρκίνας αὐτοῖς, ὅτι ἔμελλεν ἐν σαρκί φανεροῦσθαι καὶ ἐν ἡμῖν κατοικεῖν· ναὶς γὰρ ἅγιος, ἀδελφοί μου, τῷ Κυρίῳ τὸ κατοικη-τήριον ἡμῶν τῆς καρδίας· λέγει γὰρ πάλιν Κύριος καὶ ἐν τίνι ὀφθή-σομαι τῷ Κυρίῳ τῷ Θεῷ μου καὶ δοξασθήσομαι; λέγει, ἐξομολογή-σομαι σοι ἐν ἐκκλησίᾳ ἐν μέσῳ ἀδελφῶν μου καὶ ψαλῶ ἀναμέσον ἐκ-κλησίας ἁγίων· οὐκοῦν ἡμεῖς ἐσμεν, οὓς εἰσήγαγεν εἰς τὴν γῆν τὴν ἀγαθὴν. Τί οὖν τὸ γάλα καὶ μέλι; ὅτι πρῶτον τὸ παιδίον μέλιτι, εἶτα γάλακτι ζωοποιεῖται· οὕτω καὶ ἡμεῖς, τῇ πίστι τῆς ἐπαγγελίας καὶ τῷ λόγῳ ζωοποιούμενοι, ζήσομεν κατακυριεύοντες τῆς γῆς· προ-

είρηκε δὲ ἐπάνω, ὅτι αὐξάνεσθωσαν καὶ ἀρχέτωσαν τῶν ἰχθύων· τί οὖν ὁ δυνάμενος νῦν ἄρχειν θηρίων, ἢ ἰχθύων, ἢ πετεινῶν τοῦ οὐρανοῦ; αἰσθάνεσθαι γὰρ ὀφείλομεν, ὅτι τὸ ἄρχειν ἐξουσία ἐστίν· ἵνα τις πατάξας κυριεύσῃ· εἰ οὖν οὐ γίνεται τοῦτο νῦν, ἄρα ἡμῖν εἶρηκε; πότε; ὅταν καὶ αὐτοὶ τελειωθῶμεν, κληρονόμοι τῆς διαθήκης Κυρίου γενέσθαι.

Οὐκοῦν νοεῖτε, τέκνα εὐφροσύνης, ὅτι πάντα ὁ καλὸς Κύριος προεφανέρωσεν ἡμῖν, ἵνα γινώμεν, ὧ κατὰ πάντα εὐχαριστοῦντες ὀφείλομεν αἰνεῖν· εἰ οὖν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὢν Κύριος, καὶ μέλλων κρίνειν ζῶντας καὶ νεκροὺς ἐπαθεν, ἵνα ἡ πληγὴ αὐτοῦ ζωοποιήσῃ ἡμᾶς· πιστεύομεν, ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ οὐκ ἠδύνατο παθεῖν, εἰμὴ δι' ἡμᾶς, ἀλλὰ καὶ σταυρωθεὶς ἐποτίζετο ὄξει καὶ χολῇ. Ἀκούσατε, πῶς περὶ τούτου πεφανέρωκαν οἱ ἱερεῖς τοῦ λαοῦ, γεγραμμένης ἐντολῆς αὐτοῦ· ὅς ἂν μὴ νηστεύσῃ τὴν νηστείαν, θανάτῳ ἐξολοθρευθήσεται, ἐνετείλατο Κύριος· ἐπεὶ καὶ αὐτὸς ὑπὲρ τῶν ἡμετέρων ἁμαρτιῶν ἐμελλε σκεῦος τοῦ πνεύματος προσφέρειν θυσίαν, ἵνα καὶ ὁ τύπος ὁ γενόμενος ἐπὶ Ἰσαὰκ τοῦ προσενεχθέντος ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον τελεσθῇ.

Τί οὖν λέγει ἐν τῷ προφήτῃ; καὶ φαγέτωσαν ἐκ τοῦ τράχου τοῦ προσφερομένου τῇ νηστείᾳ ὑπὲρ πασῶν τῶν ἁμαρτιῶν· προσέχετε ἀκριβῶς· καὶ φαγέτωσαν οἱ ἱερεῖς μόνοι πάντες τὸν ἕτερον ἄπλυτον μετὰ ὄξους· πρὸς τί; ἐπειδὴ ἐμὲ εἶδον ὑπὲρ ἁμαρτιῶν μέλλοντα τοῦ λαοῦ τοῦ καινοῦ προσφέρειν τὴν σάρκα μου, μέλλετε ποτίζειν χολὴν μετὰ ὄξους· φάγετε ὑμεῖς μόνοι, τοῦ λαοῦ νηστεύοντος καὶ κοπτομένου ἐπὶ σάκκῳ καὶ σποδῷ· ἵνα δείξῃ, ὅτι δεῖ αὐτὸν παθεῖν ὑπὲρ αὐτῶν· πῶς οὖν ἐνετείλατο; προσέχετε· λάβετε δύο τράγους καλοὺς καὶ ὁμοίους καὶ προσενέγκατε, καὶ λαβέτω ὁ ἱερεὺς τὸν ἕνα εἰς ὄλοκαύτωμα· τὸν δὲ ἕνα τί ποιήσουσιν; ἐπικατάρατος, φησὶν, ὁ εἷς. Προσέχετε, πῶς ὁ τύπος τοῦ Ἰησοῦ φανεροῦται· καὶ ἐμπτύσατε πάντες καὶ κατακεντήσατε καὶ περιθῆτε τὸ ἔριον τὸ κόκκινον περὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ οὕτως εἰς ἔρημον βληθήτω· καὶ ὅταν γένηται οὕτως, ἄγει ὁ βαστάζων τὸν τράγον εἰς τὴν ἔρημον, καὶ ἀφαιρεῖ τὸ ἔριον καὶ ἐπιτίθησιν ἐπὶ φρύγανον, τὸ λεγόμενον βραχίλ, οὐ καὶ τοὺς βλασταοὺς εἰώθαμεν τρώγειν ἐν τῇ χώρῃ εὐρίσκοντες· οὕτω μόνῃς τῆς βραχοῦς οἱ καρποὶ γλυκεῖς εἰσὶ. Τί οὖν καὶ τοῦτο; προσέχετε· τὸν μὲν ἕνα ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον, τὸν δὲ ἕνα ἐπικατάρατον ἐστεφανωμένον· ἐπειδὴ

ὄψονται αὐτὸν τότε, τῇ ἡμέρᾳ τὸν ποδῆρη ἔχοντα τὸν κόκκινον περὶ τὴν σάρκα καὶ ἐροῦσιν, οὐχ αὐτός ἐστιν, ὃν ποτε ἡμεῖς ἐσταυρώσαμεν, ἐξουθενήσαντες καὶ κατακεντήσαντες καὶ ἐμπαίξαντες; ἀληθῶς οὗτος ἦν ὁ τότε λέγων ἑαυτὸν Υἱὸν Θεοῦ εἶναι· πῶς γὰρ ὁμοίως εἰς τοῦτο, ὁμοίως τοὺς τράγους καλοὺς καὶ ἴπους; ἵνα, ὅταν ἴδωσιν αὐτὸν τότε ἐρχόμενον, ἐκπλαγῆσονται ἐπὶ τῇ ὁμοιότητι τοῦ τράγου· οὐκοῦν ἴδε τὸν τύπον τοῦ μέλλοντος πάσχειν Ἰησοῦ· τί δέ; ὅτι τὸ ἔριον εἰς μέσον τῶν ἀκανθῶν τιθέασι, τύπος ἐστὶ τοῦ Ἰησοῦ τῇ Ἐκκλησίᾳ κείμενος σταυρὸς, ὃν ἂν θέλῃ τὸ ἔριον ἄραι τὸ κόκκινον, δεῖ αὐτὸν πολλὰ παθεῖν, διὰ τὸ εἶναι φανεράν τὴν ἀκανθάν, καὶ θλιβέντα κυριεῦσαι· οὕτω, φησὶν, οἱ θέλοντές με ἰδεῖν καὶ ἀψασθαι μου τῆς βασιλείας, ὀφείλουσι θλιβέντες καὶ παθόντες λαβεῖν με. Τίνα δὲ δοκεῖτε τύπον εἶναι; ὅτι ἐντέλλεται τῷ Ἰσραὴλ προσφέρειν δάμαλιν τοὺς ἀνδρας, ἐν οἷς ἁμαρτίαι τέλειαι, καὶ σφάζαντας κατακαίειν, καὶ αἶρειν τότε τὴν σποδὸν παιδία, καὶ βάλλειν εἰς ἄγγη καὶ περιτιθέναι τὸ ἔριον τὸ κόκκινον ἐπὶ ξύλου· ἴδε πάλιν ὁ τοῦ σταυροῦ τὸ ἔριον τὸ κόκκινον καὶ τὸν ὑσσωπον, καὶ οὕτω βαντίζειν τὰ παιδία καθ' ἕνα τὸν λαόν, ἵνα ἀγνίζωνται ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν (1). Νοεῖτε, πῶς ἀπλότητι λέγει ὑμῖν; ὁ μόσχος οὗτός ἐστιν ὁ Ἰησοῦς, οἱ προσφέροντες ἄνδρες ἁμαρτωλοὶ, οἱ προσενεγκόντες αὐτὸν ἐπὶ σφαγῆν· εἶτα οὐκέτι ἄνδρες, οὐκέτι ἁμαρτωλῶν ἡ δόξα· οἱ δὲ βαντίζοντες παῖδες εὐαγγελιζόμενοι ἡμῖν τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν καὶ τὸν ἀγνισμόν τῆς καρδίας· οἷς ἔδωκε τοῦ Εὐαγγελίου τὴν ἐξουσίαν οὐσί δεκαδύο εἰς μαρτύριον τῶν φυλῶν, ὅτι δεκαδύο αἱ φυλαὶ τοῦ Ἰσραὴλ, εἰς τὸ κηρύσσειν. Διὰ τί δὲ τρεῖς παῖδες οἱ βαντίζοντες; εἰς μαρτύριον Ἀβραάμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ· ὅτι οὗτοι μεγάλοι τῷ Θεῷ· ὅτι δὲ τὸ ἔριον ἐπὶ τὸ ξύλον, ὅτι ἡ βασιλεία τοῦ Ἰησοῦ ἐπὶ ξύλου· διότι οἱ ἐλπίζοντες ἐπ' αὐτὸν ζήσονται εἰς τὸν αἰῶνα. Διὰ τί δὲ ἅμα τὸ ἔριον καὶ τὸ ὑσσωπον; ὅτι ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ ἡμέραι ἔσονται πονηραὶ καὶ ῥυπαραὶ, ἐν αἷς ἡμεῖς συθησόμεθα· ὅτι καὶ ἀλγῶν σάρκα διὰ τοῦ ῥύπου τοῦ ὑσώπου ἰάται· καὶ διὰ τοῦτο οὕτω γενόμενα ἡμῖν μὲν ἐστὶ φανερά, ἐκείνοις δὲ σκοτεινά· ὅτι οὐκ ἤκουσαν φωνῆς Κυρίου· λέγει γὰρ περὶ τῶν ὠτίων· πῶς περιέτεμεν ἡμῶν καὶ τὴν καρδίαν.

Λέγει ὁ Κύριος ἐν τῷ προφήτῃ, εἰς ἀκοὴν ὠτίου ἐπήκουσέ μου·

(1) Χειρὸν. «ὑπὸ τῶν ἁμαρτιῶν».

καὶ πάλιν λέγει· ἀκοῇ ἀκούσονται οἱ πόρρωθεν, ἃ ἐποίησας γινώσκονται· καὶ περιτμηθήσεσθε λέγει Κύριος τὰς καρδίας ὑμῶν· καὶ πάλιν λέγει· ἀκουε Ἰσραὴλ, ὅτι τάδε λέγει Κύριος ὁ Θεὸς σου· καὶ πάλιν τὸ πνεῦμα Κυρίου προφητεύει· τίς ἐστὶν ὁ Θέλων ζῆσαι εἰς τὸν αἰῶνα; ἀκοῇ ἀκουσάτω τῆς φωνῆς τοῦ παιδός μου· καὶ πάλιν λέγει, ἀκούσατε λόγον Κυρίου ἄρχοντες τοῦ λαοῦ τούτου· καὶ πάλιν λέγει ἀκούσατε τέκνα τῆς φωνῆς βοῶσης ἐν τῇ ἐρήμῳ· οὐκοῦν περιέτεμεν ἡμῶν τὰς ἀκοάς, ἵνα ἀκούσαντες λόγον πιστεύσωμεν· ἡ γὰρ περιτομὴ, ἐφ' ἣ πεποιθασί, κατήρηται· περιτομὴν γὰρ εἶρηκεν οὐ σαρκὸς γεννηθῆναι, ἀλλὰ παρέβησαν, ὅτι ἄγγελος πονηρὸς ἐσόφισεν αὐτούς· λέγει πρὸς αὐτούς· τάδε λέγει Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν· ὡδε εὐρίσκω ἐντολήν, μὴ σπείρητε ἐπὶ ἄκανθαν, περιτμήθητε τῷ Κυρίῳ ὑμῶν καὶ τὸν τράχηλον ὑμῶν οὐ μὴ σκληρύνητε· καὶ πάλιν, οὐδοῦ λέγει Κύριος· πάντα τὰ ἔθνη ἀπερίτμητα, ἀκρύβυστα, ὁ δὲ λαὸς οὗτος ἀπερίτμητος καρδίᾳ· ἀλλ' ἐρεῖς, καὶ μὴν περιτέμνεται εἰς σφραγίδα· ἀλλὰ καὶ πᾶς Σύρος καὶ Ἄραψ καὶ πάντες οἱ Ιερεῖς τῶν εἰδώλων· ἄρα οὖν κἀκεῖνοι ἐκ τῶν διαθηκῶν αὐτῶν εἰσιν· ἀλλὰ καὶ Αἰγύπτιοι ἐν περιτομῇ εἰσιν.

Μάθετε οὖν τέκνα περὶ πάντων πλουσίως· ὅτι Ἀβραάμ ὁ πρῶτος περιτομὴν δούς, ἐν πνεύματι προβλέψας εἰς τὸν Ἰῶν, περιέτεμε, λαβῶν τριῶν γραμμῶν δόγματα· λέγει γὰρ· καὶ περιέτεμεν Ἀβραάμ ἐκ τοῦ οἴκου αὐτοῦ ἄνδρας δέκα καὶ ὀκτώ καὶ τριακοσίους· τίς οὖν ἢ δοθεῖσα τούτῳ γνῶσις; μάθετε τοὺς δεκαοκτὼ πρῶτους, εἶτα τοὺς τριακοσίους· τὸ δὲ δέκα καὶ ὀκτώ, ἰῶτα δέκα, εἶτα ὀκτώ, ἔχει Ἰησοῦν· ὅτι δὲ ὁ σταυρὸς ἐν τῷ Τ' ἐμελλεν ἔχειν τὴν χάριν, λέγει καὶ τοὺς τριακοσίους· δηλοῖ οὖν τὸν μὲν Ἰησοῦν ἐν τοῖς δυοῖν γραμμασι καὶ ἐν ἐνὶ τὸν σταυρόν. Οἶδεν ὁ τὴν ἐμφυτον δωρεάν τῆς διδασχῆς αὐτοῦ θέμενος ἐν ἡμῖν. Οὐδεὶς γνησιώτερον ἔμαθεν ἀπ' ἐμοῦ λόγον· ἀλλ' οἶδα, ὅτι ἄξιοι ἐστε ὑμεῖς.

Ὅτι δὲ Μωσῆς εἶρηκεν· οὐ φάγεσθε χοῖρον, οὐδὲ ἀετὸν, οὐδὲ ὀξύπτερον, οὐδὲ κόρακα, οὔτε πάντα ἰχθύν, ὅς οὐκ ἔχει λεπίδας ἐν αὐτῷ, τρία ἔλαβεν ἐν τῇ συνέσει δόγματα· πέρας γέτοι, λέγει αὐτοῖς ἐν τῷ Δευτερονομίῳ, καὶ διαθήσονται πρὸς τὸν λαὸν τοῦτον τὰ δικαιώματά μου· ἄρα οὐκ ἔστιν ἐντολὴ Θεοῦ τὸ μὴ τρώγειν; Μωσῆς δὲ ἐν πνεύματι ἐλάλησε· τὸν οὖν χοῖρον πρὸς τοῦτο εἶρηκεν· οὐ μὴ κολληθήσῃ φησὶν, ἀνθρώποις τοιούτοις, οἵτινες ὅμοιοι εἰσὶ χοίροις· ὅταν

γὰρ σπαταλῶσιν, ἐπιλανθάνονται τοῦ Κυρίου ἑαυτῶν· ὅταν δὲ ὑστερηθῶσιν, ἐπιγινώσκουσι τὸν Κύριον. Καὶ ὁ χοῖρος ὅταν τρώγῃ, οὐκ οἶδε τὸν κύριον, ὅταν δὲ πεινάσῃ, κραυγάζει καὶ λαβῶν πάλιν σιωπᾷ· οὐδὲ μὴ φάγῃς, φησὶ, τὸν ἀετὸν, οὐδὲ τὸν ὀξύπτερον, οὐδὲ δὲ τὸν ἰχθῖνα, οὐδὲ τὸν κόρακα· οὐ μὴ, φησὶ, κολληθήσῃ ἀνθρώποις τοιούτοις, οἵτινες οὐκ οἶδασιν διὰ κόπου καὶ ἰδρώτος πορίζειν ἑαυτοῖς τὴν τροφήν, ἀλλ' ἀρπάζουσι τὰ ἀλλότρια ἐν ἀνομίαις αὐτῶν καὶ ἐπιτηροῦσιν, ὡς ἐν ἀκεραιοσύνῃ περιπατοῦντες· καὶ καθήμενα ἄργα ταῦτα ἐκζητεῖ, πῶς ἀλλοτρίως σάρκας καταφάγῃ, ὄντα λοιμὰ τῇ πονηρίᾳ αὐτῶν. Καὶ οὐ μὴ φάγῃς, φησὶ, σκύραιναν, οὐδὲ πολύποδα, οὐδὲ σηπῖαν· οὐ μὴ, φησὶν, ὁμοιωθήσῃ κολλώμενος ἀνθρώποις τοιούτοις, οἵτινες εἰς τέλος εἰσὶν ἀσεβεῖς καὶ κεκρυμμένοι τῷ θανάτῳ, ὡς καὶ ταῦτα τὰ ἰχθυῖδια μόνῃ ἐπικατάρτα, ἐν τῷ βυθῷ ἠήχεται, μὴ κολυμβῶντα ὡς τὰ λοιπὰ, ἐν τῇ γῆ κατὰ τοῦ βυθοῦ κατοικεῖ· ἀλλὰ καὶ τὸν πολύποδα οὐ φάγῃς, φησὶ· πρὸς τί; οὐ μὴ γένη παιδοφθόρος· οὐδὲ ὁμοιωθήσῃ τοῖς τοιούτοις· ὅτι ὁ λαγῶς κατ' ἐνιαυτὸν πλεονεκτεῖ τὴν ἀφόδευσιν· ὅσα γὰρ ἔτη ζῆ, τοσαύτας ἔχει τρύπας· ἀλλ' οὐδὲ τὴν ὑαῖναν φάγῃς· οὐ μὴ, φησὶ, γένη μοιχὸς, οὐδὲ φθορεὺς, οὐδὲ ὁμοιωθήσῃ τοῖς τοιούτοις· πρὸς τί; τοῦτο γὰρ τὸ ζῶον παρ' ἐνιαυτὸν ἀλλάσσει τὴν φύσιν καὶ ποτὲ μὲν ἄρρεν, ποτὲ δὲ θῆλυ γίνεται· ἀλλὰ καὶ τὴν γαλῆν ἐμίσησε καλῶς· οὐ μὴ γὰρ, φησὶν, ὁμοιωθήσῃ τοῖς τοιούτοις, οἵους ἀκούομεν ἀνομίας ποιοῦντας τῷ στόματι δι' ἀκαθαρσίας· οὐδὲ κολληθήσῃ ταῖς ἀκαθάρτοις ταῖς τὴν ἀνομίαν ποιοῦσαις τῷ στόματι· τὸ γὰρ ζῶον τοῦτο τῷ στόματι κύει. Περὶ τῶν βρωμάτων μὲν οὖν Μωσῆς τρία δόγματα ἐν πνεύματι ἐλάλησεν· οἱ δὲ κατ' ἐπιθυμίαν τῆς σαρκὸς ὡς περὶ βρωμάτων κατεδέξαντο. Λαμβάνει δὲ τριῶν δογμάτων γνῶσιν Δαβὶδ καὶ λέγει ὁμοίως· μακάριος ἀνὴρ, ὅς οὐκ ἐπορεύθη ἐν βουλῇ ἀσεβῶν, καθὼς οἱ ἰχθυεὶς παρεύονται ἐν σκότει εἰς τὰ βάθη· καὶ ἐν ὁδῷ ἀμαρτωλῶν οὐκ ἔστη, καθὼς οἱ δοκοῦντες φοβεῖσθαι τὸν Κύριον ἀμαρτάνουσι ὡς ὁ χοῖρος· καὶ ἐπὶ καθέδρᾳ λοιμῶν οὐκ ἐκάθισε, καθὼς τὰ πετεινὰ τὰ καθήμενα εἰς ἀρπαγὴν. Ἔχετε τελείως καὶ περὶ τῆς γνώσεως.

Ἄλλ' εἶπε Μωσῆς, φάγεσθε πᾶν διχηλοῦν καὶ μηρυκώμενον· τί λέγει; ὁ τὴν τροφήν λαμβάνων οἶδε τὸν τρέφαντα αὐτὸν, καὶ ἐπ' αὐτῷ ἀναπαυόμενος εὐφραίνεσθαι δοκεῖ· καθὼς εἶπε βλέπων τὴν ἐντολήν·

τί οὖν λέγει; κολλᾶσθαι μετὰ τῶν φοβουμένων τὸν Κύριον, μετὰ τῶν μελετώντων, ὃ ἔλαβον διάσταλμα ῥήματος ἐν τῇ καρδίᾳ, μετὰ τῶν λαλούντων τὰ δικαιώματα Κυρίου, καὶ τηρούντων μετὰ τῶν εἰδόντων, ὅτι ἡ μελέτη ἔργον ἐστὶν εὐφροσύνης καὶ μηρυκωμένων τὸν λόγον Κυρίου· τί δὲ τὸ διχηλοῦν; ὅτι ὁ δίκαιος ἐν τούτῳ τῷ κόσμῳ περιπατεῖ, καὶ τὸν ἅγιον αἰῶνα ἐκδέχεται. Βλέπετε, πῶς ἐνομοθέτησε Μωσῆς καλῶς; ἀλλὰ πόθεν ἐκείνοις ταῦτα νοῆσαι ἢ συνιέναι; ἡμεῖς δὲ δικαίως νοήσαντες τὰς ἐντολάς λαλοῦμεν, ὡς ἠθέλησε Κύριος· διὰ τοῦτο περιέτεμε τὰς ἀκοὰς ἡμῶν καὶ τὰς καρδίας, ἵνα συνιῶμεν ταῦτα.

Ζητήσωμεν δὲ, εἰ ἐμέλησε τῷ Κυρίῳ προφανερῶσαι περὶ τοῦ ὕδατος καὶ τοῦ σταυροῦ. Περὶ μὲν τοῦ ὕδατος γέγραπται ἐπὶ τὸν Ἰσραήλ, πῶς τὸ βάπτισμα, τὸ φέρον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν οὐ μὴ προσδέξονται, ἀλλ' ἑαυτοῖς οἰκοδομήσουσι· λέγει οὖν ὁ προφήτης· ἐκστηθὶ οὐρανὸν, καὶ ἐπὶ τούτῳ φριξάτω ἡ γῆ· ὅτι δύο μεγάλα καὶ πονηρὰ ἐποίησεν ὁ λαὸς οὗτος· ἐμὲ ἐγκατέλιπε πηγὴν ζωῆς καὶ ἑαυτοῖς (1) ὄρυξαν λάκκους συντετριμμένους· μὴ πέτρα ἐρημὸς ἐστὶ τὸ ὕψος τὸ ἅγιόν μου Σινᾶ; ἔσεσθε γὰρ ὡς πετεινοὶ νεοσσοὶ ἀνιστάμενοι νοσσιᾶς ἀφηρημένης· καὶ πάλιν λέγει ὁ προφήτης· ἐγὼ πορεύσομαι ἔμπροσθέν σου, καὶ ὄρη ὀμαλῶ, καὶ θύρας χαλκᾶς συντρίψω καὶ μοχλοὺς σιδηροῦς συνθλάσω, καὶ δώσω σοι θησαυροὺς σκοτεινοὺς, ἀποκρύφους, ἀοράτους, ἵνα γνῶσιν, ὅτι Κύριος ὁ Θεός, καὶ κατοικήσει ἐν ὑψηλῇ σπηλαίῳ πέτρας ἰσχυράς· εἶτα τί λέγει ἐν τῷ υἱῷ; τὸ ὕδωρ αὐτοῦ πιστόν, βασιλέα μετὰ δόξης ὄψεσθε καὶ ἡ ψυχὴ ὑμῶν μελετήσῃ φόβον Κυρίου· καὶ πάλιν ἐν ἄλλῳ προφήτῃ λέγει· « ἔστε ὁ ταῦτα ποιῶν ὡς τὸ ξύλον τὸ πέφυτευμένον παρὰ τὰς διεξόδους τῶν ὑδάτων, ὃ τὸν καρπὸν αὐτοῦ δώσει ἐν καιρῷ αὐτοῦ καὶ τὸ φύλλον αὐτοῦ οὐκ ἀπορρυήσεται καὶ πάντα, ὅσα ἂν ποιῇ, κατευοδωθήσεται· οὐχ οὕτως οἱ ἀσεβεῖς, οὐχ οὕτως, ἀλλ' ἢ ὡσεὶ χνοῦς, ὃν ἐκρίπτει ὁ ἄνεμος ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς· διὰ τοῦτο οὐκ ἀναστήσονται ἀσεβεῖς ἐν κρίσει, οὐδὲ ἁμαρτωλοὶ ἐν βουλῇ δικαίων, ὅτι γινώσκει Κύριος ὁδὸν δικαίων καὶ ὁδὸς ἀσεβῶν ἀπολεῖται ». Λίσθᾶνεσθε, πῶς τὸ ὕδωρ καὶ τὸν σταυρὸν ἐπὶ τὸ αὐτὸ ὥρισε; τοῦτο γὰρ λέγει· μακάριοι οἱ ἐπὶ τὸν σταυρὸν ἐλπίσαντες, κατέβησαν εἰς τὸ ὕδωρ, ὅτι τὸν μὲν μισθὸν λέγει ἐν καιρῷ αὐτοῦ, τότε, φησὶν, ἀποδώσω· νῦν δὲ, λέγει, τὰ φύλλα οὐκ ἀπορρυήσεται·

(1) Χειρῶν. « ἑαυτοῦς ».

τοῦτο λέγει· ὅτι πᾶν ῥῆμα, ὃ ἐὰν ἐξέλθῃ ἐξ ὑμῶν διὰ τοῦ στόματος, ἐν πίστει καὶ ἀγάπῃ ἔσται, εἰς ἐπιστροφὴν δὲ καὶ ἐλπίδα πολλοῖς· πάλιν ἕτερος προφήτης λέγει· καὶ ἦν ἡ γῆ τοῦ Ἰακώβ ἐπαινουμένη παρὰ πᾶσαν τὴν γῆν, τοῦτο λέγει τὸ σκεῦος τοῦ πνεύματος αὐτοῦ, ὃ δοξάζει· εἶτα τί λέγει; καὶ ἦν ποταμὸς ἔλκων ἐκ δεξιῶν καὶ ἀνέβαινε ἐξ αὐτοῦ δένδρα ὠραῖα, καὶ ὅς ἐὰν φάγη ἐξ αὐτῶν, ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα· τοῦτο λέγει, ὅτι ἡμεῖς καταβαίνομεν εἰς τὸ ὕδωρ γέμοντες ἁμαρτιῶν καὶ ῥύπου, καὶ ἀναβαίνομεν καρποφοροῦντες ἐν τῇ καρδίᾳ τὸν φόβον καὶ τὴν ἐλπίδα, τὸν Ἰησοῦν ἔχοντες ἐν τῷ πνεύματι καὶ ὅς ἐὰν φάγη ἀπὸ τούτων, ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα· τοῦτο λέγει· ὅς ἂν, φησὶν, ἀκούσῃ τούτων καλουμένων καὶ πιστεύσῃ, ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα.

Ὁμοίως πάλιν περὶ τοῦ σταυροῦ ὀρίζει ἐν ἄλλῳ προφήτῃ λέγοντι, καὶ πότε ταῦτα συντελεσθήσεται; λέγει Κύριος· ὅταν ξύλον κλιθῇ καὶ ἀναστῇ καὶ ὅταν ἐκ ξύλου κληθῇ καὶ ἀναστῇ, καὶ ὅταν ἐκ ξύλου αἷμα στάξῃ· ἔχεις πάλιν ἐπὶ σταυροῦ καὶ τοῦ σταυροῦσθαι μέλλοντος· λέγει δὲ πάλιν ἐν τῷ Μωσῆ, πολемуμένου τοῦ Ἰσραήλ ὑπὸ τῶν ἀλλοφύλων, καὶ ἵνα ὑπομνήσῃ αὐτοὺς πολемуμένους, ὅτι διὰ τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν παρεδόθησαν εἰς θάνατον, λέγει εἰς τὴν καρδίαν Μωσέως τὸ πνεῦμα, ἵνα ποιήσῃ τύπον σταυροῦ καὶ τοῦ μέλλοντος πάσχειν, ὅτι ἐὰν μὴ ἐλπίσωσιν ἐπ' αὐτῷ, εἰς τὸν αἰῶνα πολемуνηθήσονται. Τίθησιν οὖν Μωσῆς ἐν ἐφ' ἐν ὄπλον ἐν μέσῳ τῆς πυγμῆς καὶ σταθεὶς ὑψηλότερον πάντων ἐξέτεινε τὰς χεῖρας καὶ οὕτω πάλιν ἐνίκα ὁ Ἰσραήλ· εἶτα ὁπότεν πάλιν ἐθανατοῦντο· πρὸς τί; ἵνα γνῶσιν, ὅτι οὐ δύναται σωθῆναι, ἐὰν μὴ ἐπ' αὐτῷ ἐλπίσωσιν· καὶ ἐν ἐτέρῳ προφήτῃ λέγει, ὅλην τὴν ἡμέραν ἐξεπέτασα τὰς χεῖράς μου πρὸς λαὸν ἀπειθοῦντα καὶ ἀντιλέγοντα ὁδῷ δικαίᾳ μου. Καὶ πάλιν Μωσῆς ποιεῖ τύπον τοῦ Ἰησοῦ, ὅτι δεῖ αὐτὸν παθεῖν καὶ αὐτὸν ζωοποιήσουσιν, ὃν δόξωσιν ἀπολωλέκεναι ἐν σημεῖῳ, πίπταντας τοῦ Ἰσραήλ· ἐποίησε γὰρ πάντα ὄφιν δάκνειν αὐτοὺς καὶ ἀπέθνησκον· ἐπειδὴ ἡ παράβασις διὰ τοῦ ὄφειος ἐν Εὐξά γέγονεν, ἵνα ἐλέγξῃ αὐτοὺς, ὅτι διὰ τὴν παράβασιν αὐτῶν ἐν Οὐλίφει θανάτου παραδοθήσονται· πέρας γέτοι αὐτὸς Μωσῆς ἐντειλάμενος, οὐκ ἔσται ὑμῖν οὔτε γλυπτὸν, οὔτε χωνευτὸν εἰς Θεὸν ὑμῖν, ποιεῖ, ἵνα τύπον τοῦ Ἰησοῦ δείξῃ· ποιεῖ οὖν Μωσῆς χαλκοῦν ὄφιν καὶ τίθησιν ἐνδόξως καὶ κηρύγματι καλεῖ τὸν λαόν· ἐλθόντες οὖν ἐπὶ τὸ

αὐτὸ ἐδέοντο Μωσέως, ἵνα ὑπὲρ αὐτῶν ἀνευέγκη δεόμενος περὶ τῆς ἰάσεως αὐτῶν· εἶπε δὲ πρὸς αὐτοὺς Μωσῆς, ὅταν, φησί, δηχθῆ τις ὑμῶν, ἐλθέτω ἐπὶ τὸν ὄφιν τὸν ἐπὶ τοῦ ξύλου ἐπικείμενον καὶ ἐλπυσάτω πιστεύσας, ὅτι νεκρὸς ὢν δύναται ζωοποιηθῆσαι καὶ παραχρῆμα σωθήσεται· καὶ οὕτως ἐποίουν. Ἔχεις καὶ ἐν τούτῳ τὴν δόξαν τοῦ Ἰησοῦ, ὅτι ἐν αὐτῷ πάντα καὶ εἰς αὐτόν.

Τί λέγει πάλιν Μωσῆς τῷ Ἰησοῦ τῷ τοῦ Ναυῆ υἱῷ ἐπιθείς αὐτῷ τοῦτο ὄνομα ὄντι προφήτῃ; ἵνα μόνον ἀκούσῃ πᾶς ὁ λαὸς, ὅτι πάντα ὁ πατήρ φανεροί περὶ τοῦ Υἱοῦ Ἰησοῦ υἱῷ Ναυῆ καὶ ἐπιθείς τοῦτο ὄνομα, ὁπότε ἔπεμψε κατὰ σκοπον τῆς γῆς· λάβει βιβλίον εἰς τὰς χεῖράς σου καὶ γράψον, ἃ λέγει Κύριος· ὅτι ἐκ ριζῶν ἐκκόψει πάντα τὸν οἶκον τοῦ Ἀμαλήκ ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν· εἶδε πάλιν Ἰησοῦς, οὐχ ὁ υἱὸς ἀνθρώπου, ἀλλ' ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ τύπῳ καὶ ἐν σαρκὶ φανερωθείς· ἐπεὶ οὖν μέλλουσι λέγειν, ὅτι ὁ Χριστὸς υἱὸς ἐστὶ Δαβὶδ, φοβούμενος καὶ συνιών τὴν πλάνην τῶν ἀμαρτωλῶν λέγει· εἶπεν ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου, κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἄν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου· καὶ πάλιν λέγει οὕτως Ἡσαΐας εἶπε Κύριος τῷ Χριστῷ μου Κύριε, οὐ ἐκράτησα τῆς δεξιᾶς αὐτοῦ, ἐπακοῦσαι ἔμπροσθεν αὐτοῦ ἔθνη, καὶ ἰσχύον βασιλείων διαρρήξω. Ἴδε πῶς λέγει Δαβὶδ αὐτὸν Κύριον καὶ υἱὸν Θεοῦ.

Ἄλλ' ἴδωμεν, εἰ οὗτος ὁ λαὸς κληρονόμος, ἢ ὁ πρῶτος καὶ εἰ ἡ διαθήκη εἰς ἡμᾶς, ἢ εἰς ἐκείνους. Ἀκούσατε νῦν περὶ τοῦ λαοῦ, τί λέγει ἡ Γραφή· ἐδείκτο δὲ Ἰσαὰκ περὶ Ρεβέκκας τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, ὅτι στείρα ἦν, καὶ συνέλαβεν· εἶτα, καὶ ἐξῆλθε Ρεβέκκα πυθέσθαι παρὰ Κυρίου, καὶ εἶπε Κύριος πρὸς αὐτήν· δύο ἔθνη ἐν τῇ γαστρὶ σου καὶ δύο λαοὶ ἐν τῇ κοιλίᾳ σου, καὶ λαὸς λαοῦ ὑπερέξει καὶ ὁ μείζων δουλεύσει τῷ ἐλάσσονι· αἰσθάνεσθαι ὀφείλετε, τίς ὁ Ἰσαὰκ, τίς ἡ Ρεβέκκα καὶ ἐπὶ τίνων δέδεικται, τίς ὁ μείζων, ὁ λαὸς οὗτος, ἢ ἐκεῖνος; καὶ ἐν ἄλλῃ προφητείᾳ λέγει φανερώτερον, ὁ Ἰακώβ πρὸς τὸν Ἰωσήφ τὸν υἱὸν αὐτοῦ λέγων· ἰδοὺ οὐκ ἐστέρησέ με Κύριος τοῦ προσώπου σου, προσάγαγέ μοι τοὺς υἱούς σου, ἵνα εὐλογῆσω αὐτούς καὶ προσήγαγεν Ἐφραὶμ καὶ (1) Μανασσῆ θέλων, ἵνα εὐλογηθῆ, ὅτι πρεσβύτερος ἦν· ὁ γὰρ Ἰωσήφ προσήγαγεν εἰς τὴν δεξιὰν χεῖρα τοῦ Ἰακώβ, εἶδε δὲ Ἰακώβ τύπον τῷ πνεύματι τοῦ λαοῦ μεταξὺ, καὶ τί

(1) Χειρὸν. «τὸν Μανασσῆ».

λέγει; καὶ ἐποίησεν Ἰακώβ ἐναλλάξ τὰς χεῖρας αὐτοῦ, καὶ ἔθηκεν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν Ἐφραὶμ τοῦ δευτέρου καὶ νεωτέρου, καὶ ἠυλόγησεν αὐτόν· καὶ εἶπεν Ἰωσήφ πρὸς Ἰακώβ, μετάθεσον τὴν δεξιὰν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν Μανασσῆ, ὅτι πρωτότοκός μου ἐστὶν υἱός, καὶ εἶπεν Ἰακώβ πρὸς τὸν Ἰωσήφ, οἶδα τέκνον, οἶδα, ἀλλ' ὁ μείζων δουλεύσει τῷ ἐλάσσονι, καὶ οὗτος δὲ εὐλογηθήσεται. Βλέπετε ἐπὶ τίνων τέθεικε τὸν λαὸν εἶναι τοῦτον πρῶτον καὶ τῆς διαθήκης κληρονόμον; εἰ οὖν ἔτι καὶ διὰ τοῦ Ἀβραάμ ἐμνήσθη, ἀπείχομεν τὸ τέλειον τῆς γνώσεως ἡμῶν· τί οὖν λέγει τῷ Ἀβραάμ; ὅτι ἐπίστευσας, ἐτέθη εἰς δικαιοσύνην· ἰδοὺ τέθεικά σε πατέρα ἐθνῶν, τῶν πιστευσόντων (1) δι' ἀκροβυστίας τῷ Κυρίῳ· ναί, ἀλλὰ τὴν διαθήκην, ἣν ὤμοσε τοῖς πατράσι δοῦναι τῷ λαῷ· εἰ δέδωκε, ζητοῦμεν· δέδωκεν, αὐτοὶ δὲ οὐκ ἐγένοντο ἄξιοι λαβεῖν διὰ τὰς ἀμαρτίας αὐτῶν.

Λέγει γὰρ ὁ προφήτης· καὶ ἦν Μωσῆς νηστεύων ἐν ὄρει Σινᾶ τοῦ λαβεῖν τὴν διαθήκην Κυρίου πρὸς τὸν λαὸν ἡμέρας τεσσαράκοντα καὶ νύκτας τεσσαράκοντα, καὶ ἔλαβε παρὰ Κυρίου τὰς δύο πλάκας γεγραμμένας τῷ δακτύλῳ τῆς χειρὸς Κυρίου ἐν πνεύματι καὶ λαβῶν Μωσῆς κατέφερε πρὸς τὸν λαὸν δοῦναι· καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Μωσῆν· Μωσῆ, Μωσῆ, κατάρθηθι τὸ τάχος, ὅτι ἠνόμησεν ὁ λαὸς σου, οὐς ἐξήγαγες ἐκ γῆς Αἰγύπτου· καὶ συνῆκε Μωσῆς, ὅτι ἐποίησαν πάλιν χωνεύματα, καὶ ἔρριψεν ἐκ τῶν χειρῶν τὰς πλάκας καὶ συνετριβήσαν αἱ πλάκες τῆς διαθήκης Κυρίου. Μωσῆς μὲν γὰρ ἔλαβεν, αὐτοὶ δὲ οὐκ ἐγένοντο ἄξιοι.

Πῶς δὲ ἡμεῖς ἐλάβομεν; μάθετε· Μωσῆς θεράπων ὢν ἔλαβεν, αὐτὸς δὲ ὁ Κύριος ἡμῖν ἔδωκεν εἰς λαὸν κληρονομίας, δι' ἡμᾶς ὑπομείνας· ἐφανερῶθη δὲ, ἵνα κάκεινοι τελειωθῶσι τοῖς ἀμαρτήμασι καὶ ἡμεῖς διὰ τοῦ κληρονομοῦντος διαθήκην Κυρίου Ἰησοῦ λάβωμεν· καὶ πάλιν ὁ προφήτης λέγει· ἰδοὺ τέθεικά σε εἰς φῶς ἐθνῶν, τοῦ εἶναι σε εἰς σωτηρίαν ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς, λέγει Κύριος ὁ λυτρωσάμενός σε Θεός, ὃς εἰς τοῦτο ἠτοιμάσθη, ἵνα αὐτὸς φανείς, τὰς ἤδη δεδαπανημένας ἡμῶν κακίας τῷ θανάτῳ, καὶ παραδεδομένας τῇ τῆς πλάνης ἀνομίᾳ, λυτρωσάμενος ἐκ τοῦ σκότους, διάθηται ἐν ἡμῖν διαθήκην λόγῳ· γέγραπται γὰρ, πῶς αὐτῷ ὁ πατήρ ἐντέλλεται λυτρωσάμενος ἡμᾶς ἐκ τοῦ σκότους, ἑτοιμάσαι ἑαυτῷ λαὸν ἅγιον· λέγει οὖν ὁ προ-

(1) Χειρὸν. «πιστευσάντων». Τὸ χειρ. ἄνωθεν τοῦ σαν ἔχει ὃν πιστευόντων.

φήτης· ἐγὼ Κύριος ὁ Θεὸς σου ἐκάλεσά σε ἐν δικαιοσύνῃ καὶ κρατήσω τῆς χειρὸς σου καὶ ἐνισχύσω σε, καὶ ἔδωκά σε εἰς διαθήκην γένου, εἰς φῶς ἐθνῶν· ἀνοῖξαι ὀφθαλμοὺς τυφλῶν καὶ ἐξαγαγεῖν ἐκ δεσμῶν πεπεδημένους, ἐξ οἴκου φυλακῆς καθημένους ἐν σκότει· γινώσκετε οὖν πόθεν ἐλυτρώθημεν; Καὶ πάλιν ὁ προφήτης λέγει· πνεῦμα Κυρίου ἐπ' ἐμέ, οὐ εἶνεκεν ἔχρισέ με, εὐαγγελίσασθαι πτωχοῖς (1) ἀπέσταλκέ με, ἰάσασθαι τοὺς συντετριμμένους τὴν καρδίαν, κηρῦξαι αἰχμαλώτοις ἄφρων, καὶ τυφλοῖς ἀνάβλεψιν, καλέσαι (2) ἐνιαυτὸν Κυρίου δεκτὸν καὶ ἡμέραν ἀνταποδόσεως, παρακαλέσαι πάντας τοὺς πενθοῦντας.

Ἔτι καὶ περὶ τοῦ Σαββάτου γέγραπται ἐν τοῖς δεκαλόγοις, ἐν οἷς ἐλάλησεν ἐν τῷ ἔρει Σινᾶ πρὸς Μωσῆν κατὰ πρόσωπον· καὶ ἀγιάσετε τὸ Σάββατον Κυρίου χερσὶ καθααῖς καὶ καρδίᾳ καθαῖ· καὶ ἐν ἑτέρῳ λέγει· ἐὰν φυλάξωσιν οἱ υἱοὶ μου τὸ Σάββατον, τότε ἐπιθήσω τὸ ἔλεός μου ἐπ' αὐτούς· τὸ Σάββατον λέγει ἐν ἀρχῇ τῆς κτίσεως· καὶ ἐποίησεν ὁ Θεὸς ἐν ἕξ ἡμέραις τὰ ἔργα τῶν χειρῶν αὐτοῦ, καὶ συνετέλεσεν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἐβδόμῃ, καὶ κατέπαυσεν ἐν αὐτῇ καὶ ἡγίασεν αὐτήν. Προσέχετε, τέκνα, τί λέγει τὸ συνετέλεσεν ἐν ἕξ ἡμέραις· τοῦτο λέγει, ὅτι συνετελεῖ ὁ Θεὸς Κύριος ἐν ἑξακισχιλίοις ἔτεσι τὰ πάντα· ἡ γὰρ ἡμέρα παρ' αὐτῷ χίλια ἔτη· αὐτὸς δὲ μαρτυρεῖ λέγων· ἰδοὺ σήμερον Κύριε ἡμέρα ἔσται ὡς χίλια ἔτη· οὐκοῦν τέκνα ἐν ἕξ ἡμέραις, ἐν τοῖς ἑξακισχιλίοις ἔτεσι συνετελεσθήσονται τὰ πάντα. Καὶ κατέπαυσε τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἐβδόμῃ· τοῦτο λέγει· ὅταν ἐλθῶν αὐτὸς καταργήσῃ τὸν καιρὸν αὐτοῦ καὶ κρίνῃ τοὺς ἀσεβεῖς καὶ ἀλλάξῃ τὸν ἥλιον καὶ τὴν σελήην καὶ τοὺς ἀστέρας, τότε καλῶς καταπαύσεται ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἐβδόμῃ· πέρασ γέτοι, λέγει, ἀγιάσεις αὐτήν ἐν χερσὶ καθααῖς καὶ καρδίᾳ καθαῖ· εἰ οὖν ἦν ὁ Θεὸς ἡμέραν ἡγίασε, νῦν τίς δύναται ἀγιάσαι, εἰμὴ καθαρός ὢν τῇ καρδίᾳ ἐν πᾶσι; εἰδὲ οὐδ' ἄρα τότε καλῶς καταπαυόμενος ἀγιάζει αὐτήν, ὅτε δυνασόμεθα αὐτοί, δίκαια ἀπολαβόντες τὴν ἐπαγγελίαν, οὐκέτι οὔσης ἀνομίας, γεγονότων δὲ καινῶν πάντοτε ὑπὸ Κυρίου, τότε δυνασόμεθα αὐτήν ἀγιάσαι, αὐτοὶ ἀγιασθέντες πρῶτοι. Πέρασ γέτοι, λέγει αὐτὸς, τὰς νεομηνίας ὑμῶν καὶ τὰ Σάββατα ὑμῶν οὐκ ἀνέχομαι· ὁρᾶτε, πῶς

(1) Χειρόγρ. «ταπεινοῖς». Ἄλλὰ τὸ κείμενον τοῦ Ἰσαίου ξά 1. ἔχει «πτωχοῖς».

(2) Ἐνταῦθα ὡσαύτως τὸ χειρόγρ. «ἔχει καὶ καλέσαι».

λέγει; οὐ τὰ νῦν Σάββατα ἐμοὶ δεκτὰ, ἀλλ' ὁ πεποίηκα, ἐν ᾧ καταπαύσας τὰ πάντα ἀρχὴν ἡμέρας ὀγδόης ποιήσω, ὁ ἔστιν, ἄλλου κόσμου ἀρχὴν· διὸ καὶ ἄγομεν, τὴν ἡμέραν τὴν ὀγδόην εἰς εὐφροσύνην, ἐν ἣ καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀνέστη ἐκ νεκρῶν, καὶ φανερωθεὶς ἀνέβη εἰς τοὺς οὐρανοὺς.

Ἔτι καὶ περὶ τοῦ ναοῦ ἐρῶ ὑμῖν, πῶς πλανώμενοι οἱ ταλαίπωροι ἐπὶ τὴν ὁδὸν ἤλπισαν καὶ οὐκ ἐπὶ τὸν Θεὸν αὐτὸν τὸν ποιήσαντα αὐτούς· ἀλλ' ὡς ὄντα οἶκον Θεοῦ, σχεδὸν γὰρ ὡς τὰ ἔθνη ἀφιέρωσαν αὐτὸν ἐν τῷ ναῷ· ἀλλὰ πῶς λέγει Κύριος καταργῶν αὐτόν; μάθετε· τίς ἐμέτρησε τὸν οὐρανὸν σπιθαμῇ, ἢ τίς τὴν γῆν δρακί, οὐκ ἐγὼ, λέγει Κύριος; ὁ οὐρανὸς μοι ὀρόνος, ἡ δὲ γῆ ὑποπόδιον τῶν ποδῶν μου· γινῶτε, ὅτι ματαλα ἡ ἐλπίς αὐτῶν· πέρασ γοῦν πάλιν λέγει· ἰδοὺ οἱ καθελόντες τὸν ναὸν τοῦτον, αὐτοὶ αὐτὸν οἰκοδομήσουσι, γίνετα· διὰ γὰρ τὸ πολεμεῖν αὐτούς καθήρεθη ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν νῦν· καὶ αὐτοὶ οἱ τῶν ἐχθρῶν ὑπηρέται ἀνοικοδομήσουσιν αὐτόν· πάλιν ὡς ἔμελλεν ἡ πόλις καὶ ὁ ναὸς καὶ ὁ λαὸς Ἰσραὴλ παραδίδοσθαι ἐφανερῶθη· λέγει γὰρ ἡ Γραφή· καὶ ἔσται ἐπ' ἐσχάτων ἡμερῶν παραδώσει Κύριος τὰ πρόβατα τῆς νομῆς, καὶ τὴν μάνδραν, καὶ τὸν πύργον αὐτῶν εἰς καταφθοράν· καὶ ἐγένετο, καθὰ ἐλάλησε Κύριος· ζητήσωμεν οὖν, εἰ ἔστι ναὸς Θεοῦ· ἔστιν, ὅπου αὐτὸς λέγει ποιεῖν καὶ καταρτίζειν· γέγραπται γὰρ, καὶ ἔσται, τῆς ἐβδομάδος συντελουμένης, οἰκοδομηθήσεται ναὸς Θεοῦ ἐνδοξος ἐπὶ τῷ ὀνόματι Κυρίου· εὐρίσκω οὖν, ὅτι ἔστι ναὸς· πῶς οἰκοδομηθήσεται ἐν ὀνόματι Κυρίου; μάθετε· πρὸ τοῦ ἡμᾶς πιστεῦσαι τῷ Θεῷ, ἦν ἡμῶν τὸ κατοικητήριον τῆς καρδίας φθαρτὸν καὶ ἀσθενές· ὡς ἀληθῶς οἰκοδομητὸς ναὸς διὰ χειρὸς, ὅτι ἦν πλήρης μὲν εἰδωλολατρείας οἶκος, εἰδωλολατρεία ἦν οἶκος δαιμονίων διὰ τὸ ποιεῖν ὅσα ἦν ἐναντία τῷ Θεῷ· οἰκοδομηθήσεται δὲ ἐπὶ τῷ ὀνόματι Κυρίου· προσέχετε, ἵνα ὁ ναὸς Κυρίου ἐνδοξος οἰκοδομηθῇ· πῶς; μάθετε, λαβόντες τὴν ἄφρων τῶν ἀμαρτιῶν καὶ ἐλπίσαντες ἐπὶ τῷ ὀνόματι Κυρίου ἐγενόμεθα καινοὶ πάλιν ἐξ ἀρχῆς κτιζόμενοι· διὸ ἐν τῷ κατοικητηρίῳ ἡμῶν ἀληθῶς ὁ Θεὸς κατοικεῖ ἐν ἡμῖν· πῶς; ὁ λόγος αὐτοῦ τῆς πίστεως, ἡ κλήσις αὐτοῦ τῆς ἐπαγγελίας, ἡ σοφία τῶν δικαιοματίων, αἱ ἐντολαὶ τῆς διδασχῆς, αὐτὸς ἐν ἡμῖν προφητεύων, αὐτὸς ἐν ἡμῖν κατοικῶν, τοῖς τῷ θανάτῳ δεδουλωμένοις, ἀνοίγων ἡμῖν θύρας τοῦ ναοῦ, ὁ ἔστι στόμα, μετάνοιαν διδοὺς ἡμῖν, εἰσά-

γει εἰς τὸν ἀφθαρτον ναόν· ὁ γὰρ ποθῶν σωθῆναι βλέπει οὐκ εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἀλλ' εἰς τὸν ἐν αὐτῷ κατοικοῦντα καὶ λαλοῦντα· ἐπ' αὐτῷ ἐκπλησσομένης, ἐπὶ τῷ μηδέποτε τοῦ λέγοντος τὰ ῥήματα ἀκηκοέναι ἐκ τοῦ στόματος (1), μήτε αὐτός ποτε ἐπιτεθυμηκέναι ἀκούειν, τούτέστι πνευματικῆς ναὸς οἰκοδομούμενος τῷ Κυρίῳ, ἐφ' ὅσον ἦν ἐν δυνατῷ καὶ ἀπλότῃ δηλῶσαι ὑμῖν· ἐλπίζει μου ἢ ψυχῇ τῇ ἐπιθυμῆ μου μὴ παραλελοιπέναι μέ τι τῶν ἀνηκόντων ὑμῖν εἰς σωτηρίαν ἐνεστώτων. ἔαν γὰρ περὶ τῶν μελλόντων γράψω ὑμῖν, οὐ μὴ νοήσητε, διὰ τὸ ἐν παραβολαῖς κείσθαι· ταῦτα μὲν οὕτως, μεταβῶμεν δὲ καὶ ἐπὶ ἑτέραν γνώσιν, καὶ διδασχῆν.

Ὅδοι δύο εἰσὶ διδασχῆς καὶ ἐξουσίας, ἥτε τοῦ φωτός καὶ τοῦ σκότους· διαφορὰ δὲ πολλή τῶν δύο ὁδῶν· ἐφ' ἧς μὲν γὰρ εἰσὶ τεταγμένοι φωταγωγοὶ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ, ἐφ' ἧς δὲ ἄγγελοι τοῦ Σατανᾶ· καὶ ὁ μὲν ἐστὶ Κύριος ἀπ' αἰῶνων καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας· ὁ δὲ ἄρχων καιροῦ τῆς ἀνομίας· ἡ οὖν ὁδὸς τοῦ φωτός ἐστὶν αὕτη, ἔαν τις θέλῃ ὁδεύειν ἐπὶ τὸν ὠρισμένον τόπον, σπεύσει τοῖς ἔργοις αὐτοῦ· ἐστὶν οὖν ἡ δοθείσα ἡμῖν γνώσις τοῦ περιπατεῖν ἐν αὐτῇ τοιαύτη, ἀγαπήσεις τὸν σὲ ποιήσαντα, δοξάζσεις τὸν σὲ λυτρωσάμενον ἐκ θανάτου, ἔση ἀπλοῦς τῇ καρδίᾳ καὶ πλούσιος τῷ πνεύματι, οὐ κολληθήσῃ μετὰ τῶν παρενομένων ἐν ὁδῷ θανάτου, μισήσεις πᾶν, ὃ οὐ . . .

ΤΕΤΑΡΤΗ ΣΥΜΒΟΛΗ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΡΑΣΤΙΚΩΣ ΣΧΗΜΑΤΙΖΟΜΕΝΩΝ ΧΡΟΝΩΝ

ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ.

Τῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ ῥήματος χρόνων, ἐνεστ. παρατατ. μέλλον. ἀορ. παρακειμένου καὶ ὑπερσυντελικού οἱ νῦν Ἑλληνες διασώζουσιν ἀκέραιον μὲν τὸν ἐνεστ. παρατατ. καὶ ἀορ. (πλὴν τοῦ τῆς

(1) Χειρόγρ. «αὐτοῦ στόματος.»

μέσης φωνῆς) λείψανα δὲ τινὰ τοῦ παρακειμένου (1), καὶ ἓνα τύπον παρανοηθέντα τοῦ μέλλοντος (2), οὐδὲν δὲ τοῦ ὑπερσυντ., μεταχειρίζονται δ' ἀντὶ τῶν ἀπολεσθέντων χρόνων τούτων περιφράσεις· τὰς περιφράσεις δὲ ταύτας ἀπὸ πολλοῦ παρετήρησαν καὶ ἐζήτησαν πολλοὶ, ἀλλ' οἱ μὲν πλεῖστοι ἐσφαλμένως, ὀλίγοι δὲ τινες ἐμάντευσαν μὲν τὰληθῆς, ἀλλ' εἰς ἀπόδειξιν αὐτοῦ μικρὸν εἰργάσθησαν· ἐντεῦθεν παντελῶς ἀσύστατα πιστεύονται περὶ τούτων καὶ διδάσκονται. Διὰ ταῦτα ἀναγκαῖον πρῶτον νὰ ἀποδεικνύωμεν ἐκάστοτε τὸ ἀσύστατον τῆς ἐπικρατούσης ἐρμηνείας, εἶτα δὲ νὰ προβαίνωμεν εἰς ἐκθεσιν τῆς γνώμης ἡμῶν.

Οἱ περὶ ὧν ὁ λόγος σύνθετοι χρόνοι εἶναι οἷδε :

Μέλλον ἐνεργητικός.

α') Θέλω γράφω-ψῶ, θέλεις γράφῃς-ψῆς, θέλει γράφῃ-ψῆ, θέλουν γράφουν-ψουν.

β') Θὲ νὰ γράφω-ψω, Θὲ νὰ γράφῃς-ψῆς, Θὲ νὰ γράφῃ-ψῆ, Θὲ νὰ γράφωμεν-ψωμεν κτλ.

γ') Θα γράφω-ψω, Θα γράφῃς-ψῆς, Θα γράφῃ-ψῆ, Θα γράφωμεν-ψωμεν κτλ.

δ') Θέλω γράφῃ-ψῆ, θέλεις γράφῃ-ψῆ, θέλει γράφῃ-ψῆ, θέλομεν γράφῃ-ψῆ κτλ.

ε') Θέλει γράφω-ψω, θέλει γράφῃς-ψῆς, θέλει γράφῃ-ψῆ, θέλει γράφωμεν-ψωμεν κτλ.

ς') Νὰ γράψω-ψω θέλω, νὰ γράψῃς-ψῆς θέλεις ἢ Θὲς, νὰ γράψῃ-ψῆ θέλει, νὰ γράφωμεν-ψωμεν θέλομε(ν)-θέμε(ν), νὰ γράψετε θέλετε ἢ Θέτε, νὰ γράψουν (θέλουν) θέσι, θένε.

Ὁ τελευταῖος τύπος φαίνεται ὅτι εἶνε ἴδιος τοῖς Κρησὶ, γίνεται δὲ χρῆσις αὐτοῦ μάλιστα ἐν ἀπειλαις : νὰ σὲ κάμω θέλω ! ἀλλὰ καὶ ἄλλως, π. γ. «νὰ πᾶς Θὲς ἐστὺ» πρὸς δυστροποῦντα : νὰ πλερώσετε Θέτε σεῖς : νάρθου(ν) Θέν' αὐτοί, καὶ ἐρωτηματικῶς : νάρθῃς θέλεις ; νὰ

(1) Τοιαῦτα λείψανα εἶνε ἡ μετοχὴ τῆς παθητ. φωνῆς γραμμένος κττ. ὁ (ε)ῦρηκα ἢ (ε)ῦρηκα, ἡ μετοχὴ ὁ προεστὸς-στοῦ.

(2) Ἄς ὑψεταί, ἄς ὑψωνταί, ἐκ τῆς εὐαγγελικῆς βίβλου ἀψονται εἰς ὅν ἐξεκέντησαν.»

πάτε θέλετε; Ἀλλὰ καὶ ἐν Ἀραβαντ. συλλογῇ Δημοστ. ἀσμάτων τῆς Ἡπείρου σελ. 356 νὰ σε ζωγραφῆσω θέλω· καὶ 360 ν' ἀναθεματίσω θέλω, καὶ, νὰ σ' ἀλησιμονήσω θέλω.

Μέλλων παθητικός.

α') Θέλω γράφωμαι-γραφθῶ, θέλεις γράφεσαι-γραφθῆς, θέλει γράφεται-γραφθῆ, θέλουν γράφονται-γραφθοῦν· τούτου εὐχρηστότεροι οἱ συντελικοὶ τύποι, μικρὸν δὲ μόνον οἱ παρατατικοί.

β') Θὲ νὰ γράφωμαι-γραφθῶ, θὲ νὰ γράφεσαι-φθῆς, θὲ νὰ γράφεται-γραφθῆ, θὲ νὰ γραφώμεθα-μαστε-γραφθοῦμεν, θὲ νὰ γράφονται-γραφθοῦν.

γ') Θὰ γράφωμαι-γραφθῶ, θὰ γράφεσαι-φθῆς, θὰ γράφεται-γραφθῆ, θὰ γραφώμεθα-μαστε-φθοῦμεν κτλ.

δ') Θέλω γραφθῆ, θέλεις γραφθῆ, θέλομεν γραφθῆ κτλ.

ε') Θέλει γράφωμαι-φθῶ, θέλει γράφεσαι-φθῆς, θέλει γραφώμεστα-φθοῦμεν κτλ.

ς') Θέλω γράφεσθαι, θέλεις γράφεσθαι, θέλει γράφεσθαι, θέλομεν γράφεσθαι.

ζ') Νὰ κολυμπῶ-ήσω θέλω, νὰ κολυμπῆς-ήσης θέλεις, νὰ κολυμπῆς-ήση θέλει κτλ.

Ὁ ς') τρόπος οὗτος εἶναι ἡ παρατατικὴ ἔκφρασις τοῦ δ') ου, ἐπλάσθη δὲ μετὰ ταῦτα κατ' ἀναλογίαν ἄλλων καὶ εἶναι πάντῃ ξένος τῷ δημῷ διότι ὁμοίως καὶ ὁ ε') ἐπλάσθη ἐκ τοῦ γ' ου ἀντιζατασταθέντος τοῦ θὰ διὰ τοῦ θέλει.

Δυνητικὴ ἐνεργητικῆς φωνῆς.

α') ["Η]θελα γράφω-ψω ἢ-νὰ γράφω-ψω, ἤθελες-γράφης-ψης ἢ-νὰ γράφης-ψης, ἤθελε γράφη-ψη ἢ-νὰ γράφη-ψη, ἤθελε γράφου-ψου ἢ-νὰ γράφουν-ψουν.

† β') Θὲ νὰ ἔγραφα-ψα, θὲ νὰ ἔγραφες-ψες, θὲ νὰ ἔγραφε-ψε, θὲ νὰ ἐγράφαμεν-ψαμεν κτλ.

† γ') Θὰ ἔγραφα-ψα, θὰ ἔγραφες-ψες, θὰ ἔγραφε-ψε, θὰ ἐγράφαμεν-ψαμεν κτλ.

δ') Ἡθελα[ον] γράφη-ψη, ἤθελες γράφη-ψη, ἤθελε γράφη-ψη, ἤθέλαμεν γράφη-ψη κτλ.

ε') Ἡθελε γράφω-ψω ἢ-νὰ γράφω-ψω, ἤθελε γράφης-ψης ἢ-νὰ γράφης-ψης, ἤθελε γράφη-ψη ἢ-νὰ γράφη-ψη, ἤθελε γράφωμεν-ψωμεν ἢ-νὰ γράφωμεν-ψωμεν κτλ.

ς') ["Η]θελα γράφω-ψω, [ἤ]θελα γράφης-ψης, [ἤ]θελα γράφωμεν-ψωμεν ἢ μετὰ τοῦ νὰ, [ἤ]θελά νὰ γράφω-ψω, [ἤ]θελά νὰ γράφης-ψης κτλ. (ὁ τύπος οὗτος μετὰ τοῦ νὰ εὐχρηστεῖ μάλιστα ἐν Νάξῳ καὶ Κυζίκῳ, καθὼς οἱ ἀξιότιμοι φίλοι μου Μ. Κρίσπης καὶ Μ. Εὐαγγελίδης εἶχον τὴν καλωσύνην νὰ μοι ἀνακοινώσωσιν.

ζ') Θὰ ἤθελα γράφω-ψω ἢ-νὰ γράφω-ψω, θὰ ἤθελες γράφης-ψης ἢ-θὰ ἤθελες νὰ γράφης-ψης, θὰ ἤθελε γράφη-ψη ἢ-νὰ γράφη-ψη, θὰ ἤθελε γράφουν-ψουν ἢ-νὰ γράφουν-ψουν.

η') Θὰ ἤθελα γράφη-ψη, θὰ ἤθελες γράφη-ψη, θὰ ἤθελε γράφη-ψη, θὰ ἤθελε γράφουν-ψουν.

θ') Θὰ ἤθελε γράφω-ψω ἢ-νὰ γράφω-ψω, θὰ ἤθελε γράφης-ψης ἢ-νὰ γράφης-ψης, θὰ ἤθελε γράφη-ψη ἢ-νὰ γράφης-ψης, θὰ ἤθελε γράφη-ψη ἢ-νὰ γράφη-ψη, θὰ ἤθελε γράφουν-ψουν ἢ-νὰ γράφουν-ψουν.

ι') Θὰ [ἤ]θελα γράφω-ψω, θὰ [ἤ]θελα γράφης-ψης, θὰ [ἤ]θελα γράφουν-ψουν, ἢ μετὰ τοῦ νὰ θὰ [ἤ]θελα νὰ γράφω-ψω, θὰ [ἤ]θελα νὰ γράφης-ψης κτλ.

Ὁ ζ', ἡ, θ', ι' εἶναι ὁ αὐτὸς τῶν α', δ', ε', ς', μετὰ τοῦ θὰ· οἱ τύποι οὗτοι δὲν εἶναι πολὺ ἐν χρήσει ἐν τῷ γραπτῷ λόγῳ, ἐμφαίνουσι δὲ μείζονα ἀοριστίαν.

Οἱ μετὰ † σημειωθέντες τύποι δὲν ἔχουσι τὴν συντελικὴν ἢ ἀκαριαίαν ἔκφρασιν «θὰ ἔγραφες», ἐν χρήσει ἐπὶ σημασίας δυνητικῆς, ἀλλ' ἐν ἄλλῃ τινί, περὶ ἧς μετέπειτα θὰ διαληφθῆ.

Δυνητικὴ παθητικῆς καὶ μέσης φωνῆς.

α') ["Η]θελα γράφωμαι-φθῶ ἢ-νὰ γράφωμαι-φθῶ, [ἤ]θελες γράφεσαι-φθῆς ἢ-νὰ γράφεσαι-φθῆς, [ἤ]θελε γράφεται-φθῆ ἢ-νὰ γράφεται-φθῆ, [ἤ]θελε γράφονται-φθοῦν ἢ-νὰ γράφονται-φθοῦν.

β') Θέ να έγγράφουμουν-φθῆκα, θέ να έγγράφουσυν-φθῆκες, θέ να έγγράφετο [νε]-φθῆκε[νε], θέ να έγγράφόμεστα[νε]-φθῆκαμεν κτλ.

γ') Θά έγγράφουμουν-φθῆκα, θά έγγράφουσυν-φθῆκες, θά έγγράφετο-φθῆκε, θά έγγράφονταν-φθῆκανε.

δ') [Ἡ]θελα γραφθῆ, [ἦ]θελες γραφθῆ, [ἦ]θελε γραφθῆ, [ἦ]θελομεν γραφθῆ κτλ., τοῦ τύπου τούτου ἡ παρατατική ἢ διαρκῆς ἔκφρασις ἠθέλον γράφεσθαι, ἠθελες γράφεσθαι, ἠέλομεν γράφεσθαι κτλ., ἠτις σήμερον συχνῆ ἐν τῷ καθαρεύοντι λόγῳ, δέν εἶναι δημώδης.

ε') Ἦθελε γράφωμαι-φθῶ ἢ-νά γράφωμαι-φθῶ, ἦθελε γράφεσαι-φθῆς ἢ-νά γράφεσαι-φθῆς, ἦθελε γράφεται-φθῆ ἢ-νά γράφεται-φθῆ, ἦθελε γράφονται-φθοῦν ἢ-νά γράφονται-φθοῦν.

ς') [Ἡ]θελά γράφωμαι-φθῶ, [ἦ]θελά γράφεσαι-φθῆς, [ἦ]θελά γράφεται-φθῆ, [ἦ]θελά γράφονται-φθοῦν ἢ μετὰ τοῦ καὶ, θελά να γράφωμαι-φθῶ, θελά να γράφεται-φθῆ κτλ.

ζ') Θά ἦθελα γράφωμαι-φθῶ ἢ-νά γράφωμαι-φθῶ, θά ἦθελες γράφεσαι-φθῆς ἢ-νά γράφεσαι-φθῆς, θά ἦθελαν γράφονται-φθοῦν ἢ-νά γράφονται-φθοῦν.

η') Θά ἦθελα γραφθῆ, θά ἦθελες γραφθῆ, θά ἦθελε γραφθῆ, κτλ. (ἢ διαρκῆς ἔκφρασις θά ἦθελον γράφεσθαι σπανία καὶ οὐ δημώδης).

θ') Θά ἦθελα γράφωμαι-φθῶ ἢ-νά γράφωμαι-φθῶ, θά ἦθελε γράφεσαι-φθῆς ἢ-νά γράφεσαι-φθῆς, θά ἦθελε γράφεται-φθῆ ἢ-νά γράφεται-φθῆ, θά ἦθελε γράφονται-φθοῦν ἢ-νά γράφονται-φθοῦν.

ι') Θά [ἦ]θελα γράφωμαι-φθῶ, θά [ἦ]θελα γράφεσαι-φθῆς κτλ., ἢ μετὰ τοῦ καὶ θά [ἦ]θελα να γράφωμαι-φθῶ, θά θελα να γράφεσαι-φθῆς κτλ.

Παρακείμενος ἐνεργητικός.

α') Ἔχω γραμμένο[ν], ἔχεις γραμμένο[ν], ἔχει γραμμένο[ν], ἔχομεν γραμμένο κτλ.

β') Ἔχω γράψη, ἔχεις γράψη, ἔχει γράψη, ἔχομεν γράψη, ἔχετε γράψη κτλ.

Παρακείμενος παθητικός.

α') Εἶμαι γραμμένος, εἶσαι γραμμένος κτλ.

β') Ἔχω γραφθῆ, ἔχεις γραφθῆ, ἔχει γραφθῆ, ἔχετε γραφθῆ. κτλ.

Ἰ^οπερσυντέλικος ἐνεργητικός.

α') Εἶχα γραμμένο[ν], εἶχες γραμμένο[ν] κτλ.

β') Εἶχα γράψη, εἶχες γράψη, εἶχε γράψη κτλ.

Ἰ^οπερσυντέλικος παθητικός.

α') Ἦμουν γραμμένος, ἦσουν γραμμένος, ἦτο γραμμένος, ἦμεθα γραμμένοι κτλ.

β') Εἶχα γραφθῆ, εἶχες γραφθῆ, εἶχε γραφθῆ, εἶχαμεν γραφθῆ. κτλ.

Ἰ^οτελεσιμένος μέλλων ἐνεργητικός.

α') Θέλω ἔχω γραμμένο[ν] ἢ γράψη, θέλεις ἔχης γραμμένο[ν] ἢ γράψη, θέλουν ἔχουν γραμμένο[ν] κτλ.

β') Θέ να ἔχω γραμμένο[ν], θέ να ἔχης γραμμένο[ν], θέ να ἔχη γραμμένο[ν] κτλ., ἢ θέ να ἔχω γράψη, θέ να ἔχης γράψη, θέ να ἔχουν γράψη κτλ.

γ') Θά ἔχω γραμμένον ἢ γράψη, θά ἔχης γραμμένον ἢ γράψη, θά ἔχουν γραμμένον ἢ γράψη κτλ.

δ') Θέλω ἔχη γράψη ἢ γραμμένον, θέλεις ἔχη γράψη ἢ γραμμένον, θέλουν ἔχη γράψη ἢ γραμμένον κτλ.

ε') Θέλει ἔχω γραμμένον ἢ γράψη, θέλει ἔχης γραμμένον ἢ γράψη, θέλει ἔχετε γραμμένον κτλ.

Ἰ^οτελεσιμένος μέλλων παθητικός.

α') Θέλω εἶσθαι [γε]γραμμένος, θέλεις εἶσθαι γεγραμμένος, θέλετε εἶσθαι γεγραμμένοι κτλ., (οὐ δημώδης).

β') Θέ να εἶμαι γραμμένος, θέ να εἶσαι γραμμένος, θέ να εἶναι γραμμένος κτλ.

γ') Θά εἶμαι γραμμένος, θά εἶσαι γραμμένος, θά εἶναι γραμμένος, θά εἶμεθα γραμμένοι κτλ.

δ') Θέλω ἔχη γραφοῦν, θέλεις ἔχη γραφοῦν, θέλουν ἔχουν γραφοῦν (οὐ δημώδης).

ε') Θεὸν ἔχω γραφοῦν, θεὸν ἔχης γραφοῦν, θεὸν ἔχωμεν γραφοῦν κτλ.

ς') Θα ἔχω γραφοῦν, θα ἔχης γραφοῦν, θα ἔχωμεν γραφοῦν κτλ.

Δυνητικὴ παρελθόντος ἐνεργητικῆς.

α') Ἦθελα ἔχω γραμμένον ἢ γράψῃ, ἤθελες ἔχης γραμμένον ἢ γράψῃ, ἤθελαν ἔχουν γραμμένον ἢ γράψῃ κτλ., ἢ μετὰ τοῦ γὰρ ἤθελα νᾶχω γραμμένον ἢ γράψῃ, ἤθελες νᾶχης, ἤθελαν νᾶχουν γραμμένον κτλ.

β') Θεὸν εἶχα γραμμένον ἢ γράψῃ, θεὸν εἶχες γραμμένον ἢ γράψῃ κτλ.

γ') Θα εἶχα γραμμένον ἢ γράψῃ, θα εἶχες γραμμένον ἢ γράψῃ κτλ.

δ') Ἦθελα ἔχη γραμμένον ἢ γράψῃ, ἤθελες ἔχη γραμμένον ἢ γράψῃ κτλ.

ε') Ἦθελ[ε] ἔχω γραμμένον ἢ γράψῃ, ἤθελ[ε] ἔχης γραμμένον, ἤθελ[ε] ἔχη γραμμένον, ἤθελ[ε] ἔχουν γραμμένον κτλ.

ς') [Ἦ]θελὰ ἔχω γραμμένον ἢ γράψῃ, ἤθελὰ [ἔ]χης γραμμένον, ἤθελὰ [ἔ]χουν γραμμένον κτλ., ἢ μετὰ τοῦ γὰρ θελὰ νᾶχω γραμμένον ἢ γράψῃ, θελὰ νᾶχης γραμμένον, θελὰ νᾶχουν γραμμένον.

ζ') Θα [ἦ]θελα ἔχω γραμμένον ἢ γράψῃ, θα [ἦ]θελες ἔχη γραμμένον, θα [ἦ]θελεν ἔχη γραμμένον κτλ.

η') Θα ἤθελ[ε] ἔχω, θα ἤθελ[ε] ἔχης, θα ἤθελ[ε] ἔχη, θα ἤθελ[ε] ἔχωμεν γραμμένον ἢ γράψῃ κτλ.

θ') Θα [ἦ]θελὰ ἔχω γραμμένον, θα θελὰ ἔχης γραμμένον, θε θελὰ ἔχουν γραμμένον.

Δυνητικὴ παρελθόντος παθητικῆς.

α') Ἦθελον εἶσθαι [γε]γραμμένος, ἤθελες εἶσθαι [γε]γραμμένος, ἤθελομεν εἶσθαι [γε]γραμμένοι κτλ., (ὁ τύπος οὗτος οὐ δημώδης).

β') Θελὰ [ἦ]μουν γραμμένος, θελὰ [ἦ]σουν γραμμένος, θελὰ [ἦ].

μεθα γραμμένοι ἢ μετὰ τοῦ γὰρ θελὰ νὰ [ἦ]μουν, θελὰ νὰ [ἦ]σουν, θελὰ νὰ [ἦ]τον γραμμένος κτλ.

γ') Θεὸν ἦμουν γραμμένος, θεὸν ἦσουν γραμμένος κτλ.

δ') Θεὸν [εἶ]χα γραφοῦν, θεὸν [εἶ]χες γραφοῦν, θεὸν [εἶ]χαμεν γραφοῦν κτλ.

ε') Θα ἦμουν γραμμένος, θα ἦσουν γραμμένος κτλ.

ς') Θα εἶχα γραφοῦν, θα εἶχες γραφοῦν κτλ.

ζ') Ἦθελον ἔχη γραφοῦν, ἤθελες ἔχη γραφοῦν κτλ., (οὐ δημώδης).

η') Ἦθελὰ [ἔ]χω γραφοῦν, ἤθελ' ἔχης γραφοῦν, ἤθελ' ἔχη γραφοῦν κτλ.

θ') Θελὰ ἔχω γραφοῦν, θελὰ ἔχης γραφοῦν, θελὰ ἔχωμεν γραφοῦν κτλ. ἢ μετὰ τοῦ γὰρ θελὰ νᾶχω γραφοῦν, θελὰ νᾶχης, θελὰ νᾶχωμεν γραφοῦν κτλ.

Ὁ η' καὶ θ' δύναται νὰ λάβωσι πρὸς αὐτῶν τὸ θεὸν θελὰ ἔχω, θα θελὰ ἔχης γραφοῦν, θα θελὰ ἔχω, θα θελὰ ἔχης, θα θελὰ ἔχωμεν γραφοῦν.

Κατεγράψαμεν πάντας τοὺς ἀνωτέρω τύπους, ἐπειδὴ μόνον ἐν τῇ ἐρεύρῃ πάντων ἐν συνόλῳ δύναται νὰ ἐπέλθῃ φῶς.

Ἐκαστος βλέπει ὅτι ἐν τοῖς τύποις τοῦ μέλλοντος εἶναι συγκοπὴ τοῦ θέλει ἔνα-εἰς θέλει γὰρ-θελὰ-θα (1). τὸ θεὸν τοῦτο, ἐφ' ὅσον γινώσκουμεν, δὲν ἀπαντᾷ ἐν τῇ παλαιότητι τῆς Ἀλώπειος Γραμματείας, ὥστε πιθανὸν ὅτι τὸν 15ον αἰῶνα δὲν ἦτο ἐτι ἐν χρήσει ἀγνοεῖται δὲ καὶ σήμερον ἀκόμη ὑπὸ τῶν ἐν Καθημέρῃ Ἰταλιωτῶν, καθὰ ὁ φίλος μου κ. Παλούμπας εἶπέ μοι. Ἡ συγκοπὴ δ' αὕτη, ἀφοῦ τὸ θέλω ἐν τοῖς τύποις τούτοις παντελῶς τὴν ἰδίαν σημασίαν ἀπώλεσεν, ἔμεινε δὲ μόνον τοῦ χρόνου δηλωτικόν, ἐγένετο τὸ μὲν διότι οἱ λαλοῦντες ἠσθάνθησαν ὅτι τὸ ὑποκείμενον τοῦ ὅλου τύπου σαφῶς ἐδηλοῦτο, καὶ ἂν μόνον ἀπαξ ἤθελεν ἐκφρασθῆ, τὸ δὲ διότι τοῦ θέλω βοηθητικοῦ ῥήματος οὕτω καταστάντος κατὰ μικρὸν, οἱ λαλοῦντες ἐνόησαν τὴν ἀνάγκην τοῦ διαστῆλαι τὸν καθαρῶς μελλοντικὸν τύπον

(1) Ἄλλην, ἐσφαλισμένην, γένεσιν τοῦ θεὸν προτείνει ὁ Κοραῆς ἐν Πλουταρχ. III μζ', τ. β. ἐκ παραθέσεων θέλει ἀργήσει-θεὸν ἀργήσει-θ' ἀργήσῃ κτλ. ἐξ ὧν ἐπειτα ἀπεσπάσθη τὸ θεὸν. Ἡμεῖς νομίζομεν ὅτι ἐν τῇ τρίτῃ προσώπῳ ἐγένετο κατὰ πρῶτον ἢ συγκοπὴ τοῦ θέλει νὰ εἰς θεὸν νὰ-θα καὶ ἐντεῦθεν τὸ θεὸν νὰ καὶ θα μετέβη καὶ εἰς τὰ λοιπὰ πρόσωπα τοῦ ἐνικοῦ καὶ εἰς τὸν πληθυντικὸν ἐτι, βραδύτερον δὲ καὶ εἰς τὸν παρατατικὸν καὶ ἀόριστον πρὸς σχηματισμὸν τῆς δυνητικῆς.

ἀπὸ τῶν φράσεων ἐκείνων, ἐν αἷς τὸ θέλω ἐμφαίνει ἐπιθυμίαν, π. χ. «θέλω νὰ φάγω» καὶ «θενὰ φάγω ἢ θὰ φάγω», δι' ὧν σήμερον δηλοῦται ἀντίθεσις (2) π. χ. θέλω νὰ φάγω μῆλα, ἀλλὰ δὲν θὰ φάγω, διότι μὲ βλάπτουν, τ. ἔ. ὁμολογεῖται μὲν ἡ ἐπιθυμία, λέγεται δὲ ἄμα ὅτι δὲν θὰ πραγματοποιῆ. Προκειμένου δὲ νὰ γίνῃ διαστολὴ τῶν φράσεων τούτων οἱ μελλοντικοὶ τύποι ὄντες φύσει πολλῶ συχνότεροι τῶν ἐπιθυμίαν δηλουσῶν προτάσεων τῶν μετὰ τοῦ νὰ ἐκφραζομένων, θέλω νὰ, συνεχόπησαν, διότι τὰ πολυχρηστάτα ὑφίστανται συνήθως καὶ βιαιοτέρας τὰς μεταβολὰς πρὸς λέγω-λέω-λώ, λέ[ν]-λέγουν, ἐνῶ τὸ διαλέ[γ]ω δὲν διεστράφη οὕτως, ὁμοίως, πᾶς-ὑπάγεις, τρῶς-τρῶγεις κτλ.

Ὅμοίως εἶναι διαφανεῖς πάντες οἱ τύποι ὅσων τὰ συστατικὰ εἶναι ἤμῃν γνωστὰ ἐκ τῆς ἀρχαίας γραμματικῆς, τούναντίον δὲ κεκαλυμμένοι ὑπὸ σκότους, ὅσων τὰ συστατικὰ δὲν ἀπαντῶσιν, ἐν τῇ ἀρχαίᾳ γραμματικῇ, ἂν δὲ κατορθωθῇ νὰ διαλευκανθῇ ἡ φύσις ἐκάστου, θὰ ἀποβῇ τὸ πᾶν σαφές.

Παραλείποντες ὅσοι παλαιότερον περὶ τῶν χρόνων τούτων ἐποιήσαντο λόγον, μνημονεύομεν πρῶτον τοῦ ἀουδίου Κοραῆ, ὃς ἐξηγούμενος ἐν Ἄταξ. Α' τὸν στ. 119 τοῦ Προδρόμου «εὐθὺς τὸ βράσει τὸ θερμόν» γράφει τάδε «σημείωσε δεῦτερον τὸν βάρβαρον ἀντιχρονισμόν τοῦ μέλλοντος βράσειν ἀντὶ τοῦ βράσαι, ὅστις καὶ μέχρι καὶ νῦν ἔχει χώραν εἰς τὸν βαρβαροσύνθετον ὑπερσυντελικὸν χρόνον εἷχε βράσει. Εἰς τοὺς λοιποὺς συνθέτους χρόνους τῆς κοινῆς ἡμῶν γλώσσης, οἷον εἰς τὸν μέλλοντα θέλω, θέλεις, θέλει, θέλομεν, θέλετε, θέλουν βράσειν, καὶ εἰς τὸν δυνητικὸν ἀόριστον ἤθελα . . . βράσειν, εἰς τοὺς

(2) Ἡ ἀντίθεσις αὕτη δὲν ἦτο ἄλλοτε οὕτως ἀνεπτυγμένη, διό ἀπαντᾷ τις συντάξει μετὰ τοῦ νὰ ἐν τῇ παλαιότερᾳ γραμματικῇ, ἐνθα σήμερον φαίνεται πλεονάζον, π. χ. Ἑρωτοκρ. 126 μὰ δείχναι μὲ τὴν χέρα, πῶς θέλουσι νὰ γνωρισθοῦν ἐκείνην τὴν ἡμέραν, καὶ 292, 7 καὶ χῶναι τὴν πίκραν ἢ βασιλεῖός διὰ νὰ μὴ θειλιάσῃ, ὁ λαβωμένος νὰ πονῆ, πῶς θέλει νὰ τὸν χᾶσῃ. Κρητ. Δραμ. 339 στ. 131 «κ' ὄντα λογιᾶζω καὶ θωρῶ πῶς θέλω νὰ βουλίσω». 430 στ. 611 φέρεται ἐν ἀντιγράφῳ «λογιᾶζω πῶς παιδὶ θὲς νᾶσαι νοῦς ἐγθροῦ μου». Ἀλλὰ καὶ σήμερον ἐτι ἐν ποιήμασιν τ. ἔ. ἐν ἀρχαιοτέρᾳ κατασκευῇ λόγου, ἣν ὁ ἔμμετρος λόγος διασπάζει, ἀπαντᾷ τὸ νὰ ἐνθα ἐν τῇ πεζῇ καὶ συνήθει λόγῳ περιττεύει π. χ. Ἀραβαντ. συλλ. 150 ἦταν θέλω ν' ἀπεθάνω, μὲ παραγγυλὴ θὰ κάνω, ἐν ᾧ βεβαίως οὐδεμίαν ἐκφράζεται ἐπιθυμία καὶ 320 «ἀπόψε γὰ τὸ σπῖτι μου δὲν εἶμαι τὸ καϊμένο, μοῦ μῆνυσ' ἡ ἀγάπη μου καὶ θέλω νὰ πηγαίνω» ἐν ᾧ ἡμεῖς μόνον τὸ θὰ πηγαίνω ἢ θὰ πᾶω θὰ ἐλέγομεν.

τύπους, λέγω, τούτους ἢ βαρβαρότης ἔχει ἀπολογία, διὰ μὲν τὸν μέλλοντα αὐτὴν τὴν μελλοντικὴν ἔννοιαν, διὰ δὲ τὸν ἀόριστον ὅτι τὸ συνοδεῦον ἤθελα κτλ. σημαίνει ἀληθῶς τὸ ἐμελλα, καθὼς καὶ ὁ δυνητικὸς ἐν τῶν παλαιῶν ἐσήμαινε καὶ τὸ δύναμαι καὶ τὸ θέλω . . . Εἰς τὸν ὑπερσυντελικὸν ὅμως εἶχα εἶχεσ εἶχε . . . βράσειν, δὲν χωρεῖ τοιαύτη ἀπολογία, παρεκτός ὅταν τὸ ἀπαρέμφατον ἔχῃ τύπον ἀορίστου ἐνεργητικοῦ ἢ παθητικοῦ, οἷον τὸ εἶχα δράμειν ἀναλύεται εἰς τὸ εἶχα τελειωμένην τὴν ἐνέργειαν τὴν σημαυνομένην διὰ τοῦ ἀπαρεμφάτου δραμεῖν, ἀλλὰ δὲν ἠμπορεῖς νὰ ἀναλύσῃς τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τὸ εἶχα τρέξειν».

Τὴν αὐτὴν γνώμην ἐκφέρει ὁ Κοραῆς καὶ ἀλλαγῶ· ἀλλ', ἂν μὴ ἀπατώμεθα, ἕκαστος βλέπει τὸ βεβιασμένον τῆς ἐρμηνείας, μάλιστα ἐν τῷ ὑπερσυντελικῷ καὶ παρακειμένῳ, ἀλλ' οὐχ ἤττον καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἱ δυσχερεῖαι εἶναι μέγισται, ὡς φαίνεται πρῶτος ἐννοήσας ὁ Δούκας ἐν διατριβῇ ἀνατυπωθείσῃ ἐν Σωκράτους Γ. Α' 348 καὶ ἐξῆς, ἐπανέλαβε δ' ἔπειτα Mullach, ὃς ἐν σελ. 239 τῆς γραμμ. ἀποβάλλει τὴν γνώμην ὅτι τὸ βράσει ἐν τῷ θέλω βράσει καὶ εἶχα βράσει κτλ. εἶναι ἀπαρέμφατον μέλλοντος χρόνου, παρατηρῶν ὀρθῶς ὅτι τὸ θέλω ἐν τῇ ἀρχαίᾳ γλώσσῃ οὐχὶ μετ' ἀπαρεμφάτου μέλλοντος συνετάσσετο· ἐν δὲ σελ. 242 ἀποβάλλει ὁμοίως τὴν ἑτέραν γνώμην, ὅτι τὸ γράψει βράσει κτλ. κείνται ἀντὶ γράψαι βράσαι λέγων: «Καὶ ἂν τις ἤθελε πιστεύσῃ ὅτι τὸ γράψει κείνται ἀντὶ γράφειν καὶ ἀγαπηθῆ ἀντὶ ἀγαπηθῆν δηλ. ἀγαπηθῆναι, οὐχ ἤττον δὲν δύναται νὰ πιστεύσῃ, ὅτι τὸ γράψει ἐγένετο ἐκ τοῦ γράψαι καὶ τὸ λάβει ἐκ τοῦ λαβεῖν κατὰ μετάθεσιν τοῦ τόνου, ὅστις ἐν τῷ νέῳ ἔλλην. εἶναι τῶν σπουδαιοτάτων». Ἰὰς ἀνυπερβλήτους δυσχερείας ταύτας πειρώμενος νὰ διαλύσῃ ὁ Μαυροφρ. ἐν Δοκ. 240 κ. ἐξ. καταφεύγει εἰς ὑποθέσεις καὶ ἀναμίξεις τῶν ἀρχαίων διαλέκτων, παραδεχόμενος ἅ. ἐκπτώσιν τοῦ ν' ἐκ τοῦ γράφειν κατὴν γραφθῆν (ὅ λέγει ὅτι κείνται ἀντὶ κατῆναι γραφθῆναι) κτλ., ἅ. χρῆσιν τῶν διαλεκτικῶν λάβην, φύγην, φάγην (μετ' ἀποκοπῆς τοῦ ν') ἀντὶ τῶν ἀττ. καὶ κοινῶν λαβεῖν, φυγεῖν, φαγεῖν κτλ. γ'. τροπὴν τοῦ αι ἐν τοῖς γράψαι δεῖξαι σπᾶσαι κτλ. εἰς ἡ ὄθεν γράφη κτλ. καὶ τὴν μὲν ἀποκοπὴν τοῦ ν' ἐν τοῖς γράφει λέγει, κατῆ παραβάλλει πρὸς τὴν ἐν τοῖς ὀνόμασι τὸ λόγου, τὸ παιδί, ἐν οἷς ὅμως ὑπάρχει διαφορὰ τις· τοὺς δὲ τύπους γραφθῆ, δευχθῆ λέγει Αἰολοκοῦς

τ. ε. γραφθῆν, δειχθῆν ἀντί τῶν ἀττ. γραφθῆναι, δειχθῆναι. Καί παρατηρεῖ μὲν τὴν τοῦ τονισμοῦ διαφορὰν τῶν σήμερον λεγομένων, ἀπὸ τῶν παραδεδομένων Λιολικῶν μεθύσθην, ὀμνάσθην, ὄντέθην κτλ. πρὸς R, Meister die griech. Diall. σελ. 190, ἀλλ' οὐ μόνον οὐ παρακωλύεται τούτου ἕνεκα εἰς τὴν ταύτισιν, ἀλλὰ καὶ προβαίνει θέλων νὰ τονίσῃ τὰρχαῖα Λιολικὰ κατὰ τὰ νέα, ὅπερ ἡμῶν φαίνεται μεῖζον ἢ τολμηρόν.

Ὅμοίως διδάσκει περὶ τῶν τύπων λάβη, φύγη, φάγη κτλ. ὅτι εἶναι Λιολ. τ. ε. λάβην, φάγην κτλ. περὶ δὲ τῶν τύπων τελευταῖον γράψη, δεῖξη κτλ. διατείνεται ὅτι καὶ οὗτοι εἶναι ἐπίσης Λιολικοὶ ἀντί τῶν κοινῶν γράψαι δεῖξαι κτλ. καὶ ὅτι Βοιωτικῶς ἐν τούτοις ἐτρέπη τὸ αἰ εἰς η κατὰ τὸ ἱππότη ὀφειλέτη, κῆ κτλ.

Περὶ τούτων παρατηροῦμεν ὅτι οὐδεμιᾶς ἔχεται πιθανότητος ἢ ἐν τῇ κοινῇ ἡμῶν γλώσσῃ παραδοχῇ τῶν Λεσβίων λάβην φάγην κτλ. ἀφ' οὗ οὐδαμοῦ ἀλλαχοῦ παρατηροῦνται σήμερον ἔχνη Λεσβίου τονισμοῦ, καὶ ὅτι εἶναι καθ' ὀλοκληρίαν ἐσφαλμένη φθογγολογικῶς ἢ διδασκαλία ὅτι τὸ γράψαι δεῖξαι ἀπαγγέλλονται κατὰ Βοιωτικὸν τρόπον γράψη (γράψι) κτλ. Διότι ναὶ μὲν, ὡς γνωστὸν, οἱ Βοιωτοὶ πρῶτοι τῶν ἐλλήνων τὰς διφθόγγους τὰς ἐχούσας θ' συστατικὸν τὸ ι μεταβαλόντες εἰς ἀπλοῦς φθόγγους ἔγραψον ἀπὸ τοῦ ἴσου αἰῶνος καὶ ἐξῆς τὸ ι ἀντί ει, τὸ η ἀντί αι, βραδύτερον δὲ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ τρίτου αἰῶνος καὶ τὸ υ ἀντί αι, τ. ε. ἔχια-ἔχεις, ἱππότη, ὀφειλέτη, κῆ=ἱππόται, ὀφειλέται καὶ, αὐτῷ-αὐτοὶ-αὐτῷ κτλ., ἀλλ' ἀπήγγελλον ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀμφιβολίας τὸ η τοῦτο οὐχὶ ὡς ι, ἀλλ' ὡς ε, ὅπως καὶ ἡμεῖς ὁμοίως πανταχοῦ τὸ ἐν τῇ ἀττ. καὶ κοινῇ αι ὡς ε ἐπαγγέλλομεν (1). Εἶναι δὲ καθ' ὀλοκληρίαν ἄλογον νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ἡμεῖς ἐν πᾶσι μὲν τοῖς ἄλλοις τύποις καὶ λέξεσι τοῖς ἐν τῇ καθόλου ἐλληνικῇ γλώσσῃ διὰ τοῦ αι, ἐν δὲ τῇ Βοιωτικῇ διαλέκτῳ διὰ τοῦ η γραφομέναις ἀπαγγέλλομεν τὸ αι-η τοῦτο ὡς ε, ἐν μόνοις δὲ τοῖς ἀπαρεμφάτοις τοῦ ἀορ. δεῖξαι-δειξῆ, γράψαι-γράψη κτλ., ἠθέλομεν προφέρειν αὐτὸ ὡς ι. Φθογγολογικῶς λοιπὸν τὰ ἀπαρέμφατα ταῦτα εἶναι ἀδύνατα, καὶ δὴ οὗτος μόνος ὁ λόγος ἀρκεῖ τοῖς ἔχουσι πλήρη καὶ ἐντελῆ συνειδήσειν τῆς σημασίας τῶν φθογγολογικῶν νόμων, ὅπως ἀποβῶσι ἀπαξ διὰ

(1) Περὶ φαινομένων τινῶν ἐξαιρέσεων, ἐν αἷς τὸ αι ἀπαγγέλλεται ὡς α διελάβομεν ἐν Ἀθην. Χ σελ. 4 κ. ἐξ.

παντὸς τὴν ἐκδοχὴν ταύτην. Ἄλλ' ἀναμφιβόλως πολλοὶ τῶν ἀναγνωστῶν δὲν θὰ εἶναι ἀδαμαντίνως πεπεισμένοι περὶ τοῦ κύρους τῶν νόμων τούτων, διὸ ἀνάγκη νὰ πειραθῶμεν, ὅπως καὶ δι' ἄλλης ὁδοῦ ἀποδείξωμεν τὸ σαθρὸν καὶ ἀσύστατον τῆς ἐκδοχῆς ταύτης. Ἀλλὰ πρὸ τούτου ἴδωμεν πῶς ἄλλος ἀνὴρ ἐξέλαβε τοὺς τύπους.

Περὶ τούτων ἐποιήσατο λόγον ὁ κ. Dof. ἐν Monatsber. d. Berl. Akad. ἔτους 1877. Εἶχεν ἀναμφιβόλως πρὸ ὀφθαλμῶν τὰς τῶν προτέρων ἐργασίας, εἰ καὶ δὲν μνημονεύει αὐτῶν, διδάσκει δ' ὁμοίως τοῖς πρότερον διαλαβοῦσι περὶ τούτων ὅτι ἐν τοῖς τύποις θέλω γράφει-γράφει κτλ., κεῖται ἀπαρέμφατος. Ἄλλ' ἢ διότι δὲν ἐνόησε τὰ τῇ ἐρμηνείᾳ ταύτῃ ἐπόμενα ἄτοπα ἢ διότι ἐμνημόνευε τοῦ ῥητοῦ «ἔστι δὲ καὶ σιγᾶς ἀκίνδυνον γέρας» ὑπέλαβε προτιμότεραν τὴν χρυσῆν σιγῆν καὶ δὴ οὔτε τὴν τῶν Λιολικῶν τύπων θαυματουργὸν ἐμφάνισιν οὔτε τὴν φθογγολογικῶς ἀδύνατον καὶ ἀνερμήνευτον τροπὴν τοῦ αι εἰς η ἐπειράθη νὰ ἐρμηνεύσῃ, διότι καὶ ἡ ἐσχάτη καταφυγὴ ὅτι ἐν τῷ θέλω γράφει κεῖται ἀπαρέμφατος μέλλοντος, εἶναι καθ' ὀλοκληρίαν συκίνη ἐπικουρία, οὐ μόνον διὰ τοῦτο ὅτι τὸ θέλω συνήθως οὐχὶ μετ' ἀπαρεμφάτου μέλλοντος χρόνου συνετάσσετο, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦτο ὅτι εἶναι ὅλως ἀδιανόητον, τίνος ἕνεκα ἐν μὲν τῇ παθητικῇ φωνῇ θέλω γραφθῆ κτλ., καὶ ἐν τοῖς τὸν δεύτερον ἐνεργ. ἀορ. εἰ χρήσει ἔχουσι ῥήμασι θέλω εἶπεῖ, εὔρεῖ, λάβει, φάγει, φύγει κτλ., τὸ θέλω συντάσσεται μετ' ἀορ. ἐν δὲ τοῖς τὸν ἐνεργ. ἀορ. α' ἔχουσι ῥήμασιν ἀσχέτως πρὸς τὴν σημασίαν αὐτῶν μετὰ μέλλοντος.

Μόνον δὲ τὴν τρίτην ἀπορίαν τοῦ Mullach ἀφορῶσαν εἰς τὸ παροξύτονον τῶν τύπων θέλω λάβει, φύγει, φάγει, ἀντι λαβεῖν, φυγεῖν, φαγεῖν κτλ., πειράται νὰ λύσῃ ὁ κ. Dof διδάσκων ὅτι κατ' ἀναλογίαν τοῦ ἀπαρεμφάτου τοῦ πρώτου ἀορ. ἐτονίσθη καὶ τὸ τοῦ δευτέρου, τ. ε. κατὰ τὸ θέλω γράφει ἐλέχθη καὶ θέλω λάβει. Ὁμολογητέον ὅτι κατ' ἀρχὴν οὐδεὶς δικαιοῦται ν' ἀποβάλλῃ τὴν ἐξήγησιν ταύτην, ἀνάγκη δ' ὅμως νὰ ἐκληφθῇ ὅπως ἀρμόζει τῇ φύσει τῆς συνεκδρομῆς τ. ε. ὡς *ultimum refugium*, καὶ δὴ νὰ προτιμηθῇ αὐτῆς πᾶσα ἄλλη ἐρμηνεία, ἥτις φθογγολογικῶς ἔχουσα ἀνεπιλήπτως καλισταῖ περιττὴν τὴν χρῆσιν τῆς ἀναλογίας. Ἄν δὲ τις ἀποβλέψῃ εἰς τὸ ῥῆμα τῆς νέας ἐλληνικῆς βαρύτερον, φοβοῦμεθα μὴ ἀρνηθῆ πᾶσαν πιθανότητα τῇ ἀναλογίᾳ ταύτῃ ἀπορεῖται δηλ. τότε: ἂν οἱ πολλοὶ

πρῶτοι ἀόρ. ἐφειλύσαντο τοὺς δευτέρους (1) καὶ κατέστησαν αὐτοὺς βαρυτόνους, διατὶ οὗτοι τε οἱ οὕτω πληθυνθέντες ἀόριστοι καὶ οἱ πολυάριθμοι ἐνεστώτες τῶν βαρυτόνων ῥημάτων δὲν κατώρθωσαν νὰ ἐφειλύσωνται καὶ τοὺς πολλῶν εὐαριθμοτέρους ἐνεστ. τῶν συνηρημένων; διατὶ κατὰ τὸ λαλήσει δὲν ἐκανονίσθη τὸ λαλεῖ ἀφ' οὗ κατ' αὐτὸ λέγεται ὅτι ἐκανονίσθη τὸ φάγει, λάβει κτλ.; εἶναι δὲ καὶ προχειρότερα καὶ εὐκαταληπτοτέρα φύσει ἢ ἐπίδρασις τοῦ ἐνὸς χρόνου ἐπὶ ἐτέρου χρόνου τοῦ αὐτοῦ ῥήματος ἢ ἢ ἐπίδρασις χρόνων διαφόρων ῥημάτων.

Ἡ ἄλλη ὁδὸς, δι' ἧς ἀποδειχθῆ τὸ ἀσύστατον τῆς τοῦ ἀπαρεμφάτου ἐκδοχῆς ἐν τοῖς τύποις θέλω γράψῃ-ψη-φθῆ κτλ., εἶναι ἢ διὰ τῆς ἱστορίας. Διότι καὶ ἐν τῷ παρόντι ἀληθεύει τὸ λεγόμενον, ὅς μὴ εἶναι μεθ' ἡμῶν εἶναι καθ' ἡμῶν. Οἱ πρὸ ἡμῶν παρημέλουν καθ' ὀλοκληρίαν τῆς ἱστορίας νομίζοντες περιττὸν νὰ ἔχωσιν αὐτὴν μεθ' ἑαυτῶν, καὶ τούτου ἐνεκα ἔχουσιν αὐτὴν καθ' ἑαυτῶν, διότι παρεδέχοντο σιωπηλῶς καὶ ἴσως ἐν ἀγνοίᾳ πολλὰ ἐκ τῆς ἱστορίας ἢ ἄλλοθεν οὐδαμῶς αὐτόδηλα λήμματα. Ταῦτα δ' ἐν κατορθωθῆ νὰ δειχθῶσιν ἀδύνατα ἢ ὅλως ἀπίθανα, ἀποδεικνύται, νομίζομεν, ἄτοπος καὶ ἢ περὶ τῆς ἀπαρεμφάτου ὑπόληψις. Οὕτω π.χ. παραβάλλουσι Μαυροφρ. Δοκ. 237, Deffner, Γ. Κωνσταντινίδης τὸν τύπον θέλω γράψῃ κτλ., πρὸς τὴν παρὰ τοῖς παλαιοῖς χρῆσιν τῆς συντάξεως τοῦ [ἐ]θέλω μετ' ἀπαρεμφάτου, ἐθέλω πορεύεσθαι, φράσαι θέλω κτλ. Ἄλλ' ἐν τούτῳ λαμβάνεται λήμμα ἀκριβῶς ὅπερ πρόκειται ν' ἀποδειχθῆ. Διότι ἐν μὴ καταστῆ πρότερον πάσης ἀμφιβολίας ἀνεπίδεκτον, ὅτι ἐν τοῖς τύποις τούτοις κεῖνται ἀπαρέμφατα, δὲν δύνανται νὰ γίνῃ λογικῶς ἢ παραβολῇ αὕτη. Ὁμοίως ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ λογικοῦ λάθους στηρίζεται καὶ ἢ ἐτέρα παραβολῇ τούτων τῶν τύπων πρὸς τὰ Γαλλικὰ j'écirai-écrire-ai ἢ ἄλλοι πολλοὶ ἐποίησαντο μέχρι τοῦδε, πέρυσιν δὲ καὶ ὁ κ. Deff. ἐν Arch. σελ. 86 ἐπανέλαθε μετὰ τασαύτης μάλιστα πεποιθήσεως, ὡσεὶ μόνῃ αὕτη ἢ σύγκρισις ἦτο ἱκανὴ νὰ καταστήσῃ ἀδιάσειστον τὴν περὶ ἀπαρεμφάτου δοξασίαν ἐν τοῖς τύποις θέλω

(1) Οἱ ἐπὶ τῆς ληγοῦσης τονιζόμενοι δεῦτεροι ἀόρ. [ε]βῆρῃ [ε]ἰπῆ [ε]ἰδῆ, [ε]ἰρῆ κτλ. οὐδὲν ὑπὲρ ἀρχαίου τονισμοῦ ἐπὶ τῆς ληγοῦσης ἀποδεικνύουσι, διότι οὗτοι ἀφαιρεθέντες τὴν πρώτην συλλαβὴν ὀφείλουσι κατ' ἀνάγκην νὰ τονίζονται ἐπὶ τῆς μόνῃς ὑπολοιπομένης δευτέρας.

γράψῃ κτλ. Ἄλλὰ καὶ ἄλλα ὑποκρύπτονται μέγιστα ἱστορικὰ λήμματα: α') ὅτι τὸ ἀπαρέμφατον ἐπέζησε τῷ ἀπλῷ μέλλοντι, διότι βεβαίως ἂν ἢ ἀπαρέμφατος ἀπώλετο πρὸ τοῦ ἀπλοῦ μέλλοντος ἢ ἀντικατάστασις ἀδιανόητος: β') ὅτι ὅτε οἱ σύνθετοι χρόνοι οὗτοι ἤρξαντο νὰ σχηματίζωνται, ἢ ἀπαρέμφατος ἦτο ἔτι παρὰ τῷ λαῶ, ὅστις ἀναμφιβόλως πρῶτος ἤρξατο νὰ πλάττῃ αὐτοὺς, ἐν πλήρει χρήσει, ὅπεο παντάπασιν ἀπίθανον. Οἱ Γάλλοι βεβαίως ἔχοντες τὸ écritre ἠδύναντο νὰ πλάσωσι τὸ j'écirai-écrire-ai, ἀλλ' ἂν μὴ εἶχον οἱ Ἕλληνες τὸ γράφειν δὲν ἠδύναντο ἀναμφιβόλως νὰ εἴπωσι θέλω γράφειν ὅθεν θέλω γράφει. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον καταντῶμεν εἰς τὸ ἀκανθῶδες περὶ ἀπαρεμφάτου ἐν τῇ νέᾳ ἑλλ. ζήτημα, περὶ οὗ ἔχομεν δύο εἰδικὰς πραγματείας τὴν ἡδὴ μνημονευθεῖσαν τοῦ κ. Deff. ἐν Monatsber. καὶ Γεωργίου Κωνσταντινίδου ἐναίσιμον διατριβὴν 1878. Ἡ ἀξία ἀμφοτέρων ἴση καὶ τὸ μηδὲν, ἐπειδὴ τοῦτο μὲν ἐν αὐταῖς οὐδαμῶς λαμβάνεται εἰς ἐξέτασιν ἢ παλαιότερα γραμματεία, ἢτις μόνῃ θὰ ἠδύναντο πῶς νὰ διαλευκάνῃ τὸ ὑπ' ἀμφοτέρων ἀνυπόπτως παραληφθὲν περὶ ὑπάρξεως τοῦ ἀπαρεμφάτου αἴτημα, τοῦτο δὲ οὐδὲν ἄξιον λόγου παρέχουσι νέον, ἀλλὰ πάντα παρὰ τοῦ Κοραῆ καὶ Μαυροφρύδου παραλαμβάνουσιν. Ἀνάγκη λοιπὸν νὰ καταφύγωμεν εἰς αὐτὰς τὰς πηγὰς, τ. ἔ. τοὺς κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα συγγραφεῖς, καὶ δοκιμάσωμεν, ἂν εἶναι δυνατόν νὰ μάθωμέν τι παρ' αὐτῶν. Δυστυχῶς ἢ γλῶσσα τῶν ἀνθρώπων τούτων οὕτως ἀνάμικτος εἶναι ἀρχαίοις τύποις, ὥστε πολλῇ μὲν δυσκολίᾳ ἀπαντᾷ ὁ ἐρευνῶν ἐν αὐτοῖς τί τότε ἐλέγετο, πλείστη δὲ καὶ πολλάκις ἀνυπερβλήτῳ ὁ βουλόμενος νὰ ἐξεύρῃ τί τότε δὲν ἐλέγετο. Ἐν τοῖς σχολείοις τότε μόνῃ ἢ ἀρχαία γλῶσσα καὶ γραμματικὴ ἐδιδάσκετο, ἐν ταύτῃ συνετάσσετο πᾶν ἔγγραφον σοβαρὸν, ὥστε καὶ ἂν τίς ποτε ἤθελε νὰ γράψῃ ὅπως ἐλάλει, αἱ ἀρχαῖαι λέξεις, συντάξεις καὶ τύποι προσέπιπτον αὐτῷ κατὰ πᾶν βῆμα: πρόσθετες ἔτι καὶ ἦν εἶχον ἔλλειψιν τῆς τοῦ καλοῦ αἰσθήσεως, ὥστε καὶ εὐκτικῆς καὶ δοτικῆς τύπους τοῖς κοινοτάτοις νὰ ἀναμιγνύωσι καὶ τότε ἔχεις μικρὰν τινα ἐννοιαν τῶν ἐν τούτοις δυσχερειῶν. Οὐδὲν λοιπὸν θαῦμα, ἂν ἢ ἀπαρέμφατος εἶναι κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ Κοραῆ μακαροτισμὸς, ἢν γνώμην φαίνεται ἀσπαζόμενος καὶ ὁ Μαυροφρ. Γίνεται δὲ μάλιστα ἡμῖν τοῦτο πιθανὸν ἀναλογιζόμενοις ὅτι οἱ λόγοι ποιεῖται θέλοντες πάντοτε νὰ γράφωσιν ἐλληνικώτερον καὶ νομίζοντες

ὅτι ἠδύναντο δι' ἐλαχίστης μεταβολῆς, τῆς προσθήκης ἐνός *ν* ἐν τῷ τέλει, νὰ ἐπιτυγχάνωσι τούτου, ἐπλαττον καὶ τύπους ἐσφαλμένους π.χ. γράψειν, σπάσειν, δείξειν (1) ἀντὶ γράψῃ κτλ. Διότι ἐν τούτοις μόνη ἡ προσθήκη τοῦ *ν* ἔρκει, ὅπως δόσῃ τῷ τύπῳ ἀπαρεμφατικὴν τινα χροιάν. Ἐπειδὴ ὅτι ἐν τούτοις τὸ *ν* εἶναι μεταγενεσττέρα προσθήκη καὶ ὅτι δὲν κεῖται ἀπαρέμφατον μέλλοντος χρόνου ἐδίδαξε καὶ ὁ Μαυροφρ. ὅτι δὲ οὐδ' ἀόρ. ὅπως ἐκεῖνος ἐπίστευεν εἶπομεν ἀνωτέρω. Τὸ αὐτὸ ρητέον καὶ περὶ τῶν παθητικῶν γραφῆ, σταθῆ κτλ., τ. ἔ. ὅτι οὔτε ἐκ τῶν αἰολ. γραφῆν κτλ. ἠδύναντο νὰ προσέλθωσι, διότι τὰ διαλεκτικὰ ἀποκλείονται τῆς κοινῆς ἡμῶν γλώσσης οὔτε ἐκ τῶν ἀπτ. καὶ κοινῶν γραφῆται κτλ. διότι οἱ φθόγγοι καὶ δὲν ἠδύναντο νὰ ἀποκοπῶσιν. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἀνάγκη νὰ ἐννοηθῆ καὶ τὸ λάβῃ, φάγη κτλ., διότι οὐτ' ἀπὸ τῶν αἰολ. δυνάμεθα νὰ ὀρμηθῶμεν εἰς ἐξήγησιν, οὐτ' ἀπὸ τῶν κοινῶν διὰ τὸ παροξύτονον. Οὐχ' ἔπτον ἡ μικρὰ προσθήκη τοῦ *ν* μετέβαλλε τὸν τύπον θέλω λάβῃ, γραφῆ κτλ., εἰς ἀπαρεμφατοειδῆ τινα θέλω λάβῃν, γραφῆν. Ὅτι δὲ κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους τῆς συγχύσεως ἡ προσθήκη τοῦ *ν* δὲν ἦτό τι ἀδύνατον ἢ ἀπίθανον, θὰ ὁμολογήσῃ ἡμῖν ὁ ἐνθουσιάζων τύπος οἶον στόμαν, πρᾶγμαν, ἐκαυχῆθῃν - ἐκαυχῆθη κτλ., μάλιστα ἐν Λάμπρου Rom. σελ. 256, 1 κατ. ἀναγινώσκειται καὶ τι παραδοξότερον «τὸν λόγον τῆς τὸν πρωτινὸν νὰ τὸν παρασαλεύσῃ». Καὶ Καλλιμ. στ. 929 «εἰ μὴ τὴν κόρην ἔρειν» καὶ περὶ δυστ. καὶ εὐτυχίας στ. 241 καὶ ὁ ξένος ὡς ἐπήγαγεν καὶ ἀνθρωποεπιθήμει. Φιλωρίου καὶ Πλατζ. 1551 τοῦ πύργου γὰρ τὴν ἀνοδὸν ἐδείλιαν ἡ ψυχὴ μου. Logr. Bibl. 287 στ. 57 ἐκράτειν ἡ χαρὰ στ. 129 μᾶλλον καὶ ἐθεώρειν τον. 312 στ. 523 ἐκράτειν ἡ χαρὰ. Ἰπὸ τοῦ Μαυροφρ. σελ. 334 Δοκ. παρητηρήθη ὅτι ὁ ποιητὴς τῶν χρόν. τοῦ Μαρ. κατόπιν μὲν τοῦ θέλω ἄλλοτε μεταχειρίζεται τύπους μετὰ τοῦ *ν* καὶ ἄλλοτε ἀνευ αὐτοῦ,

(1) Τύποι τοιοῦτοι ἀπαντῶσι καὶ ἐν τῷ Ἱερωτοκρίτῳ ὅπου ἡ γρῆς π.χ. γιατί γράψειν ἤθελε, ἔς δυὸ μέσα κόψειν ἤθελε· ἀλλ' οὗτοι ἀναμφιβόλως ἔχουσι τὸ *ν* μόνον πρὸς ἀποφυγὴν τῆς χασμοῦδίας. Ἀπόδειξις δὲ τούτου εἶναι ὅτι τὸ *ν* προστίθεται παρ' ἡμῖν καὶ τῷ πρώτῳ προσώπῳ, ἀνά σε κάμιν ἤθελα... νὰ σε ἰδοῖν ἤθελα..., νὰ σοῦ σπάσων ἤθελα τὰ πλευρά σου κτλ. Ὁμοίως ἀπαντῶσι τοιοῦτοι τύποι καὶ ἐν Κρητ. Δραμ. 343, 275 πείν ἤθελα καὶ 420, 475 ὅπου διαλέξαν ἤθελα κτλ. Ἀλλ' ὁ ποιητὴς τοῦ Ἱερωτοκρίτου καὶ οἱ τῶν Κρητ. Δραμ. οὐ προτιθέμεθα νὰ ἐλλημίζωσιν, οὐδὲν ἀπαρέμφατον μεταχειρίζονται.

κατόπιν δὲ τοῦ ἔχω μόνους τοὺς ἀνευ τοῦ *ν*. Ἐλπίζομεν μετὰ ταῦτα νὰ καταστήσωμεν πιθανόν, ἀν μὴ βέβαιον, ὅτι τὸ αὐτὸ συστατικὸν κεῖται ἐν ἀμφοτέροις τοῖς τύποις, ἀλλ' ὁ γασμοῦλος ποιητὴς ἔγραφε μὲν μετὰ τὸ θέλω τὸν τύπον μετὰ τοῦ *ν*, ὅπως οὕτως ἔχη ἀπαρεμφατοειδές τι, ἐπειδὴ ἐν τῇ ἀναλόγῃ συντάξει τῆς Γαλλικῆς πατριαῆς τοῦ γλώσσης ἀπητῆτο ἀπαρέμφατον, ἐξέφερε δὲ μετὰ τὸ ἔχω τὸν αὐτὸν τύπον ὅπως ἀπήγγελλε τ. ἔ. ἀνευ τοῦ *ν*, διότι οὐδ' ἐν τῇ Γαλλικῇ γλώσσῃ ἀπηγγέλλετο ἐν ταῖς ἀναλόγοις φράσεσιν ἀπαρέμφατος.

Καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ ἀρχαίζοντες συγγραφεῖς καὶ ποιηταὶ ὁσάκις περὶ κοινῶν πραγμάτων γράφουσι, καὶ τῷ συνήθει λόγῳ χρῶνται, ἀποφεύγουσι τὴν ἀπαρέμφατον, π.χ. ἐν τῷ πέμπτῳ ποιήματι τοῦ Προδρ. παρὰ Logr. σελ. 101 κ. ἐξ. πλὴν ἐν τῷ τέλει ἐνθα ὁ λόγος ἀποβαίνει ἐλληνικώτερος, ὁμοίως καὶ ἐν τῷ θῷ τοῦ αὐτοῦ παρὰ Logr. σελ. 107 κ. ἐξ. σπανίως ἀπαντᾷ ἀπαρέμφατον· ἐπ' ἴσης δὲν ἀπαντᾷ ἀπαρέμφ. ἐν τῷ παρὰ Logr. σελ. 11 κ. ἐξ. ἐκδοθέντι ποιήματι Διδαχῆ Σολομῶντος περὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ῥοβοάμ. Σπανιώτατον εἶναι πρὸς τούτοις τὸ ἀπαρέμφατον ἐν τοῖς κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 13ου αἰῶνος μεταφρασθεῖσι Κυπρίοις νόμοις, νομίζομεν δὲ ὅτι καὶ τὰ ὀλίγα ἀπαντῶντα προέρχονται ἐκ τῆς κατὰ λέξιν πιστῆς μεταφράσεως, διότι βεβαίως τύποι οἶον ἀμείναι δὲν ἠδύναντο νὰ εἶναι τότε δημώδεις.

Ἄλλ' οὐχὶ μόνον κατὰ τὸν 12ον αἰῶνα ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Γραφῇ δὲν εἶναι ἡ χρῆσις τῆς ἀπαρεμφάτου οὕτως εὐρεῖα ὅπως ἐν τῇ δοκίμῳ γραμματεῖᾳ, ἐν δὲ τῇ γλώσσῃ τῶν συνόδων φαίνεται ἔτι μᾶλλον περιορισμένη, εἰ καὶ ἀναμφιβόλως οἱ ἐπίσκοποι καὶ οἱ λοιποὶ τούτων μετασχόντες ἄνδρες ἦσαν τῶν μάλιστα εὐπαιδευτῶν τῶν χρόνων ἐκείνων. Πρὸς περὶ τούτου Μαυροφρ. Δοκ. 447 κ. ἐξ.

Κατ' αὐτὰ φαίνεται ἡμῖν ὑπὸ ἱστορικὴν ἔποψιν λίαν τολμηρὸν νὰ ὑποτεθῆ γενικῆς τῆς χρῆσις τῆς ἀπαρεμφάτου παρὰ τῷ ἀπαιδευτῷ λαῷ, ὅθεν ἀνάγκη ἀπαραίτητος νὰ ὑποληφθῆ ὅτι πρῶτον ἐξῆλθον οἱ τοιοῦτοι τύποι περὶ ὧν ὁ λόγος, τοσούτω μᾶλλον ὅσα φηλογολογικῶς ἀπεδείχθη ἀδύνατος καθ' ὀλοκληρίαν ἢ δοξασία, καθ' ἣν ἐν τῇ θέλω γράψῃ - εἶπη - γραφῆ κεῖνται ἀπαρέμφατα (1).

(1) Ὅτι μετὰ ταῦτα οἱ τύποι οὗτοι τῇ προσθήκῃ τοῦ *ν* ὑπελαμβάνοντο ὑπὸ τῶν λαγικατάων τῶν τότε χρόνων ἀπαρέμφατα, ἐλέγη ἤδη προκειμένου περὶ τῶν τῆς μέσης

Ἐνῶ δὲ οὕτω κατὰ τὰς πρώτας ἀρχὰς τῆς δημόδους ἡμῶν γραμματείας φαίνεται ἡ ἀπαρέμφατος ἀχρηστος, ὁ περιφραστικὸς διὰ τοῦ θέλω μέλλων οὕτω φαίνεται τότε ἐν χρήσει. Διότι Γλυκᾶς Legr. σελ. 18 κ. ἐξ. στ. 246 εἶπεν «ἀν θέλης καταράσασθαι» καὶ 299 θέλει ἐλθεῖν, Πρόδρ. ἐν Β' στ. 5 θέλω εἶπεν, Γ' 514 πῶς τὸν θέλεις σύρειν. Ἐν Διδαχῇ Σολομ. Legr. σελ. 11 κ. ἐξ. στ. 29 θέλεις κτήσασθαι 101 θέλει ἐλέγχειν κτλ., ἀλλὰ ταῦτα οὐδὲν ἀποδεικνύουσι, διότι ἐν αὐτοῖς ἀναγινώσκεται καὶ βούλει μαθεῖν, ἀν εὐπορῆς οἰκονομεῖν, οὐ δύναται φυλάξει κτλ. Ἦν μελλοντικὴν δ' ἐννοίαν ἐκφράζουσιν οἱ ποιηταὶ ἐκείνοι διαφόρως, τ. ἔ. ἢ α') διὰ τοῦ ἀπ. λωῦ μέλλωντος, ὅπερ ὁμως σπανίως γίνεται, διότι φαίνεται ὅτι τότε ὁ μέλλων εἶχεν ἤδη ἀντικατασταθῆ διὰ τῆς ὑποτακτ. ὅπως ἕκαστος ἐννοεῖ παρατηρήσας πρῶτον ὅτι καὶ τοιούτων μελλόντων γίνεται χρῆσις οἵτινες βεβαίως δὲν ἦσαν ἐν κοινῇ χρήσει, π.χ. ὑποίσω, λέξω κτλ., ἔπειτα ὅτι ὁ μέλλων τιθέμενος μάλιστα ἐν ὑποθετικοῖς λόγοις μετὰ τὸ εἰ καὶ ἐν χρονικοῖς μετὰ τὸ πρὶν κτλ., παρατάσσεται συχνότατα τῇ ὑποτακτικῇ ἢ β') διὰ τῆς ὑποτακτικῆς μετὰ τινος μορίου π.χ. τοῦ γὰ, ἢ καὶ ἀνευ αὐτοῦ π.χ. Διγεν. Σάθα στ. 1052 πότε ἰδῆτε; ὄψεσθε. Γλυκᾶ στ. 581 καὶ τύχης ἀναζωώσεως καὶ τύχης σωτηρίας. Πρόδρ. Δ' 39 τίς ἔλθῃ κ' ἐκδικήσῃ με κ' ἐκβάλῃ με, Ξ' 76 νὰ τιμηθῆς=τιμῆς τεύξει. Λαμπρ. Rom. Καλλιμ. 446 τίς οὐ κενώσει... τίς οὐ βράγῃ καὶ συντακῇ; 126 οὐκ ἴδω, 228 φύγω, 245 ἀντιμεταστραφήσονται καὶ μεταγνωρισθῶσι, 416 τίς τὴν χάριν εἶπη καὶ τίς ἀριθμήσει 1173 μεγάλας εὐρῆς χάριτας πράγματι πύλων κερδήσει 1442 ὁμως καθήσω,... κλαύσομαι... κρατήσω περιλάβω σε 1453 νῦν καὶ νεκρῶν σε συμπλακῶ κτλ. Πρὸβλ. καὶ Kaibel orig. Graeca 1096 ἀνατιθῶ=ἀναθήσω, καὶ ἐπιγραφὴν Σιλικῶ ἐν ἣ δὲς κεῖται: οἱ γὰρ φιλονεικοῦσι μετ' ἐμοῦ, οὐκ ἀφῶ αὐτούς=οὐκ ἀφῆσω. Παράβαλε ἔτι ὅτι καὶ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ γλώσσῃ πολλάκις κεῖται ὑποτακτικὴ ἐπὶ μελλοντικῆς ἐννοίας, μάλιστα μετὰ τὸ οὐ μὴ, μεθ' ὃ ἐν τῇ Γραφῇ μόνη ἡ ὑποτακτ. τοῦ ἀορίστου ἀπαντᾷ. Ἴδε Bullm. Γραμμ. τῆς Γραφῆς 183. Διέλαθε δὲ περὶ τούτου διεξοδικῶς καὶ Lobeck ἐν Φρονεγ. 772 πολλὰ παραθεῖς παραδείγματα ἐκ λεξικογράφων καὶ συγγραφέων τῶν Βυζαντιαφωνῆς θέλω γράσθαι, ἀγαπᾶσθαι κτλ., ἀλλὰ ταῦτα ὄντα μόνον κατ' ἀναλογίαν καὶ τῶν λογίων πλάσματα ἀγνοοῦνται ὑπὸ τοῦ λαοῦ παντελῶς.

κῶν χρόνων τῆς ταυτότητος τοῦ μέλλοντος πρὸς τὴν ὑποτακτικὴν πρὸβλ. καὶ Μαυροφρ. Δοκ. σελ. 229 κ. ἐξ. Ὅτι δ' ἡ ταυτότης αὕτη προῆλθε καὶ διὰ τὴν ἐξωτερικὴν (ἀφ' οὗ ἐπῆλθεν ἡ προφορὰ τοῦ ἰω-τακισμοῦ) ἀμφοτέρων παντελῆ ὁμοιότητα γράψεις-γράφης κτλ., φαίνεται ἡμῖν πιθανόν. Γενομένη δ' οὕτως ἡ ὑποτακτικὴ ἰσοδύναμος τῶ μέλλοντι ἐξέβαλεν αὐτὸν κατὰ μικρὸν τῆς χρήσεως καθόλου, διότι ἡ μὲν εὐχρηστοῦσα καὶ ἐν πολλαῖς ἄλλαις τοῦ λόγου πλακαῖς καὶ συντάξεσιν ἦτο γνωστοτέρα καὶ μᾶλλον ἐρριζωμένη ἐν τῷ αἰσθήματι τῶν λαλούντων, ὁ δὲ ἐν οὐδεμιᾷ ἄλλῃ πλοκῇ ἐν χρήσει ὧν ἐξεβάλλετο κατὰ τοσοῦτο καθ' ὅσον ἡ ὑποτακτ. ἐπέδιδεν. Συνέβη λοιπὸν καὶ ἐν τούτοις ὅπερ καὶ ἀλλαχοῦ ἐν τῇ γλώσσῃ παρατηρεῖται τ. ἔ. τὸ ἐπῆλυ κατὰ μικρὸν ἐπίδοσιν λαμβάνον ἐξαφανίζει ἐντελῶς τὸ γνήσιον πρὸβλ. τὴν ἀπαρέμφατον καὶ τὴν κατ' ἀρχὰς σπανίαν εἶτα καθολικὴν αὐτῆς ἀνάλυσιν. Ἄλλος τρόπος καθ' ὃν ἐξεφέρετο ἡ μελλοντικὴ ἐννοία εἶναι τέλος γ' τὸ ῥῆμα ἔχω μετ' ἀπαρεμφ. ἢ ἀναλύσεως. Φλωρίου καὶ Πλατζ. τρυφήσαι ἔχω μετὰ σὲ καὶ... διάγειν=τρυφήσω καὶ διάξω. Βελισαρ. 558 ἐξαλαφρώσειν ἔχεις.

Ἀνάγκη λοιπὸν ἀπαραίτητος νὰ ὑποληφθῇ ὅτι ἡ περιφρασις θέλω γράφῃ-γράφῃ κτλ., ἐλθοῦσα εἰς χρῆσιν καθ' οὗς χρόνους ἡ ἀπαρέμφατος ἢ παντελῶς εἶχε περιπέση εἰς ἀχρηστίαν ἢ πάντως ἔβαινε εἰς φθίσειν, δὲν δύναται νὰ περιέχῃ τὴν ἀπαρέμφατον, διότι ἀκριβῶς παρατηρεῖται, ὅτι ἐν ταῖς περιφράσεσι ταῖς ἀντικαθιστώσεσι ἄλλους ἀπαρχαιουμένους ὁσημέραι τύπους λαμβάνονται τὰ συστατικὰ ἐκ τῶν γνωστοτάτων ἐν τῷ λόγῳ, οὐχὶ δὲ οὐδαμῶς τὰ ὀλίγοις μόνον γνωστὰ λείψανα παλαιᾶς χρήσεως.

Ἐν τῷ Γ' τύπῳ θέλει γράφω κτλ., ἀμφισβητεῖται ὁμοίως τίς ἔγκλισις κεῖται, διότι οἱ μὲν βλέποντες ὅτι τὸ β' συστατικὸν εἶναι ἐξηρητημένον ἐκ τοῦ θέλει ἐξέλαβον αὐτὸ ὑποτακτικὴν ὁμολογήσαντες οὕτω παράλειψιν τοῦ γὰ, ὁ δὲ κ. Def. ἐν τῇ μνημονευθείσῃ πραγματείᾳ ὑπολαμβάνει αὐτὸ ἀπαρέμφατον κεκλιμένον γράφων ἐν σελ. 229 «Neben dem θέλω γράφει muss sich allmählig die Neigung herausgebildet haben auch das γράφει zu conjugiren, so dass man nun sagte θέλω γράφω, θέλεις γράφεις etc. Je mehr sich aber die Bedeutung von θέλω abschwächte u. je mehr dieses sich mit dem abhängigen Verbum zu einem Begriff verband,

desto näher lag es, die Personalendungen nur einmal anzufügen, und zwar am Ende der zusammengesetzten Futurformen. So kam also neben dem θέλω γράψαι u. auf Kosten des doppelt conjugirten θέλω γράψω, einer Schöpfung an der vielleicht die Sprache selbst nicht Gefallen fand, die Form θέλει γράψω mehr u. mehr in Gebrauch bis sie diese ganz verdrängte. Dass man gerade die dritte Person wählte (θέλει γράψω), dazu hat vielleicht die infinitivendung selbst θέλω γράψαι, θέλεις γράψαι, das Meiste beigetragen ».

Πάντα ταύτοσχεδιάσματα ταῦτα οὐδεμιᾶς ἔχονται πιθανότητος, ὅπως πᾶς τις πείθεται ὅταν ἀναλογισθῇ α' ὅτι ἡ ἑρμηνεία τοῦ κ. Def. αὕτη ὀρμάται ἐκ τοῦ ἀναποδείκτου καὶ ἐσφαλμένου αἰτήματος, ὅτι ἐν τῷ θέλω γράψαι κείται ἀπαρέμφατος, ἢ ὅτι αὕτη εἶναι οὐδαμῶς ἥττον βεβιασμένη ἢ τὰ τοῦ Μαυροφρύδου· διότι κατ' αὐτὴν οἱ λαλοῦντες ἐν τῷ αὐτῷ τύπῳ, πρῶτον κατέστρεψαν θέλω γράφαι, ἔπειτα ἀκοδόμησαν θέλω γράψω, θέλομεν γράφομεν καὶ τέλος ἐπανέλαβον αὐθις τὸ ἐξαφανιστικὸν ἔργον ὥστε κατέλιπον θέλει γράφομεν. Πρὸς τούτοις δὲν εἶναι ἀληθές ὅτι ατῆ γλώσση ἀπήρεσκεν ὁ τύπος θέλω γράψω » καὶ ὅτι οὗτος ἐξεβλήθη ὑπὸ τοῦ τύπου θέλει γράψω, διότι ὁ τύπος θέλω γράψω εἶναι ἐν τῇ μεσαιωνικῇ ἡμῶν γραμματεῖα πολὺ συχνός, ἀσυγκρίτῳ δὲ συχνότερος τοῦ κ' θέλει γράψω, καὶ σήμερον δ' ἔτι ἀκούεται ἐν Μακεδονίᾳ συχνότατα, εἰ καὶ μόνον ἐν τῷ ἐνικῷ ἀριθμῷ. Παραθέτομεν ὀλίγα ἀπὸ πολλῶν παραδείγματα ἐν οἷς ἡ προσωπικὴ σχέσις δηλοῦται διττῶς Θανατ. Ῥόδου 455 μέμφομαι σε θέλουν. Διγεν. ἐκδ. Λάμπρου ἐν ROMANS 282 ὅς δεις. Κρητ. Δραμ. 87 θέλου σταθοῦσαι 91 ἐθέλασαι βρεθοῦσαι, 133 θέλου πλακώσου, 188 καὶ θέλεις τὸ ἔχεις θάμασμα 200 ὅς δεις τὴν πεθυμῶν σου, 231 ὅς δεις, 232 θέλουν γεννοῦσιν, 244 παρηγορήσεις ἤθελες, 332 ὅς νᾶχεις διψασμένα, 34 τᾶχα μὴ ὅς μανίσεις, 27 τὸ τὸ δικό μου ὅς κάμεις, 402 καὶ ὅς τζ' εἰπῆς, Ἰρωτ. 55 καὶ δὲν ὅς εὔρεις διαφορὰν, Θουσία Ἀθραῶν παρὰ LOGR. στ. 121 ὅς νᾶχεις γροικημένα = ὅς ἔχεις ἀκούση, Ἰρωτοκρ. 145 μᾶ πάντα θέλουν μαρτυροῦν 146 καὶ πάντα θέλω μαρτυρῶ, 207 κ' ἐκεῖ ὅς εἶσαι μετὰ μὲ ἴδης ὅς τὸ θὲ νᾶ κάμω, 208 μᾶθης τὸ ὅς κυρὰ μου, ὅς δώσης τὴν ἐξά σου, 292 κ' ἄς εἶχες εἶσαι, 314 ὅς τὸ γροικῆ-

σεις, 320 ἴδης ὅς, καὶ δεις θέλεις, 326 κ' ἄς ἤθελά 'μαι. Καὶ ἐν Μακεδονίᾳ λέγεται ὁμοίως θέλω φάγω, θέλεις φάγης, θέλει φάγη ἄλλ' ἐν τῷ πληθυντικῷ θέλομεν φάγη κ.τ.τ. καὶ παρ' ἡμῶν δὲ λέγεται πολλάκις ὁ τύπος οὗτος μάλιστα ἐν διστιχοῖς π. χ. ὅταν σου θέλω θυμηθῶ ἔς τὰ ὄρηα ποῦ γυρίζω, μὲ τσ' ἀσπαλάθους τοὺς ξεροὺς τὰμμάτιά μου σφουγγίζω. Πρὸς δὲ ὀλίγα ἐν οἷς τὸ α'. (τὸ θέλω) κλίνεται, τὸ δὲ β', μένει ἀκλιτον, Χρον. Μορ. 26 διὰ νᾶ μᾶς θέλῃς ἴδει. Ῥόδια ἄσμ. 8 ἤθελα σπέρνει, 63 καὶ τῶνομά σου θέλω πῆ καὶ θέλω ξεψυχιάσει, 37 τὸ θέλεις ποῖσει, 8 θέλεις διαβῆ. Κρητ. Δραμ. 294 θέλετε δῆ, 210 θέλετε θρέφεσται, 396 θέλετε διάξει, 327 ὅς εἶσαι, 87 θέλομε δεῖ, LOGR. Θανατ. Ῥοδ. 457 θέλουν τῶχει γέλοιο, Ἄλωσ. Κωνστ. 463 ὄλους μας θέλει φάγει, 847 θέλει παχύνειν τὸ θηριὸν καὶ θέλει δυναμώσει καὶ θέλει καταπιεῖ. Ἰμπερ. καὶ Μαργαρ. ἐκδ. Λάμπρου 137 θάνατον ἤθες λάθει. Ἰρωτ. 24 ὅς γροικᾶ, 68 ὅ,τι θέλω δεῖ, 71 θέλαν πῆ, 80 θέλεις δῆ, 101 θέλω δῆ, 109 ἤθελα τοῦ δώσει, 111 δῆ θέλω, 141 δὲν θέλω καυχῆθῆ, 145 δὲν θέλουν πῆ, 165 τὸ ἤθελες ἀλλάξει, 188 καὶ θέλουσι σ' ἀναγελά, 195 ὅς δῆ, 199 ἄς τῶθελες θυμᾶσαι, 201 δὲν θέλω δώσει, 204 θέλεις πῆ, ὅς ἀνασκευάζει, θέλεις δέρνει, 528 θέλεις τὸν ἴδῆ, 239 θέλουσι τὴν μιλήσει, 247 θέλεις βαρεθῆ καὶ ὅς τὸ μετανοιώσει, 247 ἂν τὸ θέλαν ἀφήσει, 248 τῶθελες δῆ, 258 τῶθελαν δῆ, 270 τὸ θέλουν μετανοιώσει, 296 θέλουσι τότε γιάνει, 297 θέλου σοῦ πῆ, 320 θέλομεν τὸ ἴδῆ θέλουν μοῦ δώσει. Ἀναφέρει δὲ καὶ Δουκ. ἐν Gloss. Graeco-barb. ἀντιτεθήσεται: θέλει τεθεῖν ἢ βαλθεῖν. Ἀναγράφομεν δὲ καὶ ἄλλα τινὰ ἐν οἷς τὸ θέλει εἶναι ἀκλιτον. τὸ δὲ β' κλίνεται. Λαμπρ. Rom. Διγεν. 196 ξεύρω πῶς θὲ νικήσης, 233 κ' ἐγὼ θέλει νικήσω, 234 θέλει σε ὄνειδίσω, 284 θέλει ἴδης, 568 δὲ θὲ σφάλλω, 570 δὲ θέλει ἀμελήσω, 685 θέλει ξαναγυρίσω, 736 δὲν ἤθελ' ἀπολέσω, 839 ἔπειτα θὲ σφαγῶ, 893 πῶς θέλει ἔχεις κόπον, 926 δὲ θέλει μείνω, 1813 καὶ τότε θέλει ἴδης, 2269 τί θέλει πάθωμεν ἡμεῖς, δὲν θέλει ἔντροπιασοῦμεν. Ἰρωτοκρ. 301 δὲν θέλει τῆς μανίσης. Νεοελ. Ἄναλ. Α' 107 ἤθελα τὴν κάμω, καὶ Ἀραβαντ. συλλ. 341 ὅταν σε θέλη θυμηθῶ ὃ ἴσως ἀναγινώσεται.

Καὶ ἄλλως δὲ τὸ παρεμφατικὸν ἀπαρέμφατον τοῦ κ. Def. δὲν λύει ἀλλὰ μετακυλίει τὰ ἄπορα, διότι καὶ ἂν παραδεχθῶμεν ὅτι ἦτο

πρῶτον ἀπαρέμφατον θέλω γράφει[ν] καὶ ὅτι τοῦτο οἱ λέγοντες μετέπλασαν κατὰ τὰς παρεμφατικὰς ἐγκλίσεις δόντες αὐτῷ πρόσωπον καὶ ἀριθμὸν, ἀνάγκη νὰ ὑποληφθῇ ὅτι τότε οἱ λαλοῦντες ἔπαυσαν νὰ αἰσθάνωνται αὐτὸ ὡς ἀπαρέμφατον καὶ δὴ ὤφειλον νὰ συνάπτωσι τὸ ὡς παρεμφατικὴν ἐγκλίσειν ὑπολαμβάνομενον τοῦτο ἅ' συστατικὸν διὰ τοῦ μορίου ἐκείνου, δι' οὗ ἡ τριακτὴ σύνδεσις γίνεται τ. ἔ. τοῦ γὰ, ὅπερ δὲν ἐγένετο ἀλλ' ἔμεινεν ὁ τύπος θέλει γράφω, θέλει γράφης κ.τ.τ. Οὐδεὶς δὲ σωφρονῶν δύναται νὰ διίσχυρισθῇ ὅτι μετέτρεψαν μὲν οἱ λέγοντες τὸ ἀπαρέμφατον θέλω γράφει[ν] εἰς παρεμφατικὸν θέλω γράφω, διέσωσαν δ' ὅμως, καθὰ συνήθως διδάσκεται, τὴν συνείδησιν τοῦ ἀρχαίου ἀπαρεμφάτου καὶ δι' αὐτὸ δὲν ἐγένετο χρῆσις τοῦ γὰ, ταῦτα οὐδ' ἀναιρέσεως πρέπει νὰ ὑπολαμβάνωνται ἄξια τοῦ λοιποῦ.

Ἡ περὶ τῆς παρεμφατικῆς λοιπὸν ἀπαρεμφάτου ὑπόθεσις τοῦ κ. Def. καὶ ἐπὶ ἐσφαλμένης κεῖται βάσεως καὶ τὴν χρῆσιν τοῦ τύπου θέλω γράφω δὲν ἐρμηνεύει, ἂν μὴ ὁμολογήσῃ παραλείψιν τοῦ γὰ· ἀλλὰ τοῦτο ὁμολογήσαντες οὐδαμῶς χρῆζομεν τῆς διὰ τοῦ κλιτοῦ ἀπαρεμφ. πολυπλόκου ὁδοῦ.

Πῶς λοιπὸν πρέπει νὰ ἐκληφθῶσι τὰ ἑα συστατικὰ τῶν τύπων θέλω γράφω-ψη, θέλω γράφω-ψω, θέλεις γράφης-ψης, θέλει γράφω-ψω κτλ. ὅπως μήτε οἱ φηλογολογικοὶ νόμοι καταπατηθῶσι μήτε τὰ διαλεκτικὰ συνταραχθῶσι μήτε ἡ ἱστορία ἀνατραπῇ; Πρὸ τοῦ νὰ προβῶμεν εἰς τὴν περὶ τούτων ἔρευναν, νομίζομεν ἀναγκαῖον νὰ προτάξωμεν τάδε; Δὲν πρέπει ὅπως συνήθως γίνεται, νὰ ἐξετάζωμεν τὰ κατὰ τοὺς συνθέτους χρόνους τῆς ἡμετέρας γλώσσης ἔχοντες πάντοτε πρὸ ὀφθαλμῶν τὰς Γερμανικὰς καὶ Γοιμανικὰς γλώσσας καὶ ν' ἀπεικασθῶμεν παρὰ τῆς νέας ἑλλην. τὰς αὐτὰς συνθέσεις οἷας ἐν ἐκείναις παρατηροῦμεν. Διότι καθὰ ἤδη ἐρρήθη, αἱ γλώσσαι ἐκεῖναι σώζουσι τὴν ἀπαρέμφατον, καὶ πρὸ πάντων διότι τὸ ῥῆμα τῶν γλωσσῶν ἐκείνων εἶναι πλήρες νέων σχηματισμῶν, τὸ δὲ τῆς νέας ἑλληνικῆς δὲν παρέχει εἰμὴ ἐλαχίστους νέους τύπους, ὥστε καθόλου τὸ νῦν ἐν χρήσει ῥῆμα εἶναι σχεδὸν τὸ τῶν Ἀλεξανδρινῶν χρόνων πλὴν τινῶν ἀπωλειῶν καὶ τῶν συνθέτων χρόνων.

Καθ' ἡμᾶς τὸ πρῶτον ἔχει ὡδε: ἐλέγετο κατὰ πρῶτον θέλω ἵνα λέγω, ὅπως ἐν τῇ Γραφῇ συνηθέστατα ἀπαντᾷ, καθὰ δὲ ἐσημειώθη

τὴν μελλοντικὴν ἔννοιαν ἐξέφραζον οἱ μεταγενέστεροι καὶ διὰ τῆς ὑποτακτικῆς, ὅπως οἱ παλαιότεροι ἐν τισὶ φράσεσι, λάβω = λήψομαι. Ἐλέγετο λοιπὸν παραλλήλως θέλω ἵνα λάβω = λήψομαι καὶ λάβω = λήψομαι. Τὴν σύνθετον ἔκφρασιν εὔρον οἱ λαλοῦντες μακρὰν, ἀφοῦ σὺν τῷ χρόνῳ ὁ τύπος οὗτος κατέστη συνήθης· τότε δ' ἐπειδὴ πολ- λάκις ἀμφότεραι αἱ λέξεις θέλω καὶ λάβω μίαν μόνην ἀπλήν ἐξέφραζον ἔννοιαν = λήψομαι, ἤρξατο νὰ γίνηται αἰσθητὴ ἀσάφειά τις, ἂν δηλ. μόνον μελλοντικὴ ἔννοια ἐδηλοῦτο (= λήψομαι) ἢ καὶ σκοπὸς (= ἐφίεμαι λαβεῖν), καὶ δὴ εἰς διαστολὴν ἤρξατο νὰ παραλείπηται τὸ γὰ. Ἀπορήσῃ μηδεὶς ἐπὶ τούτῳ, ἀλλὰ μᾶλλον ἄς ἐξετάσῃ, ἂν εἶναι δυνατόν ἀνθρωπίνως νὰ ἐρμηνευθῇ ὁ τύπος θέλω γράψω θέλεις γράφης καὶ θέλει γράψω θέλει γράφης, ἂν μὴ παραδεχθῶμεν ἔκπτωσιν τοῦ γὰ.

Ὁμοίαν δ' ἔκπτωσιν τοῦ γὰ διὰ τὴν τῆς ἐκφράσεως ταχύτητα καὶ πρὸ πάντων διότι τὸ ἕτερον μόνον ῥῆμα δηλοῖ ἐπαρκῶς τὴν ἐξάρτησιν καὶ προσωπικὴν σχέσιν ἀναγκάζεται ἕκαστος νὰ ἀποδεχθῇ ἐν τύποις οἷον Κρητ. Δραμ. 58 νὰ πᾶ μοιράσω, 75 μπορᾷ φέση μας, 33 μπορᾷ πάρη, 246 μὴ μπὰ λάχη. 450 δὲν ἤμπορᾷ μιλήσω, 306 μπορᾷ βρεθοῦσι, 303 νὰ ὀ' ανασπάση = νὰ θέλῃ νὰ ἀνασπάσῃ. Ὁμοίως λέγομεν μὴν πάης νὰ τὸ ξεχάσης! καὶ μὴν πὰ τὸ ξεχάσης! μὴν πάης νὰ τοῦ μιλήσης! καὶ, μὴν πὰ τοῦ μιλήσης! ἐντεῦθεν μετέβη τὸ μὴν πὰ καὶ εἰς τοὺς παρωχημένους χρόνους, μὴν πὰ τὸν ἔδειρες! μὴν πὰ τὸν εἶδες; μὴν πὰ δὲν ἐρῆ; καὶ, μὴν πὰ νὰ μὴν ἐρῆ! ἐντεῦθεν καὶ τὸ μπὰ μόνον, μπὰ δὲν τὸ ξέρουν; μπὰ δὲν τὸ μάθανε; ὁ καὶ μπὰς λέγεται μπὰς δὲν τᾶκουσε; Νεοελλ. Ἀναλ. Θ 33 μπὰς καὶ τοῦ ξεδιαλύνη; 102 μπὰς κ' εἶναι 'ς τὴ φωτιά; 110 μπὰς καὶ τᾶκλεψες; 79 μπὰς κ' εἶχες κανένα; 23 νὰ δὴ μπὰς κ' ἠχαθῆκαν, 24 καὶ νὰ πηαίνῃ καθόλου εἰς τὸ πηάδι, πὰς καὶ κατακυλίση. Logr. Chans. σελ. 218 ἀναγινώσκειται «πῆς κ' ἦρθεν» ἐκ Κῶ, ἀλλ' εἶναι βεβαίως κακῶς γεγραμμένον. Μεσαιων. Βιβλ. Σάθα VI 474 ὅτι ἀδηλό ἐστιν πὰς καὶ ἐσκότωσησεν. . . οὐ (= ἦ) πὰς καὶ ἐτελεύτησεν. Ὅτι τὸ μπὰ[ς] εἶναι τῶρα ἐπίρρημα δῆλον, ἀλλὰ αἱ πλήρεις φράσεις διδάσκουσι σαφῶς τὴν γένεσιν του. Ὁ Μαυροφρ. ζητεῖ ἐν τούτῳ Ἰαπετικὸν μόριον πὰς ὃ λέγει δωρικὸν ἀντὶ τοῦ πῶς, καὶ φέρει εἰς σχέσιν τὴν κατάληξιν τῆς ἀφαιρετικῆς τοῦ Ἰνδι-

κοῦ = ἄτ. ἀλλὰ ταῦτα σήμερον οὐδ' ἀναιρέσεως χρείαν ἔχουσιν.

Τὴν εὐκολίαν μεθ' ἧς ὑπὸ τῶν λαλούντων συγκόπτονται καὶ ἀποβάλλονται στοιχεῖα ἢ συλλαβαὶ τῶν συχνοτάτων λέξεων παρατηρεῖ τις καὶ ἐν τῷ τύπῳ θε νὰ φάγω ἀντὶ τοῦ πλήρους θέλω νὰ φάγω, καὶ ἐν ᾧ πρὸς τούτοις τὸ θε νὰ συνεπιλήθη εἰς ἕν θεά.

Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές ὅτι καὶ ἐν τῷ μπορὰ πάω, παῖ μοιράσω κτλ. καὶ ἐν τῷ θεά φάγω καὶ ἐν τῇ δυνητικῇ ἤθελα γράφωμαι κτλ., καὶ ἐν τῷ μπὰ τὸ ξέρη = μὴν πάη (= μὴν τύχη) (νὰ) τὸ ξέρη κτλ. ὑπάρχει πάντοτε ἐν α ὅπερ ἐκλαμβάνομεν ὡς τὸν ἐλάχιστον, ἀλλ' ἰκανὸν πάντοτε ἀντιπρόσωπον τοῦ συγχωνευθέντος γὰ, ἐν δὲ τῷ τύπῳ θέλει γράφω-φης καὶ θέλω γράφω θέλεις γράφης δὲν ἀκούεται τοῦτο, καὶ ὅτι τοῦτο εἶναι διαφορὰ τις, ἀλλ' αὕτη δικαιολογεῖται, ὅπως παρετηρήθη ὑπὸ τῆς ἀνάγκης τοῦ διαστῆλλαι τὰς ἐννοίας (θέλω γράφω ἀλλὰ θέλω γὰ γράφω). Ὁμοίως παράλειψιν τοῦ νὰ παραδέχεται ὁ Κορπηῆς ἐν Ατ. IV 660 ἐν τῇ φράσει «ὁ θεὸς φυλάξῃ!» ἀντὶ τοῦ ἐπίσης ἐν χρήσει «ὁ θεὸς νὰ φυλάξῃ!» Ἰῶδομεν δ' ἀνωτέρω ὅτι πολλοὶ τύποι τῆς Δυνητικῆς ἀ, ἐ, ζ', θ', ι' ἐκφέρονται ἐτι σήμερον ἀνευ διαφορᾶς σημασίας μετὰ τοῦ γὰ καὶ ἀνευ αὐτοῦ. Ἴν τούτοις δὲν προέβησαν αἱ λέγοντες ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε ν' ἀναπτύξωσιν ἢν ἐν τῷ θέλω γράφω καὶ θέλω γὰ γράφω αἰσθανόμεθα διαφορὰν, διὸ ποικίλλει ἢ χρῆσις, τοῦ νὰ ἢ φυλαττομένου ὅπως κατ' ἀρχὰς ἐν πᾶσιν ἦτο, ἢ κατ' ἀναλογίαν τοῦ θέλω φάγω, φάγη, κτλ. παραλειπαμένου. Ὅτι δὲ ἐν πᾶσι τούτοις ἀρχῆθεν ὑπῆρχε τὸ γὰ καὶ ἔπειτα μόνον συμβολικῶς, ὡς εἶπεῖν εἰς δῆλωσιν τῆς διαφορᾶς παρελείφθη, ἀποδεικνύει σαφέστατα καὶ ὁ Κρητικὸς τύπος νὰ πάω θέλω, νὰ πληρώσης θέλεις κτλ. = θέλω νὰ πάω, θέλεις νὰ πληρώσης κατὰ λέξιν, ἀλλὰ κατ' ἐννοίαν = θεά πάω, θεά πληρώσης ἐν τούτοις ἢ ἀναστροφῇ κατέστησε περιττὴν τὴν ἀναγκαιότητα τῆς παραλείψεως τοῦ γὰ, διότι, ἐπειδὴ δὲν λέγεται κατόπιν τοῦ θέλω τὸ γὰ, δὲν συμπίπτει ὁ τύπος οὗτος ταῖς ἐπιθυμίαν ἐμφαίνουσι μετὰ τοῦ γὰ (θέλω νὰ πάω)· τὸ αὐτὸ δὲ τῷ Κρητικῷ τύπῳ ἀποδεικνύει καὶ ὁ τύπος, θε νὰ ποθῶν, ἐν ᾧ κείται μὲν φανερόν τὸ γὰ, ἀλλ' οὐδεμίαν ἐπιθυμίαν (1) ἐμφαίνεται, ὃ κατορθοῦται εὐκολώτατα διὰ τῆς

(1) Τοῦτο συμβαίνει σήμερον, ἐν τῇ παλαιστέρῃ γραμματεῖᾳ ἀναγινώσκειται τὸ θε νὰ μετὰ τῆς σημασίας θέλει νὰ π. χ. Λάμπρου Κοιμ. σελ. 206 στ. 2351 πᾶσα τὴν ἐλυπήθηεν, θε νὰ τὴν λυθέρωσῃ, ὃ ἐμφαίνεται διὰ τοῦ μεζῶνος ζητωρικῶς τόνου ἐπὶ

συγκοπῆς τῆς συλλαβῆς [λω θε[λω] νὰ ἀποθάνω πρὸς δὲ καὶ ὁ τύπος θε.λὰ ἀντὶ θέλ[ει ν] ἄ, πρὸβλ. Ἄραβαντ. 305 «μ' ἀγάπησες μ' ἀρνήθηκες, θε.λὰ τὸ μετανοιώσης, καὶ σ' ἄλλα χέρια θὰ μὲ ἰδῆς σὰν τὸ κερί θὰ λυώσης» ἐνθα ὁμοίως τὸ θε.λὰ εἰ καὶ ἔχει τὸ α οὐδεμίαν ἄλλην ἐννοίαν ἢ τὴν μελλοντικὴν ἀπλῶς ἐκφράζει. Ἀντὶ τοῦ θέλω γὰ λέγεται καὶ ἄλλος τύπος θε.λὰ καὶ θὰνὰ = θεά π. χ. Κρητ. Δραμ. 464, 626 «ἄλλοι... τόση μεγάλη βασιλεία θὰ γὰ κληρονομήσου[ν]» ἐν ᾧ τὸ α τοῦ γὰ δις ἐπανελήθη, ἀλλ' οὐχ ἦττον ἀπλῆ μελλοντικὴ ἐννοία ἐκφράζεται· αὐτὸ δὲ τοῦτο, ὅπερ διέπραξαν οἱ λέγοντες ἐν τῷ τύπῳ τούτῳ διὰ τῆς συστολῆς τοῦ θέλω νὰ εἰς θε γὰ, καὶ ἐν τῷ ἐτέρῳ εἰς θεά μόνον, κατορθώσαν ἐν τοῖς ἄλλοις τύποις διὰ τῆς παραλείψεως τοῦ γὰ· παράλειψιν τοῦ γὰ ἀνάγκη νὰ παραδεχθῶμεν καὶ ἐν τῇ ὑποτακτικῇ τῇ σημασίαν προστακτικῆς ἐχούση π. χ. χαθῆτ' ἀπ' ἐδῶ! καὶ γὰ χαθῆτ' ἀπ' ἐδῶ. Ὁμοίως καὶ μετὰ τὸ μόριον ἄς τῆς ἡμετέρας γλώσσης πολλάκις π. χ. «ἄς πάη» καὶ «ἄς τον[ε] νὰ πάη» καὶ «ἄσε νὰ πάη» «ἄς πάμεν» κτλ. Ὅτι δὲ τὸ ἄς καὶ ἄσε εἶναι ἐκ τοῦ ἄφησε εἶπε πρῶτος, καθὰ Κοραῆς ἀναφέρει ἐν σελ. μέ. Πλουταρχ. Γ', ὁ Λίμιλιος Πόρτος παραθεῖς καὶ τὸ τῆς Γραφῆς ἄφες ἰδῶμεν! παρ' ὃ ὁ Κοραῆς παρέβαλε καὶ ἐκ τῶν Ἐπικτ. διατριβῶν «ἄφες ἀνθήση, εἶτα προβάλη τὸν καρπὸν εἶτα πεπανθῆ» καὶ σήμερον δὲ λέγεται «ἄφησέ με ἡσυχῶ» καὶ «ἄσε με ἡσυχῶ», ἐν Κρήτῃ «ἄφησ' τονε γὰ φύγη τ. ἔ. ἄφησέ τον, καὶ ἄς τον γὰ φύγη, καὶ «ἄς φύγη» ἐν Κρητ. Δραμ. 237 ἄς κ' ἄς κείτωνται = ἄφες αὐτοὺς καὶ ἄς κείτωνται. πρὸβλ. Οἰκονόμον περὶ γνησίας προφορᾶς κτλ. σελ. 516, καὶ 601.

Καὶ δύναται μὲν πάντοτέ τις νὰ ἰσχυρισθῆ ὅτι ἢ ἐτέρα τῶν συντάξεων τούτων ἢ ἀνευ τοῦ γὰ, εἶναι ἢ κληρονομηθεῖσα ἀνάλογος τοῦ ἄφες ἀνθήση, ἀλλ' ὅπως καὶ ἂν ἔχῃσι τὰ κατ' αὐτὴν, δηλοῦται, νομίζομεν, ὑπὸ τῶν παρατεθέντων σαφῶς ὅτι ὁ δισχυρισμὸς ἡμῶν περὶ τῆς παραλείψεως τοῦ συνδέοντος μορίου γὰ ὑποστηριζόμενος καὶ ὑπὸ τοῦ τὴν διαστολὴν τῶν προτάσεων θέλω φάγω καὶ θέλω γὰ φάγω

τοῦ θε, πρὸβλ. καὶ Κρητ. Δραμ. 303 νὰ ἄνασπάση = νὰ θελη ν' ἀνασπάση, 344 καὶ τώρα ξάφνου γύρισε καὶ θε νὰ μοῦ τὴν πάρη = θέλει νὰ. . . 412, 247 δὲ θε νὰ πῶ = δὲν θέλω, οὐ προτίθεμαι νὰ εἶπω· Μανουῆλ Σκλάβου συμφορᾶ τῆς Κρήτης στ. 38 πῶς θε νὰ μας βουλίσῃ.

ἀπαιτοῦντος αἰσθήματος τῶν λαλούντων δὲν θὰ φανῆ οὐδενὶ τολμηρός.

Ὅτι δὲ ἀπὸ τοῦ ἔφεςιν δηλοῦντος τύπου θέλω [ἴ]να γράψω - φάγω κτλ. ἦτο δυνατόν νὰ προβῶσιν οἱ λαλοῦντες ἀσθενοῦντες ἐπὶ τοσοῦτον αὐτὸν ὥστε νὰ καταντήσωσιν εἰς ἀπλήν μελλοντικὴν ἔννοιαν, δηλοῦσι καὶ πολλαὶ Εὐρωπαϊκαὶ γλώσσαι, αἱ ὀρμηθεῖσαι ἀπὸ ἰσχυροτέρων τοιοῦτων ἐκφράσεων διὰ τοῦ ἔχω, θέλω, ὀφείλω, εἶμι κτλ. καὶ ἀπαρεμφάτου ἐμπροθέτου ἢ ἀπροθέτου κατήντησαν εἰς τὸν ἀπλοῦν αὐτῶν μέλλοντα π. χ. ἐν τῇ Ἰοθικῇ τὸ ἔχω μετ' ἀπαρεμφάτου δηλοῖ τὴν μελλοντικὴν σχέσιν *laujan liaba* = ποιήσω, ὁμοίως ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Γερμανικῇ τὸ ἔχω + προθ. + ἀπαρεμφ. δηλοῖ πολλάκις τὸν μέλλοντα, πολλάκις δὲ καὶ ἀκριβεστέραν ἔννοιαν· ἐν ταύτῃ τὸ θέλει μετ' ἀπαρεμφάτου ἐκφράζει τὸν μέλλοντα. Ἰνωστὸν δὲ ὅτι ἐν τῇ Ἀγγλικῇ δύο ῥήματα τὸ ὀφείλω καὶ θέλω περιφράζουσι τὸν μέλλοντα· τὸ ὀφείλειν μεταχειρίζονται καὶ οἱ Σουηδοὶ καὶ Δανοί. Αἱ Ῥωμανικαὶ γλώσσαι διὰ τοῦ ἔχειν, ἢ δ' ἀρχαία Σλαβικὴ διὰ τοῦ ἔχω (*iman*) καὶ θέλω (*choschiu*) καὶ ἔσομαι (*ludu*), ἢ δὲ νέα διὰ μόνον τῶν *ludu* καὶ *choschiu* περιφράζουσιν αὐτόν.

Ἐρωτᾶται τώρα α') διατί, ἀφ' οὗ ἀμφοτέρω τὰ συστατικὰ τοῦ τύπου θέλω γράφω, θέλεις γράφης, θέλουν γράφουν, θέλω γραφῶ, θέλω λάβω κτλ. ἦσαν ἐγκλίσεις παρεμφατικαὶ, ἐπήλθε κατὰ μικρὸν ἢ ἀκλιτος τοῦ ἐτέρου κατάστασις, καὶ β') διατί ἐλήφθη τὸ τρίτον πρόσωπον· τοῦ πρώτου αἰτίαν ὑπολαμβάνομεν ὅτι οἱ λέγοντες εὔρον τοὺς ἀμφοτέρω τὰ μέρη κλιτὰ ἔχοντας τύπους πολὺ μακροὺς καὶ δυσχρήστους, διὸ καὶ πρῶτα τὰ ἀδρότερα πληθυντικὰ ἐξέλιπον· καὶ πρὸς τούτῳ τὴν διπλὴν δήλωσιν τῆς προσωπικῆς σχέσεως περιττήν, ἀφ' οὗ ἀμφοτέρω μίαν μόνην περὶ προσώπου ἔννοιαν διεγείρουσιν ἐν τῇ ψυχῇ, καὶ δι' αὐτὸ ὤρμησαν εἰς συντομίαν, ἣν ἐφήρμοσαν ἐπὶ ἐκατέρω. Ἀντὶ λοιπὸν τοῦ ἀρχαιότερου τύπου θέλω [ἴ]να γράψω, θέλω γράφω κτλ. ἐπλασαν τὸ μὲν θέλω γράψω, θέλεις γράψῃ κτλ., τὸ δὲ θέλει γράφω θέλει γράφης κτλ. Ἰννοεῖται αἰκῶθεν ὅτι τοὺς διπλοὺς τούτους τύπους δὲν ἐδημιούργησε τὸ αὐτὸ ἄτομον, πιθανώτατα οὔτε ἡ αὐτὴ χώρα οὔτε ὁ αὐτὸς χρόνος. Οὕτω π. χ. ἐν Φλωρ. καὶ Πλατζ. τὸ θέλω ἐκφέρεται κλιτὸν, τὸ δὲ ἐξ αὐτοῦ ἐξαρτώμενον ἀκλιτον, τῶν-αντίον δὲ ἐν Διγεν. Λάμπρου τὸ θέλει συνήθως ἀκλιτον, τὸ δὲ ἐξ

αὐτοῦ κλιτὸν. Ἐν αὐτοῖς λοιπὸν κεῖνται, ἂν μὴ ἀπατώμεθα, διαφορῶν χωρῶν καὶ τόπων στρώματα διάφορα, ἅτινα θὰ μένωσιν ἡμῖν ἄγνωστα, μέχρις οὗ εὔρεσις δημωδῶν μνημείων παλαιότερων χρόνων διαφωτίσῃ τὰ σκοτεινά, Ἐξελέχθη δὲ τὸ τρίτον πρόσωπον, θέλει, γράφῃ, γραφῆ κτλ. διότι περὶ πραγμάτων καὶ προσώπων ἐν τρίτῳ προσώπῳ γίνεται πλεονάκις ὁ λόγος ἢ περὶ πρώτου καὶ δευτέρου, καὶ διότι ἐν τῷ τρίτῳ ἐνικῷ προσώπῳ συνέπιπτον πάντες (καὶ οἱ τρεῖς) τύποι, τ. ἔ. καὶ τοῦ θέλω γράφω καὶ τοῦ θέλω γράφῃ καὶ τοῦ θέλει γράφω τὸ τρίτον ἐνικὸν εἶναι θέλει γράφῃ· ἦτο λοιπὸν ἀνέκαθεν, ἅτε τρισὶ τύποις ἀνῆκον, πολλῶ τῶν λοιπῶν συχνότερον, πρὸς δὲ ἦτο καὶ βραχύτερον, ὅπερ τὰ μέγιστα συνετέλεσεν εἰς τὴν ἐκλογὴν του. Ὅτι δὲ τὸ τρίτον πρόσωπον λαμβάνεται πολλάκις εἰς δήλωσιν τοῦ β' δήλον καὶ διὰ τῶν ξένων *vas sagen Sie? was thut Er? come sia? jayatu rajā!* Ὅτι δὲ τὸ τρίτον ἐνικὸν λαμβάνεται καὶ εἰς δήλωσιν τοῦ πληθυντικοῦ δηλοῦσι φράσεις Κρητικαὶ οἷον ἴψηλή λιγνὴ σὲ διζάλεξα σὰ βίτσα 'ς τὸ ποτάμι, ζηλεύγουσι μας καὶ πολλοὶ, μὰ εἶντα μποροῦν νὰ κάμῃ; Ὁ δὲν εἶναι ἀπλῶς ποιητικὴ ἄδεια, διότι συχνότατ' ἀκούει τις παρ' ἡμῖν φράσεις, οἷον « ὅσο νὰ πάμε νὰ ψήσῃ νὰ φάῃ, ἐπέρασ' ἡγ ὦρα = ἕως οὗ νὰ ὑπάγωμεν νὰ ψήσωμεν νὰ φάγωμεν κτλ. τ. ἔ. ἐν προτάσει πολλὰ ῥήματα πρώτου πληθυντικοῦ προσώπου περιεχούσαις καὶ διὰ τοῦ νὰ συνδεομέναις πρὸς ἀλλήλας μόνον τὸ πρῶτον ῥῆμα λαμβάνει συνήθως κατάληξιν τοῦ πρώτου προσ. καὶ πληθ. ἀριθ. δηλωτικὴν, τὰ δὲ λοιπὰ ἔπονται ἀπαρεμφατοειδῶς, ὡς εἶπειν, συνδεδεμένα δ' ὅμως μετὰ τοῦ νὰ, καὶ δηλοῦσι μὲν τὴν ἐνέργειαν ἀλλὰ γυμνὴν οὐχὶ δὲ εἰς προσωπικὴν σχέσιν ἢ ἀριθμὸν προσαρμοζομένην.

Οὕτω διὰ τῆς πιθανῆς, ἐλπίζομεν, καταστάσεως παραλείψεως τοῦ νὰ πρὸ τῆς ὑποτακτ. ἐν τοῖς τύποις θέλω γράφω, - ψω - γραφῶ, θέλω γράφῃ - γράψῃ - γραφῆ, θέλει γράφω - γράψω - γραφῶ, ἔχομεν ἐρμηνείαν τηροῦσαν εὐσεβέστατα πάντας τοὺς φηρολογολογικοὺς νόμους, οὐδεμιᾶς χρήζουσιν ἀπιθάνου κατὰ συνεκδρομὴν ἐξηγήσεως τῆς μεταθέσεως τοῦ τόνου ἐν τοῖς δευτέροις ἀορίστοις (θέλω λάβῃ), οὐκ ἀναμειγνύουσιν τοὺς τῶν διαφορῶν διαλέκτων τύπους καὶ τὰς ἀπαγγελίας, ἀλλὰ πάντα ἐκ τῆς Κοινῆς διαλευκαίνουσιν, καὶ τέλος οὐκ ἀνατρέπουσιν τὴν ἱστορίαν ὅπως οἱ πρὸ ἡμῶν διαλαβόντες καὶ ἄλλ' ἀπο-

φαινόμενοι περί τούτων ἔπραττον. Ἐχει ἄρα πάντα τὰναγκαῖα συστατικά, ὅπως γένηται ἀποδεκτὴ.

Ἡ ἑρμηνεία ἡμῶν αὕτη ἔχει καὶ ἄλλο ὑπὲρ αὐτῆς συνηγοροῦν, τὸ ἀκόλουθον. Διὰ τῆς παραδοχῆς τῆς ὑποτακτικῆς ἐν τοῖς τύποις θέλω γράφω-ψη θέλει γράφω-ψω κτλ., ἐννοεῖται ἀφ' ἑαυτῆς καὶ ἡ γένεσις τῆς ὑπαρχούσης διαφορᾶς μεταξὺ τῶν τύπων θέλω γράφω κτλ., καὶ θέλω γράψω κτλ., διαφορᾶς, ἣν πάντες μὲν ἐνόησαν καὶ ὡμολόγησαν, πέρυσι δ' ὁμῶς ὁ κ. Dof. ἐν Arch. 85-86 μετὰ μεγάλου πατάγου ἐπανέλαθεν ἐπιτιμῶν τοῖς Ἕλλησι σφόδρα, ὅτι τυφλώττουσι πρὸς τὰς προόδους τῆς νέας αὐτῶν γλώσσης.

Εἶναι πασίγνωστον ἐκ τῆς ἀρχαίας γλώσσης τίς διαφορὰ ὑπάρχει μεταξὺ τοῦ ἐὰν λέγῃ καὶ ἐὰν εἴπῃ, ὅταν διδῶ καὶ ὅταν δῶ κτλ., καὶ ὅτι ἡ διαφορὰ αὕτη δὲν εἶναι οὕτως ἀνεπτυγμένη καὶ ἰσχυρὰ ἐν τῇ ἀπαρεμφάτῳ λέγειν, εἰπεῖν, διδόναι, δοῦναι. Ἐπειδὴ δ' ὁ μέλλων τῆς νέας Ἑλλην. ἐσχηματίσθη ἐκ τῆς ὑποτακτικῆς, θέλω ἵνα λέγω-θέλω νὰ λέγω-θέλω λέγω, θέλω ἵνα εἴπω-θέλω νὰ εἴπω-θέλω εἴπω κτλ., συμπαρέλαβε καὶ τὴν ἀρχαίαν διαφορὰν ταύτην, ὥστε διὰ τοῦ θέλω γράφω-γράψω, θέλει γράφω ἢ θε νὰ γράφω, θὰ γράψω, θὰ γράφεται, ἤθελα γράφω κτλ., δηλαδὴ διὰ τοῦ ἐνεστώτος τῆς ὑποτακτικῆς δηλοῦται τι διαρκές ἢ καθὰ ὁ Κοραῆς προτείνει παρματιτικῶν, διὰ δὲ τοῦ θέλω γράψω-ψη-φθῆ, θέλει γράψω-λάβω κτλ., τ. ἔ. διὰ τοῦ ἀορ. τῆς ὑποτακτικῆς ἀκαρμίζον, ἢ κατὰ Κοραῆν Lt. I 263 συντελικῶν, τῆς διαφορᾶς δὲ ταύτης ἡ ἱστορικὴ καὶ γενετικὴ ἀρχὴ δὲν ἐννοεῖται, ἀν ὁ μέλλων ἐσχηματίζετο διὰ τῆς ἀπαρεμφάτου,

Ἄλλο ἄξιον προσοχῆς καὶ ἐρεύνης, ἀλλ' ἀνεξερεύνητον μέχρι τοῦδε, ὅσον ἠξεύρομεν, εἶναι τὸ φαινόμενον, ὅτι οἱ μέλλοντικοὶ καὶ δυνατικοὶ τύποι ἔχουσι τὴν δύναμιν τοῦ σημαίνειν τὴν εἰκασίαν ἢ γνώμην ἢ κρίσιν τινὸς περὶ προσώπου ὡς μέλλοντος νὰ πράξῃ τι ἢ πράξαντος, καὶ περὶ πράγματος ὡς μέλλοντος νὰ γίνῃ ἢ ὡς γενομένου κτλ., π.χ. «θὰ εἶν' εἰς τὸ σπίτι τῶρα καὶ ἄς πάμεν» = τῶρα, νομίζω, εἶναι ἐν τῇ οἰκίᾳ, θὰ τὸ ξέρῃ = νομίζω ὅτι τὸ ἠξεύρει, δὲν θὰ ἐμελέτησε, θὰ μελετήσῃ = πέποιθα, διαβεβαιουῦμαι, εἰμὶ βέβαιος ὅτι δὲν ἐμελέτησε, θὰ μελετήσῃ, δὲν θὰ ἔχη χρήματα, θὰ ἐκοιμᾶτον ὁ βοσκὸς, δὲν θὰ ἦτον εἰς τὸ σπίτι, δὲν θὰ εἶχε πιασμένο ψάρι, κλεμμένο θὰ τῶχη, ἀκουστὰ-θωρῶντας-πωστὰ θὰ τῶχης' καὶ μετὰ τοῦ νὰ παρ' ἡμῖν

ἐνθα προτάσσεται τὸ ῥῆμα τοῦ θέλω «νᾶχης θέλεις, μὰ δὲ θες νὰ μου τὰ δώσης, καὶ τὰρνασαι», νᾶχου[ν] θέσιν αὐτοὶ ἀκόμη ψωμί κτλ., τὴν ἀρχὴν τῆς συντάξεως ταύτης νομίζομεν ὅτι πρέπει νὰ ἀναζητήσωμεν ἐν προτάσεσιν εἰς τὸ μέλλον ἀναφερομέναις καὶ μάλιστα ἀρνητικαῖς, ὅτε κατὰ τινὰ ψυχολογικὴν πρόληψιν δηλοῦται κατὰ βραχυλογίαν παραλειπομένου συνήθως τοῦ ῥήματος τῆς κυρίας προτάσεως ὅτι τι ὑποβαλλόμενον ὑπὸ τὴν κρίσιν τοῦ λέγοντος δὲν εὐρίσκεται πιθανόν, βέβαιον, ἐπικείμενον κτλ., ἐκ τούτων δὲ μετεβιβάσθη ἡ χρῆσις κατὰ μικρὸν καὶ εἰς ἄλλας, π.χ. δὲν θὰ σου τὸ δώσῃ, μὴν τὸ ζητᾶς = δὲν μαι φαίνεται πιθανόν ὅτι... Δὲν θᾶρθῃ = δὲν πιστεύω νᾶρθῃ, δὲν θὰ τὸ κλέψῃ κάνεις. Δὲν θὰ σου τὸ πῆ. Δὲν θὰ τὸ καταλάβῃ. Δὲν θὰ τὸ χάσῃ, ἀπὸ ἄω θὰ περάσῃ κτλ. Βαθμηδὸν δ' ἡ ταιαύτη πλοκὴ μετηνέχθη καὶ εἰς τὸ παρὸν καὶ εἰς τὸ παρελθὸν παραμεληθείσης καὶ ὀλοκληρίαν τῆς πρώτης δυνάμεως τῶν συστατικῶν ὡς μέλλοντος χρόνου δηλωτικῶν, π.χ. δὲν θὰ ἔχη χρήματα, θὰ κοιμᾶται καὶ δι' αὐτὸ δὲν ἀκούει, θὰ τό'χη κλεμμένο, θὰ τό'χη πωμένο, θὰ τό'χε μαθημένο κ' ἦτο φευγάτος πρὸ βλ. Ουσίᾳ Ἐθραῖμ παρὰ Legr. σελ. 226 κ. ἐξ. στ. 121 Βαρὺ μαντάτο καὶ πικρὸ θες νᾶχης γροικημένα, καὶ Κρητ. Δραμ. 332 στ. 175 «ς' τούτην τῇ στρατὰ τῇ μακρὰ θες νᾶχης διψασμένα» καὶ 430, 691 μὰ μετ' αὐτὰ τὰ ψάματα θες ἔχει κορπωμένη κτλ., καὶ μετὰ τοῦ ῥήματος ἐξ οὗ ἐξαρτῶνται «ἐγὼ λέγα πῶς θὰ ἔχῃς τελειωμένη τῆ[ν] δουλειά σου, ἐγὼ λέγα πῶς θὰ τό'χῃς ἀλεσμένο κ' ἦρθα» (πρὸ βλ. ἔλεγα νὰ σου φρόνιμος, ἔλεγα νὰ κατέχῃς Ἐρωτοκρ.), ταῦτα δὲ λέγονται καὶ ἀνευ μορίου συνδέοντος τὰς δύο προτάσεις, π.χ. ἐγὼ λέγα, ἀλεσμένο θὰ τό'χη κ' ἄς πὰ τὸ πάριω, ἐγὼ λέγα ψημένο θὰ ἔνε κ' ἄς πὰ τὸ φάμενε, ἐγὼ λογάριάζα, ἐσκέφτουμουνε, ἔλεγα μέσα μου, μαθημένο θὰ τῶχη, καὶ δὲ σοῦ ἔπα τίποτις, ἐγὼ λέγα θὰ τῶξερεις κτλ.

Περὶ τούτων παρατηρητέον α' ὅτι, ὅπως τὰ παρατεθέντα παραδείγματα σαφέστατα μαρτυροῦσιν, ἐκφέρεται οὕτως καὶ ὁ ἐνεστώς καὶ ὁ παρατατικός καὶ ὁ ἀόριστος καὶ ὁ παρακείμενος καὶ ὁ ὑπερσυντέλικος, οὐχὶ δὲ μόνος ὁ ἀόριστος, ὅπως ὑπὸ τοῦ κ. Dof. ἐσφαλμένως ἐδιδάχθη ἐν Monatsber. 6' ὅτι ἡ ἀρχὴ αὐτῶν εὐρίσκεται, ἀν μὴ σφαλλώμεθα, ἐν τῇ ἀρχαίᾳ γλώσσῃ, νομίζομεν δηλ. ὅτι φράσεις τὰ μὲν μετὰ τοῦ οὐ μὴ οἶον οὐ μὴ γενήσεται, τιοῦτον ἐγὼ ἑταῖρον οὐ

μή ποτε εὐρήσω, πλησιάζουσι πλείστον ταῖς παρ' ἡμῖν π. χ. δὲν θὰ γίνῃ! δὲν θὰ βρῶ ποτέ μου τέτοιο φίλο· τὰ δὲ καὶ ἄνευ αὐτοῦ οἶον αἴ ποτ' Ἀχιλλῆος ποθὴ ἔξεται υἱας Ἀχαιῶν σύμπαντας . . . = ὄρθη μιὰ φορά . . . = εἶμαι βέβαιος πῶς ὄρθη . . . ὅταν μάλιστα συνοδεύῃ καὶ τις χειρονομία ἢ κίνησις τῆς κεφαλῆς, μεθ' ὧν πολλάκις ταῦτα ἐκφέρονται.

Περὶ παρακειμένου καὶ ὑπερσυντελείου.

Εἰς περίφρασιν τῶν χρόνων τούτων εἶνε ἐν χρήσει δύο βοηθητικὰ ῥήματα, τὸ εἶμαι καὶ τὸ ἔχω. Οἱ μετὰ τοῦ εἶμαι ἐκφερόμενοι τύποι εἶμαι γραμμένος, ὁμοίως καὶ οἱ μετὰ τοῦ ἔχω καὶ τῆς μετοχῆς τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου ἔχω γραμμένο[ν] ἔχουσι τὴν ἀρχὴν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ καὶ ἰδιαιτέρως ἐν τῇ μεταγενεστέρᾳ γλώσσῃ. Πρὸς Μαυροφρ. Δοκ. σελ. 327 κ. ἔξ., οἱ δὲ μετὰ τοῦ ἔχω, πλὴν τοῦ τύπου ἔχω γραμμένο[ν], ἀνήκουσι μόνῃ τῇ νέᾳ ἑλληνικῇ, ἀλλὰ διεδόθησαν καὶ ἐν τῷ καθαρεύοντι λόγῳ ἐπικρατοῦσι τοῦτο μὲν διότι εἶναι βραχύτεροι τῶν ἄλλων, τοῦτο δὲ διότι ἔσχον τὴν εὐτυχίαν νὰ ὑποληφθῶσιν ἐυγενέστεροι, ἐνῶ οἱ μετὰ τοῦ εἶμαι καὶ ἔχω καὶ τῆς μετοχῆς τοῦ παθητ. παρακειμένου νομίζονται formae rusticae. Καὶ τῶν μὲν τύπων εἶμαι, ἤμουν γραμμένος καὶ ἔχω γραμμένο[ν] τὰ συστατικὰ εἶνε πασίγνωστα, ἀλλ' οὐχ οὕτως ἔχουσι καὶ τὰ τῶν τύπων ἔχω, εἶχα γράψῃ, ἔχω εἶχα γραφθῆ κτλ., τούτου δ' ἕνεκα ἄλλος ἄλλα λέγει, καὶ ὁ μὲν Κοραῆς ὅπως ἀνωτέρω εἶδομεν ἐν τῷ εἶχα βράσειν, -δράμειν ἀνεζήτει ἀπαρέμματα, ὁ ἀδύνατον· ὁ δὲ Μαυροφρ. Δοκ. 332 κ. ἔξ. ἐδίδαξεν ὅτι ἐν τούτοις δὲν περιέχεται ἀπαρέμματα, ἀλλὰ μετοχὴ «ἐκ τῶν Αἰολ. γράψαις (=κοινῶς γράψας) λάβεις (=λαβὼν), φύγεις (=φυγὼν) καὶ τῶν κοινῶν γραφθεῖς γεννηθεῖς κτλ.» Ἡ παραλαμβανομένη οὕτως ἀποβολὴ τοῦ τελικοῦ ς λέγεται «οὔτε δύσκολον οὔτε ἀσύνηθες τῇ καθομιλουμένῃ», διότι, ἐξακολουθεῖ, ἐν Μακεδονίᾳ καὶ ἐπὶ τινῶν νήσων λέγεται τσοὶ ἀνθρώποι, καὶ τοῦτο λέγεται αἰολικῶς ἀντὶ τοῦ τοῖς ἀνθρώποις, καὶ κατὰ διάλεκτον δὲ τὸ πάλαι ἐλέγετο Σιώκρατε, Ἀριστόφανε κτλ. Ἀλλὰ ταῦτα ὁμολογουμένως εἶναι ἐσφαλμένα, διότι τὸ μὲν τσοὶ ἀνθρώποι ἐρμηνεύεται ἄλλως (ἴδε II συμβολὴν σελ. 224 X τοῦ Ἀθηναίου), ἢ δὲ κλητικὴ Σιώ-

κρατε Δημόσθενε μνημονεύεται μὲν ὑπὸ Ἰωαν. τοῦ Γραμματικοῦ ἀλλ' οὐχ ἦπτον ἡμεῖς δὲν δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι τύπος τις πλασθεῖς ἐν τοῖς μεταγενεστ. χρόνοις κατ' ἀναλογίαν ἄλλων, οὐχὶ φθογολογικῶς, πρὸς R. Meister die Griech. Dial. 113 ἀποδεικνύει τι περὶ φθογολογικοῦ νόμου τῆς νέας ἡμῶν γλώσσης. Ἐν τῷ τύπῳ γράψαις ὤφειλε κατὰ Μαυροφρ. μετὰ τὴν κατὰ λεσβίους ἀποβολὴν τοῦ τελικοῦ ς νὰ ἐπέλθῃ εἰς ἐπικουρίαν καὶ ἡ γραφὴ τῶν Βοιωτῶν τοῦ αἰ διὰ τοῦ η, ὥστε γράψαις, δεῖξαις, νὰ γίνῃ γράψῃ δεῖξῃ καὶ τὸ Βοιωτικὸν τοῦτο η ὤφειλε νὰ λάβῃ προφορὰν νέαν ἑλληνικὴν ὥστε τέλος νὰ ἀκούηται γράψῃ. Οἱ Ἑ' αἰολ. ἀόρ. φάγεις ἔλθεις ἠδύναντο ἀκοπώτερον νὰ ἐνδυθῶσι τὸ ἐνδυμα τοῦ γάμου, ἀποβάλλοντες μόνον τὸ τελικὸν ς, καὶ οὕτω ν' ἀποθῶσι φάγει ἔλθει κτλ. Διὰ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ ἔφθανον καὶ αἱ μετοχαὶ γραφθεῖς εἰς τὸν τύπον ἔχω γραφθεῖ. Ἀλλὰ ταῦτα πάντα εἶναι ἀδύνατα ἅτε ταχυδακτυλογικῶς ἄλλοτε τύπους Λεσβίους, ἄλλοτε γραφὴν Βοιωτικὴν καὶ προφορὰν νέαν ἑλληνικὴν, ἄλλοτε τύπους παρανοηθέντας κτλ. ἐπικαλούμενα. Πρὸς δὲ ἀποραῖται τίνος ἕνεκα δὲν ἐγένετο τὸ γραφθεῖς γραφθέντα κτλ. τ. ἔ. διατὶ ἐν τούτοις ἐλήφθη βᾶσις ἡ ὀνομαστικὴ ἐνῶ ἐν ταῖς μετοχαῖς τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς λέγοντας θωρῶντας κτλ. ὁμοίως καὶ ἐν τοῖς πλείστοις τῶν ἀρσεν. καὶ θηλ. ὀνομάτων τῆς III κλίσεως βᾶσις τοῦ νεωτέρου σχηματισμοῦ ἐλήφθη ἢ ἐν. αἰτιατικὴ καθ' ὃν ἐν Bozz. Reitr. VI 334 ἐδιδάξαμεν τρόπον.

Ὁ Μαυροφρ. παρατηρήσας ὅτι αἱ εὐρωπαϊκαὶ γλώσσαι τὴν παθητ. μετοχὴν μετὰ τοῦ ἔχω δηλοῦντος ῥήματος συνάπτουσιν εἰς σχηματισμὸν τοῦ παρακειμένου καὶ ὑπερσυντελείου ἐπέμενε ζητῶν ν' ἀνακαλύψῃ καὶ ἐν τῇ νέᾳ ἑλλην. τὴν αὐτὴν σύνθεσιν ἐν τῷ αὐτῷ τύπῳ ἔχω γράψῃ-φθῆ. Ἀλλὰ τὴν ἀνάλογον σύνθεσιν ἔχομεν καὶ ἡμεῖς ἐν τῇ νέᾳ ἑλλην. λέγοντες τοὺς ἐτέρους τύπους, ἔχω γραμμένο[ν], εἶμαι γραμμένος κτλ. οἵτινες μάλιστα ὑπερέχουσι τῶν ἄλλων τῶν σήμερον προτιμωμένων κατὰ τοῦτο, ὅτι ἡ παθητικὴ μετοχὴ ἐν ταῖς πλείστοις χώραις εἶναι κλιτῆ τ. ἔ. λαμβάνει τὸ γένος τὸν ἀριθμὸν καὶ τὴν πτώσιν τοῦ ἀντικειμένου ἐν τῷ ἐνεργητικῷ καὶ τοῦ ὑποκειμένου ἐν τῷ παθητικῷ. Ἐχω πλυμένα τὰ ροῦχα, ψημένο τὸ φαγητὸ, κουρεμένα τὴν αἶγα, κουρεμένα τὰ ὄζα, ἀλεσμένες τὰ ἔλαια κτλ. ἐν ᾧ τὸ

γράφη εἶνε ἀκλιτον ὅπως ἐν πολλαῖς εὐρωπαϊκαῖς Γλώσσαις ich habe gegeben κτλ.

Μετὰ ταῦτα διέλαβε περὶ τούτων καὶ ὁ κ. Def. ἐν Monatsber. 1877 συνταχθεὶς τῷ Κοραῖ καὶ διδάσκων ὅτι ὅπως ἐν τῷ θέλω γράφη-ψη-φθῆ, οὕτω καὶ ἐν τούτοις πᾶσιν ἔχω γράφη-φθῆ κεῖνται ἀπαρέμφρατα, περὶ δὲ τῶν φθογγολογικῶν καὶ ἄλλων τῆ ἐκδοχῆ ταύτῃ παρεπομένων ἀτοπημάτων οὐδ' ἐφρόντισε τὸ παράπαν. Ἐννοεῖται δὲ οἰκοθεν ὅτι ἀφοῦ, δι' οὓς ἐξεθήκαμεν ἐν τῇ περὶ τοῦ μέλλοντος ἐρευνῇ λόγους, ἀπεδείχθη ἀδύνατος ἡ δοξασία ὅτι ἐν τῷ θέλω γράφη-ψη-φθῆ κτλ. κρύπτεται ἀπαρέμφρατος, οὐδ' ἐν τοῖς ἔχω γράφη-φθῆ εἶναι ἀποδεκτὴ ἡ γνώμη αὕτη.

Ἀπεδείχθη λοιπὸν ὅτι ἐν τοῖς τύποις ἔχω γράφη-φθῆ κτλ. οὔτε ἀπαρέμφρατος οὔτε μετοχὴ δύναται νὰ περιέχῃται, καὶ δὴ ἂν ἡ μέθοδος τῆς εἰς ἀτοπον ἀπαγωγῆς εἶχε καὶ ἐν τοῖς γλωσσικοῖς τὴν αὐτὴν δύναμιν καὶ ἐφαρμογὴν ἣν ἐν τοῖς μαθηματικοῖς, θὰ ἠδυνάμεθα ἐν τῷ παρόντι νὰ παύσωμεν τὴν περὶ τούτων περαιτέρω ἐρευναν. Ἄλλ' οὐχ οὕτως ἔχει· ἡμῖν ἐπιβάλλεται προσέτι νὰ δείξωμεν διὰ τίνος ὁδοῦ ἐφθασαν οἱ πρὸ ἡμῶν εἰς τὴν χρῆσιν τῆς ὑποτακτικῆς μετὰ τοῦ ἔχω εἰς δήλωσιν τοῦ παρακειμένου καὶ ὑπερσυντελικου. Ἐννοεῖται δ' οἰκοθεν ὅτι ἡ ὀρθογραφία τῶν τύπων ἔχω γράφη-φθῆ, ἀφοῦ ταῦτα δὲν δύνανται νὰ εἶναι οὔτε ἀπαρέμφ. οὔτε μετοχαί, δὲν ἐξαρτᾶται οὐδαμῶς ἀπὸ τῆς περαιτέρω περὶ τούτου ζητήσεως.

Ἐν πρώτοις παρατηροῦμεν ὅτι ἡ σήμερον ὡς τὰ πολλὰ ἀνεπτυγμένη καὶ ζωνρὰ ἀντίθεσις μετὰ τῶν τύπων θέλω γράφη καὶ ἔχω γράφη δὲν φαίνεται καὶ ἐν παλαιότεροις χρόνοις οὕτως αἰσθητῆ, πρὸς τοῦτο παραθέτομεν ὀλίγα ἀπὸ πολλῶν παραδείγματα. Χρονικῶ Μορ. 2 ἀπῆλθεν εἰς τὴν Συρίαν νὰ ἔχη προσκυρήσει=ἵνα προσκυνήσῃ, ἢ ἵνα δυνηθῆ νὰ προσκ. αὐτ. 24 κ' ἐλπίζου εἰς τὴν γνώσιν σου, οὐ μὴ τοὺς ἔχεις λείψει=quo vous ne les abandonneroz pas, αὐτ. 34 νὰ τὴν ἔχουν πληρώσει=νὰ τὴν πληρώσουν ἢ νὰ ὀφείλουν νὰ τὴν πληρώσουν, αὐτ. 44 νὰ τὸν ἔχουν θρονιάσει=νὰ τὸν ἐνθρονιάσουν, 50 νὰ ἔχουν κινήσει=νὰ κινήσουν, 52 νὰ τοὺς ἔχωμε ἔξαλείψει=νὰ τοὺς ἐξαλείψωμεν, 64 νὰ ἔχουν πράξει=νὰ πράξουν, 100 λογίζοντας νὰ τοῦ ἔχουν βοηθήσει=ὅτι θέλουν βοηθήσει, Ἴμπερ. καὶ Μαργαρ. ἐκδ. Λάμπρου στ. 140 μαχαίριν εἶχα λάθει=θὰ ἐλάβω-

νον. Θανατ. Ῥοδ. 156 τί τὸ λοιπὸν ἐγένετο σὰν εἶχασιν ἀλλάξει ταῖς φορεσιαῖς;=ὁσάκις ἤθελον ἀλλάξει, Βελθαν. Χρυσ. 427 νὰ μὴ εἶχα ἐγεννήθην, καὶ εἰς τῆς γῆς τὸ πρόσωπον ἄψυχος νὰ εἶχα εὐρέθην=νὰ μὴ ἤθελον γεννηθῆ κτλ., αὐτ. 431 τὸν κόσμον νὰ μὴ εἶχα γνωρίσει... νὰ μὴ εἶχα σέβῃ... οὐ μὴ εἶχα τὰ ἐσκόπουν, αὐτ. 844 εἶθε νὰ μὴ εἶχα σὲ ἰδῆ, νὰ μὴ εἶχα σὲ γνωρίση. Ἄλωσ. Κωνσ. 730 νὰ τῶχαν πολεμᾶν... νῶχαν κάμνειν αἵματα...=ἂν ἤθελον πολεμῆ, αὐτ. 821 ὦ βασιλεῦ, καὶ νῶχες ζῆν καὶ μὴ εἶχες ἀποθάνειν. Θανατ. Ῥοδ. 440 κάλλιον νὰ μὴ εἶχαν βλογηθῆν, νὰ μὴ εἶχαν βάλειν κλῆμα (γρ. κλῆμα), αὐτ. 454 καὶ νῶχες τὸ τελειώση, σελ. 289 στ. 165 ἄμοῦχες πάρη τὴν βουλήν, Θέλημα νᾶχα δώση, ἤθελε λείψει ἢ πικριά... στ. 520 ἂν εἶχα λάχει καὶ νεκρὸς ἀναστεμένος ἦτο, 319 στ. 1012 σὰν νᾶχε μπη εἰς δασκαλειὸν, νὰ τῶθελε διαλέγει. Κρητ. Δραμ. 167 μὰ πλειὰ καλλιᾶ'χα νᾶχα'σται ε' τοὺς τούρκους σκλαβωμένος, 168 εἶχα 'σται σύντροφος, 192 παρηγοριὰ δὲν εἶχ' ἔσται=δὲν θὰ ἦτο, 188 χαρὰ'χες πεις ε' τὴν πικρα σου, 318 εἶχα πει=ἤθελον εἶπει, 327 δὲν εἶχα ἀλλάξει πεθυμᾶ, 229 εἶχε κείτεσθαι, 236 εἶχα 'σται, 247 νᾶχαν εἶσαι, 292 εἶχασιν ἐκάμει, 305 νᾶχα βγῆ=νᾶθελα βγῆ=ἂν ἤθελα ἔβγη, 310 ταῦτ' ἄ'χε μου χαρίσει=ἂν εἶχε μου χαρίσει, 453 ἀποῦ 'χα πάρειν ε' τὸ ἴστερο, σᾶ σ'εἶχα θανατώσει=ποῦ εἶχα νὰ πάρω, ἀφοῦ σε ἤθελα θανατώση. Ἐρωτοκρ. 57 ὁποῦ 'τρεμεν ὡς σ'εἶχε δῆ, 74 ὡς εἶχε βάλει εἰς τὸν νοῦν κ' ὡς ἤθελε λογιᾶση (ἐν τούτῳ ἀμφότεραι αἱ συντάξεις ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἐννοίας) 100 ὡς τοῦχε λάχη νὰ τὸ δῆ=ὡς ἤθελε λάχη-τύχη, 165 τὸ'θελε κλάψει... τὸ'χες σκοπιάσει... τὸ'χες ζητήσει, 115 ὡς εἶχε ρῆξει κοπανιὰ, 164 κ' ἂν εἶχε τρέξῃ μετ' αὐτὸν τῆς Κρήτης τὸ λιοντάρι, 190 σὰν εἶχα δῆ κ' ὅτι μπορεῖς... 194 ἄς εἶχα κάμει ἔξω νοῦ... κ' ἄς εἶχες κλάψει μὲν καὶ δυὸ κ' ἄς ἤθελες θρηπίσει, 199 ἄς τῶθελες θυμᾶσαι καὶ ἄς εἶχες ἀφουκράσαι, 201 τῶχες γροικήσει ἀλλοῦ νὰ πῆ, 203 κ' ἄς εἶχες ἦσαι μετὰ με, 204 ἂν σ'εἶχε δαίρει μιὰ καὶ δυὸ, πάλ' ἤθελε σ' ἀφήσει. Κ' ἄς τῶχες συβασθῆ... Καὶ ἂν εἶχες μπη εἰς κίνδυνο... ἄς εἶχες ἔχει ὑπομονὴν, 236 θὰ σοῦ'χα δώσει=θὰ σοι ἔδιδον, 246 μακάρι μὴν εἶχα προφητέσει, 248 ἄς εἶχα γεννηθῆ φτωχῆ, φτωχὸ ἄς εἶχ' ἀγαπήσει, κ' ὁποῦ'χε δῆ λινόξυλα, 252 κ' ὁποῦ'χε χάσει σήμερον τὸ δὲ ταχειᾶς κερδαίνει,

260 μὰ ὅπου ἔχε σώσει, θάνατον ἔδιδε τῶν ἀνθρώπων, 269 καὶ ἀν-
 εἶχε λείπει ἐπροχθές, 275 σὰν εἶχες ἴδῃ τέτοιον υἱόν. . . κ' ἄς τῶχε
 πῆ ἓνα στόμα, 281 σὰν νᾶχεν εἶναι μὲ κερί, 292 κ' ἄς εἶχες εἶσαι
 ζωντανός. . . 293 ἄς εἶχε ἐνθυμηθῆ, ἄς εἶχεν εἶνε μπορετὸ κ' ἡ τύχη
 ἄς τῶχε φέρη. Βελισαρ. 46 γράφειν εἶχα καὶ πλειότερα γὰ πῶ διὰ
 τὸν φθόνον. Φλωρ. καὶ Πλάτζ. 1097-9 νᾶχεν σχισθῆν. . . νὰ εἶχα πέση. . .
 νὰ εἶχε βρέξη. . . καύση, Ἐρωτοκρ. νᾶθελε μπῆ ἔς τὸν πόλεμον, καὶ
 νᾶθελε νικήση, νᾶθελε παύσει. . . 294 νᾶχες πετάξει σὰν πουλί, 300
 ὅπου κ' ἂν εἶχα λάχει, 339 ποῦ ἂν εἶχες πῆ τῶχι κ' ἔδᾶ. Νεοελλ. Ἄναλ.
 I 267 διστ. 163 κάλλια νὰ μὴ εἶχες γεννηθῆ, μικρὴ νᾶχες πεθάνει,
 καὶ σελ. 277 διστ. 275 τὰ μάτια μου τῆς ὀρφανῆς νὰ εἶχες μοῦ ζητή-
 σεις, ὃ ἐν Κρήτῃ ἤκουσα ὧδε « τὰ μάτια μου τοῦ δυστυχοῦ νὰ ἤθε-
 λες μοῦ ζητήξης », αὐτόθι 28 εἶχε πέσει ἐκ Μήλου. Ὁμοίως λέγεται
 παρ' ἡμῶν « πρόβαλε, λέω, πρόβαλε κ' ἔδᾶ ῥθᾶ πὸ τὰ ξένα, κ' ὅποιος
 πουλί κ' ἂν εἶχα ἰδῶ ἐρώτουνε γιὰ σένα τὸν παρακείμενον τοῦ βλέπω
 σχηματίζομεν ἡμεῖς ἐν Κρήτῃ ἐκ τῆς τοῦ θωρῶ ἐνεργ. μετοχῆς, π. γ.
 ἔχω θωρῶντας, τοῦτο δὲ οὐδαμῶς θὰ ἤρμοζε τῷ παρατεθέντι στί-
 χῳ, διότι θὰ παρεῖχε καθαρὰν ὑπερσυντελικὴν ἔννοιαν ἐνῶ τῷ εἶχα
 ἰδῶ=ἤθελα ἰδῶ, πρβλ. καὶ Ἀραβαντ. Συλλ. 110 νὰ μὴν εἶχ' ἐρθεῖ
 ὁ Περυστῆς, 162 νὰ μὴ εἶχε ξημερώσει, 170 ἀρχόντισσα νὰ εἶχες
 γαθῆ, φτωγὴ μου νὰ μοῦ ζήσης, 171 νὰ τὴν εἶχαν φάη τὰ φεῖδια,
 184 ποιὸς ἦταν ὁ προξενητῆς ποῦ νᾶχε φάη κανέλλα, ὁμοίως 185,
 218 παππᾶς νὰ μὴ εἶχε γένη, 306 τὰ μάτια μου τῆς ὀρφανῆς νᾶχέ
 μου τὰ γυρέψης κτλ.

Ὅπως δὲ ἐν τοῖς παρατεθείσιν ἢ ἐπὶ τῆς αὐτῆς σημασίας χρήσις
 τοῦ ἔχω καὶ θέλω παρατηρεῖται μάλιστα κατόπιν μορίων τινῶν, χρο-
 νικῶν, ὑποθετικῶν κτλ. οὕτω καὶ σήμερον λέγεται ἀδιαφόρως νᾶχεν
 πᾶς νὰ ἰδῆς καὶ νᾶθελες πᾶς νὰ ἰδῆς νᾶχε τὸ ξέρης, καὶ νᾶθελε τὸ
 ξέρης ἂν εἶχεν εἶσαι ἰδῶ καὶ ἂν ἤθελεν εἶσαι ἔδῶ κτλ.

Σπανιώτερα πολὺ εἶναι ἐν τῇ μεσαιωνικῇ γραμματικῇ τὰ παρα-
 δείγματα μετ' ἀληθοῦς παρακειμένου σημασίας π. γ. Ἰλνικᾶ παρὰ
 Loge. Bibl. Gr. 347-8 μὴ συκοφάντην πτοηθῆς, ἀν' ἔχη δρα-
 κοτειάσειν, ἀν' ἔχη τὸ Κοντάρνι του φθιάσειν εἰς τὸ Δυρράχιν 358
 ἀν' ἔχη εἰς ὄρος ἀναθῆν' ὡς κέδροις ἀνοψῶσαι, γαλάσειν ἔχει ὄψέ
 ποτε κατακλιθεῖν καὶ πέσειν σελ. 297 στ. 404 τὸ γνέριαν ποῦχεν

κάμει. Χρον. Μορ. 38 ἔχει ῥοβολεύσει, 54 εἶχε χάσει. Σίμωνος Πορ-
 κίου ἐν παραρτήματι Νεοελλ. Φιλολ. Σάθα 53 ἀκόμη δὲν εἶχες βάλ-
 λεις, καὶ Σάθα Διγεν. 66 εἶχετε προσεγγίσει. Κρητ. Δραμ. σελ. 304
 στ. 217 καλὰ κ' ἀκόμη νοῦς τάλλου δὲν εἶχε φανερῶσει, 307, 300
 ὄνομα ἔς τὸν κόσμον εἶχα βγάλει, 309, 364 πῶς μ' εἶχε κάμει, 324,
 31 τούτῃ εἶχε σώσει, εἶχε βάλει, 340, 145 καὶ γροίκησ' ἓνα ποῦ
 ἔχα ἴδει, 348, 311 καὶ γεῖς ἀποῦ δὲν εἶχε ἴμπῃ, 351, 383 πόσους
 πολέμους. . . εἶχα κάμει κτλ. Καὶ τοῦτο, νομίζομεν, ὑποδεικνύει ἡμῶν
 τὴν ὁδὸν ἐλέγετο δηλ, τὸ πάλαι, καὶ νῦν ἔτι λέγεται, καὶ τὸ ἔχω
 μάλιστα κατόπιν τοῦ νὰ, ἀν κτλ. μεθ' ὑποτακτικῆς, καὶ, καθὰ τὰ
 παρατεθέντα παραδείγματα μαρτυροῦσιν, ἐπὶ τῆς αὐτῆς περίπου ση-
 μασίας τῆ τοῦ θέλω. Ὅπως δὲ μετὰ ταῦτα παρὰ τὸ θέλω, οὕτω καὶ
 παρὰ τὸ ἔχω παρελείφθη τὸ γὰ ὅσῳ μάλιστα αὐτοῦ ἄλλο γὰ προ-
 ηγεῖτο καὶ οὕτω πλὴν τῶν « γὰ εἶχε γὰ γράψῃ ἐλέχθη καὶ γὰ εἶχε
 γράψῃ » καὶ σήμερον ἔτι ἐν τῷ δημῳδαί λόγῳ λέγεται νὰ ἔχε γὰ τὸ
 κατέρη, θελὰ νᾶρθῃ, γὰ ἔρε γὰ τὸ ἔχῃς σερίμενο, δὲν τὸ παίρνει ἢ
 θάλασσα, γὰ ἔχε γὰ μπορῆ νὰ πάη νὰ τοῦ πῆ νὰ ῥθῃ, γὰ ἔρε νὰ
 μπορῆς νὰ σωπάσης, καλὰ ποῦ θελὰ ναι, καὶ γὰ ἔρε μπορῆς νὰ
 σωπάσης κτλ. Ἐκκλίνοντο δὲ κατ' ἀρχὰς ἀμφότερα, μετὰ δὲ τὴν
 παράλειψιν τοῦ γὰ ἤρξατο νὰ κλίνεται μόνον τὸ ἕτερον π. γ. ἀκόμη
 δὲν εἶχες βάλεις, κ' ἂν εἶχα ἰδῶ κτλ. νὰ ἔχε πᾶς νὰ ἔχε τὸ ξέρης νὰ
 ἔχῃς προπατήξῃ, νὰ ἔχῃς μιλήσῃ, νὰ ἔχε μπορῆς κτλ. Τοῦτ' ἔστιν
 ὅπερ καὶ ἐν τῷ τύπῳ θέλω γράφω κτλ. παρατηρήσαμεν παρὰ τὸν
 τύπον δὲ τοῦτον γὰ εἶχε γράψῃ ὑπῆρχεν ἀνέκαθεν καὶ ὁ τύπος ἔχω
 εἶχα γραμμένον ἐπὶ ἀληθοῦς παρακειμένου καὶ ὑπερσυντ. σημασίας.
 Ἀφοῦ λοιπὸν ἐπὶ μακρὸν ἀμφότερα ἐλέγοντο ἤρξατο βαθυμηδὸν τὸ
 βραχύτερον, ἀφοῦ μάλιστα εἶχε τὴν εὐτυχίαν νὰ ὑποληφθῆ εὐγε-
 νέστερον, γράψῃ, νὰ ἐκβάλῃ τὸ δυσχρηστότερον γραμμένο[ν], καὶ δὴ
 σήμερον ἐν τῇ γραφομένῃ καὶ ἀστείᾳ γλώσσῃ ἀντικατέστησεν αὐτὸ
 ἐντελῶς, ἐν δὲ τῇ δημῳδαί οὐδαμῶς, διότι, ἂν μὴ σφάλλωμαι, πολ-
 λαχοῦ μὲν εἶναι οἱ τύποι οὗτοι ἢ καθ' ὀλοκληρίαν ἢ σχεδὸν παντελῶς
 ἀγνωστοὶ (π. γ. ἐν Κρήτῃ), ἐν Ἡπειρῷ δὲ Θεσσαλίᾳ καὶ Ἰσῶς καὶ
 ἀλλαχοῦ που λέγονται πολλάκις. Πρβλ. Ἀραβαντ. Συλλογῆς σελ.
 88 πόσα κακὰ ἔχεις κάμει 115 ἄλλον γιατί εἶχε κλέψει γιατί εἶχε
 μολογήσει. 151 τὰ πέλαγα καὶ τὰ νησιὰ ὅλα τᾶχω γυρίσει. 265

μόνον φωτιά τῆς ἀναψε, ποτέ δὲν εἶχε πᾶθει. 271 τοὺς ἔφαγε τοὺς ἔσωσε, κανεὶς δὲν ἔχει μείνει, τί μάνει σ' ἔχει κάμει. 336 μοῦ εἶπαν πῶς ἀρρώστησες καὶ φλόγα μῶχει πέσει. 359 νᾶ, 'ς τὸ μνήμα μ' ἔχει φέρει. 360 καὶ γὰρ δαῦτο σοῦχω δώσει. 366 μῶχουν πᾶρει τὰ μυαλά. 345 δὲν ἔχω πᾶθει. 346 τὴν ἔχουν ντύσει. 350 ὄλα μου τᾶχουν τάξει κτλ. Ἄλλ' ἂν μὴ ἀπατώμεθα, οἱ τύποι οὗτοι ἔσχον ἀρχὴν τοῦτο μὲν ἐν τῇ γραφομένῃ, τοῦτο δὲ ἐν ταῖς φράσεσιν· καλὰ θελὰ 'ναι νᾶχε γράψη, νᾶχεν τὸ 'πῆ κτλ. διότι γνωστοῦ ὄντος ἐν ταύταις τοῦ γράψῃ οὐδὲν ἄλλο ὑπελείπετο ἢ ἡ ἐξάπλωσις τῆς γρήσεως αὐτοῦ καὶ ἐν τῷ παρακειμένῳ, ἔχει γράψῃ ἢ ὄχι; καὶ ὑπερσυντελίω.

Ἐὴν διὰ τῆς ἐξηγήσεως ταύτης ἀνευρισκομένην στενὴν συγγένειαν τῆς ὑποτακτικῆς τοῦ ἐνεργ. ἀορ. καὶ τῆς μετοχῆς τοῦ παθητ. παρακειμένου βλέπει ἕκαστος καὶ ἐν τῷδε: πολλῶν δηλ. ῥημάτων εἴτε ἀπολεσάντων τὴν μετοχὴν τοῦ παθητ. παρακειμένου ἅτε λίαν διαφορὸν καὶ ἀνομοίαν οὖσαν εἴτε ἀπ' ἀρχῆς οὐκ ἔχόντων, νέας μετοχὰς ἐπλασαν οἱ λαλοῦντες ἐκ τῆς ὑποτακτικῆς τοῦ ἀορίστου, π.χ. θὰ εἰπῶ, ἔχω πωμένα καὶ κατ' ἀνάπτυξιν ἐνὸς φθόγγου ἢ ἔχω πωμένα, πωστὰ ἐντεῦθεν καὶ ἀορ. εἰπώθηκε, κακὸ μαντᾶτο δόθηκε 'ς τοὺς Παργηνοὺς εἰπώθηκε καὶ Κρητ. Δραμ. 308 στ. 327 τὰ λόγια τοῦ πωθοῦσι = λεχθῶσι, θὰ πῶ, εἶμαι πωμένος, ἐντεῦθεν ὄλον ῥῆμα ἐπιώθηκα πωίνομαι θὰ πωθῶ, θὰ φάγω-φαγωμένος-φαγώνομαι, [ἐ]φαγώθηκα, ἐμβάλλω-θὰ ἐμβάλλω-ἐμβάλλωμένος (τὸ ἐμβ-ἀπαγγέλλεται σήμερον ἐμπ-ἐν Κρήτῃ καὶ ἀλλαχοῦ πολλαχοῦ εθ)-μπαλώνομαι καὶ ἐκ τούτου μπαλώνω-μπάλλωμα, θὰ κάμω-καμωμένος-καμώνομαι-κάμωμα, θὰ γίνω-γινωμένος-γινώνομαι = γίνομαι ὄριμος, ἐγινώθηκα, ἐνεργ. γινώνω = ποιῶ ὄριμον π.χ. αὐτὴ ἢ συκιά δὲν γινώνει ἐφ' ἔτος τὰ σύκα· θὰ ἰδῶ-ἰδωμένα δὲν τὸν εὔχανε ἴδωμένο ἐν Νεοελλ. Ἀναλ. Β' 115 ἐκ Νάξου, ἰδωθήκαμε θὰ ἰδωθοῦμεν κτλ. πρὸβλ. περὶ τούτων καὶ Bezz. Boitz. VI 328.

Κατὰ μικρὸν δ' ἐσχηματίσθησαν οὕτως ἐκ τοῦ θέματος τῆς τοῦ ἀορίστου ὑποτακτικῆς παθητικῆς μετοχῆς πλείστων ῥημάτων π.χ. θὰ φέρω-φερμένος, θὰ πᾶω-παιμένος, θὰ πᾶρω-παρμένος, (ὁ ἀρχαῖος ἂν ἐσώζετο, θὰ ἦτο 'πρημένος ἢ περμένος διότι καὶ ἐπῆρα), πέθανε-θὰ πεθάνω-πεθαμένος (ἐν Κρήτῃ ἀπόθανα-ἀποθαμένος), θὰ

πετύχω-πετυχεμένος, θὰ [ε]ύρω-[ε]ύρωμένος καὶ παθητ. ῥηματικὸν ἀρμυρόβρωτοι = σπάνιος τ. ἔ. ὁ σπανίως εὐρισκόμενος κτλ.

Μετὰ τοῦ ἔχω συνάπτεται εἰς σχηματισμὸν παρακειμένου καὶ τὸ παθητ. ῥηματικὸν εἰς-τὸς, π.χ. ἔχω ἀκουστὰ = ἀκήκασα, ὃ πολλαχοῦ ἐν χρήσει, ὁμοίως ἔχω πωστὰ. Ὁ τρόπος οὗτος μάλιστα συνήθως τοῖς Τσάκωσιν πρὸβλ. Moritz Schmidt ἐν Κουρτ. Μελετ. III 375, Deville καὶ Doffner Τσακ. Γραμ. 24, 97 ἐνίοτε τίθεται ἀντ' αὐτῶν καὶ ἐπίθετόν τι π.χ. φευγᾶτος = πεφευγῶς, εἶναι φευγᾶτος, πεμπᾶτος = ἔχω ἀνθρωπο πεμπᾶτο, πρὸς τούτοις λέγεται ἢ ἐνεργ. μετοχὴ τοῦ ῥήματος θωρῶ = βλέπω (= θεωρῶ) π.χ. ἔχω θωρῶντας κτλ.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 6 Αὐγούστου 1882.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ν. ΧΑΤΖΙΑΔΙΚΗΣ.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ
ΤΩΝ ΜΠΟΥΝΤΟΥΡΑΙΩΝ

ΥΠΟ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Α. ΓΟΥΝΑΡΟΠΟΥΛΟΥ
ΙΑΤΡΟΥ ΕΚ ΚΑΡΡΕΤΟΥ.

Ἐν Ζούρτση, κώμη τῆς Φιγαλίας, τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1873 στρατιωτικὸς τις τοῦ ἀγῶνος, Ἀθανάσιος Μπουντούρης, ὑπερεβδομηκοντούτης, διηγήσατό μοι τὰ ἐξῆς, ἀπερ ἔμαθε παρὰ τοῦ ἑαυτοῦ πατρὸς περὶ τῆς οἰκογενείας Μπουντούρη. Ὁ πατὴρ του Ἰωάννης ἔζησεν 90 ἔτη, οὗτινος ὁ πατὴρ Παναγιώτης ἀπέθανε νέος ἐν Καραμούσταφα, χωρίῳ τοῦ δήμου Λύλωνος τῆς νῦν ἐπαρχίας Τριφυλίας. Τοῦ Παναγιώτου πατὴρ ἦν Κανέλος, ὁ ταῦτα διηγησάμενος τῷ Ἰωάννῃ, κάτοικος Καραμούσταφα, φονευθεὶς αὐτόθι ὑπὸ Τουρκαλιβανῶν ἐτῶν 75 περίπου, δεκαετίαν πρὸ τῆς ἐπιδρομῆς τῶν Ῥώσων εἰς Πελοπόννησον τῷ 1769. Διηγεῖτο δὲ ὁ Κανέλος Μπουντούρης, ὅτι ἡ οἰκογένεια αὐτοῦ κατήγετο ἐκ τοῦ ἀλβανικοῦ χωρίου τῆς Μεσσηνίας Γκαράντσα καὶ συνοικίας Καλαϊδανοῦ, ἧς τὰ μέλη ἦσαν γεωρ-

γοὶ καὶ ποιμένες. Διὰ τὴν ἀπῆλθον ἐκεῖθεν; Οἱ Μπουντουραῖοι πέντε τὸν ἀριθμὸν, Γεώργιος, Ἀναστάσιος, Ἀθανάσιος καὶ ἄλλοι δύο ἀδελφοί, ἐφόνευσαν ἐν Γκαράντσα πέντε Βενετοὺς ἀνθρώπους τῆς ἀρχῆς, τοὺς πέντε ἵππους καὶ τοὺς κύνες αὐτῶν, διότι ἐβίασαν γυναῖκα ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν Μπουντουραίων· μετὰ δὲ τὸν φόνον τὰ πτώματα τούτων ἔρριψαν εἰς βάραθρον. Ἡ ἐπιτόπιος ἀρχὴ ἠρεύνησε περὶ τῆς ἀπωλείας τῶν ἀνθρώπων, καὶ μετέβη εἰς τὸ βάραθρον, ὅπου διὰ σχοινίου κρεμασθεὶς Λιθίοψ, ἀνεκάλυψε μὲν τὸ πρᾶγμα, ἀλλ' ἀπέθανεν ἅμα ἐξελθὼν.

Διὰ τὴν εἰρημένην αἰτίαν πάντες οἱ Μπουντουραῖοι ἐδραπέτευσαν, ἕκαστος ὅπου ἠδύνατο, χάριν σωτηρίας. Καὶ ὁ μὲν Γεώργιος μετέβη εἰς Πάτρας, ὅπου ἠσπάσατο τὸν ἀρματολικὸν βίον· εἶτα δ' ἐφονεύθη κατὰ τινα μάχην ἐν Ἀχιναῖς ὑπὸ τῶν Τούρκων καθ' ὃν χρόνον ἐδιώχθησαν οἱ Βενετοί, καὶ βεβαίως τὸ 1715, ὅτε ἐκυριεύθη τὸ Ναύπλιον καὶ ἡ Πελοπόννησος· οὗτος δὲ κατέλιπεν υἱόν. Ὁ δὲ Ἀναστάσιος ἢ ἄλλος τις ἀπῆλθον εἰς Ὑδραν, καὶ ἄλλος μὴ ὀνομαζόμενος εἰς Χαλκίδα τῆς Εὐβοίας. Ὁ δὲ Ἰωάννης μετέβη καὶ ἀποκατέστη ἐν Καραμούσταφα, ὅπου ἔμεινεν ἀκαταζήτητος, ζήσας ἔτη 90, ὡς εἴρηται. Ἄλλος δὲ τις Κανέλος κατέλιπε τέσσαρας υἱοὺς καὶ τρεῖς θυγατέρας. Ὁ υἱὸς δ' αὐτοῦ Γεώργιος ἐπὶ Ῥώσων (1769) ἦν ἀρχηγός, κινήσας ἐπανάστασιν ἐν ταῖς χωρίοις τοῦ Λύλωνος, καὶ στρατεύσας κατὰ τῶν Τούρκων τῆς Κυπαρισσίας, Νεσκάστρου (ἦτοι Πύλου) καὶ Μεθώνης, ὅτε αἰχμαλωτεύθει, μόλις ἀπηλλάγη. Οἱ δὲ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, Δημήτριος ὁ πρεσβύτερος, Ἀθανάσιος, Νικόλαος καὶ Παναγιώτης, μετέσχον στρατιωτικῶς τοῦ ἀγῶνος τοῦ 1821 καὶ ὑπηρέτησαν πολλαχοῦ. Καὶ ὁ μὲν Δημήτριος ἦν δημογέρον Λύλωνος ἐπὶ Κυβερνήτου, οὗτος υἱὸς Γεώργιος ἱερεὺς, τοῦ δὲ Παναγιώτου υἱὸς Γεώργιος δῆμαρχος αὐτόθι (1873). Οἱ δὲ ἀδελφοὶ Ἀθανάσιος καὶ Νικόλαος ἀπὸ τοῦ 1823 ἀπεκατέστησαν ἐν Ζούρτση. Τούτοις δὲ προσθετέον, ὅτι κατὰ τὸ χωρίον Κόμητον τῆς Καρύστου, οἰκούμενον ὑπ' Ἀλβανῶν, ὑπάρχει οἰκογένεια Μπουντούρη Ἀλβανικῆ, καταφυγοῦσα πιθανῶς ἐκεῖ ἢ ἐκ Χαλκίδος ἢ ἐκ Πελοποννήσου κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον τῆς καταδρομῆς καὶ κρυφθεῖσα παρὰ ταῖς ὀμοφυλοῖς Ἀλβανοῖς· ἐκ τῶν Μπουντουραίων τούτων τῆς Καρύστου, ποιμένων καὶ γεωργῶν ὄντων, ὁ Κωνσταντῖνος Μπουντούρης ἀπέθανε ἔτων 95 (τῷ

1870), ὁ δὲ υἱὸς Δημήτριος ζῆ ἔτι ἔτων 75. Ἀξιοπαρατήρητον δὲ, ὅτι πάντες οἱ Μπουντουραῖοι τυγχάνουσι μακρόβιοι.

Ἐκ τῶν εἰρημένων καταφαίνεται, ὅτι αἱ ἐν Ὑδρα, Χαλκίδι καὶ ἀλλαχοῦ ἐπίσημοι καὶ ἱστορικαὶ οἰκογένειαι τῶν Μπουντουραίων ἔχουσι συγγένειαν πρὸς τοὺς ἐν Λύλωνι, Ζούρτση καὶ Κομήτῳ, καὶ κατὰ γονταὶ ἐκ τοῦ ἐν Μεσσήνῃ χωρίου Γκαράντσα, ὅπου ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως ὠμλεῖτο ἡ Ἀλβανικὴ γλῶσσα, νῦν δ' ἐξέλιπε παντελῶς. Πολὺ δὲ πιθανόν, ὅτι οἱ Μπουντουραῖοι ἀπῆλθον ἐκ Γκαράντσα τὸ πρῶτον ἐπὶ τῆς μετὰ Μοροζίνην ἐνετοκρατίας (1689-1715) εἰς διάφορα μέρη, καὶ κατόπιν ἄλλοι (1769) εἰς Ὑδραν καὶ Χαλκίδα μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν Ῥώσων ἐκ Πελοποννήσου, ὅπου οἱ Τούρκοι πολλὰ ἔπραξαν κακὰ.

ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΙΟΝΙΟΥ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ.

Ἐὰ κατὰ τὴν Ἴονιον Ἀκαδημίαν ἀποτελοῦσι βεβαίως μιαν τῶν σημαντικωτάτων σελίδων τῆς καθ' ἡμᾶς Ἀναγεννήσεως. Δὲν ἀναλαμβάνομεν ἡμεῖς νῦν νὰ ἱστοριογραφήσωμεν τὴν Ἀκαδημίαν ἐκείνην, περὶ ἧς, ἂν καὶ ἔχι ὅσα ἔπρεπε, τινὰ ὁμῶς ἐγράφησαν (1), ἀπλῶς μόνον σημειώσωμεν δημοσιεύομεν ἐν τῷ *Δελτίῳ* ἀφορμὴν λαβόντες ἐκ τινος ἐντύπου προγράμματος τῶν μαθημάτων τῆς Ἀκαδημίας, ἱκανῶς σπανίου, ὅπερ ἀνευρόντες ἐν οἰκογενειακοῖς ἐγγράφοις ἐπέμψαμεν πρὸς τὸ Συμβούλιον τῆς Ἱστορικῆς Ἑταιρίας ἵνα κατατεθῆ ἐν τῷ ἀρχεῖῳ αὐτῆς. Τὸ πρόγραμμα τοῦτο ἐκδοθὲν ἐκ τοῦ Ἐφορείου Κερκύρα τῇ 4 Νοεμβρίου 1826 ε. π. εἶναι διηρημένον εἰς πέντε στήλας, ὧν αἱ μὲν τρεῖς περιέχουσι τὴν ἀναγραφὴν τῶν καθηγητῶν καὶ τῶν διδασκομένων μαθημάτων καὶ τῶν ὠρῶν τῆς Θεολογίας, τῆς Νομικῆς καὶ τῆς Ἱατρικῆς, αἱ δὲ δύο ἄλλαι τῆς Φιλοσοφίας εἰς δύο διαιρουμένης τμήματα· τμήμα Α' Ἐπιστήμαι, τμήμα Β' Φιλολο-

(1) Ἰδ. Α. Παπαδοπούλου ἱεροῦ, Βιογραφικὰ ἱστορικὰ ὑπομνήματα περὶ τοῦ κόμ. Φ. Γυλιφόρδου. Ἐν Ἀθήναις 1846.—Α. Μ. Ἰδριμμένου, περὶ τῆς ἐν ταῖς Ἴονιοις νήσοις ἐκπαιδεύσεως κτλ. ἐν τῷ Ἡμερολογίῳ Ἀσωπίου ἔτος η' (1873) σελ. 214-226.—Μ. Κ. Παράνικα, Σχεδιάσμα. Ἐν Κωνσταντινουπόλει 1867 ἀπὸ σελ. 143.

για. Ἐπὶ κεφαλῆς εἶναι μεγαλητέροις γράμμασι τετυπωμένοι αἱ λέξεις Ἴονικόν Κράτος, μεταξύ δὲ τῶν δύο λέξεων ἡ σφραγὶς τῆς Ἀκαδημίας, ἔχουσα γλαῦκα κεχαραγμένην καὶ ἐκατέρωθεν. Ἀκαδημία Ἴόνιος. Ἐπειτα ἔρχονται τὰ ἐξῆς: Ὁ Ἐφορος τῆς Ἴονίου Ἀκαδημίας Δόκτωρ Ἰωάννης Καρανδηνός γνωστοποιεῖ, ὅτι κατὰ προσταγὴν τοῦ ἐνδοξοτάτου Ἀρχοντος τῆς Ἴονίου Ἀκαδημίας (1) τὰ μαθήματα τούτου τοῦ σχολιαστικοῦ ἔτους ἀκολουθοῦν κατὰ τὴν ἐξῆς διάταξιν. Κατάλογος τῶν μαθημάτων. Μετὰ ταῦτα ἔπεται ἡ κατὰ στήλας ἀναγραφὴ, ἣν καλὸν νομίζομεν ἐξῆς κατωτέρω νὰ σημειώσωμεν.

ΘΕΟΛΟΓΙΑ.

Ἱεροδιάκονος Δόκ. Κωνσταντῖνος Ὑπάλλδος. Διδάσκει Δογματικὴν Θεολογίαν δις τῆς ἐβδομάδος. Τρίτην καὶ Πέμπτην. Τὸ πρωί. 9-10.

Ὁ αὐτός. Ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν ἀπᾶξ τῆς ἐβδομάδος. Σάββατον. Τὸ πρωί. 9-10.

Ὁ αὐτός. Ἱερὰν Κατήχησιν. Τρίς τῆς ἐβδομάδος, Δευτέραν, Τετράδην καὶ Παρασκευήν. Τὸ πρωί. 9-10.

ΝΟΜΙΚΗ.

Δόκ. Πασχάλης Καροῦσος. Διδάσκει Πολιτικὸν δικαίωμα, καθ' ἡμέραν. Τὸ πρωί. 8-9.

Ὁ αὐτός. Ἐγκληματικὸν δικαίωμα, καθ' ἡμέραν. Μ.Μ. 5-6.

Δόκ. Νικόλαος Μανιάκης. Διδάσκει Ἑθνικὸν δικαίωμα, καθ' ἡμέραν. Μ.Μ. 4-5.

ΙΑΤΡΙΚΗ.

Δόκ. Γεώργιος Θεριανός. Διδάσκει Παθολογίαν, καθ' ἡμέραν. Π. Μ. 10-11.

Ὁ αὐτός. Φυσιολογίαν, καθ' ἡμέραν. Τὸ πρωί. 9-10.

Δόκ. Στυλιανός Μαράτος. Διδάσκει Ἀνατομίαν, καθ' ἡμέραν. Π. Μ. 11-12.

ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ. Τμημα Α'. Ἐπιστήμη.

Δόκτωρ Στυλιανός Σπαθῆς. Διδάσκει Βοτανικὴν, καθ' ἡμέραν. Μ. Μ. 12-1.

Δόκ. Ἀθανάσιος Πολίτης. Διδάσκει Πειραματικὴν καὶ Θεωρητι-

(1) Τοῦ κόμητος Φ. Γυλφόρδου.

κὴν χημείαν, δις τῆς ἐβδομάδος, Τετράδην καὶ Σάββατον. Τὰς δ' ἄλλας ἡμέρας τῆς ἐβδομάδος μόνον Θεωρητικὴν. Μ.Μ. 1-2.

Δόκ. Ἰωάννης Καρανδηνός. Διδάσκει Στοιχεῖα Μαθηματικῆς, καθ' ἡμέραν Μ.Μ. 2-3.

Δόκ. Γεώργιος Ἰωαννίδης. Διδάσκει Φιλοσοφίαν, τούτέστι Ψυχικὴν Ἀνθρωπολογίαν καὶ καθολικὴν Γραμματικὴν, καθ' ἡμέραν. Μ. Μ. 1-2.

Ὁ αὐτός. Περὶ ἀρχῶν τῆς Φιλοσοφίας, ἧτοι θεμελιώδη Φιλοσοφίαν καὶ Λογικὴν, καθ' ἡμέραν. Τὸ πρωί. 9-10.

Δόκ. Ἰωάννης Ἀριστείδης. Διδάσκει Ἐκκλησιαστικὴν Μουσικὴν, πεντάκις τῆς ἐβδομάδος. Μ.Μ. 4-5.

Τμημα Β'. Φιλολογία.

Δόκ. Ἰωάννης Ἀριστείδης. Διδάσκει Ῥητορικὴν τετράκις τῆς ἐβδομάδος. Μ.Μ. 3-4.

Δόκ. Κωνσταντῖνος Ἀσάπιος. Διδάσκει Ἑλληνικὴν Φιλολογίαν. Ποίησιν καθ' ἡμέραν. Π.Μ. 10-11.

Ὁ αὐτός. Παλαιὰν Ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος, καθ' ἡμέραν. Μ.Μ. 12-1.

Δόκ. Χριστόφορος Φιλητᾶς. Διδάσκει Ἑλληνικὴν Φιλολογίαν. Λογογραφίαν, καθ' ἡμέραν. Τὸ πρωί. 8-9.

Δόκ. Ἰάκωβος Λουσιλιανός. Διδάσκει Ἀγγλικὴν Φιλολογίαν, καθ' ἡμέραν. Μ.Μ. 6-7.

Ὁ αὐτός. Ἀγγλικὴν γλῶσσαν, καθ' ἡμέραν. Τὸ πρωί. 8-9.

Γαετάνος Γρασπέτης. Διδάσκει Λατινικὴν Φιλολογίαν, καθ' ἡμέραν. Π.Μ. 11-12.

Ὁ αὐτός. Παλαιὰν Ἱστορίαν τῆς Ῥώμης, καθ' ἡμέραν Μ.Μ. 1-2.

Δόκ. Νικόλαος Μανιάκης. Διδάσκει Ἱστορίαν νεωτέραν, καθ' ἡμέραν. Μ.Μ. 2-3.

Δόκ. Κωνσταντῖνος Σακελλαρόπουλος (1). Διδάσκει Ἑλληνικὴν Ἀρχαιολογίαν. Μαθήματα τοῦ πρώτου χρόνου. Ἱστορίαν τῶν πρώ-

(1) Τοῦ Κωνσταντῖνου Σακελλαροπούλου τὸ ὄνομα φέρεται ἐσφαλμένως Σακελλαρίδης ἐν τῇ ἀναγραφῇ τῶν καθηγητῶν τῆς Ἀκαδημίας ἐν τῇ Σχεδιάσματι τοῦ Παρανίκα (σελ. 143), ὅπουθεν φαίνεται ὅτι ἔλαβεν αὐτὸ οὕτω καὶ ὁ ἀείμνηστος Φίλιππος Ἰωάννου ἐν τῇ Ὀλυμπιακῇ λόγῳ. Ἄλλ' ἐν σελ. 75 τοῦ αὐτοῦ Σχεδιασματος τὸ ὄνομα τοῦ Σακελλαροπούλου ἀναγραφόμενου μεταξύ τῶν λογίων Ἀρταίων φέρεται ὀρθῶς.

των αιώνων τῆς Ἑλλάδος. Χρονολογίαν. Θρησκείαν. Πολιτικὸν καὶ Ἰδιωτικὸν βίον τῶν παλαιῶν Ἑλλήνων, πεντάκις τῆς ἐβδομάδος, Δευτέραν, Τρίτην, Τετράδην, Πέμπτην καὶ Παρασκευήν. Ἑλληνικὴν Παλαιογραφίαν, Διπλωματικὴν καὶ Ἐπιγραφικὴν, ἀπᾶς τῆς ἐβδομάδος, Σάββατον. Μ.Μ. 6-7.

Τὸ πρόγραμμα εἶναι ὑπογεγραμμένον διὰ προσταγῆς τοῦ Ἐφόρου ἀπὸ τοῦ Χαρτοφύλακος τῆς Ἀκαδημίας Παναγιώτου Ἰδρωμένου.

Σ. Κ. Σ.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΛΙΜΟΥ ΕΝ ΕΤΕΙ 1740

ΥΠΟ

Ν. Γ. ΠΟΛΙΤΟΥ.

Ἡ κάτωθι δημοσιευομένη διήγησις ἐν ἀτεχνοτάτοις στίχοις περὶ τοῦ ἐν Μακεδονίᾳ λιμοῦ ἐλήφθη ἐκ φυλλαδίου σπανιωτάτου, μοναδικοῦ Ἰσως, ἀποκειμένου ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τῆς Βουλῆς. Τὸ φυλλάδιον τοῦτο, φέρον ἰδίαν σελίδωσιν, προσήρτηται ἐν τέλει τῆς ἐν Μοσχόπολει τῷ 1740 τυπωθείσης Ἀκολουθίας τοῦ ὁσίου Ναοῦμ. Ἡ τε Ἀκολουθία καὶ τὸ φυλλάδιον οὐδαμῶς μνημονεύονται ἐν τῇ Νεοελληνικῇ φιλολογίᾳ τοῦ Λ. Παπαδοπούλου Βρετοῦ· καὶ ἐν αὐτῇ δὲ τῇ σπουδαιότητι καὶ πληρεστάτῃ πραγματείᾳ τοῦ κ. Παύλου Λάμπρου, περὶ τῆς τυπογραφίας ἐν Ἑλλάδι, ἥς δυστυχῶς μόνον ἀποσπάσματά τινα ἔχουσι δημοσιευθῆ πρὸ ἐτῶν ἐν Χρυσῶν Βιβλίοις, ἀναφέρεται μὲν ἡ « Ἀκολουθία τοῦ ὁσίου Ναοῦμ. » ἀλλ' ὡς ἀποτελοῦσα μέρος ἄνευ χωριστῆς σελιδώσεως ἐτέρου βιβλίου, τῆς « Ἀκολουθίας τῶν ἁγ. πεντεκαίδεκα μαρτύρων » τυπωθείσης ἐν Μοσχόπολει ἐπίσης τῷ 1741 (1). Ἡ ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τῆς Βουλῆς εἶναι ἄλλης προγενεστέρως κατὰ ἓν ἔτος ἐκδόσεως, καὶ εἰς μικρότερον σχῆμα. Προτάσσεται δὲ ταύτης προσφωνητικὴ ἐπιστολὴ Μιχαὴλ τοῦ Γκόρας τῷ ἀρχιεπι-

(1) Χρυσῶν Βιβλίοις τ. Γ' σ. 400. Βλ. καὶ Πανδύρ. τ. II' σ. 425.

σκόπῳ τῆς πρώτης Ἰουστινιανῆς Ἀχριδῶν καὶ πάσης Βουλγαρίας Κφ. Ἰωάσαφ (1).

Ἡ « Ἀκολουθία τοῦ ἁγίου Ναοῦμ. », φέρει ἐν προμετωπίδι τὴν ἐπομένην ἐπιγραφὴν: « Ἀκολουθία τοῦ ὁσίου καὶ Θεοφόρου πατρὸς » ἡμῶν | Ναοῦμ | τοῦ Θαυματουργοῦ, | τοῦ ἐν Λιβανίσκῳ Διαβολέως » κειμένου. | Νεωστὶ τυπωθεῖσα, δαπάνῃ μὲν, τῶν εὐσεβῶν Χριστιανῶν, | Διορθώσει δὲ τοῦ Πανοσιωτάτου καὶ λογιωτάτου ἐν Ἱεροδι- » δα-|σκάλοις Κυ Κυ Γρηγορίου τοῦ Μοσχοπολίτου τοῦ καὶ τυπο- » γραφοῦ. | καὶ Ἀφιερωθεῖσα τῷ Μακαριωτάτῳ Ἀρχιεπισκόπῳ » Ἀχριδῶν | Κφ Κφ Ἰωάσαφ. | Ἐν Μοσχόπολει. [[εἰκονίδιον τοῦ » Ἀγίου Λουκᾶ]] 1740. | Παρὰ Γρηγορίῳ Ἱερομονάχῳ τῷ Κων- » σταντινίδῃ. » Εἰς 4^{ον} μικρὸν (ἢ πλήρης σελὶς ἐκ στιχ. 30) σελ. 75 (ἢ σ. 2 λευκὴ, ἢ σ. 75 ἔχει εἰκονιδία τινα). Ἡ προσφωνητικὴ ἐπιστολὴ περιέχεται ἐν σελ. 3-4. Τὸ β' καὶ τὸ γ' τετράδιον φέρουσιν ἐν σελίσιν 5. 7. 13 ὑποσημειώματα (signa) Α. Α 2. Β 2. Τα δ' ἄλλα τετράδια δὲν ἔχουσι τοιαῦτα.

Τὸ στιχοῦργημα τοῦ Γκόρας δὲν ἔχει ἰδίαν προμετωπίδα, πληροῦ δὲ 5 σελίδας· ἡ ἕκτη καλύπτεται διὰ τεσσάρων εἰκονιδίων (vignettes). Τοιαῦτα δ' εἰκονίδια ὑπάρχουσιν ἐννέα ἐν τῇ Ἀκολουθίᾳ τοῦ ἁγίου Ναοῦμ, ὧν τινα ἐπαναλαμβάνονται δις, μὴ ὑπολογιζομένων τεσσάρων εἰκονογραφημένων γραμμάτων, ἐν ἀρχῇ κεφαλαίων. Καίτοι δ' ἀτεχνοτάτα τὰ εἰκονίδια ταῦτα, εἰσὶν ὁμῶς ἀρκούντως ἐνδιαφέροντα, διότι εἶναι τὰ πρῶτα ἐν ἑλληνικῇ τυπογραφίᾳ ἐκτυπωθέντα ξυλογραφήματα. Ἐλπίζοντες ὅτι ὁ κ. Παῦλος Λάμπρος θὰ δημοσιεύσῃ ἀπεικάζματα αὐτῶν ἐν τῇ « Ἱστορικῇ πραγματείᾳ περὶ τῆς » ἀρχῆς καὶ προόδου τῆς τυπογραφίας ἐν Ἑλλάδι », ἥς ἀνυπομόνως ἀναμένεται ἡ ὀλοσχερῆς ἐκδοσις, περιοριζόμεθα νὰ σημειώσωμεν ἐν-

(1) Ὁ Ματθαῖος Παρωνίας (Σχέδιον σ. 81), ἐπόμενος τῷ Ἀραβαντιναῖ, ἀναφέρει ὅτι ὁ Ἰωάσαφ αὗτος ἐρημίτισιν ἀρχιεπίσκοπος Ἀχριδῶν τῷ 1770· ἐπειδὴ δὲ ὁ τελευταῖος ἀρχιεπίσκοπος Ἀχριδῶν ἦν ὁ τῷ 1767 παραιτηθεὶς Ἀρσένιος, εἰκάζει οὐκ ἄρθῳς ὅτι ὁ λεγόμενος Ἀχριδῶν ἦν ὁ αὐτὸς καὶ ὁ τῷ 1770 χρηματίσας ἀρχιεπίσκοπος Βελλεγράδιον Ἰωάσαφ. Ἰωάσαφ Ἀχριδῶν ὁμῶς μνημονεύεται οὐ μόνον ἐν τῇ Ἀκολουθίᾳ τῶν ἁγ. πεντεκαίδεκα μαρτύρων (1741), ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ἀκολουθίᾳ τοῦ ἁγ. Σεραφείμ (1740), ἐν τῇ προκειμένῃ τοῦ ὁσίου Ναοῦμ (1740), ἐν τῇ τοῦ ἁγ. Κλήμεντος (1742) καὶ ἐν τοῖς Ἐπιστολικαῖς τύποις Θεοφίλου τοῦ Κορυθαλέως, τοῖς ἐν Μοσχόπολει ἐπίσης τυπωθεῖσι (1744).

ταῦθα ὅτι ἐν ταῖς τέσσαρσιν τῶν εἰκονιδίων εἶναι παρεντεθειμένη ἢ σφραγίς τοῦ τυπογράφου, διαιρουμένη εἰς τέσσαρα μέρη διὰ σταυροῦ ὀρθογωνίου καὶ εἰς ἴσα μικρότερα διὰ γραμμῶν δύο χιαστί τεθειμένων· ἐν ἐκάστη τῶν ὑπὸ τῶν βραχιόνων τοῦ σταυροῦ σχηματιζομένων ὀρθῶν γωνιῶν εἶναι ἐγγεγραμμένον ἀνὰ ἓν τῶν ἐπομένων γραμμάτων Γ С М ἤτοι Γρηγόριος ὁ Μοσχοπολίτης.

Τὸ ὄνομα τοῦ Μιχαήλ τοῦ Γκόρας ὑπ' οὐδενὸς ἀναφέρεται τῶν περὶ τῶν λογίων τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος γραψάντων. Συνέγραψε δ' οὗτος, ἐκτὸς τοῦ ᾧδε δημοσιευομένου στιχουργήματος καὶ τῆς προσφωνητικῆς ἐπιστολῆς πρὸς τὸν ἀρχιεπίσκοπον Ἀχρίδος, τῆς προτεταγμένης τῆς Ἀκολουθίας τοῦ ὁσίου Ναούμ, καὶ ἐτέραν προσφωνητικὴν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν αὐτὸν ἀρχιεπίσκοπον, περιχομένην ἐν ἐτέρῳ βιβλίῳ, ἐν Μοσχοπόλει ἐπίσης τυπωθείτι, τῆ ἀκολουθίας τοῦ ἁγίου Κλήμεντος. Αἱ ἀνορθογραφίαι, ὧν βρῆθαι τὸ στιχουργήμα, καὶ τὰς ὁποίας δὲν ἐκρίναμεν ἀναγκαῖον νὰ διατηρήσωμεν ἐνταῦθα, ἢ λέξις αὐτοῦ τε καὶ μάλιστα τῶν εἰς ἀρχαίαν δὴθεν ἑλληνικὴν γεγραμμένων ἐπιγραμμάτων, ἐλέγχουσι ἀμάθειαν παχυλήν. Ὡς ἐξάγομεν ὁμῶς ἐκ τῶν προσφωνητικῶν ἐπιστολῶν, ὧν ἡ γλῶσσα εἶναι ὀμαλὴ καὶ σχεδὸν ἄπταιστος, αἰτία τούτου εἶναι οὐχὶ ἀγνοία ἀλλὰ μᾶλλον ἡ στενοχωρία τοῦ γράφοντος, ἐπιχειρήσαντος νὰ γράψῃ εἰς ἕμμετρον λόγον, ἐν ᾧ οὐδὲ τοὺς στοιχειωδεστάτους κανόνας τῆς μετρικῆς ἐγίνωσκε. Ὁφείλομεν δὲ νὰ μὴ ᾧμεν ὑπὲρ τὸ δέον αὐστηροὶ κριταί, ἀφ' οὗ μάλιστα εὐτύχημα θὰ ἐλογίζετο ἂν σήμερον ἐν τῇ μεθορίῳ ἐκείνῃ τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Ἰπείρου πόλει τὰ ἑλληνικὰ γράμματα ἐκαλλιεργοῦντο, ὡς πρὸ μῆδος καὶ ἡμισείας ἑκατονταετηρίδος, ὅτε καὶ τυπογραφεῖον ἑλληνικὸν ὑπῆρχε, τὸ δεύτερον τῶν ἐν Ἑλλάδι ἰδρυθέντων, καὶ σχολὴ ἦνθι ἐλληνικὴ καὶ λόγοι διαπρεπεῖς ἐκόσμου ταύτην.

Ἐκ τοῦ στιχουργήματος Μιχαήλ τοῦ Γκόρας μανθάνομεν λεπτομερείας, ἀδεξίως μὲν ἐκτεθειμένας, ἀλλ' οὐχ ἥττον συγκινούσας βαρύτατα, περὶ τοῦ ἀγνώστου ἡμῖν ἄλλοθεν λιμοῦ, τοῦ ἐνσκήψαντος ἐν Μακεδονίᾳ τῷ 1740, καθὼς καὶ τὰς ἐπικρατούσας παρὰ τῷ ὄχλῳ δοξασίας περὶ τοῦ ἐπιφανέντος τῷ 1737 κομήτου, ὃν ὑπελάμβανον τότε ὡς προμηνύοντα τὰ ἐπελθόντα μεγάλα ἱστορικὰ γεγονότα, δηλονότι τὸν πόλεμον τῆς Τουρκίας καὶ τῆς Αὐστρίας καὶ Ῥωσσίας.

Ἐκτὸς δὲ τούτων τὰ μάλιστα ἐνδιαφέρουσα ἐστὶν ἡ λεπτομερὴς ἀναγραφὴ τῆς τιμῆς τῶν τροφίμων ἐν ᾧρα σιτοδείας. Δύναται δ' αὕτη νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἀξία λόγου συμβολὴ πρὸς γνῶσιν τῆς σχετικῆς ἀξίας τοῦ τουρκικοῦ νομισματος κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, περὶ τῆς ὁποίας ἀτελεῖς καὶ συγκεχυμένας ἔχομεν εἰδήσεις, ἐγκατεσπαρμένας ἐν ταῖς ἀφηγήσεσιν εὐρωπαϊῶν περιηγητῶν καὶ πιθανῶς ἐν ἀνεκδότοις ἐκθέσεσι πρὸς τὴν κυβέρνησιν τῆς ἐνετικῆς πολιτείας. Ἐλπίζοντες ὅτι θάναλλάθῃ τις τῶν ἡμετέρων λογίων τὴν συστηματικὴν ἐξερεύνησιν τοῦ θέματος τούτου, οὐ ἡ διαφώτισις εἶναι ἀπαραίτητος πρὸς ἀσφαλῆ ἐκτίμησιν πολλῶν γεγονότων τῆς πατρῴου ἱστορίας, σημειοῦμεν ἀπλῶς ἐνταῦθα ὅτι ἐν ἀρχῇ τοῦ παρελθόντος αἰῶνος τὸ γρόσιον ἐδύνατο ὡς πάντοτε τεσσαράκοντα παράδες καὶ ὁ παρὰς τρία ἄσπρα· τοῦ δὲ παρὰ ἡ ἐσωτερικὴ ἀξία ἐδύνατο ἐξ γαλλικὰ λιάρδια ἢ ἄσπρα (liards ἢ blancs) ἢ δεκαοκτὼ προβηγκιανὰ δηνάρια· ἐπειδὴ δὲ πρὸ τοῦ 1719 τὸ προβηγκιανὸν δηνάριον ἦν τὸ δωδέκατον τοῦ σολδίου, ὅπερ ἦτο τὸ εἰκοστὸν τῆς λίβρας, τῆς μετὰ ταῦτα φράγκου κληθείσης, ἔπεται ὅτι τὸ μὲν τουρκικὸν ἄσπρον ἐδύνατο 2 1/2 λεπτά, ὁ παρὰς ἐν καὶ ἡμισυ σολδίων καὶ τὸ γρόσιον τρεῖς λίβρας ἢ φράγκα.

Σύντομος ἱστορία τῆς κατὰ τὸ 1740 ἔτος μεγάλης γενομένης πείρας καὶ ἀκριβείας.

Συντεθεῖσα παρὰ τοῦ κυρίου Μιχαήλ Γκόρας· καὶ ἀφιερωθεῖσα παρ' αὐτοῦ τῇ μακαριωτάτῃ καὶ σεφωτάτῃ ἀρχιεπισκόπῃ πριύτης Ἰουστινιανῆς Ἀχρίδων καὶ πάσης Βουλγαρίας κυρίῃ κυρίῃ Ἰωάννα.

Μακαριώτατε πάτερ, ἄτοπον μὴ σοῦ φανῆ,
 ἂν τὸ στόμα μας μικρὸν λόγον ἔχει νὰ εἰπῇ.
 Διότι ἂν ἡ σύνθεσις τοῦ λόγου εἶναι μικροτάτη,
 πλὴν τοῦ χρόνου ἡ περίστασις ἐστάθηκε φαρτικωτάτη·
 ὅθεν ὁ σκοπὸς μας δὲν εἶναι πάντα νὰ ἱστορήσῃ,
 ἀλλ' ὅσον εἰς μνήμην τοῖς μετέπειτα νὰ φέρῃ,
 τὸ ὅσα ἐπροξένησαν ἡ πείνα καὶ ἀκρίβεια,
 μὲ πολλὴν τὴν συντομίαν, ὡς ἔχει ἡ ἀλήθεια·
 ὄχι μὲ ρητορικὰ καὶ μὲ λόγους ποικίλους,
 ὅπου κάμνουσι τοὺς λόγους σκοτεινοὺς τε καὶ ἀδήλους·

πλήν μὲ φράσιν τὴν ἀπλήν, καὶ μὲ γλώσσαν τὴν κοινήν,
εἰς κατάληψιν παντός καὶ ἐνθύμησιν παντοτεινήν.

Διὸ δεόμενος πολλὰ σοῦ τὴν ἄδειαν ζητῶ,
καὶ οὕτω τὴν διήγησιν τῆς πείνας ἀρχινῶ.

Ἀρχινῶ γοῦν καὶ προλέγω σημείου τὴν φανέρωσιν
παντοῦ ποῦ ἐφάνηκε τῆς γῆς ἐν τετραπέρασιν·
εἰς γὰρ χιλίους ἑπτακοσίους ἑπτὰ καὶ τριάντα
κακὰ ἦν προμηνύματα δι' ὅλα τὰ συμβάντα.
Διότι εἰς τὰς πέντε τοῦ μηνὸς τοῦ Δεκεμβρίου,
τὸ βράδι ξημερώνοντας Νικολάου τοῦ ἁγίου,
κομήτης πυρίμορφος ἐφάνη μεγαλώτατος
μέρος πρὸς τὸ βόρειον, κακῶν σημαντικώτατος,
ὥστε τοῦτον ἰδασιν ἀνατολὴ καὶ δύσις,
καὶ κόσμου προεσήμανε τὰς θλίψεις καὶ συγχύσεις.
Ἀφίνω ὁμῶς νὰ εἰπῶ βασιλειῶν τὰς ταραχάς,
τοῦ Γούρκου καὶ Καίσαρη καὶ Μοσχόβου τὰς διαλλαγάς, (1)
ὅπου εἶναι πραγματεία ἀρκετὴ τῶν ἱστορούντων,
πλήν γράφω ἐν συντόμῳ μόνον θλίψιν τῶν πεινῶντων.

Διότι εἰς χιλίους ἑπτακοσίους καὶ σαράντα
Φεβ! Ρούμελην ἐπλάκωσαν τὰ κακὰ πάντα·
ὅταν βασιλεὺς σουλτὰν Μαχμούτης ἐβασιλευε
ἀπὸ πείναν νὰ χαθῆ ἡ Μακεδονία ἐκινδύνευε·
Χειμῶνας παγκάκιστος καὶ κρυερὸς ἄκρος,
διὰ δὲ γῆς τὸ ἄχορτον ἀφίνω τὸ πολὺ μάκρος·
Διότι ἕως τῆς ἡμέρας τοῦ ἁγίου Γεωργίου,
ποῦ εἶναι εἰς τὰς 23 τοῦ μηνὸς τοῦ Ἀπριλίου,
κάνεις δὲν εἶδε μὲ τὰ μάτια πρασινάδα,
διὰ νὰ χαρῆ καὶ τῆς γῆς τὴν εὐμορφάδα.
Ἡ ἐκκλησία ἔφαλλε, σήμερον ἔαρ μυρίζει,
ὁ δὲ καιρὸς ἀρχίνησε ψυχρότατα νὰ χιονίζῃ.

Ἄλλ' ὦ κακόν, κακῶν ἀπάντων κάκιστον,
καὶ θλίψις ποῦ ἐπλάκωσε πτωχὸν καὶ πανάριστον!
ὅτι πείνα ἐγένεν εἰς Ρούμελην μεγαλωτάτη,

καὶ ἀκρίβεια εἰς εἶδος πᾶν, πολλὰ φθαρτικωτάτη.
Ἀπὸ μηνὸς Φεβρουαρίου ἕως καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἰουνίου
πρὸς ἄσπρα τὸ γέννημα εἴκοσι καὶ ἑπτὰ ἦν ἡ ὀκά·
ὥστε καὶ μέγας αὐθέντης ἐδίωχνε ὃν εἶχε θεράποντα.
Πολλοὶ φλούδαις δένδρων ἄλεθαν μετὰ φακῶν,
καὶ ζυμωταῖς ἔτρωγαν νὰ μὴ λάβουν θάνατον πικρόν·
κριθῆς ἀνακάτωναν ἀλεῦρι ὀκᾶν μίαν
μὲ χῶματος λευκοῦ ὀκάδες δύο μὲ ἀθυμίαν,
καὶ οὕτω ζυμώνοντες, ὡ εἰς τὴν δυστυχίαν!
καὶ μασσῶντες ἔτρωγαν μὲ πολλὴν ἀηδίαν.
Σταφυλιῶν τὰ τσίπουρα ἀπὸ κοπρίας ἔσκαφταν
καὶ στεγνὰ ἀλέθοντες, μὲ ἀλεύρι τᾶτρωγαν.
Τὰς μορφὰς οἱ πλείους ἄλλαξαν τῶν ἰδίων προσώπων,
ὅπερ οὐδεὶς ποτε δὲν ἐθυμάται τῶν ἀνθρώπων,
ὥστε περιπατοῦντες δὲν ἐφθάναν ὃν ἤθελαν τόπον,
πλήν σκοντάβοντες λιπόθυμοι ἔπεφταν μὲ κακὸν τρόπον.
Ροῦχα καὶ ὑπάρχοντα παρέδιδαν ἀτίμως,
καὶ πείνας στενοχώρησιν ἐπράνον ἀθύμως,
Σπίτια τους ἐπὶ ταύτου πολλοὶ πτωχοὶ ἐχάλασαν
καὶ χωρὶς τινα ξετίμησιν πᾶσαν ὕλην ἐπούλησαν.
Τέκνα τους ἐπούλησαν γονεῖς ἕνεκ' ἀργυρίων,
ψυχὰς μὴ φειδόμενοι τῶν ἰδίων παιδίων·
κοιλὰ διὰ νὰ πάρουσι τρεῖς σιταρίων,
οὐαί! φονεῖς ἐγίνονταν τέκνων τῶν οἰκείων,
ταῦτα παραδίδοντες εἰς χεῖρας ἀλλοτρίων,
καὶ δούλους ποιήσαντες καὶ ξένους οὐρανίων.
Καὶ ἂν ἡ ἀνατολὴ καὶ δύσις δὲν εἶχαν προφθάσει
μὲ κάτεργα διὰ Παλάσσης γέννημα νὰ διαμοιράσῃ,
πάντας ἐκινδύνευσε τοὺς ἀνθρώπους τῆς νὰ χάσῃ
ἡ τάλαινα Μακεδονία, ὁ δὲ Ἄδης νὰ χορτάσῃ.
Καὶ τί λέγω μόνον τὴν διήγησιν τῆς πείνας
καὶ δὲν γράφω τὰς λοιπὰς δυστυχίας τὰς ἀνθρωπίνας,
διότι δὲν ἐγένεν ἡ δυστυχία διὰ τὴν πείναν μόνον,
ἀλλ' εἰς εἶδος πᾶν ἡ ἀκρίβεια πολλὴν χρόνον·
ὅτι καὶ τοῦ κριθαρίου ὁμοίως ἡ ὀκά καὶ τοῦ βρωμίου

(1) Ἐννοεῖ τὴν ἐν Βελιγραδίου συνθήκην περὶ εἰρήνης τῆς Τουρκίας πρὸς τὴν Αὐστρίαν καὶ τὴν Ρωσσίαν.

ὅπου τις δὲν ἐθυμᾶται ἀπ' ἀνατολῶν ἡλίου.

Βόες, πρόβατα καὶ τετράποδα ἐψόφησαν,

τὰ δὲ ἄλογα ἀμετρήτως ἐρημώθησαν.

Τὰ κρέατα ἀχαμνὰ καὶ ἀκριβώτατα,

καὶ τοῦτο δὲν ἐφθάνεν, ἀλλὰ καὶ σπανιώτατα·

πρὸς εἴκοσι ἄσπρα ἢ ὀκτὰ ἀπὸ βοϊδίου,

ὅπου ῥίζαν γερὴν δὲν ἄφινε κἀνεὸς δοντίου.

Ἀχαμνὸν ἦν καὶ τὸ κρέας τῶν κριαρίων,

ἢ τιμὴ δὲ τῆς ὀκτᾶς ἦν δύο ἡμισυ δεκαρίων.

Τῶν ὀσπρίων δ' ἢ ὀκτὰ ἦν πρὸς ἄσπρα δέκα καὶ ὀκτώ,

ὅπου τρέμω ἀληθῶς τὴν ψυχὴν νὰ τὸ εἰπῶ.

Ὁμοίως καὶ τοῦ ἄλατος πρὸς ἄσπρα δύο καὶ δέκα,

καὶ ὀκτὰ δὲν ἐπαίρνε σωστὴν πτωχὴ γυναῖκα.

Τὸ δὲ κρασί ἐγίνε πρὸς ἄσπρα ὀκτὼ καὶ ἐννέα,

κρίνον, Κύρια, τοὺς πωλητάδες ἐν ποινῇ βαρέα·

ὅτι ἔσμιγαν ἐπίσης τὸ κρασί μὲ τὸ νερόν,

καὶ τὸν πίνοντα ἐφούσκωνε ἅν δερμάτι γιδερόν.

Τὸ δὲ λάδι ἐγίνε πρὸς ἄσπρα πεντήκοντα.

Ὁμοίως καὶ τὸ βούτερον πρὸς ἄσπρα ὀγδοήκοντα.

Παράδες δὲ ὀκτὼ καὶ δέκα ὅποιος ἤθελε δώσει,

ἔτσι ἐλαῖς καὶ τυρὶ ἤμποροῦσε νὰ ἀγοράσῃ.

Τὸ φορτίον ἀπὸ ξύλα ἦτον πρὸς ἄσπρα ἐξήντα,

μετὰ βίας δὲ νὰ εἶχε βάρος ὀκτὰδες πενήντα.

Συστέλλομαι ἐν ἀληθείᾳ καὶ τοῦτο νὰ εἰπῶ,

ὅτι ἐγίνε τὸ κάθε αὐγὸ ἀπὸ ἓνα ἄσπρο καὶ μισό.

Διὰ δὲ τὰ ἴπωρικὰ πολλὴ ἐστάθη ἀπορία,

οὐδεὶς γὰρ ἔβλεπε νὰ εἰπῇ κἂν μὲ ὑγεία.

Ταῦτα ἐπροξένησε τοῦ καιροῦ ἢ ἀνώμαλία,

ἀλλὰ πάντα ἐγιναν τοῦ Θεοῦ τῇ εὐδοκίᾳ·

καὶ γὰρ ἐπερίσσευσε τῶν ἀνθρώπων ἢ ἁμαρτία

καὶ εἰς πάντα ἐρριζώθηκε ἢ κακὴ πονηρία.

Ἄλλ' ἔλεως γένοιο, Ἰησοῦ Χριστέ βασιλεῦ,

ὄρατῶν καὶ ἀοράτων ποιητὰ καὶ προνομεῦ,

καὶ ὅπερ εἰς καιροῦς τοὺς καθ' ἡμᾶς ἐσυνέβη,

οὐδὲ ποτὲ εἰς ἄλλους διὰ σὸν ἔλεος νὰ μὴν ἐπανέβῃ·

ἀλλ' ὅπου πλεονάσειεν ἢ κακὴ μας ἁμαρτία

ὑπερπερίσσευσάτω σου ἢ χάρις ἢ ἀγία.

Δοῦλος εὐπειθῆς ΜΙΧΑΗΛ Ο ΤΟΥ ΓΚΟΡΑΣ.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΜΙΧΑΗΛ ΕΠΙΓΡΑΜΜΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΕΙΝΑΝ

Τῷ χιλιοστῷ εἰν ἔτει ἠδ' ἑπτακοσιοστῷ

τεσσαρακοσταὶ ποτ' ἑογουσιέης

λευγαλέω λιμῷ φύτλης βεβολήατο ἦταρ

αἶ νομόρων μερόπων τῆς Μακεδονιέης.

Πείνη δ' οὐλομένη μορφᾶς μεταθεῖσα βροτείας

Ψυχὰς εἰν αἰδῆ, φεῦ, προΐαψ' ἀτυχῶς. (1)

ΕΥΤΕΡΟΝ ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΕΙΣ ΤΟ ΑΥΤΟ.

Οὐλομένη ποτὲ ὡς ἔσεται πεῖν' αἰε ὦτα

ὄσσειν ἠδ' ὁ τάλαιν ἦς ἴδον ἀντολέην. (1)

ΑΝΤΙΣΤΡΕΦΟΝ.

Ἀντολέην ἴδον ἦς ὁ τάλαιν ἠδ' ὄσσειν· ὦτα

αἰε πεῖν' ἔσεται ὡς ποτὲ οὐλομένη. (1)

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ.

ΓΙΓΑΝΤΕΣ.

Ἐν γένει οἱ Κρήτες πιστεύουσιν, ὅσα καὶ οἱ σημερινοὶ τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος κάτοικοι διὰ τὰς ἑαυτῶν πατρίδας, ὅτι οἱ πρῶτοι κάτοικοι τῆς Κρήτης ἦσαν τερατώδεις τὸ ἀνάστημα καὶ τὴν ῥώμην καὶ ἀναλόγους ἀποδίδουσι αὐτοῖς πράξεις, ὡς θέλει δειχθῆ κατωτέρω. Οὐδόλως δὲ συγγέουσι τούτους πρὸς τοὺς Ἑλλήνους, καὶ τοὶ ἀποδίδουσι καὶ εἰς τούτους ῥώμην μεγάλην, ὡς φαίνεται ἐκ τῆς συνηθεστάτης παροιμίας «δουλεύγει ἅν Ἑλληνας», ἣτις ὁμῶς ἐννοητέα καὶ ἐπὶ τῆς ἀδαμάστου φιλοπονίας. Τοὺς πρῶτους καλοῦσι Σαρανταπήχους, τοὺς δὲ δευτέρους Ἑλλήνους καὶ θεωροῦσι τὴν ἐποχὴν των

ὡς πρώτην ἱστορικὴν ἐποχὴν (1), λέγοντες « αὐτὸ εἶν' ἀπὸ τὸν καιρὸ τῶν Ἑλλήνων », ὅταν ὁμιλῶσι περὶ ἀγάλματος ἢ ἄλλης τινὸς ἀρχαιότητος ἢ περὶ τῶν ἐρείπιων ἀρχαίας πόλεως, οἷα τὰ τῆς Κνωσοῦ καὶ τῆς Ηραΐσου (2) ἅπερ καλοῦσιν Ἑλληνικά. Εἰς τοὺς πρώτους ἔτι ἀποδίδουσιν ἔργα τερατώδη καὶ ἄξεστα, ὡς τὴν ἐκσφενδόνησιν εἰς μεγάλας ἀποστάσεις βράχων καὶ βουνῶν ἀθυρμάτων δίκην, εἰς δὲ τοὺς δευτέρους σοφίαν καὶ παιδάλειον δεξιότητα περὶ τὰς τέχνας καὶ ἰδίως περὶ τὴν ἀρχιτεκτονικὴν (3), λέγοντες « αὐτὸ εἶνε κτίρι ἀέττητο ἄν ἑλληνικό ».

Τὴν καθαρωτέραν περὶ Σαρανταπήχων παράδοσιν σώζουσιν οἱ παρὰ τὰς ἀνατολικὰς ὑπωρείας τῆς Ἰδῆς οἰκοῦντες. Οὗτοι λέγουσιν ὅτι πρῶτοι κάτοικοι τῆς Ἰδῆς καὶ τῶν προπόδων αὐτῆς ἦσαν οἱ Σαραντάπηχοι καὶ ὅτι κατόπιν, κατακλυσμοῦ γενομένου, ἐζήτησαν οὗτοι τὴν ἀπὸ τοῦ πνιγμοῦ σωτηρίαν αὐτῶν εἰς τὴν κορυφὴν τῆς Ἰδῆς. Καὶ ἀπῆλλαξε μὲν αὐτοὺς τοῦ πνιγμοῦ τοῦ ὄρους καὶ τοῦ ἀναστήματος αὐτῶν τὸ ὕψος, ἀλλ' ἐπειδὴ ἔμενον ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ὄρθιοι καὶ κεκαλυμμένοι μέχρι τραχήλου ὑπὸ τοῦ ὕδατος ἐσχηματίσθησαν ὑπὸ τὰ πλατέα τῶν ποδῶν των πέλματα σκώληκες λίαν ὄχληροί.

(1) Τέσσαρες ἐποχὰς κυρίως ἔχουσι: τὴν τῶν Ἑλλήνων, τὴν τῶν Ἀράπειδων, τὴν τῶν Φράγκων καὶ τὴν τῶν Τούρκων, ἐὰν ἐξαιρέσωμεν τὴν τῶν Σαρανταπήχων. Σημειωτέον δὲ ὅτι τὸ ὄνομα Σαρακηνός δὲν εἶνε ἤδη γνωστὸν ἐν Κρήτῃ, εἰμὴ ὡς ὄνομα κακοποιῶ τινος καὶ μαύρου φαντάσματος ἢ ὡς σκυπτικὴν ἐπιθετικὴν τῶν ὑψιπέδων καὶ ἀμα δυσειδῶν ἀνθρώπων καὶ ταῦτα ἐν μόνῃ τῇ ἐπαρχίᾳ Ἀρκαδίας ἠκούσαμεν.

(2) Τὰ ἐρείπια τῆς Ηραΐσου, τῆς πόλεως τῶν Ἰετσοκρητῶν, φαίνονται ἐπὶ τινος ὠσειδοῦς ὑψώματος ἐν τῇ κέντρῳ τῆς Σιτειᾶς καὶ ἐγγύτατα τῆς τουρκικῆς κώμης Βαβελων. Οἱ Σιτειῶται ὀνομάζουσι τὸ μέρος Ηρασοῦς καὶ εἰς τὸν ζητοῦντα πληροφορίας λέγουσιν ὅτι « ἦτανε μὴν φορὰ μεγάλη ἑλληνικὴ χεῖρα ».

(3) Τοὺς ἐντὸς ἐρείπιων κειμένους ἀγροὺς καλοῦσιν « ἑλληνικὰ χωράφια »· ἐπειδὴ δὲ ταῦτα εἰσὶν εὐφορώτερα τῶν ἄλλων, — ἔνεκα βεβαίως τῶν λιπαρῶν ὑλῶν, ἃς ἀφήκων ἐν αὐτοῖς αἱ καταστραφεῖσαι πόλεις, — πιστεύουσιν ὅτι αἱ ἑλληνικοὶ τὰ ἔκαιον διὰ πελωρίου συγκεντρωτικῶν τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων φακοῦ — μὲ τὰ ἑλληνικά, ὡς λέγουσι.

Ἐνταῦθα πρέπει νὰ σημειωθῇ καὶ τὸ ἑξῆς: Αἱ γυναῖκες τῆς κώμης Ἀνωγλιῶν, κειμένης ἐπὶ τῆς Ἰδῆς, καὶ αἱ τοῦ Λασιθίου, ἐπαρχίας ὡσαύτως ὑραίνης, φοροῦσιν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐσθῆτας ἐρυθράς, τὰς ὁποίας καλοῦσιν « ἑλληνικὰ φυστάνια ». Ἦν δὲ μεταξὺ τοῦ χρώματος τούτου καὶ τῶν ἐσθῆτων τῶν ἀρχαίων ἑλληνίδων σχέσις; Ἦν ἀπαντήσωσιν οἱ περὶ τὴν ἀρχαιολογίαν εἰδικοί. Ἦμεῖς φρονούντες ὅτι αἱ ἐπὶ τῶν ὄρεων οἰκοῦντες ἑλληνες διέσωσαν τὰ ἀρχαῖα ἔθιμα πιστότερα ἢ οἱ ἀνὰ τὰς πεδιάδας διεσπαρμένοι, δὲν θεωροῦμεν ἀσήμαντον τὴν ὀνομασίαν ταύτην.

Κύπτοντες δὲ πρὸς σύλληψιν τῶν ζωῶν ἔχονον τὴν ἰσοροπλίαν αὐτῶν καὶ καταπίπτοντες ἐπνίγοντο, διότι, κατὰ τινὰς, τὸ βάρος των τοὺς ἠμπόδιζε νὰ ἀνεγερθῶσιν ἢ διότι, κατ' ἄλλους, ἐθραύετο ἡ σπονδυλικὴ αὐτῶν στήλη καὶ ἀπέθνησκον ἐκ τούτου.

Δὲν φαίνεται πρὸς ταῦτα ἄσχετος ἡ εἰδήσις τοῦ Διοδώρου, ὅτι ἡ Κνωσσὸς καὶ τὰ παρ' αὐτὴν — ἔκειτο δ' ὡς γνωστὸν, ἡ Κνωσσὸς ἐγγὺς τῆς Ἰδῆς — κατωκοῦντο τῷ πάλαι ὑπὸ Τιτάνων καὶ Γιγάντων (1).

Ἐνα τῶν Σαρανταπήχων, ἀλλὰ τὸν ἰσχυρότατον, θεωροῦσιν καὶ τὸν Διγενῆ οἱ Μεσαρήται. Καὶ δεικνύουσι πελωρίους βράχους, οὓς ἔρριπτε πρὸς διασκέδασιν ἐν εἰδει ἀστραγάλων, καὶ παρὰ τὴν κώμην Καμάραις καὶ τὴν σέλιαν του, ἣτοι βουνόν τινα διεσχιζόμενον τὴν κορυφὴν ὑπὸ ἀυλακώδους κοιλώματος, ὅπερ, ὡς λέγουσιν, ἐσχηματίσθη ἐκ τοῦ βάρους τοῦ Διγενοῦς, καθισθέντος ἐπὶ τοῦ βουνοῦ ὡς ἐπὶ ἵππου. Ἐπὶ τοῦ πρανοῦς τοῦ αὐτοῦ βουνοῦ δεικνύουσι καὶ τὴν πατιάν του, ἣτοι λωρίδα γῆς, ἔχουσαν τὸ σχῆμα γιγαντιαίου πέλματος, ἐπιλέγοντες ὅτι ὅτε ὁ γίγας οὗτος ἐδίψη ἐστήριζεν ἐκεῖ τὸν ἕνα τῶν ποδῶν του καὶ τὸν ἄλλον εἰς τὰ ἀπέναντι ὄρη καὶ κύπτων ἔπινεν ἐκ τοῦ ὑπὸ τὰ σκέλη του ρέοντος Ληθέως ποταμοῦ, ὅστις ἀποφραττόμενος ὑπὸ τῆς πύγωνος του ἐπλημμύρει τὴν πεδιάδα τῆς Μεσσαρᾶς. Ἀποθανὼν δ' ἐτάφη ὁ Διγενῆς ἐπὶ ἐπιπέδου τινος ὑψώματος παρὰ τὴν κώμην Γέργερην· ἐπειδὴ δὲ τὸ σῶμά του ἦτο μακρότερον τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὑψώματος ἐτάφη εἰς ἑπτὰ τεμάχια καὶ οὕτω διηκολύθη ἡ ταφή.

Εἰς τὴν ἐπαρχίαν Ἀρκαδίαν ἢ Ριζόκαστρον εἰς μόνον ἀνώνυμος Σαραντάπηχος ἀναφέρεται, ὅστις ῥίπτων ἐκ τῆς ἀπέναντι τῆς Βιάννου φάραγγος μέγαν τινὰ λίθον ὡς δίσκον ἔσκασεν, ὅτε μετὰ τινὰς ἐπιτυχεῖς βολὰς εἶδεν ὅτι ὁ δίσκος του δὲν ἔφθασεν εἰς τὸ ὠρισμένον σημεῖον. Ὁ δίσκος, φέρων τὸ ὄνομα ἀπαλέτι (= ἀστράγαλος, ἀμάδα) δεικνύεται σήμερον εἰς τὰ μέσα τῆς κατωφερείας τοῦ βουνοῦ Γυψᾶ (2). Ὡς τάφος τοῦ φιλοτίμου τούτου Σαρανταπήχου δεικνύεται

(1) Διοδ. Βιβλ. Α', 66.

(2) Ὁμοίον τινα μῦθον ἠκούσαμεν καὶ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Λασιθίου. Ἐχει σχέσιν τινὰ πρὸς αὐτὸ καὶ ἡ ἀκόλουθος δοξασία τῶν κατοίκων τῆς νήσου Ἰμβρου. Ἐν τῇ συναγωγῇ « Ροξάδος » τῆς νήσου ταύτης φαίνονται κυκλώπειά τινα ἐρείπια, ἀνήκοντα κατὰ τὰς δημόσιαις παραδόσεις εἰς τὴν ἀρχαίαν πόλιν Ἰμβρον. Ἡ πόλις αὕτη, κατὰ τὰς αὐτὰς παραδόσεις, ἐκτίσθη ὑπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων κατοίκων τῆς νήσου, οἵτινες εἶχον τῶν

ἐπιμηκές τι γήϊνον ὕψωμα ἔξ μιλια μακράν τοῦ Δίκτου (Μύρτου) ποταμοῦ, ὅπερ λέγεται ὑπὸ τῶν περιοίκων «μνημα τοῦ Σαραντάπηχου», ὡς καὶ ὁ κ. Pashley μαρτυρεῖ.

Εἰς Σιτεῖαν ὡσαύτως λέγουσιν ὅτι ἐτάφη ἄλλος Σαραντάπηχος, εἰς μικρὰν ἀπὸ τοῦ λιμένος ἀπόστασιν, ἔξ οὗ καὶ τὸ μέρος καλεῖται Σαραντάπηχος. Πλὴν τοῦ Σαραντάπηχου ὁμῶς ἀναφαίνεται εἰς Σιτεῖαν καὶ ὁ Διγενής, περὶ οὗ λέγουσιν ὅτι διήλθε δι' ἄλματος τοῦ ἵππου τοῦ ἀπὸ τοῦ ἐνὸς εἰς τὸ ἄλλο χεῖλος τῆς παρὰ τὴν κώμην Γουρλωτὴν φάραγγος, ὅπου δεικνύουσιν ἐπὶ λείου τινὸς βράχου τὴν πετάλιὰ τὰ λόγου του, ἥτοι κοίλωμά τι ἔχον σχῆμα ἵππειου πετάλου.

Ὁμοίος τις τύπος φαίνεται παρὰ τὴν κώμην Χόνδρον τῆς ἐπαρχίας Ἀρκαδίας, πρὸ τῆς βάσειος φοβεροῦ τινος κρημνοῦ. Περὶ τοῦτου δὲ λέγουσιν οἱ περιοικοὶ, ὅτι, διωκόμενος κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821 εὐσεβῆς τις μοναχὸς (πατέρας) ὑπὸ τούρκων καὶ περιορισθεὶς εἰς τὸ ἄκρον τοῦ κρημνοῦ, ἐπήδησεν ἔφιππος κάτω τοῦ κρημνοῦ καὶ κατὰ θαῦμα οὐδὲν ἔπαθεν. Ὡς σιμεῖται δὲ τοῦ θαύματος ἔμεινεν ἐπὶ τοῦ βράχου ὁ τύπος τοῦ πετάλου καὶ τὸ μέρος ἔκτοτε φέρει τὸ ὄνομα « τοῦ Πατέρα τὸ πῆδημα ».

Εἰς τὸ τμήμα Χανίων εἶνε γνωστὸς μόνον ὁ Διγενής· ἐνταῦθα δὲ θεωρεῖται οὗτος γίγας μαχητῆς, οὐδέποτε ἠττηθεὶς καὶ ἐπὶ τέλους ταφεὶς εἰς τὴν ὄχυράν Θέσιν, εἰς ἣν ὤφειλε τὸ πλεῖστον τοὺς θριάμβους του, ὡς δεικνύει ἡ σωζομένη εἰς τὸ στόμα τοῦ λαοῦ παροιμία:

Βουθεῖ σ' ὁ τύπος, Διγενῆ, καὶ βγαίνεις κερδαιμένος.

Ἡ Θέσις δ' αὕτη, ὀνομαζομένη « τοῦ Διγενῆ τὸ μνημα » καὶ « Καρατίδι », εὐρίσκεται ὑπεράνω τῆς κώμης Νεροκούρου καὶ εἶνε τριάντι ὄχυρά, ὡς δύναται τις νὰ ἐξαγάγῃ ἐκ τῶν μαχῶν αἰτινες καθ' ἑκάστην ἐπανάστασιν συνάπτονται ἐν αὐτῇ, διαμφισβητούντων ἀλλήλοις αὐτὴν τῶν ἐπαναστατῶν καὶ τῶν τούρκων.

Λέγουσι δὲ περὶ τοῦ Διγενῆ ὅτι ἔζησε βίον δύο γενεῶν, ἔξ οὗ καὶ ἔλαβε τὴν ὀνομασίαν.

Ὁμοία κάπως πρὸς τὰ περὶ τοῦ Ἰρακλέους μυθολογούμενῃ εἰσι μακρὰς τὰς χεῖρας, ὡστε ἐπὶ τῆς Ἰμβρου Ἰατάμενοι ἐλάμβανον τὰς μεγάλας ἐκείνας τετραγώνους πέτρας ἐκ τῆς ἀπέναντι νήσου Σαμοθράκης καὶ τὰς ἐπέθετον ἐπ' ἀλλήλων ἀνεμμοχονίας.

τὰ ἀδόμενα ἐν Κρήτῃ περὶ Μπροσφύρη τινὸς, (1) ὅστις κατὰ τι παραμύθιον ἔφαεν ἑφτὰ γουρναῖς ψωμί ὥστε τὰ γένη ἑφτὰ μηνῶν κ' ἐπνιξεν ἕνα τρικέφαλο ὄφι 'ς τὴν κούρνα του. Ἐφτὰ χρόνῳ γένηκε καὶ δὲν ἦτον ἀπομονώρικος ἀντρας ἔακουσμένος 'ς τὴ γῆ τὴν οἰκουμένην ποῦ νὰ μὴν εἶν' ἀλευροκοιμισμένος 'ς τὸ πάλαιμ' ἀπὸ τὰ χέρσα του κ' ὕστερα κατέβηκε κ2' ὁ Χάρος, μὰ

Ἐφτὰ φορὰς τὸν ἔβαλε ὁ νιὸς τὸ Χάρο κάτω
Μὰ ὕστερα παραγλύστρηξε, ποῦρι τῆ μοίρας τοῦ 'τον,
Κι ὁ Χάρος ὁ μαυράραχνος ἐπῆρε τὴ ψυχὴ του (2).

Παρωδία τῆς προῶρου καὶ τεραστίας ταύτης ἀναπτύξεως εἶνε καὶ ὅλα τὰ φαινόμενα τὸ « τρι-ἡμέρων παιδί » τῆς Ἰμβρου, ὅπερ ἐχόρευεν « ἡ γιγάνταινα μάνα του » εἰς τὴν παραλίαν Λιμενάρια ἐπὶ τινος βράχου, ὅστις φέρει ἔτι καὶ νῦν τοὺς τύπους τῶν τεραστίων του ποδῶν. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἀπέθανε μετὰ τριήμερον ζωὴν καὶ ἐτάφη ὑπὸ τὸν πελώριον βράχον, ὅστις κεῖται παρὰ τὸ μοναστήριον τοῦ ἀγίου Κωνσταντίνου.

Οἱ δὲ Δράκοι τῶν παραμυθιῶν εἰσὶν ὄντα τεράστια τὴν βώμην καὶ τὸ σῶμα καὶ ζῶσιν εἰς πύργους ἢ εἰς σπήλαια, ὡς οἱ Κύκλωπες. Εἰσὶ δὲ ἄρρενες καὶ θήλειοι (δράκαιναις)· συνήθως ὁ ἄνθρωπος τοὺς νικᾷ διὰ τοῦ πνεύματος, διὰ διαφόρων δῆλον ὅτι πανουργιῶν, καὶ διαφεύγει τοὺς ἀνθρωποφάγους ὀδόντας των, ὡς εἰς τὸ παραμύθιον τοῦ Φούσκῃ· μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων συμβαίνουσιν ἐπιγαμίαι, ἀλλὰ πάντοτε ὁ Δράκος θεωρεῖ ὡς τὸ κάλλιστον ἔδεσμα τὴν ἀνθρωπίνην σάρκα, ἐκτὸς τῆς σαρκὸς τῆς συζύγου του· ἐνίοτε ἀνδρειωμένος τις νικᾷ εἰς τὴν πάλιν Δράκον καὶ τὸν φονεύει.

Ἡ ἀλώπηξ εἰσαχθεῖσα ὑπὸ τοῦ Αἰσώπου εἰς τοὺς μύθους ὡς προσωποποιήσις τῆς πανουργίας, εἰσῆχθη βαθυμηδὸν καὶ εἰς τὰ παραμύθια, ὅπου συγχρωτιζομένη μετὰ Δράκων, Μοιρῶν καὶ Νηρηίδων δὲν ἐβράδυνε νὰ χάσῃ τὴν αἰσώπειον μορφήν της μετατραπεῖσα εἰς νηρηίδα πανοῦργον μὲν, ἀλλὰ καὶ ἀνθρωποφάγον. Εἰς τὴν κώμην

(1) Οὗτός ἐστιν ὁ Πορφύρις ἢ κατὰ παραφθορὰν Προσφύρις, ὁ μνημονευόμενος ἐν πολλοῖς ᾄσμασι τοῦ ἀκριτικοῦ κόλπου. Ν. Γ. II.

(2) Περὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως ὑπάρχει καὶ παραμύθι καὶ ᾄσμα· δυστυχῶς ὅμως δὲν ἠδυνήθημεν νὰ εὕρωμεν τὸ ᾄσμα καὶ δημοσιεύομεν μόνον τοὺς ἀνωτέρω στίχους, οὓς ἔτυχε νὰ ἐνθυμούμεθα ἔτι.

Βιάννον ύπάρχει σπήλαιον « τ'ς Ἄλουπουῖς ὁ σπήλιος » ὀνομαζόμενον, ἀφ' ὅπου αὕτη βυθίζει εἰς τὸν πλησίον ποταμὸν τὴν μακρὰν κόμην της καὶ λούεται. Ὄθεν πρὸς διάκρισιν τὸ ζῦρον, ἢ ἀλώπηξ, μετωνομάσθη ἔκτοτε ζουρίδα.

Οἱ Ἀράπιδες εἶνε ὡς καὶ οἱ Δράκοι ἀνθρωποφάγοι καὶ τερατώδεις ἀπαντῶνται δὲ συνήθως εἰς τὰ παραμύθια μονάδην εἰς μυστηριώδεις πύργους ἢ εἰς ὑποχθόνια μέγαρα, ἔχοντες παρ' αὐτοὺς κύνας καὶ ἵππους λαλοῦντας, καὶ φρουροῦντες θησαυροὺς ἢ θύρας μυστηριώδεις. Ἐν γένει ὁ Ἀράπης εἰς τὰ παραμύθια εἶνε πρόσωπον σιωπηλὸν καὶ βαθύ καὶ συνηθέστατα παρουσιάζεται κάτοχος θαυμασίων τῆς μαγείας μυστηρίων καὶ κυρίως τοῦ ἀθάνατου γερου, δι' οὗ βαντιζόμενον τὸ πτώμα ἐπανέρχεται εἰς τὴν ζωὴν.

I. Δ. ΚΟΝΔΥΛΑΚΗΣ

Κρής.

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ

ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΑ ΕΝ ΣΥΓΚΡΙΣΕΙ ΠΡΟΣ ΤΑ ΤΩΝ ἈΛΛΩΝ ΛΑΩΝ

ΥΠΟ

N. Γ. ΠΟΛΙΤΟΥ.

Λ'.

Τὸ κούτρολο παιδί.

(ΜΕΣΣΗΝΙΑ)

Ἦτανε μίᾳ φορὰ ἓνας γέρος καὶ μίᾳ γρηῒς κ' εἶχανε ἓνα κούτρολο παιδί· ἄμα μεγάλωσε τὸ παντρέψανε. Καθότανε λοιπὸν αὐτὸ, γαμπρὸς πλιά, κ' ἐκαμάρωνε. Ὄταν ἔσωσαν τὰ καρβέλια τοῦ γάμου ἐζυμώσανε μίᾳ πῆττα καὶ τὴν ἐστείλαν εἰς τὸ φούρνο. Λέει ὁ γέρος 'ς τὸ κούτρολο παιδί νὰ πάῃ νὰ φέρῃ τὴν πῆττα· λέει τὸ κούτρολο παιδί·

— « Ἐγὼ εἶμαι κούτρολο παιδί καὶ καμαρώνω, καὶ τὴ μύτη μου ζαρώνω, κ' ἀπὸ γάμου γάμου τὴ σαρώνω. »

« Ἐλα κόρακα, νὰ μὲ γλυτώσης. » Μὰ ὁ κόρακας, τράβηξε τὸ δρόμο του. Πέρασε κ' ἓνας γάιδαρος· « Ἐλα, γάιδαρε, νὰ μὲ γλυτώσης. » Πάει ὁ γάιδαρος, δίνει μὴ κλωτσὰ τοῦ πιθαροῦ τὸ κάνει χίλια τρίμματα. Ἐγαίνει ὁ λύκος, τρώει τὸ γάιδαρο.

Παραλλαγή Β'. (Ἐλλεῖπει τὸ ἐπεισόδιον τῶν ἰχθύων καὶ τὰ μετὰ ταῦτα). Ἄμα εἶδε ἡ ἄλεπου φαγωμένο τάρνακι της, ἔγαίνει ὄξω καὶ πάει γυρεύοντας ναύρη τὸ λύκο, νὰ τοῦ φτιάσῃ κάμμια δουλειά. Ἐκεῖ τὸν ἀπαντᾷ 'ς τὸ δρόμο· « Γεγάσου, κυρὰ Μαριά!—Καλὸ 'ς τὸν κουμπάρο Νικολό. Δὲν 'πάμε, κουμπάρε, 'ς τοῦ παπᾶ τὰ κατωγάκια 'πῶχει μπόλικο παστὸ νὰ φᾶμε νὰ χορτάσωμε;—Ἄκουῖς ἐκεῖ; » λέει ὁ λύκος. Πᾶνε τὸ λοιπὸν 'ς τοῦ παπᾶ τὰ κατωγάκια, χώνονται ἀπὸ μίᾳ μικρῇ τρουπίτσα, καὶ κατὰχερίζουνε τὸ παστὸ καὶ τὸν πασπαλᾶ τοῦ παπᾶ. Ἐρρήχτη ὁ λύκος 'ς τὸ παστὸ, ἔφαγε, ἔφαγε, ποῦ πρίστη καὶ δὲν 'μποροῦσε νὰ κουνηθῇ· ἡ ἄλεπου ἔτρωγε λίγο πασπαλᾶ, ἔβανε καὶ 'ς τὸ σακκουλάκι της, καὶ ὕστερα ἐχοροπήδα καὶ ἐφώναζε :

Ἐ τοῦ παπᾶ τὰ κατωγάκια,
κωλοβάβδια θελά πέσουν·
Τρώει ὁ λύκος τὸ παστὸ,
κ' ἡ ἄλεπου τὸν πασπαλᾶ.

Ἄκούει ὁ παπᾶς τὰ τραγούδια καὶ τὸ σαματᾶ, ξυπνάει τὴν παπιδιά, ἀρπάζουν ἀπὸ ἓνα συνδραύλιστο ὁ καθέννας καὶ τρέχουν 'ς τὸ κατώι. Καθὼς τοὺς βλέπει ἡ ἄλεπου, δίνει μὴ, χώνεται ἀπὸ τὴν τρουπίτσα, φεύγει. Πάει κ' ὁ λύκος νὰ φύγῃ, ποῦ νὰ χωρέσῃ, καθὼς ἦτανε πρισμένος! Τὸν ἀρχίζουν τὸν καλὸν σου, νὰ καὶ τούτη, νὰ καὶ τὴν ἄλλη, τὸν ἔκαμαν τοῦ ἀλατιοῦ, καὶ ἀπὸ τὰ πολλὰ ξέφυγεν ἀπὸ τὴν πόρτα καταματωμένος καὶ 'σὲ κακὴ κατάστασι.

Ἡ ἄλεπου 'σὰν ἐβγήκε, πάει καὶ πλύνεται εἰς ἓνα νερὸ καὶ ὕστερα κυλιέται εἰς κοκκινόχωμα νὰ φαίνεται 'σὰν αἷματα. Ἀπέκει 'πάει 'ς τὴν καλύβα της, βάνει 'ς ἓνα κακκάθι θερμὸ καὶ βράζει πολὺ, βγάνει τὸ κακκάθι ὄξω ἀπὸ τὴν πόρτα της, βάνει ἀπὸ 'πάνου ἓνα σέπασμα νὰ φαίνεται, μαθὲς, 'σὰν καναπές καὶ πάει καὶ ἔρρισκε τὸ λύκο. « Βρὲ κουμπάρε, τί εἶν' αὐτὰ ποῦ πάθαμε;—Τί ἔπαθες, ποῦ 'μένα μὲ κάμαν τ' ἀλατιοῦ. — Ἀρμὴ 'μένα; δὲ βλέπεις 'σὲ τί χάλι

μ'έκαμαν; Ἄλλα ἴπαμε ὄξω ἀπὸ τὴν καλύβα μου νὰ καθήσουμε ἔς τὴ ἱακάδα.» Ἰᾶνε ἐκεῖ, ἡ ἄλεπού πλῆθ' κοπλιμένα, « ὀρίστε, περάστε ἀπὸ ἴπανου, ἔς τὸν καναπέ.» Ἰᾶει ὁ λύκος νὰ καθήσῃ, βουλιάζει, πέφτει ἔς τὸ θερμὸ, ζεματίζεται, καὶ ψόφησε. Τόνη βλέπει ἡ ἄλεπού· « Καλὰ εἶσαι τώρα; Νὰ ποῦ μοῦ φαγες τάρνακι μου! »

Παραλλαγή Γ'. Τὰ ἀνωτέρω ἐπεισόδια πολλάκις συγχέονται. Ἡ ἄλεπού ὁδηγεῖ τὸν λύκον εἰς τοῦ παπαῦ τὰ κατωγάκια, καὶ κατόπιν εἰς τὴν θάλασσαν ὅπου τὸν πνίγει.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ.

Παραμύθιον κοινότατον ἐν Πελοποννήσῳ. Ἀνήκει δὲ εἰς τὸν κύκλον τῆς παγκοσμίου μεσαιωνικῆς ἐποποιίας τῶν ζῴων, τῆς ἀλώπεκος, περὶ ἧς, ὡς ἐπίσης καὶ περὶ τῶν εἰς τὸν αὐτὸν κύκλον ἀναγομένων ἑλληνικῶν μεσαιωνικῶν ποιημάτων, ἐν ἐκτάσει πραγματευόμεθα ἐν ἀνεκδότῳ ἡμῶν συγγράμματι περὶ δημοδῶν ἑλληνικῶν βιβλίων. (1) Τὸ προκείμενον παραμύθιον οὐδὲν χάσμα πληροῖ τῆς μεσαιωνικῆς ἐποποιίας, ὡς ἡ φυλλάδα τοῦ γαδάρου, παρουσιάζει ὁμῶς παραλλαγὰς τινὰς καὶ λεπτομερείας ἀρκετὰ περιέργους, ἃς ἀμέσως κατωτέρω ἐξετάζομεν.

Τὰ ἐν τῷ παραμυθίῳ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς μέχρι τῆς διὰ δόλου καταβροχθίσεως τοῦ ἀρνίου ὑπὸ τοῦ λύκου δὲν ἀπαντῶσι, καθ' ὅσον εἰξεύρομεν, ἐν τοῖς εὐρωπαϊκοῖς κλάδοις τῆς ἐποποιίας τῆς ἀλώπεκος. Τὴν λέπτυνσιν μόνον τῆς φωνῆς τοῦ λύκου πρὸς ἐξαπάτησιν τοῦ ἀρνίου εὐρίσκομεν ἐν ῥωσικῷ τινὶ παραμυθίῳ. Ἐν τούτῳ μάγισσά τις, τῇ βοηθεῖ ὁμοίως σιδηρουργοῦ, λεπτύνει τὴν γλῶσσαν καὶ τὴν φωνήν της, ὅπως ἀπατήσῃ καὶ ἀρπάσῃ ἐν παιδίον, προσποιουμένη τὴν φωνὴν τῆς μητρὸς του (2) — Ὅμοίως καὶ ἐν παραμυθίῳ τῆς Βουκοβίνης. Ἡ γίδα παραγγέλει εἰς τὰ τρία κατσιακία της νὰ μὴ ἀνοίξωσιν, ἀν δὲν ἀκούσωσι τὴν φωνὴν της. Ἐρχεται ἡ ἄρκτος, ἀλλ' ἕνεκα τῆς χονδρῆς φωνῆς αὐτῆς τὰ κατσιακία δὲν ἀνοίγουσι. Τὴν

(1) Βλέπε καὶ Ἐστίας τ. Δ' 1877 σ. 659 κε.

(2) Ralston, Contes populaires de la Russie. Trad. Benoyre, 1874 σ. 163. Ἡ μάγισσα.

ἐπομένην ἡμέραν ἡ κουμπάρα ἄρκτος τὰ προσκαλεῖ μὲ φωνὴν λεπτοτέραν, ἀνοίγουσι καὶ τρώγει τὰ δύο ἐξ αὐτῶν. Ἡ γίδα ἐκδικεῖται, προσκαλέσασα τὸν ἄρκτον, τὴν σύζυγόν του καὶ τὸν λύκον εἰς συμπόσιον. Ὅρῦττει λάκκον καὶ ἐπ' αὐτοῦ τίθησι ἔδραν κηρίνην, ἐφ' ἧς καθίζει τὸν ἄρκτον. Παρατεθείσης τῆς τραπέζης, ἀνάπτει κρυφίως πῦρ, ἡ κηρίνη ἔδρα τήκεται καὶ ὁ ἄρκτος πίπτει εἰς τὸ πῦρ καὶ καίεται. (1)

Τὸ ἐπεισόδιον ὁμῶς τῆς κλοπῆς τῶν ἰχθύων ἐκ τοῦ ἀμαξίου τῶν ἰχθυοπωλῶν, καὶ τῆς ἐξαπατήσεως καὶ τοῦ ὀλέθρου τοῦ λύκου εἶναι κοινότατον εἰς τὰς πλείστας σχεδὸν παραλλαγὰς τῆς μεσαιωνικῆς ἐποποιίας. Ἐν μιᾷ τῶν γαλλικῶν παραλλαγῶν τῆς ΙΓ' ἑκατονταετηρίδος (Le roman du renard τοῦ Pierre de Saint-Cloud) ἡ πονηρὰ ἀλώπηξ εἶδεν εἰς τὸν δρόμον ἐν ἀμαξίον φορτωμένον χέλυα· προσεποιήθη τὴν νεκρᾶν, ὁ δὲ ἀμαξηλάτης ἀπατηθεὶς ἔρριψεν αὐτὴν εἰς τὸ ἀμαξίον, ὅπουθεν ἐκείνη χορτασθεῖσα παρέλαβε καὶ ὅσα ἄλλα χέλυα ἠδυνήθη καὶ ἐδραπέτευσε, μυκτηρίζουσα τὸν εὐπιστον ἀμαξηλάτην. Μεταβάσα δὲ εἰς τὴν οἰκίαν της ἔκοψε τὰ χέλυα καὶ τὰ ἐτηγάνιζε διὰ νὰ συμφάγῃ μετὰ τῆς γυναικὸς καὶ τῶν τέκνων της (Renard, Fuchis κλπ. ἀρσενικοῦ γένους). Ἡ ὄσμη προσεῖλκυσε τὸν εὐήθη λύκον Isengrin, ὅστις προσῆλθε καὶ ἔκρουσε τὴν θύραν· τῷ ἀπεκρίθησαν ὁμοίως ὅτι πρέπει νὰ περιμεῖνῃ μέχρις ὅτου ἀποφάγωσιν οἱ καλόγηροι. Ζητήσας δ' ἐξηγήσεις, μανθάνει ὅτι ἡ ἀλώπηξ μετὰ τῆς οικογενείας αὐτῆς περιεβλήθη τὸ μοναχικὸν σχῆμα, καὶ κατὰ κανόνα νηστεύουσι τρώγοντες ὀψάρια παχύτατα καὶ νοστιμώτατα. Ὁ λύκος ἐξέφρασε τὸν πόνον του νὰ γίνῃ καὶ αὐτὸς καλόγηρος, ὅπως δὲ κείρη αὐτὸν δῆθεν ἡ ἀλώπηξ, ἐπιχέει ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ ὀλόκληρον χύτραν πλήρη ζέοντος ὕδατος καὶ ἐμάδιεν οὕτως ὅλον του τὸ δέρμα· ἀλλ' ἐν τεμάχιον ἐγγέλυος ἀπέζημίωσεν αὐτὸν διὰ τὸ πάθημα. Κατόπιν ἐζήτησε νὰ τὸν ὁδηγήσωσι πρὸς ἐψάρευσιν τὰ ὀψάρια ἐκεῖνα, ἡ δὲ ἀλώπηξ τὸν ἔφερεν εἰς πλησίον τέναγος πεπηγός, ἐνθα οἱ χωρικοὶ εἶχον κάμει μίαν ὀπήν διὰ νὰ ντλώσιν ὕδωρ· παρὰ τὴν ὀπήν ὑπῆρχε κάδος μετὰ σχοινίου, ὃν προσέδεσεν ἡ ἀλώπηξ εἰς τὴν οὐρὰν τοῦ λύκου, λέγουσα ὅτι δι' ἐκείνου ἀλιεύουσιν· οὕτω δ' ὁ λύκος, ἀδυνατῶν νὰ φύγῃ, ἔμεινεν ἐκεῖ μέχρι τῆς πρωίας, ὅποτε κύνες καὶ κυνηγὸς ἐπέπεσαν κατ' αὐτοῦ καὶ μόλις κατάρθωσε νὰ σωθῇ ἀλιματόφυρτος,

(1) Zeitschrift f. deutsche mythologie u. sittenkunde τ. I. σ. 469-471.

ἀποκοπίσῃς τῆς οὐρᾶς αὐτοῦ. — Τοῦτο δὲ τὸ ἐπεισόδιον φαίνεται ὅτι εἶναι ὁ πυρὴν τῆς ἐποποιίας τῆς ἀλώπεκος, ὁ κορμὸς ἐξ οὗ ἀνεφύησαν οἱ πολυπληθεῖς αὐτοῦ κλάδοι. Βλ. Notices et extraits des manuscrits 1799 τ. V σ. 298-299. — Méon, Roman de Renart 1826 στ. 749—916. (κλάδος δεύτερος, κλοπὴ ἰχθύων.) στ. 917-1130 (κλάδος τρίτος. Δι' ἰχθύων ἡ ἀλώπηξ ἀπατᾷ τὸν λύκον, λέγουσα αὐτῷ ὅτι εἶναι ἐδέσματα μοναχῶν καὶ προτείνει αὐτῷ νὰ καταταχθῇ εἰς τὸ τάγμα· ὁ λύκος δέχεται, ὅπως φάγη ἰχθῦς, ἡ δ' ἀλώπηξ προσφέρει αὐτῷ ἓν μόνον τεμάχιον καὶ τὸν κείρει διὰ ζέοντος ὕδατος). — Ἐν τῷ τετάρτῳ κλάδῳ στ. 1131-1266 τοῦ Roman du Renart (Méon) ἡ κατὰ προτροπὴν τῆς ἀλώπεκος ἀλιεῖα τοῦ λύκου Isengrin ἐν τῷ πεπηγότῳ ποταμῷ παγώνει καὶ ἡ οὐρὰ αὐτοῦ καὶ τὴν ἐπαύριον κυνηγοὶ τὸν συλλαμβάνουσιν, ἀντὶ δὲ διὰ τῆς σπάθης νὰποκόψωσι τὴν κεφαλὴν του, ἀποκόπτουσι τὴν οὐρὰν κατὰ λάθος. Οὕτω δὲ διαφεύγει κακῶς ἔχων. — Ἐν τῷ δεκάτῳ κλάδῳ τοῦ Roman du Renart ἡ ἀλώπηξ, προσποιηθεῖσα τὴν νεκρὰν καὶ φαγοῦσα ἑπτὰ ἀρέγκας ἐν τῷ ἀμαξίῳ, παραλαμβάνει μίαν, τὴν προσφέρει εἰς τὸν Primaut, τὸν ἀδελφὸν τοῦ λύκου Isengrin, καὶ πείθει αὐτὸν νὰ μετέλθῃ τὸν αὐτὸν δόλον, ἵνα φάγη ἰχθῦς· ἀλλὰ συλληφθεὶς ὑπὸ τῶν ἀλιέων δέρεται καὶ φεύγει, οὐδεμίαν ἀρέγκαν φαγών. — Τὸ ἐπεισόδιον τῶν ἐκ τῆς ἀμάξης κλαπέντων ἰχθύων ἀπαντᾷ καὶ ἐν τῷ γερμανικῷ Reineke Fuchs (Βιβλ. I, κεφ. 3), ἐνθα ὁμοίως διὰ δόλου ἡ ἀλώπηξ παγώνει τὴν οὐρὰν τῆς λυκαίνης. (αὐτ. IV κεφ. 1.). — Ἐν τῷ λατινικῷ ποιήματι τοῦ 12^{ου} αἰῶνος Reinardus Vulpes (ed. Fr. Mone, 1832) ἀναφέρεται ἐπίσης τὸ ἐπεισόδιον τῆς ἀλιείας τῶν ἰχθύων· ἀφ' οὗ ἐπάγωγσεν ἡ οὐρὰ τοῦ λύκου, ἡ ἀλώπηξ τρέχει εἰς τὸ πλησίον χωρίον, ἀρπάζει τὸν ἀλέκτορα εἶδος ἱερέως (σημειωτέα ἡ ὁμοιότης πρὸς τὸν παπᾶν τοῦ ἐλληνικοῦ παραμυθίου) καὶ ὀδηγεῖ τοὺς διώκοντας αὐτὴν πρὸς τὸ μέρος τοῦ λύκου, ὃν ράβδιζουσιν ἀνηλεῶς, ἀφέντες ἀκαταδίωκτον τὴν ἀλώπεκα· ἡ παπαδιά θέλει νὰ κτυπήσῃ τὸν λύκον εἰς τὴν κεφαλὴν διὰ πελέκεως, ἀλλὰ σφαλῆσα ἀποκόπτει τὴν οὐρὰν του, οὕτω δὲ κακῶς ἔχων ἐκεῖνος σώζεται (1) Ἐν δυοὶ δὲ λατινικοῖς μύθοις τῆς 17^{ης} ἐκα-

(1) Rothe, les romans du Renard 1845 σ. 42-43. — Grimm, Reinhart Fuchs σ. LXXIV — LXXV.

τονταετηρίδος (Ἀλώπηξ, λύκος ἐν φρέατι. Ἀλώπηξ, λύκος καὶ λέων) ἡ ἀλώπηξ ἐπιφέρει συμφορὰς τῷ λύκῳ, πείσασα αὐτὸν νὰλιεύσῃ ἰχθῦς, ὡς αὐτὴ δῆθεν ἐποίησε. (1) — Κατὰ τινὰ ἐσθωνικὸν μῦθον (2) ἡ ἀλώπηξ προσποιεῖται τὴν νεκρὰν, τρώγει ἰχθῦς τοῦ ἀμαξηλάτου, παραλαμβάνει καὶ ἄλλους φεύγουσα, καὶ ἐξαπατᾷ τὴν ἄρκτον λέγουσα ὅτι ἐθήρευσεν αὐτοὺς εἰς τὸ παρακείμενον ἔλος διὰ τῆς οὐρᾶς. Τὸ αὐτὸ ἐπιχειρεῖ καὶ ἡ ἄρκτος, ἀλλ' ἡ οὐρὰ τῆς ἀποκρυσταλλοῦται, ἡ δ' ἀλώπηξ ἐλκύει ἐκ τοῦ παρακειμένου χωρίου κύνας, οἵτινες κακὴν κακῶς διώκουσι τὴν ἄρκτον. — Κατὰ τινὰ πάλιν ἐβραϊκὸν μῦθον, ἡ ἀλώπηξ προσποιεῖται τὴν νεκρὰν, ἀπατᾷ οὕτω τὸν ἀμαξηλάτην καὶ τρώγει τοὺς ἰχθῦς· διὰ τούτων δὲ φέρει τὸν λύκον εἰς τὸ τέναγος, ὅπου τὸν κάμνει πολλὰ νὰ ὑποστῇ ἐκ τοῦ φύχους (3) — Ὅμοίως ἐν Σερβικῷ παραμυθίῳ ἡ ἀλώπηξ ἐξαπλωθεῖσα ὡς νεκρὰ ἐν τῇ ὁδῷ ἀπατᾷ ἓνα ἀμαξηλάτην. (4) Τὸν αὐτὸν μῦθον εὐρίσκομεν καὶ παρὰ τοῖς Λάπωνσι καὶ αὐτοῖς τοῖς Ὀττεντότοις. Ἐν λαπωνικῷ παραμυθίῳ ἡ ἀλώπηξ προσποιεῖται τὴν νεκρὰν, ἐμβάλλεται εἰς ἔλκηθρον πλήρες ἰχθύων, τρώγει πολλοὺς διὰ δόλου, φεύγει, συναντᾷ ἄρκτον, ἣν ἐπίσης ἐξαπατήσασα πείθει νὰλιεύσῃ ἰχθῦς, καὶ φέρει εἰς παγωμένην λίμνην ὅπου παγώνει ἡ οὐρὰ τῆς ἄρκτου. Αὕτη ὁμῶς διαφεύγει, συλλαμβάνει τὴν ἀλώπεκα, ἀλλ' ἐκεῖνη διὰ δόλου τὴν κατακαίει. (5) Ἐν δὲ τῷ ὀττεντικῷ παραμυθίῳ ἀναφέρεται ἀντὶ ἀλώπεκος θῶς, ὃν ἐκλαβόντες νεκρὸν παραλαμβάνουσι ἐν τῷ ἰχθυοφόρῳ ἀμαξίῳ χάριν τῆς καλῆς δορᾶς αὐτοῦ· ὁ θῶς διαφυγών, ἀφοῦ ἐκορέσθη ἰχθύων, πείθει τὴν ὕαιναν νὰ ἐπαναλάβῃ τὸ τέχνασμα, ταύτην ὁμῶς στερουμένην πολυτίμου δορᾶς, ἀντὶ νὰ θέσωσιν ἐν τῷ ἀμαξίῳ δέρουσιν ἀνηλεῶς οἱ ἀμαξηλάται. (6) — Ἐν ἐλληνικῷ παραμυθίῳ τῆς Γῆνου ἡ ἀλώπηξ προσποιηθεῖσα ὁμοίως τὴν νεκρὰν

(1) Παρὰ Grimm, αὐτ. σ. 425.

(2) Ἀριθ. 4 παρὰ Grimm αὐτ. σ. CCLXXXVI — CCXXXVII.

(3) Ἐν ἐβραϊκῇ συλλογῇ μύθων. Rabbi Borachia Hannakdan, Mischlé schun-Hin (διηγήσεις περὶ ἀλοῖπικος) Α' ἐκδ. Mantua 1557 8ον, ἐν ἰουδαϊκογερμανικῇ μεταφράσει 1588 μετὰ λατ. μεταφρ. ὑπὸ Melchior Hanel (Prag, 1661, 8ον) ἀριθ. 99. παρὰ Grimm, Rein. Fuchs σ. CCLXXXIII.

(4) Wuk Karadschidich, Volksmärchen der Serben B. 1854 ἀρ. 50.

(5) Germania 1870 τ. XV. σ. 162. κε.

(6) Bleek, Reynard the Fox in South Africa. Lond. 1864 ἀρ. 8.

ἀπατᾷ ἓνα παπᾶν καὶ τρώγει τοὺς ἐν τῷ δισακκίῳ τοῦ ἄρτους καὶ καὶ τὰ ἀντίδωρα, παροτρύνει δὲ καὶ τὸν λύκον Μουζούρηγν νὰ τὸν μιμηθῆ, ὃν ὁμως συλληφθέντα οὕτως ἐν παγίδι ἐκδέρει ζῶντα εἰς χωρικός. (1) Τοιαῦται διηγήσεις περὶ τῆς ἀλώπεκος ἦσαν πιθανῶς κοιναὶ καὶ ἐν τῇ ἀρχαιότητι ὡς εἰκάζομεν ἐκ τινος περὶ τῆς πανουργίας αὐτῆς μυθεύματος ἀναφερομένου ὑπὸ πατέρων τῆς ἐλληνικῆς ἐκκλησίας. « Ἡ ἀλώπηξ ἐστὶ πολύτροπον ζῶον. Πεινάσασα δὲ καὶ ἀποροῦσα τροφῆς, ἀπέρχεται ἐπὶ τοὺς ἡλιακοὺς τόπους, καταρρίπτουσα αὐτὴν εἰς γῆν καὶ ἀνεχομένη τὴν πνοὴν καὶ ὑποκρίνουσα τεθνηκυῖαν κεῖται ὑπτία τοὺς ὀφθαλμοὺς τε καὶ τοὺς πόδας ἄνω ἔχουσα. Ἐπερχομένων δὲ τῶν πετεινῶν καὶ αὐτὴν κατεσθίειν βουλομένων ἐκείνη ἐτοιμῶς αὐτὰ κρατεῖ. » (2)

Ὁ πνιγμὸς διὰ τῆς ἐξαπατήσεως τῆς ἀλιείας προβάτων ἐν θαλάσῃ ἀπαντᾷ ἐν πολλοῖς ἐλληνικοῖς παραμυθίοις, ὧν ἐν ἐδημοσιεύθῃ ἐν Νεοελληνικοῖς ἀναλέκτοις (τ. Β' σ. 98) καὶ ἐν παραμυθίοις ἄλλων εὐρωπαϊκῶν ἐθνῶν.

Ἡ πρώτη παραλλαγή εἶναι πολὺ περίεργος διὰ τὴν μεσολάβησιν τοῦ κόρακος καὶ τοῦ ὄνου· ὁ λύκος σώζεται καὶ ἐν τοῖς εὐρωπαϊκοῖς κλάδοις τῆς ἐποποιίας, ἀλλὰ κατὰ πολὺ διάφορον τρόπον, ὡς ἀνωτέρω εἶδομεν.

Ἡ δευτέρα παραλλαγή ἐπήγαγεν ἐξ ἀρχαιοτάτου τινὸς μύθου. Ἐν τῇ συλλογῇ τῶν αἰσωπειῶν μύθων εὕρηται δύο παραλλαγὰὶ ἐνός παραπλησίου μύθου, φέροντος τὴν ἐπιγραφὴν « Ἀλώπηξ ἐξογκωθεῖσα τὴν γαστέρα » ὅπου τὸ πάθημα τοῦ λύκου ἀναφέρεται εἰς τὴν ἀλώπεκα· « Ἀλώπηξ λιμώττουσα ἐν πῆρᾳ ἐθεάσατο ἐπὶ τινα καλύβην βοσκοῦ κρέα καὶ ἄρτον ὑπ' αὐτοῦ καταλειφθέντα καὶ εἰσελθοῦσα ἔφαγεν αὐτὰ ἡδέως. Ἐξογκωθείσης δὲ αὐτῆς τῆς γαστρὸς, καὶ διὰ τοῦτο μὴ δυναμένη ἐξελεῖν τῆς καλύβης, ἔστεινε καὶ ἐπωδύρετο. Ἐτέρα δὲ ἀλώπηξ διερχομένη ἤκουσεν αὐτῆς τῶν στεναγμῶν, καὶ προσελθοῦσα ἐπυρθάνετο, δι' ἣν αἰτίαν τοῦτο ποιεῖς; Μαθοῦσα δὲ τὸ γεγονός ἡ ἀλώπηξ ἔφη· « ἀλλὰ μένε τέως ἐνταῦθα, ἕως ἂν τοιαύτη γένη,

ὅποια οὖσα εἰσῆλθες. » (1) Κατὰ τὴν παραλλαγὴν τοῦ μύθου τούτου ἡ ἀλώπηξ « ἐν τινι δρυὸς κοιλώματι ἄρτους καὶ κρέα ὑπὸ τινων ποιμένων καταλειμμένα, ταῦτα εἰσελθοῦσα κατέφαγεν » (2) Ὁ μῦθος ἀπαντᾷ καὶ παρὰ Ὀρατίῳ, ἐνθα μῦς ἀρουραῖος ἐξογκοῦται τὴν γαστέρα, ἱκτίς δὲ τις συμβουλεύει αὐτὸν ὅσα ἡ ἀλώπηξ τὴν ἐτέραν ἀλώπεκα.

Forse per angustam tenuis nitidula rimam
repserat in cumisraia frumenti; pastaque rursus
ire foras pleno tendebat corpora frustra:
Cui mustela procul: « Si vis, ait, effugere istine
maera cavum repetos arotum, quem maera subisti » (3)

Παρὰ Λαφονταίν ἱκτίς εἶναι ἡ εἰσελθοῦσα εἰς ἀποθήκην καὶ παχυνθεῖσα, μῦς δὲ ὁ συμβουλεύσας. (4) Λατινικός τις μῦθος τῆς IB' ἑκατονταετηρίδος ἀναφέρει τὰ αὐτὰ περὶ τοῦ λύκου Isengrin καὶ τῆς ἀλώπεκος Renart. « Dya (?) qui a Rainhardus duxit foeneratorem Isengrinium ad locum multarum carniū, qui cum tenuis per foramen artum intraverat, inflatus exire non potuit; vigiles vero per clamore Rainhardi (excitati?) Isengrinium usque ad evacuationem fustigaverunt et pellem retinuerunt. » (Grimm, R. F. σ. CCIX). Ἐν δὲ τῇ ἀρχαιοτέρᾳ γερμανικῇ παραλλαγῇ τῆς ἐποποιίας, ἡ ἀλώπηξ κλέπτει χοῖρον διὰ δόλου, ὃν ὁμως τρώγει ὁ λύκος, ὡς ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ ἡμετέρου παραμυθίου. Ἡ λιμώττουσα ἀλώπηξ, ἵνα ἐκδικηθῆ, ἀποκρούπτει τὴν πείνάν της, ὑπόσχεται δὲ εἰς τὸν διψῶντα λύκον νὰ τῷ εὕρη καὶ οἶνον· φέρει δὲ αὐτὸν μετὰ τῆς λυκαίνης εἰς τὸ κελλάριον μοναστηρίου, ὅπου ὁμως συλλαμβάνεται τὸ ζεύγος τῶν λύκων καὶ πολλὰ πάσχει. (Grimm αὐτ. σ. CIII). Ἐν τῷ Reineke Fuchs (Βιβλ. I, κεφ. 12) τῇ πανουργίᾳ τῆς ἀλώπεκος συλλαμβάνεται ἐν τῇ ἀποθήκῃ ἱερέως διὰ παγίδος ὁ γάτος ἀντιταύτης. Ἐν τῇ αὐτῇ παραλλαγῇ (Βιβλ. I, κεφ. 17) ἡ ἀλώπηξ διηγεῖται ὅτι ἔφερε ποτε εἰς τὸ κελλάριον ἐνός ἱερέως τὸν λύκον, ὅπου οὗτος ἔφαγε τόσον λαρδίον, ὥστε δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐξέλθῃ διὰ

(1) Ἀριθ. 31 6 Palm. 158 σ. 350 Κορ. Βλ. καὶ Βαβρ. μυθ. 86.

(2) Αὐτ. ἀρ. 31 II. ἀρ. 158 σ. 95 Κορ.

(3) Horat., Ep. I, vii, 29-34.

(4) Lafontaine, Fables. III, 17 (La belette entré dans un grenier.)

(1) Pahn, Gr. u. alban. Märchen αριθ. 86. — Ρίο, Νεοελληνικά παραμύθια. Cop. 1879 σ. 209-211.

(2) [Ἐπιφανίου], Φυσιολόγος 19 ἐν Migno, Patr. Gr. τ. 43 σ. 529, 532. — [Ἐδυσταθίου Ἀντιστοχέως], εἰς ἑξαήμερον ἐν Migno αὐτ. τ. 18 σ. 747.

τῆς στενῆς ὀπῆς, δι' ἧς εἰσῆλθεν· ἐκείνη δ' ἤρπασεν ἐξ αὐτῆς τῆς τραπέζης τοῦ Ιερέως ἐν ἐψητὸν καπώνιον καὶ τοὺς διώκοντας αὐτὴν ἔφερε πρὸς τὸ μέρος ὅπου εὐρίσκατο ὁ λύκος, ὃν ἀνηλεῶς δείραντες ἔρριψαν ἠμιθανῆ εἰς τινα τάφρον βορβορώδη. — Ὅμοιον παραμῦθιον περὶ λύκου οὕτως ἀπατηθέντος ὑπὸ τῆς ἀλώπεκος ἐσώζετο ἐν Hesse (Grimm σ. CCIX). Τὸ ἐπεισόδιον τοῦτο εὔρηται καὶ ἐν τῇ γαλλικῇ παραλλαγῇ. (1) Ἐν τῷ δεκάτῳ κλάδῳ τῆς γαλλικῆς ἐποποιίας ὁ Renart προτείνει τῷ λύκῳ Primaut νὰ τὸν ὀδηγήσῃ νὰ φάγῃ τὰ χοιρομήρια ἐνὸς χωρικοῦ. Διὰ τῆς ὀπῆς μόλις χωροῦσιν· ἡ ἀλώπηξ ἐξέρχεται πρώτη, ἀλλ' ὁ λύκος, πολὺ φαγὼν λαρδίον, δὲν δύναται νὰ ἐξέλθῃ. Καταφθίσας δὲ ὁ χωρικός, τὸν δέρει καὶ μόλις διαφεύγει διὰ τῆς ἀνοιχθείσης θύρας. Ἐν τῷ αὐτῷ κλάδῳ ἡ ἀλώπηξ προτείνει νὰ κλέψῃ τὰς χῆνας ἐνὸς Ιερέως· ἀλλ' αὐταὶ φυλάσσονται ἐπιμελῶς, οἱ δὲ κύνες ἐπιπίπτουσι κατὰ τοῦ λύκου. — Καὶ ἐσθωνικὸν παραμῦθιον ἔχει τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν. Ὁ λύκος καὶ ἡ ἀλώπηξ παρίστανται λάθρα ἐν γαμηλίῳ συμποσίῳ· ὁ λύκος κατὰ προτροπὴν τῆς ἀλώπεκος ψάλλει, οἱ συνδαιτυμόνες ἐννοοῦσι τὴν παρουσίαν του, τὸν καταδιώκουσιν, ἀλλὰ διαφεύγει πολλὰ παθῶν· ἡ ἀλώπηξ χρεὶ τὴν κεφαλὴν της μὲ ἀνθόγαλα καὶ προσποιεῖται εἰς τὸν λύκον ὅτι πολλὰ καὶ αὐτὴ ὑπέφερε. (2) — Παραπλήσιον εἶπε καὶ ὀττεντοτικὸν τι παραμῦθιον. Ἡ ἀλώπηξ τρώγει ὅλον τὸ ὀξύγγιον ἀνθρώπου, ὃν ὑπηρετεῖ, καὶ ἀλείφει τὴν οὐρὰν τῆς υαίνης ὑπηρετούσης ἐπίσης ἐκεῖ ὥστε ὁ κύριος ὑπολαβὼν ὡς ἐνοχὸν ταύτην τὴν δέρει ἀπηνῶς. (3)

Ὁ ἀποπνιγμὸς τοῦ λύκου ἐντὸς τοῦ θερμοῦ ἔχει ὁμοιότητά τινα μὲ τὴν ἐν πολλαῖς εὐρωπαϊκαῖς παραλλαγαῖς κουράν αὐτοῦ διὰ ζέοντος ὕδατος, περὶ ἧς ἀνωτέρω, μάλιστα δὲ μὲ τὴν τιμωρίαν τῆς ἀρκτου, ἐν τῷ παραμυθίῳ τῆς Βουκοβίνας, οὐ ἐν ἀρχῇ ἐμνήσθημεν.

(1) Mson, Le roman du Renart στ. 4318-4555.

(2) Ἀριθ. 2 παρὰ Grimm σ. CCLXXXV.

(3) Block, ἐνθ. ἀν. ἀρ. 9.
σταθίου Ἄν.

ΑΘΗΝΑΪΚΑ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ

ΣΥΛΛΟΓΗ ΓΥΝΑΙΚΕΣ Κ. ΜΑΡΙΑΝΝΗΣ Γ. ΚΑΜΠΟΥΡΟΓΛΟΥ.

Ε'.

Ὁ Ζαχαροπλασμένος.

Ἦτον μιὰ φορὰ ἓνας βασιλέας καὶ μιὰ βασίλισσα καὶ εἶχαν μιὰ δεκατέρα πολὺ ὠραία· ἀλλὰ δὲν ἤθελε νὰ πανδρευθῆ, μόνον ἤθελε νὰ φτιάξῃ ἓναν ἄνδρα μὲ τὰ χέρια της ἀπὸ ζάχαρη. Τὸ λοιπὸν ἀγόρασε ζάχαρη καὶ κάθησε μόνη της τὴν κοπάνισε καὶ τὴν κοσκίνισε, δὲν ἤθελε νὰ πιάσῃ ἄλλος κἀνένας τίποτε· τὴν ζύμωσε καλὰ καλὰ καὶ ἔφτιασε ἓναν ἄνδρα πολὺ ὠραῖο, ὅπως τὸν ἤθελε, ἐκλείσθηκε λοιπὸν μέσα ἔς τὴν κάμαρά της καὶ ἄρχισε νὰ παρακαλῆ τὸ θεὸ, νὰ ἀνάφτῃ κερὶ γὰ νὰ τοῦ δώσῃ ὀμιλίαν νὰ τὸν ζωντανεψῇ, νὰ τὸν κἀνῇ ἄνθρωπο· σαράντα ἡμερόνυχτα παρακαλοῦσε τὸ θεὸ καὶ ὕστερα ἀπὸ τῆς σαράντα ἡμέραις ἄρχισε νὰ παίρνῃ χρῶμα ἀνθρώπου καὶ ὠμίλησεν· ἔτρεξε ἀμέσως ἡ κόρη εἰς τοὺς γονεῖς της καὶ εἶπε ὅτι ἐζωντάνεψεν ὁ Ζαχαροπλασμένος καὶ νὰ προσκαλέσωμε διὰ νὰ γίνουν οἱ γάμοι. Ἀμέσως λοιπὸν ἀκούστηκε ἔς ὅλον τὸν κόσμον ὅτι ὁ Ζαχαροπλασμένος ἐμίλησε καὶ ὅτι θὰ γίνουν οἱ γάμοι· ἔτρεχε λοιπὸν ὅλος ὁ κόσμος διὰ νὰ τὸν ἰδοῦνε, γιὰτὶ ἦτανε πολὺ ὠραῖος καὶ γλυκὸς ἄνθρωπος· ὄργανα, τούμπανα λοιπὸν, χαρὰς μεγάλαις, ἔγειναν οἱ γάμοι καὶ ζούσανε πολὺ εὐτυχισμένα.

Σὲ ὅλα τὰ βασίλεια μαθεύτηκε ὅτι ἓνας Ζαχαροπλασμένος ἔγεινε ἄνθρωπος καὶ ζωντάνεψε καὶ ὅτι ἐπῆρε τὴν τὰδε βασιλοπούλα γυναῖκα. Μία ἄλλη βασιλοπούλα τὰ ἔμαθε ὅλα αὐτὰ καὶ τὸν ἀγάπησε χωρὶς νὰ τὸν ἰδῆ καὶ ἔπεσε νὰ πεθάνῃ, ἔλεγε ἡ θὰ τὸν πάρῃ ἄνδρα ἡ θὰ πεθάνῃ· τῆς λέγανε οἱ γονεῖς της, πῶς θὰ τὸν πάρῃς, ἀφοῦ εἶναι παντρεμένος; ἐκείνη δὲν ἄκουε τίποτα, μόν' ἐκλείσθηκε ἔς τὴν κάμαρά της χωρὶς νὰ τρώῃ, χωρὶς νὰ πίνῃ, χωρὶς νὰ κοιμᾶται, καλὰ καὶ σώνει νὰ τὸν πάρῃ ἄνδρα. Οἱ γυατροὶ λοιπὸν τὴν ἀποφασίσανε, φαντάσου τί λύπη εἶχαν οἱ γονεῖς, γιὰτὶ ἦσανε γέροι καὶ δὲν εἶχανε ἄλλο παιδί.

ὁ βασιλέας ἀπεφάσισε νὰ κάμῃ συμβούλιο, ἐφώναξε λοιπὸν ὅλους τοὺς μεγάλους τοῦ βασιλείου του νὰ ἰδῆ τί νὰ κάμῃ, γιατί ἀπὸ τοὺς γιατροὺς δὲν εἶχε ἐλπίδα πλέον· ἕνας ἀπὸ τοὺς συμβούλους τοῦ βασιλέα τοῦ εἶπε νὰ πάρῃ ἕνα καράβι νὰ ταξειδέψῃ, νὰ πάρῃ δῶρα μεγάλα νὰ τὰ πάγῃ ἔς τοῦ Ζαχαροπλασμένου καὶ νὰ τοῦ κάμῃ τραπέζι μέσα ἔς τὸ καράβι καὶ ἐν ᾧ τρῶνε νὰ σηκώσῃ τὴν ἄγκυρα καὶ νὰ τὸν πάρῃ νὰ φύγῃ. Παραδεχθῆκανε λοιπὸν τὴν γνώμην του ὅλοι· δὲν χάνουνε καιρὸ, τὴν ἄλλην ἡμέραν ἀρματώνουν τὸ καράβι πῆρανε τὰ δῶρα καὶ φύγανε καὶ πᾶνε νὰ εὔρουν τὸν Ζαχαροπλασμένον. Ἐφτασε λοιπὸν ἐκεῖ τὸ καράβι ἄραξε, βγῆκαν οἱ ἀποσταλμένοι μὲ τὰ δῶρα καὶ πῆγαν ἔς τὸ παλάτι, ἐπρόσφεραν τὰ δῶρα εἰς τὸν Ζαχαροπλασμένον καὶ τοὺς προπεκάλεσαν καὶ τοὺς δύο βασιλιάδες νὰ τοὺς κάμουν τραπέζι ἔς τὸ καράβι γιὰ νὰ μὴν τὸ καταλάβουν. Λοιπὸν ὁ γέρος ἀρνήθηκε καὶ εἶπε: « Ἐγὼ εἶμαι γέρος ἄνθρωπος, ἀλλὰ ἄς ἔλθῃ ὁ γαμβρός μου ». Ὁ Ζαχαροπλασμένος ἐπῆγε νὰ ρωτήσῃ τὴν γυναϊκά του ἂν τὸν ἄφινε νὰ πάῃ ἔς τὸ καράβι γιὰ νὰ φάῃ, ἐκείνη δὲν ἤθελε νὰ τὸν ἀφίση, ἐκρεμάσθηκε ἔς τὸ λαιμὸ του καὶ τοῦ ἔλεγε δὲν σ' ἀφίνω. Ἀλλὰ οἱ γονεῖς τῆς τῆς εἶπαν, — « δὲν γίνεται αὐτό, ἐν ᾧ μᾶς ἔφεραν τόσα δῶρα, πρέπει νὰ πάῃ νὰ φάῃ καὶ νὰ γυρίσῃ πίσω », καὶ ἔτσι τὸ ἀπεφάσισαν νὰ πάῃ, ἀλλὰ νὰ μὴν ἀργήσῃ. Ἐπῆγε ἄμα ἐμπῆκε μέσα ἔς τὸ καράβι, καὶ ἐν ᾧ ἔτρωγαν, ἐσηκώθηκεν ἡ ἄγκυρα καὶ ἔφυγε μὲ μεγάλη γρηγοράδα. Ὡς τὸ τραπέζι ἄρχισαν καὶ ἔλεγαν διηγήματα διάφορα καὶ ὁ Ζαχαροπλασμένος τᾶκουε μὲ μεγάλην χαρὰν· λοιπὸν, ὅταν ἐτελείωσε τὸ τραπέζι καὶ ἡ ἱστορῆαις, ἐσηκώθη τοὺς ἀποχαιρέτισε γιὰ νὰ γυρίσῃ ἔς τὸ παλάτι των, ἀλλὰ τοῦ εἶπαν ἐκεῖνοι. — « Ἐἶναι ἀδύνατον νὰ φύγῃς, βασιλέα μου· ὁ δὲν σὲ πᾶμε νὰ σὲ ἰδῆ ὁ βασιλέας μας καὶ ὁ δὲν σὲ φέρουμε ἀμέσως πίσω ». Κεῖνος ἄρχισε νὰ φωνάζῃ, νὰ κλαίῃ, νὰ θέλῃ νὰ πέσῃ ἔς τὴ θάλασσα, ἐκεῖνοι τοῦ εἶπαν, « κάμῃ ὀλίγη ὑπομονὴ νὰ μὴν ἀρρωστήσῃς καὶ αὐριο σὲ φέρνουμε ἀμέσως. » Ἐλὸς ἔφτασε τὸ καράβι καὶ ἄραξε καὶ ἐπῆγαν καὶ εἰδοποίησαν τὸν βασιλέα ὅτι ἔφεραν τὸν Ζαχαροπλασμένο. Σᾶς ἀφίνω νὰ συλλογιστῆτε τὴν χαρὰ τῆς βασιλοπούλας, ὅταν ἔμαθε πῶς τῆς ἔφεραν τὸν Ζαχαροπλασμένο! Κεῖνος ἀπὸ τὴν λύπην του ἀρρώστησε καὶ ἡ βασιλοπούλα τὸν παρηγοροῦσε, — « Γίνου καλὰ καὶ ὁ δὲν σὲ πᾶω μόνη μου ἔς τὴν γυναϊκά σου ». Ἀπὸ δὲ

ἀπὸ κεῖ τὸν πλάνεψε καὶ τὸν ἠσύχασε καὶ ἄρχισε νὰ τοῦ ἀρέσῃ καὶ ὕστερα ἀπὸ λίγον καιρὸν τὴν πῆρε γυναϊκα.

Ἄς ἀφίσωμεν αὐτοὺς τώρα νὰ χαίρωνται καὶ ἄς πᾶμε ἔς τὴν γυναϊκα τοῦ Ζαχαροπλασμένου. Κεῖνη τὸν περίμενε ἡ κακομοῖρα ἔς τὸ παράθυρο πότε νὰ γυρίσῃ, ὅταν ἔξαφνα βλέπει τὸ καράβι καὶ ἀρμένιζε μακριά· τότε ἄρχισε τῆς φωναῖς καὶ τὰ κλάμματα καὶ εἶπε ἔς τοὺς γονεῖς τῆς. — « Ὅσα φύγω νὰ πᾶω νὰ τὸν βρῶ, εἶναι ἀδύνατον νὰ ζήσω χωρὶς αὐτόν ». Οἱ γονεῖς τῆς ἐπάσχισαν νὰ τὴν παρηγορήσουν καὶ τῆς ἔλεγαν. — « Βρὲ καλή μου, κάτσε, ὁ δὲν στείλωμε ἡμεῖς ἀνθρώπους νὰ τὸν βροῦμε », ἀλλὰ ἐκείνη δὲν ἤθελε νὰ ἀκούσῃ κάθενός, ἐπῆρε μερικὰ χρήματα μαζί τῆς, καὶ τρεῖς φορεσιὰς ρούχα χρυσαῖς, τὸ ἕνα ἦτονε ὁ οὐρανὸς μὲ τ' ἄστρα, τὸ ἄλλο ὁ κάμπος μὲ τὰ λέλουδα, καὶ τὸ ἄλλο ἡ θάλασσα μὲ τὰ χρυσὰ ψαράκια· ἐντύθηκε καλογερίστικα, ἐμάζεψε τὰ μαλλιά τῆς ἀπάνω καὶ ἔρρηξε μὲ κουκούλα ἔς τὸ κεφάλι καὶ ἐπῆρε τὸν ντορβά μὲ τὰ χρυσὰ φορέματα, τὸ κομπολόγι τῆς, τὸ μπαστουῖνι τῆς καὶ εἶπε ἔς τοὺς γονεῖς τῆς νὰ μὴ λυπηθοῦνε καὶ αὐτὴ ὕστερα ἀπὸ λίγο καιρὸ ὁ δὲν ἔλθῃ μὲ τὸν Ζαχαροπλασμένον, μονάχα μὲ χάρη τοὺς ζητοῦσε νὰ τῆς δώσουν ἕνα πλοῖο ἔς τὰς διαταγὰς τῆς. Τῆς δῶσανε λοιπὸν τὸ καράβι, ἀγκάλιασε τοὺς γονεῖς τῆς, τοὺς ἐφίλησε, ἔκλαψαν καὶ ἔτσι ἔφυγε. Ἄρχισε λοιπὸν νὰ πηγαίνει ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, ἔβγαине ὄξω καὶ ξέταζε ἀπὸ δῶ ἀπὸ κεῖ γιὰ νὰ μάθῃ γιὰ τὸν ἄνδρα τῆς, ἔξαφνα εἰς ἕνα τόπον βλέπει κόσμον μαζωμένον πολὺ, λέει. — « Τί εἶναι αὐτὸς ὁ κόσμος, τί τρέχει; » — « Ἐδῶ ἔχομε, τῆς λένε, βασιλέα τὸν Ζαχαροπλασμένον, καὶ ὅταν ἐσήμερα πέρασε ἕνας χρόνος ποῦ τὸν ἐπῆρε ἡ βασιλοπούλα μας καὶ πᾶνε ἔς τὴν ἐκκλησίαν νὰ δοξάσουν τὸν Θεὸν ποῦ ζοῦνε πολὺ εὐτυχισμένα ». Λοιπὸν ἐτούτῃ πῆγε καὶ στάθηκε εἰς ἕνα μέρος νὰ τὸν ἰδῆ ποῦ ὁ δὲν περάσῃ ἀπὸ ἐκεῖ μὲ τὴν ἄλλην του γυναϊκα· εὐθὺς δὲν χάνει καιρὸν αὐτῆ, γυρίζει πίσω ἔς τὸ καράβι καὶ παίρνει τὴν μὲν φορεσιὰ μαζί τῆς τὸν οὐρανὸν μὲ τ' ἄστρα καὶ τὴν ἔβαλε ἔς τὸ ταγάρι μέσα καὶ τοὺς διέταξε νὰ ἦναι ἔτοιμοι, ὅποταν τοὺς ἔλθῃ περίστασις νὰ ναχωρήσουν καὶ σηκώθηκε καὶ βγῆκε ὄξω· ἐπῆγε ἔς τὸ παλάτι καὶ παρεκάλεσε νὰ τὴν πάρουν, γιατί δὲν ἔχει μέρος ποῦ νὰ μείνῃ καὶ νὰ τοὺς κάμῃ ὅτι δουλεῖα θέλουν, ἐπειδὴ εἶνε ξένη καὶ δὲν γνωρίζει κανένα εἰς τοῦτον τὸν τόπον, τῆς εἶπαν. — « Μείνε νὰ ἔλθῃ ἡ βασι-

λισσα, δὲν ἔχομεν κάμμια θέση, μπορεῖ νὰ σὲ κρατήσῃ ἐκείνη, ἐμεῖς δὲν μποροῦμεν νὰ σὲ κρατήσωμεν». Ἐν ᾧ τῆς ἔλεγαν αὐτὰ εἶδανε καὶ ἐγύρισαν ὅλοι ἔς τὸ παλάτι, ἐπειδὴ ἐτελείωσε ἡ τελετὴ, τότες ἔσπεκε καὶ κείνη ἑσὲ μὲ γωνίτσα μέσῃ ἔς τὸ παλάτι καὶ τὴν εἶδε ἡ βασίλισσα.

Λοιπὸν ἀφ' οὗ τὴν εἶδε ἡ βασίλισσα τῆς εἶπε τί θέλεις ἐδῶ; — «ἤλθα ἐδῶ, ἐπειδὴ εἶμαι ξένη, καλόγρηνα, νὰ μὲ πάρετε καὶ ὅτι δουλεῖά μου δίνετε νὰ τὴν κάνω.» Λέγει. — «Δὲν ἔχομε θέση, ἀλλὰ ἐπειδὴ εἶσαι ξένη σὲ παίρνω καὶ σοῦ δίνω κάμμια δουλεῖά», τὴν διώρισε λοιπὸν γὰρ νὰ φυλάῃ τῆς χήναις. Ἐπέρασε κάμποσος καιρὸς καὶ μὲ βραδὶά βγάζει καὶ φορεῖ ἕνα φόρεμα, τὸν οὐρανὸ μὲ τ' ἄστρα τὴν εἶδε μὲ δούλα. — «Τί εἶναι αὐτὸ τὸ φόρεμα, δικό σου εἶναι;» — «Μπᾶ, δικό μου». — «Τί θέλεις νὰ σοῦ δώσῃ ἡ βασίλισσα γὰρ νὰ τῆς τὸ δώσῃς;» — «Ἐγὼ δὲν θέλω τίποτε, ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ βασιλέας εἶναι τόσο ὠραῖος νὰ μου τὸν δώσῃ νὰ κοιμηθῶ μὲ βραδὶά καὶ νὰ τῆς τὸ δώσω», τότες ἡ δούλα πάει ἀπάνω ἔς τὴν βασίλισσα καὶ τῆς λέει, — «Ἄχ! βασίλισσα! αὐτὴ ἡ καλόγρηνα ποῦ πήραμε ἔχει ἕνα ὠραῖο φόρεμα τὸν οὐρανὸ μὲ τ' ἄστρα, καὶ ἂν σοῦ τὸ δώσῃ νὰ τὸ φορέσῃς θὰ γίνῃς τόσο ὠραία, καὶ θὰ σ' ἀγαπήσῃ περισσότερο ὁ βασιλέας ἀπ' ὅτι σ' ἀγαπάει τώρα, — «Καὶ τί φόρεμα εἶναι αὐτὸ ποῦ θὰ μὲ κάμῃ τόσο εὐμορφῆ;» — «Μὲ ἄλλο εἶναι ποῦ σοῦ τὸ λέω καὶ ἄλλο νὰ τὸ ἰδῆς· κάνα φορεμα δὲν ἔχεις. ἔτσι σὰν ἐκεῖνο», — «Ἐ! πήγαίνε ἑσὲ τῆς ἂν τὸ πουλήῃ, καὶ πόσο θέλει νὰ τὸ ἀγοράσω;» — «Τῆς τὸ εἶπα, ἀλλὰ δὲν θέλει νὰ τὸ πουλήσῃ, μου λέει θὰ πάω ἔς τὸ μοναστήρι καὶ δὲν τὰ θέλω τὰ χρήματα». — «Ἐ! λοιπὸν τί θέλει νὰ μου τὸ δώσῃ, ἀφοῦ δὲν θέλει χρήματα, τί θὰ τὸ κάμῃ κείνη, ἀφ' οὗ εἶναι καλόγρηνα;» — «Ἐύρεις τί θέλει; μου εἶπε νὰ κοιμηθῇ μὲ βραδὶά μὲ τὸν βασιλέα, ἐπειδὴ εἶναι τόσο ὁμορφος». — «Μπᾶ! πῶς γίνεται αὐτό, θὰ πάω νὰ ἐρωτήσω τὴν νταντά μου νὰ ἰδοῦμε τί θὰ μου εἴπῃ, καὶ ὅτι μου εἴπῃ θὰ κάμω». Ἐπῆγε ἔς τὴν νταντά τῆς καὶ τῆς λέγει: — «Ἔτσι, κ' ἔτσι, εἶναι μὴ καλόγρηνα καὶ ἔχει ἕνα καλὸ φόρεμα, καὶ δὲν θέλει νὰ μου τὸ δώσῃ, τῆς ἔδωσα χρήματα καὶ δὲν τὰ θέλει, παρὰ θέλει τὸν βασιλέα ποῦ εἶναι τόσο ὁμορφος νὰ κοιμηθῇ μὲ βραδὶά». — «Μπᾶ! τί σοῖ καλόγρηνα εἶναι αὐτὴ νὰ θέλῃ τὸν βασιλέα νὰ κοιμηθῇ μὲ βραδὶά. Χαρὰ

ἔς τὴν καλόγρηνα!» Τότε τῆς εἶπε ἡ νταντά τῆς, «Νὰ βάλωμεν μπότι ἔς τὸ κρασί τοῦ βασιλέα καὶ νὰ τὸν βάλωμεν ἔς ἕνα κρεβάτι καὶ ἄμα κοιμηθῇ τότες λέμε ἔς ἐκείνη καὶ πηγαίνει καὶ τὸν ξενυχτᾷ, κάθεται ὅλη τὴν νύκτα μαζί του.» Ἔτσι καὶ ἔγινε μετὰ τὸ τέλος τοῦ φαγιῦ τοῦ τοῦ ῥήξανε μπότι καὶ ἀποκοιμήθηκε ἀμέσως· τότες πρόσταξε καὶ τὸν πῆραν ἡ σκλάβαις καὶ τὸν πῆγαν ἔς τὸ κρεβάτι του, τότες φώναξαν τὴν καλόγρηνα καὶ τῆς εἶπαν, «Πήγαίνε πάνω ἔς τὴν κάμαρα τοῦ βασιλέα». Ἐκείνη ἄμα ἔμεινε μόνη μὲ τὸ Ζαχαροπλασμένο ἄρχισε νὰ τοῦ λέγῃ τὰ παράπονά τῆς, τὸν ἐσήκωνε πάνω τοῦλεγε τοῦλεγε, — «Δὲν θυμᾶσαι ποῦ σὲ ἔκαμα ἄνθρωπο καὶ σοῦ δώσα ζωὴ καὶ τώρα θὰ πεθάνω γὰρ σένα, ποῦ ἦρθα καὶ μπῆκα δούλα μόνον καὶ μόνον γὰρ νὰ σὲ ἰδῶ;» Κεῖνος τίποτε, χαμπάρι δὲν εἶχε, γιὰ τὸ τοῦ εἶχανε δώσει μπότι καὶ δὲν ἐνιωθε τίποτε, σὰν πεθαμένος. Ἐξημέρωσε ὁ θεὸς τὴν ἡμέραν ἐπῆγε κείνη κάτω καὶ ἔδωσε τὸ φόρεμα ἔς τὴν βασίλισσα. Τὴν ἄλλην ἡμέραν ἐφόρεσε τὸ χρυσὸ φόρεμα, τὸν κάμπο μὲ τὰ λελούδια, τὴν εἶδε πάλι ἐκείνη ἡ σκλάβαι ἡ μικρὰ καὶ τῆς εἶπε. — «Μπᾶ, τί φόρεμα εἶναι αὐτό, τοῦτο εἶναι πῶ ὠραῖο ἀπὸ τὸ πρῶτο, τῆς τὸ δίνεις καὶ αὐτὸ τῆς βασίλισσας; τί θὰ τὸ κάμῃς ἐσύ;» — «Μπᾶ, τῆς τὸ δίνω, νὰ μ' ἀφίση πάλιν νὰ κοιμηθῶ μὲ τὸν βασιλέα καὶ τῆς τὸ δίνω». Τότες πῆγε ἔς τὴν βασίλισσα καὶ τῆς λέγει. — «Δὲν ἔχεις ἰδέα, βασίλισσά μου, τί λαμπρὸ φόρεμα ποῦ φορεῖ πάλι κείνη ἡ καλόγρηνα, καὶ τῆς εἶπα νὰ σοῦ τὸ δώσῃ καὶ μου εἶπε, ἄς μ' ἀφίση νὰ κοιμηθῶ πάλιν μὲ τὸν βασιλέα καὶ τῆς τὸ δίνω». Ἡ βασίλισσα ἐγέλασε. — «Ἄς ἔρθῃ πάλιν τὸ βράδυ καὶ τῆς τὸν δίνω». Τότε πάλιν ἔς τὸ τραπέζι, ἔς τὸ τελευταῖο ποτήρι τοῦ ἔρρηξαν μπότι, ἐκοιμήθη πάλιν, τὸν πῆραν ἡ σκλάβαις καὶ τὸν πῆγαν ἔς τὸ κρεβάτι· τότε τῆς εἶπαν καὶ ἐκείνης νὰ πάῃ· τότε αὐτὴ ἔκλαιε περισσότερο καὶ τοῦ ἔλεγε, — «Δὲν σηκώνεσαι ποῦ ἀπὸ ζάχαρη σ' ἔκαμα ἄνθρωπον, καὶ δὲν σηκώνεσαι τώρα νὰ σοῦ ἴπῃ τὰ βᾶσανά μου;» καὶ τοῦλεγε τοῦλεγε πολλὰ, ἐκτυποῦσε τὸ στηθὸς τῆς ἕως τὸ πρῶτο, ἀλλὰ κεῖνος χαμπάρι δὲν εἶχε. Τότες αὐτὴ ἀπέλπισμένη κατέβηκε κάτω ἔς τὴν κάμαρά τῆς καὶ ἔδωσε καὶ τὸ δεύτερο φόρεμά τῆς, δὲν τῆς ἔμεινε ἄλλη ἐλπίδα παρὰ ἡ θάλασσα μὲ τὰ χρυσὰ φάρακια, ὅπου τὰ μάτια τῶν ψαριῶν ἦσαν ὅλο διαμαντόπετρας.

Τὸν βασιλέα τὸν ἀγαποῦσε πολὺ τὸ βεζιρόπουλο καὶ τὴν νύχτα ἐκοιμότανε ἔς αὐταῖς ταῖς κἀμαραῖς ποῦ ἦσαν κοντὰ ἔς τὸν βασιλέα, καὶ ἤκουε ὅλαις τῆς φωναῖς ποῦ γινόντουσαν καὶ τὰ κλάμματα· τὸ πρῶτ' ποῦ σηκώθηκε λέγει ἔς τὸ βασιλέα· — «Βασιλέα μου πολυχρονεμένε μου, κἀτι ἔχω νὰ σοῦ εἰπῶ, ἀλλὰ νὰ βγοῦμε ἔξω σὲ κἀνένα παράμερο μέρος, γιὰτὶ ἐδῶ τ' ἀκοῦνε»· καὶ ἔτσι τὸν πῆρε καὶ πῆγαν ἔξω, κάτω ἔς ἓνα παράμερο μέρος, καὶ τοῦ εἶπε. — «Εἶναι ἐδῶ καὶ δυὸ ἡμέραις ποῦ ἔρχεται μία νέα, γιὰτὶ ἡ φωνὴ τῆς εἶναι πολὺ γλυκιά, καὶ σοῦ λέγει· δὲν ξυπνάς, Ἰαχαροπλασμένε μου, δὲν μ' ἀκοῦς, δὲν μὲ λυπᾶσαι ποῦ ἐγὼ ὑπόφερα τόσα καὶ τόσα γιὰ σένα ὡς ποῦ νὰ σὲ κάμω ἄνθρωπο καὶ τώρα παραδέρνω ἔς τῆς θάλασσας καὶ τῆς ξηραῖς μόνον καὶ μόνον γιὰ νὰ σὲ ἰδῶ, καὶ τώρα ποῦ σὲ ἤυρα δὲν μοῦ μιλάς, δὲν μὲ λυπᾶσαι καὶ ἄλλα πολλὰ σοῦ ἔλεγε καὶ ἔκλαιε, τόσο ἦτανε ἡ φωνὴ τῆς λυπητερὴ ποῦ ἐγὼ ἀπὸ τὴν κἀμαρὰ μου ἔκλαψα». Τότες ὁ βασιλέας περιεργος εἶπε. — «Πῶς ἐγὼ δὲν τ' ἀκούσα; πεθαμένος ἦμουν;» — «Ὅχι βασιλέα μου, μονάχα θὰ σοῦ ρῆγνουν ἔς τὸ κρασί σου μπότι καὶ κοιμᾶσαι βαρῶν καὶ δὲν ἀκοῦς· μὰ ξεῦρεις τί νὰ κάμης; ἔς τὸ τραπέζι νὰ μὴ πίνης τὸ κρασί, νᾶχης ἔς τὸ στῆθος σου ἓνα σφουγγάρι, καὶ νὰ τὸ ρῆξῃς, καὶ νὰ μὴν τὸ πίνης, καὶ ἔς τὸ τέλος τοῦ τραπέζου νὰ κάμης πῶς κοιμήθηκες, νὰ μὴ κουνιέσαι ὅπως διόλου νὰ κάμης πῶς δὲν νιώθεις τίποτε». Τὸν εὐχαρίστησε ὁ βασιλέας καὶ τοῦ εἶπε — «ἔς τὸ ἐξῆς θὰ σ' ἔχω ἀδελφό μου καὶ ὄχι βεζίρι». Τότες ἐφύγανε καὶ πῆγε κἀθένας ἔς τὴν κἀμαρὰ του· ἡ καλόγρηρα ἔβαλε τὸ ἄλλο φόρεμα τὴν θάλασσα μὲ τὰ χρυσὰ ψαράκια· ἐπῆγε πάλιν ἡ σκλάβα καὶ τὴν εἶδε, — «Μπα! τῆς λέγει τί εἶναι πάλιν αὐτὸ τὸ φόρεμα;» — «Ἄ, ἄ, ἄ, τοῦτο εἶνε ποῦ εἶναι ὠραῖο... Δὲν ἔχω ἄλλο, ἂν θέλῃς πάλι ἡ βασίλισσα νὰ μοῦ δώσῃ τὸν βασιλέα νὰ κοιμηθῶ μιὰ φορὰ τῆς τὸ δίνω, καὶ τοῦτο.» Τότες ἡ σκλάβα πῆγε ἔς τὴν βασίλισσα καὶ τῆς εἶπε. — «Ἄ, ἄ, ἄ, δὲν ἔχεις ἰδέα βασίλισσά μου, ἓνα ὠραῖο φόρεμα ποῦ φορεῖ αὐτὴ ἡ καλόγρηρα, τὸ φόρεμα αὐτὸ εἶναι ἡ θάλασσα μὲ τὰ χρυσὰ ψαράκια, καὶ τὰ μάτια τῶν ψαριῶνε ὅλο μὲ δισκάντι.» — «Μπα! ποῦ ἔς τὴν ὀργὴν τὰ ἠῦρε αὐτά;» — «Ἐἶνε τῆς μάννας τῆς, καὶ εἶπε πῶς δὲν ἔχει ἄλλο νὰ δώσῃ πιά· ἀπόψε μὲ τὸν βασιλέα νὰ κοιμηθῇ, καὶ ἔπειτα θὰ σοῦ τὸ δώσῃ καὶ θὰ φύγῃ». Τότες εἶπε ἡ βασίλισσα «Καλὰ, πῆς τῆς νὰ

ἔρθῃ τὸ βράδυ, παλαβὴ θὰ ἦναι, τί καταλαβαίνει ἀφοῦ αὐτὸς κοιμᾶται;» Τότες πῆγε ἔς τὴν καλόγρηρα καὶ τῆς εἶπε νὰ ἐτοιμασθῇ τὸ βράδυ νὰ κοιμηθῇ μὲ τὸν βασιλέα, νὰ μᾶς δώσῃ τὸ φόρεμα καὶ ἄς πάη ἔς τὸ καλό· τότες πάλιν κατὰ τὴ συνήθειά του πῆγε γιὰ νὰ φάγῃ, καὶ τοῦ ἔρρηξαν μπότι ἔς τὸ κρασί, κείνος ἔκαμε πῶς τῶπινε καὶ τὸ ἔρρηγνε ἔς τὸ στῆθος του ποῦ εἶχε τὸ σφουγγάρι, καὶ ὕστερα ἔκαμε ποῦ ἀραθύμησε καὶ ἔπεσε κάτω· τότες εἶπε ἡ βασίλισσα. — «Πάρ' τον τώρα καὶ πῆγανέ τον πάνω ἔς τὴν κἀμαρὰ του καὶ πῆς τῆς καλόγρηρας νὰ πάη νὰ τὸν καμαρώσῃ.» Ὁ βασιλέας τ' ἀκούσε ὅλα αὐτὰ καὶ δὲν εἶπε τίποτε· τὸ λοιπὸν ὕστερα ἀπὸ λίγη ὥρα ἐπῆγε αὐτὴ ἀπάνω, καὶ ἄρχισε πάλιν καὶ τοῦ λέγει πῶς εἶναι ἡ τελευταία βραδιά ποῦ τὸν βλέπει καὶ ὅτι θὰ πάρῃ τὰ μάτια τῆς νὰ φύγῃ καὶ ὅτι οἱ δυστυχισμένοι γονεῖς τῆς περιμένουνε καὶ ὅτι αὐτὴ θὰ πέσῃ ἔς τὴ θάλασσα γιὰτὶ δὲν μπορεῖ νὰ ζήσῃ χωρὶς ἐκείνονε καὶ τόσα ἄλλα πολλὰ τοῦλεγε ὅπου ἄρχισε καὶ αὐτὸς νὰ κλαίῃ, καὶ τινάχθηκε ἀπάνω καὶ τῆς λέγει. — «Ποῖα θὰ ἦσαι ἐσὺ παρὰ ἡ γυναῖκά μου ἡ ἀγαπημένη μου!» Ἀρχισαν εἶπαν τὰ παράπονά τους καὶ μείνανε σύμφωνοι τὴν ἄλλην ἡμέραν νὰ φύγουνε· τοῦ εἶπε ἡ βασιλοπούλα πῶς ἔχει ἓνα πλοῖο ἔς τὴ θάλασσα καὶ ἔχει πανὶ κίτρινο, ἐγὼ θὰ πάω μέσα ἀλλὰ σὺ νὰ κάμης τρόπο νὰ ἔλθῃς νὰ φύγωμε, τότε τοῦ εἶπε ἐκείνη νὰ κάμῃ τὸ κοιμισμένο καὶ θὰ φύγῃ νὰ πάη κάτω ἔς τὴ κἀμαρὰ τῆς. Ἐσηκώθηκε τὸ πρῶτ', ἐπῆγε κάτω ἔς τὴ κἀμαρὰ τῆς, ἐπῆρε τὰ κουρέλια τῆς, ἔδωκε τὴν θάλασσα μὲ τὰ χρυσὰ ψαράκια καὶ σηκώθηκε καὶ ἔφυγε καὶ πῆγε ἔς τὸ πλοῖο μέσα καὶ ἀνοιξὲς τὸ κίτρινο πανὶ καὶ τὸν περιμένε. Ὁ βασιλέας ἐσηκώθηκε τὸ πρῶτ' καὶ φρόντισε καὶ εἶδε τὸν φίλο του, τὸ βεζιρόπουλο, καὶ τοῦ εἶπε ὅτι κείνη ποῦ δερνότατε καὶ ἔκλαιε ἦτον ἡ γυναῖκά μου ποῦ μ' ἔπλασε ἀπὸ ζάχαρη, καὶ παρεκάλεσε τὸν Θεὸ καὶ μ' ἔκαμε ἄνθρωπον καὶ μοῦ ἔδωκε ζωὴ καὶ ὀμιλία, καὶ θὰ κάμω τρόπο τώρα νὰ φύγω καὶ ἂν θέλῃς ἔλα μαζί μου. Κείνος εἶπε. — «Δὲν μπορῶ τώρα νὰ ἔρθω, γιὰτὶ ἔχω τὸν πατέρα μου καὶ τὸν κόβουνε, ἀλλὰ μὲ καιρὸ μπορῶ νὰ ἔρθω νὰ σ' ἀνταμώσω.» Τότες τὸν ἀποχαιρέτισε καὶ τοῦ εἶπε ποῦ εἶνε τὸ βασιλεῖό του καὶ σηκώθηκε καὶ ἔφυγε. Τὸ πρῶτ' πρὶν ξυπνήσῃ ἡ βασίλισσα, ἐπῆγε καὶ ἠῦρε τὴν γυναῖκά του ἔς τὸ πλοῖο ποῦ ἦτανε ἐτοιμο ἔς τὰ πανιά καὶ ἔφυγαν.

Ἄς ἀφίσωμεν τώρα τὴν βασιλοπούλα νὰ κλαίῃ καὶ νὰ τὸν γυρεύῃ παντοῦ, καὶ ἄς ἔλθωμεν ἔς τὸν Ζαχαροπλασμένον μὲ τὴν γυναικὰ του. Τὸ πλοῦτο ἔφθασε ἔς τὸν τόπον τους, βλέπουν τὸ παλάτι κατὰμαυρα ντυμένο, γιατί ἔλειπε ἐνάμισυ χρόνος ἢ βασιλοπούλα, καὶ θαρρούσανε πῶς χάθηκε· σὰς ἀφίνω νὰ καταλάβητε τί χάρα ἔκαμε ὁ ἐρχομός τους ἔς ὅλο τὸ βασίλειο, ἔγεινε πάλι μεγάλη τελετή, σηκώθηκε ὁ γέρο βασιλέας καὶ τοῦ εἶπε. — « Παιδί μου σὺ νὰ διευθύνῃς τὸ βασίλειο, γιατί ἐγὼ ἐγέρασα καὶ θέλω νὰ ἡσυχάσω δὲν μπορῶ πιά ». Καὶ ἔτσι ἐβασίλευσε ὁ Ζαχαροπλασμένος καὶ ἔκατσε ἔς τὸ ὄρονο καὶ διοικοῦσε τὸ βασίλειο μὲ φρόνησι πολλή καὶ δικαιοσύνη, καὶ περᾶσανε ἐκεῖνοι καλά, κ' ἐμεῖς καλλίτερα.

Γ'.

● τρισκατάρατος.

Ἀρχὴ τοῦ παραμυθιοῦ· καλησπέρα τῆς ἀφεντιᾶς σας.

Ἦτανε μιὰ φορὰ κ' ἕναν καιρὸ ἕνας βασιλέας καὶ μιὰ βασίλισσα καὶ εἶχαν τρεῖς δεχατέρας, τόσο ὄμορφαις, ποῦ ἐρχόντουσα ἀπὸ παντοῦ βασιλόπουλα καὶ τῆς γυρεύανε, ἀλλὰ κείναις δὲν θέλανε νὰ παντρευτοῦνε γιὰ νὰ μὴ χωριστοῦνε. Ἐβουλήθηκε λοιπὸν τοῦ Διαβόλου κί ἦρθε νὰ πάρῃ τὴν μεγάλη γυναῖκά του. Ἦν λοιπὸν ἐσυλλογίστηκε ἂν διάβολος, ὅπου ἦτανε, νὰ γίνῃ ἕνα ὠραῖο βασιλόπουλο, καὶ ἀρμάτωσε ἕνα καράβι μὲ διάφορα διαμαντικὰ καὶ ἄλλα πολλὰ δῶρα καὶ παρουσιάσθηκε ἔς τὸ παλάτι, τὰ ἐπρόσφερε ἔς τὸ βασιλεῖα καὶ τοῦ εἶπε: — « Ἐγὼ εἶμαι τὸ τάδε βασιλόπουλο καὶ ἀκουσα νὰ φημιζοῦν ὅλοι τὴ δεχατέρα σου, ἐγὼ θέλω νὰ τὴν ἰδῶ μονάχα καὶ ὄχι νὰ τὴν γυρέψω γιὰ γυναῖκα, γιατί ἦλθαν τόσοι ἄλλοι πρὸ ὄμορφοι καὶ πρὸ πλούσιοι ἀπὸ μένα καὶ δὲν τοὺς πῆρε ». Τότες ὁ βασιλέας διέταξε νὰ ἔρθῃ ἡ δεχατέρα του νὰ τὴν ἰδῇ· αὐτὴ ἀφοῦ ἀκουσε τὴν διαταγὴν τοῦ πατέρα της ἐλυπήθηκε, ἀλλὰ τί νὰ κάμῃ; ἐπῆρε τὴν μητέρα της μαζί καὶ πῆγε ἔς τὸν πατέρα της ποῦ τὴν φώναξε· καθὼς τὴν εἶδε ὁ Διαβόλος ἀμέσως ἐγονάτισε ἔς τὸν βασιλεῖα ἔμπροστά, καὶ τοῦ εἶπε: — « Ἐγὼ δὲν φεύγω πιά ἀπὸ τὸ παλάτι σου, χω-

ρίς τὴν δεχατέρα σου, καὶ ἂν δὲν μὲ θέλῃ γιὰ ἄνδρα της καλλίτερα νὰ μὲ σκοτώσῃς ». Τότες ὁ βασιλέας καὶ ἡ βασίλισσα εἶπαν νὰποφασίσῃ νὰ τὸν πάρῃ ἄνδρα της, γιατί βαρέθηκαν πιά νὰ ἐρχῶνται τὰ βασιλόπουλα καὶ νὰ φεύγουν. Τότες θέλοντας καὶ μὴ θέλοντας ἡ βασιλοπούλα ἀποφάσισε· τέλος ὄργανα, τοῦμπανα, χαρᾶς μεγάλαις, ἔγεινε ὁ γάμος, τὴν πῆρε γυναῖκα κί ἔπεφάσισε νὰ τὴν πᾶῃ ἔς τοὺς γονεῖς του. Δὲν πῆρε ὅμως τὰ προικιά της, μόνο ἴδια πράγματα, καὶ εἶπε. « Θὰ πᾶω ἔς τοὺς γονεῖς μου νὰ τὴν ἰδοῦν καὶ θὰ ἔλθωμεν πάλιν νὰ ἰδῇ τῆς ἀδελφᾶς της, καὶ τότες παίρνομε καὶ τὰ προικιά ». Πῆγαν λοιπὸν ἕως τὸ καράβι, τοὺς ἔκαμαν ἕνα τραπέζι μεγάλο καὶ ἔτσι ἐχωρίσθηκαν μὲ πολλὴ λύπη καὶ κλάμματα.

Πηγαίνανε ἔπηγαίνανε, φτάσανε ἔς μιὰ ἐρημία κ' ἐκεῖ χτύπησε ἔς μιὰ ξέρα τὸ καράβι, καὶ ἀφ' οὗ χτύπησε τὸ καράβι ἔγεινε τρίμηματα καὶ ἔβγῃκαν ἔξω ἔς τὴν ξηρὰ καὶ εὐθὺς καθάλλικέψανε ἔς μουλάρι καὶ πᾶνε, πᾶνε, πᾶνε καὶ ἀκόμη πᾶνε. Ἐκεῖ βλέπει ἡ βασιλοπούλα μιὰ σπηλιὰ μεγάλη μεγάλη, ποῦ εἶχε γιὰ πόρτα μιὰ τρύπα. Λέγει. — « Ποῦ πηγαίνομεν ἀπὸ δῶ; — Νά, ἀφ' οὗ ἔσπασε τὸ καράβι θὰ μπουῦμε μέσα ἔς τὴ σπηλιὰ νὰ κοιμηθοῦμε καὶ τὸ πρῶτὸ νὰ ἰδοῦμε ἂν θὰ περάσῃ κανένα καράβι νὰ μπουῦμε, νὰ πᾶμε ἔς τοὺς γονεῖς μας ». Ἄμα ἔμπῃκαν ἔς τὴν τρύπα μέσα, ἀκούει μιὰ βουή, ἕνα κακὸ ποῦ γινότανε μέσα ἔς τὴ σπηλιὰ. Ἐκεῖ ἦτανε ὅλοι οἱ διαβόλοι καὶ ἐπερίμεναν τὸν ἀρχηγὸν τοὺς Βερζεβούλην νὰ τοῦ ποῦνε τί κάνανε. Τότε ἐκείνη τρόμαξε καὶ λέει. — « Ἦν εἶναι; τί εἶναι; » Τινάσσεται μιὰ φορὰ αὐτὸς καὶ γίνεται ἕνας τρισκατάρατος μὲ κᾶτι κέρατα καὶ μὲ κᾶτι δόντια! τὰ δύο τοῦ ἔμπροστινὰ μάλιστα δόντια ἦτανε μεγάλα ἕσα μὲ τὰ κέρατά του, τῆς εἶπε. — « Ἐ! κάτσε τώρα ἐκεῖ, ἐγὼ εἶμαι ὁ βασιλέας τῶν διαβόλων καὶ σὺ εἶσαι ἡ βασίλισσα. » Τότες χτύπησε τὰ παλαμάκια καὶ ἔμπῃκανε ὅλοι οἱ διαβόλοι μέσα ἔς τὴ σπηλιὰ. Πετάχθηκε ἕνας καὶ λέει: — « Ἐγὼ σήμερα, Βερζεβούλ, ἐστράβωσα ἕναν ἄνθρωπο, γιατί ἤμουνα μέσα ἔς ἕνα ἀνεμοστρόβιλο καὶ πέταξε ἕνα κουκκοῦτσι τῆς ἐληᾶς του ποῦ ἔτρωγε καὶ μὲ χτύπησε ἔς τὴ μύτη, καὶ τοῦ χτύπησα ἕνα μπάτσο καὶ τὸν ἐστράβωσα ». Ἀρχισαν καὶ ἄλλοι νὰ λένε τὰ δικά τους, ἀλλὰ ὁ Βερζεβούλης τοὺς ἐμπόδισε, τοὺς εἶπε. — « Ἐγὼ σήμερα παντρεύτηκα κ' ἔχω χαρὰ, ἀλλὰ πηγαίνετε σήμερα νὰ διασκεδάσετε ὡς αὔριον, καὶ

τούτη ποῦ βλέπετε εἶναι ἡ βασίλισσά σας καὶ νὰ τὴν προσκυνήσετε». Τὴν ἐπροσκύνησαν τὸ λοιπὸν, τὴν ἐχαιρέτισαν καὶ ἔφυγαν ὅλοι οἱ διαβόλοι. Τότε κείνος, ἀφ' οὗ μείνανε μόνοι, τὴν ἔπῃρε καὶ ἔμπῃσαν ἑνὴ μὲν ἄλλη σπηλιὰ, καὶ τῆς ἔδειξε μὴ γυναῖκα ποῦ εἶχε κρεμασμένη καὶ τῆς εἶχε ἀνοίξει τὸ στῆθος τῆς καὶ τῆς εἶπε, ὅτι—«αὐτὴ εἶναι βασιλοπούλα, ἀλλὰ ἐπειδὴ τῆς ἔδωκα μὴ καρδιὰ ἀνθρωπινὴ νὰ φάγη καὶ δὲν ἔφαγε, γιὰ τοῦτο τὴν ἔσφαξα καὶ τὴν κρέμασα· λοιπὸν ἄμα φᾶς τὴν καρδιὰ αὐτὴν θὰ σὲ κάμω βασίλισσα καὶ γυναῖκά μου, ἄμα ὁμως δὲν τὴν φᾶς οὔτε σὺ, θὰ σὲ κάμω ἄν ἐκείνη». Τότε κείνη φοβήθηκε καὶ εἶπε.—«Τὴν τρώω, δόσε μού τὴν νὰ τὴν φάω»· τῆς ἔβγαλε λοιπὸν τὴν καρδιὰ ἀπ' ἐκείνη τῆς γυναῖκα καὶ τῆς εἶπε.—«Ἐγὼ θὰ πάω ἑς τὸ κυνήγι καὶ σὺ θὰ τὴν φᾶς.—Καλό», τοῦ εἶπε ἐκείνη. Ἄμα ἔφυγε κείνος ἔσκαψε μὲ τὰ νύχια τῆς ἀπὸ κάτω ἑνὴ μὴ πέτρα καὶ τὴν ἔβαλε ἀπὸ κάτω. Τότε ἦρθε αὐτός, τῆς λέει,—«Τὴν ἔφαγες τὴν καρδιὰ;—Τὴν ἔφαγα». Τότε κείνος ἔξεκρέμασε τὸ σπαθί του καὶ τὸ ἔβαλε ἑς τὰ γόνατά του καὶ εἶπε.—«Καρδίτσα μου, καρδίτσα μου, ποῦ εἶσαι;—Ἀπὸ κάτω ἀπὸ μὴ πέτρα μ' ἔχει ἡ κυρά μου βαλμένα». Τότε δὲν χάνει καιρὸ, ἀλλὰ τὴν ξεσχίζει καὶ τὴν κρεμάει ἐκεῖ ποῦ ἦτον ἡ ἄλλη καὶ σηκώνεται καὶ παίρνει ἑνὴ πλοῖο καὶ ἔπηγαίνει πάλιν ἑς τὸν πεθερό του. Καθὼς τὸν εἶδανε κεί χαραῖς μεγάλαις, ὁ γαμπρός, τρέξανε τὸν ἀγκαλιάσανε,—«Ποῦ εἶσαι, πῶς δὲν ἔφερες τὴν βασιλοπούλα μαζί;—Ἐ! ποῦ νὰ σᾶς τὰ λέω, ἐκεῖ εἶναι εὐχαριστημένη πολὺ ἀπὸ τοὺς γονεῖς μου, καὶ δὲν τὴν ἀφίσανε νὰ ἔρθῃ, παρὰ ἦρθα νὰ πάρω μὴ ἀπὸ ταῖς ἀδελφαῖς τῆς νὰ μείνῃ ὀλίγον καιρὸν καὶ ἀργότερα ἔρχονται μαζί». Τότε κυτταχθήκανε, καὶ ἡ μικρότερη εἶπε:—«Ἄς πάῃ αὐτὴ, ἐγὼ θὰ μείνω μὲ σᾶς». Εἶπε καὶ ἡ ἄλλη.—«Μὰ κ' ἐγὼ τί νὰ κάμω, πῶς νὰ σᾶς ἀφίσω νὰ εἴσθε μόνοι σας;—Ἐ! εἶπε ἡ βασίλισσα, πρέπει νὰ πάῃ κἀμμιά ἀπὸ σᾶς· ἔπηγαίνε σὺ ποῦ εἶσαι μεγαλύτερη». Τότες ἐτοιμάσθηκε ἡ μεγαλύτερη ἀδελφὴ καὶ ἔπῃρε τὸν γαμπρόν τῆς καὶ ἔφυγαν. Ἐν ᾧ ἔπῃσαν πάλιν ἄραξαν ἑς ἐκεῖνο τὸ μέρος, ἔβῃσαν ἔξω ἑς τὴν ξηρά, καθυλλικέψανε ἑς τὰ μουλάρια καὶ ἔπᾶνε, ἔπᾶνε ἕως ποῦ ἔφθασανε κοντὰ ἑς τοὺς βράχους. Τότες εἶπε ἡ βασιλοπούλα.—«Ποῦ ἔπηγαίνομεν; ἐδῶ εἶναι ἔρημος· ἐδῶ εἶναι τὸ παλάτι;—Ἐ! ἐδῶ εἶναι· θὰ ἰδῆς πῶς εἶναι

ὠραῖο, ὁ δρόμος εἶναι λιγάκι ἄσχημος, ἀλλὰ θὰ ἰδῆς πῶς εἶναι ὠραῖο τὸ παλάτι». Ἄμα πλησίασε ἐκεῖ κοντὰ ἑς τὸ βουνὸ εἶδε μὴ τρύπα καὶ ἀπὸ κείνη τὴν τρύπα ἔμπῃσαν καὶ εἶδαν μὴ μεγάλη σπηλιὰ. Τότε ἐκείνη λέει.—«Τί εἶναι τοῦτο;» ἀμέσως αὐτὸς τινάσσεται καὶ γίνεται διάβολος μὲ τὰ κέρατα, τότε βάζει τῆς φωναῖς ἐκείνη φωνάζει, ἀλλὰ αὐτὸς τῆς λέει.—«Σώπα, γιὰτί θὰ σὲ κάμω ὡς ἔκαμα τὴν ἀδελφὴ σου».—Καὶ ποῦ εἶναι ἡ ἀδελφὴ μου;—Νά!» Ἐμπῃκε μέσα καὶ τὴν βλέπει κρεμασμένη· ἔτρεξε τὴν ἀγκάλιασε, τὴν φίλησε, φώναξε, λιγοθύμησε. Τῆς λέει.—«Σώπα, ὅτι καὶ ἂν κάμῃς τώρα εἶσαι ἑδική μου, πρέπει νὰ μὲ ἀκούσης, ἀλλιῶς θὰ σὲ κάμω, ὅπως ἔκαμα ἐκείνη». Ἐὐθὺς δὲν χάνει καιρὸν, παρὰ βγάζει τὴν καρδιὰ τῆς ἀδελφῆς τῆς καὶ τῆς λέει.—«Νά! φά'τηνε, καὶ ἀφ' οὗ τὴν φᾶς θὰ σὲ κάμω βασίλισσα καὶ θὰ σοῦ φέρνω καὶ τοῦ πουλιοῦ τὸ γάλα». Καὶ τῆς ἔδωκε τὴν καρδιὰ ἑς τὸ χέρι, καὶ σηκώθηκε καὶ ἔφυγε καὶ ἔπῃγε μὲ τοὺς συντρόφους τοῦ διαβόλου ἑς τὸ κυνήγι. Τότες ἐκείνη ἡ κακομοῖρα ἔμεινε μόνῃ τῆς, ἔκλαιε, φώναζε, κυττάζ' ἀπ' ἐδῶ, ἀπ' ἐκεῖ, οὔτε τὴν ἔβλεπε κανεὶς οὔτε τὴν ἄκουε. Τότες ἀποφάσισε καὶ ἔπῃρε τὴν καρδιὰ καὶ τὴν ἔκαμε κομμάτια κομμάτια καὶ τὴν ἔρρηξε ἑς τὰ κεραμίδια. Ἀφ' οὗ λοιπὸν γύρισε ἀπὸ τὸ κυνήγι τῆς λέει,—«Τὴν ἔφαγες;—Τὴν ἔφαγα.» ἀμέσως λοιπὸν ἔξεκρέμασε τὸ σπαθί του καὶ τὸ βαίνει ἑς τὰ γόνατά του, καὶ λέει.—«Καρδίτσα μου, καρδίτσα μου, ποῦ εἶσαι;—Ἀπάνω ἑς τὰ κεραμίδια μὲ ἔχει ῥήξη ἡ κυρά μου». Τότες αὐτὸς δὲν χάνει καιρὸ, παρὰ ἀμέσως τὴν ξεσχίζει καὶ τὴν κρεμάει ἐκεῖ ποῦ ἦτον ἡ ἄλλη.

Ἀφ' οὗ τὴν κρέμασε λοιπὸν σηκώνεται καὶ πέρνει ἑνὴ πλοῖο καὶ ἔπηγαίνει πάλιν ἑς τὸν πεθερό του. Καθὼς τὸν εἶδανε ἐκεῖ χαραῖς μεγάλαις.—«Πῶς ἦρθες;—Βρὲ τί νὰ σᾶς εἰπῶ; ἐμένα μὲ ξεμυάλισαν ἡ γυναῖκες, δὲν μ' ἀφίσανε ἑς ἡσυχίαν, παρὰ νὰ πᾶς νὰ φέρῃς καὶ τὴν ἀδελφὴν μας τὴν ἄλλην, λοιπὸν ἂν ἔχῃς εὐχαρίστησιν νὰ ἔρθῃ καὶ αὐτὴ καὶ τότες ἔρχομαστε ὅλοι μαζί.» Ἡ μικρὰ κόρη δὲν ἤθελε νὰ πάῃ, ἔβαλε τῆς φωναῖς, δὲν ἔπαυε πουθενά, ἔπῃγε καὶ κρύφθηκε μέσα ἑς τὴν κάμαρά τῆς. Ἐπῃγε ἡ μητέρα τῆς ἐκεῖ καὶ τῆς λέει.—«Κόρη μου, εἶναι ἔντροπή! σηκώθηκε ὁ γαμπρός κ' ἔκαμα τόσο δρόμον καὶ σὺ νὰ μὴν πᾶς;—Θὰ πάω, ἀλλὰ θὰ πάρω τὸ περιστέρι μου καὶ τὸ γατάκι μου.—Ἐ! καλὰ, μόνο βάλ'τα ἑς τὴν

τσέπη σου, γιατί είναι ἄντροπὴ ἀπὸ τὸν γαμπρό, νὰ μὴ τὰ ἰδῆ». Ἐτοιμάσθηκε λοιπόν, ἔντύθηκε, ἔβαλε τὸ περιστεράκι της καὶ τὸ γατάκι της ἔς τὴ μία καὶ ἔς τὴν ἄλλη τσέπη καὶ ἔπαει. Ἐκεῖ ποῦ ἄραξε πάλι τὸ πλοῖο, ἐβγήκανε ἔξω καὶ ἐκαβαλλικέψανε ἔς τὰ μουλάρια καὶ ἔπᾶνε, ἔπᾶνε, ἔπᾶνε. . . «Ὅταν ἀντίκρυσε τὰ βουνά, τοῦ λέει. — «Τὶ πράγματα εἶναι αὐτά; Ἐκεῖ θὰ ἔπαμε; — Ναι, ἐκεῖ εἶναι τὸ παλάτι μου», ἐπήγανε, ἔμπήκανε μέσα ἔς τὴ σπηλιὰ, ἄρχισε κείνη νὰ φωνάζῃ, νὰ κλαίῃ. Τότες τινάχθηκε κείνος καὶ ἔγειν ἕνας μέγας διάβολος καὶ τῆς λέει. — «Σιώπα, γιατί θὰ σὲ κάμω, καθὼς ἔκαμα τῆς ἄλλαις. — Καὶ ποῦ εἶναι ἡ ἀδελφάδες μου; — Νά της ἐκεῖ εἶναι κρεμασμέναις». Τότες ἔβαλε ταῖς φωναῖς καὶ ἐκείνη, παρὰ τῆς λέει. — «Σιώπα, ἡ φωναῖς εἶναι περιτταῖς τώρα, θὰ κάμῃς ὅ τι σοῦ εἶπῶ» καὶ ἔβγαλε τὴν καρδιὰ τῆς ἀδερφῆς της καὶ τῆς λέει. — «Νά, φάε αὐτὴν τὴν καρδιὰ, καὶ ἀφ' οὗ τὴν φᾶς θὰ σὲ κάμω βασίλισσα, θὰ σοῦ φέρω καὶ τοῦ πουλιοῦ τὸ γάλα, ἂν τύχῃ ὁμῶς καὶ μὲ γελάσης θὰ σὲ κάμω, ὅπως ἔκαμα ἐκείναις». Τῆς τὸ εἶπε, τῆς ἔδωκε τὴν καρδιὰ καὶ σηκώθηκε καὶ ἔφυγε. τότες ἐκείνη συλλογίσθηκε τί νὰ κάμῃ, τί νὰ κάμῃ, θυμήθηκε τὴ γατίτσα ποῦ εἶχε ἔς τὴν τσέπη της, τῆς ἔδωκε τὴν καρδιὰ τὴν ἔκαμε κομματάκια κομματάκια καὶ τὴν ἔφαγε ἡ γατίτσα. Τότε ἐκάθησε καὶ ἔγραψε ἔς ἕνα χαρτάκι ἔς τοὺς γονεῖς της, ὅτι αὐτὸς ὁ γαμπρὸς ποῦ κάμετε εἶναι διάβολος, τῆς δυὸ μου ἀδερφαῖς τῆς εἶδα σκοτωμέναις καὶ ἄλλα πολλὰ καὶ τὸ δίπλωσε τὸ χαρτάκι καλὰ καὶ τῶδεσε ἔς τοῦ περιστεριοῦ τὸ λαιμὸ καὶ τοῦ εἶπε νὰ ἔπαῃ ψηλὰ ψηλὰ γὰ νὰ μὴ τὸ σκοτώσουν, τὸ φίλησε καὶ τὰπόλυσε καὶ ἔφυγε. . . . Τότες αὐτὴ ἡ δυστυχημένη μέρα νύχτα ἔκλαιε καὶ περίμενε νὰ τὴν ἐλευθερώσουνε. Ἦρθε ὁ τρισκατάρματος τῆς λέει. — «Τὴν ἔφαγες τὴν καρδιὰ; — Τὴν ἔφαγα εἶπε, κείνη» τότες ἔπῃρε τὸ σπαθί του ἐκείνος, τὸ ἔβαλε ἔς τὰ γόνατά του, καὶ τῆς λέει. — «Τώρα νὰ ἰδοῦμε ἂν τὴν ἔφαγες ἢ ὄχι», καὶ φωνάζει. — «Καρδίτσα μου, καρδίτσα μου, ποῦ εἶσαι;» Λέει κείνη. — «Σὲ μὲν ζεστὴ ζεστὴ κοιλίτσα μ' ἔχεις ἢ κυρὰ μου» τότες τῆς εἶπε κείνος. — «Σὺ εἶσαι γυναῖκά μου, τὴν ἀγκάλιασε, τώρα ὅ τι διατάξῃς θὰ σοῦ γείνῃ».

Ἄς ἀφίσωμεν τώρα ἐκείνους καὶ ἄς ἔπαμε ἔς τοὺς γονεῖς της. Τὸ περιστεράκι ἔτρεξε γρήγορα γρήγορα καὶ ἔπῃγε ἔς τὸ παλάτι καθὼς τὸ εἶδανε ἐκεῖ χαραῖς, τὸ περιστεράκι τῆς κυρᾶς μας, τὸ πιάσανε καὶ

εἶδανε πῶς εἶχε μία κλωστὴ ἔς τὸ λαιμὸ, τὸ λύνουν, τί νὰ ἰδοῦν; ἕνα γραμματάκι τὸ διαβάζουν καὶ τί νὰ ἰδοῦν; βάζουν ταῖς φωναῖς, τὰ κλάμματα καὶ συλλογίζοντουσαν τί νὰ κάμουν νὰ τὴν ἐλευθερώσουν; Μὲν γειτόνισσα ἐκεῖ ἀκούει τὰ κλάμματα, ταῖς φωναῖς τοῦ παλατιοῦ καὶ σηκώθηκε νὰ ἰδῆ τί τρέχει λέει. — «Τί εἶναι ἐδῶ; γιατί κλαῖτε; τί φωνάζετε;» τότες ἡ βασίλισσα τῆς λέει. — «Νά, τοῦτο καὶ τοῦτο καὶ τοῦτο, ἀλλὰ τί νὰ κάμωμεν νὰ τὴν ἐλευθερώσωμε, ἀπὸ τοῦ διαβόλου τὴν τρύπα». Τότες εἶπε κείνη ἡ γυναῖκα. — «Βασίλισσά μου, ἔχω ἑπτὰ γυιοὺς καὶ τί τέχνη κάμνουν δὲν εἰξεύρω, ἔχουν νὰ κάμουν μὲ τὰ ἐξωτικά· μονάχα νὰ μοῦ δώσης μετάξι καὶ χρυσάφι καὶ ἕνα μαντήλι τριανταφυλλί ψιλούτσικο ὠραῖο, γὰ νὰ κεντάω καὶ θὰ μ' ἐρωτᾶνε τί εἶναι αὐτό, μάννα; καὶ θὰ τοὺς ἔπαῃ ἐκείνου ποῦ ἔξεύρει τὴν καλλίτερη τέχνη θὰ τὸ χαρίσω, καὶ μ' αὐτὸ θὰ μάθωμεν τί τέχνη ἔξεύρει καθένας των». Ἔτσι πῆρε τὸ χρυσάφι καὶ κάθησε καὶ κεντοῦσε ἔς τὸ ἔμπα ἔβγα τῆς πόρτας. Τότε ἦρθε ὁ μέγας καὶ τῆς λέει. — «Καλησπέρα, μάννα! — Καλὸ ἔς τὸ παιδί μου! — Τί θὰ τὸ κάμῃς αὐτὸ ποῦ κεντᾶς; — Θὰ τὸ δώσω τοῦ καλλίτερου μου γυιοῦ. — Καὶ εἶναι ἄλλος καλλίτερος ἀπὸ μένα; — Ἄμ', ἔξεύρω γὰ τί τέχνη κάνεις ἐσύ; — Ἐγὼ βάζω ταῦτί μου ἔς τὴ γῆ καὶ ἀκούω τί γίνεται ἔς ὅλη τὴ γῆ τὴ οἰκουμένη, — ὦ, καλὴ εἶναι ἡ τέχνη σου!» Ἔρχεται ὁ δεύτερος. — «Καλησπέρα, μάννα! — Καλὸ ἔς τὸ παιδί μου! — Τί κεντᾶς αὐτοῦ; — Ἐνα χρυσὸ μαντήλι. — Καὶ τίνος θὰ τὸ δώσης; — Τοῦ καλλίτερου μου γυιοῦ. — Καὶ εἶναι ἄλλος καλλίτερος ἀπὸ μένα; — Ἐξεύρω γὰ; καὶ τί τέχνη κάνεις ἐσύ; — Ἐγὼ μπορῶ καὶ φορτώνομαι ἄν σύγγεφο καὶ φεύγω ἄν ἀμάξι. — ὦ! καλὴ εἶναι ἡ τέχνη σου!» Τότες ἔρχεται καὶ ὁ τρίτος. — «Καλησπέρα μάννα! — Καλὸ ἔς τὸ παιδί μου! — Τί κεντᾶς αὐτοῦ;» Τὰ ἴδισα γὰ νὰ μὴ τὰ πολυλογοῦμε. — «Τί τέχνη κάνεις ἐσύ; — Ἐγὼ μπορῶ νὰ ἔπαω ἔς τοῦ διαβόλου τὴν τρύπα καὶ νὰ τοῦ πετάξω τὸ ἕνα παποῦτσι του ἔς τὴ δύσι, καὶ τᾶλλο ἔς τὴν ἀνατολή» ὁ τέταρτος μπορῶ νὰ πάρω τὸ παιδί ἀπὸ τῆς μάννας τὸ βυζί καὶ νὰ μὴ τὸ καταλάβῃ ὁ πέμπτος, ἐγὼ μπορῶ νὰ χτυπήσω τὸ μπαστούνι μου κάτω καὶ νὰ γινοῦνε βουνὰ καὶ κάρκαρα καὶ νὰ μὴ μπορῇ νὰ περάσῃ οὔτε ὁ τρισκατάρματος ὁ ἕκτος, μπορῶ νὰ χτυπήσω τὸ μπαστούνι μου καὶ νὰ γίνη ἕνας γυαλένιος πύργος καὶ νὰ βρεθοῦμε ὅλοι

ἀπάνω· ὁ ἔβδομος, μπορῶ νὰ ρήξω νὰ χτυπήσω τὸν ἀετὸ καὶ νὰ πάρω τὴν πέρδικα ἀπὸ τὰ νύχια του. — «Τότες παιδιὰ μου, νὰ ἔχετε τὴν εὐχή μου, νὰ ἔρθετε νὰ 'πᾶμε 'ς τὸ βασιλέα, γιὰτι ἔχει 'παρῆ ταῖς βασιλοπούλαις ὄλαις ὁ διάβολος καὶ τῆς δυὸ τῆς ἔχει σκοτώσει, μὰ τὴν μίαν τὴν ἔχει ζωντανή, ἀλλὰ νὰ 'πᾶμε νὰ προσπαθήσωμεν νὰ τὴν 'λευθερώσωμεν». Λοιπὸν ἐπῆγε καὶ εἶπε 'ς τὸν βασιλέα, ὅτι τὰ παιδιὰ της εἶναι ἓνα κ' ἓνα γι' αὐτὴ τὴ δουλειά· λέει ὁ βασιλέας — «'Πές τους νὰ ἔρθουν ἐδῶ». Ἦν' ἔπειτα τὰ παιδιὰ της αὐτῆ, τὰ 'πῆγε 'ς τὸ βασιλέα, τοὺς εἶπε ὁ βασιλέας καὶ ἡ βασίλισσα: — «Παιδιὰ μου, νὰ κυττάξητε νὰ 'λευθερώσετε τὸ κορίτσι μου, καὶ ὅλο τὸ βιός μου εἶναι 'ς τὰ χέρια σας». τότες 'πήρανε μερικὰ χρήματα καὶ ξεκίνησαν εὐθύς, γιὰτι δὲν εἶχαν καιρὸν νὰ χάσουνε, καὶ ὑποσχεθῆκανε πῶς ἢ θὰ ἔρθουμε μὲ τὸ κορίτσι ἢ δὲν θὰ ἔρθουμε ὅπως διόλου. Ἦν' ἔπειτα 'βγήκαν ἔξω ἀπὸ τὴν πόλιν, 'πήγανε 'πήγανε κἄμποσο δρόμο, καὶ ἀφ' οὗ βγήκαν ἔξω 'ς τὸν κάμπο, εἶπανε. — «Ποῦ εἶσαι σύ, ἀδερφέ, ποῦ βαίνεις ταῦτί σου 'ς τὴ γῆ καὶ ἀκοῦς τί γίνεται εἰς ὅλην τὴν οἰκουμένην; — Ἐδῶ εἶμαι, λέει ἐκεῖνος, — Βάλε ταῦτί σου, νὰ ἰδοῦμε ποῦ εἶναι ἡ βοή τοῦ διαβόλου». Βάζει ταῦτί του αὐτὸς καὶ λέει. — «Κατὰ τοῦ βορῆ ἀκούω βοή καὶ ἐκεῖ θὰ ἦναι ἡ σπηλιὰ τοῦ διαβόλου. — Ποῦ εἶσαι σύ, ἀδερφέ, ὅπου φορτώνεσαι 'σάν σύγγεφο καὶ φεύγεις 'σάν ἀμάξι; — Ἐδῶ εἶμαι!» ἔπεσε κάτω κείνος καὶ ἔπεσαν ὅλοι ἀπάνω του καὶ 'πήγαινε κατὰ τὸ μέρος ποῦ ἐρχότανε ἡ βοή. Ἦν' ἔπειτα ἀφ' οὗ ἔφθασαν ἐκεῖ κοντὰ λένε — «Ποῦ εἶσαι σύ ποῦ βαίνεις τὸ αὐτί σου 'ς τὴ γῆ καὶ ἀκοῦς τί γίνεται; — Νά, ἐδῶ εἶναι ἡ σπηλιὰ, ἀλλὰ νὰ 'πᾶμε σιγὰ σιγὰ νὰ ἰδοῦμε ἂν κοιμᾶται». λέει ἐκεῖνος ποῦ πετάει τὸ ἓνα παπούτσι 'ς τὴ ἀνατολή καὶ τὸ ἄλλο 'ς τὴ δύσι. — «Νὰ 'πᾶω ἐγὼ νὰ ἰδῶ ἂν κοιμᾶται, νὰ τοῦ πετάξω τὰ παπούτσια του, καὶ τότε δὲν μπορεῖ νὰ περπατήσῃ». Μπῆκε μέσα 'ς τὴ σπηλιὰ καὶ βλέπει νὰ κοιμᾶται, ἀρπάζει τὰ παπούτσια του καὶ τὰ πετάει τὸ ἓνα 'ς τὴν ἀνατολὴν τὸ ἄλλο 'ς τὴ δύσι· ἡ βασιλοπούλα 'ς τὸ πλευρό του κοιμότανε, καὶ εἶχε ὁ διάβολος τὴ ρῶγα τοῦ βυζιοῦ της 'ς τὸ στόμα του γιὰ νὰ μὴ φύγῃ, τότες λέει. — «Ποῦ εἶσαι σύ, ἀδερφέ, ποῦ παίρνεις τὸ παιδί ἀπὸ τῆς μάννας τὸ βυζι καὶ δὲν τὸ νοιώθει ὅπως διόλου;» λέει. — «ἐδῶ εἶμαι!» τότε ἐκεῖνος εἶχε βαμπάκι, τὸ κάνει 'σάν τὴν ρῶγα τοῦ βυζιοῦ καὶ ἀμέσως τὸ βαίνει 'ς τὸ στόμα τοῦ δια-

βόλου καὶ ἀρπάζει τὴν βασιλοπούλα καὶ λέει. — «Ποῦ εἶσαι σύ, ἀδερφέ, ποῦ φορτώνεσαι 'σάν σύγγεφο καὶ φεύγεις 'σάν ἀμάξι;» λέει. — «ἐδῶ εἶμαι» τοῦ πέφτουν ὅλοι ἀπάνω του, καὶ φεύγει 'σάν ἀμάξι. — «Ποῦ εἶσαι σύ ἀδερφέ ποῦ βαίνεις ταῦτί σου 'ς τὴ γῆ καὶ ἀκοῦς τί γίνεται;» λέει. — «ἐδῶ εἶμαι! — Βάλε ταῦτί σου νὰ ἰδοῦμε νὰ μὴν τύχη καὶ ἀκούεται βοή. — Τὸ ἔννοιωσε ὁ διάβολος, μᾶς πλάκωσε, λέει. — Ποῦ εἶσαι σύ, ἀδερφέ, ποῦ κτυπᾷς τὸ μπαστούνι σου καὶ γίνονται βουνὰ καὶ κάρκαρα καὶ ποτάμια; — Ἐδῶ εἶμαι! λέει. — Χτύπα τὸ ραβδί σου»· χτυπάει τὸ ραβδί του καὶ γίνονται βουνὰ καὶ κάρκαρα καὶ ποτάμια. Καὶ θὰ τοὺς εἶχε φθάσῃ ὁ διάβολος, ἀλλὰ ὅσο νὰ 'πάη νὰ πάρῃ τὰ παπούτσια του ἄργησε καὶ ἔτσι προχωρήσανε κἄμποσο, μὰ πάλι τοὺς ἔφθασε ὁ διάβολος. Καθὼς κάνουνε καὶ τὸν βλέπουνε, λένε. — «Ποῦ εἶσαι σύ, ἀδερφέ, ποῦ κτυπᾷς τὸ μπαστούνι σου καὶ γίνεται ἓνας γυαλένιος πύργος;» λέει. — «Ἐδῶ εἶμαι!» τάπ, χτυπάει τὸ μπαστούνι του καὶ 'βρίσκονται ὅλοι ἀπάνω, καὶ ὁ διάβολος κάτω σουλατσάριζε, καὶ ἐφώναζε — «Ἐβγα νὰ σὲ ἰδῶ μιὰ φορὰ καὶ νὰ φύγω, λέει τῆς βασιλοπούλας, ἀπὸ τὸ μικρὸ παραθυράκι». Ἐκείνη ἔσκυψε μιὰ φορὰ νὰ τὸν φτύσῃ, ἀλλὰ ἐκεῖνος γίνεται ἓνας ἀετὸς καὶ τὴν ἀρπάζει καὶ ἔφυγε. — «Ποῦ εἶσαι σύ, ἀδερφέ, ποῦ ρήχνεις καὶ σκοτώνεις τὸν ἀετὸ καὶ παίρνεις τὴν πέρδικα ἀπ' τὰ νύχια του; — Ἐδῶ εἶμαι!» λέει. Ἀμέσως δὲν χάνει καιρὸν παρὰ ρήχνει τὴ σαίττα του καὶ σκοτώνει τὸν ἀετὸ καὶ παίρνουνε τὴ βασιλοπούλα.

Ἀφ' οὗ λοιπὸν τὴν 'πήρανε τὴν 'πήγανε εἰς τοὺς γονεῖς της· καθὼς τὴν εἶδανε λοιπὸν ἀμέσως βάλανε τὰ κλάμματα καὶ τῆς φωνάζει, ἀφ' οὗ 'συχάσανε ἄλλο, λέει ὁ βασιλέας 'ς αὐτὰ τὰ παιδιὰ. — «Τί εἶσατε εὐχαριστημένοι γιὰ νὰ σᾶς δώσω γιὰ τὸ καλὸ ποῦ μοῦ κάματε;» λέει ὁ ἓνας. — «Ἐγὼ θέλω νὰ μοῦ δώσῃς τὴν βασιλοπούλα γυναῖκα, γιὰτι ἐγὼ 'βρῆκα τὸν τόπο. — Μὰ ἂν δὲ φορτωνόμουνα ἐγὼ σάν ἀμάξι πῶς θὰ 'πηγαίνατε ἐσεῖς ἐκεῖ 'ς τὴ σπηλιὰ;» λέει ὁ ἄλλος. — «'Αμμ. ἐγὼ ἂν δὲν 'πήγαινα νὰ πέταγα τὰ παπούτσια του θὰ μᾶς ἐσκότωνε ὁ διάβολος ὅλους;» λέει ὁ ἄλλος, — «'Αμμ. ἐγὼ ἂν δὲν τὴν ἔβγαζα ἀπὸ τοῦ διαβόλου τὸ στόμα πῶς θὰ τὴν παίρναμε;» λέει ὁ ἄλλος. — «'Αμμ. ἐγὼ ἂν δὲν χτυποῦσα τὸ μπαστούνι μου νὰ γινόντουσαν βουνὰ καὶ κάρκαρα πάλιν θὰ μᾶς ἔπζανε ὁ διάβολος. — Καὶ μ'

ὄλα ταῦτα ἂν δὲν χτυποῦσα, λείει ὁ ἄλλος, ἐγὼ τὸ μπαστοῦνι μου νὰ γινότανε ἕνας γυαλένιος πύργος, πάλιν θὰ μᾶς ἔπιανε καὶ θὰ μᾶς σκότωνε»· πετιέται ὁ μικρότερος καὶ λείει. — «ὄλα αὐτὰ ἐπέρασαν, ἄμ' ἂν δὲν ἐσκότωνα ἐγὼ τὸν ἀετὸ ποῦ πῆρε τὴν πέρδικα πῶς θὰ τὴν εἶχαμε τώρα ἐδῶ τὴν βασιλοπούλα;» Τότε πετάχθηκε ὁ βασιλέας καὶ λείει. — «Ὁ μικρότερος ἔχει δίκαιο»· ἄρχισαν λοιπὸν καὶ μάλωναν μεταξύ τους. Τότες λείει ὁ βασιλέας, — «'Λμμ' ἐγὼ καὶ ἔτσι χαμένη, κ' ἔτσι χαμένη τὴν εἶχα, κάμετέ τὴν λοιπὸν ἐφτὰ κομμάτια καὶ πάρτετε καθένας ἀπὸ ἕνα κομμάτι». Τότες γύρισε ὁ μικρότερος καὶ λείει. — «Ὅχι, βασιλέα μου, δὲν τὴν παίρνει κανεὶς, ἀλλὰ νὰ ζήσετε νὰ τὴν χαίρεστε καὶ μεῖς θὰ πᾶμε 'ς τὴ δουλειά μας»· τότες ἡ βασίλισσα τοὺς ἔδωκε ἀπὸ ἕνα δακτυλίδι διαμαντένιο γιὰ ἐθύρησι, ὁ βασιλέας τοὺς ἔδωσε πολλὰ χρήματα νὰ περάσουν εὐτυχισμένα 'σὲ ὄλη τους τὴ ζωὴ, ἡ βασιλοπούλα τοὺς φίλησε ὄλους 'ς τὸ κούτελο καὶ ἔτσι ὁ βασιλέας μὲ τὴ βασίλισσα καὶ μὲ τὴ βασιλοπούλα ζήσανε καλὰ καὶ μεῖς καλλήτερα.

Ζ'.

Ἡ βασίλισσα τῶν Γοργόνων.

Ἦτανε μιὰ φορὰ ἕνας βασιλέας καὶ μιὰ βασίλισσα κ' εἶχαν κ' ἕνα γυιό. Ὅσο ἦτανε ὁ βασιλέας κ' ἡ βασίλισσα καλοὶ ἄνθρωποι, τόσο ἦταν' ὁ γυιὸς διαστρεμμένος. Μέσα 'ς τὸ ἴδιο παλάτι καθότανε καὶ ὁ βεζιρης τοῦ βασιλέα κ' εἶχε κ' αὐτὸς ἕνα γυιό· ὅσο τὸ βασιλόπουλο ἦτανε κακὸ καὶ ἄσχημο τόσο τὸ βεζιρόπουλο ἦτανε ὁμορφὸ καὶ καλὸ. Ἐκύτταζε τὸ βασιλόπουλο μὲ τί τρόπο νὰ καταστρέψῃ τὸ βεζιρόπουλο. Μιὰ μέρα ἐπῆγε τὸ βεζιρόπουλο μὲ τὸ δάσκαλό του 'ς τὸ κυνήγι. Ἐκεῖ ποῦ πῆγανε, βλέπει χάμω ἕνα πολὺ ὁμορφὸ φτερό, χρυσό· λείει τοῦ δασκάλου του. — «Νὰ τὸ πάρω τὸ φτερό, δάσκαλε, ποῦνε τόσο ὁμορφὸ; — Ἴε νὰ σοῦ 'πῶ, παιδί μου! ἂν τὸ πάρης θὰ μετανοήσης, κ' ἂν δὲν τὸ πάρης πάλι θὰ μετανοήσης. — Αἱ! λείει τὸ παιδί· ἄς τὸ πάρω κ' ἄς μετανοήσω, ἀφ' οὗ εἶνε τόσο ὁμορφὸ τὸ φτερό». Ἐκατέβηκε ἀπ' τ' ἄλογό του τὸ πῆρε

καὶ τῶθανε 'ς τὸ κεφάλι του. Τὸ βασιλόπουλο ἦτανε ἀναιθάσμενο 'ς τὸ παλάτι 'ψηλὰ ἀπάνω 'ς τὸ κιόσκι, κ' εἶχε κιάλια καὶ κύτταζε 'ς τὰ βουνά, 'ς τὴν ἐξοχή. Ἐτυχε νὰ πέσουν τὰ γυαλιὰ του 'ς ἕνα πράμμα ποῦ ἔλαμπε 'ς τὸν ἥλιο 'σάν διαμάντι. . . δὲν ἤξερε κ' ἐκεῖνος τί ἦτανε· παρατηρεῖ καλλίτερα καὶ βλέπει τὸ βεζιρόπουλο ποῦ εἶχε 'ς τὸ κεφάλι του ἕνα χρυσὸ τζελέγκι 'σάν ἕνα μεγάλο φτερό. — «Μπρέ! τὸ διάβολο, λέγει, ποῦ τὸ ἦρε αὐτό, ἐγὼ εἶμαι βασιλόπουλο κ' ὁ μπαμπᾶς μου βασιλέας καὶ δὲν ἦρα τίποτα ἀπ' αὐτὰ τὰ πράγματα. Σὲν ἔρθῃ 'ς τὸ παλάτι θὰ τοῦ τὸ πάρω». Ἐγύρισε τὸ παιδί 'ς τὸ παλάτι μὲ τὸ δάσκαλό του. Μηνάει νὰ πάῃ εὐθὺς ἀπάνω τὸ βεζιρόπουλο ποῦ τὸν θέλει. Τοῦ λείει, — «Τί ἦταν ἐκεῖνο ποῦ φόραγες 'ς τὸ κεφάλι σου 'ς τὸ κυνήγι ποῦ λαμπε 'σάν διαμάντι; — «Τίποτις, ἕνα φτερό», εἶπε τὸ παιδί. — «Φτερό! ἄντε, πῆγαινε, φέρ' το νὰ τὸ ἰδοῦμε». Καταιβαίνει τὸ βεζιρόπουλο κάτω 'ς τὴν κάμαρά του, παίρνει τὸ φτερό καὶ τὸ πηγαίνει τοῦ βασιλόπουλου καὶ τοῦ λείει — «ἀφ' οὗ σ' ἄρσει πάρ' το, βασιλόπουλό μου. — Μπᾶ! τί νὰ τὸ κάμω τὸ φτερό νὰ πᾶ νὰ μοῦ φέρῃς τὸ πουλι κ' ἂν δὲν μοῦ φέρῃς τὸ πουλι δὲ χωρεῖς μέσ' 'ς τὸ παλάτι». Πάει τὸ βεζιρόπουλο κάτω 'ς τὸ δωμάτιο κ' ἄρχισε νὰ κλαίῃ καὶ νὰ βλαστημάῃ τὴν ὥρα τοῦ πῆρε τὸ φτερό ἀπὸ τὸ δρόμο. Ἐκεῖ ποῦ ἔκλαιγε ἦρθ' ὁ δάσκαλός του. — «Τί ἔχεις, παιδί μου, καὶ κλαῖς; — Τί νάχω, δὲν ἦτανε καλλίτερα νὰ σ' ἀκούσω νὰ μὴν πάρω τὸ φτερό;» τοῦ διηγήθηκε τὸ καὶ τὸ καὶ τοῦ εἶπε πῶς πρέπει νὰ εὔρῃ τὸ πουλι ποῦ εἶχε τὸ φτερό ἀλλιῶς θὰ τὸν διώξῃ ἀπ' τὸ παλάτι· τοῦ εἶπε ὁ δάσκαλός του. — «Λε τὰ κλάμματα καὶ πᾶμε νὰ ἔβροῦμε τὸν πάτερα σου νὰ ἰδοῦμε τί θὰ κάμωμε». Τότες ἀποφασίσανε νὰ πάρουν κάμποσα τουλούμια κρασί καὶ νὰ πᾶνε 'ς τὴ μεγάλη στέρνα ποῦ πίνουν τὰ πουλιὰ νερό, ποῦ ἐγνώριζε ὁ δάσκαλός του. Ἐπῆραν τὸ κρασί καὶ πῆγαν 'ς ἐκεῖνη τὴ στέρνα καὶ ἀνοιξαν τὴ στέρνα καὶ γύρισαν τὸ νερὸ γιὰ νὰ μὴν τρέχῃ ἄλλο μέσα καὶ ἄδεξασαν τὸ κρασί μέσα ἀπ' τὰ τουλούμια καὶ ἐπῆγαν μακρὰ καὶ κυττάζανε. Δὲν πέρασε πολλὴ ὥρα καὶ εἶδαν ὅτι ἄστραψε ὄλος ἐκεῖνος ὁ τόπος. Τί νὰ ἰδοῦνε; βλέπουν ἕνα ὠραῖο ἀετὸ ποῦ ἦρθε 'ς τὴ στέρνα νὰ λουστῇ καὶ νὰ πιῇ, ἐπῆγε, ἦπιε καὶ πάλι σηκώθηκε 'ψηλὰ καὶ πάλι κατέβηκε κάτω, ἦπιε πάλι κρασί, ὕστερα κάνει νὰ ξεπετάξῃ καὶ δὲν ἦμ-

πόρεσε. Δὲν χάνει καιρὸ ὁ δάσκαλος τρέχει κι' ἀρπάζει τὸν ἀιτό. Τὸν φέρνει 'ς τὸ παιδί, τὸν παίρνουνε, 'πάνε 'στὸ παλάτι. Ἦτανε 'βγαλμένη περίπατο ἡ βασίλισσα τῶν Γοργόνων καὶ τῶν πουλιῶν καὶ τῆς λένε πῶς τὸν μεγάλο χρυσὸ ἀιτό τὸν πιάσανε καὶ τὸν 'πάνε 'ς τὸ παλάτι. Ἀπὸ τὸ θυμὸ τῆς βγαίνει τὸ λουρί ἀπὸ τῆ μέση τῆς καὶ τοῦ δίνει μιὰ καὶ τὸ πετάει καὶ τρέχει 'ς τὸ παλάτι τῆς καὶ κλείνε-ται μέσα, γιὰτὶ τὸν ἀγαποῦτε πολὺ τὸν ἀιτό. Τὸν φέρανε τὸν ἀιτό 'ς τὸ βασιλόπουλο, εὐχαριστήθηκε γιὰ τὸν ἀιτό, ἀλλὰ δυσανεστῆθηκε γιὰ τὸ βεζιρόπουλο πῶς 'μπόρεσε νὰ πιάσῃ τὸν ἀιτό.

Πέρασαν κάμποσαις ἡμέραις· τὸ βεζιρόπουλο γιὰ ν' ἀναπάνη, ἐπῆρε τὸ δάσκαλό του, καὶ 'πῆγε 'ς τὸ κυνήγι· 'μπαινόντας 'σὲ κάτι λαγκά-δια εἶδε ἕνα πρᾶμμα καὶ ἐγυάλιζε. Λέει « τί πρᾶμμα εἶνε τοῦτο; ἄς 'πάω κοντὰ νὰ ἰδῶ ». Πάει κοντὰ τί νὰ ἰδῆ; ἕνα λουρί βουτημένο 'ς τὰ διαμάντια καὶ 'ς τὰ μαργαριτάρια κι' ἀπάνω 'ς τὸ λουρί ζωγρα-φισμένα μὲ μαργαριτάρια ψάρια καὶ γοργόνες. Τὸ παίρνει, τρέχει 'ς τὸ δάσκαλό του καὶ τοῦ λέει.—« Κύτταξε, δάσκαλε, τί εὔρηκα· νὰ τὸ πάρω ἢ νὰ μὴν τὸ πάρω;—Τί νὰ σοῦ, εἰπῶ παιδί μου; κι' ἂν τὸ πάρῃς θὰ μετανοήσῃς κι' ἂν δὲν τὸ πάρῃς πάλι θὰ μετανοήσῃς.— Αἱ! ἄς τὸ πάρω καὶ δὲ θὰ μετανοήσω, ἀφ' οὗ εἶνε τόσο ὁμορφο. » Τὸ 'πῆρε, τὸ ζώστηκε 'ς τῆ μέση του καὶ ξεκίνησε νὰ πᾶ κατὰ τὸ παλάτι. Τὸ βασιλόπουλο πάλι ἀπὸ τὸ κρόσκι, τὸν εἶδε.—« Μωρέ! λέει τ' εἶνε κείνο ποῦ φοράει 'ς τῆ μέση του! 'σὰν ἔρθῃ θὰ τοῦ τὸ πάρω ». Ἦρθε 'ς τὸ παλάτι τὸ παιδί, δίπλωσε τὸ λουρί καὶ τῶσανε 'ς τὴν κασσέλα του. Τὸ βασιλόπουλο ἐμήνυσε νὰ 'πᾶ ἀπάνω τὸ βεζιρό-πουλο ποῦ τὸν θέλει. Ἐπῆγε τὸ βεζιρόπουλο· λέει,—« Τί ἦτανε ἐκεῖνο ποῦ φόραγες 'ς τῆ μέση σου;—Τίποτα ἕνα λουρί ποῦ ἤυρα ὄξω ἐκεῖ ποῦ κυνηγοῦσα.—Λιντε νὰ μοῦ τὸ φέρῃς νὰ ἰδῶ τί λουρί εἶνε ». Πάει τὸ παιδί τὸ φέρνει τὸ λουρί ἀπάνω. Τὸ βλέπει τὸ βα-σιλόπουλο.—« Μπρέ, λέει, φαντάζομαι τὴν κυρὰ ποῦ εἶχε αὐτὸ τὸ λουρί τί πρᾶμμα θὰ εἶνε! Νὰ 'πᾶς χωρὶς ἄλλο νὰ μοῦ τὴν εὔρης νὰ μοῦ τὴν φέρῃς.—Ἦρὲ ἀμὰν βασιλόπουλο, πῶς μπορῶ νὰ 'βρῶ τὴν γυναῖκα ποῦ τὸ εἶχε αὐτὸ νὰ σ' τὴν φέρω.— Μπορεῖς, δὲν μπο-ρεῖς πρέπει νὰ 'πᾶς νὰ τὴν φέρῃς, ἀλλιῶς θὰ τὸ μετανοήσῃς ». Πάει τὸ βεζιρόπουλο πάλι κάτω, τρέχει, κλάμματα, 'ς τὸν πατέρα του, 'ς τὸ δάσκαλο,— « Ποῦ μπορῶ ἐγὼ νὰ εὔρω ἐκεῖνη ποῦ εἶχε αὐτὸ

τὸ λουρί;—Τί νὰ σοῦ εἰπῶ, παιδί μου, ἢ ἔπρεπε νὰ μὴν τὸ πάρῃς ἢ ἀφ' οὗ τὸ 'πῆρες ἔπρεπε νὰ τὸ κρύψῃς, τὰ κλάμματα καὶ ἡ φω-ναῖς εἶνε περιτταῖς νὰ κυττάξωμε τώρα ποῦ θὰ 'βροῦμε αὐτὴν τὴν κυρὰ! » Ἐπῆρε τὸ δάσκαλό του πάλι καὶ ψάχνανε, ἀπὸ 'δῶ ψάχνανε ἀπὸ 'κεῖ νὰ 'βροῦνε κανένα σημάδι, τίποτις! ἐκεῖδὰ ποῦ κυττούσανε βλέπουν ἕνα ὠραῖο παλάτι καὶ ἔξω ἀπὸ 'κεῖ, ἀπὸ τὴν αὐλὴ τοῦ πα-λατιοῦ, εἶδανε μιὰ ὠραία κυρὰ ποῦ σεργιάνιζε ὀλομόναχη. Δὲν χάν-νουνε καιρὸ καὶ λένε πῶς αὐτὴ θὰ ἦτανε ἐκεῖνη ποῦ εἶχε τὸ ζουνάρι, τὴν ἀρπάζουν μιὰ, τὴν τυλίσσουν μὲ ἕνα ἐπανωφόρι καὶ τὴ βαίνουν ἀπάνω 'ς τὸ ἄλογό τους, κάθησε ἀπὸ 'πίσω καὶ τὸ βεζιρόπουλο καὶ τὴ βάσταγε καλὰ νὰ μὴ φύγῃ. Φώναζε κείνη, ἐφοβέριζε. Τότες τὸ βεζιρόπουλο, τῆς λέγει,—« Δὲν φταίγω ἐγὼ, κυρὰ, τὸ βασιλόπουλο μ' ἔστειλε νὰ πάρω πρῶτα τὸν ἀιτό κ' ὕστερα ἐσένα, ἀλλιῶς θὰ μοῦ 'κοβε τὸ κεφάλι ». Τότε ἐκεῖνη ἔσπασε τὰ μαργαριτάρια ποῦ ἦτανε 'ς τὸ λαιμὸ τῆς καὶ τὰ ἐπέταξε 'ς τὸ δρόμο ἀπὸ τὸ θυμὸ τῆς. Τὴν ἐπῆγανε 'ς τὸ παλάτι, τὴν εἶδε τὸ βασιλόπουλο, ἔχασε τὸ νοῦ του ἀπ' τὴν ὁμορφιά τῆς. Ἐπῆγε ὁ βασιλέας, τῆς εἶπε ὅτι θὰ γείνη βασίλισσα νὰ πάρῃ τὸ γιὸ τοῦ. Ἐκεῖνη εἶπε, δὲν μπορῶ γάπο-φασίσω τίποτα ἂν δὲν 'πάνε νὰ μοῦ φέρουν τὰ μαργαριτάρια ποῦ-χασα 'ς τὸ δρόμο νὰ μὴ λείπῃ οὔτε σπειρί. Φωνάζουνε τοῦ Βεζιρό-πουλο—« Νὰ πᾶς γλήγορα νὰ φέρῃς τὸ μαργαριτάρι ποῦ πέταξε ἡ βασίλισσα, νὰ μὴ λείπῃ οὔτε ἕνα σπειρί. » Καταβαίνει τὸ δυστυχι-σμένο τὸ βεζιρόπουλο, λέει 'ς τὸ δάσκαλο:— « Νὰ 'πᾶμε νὰ 'βροῦμε τὸ μαργαριτάρι καὶ νὰ μὴ λείπῃ μήτε ἕνα σπειρί ». Ἐπῆγαν οἱ δυ-στυχισμένοι ψάξαν ἀπὸ δῶ, ἀπὸ κεῖ, βλέπουν μιὰ μερμηγκοφωλιὰ κ' εἶχαν τὰ μερμηγκία βαλμένα τὸ μαργαριτάρι γύρω, γύρω 'ς τὴ φωλιὰ τους. Εὐτὺς τὸ βεζιρόπουλο καταβαίνει ἀπ' τ' ἄλογό του, τὸ μαζεύει ὅλο ποῦ δὲν ἄφισε οὔτε σπειρί. Τῶφere ἐκεῖ 'ς τὸ πα-λάτι, τὸ μετράει αὐτὴ, εἶδε ποῦ δὲν ἔλειψε οὔτε ἕνα σπειρί. Τότε εὐχαριστήθηκε ἐκεῖνη καὶ εἶπε.— « Γιὰ νὰ σὲ πάρω ἄντρα πρέπει νὰ τιμωρήσωμε ἐκεῖνον ποῦ μοῦκαμε τόσα κακά.—Ἦρόσταξε, βασίλισσά μου, κι' ὅτι τιμωρία εἶπῃς θὰ τοῦ κάμω! φτάνει μόνον νὰ προστάξῃς.—Νὰνάψουν ἕνα φούρνο ποῦ νὰ καίῃ ἐφτὰ 'μερόνυχτα καὶ 'ς τῆς ἐφτὰ ἡμέραις νὰ τὸν ρήξουνε μέσα 'ς τὸν φούρνο νὰ καίῃ ». Ἀμέσως τὸ βα-σιλόπουλο διάταξε ν' ἀνάψουν τοὺς φούρνους ἐφτὰ 'μερόνυχτα. Φαν-

τάσου πιά τῆ λύπη ποῦ εἶχαν καὶ τὸ κακό, τὸ βεζιρόπουλο, ὁ πατέρας του, ὁ δάσκαλος, ὅλοι τους. Μία ἡμέρα ἡ βασίλισσα τούτη γύριψε νὰ πάη 'ς τὴ θάλασσα περίπατον ὀλίγο. Ἐκεῖ ἄρχισε καὶ ἔλεγε, ἔλεγε 'ποῦ δὲν τὴν καταλάβαινε κανένας, λόγια τῆς Σολωμονικῆς' λέγει τὸ βασιλόπουλο. — «Τί λές; ποῦ μιλεῖς τόση ὥρα καὶ δὲν καταλαβαίνω τίποτις; — Κάνω τὴν πρᾶσυχή μου». Τὸ βασιλόπουλο δὲν ἐμίλησε, ἐγύρισε 'πῆγε 'ς τὸ παλάτι. Ἦρθαν ἡ ἑπτὰ ἡμέραι· ἀλλ' ἡ βασίλισσα τῶν Γοργόνων ἔλεγε 'ς τῆς Γοργόνας νὰ κουβαλοῦν νερὰ νὰ ρήγνουν μέσ' 'ς τοὺς φούρνους. Ἀπὸ ἔμπροστὰ οἱ ἄνθρωποι τοῦ παλατιοῦ βάζανε φωτιαῖς καὶ ἀπὸ πίσω αὐταῖς τὰ σβύνανα. Ἦρθαν ἡ ἑπτὰ ἡμέραι, 'πῆγαν νὰ ρήξουν τὸ παιδί 'ς τὸ φούρνο· τ' ἄφισαν ὅλη τὴ νύχτα καὶ τὴν αὐγὴ βγῆκε ζωντανό. Ἀπόρησαν ὅλοι ποῦ τὸ εἶδαν ζωντανό καὶ χαρὰ μεγάλη ἔγεινε 'ς τὸ παλάτι. Τότες λέει τὸ βασιλόπουλο. — «Προστάχτε τώρα πότε θὰ γίνουν οἱ γάμοι μας. — Μὰ ἔχουμε ἀκόμη νὰ κάμουμε μιὰ δοκιμὴ ἂν μ' ἀγαπάης. — Ἐγὼ ἂν σ' ἀγαπάω, τῆς εἶπε τὸ βασιλόπουλο, τρελαίνομαι γιὰ σένα, γιὰ τὴν ἀγάπη σου ἔβαλα νὰ κάψουν τὸν καλλιτερόμου φίλο. — Δὲν φτάνει τοῦτο, λέγει ἡ βασίλισσα. Γιὰ τὸ βεζιρόπουλο ἐκάψανε ἑπτὰ ἡμερόνυχτα τὸν φούρνο καὶ τὸν βάλουμε μέσα κ' ἐβγῆκε ζωντανός. Γιὰ σένα νὰ κάψης δυὸ ὥραις καὶ νὰ 'μπῆς μέσα ἂν μ' ἀγαπάης, εἶδεμ' ἂν δὲι τὸ κάμησ' αὐτὸ ἔχω τὸν τρόπο νὰ φύγω καὶ νὰ πάω ἀπὸ 'κεῖ ποῦ μ' ἐφέρανε». Τότες ἐκεῖνος τί νὰ κάμη, ἐπολέμησε νὰ τῆς γυρίσῃ τὴ γνώμη της, ἀλλὰ τοῦ κάκου· εἶπ' ἐκεῖνη πῶς αὐτὴ εἶνε ἡ τελευταία της γνώμη. Τότε πιά τὸ βασιλόπουλο εἶδε πῶς δὲν μπορεῖ νὰ κάμη ἀλλιώτικα καὶ φώναξε τοὺς δούλους καὶ εἶπε νὰ βάνουν ὀλίγ' ὀλίγα ἔξυλαράκια νὰ μὴν καῖ πολὺ ὁ φούρνος. Τότες τὸν ἔπηρε αὐτὸν ἀπὸ τὸ χέρι ἡ βασίλισσα κ' ἐκατέβηκαν κάτω. Ἐπῆγε 'ς τοὺς φούρνους καὶ εἶδε τὸ βασιλόπουλο πῶς εἶνε κρύος ὁ φούρνος. Τότε τοῦ εἶπε. — «Ἐμπα μέσα γιατί τὸ ἔχω εὐχὴ καὶ κατάρρα ἀπὸ τοὺς γονεοὺς μου ὁ πρῶτος ἄντρας ποῦ θὰ μὲ πάρῃ νὰ 'μπῆ μέσα 'ς τὸ φούρνο. » Ἀμὰ 'μπῆκε ὁ βασιλόπουλος 'ς τὸ φούρνο, χτυπάει τὰ χέρια της αὐτῆ, τότε ἐχύθηκε μιὰ φωτιὰ μέσ' 'ς τὸ φούρνο μεγάλη καὶ τὸν ἔκαμε σκούρμιο. Αὐτὴ δὲν χάνει καιρό· βγαίνει 'ς τὴν αὐλὴ, καὶ πέρασε καὶ 'πῆγε 'ς τὸ περιβόλι ποῦ ἔκαθόταν ἀπὸ κάτω 'ς ἕνα δέντρο τὸ βεζιρόπουλο. Τὸν ἔβλεπε ἀπ' τὸ

χέρι καὶ χτύπησε τὰ παλαμάκια καὶ ἦρθ' ἕνας ἀνεμοστρόβιλος καὶ τοὺς ἔπηρε καὶ τοὺς δυὸ καὶ τοὺς 'πῆγε 'ς τὸ παλάτι της. Καὶ τοῦ εἶπε ὅτι, — «Σὺ ποῦ ἦσαν ἄξιος καὶ ἔκαμες τόσα πράγματα, θὰ εἶσαι ἄξιος νὰ βασιλέψης μὲ μένανε ἀπάνω 'ς τῆς Γοργόνας, γιατί ἐγὼ εἶμαι βασίλισσα ὅλων τῶν Γοργόνων καὶ ὅλων τῶν πουλιῶν. Ἐγὼ ἐπειδὴ σ' ἀγάπησα 'πρόσταξα τῆς Γοργόνας καὶ φέρανε νερὸ μέσ' 'ς τὸ φούρνο ποῦ 'μπῆκες σύ, καὶ ὄντας 'μπῆκε τὸ βασιλόπουλο φέρανε φωτιὰ. Ἄν μὲ θέλῃς γιὰ γυναῖκά σου, καλό· εἶδ' ἂν μὴ εἶσαι ἐλεύθερος νὰ παῖς πίσω 'ς τὸ παλάτι σου, 'ς τοὺς γονεοὺς σου». Τότες ἐκεῖνος ἔπεσε 'ς τὰ πόδια της καὶ τὴν ἐπροσκύνησε καὶ τῆς εἶπε. — «Ὅχι ἄντρας σου ἀλλὰ καὶ δοῦλός σου δέχομαι νὰ γίνω ποῦ μουσῶσαις τῆ ζωῆ μου». Τότες γέλασε ὅλος ὁ κόσμος καὶ ἀρχίσανε νὰ κελαιδοῦνε καὶ ὅλα τὰ πουλιὰ καὶ τὴν 'πῆρε γυναῖκά του. Φέρανε καὶ τὸ δάσκαλο του καὶ τὸν πατέρα του καὶ βασιλεύανε καὶ βασιλεύουνε ἀκόμα καὶ 'ς τῆς Γοργόνες καὶ 'ς τὰ πουλιὰ. Καὶ ζήσανε καλὰ κ' ἐμεῖς καλλίτερα.

II'.

III στρέγγλα βασιλοπούλα.

Ἀρχὴ τοῦ παραμυθιοῦ καλὴ σπέρα τῆς ἀφεντιᾶς σας.

Ἦτανε μιὰ φορὰ κ' ἕναν καιρὸ ἕνας βασιλέας καὶ μιὰ βασίλισσα καὶ εἶχανε τρία ἀρσενικά παιδιὰ ὅσων τὰ μαλάμματα· μὰ ἔλα ποῦ ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶνε εὐχαριστημένος καὶ πάντα, πάντα κάτι γυρεύει. Ἐπειδὴ αὐτοὶ δὲν εἶχανε τί νὰ γυρέψουνε, ἐγυρέψανε ἀπὸ τὸ Θεὸ ἕνα κοριτσάκι. Ἐπειδὴ δὲν εἶχανε ἄλλη ἀφορμὴ νὰ λυπόντουνε, ἐλυπόντουσαν ποῦ δὲν εἶχανε ἕνα κορίτσι νὰ διασκεδάζουνε. Γιατὶ τὰρσενικά τους ἦτανε πολὺ μεγάλα καὶ δὲν καθόντουσαν 'ς τὸ παλάτι, ἔβγαίνανε ὅλα ὄξω. Καὶ γιὰ τοῦτο παρακαλοῦσαν τὸ Θεὸ ἡμέρα νύχτα νὰ τοὺς δώσῃ ἕνα κορίτσι. Ἰστέρα ἀπὸ κάμποσον καιρὸ ἔγγαστρώθηκε ἡ βασίλισσα· τὴν ἐφυλάγανε πιά πῶς καὶ πῶς μὴ στάξῃ καὶ μὴ βρέξῃ, μήπως κάμη κανένα κορίτσι. Ἦρθε ἡ διωρισμένη ἡμέρα καὶ γέννησε ἡ βασίλισσα κ' ἔκανε θηλυκὸ παιδί· στοχάσου πιά ἡ χαρὰ ποῦ

γίνηκε, δὲν ἤξευραν ποιὸς νὰ τὸ πρωτοπάρη 'ς τὰ χέρια, ποιὸς νὰ τὸ πρωτοχορέψη. Ὅταν γεννήθηκε, τὰ δυὸ παιδιὰ ἦτανε 'ς τὸ σπίτι, ἀλλὰ ὁ μικρότερος ἦτανε 'ς τὸ κυνήγι. Ἄμα ἦρθε τοῦ εἶπανε ὅτι ἡ βασίλισσα γέννησε κ' ἔκανε θηλυκὸ παιδί. Ἐτρεξε μὲ τὴν χαρὰ μέσα 'ς τὴν λεχῶνα γιὰ νὰρπάξῃ τὴν ἀδερφοῦλά του νὰ τὴν φιλήσῃ. Ἐκεῖ ποῦ τὴν ἐκράταγε 'ς τὰ χέρια του, ἐγύρισε καὶ τὸν κύτταξε καὶ εἶδε ποῦ εἶχε κάτι μάτια 'σάν ἀστρίτες καὶ εἶπε· — « Μπα! τί μάτια εἶνε αὐτὰ ποῦ ἔχει τοῦτο τὸ παιδί; » ἀνατρίχιασε ποῦ τὸ ἐκύτταξε, ἔδωσε τὸ παιδί 'ς τὴν μητέρα του καὶ ἔβγηκε ὄξω. Τὸ βράδι ἀκοῦνε ἀντάρρα, κακό, κάτω 'ς τὰ χοῦρι. — « Βρέ, τί νὰ εἶνε; » λένε. Ἐρχοῦνε 'ς τὰ χοῦρι καὶ τί νὰ ἰδοῦνε; τὸ καλλίτερο ἄτι πνιγμένο. Τὴν ἄλλη βραδιὰ ἄλλο, καὶ τὴν ἄλλη ἄλλο! — « Μπα! λένε τὰ βασιλόπουλα, τούτη ἡ δουλειὰ δὲν 'πάει καλά, μόνε νὰ πάω ἐγὼ ὁ μεγαλύτερος νὰ ἰδοῦμε τί παθαίνουν τὰ λογα καὶ ψαφᾶνε ». Ἐπῆγ' ἐκεῖ 'ς τὰ χοῦρι, ἔμεινε ὅλη τὴν νύχτα, δὲν εἶδε τίποτις, οὔτε ἄλογο φώφησε, οὔτε κἀνένανς 'μπῆκε 'ς τὰ χοῦρι. Τὸ ἄλλο βράδι εἶπε τὸ δεύτερο βασιλόπουλο, νὰ 'πάω ἐγὼ νὰ φυλάξω. Τοῦ εἶπε ἡ βασίλισσα 'πήγαινε' ἐπῆγε καὶ ὁ δεύτερος' τίποτις, ἡσυχία 'ς τὰ χοῦρι. Τὸ ἄλλο βράδι δὲν 'πῆγε κἀνεὶς νὰ φυλάξῃ' καὶ πάλι ἀντάρρα, κακό, βρέθηκε ἓνα ἄλογο φοφισμένο. Ὁ μικρότερος δὲν εἶπε τίποτις 'σὲ κἀνένανε, μόνο εἶπ' ἀπὸ μέσα του — « Θὰ πάω μόνος μου νὰ φυλάξω, γιατί τὰ μάτια τῆς ἀδερφοῦλας μου δὲ μ' ἀρέσουνε ». Ἐπῆρε τὸ σπαθί του, ἐπῆγε 'ς τὰ χοῦρι ἄμα νύχτωσε, καὶ κρύφτηκε ἀπὸ 'πίσω ἀπ' τὴν πόρτα. Καὶ ἔβγαλε τὸ σπαθί του ἀπὸ τὴ θήκη του καὶ πέρριμενε νὰ ἰδῇ ποιὸς ἦτανε ὁ μουστερῆς ποῦ ἐπνιγε τὰ λογατα. Καρτέραγε, καρτέραγε τίποτις — « Αἰ! », εἶπε, κολάστηκα, κἀνένα φεῖδι, ὡς φαίνεται, θὰ τὰ πνίγῃ ». Ἰκάνθησε ὅσο ποῦ περάσανε τὰ γρια μεσάνυχτα. Ἐκεῖ 'ποῦ ἀποφάσισε νὰ φύγῃ, ἀκούει ἓνα ἐλαφρὸ ψιθυρητό. Κρύβεται καλά καὶ τί νὰ ἰδῇ! Τὴν ἀδερφοῦλά του μὲ ἀνοιγμένα τὰ χεράκια της, καὶ τεντωμένα τὰ δαχτυλάκια της καὶ ῥήχτηκε 'ς ἓνα ἄτι νὰ τὸ πιάσῃ ἀπὸ τὸ λάρυγγα νὰ τὸ πνίξῃ. Δὲ χάνει καιρὸ, χτυπάει μὲ καὶ τῆς κόβει μὲ τὸ σπαθί τὸ μικρὸ τῆς δαχτυλάκι. Ἐγύρισε κείνη, τὸν ἀγριοκύτταξε, τὸν ἐγνώρισε' μὰ δὲν εἶπε τίποτις. Τὸ βασιλόπουλο, ἀφ' οὗ ἔκοψε τὸ δάχτυλο, τὸ πῆρε ἀπὸ χάρμω καὶ

ἔτρεξε καὶ 'πῆγε 'ς τὴν κάμαρά του. Καὶ ὅλη τὴν νύχτα ἀπὸ τὴν ἀνησυχία του δὲν ἐκοιμήθηκε.

Τὴν αὐγὴ ὅπου ἔξημέρωσε ὁ θεὸς τὴν ἡμέρα, ἐπῆγε καὶ ἠῶρε τὰ δέρφια του καὶ τοὺς εἶπε τὸ καὶ τὸ συνέβηκε ἀπόψε, πῶς ἡ ἀδερφοῦλά τους εἶνε στρίγγλα καὶ πνίγει τὰ λογα. Τὴν ἐπαρραφύλαξε τὴν νύχτα καὶ τῆς ἔκοψε τὸ μικρὸ τῆς δαχτυλάκι' τότες χυθήκανε ὅλοι ἀπάνω του νὰ τὸν φᾶνε, ἡ βασίλισσα, ὁ βασιλέας, τὰ δέρφια του, τοῦ εἶπανε ὅλοι νὰ φύγῃ, νὰ μὴ τὸν ἰδοῦν τὰ μάτια τους. — « Ὁ φθονερός! ὁ ζηλιάρης! ποῦ ἔκοψε τῆς ἀδερφοῦλας του τὸ χεράκι καὶ τὴν ἐσακάτεψε! » Τότες ἐκεῖνος κλαίοντας ἀποχαιρέτισε τὰ δέρφια του καὶ — « ἢ 'λεπόμαστε ἢ δὲ 'λεπόμαστε πλέον, τοὺς εἶπε, γιατί ἡ στρίγγλα θὰ μᾶς ξεκληρίσῃ ὅλους. » Τὰ δέρφια του ἀντὶς νὰ τὸν λυπηθοῦνε ποῦ ἔφευγε ὁ ἀδερφός των, τοῦ εἶπανε. — « Δὲν 'ντρέπεσαι, ζηλιάρη, ποῦ τὰ ἔβανες μὲ ἓνα μικρὸ κορίτσι; καὶ τοῦ ἔκοψες τὸ δάχτυλό του καὶ τὸ σακάτεψες; γιὰ νὰ ἀληθέψουν τάχατες τὰ λόγια σου ποῦ εἶπες πῶς ἡ ἀδερφοῦλά μας εἶνε στρίγγλα! » Ἐκεῖνος ὁ κακόμοιρος δὲν εἶπε τίποτις μόνε κύτταξε τὰ δέρφια του λυπημένους καὶ κύτταξε μὲ μὰ ματιὰ ὅλο τὸ παλάτι καὶ τὸν ἐπῆραν τὰ δάκρυα καὶ τότες ἐπῆγε μέσα 'ς τὴν κάμαρά του, 'ντύθηκε, ἀρματώθηκε καὶ ἔφυγε τρεχᾶτος καὶ κλαμμένος. Γιατί ἤξερε ποῦ δὲν θὰ τοὺς ξαναβδῆ.

Ἐπῆρε τὰ μάτια του καὶ 'πάει, 'πάει κ' ἀκόμη πάει. Ἄμα βράδιαζε ἀνέβαινε 'ς ἓνα δέντρο καὶ κοιμότανε καὶ τὴν αὐγὴ ποῦ ξύπναγε ἔπαιρνε πάλιν τὸ δρόμο του καὶ 'πήγαινε. Μὲ τῶν ἡμερῶν βλέπει ἀπὸ μακρὰ ἓνα ὠραῖο παλάτι καὶ μίαν μεγάλην πόρταν ὀρθάνοιχτην. Μπαίνει μέσα, δὲν βλέπει κἀνένα. Ἀναιθαίνει κάτι σκάλας μαρμαρένιαις κ' ἐκεῖ βλέπει 'ς ἓνα σοφᾶ καὶ καθότανε μίαν κόρη πολὺ ὀμορφή καὶ ἀκουμποῦσε 'σὲ κάτι ὀλόχρυσαις προσκεφαλάδαις. Καθὼς τὸν εἶδε ἐτινάχτηκε ἀπάνω. — « Μπα! πῶς εὐρέθηκες ἐδῶ τοῦ λεί. — Ἡ γῆς κ' ὁ κόσμος λέγει γιὰ τὴν ὀμορφιά σου καὶ τὰκουσα κ' ἐγὼ καὶ ἦρθα νὰ σὲ ἰδῶ ἂν ἦσαι ἔτσι, ἀλλὰ τώρα βλέπω πῶς εἶσαι ἀκόμη ὀμορφώτερη ἀπ' ὅτι ἄκουσα, πῶς εἶσαι ». Τοῦ εἶπ' ἐκείνη — « Ἄς τ' αὐτὰ, μακάρι νὰ μὴν ἦμανε ὀμορφή γιὰ τ' ἡ ὀμορφιά μου εἶν' ἡ δυστυχία μου. Γιατί μὲ εἶδανε σαράντα Δράκοι καὶ μ' ἀρπάξανε ἀπὸ τοὺς γονέους μου καὶ μὲ φέρανε ἐδῶ καὶ μὲ φυλάανε γιὰ νὰ μὴν ἔρθῃ κἀνεὶς καὶ μὲ κλέψῃ. Ἐσσορα χρόνια τώρα κ' »

άνθρώπου ποδάρι δὲν ἐπάτησε ἐδῶ μέσα καὶ τώρα σὺ πῶς τὸ ἔπαθες καὶ ἦρθες, ποῦ ἂν σὲ ἰδοῦνε οἱ δράκοι θὰ σὲ φᾶνε;» Ἐκείνη δὲν τέλειωσε τὸ λόγο καὶ ἀκούει μὲ βοή, ἕνα κακό. — «Ὁχου, λέει, ἐρχόντουνε· τώρα τί νὰ κάμωμε; λέει ἡ βασιλοπούλα. — Αἶ! θὰ σταθῶ ἐδῶ, λέει τὸ βασιλόπουλο, καὶ ἔτσι χαμένος καὶ ἔτσι χαμένος. — Ἄ μὰ ἐγὼ θέλω νὰ ζήσης γιὰ νὰ μὲ ἐλευτερώσης», λέει ἡ βασιλοπούλα. Ἡ βοή ἐζύγωνε κοντά, αὐτὴ δὲ χάνει καιρὸ τοῦ δίνει ἕνα μπάτσο τὸν κάνει θυμᾶρι ποῦ σαρώνουνε καὶ τὸν ἔβανε ἀπὸ πίσω ἀπὸ τὴν πόρτα. Μπαίνει ἕνας Δράκος σηκώνει τὴν μύτη του ψηλά καὶ λέει. — «Ἀνθρωπινὸ κρέας μυρίζει ἔδῶ μέσα! — Αἶ! κάποιος πέρασε ἀπ' ὄξω καὶ ἦτανε ἀνοιχτὴ ἡ πόρτα καὶ μπῆκε ἡ μυρουδιά μέσα». Μπαίνει ὁ ἄλλος Δράκος τὸ ἴδιο πάλι. — «Ἀνθρωπινὴ μυρουδιά μυρίζει». Μπαίνει ὁ τρίτος τὸ ἴδιο. Νὰ μὴν τὰ πολυλογοῦμε καὶ οἱ σαράντα. Ἐκείνη πιά, εἶπε, — «Αἶ! ἀδερφέ! καὶ ἐγὼ ἄνθρωπος εἶμαι καὶ μυρίζω φάτε με νὰ τελειώσω, νὰ γλυτώσω ἀπὸ τὰ χέρια σας». Τότες εἶπε ὁ μικρότερος. — «ἄστε τ' αὐτὰ καὶ ἄς πᾶμε νὰ φᾶμε μὲ τοὺς ἄλλους δράκους.» Πῆγανε φάγανε καλὰ καλὰ καὶ ὕστερα πῆγε κάθε ἕνας εἰς τὸ στρώμα του καὶ ἐκοιμήθηκε. Σὺν ἀκουσε πιά ποῦ μουγκρίζανε καὶ ἐκατάλαβε πῶς κοιμόντουσαν, ἀνέβη εἰς τὸ ἀπάνω πάτωμα ἡ ὄμορφη καὶ ἐκρέμασε ἕνα κόκκινο μαντήλι εἰς τὸ παραθυρόφυλλο καὶ εὐθὺς ἐφάνηκε ἀπ' ἀλάργα ἕνας κορναχτός, ἕνα κακό, καὶ ἦρθ' ἀπὸ κάτω ἀπ' τὸ παραθύρι τῆς ἕνας καθάλληρος, ἕνας νέος πολὺ ὠραῖος. Καὶ τῆς λέει. — «Ἀποφάσεις νὰ φύγωμε; τί μὲ θέλεις; — Νὰ φύγωμε! — Μὰ πῶς νὰ φύγωμε ποῦ εἶνε σαράντα δράκοι καὶ θὰ χαθοῦμε καὶ οἱ δύο μας. Θέλεις νὰ πολεμήσω μαζί τους; Νὰ τοὺς σκοτώσω; — Ἀμμή ἂν χαθῆς ἐσὺ ἐγὼ τί νὰ γίνω; εἶπ' ἡ ὄμορφη. — Αἶ τότες λοιπὸν τί μ' ἐφώναξες; τί μὲ θέλεις;» Καὶ γύρισε τ' ἀλογότου νὰ φύγη. — «Μπᾶ! στέκα νὰκούσης! μὴ φεύγης! μὴ θυμῶνεσαι! Μᾶς ἔστειλε ὁ Θεὸς ἕνα παλαβὸ γιὰ νὰ μᾶς ἐλευτερώσῃ! — Τί λές! Παλαβός! πῶς θὰ μᾶς ἐλευτερώσῃ; — Εἶνε παλαβός γιὰτί μ' ἀγάπησε χωρὶς νὰ μὲ ἔξερῃ. Θὰ τοῦ εἰπῶ πῶς τὸν ἀγαπάω καὶ ἐγὼ καὶ θὰ τὸν βάνω νὰ σκοτώσῃ τοὺς σαράντα δράκους, γιὰτί εἶνε πολὺ ἀντρεωμένος. — Αἶ! καὶ ἂν τοὺς σκοτώσῃ, ὕστερα τί νὰ τὸν κάνωμε αὐτόν; — Θὰ τὸν στείλω νὰ πᾶ νὰ μᾶς φέρῃ τὸ ἀθάνατο νερό, νὰ μὴ πεθάνωμε ποτὲ καὶ ἐκεῖ πλέον ἄς τ' ἀφίση τὰ κόκκαλά του καὶ

ἐμεῖς πλέον θὰ ζήσωμε ζωὴ χαρισάμενη. Φεύγα τώρα γλήγορα καὶ ἂν δὲν σὲ φωνάξω νὰ μὴν ἔρθῃς». Ἐχτύπησε τὸ ἀλογότου ἐκεῖνος καὶ αὐτὴ ἐκλείσει τὸ παράθυρό τῆς καὶ πῆγε κεῖ ποῦ ἦταν τὸ θυμᾶρι καὶ τοῦ χτύπησε πάλι μίαν μπάτσα καὶ ἔγεινε ἄνθρωπος ὅπως ἦτανε. Τοῦ λέει. — «Αἶ! τώρα! Τί νὰ κάμωμε γιὰ τοὺς σαράντα δράκους; ὅσο ζοῦν ἐκεῖνοι, ἐμεῖς δὲν ἔμποροῦμε νὰ ζήσωμε καὶ εἰς τοῦ διαβόλου τὸ μάτι νὰ ἔμποῦμε θάρθουμε νὰ μᾶς ἔβρουν, νὰ μᾶς φᾶνε. — Ἄν μ' ἀγαπήσῃς καὶ μὲ θέλῃς νὰ μὲ πάρῃς ἄντρα ἐγὼ σοῦ ὑπόσχομαι νὰ τοὺς σκοτώσω. — Πῶς ἐσὺ ἕνας ἄνθρωπος νὰ σκοτώσῃς σαράντα Δράκους; — Ὁ ἄνθρωπος ὅταν ἔχη καρδιά ὅ τι ἀποφασίσῃ τὸ κάνει. — Αἶ λοιπὸν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ ἂν τοὺς σκοτώσῃς ἐγὼ σοῦ ὑπόσχομαι νὰ εἶμαι ἡ δική σου.» Τὸ ἄλλο βράδυ, ποῦ ἤθελε νάρθουν οἱ δράκοι, ἐκρύφτηκε ἀπ' ὄξω ἀπ' τὴν ὀξώπορτα, εἶχε ἀκονισμένο καλὰ τὸ σπαθί του καὶ ἄμα ἔμπαινε ἕνας, ἕνας τοῦ ἔκοβε τὸ κεφάλι καὶ τὸν ἐτράβαγε καὶ τὸν ἔρρηχνε μέσα εἰς ἕνα μεγάλο πηγάδι. Ἀφ' οὗ τοὺς ἐσκότωσε τῆς λέει. — «Τώρα πλέον ἐγὼ φύλαξα τὸ λόγο μου, νὰ φυλάξῃς καὶ σὺ τὸν δικό σου. — Τί κατάλαβες; σ' ἀγαπῶ καὶ σὲ θέλω, ἀλλὰ λίγον καιρὸ θὰ ζήσωμε μαζί, γιὰτί ἐγὼ ἤμανε βασιλοπούλα καὶ μὲ μοίρανε ἡ Μοῦρᾶ μου νὰ μὲ κλέψουνε σαράντα δράκοι καὶ ἂν ἴσως καὶ βρεθῆ ἄνθρωπος καὶ τοὺς σκοτώσῃ καὶ μὲ πάρῃ γυναῖκα εἰς τὸ χρόνον ἀπάνω τὸ αἷμα τῶν Δράκων θὰ γίνῃ ἕνα μεγάλο θηρίο καὶ θὰ μὲ πνίξῃ. Ἄν ἴσως ὅμως ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος πάῃ νὰ μοῦ φέρῃ τὸ ἀθάνατο νερό νὰ μὲ ῥαντίσῃ ἂν μὲ ἔβρῃ πνιγμένη, τότε πιά θὰ ζήσωμε εὐτυχισμένοι. Ἀλλὰ ποῦ ἔμπορεῖς νὰ πᾶ νὰ φέρῃς τὸ ἀθάνατο νερό! καὶ φοβοῦμαι μήπως δὲ γυρίσῃς. — Καὶ ποῦ εἶνε τὸ ἀθάνατο νερό; εἶπε τὸ βασιλόπουλο. — Ἄχ! ἄμ' εἶνε πολὺ μακριὰ καὶ πολὺ δύσκολα, γιὰτί χρειάζεται γενναιότητα καὶ γληγοράδα, γιὰτί ἐκεῖ ποῦ εἶνε τὸ ἀθάνατο νερό εἶνε δύο βουνὰ π' ἀνοίγοκλείνουνε καὶ ἂν δὲν κάμῃς γλήγορα θὰ σὲ λυώσουν. — Φτάνει μὴ νάχα νὰ μ' ἀγαπᾷς καὶ ὅλα αὐτὰ γίνονται.» Τὸν ἀγκάλιασε, τὸν ἐφίλησε καὶ ἐκλαψε καὶ τοῦδωσε ἕνα σταμνάκι νὰ τὸ γεμίσῃ ἐκεῖ, ποῦ στάζει στάλα, στάλα καὶ τοῦ εἶπε νὰ τὸ γεμίσῃς νὰ μὴν ἀλησμονήσῃς ποῦ μ' ἀφίνεις ἐδῶ ὀλομόναχη καὶ σὲ καρτερῶ νάρθῃς τὸ γληγορότερο.

Ἐκεῖνος πῆρε τὸ σταμνάκι, τὴν ἀποχαιρέτισε καὶ ἔφυγε. Ἐκεῖ ποῦ

ἤγγαυε ἔς τὸ δρόμο ἀπόστασε, κάψωσε. Ἦγγε καὶ κάθησε ἀποκάτω ἔς ἓνα δέντρο καὶ βλέπει ἀπὸ μακρῶν ἓνα ὠραῖο παλάτι μέσα ἔς τῆς πρασινάδες. Λέει, — «Δὲν ἴκω ἐκεῖ μέσα νὰ ἰδῶ ἕως καὶ μάθω ἀπὸ ποῦ νὰ ἴκω γιὰ τὸ θάνατο νερό; Ἄν ἦνε Ἄνεράδες ἐκεῖ μέσα θὰ μὲ λυπηθοῦνε καὶ δὲ θὰ μοῦ ποῦνε τίποτα ἂν εἶνε Δράκαι ἃς ἦνε καλὰ τὸ σπαθί μου.» Ἐπῆγε κοντὰ καὶ βλέπει μίαν μεγάλην πόρταν ἀνοικτὴν, μπαίνει μέσα, δὲ βλέπει κἀνέναντι μόνον ἓνα μεγάλο περιβόλι. Μπαίνει μέσα ἔς τὸ περιβόλι καὶ τί νὰ ἰδῆ; μίαν ὠραία Νεράϊδα. Ἐκαθόντουσαν ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὰ δέντρα καὶ τριγύρω τῆς ἐκαθόντουσαν τρία μεγάλα σκυλιὰ. Καθὼς τὸν εἶδανε, ἀρχίσανε καὶ μουγκρίζανε. Ἡ Ἄνεράδα τὰ χὰιδεψε καὶ κείνα τῆς ἐφιλήσανε τὸ χέρι καὶ σωπάσανε. Τὸ βασιλόπουλο ἐχαίρετισε τὴν Ἄνεράδα μὲ μεγάλη ταπεινώσει καὶ γλυκάδα. Τοῦ εἶπε πῶς εὐρέθη ἔς τὸ παλάτι τῆς καὶ τί μπορεῖ νὰ τοῦ κἀνῆ. — «Ἄ! βασίλισσά μου! γιὰτί ἄλλο ὄνομα δὲν μπορῶ νὰ σοῦ δώσω παρὰ βασίλισσα, ἐμένα τὰ βῆσανά μου εἶνε πολλὰ καὶ μεγάλα.» καὶ τῆς διηγήθη ὅλη τὴν ἱστορίαν του, πῶς εὐρέθη ἔς ἓνα παλάτι ποῦ ἦτανε μίαν ὠραία νέα καὶ σαράντα Δράκαι καὶ πῶς ἐσκότώσε τοὺς σαράντα Δράκους καὶ πῶς τὸν στέλνει αὐτὴ νὰ ἴκῃ νὰ τῆς φέρῃ τὸ θάνατο νερό. Ἡ Ἄνεράδα ἐχαμογάλασε καὶ τοῦ εἶπε «Ἔρεις ποῦ εἶναι τ' ἄθνατο νερό; — Ὅχι, ἀλλὰ θὰ ἴκω γυρεύοντας καὶ θὰ τῶθῃρω. — Λοιπὸν ἐπειδὴ μοῦ ἐμπιστεύτηκες καὶ μοῦ εἶπες τὰ μυστικά σου, θὰ σοῦ ἴκω ἐγὼ ποῦ εἶνε τὸ ἄθνατο νερό ἄλλὰ μὲ τὴ συμφωνίαν ἔς τὸ γύρισμα νὰ μοῦ ὀρκιστῆς πῶς θὰ ῥθῃς πρῶτα ἀπὸ ἴδῶ, καὶ ὕστερα θὰ ἴκῃς ἔς τὸ σπίτι τῆς ἔμμορφης, γιὰτί ἐγὼ θὰ εἶμαι ἀνήσυχη ἂν θὰ γυρίσης ζωντανὸς ἀπὸ κεί.» Ἦότες ἐκεῖνος τῆς ὠρκίσθη, ἂν ἴσως καὶ ζῆσῃ θὰ ἴκῃ πρῶτα νὰ τὴν ἰδῆ καὶ ὕστερα νὰ ἴκῃ ἔς τῆς ἔμμορφης τὸ σπίτι. Τοῦ λέει λοιπὸν ἡ Ἄνεράδα — «Ὅτ' ἐτραβήξῃς δεξιὰ κἀμπουσαις ὠραις δρόμο. Κ' ἐκεῖ θὰ παντήξῃς ἓνα μαῦρο βουνὸ καὶ ἴψηλὸ, ἀπ' ὀπίσω ἀπὸ κείνο τὸ βουνὸ θὰ ἰδῆς ἓνα ἄλλο μεγαλύτερο, ἀλλὰ τὸ δεύτερο θὰ εἶνε καταπράσινο καὶ ἔς ἐκεῖνο ἀπάνω θὰ περπατοῦνε φεῖδια μεγάλα μὲ κέρατα ἔς τὰ κεφάλια καὶ μὲ ἓνα μάτι ἔς τὸ γλέφαρο καὶ ἄλλα πάλι μὲ ἓνα κέρατο καὶ μὲ πολλὰ μάτια ἀπὸ κάτω ἀπὸ κείνο τὸ κέρατο. Ἐκεῖνα εἶνε τὰ κακὰ φεῖδια, ἀλλὰ ἐσὺ μὴτε νὰ φοβηθῆς μὴτε νὰ σκοτώσης κἀνένα γιὰτί ἐγὼ θὰ σὲ ποτίσω ἓνα νερό καὶ δὲ

θὰ σὲ δαγκώσουνε, ἂν δὲν τὰ βλάψῃς. Ἄφ' οὐ περάσης κ' ἀπ' αὐτὸ τὸ βουνὸ θὰ ἰδῆς μίαν λίμνην καὶ ἔς τὸ τέλος τῆς λίμνης θὰ ἰδῆς δύο βουνὰ ν' ἀνοίγοκλειοῦνε. Ἐμπροστὰ ἔς τὴν λίμνην θὰ ἰδῆς ἓνα καρβάκι δεμμένο ἔς ἓνα ξερὸ δέντρο. Λύνεις τὸ καρβάκι μπαίνεις μέσα καὶ ἀνοίγεις τὰ πανιά του. Πάρε τοῦτα τὰ δύο πελιστεράκια καὶ ἔσ' ἀζυγώσης ἔς τὸ βουνὸ π' ἀνοίγοκλείνει, ἀπόλυσε τὸ ἓνα πελιστεράκι καὶ ἂν ἴσως καὶ δὲν περάσῃ ἔς τὴν ἄλλη ἄκρην μόνε τὸ λυώσουν τὰ βουνὰ π' ἀνοίγοκλείουνε, ἐσὺ νὰ σταθῆς μὲ τὸ καρβάκι σου κἀμπόση ὦρα, γιὰτί τὸ βουνὸ πότες ἀνοίγοκλείνει γλήγορα καὶ πότες ἀργὰ κ' ἂν ἴσως καὶ περάσῃ μὲ τὸ καλὸ τὴν ἄλλη μεριά, τότες εἶνε μὴ σπηλιά, κ' ἐκεῖ μέσα στάζει κόμπος, κόμπος τὸ θάνατο νερό. Τότες γεμίζεις τὸ σταμνάκι σου καὶ δὲν πίνεις, γιὰτί τοὺς ζωντανοὺς τοὺς σκοτώνει καὶ τοὺς σκοτωμένους τοὺς ζωντανεύει καὶ τότες πάλι ἀπολάεις τὸ ἄλλο πελιστεράκι καὶ ἂν περάσῃ τὸ πελιστεράκι περνεῖς καὶ σὺ καὶ ἔρχεσαι ἐδῶ.» Ἦότες τὸ βασιλόπουλο τὴν εὐχαρίστησε πολὺ, ἤπιε τὸ νερὸ γιὰ τὰ φεῖδια ποῦ τοῦ ἔδωκε ἡ Ἄνεράδα καὶ ἴκῃ τὰ δύο πελιστεράκια καὶ ἔφυγε. Καὶ νὰ μὴν τὰ πολυλογοῦμε εὐρῆκε τὸ μαῦρο κ' ὕστερα τὸ πράσινο μὲ τὰ μεγάλα φεῖδια καὶ ὕστερα τὴν λίμνην καὶ τὸ δεμμένο καρβάκι. Ἐμπῆκε μέσα καὶ ἀνοίξε τὰ πανιά. Ἦότες ἔσ' ἀζυγώσῃς κοντὰ ἀπόλυσε τὸ ἓνα πελιστεράκι καὶ πέρασε τὴν ἄλλη μεριά ζωντανὸ μονάχα ἡ ὠρὰ του λιγάκι τσουρουφλίστηκε. Ἦότες ἀνοίξε ὅλα τὰ πανιά καὶ δὲν χάνει καιρὸ, ὀρμάει μὲ τὸ καρβάκι του καὶ περνεῖ τὴν ἄλλη μεριά. Μοναχὰ τὸ πῖσω μέρος τοῦ καρβιου ἔσπασε λιγάκι. Εὐρῆκε τὴν σπηλιά, ἐγέμισε τὸ σταμνάκι του, ἐμπῆκε πάλι ἔς τὸ καρβάκι κ' ἀπόλυσε πάλι τὸ ἄλλο πελιστέρι καὶ ἔσ' ἀπέρασε γερὸ, τότες ἔμπῆκε αὐτὸς ἔς τὸ καρβάκι του ἀνοίξε τὰ πανιά του καὶ πέρασε. Ἐβγήκε ἔς τὴν ξερὰ κ' ἦρθε ἔς τὸ σπίτι τῆς Ἄνεράδας. Καθὼς τὸν εἶδε νῆρθη τόσο γλήγορα καὶ ζωντανὸς ἐθάμμαξε καὶ εἶπε μέσα τῆς — «Κρίμας τέτοιος νέος νὰ χαθῆ γιὰ μὴ παληογυναῖκα.» (γιὰτί ἡ Νεράϊδα ποῦνητανε εἴξερε ποῦ ἦτανε κείνη ποῦ τὸν ἔστειλε). Τοῦ εἶπε — «Καλό ἔστονε κάτσε τώρα νὰ ξεκουραστῆς, νὰ φῆς λιγάκι, νὰ κοιμηθῆς καὶ ὕστερα ἴκῃς μὴ ὦρα ἀρχιτερα ἔς τὴν ἀγαπημένη σου.» Τοῦ εἶπε καὶ ἄλλα ποῦ αὐτὸς δὲν ἔμπορεῖσε νὰ μὴν καθῆσῃ γιὰ νὰ μὴ τῆς κακοφανῆ, ἀφ' οὐ τοῦ ἔκανε τόσαις καλοσύναις ἐδέχθη καὶ τὴν εὐχαρίστησε μάλιστα καὶ τῆς

εἶπε, χωρὶς τῆ συμβουλῆ σου ἤμανε χαμένος, ἔφαγε λοιπόν, ἐκοιμήθη ἡ Ἀνεράιδα πᾶσι σιγᾶ, σιγᾶ, παίρνει τὸ σταμνάκι μὲ τὸ ἀθάνατο νερὸ, τὸ ἀδειάζει ἓ ἓνα ἄλλο, ἓ αὐτὸ βαίνει κρύο νερὸ καὶ τὸ βαίνει ἓ τῆ θέσι του. Καὶ τὸ σταμνάκι μὲ τὸ ἀθάνατο νερὸ τὸ ἔβανε ἓ ἓνα ντουλάπι μέσα καὶ τὸ κλείδωσε. Ὑστερα ἀπὸ λίγη ὥρα ἐξύπνησε τὸ βασιλόπουλο, ἐπῆρε τὸ σταμνάκι του ἀποχαιρέτισε τὴν Ἀνεράιδα, τὴν εὐχαρίστησε καὶ ἔφυγε. Καὶ ἡ Ἀνεράιδα τοῦ εἶπε καλαῖς ἀντάμωσες. Ἄμα ἔξεκίνησε τὸ βασιλόπουλο φώναξε ἡ Ἀνεράιδα τὸ μεγαλείτερο σκυλί « Ἀσλάνη, πήγαινε ἀπὸ πίσω ἀπὸ κεῖνο τὸ βασιλόπουλο καὶ νὰ σταθῆς ἀπ' ὄξω ἀπὸ τὴν πόρτα καὶ νὰ παρατηρήσῃς τί θὰ γείνη καὶ νὰ ἔρθῃς νὰ μοῦ δώσῃς εἶδησι! τάκουεις! πρόσεξε καλὰ! ἔξερεις τώρα ἐσύ.» Τὸ σκυλί ἐκούνησε τὴν ὠρὰ του καὶ ἔγινε ἄφαντο.

Ὡς ἀφίσωμε τώρα τὸ σκυλί νὰ παραμονεύῃ καὶ ἄς ἔρθωμε ἓ τὴν ἀγαπημένη τοῦ βασιλόπουλου. Ἐκείνη δὲν ἀγάπησε τὸ βασιλόπουλο καθὼς ἔξερουμε, ἀλλὰ ἀγάπησε ἓναν ἄλλον, ποῦ ὅσο ἦτανε αἱ δράκοι ζωντανοὶ ἐφοβότανε νὰ ζυγώσῃ ἓ τὸ παλάτι. Ἄμα ἔφυγε τὸ βασιλόπουλο γὰρ τὸ ἀθάνατο νερὸ εὐθὺς ἀπλώσε ἓ τὸ παραθύρι τὸ κόκκινο μαντήλι καὶ εὐθὺς ὁ ἀγαπητικὸς τῆς ἦρθε καὶ τοῦ εἶπε—« Τὸν ἔστειλα ἓ τὸν ἀγύριστο τὸν παλατῶ, θὰ τὸν φῶν τὰ φεῖδια ἢ θὰ τὸν ζουλήξῃ τὸ βουνό.» καὶ ἔτσι ἦρθε ὁ ἀγαπητικὸς τῆς καὶ ἐζούσανε καλὰ. Ἐπέρασε κάμποσος καιρὸς καὶ τὸν ἀλήσμονῆσανε καὶ ποῦ νὰ ἤξεραν πῶς μία Νεράιδα ἀγάπησε τὸ βασιλόπουλο ἀπὸ τὴν πρώτη ἡμέρα ποῦ τὸν εἶδε καὶ τὸν ἐβόηθησε νὰ πῆ νὰ φέρῃ τὸ ἀθάνατο νερὸ, καὶ ἔφησε τὰ πράγματα νὰ ἔρθουν μοναχὰ τους καθὼς καὶ ἦρθαν. Τὸ λοιπὸν ἡ ἑμμορφη ἐκείνη τὴν ἡμέρα ποῦ ἐπέστρεψε τὸ βασιλόπουλο ἦτανε ἓ τὸ παραθύρι καὶ εἶδε τὸ βασιλόπουλο ποῦ ἐρχότανε καὶ λέει—« Πῶ! πῶ! τρομάρα μου! ἔρχεται τώρα τί νὰ κάμω;» καὶ τρέχει ἓ τὸν ἀγαπημένον τῆς καὶ τοῦ λέει—« Εἶδα ἀπ' ἀλάργα καὶ ἔρχεται τὸ βασιλόπουλο καὶ τώρα τί νὰ γίνουμε; θὰ σὲ σκοτώσῃ καὶ σένα καὶ μένα, ἀν δὲν μπόρῃσουμε νὰ τὸν ξεπαστρέψουμε.» Τὸ βασιλόπουλο τῆς λέει,—« Ἐκείνος ἐσκότωσε σαράντα δράκους καὶ ἐμεῖς δὲ θὰ μπορέσουμε νὰ σκοτώσῃμ' ἓνα ἄνθρωπο; Ἀλλὰ τώρα δὲν ἔχουμε καιρὸ μόνε ἄντε κρύφτου καὶ ὁ θεὸς ἄς τὰ φέρῃ βολικὰ.» Τρέχει κάτου ἓ τὴν πόρτα καὶ τοῦ λέει

—« Καλὸ ἓ τονε. Ἄχ! ἦρθες λοιπὸν καὶ ἐγὼ κόντευα νὰ πεθάνω ἀπὸ τὴ λύπη μου!» Τὸ βασιλόπουλο ἔδραμε καὶ τὴν ἀγκάλιασε· τοῦ εἶπε—« Κάτσε τώρα νὰ ξεποστᾶσῃς νὰ πᾶω νὰ ἐτοιμάσω τίποτις νὰ φᾶμε.» Τότες ἐπῆγε μέσα καὶ πῆρε ἓνα ποτήρι κρασί καὶ ἔρρηξε μέσα μπότι καὶ εἶπε—« Πιὲ το τοῦτο καὶ ἔξαπλώσου κορμμάτι ἓ τὸ κρεβάτι ὅσο ποῦ νὰ ἐτοιμάσω γὰρ τὸ φαί.» Ἐπῆε κεῖνο τὸ κρασί καὶ τὸν πῆρε εὐθὺς ὁ ὕπνος. Τότες πᾶει κείνη καὶ λέει ἓ τὸν ἀγαπημένον τῆς—« Κοιμήθηκε καὶ ξεπᾶστρεφ' τον.» Τότες ἐκεῖνος ἔτρεξε καὶ πῆρ' ἓνα μαχαίρι καὶ πῆγε ἓ τὸ κρεβάτι καὶ τὸν κατακορμάτισε. Τὸν μαζεύει μὲ τὸ σεντόνι, κάνει κόμπο καὶ τὸ δένει καὶ τὸ ρήγει ἀπ' τὸ παράθυρο, ἓ τὴ ροῦγα. Ὁ Ἀσλάνης, τὸ σκυλί τῆς Ἀνεράιδας, ἐφύλαγε ἀπ' ὄξω ἀπ' τὸ παραθύρι καὶ ἄμα εἶδε τὸ ματωμένον σεντόνι τὸ μύρισε, τὸ πῆρε ἓ τὰ δόντια του καὶ ἔτρεξε καὶ τὸ πῆγε τῆς κυρᾶς του. Ἡ Ἀνεράιδα εὐθὺς ποῦ εἶδε τὸ σκύλο καὶ ἐρχότανε μὲ τὸ σεντόνι, τὸ πῆρ' ἀπὸ τὰ δόντια του καὶ τὸ ἀπλώσε ἀπάνω ἓ τὸ κρεβάτι τῆς καὶ τὸν ἐφγίαξε πρῶτα καλὰ, καλὰ καὶ τὸν ἐδιώρωσε, ὅπως ἦτανε, ὕστερα ἔτρεξε ἓ τὸ περβόλι τῆς καὶ ἐπῆρε ἓνα χειμωνικὸ καὶ τᾶκοψε φέταις, φέταις καὶ τὸ βούταγε ἓ τὸ ἀθάνατο νερὸ καὶ τᾶβαινε ἀπάνω ἓ τῆς πληγαῖς του καὶ ὕστερα ἄρχισε καὶ τοῦχυσε ἀπάνω του ἀθάνατο νερὸ καὶ τὸν ἔλειψε ὅλον, τοῦ ἔρρηξε καὶ ἓ τὸ στόμα του καὶ ἓ ἓ λίγο ἄρχισε καὶ κουνιότανε. Τότες ἡ Ἀνεράιδα τὸν ἐσῆκωσ' ἀγάγια, ἀγάγια ἓ τὴν ἀγκαλιά τῆς καὶ τὸν ἔλειψ' ὅλον μὲ τὸ ἀθάνατο νερὸ. Τότες ἄνοιξε τὰ μάτια του καὶ εἶπε—« Ποῦ εἶμαι;— Εἶσαι ἓ τὸ σπῆτι μου; μόνε ἠσύχασε.» Τοῦ ἔδωσε καὶ ἦπζε ἀθάνατο νερὸ καὶ τὸν ἐσκέπασε καὶ τοῦ εἶπε νὰ κοιμηθῆς καὶ νὰ μὴ μιλήσῃς. Ἐκοιμήθη ἓνα μερόνυχτο καὶ ὕστερα ἐξύπνησε καὶ εἶδε τὴν Ἀνεράιδα ἓ τὸ πλευρό του. Τὴν ἐρώτησε πῶς εὐρέθη ἐδῶ καὶ ἡ Ἀνεράιδα τοῦ τὰ εἶπε ὅλα, πῶς τὸν ἐσκότωσαν, πῶς τὸν ἔφερε ὁ σκύλος καὶ πῶς ἀπὸ καιρὸ ζητοῦσαν νὰ τὸν σκοτώσουν, γιὰτὶ ἐκείνη ποῦ ἀγαποῦσε, ἀγαπᾷ ἄλλον.—« Γι' αὐτόνε σ' ἔβαλε καὶ σκότωσες τοὺς Δράκους καὶ τὰ ἀθάνατα νερὸ ἦτανε πρόφασι γὰρ νὰ σὲ φᾶνε τὰ φεῖδια. Ἐκεῖνος ἐθάμμαξε καὶ εἶπε—« Πῶς ἦτανε δυνατόν τόσο ἑμμορφη γυναῖκα καὶ νᾶναι κακοῦργα. Ἐγὼ γνώρισα τὴν ἀδελφή μου ποῦ ἦτανε στρίγγλα καὶ νὰ μὴ γνωρίσω αὐτὴν ποῦ ἦτανε λάμνα!— Ἀ! τὴν αὐτὰ περάσανε, νὰ κυττάξῃς τώρα πῶς νὰ ἐκδικηθῆς.

—Νὰ 'πάω ἀμέσως νὰ τοὺς σκοτώσω καὶ τοὺς δύο, λέει τὸ βασιλόπουλο. — Εἶσαι ἀδύνατος, μόνε νὰ στείλω ἐγὼ τώρα τὸ Σαίνη νὰ ἰδῆ πότε θὰ 'βγῆ κείνος ἀπὸ τὸ σπίτι νὰ 'πῆς τὸ κυνήγι καὶ ἔρχεται τὸ σκυλί καὶ μᾶς δίνει εἶδησι καὶ 'πῆς καὶ σκοτώνεις ἐκείνην καὶ ὕστερα 'ὰ γυρίση 'ς τὸ σπίτι ὁ ἀγαπητικὸς της τὸν σκοτώνεις καὶ κείνον καὶ γλυτώνεις ἀπ' αὐτούς. » Ἔτσι ἔγεινε· ἐπῆγε, τοὺς ἐσκότωσε καὶ ἦρθε πάλι 'ς τὴν Ἀνεράιδα καὶ ἔπεσε 'ς τὰ ποδάρια τῆς Ἀνεράιδας καὶ τῆς εἶπε — « Ἐσὺ μ' ἔσωπες ἀπὸ πολλοὺς θανάτους καὶ ὄχι ἀπὸ ἓνα, τώρα εἶμαι σκλάβος σου καὶ πρόσταξε τί θέλεις νὰ κάμω; » ἡ Ἀνεράιδα τοῦ εἶπε πῶς τὸν ἀγάπησε ἀπὸ τὴν πρώτη ἡμέρα ποῦ τὸν εἶδε καὶ τὴν μόνη ἀνταμοιβὴ ποῦ εἶνε, ἂν θέλῃ νὰ τὴν ἀγαπήσῃ καὶ αὐτὸς καὶ νὰ ζήσουνε μαζὶ. » Κείνος τῆς εἶπε· « Τόσο ἀδιάκριτο μὲ θαρρεῖς; καὶ σκλάβος σου γίνομαι, ὄχι ἀντρας σου. Μόνε θέλω νὰ μοῦ κάνης ἀκόμη μία χάρι νὰ 'πάω 'ς τὸ βασίλειο μας νὰ ἰδῶ τί γίνονται οἱ κατακαυμένοι οἱ γονεῖς μου, τὰ δέλφια μου καὶ ὕστερα νάρθω νὰ μείνω μαζὶ σου. Ἄν ἔρθω χαρούμενος νὰ χαιρόμαστε καὶ ἂν ἔρθω λυπημένος νὰ μὲ παρηγορήσῃς. — Μπράβο, τοῦ εἶπε, σὲ ἐπαινῶ καὶ τώρα ἀκόμη σ' ἀγαπῶ πρὸ πολὺ, γιατί ἀγαπάεις καὶ θυμᾶσαι ἐκείνους ποῦ σὲ διώξανε ἀπ' τὸ παλάτι σου. Πήγαινε καὶ νὰ γυρίσης μὲ τὸ καλὸ, ἐγὼ σὲ καρτερῶ. Πάρε τούτους τοὺς τρεῖς κουρμάδες καὶ 'σὺν' πῆς ἀπὸ 'δῶ 'σὲ κἀνένα δρόμο νὰ φῆς τὸν ἓνα καὶ τὸ σπόρον νὰ τὸν χώσης 'ς τὸ χοῦμας καὶ 'σὺν' πῆς πάλι 'σὲ κἀμποσο δρόμο νὰ φῆς τὸν ἄλλο καὶ τὸ σπόρο πάλι 'ς τὸ χοῦμας, ἔτσι νὰ κάνης καὶ τοὺς τρεῖς. Οἱ κουρμάδες θὰ φυτρώσουνε καὶ θὰ γινοῦνε μεγάλοι καὶ ἂν σὲ κατατρέχη κανένας νάναιβῆς ἀπάνω 'ς τῆς χουρμαδιᾶς καὶ ἂν θέλῃς κάμμιά βοήθεια νὰ φωνάξῃς τρεῖς φωναῖς ἀπὸ 'πάνω ἀπὸ τῆς χουρμαδιᾶς· « Γκέλ Ἀσλανη μ', γκέλ Σαίνη μ', γκέλ Μπουταλᾶ μου » καὶ τὰ σκυλιὰ θὰ τρέξουν νὰ σὲ βοηθήσουνε. » Τὸ βασιλόπουλο ἐπῆρε τοὺς τρεῖς χουρμάδες, ἐφίλησε τὴν Ἀνεράιδα, γιατί δὲν ἤξερε ἂν θὰ τὴν ξαναἰδῆ πιά.

Ἦρε τὸ δρόμο 'πάει, πάει, ἔφαγε τὸν ἓνα κουρμά, 'πῆγε πάρα κάτω ἔφαγε καὶ τοὺς ἄλλους, ἔκαμε ὅπως τοῦ εἶπε ἡ Ἀνεράιδα. Ἦρε τὸ δρόμο καὶ 'πήγαινε ὅσο 'ποῦ 'μπῆκε μέσα 'ς τὴν πόλι. Καὶ τί νὰ ἰδῆ; ἔρημια παντοῦ. Ἐργαστήρια ἔρημα καὶ σκοτεινά, ἀνθρωπος γὰ ἀνθρωπο δὲν ἐλάττει. Πάει 'ς τὸ παλάτι τί νὰ 'δῆ; τζίν,

τζίν, τὸπ ἐνὰρ (τὰ στοιχεῖα παίζανε τόπι). Τὸν πιάσανε ἀνατριχιάδες καὶ τοῦρθανε κλάυματα. Ἐκλαψε, ἔκλαψε καὶ ὕστερα ἀνέβηκε τῆς σκάλας τοῦ παλατιοῦ. Ἐκεῖ 'σὲ μὲ ἀγκωνὴ βλέπει τὸν πατέρα τοῦ κουτουρλοῦ κουβάρι, χωρὶς χέρια καὶ χωρὶς ποδάρια. Τρέχει νὰ τὸν ἀγκαλιᾶσῃ μὲ κλάμματα καὶ ἀντὶς νὰ τοῦ 'πῆ — « Καλὸ 'ς τὸ παιδί μου! » φωνάζει τῆ στρίγγλα βασιλοπούλα — « Ἐλα, καλὴ μου θεγατέρα, νὰ τὸν ἐκδικηθῆς, τοῦτος εἶνε 'ποῦ σοῦκοφε τὸ δαχτυλάκι σου. » Τότες τρέχει ἡ στριγγλίτσα καὶ φωνάζει — « ὦ! καλὸ 'ς τὸν ἀδερφούλη μου! ποῦ θὰ μου γλυτώσης ἐσὺ ἀπὸ τὰ χέρια μου, ὅσο ἔβλεπα τὸ δαχτυλάκι μου κομμένο σὲ θυμόμανε καὶ ἔλεγα δὲ θὰ μοῦ πέση καὶ μὲ φορὰ 'ς τὰ χέρια! Ἐλα τώρα νὰ βαρῆσῃς τὸν ταμπουρᾶ, γὰ νὰ εἶμαι σίγουρη ποῦ δὲ θὰ φύγῃς, γὰ νὰ πάω νὰ κόνισω τὰ δόντια μου νάρθω νὰ μὴ σὲ παιδέψω πολὺ, γιατί σ' ἔχω ἀδερφούλη » καὶ τοῦδωσε ἓνα ταμπουρᾶ νὰ βαρῆ ὅσο 'ποῦ νάρθῃ. Μὰ ὅτι κατέβηκε κάτω 'βγήκε ἓνας ποντικὸς καὶ τοῦ λέει — « Τί κάθῃσαι καὶ θαρεῖς τὸν ταμπουρᾶ, θάκονισῃς τὰ δόντια της καὶ θάρθῃ νὰ σὲ φῆ, ὅπως ἔφαγε καὶ τοὺς ἄλλους. — Ἀμὴ τί νὰ κάμω; λέει τὸ βασιλόπουλο. — Δό μου μένα νὰ θαρεῖ τὸν ταμπουρᾶ καὶ σὺ φεύγα τρεχᾶτος. » Ἐδῶσε τὸν ταμπουρᾶ 'ς τὸν ποντικὸ καὶ τὸν ἐβάρηγε μὲ τὴν οὐρά του. Ἐκείνος 'πάει κάτω 'ς τὸ φούρνο καὶ βγαίνει τὸ τσανοβράκι του καὶ δένει τὰ μπουγιούνια του καὶ τὰ γεμίζει στάχτη, τὸ δένει 'ψηλά, 'ψηλά 'ς ἓνα πατερό καὶ ἔφυγε τρεχᾶτος. Ἀμ' ἀκόνισε τὰ δόντια της ἡ στριγγλίτσα ἀνέβη ἀπάνω. Φρούστ! μὲ ὁ ποντικὸς χῶθηκε 'ς τὴν τρύπα του. Ἡ στρίγγλα βασιλοπούλα κυττάζει ἀπὸ 'δῶ κυττάζει ἀπὸ 'κεῖ δὲν τὸν βλέπει. Τρέχει 'ς ὅλο τὸ σπίτι, βλέπει τὴν βράκα ἀνήφορο δεμένη. — « Ἄ! λέει, αὐτοῦ 'πάνω μοῦ ἀνέβῃς γὰ νὰ μὴ σὲ φτάσω καὶ χουμάει μὲ μὲ τὰ δόντια της καὶ δαγκώνει μὲ τὸ πανὶ ποῦ ἦτανε γεμάτο στάχτη καὶ ἔπεσε ἡ στάχτη 'ς τὰ μοῦτρα της, κόντεψε νὰ στραβωθῇ. — « Ἄχ! λέει ποῦ θὰ μοῦ 'πῆς καὶ 'ς τοῦ φειδίου τὴν τρούπα νὰ χωθῆς θὰ σὲ βγάλω. » Τρέχει ἀπάνω κάτω 'ς τὸ περιβόλι, πουθενά! τρέχει ὄξω 'ς τὴ ροῦγα τὸν βλέπει ἀπὸ ἀλάργα. Μὰ ποῦτανε πολὺ ἀλάργα καὶ δὲν 'μπόρεγε νὰ τὸν 'φτάσῃ. Ἐτρεχε 'μπρὸς κείνος, πίσω κείνη, 'μπρὸς κείνος 'πίσω κείνη, καὶ κόντεψε νὰ τὸν φτάσῃ, μόνε βλέπει μὲ κουρμαδιὰ καὶ ἀναιθαίνει ἀπάνω τὸ βασιλόπουλο. Ἐκείνη δὲ χάνει καιρὸ ἀρχίτισε καὶ βόκάνιζε τὸν κορμὸ

για να πέσει ο κουρμάς. Καθώς είχε τὰ δόντια της ἀκονισμένα δὲν ἄργησε, καὶ τὸ δέντρο ἄρχισε νὰ γέρνη. Τὸ βασιλόπουλο ἔπῃγε ἀπάνω ἔς τὴν κορφή καὶ ἀρπάζει μὲ τὰ χέρια του τὰ κλαδιά τοῦ ἄλλου κουρμά καὶ τινάχτηκε ἀπάνω. Δὲ χάνει καιρὸ ἢ στρίγγλα βασιλοπούλα τρέχει ἔς τὸ δεύτερο κουρμά καὶ ἄρχισε νὰ τὸν ροκανίζει. Σὲ λιγάκι ἀρχίτισε νὰ γέρνη καὶ ὁ δεύτερος. Δὲν χάνει καιρὸ τὸ βασιλόπουλο πηδάνεται ἀπὸ τὰ κλαδιά καὶ πετιέται ἔς τὸν τρίτο κουρμά. Τρέχει καὶ ἔς τὸν τρίτο καὶ ἀρχίτισε νὰ ροκανίζει. — « Ἄ! τώρα πῶς ποῦ θα μοῦ πᾶς, δὲν ἔχει ἄλλον κουρμά! καὶ καθὼς εἶμαι πεινασμένη καὶ θυμωμένη κοκκαλάκι δὲ θὰ σ' ἀφίσω. » Τότες τὸ βασιλόπουλο ἐθυμήθηκε τὸ λόγο τῆς Ἀνεράξιδας καὶ φώναξε μὲ ὄλη του τὴν δύναμι: — Γκέλ Ἀσλάνη μ' γκέλ! γκέλ Σαῆνη μ' γκέλ! γκέλ Μπουταλά μου, γκέλ! » Καθὼς ἀκούσανε τὴ φωνὴ τὰ τρία μαντρόσκυλα τῆς Ἀνεράξιδας ἀπολυθήκανε, μωρὲ μάτια μου, ἔς τὴν δραμμὴ καὶ χυθήκανε ἀπάνω ἔς τὴν στρίγγλα βασιλοπούλα καὶ τὴν ἐκάμανε κομματῖα τῶν κομματῶνε. Τότες ἔπῃγε τὸ βασιλόπουλο ἔς τὴν Ἀνεράξίδα καταλυπημένο καὶ τῆς διηγήθη ὅ τι εἶδε καὶ ὅ τι ἀκουσε. Τότες ἔπῃρε τὴν Ἀνεράξίδα γυναῖκα καὶ ἔπῃσανε ἔς τὸ παλάτι του μαζί μὲ τοὺς δούλους της καὶ τότες ἔβαλαν ἀνθρώπους, τελέληδες καὶ φωνάξανε σὲ ὄλο τὸ βασίλειο πῶς ἢ στρίγγλα ἐξεκληρίστηκε, πῶς ἀνέβη ἔς τὸ θρόνο ὁ μικρὸς γυιὸς τοῦ βασιλέα, πῶς ἐπαντρεύτη καὶ ἔπῃρε μιὰ πλούσια βασίλισσα καὶ ὅποιος ἀπὸ τοὺς ὑπηκόους του ἐπιθυμεί νὰ ἔρθῃ, θὰ τὸν ἀγαπήῃ ἄν ἀδερφό του. Ἄμα τὰκούσανε, ὅτι πῶς ἐχάθηκε ἢ στρίγγλα, ἤρθανε καὶ προσκυνήσανε τὸ βασιλέα τους, γιὰτὶ ἢ φήμη ἀκούστηκε ἔς ὄλον τὸν κόσμον. Τότες ἔγεινε ὁ γάμος καὶ ἔπῃρε τὴν Ἀνεράξίδα γυναῖκα καὶ μοίρασε πολλὰ χρήματα καὶ δῶρα ἔς τοὺς ὑπηκόους του καὶ μεγάλωσε πολὺ τὸ βασίλειό του, γιὰτὶ ἔπῃρε καὶ τῶν Δράκων τὴν περιουσίαν. Ἔκανε υἱοὺς καὶ κληρονόμους καὶ ἔγεινε ὁ γενναϊότερος καὶ πρὸ δίκαιος βασιλέας τοῦ κόσμου.

Ὅσο γιὰ τὸν πατέρα του ἔψαξε παντοῦ καὶ δὲν τὸ εὔρηκε μήτε ζωντανὸ μήτε πεθαιμένο. Ἔλος τοῦ παραμυθιοῦ τῆς Στρίγγλας βασιλοπούλας.

Θ'.

Ὁ Ἀράπης.

Ἦτανε μιὰ φορὰ μιὰ γυναῖκα φτωχὴ καὶ εἶχε καὶ ἓνα γυιὸ πολὺ τεμπέλη. Τοῦ ἔλεγε νὰ πᾶῃ σὲ κάμμια δουλειὰ νὰ τὴν βοηθήσῃ, καὶ ἐκεῖνος τίποτα. Μιὰ ἡμέρα εἶχε νὰ ζυμώσῃ, νὰ σαρώσῃ τὸ σπίτι, καὶ ἤθελε καὶ ξύλα νὰνάψῃ τὸ φούρνο. Τοῦ εἶπε — « Δὲν πᾶς, παιδί μου, νὰ φέρῃς κάνα-δυὸ ξύλα μόνε νὰ πᾶω γὼ τώρα ἔς τὸ βουνό, καθὼς εἶμαι ἀποσταμένη; — Δὲν πᾶω. — Ἄμ' πῶς θὰνάψω τὸ φούρνο; — Μὴν τὸν ἀνάβῃς τὸ φούρνο. — Ἄμ' τὰ ψωμιά τί θὰ τὰ κάμωμε; — Νὰ τὰ φᾶμε ζουμάρια. » Εἶδε καὶ ἀπόειδε ἢ ἄμοιρη, ἔπῃρε τὸ σκοινὶ καὶ ἔπῃγε ἔς τὸ βουνὸ γιὰ ξύλα. Ἔκαμε τὰ ξύλα της ἔς τὸ βουνό, τὰ φορτώθηκε ἔς τὸν ὄμο της καὶ ἐρχότανε. Ἐκεῖ ποῦ ἐρχότανε, ἀπόστασε εἶδε ἓνα πηγάδι ἔτσι ἀψηλὸ μ' ἓνα φρόσωμα. Ἀκούμπησε τὸ φόρτωμα της ἀπάνω ἔς τὸ φρόσωμα καὶ εἶπε « Ἄχ! ἀλοῦ! » Μόνε βλέπει καὶ πετάγεται ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὸ πηγάδι ἓνας ἀράπαρος! Τῶνα χεῖλι ἔτζαγε ἔς τὴ γῆ καὶ τᾶλλο ἔς τὸν οὐρανό. Τῆς λέει — « Τί θέλεις, μάννα, ποῦ μὲ φωνάζεις; — Ἐγὼ δὲν σ' ἐφώναξα, ἀγᾶ μου. — Πῶς δὲ μὲ φωνάξες! εἶπες Ἀλλῆ! καὶ μίνα Ἀλλῆ μὲ λένε. — Ἄ! νὰ ζήσης δὲν τῶξερα ποῦ ἦσανε μέσ' ἔς τὸ πηγάδι. — Ἐσὺ ποῦ πᾶς τώρα, μάννα; — Στὸ σπίτι μου, Ἀγᾶ μου. — Μονάχη σου κάθεσαι, μάννα, ἔς τὸ σπίτι; — Ὅχι, ἀγᾶ μου. ἔχω καὶ ἓνα γυιό. — Τί δουλειὰ κάνει ὁ γυιός σου; — Τίποτα, Ἀγᾶ μου. εἶνε ἓνα ἀκαμάτης! Τόσα τοῦκανα νὰ πᾶῃ γιὰ ξύλα καὶ δὲν ἐπῃγε. — Μαῦ τότε φέρνεις ἐδῶ, μάννα, νὰ τὸν μάθω ἐγὼ τέχναις καὶ νὰ σοῦ δώσω καὶ παρὰδες ὅσους θέλεις; — Ἄμμη ποῦ φοβᾶμε νὰ τὸν φέρω ἐδῶ νὰ μὴν τότε φάῃς; — Σοῦ κάνω ὄρκους, μάννα, ποῦ ἐγὼ ἀνθρώπους δὲν τρώω. » Καταβαίνει κάτω καὶ παίρνει μιὰ φοῦχτα φλωριά καὶ τῆς δίνει. Καὶ τῆς λέει — « Πᾶρε τοῦτα τὰ φλωριά, μάννα, καὶ ἄντε ἔς τὸ σπίτι σοῦ νὰ μοῦ φέρῃς τὸ γυιό σου ἐδῶ, καὶ ὅποτε τότε θέλεις ἔλα δῶ ἔς τὸ πηγάδι καὶ φώναξε Ἀλλῆ! καὶ ἐκεῖνος θὰ πεταχτῆ νὰ τὸν ἰδῆς. Ἄντε τώρα ἔς τὸ σπίτι σου νὰ μου τὸν φέρῃς, νὰ μὴ λάχῃ καὶ δὲ μοῦ τὸν φέρῃς γιὰτὶ θὰ σ' ἀφανίσω καὶ σένα καὶ τὸ παιδί σου,

Καὶ ἄν τὸν φέρης θὰ σοῦ δώσω καὶ ἄλλους παράδες.» Τότες ἡ κακόμοιρη αὐτὴ πῆρε τὰ κλαριά καὶ πῆγε μὲ καυμένη καρδιά, κλαίοντας ἔς τὸ σπίτι της. Τὴν εἶδ' ὁ γυιὸς της καὶ τῆς λέει.—«Τί ἔχεις, μάννα, καὶ κλαίεις;—Τί νάχω, παιδί μου; Μοῦ ἔτυχε μὲ δυστυχία ἔς τὸ δρόμο. Νὰ ανάψω τώρα τὸ φούρνο νὰ ψήσω τὰ ψωμιά καὶ ὕστερα σοῦ λέω.» Ἄναψε τὸ φούρνο, ἔψησε τὰ ψωμιά της τὰ ξεφούρνισε. Καὶ δὲν εἶχε σκοπὸ νὰ τοῦ εἰπῆ τίποτα μόνε πιάνει ἕνας σεισμὸς καὶ κουνιότανε ὅλο τὸ σπίτι. Τότες θυμήθηκε τὸ λόγο τοῦ Ἀράπη, ποῦ εἶπε ὅτι θὰ τὴν καταστρέψῃ καὶ αὐτὴν καὶ τὸ παιδί της, ἂν δὲν πάῃ τὸ παιδί της. Τοῦ εἶπε τοῦ γυιοῦ της.—«Ἀλήθεια! τώρα πούρχόμανε ἀπ' τὰ ξύλα εἶδα ἕναν Ἀράπη καὶ μοῦ εἶπε ἂν θέλῃς, ἂν ἔχω κἀνένα γυιὸ νὰ τοῦ τὸν πάω νὰ μὴν κἀνῃ ἄλλη δουλειὰ παρὰ νὰ κάθεται νὰ φυλάῃ τὸ σπίτι. Ἄν θέλῃς, παιδί μου, νὰ πάς ἐκεῖ θάχῃς παράδες.—Πάω, τῆς εἶπε, πῶς δὲν πάω!» Τὸν ἔπηρε τὸν γυιὸς της καὶ πῆγε ἔς τὸ πηγάδι μὲ τὸ φρόσωμα καὶ φώναξε.—«Ἀλή!» Χούπ! πετιέται ἀπὸ μέσα ὁ Ἀράπης.—«Τοῦτος εἶνε ὁ γυιὸς σου, μάννα;—Τοῦτος εἶν', Ἀγᾶ μου!» Τόνε χάριδεψε καὶ τοῦ εἶπε κάθῃσε νάρθῃς τώρα μαζί μου ἔς τὸ σπίτι μου, θὰ εἶσαι μοναχός, ἐγὼ ὅλ' ἡμέρα θὰ λείπω.» Τῆς ἔδωσε καὶ ἄλλους παράδες τῆς μάννας του καὶ σηκώθηκε καὶ ἔφυγε.

Τὸ πῆρε τὸ παιδί ὁ Ἀράπης, κατέβη κάτω. Ἦτανε ἕνα ὠραῖο παλάτι μὲ αὐλὴ, πολὺ ὄμορφο. Τοῦ λέει.—«αἱ! ἐδῶ θὰ κάθῃσαι ὅλη ἡμέρα θὰ τρώς, νὰ πίνῃς, καὶ νὰ φυλάς τὸ σπίτι.» Τοῦ εἶπε ὁ Ἀράπης.—«ἔως ἐδῶ ἔς τὴν αὐλὴν νὰ περιοριστῆς νὰ μὴν μπῆς μέσα ἔς τὸ περιβόλι, γιὰ τί θὰ μοῦ τὸ ποῦν ἐμένα τὰ λουλούδια καὶ θὰ σὲ διώξω.—Καλὸ,» εἶπε τὸ παιδί. Ἄμα ἔφυγε ὁ Ἀράπης ἄρχισε νὰ σεργιανίζῃ τοῦτος νὰ ἰδῇ ὅλο τὸ παλάτι. Ἦκεῖ ποῦ πέρασε ἀπ' τὸ περιβόλι ἔβγῃκε μὲ ὠραία νέα! Τοῦ φωνάζει.—«Μιάζεψε τὰ ροῦχά σου νὰ μὴν τὰ ἰδῇ ὁ Ἀράπης καὶ τὰ γνωρίσῃ καὶ ἔλα δῶ νὰ σοῦ πῶ.» Πῆγε τὸ παιδί ἔς τὸ παράθυρο ἀπὸ κάτω. «Ποῦ ἔβρεθῆς παιδί μου;—Νά! μὲ πῆρε δούλο ὁ Ἀράπης.—Ἄκουσε δῶ, παιδί μου! ὁ Ἀράπης δὲν τρώει ἀνθρώπους· μονάχα ἄν δὲ ἔρῃ φαί καὶ ἔρῃ νηστικός θὰ σὲ ποτίσῃ ἕνα νερὸ καὶ θὰ σοῦ πῇ τινιὰχτου νὰ γενῆς λαγός καὶ σὺ νὰ κἀνῃς πῶς δὲν ἔερῃς νὰ τινιὰχτῆς, νὰ κουνιέσαι τὰ χέρια σου, τῆς πλάταις σου, ἀλλὰ νὰ μὴν τινιὰζεσαι· θὰ σοῦ δώσῃ ἄλλο

νερὸ νὰ σοῦ εἰπῇ τινιὰχτου νὰ γενῆς ἀρνὶ καὶ σὺ νὰ μὴ τινιὰχτῆς, θὰ σοῦ δώσῃ πολλὰ νερὰ καὶ σὺ νὰ μὴν τινιὰχτῆς. Τότες θάρθῃ ὁ Ἀράπης ἄν ἔμένα καὶ γὼ θὰ τοῦ πῶ νὰ σοῦ δώσῃ τὸ καλλίτερο νερὸ ποῦ ἔχει ἐδῶ. Αὐτὸ τὸ νερὸ ἔχει τὴ δύναμι νὰ γίνεσαι ὅ τι θέλῃς, πουλὶ, μῦγα, καναβοῦρι ὅ τι θάλλῃ ὁ νοῦς σου καὶ θὰ σοῦ πῇ πιέ το νὰ γενῆς ἕνα κατσίτσι, ἐσὺ νὰ πῆς μέσα σου τινιὰζομαι νὰ γείνω πελιστέρι καὶ ἄμα γενῆς πελιστέρι πέταξε καὶ ἄν ἔβγῃς ὄξω ἀπ' τὸ πηγάδι ὅ τι σὲ φωτίσῃ ὁ Θεὸς κάμῃ. Ἄντε τώρα κατάβρεξε, σάρωσε καὶ ἄν ἔρῃθῃ νὰ μὴν τοῦ πῆς ὅτι ἦρθες ἀπὸ δῶ, ἀλλὰ ἂν δώσῃ ὁ Θεός, παιδί μου, καὶ λευτερωθῆς νὰ συλλογιστῆς νὰ μὲ λευτερώσῃς καὶ ἔμένα, ποῦ μ' ἔχει πάρη ἀπὸ τοὺς γονεοὺς μου ὁ Ἀράπης.» Πέρασε λιγάκι ὦρα καὶ ἀφ' οὗ τέλειωσε τῆς δουλειαῖς ἐξαπλώθηκε ἔς τὸν ἴσκιο. Νά! καὶ ὁ Ἀράπης καὶ ἔρχεται, ἀποσταμένος καὶ νηστικός.—«Τί κάνεις ἐσὺ; τοῦ λέει ὁ Ἀράπης.—Τί νὰ κάμω; νὰ ἐσάρωσα τὸ σπίτι καὶ κάθομαι.—Σήκω ἀπάνω, τοῦ εἶπε. Πιέ τοῦτο τὸ νερὸ καὶ τινιὰχτου νὰ γενῆς λαγός· θὰ σὲ μάθω γὼ πολλὰς τέχναις.» Ἦπιε τὸ νερὸ κουνιότατε καὶ ἔκανε πῶς δὲν μποροῦσε νὰ τινιὰχτῆ.—«Μπρὲ ἀνάθεμά σε, νά! Πιέ τοῦτο καὶ τινιὰχτου νὰ γενῆς ἀρνὶ.» Τὰ ἴδια πάλι τοῦ ἔδωσε κἀνα δυὸ νερὰ καὶ δὲν τινιὰζότανε. Ἐδρωσε ὁ Ἀράπης ἀπὸ τὸ σεκλέτι του. Σηκώνεται καὶ πάει ἔς τὴ βασιλοπούλα, ποῦ καθότανε ἔς τὸ ἄλλο σπίτι μέσα ἔς τὸ περιβόλι.—«Μπα! καλὸ ἔστον, τοῦ λέει ἡ βασιλοπούλα, κάτι σικλεντισμένος, τί ἔχεις;—Τί νάχω! ποῦ μοῦ φέραν ἐκεῖ ἕνα περιδρόμο καὶ ἦρθα νηστικός ἀπ' ὄξω καὶ τοῦ δίνω νὰ γενῆ λαγός καὶ δὲν ἔξει, τινιὰζεται καὶ δὲν ἔξει.—Αἱ δὲν τοῦ δίνεις ἄλλο νερὸ νὰ γενῆ ἄλλο τίποτις;—Τοῦ δῶσα ἀπ' ὄλα! τοῦ κάκου.—Δός του ἀπὸ τοῦτο τὸ νερὸ, ποῦ ἔχομε ἐμεῖς ἐδῶ, τὸ κόκκινο, ποῦ ἄμα κουνηθῇ θὰ γενῆ τίποτες νὰ φᾶς.—Ἀμὴ ἂν πιῇ τὸ νερὸ αὐτὸ θὰ μάθῃ πιὸ πολλὰ ἀπὸ ἔμένα.—Μοῦ..οῦ ποῦ ἔξει ἐκεῖνος, ὅ τι πῆς σὺ ἐκεῖνο θὰ γίνῃ.—Αἱ ἄς τοῦ δώσω.» Παίρνει ἕνα ποτηράκι καὶ παίρνει ἀπὸ κεῖνο τὸ κόκκινο καὶ πᾶει καὶ τοῦ δίνει. Τοῦ λέει.—«Νά! πιέ το τοῦτο νὰ γίνῃς λάφι.» Τὸ πίνει μὲ τὸ παιδί καὶ λέει μέσα του «νὰ γίνω ἕνα περιστέρι.» Τινιὰζεται, μὲ καὶ ὄξω ἀπ' τὸ πηγάδι. Δὲ χάνει καιρὸ ὁ Ἀράπης τινιὰζεται καὶ γίνεται αἰτὸς καὶ κατατρέχει τὸ περιστέρι. Μπρὸς τὸ περιστέρι, πίσω ὁ αἰτὸς κόντευε νὰ τὸ φθάσῃ. Καθὼς κόντευε νὰ τὸ φθάσῃ, χώνεται ἔς

ένα λουτρό μέσα. Τινάζεται μιὰ ἀπὸ περιστέρι, καὶ γίνεται μύγα καὶ χώνεται ἔς τὸν κόρφο τοῦ λουτράρη μέσα ἔς τὸ κλειδί. Τινάζεται ὁ ἀετὸς καὶ γίνεται ἕνας Ἄγας ὠραῖος μὲ τῆς γούνας του. Καὶ λέει «πούζεταί τοῦτο τὸ λουτρό;—Λέει ἄν μᾶς δώσης πολλὰ χρήματα τὸ πουλοῦμε.» Ἐκλείσανε τὴ συμφωνία, καὶ τοῦ γυρεύει τὰ κλειδιά τοῦ λουτροῦ. Καθὼς βγαίνει τὰ κλειδιά ὁ λουτράρης, πετιέται ἡ μύγα φρούστ! καὶ ἀπὸ δῶ πάνε καὶ ἄλλοι. Δὲν χάνει καιρὸ ὁ Ἄγας γίνεται ἕνα πουλάκι μυγιοχάφτης καὶ κατατρέχει τὴ μύγα, ἔμπρὸς ἡ μύγα, ἔπίσω ὁ μυγιοχάφτης. Κόντευε νὰ τὴν φτάσῃ. Εἶδε τὰ στενὰ ἡ μύγα κυττάζει ἀπὸ δῶ ἀπὸ κει, βλέπει μιὰ βασιλοπούλα ποῦ καθότανε ἔς τὸ παράθυρο. Τινάζεται ἡ μύγα γίνεται μιὰ ὠραία γαρουφαλιά πέφτει ἔς τὸ τελάρου τῆς βασιλοπούλας, ποῦ κεντοῦσε. Παίρνει τὴ γαρουφαλιά ἡ βασιλοπούλα τὴν βραίνει ἔς τὸ στήθος της. Τινάζεται ὁ Ἀράπης καὶ γίνεται ἕνας σεβάσμιος γέρος Τοῦρκος μὲ τῆς γούνας του καὶ μπαίνει μεσ' ἔς τὸ παλάτι καὶ ἔβρισκε τὸ βασιλέα. Τοῦ λέει, — «Μεγαλειότατε, μοῦ εἶχε ἡ μάγνα μου χαρισμένα μιὰ γαρουφαλιά καὶ κει ποῦ τὴν εἶχα ἔμπροστί μου καὶ τὴν κύτταζα, περνάει μιὰ χρυσοκαρακίξια καὶ μοῦ τὴν παίρνει καὶ τὴν ἔρρηξε ἔς τῆς βασιλοπούλας τὸ τελάρου. Λοιπὸν σὲ παρακαλῶ νὰ διατάξῃς νὰ μοῦ τὴν δώσουνε. Ὡς αὐτὸ τὸ ἀναμεταξὺ ἡ γαρουφαλιά ἀλλάξε καὶ εἶχε γίνῃ ἕνας ὠραῖος νέος καὶ τῆς λέει τῆς βασιλοπούλας — «Γιὰ τὸ Θεὸ νὰ μὴ μὲ δώσης ἔς κείνον, ποῦ θὰ μὲ γυρέψῃ, γιατί ἐγὼ εἶμαι ἕνα βασιλόπουλο καὶ ἐκεῖνος εἶναι ὄχτρος μου καὶ ἐπειδὴ ἔξερουμε καὶ οἱ δύο μαγικά γυρεύει νὰ μὲ φάῃ γὰ νὰ μείνῃ μόνος.» καὶ τινάζεται πάλι καὶ γίνεται γαρουφαλιά. Μόλις γίνῃκε γαρουφαλιά νὰ καὶ χτυπάει ἡ πόρτα τῆς βασιλοπούλας — «ποιὸς εἶνε λέει κείνη; — Ἰγὼ εἶμαι, λέει μιὰ ἀπὸ τῆς δούλαις, μ' ἔπειλε ὁ μπαμπᾶς σας νὰ μοῦ δώσετε τὴ γαρουφαλιά ποῦ ἔπεσε ἔς τὸ τελάρου τώρα ποῦ διακεντούσατε. — Μπᾶ! λέει αὐτὴ, γαρουφαλιάς εἶν' ὄξω δόστε του ἕνα δερμάτι.» Ἐκοψε κάμπόσαις ἡ δούλα καὶ τῆς πῆγε κάτω. Παίρνει ὁ Ἄγας μυρίζει τὴ μία, μυρίζει τὴν ἄλλη, τὴν ἄλλη, — «Ἦ νὰ σοῦ πῶ, πολυχρονεμένη μου βασιλιά, κάμμια ἀπὸ τούταις ποῦ μοῦ φέρατε δὲ μυρίζει ἄν τὴ δική μου γαρουφαλιά. Γιατί κείνη ἦτανε τῆς μάγνας μου ἡ εὐχὴ καὶ μυρίζει ἀλλιώτικα.» Ἦ τότε θυμῶνει ὁ βασιλιάς καὶ λέει — «Νὰ πῆτε τῆς βασιλοπούλας νὰ τὴν δώσῃ γλήγορα, γιατί θάναθῶ μοναχός μου

νὰ τὴν δώσω ἔς τὸν ξένο.» Ἦ αὖτε τρεχάτη ἀπάνω ἡ λαλά τῆς βασιλοπούλας καὶ τῆς λέει — «πωπῶ! βασιλοπούλά μου, ἐθυμῶθη ὁ βασιλιάς! νὰ μοῦ δώσης τὴν γαρουφαλιά ὀγλήγορα! γιατί θάρθῃ μοναχός του νὰ τὴν πάρῃ εἶπε.» Τότε ἔβγαλε ἡ βασιλοπούλα μὲ κλάμματα τὴ γαρουφαλιά καὶ τὴν ἔδωσε ἔς τὴ λαλά της. Τὴν παίρνει ἡ λαλά τῆς βασιλοπούλας καὶ τὴν πηγαίνει κάτω ἔς τὸ βασιλέα. Ἐκεῖ ποῦ κάνει νὰ τὴν δώσῃ ἔς τὸν Ἄγα, τινάζεται μιὰ ἡ γαρουφαλιά καὶ γίνεται κεχρὶ καὶ χώνεται χάμου. Δὲ χάνει καιρὸ ὁ Ἄγας καὶ γίνεται κλωσσα μὲ τὰ κλωσσόπουλα καὶ ἀρχίτισε νὰ τρώῃ τὸ τσιχρί. Τινάζεται μιὰ τὸ κεχρὶ καὶ γίνεται ἀλεποῦ καὶ τρώει τὴν κλωσσα καὶ τὰ κλωσσόπουλα. Τινάζεται μιὰ ὁ βασιλιάς καὶ πηδᾷ ἀπάνω ἔς τὸ σοφᾶ του καὶ φώναζε ἀλά, ἀλά, ἀλά, χαλά! Τινάζεται μιὰ ἡ Ἀλεποῦ καὶ γίνεται ἕνα ὠραῖο βασιλόπουλο, λέει — «Βασιλέα μου πολυχρονεμένη, μὴν τρομάξῃς, μὴ φοβάσαι. Ἐγὼ ἦμανε ἕνα βασιλόπουλο, καὶ ἡ μάγνα μου ἦτανε ἀνερχίδα καὶ μὲ εἶχε μάθη πολλὰ μαγικά, αὐτόνε ποῦ εἶδες τὸν εἶχα δοῦλο καὶ μοῦ ἔκλεψε τὴ Σολομονική μου καὶ γύρευε νὰ μὲ καταστρέψῃ γὰ νὰ μοῦ φάῃ τὴν περιουσία μου ἄλλὰ εἶδες ὅποιος θέλει νὰ ἀδικήσῃ τὸν ἄλλονε ἀδικεῖται μοναχός του.» Ἦ τότε τοῦ εἶπε ὁ βασιλιάς — «Χαίρομαι πολύ, παιδί μου, ποῦ κατέστρεψες τὸν ἔχτρο σου, ἂν ἔχῃς εὐχαρίστησι νὰ σὲ κάμω παιδί μου.» Καὶ κείνος εἶπε πῶς ἔχω κάτι δουλειαῖς νὰ ταχτοποιήσω καὶ νὰ μοῦ δώσης διορία ὀχτὼ μέραις νὰ σοῦ δώσω ἀπάντησι. Τώρα τινάχτηκε καὶ ἔγεινε ἕνα πελιστέρι. Καὶ ἀπὸ μακρυὰ ποῦ πῆγαινε εἶδε τὴν μάγνα του ποῦ ἦτανε ἔς τὸ πηγάδι. Ἐτινάχτηκε μιὰ καὶ γίνῃκε ἄνθρωπος ὅπως ἦτανε πρῶτα καὶ τῆς εἶπε — «Μάγνα! τί κάνεις ἐδῶ;—Νὰ παιδί μου! ἔφερα τὰ φλωριά ἔπίσω τ' Ἀράπη γὰ νὰ σὲ πάρω, παιδί μου, ἔπίσω γιατί δὲ μπορῶ νὰ κάμω χωρὶς ἐσένα.— Τώρα, μάγνα! τί Ἀράπη καὶ Ἀράπη; ἐμεῖς γινήκαμε πλούσιοι, μόνε τώρα νὰ πᾶς ἔς τὸ σπίτι καὶ θάρθῃ νὰ σοῦ τὰ πῶ καὶ μὴν ἔχῃς κάμμια ὑποψία γὰ μένα.» Ἐφυγε ἡ μάγνα, ἔγινε αὐτὸς αὐτὸς κατέβη κάτω ἔς τὸ πηγάδι καὶ πῆγε ἔς τὴ βασιλοπούλα καὶ τῆς εἶπε ὅλα ὅσα διατρέξανε καὶ τῆς εἶπε τί ἔχει εὐχαρίστησι, νὰ τὴν πᾶῃ ἔς τοὺς γονιούς της ἢ νὰ τὴν πάρῃ γυναῖκα; Ἐκείνη τοῦ εἶπε, πῶς τὸν παρακαλεῖ νὰ τὴν πᾶῃ ἔς τοὺς γονεούς της, γιατί εἶναι ἀρραβωνιασμένη. Τῆς ἔδωσε κάμποσα διαμαντικά, ἦπε καὶ αὐτὴ ἀπὸ κείνο τὸ νερὸ τὸ κόκκινο καὶ

ἔγεινε κ' αὐτὴ περιστέρι καὶ τὴν παράδωκε ἔς τοὺς γονέους τῆς καὶ ὕστερα ἔφυγε καὶ πῆγε ἔς τὸν βασιλέα καὶ τοῦ εἶπε πῶς θὰ πάρῃ τὴν κόρη του γυναικῶνα. Ἐχάρηκε πολὺ ὁ βασιλέας ὅπου θὰ κἀνῆ ἓνα τέτοιο γαμπρὸ καὶ ὄργανα, τούμπανα, χαραῖς μεγάλαις, φωτοχυσίαις ἔς τὸ παλάτι καὶ ἔς ὅλη τὴ πόλι· τὴν ἐπῆρε τὴ βασιλοπούλα γυναικῶνα καὶ γίνηκε τὸ πλουσιώτερο βασίλειο τοῦ κράτους καὶ περᾶσανε καλὰ κ' ἐρεῖς καλλίτερα.

Γ'.

Ὁ Βασιλεὺς Ὑπνος.

Ἀρχὴ τοῦ παραμυθιοῦ καλὴ ἰσπέρα τῆς ἀφεντιᾶς σας.

Ἦτανε μιὰ φορὰ κ' ἓναν καιρὸ ἓνας βασιλέας καὶ μιὰ βασίλισσα· καὶ εἶχανε ἓνα γυιὸ πολὺ ὠραῖο, καὶ τὸν λέγανε Ὑπνος. Κεῖνος ὁ γυιὸς τους δὲν ἤθελε νὰ παντρευτῆ. Πόσα τοῦλεγε ὁ βασιλέας, ἡ βασίλισσα· νὰ παντρευτῆς νὰ κἀμῆς παιδιὰ. Κεῖνος τοῦ κἀκου, δὲν ἤθελε νὰ παντρευτῆ. Ἡ βασίλισσα ἔβαλε ὑποψία μήπως ἀγαποῦσε κἀμμιά ὁ γυιὸς τῆς καὶ δὲ θέλει νὰ τῆς τὸ πῆ. Ἔβαλε δυό, τρεῖς φύλακας γιὰ νὰ φυλάνε, νὰ ἰδοῦν ποῦ πᾶν, τί κἀνει, νὰ τῆς τὸ ποῦνε. Ἐκεῖ κοντὰ ἔς τὴν γειτονιά, πέρα κάτω ἦτανε ἓνα κορίτσι πολλὴ ὁμορφο, ἀλλὰ φτωχὸ. Δὲν εἶχε κἀνένα, ὀλομόναχη. Τὸ βράδυ ποῦ νυχτέρευε, ἐνύσταζε· καὶ γιὰ νὰ τῆς φύγη ὁ ὕπνος ἔλεγε:

«Ἦρθες, ὕπνε! καλῶς ἦρθες·
πάρε τὸ σκαμνὶ καὶ κάσε,
ὡς νὰ νέσω νὰ ξενέσω
καὶ τὰδράχτι νὰ γεμίσω,
κ' ὕστερα νὰ κοιμηθοῦμε
καὶ νὰ σφιχταγκαλιαστοῦμε.»

Αὐτὸ τῶλεγε κάθε βράδυ, ποῦ νύσταζε, γιὰ νὰ τῆς περᾶσῃ ὁ ὕπνος τῆς. Ἐνα βράδυ πέρασαν ἀπὸ κεῖ τοῦτοι οἱ φύλακες, ποῦ εἶχε βάλῃ ἡ βασίλισσα, καὶ ἀκούσανε ποῦ εἶπε «ἦρθες ὕπνε καλῶς ἦρθες κτλ.» Πᾶνε καὶ λέν τῆς βασίλισσας·—«Πολυχρονεμένη μου βασίλισσα,

ἔδω παρακάτω κάθεται μιὰ κόρη πολὺ ὠραία καὶ πολὺ τίμια. Δὲν εἶδαμε τὸ βασιλόπουλο νὰ μῖπῃ μέσα ἔς τὸ σπῆτι τῆς. Μονάχα κάθε βράδυ ἀκοῦμε καὶ λέει:

«Ἦρθες, ὕπνε! καλῶς ἦρθες·
πάρε τὸ σκαμνὶ καὶ κάσε,
ὡς νὰ νέσω νὰ ξενέσω
καὶ τὰδράχτι νὰ γεμίσω,
κ' ὕστερα νὰ κοιμηθοῦμε
καὶ νὰ σφιχταγκαλιαστοῦμε.»

Λέει ἡ βασίλισσα·—«Τί ὦρα τ' ἀκοῦτε αὐτό; νὰ μὲ πάρτε νὰ τ' ἀκούσω κ' ἐγώ.» Τὸ βράδυ τῆ συνειθισμένη ὦρα πῆραν τὴ βασίλισσα οἱ φύλακες καὶ πῆγαν ἀπ' ὄξω ἀπ' τῆς φτωχούλας τὸ παραθύρι. Πάει κοντὰ, κεῖ δὲ ἡ βασίλισσα, κλειστὸ τὸ παραθύρι· ἀλλὰ ἀκουσε ἀπὸ μέσα «ἦρθες ὕπνε καλῶς ἦρθες» κτλ. Εἶπε ἡ βασίλισσα·—«Βέβαια ὁ γυιὸς μου θὰ εἶνε· βέβαια· γιὰτὶ ἄλλον ἐδῶ ἔς τὸ βασίλειο δὲν ἔχομε κἀνένα Ὑπνο.» Τότε τὴν ἄλλη ἡμέρα εἶπε·—«Μπᾶ! νὰ πηγαίνῃ ὁ γυιὸς μου νὰ κάθεται ἔς τὸ σκαμνὶ ἔς τὸ ξυλένιο! νὰ τῆς στείλω καναπέ, νὰ τῆς στείλω καρέκλαις.» Εἶπε λοιπὸν καὶ τῆς ἔστειλαν καναπέ, καρέκλαις, χρήματα καὶ τῆς εἶπανε πῶς σὲ χαιρετᾷ ἡ βασίλισσα· εἶπε, —«ἡ βασίλισσα! λάθος θὰ εἶνε· σὲ μὲνανε φτωχὸ κορίτσι; λάθος θὰ εἶνε.» ἦτανε μιὰ γραῖα κεῖ δὲ ἔς τὴν αὐλὴ τῆς εἶπε—«Κράτησ'τα τώρα ποῦ σ'τά στείλε· δὲν κἀνει νὰ τῆς τὰ στείλῃς πίσω.» Εἶπε εὐχαριστῶ ἐκείνη καὶ ἄν ἐφύγανε οἱ ἀνθρώποι τῆς βασίλισσας τότε τῆς εἶπε ἡ γραῖα·—«Ἀκουσε, παιδί μου, ὅτι σοῦ λέω γὰ νὰ κἀνῆς, γιὰτὶ δὲν ἔχεις κἀνένανε μεγαλιέτερο νὰ σὲ συμβουλέψῃ.» (ἐκείνη ἡ γραῖα ἦτανε ἡ Μοῖρα τῆς κόρης.) Πέρασε κἀμποσος καιρὸς τῆς ἔστειλε πάλι ἡ βασίλισσα δῶρα. Μιὰ μέρα τῆς λέει ἡ γραῖα·—«ἂν ἔρθῃ ἡ βασίλισσα ἀπὸ δῶ νὰ σὲ ἰδῇ, νὰ τῆς πῆς ὅτι εἶσαι ἡ γαστρωμένη.—Ἄρ. πῶς νὰ πῶ τέτοιο πρᾶμμα; ἐγὼ κορίτσι νὰ πῶ πῶς εἶμαι ἡ γαστρωμένη;—Ἀκουσέ με μὲνα, τῆς λέει ἡ γραῖα, ποῦ σοῦ μιλῶ, δὲ θὰ μετανοήσῃς.» Πάει ἡ γραῖα ἔς ἓνα μαραγκὸ καὶ παραγγέλνει ἓνα παιδάκι σερνικὸ ἀπὸ ξύλο μὲ τὰ χεράκια του, μὲ τὰ ποδαράκια του. Πέρασε μιὰ φορὰ ἡ βασίλισσα καὶ μῖπῃκε μέσα ἔς τὸ κορίτσι. Τῆς λέει, —«τί κἀνεις παιδί μου,

καλὰ εἶσαι;—Τί νὰ κάνω λέει ἐκεῖνη, ἔχω κᾶμποσαις μῆνες ὅπου δὲν εἶμαι καλὰ.» Τότε κατᾶλαβε πιά ἡ βασίλισσα καὶ τῆς ἔστειλε κᾶθε ἡμέρα τοῦ πουλίου τὸ γάλα, νὰ φάη. Ἐκεῖ κοντὰ ἦτανε μιὰ ἄλλη γυναῖκα φτωχοῦλα ἡγαστρωμένη. Ἦρθε ὁ καιρὸς καὶ γέννησε. Τότες ἴπαι ἡ Μοῖρα καὶ τῆς εἶπε τουτηνῆς νὰ πέσῃ ἔς τὸ κρεβάτι πῶς εἶνε λεχῶνα καὶ ἔς τὸ πλευρότης τῆς ἔβανε τὸ ξύλινο παιδί καὶ τῆς τὸ σκέπασε μ' ἓνα χρυσὸ μαντήλι. Ἐπήγανε ἡ Μοῖραις νὰ μοιράνουνε τὸ παιδί τῆς γειτόνισσας ἔς τῆς τρεῖς νύχτες. Ἦθελε νὰ ἴπαι καὶ ἡ Μοῖρα τουτηνῆς γιὰ νὰ μοιράνη. Ἐπαρακάλεσε καὶ μιὰ Μοῖρα ἀγέλαστη, ποῦ δὲ γέλαγε ποτέ της, νὰ τὴν πάρῃ μαζί της. Τῆς εἶπε—«Ἐλα νὰ ἴπαιμε νὰ διασκεδάσῃς καὶ σύ.» Εἶχε πολλὰ χρόνια νὰ γελάσῃ, καὶ γιὰ τοῦτο τὴν ἐλέγανε ἀγέλαστη Μοῖρα. Σηκωθήκανε καὶ ἴπαινε πρῶτα ἔς τὴν ἄλλη τὴ γυναῖκα ποῦ γέννησε, τοῦ εἶπανε τοῦ παιδιοῦ τῆς φτωχοῦλας νὰ γεινῆ καλὸς ἄνθρωπος, νὰ πρακόψῃ. Ἦ ἀγέλαστη Μοῖρα δὲν τοῦ εἶπε τίποτα, μήτε καλὸ μήτε κακό. Τότες ἀφ' οὗ ἔβγῆκανε ἀπ' τὴν πόρτα, — «Ἦᾶμε, λέει ἡ γρηά, νὰ μοιράνουνε ἐδῶ ποῦ γέννησε ἄλλη μιὰ φτωχοῦλα.» Εἶχε ἴπαιμένα τῆς ψεύτικης λεχῶνας ὅ τι συμβῆ, μήτε νὰ γελάσῃ, μήτε τίποτα. Ἐμπήκανε λοιπὸν ἡ Μοῖραις μέσα, ἄκουσε ἡ ψεύτικη λεχῶνα τὴ βουή, δὲν εἶπε τίποτα, δὲν ἐμίλησε. Λέει ἡ γραῖα τῆς ἀγέλαστης Μοῖρας:—«ἐδῶ θὰ μοιράνης ἐσὺ πρώτη.» καὶ σῆκωσε τὸ μαντήλι καὶ εἶδε ἡ ἀγέλαστη Μοῖρα τὸ ξύλινο παιδί καὶ ξεκαρδίστηκε ἀπ' τὰ γέλοια.—«Οὐ! μ' ἔκαμε καὶ γέλασα ἀπὸ τόσα χρόνια ποῦ εἶχα νὰ γελάσω.—Ἐπειδὴ εἶχες τόσα χρόνια νὰ γελάσῃς καὶ γέλασες, πρέπει νὰ τοῦ εὐχηθῆς νὰ γεινῆ ἄνθρωπος.» Τοῦ εἶπε λοιπὸν ἡ ἀγέλαστη Μοῖρα:—«Σὲ μοιραίνω νὰ γίνῃς ἄνθρωπος, μὲ αἷμα, μὲ κρέας, μὲ μαλλιά ὅπως εἶνε τὰ παιδιὰ τὰ ληθινά.» Λέει ἡ δευτέρη Μοῖρα:—«Κ' ἐγὼ σὲ μοιραίνω, σοῦ δίνω ἴμια καὶ γνώσι καὶ μυαλό.» Λέει ἡ τρίτη, ἡ γραῖα:—«Κ' ἐγὼ σὲ μοιραίνω, παιδί μου, νὰ γίνῃς βασιλεὺς ἀπαράλλακτος ὁ ἴπνος ὁ βασιλέας, ὡς καὶ μιὰ ἐλῆά ποῦχει ἔς τὸ μάγουλο νὰ τὴν κάνῃς κ' ἐκεῖνη καὶ ἄμα σὲ ἰδῆ τὸ βασιλόπουλο νὰ ἴμης μέσ' ἔς τὴν καρδιά του νὰ σ' ἀγαπήσῃ.» Σηκωθήκανε ἡ Μοῖραις καὶ φύγανε. Τότες τὸ παιδί ζωντάνεψα καὶ ἄρχισε καὶ ἔκλαιε, ἦθελε γάλα. Τότε εἶπε τὸ κορίτσι—«Ἦ νὰ κάμω; Ἦτρέπομαι, λέει, τὸν κόσμο.» Ἦρίζει ἡ Μοῖρα ἴπαι, ἡ ἴπική της, καὶ τῶπηρε καὶ τὸ ἴπαι καὶ τὸ βυζάξανε καὶ τὸ

ἴπαι ἴπαι τῆς μάννας του. Ἦν ἀύγῃ ἴπαι καὶ τῶπηρε ἡ Μοῖρα καὶ τὸ ἴπαι ἴπαι καὶ ἔς τὴ βασίλισσα καὶ τῆς λέει.—«Γέννησε ἡ νύφη σου καὶ ἔκαμε τοῦτο τὸ παιδάκι, ἴππος ὁ γυιὸς σου εἶνε ὁ ἴπνος, νά! ὡς καὶ μιὰ ἐλῆά ποῦχει ἔς τὸ μάγουλο, τὴν ἔχει.» Τῶπηρε ἡ βασίλισσα ἔς τὴν ἀγκαλιά της καὶ τὸ ἴπαι μέσα ἔς τὸ γυιό της. Τοῦ λέει.—«Παιδί μου, σωθήκανε πιά τὰ ψέμματα· καλορρίζικο πιά, παιδί μου, νὰ μᾶς ζήσῃ. Νὰ φέρωμε καὶ τὴ νύφη μου· αἶ, τί νὰ γίνῃ; εἶνε φτωχὴ, μὰ ἦτανε τίμια, βασίλισσα θὰ γίνῃ.» Κεῖνος εἶπε:—«Τί λές, μάννα, δὲν καταλαβαίνω τίποτα.—Ἐλα, ἄς τα τῶρα αὐτὰ· νὰ στείλωμε νὰ τὴν φέρωμε τῶρα ἐδῶ νὰ μὴν κάθεται ἔς ἐκεῖνο τὸ μικρὸ σπιτάκι.» Τότες τῆς εἶπε κεῖνος.—«ἄς ἴπαι νὰ ἰδῶ τί τρέχει ποῦ μὲ εἶδε καὶ ποῦ τὴν εἶδα;» Τὸν ἔπηρε ἡ Μοῖρα, τοῦ λέει.—«Ἐλα ἴπαιμε, ἐγὼ ἔξέρω τὸ σπίτι.» Ἦτὸ δρόμο ποῦ ἴπαινανε ὅλο τὸν ἐμοίραινε, ὅλο γιὰ νὰ τὴν ἀγαπήσῃ. Ἐπῆγε μέσα τὸ βασιλόπουλο, καθότανε τὸ κορίτσι, ἔνεθε. Καθὼς τὸν εἶδε τὸ βασιλέα ἐπετάχτηκε ὀρθῆ, δὲν ἔξερε ποιὸς ἦτανε. Τοῦ λέει.—«Ποιὸς εἶσαι καὶ τί θέλεις ποῦ ἦρθες ἐδῶ;—Πῶς! δὲ μὲ ἔξέρεις; ἐσὺ εἶπες πῶς ἔκαμες παιδί μ' ἐμένα καὶ δὲ μὲ ἔξέρεις;» Τότε ἐκεῖνη κάθησε καὶ τοῦ εἶπε ὅλη τὴν ἱστορία καὶ τοῦ εἶπε πῶς τὸ βράδυ ποῦ ἔπεφτε νὰ κοιμηθῆ ἔλεγε:

Ἦρθες, ἴπνε! καλῶς ἦρθες·
πάρε τὸ σακμὶ καὶ κάσε,
ὡς νὰ νέσω νὰ ξενέσω
καὶ τὰδράχτι νὰ γεμίσω.

Τῶρα βασιλέα μου ἴμποις νὰ κάνῃς ὅ τι θέλῃς· αὐτὰ ποῦ γινόντουσαν ἐγὼ δὲν εἶχα εἰδῆσι, μοῦ ἴπαινε πράγματα ἡ βασίλισσα, ἐγὼ δὲν ἴμποιουσα νὰ τὰ στείλω ἴπαι.— Τότες κεῖνος δὲν ἴμλουσε, ἔμεινε. Τότες εἶπε ἡ γραῖα.—«Νὰ σοῦ ἴπαι, παιδί μου. Ἐγὼ εἶμαι ἡ Μοῖρα ἡ δική σου καὶ ἡ δική της καὶ ἐγὼ τᾶκαμα ὅλα τοῦτα καὶ ἔκαμα παιδί ἀπὸ ξύλο καὶ τὸ μοίραινε ἡ ἀγέλαστη Μοῖρα καὶ ἔγινε ἄνθρωπος, γιατί εἶδα πῶς δὲν εἶχες καιρὸ νὰ ἴπαντρευθῆς καὶ θὰ καταστρεφότανε τὸ βασιλείο σου καὶ τῶρα ἐσώθηκε τὸ βασιλείο σου. Μόνε πᾶρ' τῆνε, παιδί μου, εἶνε καλὸ κορίτσι, τίμιο, καὶ θὰ ζήσετε καλὰ καὶ εὐτυχισμένοι.» Ἦῆρε ἓνα ἀμάξι γιὰ νὰ ἴμῆ ἡ Μοῖρα καὶ κεῖνος καὶ τὸ κορίτσι, γιὰ νὰ ἴπαι ἔς τὸ παλάτι. Καθὼς στάθηκε ἡ ἄμαξα, ἐκατέβη τὸ βασιλόπουλο καὶ ἔδωσε τὸ χέρι γιὰ νὰ καταιβῆ

πρῶτα ἡ γραφα καὶ ὕστερα τὸ κορίτσι· καὶ ἡ γραφα εἶχε γίνῃ ἄφαντη. Τότες κατῆλαβε καὶ αὐτὸς πῶς ἦτανε ἀληθινὰ ἡ Μοῖρα καὶ ἔτσι 'πῆρε τὸ κορίτσι ἀπὸ τὸ χέρι καὶ 'πῆγε ἀπάνω 'ς τὴν μάννα του. "Ὀργανα τούμπανα, χαραῖς μεγάλαις, ἔγινε ὁ γάμος καὶ 'πῆρνε καὶ μιὰ παραμάννα καὶ δώσανε τὸ παιδί καὶ ζούσανε κεινοὶ καλὰ καὶ εὐτυχησμένοι καὶ 'μεῖς καλλίτερα.

ΙΑ΄.

Ἡ μαγευμένη λίμνη.

Ἄρχῃ τοῦ παραμυθιοῦ καλὴ 'σπέρα τῆς ἀφεντιζῆς σας.

Ἦτανε μιὰ φορὰ καὶ ἕναν καιρὸ ἕνας βασιλιζῆς καὶ εἶχε τρεῖς γιουούς. Ἐμεγάλωσαν, ἤρθαν 'σὲ ἡλικία νὰ 'παντρευτοῦνε. Εἶχε τρεῖς σαίττες ὁ γέρος ὁ βασιλιάς καὶ τρία τόξα. "Ἐδῶσε 'σὲ κάθε ἕνα γυιὸ ἀπὸ ἕνα τόξο καὶ μιὰ σαίττα καὶ τοὺς εἶπε νὰ ναιβοῦν 'ς τὸ 'ψηλότερο μέρος τοῦ παλατιοῦ καὶ νὰ ρήξῃ κάθε ἕνας τὴ σαίττα του καὶ 'ὅπου πέσῃ, 'σὲ ὅποιον αὐλὴν, ἐκεῖνο τὸ κορίτσι νὰ πάρῃ γυναῖκα. Ἄνεβῆκανε 'ς τὸ 'ψηλότερο μέρος τοῦ παλατιοῦ, ρήχνει ὁ μέγας τὴ σαίττα του, ἔπεσε 'σὲ μιὰ αὐλὴ ὅπου ἦτανε ἕνα ὠραῖο παλάτι· ἐκεῖ ἦτανε ἕνα ὠραῖο κορίτσι καὶ τὸ 'πῆρε γυναῖκα. Ἄναβαινε καὶ ὁ δεύτερος, ρήχνει τὴ σαίττα του 'ς ἕνα ὠραῖο σπίτι καὶ ἦτανε ἕνα ὠραῖο κορίτσι μέσα καὶ τὸ 'πῆρε καὶ αὐτὸς γυναῖκα. Ἐμεινε τώρα ὁ μικρότερος, γιατί ὁ βασιλιάς πρὶν ἀκόμη τοὺς δώσῃ τὴ σαίττα ἔκαμε τρία παλάτια χωριστὰ ἀπὸ τὸ 'δικό του καὶ τοὺς εἶπε—« Παιδιζῆ μου, νὰ παντρευτῆτε νὰ καθῆσατε 'ς τὰ παλάτια σας μὲ τῆς γυναῖκες σας καὶ 'σὰν πεθάνω γὼ ὅποιος γινῇ διάδοχος τοῦ θρόνου μου νὰ καθῆσῃ 'ς τὸ παλάτι μου. » Ἐὐχαριστήθηκαν τὰ βασιλόπουλα, 'παντρεύτηκε ὁ μέγας, παντρεύτηκε ὁ δεύτερος, τώρα ἔχομε τὸν μικρό.

Ὁ μικρὸς ὅλο ἀργοποροῦσε, σήμερα νὰ ρήξῃ τὴ σαίττα του, αὔριο νὰ ρήξῃ τὴ σαίττα του. Περνοῦσε ὁ καιρὸς ἔτσι. Ἰκάνανε τραπέζι τὰ βασιλόπουλα, προσκαλοῦσανε τὸν πατέρα τους, τὴ μητέρα τους διασκεδάσανε. Ἐκεῖ ποῦ τρώγανε μιὰ ἡμέρα 'ς τοῦ ἀδερφοῦ τοῦ μεγάλου, τοῦ λέει τοῦ μικροῦ τοῦ γυιοῦ ὁ βασιλιάς—« Παιδί μου,

ἂν θέλῃς νὰ ἔχῃς τὴν εὐχὴ μου νὰ ρήξῃς τώρα τὴ σαίττα σου καὶ σύ, νὰ 'παντρευτῆς νὰ ἰδῶ καὶ ἐγὼ τὴ γυναῖκά σου καὶ νὰ 'πεθάνω εὐχαριστημένος. » Τότε εἶπε τὸ βασιλόπουλο,—« ἐγὼ, πατέρα μου, δὲ θέλω νὰ σοῦ χαλάσω τὴν καρδιζῆ σου. Αὔριο καὶ ἐγὼ θὰ ρήξω τὴ σαίττα μου καὶ ὅπου πέσῃ θὰ πάρω καὶ ἐγὼ γυναῖκα. » Ἐημέρωσε ὁ θεὸς τὴν ἡμέρα, ἀναβαίνει 'ς τὸ 'ψηλότερο μέρος τοῦ παλατιοῦ, ρήχνει τὴ σαίττα του, τὴν βλέπει καὶ 'πῆγε μακρὰ, μακρὰ καὶ ἔπεσε 'ς ἕνα μέρος. Καταιβαίνει τὸ βασιλόπουλο, κυττάει ἀπὸ 'δῶ, ἀπὸ 'κει, μήτε σπίτι ἦτανε, ἐκεῖ ποῦ πεσε ἡ σαίττα του, μήτε τίποτα. Κυττάζει νὰ 'βρῇ τὴ σαίττα του ποῦ εἶνε, καὶ τί νὰ ἰδῇ; Μία λίμνη μεγάλη καὶ μέσ' 'ς τὴ μέση τῆς λίμνης μία μπακακοῦ καὶ 'θάσταγε 'ς τὰ δόντια της τὴ σαίττα καὶ κολύμπαιε νὰ 'πάῃ 'ς τὴ φωλιζῆ της. Δὲ χάνει καιρὸ, ὀρμᾷ μέσα 'ς τὴ λίμνη, τσακάνει τὴ μπακακοῦ μὲ τὴ σαίττα του. Τὴν παίρνει καὶ 'πάει 'ς τὸ σπίτι του. Τὴν ἔβαλε 'σὲ μιὰ κάμαρα τὴ μπακακοῦ, μία λύπη ἕνα κακό, τί νὰ 'πῆ 'ς τὸν πατέρα του; διώχνει ὅλους τοὺς δούλους, μὴ μάθουνε ἡ νυφάδες του τίποτα καὶ τότε περιπαίζουνε καὶ τῶρρηξε 'ς τὸ κυνήγι. Μιὰ ἡμέρα ἔφερε ἕνα κυνήγι, πολὺ καλό, τὸ κρέμασε ἀπὸ 'πίσω ἀπ' τὴν πόρτα καὶ λέει,— « ἄς πάω 'ς τὸν πατέρα μου νὰ ξεμολογηθῶ νὰ μὴ τὸ 'πῆ 'ς τ' ἀδέρφια μου· ἀλλὰ αὐτὴ ἦτανε ἡ μητέρα μου. » Ἰῆγε 'ς τὸν πατέρα του, τοῦ εἶπε ὅτι συνέβη. Ὁ πατέρας του λυπήθηκε πολὺ, γιατί ἀδίκησε τὸ καλλίτερό του παιδί, γιατί τὸν ἀγάπαγε καλλίτερα ἀπὸ τοὺς ἄλλους δυὸ γιουούς τὸ μικρότερο. Τοῦ εἶπε,— « Αἶ! παιδί μου! αὐτὸ ἦτανε τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ γιὰ νὰ μείνης ἀνύπαντρος. » Ὅσα ἦτανε τὰ βασιλόπουλα μὲ τὸν πατέρα του, ἡ μπακακοῦ ἐνοικοκύρευε 'ς τὸ σπίτι. Ἐβῆκε, μωρὲ μάτια μου, ἀπ' τὸ καθούκι της καὶ ἦτανε μιὰ ὠραία βασιλοπούλα μὲ κάτι μεταξωτὰ 'πουκάμισα, ὠραῖα ροῦχα, ἀνασκουμπώθηκε, ἔβανε φωτιζῆ, ἐμαγέρεψε τὸ κυνήγι, ἔβανε σοφρᾶ, ἔβανε τὰ φαγιὰ ὅλα ἀπάνω, 'μπῆκε 'ς τὸ καθούκι καὶ κάθησε 'ς τὴν ἀγκωνίτσα της. Ἰρθε τὸ βασιλόπουλο, ἐμπῆκε 'ς τὸ σπίτι του τί νὰ ἰδῇ; συγυρισμένα, μαγερεμμένα, ἐπέντιζε τὸ φαί.—« Μπάλ λέει, ποῖος τᾶκαμε τοῦτα! » τηράζει ἀπὸ 'δῶ, τηράζει ἀπὸ 'κει. Δὲ λέπει κανένα. Ἰκάθησε, ἔφαγε, ἔβαλε καὶ 'ς ἕνα πιζάτο τῆς μπακακοῦς τὸ καλλίτερο φαί καὶ τᾶβαλε ἐπάνω 'ς τὸ σοφρᾶ, ἀνέβασε ἀπάνω 'ς τὸ σοφρᾶ καὶ τὴ μπακακοῦ καὶ ἔφυγε. Ὀντες γύρισε 'πίσω,

ἔβρισκε τὸ σπίτι συγυρισμένο, τὰ πιάτα πλυμένα ὅλα, καὶ ἄνθρωπο δὲ ἴλεπει κἀνένα.—« Ἄ! μὰ, λέει, τοῦτο δὲν εἶνε ἴδω μέσα, αὐριο θὰ πᾶω ἔς τὸ κυνήγι, θὰ φέρω ἓνα κυνήγι καὶ θὰ τὸ κρεμάσω πάλι ἔς τὴν πόρτα καὶ θὰ κρυφτώ. » Ἦν ἄλλη ἡμέρα σηκώθηκε, πῆγε ἔς τὸ κυνήγι, σκότωσε κἀμποσα πουλιά, τὰ κρέμασε ἔς τὴν πόρτα, ἐντύθηκε, κατέβηκε ἀπ' τῆς σκάλας, κλειδώνει τὴν ἔξω πόρτα καὶ ὕστερα μπαίνει ἀπὸ μιὰ μικρὴ πόρτα τοῦ περβολιοῦ καὶ ἔρχεται καὶ μπαίνει ἔς τὸ παλάτι. Τούτη ἄμα εἶδε πῶς ἔφυγε ὁ βασιλέας καὶ ἄκουσε ποῦ κλειδωσε τὴν πόρτα ἀπ' ἔξω. Βγαίνει ἀπ' τὸ καθούκι της καὶ ἔγινε μιὰ ὠραία βασιλοπούλα.

νὰ πῆ τοῦ ἡλίου νὰ σταθῆ,
τ' αὐγερινὸν νὰ λάμψη.

Ἦν εἶδε τὸ βασιλόπουλο τὰ ἔχασε ἀπ' τὴν ὁμορφιά της. Πάει ἔς τὸ παραθύρι κείνη χτυπάει τὰ χέρια της. Βλέπει τὸ βασιλόπουλο ἓνα βαρθακῆκι πούφ! πούφ! καὶ ἀνέβαινε τῆς ἀσκάλας. Καθὼς ἐπῆγε ἔμπροστὰ ἔς τὴν μπακακοῦ πετᾶει τὸ καθουκῆκι του καὶ ἄρχισε τὴ δουλειὰ γιὰτὶ ἔγινε καὶ αὐτὸ ἓνα κορίτσι. Ἄρχισε, μάδησε τὰ πουλιά, μαγέρεψε, ἀναψε φωτιὰ, τοῦ βόηθησε καὶ ἡ βασιλοπούλα. Σὺν τέλειωσε τῆς δουλειᾶς της ἡ μικρὴ μπακακοῦ, ἔμπῆκε ἔς τὸ καθούκι της καὶ ἔφυγε. Ἐπῆκε τότες καὶ μπακακοῦ ἡ μεγάλη ἔς τὸ καθούκι της καὶ κάθησε ἔς τὴν ἀγκωνή της. Τότες τὸ βασιλόπουλο ἀγάλια, ἀγάλια, ὅπως ἦρθε, ἔφυγε ἀπ' τὴν μικρὴ πορτίτσα καὶ ἦρθε πάλι ἀπ' τὴ μεγάλη πόρτα, ξεκλειδωσε καὶ ἀνέβη ἀπάνω. Ἐπῆγε μέσα ἔς τὴν κάμαρα εἶδε τὸν σοφρᾶ ἔτοιμο, ἐκάθησε, ἔφαγε, ὕστερα περπατοῦσε μέσα ἔς τὴν κάμαρα ἀπάνω, κάτου, πῆγε κοντὰ ἔς τὴν μπακακοῦ ὕστερα, τὴν χᾶιδεψε. Τῆς εἶπε — « Ἄ! ἐσὺ εἶσανε τῆς τύχης μου, ὅτι καὶ ἂν εἶσαι ἐγὼ θὰ μείνω ἀνύπαντρος, ἀφ' οὗ πῆρες τὴ σαίττα μου ἔς τὰ δόντια σου, δὲ θὰ φροντίσω νὰ βρῶ γυναῖκά νὰ πᾶρω. Νὰ μοῦ μιλαγες τοῦλάχιστον καὶ νὰ μοῦ πέρναγε ἡ ὥρα μου, καὶ νὰ μοῦλεγες ποιὸς ἔρχεται καὶ μοῦ κάνει αὐτὰ τὰ φαγιά; » Ἡ μπακακοῦ τὸν ἐκύτταζε καλὰ, καλὰ καὶ δὲν ἔλεγε τίποτα. Ἀπὸ ἴδω, ἀπὸ κεί δὲν ξέρω πῶς μαθητεύτηκε πῶς ἡ σαίττα του ἔπεσε ἔς μιὰ λίμνη καὶ ἔχει μιὰ μπακακοῦ ἔς τὸ σπίτι του. Τοῦ λένε μιὰ ἡμέρα ἡ νυφάδες του: — « Δὲ μᾶς φέρνεις καὶ μᾶς τὴ γυναῖκά σου, νὰ τὴν

δοῦμε; — Ἐγὼ δὲν παντρεύτηκα, τοὺς λέει τὸ βασιλόπουλο, πῶς νὰ σὰς φέρω τὴ γυναῖκά μου νὰ τὴν ἰδῆτε! » καὶ τὸ πῆρε τὸ παράπονο καὶ ἔφυγε. Πῆγε ἔς τὸ σπίτι του ἡῦρε πάλι τὸ φαῖ ἔτοιμο, ἐκάθησε, ἔφαγε. Μιὰ ἡμέρα ἐκρύφτηκε πάλι καὶ καθὼς ἐπῆγε νὰ χτυπήσῃ τὰ χέρια της γιὰ νὰ ἔρθῃ ἡ μικρὴ μπακακοῦ, τρέχει τὸ βασιλόπουλο καὶ ἀρπάζει τὸ καθούκι τῆς μπακακοῦς καὶ τὸ ρήχνει μέσα ἔς τὴ φωτιὰ. Τρέχει ἡ μπακακοῦ, φωνάζει — « Κόμοι! κόμοι! » καὶ ἀρπάζει τὸ βασιλόπουλο τὸ καθούκι ἀπ' τὴ φωτιὰ καὶ τὸ ρήχνει μέσα ἔς μιὰ χρυσὴ λεκάνη μὲ νερό. Τότε ἔπεσε ἔς τὰ πόδια της καὶ τὴν παρακαλοῦσε νὰ μὴν ἔμπῃ πρὸς τὸ καθούκι της νὰ τόνε λυπηθῆ, καὶ τῆς ἔλεγε: — « Δὲ βλέπεις τί ὑποφέρω, νὰ μὴν ἔμπορῶ νὰ ἔγω ἔς τὸν κόσμον, νὰ μὲ κοροϊδεύουν τὰ ἀδέρφια μου, ἐν ᾧ εἶσαι σὺ ὠραιότερη καὶ ἀπὸ τῆς δυὸ νυφάδες μου; » Τότε τοῦ εἶπε κείνη, ὅτι — « ἡ οἰκογένειά μου εἶνε βασιλικὴ καὶ ὁ θεὸς μᾶς καταράστηκε καὶ βούλιαξε τὸ βασίλειο μας καὶ γιὰ νὰ ζοῦμε καὶ νὰ ὑποφέρουμε μᾶς ἔδωσε ὁ θεὸς τοῦτο τὸ καθούκι γιὰ νὰ ζοῦμε μέσα ἔς τὴ λίμνη καὶ εἶνε καὶ τὰ ἀγαθὰ μας μέσα ἔς τὴ λίμνη, τὸ βιός μας, ὅλα μας καὶ ἓνας μάγος μᾶς εἶπε ὅτι ἔσ' βρεθῆ κἀνέναν καὶ μὲ ἀγαπήσῃ καὶ δὲ βλαστημάτῃ τὴν ὥρα ποῦ μὲ ἡῦρε θὰ γίνω ἄνθρωπος καὶ ἐγὼ ἔμενα μπακακοῦ γιὰ νὰ σὲ δοκιμάσω, ἀφ' οὗ σὲ εἶδα πῶς εἶσαι τόσο καλὸς ἄνθρωπος θὰ σὲ κάμω εὐτυχῆ καὶ θὰ φέρωμε τῆς νυφάδες σου νὰ μείνουνε μὲ τὰ περιγέλια τους. » Τότε κείνος, εὐχαριστήθηκε πολὺ γιὰ τὴν εὐτυχία του. Τοῦ εἶπε κείνη νὰ ρήξῃ τὸ καθούκι μέσα ἔς τὸ πηγάδι γιὰ νὰ εἶνε πάντα δροσερὴ. Ἐρρηξε τὸ καθούκι. Τῆς εἶπε κείνος « ὅσο θέλης καθόμαστε οἱ δυὸ μαζί καὶ δὲ λέμε ἔς κἀνένα τίποτις. » Μιὰ ἡμέρα ἦτανε τὰ γενέθλια τοῦ γέρου τοῦ βασιλέα, ὁ μεγάλος ὁ ἀδερφὸς ἔκανε τραπέζι καὶ τοὺς προσεκάλεσε ὅλους νὰ πᾶνε. Τὸν κοροϊδεύανε λοιπὸν αὐτὸν τὸν μικρὸ, τοῦ λέγανε. « Δὲν μᾶς φέρνεις καὶ σὺ τὴ γυναῖκά σου νὰ τὴν ἰδοῦμε, νὰ ποῦμε τίποτα, νὰ διασκεδάσουμε; » Κείνος ἔφυγε καὶ πῆγε ἔς τὸ σπίτι, λιγάκι λυπημένος. Τοῦ λέει ἡ γυναῖκά του, « τί ἔχεις καὶ εἶσαι λυπημένος. — Τὶν ἔχω! κἀνουν τραπέζι, ὁ μεγάλος μου ἀδερφὸς γιὰτὶ εἶνε τὰ γενέθλια τοῦ πατέρα μου καὶ γιὰ νὰ μὲ μασκαρέψουνε μοῦ λένε καὶ μένα νὰ πᾶω μὲ τὴ γυναῖκά μου. — Καλὰ, λέει αὐτῆ, ἂν θέλης πᾶμε καὶ ἀντὶ νὰ μασκαρέψουνε ἐκεῖνοι ἐμᾶς θὰ μασκαρέψουμε ἐμεῖς ἐκεῖνους. Ἄιντε νὰ

ἄς ἐκεῖ ἔς τὴν λίμνη ποῦ μ' ἔπηρες καὶ νὰ φωνάξῃς « καὶ· να, να, καὶ· να, να, ἔπειτα θάκούσης πῶς· κι, κι, πῶς· κι, κι. Ὁ ἀ' πῆς μ' ἔστειλε ἡ θυγατέρα σας ἡ Ἀνθοῦλα νὰ μοῦ δώσετε μιὰ χρυσὴ βεργίτσα ποῦχει ἔς τὴν ἀγκωνίτσα, καὶ μιὰ ἀργυρὴ καὶ νὰ μοῦ δώσετε ἕνα αὐγὸ χηνήσιο καὶ δυὸ κοττήσια καὶ νὰ τὰ πάρῃς αὐτὰ νᾶρθῃς. » Ἰκεῖνος ὁ κακόμοιρος ὅτι τοῦ ἔλεγε τὸ ἔκαμνε. Ἰπῆγε ἔς τὴν λίμνη, ἐφώνησε, ὅπως τοῦ εἶπε ἡ γυναῖκά του, τοῦ δῶσανε τῆς δυὸ βέργαις καὶ τὰ τρία αὐγά, κ' ἦρθε ἔς τὸ σπίτι. Τότες κείνη ἀρώτησε τὸν ἄντρα της πότε εἶνε τὸ τραπέζι, τῆς εἶπε κείνος « ταχύ. » Τότε τὴν ἄλλη μέρα κείνη, χτυπάει μιὰ τὴ χρυσὴ βεργίτσα, πετάχτησαν τρεῖς σκλάβαις ἀπὸ μέσα, χτυπάει δύο, ἔβγηκε μιὰ σκλάβη μὲ ἕνα κόνεστρο γεμάτο ροῦχα χρυσᾶ γυναῖκεια καὶ ἀντρίκεια, διαμαντικὰ, μπελεζίκια. Στολίστηκε αὐτὴ, στολίστηκε ὁ ἄντρας της μὲ χαντζάρια μαλαματένια, μὲ ῥολόγια, μὲ γοῦναις, καὶ μὲ ὀλόχρυσά φορέματα. Τότε ἔδωσε τὴν ἀσημένια βέργα ἔς τοὺς δούλους καὶ πῆγανε τὴ βέργα κάτω ἔς τὸ καλντιρίμι καὶ γίνηκε ἕνα ὠραῖο ἀμάξι, ὀλόχρυσον, μὲ τέσσαρα ἀλόγατα, ὅλο ἄσπρα καὶ καρτερούσανε ἔς τὴν αὐλή. Χτύπαγαν τὰ πόδια τους κάτω ἔς τὰ καλντιρίμια καὶ πέταγαν φωτιαῖς. Ἢ συννυφάδες της ἔμπαίνανε, ἔβγαίνανε, γελούσανε, χᾶ, χᾶ, χᾶ, πότε θᾶρθῃ ἡ μπακακοῦ καὶ πότε θᾶρθῃ ἡ μπακακοῦ! Ἰκεῖ ποῦ χᾶ! χᾶ! χοῦ! γελούσανε βλέπουνε ἕνα ὠραῖο ἀμάξι μὲ δούλους χρυσοντυμένους, μὲ τέσσαρα ἀλόγατα τ' ἀμάξι, καὶ στάθηκε ἔς τὴν πόρτα τους. Κυττάζουνε μὲ περιέργεια ποῦς θὰ καταβῇ ἀπὸ ἴδῶ. Βλέπουν καὶ καταβαίνουν οἱ δούλοι καὶ πηάνουν μιὰ ὠραῖα κυρία ἀπ' τὸ χέρι καὶ τὴν καταβάζουν ἀπ' τὴν ἀμάξα. Κυττάζ' ἡ μιὰ τὴν ἄλλη! Καταβαίνει καὶ τὸ βασιλόπουλο ἀπὸ ἴδῶ. Τρέχουνε τὰ δυὸ του ἀδέρφια, ἀναιθάζουν τὴν νύφη ἀπάνω. Πηγαίνει κείνη φιλεῖ τὸ χέρι τοῦ πεθεροῦ της, τὴν ἀγκάλιασε ὁ πεθερός της, τὴν ἐφίλησε. Τοῦ δίνει καὶ τὸ χηνήσιο αὐγὸ τοῦ πεθεροῦ της, φιλεῖ τὸ χέρι τοῦ ἑνὸς ἀντραδέρφου τοῦ δίνει τὸ ἕνα κοττήσιο αὐγὸ φιλεῖ τὸ χέρι τοῦ ἄλλου ἀντραδέρφου τοῦ δίνει τὸ ἄλλο αὐγὸ. Ἀρχινᾷ τὰ γέλοια ἐκείναις « Ἰβῆ! χαρὰ ἔς τὸ πισκέσι! αὐγὰ μᾶς ἔφερε! » ἐκείνη δὲν εἶπε τίποτα μόνον ἔχαμογέλασε. Τότες εἶπε τοῦ πεθεροῦ της νὰ σπάσῃ τὸ αὐγὸ, καὶ τί νὰ ἰδοῦνε; ἕνα ὠραῖο στέμμα μέσα, ὅλο διαμάντι. Τὸ παίρνει μονάχη της μὲ τὸ χέρι της καὶ τὸ βαίνει ἔς τὸ κεφάλι τοῦ πεθεροῦ της. Σπάσανε καὶ τὰ ἄλλα δυὸ

καὶ εἶχανε μέσα ἀπὸ ἕνα ῥολοῖ μὲ διαμαντένιαις ἀλυσίδαις. Τότες εἶπανε τὸ ἀντρόγενο, ἡ σημερινὴ ἡμέρα ἄς εἶνε καὶ ἡ ἡμέρα τοῦ γάμου μας· τὴν ἐώρτασαν μὲ μεγάλη μεγαλοπρέπεια καὶ ὄργανα, τούμπανα, χαρὰς μεγάλαις, ἔγεινε τὴν ἴδια μέρα ὁ γάμος καὶ κουβαλίσανε ἀπ' τὴν λίμνη ὅλη τὴν προῖκα τῆς Ἀνθοῦλας καὶ ζήσανε κείνοι καλὰ κ' ἐμεῖς καλλίτερα.

IB'.

Ἡ κατσοῦλαις

Ἀρχὴ τοῦ παραμυθιοῦ καλὴ ἄσπερα τῆς ἀφεντιᾶς σας.

Ἦτανε μιὰ φορὰ κ' ἕναν καιρὸ μιὰ γραῖα ζητουλιάρη καὶ ὅλη τὴν ἡμέρα ἐζήτηγε ἐλεημοσύνη καὶ τὸ βράδυ πῆγαινε ἔς τὸ σπιτάκι της καὶ ἔσυχάζε. Μιὰ μέρα ἔτυχε νὰ μὴ τῆς δώσῃ κανεὶς καὶ τῆς λέγανε ὅλοι, ὁ θεὸς νὰ σ' ἐλεήσῃ! Ἐνύχτωσε, ἐγύρισε ἔς τὸ σπίτι της ἡ κακόμοιρη, ἔμπαίνει μέσα, σκοτίδι· τί νὰ κἀνῃ; νηστική, ἀποσταμένη. Ἦλθε βόλτα, ἦλθε βόλτα, μήτε νὰ ἔσυχάσῃ ἔμπορεγε, μήτε νὰ κοιμηθῇ, ἡ κοιλιά της ἔπαιζε ταμπουρᾶ. Παίρνει τὸ μπαστούνι της καὶ ἀποφάσισε νὰ βγῇ πάλι ὄξω. Ἐπερπάτησε, ἐπερπάτησε, μήτε ἔξερε ποῦ πῆγαινε· ὅλαις ἡ πόρταις κλεισταῖς, παντοῦ σκοτίδι. Ἀπ' ἀλάργα εἶδε ἕνα φῶς ἔς ἕνα μακρινὸ μέρος. Λέει, « τί νὰ εἶνε 'κεῖ; μὴν τύχη καὶ εἶνε κανένας γάμος, ἄς πᾶω νὰ ἰδῶ. » Πάει, βλέπει μιὰ μεγάλη πόρτα, χτυπάει χτυπάει, κανεὶς, ψυχὴ δὲ μίληγε. Ἀρχίησε καὶ χτύπαε πρὸ δυνατὰ ἀλόρη. Τότες ἀνοίγει ἡ πόρτα καὶ βλέπει καὶ παρυσιάζεται ἔμπροστά της ἕνας μαῦρος κάτσαρος (γάτος). Τῆς λέει, « μάρ, μούρ, μάρ, μάρ.— Ἐλεημοσύνη ἀφέντη μου. » Πετιέται ἕνας ἄλλος κάτσαρος καὶ λέει τουτουνοῦ τοῦ πορτιέρη τοῦ μαῦρου γάτου : « Μάου! μίου! » Πετιέται ἡ γραῖα· « νὰ μ' ἐλεήσετε ἀφεντικά μου! » τῆς λέει κείνος ὁ κάτσαρος ποῦ ἦτανε ἔς τὴν ἀσκάλα : μάρ, μάρ, μάρ, μάρ. Ἐπροχώρησε ἐκείνη καὶ ἀνέβαινε τῆς σκάλαις, ἀπ' οὐ δὲν τῆς μίλαγε κανένας, ἀνέβαινε. Ἰκεῖ ἔμπαίνει ἔς ἕνα μεγάλο ὄντα καὶ ἦτανε ἀντίκρυ δυὸ καναπέδες ὀλόχρυσαι, ἑξὲς ἑκάθε ἕνα καναπέ καθότανε ἀπὸ μιὰ μεγάλη κατσοῦλα, ἡ μία ἦτανε ἔς τὸν ἕνα καναπέ ἄσπρη

καὶ ἔς τὸν ἄλλονε σιτζαπιά. Ἡ μία, ἡ ἄσπρη, εἶχε ἓνα ὠραῖο τσιμποῦκι, γιασιμί, καὶ ἔπινε· καὶ ἡ ἄλλη ἡ σιτζαπιά εἶχε ἓνα ἀργιλὲ μὲ διαμάντζα, μὲ κοράλια καὶ ἔπινε. Καθὼς ἐμπῆκε ἡ γραῖα μέσα κἀνει μετάνοια καὶ τοὺς λέει—«Νὰ μ' ἐλεήσετε, ἀφεντικά μου, γιατί εἶμαι ἴπεθαμένη τῆς πείνας.» Λέει ὁ ἓνας κάτσουλος τοῦ ἄλλουνοῦ· μάρ, μάρ; μάρ, μάρ; τότε μάρ, μάρ, μάρ, λέει ὁ ἄλλος. Τότες τῆς λέει κείνος ὁ κάτσαρος ποῦ ἦτανε ἔς τὴν ἀσκάλια—«ἄντε νὰ φέρης ἓνα σακκὶ ἀπ' τὸ σπίτι σου.» Πάει τούτη ἡ κακομοῖρα, δὲν εἶχε σακκὶ ἔς τὸ σπίτι της καὶ πῆγε ἔσὲ μὲν γειτόνισσα ἄλλη φτωχὴ καὶ τῆς ἐγύρεψε.—«Τί τὸ θέλεις; τῆς εἶπε κείνη.— Λιγάκι ἀλευράκι θὰ μοῦ δώσουνε νὰ τὸ βάλω μέσα.» Ἐπῆρε τὸ σακκὶ· πῆγε ἴσω, τῆς βόνανε κἀμπόσα φλουριά καὶ τῆς τὸ δώσανε· τὸ ἔβανε ἔς τὸν ὦμο, τοὺς εὐχαρίστησε καὶ ἔφυγε. Ἐπῆγε ἔς τὸ σπίτι της, ἀδείασε τὰ φλωριά ἔσὲ μὲν παληοκασέλα ποῦ εἶχε καὶ τῆς πῆγε τὸ σακκὶ καὶ τῆς τῶδωσε τῆς γειτόνισσας καὶ ἔφυγε. Τότες βαίνει ἡ γραῖα τὸ χέρι της μέσα γὰρ νὰ ἰδῆ τί εἶχε τὸ σακκὶ καὶ ἔβρίσκει ἔς τὸ φετὶ τοῦ σακκουῦ ἓνα φλωρί. Τὸ παίρνει λοιπὸν τὸ φλωρί κείνο καὶ πάει ἔς τὴν γραῖα, τῆς λέει— ποῦ τὰ ἦρες τὰ φλωριά; — Ποιὰ φλωριά; λέει κείνη.— Νὰ! ποῦ ἔβανες μέσα ἔς τὸ σάκκο.— Καλὲ δὲν ἔβαναν τίποτις φλωριά, χριστιανή μου, τῆς εἶπε τούτη.— Ἡ θὰ μοῦ τὸ πῆς ποῦ τὰ ἔβρισκες ἢ θὰ πᾶς νὰ πᾶς ἔς τὸ δικαστήριον πῶς ἔκλεψες.» Τότε φοβήθηκε ἡ γρηῖα καὶ τῆς εἶπε, ἐκεῖ ἔς αὐτὸ τὸ σπίτι, τῆς ἔδειξε, πῆγα καὶ μοῦ τὰ δώσανε. Τότες δὲ θὰ χάνη καιρὸ, διπλώνει τὸ τζουβάλι της, μὲν καὶ δυὸ ἔς ἔς τὸ παλάτι. Χτυπάει, χτυπάει τὴν πόρτα· ἀνοίγει ὁ μαῦρος κάτσουλος.— «Ἰβῆ! νὰ κάσσαι! νὰ! (τὸν βασκελώνει) ἐσκιάχτηκα! ἴσ' ἂν ἄνωπος ἀνοίξει τὴν πόρτα.» Τότε πετιέται ὁ ἄλλος κάτσουλος ποῦ ἦτανε ἔς τὴν ἀσκάλια· μάρ; μάρ; μάρ; μάρ; — «Ἰβῆ! μᾶξι σας καὶ ξερῆ σας!» τότε προχωρεῖ ἐκείνη καὶ ἀναβαίνει τῆς ἀσκάλιας καὶ πάει κεῖ μέσα ἔς τὴν σάλα ποῦ ἦτανε οἱ μεγάλοι κάτσουλοι καὶ καθὼς τοὺς εἶδε καὶ πίνανε τσιμποῦκι.— «Ἰβῆ! τρομάρα σας! τοὺς λέει· καλὲ πίνουνε ναργκιλέδες· τσιμποῦκια! Ἄμ! ποιοὺς θὰ πιάση τοὺς ποντικούς ἐδῶ μέσα;» λένε οἱ μεγάλοι κάτσουλοι· μίου! μίου! μίου; λέει κείνη. — «Νὰ τώρα θὰ πάω νὰ μᾶθω καὶ τὰ κατσουλίστικα νὰ ἐρθῶ νὰ σᾶς μιλήσω!» καὶ ξεκαρδίστηκε ἔς τὰ γέλοια. Γυρίζει τότε καὶ τῆς λέει ὁ ἄλλος γάτος ποῦ ἦτανε ἔς τὴν ἀσκάλια.— «Τί θέλεις;

—Νὰ! νὰ μοῦ γεμίσετε καὶ μὲνὰ τὸ χαράρι μου γεμάτο λίραις, ὅπως ἐγεμίσατε τῆς ἄλληνῆς γρηῖας, εἰ δὲ μὴ θὰν τήνε μαρτυρήσω κείνην τὴν ἄλληνῆ γὰρ κλέφτρα ἔς τὰ δικαστήρια νὰ τὴν βάνουν ἔς τὴν φυλακὴ.» Τότες εἶπανε κεινοῦ τοῦ γάτου ποῦ ἦτανε ἔς τὴν ἀσκάλια οἱ μεγάλοι γάτοι. Μίου, μίου, μαμίου! Ἡ γραῖα ὄλο γέλαγε, ξεκαρδίζότανε, καὶ λέει· «ἀνάθεμά τονε, γυζέμου ποῦ σᾶς πειράζει αὐτὸς ὁ γάτος.» Τῆς λέει ὁ γάτος ποῦ ἦτανε ἔς τὴν ἀσκάλια.— «Δός μου τὸ τζουβάλι σου νὰ πάω νὰ ἔς τὸ γεμίσω φλωριά.» Τῶπῆρε, πῆγε κάτω ἔς τὸ ὑπόγειο, καὶ ἔβαλε μέσα ὅ τι τοῦ εἶπανε τὰ φεντικά του, τὰ δένει σφιχτὰ καὶ τῆς τὰ δίνει καὶ τῆς λέει «τοῦτα κυρὰ εἶνε φλωριά μόνε δὲν κἀνει νὰ τὰ ἰδοῦν τὰστέργια, μονάχα νὰ πᾶς ἔς τὸ σπίτι σου νὰ κλείσης καλὰ τῆς πόρταις σου καὶ νὰ γδυθῆς τσίτσιλη καὶ τότες νὰνοίξης τὸ σάκκο μὲ τὰ φλωριά σου. Τὰ πῆρε κείνη καὶ τοὺς εἶπε καληνύχτα καὶ ἔβαλε τὰ γέλοια κ' ἔφυγε. Πῆγε ἔς τὸ σπίτι της, ἔκλεισε τὴν πόρτα της, τὸ παλαθῦρι της, ἐγδύθηκε ὅπως τῆς εἶπανε καὶ ὕστερα ἔλυσε τὸ τσουβάλι της. Καθὼς τῶλυσε πεταχτήκαν ἀπὸ μέσα, φεῖδια, μολυντήρια, ἀσκαθάραι καὶ τυλιχτήκανε τὰ φεῖδια ἔς τὸ λαιμό της καὶ τὴν πνίξανε, τὴν φάγανε καὶ ἔμεινε μονάχα ὁ σκελετός. Ἡ ἄλλη ἡ ἄμοιρη ὄλη τὴ νύχτα δὲν κοιμήθηκε, τὴν φοβήθηκε τούτη νὰ μὴν μαρτυρήση. Τότες ἐκαρτέριγε νὰνοίξη τὸ παράθυρο καὶ τὴν πόρτα ἢ γειτόνισσα. Μῆτε παλαθῦρι ἀνοίγει μῆτε πόρτα. Τότες πάει ἀγάλια, ἀγάλια ἀνοίγει τὴν πόρτα καὶ τήνε βλέπει ἐκεῖ χάμω ἔξαπλωμένη καὶ ἴπεθαμένη. Τότες τραβάει τὴν πόρτα καὶ τήνε κλείνει ἀγάλια, ἀγάλια καὶ σηκώνεται καὶ φεύγει καὶ πῆγε ἔς τὸ σπιτάκι της καὶ πῆρε τὰ φλωριά της καὶ ὄλα της τὰ ροῦχα καὶ ἔφυγε ἀπὸ κείνο τὸ σπίτι καὶ πῆγε ἔς ἓνα ἄλλον τόπο καὶ ἔχτισε ἓνα σπιτάκι καὶ πέρασε χρυσὰ γεράματα καὶ μῆτ' ἐγὼ ἦμανε κεῖ μῆτε σὺ νὰ τὸ πιστέψης.

ΙΓ'.

Ὁ βασιλέας τῶν πουλιῶν

Ἀρχὴ τοῦ παραμυθιοῦ καλὴ ἴσπερα τῆς ἀφεντιᾶς σας.

Ἦτανε μὲνὰ φορὰ καὶ ἓναν καιρὸ ἓνας βασιλέας κ' εἶχε τρεῖς θυγα-

ἔμπηκανε ἑσὲ μεγάλη περιέργεια. Λέει ἡ μία τῆς ἄλλης· «καλέ, δὲ μου λὲς τί γίνεται ἐκεῖνη ἡ ἀδερφή μας ἀπ' ὄντες τῆς ἔφερε ὁ πατέρας μας τὸ λιεροχεροπανάκι ἐχάθηκε ἀπ' τῆς γῆς τὴν ὄψι.— Ἐγώ, λέει ἡ μεγάλη, ἔχω περιέργεια, θὰ πᾶ νὰ τῆς κάμω βίζιτα.— Ἐρχομαι καὶ γώ, λέει ἡ ἄλλη, ποῦ νὰ τὴν πιάσω γὼ μὲ τὰ λόγια καὶ σὺ νὰ πᾶς μέσα ἑς τὴν κάμαρα ἐδῶ ἐκεῖνὰ ἰδῆς τί γίνεται, γιατί δὲν τὴν βλέπουμε.» Τὸ λοιπὸν ἐπήγανε νὰ τὴν ἰδοῦν τὴν ἀδερφή τῶνε, ἡ μία ἄρχισε καὶ τῆς μίλαγε τὸ ἓνα τᾶλλο. Ἡ ἄλλη ἔμπηκε μέσ' ἐστὴν κάμαρη, τᾶχατες ποῦ θὰ κυττάξῃ μέσ' ἐστὸ καθρέφτη. Κύτταξε ἀπὸ ἄνω, ἀπὸ κεῖ δὲν ἔλεπε τίποτα. Μόνε κάνει ἔτσι, σηκώνει τὸ κεφάλι τῆς ψηλά, εἶδε τὸ φωτιστικὸ μὲ τὸ βελουδο καὶ μὲ τὸ λεγέμι τὸ χρυσό. Τότες τὸ κατάλαβε πῶς κάποιος ἔρχεται ἀπὸ κεῖ. Δὲν εἶπε τίποτις ἐβγήκε ὄξω ποῦ ἦτανε καὶ ἡ ἄλλαις καὶ παραπονιζόντουσαν καὶ οἱ δύο ἑς τὴν μικρὴ τους ἀδερφή ποῦ δὲν τῆς ἀγαπάει ποῦ δὲν πηγαίνει νὰ τῆς ἴδῃ, εἶπε ἡ μικρὴ: — «Αἱ! ἔχω δουλειαῖς· κάτι διακεντάω νὰ μὲ συμπληθετε καὶ ἄλλη φορὰ θὰ ἔρχωμαι.» Τότε τῆς εἶπε ἡ μεσανῆ τῆς ἀδερφή: — «Ἐμεῖς ἤρθαμε νὰ σοῦ ποῦμε νὰ πᾶμε ἑσὲ μὲ ἐξοχὴ αὔριο καὶ ὁ θεὸς νᾶρθῆς μαζί μας θὰ περάσωμε καλά.— Ἐρχομαι», λέει ἡ μικρὴ, γιατί δὲν ἔμπορεγε νὰ κάμῃ ἀλλιώτικα. Ἐσηκίωθησαν πρῶι, ἐτοιμάσανε ὅλα, τότες λέει ἡ μεγάλη ἀδερφή ἑς τὴν δεύτερη· — «Δὲ μου λὲς τί εἶδες ἐκεῖ, τί κάμει ἡ ἀδερφή μας ποῦ δὲν ἔρχεται ἐδῶ; — Ἴ νὰ σοῦ πῶ; εἶδα τὸ φωτιστικὸ τῆς, εἶχε βγαλμένα τὰ γυαλιὰ καὶ ἔχει ἔμπροστὰ βαλμένο ἓνα χρυσὸ λεγέμι. Ποιὸς μπαίνει ἀπὸ κεῖ πλῆθονε δὲν ἤξερω. Μόνε τώρα ποῦ θὰ πᾶμε ὄξω θὰ πῶ γὼ πῶς ἀλησμόνηκα τὰ κλειδιά μου ἀπάνω ἑς τὸ ντουλάπι μου καὶ θὰ γυρίσω πίσω νὰ μπιῶ μέσα ἑς τὴν κάμαρα τῆς ἀδερφῆς μας καὶ θὰ βάλω γυαλιὰ γύρω, γύρω ἑς τὸ φωτιστικόν.» Μηνύσανε τῆς ἀδερφῆς τῶνε πῶς ἦτανε ἔτοιμα ὅλα καὶ ν' ἄρθῃ νὰ πᾶνε ἑς τὸ σεργιάνι. Σὺν ἐπήγανε ὄξω καὶ καθήσανε λέει ἡ δεύτερη ἀδερφή. — «Πῶ! πῶ! τί ἔπαθα· ἄφησα τὰ κλειδιά τοῦ ντουλαπινοῦ ἀπάνω ἑς τὸ ντουλάπι μου καὶ τώρα τὴν κάμω ποῦ ἔχω μέσα ἓνα σωρὸ πράγματα τοῦ πατέρα μου. Μόνε καθήστε μέσα καὶ ἔφθασα.» Καβαλλίκεφε τὸ ἄτι τῆς καὶ γύρισε τρεχάτη πίσω ἑς τὸ παλάτι. Ἐπῆγε εὐθὺς μέσα ἑς τὴν κάμαρη τῆς ἀδερφῆς τῆς, ἐτσάκισε τὸ γυαλι ποῦ εἶχε ἡ ταμπακέρα τῆς καὶ τὸ κάρφωσε γύρω, γύρω ἑς τὸ φωτιστικόν, ποῦ

ἦτανε τὸ βελουδο. Καταιθαίνει κάτω καὶ πᾶει ἑς τῆς ἀδερφάδες τῆς. Ἐκαθήσανε, φάγανε, ἤπιανε, τραγουδήσανε, ἔπειτα σηκωθήκανε, καὶ ἤρθανε μέσα ἑς τὸ παλάτι καὶ πῆγε κάθε μὲν ἑς τὴν κάμαρὴ τῆς. Πῆγε καὶ ἡ μικρὴ βασιλοπούλα ἑς τὴν κάμαρὴ τῆς. Βρέχει τὸ λιεροπανάκι τῆς καὶ τ' ἀπλώνει γὰρ ν' ἄρθῃ ὁ ἀϊτός. Ἐρχεται ὁ ἀϊτός, ὀρμᾶ νὰ μπιῇ μέσα, τραβιέται πίσω, πάλι ξαναορμᾶ, τραβιέται πάλι πίσω καὶ ἑς τὴν τρίτη φορὰ ἔφυγε. Δὲν ἔμπορούσε νὰ καταλάβῃ ἡ βασιλοπούλα τί τρέχει. Βάζει τὸ τραπέζι, ἀναιθαίνει ἀπάνω ἑς τὸ φωτιστικόν, τί νὰ ἰδῇ; Τὸ λεγέμι γεμάτο αἷματα. Βάζει τὸ χέρι τῆς ἑς τὸ βελουδο πιάνει ὅλο γυαλιόν. Τότες τὸ κατάλαβε· — « Ἀχ! τί μου κάμανε ἡ ἀδερφάδες μου! » λέει· φωνάζει τὴν λαλά τῆς, λέει· — « Λαλά μου! τί ἔπαθα· τὸ καὶ τὸ καὶ τὸν μακελλοκόφανε τὸ βασιλόπουλο.» Τότες εἶπε ἡ λαλά τῆς· — « Νὰ σηκωθῆς νὰ μπόρῃς νὰ πᾶ νὰ βρῆς ποῦ εἶνε τὸ παλάτι του.» Παρεκάλεσε τὴν λαλά τῆς νὰ τῆς βρῆ μὲν φορεσιὰ καλογερίστικη, νὰ γενῆ καλογραῖα. Ἐντύθηκε τὴν φορεσιὰ τὴν καλογερίστικη, μάζωξε τὰ μαλλιά τῆς ἀπάνω ἔβανε μὲν κουκούλα νὰ μὴ φαίνεται ποῦ εἶνε νέα καὶ ὁμορφῆ. Ἐδесе τὴν μέση τῆς μ' ἓνα κομποσχοῖνι, πῆρε καὶ μὲν ἀγκοῦλα ἑς τὸ χέρι τῆς καὶ πῆρε τὸ δρόμο τῆς καὶ πᾶει, πᾶει, πᾶει. Ἀπόστασε· καθῶς ἦτανε λυπημένῃ καὶ συλλοισμένῃ ἐκάθησε ἑς ἓνα κούρουκλα δεντροῦ ἔκει βλέπει ἀπὸ μακρὰ ἓνα φεῖδι κολοβὸν κ' ἐρχότανε. Ἐχώθηκε κεῖ μέσα ἑς τὸν κούρουκλα ποῦ ἦτανε μὲν φωλιόν. Δὲν τὰ παιδιὰ τῆς τὰ φειδάκια: — « Ποῦ ἦσανε, μάννα μου καὶ ψοφήσαμε σήμερα τῆς πείνας! — Ποῦ νὰ ἦμανε, παιδιὰ μου, ἦμανε ἑς τὰ κεραμιδιὰ τοῦ παλατινοῦ καὶ ἄκουα τὸ θρῆνος καὶ τὸ κακὸ ποῦ ἐγενότανε μέσα ἑς τὸ παλάτι. Ποῦ ἀγάπαε ὁ βασιλέας μας μὲν σκύλα ἄνομη καὶ τὸν ἐκατάκοψε. — Ἀχ! μαννοῦλα μου, νὰ εἶχε γνῶσι λέει τὸ ἓνα παιδάκι, νὰ σκοτώνε ἓνα ἀπὸ μὲν καὶ νᾶπερνε τὸ ξυγγάκι μας νᾶλειότανε μέσα ἑς τὸ λουτρό θὰ γινότανε φεῖδι κολοβόν. — Σῶπα, παιδάκι μου, νὰ μὴν τᾶκούσῃ κανεῖς καὶ σὲ σκοτώσῃ, τοῦ εἶπε ἡ μάννα του, μόνε τώρα νὰ καθήσετε ἑς τὴν φωλιὰ σας καὶ γὼ πᾶω ἑς τὰ κεραμιδιὰ νὰ ἰδῶ τί γίνεται ἑς τὸ παλάτι.» Καθῶς ἔφυγε ἡ μάννα τῶν φειδιῶνε, εὐθὺς δὲ χάνει καιρὸν ἡ καλόγρηνα ἐσκοτώσε μὲ τὴν μαγκοῦρά τῆς ἓνα φειδάκι τῶν γδάρων, πῆρε τὸ ξύγι του, τῶβαλε ἑς τὴν ταμπακέρα τῆς καὶ τὸ σκέπασε μὲ κομμάτι μπαμπάκι ἀπὸ πᾶνω

και σηκώθη και ἔφυγε. Πάει, πάει παρακάτω, βλέπει ἕνα πελιστέρι και ἐρχότανε τρεχάτο και χώθηκε ἔς ἕνα δέντρο. — « Τσίου τσίου, λένε τὰ παιδάκια του. Ποῦ ἦσανε, μαννοῦλά μου, τόση ὥρα και ψοφήσαμε τῆς πείνας; — Ποῦ νὰ ἦμανε, παιδάκια μου, ἦμανε ἐκεῖ ἔς τὸ παλάτι τοῦ βασιλέα μας και ἄκουα τὸ κακὸ και τὸ θρῆνος ποῦ γινότανε και γίνηκε ἡ καρδιά μου κομμάτια, γιατί ὁ βασιλέας μας πεθαίνει ἀγάπαγε μιά καταραμένη και κείνη δὲν τὸν ἀγάπαγε και ἔβαλε και τὸν ἐμαχαιρώσανε. — Ἄχ! μαννοῦλα μου νὰ εἶχε γνῶσι νὰ σκοτώνε ἕνα ἀπὸ μᾶς και νὰ ἀλειβότανε μὲ τὸ ξυγγάκι μας μέσα ἔς τὸ λουτρό θὰ γινότανε πελιστέρι νὰ ξαπετήση. — Σιώπα, ἔννοια σου, τοῦ λέει ἡ μάγνα του, πῆγαινε μέσα μὴν τάκούση κάνεις και σὲ σκοτώση, παιδάκι μου.» και ξεπέτησε τὸ πελιστέρι και ἔφυγε. Καθὼς ἔφυγε τὸ πελιστέρι βγαίνει τὴν ἀγκοῦλα της αὐτῆ, σκοτώνει ἕνα πελιστεράκι, βγάζει τὸ ξυγγάκι του. Τὸ βαίνει ἔς ἕνα μπαμπακάκι και μέσα ἔς τὴν ταμπακέρα της και πῆρε τὸ δρόμο της και ἔφυγε. Πάει, πάει, πάει, ἐκεῖ βλέπει ἕναν ἀϊτὸ και ἐρχότανε ἀπὸ μακρὰ και χώθηκε ἔς ἕνα φουντωτὸ δεντρολάκι. — « Ποῦ ἦσανε, μαννοῦλά μου! λένε τὰ ἀϊτουδάκια και μᾶς ἄφισες και ψοφήσαμε τῆς πείνας; — Ἄ! πεινάστε και σεῖς ἀφ' οὗ ὁ βασιλέας μας πεθαίνει. — Τί ἔχει ὁ βασιλέας μας; — Νὰ ἀγάπαγε μιά ἄπιστη και τὸν μακελλόκοφε. — Ἄχ! μαννοῦλά μου, νὰ εἶχε γνῶσι νὰ σκοτώνε ἕνα ἀπὸ μᾶς και νὰ πάρη τὸ ξυγγάκι μας ν' ἀλειφθῆ μὲ τὸ ξυγγάκι μας ἔς τὸ λουτρό θὰ γινότανε ἀϊτὸς νὰ ξαπετάξῃ. — Σιώπα, παιδάκι μου, νὰ μὴν τάκούση κάνεις και σὲ σκοτώση,» τοῦ εἶπε ἡ μάγνα του και ἔφυγε τρεχάτη νὰ πάη νὰ ἰδῆ τί κάνει ὁ βασιλέας. Καθὼς ἔφυγε ὁ ἀϊτὸς, δὲ χάνει καιρὸ ἢ καλόγρηρα, σκοτώνει μὲ τὴ μαγκοῦρά της ἕνα ἀϊτουδάκι, τὸ γδαίρνει, παίρνει τὸ ξυγγάκι του, τὸ βάζει ἔς ἕνα μπαμπακάκι, τὸ βαίνει και κείνο μέσ' ἔς τὴν ταμπακέρα της και πῆρε τὸ δρόμο και πάει κατὰ τὸ παλάτι. Ἄμα ζύγωσε ἐκεῖ κοντὰ ἄρχισε και φώναζε — « Γιάτρος, γιαιτρικά γιὰ λαθωματσιαῖς, γιὰ γιαιράδες και ὅ τι ἄλλο πόνο ἔχει κανένας! » Ἀπάνω ἔς τὸ παλάτι κλαίγανε ὅλαις γιατί τὸν εἶχανε ἀποφασισμένα τὸ βασιλέα. Τότες μιά δούλα τὴν ἄκουσε ποῦ φώναζε γιαιτρός, γιαιτρικά. Λέει ἔς τὴ μητέρα τοῦ βασιλέα. — « Βασιλισσά μου, νὰ τὴν φωνάξουμε και αὐτῆ τὴν καλόγρηρα νὰ ἰδοῦμε ἢ μπορεῖ νὰ ξέρη τίποτα γιὰ τὸ βασιλέα. — Ὡχ,

καῦμένη, γιαιτροὶ βασιλικοὶ τὸν ἀποφάσισαν και κείνη θὰ ξέρη; — Ἄ! ποῦ ξέρεις, βασιλισσά μου; καμμιά φορά κανένας ἀπὸ μικρὰ πράγματα βλέπει τὴν ὑγεία του. » Τὴν ἐφωνήξανε κι' ἀνέβη ἀπάνω. καθὼς τὸν εἶδε τὸ βασιλέα ἀπάνω ἔς τὸ κρεβάτι ἄφωνο, ἄλαλο, κόντεψε νὰριθυμήση, ἀλλὰ θαστάχτηκε. Λέει — « Τί εἶπανε οἱ γιαιτροὶ γιὰ τὸ βασιλέα; — Εἶπανε πῶς δὲν ἔχει ζωὴ. — Τὸν ἐμπιστευόσατε ἔς μένα, λέει ἡ καλόγρηρα, κ' ἐγὼ θὰ τὸν κάμω καλά. — Ἀφ' οὗ οἱ γιαιτροὶ τὸν ἀποφασίσανε τὸν ἀφίνουμε ἔς σένα και ὅ τι σὲ φωτίση ὁ θεὸς κάμε. » Τότες ἐπρόσταξε νὰνάψουνε τὸ λουτρό και ἀφ' οὗ τὸ ἀνάψανε εἶπε και βάλανε μέσα τὸ βασιλόπουλο και πῆγε και κείνη και ἀφ' οὗ τὸν ἔλουσε καλά, καλά τὸν ἔσαπούνισε μὲ σαπουνάδα πηχτή, ὡραία, ἔλυωσε ἔς τὸ χέρι της τὸ ζύγγι τοῦ φειδιοῦ και ἄλειψε τὸ σῶμά του ὅλο τοῦ βασιλέα, τὸν ἐδίπλωσε ἔς ἕνα καλὸ σεντόνι καλά, καλά και εἶπε και τὸν ἐβάλανε ἀπάνω ἔς τὸ κρεβάτι του και καθότανε ἔς τὸ πλευρό του και τὸν ἐφύλαγε ὅλη τὴν νύχτα. Τὸν ἔπηρε ὁ ὕπνος ποῦ εἶχε τόσα μερόνυχτα νὰ κοιμηθῆ. Τότες εἶπε ἡ μητέρα του τοῦ βασιλέα. — « Ἄχ! γιαιτραινά μου νὰ γενῆ καλά τὸ παιδί μου και νὰ γενῶ σκλάβο σου. » Ἐκοιμήθηκε ὅλη τὴ νύχτα και τὴν αὐγὴ ἐξύπνησε τὸ βασιλόπουλο και ἀνοιξε τὰ μάτια του και εἶδε τὴ μάγνα του και τὴν καλόγρηρα ἔς τὸ πλευρό του. — « Πῶς εἶσαι, παιδί μου; τοῦ λέει ἡ μάγνα του. — Καλά, μαννοῦλά μου, φεῖδι κολοβὸ εἶμαι, μοῦρχεται νὰ σηκωθῶ νὰ περπατήξω. » Εἶπε πάλι ἡ καλόγρηρα, νὰ ἀνάψουνε τὸ λουτρό. Ἀνάψανε τὸ λουτρό, τὸν ἐπῆρε τὸν ἔβαλε μέσα ἡ καλόγρηρα τὸν ἔπλυσε πάλι καλά καλά μὲ μοσχοσάπουνά, τὸν ἄλειψε μὲ τὸ ζύγγι τοῦ πελιστεριοῦ. Τὸν ἐδίπλωσε μὲ ἕνα λινὸ σεντόνι, τὸν ἐβάλανε πάλι ἔς τὸ κρεβάτι του. Ἐκοιμήθηκε ὅλη τὴ νύχτα και τὴν αὐγὴ ἐξύπνησε, τοῦ λέει ἡ μάγνα του, — « Πῶς εἶσαι, παιδάκι μου; — Σὲν πελιστέρι, μάγνα μου, μοῦρχεται νὰ ξαπετήξω. » Τοῦ δώσανε ἔφαγε, και εἶπε πάλι ἡ καλογραῖα νὰνάψουν τὸ λουτρό. Τὸν ἐπῆγανε πάλι, τὸν ἐβάνανε μέσα ἔς τὸ λουτρό. Τὸν ἔπλυσε πάλι καλά, καλά, και τὸν ἄλειψε μὲ τὸ ζύγγι τοῦ ἀϊτοῦ. Τὸν ἐδίπλωσαν μὲ ἕνα σεντόνι λινὸ και τὸν ἐβάνανε ἔς τὸ κρεβάτι και κοιμήθη. Τὴν αὐγὴ ποῦ ξύπνησε, τοῦ λέει πάλι ἡ βασιλισσα. — « Πῶς εἶσαι, παιδάκι μου; — Πῶς εἶμαι; ἀϊτὸς μοῦρχεται νὰ ξαπετήξω κι' ὅλα. Ἐσὺ ἦσανε, γυρίζεις και λέει τῆς γιαιτριισσας, ὁ σωτῆρας,

όπου με γιάτρεψες, τί καλό θέλεις νά σοῦ κάμω ; — Ἐγὼ δὲ θέλω τίποτα, γιάτρεῦω τοὺς ἀνθρώπους χάρισμα· ἔχω εὐχὴ καὶ κατάρρα ἀπὸ τῆ μάγνα μου. Μόνε μιὰ χάρι θέλω νά μοῦ κάμης· καμάρη ἀνθρώπο γιὰ κρεμάλα νάχης ἢ γιὰ σκοτόμα καὶ νά σοῦ πῆ νά ζῆ ἢ γιάτραινα ποῦ σέ γιάτρεψε καὶ τὸ ποκάμισο τὸ μακελλοκομμένο νά μὴ μὲ πειράξης ! Ἐσὺ νά τῆς χαρίσης τὴ ζωὴ. » Τὸ βασιλόπουλο κοντοστάθη λιγάκι, γιὰτὶ εἶχε σκοπὸ ἄμα σηκωθῆ νά πᾶ νά σκοτώσῃ τὴ βασιλοπούλα. Καὶ ὕστερα εἶπε μὲ τὸ νοῦ του, ποῦ θὰ τὸν μάθῃ ἐκείνη τὸν ὄρκο νά μοῦ τὸν εἰπῆ ; Ἦς ὠρκίσθηκε λοιπὸν πῶς θὰ τὸ κάμη αὐτὸ ποῦ τοῦ εἶπε· — « Κ' ἓνα ἄλλο εἶπε ἀκόμη· νά μοῦ δώσης τὸ ποκάμισό σου τὸ ματωμένο καὶ τὸ δακτυλίδι σου. » Τῆς τᾶδωσε λοιπὸν τὸ βασιλόπουλο. Τὴν ἀγκάλιασε ἡ βασίλισσα καὶ τὴν ἐφίλησε, τὴν εὐχαριστήσανε καὶ σηκώθηκε κ' ἔφυγε. Ἄμα πῆγε ἔς τὸ παλάτι ἐκαθάρισε τὸ φωτιστικό· ἔβγαλε τὰ γυαλιὰ, ἔβαλε ἄλλα βελουῶδα, ἔβαλε ροδόσταμο ἔς τὸ λεγένι ἐστολίστηκε καλὰ, καλὰ, ἔβαλε καὶ τὸ δακτυλίδι τοῦ βασιλόπουλου ἔς τὸ δάκτυλό της καὶ βούτησε ἔς τὸ ροδόσταμο τὸ λιεροχεραπανάκι καὶ τὸ ἀπλώσε· μόνε βλέπει τὸν ἀιτὸ καὶ ἔρχεται μὲ μιὰ ὀρμὴ καὶ μὲ τὸ σπαθί ἔς τὸ χέρι καὶ τῆς λέει· — « Ἀκόμη δὲν εὐχαριστήθηκες μὲ φώναξες γιὰ νά μὲ σκοτώσης ! » Καθὼς ἐσήκωσε τὸ σπαθί νά τὴν σκοτώσῃ τοῦ λέει· — « Νά ζῆ ἢ γιάτρισσα ποῦ σέ γιάτρεψε καὶ τὸ ποκάμισο τὸ μακελλοκομμένο νά μὴ μὲ πειράξης. — Ἄχ ! σκύλα λέει κι' αὐτὸ τὸ ἔμαθες ; » Τότες λέει πῶς αὐτὴ ἦτανε ἡ καλόγρηνα ποῦ τὸν γιάτρεψε, τοῦδειξε καὶ τὸ δακτυλίδι καὶ εἶπε πῶς ἡ ἀδερφάδες της ἔκαναν αὐτὴ τὴ δυστυχία, πῶς αὐτὴ δὲν φταίει καὶ ἔτσι τὴν πῆρε καὶ πῆγαν ἔς τὸν πατέρα της καὶ τὴν γύρεψε γιὰ γυναῖκα. Καὶ ὁ πατέρας της ἐχάρηκε ποῦ εἶχε τόσο λαμπρὴ τύχη ἢ κόρη του καὶ ὄργανα, τούμπανα, χαραῖς μεγάλαις, γίνηκε ὁ γάμος καὶ ὄλοι χαιρόντουσαν καὶ ἡ ἀδερφάδες της ἐσκάγανε. Κι' αὐτὸς ἐγένηκε ἓνας χρυσὸς ἀιτὸς καὶ τὴν ἐπίασε μὲ τὰ πόδια του καὶ τὴν πῆγε ἔς τὴν μάγνατου καὶ ἄλλα γλέντζα πάλι ἐκαὶ καὶ χαραῖς καὶ ξεφάντωσες πολλαῖς καὶ περάσανε κείνοι καλὰ κ' ἐμεῖς καλλιτέρα.

ΙΔ'.

Τὸ κοιμισμένο βασιλόπουλο.

Ἄρχῃ τοῦ παραμυθιοῦ καλὴ ἄπέρα τῆς ἀφεντιᾶς σας.

Ἦτανε μιὰ φορὰ ἓνας βασιλέας καὶ εἶχε μιὰ θυγατέρα πολὺ ὠραία. Τὴν ἀγάπαε παραπολύ, γιὰτὶ ὅταν τὴ γέννησε ἡ μητέρα της πέθανε, καὶ ἔτσι δὲν εἶχε ἄλλον κἀνένα ἔς τὸν κόσμο παρὰ αὐτὸ τὸ κορίτσι. Τοῦρθε μῆνυμα νά πάη ἔς τὸ σεφέρι καὶ συλλοιζότανε καὶ ἔσκανε πῶς νάφισῃ τὸ κορίτσι του μοναχό. Πῆγε ἡ βασιλοπούλα μέσα, τὸν εἶδε μελαγχολικὸ τὸν πατέρα της. Τοῦ λέει, — « τί ἔχεις, μπαμπάτζι μου, καὶ εἶσαι λυπημένος ; » — Ἦ νάχω, παιδί μου, μοῦρθε μῆνυμα νά πάω ἔς τὸν πόλεμο καὶ λυπάμε πῶς θὰ σ' ἀφίσω μοναχὴ. — Καλὰ νά πᾶς, πατέρα μου, καὶ καλὰ νάρθης. Ἐγὼ θὰ καθίσω μὲ τὴ λαλά μου καὶ θὰ σὲ καρτερῶ· μονάχα νάρθης λήγορα γιὰτὶ δὲν ἔχω κἀνένα ἄλλο νά βλέπω ἔς τὸ σπίτι. » Ἐφυγε ὁ πατέρας, ἐπῆγε ἔς τὸ σεφέρι, κείνη ἔβαλε ἔς τὸ τελάρο ἓνα χρυσὸ μαντήλι νά τὸ κεντήσῃ νά τοῦ τὸ δώσῃ ἂν ἔρθῃ ἀπὸ τὸν πόλεμο. Ἐκεῖ ποῦ διακένταγε, πέρασε ἓνας χρυσὸς ἀιτὸς ἀπὸ τὸ παραθύρι καὶ τῆς εἶπε ἀδιακεντάεις, διακεντάεις, πεθαμένο ἀντρα θὰ πάρης ! » Ἡ βασιλοπούλα δὲν εἶπε τίποτις, μόνε τὸν κύτταξε. Τὴν ἄλλη ἡμέρα πάλι πέρασε ὁ ἀιτὸς, τὸ ἴδιο τῆς εἶπε. Τότε εἶπε ἡ βασιλοπούλα τῆς λαλάς της, — « Ἐδῶ ποῦ κάθομαι καὶ διακεντάω, περνάει ἓνας ἀιτὸς καὶ μοῦ λέει : διακεντάεις, διακεντάεις, πεθαμένο ἀντρα θὰ πάρης. — Σὰ σ' τὸ ἔξαναπῆ, τῆς λέει ἡ λαλά της, πές του· πάρε με νά πάω νά τὸν ἰδῶ. » Πέρασε πάλι ὁ ἀιτὸς τῆς τὸ εἶπε. Τότε τοῦ λέει κείνη — « Πάρε με νά τὸν ἰδῶ. » Τότε χαμήλωσε ὁ ἀιτὸς τὰ φτερά του καὶ τῆς εἶπε ἀνάιβα ἀπάνω ἔς τὰ φτερά μου νά σὲ πάρω νά τὸν ἰδῆς. » Ἀνέβηκε ἐκείνη ἔς τὰ φτερά τοῦ ἀιτοῦ καὶ τὴν πῆρε καὶ πάει. Ἄφ' οὗ πῆγε κἀμποσο ὁ ἀιτὸς τότε ἦτονε ἓνα πηγάδι μὲ βαθὺ στόμα καὶ μπῆκε μέσα ὁ ἀιτὸς καὶ τὴν ἄφησε κεῖ ἔς τὴν αὐλὴ καὶ ἔφυγε. Ἐκεῖ μέσα ἦτον ἓνα ὠραῖο παλάτι. Οἱ σκύλοι κοιμόντουσαν ἔς τὴν αὐλὴ. Πάει πρὸ πέρα βλέπει ἀλόγατα κοιμόντουσαν κι' αὐτά· ἀναβαίνει ἀπάνω ἔς τὸ παλάτι· βλέπει τοὺς δούλους κοιμισμένους καὶ κείνους. Μπαίνει μέσα σὲ μιὰ κά-

μαρνη ολόχρυση βλέπει ένα ώραϊο βασιλόπουλο, ποῦ κοιμότανε ἄν πεθαμένο. Ἐκεῖ πρὸ πέρα ἀπὸ τὸ κρεβάτι ἦτον ἓνα τραπέζι καὶ ἀπάνω ἔς τὸ τραπέζι ἓνα χαρτί καὶ τὸ χαρτί ἔλεγε: «ὅποια ἔρθῃ ἐδῶ μέσα καὶ λυπηθῇ τὰ νύκτα τοῦ βασιλόπουλου νὰ καθίσῃ νὰ τόνε φυλάξῃ τρεῖς μῆνους, τρεῖς ἑβδομάδες, τρεῖς ἡμέραις, τρεῖς ὥραις, καὶ τρεῖς μαντζαώραις χωρὶς νὰ κοιμηθῇ γιατί πρέπει ὅταν φτερνιστῇ νὰ τοῦ ἴπῃ ἡγεῖά σου, βασιλέα μου πολυχρονεμένε· ἐγὼ ἤμανε ποῦ σὲ φύλαγα τρεῖς μῆνες, τρεῖς ἑβδομάδες, τρεῖς ὥραις καὶ τρεῖς μαντζαώραις. Τότε τὸ βασιλόπουλο θὰ ἔξυπνήσῃ καὶ ὅποια εἶχε τὴν ὑπομονὴ νὰ τὸ κάμῃ αὐτὸ θὰ τὴν πάρῃ γυναῖκα καὶ μαζί μὲ τὸ βασιλόπουλο θὰ ἔξυπνήσουνε ὅλοι ὅσοι κοιμόντουνε ἔς τὸ παλάτι του.» Ἡ βασιλοπούλα εἶδε τὰ στενά· εἶπε· «τί νὰ κάμω; πρέπει τώρα νὰ καθίσω νὰ τὸν φυλάω ἄν φταρνιστῇ νὰ τοῦ ἴπῃ ἡγεῖά σου βασιλέα μου πολυχρονεμένε, ἐγὼ ἤμανε ποῦ σὲ φύλαγα τρεῖς μῆνους, τρεῖς ἑβδομάδες, τρεῖς ἡμέραις, τρεῖς ὥραις καὶ τρεῖς μαντζαώραις.» Τὸ βράδυ ἄμα νύχτωσε, φώτιζε ὅλο τὸ σπίτι μὲ φῶτα χωρὶς νὰ φαίνεται ποζὸς τὰνάδῃ· ἔβλεπε τραπέζι μπροστὰ τῆς μὲ διάφορα φαγητὰ ἔτρωγε χωρὶς νὰ βλέπῃ ποζὸς τὰφερνε. Ἔτσι περνοῦσε τὴ ζωὴ τῆς· προσπαθοῦσε νὰ μὴ κοιμηθῇ γιὰ νὰ τοῦ ἴπῃ ἡγεῖά σου, βασιλέα μου πολυχρονεμένε.» Ἐπέρασαν οἱ τρεῖς μῆνες, ἢ τρεῖς ἑβδομάδες, τρεῖς ἡμέραις. Ἐκεῖ ποῦ καθότανε ἀκούει μιὰ μέρα μιὰ φωνὴ «πάρτε σκλάβαις!» Φωνάζει.—«Στάσου! στάσου! νὰ πάρω μιὰ σκλάβαι. Ἄς σκύψουν ὅλαις ἔς τὸ πηγᾶδι νὰ ἰδῶ τὸ πρόσωπό τῆς νὰ πάρω μιὰ γιὰ συντροφιά.» Εἶδε μιὰ τῆς ἄρεσε, μιὰ ὁμορφῆ, μικροῦλα, εἶπε «κρεμάστε τὴν κάτω αὐτὴ τὴ σκλαβίτσα.» Τῆς τὴν κρέμασαν κάτω καὶ ἔς τὸ ἴδιο σκοινί, ἔδωσε τὸ μαντήλι μὲ τὰ χρήματα καὶ τὸ ἴπῃρανε αὐτοὶ καὶ φύγανε. Τῆ σκλαβίτσα τὴν ἔντυσε μὲ ὠραῖα βραῦχα καὶ τῆς εἶπε νὰ τὴν ἔχῃ γιὰ συντροφιά. Τότες τῆς εἶπε.—ἐνύσταξε ἢ κακομοῖρα ἢ βασιλοπούλα — νὰ κοιμηθῶ θὰ πέσω ἐδῶ δὲ ἔς τὰ γονατά σου καὶ ἄν μισὴ ὥρα νὰ μὲ ξυπνήσῃς, γιατί θὰ ἴπῃ ἔς τὸ βασιλέα ἄμα φταρνιστῇ ἡγεῖά σου βασιλέα μου πολυχρονεμένε, ἐγὼ ἤμανε ποῦ σὲ φύλαγα τρεῖς μῆνες, τρεῖς ἑβδομάδες, τρεῖς ἡμέραις, τρεῖς ὥραις καὶ τρεῖς μαντζαώραις.» Τῆς εἶπε ἡ σκλαβίτσα, «πέσε, κυρά μου, ἐδῶ ἔς τὸ γόνατό μου καὶ ἄν μισὴ ὥρα θὰ σὲ ξυπνήσω. Ἄμα τὴν ἴπῃρε ὁ ὕπνος τὴ βασιλοπούλα εὐθὺς φταρνιστῆκε τὸ βασιλόπουλο. Τοῦ λέει

ἡ σκλαβίτσα τότε «ἡγεῖά σου, βασιλέα μου πολυχρονεμένε κτλ.» Τότες ὁ βασιλέας ἔξυπνησε εὐθὺς καὶ τὴν ἀγκάλιασε καὶ τῆς εἶπε.— «ἐσὺ θὰ εἶσαι ἢ βασίλισσα καὶ θὰ εἶσαι ἢ πλουσιώτερη βασίλισσα τοῦ κόσμου.» Ἐτρεξε τότες καὶ ἴπῃρε νερὸ καὶ βάντισε ὅλους του τοὺς ἀνθρώπους, τὰ ζῶά του τὰ σκυλιὰ του, ὅλα του. Ἔστερα γύρισε ἴπῃσω ἔς τὴν γυναῖκά του καὶ βλέπει ἓνα κορίτσι καὶ κοιμότανε κεῖ χάμω. Λέει.— «ἀμ· αὐτὴ ποζὰ εἶναι; — Τί νὰ σοῦ ἴπῃ, βασιλέα μου, περάσανε σκλάβαις ἀπ' ὄξω καὶ εἶπα καὶ μοῦ τὴν κρεμάσανε ἀπὸ τὸ πηγᾶδι ἔχτες. Τώρα νὰ τὴν ἔξυπνήσω.— Ὅχι ἄφησε τὴν τὴν κακομοῖρα νὰ κοιμηθῇ καὶ ἔστερα τὴν στέλνομαι καὶ φυλάει τῆς χῆνες.» Ἄν ἔξυπνησε ἡ βασιλοπούλα, κυττάζει γύρω τῆς δὲ βλέπει τίποτις, μήτε βασιλόπουλο, μήτε τίποτις. Λέει «τί ἔγινε τὸ βασιλόπουλο, ποῦ εἶνε; — Τί νὰ σοῦ ἴπῃ ἔφταρνιστῆκε τὸ βασιλόπουλο, ἔξυπνησε καὶ μὰς εἶδε καὶ τῆς δύο ἐδῶ καὶ εἶπε πῶς θέλει ἔμένα καὶ σὺ νὰ ἴπῃ νὰ φυλάς τῆς χῆνες.» Τότες δὲν εἶπε τίποτις ἢ βασιλοπούλα μὴ σῆκώθη καὶ ἴπῃγε κάτω νὰ φυλάῃ τῆς χῆνες. Ὁ βασιλέας ἄν ἤρθε βόλτα τὸ παλάτι ἤθελε νὰ ἴπῃ καὶ αὐτὸς ἔς τὸν πόλεμο. Τότε εἶπε τῆς γυναίκος του· «Τί θέλεις νὰ σοῦ φέρω ἀπὸ τὸ ταξεῖδι ποῦ θὰ ἴπάω; — Νὰ μοῦ φέρῃς μιὰ κορῶνα μὲ διαμάντια.» εἶπε τούτη. Ἔστερα κατέβη κάτω τὸ βασιλόπουλο καὶ ἄν κείνη ποῦ ἔβοσκε τῆς χῆνες καὶ τῆς λέει.— «Τί θέλεις νὰ σοῦ φέρω; — Νὰ μοῦ φέρῃς, βασιλέα μου, μιὰ πέτρα τῆς ὑπομονῆς, σκοινί τῆς κρέμασις καὶ ἓνα μαχαῖρι τῆς σφαῆς. Ἄν δὲ μοῦ τὰ φέρῃς αὐτὰ ποῦ σοῦ εἶπα, βασιλέα μου, οὔτε ἔμπρὸς νὰ ἴπῃ τὸ καράβισου μήτε ἴπῃσω.» Ἐφυγε ὁ βασιλέας, ἔπῃγε, ἔτελειωσε τῆς δουλειὰς του, ἀγόρασε τὴν κορῶνα τῆς βασίλισσας καὶ ἔμπηκε ἔς τὸ καράβι του νὰ ἴπῃ ἔς τὴν πατρίδα του. Καθὼς ἔξεκίνησε τὸ καράβι μήτε ἔμπρὸς ἴπῃγαινε τὸ καράβι μήτε ἴπῃσω. Τότε ὅλοι ἀπόρησαν, τραβοῦσαν τῆς ἀγκύραις ἀπὸ ἴδω, ἀπὸ κεί δὲν ἤξεραν τί τρέχει. Τοῦ λέει ἓνας ποῦ ἦτον μέσα, ἓνας γέρος.— «Βασιλέα μου πολυχρονεμένε, μήπως σούπανε τίποτα νὰγοράσῃς καὶ δὲν τὸ ἴπῃσαι; — Βρέ! . . . ἀλήθεια; εἶπε ὁ βασιλέας, ἔγα κορίτσι ποῦχω καὶ βόσκει τῆς χῆνες μοῦ εἶπε νὰ τοῦ πάρω τὴν πέτρα τῆς ὑπομονῆς, τὸ σκοινί τῆς κρέμασις καὶ μαχαῖρι τῆς σφαῆς.— Ἐγὼ ἴπάω, βασιλέα μου, καὶ σ' τ' ἀγοράζω; εἶπ' ὁ γέρος. Μονάχα αὐτὸ τὸ κορίτσι νὰ προσέχῃς γιατί κατὶ μεγάλο καυμὸ ἔχει καὶ νὰ τὴν προσέχετέ νὰ ἰδοῦμε τί θὰ κάμῃ.»

Τὰ ἀγόρασε ὁ γέρος καὶ τὰ ἔφερε ἔς τὸν βασιλέα καὶ εὐτὺς τὸ κάρδι ἔσταν νὰ εἶχε φτερά, ἔφυγε. Ἦρθε λοιπὸν ὁ βασιλέας ἔς τὸ παλάτιου, ἔδωσε τὴν κορῶνα ἔς τὴν γυναῖκά του καὶ ὕστερα κατέβη κάτω καὶ ἔδωσε καὶ τὰ ἄλλα ἔς τὸ κορίτσι. Τὸ βράδυ κατέβη ὁ βασιλέας ἀπ' ὄξω ἀπὸ τὴν κάμαρά της ποῦ ἐκοιμότανε τὸ κορίτσι καὶ ἔλεγε. — « Ἐγὼ ἤμανε βασιλοπούλα, μοναχοθεγατέρα, ὁ πατέρας μου ἐπῆγε ἔς τὸ σεφέρι, τοῦ διακένταγα ἓνα χρυσὸ μαντήλι καὶ πέρασε ἓνας ἀιτὸς ἀπ' τὸ παλαιούρι μου καὶ μοῦ εἶπε διακεντάεις, διακεντάεις, πεθαμένο ἀντρα θὰ πάρης! Τοῦ εἶπα γὼ πάρε με νὰ πάω νὰ τὸν ἰδῶ. μ' ἔπηρε ὁ αἰτὸς ἔς τὰ φτερά του καὶ μ' ἔφερε, μὲ κατέβασε ἀπ' τὸ πηγάδι καὶ μ' ἔφερε ἔς τὸ παλάτι. Τὸν ἐφύλαξα χωρὶς νὰ κοιμηθῶ τρεῖς μῆνους, τρεῖς ἔδομάδες κ' ἐκεῖ πέρασαν ἀπὸ πᾶνω σκλάβαις κ' ἀγόρασα μίαν σκλαβίτσα γιὰ συντροφιά. Τὴν ὥρα ποῦ ἦτανε νὰ ἔξυπνήσῃ ὁ βασιλέας, νὰ φταρνιστῇ, τοῦ εἶπε ἡ σκλάβαι, γιὰτὶ κοιμήθηκα ἐγὼ, γέζα σου, βασιλέα μου πολυχρονεμένη, κτλ. Τώρα ἐπειδὴ δὲν ἔχω ἄλλο νὰ πῶ τὸν πόνο μου, σᾶς ἔφερα ἑσᾶς γιὰ νὰ ἰδοῦμε τί θὰ μοῦ πῆτε. Ἀπὸ βασιλοπούλα νὰ φυλάω χῆνες! μαχαίρι τῆς σφαῆς, τί μοῦ λές νὰ κάμω; — Νὰ σφαῆς! — Σκοινὶ τῆς κρέμασις, τί μοῦ λές νὰ κάμω; — Νὰ κρεμαστῆς! — Πέτρα τῆς ὑπομονῆς, τί μοῦ λές νὰ κάμω; — Ὑπομονή! — Τί ὑπομονὴ νὰ ἔχω; σκοινὶ τῆς κρέμασις τί μοῦ λές νὰ κάμω; — Νὰ κρεμαστῆς! » Τὸ βασιλόπουλο κύτταζε ἀπὸ τὴν κλειδωνιά τί γινότανε μέσα. Καθὼς εἶδε πῶς ἀνέβηκε νὰ δέσῃ τὸ σκοινὶ γιὰ νὰ κρεμαστῇ, τότε δίνει ὁ βασιλέας μίαν κλωτσὰ τῆς πόρτας καὶ μπαίνει μέσα καὶ τὴν ἀγκάλιασε καὶ τῆς λέει: — « σὺ εἶσαι ὁ ἐλευτερωτῆς μου! καὶ δὲ μοῦ τὸ λές μόνε σὲ πένταξα ἔς τῆς χῆνες; Ἐσὺ εἶσαι ἡ βασίλισσα, ἐσὺ εἶσαι ἡ γυναῖκά μου καὶ θὰ πάω ἀμέσως νὰ κρεμάσω ἐκείνηνε ἐδῶ ἔς τὸ σκοινὶ ποῦ ἔδωσες νὰ κρεμαστῆς ἐσύ. » Τότε ἐκείνη εἶπε: — « δὲ θέλω ὁ γάμος μας νὰ ἀρχινῆ ἀπὸ σκοτωμὸ, μόνε ἐλευθέρωσ' την νὰ πάῃ ἔς τὸ καλὸ γιὰτὶ πολὺ μ' ἐπείραξε καὶ δὲ θέλω νὰ τὴν ἰδοῦν τὰ μάτια μου. Ἐμεῖς νὰ πάμε ἔς τὸν πατέρα μου, ἔς τὸ παλάτι μας, νὰ τοῦ φιλήσουμε τὸ χέρι του καὶ νὰ γινοῦν οἱ γάμοι μας. » Ἐπήγανε ἔς τὸ παλάτι, ἀπὸ πέντ' ἔξῃ μέραις εἶχ' ἔρθῃ καὶ ὁ πατέρας της ἀπὸ τὸ σεφέρι καὶ τοῦ εἶπε πῶς θέλει νὰ τὸν κάμῃ πατέρα του. Καὶ ὄργανα, τούμπανα, χαρὰς μεγάλαις, ἐγένησαν οἱ γάμοι καὶ πέρασανε κείνοι καλὰ κ' ἐμεῖς καλλίτερα.

ΕΛΛΗΝΙΚΑΙ ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ

ΥΠΟ

Ν. Γ. ΠΟΛΙΤΟΥ

Α'.

Ἡ νύφη τοῦ Σκυλοκέφαλου

(Λακεδαίμων).

Πλησίον εἰς τὸν Βουρλιὰ εἶναι ἓνα χάλασμα, τὸ ὁποῖον λέγουσιν Παληογουλᾶ. Ἐκεῖ τὸν παλαιὸν καιρὸν ἐκατοικοῦσαν ὄλο χριστιανοί. Εἰς μίαν ἄλλην θέσιν, ἡμισὴν ὥραν μακρὰν ἀπὸ ἐκεῖ, ἦτον τὸν παλαιὸν καιρὸν ἄλλη χώρα καὶ ἐκατοικοῦσαν Σκυλοκέφαλοι. Ἐνας ἀπὸ τοὺς Σκυλοκέφαλους ἔστειλε προξενεῖν νὰ πάρῃ μίαν κόρην ἀπὸ τὸν Παληογουλᾶ καὶ οἱ γονεῖς τῆς κόρης τὴν ἔδωκαν, διότι δὲν ἐγνώριζαν πῶς οἱ Σκυλοκέφαλοι ἐκεῖνοι ἔτρωγαν ἀνθρώπους. Τὴν πῆραν λοιπὸν οἱ συμπεθέροι τὴν νύφη, ἀλλὰ μίαν φορὰ εἰς τὸ σπῖτι τοῦ Σκυλοκέφαλου πῆγε αὐτὴ νὰ βγάλῃ ἀπὸ μίαν πιθάρα ἓνα κομμάτι χοιρινὸ παστό, καθὼς συνειθίζουσιν νὰ βάνουν εἰς τὰ μέρη μας, καὶ ἀντὶ κρέας χοιρινὸ ἔβγαλε ἓνα ἀνθρωπινὸ χέρι. Τότε ἐκατάλαβε πῶς ἐκείνη ἢ φυλὴ ἔτρωγεν ἀνθρώπους καὶ ἀπὸ τὸν φόβο της ἔφυγε κρυφᾶ καὶ ἐπῆγε ἔς τὸ πατρικὸ τῆς σπῖτι. Οἱ Σκυλοκέφαλοι ἐγύρεψαν πίσω τὴν κόρην καὶ ἐπειδὴ δὲν τὴν ἔδιναν οἱ χριστιανοί, ἐκίνησαν πόλεμον καὶ ἐνίκησαν τοὺς χριστιανούς.

Β'.

Τοῦ διαβόλου τὰ πατήματα.

(Τροιζηνία).

Κοντὰ εἰς τὸ γιοφύρι τοῦ διαβόλου φαίνονται εἰς ἓνα βράχο ἀχνάρια, ἔσταν ἀπὸ πόδινα τράγου. Αὐτὰ τὰ λέγουσιν τοῦ διαβόλου τὰ πατήματα, διότι ὅταν ἔφευγεν ὁ διάβολος ἐπάτησε τὰ πόδινα του καὶ ἐβαθούλωσε τὸ βράχο.

Γ'.

Ἡ Λάμνα τοῦ δένδρου.

(Φθιώτις).

Κοντὰ εἰς τὸ Γαρδίκι τῆς Φθιώτιδος εἶναι ἓνα δένδρον μεγάλο. Εἰς τὴν κουφάλα αὐτοῦ εἶδαν πολλοὶ τὴν νύκτα νὰ κάθεται μίαν γυναῖκα ὕψηλῆ, μὲ μακριὰ μαλλιά. Ἦταν αὐτὴ ἡ Λάμνα.

Δ'.

Ἡ Βλαχοπούλα.

(Ἐλευσίς).

Πλησίον εἰς τὴν Ἐλευσίνα εἶναι μία βερματιὰ κ' ἓνα γεφύρι, καὶ ἐκεῖ φαίνεται μία βλαχοπούλα τὴν νύκτα. Ἄλλοι ἀκοῦν μονάχα τὰ κατήματα τῆς, μερικοὶ ἀλαφρόσκιωτοι τὴν βλέπουν καὶ τὴν ἴδω. Ἀλλὰ δὲν πειράζει κανένα.

Ε'.

Ἡ Νεράιδα τοῦ Ποδονίφτη.

(Ἀθήναι).

Μίαν φορὰν ἓνας διαβάτης ἐπέρασε ἀπάνω 'ς τὰ μεσάνυχτα ἀπὸ τὸ ρεῦμα Ποδονίφτην, κοντὰ εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἐκεῖ ἀκούει κλάματα μικροῦ παιδιοῦ ὑπέθεσε πῶς θὰ ἦναι κανένα μικρὸ παιδί, ποῦ θὰ τὸ εἶχε ρηγμένο ἡ μάνα του, καὶ ἐπλησίασε εἰς τὸ μέρος ποῦ ἤκουσε τὴν φωνή. Ἦκε μέσα εἰς τὰ χαμόκλαδα ἠύρε πραγματικῶς ἓν ἀγγελόκλιτο παιδάκι. Τὸ ἐπῆρεν εἰς τὴν ἀγκαλιά του, διὰ νὰ τὸ σώσῃ, ἐκεῖνο ὅμως τὸν ἄρπαξεν ἀμέσως ἀπὸ τὸν λαιμὸν καὶ θὰ τὸν ἐπνιγεν, ἂν δὲν ἐπρόφθανε νὰ φωνάξῃ « Βόηθα, Χριστὲ καὶ Παναγιά! » Καὶ τότε ἀφανίστηκεν ἀμέσως ἡ Νεράιδα τοῦ μέρους ἐκείνου, ἡ ὁποία ἐπίτηδες παρουσιάζεται ἄν μικρὸν παιδί διὰ νὰ τοὺς γελάσῃ τοὺς ἀνθρώπους καὶ νὰ τοὺς πνίγῃ.

Σ'.

Ἡ δύο Νεράιδες.

(Ἀθήναι).

Ὁ παπᾶ Ἀγαθᾶγγελος, ἐφημέριος τοῦ Σωτῆρος εἰς τὰς Ἀθήνας,

ὅταν ἦτανε ἀκόμη παιδί ἐπῆγε μίαν ἡμέραν 'ς τὰ χωράφια 'ς τὸ καταμεσήμερον. Κοντὰ 'ς τὰ Πατίσια ἐκατάλαβε πῶς κάποιος τὸν ἐπιάσει καὶ δὲν ἐμπόρειγε οὔτε ἔμπροστὰ νὰ πάη, οὔτε πίσω. Δὲν ἔβλεπε κανένα, ἀλλ' ἐνόησε πῶς ἦταν Νεράιδα, καὶ ἀκούγε καὶ μίαν ἄλλην ποῦ ἐγέλαγε. Ἐπολέμησε νὰ κάμῃ τὸ σταυρὸν του καὶ δὲν κατώρθωσε, διότι τοῦ κρατοῦσαν τὰ χέρια. Εἰς τὴν ἀγανάκτησίν του ἐβλαστήμησε καὶ εἶπε, 'ς τὸ διάβολο! Τότε εἶδε ἓνα χέρι, ποῦ σηκώθη νὰ τὸν κτυπήσῃ 'ς τὸ πρόσωπον, ἀλλ' ἡ ἄλλη Νεράιδα, φαίνεται, τὸ ἐπιάσει καὶ εἶπε— « Ἄς τον νὰ πάη! »

Ζ'.

Τὸ διαβολικὸ φανάρι.

(Σπάρτη).

Ἐνας κλητῆρας ἀπὸ τὴν Σπάρτην ἐξεκίνησε νύκτα ἀπὸ ἓνα χωριὸν τῆς Ἀττικῆς διὰ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Ἀθήναν. Ἦτο σκοτάδι καὶ κακοτοπιά. Κάμμιά φορὰ βλέπει ἔμπροστά του, ὀλίγο μακριὰ, ἓνα φανάρι, ποῦ ἐφαίνετο πῶς τὸ κρατοῦσε ἓνας στρατολάτης, ποῦ ἐπήγαινε 'ς τὸ δρόμον του.— « Ἄς πάω, λέει, κορμάτι γρήγορα, γὰρ γὰρ τὸν φθάσω καὶ νὰ ἔχω ἔτσι καὶ συντροφιά καὶ φῶς. » Τρέχει λοιπὸν, ἀλλὰ ἄν κοντοζύγωσε, χάνεται μονομιάς τὸ φῶς καὶ αἰσθάνεται βάρος μεγάλο, καὶ βλέπει ἔμπρὸς εἰς τὸ στήθος του δύο ποδάρια, γιὰτι κάποιος τὸν εἶχε καθυπερβύσει. Ἀπὸ τὸν φόβον του ἔτρεξε νὰ φθάσῃ εἰς τὸ σπίτι του, ἀλλὰ μόλις ἐπλησίασεν εἰς τὴν πόρταν καὶ ἐπρόφθασε νὰ κτυπήσῃ κανὰ δυὸ φορὰς, ἔσκασε καὶ ἔπεσε ξερὸς.

Η'.

Ὁ ἐπιτάφιος τῶν νεκρῶν.

(Κορινθία).

Ὁ παπᾶς ἓνος χωρίου τῆς Κορινθίας ἤκουσε τὴν νύκταν τοῦ ἐπιταφίου νὰ σημαίνῃ ἡ καμπάνα τῆς ἐκκλησίας. Ἐντράπη πολὺ, διότι τὸν ἐπῆρεν ὁ ὕπνος καὶ δὲν ἐπρόφθασε νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν ὥραν διὰ νὰ ψάλῃ τὴν ἀκολουθίαν τοῦ Ἐπιταφίου, σηκώθη λοιπὸν ἀπὸ τὸ κρεβάτι του καὶ ἔτρεχε διὰ νὰ φθάσῃ γρήγορα. Ὅπισω ἀπὸ τὸ ἅγιον βῆμα

τῆς ἐκκλησίας ἦτο τὸ κοιμητήριον τοῦ χωρίου, μανδρογυρισμένο. Ἐκεῖ μέσα εἶδε ἓνα πλῆθος ἀνθρώπων, καὶ εἶπε μέσα του, παραπολὺ ἄργησα. Ἀλλὰ τὰ πρόσωπα ὄλων αὐτῶν τοῦ ἦσαν ἄγνωστα. Ἐμβῆκεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἀλλ' ἦτον ἔρημος, δὲν εὔρε κανένα. Τοῦ ἦλθεν ἀπορία πῶς, ἀφ' οὗ ἦτο τόσος κόσμος ἔξω, δὲν ἦτο μέσα κανείς, καὶ ἐφώνηξε:—« Ἐλᾶτε, χριστιανοί! » Ἀλλὰ κανείς δὲν ἐμβῆκε. Τότε ἐξῆλθεν ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν διὰ νὰ τοὺς καλέσῃ, ἀλλὰ μόλις τὸν εἶδεν ὄλον ἐκεῖνο τὸ πλῆθος τοῦ ἐγύρισε ταῖς πλάτες. Τότε πλέον ἐνόησε πῶς ἦτον διαβολικὴ συνέργεια καὶ ἄρχισε νὰ σταυροκοπῆται καὶ νὰ διαβάζῃ εὐχὰς καὶ ἐξορκισμούς· καὶ ἔτσι ἀφανίσθησαν ἀπ' ἐμπρός του ὄλα ἐκεῖνα τὰ φαντάσματα.

Θ'.

Τὸ διαβολικὸν συλλεπτουργόν.

(Καλάμαι).

Ἰᾶνε τώρα κάμμιὰ πενήντα χρόνια, ποῦ ξεκίνησε μιὰ φορὰ τὴ νύκτα ἓνας ἀπὸ τὴν Καλαμάτα νὰ πάρῃ ἔς τὰμπέλιον του. Εἰς τὸ δρόμον ἦταν ἓνα ἐρημοκλήσι, καὶ καθὼς ἐπλησίαζεν εἰς αὐτὸ, τὸ εἶδε ὄλο κατὰφωτον καὶ τοῦ ἐφάνη πῶς ἤκουσε μέσα ψαλμωδίαν. Μὰ ἐκεῖνες ἢ ψαλμωδίες ἦσαν ἄλλο πρᾶγμα, ἢ ἄν νὰ ἐψαλλαν ἀγγέλοι τοῦ οὐρανοῦ. Λέει μὲ τὸν νοῦ του, πῶς γίνεται αὐτὸ, τέτοια ὦρα ποιὸς παπᾶς ἦρθε νὰ λειτουργήσῃ; Ἀλλὰ πάλι εἶπε μέσα του, ἄς πάου κ' ἐγὼ νὰ κάμω τὸ σταυρό μου. Μόλις ὅμως ἔκαμε τὸ σταυρό του, καὶ ἀμέσως ἔπαυσαν ἢ ψαλμωδίες, ἔσβυσαν ἢ λαμπάδες, καὶ μόνον ἄκουσε εἰς μία λίμνη ἐκεῖ κοντὰ νὰ κράζου πολλοὶ βαθρακοί. Ἐβάλεν ὁ ἀνθρώπος ὑποψία κακὴν, ἐγύρισε τρομασμένος εἰς τὸ σπίτι του καὶ ἔπεσεν ἄρρωστος εἰς τὸ κρεβάτι.

I'.

Ὁ παπᾶς καὶ ἡ Τούρκικα μάγισσα.

(Ἀθήναι).

Ἐπὶ τουρκοκρατίας ἓνας παπᾶς εἰς τὰς Ἀθήνας ἠγάπα μιαν νέαν, τὴν ὁποίαν ἄφησε, καὶ ἐστεφανώθη ἄλλην. Ἐκείνη διὰ νὰ ἐκδικηθῇ

ἔρρηξε μάγικα τῆς γυναικὸς τοῦ παπᾶ καὶ ἔλεγε πῶς θὰ τὴν κάμῃ νὰ μὴ φθάσῃ τὸν ἄλλον χρόνον. Καὶ τῷ ὄντι ἡ ὠραία παπαδιά ὄχι μόνον ἔρρευε καθ' ἡμέραν, ἀλλὰ καὶ κατήντησε παράλυτος, καὶ τὸ σῶμά της ἔγινε ἄν κουλοῦρα, τόσῳ ποῦ τὸ πρόσωπόν της ἠγγίζε τὰ γόνατα. Ὁ παπᾶς τὴν ἄρχισε μὲ ταῖς εὐχαῖς καὶ τὰ διαβάσματα, ἀλλὰ ἄν εἶδε πῶς δὲν ἔκαμε τίποτα ἔτρεξε ἄς μιαν τούρκισσαν μάγισσαν, μήπως καὶ ἰδῆ θεραπείαν, διότι κατάλαβε πῶς ἡ ἀσθένεια τῆς γυναικὸς τοῦ ἦτον ἀπὸ μάγικα. Ἀλλ' ἡ μάγισσα, ἀφ' οὗ ἔκαμε χίλια καὶ δύο, εἶδε καὶ ἀπόειδε πῶς δὲν κατώρθωνε τίποτε καὶ εἶπε τοῦ παπᾶ, πῶς ἐκείνη, ὅπου ἔρρηξε τὰ μάγικα ἦτο δυνατότερη ἀπὸ αὐτὴν, καὶ συνεβούλευσε τὸν παπᾶ, νὰ ὑπάγῃ εἰς Χαλκίδα καὶ ἐκεῖ νὰ εὔρῃ καὶ νὰ φέρῃ μιαν ἄλλην Τούρκισσαν. Ὁ παπᾶς ἐπῆγε πραγματικῶς εἰς τὴν Χαλκίδα καὶ ἐγύρισε μαζί μὲ τὴν γραῖαν ἐκείνην μάγισσαν· ὅτε ἔφθασαν εἰς τὰς Ἀθήνας ἦτο ἀκόμη ἡμέρα, καὶ δι' αὐτὸ ἐπερίμεναν ὀλίγας ὥρας ἀπ' ἔξω διὰ νὰ ἐμβουν νύκτα εἰς τὴν πόλιν. Ἄν εἶδεν ἡ μάγισσα τὴν παπαδιά, εἶπε πῶς τὴν ἰδίαν νύκτα θὰ τὴν κάμῃ καλά. Ἐκαθάρισε τὴν ἐστίαν, παρήγγειλε τοῦ παπᾶ νὰ της δώσῃ τρία μαργαριτάρια καὶ νὰνάψῃ εἰς τὴν ἐστίαν τρεῖς μεγάλους δαυλοὺς καὶ ἓν μικρὸν φανάρι· καὶ τοῦ εἶπε νὰ μὴ φοβηθῇ ὅτι καὶ ἂν ἰδῆ καὶ ὅτι καὶ ἂν ἀκούσῃ, ἀλλὰ νὰ κρατῇ τὸ φανάρι καὶ νὰ το ἀνάπτῃ ἅμα σβύνη μὲ ἓνα ἀπὸ τοὺς δαυλοὺς, νὰ προσέχῃ ὅμως μὴ πάρῃ δύο φορὰς τὸν ἴδιον δαυλόν, ἀλλὰ πάντοτε νὰ παίρνῃ τὸν ἓνα ὕστερα ἀπὸ τὸν ἄλλον. Ἐλυσε τότε τὰ μαλλιά της καὶ τὰ ἀπλωσε εἰς τοὺς ὤμους καὶ ἤρχισε νὰ γυρίζῃ τὸ δωμάτιον, νὰ παίζῃ τὰ μαργαριτάρια εἰς τὴν παλάμην καὶ μὲ σιγανὴν φωνὴν νὰ λέγῃ τὰ ἔσχημα της. Ὁ παπᾶς τὴν ἀκολουθοῦσε ἀπὸ πίσω. Τότε σηκώθη σίφουνας δυνατὸς καὶ ἐκρέμισε τὸν ἓνα τοῦχο, ἀλλ' ἐκείνη χωρὶς νὰ παραχθῇ κατέβη εἰς τὴν αὐλὴν, καὶ ἐκεῖ ὅπου ἐγύριζε, τῆς ἔπεσαν ἀπὸ τὴν παλάμην τὰ μαργαριτάρια. Ἀμέσως τότε διέταξε τὸν παπᾶ νὰ ψάξῃ μὲ τὸν φανὸν καὶ νὰ εὔρῃ τὸ μεσανὸ μαργαριτάρι· ἀφ' οὗ τὸ ἠῦρεν ὁ παπᾶς, ἔσκαψεν εἰς τὴν θέσιν ἐκείνην ἡ γραῖα μάγισσα καὶ ἐξέχασεν ἓνα κουτὶ τενεκεδέζιον. Μέσα εἰς ἐκεῖνο τὸ κουτὶ ὑπῆρχε ἓν χρυσοκέντητον ὑπόδημα, τὸ ὅποιον ἡ παπαδιά εἶχε χάσῃ τὴν ἡμέραν τοῦ γάμου της· αὐτὸ τὸ ὑπόδημα ἦτο καρφωμένον μὲ ἓνα μεγάλο καρφι. Ἠῦραν ἀκόμη εἰς ἐκεῖνο τὸ κουτὶ ἓνα ξερὸ κομμάτι σα-

πούνι, τοῦ εἶχε καρφωμέναις ἀπάνω του πολλαῖς καρφοβελόναις, μία μικρὴ πλεξίδα μαλλιά χιλιομπερδεμμένη καὶ μία κλειδωνιά. Ἀνέβησαν λοιπὸν μὲ τὸ κουτί εἰς τὸ δωμάτιον, καὶ ἐκεῖ ἡ μάγισσα ἔβγαλε πρῶτα τὸ καρφί ἀπὸ τὸ ὑπόδημα, ἐξεμπερδευσέ τὰς τρίχας καὶ μίαν μίαν ἐξεκάρφωσε τὰς καρφοβελόναις. "Ἄρα ἔβγαλε τὴν ὑστερινή, ἡ ἄρρωστη παπαδιά ἐστέναξεν, ὡς νὰ ἐσήκωσαν ἓνα μεγάλο βάρος ἀπὸ ἐπάνω τῆς, καὶ ἀνασηκώθη εἰς τὸ κρεβάτι. "Ἐπειτα ἡ μάγισσα παρέδωκεν εἰς τὸν παπᾶ τὴν κλειδωνιάν καὶ τοῦ εἶπε πῶς ἐκλείδωσαν τὴν μήτραν τῆς γυναικὸς του διὰ νὰ μὴ γεννᾷ, καὶ νὰ κάμῃ μὲ κάθε τρόπον νὰ νοιξῇ τὴν κλειδωνιάν, ἀλλὰ νὰ προσέχῃ μὴ τὴν σπάσῃ. Ὁ παπᾶς ἐπροσπάθησε πραγματικῶς νὰ τὴν ἀνοιξῇ, ἀλλὰ δὲν τὸ κατάρθωσε, καὶ ὕστερα ἀπὸ δύο χρόνια τὴν ἔρρηξεν εἰς τὴν θάλασσαν· ἔτσι ἔμεινεν ἄτεκνος. Ἡ μάγισσα δὲν ἐδέχθη νὰ πάρῃ τίποτα διὰ τὸν κόπον τῆς, παρὰ μόνον ἐζήτησε μίαν ὀκάν καφέ, μίαν ὀκάν ζάχαρη καὶ ἓνα καλεμκερί.

ΙΑ'.

Τὰ δεμένα φίδια.

(Λεβαθεῖα καὶ ἀλλαχού).

Εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Πέτρας εἶναι ἓνα μεγάλο πλῆθος φίδια· ἀλλ' αὐτὰ τὰ φίδια οὔτε φαρμακερὰ εἶναι, οὔτε δαγκάνουν τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ὅσοι διαβάται νυκτώσουν εἰς ἐκεῖνο τὸ μέρος κοιμῶνται ἄφοβα, ἀφ' οὗ ἀνάψουν τριγύρω τους φωτιαῖς. Λέγουν ὅμως διὰ τὰ φίδια, πῶς δὲν ἦσαν πάντα ἀβλαβὰ· ἀλλὰ μίαν φορὰν ἐπέρασεν ἀπὸ ἐκεῖ μία μάγισσα, καὶ ἐνύκτωσε, καὶ ὁ ἀγωγιάτης ὅπου τὴν συνώδευε ἐθυμήθη τὰ φίδια καὶ ἄρχισε νὰ κλαίῃ καὶ νὰ ὀδύρεται. Ἡ μάγισσα τοῦ εἶπε νὰ ἡσυχάσῃ καὶ μὲ κάτι ἐξορκισμοὺς ἔδесе τὰ φίδια, καὶ τὰ ἔκαμε νὰ μὴν ἠμποροῦν νὰ πειράζουν ἄνθρωπο, ὥστε ὁ ἀγωγιάτης τὰ ἔπαιρνε ἄφοβα εἰς τὰ χέρια του καὶ αὐτὰ οὔτε τὸν ἐδάγκαναν. "Ἄρα ἡ μάγισσα ἐκοιμήθη, ὁ ἀγωγιάτης τὴν ἐσκότωσε, διότι ἤξευρε πῶς θὰ τὰ ἔλυνε τὴν ἄλλην ἡμέρα. Καὶ ἀπὸ τότε ἔμειναν τὰ φίδια δεμένα.

ΕΛΛΗΝΙΚΑΙ ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ

ΣΥΛΛΕΓΕΙΣΤΑΙ ΥΠΟ Χ. ΚΟΡΥΑΛΟΥ.

1

Πῶς ἐφτιάσθη ὁ λαγὸς καὶ τὸ λαγωνικό.

(Φελλόη).

Ὁ Χριστὸς καὶ ὁ διάβολος ἦσαν μαζί. Μία ἡμέρα λέγει ὁ διάβολος εἰς τὸ Χριστό· «ὅτι ἐφτιάσα ἓνα πρᾶμμα ὅπου δὲν τὸ πιάνει τίποτε.—Γιὰ νὰ ἰδῶ, τοῦ λέγει ὁ Χριστὸς τί ἐφτιάσες». Τότε ὁ διάβολος ἀπολάει ἀποκάτω ἀπὸ τὴν καπότα τοῦ τὸ λαγὸ, ὁ ὁποῖος ἔτρεχε πολύ. Τὴν ἄλλην ἡμέρα ὁ Χριστὸς τοῦ λέγει τοῦ διαβόλου· «γιὰ ἀπόλυσε ἐκεῖνο τὸ πρᾶμμα ὅπου ἐφτιάσες». Καὶ ὁ διάβολος ἄμα τὸ ἀπόλυσε, ἀπολάει καὶ ὁ Χριστὸς τὸ λαγωνικό καὶ τὸν ἔπιασε.

Ὁ διάβολος ἐλυπήθη διότι ὁ Χριστὸς ἐφτιάσε καλλίτερο πρᾶμμα ἀπὸ ἐκεῖνον καὶ ἐμάζωξε ὅλους τοὺς λαγούς καὶ τοὺς βάνει κάθε νύχτα καὶ ὀργώνουν τὰ χωράφια του καὶ ὅσοι δὲν ἔπαυον, ἐκείνους τοὺς ἀφίνει καὶ τοὺς πιάνουν τὰ λαγωνικά.

2

Μῦθος περὶ τῆς γίδας.

(Φελλόη).

Τὴ γίδα τὴν ἐφτιάσε ὁ διάβολος, ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν ἐλύγαγαν τὰ πόδια τῆς, ἐστέκετο ὅλο ὀρθὴ καὶ ἐσοφοῦσαν οὐλα τὰ γίδια. Μία ἡμέρα τὴν ἔδειξε τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ εἶπε· «ἐφτιάσα ἓνα πρᾶμμα, ἀλλὰ δὲν ἔχω νὰ τὸ κάμω νὰ κάτῃ καὶ μοῦ ψοφάει.» Τότε ὁ Χριστὸς ἔβγαλε τὴν βούλα του καὶ τὴν ἐβούλωσε εἰς τὰ γόνατα καὶ ἀμέσως ἐκάθησε. Γιὰ τοῦτο τὰ γίδια ἔχουν εἰς τὰ δύο ἔμπροστινὰ ποδάρια δύο βούλαις εἰς τὰ γόνατα.

ΕΡΩΤΙΚΑ ΔΙΣΤΙΧΑ ΤΗΣ ΡΟΥΜΕΛΗΣ.

ΣΥΛΛΕΓΜΕΝΑ ΥΠΟ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΔΡΟΣΙΝΗ.

1

Ἄν ἀποθάνω γὼ γιὰ σέ ὁ κόσμος τί θὰ λέη;
Πρῶτα τὸν ἐφαρμάκωσε κ' ὕστερα τότε κλαίει.

2

Ἐγὼ μὲ κὸρην ἀγαπῶ κ' ἕναν Θεὸ δοξάζω,
Ταῖς ἄλλαις ταῖς περιφρονῶ, μὰ ταῖς ἔεδοκιμάζω.

3

Ποιὸ δέντρο δὲν μαραίνεται, δὲν γέρνει τὰ κλαρὰ του;
Καὶ ποιὸ κορίτσι ἀνύπαντρο δὲν καλεῖ τὴν καρδιά του;

4

Θὰ φηξάσω σπῖτι 'ς τὴν καρδιά καὶ κάμαρα 'ς τὰ φύλλα,
Ἐτὰ φυλλοκάρδια μὲ γωνιά νὰ καίη δίχως ξύλα.

5

Μερξάστε, δέντρα καὶ κλαρὰ, μὴ στέκεσθε ἔμπροστά μου.
Θὰ βαίνω μὲ κακὴ φωτιά νὰ κάψω τὸ σεβδᾶ μου.

6

Ἐτὴ σκάλα π' ἀναιθαίνεις νάναθαινα κ' ἐγὼ,
Ἐτὸ κόθε σκαλοπάτι νὰ σέ γλυκοφιλῶ!

7

Ὅλαις ἐσεῖς ἢ ἔμμορφαις, μαῖρα κακὴ νὰ ἰδῆτε,
Κι' ὅσαις κοιμᾶσθε μοναχαῖς νὰ μὴν ἔημερωθῆτε!

8

Ἐχάσα τῆς ἐλπίδες μου ἄν τοῦ δέντροῦ τὰ φύλλα,
Ὅπου τὰ παίρνει ὁ ἄνεμος καὶ μένουνε τὰ ξύλα.

9

Ἐάν μ' ἀγαπᾶς καὶ σ' ἀγαπῶ τ' εἶνε τὸ διάφορό μας;
Μὲ πίκραις καὶ μὲ βάσανα περνοῦμε τὸν καιρὸ μας.

10

Ἄστρο μὲ τᾶστρο πολεμοῦν κ' ἡ Πούλια τὰ χωρίζει
Καὶ τὸ δικό μου τὸ κορμί μὲ τὸ δικό σου ὀιδίξει.

11

Πέ μου το μὲ τὴ μαργιολιά, πέ μου το μὲ τὸ νάζι,
Πέ μου το πῶς δὲ μ' ἀγαπᾶς, καὶ μένα δὲ μὲ νοιάζει.

12

Ἄρνι ἔφαγες, μ' ἀρνήθηκες, μὲν' θὰ τὸ μετανοιώσης,
Ἐἄλλα χεράκια ἄν μὲ δῆς, ἄν τὸ κερί θὰ λυώσης.

13

Πές μου, πούλι μου, ἂν σοῦφταιξά νὰ δειρῶ τὸ κορμί μου,
Μὲ πέτραις καὶ μὲ σίδερα ὅσω νὰ ἔγῃ ἡ ψυχὴ μου.

14

Ἄπ' ὅλα τᾶστρα τοῦρανοῦ ἕνα, κυρὰ, σοῦ μοιάζει,
Ποῦ ἔβγαίνει τὰ μεσάνυχτὰ καὶ τᾶλλα σκοτιδίζει.

15

Ἐένε, ποῦσαι 'ς τὴν ξενήτειά, ποιὸς στρώνει καὶ κοιμᾶσαι,
Ποιὸς μαγειρεύει καὶ δειπνᾶς κ' ἐμένα δὲ θυμᾶσαι;

16

Μερτζάν' εἶνε τὰ χεῖλι σου καὶ κρούσταλλ' ὁ λαιμός σου,
Καὶ διαμαντένια εἶν' ἡ ἔλγη πῶχεις 'ς τὸ μαγουλό σου.

17

Ἄς λείπω ἀπὸ τὰ μάτια ἴω, ποῦ χαμηλοτηρᾶνε,
Ποῦ λαχταρίζουν γιὰ φιλή και δέν το μαρτυρᾶνε.

18

Θά στρίψω τὸ μουστάκι μου νὰ τὸ δακτυλιδώσω,
Ἀποθαμένους και νεκρούς ὅλους νὰ τοὺς σηκώσω.

19

Ἰμένα ἂν πεθάν᾽ ἡ μάγνα μου, ἄλλη μάγνα δέν κάγω,
Γυναίκες κι' ἀγαπητικαίς χίλιαις τὴν ὥρα πιάγω.

20

Εὐγενικό μου ὄνομα κι' ἀγγελικά μου κάλλη,
Ἐστὴ γειτονιά ποῦ σ' ἔχουμε πῶς δέ μας πιάνει ζάλη!

21

Εὐύπνα, βρ' ἀγγελικό κορμί, και μὴ βαρσοκοιμάσαι,
Γιατὶ ὁ ὕπνος ὁ πολὺς μαραίνει και χαλά σε.

22

Σοῦ στέλνω χαιρετίσματα και πέντε πορτοκάλλια
Γιὰ νά μου δώσης τὸ φιλή με δίχως παρεκάλλια.

23

Ὅταν ἀνθίσῃ ὁ πλάτανος και κἀνη πορτοκάλλια,
Τότε θά πάρῃς τὸ φιλή με δίχως παρεκάλλια.

24

Λουλοῦδι σ' εἶχα ἔς τὴν καρδιά και μῶγεινες ἀγκάθι
Ὁ κόσμος τὸ θαυμάζεται ἡ ἀγάπη μας πῶς χάθη.

25

Ἐτσ' εἶνε τοῦτος ὁ ντουγιᾶς, ἴσαν σφαῖρα ποῦ γυρίζει
Ἄλλους τοὺς ἀνταμιώνει ὁ Θεός και ἄλλους τοὺς ξεχωρίζει.

26

Ματάκια μου κατάμαυρα κι' ἀχείλι ζαχαράτο
Και κούτελο φεγγαρωτὸ με διαβολιαῖς γεμάτο.

27

Ἐδῶ ἔς αὐτὴ τὴ γειτονιά Χάρος νὰ κατοικήσῃ,
Νὰ πάρῃ ὅλαις τῆς ἄσχημαίς, τῆς ἔμμορφαις ν' ἀφίσῃ.

28

Ἐγῶμαι ἐκείνο τὸ πουλί τὸ πρασινοφτεράτο
Ὅπου σοῦ ἴγυρεψα φιλή και μούπες: τὸ σαββάτο.

29

Και τὸ σαββάτο πέρασε κ' ἡ κυρσακὴ κοντεύει
Και ἴμένα τάχειλάκι μου τὸ φίλημα γυρεύει.

30

Ὅλοι ἀγαποῦν ἀνύπαντρες κ' ἐγὼ μὲν ἴπαντρεμμένη,
Ὅπου τὸ δίνει τὸ φιλή ἀλύπητο ἡ καυμένη.

31

Καλά καμα κι' ἀγάπησα κοντὰ ἔς τὴ γειτονιά μου,
Νάχω τὸν ὕπνο διάφορο και τὸ φιλή κοντὰ μου.

32

Δέν θέλω πλιὰ νὰ μοῦ μιλήῃς, μήτε νὰ σοῦ μιλήσω
Και ἔς τὸ σοκάκι ἂν σε ἴδῶ τὰ μάτια μου θά κλείσω.

33

Ἰάν θέλῃς ν' ἀγαπιώμαστε κρυφ' ἀπὸ τοὺς γειτόνους
Βάλε μιλιά ἔς τὴν πόρτα σου νὰ κρύβωμαι ἔς τοὺς κλώνους.

34

Ἄνοιξε τάχειλάκι σου και πέ μου μὲν ἀλήθεια
Μὲ τὴν καρδιά σου μ' ἀγαπᾶς ἢ με τὰ παραμύθια;

35

Ὁλημερίς 'ς τὸν καφενὲ κι' ὄλο καφέδες πίνω,
Κι' ὅταν σὲ συλλογίζωμαι ἀπάνω μου τοὺς χύνω.

36

Ψεμματινὸ ἦταν τῶνειρο κι' ὁ λογισμὸς ὀποῦχα
Καὶ μὲ χαρὰ σηκώθηκα κι' ἀγκάλιασα τὰ ροῦχα.

37

Ἀσίκισσά εἶσαι, μάτια μου, κι' ἀσίκη δὲν πιστεύεις!
Ἵάν τοὺς Ἑβραίους τὸ Χριστὸ στέκεις καὶ μὲ παιδεύεις.

38

Ντέρτζα καὶ βάσανα πολλὰ, βρονταῖς κι' ἀστροπελέκια
Νὰ μὲ τρελλάνουν θέλουνε τὰ λόγια τὰ γυναίκεια.

39

Ντέρτζα βαστᾶν τὰ γιασεμιά, ντέρτζα βαστᾶν οἱ κρίνοι,
Ντέρτι βαστᾶ ἡ ἀγάπη μου, δὲ θέλει νὰ μου κρίνη.

40

Μπαρμποῦνι μου θαλασσινὸ, λαυράκι ποταμίσο,
Τώρα ποῦ μιὰ σ' ἀγάπησα πῶς νὰ σε παρατήσω;

41

Τώρα ὅπου σ' ἀγάπησα, πρέπει νὰ βάλῃς γινῶσι,
Ἵτὸν κρουσταλλένιο κόρφο σου ἄλλος νὰ μὴν ἀπλώσῃ.

42

Ὁ ἥλιος μεσ' 'ς τὰ σύννεφα γυρίζει Ἵάν ἀλώνι.
Ὅσαις κοπέλλαις φίλησα κάμμια δὲν εἶπε: σώνει.

43

Τώρα ὅπως μὲ κατήνησες, βγάλε μου καὶ τὰ μάτια,
Δός μου κ' ἕναν παληοτροβᾶ νὰ βάνω τὰ κομμάτια.

44

Παραθυράκια μου ἴψηλά, δὲν θέλω τὴ δροσιά σας,
Μόν' θέλω νᾶστ' ὀρθάνοικτα νὰ βλέπω τὴν κυρά σας.

45

Νὰ ἤμουν αὐτοῦ που ἴδένεσαι καὶ κάνεις τὸ σταυρό σου,
Νὰ σήκωνα τὸ πάπλωμα νᾶπεφτα 'ς τὸ πλευρό σου.

46

Ἵάν μ' ἀγαπᾶς, πουλάκι μου, πές μου το νὰ τὸ ἔξέρω
Γιατ' εἶν' ὁ νοῦς μου 'ς τὰ βουνά, νὰ στείλω νά τον φέρω.

47

Μαυριδερό μου πρόσωπο μὲ τὴν ἔληά 'ς τὴ μούρη
Ζωὴ εἶναι τούτη 'ς τὸ ντουνηᾶ, δὲν εἶνε καναβοῦρι.

48

Ἐσ' εἶσαι ἡ βασίλισσα μεσ' 'ς ὅλα τὰ κορίτσα,
Ἵτὴν ἐμμορφιά 'ς τὴ λεβεντιά, ψυχὴ μου Ἐλενίτσα!

49

Ἐμίσεφες καὶ μ' ἄφισες Ἵάν παραπονεμένη,
Ἵάν ἐκκλησιὰ ἀλειτούργητη 'σὲ χώρα ῥημασμένη.

50

ὦ οὐρανὲ, μὴ βρέχῃς πλειά, κάνε μ' αὐτὴ τὴ χάρι,
Κ' ἐγὼ μὲ τὰ ματάκια μου δροσιζῶ τὸ χορτάρι.

51

Ὁ ἔρωτας τὸν ἔρωτα ὄλο ῥωτᾶ νὰ μάθῃ
Τῆς νύχτας τὰ καμώματα καὶ τῆς αὐγῆς τὰ πάθη.

ΔΣΜΑΤΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΙΦΥΛΙΑΣ

ΕΥΛΑΒΕΥΕΝΤΑ ΡΗΘ Σ. ΚΑΡΑΒΗΤΟΥ

1.

Χήρα ἢ ψευματοῦρα

Μιά χήρα πούλαγε κρασί, έπούλαγε καί στάρι·
 Ίσακόνοι 'πάν νά πιούν κρασί, καί στάρι νάγοράσουν.
 — « Χήρα νερό 'χεις 'ς τὸ κρασί, καί γῶμα μέσ' 'ς τὸ στάρι.
 — Νερό ἄν ἔχω 'ς τὸ κρασί, καί γῶμα μέσ' 'ς τὸ στάρι
 "Ένα παιδί ἔχω μοναχό, ὁ λύκος νά τὸ φάη. »
 Καί οἱ Ίσακόνοι φόρτωσαν, καί 'πάνε 'ς τὴ δουλειά τους.
 Μὰ ἦρθε ὦρ' ἀνάποδη, καί ὦρα βουρλισμένη
 Κι' ἀρπάχνει ὁ λύκος τὸ παιδί, 'π' τὴν ἀγκαλιά τῆς μάννας.
 Κάνενας δὲν τὸν ἔσωνε, κάνεις δὲν τόνε σώνει,
 'Η μάννα πούχε τὸ παιδί, μονάχα τόνε σώνει,
 — « Ἄφσε μου, λύκο, τὸ παιδί, καί πᾶρ' ἐμέ γιὰ δαῦτο,
 Πῶχω κριάς καί κόκκαλα, νά φᾶς καί νά σου μαίνη. »
 'Ἦς λείει τότε τὸ παιδί, ἀπ' τοῦ λύκου τὸ στόμα·
 — « Γύρισε, μάννα, σπίτε σου, σύρε καί 'ς τὴ δουλειά σου
 Καί σὺ τοῦ λύκου μ' ἔταξες, κι' ὁ λύκος θά μὲ φάη. »

2.

Ἡ Ζερβοπούλα.

'Σ τῆς μαρμαρόστρωταις αὐλαῖς, 'ς τῆς μαρμαροστρωμέναις
 Πέντε χοροὶ χορεύουνε, κι' οἱ πέντε ἀράδα ἀράδα ἀράδα,
 Καί 'ς τὸν καλλίτερο χορό, χορεύει ἡ Ζερβοπούλα.
 Πρόβατα χίλια ἔδινα, καί γίδια πεντακόσια.
 "Αν μ' ἀφίαν γιὰ νά πιεστώ 'σὲ Ζερβοπούλας χέρι·
 Πῶχει τάχειλι κόκκινο, 'σάν τὸ οὖρο κερᾶσι,
 Πῶχει τὰ μάτια τὰ γλαρά, τὸ γέλοιο ζαχαρένιο.
 Καί βαλαντώνει τῆς καρδιαῖς, τρελλαίνει τοὺς λεβένταις.

Μοιρολόγια.

3.

Κύττα καιρὸ ποῦ διάλεξες, νά πέσης νά 'πεθάνης!
 Δὲν ἄφινες τὴν ἀνοιξι, νά 'μπῆ τὸ καλοκαίρι,
 Νά πάρης δρόσο ἀπ' τὰ βουνά, λουλούδια ἀπὸ τοὺς κάμπους
 Νά πάρης τὸν ἀμάραντο, μὴ σὲ μαράνη ἢ πλάκα.
 Κ' ἢ πλάκα ὅπου τᾶκουσε, πολὺ τῆς κακοφάνη·
 — « Ἐγὼ δὲν εἶμαι ἢ μάννα του, δὲν εἶμαι κ' ἢ ἀδερφή του
 Ἐγὼ εἶμαι πλάκα ἀχόρταγη, ποῦ τρώου ἀντρειωμένους,
 Τρώου τῶν μάννων τὰ παιδιά, τῶν ἀδερφιῶν τὰ δέρφια,
 Τρώου τοῦ κακορρίζικου τὴν εὐλογητικιά του,
 Τρώου τῆς κακορρίζικης τὸν εὐλογητικό της.

4.

Γιὰ κλάψε με, μαννοῦλά μου, ἴσα με τῆς σαράντα,
 Τί 'ς τῆς σαράντα τέσσαρες, 'πάεις ἢ ἀγάπη φεύγει,
 Φεύγει καί γίνεται ἄνεμος, καί 'ς τὰ βουνά σκορπάει·
 Καίει τὰ δένδρα 'ς τῆς κορφαῖς καί τὰ κλαριά 'ς τῆς ρίζαις,
 Καίει τῆς μάννας τὴν καρδιά, τῆς ἀδερφῆς τὰ μάτια
 Καίει καί τῆς κακότυχαις, ἀπάνου 'ς τὸ κεφάλι.

5.

Γιὰ κλάψε με, μαννοῦλά μου, ὅσο εἶμαι κοντά σου,
 Σὲ μία ὦρα ἢ σὲ δυό, θά φύγω ἀπὸ 'μπροστά σου·
 'Πίσω εἶναι τὸ παράπονο, κ' ἢ ὀλιψες ἢ μεγάλες,
 Ποῦ θᾶρθῃ τὸ ξυλάλογο, (1) γιὰ νά καθαλλικέψω
 Νά 'πάου 'ς τῆς Ἄρνης τὰ βουνά, 'ς τῆς Ἄρνησας τοὺς κάμπους
 'Π' ἀρνιέται ἢ μάννα τὸ παιδί, καί τὸ παιδί τὴ μάννα,
 Ἄρνιῶνται καί τ' ἀντρόγενα, τὰ πολυαγαπημένα.
 (1) ξυλοκρέβατο.

6.

Ὁ κόσμος ἔχει βάσανα, κί' ὁ Ἄδης φαρμακίλες·
 Νά ἦταν τσαρῆς (1) νά σμίγαμε μιά μέρα καί μιά νύχτα,
 Μιά μέρα καλοκαιρινή, μιά νύχτα τοῦ χειμῶνα·
 Νά λέγαμε τὰ ντέρτια μας, καί τὰ παράπονά μας
 Καί ποζός ἔχει περσότερα, νά τὰ διαμοιραστοῦμε.

7.

Ὁ Χάρος ἀποφάσισε, νά κάμη περιβόλι,
 Βάνει τῆς νιαις γιά λειμοναῖς, τοὺς νιούς γιά κυπαρίσσια
 Βάνει καί τὰ μικρά παιδιά, οὐλο τριανταφυλλίτσαις.
 Θά κάμω τὴν ἀπόφασι, νά ἴμπῶ 'ς τὸ περιβόλι,
 Νά ἔξεκωλώσω λειμοναῖς, νά βγάλω κυπαρίσσια
 Νά βάλω καί 'ς τὸ χέρι μου, οὐλο τριανταφυλλίτσαις.

8.

Σαράντα γύρους τῶφερα, ἀποσπεροῦ τὸ μνήμα
 Γιά ναῦρω τόπο νά σταθῶ, καί πόρτα νά περάσω·
 Μά ἡύρα φείδρα σταυρωτά, κί' ὄχλαις περιπλεγμέναις,
 Κ' ἓνα φεῖδι τρανότατο, φεῖδι μὲ δυὸ κεφάλια,
 'Σ τὰ γόνατά μου κάθεται, 'ς τὰ μάτια μὲ κυττάει,
 Κί' ἀπάνου 'ς τὸ κεφάλι μου, ἔφτυσε τὴ φωλιά του·
 Μά ἡ φωλιά του χάλασε, κ' ἔφαγε τὸ κορμί μου.

(1) Νά ἦτο δυνκτόν.

ΣΥΜΒΟΛΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΑΝ

ΥΠΟ

Ν. Χ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΟΥ

ΚΕΦΑΛΟΜΕΤΡΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

B'. (*)

Ἐκάστη ἀνθρωπίνη φυλὴ χαρακτηρίζεται, κατὰ τὰς νῦν ἐν τῇ ἐπιστήμῃ ἐπικρατούσας γνώμας, μᾶλλον ἐκ τοῦ σχήματος ἢ ἐκ τοῦ ὄγκου τῆς κεφαλῆς. Λαμβάνοντες τὰ διάφορα μήκη κεφαλῆς τινος, διὰ τῶν ἐν χρήσει εἰδικῶν ἐργαλείων, γινώσκομεν εὐκόλως τὸν ὄγκον αὐτῆς, πρὸς κατανόησιν δὲ τοῦ σχήματος συγκρίνομεν ταῦτα πρὸς ἄλληλα. Δύο δὲ κυρίως μήκη τῆς κεφαλῆς συγκρινόμενα δίδουσιν ἡμῖν τὸν δείκτην τοῦ σχήματος τῆς κεφαλῆς, ἀποδεικνύοντα συγχρόνως τὸν τύπον τῆς φυλῆς. — Ταῦτα δὲ τὰ μήκη εἶναι Α'. ἡ μεγαλειτέρα ἀπ' εὐθείας ἀπόστασις τοῦ ἄνωθεν τῆς ῥινὸς σημείου τοῦ μετώπου, ἀπὸ τοῦ ἀκριβῶς ἀντικειμένου τούτου σημείου τοῦ ἰνίου. Β'. ἡ μεγαλειτέρα ἀπόστασις ἢ διαχωρίζουσα τὰ δύο ἐκεῖνα σημεῖα τῆς κεφαλῆς τὰ κείμενα κατὰ δύο ἢ τρεῖς δακτύλους ὀπίσθεν καί ἄνω τῶν ὠτων.

Ὅταν ἐπιχειρῇ τις καταμετρήσεις ἐπὶ ζώντων, ὅτε ἤθελεν εἰσθε ὀχληροτάτη εἰς τὸν καλοκάγαθως ὑποβαλλόμενον εἰς ἐξέτασιν λεπτομερῆς καταμέτρησις, ἢ ἀκριβῆς καταμέτρησις τῶν δύο ἀνωτέρω μνημονευθέντων μηκῶν ἐστὶν ἐπαρκῆς, ὡς παραδέχονται οἱ τε ἀποβιώσαντες ἀνθρωπολόγοι Morton, Retzius, Thurman, Davis von Baer καὶ Broca, καθὼς καὶ οἱ κ. κ. Virchow, Ecker, Wiesbach.

Πρὸς εὐρεσιν τοῦ δείκτου διαιροῦμεν τὴν μικροτέραν ἀπόστασιν, διὰ τῆς μεγαλειτέρας, κατὰ τὴν μέθοδον τῶν δεκαδικῶν, τὸ δὲ πηλίκον τῆς διαιρέσεως γνωρίζει ἡμῖν τὸ σχῆμα· ἂν τοῦτο εἶναι μικρότερον, τοῦ 0,77,7 ἐμφαίνει δόλιχοκέφαλον, ἂν ἀνώτερον τοῦ 0,77,7 μέχρι τοῦ 0,79,9. μεσοκέφαλον, ἂν δὲ ἄνω τοῦ 0,80 βραχυκέφαλον. Πάντα τὰ μέχρι τοῦδε καταμετρηθέντα ἀρχαῖα ἑλληνικὰ κρανία ἔχουσι τὸ πρῶτον σχῆμα.

(*) Σειρὰ προηγουμένων καταμετρήσεων ἐδημοσιεύθη ἐν τῇ Δελτίῳ τῆς ἐν Παρισίοις Ἀνθρωπολογικῆς ἑταιρίας.

ΟΝΟΜΑ ΚΑΙ ΕΠΩΝΥΜΟΝ	ΗΛΙΚΙΑ	ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ	ΠΑΤΡΙΣ	ΜΗΚΟΣ Α'	ΜΗΚΟΣ Β'	ΔΕΙΚΤΗΣ ΣΧΗΜΑΤΟΣ
1 Αλέξιος Γιαννακόπουλος	45	έμπορος	Ζαγορά	187	160	0,85,5
2 Γεώργ. Σακελλαρίδης	40	δημοσιογρ.	Άγ. Λαυρ.	197	153	77,6
3 Μ. Χ. Αποστολίδης	34	έμπορος	Βώλος	199	150	75,3
4 Ιω. Βάκατος	38	ιατρός	Μακρυνίτσα	195	157	80,5
5 Ιω. Κωνσταντίνου	59	διδάσκαλος	"	198	147	74,6
6 Αρ. Χ. Αποστολίδης	32	μηχανικός	Βώλος	200	155	77,5
7 Στέργιος Ταμελίας	63	έμπορος	Πλάτανος	183	151	82,5
8 Περ. Χ. Αποστολίδης	36	"	Βώλος	203	153	75,3
9 Ιω. Α. Μανούσης	43	"	"	199	150	75,3
10 Σοφ. Ριζόπουλος	27	ιατρός	Στυλίσ	186	156	83,8
11 Αγγ. Περγιάλης	31	"	άνω Βώλος	190	155	81,5
12 Γεωργ. Ρίζου	16	Κτίστης	Κόνιτσα	160	160	00,-
13 Κ. Σακελλαρίδης	40	δημοσιογρ.	Άγ. Λαυρ.	182	150	182,4
14 Στυλ. Κυριακόπουλος	40	έμπορος	Άργος	189	144	76,1
15 Γεωργ. Καρτάλης	50	έμπορος	Τσαγκαράδα	194	152	78,3
16 Αθ. Βοδονάρας	45	"	άνω Βώλος	187	150	80,2
17 Αλεξ. Νικολαΐδης	35	"	Χαλκίς	187	160	85,5
18 Ιωαν. Ζάγης	44	"	Σιάτιστα	185	155	83,7
19 Παν. Παλιός	27	δικηγόρος	Καλάμαι	190	150	78,9
20 Θεοφ. Καρτάλης	38	έμπορος	Τσαγκαράδα	182	150	82,4
21 Δημ. Στεριάδης	45	"	Τρίκαλα	190	157	82,6
22 Σοφ. Γάτσιος	28	υπάλληλος	Βώλος	198	160	80,8
23 Ιωαν. Παναγιώδης	52	έμπορος	Ζαγόριον	190	150	78,9
24 Εύαγγ. Μουσουρής	23	"	Βώλος	190	162	85,9
25 Θ. Δ. Θεοδωρίδης	38	"	Κατηχώριον	195	143	73,3
26 Κ. Βλαχονικολόπουλος	53	συμβολαιογ.	Λαμία	202	152	75,2
27 Ε. Ν. Κάδουρας	18	αγωγιάντης	Δράκσα	185	150	81,0
28 Παν. Παπαούτας	25	στρατιωτικός	Γορτυνία	182	153	84,0
29 Γεωργ. Βάτσιος	61	έμπορος	Μακρυνίτσα	192	155	80,7
30 Αλέξ. Τοπάλης	24	"	"	193	156	80,0
31 Παναγ. Μαζαράκης	40	"	Κεφαλληνία	196	160	81,6
32 Κυρίτσης Μπαντίδης	42	άρτοποιός	Μακρυνίτσα	195	140	71,7
33 Αθ. Κώνστα	28	έμπορος	Λάρισα	190	154	81,0
34 Χασάν Λαζαράς	45	αθλέγανος	"	186	137	73,6
35 Σταύρος Τσαμαδός	52	πλοίαρχος	Υδρα	181	156	86,1
36 Ν. Μεσολαγγίτης	41	έμπορος	Θεσσαλονίκη	190	150	78,9
37 Ζαχαρίας Ιωαννίδης	44	"	άνω Βώλος	194	151	77,8
38 Μιχ. Βρονταμίτης	39	λογαγός	Σπάρτη	183	152	83,0
39 Αν. Παπαγεωργίου	31	όρυκτολόγος	Κάρυστος	197	151	76,6
40 Δημ. Τσαβέλας	37	έμπορος	Άργαλαστή	190	127	66,8
41 Ματθαίος Γιάκου	37	γεωργός	Σκοτούσα	165	150	90,9
42 Θεόδωρ. Δημητρίου	47	"	"	191	150	78,5
43 Βασιλ. Λιθανόπουλος	27	υποδηματ.	Λάρισα	180	152	84,4
44 Ιωάν. Παρσάκης	44	αγροφύλαξ	άνω Βώλος	194	154	79,3
45 Βύσταθ. Μανούπουλος	28	έμπορος	Τσαγκαράδα	183	149	81,4
46 Αθ. Κώνστα	36	αγωγιάντης	Γρεβενά	191	153	80,1
47 Γεωργ. Θεόφιλος	60	διδάσκαλος	Κύμη	195	143	73,3
48 Κωνστ. Κουβελάς	28	έμπορος	Βώλος	190	152	80,0
49 Ιωαν. Τζανετάκης	37	αστυνόμος	Καλάμαι	190	150	78,9
50 Ιωαν. Σακελλαρίου	39	υπάλληλος	Κόρινθος	194	164	80,7
51 Δημ. Καλαποθάκης	22	"	Άρσινόα	192	170	88,1

ΟΝΟΜΑ ΚΑΙ ΕΠΩΝΥΜΟΝ	ΗΛΙΚΙΑ	ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ	ΠΑΤΡΙΣ	ΜΗΚΟΣ Α'	ΜΗΚΟΣ Β'	ΔΕΙΚΤΗΣ ΣΧΗΜΑΤΟΣ
52 Ρήγας Νικολάου	52	ώρολογοπ.	Ζαγορά	183	152	83,0
53 Παναγ. Πατάκης	73	κτηματίας	Άν. Πηλίου	199	153	76,8
54 Δημ. Βαμβάγκας	31	αγωγιάντης	Βώλος	174	140	80,4
55 Π. Αποστολόπουλος	29	υπάλληλος	Κέρκυρα	184	140	76,0
56 Π. Φιλάρτος	33	κτηματίας	Ξηροχώριον	183	154	84,1
57 Δριστείδ. Μούμτσιας	34	"	Διμίτι Παγ.	191	150	78,5
58 Ιωαν. Νικολέτος	44	μεσίτης	Κρανίδιον	187	157	83,9
59 Γίτος Φασιλής	37	πλοίαρχος	"	185	165	89,0
60 Ηρακλής Φασιλής	28	"	"	185	165	87,0
61 Αθ. Λέκας	50	"	"	190	150	78,9
62 Μητρος Μπάκας	45	γεωργός	Φέρσαι	195	147	75,3
63 Γεωργ. Γουργιώτης	34	βυρσοδέφης	Μακρυνίτσα	200	145	72,5
64 Δημ. Κόκαλος	57	"	"	190	140	73,3
65 Κων. Μόμτσιας	40	αγωγιάντης	Φέρσαλα	185	150	81,0
66 Αρ. Καρτάλης	35	έμπορος	Τσαγκαράδα	185	149	80,5
67 Νικολ. Δημητρίου	30	αγωγιάντης	Λάρισα	170	150	88,2
68 Χριστόδ. Κατράνος	21	"	Φέρσαλα	190	156	82,1
69 Ρήγας Αλεξάνδρου	60	λεμβούχος	Βώλος	195	145	74,3
70 Δ. Τσουλάκης	48	έμπορος	Μακρυνίτσα	202	147	72,7
71 Ν. Αξελός	43	λογαγός	Ναύπλιον	187	156	83,4
72 Αγγελής Βάκατος	36	έμπορος	Μακρυνίτσα	195	153	78,4
73 Δ. Καμιλάκης	45	"	Άγ. Λαυρ.	205	154	75,0
74 Ν. Κουκουσλής	37	"	"	197	145	73,6
75 Ιωαν. Βασιαρδάνης	52	έμπορος	Μακρυνίτσα	190	153	80,5
76 Ιωαν. Καρτάλης	40	βουλευτής	Τσαγκαράδα	189	160	84,6
77 Ν. Γάτσιος	22	φοιτητής	Βώλος	203	147	73,3
78 Ιωαν. Πάντος	40	έμπορος	Ζαγορά	205	156	76,0
79 Δημ. Τσιμπούκης	20	φοιτητής	Βώλος	198	154	77,7
80 Μαργ. Δημητρούλας	20	"	Άργαλαστή	200	155	77,5

Ἐν προσεχεί ἄρθρῳ θέλομεν ἐκθέσει τὰ κατὰ τεχνικόν τινα μετασχηματισμὸν παραμορφωθέντα κρανία τῶν χωρίων τοῦ Πηλίου, συγχρόνως δὲ καὶ τὰ ἐκ τῶν προηγουμένων φυλετικὰ συμπεράσματα.

ΑΝΤΙΒΟΛΗ ΚΩΔΙΚΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΝΤΩΝ ΤΟΝ ΑΝΕΚΑΟΤΟΝ ΛΟΓΟΝ

ΠΑΧΩΜΙΟΥ ΤΟΥ ΡΟΥΣΑΝΟΥ.

Δημοσιεύσας ἐν τῷ πρώτῳ τεύχει τοῦ ἀνά χειρας Δελτίου (1) τὸν περὶ δεισιδαιμονιῶν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ἀνέκδοτον λόγον τοῦ Ζακυνθίου

(1) Δελτίου σ. 101-112.

μοναχοῦ Παχωμίου Ρουσάνου δὲν εἶχον ὑπ' ὄψιν ἕτερον κώδικα ἀποκείμενον ἐν τῇ αὐτῇ Μαρκιανῇ τῆς Βενετίας βιβλιοθήκῃ καὶ περιέχοντα τὸν ὑπ' ἐμοῦ ἐκδοθέντα ἤδη λόγον. Ὁ κώδιξ οὗτος εἶνε ὁ ὑπ' ἀρ. XXVI τῆς τάξεως XI. Περιέχεται δ' ἐν αὐτῷ ὁ λόγος τοῦ Ρουσάνου ἀπὸ σ. 193 κ. ἐ., ὡς μοι ἐπιστέλλει ὁ σοφὸς τῆς Μαρκιανῆς ἔφορος Ἰωάννης Βελουῦδος, εἰς οὗ τὴν φιλικὴν μέριμναν χρεωστῶ τὴν ἀντιβολὴν, περὶ ἧς ἀναγκαίαν κρίνω σημείωσιν βραχεῖαν εἰς συμπλήρωσιν τῆς ἐμῆς ἐκδόσεως.

Ὁ κώδιξ XXVI ὀλίγας παρέχει διαφορὰς ἀπὸ τοῦ ναυιακοῦ ἐξ οὗ ἐξέδωκα τὸν λόγον, τοῦ νῦν φέροντος τὸν ἀριθμὸν CIII τῆς τάξεως II. Εὗρηται δὲ καὶ ἐν αὐτῷ τὰ πλεῖστα τῶν γραφικῶν ἢ μᾶλλον ἀνορθογραφικῶν ἀμαρτημάτων τῶν σημειωθέντων ἤδη ἐκ τοῦ ἄλλου κώδικος· ὑπάρχουσι δὲ καὶ νέα τινὰ ἐπ' ἴσης ἄσημα, ὧν θεωρῶ περιττὴν τὴν σημείωσιν. Περιορίζομαι δὲ εἰς τὸ νὰ καταριθμήσω οὐσιώδεις τινὰς μόνον διαφορὰς.

Ὁ κώδιξ XXVI ἐν τῷ χωρίῳ ἀ.λ.β' ἵνα μεταλάβωσι τοῦτο ποιῶσιν (Δελτίου σ. 107, στ. 11-12) ἔχει τὸ ὀρθὸν ποιῶσιν, ὡς καὶ γὰρ διώρθωσα, οὐχὶ δὲ ποιῶσιν, ὡς ὁ CIII.—Τὸ χωρίον ὡς ἐπὶ Πατρῶκλου φησὶν "Ὀμηρος καὶ ἐπὶ Ὀρέστου Σοφοκλέης (Δελτ. σ. 108, στ. 5) γέγραπται ἐν τῷ XXVI πληρέστερον οὕτω· ὡς ἐπὶ Πατρῶκλου φησὶν "Ὀμηρος καὶ ὡς ἐπὶ Ὀρέστου καὶ Ἡλέκτρας Εὐριπίδης τε Σοφοκλέης.—Ἐν Δελτ. σ. 108, στ. 25 δέον νὰ διορθωθῇ τὸ τοῦ CIII ἐμοῦ μηδὲν ἐπιστραφέντος εἰς τὸ ἐμοῦ μηδὲν ἐπιστραφέντες, ὡς καὶ φέρεται ἐν τῷ XXVI.—Ἐν Δελτ. σ. 109, στ. 4 φέρεται ἐν ἀμφοτέροις τοῖς κώδιξιν εἴ τι ὅπερ δύναται κατὰ ταῦτα νὰ διατηρηθῇ προτιμώμενον τοῦ παρ' ἐμοῦ γραφέντος οὕτω.—Ἐν Δελτ. σ. 109, στ. 12 διορθούσθω ἢ λέξις πρόδοι· προελθοῦσα ἐκ τυπογραφικοῦ πταίσματος εἰς πάροδοι· τὴν γραφὴν ταύτην φέρουσιν ἀμφότεροι οἱ κώδικες.—Αὐτόθι ἢ εἰς τὴν λέξιν Χριστοπιόλεως ἀναφερομένη παρασελίδιος σημείωσις τοῦ CIII λείπει ἐν τῷ XXVI.—Ἐν Δελτ. σ. 109, στ. 30 φέρεται ἐν τῷ XXVI τὴν μαῖαν (CIII: τὴν μαίαν), ἀλλ' ἐπληρώθησα ἤδη τοῦτο γράψας τῇ μαίαν.—Ἐν Δελτ. σ. 110, στ. 23 γέγραπται ἐν τῷ XXVI λέγει· ἀντὶ τοῦ ἐν τῷ CIII λέγει.—Ἐν Δελτ. σ. 110, στ. 32 ἀντὶ τοῦ μέρος φέρεται ἐν τῷ XXVI μόριον.—Ἐν Δελτ. σ. 111, στ. 17 γέγραπται ἐν ἀμφοτέροις τοῖς

κώδιξιν ἀλλοις ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ ἀλλοις.—Ἐν Δελτ. σ. 111, στ. 18 πρὸ τῆς λέξεως ἔθρους ἀναγινώσκεται ἐν τῷ XXVI ὀρθῶς αὐτῶν.—Τέλος σημειωτέον ὅτι ὁ CIII ἐν μὲν Δελτ. σ. 111, στ. 21 φέρει ἡμίσεως, ἐν δὲ σ. 112 στ. 12 Ἀσυρίαν, ἐν δὲ σ. 105, στ. 18 καὶ σ. 112, στ. 9 γέγραπται ἐν αὐτῷ ὀρθῶς ἐστὶν καὶ εὐρήσεις.

ΣΠΥΡ. Π. ΛΑΜΠΡΟΣ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.

HENRI BORDIER. Description des peintures et autres ornements contenus dans les manuscrits grecs de la bibliothèque nationale. Paris. Librairie Honoré Champion. 1883. Τεύχος Α'. — Εἰς 4ον σελ. VIII, 120.

Ἡ βυζαντιακὴ γραφικὴ ἀνεπαρκῶς ἔχει γείνει γνωστὴ μέχρι τοῦδε· τοῦτο δὲ προέρχεται κυρίως ἐκ τοῦ ὅτι τὰ σωζόμενα μνημεῖα ἐλάχιστα καὶ σποράδιον μόνον ἔχουσι μελετηθῆ, ἔρευνα δὲ συνεχεῖς οἶαι αὐτοῦ Γάλλου Didron δὲν ἔτυχον πολλῶν ὁπαδῶν. Αἱ εἰς τὸν Πανσέληνον ἀποδιδόμεναι ἀγιορειτικαὶ τοιχογραφίαι, καίπερ ἐπισπάσασαι πολλῶν τὴν προσοχὴν, δὲν ἐγένοντο ἔτι γνωσταὶ εἰς τοὺς πολλούς, οὐδ' ἐμελετήθησαν συστηματικῶς ὑπὸ τῶν ἐπαλόντων. Ἐπιφανῆ ψηφοθετήματα ἐκκλησιῶν τῆς Ἀνατολῆς, οἷα τὰ τοῦ Δαφνίου, τὰ τῆς μονῆς τοῦ ὁσίου Λουκᾶ, τὰ τῆς Μονεμβασίας, τὰ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει μονῆς τῆς Χώρας (νῦν Καχοιὲ Τζαμι) καὶ ἄλλα πολλὰ μένουσιν ἔτι ἀδημοσιευτά. Ἀλλὰ καὶ ἄλλη τις σπουδαία πηγὴ μελέτης τῆς γραφικῆς τῶν βυζαντιακῶν χρόνων δὲν ἐξηρευνήθη μέχρι τοῦδε προσηκόντως, πολλοῦ γε καὶ δεῖ. Λέγομεν τὰς εἰς τὰ ποικίλα χειρόγραφα ἐγκατεσπαρμένας εἰκόνας καὶ τὰ παντοῖα αὐτῶν κοσμήματα. Τὰ ταῦτα ἱστορημένα ἐλληνικὰ χειρόγραφα εἴλκυσαν ἤδη δικαίως τὴν προσοχὴν πολλῶν τεχνοκριτῶν, ἐνίοτε δὲ καὶ ἀξιόλογα πανομοιότυπα εἰκόνων ἐδημοσιεύθησαν. Οὕτως ἀρκεῖ νὰ μνημονεύσωμεν τῶν δημοσιεύσεων τῶν Γάλλων Seroux d'Agincourt, Silvestre καὶ Julies Labarte, τῶν Ἀγγλων Henry Schaw καὶ Westwood, τῶν τοῦ Γερμανοῦ F. Waa-

gen και τοῦ Ῥώσου Kondakov. Ἄξιον δὲ μνείας εἶνε ὅτι ἤδη ὁ Montfaucou εν τῇ ἑλληνικῇ αὐτοῦ γραφογνωσίῃ και ὁ Lambecius εν τῷ καταλόγῳ τῶν κωδικῶν τῆς εν Βιέννῃ αὐτοκρατορικῆς βιβλιοθήκης συμπεριέλαβον και τινὰς πίνακας ἀναπαριστῶντας ἱστορίας ἐξ ἑλληνικῶν χειρογράφων. Ἐλείπον ὁμοῦς μέχρι τοῦδε συγγραφαι πραγματευόμεναι συλλήβδην ἅπαντα τὰ εν τινι βιβλιοθήκῃ ἀποκείμενα ἱστορημένα ἑλληνικὰ χειρόγραφα. Ἡ δὲ καλὴ ἀρχὴ τοιούτων δημοσιεύσεων ἐγένετο ὑπὸ τοῦ κ. Bordier, ἐπιτίμου βιβλιοθηκαρίου εν τῷ τμήματι τῶν χειρογράφων τῆς εν Παρισίοις ἐθνικῆς βιβλιοθήκης, ἐκδόντος ἤδη τὸ πρῶτον τεῦχος ἐιδιδικῆς συγγραφῆς ἐνδιατριβούσης περι τοὺς εν τῇ βιβλιοθήκῃ ταύτῃ ἱστορημένους ἑλληνικοὺς κώδικας. Καὶ δὲν δύναται μὲν τὸ προκείμενον ἔργον νὰ κριθῇ λεπτομερῶς και εν συνόλῳ πρὸ τῆς ἀποτελέσεως αὐτοῦ, ἀλλ' οὐχ ἤττον θεωροῦμεν ἀναγκαῖον νὰ καταδειξῶμεν δι' ὀλίγων ἀπὸ τοῦδε τὴν σημασίαν ἢ σπουδαιότητα αὐτοῦ διὰ τε τὴν ἑλληνικὴν γραφογνωσίαν και τὴν ἱστορίαν τῆς παρὰ Βυζαντινοῖς γραφικῆς.

Ὁ κ. Bordier ἐπελήφθη τοῦ ἔργου τῆς συντάξεως τοῦ καταλόγου τῶν εν τοῖς κώδικε τῆς παρισιακῆς βιβλιοθήκης περιλαμβανομένων ἱστοριῶν και κοσμημάτων ἀπὸ τοῦ 1863, ἐντολῇ τοῦ τότε ἐφόρου τῆς βιβλιοθήκης Taschereau. Μέρους δὲ τοῦ ὅλου ἔργου εἶνε τὸ ἀναφερόμενον εἰς τοὺς ἑλληνικοὺς κώδικας. Ἐκ τῶν 4500 ἑλληνικῶν κωδικῶν τῆς πλουσιωτάτης τῶν Παρισίων βιβλιοθήκης 1540 εὐρέθησαν οἱ ἕνεκα τῆς γραφικῆς αὐτῶν διακοσμήσεως περιγραπτέοι, ὧν 150 οἱ πάντων ἀξιολογώτατοι και ἰδίας λεπτομεροῦς περιγραφῆς ἄξιοι. Ὁ συντάκτης τοῦ καταλόγου μετὰ τὴν ἀκριβῆ ἀπάντων τῶν κωδικῶν μελέτην συνώψισε τὰ κυριώτατα πορίσματα τῆς ἐρεύνης αὐτοῦ εν ὀλίγοις, ἅτινα και ἐξέθῆκεν εν τῇ εἰσαγωγῇ, διαιρέσας αὐτὴν εἰς δέκα παραγράφους, εν αἷς γίνεται λόγος α') περι τῆς ἀρχαιότητος εν τῇ γραφικῇ τῶν χειρογράφων διακοσμήσει· β') περι τῶν ἰχνῶν τῆς ἀρχαιότητος τῶν σωζομένων εν τοῖς χειρογράφοις· γ') περι τῆς ἑρμηνείας τῆς ἀρχαιότητος παρὰ τῶν Βυζαντινῶν· δ') περι σκηνῶν ὀρησκευτικῶν· ε') περι σκηνῶν μὴ ὀρησκευτικῶν· ς') περι τοπειῶν, ἀρχιτεκτονικῆς, ἀγροτικῶν ἔργων, ζῳῶν· ζ') περι ἐσωτερικῆς διασκευῆς τῶν οἰκῶν και περι σκευῶν· η') περι τύπων και ἐπιτηδευμάτων· θ') περι εἰκόνων (portraits) και ι') περι κοσμημάτων. Παρέχεται

δ' οὕτω τῷ ἀναγνώστῃ ποιᾷ τις ἱστορία τῆς τέχνης ἐκ τῶν χειρογράφων, εν ἣ λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν μόνον τὰ κατὰ τὰς γνησίας ἐμπνεύσεις τῆς βυζαντιακῆς τέχνης γεγραμμένα ἔργα, ἀποκλειομένων τῶν εν τοῖς χειρογράφοις καλλιτεχνημάτων τῶν γραφέντων κατὰ τὸν 15' αἰῶνα ὑπὸ καλλιγράφων Ἰταλῶν ἢ ἐργαζομένων ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς ἰταλικῆς τέχνης, εν οἷς ἐξέχει μάλιστα ὁ Κρῆς Ἄγγελος Βεργίκιος, ὁ τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Φραγκίσκου τοῦ Α' διακεκριμένος καλλιγράφος.

Ἡ εἰσαγωγὴ αὕτη τοῦ βιβλίου, ἀποτελουμένη ἐκ σελίδων 26, περιέχει πλείστας παρατηρήσεις ἀξίας λόγου και καταδεικνύει τὴν σημασίαν ἣν ἔχει ἡ τῶν ἑλληνικῶν χειρογράφων διακοσμησις οὐ μόνον διὰ τὴν ἱστορίαν αὐτῆς τῆς βυζαντιακῆς τέχνης, ἀλλὰ και διὰ τὰς σχέσεις ταύτης πρὸς τὴν ἀρχαίαν γραφικὴν, ἧς διασώζει ὅπωςδῆποτε τὰς ἐπιδράσεις και τὴν τεχνοτροπίαν. Καὶ δὲν πρέπει μὲν κατὰ τὸν κ. Bordier νὰ ζητήσωμεν εν τοῖς ἑλληνικοῖς χειρογράφοις τῆς βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων κοσμήματα ἢ ἱστορίας δυναμένας νὰ ταύτισθῶσι μετ' ἔργων τῆς κλασικῆς ἀρχαιότητος. Τοιαύτη ἀναζήτησις θὰ ἦτο ματαία, βαθείας τάφρου χωριζούσης τὰς δύο ἐποχάς, ἅτε τῶν ἀρχαιοτάτων τῶν εν Παρισίοις ἱστορημένων χειρογράφων ἀνερχομένων μόλις εἰς τὸν 7' αἰῶνα μ. Χ. Ἄλλ' οὐχ ἤττον τὰ ἱστορημένα βυζαντιακὰ χειρόγραφα παρουσιάζουσιν ἶχνη και ἀναμνήσεις τῆς ἀρχαιότητος εν τε ταῖς ἐνδυμασίαις τῶν προσώπων τῆς Παλαιᾶς και Νέας Διαθήκης και τῶν ἀγίων και εν ταῖς ἀναπαραστάσει τῶν θεῶν και ἡρώων, τῶν τε μυθολογικῶν και τῶν ἱστορικῶν, οἷον τοῦ Ἀπόλλωνος, τῆς Χιμαίρας, τοῦ Ἀλεξάνδρου, τῆς Σαπφοῦς κτλ. ἐπ' ἴσης δὲ και εν τισιν ἀναπολήσει τῆς ἀρχαιότητος περισωθείσαις κατ' ἀσυνείδητόν τινα παράδοσιν. Ἴδὲ δὲ κυριώτατον, και ἐκλιπούσης τῆς παραδόσεως τοῦ ἐργαστηρίου και τῆς ἐπιδράσεως τοῦ προτύπου και ἐξαφανισθείσης πάσης ἀπ' εὐθείας κληρονομικῆς μεταδόσεως τῆς τέχνης, περισώζεται ἀκόμη και εν αὐτοῖς τοῖς τελευταίοις ἑλληνικοῖς χειρογράφοις ὁμογενές τι και ἐθνικὸν παρευθὺς ἀναγνωριζόμενον, συνεχοῦν ἅπαντα ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων μέχρι τῶν νεωτάτων εἰς ὁμάδα διακεκριμένην και ἐπιδεικνύουσαν ἰδιάζοντά τινα τύπον, ἰδιαιτέραν φυλετικὴν τεχνοτροπίαν.

Τὰ σπάνια δὲ ἶχνη τῆς ἀρχαιότητος τὰ περισωζόμενα εν τοῖς ἑλ-

ληνικούς κώδιξι τῆς παρισιακῆς βιβλιοθήκης εὐλαβῶς καὶ ἐν ἀκριβείᾳ περισυνάγων ὁ κ. Bordier ἀνευρίσκει πολὺ τὸ ἀρχαῖκόν μάλιστα ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. 510 κώδικι τῷ περιέχοντι τὰς ὀμιλίαις Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ. Ἡ γραφικὴ τέχνη τοῦ κώδικος τούτου ἐνθυμίζει, καθ' ἃ ἤδη εἶχε παρατηρήσει ὁ Γερμανὸς Waagen, ἄλλοτε διευθυντῆς τοῦ μουσείου τῆς Δρέσδης, ἐξ ἐνὸς μὲν τὰς τοιχογραφίας τῆς Πομπηίας, ἐξ ἑτέρου δὲ διὰ τὴν τελειότητα τοῦ σχεδίου καὶ τῆς ἐκφράσεως τὰ ἔργα τοῦ Ῥαφαήλ. Ἐν δὲ τῷ ὑπ' ἀριθ. 278 Εὐαγγελίῳ εἰκῶν τις νεανίου ἐνθυμίζει κατὰ τὸν κ. Bordier τοὺς ἐφήβους τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος ἢ τοὺς νεαροὺς πολίτας τῆς Ῥώμης. Καὶ ἐν ἄλλοις δὲ χειρογράφοις ἀναγνωρίζεται κλασικὴ ἔμπνευσις.

Αἱ δὲ ὀρησκειτικαὶ σκηναὶ τῶν παρισιακῶν χειρογράφων, ὧν τινὰς περιγράφει ὁ κ. Bordier, ὅς ἐκτιμηθῶσι κυρίως ἐν συνόλῳ ὅταν τὸ προκείμενον ἔργον συμπληρωθῇ, παραβαλλόμενα πρὸς τὴν καθόλου ἀγιογραφίαν τῶν Βυζαντινῶν, οἷαν γνωρίζομεν αὐτὴν κατὰ τὰς παραδόσεις διατυπωθεῖσαν ἐν τῇ Ἑρμηνείᾳ τῶν Ζωγράφων καὶ οἷαν ἐμελέτησεν αὐτὴν μέχρι τοῦδε εἴπερ τις καὶ ἄλλος ὁ Γάλλος Didron.

Τῶν δὲ μὴ ὀρησκειτικῶν ἢ κοσμικῶν σκηνῶν, καίπερ σπανίως παρουσιαζομένων, μεγάλη ἔσται ἡ χρησιμότης διὰ τὴν γνῶσιν τοῦ ἰδιωτικοῦ καὶ πολιτικοῦ βίου τῶν Βυζαντινῶν, ὡς καὶ ἡ ἐκ τῶν ἱστοριῶν τῶν παριστωσῶν τύπους τινὰς, οἷον αὐτοκράτορας, ἐπισκόπους καὶ ἄρχοντας καὶ ἄνδρας ἀνήκοντας εἰς διάφορα ἐπιτηδεύματα.

Μεγάλη δ' ἔσται ἡ ὠφέλεια ἐκ τῆς δημοσιεύσεως τῶν εἰκόνων συγγραφέων, αὐτοκρατόρων ἢ ἄλλων ἱστορικῶν προσώπων, ὅποια ἄπαντῶσιν οὐχὶ σπανίως ἐν τοῖς παρισιακοῖς χειρογράφοις. Ἰδίως χρησιμωτάτη ἀποθήσεται ἢ ἄλλως δαπανηρὰ δημοσιεύσεις χρωματολιθογραφικῶν πανομοιοτύπων ἀπασῶν τῶν ἐν τοῖς ἐλληνικοῖς χειρογράφοις σωζομένων εἰκόνων ἱστορικῶν προσώπων, ἔργον ὅπερ μόνον ἔταιρία τις οἷα ἡ ἡμετέρα δύναται καὶ ὀφείλει ποτὲ νὰ ἀλάβῃ.

Τέλος δ' ἐκ τῶν παρατηρήσεων τοῦ κ. Bordier σημειωθήτωσαν ἐνταῦθα καὶ αἱ ἀναφερόμεναι εἰς τὴν ἀνεπάρκειαν τῆς παραστάσεως τῶν τοπιῶν καὶ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς, τοῦ ἐσωτερικοῦ τῶν οἴκων καὶ τῶν σκευῶν ἐν τοῖς ἐλληνικοῖς χειρογράφοις τῶν Παρισίων, ἅτινα καὶ μόνον εἶχεν ὑπ' ὄψιν, εἰς τὴν ἐπιεικῆ ἐντέλειαν τῆς ἐξεικονίσεως τῶν

ζώων καὶ εἰς τὸν πλοῦτον, τὴν ποικιλίαν καὶ τελειότητα τῶν ἀρχικῶν κεφαλαίων γραμμάτων.

Μετὰ δὲ τὴν εἰσαγωγὴν ἔπεται ἐν τῷ προκειμένῳ συγγράμματι περιληπτικὴ ἀπογραφὴ ἀπάντων τῶν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῶν Παρισίων ἱστορημένων ἐλληνικῶν κωδίκων. Σημειοῦνται δὲ καθ' ἕκαστον κώδικα ὁ ἀριθμὸς ὃν φέρει ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ, τὸ κυριώτατον αὐτοῦ περιεχόμενον, ὁ χρόνος καθ' ὃν ἐγράφη καὶ τὸ εἶδος τῆς γραφικῆς αὐτοῦ διακοσμῆσεως.

Τέλος δὲ ἀρχεται ἡ λεπτομερὴς περιγραφὴ τῶν ἀξιολογωτάτων ἱστορημένων κωδίκων κατὰ χρονολογικὴν τάξιν. Θέλουσι δὲ περιγραφῆ ἐν συνόλῳ, καθ' ἃ εἴπομεν, 150 τοιοῦτοι κώδικες. Τὸ δὲ ἤδη ἐκδομένον πρῶτον τεῦχος τοῦ καταλόγου περιλαμβάνει τούτων εἴκοσι καὶ τέσσαρας γραφέντας κατὰ τὸν η' ὀ' καὶ ι' αἰῶνα. Κοσμεῖται δὲ τὸ πρῶτον τεῦχος καὶ ὑπὸ 57 ξυλογραφημάτων ἀναπαριστῶντων ἄξια λόγου κοσμήματα, ἀρχικὰ γράμματα καὶ ἱστορίας ἐκ τῶν περιγραφομένων κωδίκων. Καὶ ὅτι ἦτο μὲν εὐχρῆς ἔργον νὰ κατωρθοῦτο ἡ διὰ χρωμάτων πανομοιότυπος ἀναπαράστασις τῶν καλλιτεχνημάτων τῶν χειρογράφων, τοῦθ' ὅπερ καὶ αὐτὸς ὁ συντάκτης τοῦ καταλόγου ἐπεθύμει· ἀλλὰ στέργομεν καὶ οὕτως ἔχον τὸ ἔργον, ἀναλογιζόμενοι τὰς ὑπερόγκους δαπάνας ἃς ἐμελλε νὰ παιτήσῃ ἡ χρωματολιθογραφικὴ δημοσίευσίς τῶν εἰκόνων. Οὐχ ἦττον δ' ἐφρόντισεν ὁ κ. Bordier ὅπως ἐν τοῖς ξυλογραφήμασι, καίπερ δι' ἀπλοῦ μέλανος ἐκτετυπωμένοις, σημαίνωνται τὰ χρώματα τοῦ πρωτοτύπου διὰ τῆς συνήθους ἐνταῖς θυρεογραφικαῖς δημοσιεύσεσι διατάξεως τῶν γραμμῶν καὶ στεγμῶν.

Τοῦτο τὸ σπουδαῖον ἔργον τοῦ κ. Bordier, οὐ ἀναμένομεν τὴν ἀποπεράτωσιν ὅπως πραγματευθῶμεν τὰ κατ' αὐτὸ διὰ μακροτέρων.

Σ. Π. Δ.

Ἡμερολόγιον τῆς Ἀνατολῆς πολιτισιογραφικὸν καὶ φιλολογικὸν τοῦ ἔτους 1883 ὑπὸ Ἀθ. ΠΑΛΛΙΟΛΟΓΟΥ. Ἔτος δεύτερον. Ἐν Κωνσταντινουπόλει, 1882, 8ον σελ. ις', 385. Δρ. 5.

Ἡ Ἀνατολή εἶναι ὁμολογουμένως ἡ μάλιστα ὑφ' ἡμῶν ἀγνοουμένη χώρα, οἷτινες συνειθισαμεν νὰ ρυθώμεθα ἀταλαιπώρως τὰς περὶ αὐτῆς ἡμετέρας γνώσεις ἐκ τῶν ἐν τοῖς ἔργοις ἀλλοδαπῶν ἀνδρῶν

περιεχομένων ἀτελῶν καὶ ἤκιστα ἀπηκριβωμένων πληροφοριῶν. Καὶ ὅμως πάντες ἀναγνωρίζομεν, ὅτι ἐκ τῆς ἀσφαλοῦς γνώσεως τῶν ἐν Ἀνατολῇ πραγμάτων ἐξήρτηνται τὰ ὑπάρτα ἐθνικὰ συμφέροντα καὶ ὅτι αὕτη εἶναι ἡ μόνη βέβαιος, καθ' ἣν δεόν νὰ κανονίζηται ὁ τρόπος τῆς ἐθνικῆς ἐνεργείας. Τούτου ἕνεκα πολλῆς σπουδῆς ἄξιον εἶναι τὸ προκείμενον Ἡμερολόγιον, ἐν ᾧ μετὰ σπανίας φιλοπονίας καὶ ζήλου, πλείστας δυσυπερβλήτους κατανικήσας δυσχερείας, κατώρθωσε νὰ ποθησαυρίση ὁ ἐκδότης διαφιλεῖς καὶ πολυτιμοτάτας ἀπογραφικὰς εἰδήσεις, διαφωτιζούσας ἰκανῶς τὴν κατάστασιν τῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ χωρῶν. Λεπτομέρειαι ἄγνωστοι τοῖς πολλοῖς περὶ τῆς διοικήσεως τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους, περὶ τῆς καταστάσεως τῶν ἐν Ἀνατολῇ ἐκκλησιῶν, περὶ τῆς ἐκπαιδευτικῆς κινήσεως καθιστᾶσιν ἐπαγωγὸν τὴν μελέτην τῶν ξηρῶν συνήθως καὶ ἀτερπῶν ἀπογραφικῶν σημειώσεων. Ἐλήφθησαν δὲ πᾶσαι αἱ ἐν τῷ προκείμενῳ Ἡμερολόγιῳ πληροφορίες ἐκ πηγῶν ἀσφαλεστάτων, καὶ πᾶσαι φαίνονται ὑποβληθεῖσαι εἰς τὴν προσήκουσαν βέβαιον. Ὁ κ. Παλαιολόγος ἀναλαβὼν καὶ ἀγαθῶν αἰσίως εἰς πέρας ἔργον, ὅπερ ἀλλαγῶν μόνον ὑπὸ τῶν Κυβερνήσεων, ἀφθόνους πρὸς τοῦτο διατιθεισῶν πόρους, δύναται νὰ συντελεσθῇ, ἀπέδειξε τί δύναται νὰ κατορθώσῃ νοήμων καὶ φιλόπατρις ἰδιωτικὴ ἐργασία. Προθύμως δὲ συνομολογοῦμεν αὐτῷ, ὅτι τὸ ἔργον του προῶρισται « οὐχὶ νὰ ἐξαφανισθῇ, ὡς τὰ συνήθη ἡμερολόγια, μετὰ τοῦ » ἔτους, καθ' ὃ ἐκδίδεται, ἀλλὰ νὰ παραμείνῃ κτῆμα ἐς αἰεὶ, διὰ τὰς » ἐν αὐτῷ ἀποτεθησαυρισμένας, χρήσιμους ἐν παντὶ ἔτει, εἰδήσεις καὶ » γνώσεις ».

N. Γ. Π.

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΚΑΙ ΕΘΝΟΛΟΓΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.

Δωρεαὶ εἰς τὸ Μουσεῖον τῆς Ἐταιρείας.—Ὁ κ. *Α. Λ. Ν. Μελετόπουλος* ἐδωρήσατο 1) ζώνην μεταξίνην χρυσοκέντητον, πήχεων 7, τῶν ἀρχῶν τοῦ παρελθόντος αἰῶνος. 2) Φυλακτήριον (χαρμαλι) ἀργυροῦν μετ' ἀλύσεων. 3) Ζεῦχος ἀργυρῶν μεγάλων θηλυ-

κωτήρων ζωστήρος. 4) Πηλίνην σφραγίδα, φέρουσαν ἐγκεχαραγμένον αἰτόν. 5) Σφραγίδα ὀρειχαλκίνην τῆς διοικητικῆς ἀστυνομίας Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς, τῶν πρώτων ἐτῶν τῆς συστάσεως αὐτῆς.—Ὁ κ. *X. Κορύλλος*, ἰατρός ἐν Πάτραις, 1) Σπάθην σιληθεῖσαν κατὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Δράμαλι. 2) Καραβίαν τῆς αὐτῆς ἐποχῆς.—Ὁ κ. *N. X. Ἀποστολίδης* ἐσωκάρδιον (γυλέκον) ἐξ ἐνδυμασίας χωρικοῦ τοῦ Πηλίου, τῶν ἀρχῶν τοῦ παρόντος αἰῶνος.—Ὁ κ. *N. Γ. Πολίτης*, πῆλινα τρυβλία ἔχοντα ἀποτετυπωμένας εἰκόνας τῆς ἐλληνικῆς ἱστορίας.—Ὁ κ. *Γ. Δροσίνης* βελονοθήκην ἐκ πύξου ὀλόγλυφον.

Δωρεαὶ εἰς τὸ Ἀρχεῖον τῆς Ἐταιρείας.—Ὁ κ. *Παῦλος Λάμπρος* ἐδωρήσατο σιγίλλιον ἐπὶ μεμβράνης τοῦ 15' αἰῶνος, τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Διονυσίου πρὸς τὸν μητροπολίτην Λαρίσης.—Ὁ κ. *A. K. Χούμης*, ἐν Σύρῳ, πωλητήριον ἔγγραφο, φέρον ἡμερομηνίαν 1691 Ὀκτωβρίου 12.—Ὁ κ. *A. Ν. Μελετόπουλος* 1) χειρόγραφον περιεργότατον τῶν ἀρχῶν ἴσως τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, ἄνευ ἀρχῆς καὶ τέλους, περιέχον Σολωμονικὴν. 2) Διαβατήριον τοῦ ἐν Βατίκοις τῆς Ἐπιδαύρου Λιμηρᾶς μοναστηρίου Παραδείσι, τοῦ 1822.—3) Πιστοποιητικὸν ὑγείας, φέρον ὑπογραφὴν *Maffei*, τοῦ ἔτους 1825, ἐν Κυθῆραις.—Ὁ κ. *Em. Legrand*, ἐν Παρισίοις, 1) ἐπιστολὴν τοῦ ἐκ Σμύρνης *K. Νικολοπούλου* πρὸς τὸν πρόεδρον καὶ τὸ διοικητικὸν συμβούλιον τοῦ ἐν Παρισίοις Ἀθηναίου, τῆς 3 Δεκεμβρίου 1811. 2) Τοῦ αὐτοῦ Νικολοπούλου ποίημα γαλλιστὶ ἐν χειρογράφῳ, ἐπιγραφόμενον: *L'όνδαque de Missolonghi près du cerueuil de Lord Byron*.—Ὁ κ. *Σ. Σταυράκης*, ἐν Ἴφῳ, χειρόγραφον χάρτινον, εἰς ἓν ἐκ σ. 458, ἄνευ ἀρχῆς καὶ τέλους, περιέχον περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ Ἀγ. Πνεύματος καὶ Νικηφόρου τοῦ Βλεμίδου διδασκαλίαν πρὸς τοὺς μοναχοὺς τοῦ ἀνεγερθέντος παρ' αὐτοῦ φροντιστηρίου.—Ὁ κ. *Γ. Κλάδος* ἢ ἔγγραφα εὑρεθέντα ἐν τοῖς ἔγγραφοις τοῦ πατρὸς του Ἰωάννου Κλάδου, ἰατροῦ ἐξ Ὑδρας ἦτοι: 1) Σχέδιον συντάξεως τῆς ἐλληνικῆς πολιτείας, γραφὴν κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἐπαναστάσεως. 2) Χειρόγραφον ἐκ φύλλων 6, περὶ τῆς πολιτικῆς τῆς Ἀγγλίας, γαλλιστὶ γεγραμμένον τῷ 1822 ἴσως. 3-4) Δύο προκηρύξεις πρὸς τοὺς Κρήτας, ὧν ἡ μία φέρει ἡμερομηνίαν 26 Μαΐου 1823. 5) Μετάφρασιν γραικοῦ τινος ἐν Βιέννῃ, μα-

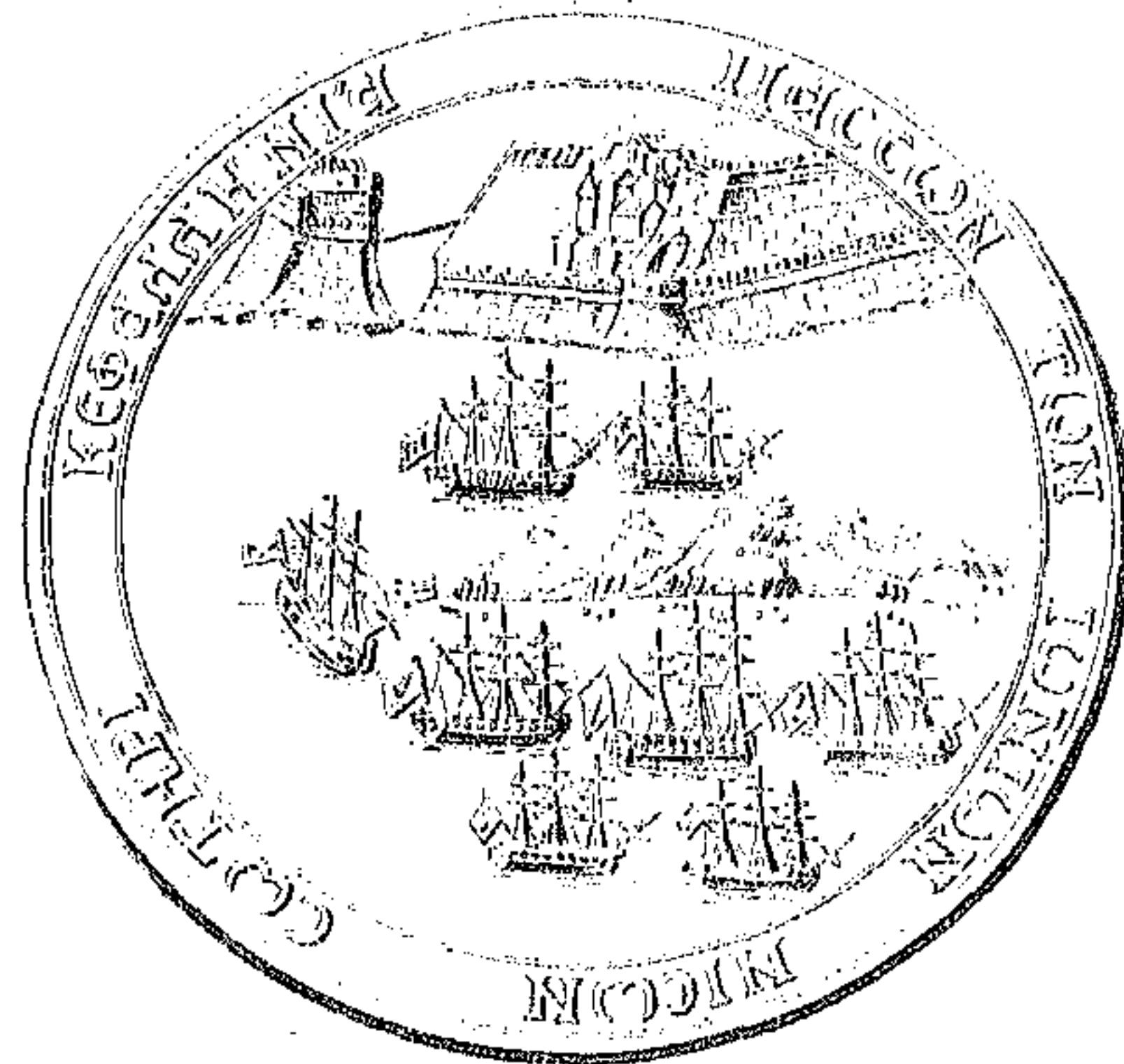
κράς πραγματείας περί τῶν καθηκόντων τῶν Ἑλλήνων, γεγραμμένην μηνὶ Ἰανουαρίῳ 1822.—Ὁ κ. *Μ. Παπαδόπουλος*, πρῶτην σχολάρχης, πρόσταγμα τοῦ ἀρχιστρατήγου Βοναπάρτου, τυπωθὲν ἐν Κερκύρᾳ γαλλ. ἑλλ. καὶ ἰταλιστί, τῷ 1798, μετὰ χειρογράφου βεβαιώσεως τοῦ διακηρύξαντος αὐτὸ τυμπανιστοῦ.—Ὁ κ. *Σ. Κ. Σακελλάρουλος*, Πρόγραμμα τῆς Ἰονίου Ἀκαδημίας τοῦ ἔτους 1826.—Ὁ κ. *Χ. Κορύλλος*, ἐν Πάτραις, 9 ὁμόλογα, πωλητήρια κλπ., τῶν ἐτῶν 1758, 1768, 1787, 1788, 1789, 1809, 1819, 1828, 1834.—5 ἰδιωτικὰ ἔγγραφα τουρμιστὶ γεγραμμένα.—Ὁ κ. *Μ. Βρατσάνος*, Δοκίμιον λεξικοῦ, χειρόγραφον τοῦ παρόντος αἰῶνος.

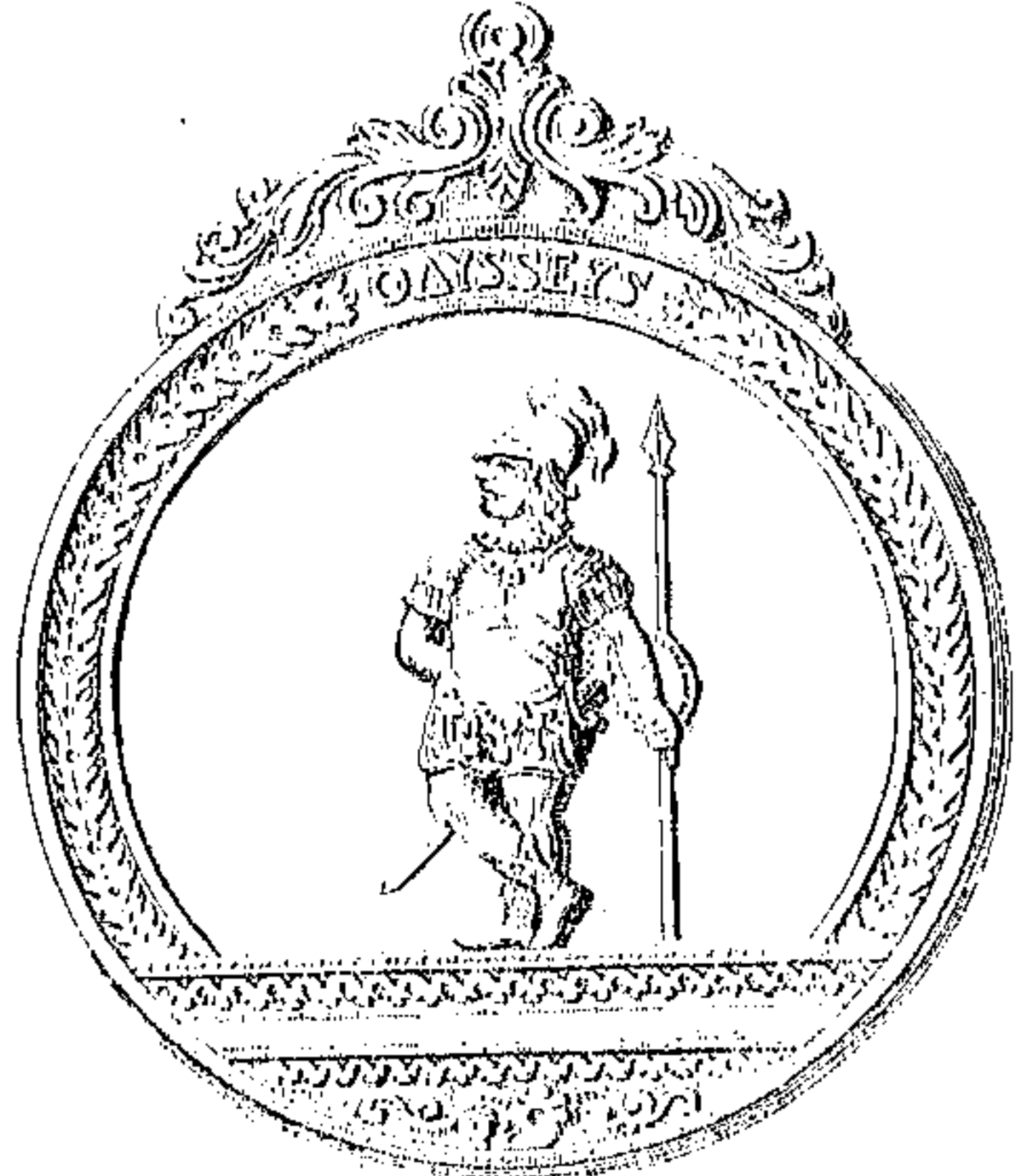
Δωρεαὶ εἰς τὴν Βιβλιοθήκην τῆς Ἑταιρείας.—Ὁ κ. *Ἄντ. Μηλιαράκης*, 1) Μανούσου, Λυρικά ποιήματα. Ἄθ. 1876, 2) Καλαθάκη, ὁ ἐρημίτης τῆς Ἰδης. Κ/πολις, 1871. 3) Τοῦ αὐτοῦ, Ἡ καλογραία τῆς μονῆς τῶν Τρικέρων. Κ/πολις, 1872. 4) Φραβασίη, Ἀθῆναι καὶ Ῥώμη. Ἄθ. 1875. 5) Συνοδινοῦ, Διέκτοντες Ἄθ. 1878.—Ὁ κ. *Α. Κ. Χούμης*, ἐν Σύρῳ. 1) Βυζαντίου, ἡ Βαβυλωνία. Ἄθ. 1840. 2) Χούμη, Παιδικὴ βιβλιοθήκη, Βιβλ. Α'. ἐκδ. γ'. Συρ. 1880. 3) Βιβλ. Β'. ἐκδ. δ'. Συρ. 1882. 4) Χατζιδάκη, περιήγησις εἰς Κρήτην. Ἐρμ. 1881. 5) Μιαούλη, Σύντομοι βιογραφίαι Λαζ. Παναγιώτα καὶ Γ'. Σαχίνη. Ἄθ. 1879. 6) Ε. Ι. Κ[ρητικίδου], Σαμακὰ ἔθιμα. Ἐρμ. 1875. 7) Παπαμιχαλοπούλου, Πολιορκία καὶ ἀλωσις τῆς Μονεμβασίας τῷ 1821. Ἄθ. 1874. 8) Ἀργυροπούλου, περὶ τοῦ λαοῦ τῆς νήσου Κρήτης. 9) Ἀμπελά, Ἱστορία τῆς νήσου Σύρου. Ἐρμ. 1874. 10) Marcellus, Chants populaires de la Grèce moderne. Paris, 1860.—Ὁ κ. *Ν. Γ. Πολίτης*, τὰ ἔργα αὐτοῦ. 1) Μελέτη περὶ τοῦ βίου τῶν νεωτ. Ἑλλήνων. τ. Β'. Ἄθ. 1874.—2) ὁ περὶ τῶν Γοργόνων μῦθος. Ἄθ. 1878.—3) Δημῶδεις μετεωρολογικοὶ μῦθοι. Ἄθ. 1880. 4) Ὁ Ἥλιος κατὰ τοὺς δημῶδεις μῦθους. Ἄθ. 1882.—5) Λόγος εἰσιτήριος εἰς τὸ μάθημα τῆς ἑλλ. μυθολογίας. Ἄθ. 1882. 6) Αἱ ἀσθένειαι κατὰ τοὺς μῦθους τοῦ ἑλλ. λαοῦ. Ἄθ. 1883. 7) Quinel, Τὸ νεώτερον πνεῦμα. Ἄθ. 1876.

1.

Α.

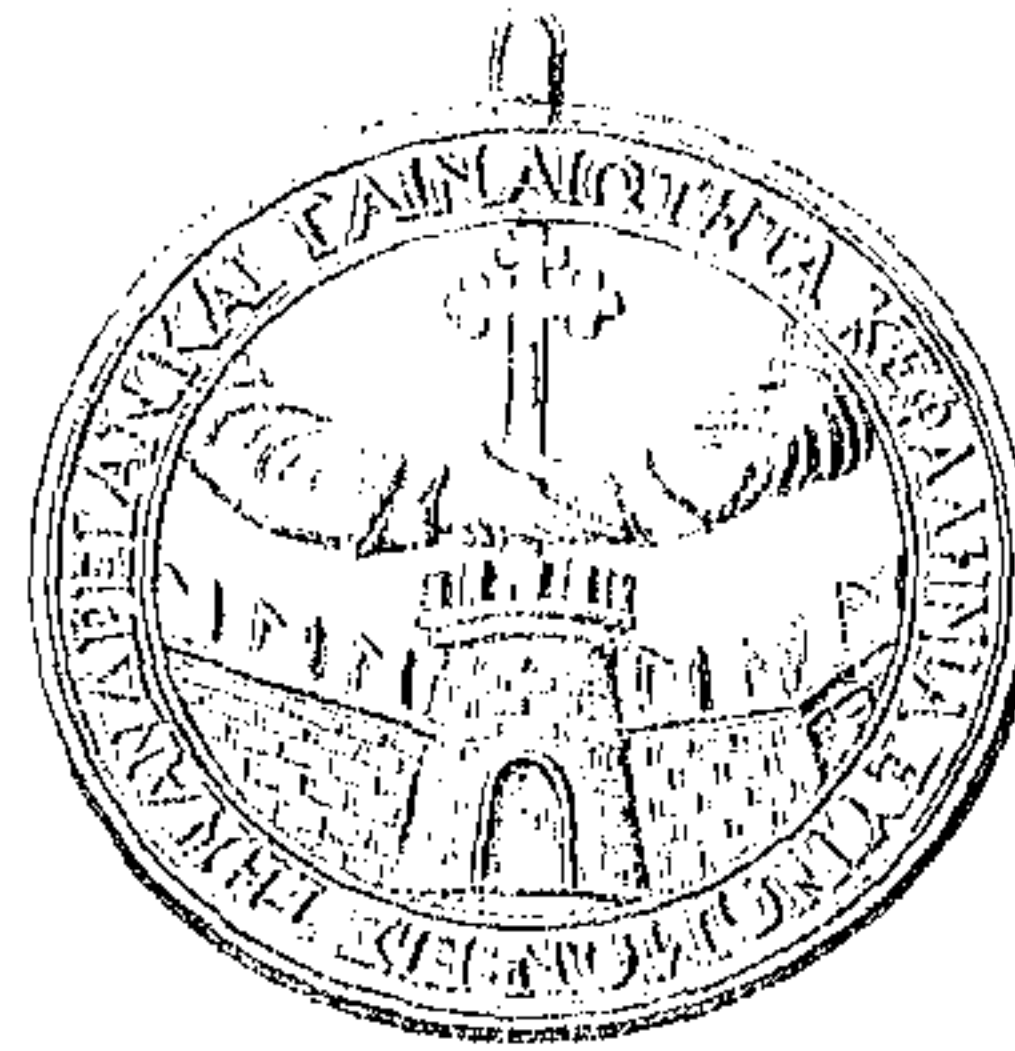

2.

Mez.

3

MOA.

4

XAA

5

XAA

XVII

XVII

XVII

XVII

XVII

II

A

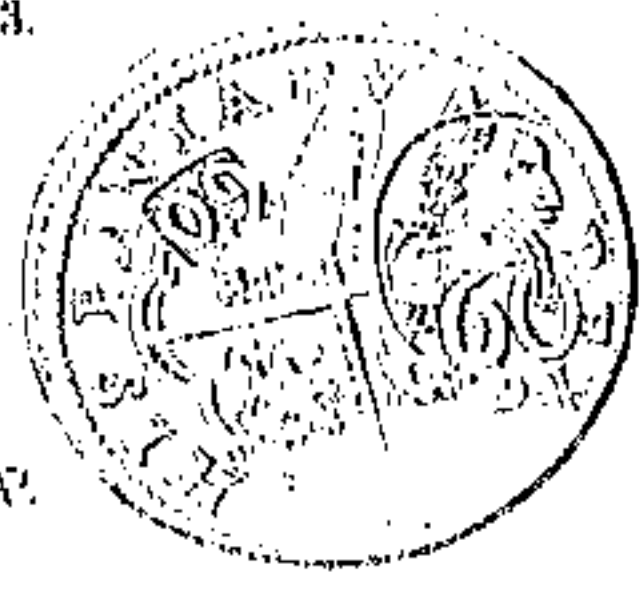
12.

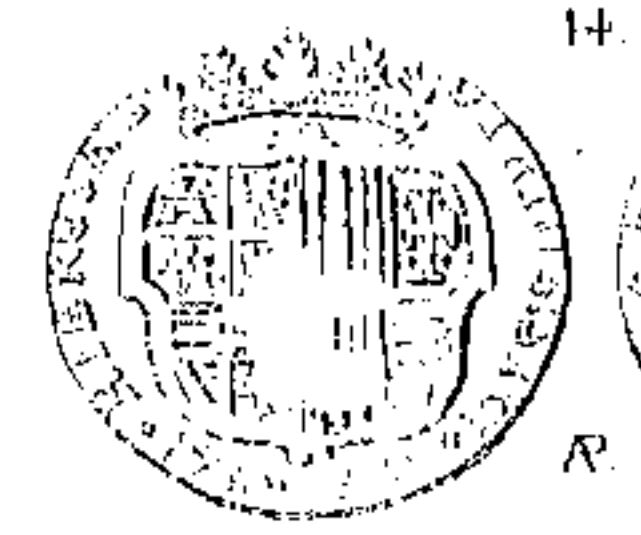
XAA.

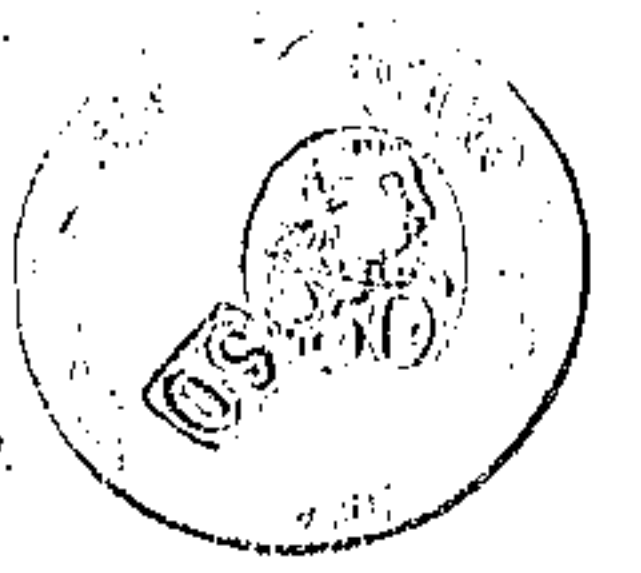
13.

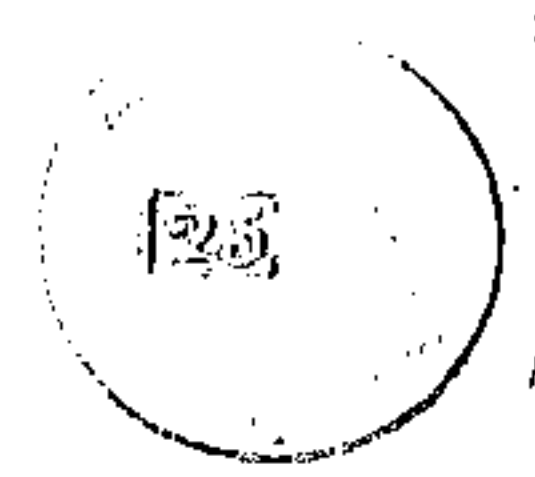
14.

15.

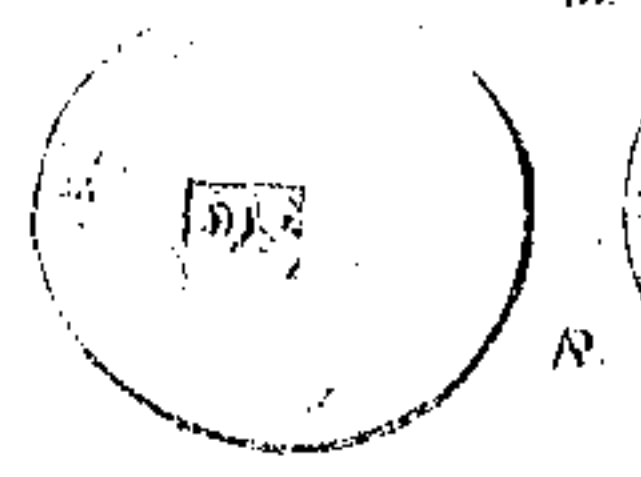
16.

17.

18.

20.

XAA.

19.

NOA

ΛΕΟΝΤΟΣ ΜΑΓΙΣΤΡΟΥ ΑΝΘΥΠΑΤΟΥ ΠΑΤΡΙΚΙΟΥ,
ΣΥΜΕΩΝ ΑΡΧΟΝΤΟΣ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑΣ ΚΑΙ ΤΙΝΩΝ ΑΛΛΩΝ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ,

ΕΚΔΙΔΟΝΤΟΣ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΣΑΚΚΕΛΙΩΝΟΣ

ἐπιμελητοῦ τῶν χειρογράφων τῆς ἐθνικῆς βιβλιοθήκης.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.

Αἱ ἐκδιδόμεναι ὧδε κζ' ἐπιστολαὶ περιέχονται σὺν καὶ ἄλλοις τισὶ πονήμασιν (1) ἐν τῷ ΡΟΗ' περγαμηνῷ τεύχει τῆς Πατμιακῆς βιβλιο-

(1) Ταῦτά εἰσι: α') Λέοντος μαγίστρου, ἀνθυπάτου, πατρικίου (δῆλον ὅτι τοῦ αὐτοῦ τῷ ἀνωτέρῳ), τοῦ προγεγονότος μυστικοῦ καὶ ἐπὶ τοῦ κανικλείου Ἐπιτομῆ ἑρμηνείας εἰς τὴν Γένεσιν, τὴν Ἑξοδον, τὸ Δευτερικόν, τοὺς Ἀριθμοὺς, τὸ Δευτερονόμιον, τὸν Ἰησοῦν, τοὺς Κριτάς, τὴν Ῥοῦθ, τὰς Βασιλείας καὶ τὸ Α' καὶ Β' τῶν Παραλειπομένων. β') Νικήτα φιλοσόφου τοῦ Παφλαγόνος ἐπιστολὴ πρὸς ἀδελφὸν Ἀρσένιον. γ') Νικολάου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως [τοῦ Μυστικοῦ] ἐπιστολαὶ ρξβ', καὶ δ') Φωτίου τοῦ ἀγιωτάτου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως ἐπιστολαὶ μς'.— Ἐν δὲ τῷ πρὸ αὐτοῦ ΡΟΖ' τεύχει γεγραμμένῳ καὶ τούτῳ κατὰ τὴν Ι' ἑκατονταετηρίδα, φέρεται τοῦ αὐτοῦ Λέοντος, πλὴν τῆς Ἐπιτομῆς εἰς τὰ ἀνωτέρω σημειωθέντα βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, καὶ ἕτερα Ἐπιτομῆ εἰς τὰ ἑξῆς τῆς Καινῆς, ἥτοι εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον, εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην, εἰς τὸ κατὰ Λουκᾶν, εἰς τὴν Ἰακώβου ἐπιστολὴν, εἰς τὰς δύο τοῦ Πέτρου, εἰς τὰς τρεῖς τοῦ Ἰωάννου, εἰς τὴν τοῦ Ἰούδα, καὶ εἰς τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων. Σφάλλεται δὲ ὁ Λελόγγος [Le Long Bibl. Saer. Τόμ. Β', σελ. 326], ὃς μνησάντων τοῦ χειρογράφου τούτου τῆς Πατμιακῆς βιβλιοθήκης, λέγει ὅτι περιλαμβάνει Ἐρμηνείαν καὶ εἰς τοὺς τέσσαρας Εὐαγγελιστάς. Καὶ ἐν τῇ οὐνδοβονησίᾳ δὲ βιβλιοθήκῃ διατηροῦνται δύο χειρογραφα αὐτῆς ταύτης τῆς τοῦ Λέοντος ἑρμηνείας. [Κωδ. Θεολογ. ἀρ. 28 καὶ 324].

Οήκης, περί τήν Ι' φθίνουσαν ἢ τήν ΙΑ' ἀρχομένην ἑκατονταετηρίδα γεγραμμένω. Τούτων δὲ εἴκοσι μὲν εἰσι Λέοντος τοῦ μαγίστρου, τρεῖς δὲ, ἦτοι ἡ α', γ' καὶ ε', Συμεῶν τοῦ Βουλγαρίας ἄρχοντος, καὶ τέσσαρες, ἦτοι ἡ κβ', κγ', κδ' καὶ κε', διαφόρων ἄλλων τῶν ἐν ἀξιώματι τοῦ βυζαντινοῦ κράτους πρὸς αὐτὸν τοῦτον τὸν Λέοντα ἐπιστελλόμενοι.

Καὶ Λέων μὲν ὁ μαγίστρος συνήκμαζε τῷ αὐτοκράτορι Λέοντι τῷ Σοφῷ, ἐκ τοῦ τῶν Χοιροσφακτῶν ἐπισήμου ὦν γένους, ὡς μανθάνομεν ἀπὸ τε τοῦ Ζωναρᾶ (1), Κεδρηνοῦ, καὶ ἄλλων Βυζαντινῶν ιστοριογράφων. Τούτου εἰσι πιθανῶ τῷ λόγῳ καὶ αἱ ἐπ' ὀνόματι Λέοντος μαγίστρου φερόμεναι πέντε ἀνακρεόντεια ᾠδαί, ἦτοι α') *Εἰς Θεοκτίστην τὴν θυγατέρα αὐτοῦ*. β') *Εἰς τὸν γάμον τοῦ αὐτοκράτορος Λέοντος*. γ') *Εἰς τὸν αὐτὸν γάμον τοῦ αὐτοκράτορος Λέοντος*. δ') *Εἰς τὸ λοετρὸν τὸ ἐν τῇ βασιλείῳ αὐτῆ ὑπὸ Λέοντος τοῦ αὐτοκράτορος οἰκοδομηθῆν*. καὶ ε') *Εἰς τὴν αὐγούσταν Ἐλένην Κωνσταντινου τοῦ νέου σύζυγον* (2). Εἰς τὸν αὐτὸν δὲ ἴσως ἀναγραφτέα καὶ τινὰ τροπάρια ἄσματικὰ ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς Μηναίοις φερόμενα, ἐπιγραφόμενα δὲ *Λέοντος μαγίστρου εἴτε μακιστορος*. ἦτοι τὸ δοξαστικὸν τῶν ἀποστίχων τοῦ ἑσπερινοῦ Ἰωάννου τοῦ Ἐὐαγγελιστοῦ καὶ Θεολόγου (Μαΐου 8): «*Ἀπόστολε Χριστοῦ, Εὐαγγελιστὰ Ἰωάννη*»· τὸ τέταρτον τῶν αἰνῶν τοῦ ἀποστόλου Λουκᾶ (Ὀκτωβρ. 18): «*Δεῦτε πᾶσα ἡ κτίσις*»· καὶ τὸ δοξαστικὸν τῆς λιτῆς τῶν Εἰσοδίων (Νοεμβρ. 21): «*Ἐπέλαμψεν ἡμέρι χαρμύσσης*», καὶ τῶν αἰνῶν: «*Σήμερον τῷ ναῷ προσάγεται*».

Ἀδελφον δὲ ἐπὶ τίνι ποτ' ἐγκλήματι κατεδικάσθη εἰς ὑπερορίαν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Λέοντος ὁ τοσαῦτα, καὶ ἐκ τῶν πρώτων μάλιστα, ἀξιώματα φέρων ἐπίσημος οὗτος ἀνὴρ, ὁ πλέον ἢ ἄπαξ πρὸς τε τὸν Βουλγαρίας ἄρχοντα καὶ τὸν Βαγδατίου ἐμίρην διαπρεσβευσάμενος. Φαίνεται πως ὁμοῦ οὐκ ὦν φίλος τῆς Λέοντος δυναστείας. Οὕτω γὰρ καὶ ἐπὶ τῆς τοῦ υἱοῦ ἐκείνου Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου βασιλείας ἐνείχετο τῇ τοῦ δομestίκου τῶν σχολῶν Κωνσταντίνου τοῦ Δούκα συνωμοσίᾳ, ὅς τὴν βασιλείαν ὄνειροπολῶν καὶ ταύτης ἐφιέμε-

(1) Χρον. ΙΓ', σελ. 176. Paris.

(2) Ἴδε Ρωλοῦ Iyriol Græci ὑπὸ Theod. Bergk. Lips. 1887. Τόμ. Γ', σελ. 1091 ἐφ.

νος κατέλαβε τὴν Κωνσταντινούπολιν· ἀλλ' ἐκεῖ εὗρεν ἀντὶ τοῦ βασιλείου στέμματος θάνατον οἰκτρὸν. Ἐνθεν τοι καὶ μετὰ τὴν τούτου ἀναίρεσιν τῷ τῆς Θεοῦ Σοφίας ναῷ προσέφυγεν ὁ ἡμέτερος Λέων, ὃν ἀποσπάσαντες ἐκεῖθεν οἱ τοῦ παιδὸς βασιλέως Κωνσταντίνου ἐπίτροποι ἀπέκειραν μοναχὸν ἐν τῇ τοῦ Στουδίου μονῇ (1).

Καὶ ὁποίας μὲν ἦσαν ἀξίας αἱ ἄλλαι αὐτοῦ ἐν τῷ πολιτεύεσθαι ὑπουργίαι, τοῦτό ἐστιν ἡμῖν ἀγνωστον ἄλλοθεν ποθεν· καὶ μόνον παρ' αὐτοῦ τούτου, ἐξ ὧν ἐν τῇ ΙΗ' ἐπιστολῇ δεινοπαθῶς ἐκτίθησι πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, εἰ μὴ τυχὸν ὑποληφθεῖν περιαιτολογῶν, μανθάνομεν τὰς παντοίας καὶ τελεσφόρους ἀποστολάς αὐτοῦ. Πλὴν ἄλλ' ὁ τρόπος καθ' ὃν διεπραγματεύετο πρὸς τὸν ἀλάστορα Βούλγαρον τὰ τῆς πρεσβείας αὐτοῦ, ἔχει τι τὸ σχολαστικόν. Ὅση γὰρ κἂν ὑποτεθῆ ὅτι ἠπίστατο τὴν λεπτὴν καὶ ἀγχίστροφον γλῶσσαν τῆς σήμερον διπλωματικῆς καλουμένης ἐπιστήμης, κοῦφός τις φαίνεται νῆ Δία ἐν οἷς παίζει ἐν οὐ παικτοῖς καὶ πρὸς μὴ παίζοντα παλαμναῖον τύραννον. Σοφιστικῶς γὰρ καὶ δίκην λοξίου πειρᾶται διδάξαι αὐτὸν γραμματικούς κανόνας καὶ τῶν ἀρνητικῶν μορίων τὴν χρῆσιν. ὦ καιροί! ὦ ἦθη! Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐχέτωσαν ὅπως κἂν ἔχωσιν.

Συμεῶν δὲ ὁ Βουλγαρίας ἄρχων ἦν υἱὸς καὶ διάδοχος Βογόριδος ἐκείνου τοῦ μετὰ ταῦτα διὰ τοῦ τῆς παλιγγενεσίας θείου λουτροῦ Μιχαήλ μετονομασθέντος παρὰ τοῦ ἀναδεξαμένου αὐτὸν αὐτοκράτορος Μιχαήλ υἱοῦ Θεοφίλου, μεθ' οὗ καὶ τὸ βουλγαρικὸν ἄπαν τὴν εἰς Χριστὸν ἐδέξατο πίστιν (2). Ἠκμαζε δὲ ἐπὶ τῆς βασιλείας Λέοντος τοῦ Σοφοῦ, παρατείνας καὶ μέχρι τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου (886—930 περίπου). Οὗτος τοίνυν ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων, τὸ τοῦ λόγου, ἀνετράφη ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ παιδείας μετέσχεν ἑλληνικῆς, ἐφ' ᾗ καὶ Ἡμιέλλην κοινῶς προσωνομάζετο (3). Ἀλλ' ἡ τοσαῦτα βάρβαρα φύλα ἐξημερώσασα καὶ ἐξευγενίσασα ἑλληνικὴ παιδεία οὐδαμῶς ἴσχυσε τὴν πονηρὰν τοῦ Βουλγάρου φύσιν μεταβαλεῖν. Υἱὸς πατρῴζων ἐν πᾶσι, καὶ τοῦτ' αὐτό: «κακοῦ κό-

(1) Ζωναρ. ΙΓ', σελ. 184.—Κεδρ. σελ. 501.

(2) Βλέπε Σ. Κ. Οικονόμου Προλεγόμενα εἰς τὰ φωτίου Ἄμφιλόχεια σελ. λα', καὶ Ἰ. Ν. Βαλέττα σημ. εἰς φωτίου ἀπιστ. ζ', σελ. 202, καὶ τοὺς παρ' αὐτῶν εἰς μαρτυρίαν φερομένους συγγραφεῖς.

(3) Βλ. Δουκαγγίου Famil. August. Byzant. καὶ τοὺς ἐκεῖ φερομένους εἰς μαρτυρίαν συγγραφεῖς, σελ. 311. Paris.

ρακος κακόν ὄντα, ἡγεμόνων ἀλαζών, ἄνομος, ἄδικος, δόλιος, ψεύστης, ἐπίορκος, ὑβριστής, θηριογνώμων, αἰμόδιφος, ἄρπαξ, χρημάτων ἀπληστος καὶ, συνελόντι εἰπεῖν, σκεῦος πάσης κακίας ἀνάπλεων, ἰδοῦ οἷον ἦν, κατὰ τὴν σύγχρονον ἱστορίαν, τὸ ἐκφυλον παιδεύμα τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὁ Ἡμιέλλην προσηγομαζόμενος ὅς παρ' ὄλον αὐτοῦ τὸν βίον διετέλεσεν ἀδιαλλάκτως τοῖς "Ἑλλησι πολεμῶν καὶ ποταμοῦς χριστιανικῶν αἱμάτων ἐκχέων, οὕτω καλὰ καὶ τῆς μελαίνης ψυχῆς αὐτοῦ ἕξια τὰ τροφεῖα ἀποδιδούς τοῖς παιδεύσασιν αὐτὸν καὶ τῷ τοῦ χριστιανισμοῦ φερεσβίῳ φωτὶ τὴν ὁδὸν τῆς σωτηρίας αὐτῷ ὑποδείξασιν. Ἐν ἐνὶ λόγῳ, ὁ τοῦ σκυθογενοῦς τούτου ἡγεμόνος χαρακτήρ καὶ τὸ ἦθος, ὡς ἐν καθαρᾷ εἰκόνι, καθορᾶται ἐν ταῖς πρὸς αὐτὸν ἕξ πρὸς ταῖς εἰκοσιν ἐπιστολαῖς Νικολάου τοῦ ἀγιωτάτου Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχου, ἧτοι τῆ γ' καὶ ε', τῆ σ' μέχρι τῆς ια', καὶ τῆ ιδ' μέχρι τῆς λα', εὐαγγελικὴν ὁμφὴν καὶ φλογερὰν ἄμα φιλοπατρίαν ἀποπνεύσασαι. Πάσας δὲ τὰς τοῦ πατριάρχου τούτου ἐπιστολάς ἐξέδωκε πρῶτος ἐν Ῥώμῃ τῷ 1844 ἐκ βατικανείου χειρογράφου ὁ κλεινὸς καρδινάλιος "Ἄγγελος Μάϊος ἐν τῇ Ῥωμαϊκῇ αὐτοῦ Σταχυολογίᾳ (1)· ἐξ ἧς μετείληφεν αὐτὰς καὶ ὁ Migne ἐν τῇ Πατρολογίᾳ αὐτοῦ (2).

Ἀθήνησι Νοεμβρίου φθίνοντος αἰωγ'.

Α'.

**Συμεῶν ἄρχων (1) Βουλγαρίας Λέοντι μαγίστρῳ
πρεσβεύοντι ἐκεῖσε τὴν α' πρεσβείαν.**

Τὴν ἡλιακὴν ἐκλείψιν (1) καὶ τὸν ταύτης καιρὸν, οὐ μόνον μέχρι

(1) Spicileg. Roman. Τόμ. 1', σελ. 161—140.

(2) Τόμ. ΡΙΑ', σελ. 28—392.

(*) Οὕτως ἔτρεψα τὴν ἐν τῷ χειρογράφῳ ἡμαρτημένην γραφὴν: Συμεῶν ἄρχωντι.

(1) Τῆς ἐκλείψεως ταύτης μέμνηται καὶ ὁ τῆς Θεοφάνους Χρονογραφία συνημμένος Λέων ὁ Γραμματικὸς [σελ. 477], λέγων ἐπὶ λέξεως: « . . . ὥστε νύκτα γενέσθαι ὥρας ἕξ καὶ τοὺς ἀστέρας φαίνεσθαι » [Ἐβδ. καὶ Κεδρην. σελ. 479. Basil.]. Συνέβη δὲ τῷ 6' ἔτει τῆς Λέοντος βασιλείας, ἧτοι τῷ 887 Ὀκτωβρίου 20, κατὰ τὸν Murali [Essai do Chronograph. Byzant. σελ. 460].

μηνός τινος, ἐβδομάδος καὶ ἡμέρας, ὥρας τε καὶ στιγμῆς αὐτῆς, ὁ σὸς ἡμῖν προπέρουσι βασιλεὺς μηνύσας ἐφάνη θαυμασιώτατος, ἀλλὰ δὴ καὶ ὅσον χρόνον ἡ σελήνης ἐκλείψις ἐπικρατήσῃ δεδήλωκεν. Καὶ ἄλλα δὲ τοῦτον λέγουσιν εἰδέναι πολλὰ οὐρανόθεν κινήσεως φορᾶ. Εἰ δ' ἀληθῆ ταῦτά γε, καὶ περὶ τῆς αἰχμαλωσίας οἶδε· καὶ εἰδὼς εἶπεν ἄν σοι, ὡς ἡ ἀπολυθήσεται παρ' ἡμῶν, ἡ κατασχεθήσεται. Μήνυσον οὖν τῶν δύο τὸ ἕτερον· καὶ εἰ τὴν ἐνδιάθετον ἡμῶν γνώμην γνώης, ἄθλον καὶ προγνώσεως καὶ πρεσβείας ἕξεις (οἶδε Κύριος), τὸ τὴν αἰχμαλωσίαν λαβεῖν. Ἐρῶσο.

Β'.

Λέων μάγιστρος ἄρχοντι Βουλγαρίας.

Μηνύσας ἐφθης, (1) ἀρχόντων φιλανθρωπότητε, ἃ καὶ μεμήνηκας. Τοίνυν διὰ ζώσης φωνῆς οὐ μηνύομεν· ἐπισφαιλεστάτη γὰρ ἡ δι' ἐρμηνέως ἐξ ἐτέρας εἰς ἐτέραν μεταρροζομένη φωνή. Τὴν δὲ γραφίδα κινουῦντες προλέγομεν, ὡς τὴν Ῥωμαίων αἰχμαλωσίαν ἀποστελεῖς οὐδαμῶς κατέχων αὐτήν, μᾶλλον δὲ ἀποδώσεις, οὐ δώροις δὲ ἢ τιμήμασι· καὶ τοῦτο ποιήσεις ἀντιμιμούμενος τῷ σῷ θειοτάτῳ πατρὶ. Τίς γὰρ δυνήσεται ἄν βιάσασθαι σε πρὸς τοῦτο, τὸν ἐνδιάθετον καὶ αὐθαίρετον ἔχοντα πόλεμον, καὶ τὴν ἀντικαθεζομένην γνώμην κακοῖς; Ἐχεις τὴν πρόγνωσιν, καὶ τελέσεις τοιαῦτα. Ἐρῶσο.

Γ'.

Συμεῶν ἄρχων Βουλγαρίας Λέοντι μαγίστρῳ.

Ἐγνώς, ὦ μάγιστρε Λέων, οὐδ' ὄλιως τὰ (2) μέλλοντα καὶ ἀπόρρητα, γράψας ἡμῖν, ἃ καὶ γέγραφας. Οἶδε δὲ καὶ ὁ σὸς βασιλεὺς καὶ μετεωρολόγος οὐδαμῶς τὸ μέλλον λοιπόν. Εἶχον οὖν κατὰ νοῦν εἶχον (οἶδε Κύριος), τὸ τὴν αἰχμαλωσίαν ἐξαποστεῖλαι. Τοίνυν οὐκ ἀποστελῶ, ἐπεὶ μὴ τὸ μέλλον ἐπέγνως, μηδ' ἀποσταλῆναι ταύ-

(1) Ἐν τῷ χειρογράφῳ φέρεται ἡ ἡμαρτημένη γραφή: "εφθης"

(2) Ἐν τῷ χειρογρ.: "τόν"

την ψευδῶς ἐνόησας, μηδ' ἄθλον προγνώσεως λαβεῖν ἠδυνήθης.
"Ἐρρώσο.

Δ'.

Λέων μάγιστρος Συμεῶν ἄρχοντι Βουλγαρίας.

Ἐπερ γραμματεῖς καλῶς ἀναγινώσκοντας εἶχες, ἀρχόντων φιλάνθρωπότατε, εἴπερ τοῖς στιγμῇν προσήκουσαν ποιουμένοις εὐπόρεις, ἔγνωσ ἂν ἔγνωσ ἀναλεγόμενος τὴν ἡμετέραν ἐπιστολήν, ὡς τὸ μέλλον γνόντες, δι' αὐτῆς σοι τοῦτο κατεγνώρισamen. "Ἐχει γὰρ ὧδε: *Τὴν αἰχμαλωσίαν ἀποστελεῖς οὐδαμῶς κατέχων αὐτήν.* Εἰ τοίνυν οἱ σοὶ μέχρι τοῦ *Ἀποστελεῖς* ἔστιξαν, τὸ δὲ *Οὐδαμῶς* συνῆψαν πρὸς τὸ *Κατέχων αὐτήν*: εἰ τὸ *Ἀποδώσεις* μὴ κακῶς ποιοῦντες, ἄχρι τοῦ ἀρνητικοῦ μορίου διήλθον στίξαντες, ἀλλὰ τὴν *Οὐ* ἄρνησιν, τὸ *Δώροις* δὲ ἢ *τιμημασιν* ἐπιφέροντες ἦσαν, ναὶ δὴ καὶ εἰ τὸ *Ἦτα*, συνδετικοῦ νῦν δύναμιν ἔχον διαζευκτικόν, μηδ' ὅπως οὖν παρειλήφασιν, ἔμαθες ἂν, ὡς ἄνευ δώρων καὶ τιμῶν τιμημάτων ἐγράψαμεν τὴν αἰχμαλωσίαν ὡς οὐ δώσεις, ἀλλ' ἀποδώσεις. Καὶ ἵνα δηλώσω τὰ λείποντα, εἰ τὸ *Ἀντιμιμώμενος*, καὶ τὸ *Βιάσασθαι*, καὶ τὸ *Ἀύθαιρετον*, καὶ τὸ *Ἐνδιάθετον*, καὶ *Τὸν πόλεμον*, καὶ *Τὴν ἀντικαθεζομένην γνῶμην* κακοῖς, τὸ μὲν ἀντὶ τοῦ ἴσου, ἀλλὰ μὴ τοῦ ἐναντίου, τὰ δὲ λοιπὰ μὴ περὶ θυμοῦ καὶ πολέμου κακῶς ὑπενόησας, ἀλλὰ περὶ γνώμης πολεμώσεως καὶ καταβαλώσεως τὸ σκληρόν τε καὶ ἀφιλόφρονον τῆς σῆς προτέρας προθέσεως, εἶχον ἐπαινεῖσθαι ἂν ἔγωγε ὡς γνοῦς τὸ μέλλον τε καὶ ἀπόρρητον, καὶ οὐκ ἐπαινεῖσθαι μόνον, ἀλλὰ δὴ προγνώσεως ἄθλον τὴν αἰχμαλωσίαν ἀπολαβεῖν. "Ἐχεις τὴν προλεκτικὴν παρ' ἡμῶν δύναμιν, ἣν ἡμεῖς ἐκ τοῦ ἡμετέρου βασιλείως προγνωστικῶς ἠπιστάμεθα. Ἀπόδος τῷ προφήτῃ πατρὶ τὸ ζητούμενον· εἶπας γὰρ ποτε περὶ αἰχμαλώτων, εἰ γε μὴ λέληθέ σε, ὡς ἀποστελεῖς αὐτούς, καθὼς οἱ σοὶ νῦν μοι λέγουσιν. "Ἐρρώσο.

Ε'.

Συμεῶν ἄρχων Βουλγαρίας Λέοντι μάγιστρω.

ὦ μάγιστρε Λέων, οὐχ ὑπεσχόμην περὶ αἰχμαλώτων· οὐ σοὶ

ἐλάλησά τι· οὐκ ἐξαποστελῶ, καὶ μάλιστα ὡς μὴ τὸ μέλλον γνοῦς καθαρώς.

Ϛ'.

Λέων μάγιστρος Συμεῶν ἄρχοντι Βουλγαρίας.

Ἀνελεξάμην κατὰ (1) χεῖρας τὴν σὴν ἐπιστολήν, ᾧ ἀρχόντων μέγιστε, τὴν οὕτω περιέχουσαν: *Οὐχ ὑπεσχόμην περὶ αἰχμαλώτων· οὐ σοὶ ἐλάλησά τι· οὐκ ἐξαποστελῶ.* Ποιήσομαι οὖν εἰς συγκαταθέσεως γράφειν (2) τὴν τῆς σῆς ἀνανεύσεως ἀφορμὴν, τοῦτο μὲν τὸ πρῶτον κῶλον μέχρι τοῦ δευτέρου ἀρνητικοῦ μορίου στίζων ἐπὶ τελείᾳ, οἷον: *Οὐχ ὑπεσχόμην περὶ αἰχμαλώτων* οὐ· ἀντὶ τὸ (3) οὐχ ὑπεσχόμην τὸ *Οὐ*, ἀλλὰ τὸ *Ναὶ*, μίαν, κατὰ τὸν Σταγειρίτην (4), κατάφασιν τῶν δύο θελουσῶν ἀποφάσεων· τὸ δὲ *Σοὶ ἐλάλησα*, συγκαταθετικῶς ἀνταναγνωστέον, ὡς εἰ ἔλεγες, οἶδας ὅτι κατεθέμην λαλήσαι σοι· εἶτα τὸ μὲν *Τί* πειστικῶς ἀποδοῦς, τὸ δὲ *Οὐκ ἐξαποστελῶ*, ἐν εἰρωνείᾳ περιελθὼν ὅλην τὴν δύναμιν τῶν σῶν συλλαβῶν, εἰς τὴν σὴν συνήθη φιλόφρονον εὐποιάν ποιήσαιμι. Ἄλλ' εἴποι τις, ὅτι ἀμφίβολον ἀνάγνωσιν ποιεῖ. Αὐτὸ δὲ τοῦτο κἀγὼ εἴποιμι πρὸς τὸν τοῦτο λέγοντα. Ἀμφίβολον οὖν, ὡς πολλάκις ἀνταναγνωσόμενον. Εἰ δ' ἀμφίβολον, νικάτω τὸ φιλόφρονον. Φιλόφρονον δὲ τὸ τὴν αἰχμαλωσίαν ἀπολυθῆναι. Ἀπολυθῆτω δὴ. "Ἐχεις γὰρ τὸ δίκαιον μετὰ τοῦ φιλόφρονος ὑπὸ πάντων σαφῶς μαρτυρούμενον. Εἰ δὲ τὸ ὅλον ἐν ὑποκριτικαῖς ὑποστιγμαῖς διελθεῖν βουλεύσοιτό τις τῆς σῆς ἐπιστολῆς τὸν νοῦν, οὐκ ἄκομψον εὔρε καὶ οὕτως τὴν πρὸς κατάνευσιν ἐπιχείρησιν.

Ζ'.

Λέων μάγιστρος Συμεῶν ἄρχοντι Βουλγαρίας.

Δεξάμενος τὰς ὑπ' ἐμοῦ διττὰς ἀνταναγνώσεις, τὰς ἀποτρεπούσας

(1) Γρ. ἴσ. Μετά.

(2) Γρ. ἴσ. Γραφήν.

(3) Γρ. ἴσ. Τοῦ.

(4) Ἴν ταῖς κατηγορίαις ἴσους.

τὴν ἀπαξ σου καὶ μετ' ἀμφιβολίας ἀνάγνωσιν, δέχου καὶ τρίτην τῶν ἄλλων ἀνομοίαν. Τὸ γὰρ *Οὐχ ὑπεσχόμεν*, μετὰ σαρκασμοῦ διελθὼν, τὸ δὲ *Περὶ αἰχμαλώτων* μέχρι τοῦ *Σοὶ ἐλάλησα*, μετὰ βαρύτητος ἀναγνούς, τὸ λειπόμενον *Τί οὐκ ἐξαποστελῶ*; νοήσω πάντως ἐρωτηματικῶς, ὡς ἄπερ ἔλαβες ἀποστελεῖς ἅπαντα, καὶ οὕτως σοὶ τὴν ἀφιλόνητον τοῖς ἀμαθέσιν ἐπιστολήν, φιλοφροσύνην νοήσαιμεν, ὁμοίαν ἀλλ' οὐκ ἀνομοίαν οὖσαν τῆς σῆς καὶ γνώμης καὶ φύσεως. Ἐρρώσο.

Η'.

Τοῦ αὐτοῦ. Συμεῶν ἄρχοντι Βουλγαρίας.

Οἶδεν, ὃ ἀρχόντων θαυμασιώτατε, οἶδε Θεὸς πρὸς τάναντία τὴν γλῶτταν παραφέρειν, ὅτι τῆς ἀληθείας προκρίνειν τὸ ψεῦδος βουλομένο, καὶ τῆς φιλοφροσύνης τὸ ἀφιλόνητον· καὶ τοῦτο βίβλοι φέρουσι, καὶ βίβλος γνωρίζει πολλάκις πράγμασι. Νῦν δὲ οὐ γλῶσσαν μόνον, οὐδὲ τὴν πρὸ ταύτης διάνοιαν, ἀλλὰ καὶ χεῖρα γράφουσιν τὰ μὴ δίκαια εἰς ἑτέραν γραφὴν Θεὸς μετετάξατο. Ἔστι γὰρ καὶ γράφειν ἀναμφιβόλως, καὶ τις βιάζοιτο τὰ γεγραμμένα μεταβάλλειν πρὸς ἕτερον νοῦν· τὸ δὲ δύναμιν ἔχον, ἀντὶ μιᾶς, τρισσῶς ἀναγνωσθῆναι τῆς πρώτης σου κατανεύσεως, ἔστιν ἐκ προνοίας ἔλεγχος, ἢ πᾶσιν ἐφορᾷ, κατὰ τὸν Ποιητὴν, (1) εὐνομίαν καὶ ὕβριν. Ἔχεις ἐλέγχοντὰ σε Θεόν, καὶ αὐτὴν τὴν χεῖρα τὴν ὑπ' αὐτοῦ παρακινήσειαν ἀντ' ἄλλων ἄλλα δι' ἀμφιβολίας κατὰ σοῦ, μᾶλλον δ' ὑπὲρ σοῦ πως γράφασθαι. Ἐρρώσο.

Θ'.

Τοῦ αὐτοῦ. Συμεῶν ἄρχοντι Βουλγαρίας.

Ἐγνων τῆς ἐπιστολῆς, ὃ ἀρχόντων μέγιστε, τὸ ἀπόρρητον, εἰ καὶ κατὰ σέ τὴν ἀνάγνωσιν ποιησαίμεθα. Φιλεῖς ὡς ἀληθῆς καὶ ζῶν

(1) Ὀδυσ. Ρ, σ. 485 — 87:

Καὶ τε θεοὶ ξείνοισιν ἐσιχότες ἄλλοδαποῖσιν,
Παντοῖοι τελέθοντες, ἐπιστρωφῶσι πύλης,
Ἀνθρώπων ὕβριν τε καὶ εὐνομίαν ἐφορῶντες.

ἀρετῇ τὸ πάντως ὑπὸ πάντων πιστεύεσθαι, καὶ δοκιμάζεις πρὸς ὃν καὶ γράφεις. Καὶ εἰ μὲν πιστεύσει τις τὰ μὴ φιλοφροσύνης γραφόμενα, ὅτι μὴ νοῦν ἔχει, καὶ ὅτι μὴ χρηστόν σε ὑπέλαβε, δικαίως ἀπεχθανόμενος ὡς ὕβρι πλυνόμενος, οὐδ' ὑπακούεις. Εἰ δ' ἀπιστήσῃ τὰ οὕτως γραφόμενα, ὅτι νοῦν ἔχων ἐστὶ, καὶ ὅτι χρηστόν σε εἶναι πεπίστευκεν, ὡς τιμώμενος, φιλεῖ θελγόμενος ὑπακούειν ἐπίστασαι. Ἐπιστήσαμεν οὖν κακόν σε εἶναι, καὶ διὰ τοῦτο φιληθησόμεθα· φιλούμενοι δὲ τὰ ἡμῖν φίλα εὔροισιν· φίλον δὲ ἡμῖν τὸ τὴν αἰχμαλωσίαν ἀπολυθῆναι. Ἐρρώσο.

Ι'.

Τοῦ αὐτοῦ. Συμεῶν ἄρχοντι Βουλγαρίας.

Διπλοῦς ὁ ἄνθρωπος, ὃ ἀρχόντων μέγιστε, ἐκ σώματος φημι καὶ ψυχῆς. Διπλοῦς δὲ καὶ ὁ λόγος, ὁ μὲν προφορικός καὶ ἐγγράμματος, ὁ δὲ νοερός τε καὶ ἐνδιάθετος. Ἐνθα δὲ ἐνθα ὁ προφορικός καὶ ἐγγράμματος ἀκολουθεῖ τῷ ἐνδιάθετῳ καὶ ψυχικῷ, ἀληθεύειν πιστεύομεν, καὶ πιστεύσητε (1) στέρξομεν· ὅπου δὲ μὴ ἀκολουθεῖ, ἀπιστήσομεν καὶ ἀποπεμφόμεθα. Ἰοῖνυν μὴ ἀκολουθοῦντι τῷ ἐνδιάθετῳ καὶ νοερῷ τὸν προφορικὸν καὶ ἐγγράμματον ἐπιγνόντες, μὴ στέρξαντες ἀνανεύομεν. Ἄλλ' εἴποι τις, πῶς γινώσκεις τὸν ἐνδιάθετον; Ἐκ τῶν χρηστῶν πράξεων, εἴποισι ἄν. Ὅπου δὲ χρησταὶ πράξεις ἀνδρός, χρηστὰ νοεῖται καὶ τὰ γραφόμενα. Εἰ δὲ χρηστός μὲν κατὰ ψυχὴν ὁ πέμψας, καὶ τοῦτο μετὰ τῶν πραγμάτων πάντες ὁμολογοῦσι, μὴ χρηστὰ δὲ τὰ ποτὲ καὶ ἀπαξ γραφόμενα, δοκιμασίαν ἀλλ' οὐκ ἀληθειαν, καὶ παιδίαν ἀλλ' οὐ σπουδὴν ἢ σφάλμα τοῦ τὸ γράμμα γράψαντος, ἀλλ' οὐχὶ τοῦ τὸ γράφειν προστάξαντος εἴποισιν· οὐδεὶς γὰρ τῶν καλῶν αὐτὸς ἑαυτῷ οἶδε μάχεσθαι, οὐδὲ τὸν προφορικὸν τοῦ ἐνδιάθετου φέρειν πολέμιον, οὐδὲ τῆς ὁσημέραι πράξεως τὴν τινὰ πρᾶξιν καὶ ἰδιόζουσι (2)· τοῦτο γὰρ τῶν στασιαζόντων ἐκ κακίας πρὸς σφᾶς τε αὐτοῦς καὶ ἄλλους. Ἐρρώσο, ἔρρώσό μοι ὁ μὴ διπλοῦς (3) τῷ λόγῳ καὶ διπλοῦς τῷ κρᾶματι.

(1) Γρ. ἰσ. πιστεύσαντες.

(2) Διέστραπται τὰ χειρὸν προδήλως.

(3) Τὸ χειρόγρ. Διπλοῦν.

ΙΑ'.

Τοῦ αὐτοῦ. Συμεῶν ἄρχοντι Βουλγαρίας.

Τὸ λευκὸν καὶ καθαρὸν, ὡ ἀρχόντων μέγιστε, ὅπερ εἰς βάθος μὲν φυσικῶς ἔχεις, γνώμη δὲ κυροῦς καὶ αὐξάνεις ὅσαι ἡμέραι, ὑπὸ γραμμάτων τῶν (1) ἐκ μέλανος νικηθῆναι οὐ δύναται· τὸ μὲν γὰρ σύμφυτόν τε καὶ δυσαπόβλητον· τὸ δὲ τέχνη σὺν ἐπιτηδειότητι ἐγγιγνόμενον, καὶ διὰ τοῦτο ἐξίτηλον καὶ ὕδατι ἐκπλυνόμενον. Εὖ οἶδα, μενεῖ τὸ φυσικόν, ἀπαλειφθήσεται (2) δὲ τὸ θέσει καὶ τεχνικόν τῆς ταιαύτης γραφῆς· οὐδὲ γὰρ ὕαλος νικῆσαι δύναται τιμίου λίθου διαύγειαν, οὐδὲ βαφή ἄνθος, οὐδ' εἰκὼν ζῶον, οὐδ' οἶκος οὐρανόν. Οὕτως οὐδὲ γράμμα τὸ ἐκ μέλανος νικήσει, ὅπερ φιλίας κατὰ ψυχὴν ὁ λόγος ἐδήλωσεν, ἐπεὶ μὴ δύναται τὰ θέσει καὶ τέχνη ἕξιν καὶ φύσιν νικῆσαι. Ἐρρώσο.

ΙΒ'.

Τοῦ αὐτοῦ. Συμεῶν ἄρχοντι Βουλγαρίας.

Θαῤῥεῖς πρὸς ἀλήθειαν, ἀρχόντων ὁ ἀληθέστατος, Θαῤῥεῖς πρὸς τὰ ἐπαινετά· θέλεις δὲ καὶ τὸ σὸν οὐχὶ ἐν ἑσῷ τοῦ τῶν ἄλλων πιστεύεσθαι· ναί, καὶ τὴν δοκοῦσαν κατὰ παιδιὰν ἄρνησιν, ὁμοίαν εἶναι τε καὶ νομίζεσθαι τῆς ἐτέρων ἀληθοῦς κατανεύσεως. Δείκνυται οὖν ἡ ἐπιστολὴ ἀληθεύουσα πράγματι, κἂν δοκῇ τὸ ψεύδεσθαι γράμματι, ἐν' ἧ ὑπὲρ τὴν τῶν ἄλλων ὑποπτευομένην ἀλήθειαν ἡ σὴ σοφῶς ὑποπαίζουσα καὶ κωμικευομένη ψευδομυθία. Καὶ τοῦτο θαυμαστόν, καὶ τοῦτο γέμον φιλανθρωπίας, ἵνα, εἰ δοκῶν ψεύδεσθαι ἀληθεύεις, ἐπαληθεύοντός σου τίς ἔσται ὁ πιστεῦσαι δυνάμενος ὡς ψεύση πώποτε; Ὡ ψεύδους ἐγγραμμιάτου, ἀληθείας ἐμπράκτου γέμοντος! Οὕτω δοκῶν ψεύδεσθαι ἀληθεύεις, καὶ ἀληθεύων οὐκ εἰς ψεῦδος αὐθις ἀποκλίσεις. Ἐρρώσο.

(1) Τὸ χειρόγρ. τόν.

(2) Τὸ χειρόγρ. ἀπολειφθήσεται.

ΙΓ'.

Λέων μάγιστρος ἀνθύπατος πατρίας Συμεῶν ἄρχοντι Βουλγαρίας.

Μεμήνηκας τῷ σῷ πατρί τε καὶ βασιλεῖ (1), ὡς ἀποστελεῖς ἦν ἔχεις αἰχμαλωσίαν, καθὼς ἄρτι μανθάνειν ἔχω. Ἐγραψας δὲ καὶ ἡμῖν, ὡς οὐκ ἀποστελεῖς, ἵνα καὶ κατὰ σὲ ταύτην ἀναγνόντες νοήσωμεν. Τήρησον οὖν τὴν πρὸς τὸν σὸν πατέρα φιλανθρωποτάτην ὑπόσχεσιν, ἀλλὰ μὴ τὴν πρὸς τὸν ἐκείνου δούλον, ὡς ἐγῶμαι, παίζουσαν ἄρνησιν, ὁμοῦ μὲν ἐπάξια τελῶν τῆς σῆς ἀρετῆς, ὁμοῦ δὲ τὸ καλὸν καὶ πρῶτον ὑπὸ τοῦ ἐσχάτου καὶ κακοῦ μὴ νικᾶσθαι βουλόμενος. Οὕτω γὰρ σεαυτὸν καὶ τὸν πατέρα δείξεις πάντως ἀνύβριστον, καὶ μισθὸν ἀγήρω κληρονομήσεις· ἡμᾶς δὲ οὐ μόνον ἀλύπους ὡς μὴ παραγκωνισθέντας δείξεις, ἀλλὰ καὶ καλῶς πρεσβευσάμενους τιμὴν προξενήσεις. Ἐρρώσο.

ΙΔ'.

Λέων μάγιστρος ἀνθύπατος καὶ πατρίας Συμεῶν ἄρχοντι Βουλγαρίας.

Ἐδεξάμην σου τὴν ἐπιστολὴν, κατὰ τὴν ἀρχὴν τὸν σταυρικὸν τύπον οὐ περιέχουσαν συνήθως, καὶ θαυμάζω τῆς σῆς ἀληθείας τὸ μέγα καὶ περιβόητον, πῶς τῷ ἀμφιβόλῳ τῆς μικρᾶς ἐκείνης γραφῆς, καὶ τῷ μὴ προχαρχθέντι κατὰ τὴν ἀρχὴν τύπῳ, τὸ μὴ ἀληθὲς αὐτῆς ἡρέμα πως ὑπεδήλωσας. Πιστεύσομεν οὖν τοῖς προγεγραμμένοις, ὅτι μὴ μόνον φιλανθρωπότατα καὶ ἀναμφίβολα καὶ πρὸς πατέρα καὶ βασιλέα, ἀλλ' ὅτι κἂν τὰ κατ' ἀρχὴν, ὡς ἔθος, ἐσταυρωμένα· ἀπιστήσομεν δὲ ταύτην σου τὴν ἐπιστολὴν, μᾶλλον δὲ τὴν κατὰ παιδιὰν μικρὰν ἀναβολὴν, ὅτι τάναντία πάντα τῆς προτέρας κεκτημένη φαίνεται.

(1) Τιμητικῶς πατέρα λέγει τὸν βασιλέα, ὅπως κἂν ταῖς προηγουμέναις β' καὶ δ', ἅτε δὴ βασιλέως ὄντος τοῦ ἐν τῇ βασιλείᾳ τὸν Συμεῶν ἀναδεξαμένου.

ΙΕ'.

**Λέων μάγιστρος ἀνθύπατος καὶ πατρίκιος Λέοντι
αὐτοκράτορι. Ἀπὸ ἐξορίας.**

Λεπρωθεὶς οὐκ ἀπὸ γνώμης ἢ φύσεως, ἀλλ' ἐκ ψευδοῦς κωμωδικῆς ἀδίκου γραφῆς, ὡς χρηστῶ τῷ Χριστοῦ μαθητῇ καὶ κεχρισμένῳ παρὰ Χριστοῦ, μὴ ἐνδράζων καταφεύγω, καὶ, οἶδα, καθαρισθήσομαι, καὶ ὅτι τοῦτο πιστεύω, σωθήσομαι, καὶ εἰς οἶκον τῆς σῆς βασιλείας, ὡς εἰς Θεοῦ ναόν, εἰσελεύσομαι, καὶ τῶν οὕτως τὸ ἀνεύθυνον γῆρας ἡμῶν ὡς ὑπεύθυνον εἰσαγγειλάντων, ἔξω μὲν βασιλείων, ἐνδον δὲ δημίων καὶ ποινῶν ἐπόψομαι.

ΙϚ'.

**Λέων μάγιστρος ἀνθύπατος καὶ πατρίκιος Λέοντι
αὐτοκράτορι Ἰωμαίων.**

Λύει μοι τὸ δέος μετὰ τοῦ σοῦ δικαίου καὶ τὸ παρῆρησίας ἀνέχεσθαι, δέσποτα, καὶ ἀνέχεσθαι κατὰ Μαρμιανόν τε καὶ Μάρκον, ὡς ἔχω κρίνειν ὀρθῶς, τῇ πείρῃ τοῦτο μαθῶν. Ἴτι μοι βούλεται ταῦτα, ὧ ἱερὰ βίου παντὸς κεφαλή; Ἐπίστευον, ἔν τευθεν ἄρξωμαι, γέρας ἀκλίνδυνον εἶναι, κατὰ τὸν λόγον (1), τῆρ σιωπῆρ. Ἐπίστευον, φεῦ ὁ μάταιος! ὑπ' ἀρχαιότητος τρόπου, φθόνου καθαρεύων παντός. Ὅθεν σιωπήσας τὸ ἀληθεῦσαι, ὑπὸ τῶν τὰ ψευδῆ πλαττόντων νενίκημαι, καὶ προλαβεῖν ἐκ μεγαλοψυχίας ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἀνοίας, μὴ βουληθεὶς κατ' ἐχθρῶν, παρὰ προλαβόντων ἐχθρῶν μικροῦ δεῖν τὴν ἦτταν ἀπηνεγκάμην, ἐχθρῶν τρισαθλίων τὴν κακουργίαν ἐμοὶ (2), καὶ δυσμηχάνων ἀνωθεν εἰς δόλου γραφάς· ἐχθρῶν τῶν τὸ βαρὺ καὶ ἀμειδῆς μὴ χαλῶντων πῶποτε κατ' ἐμοῦ, μηδὲ τὸ ταυρηθῶν ὑποβ.λε.

(1) Ἔστι καὶ τὸ αἰγῆς ἀκλίνδυνον γέρας. Τοῦτὶ τὸ ἔπος Σιτοβαίος μὲν εἰς Ἀθηνοδώρον ἀναγράφει [Ἀνθολ. λγ', 5], ἄλλοι δ' εἰς Σιμωνίδην ἀναφέρουσι τὸν Κεῖον [βλ. Loutsch σημ. εἰς τοὺς Ἑλληνας Παροιμιογράφους, τόμ. Β', σελ. 422].

(2) Παραλελειφθαί τι δοκεῖ ἀβλεψῆα τοῦ ἀντιγραφῆως.

πειν (1), μηδὲ Σισυφλους δόλους (2) κινεῖν, μηδὲ ψιθυρίζειν ψευδῶς, μηδὲ λαλεῖν καὶ περιλαλεῖν εἰς ὧτα πολλῶν, ἵνα τέχνη τὴν φήμην τρέχειν ποιήσωπι πανταχοῦ. Οὕτως, ἔν' αὖθις εἶπω, λέγειν ὀκνῶν, τὸ μὴ ἔχειν πράγματα μηδὲ θορυβεῖν σου τὸ κράτος, εἰς πραγμάτων πλῆθος καὶ θορύβους ἐνέπεσον, ἀλλ' οὐ τῶν προλαβόντων εἰς τέλος τὰ δίκαια, οὐδ' ἢ κατὰ κρισις τοῦ πιθανῶς καταϊτιαθέντος ὧν αἰτιῶν καὶ κενῶν λαιδοριῶν, εἰ μὴ δεικνύων ἢ ἀπομνύων τὸ πλῆθος ἀποδουσαίμην, ἐκῶν καταλευσθῆναι βουλοίμην ἄν· οὐδὲ γὰρ ἐμαυτῷ κακόν τι σύνοιδα· μαρτυρεῖ μοι τὸ συνειδὸς, καὶ μετὰ τούτου θεομήτωρ ἢ πολιοῦχος. Οὕτως Σαθρὸν πανταχοῦ, κατὰ τὴν παροιμίαν (3), τὸ ἡπιον· οὕτως τὸ κακοῦργον δραστήριον, ἐξ ὧν κατεκρίθη τὴν ὑπερορίαν ὁ γέρων φεῦ! ὁ γέρων ἐγώ· τὸν ἔφιππον δρόμον ὁ ἀσθενής· ὁ ἀσθενής, οἰμοὶ τὴν πέτραν τὴν ὑψηλὴν, καὶ φερώνυμον, καὶ ξηράν· ὁ ξηρανθεὶς ὀδῷ, καὶ πόνῳ, καὶ χρόνῳ, καὶ λογισμῷ πρεσβειῶν· ναί, τὴν φερώνυμον, καὶ ἀποπτον, καὶ ἄτοπον, καὶ, κατ' Εὐριπίδην εἰ-

(1) Τοῦτο περὶ Σισυφάτους φησὶ Πλάτων, ὅτι ταυρηθῶν ὑπέβλεψεν ὡς περ εἰώθει, πρὸς τὸν ὀρέξαντα αὐτῷ τὴν κύλικα στρατιώτην τῶν Ἰνδῶνα [Παλδ. τόμ. Α', σελ. 154. Τουμ.]. Καὶ Αἰσχύλον δ' Ἀριστοφάνης ταυρηθῶν βλέποντα παρίστησιν, ἐνθα ὁ Σχολιαστῆς: «Τοιοῦτος γὰρ τῷ σχήματι ὀργιζόμενος Αἰσχύλος» [Βάτρ. ζ. 804].

(2) Σισύφου μηχαναὶ ἀπαντᾷ παρ' Ἀριστοφάνει [Ἀχαρν. ζ. 391], ἐνθα ταῦτα φησὶν ὁ Σχολιαστῆς: «Δριμύν τινα καὶ πανοῦργον παραδεδώκασι οἱ ποιηταὶ τὸν Σισύφον, διὰ μιᾶς λέξεως παρ' Ὀμήρου δεδιδασμένοι [Ἰλ. Ζ, ζ. 153]:

Ἰνθα δὲ Σίσυφος ἔσκεν, ὅς κέρδιτος γένετ' ἀνδρῶν».

Καὶ τῶν μὲν ὀσίων καὶ μηχανῶν αὐτοῦ τὰ κατ' ἕκαστον πλατύτερον διεξείσιν ἢ μυθολογία· τὴν δὲ παρὰ τῶν θεῶν καταγνωσθεῖσαν αὐτοῦ ἐν τῷ Ἐρτάριω ποιήν περιεγράψεν ἡ Θεσπία τοῦ αὐτοῦ ποιητοῦ γραφίς ἐν τοῖς ἀρμιμήτοις ἐκείνοις στίχοις [Ὀδυσ. Α, ζ. 593—600]:

Καὶ μὴν Σίσυφον εἰσεῖδον κρατέρ' ἄλγε' ἔχοντα,
Λᾶαν βαστάζοντα πελοῖριον ἀμφοτέρησιν.
Ἦτοι ὁ μὲν σκηριπτόμενος χερσίν τε ποσίν τε
Λᾶαν ἄνω ἔθεσκε ποτὶ λόφον· ἀλλ' ὅτε μέλλοι
Ἄκρον ὑπερβαλέειν, τότε ἀποστρέψασκε κραταίς·
Λῦτις ἔπειτα πέδονδε κυλινδῶτο λᾶας ἀναιδῆς.
Λύτάρ ὄγ' ἄψ ἔθεσκε τιταινόμενος, κατὰ δ' ἰδρῶς
Ἰββρεν ἐκ μελέων, κόνιη δ' ἐκ κρατὸς ὀρώρει.

Ἐντεῦθεν καὶ Δερκυλλίδας ὁ Λακεδαιμονίων στρατηγὸς Σίσυφος ἐπεκλήθη, διὰ τὸ τοῦ τρόπου μηχανικὸν καὶ πανοῦργον [Ξενοφ. Ἑλλην. Ι', α', 8].

(3) Ἄγνωστος, ἔμοιγε οὖν ἡ παροιμία.

κλαίων αίμασι ταῦτα γράφω δάκρυσιν ; Ἐμὸς ὁ ἔρως, ὃν ἐπιγράφομαι δεσπότην, καὶ γὰρ λάτρις πιστός, καὶ ἡ πίστις σώσει με. Διαχεῖ γὰρ καὶ τρέφει τοῦτο τὴν καρδίαν ἤδη μοι, καὶ οἰχθήσεται τὰ δυσχερῆ, καὶ διαλάμψει μοι ἡμέρα, καὶ παρελεύσονται τὰ φάσματα μετὰ τῶν σκιῶν, καὶ σωθήσομαι ἢ φιλανθρωπικῶς ἢ δικαιοκριτικῶς.

ΙΖ΄.

**Λέων μάγιστρος ἀνθύπατος καὶ πατρικίος
Λέοντι αὐτοκράτορι Ῥωμαίων.**

Ἐπειδὴ, βασιλεῦ, τῶν ἀττικῶν ρημάτων ἡ δέησις μὴ πρὸς οἶκτον τὸ σὸν θυμούμενον μετεποίησεν, φέρε τῶν δαυϊτικῶν μελωδημάτων ἡ λύρα κηλησάτω σου πρὸς ἔλεον τὴν ψυχὴν, καὶ τῶν Χριστοῦ συμπαθῶν ἐνεργημάτων ἐπιπλασάτω σου τὸ πρὸς μόνους ἡμᾶς ἀμείλικτον. Ἀλλὰ τίνα τὰ ἐκ Δαυὶδ; Ἔως πότε, Κύριε, ἐπιλήθη μου εἰς τέλος; ἔως πότε ἀποστρέφεις τὸ πρόσωπόν σου ἀπ' ἐμοῦ; ἔως πότε ὑψωθήσονται οἱ ἐχθροί μου ἐπ' ἐμέ; Ἐπίβλεψον, εἰσάκουσον μου, Κύριε (1). Αἰθλίψαις τῆς καρδίας μου ἐπληθύνθησαν. Ἐκ τῶν ἀναγκῶν μου ἐξάγαγέ με. Ἴδε τὴν ταπεινώσιν μου καὶ τὸν κόπον μου. Ἴδε τοὺς ἐχθρούς μου, ὅτι ἐπληθύνθησαν, καὶ μῖσος ἄδικον ἐμίσησάν με. Φύλαξον τὴν ψυχὴν μου καὶ ῥύσαι με· μὴ καταισχυρθεῖν ὅτι ἠλπίσα μετὰ Θεοῦ ἐπὶ σέ (2). Οὐ γὰρ ἐκάθισα μετὰ συνεδρίου ματαιότητος, καὶ μετὰ παρανομούντων οὐκ εἰσῆλθον (3) πώποτε. Τοῖνον, ἔνεκα τῶν ἐχθρῶν μου, μὴ παραδῶ με εἰς ψυχὰς θλιβόντων με (4). Εἰσάκουσον τῆς φωνῆς τῆς δεήσεώς μου (5), καὶ ἐξάγαγέ με ἐκ παγίδος ταύτης, ἧς ἐκρυψάν μοι· καὶ ἀγαλλιάσομαι καὶ εὐφρανθήσομαι ἐπὶ τῷ ἐλέει σου. Ἦδη γὰρ ἠσθένησεν ἐν πτωχείᾳ ἡ ἰσχύς μου· ἠδὴ τὰ ὄστα μου ὡσεὶ φρύγιον συνεφρόνησαν. Διὰ τί; Ὅτι ἐπελήσθη ὡσεὶ νεκρὸς ἀπὸ καρδίας· ὅτι ἐγενήθη ὡσεὶ σκεῦος ἀπολωλός. Ἀλλ' ἐπίφα-

(1) Ἐκ τοῦ Ψαλμοῦ 16'.

(2) Ἐκ τοῦ κδ'.

(3) Ἐκ τοῦ κε'.

(4) Ἐκ τοῦ κς', 12.

(5) Ἐκ τοῦ κς', 2.

ρον τὸ πρόσωπόν σου καὶ σωθήσομαι (1), καὶ ἐν λαῷ βαρεῖ αἰνέσω σε (2), δέσποτα. Καὶ ταῦτα μὲν τὰ ἐκ Δαυὶδ ἐλεεινολογούμενά μοι. Τὰ δὲ Χριστοῦ τοῦ υἱοῦ Δαυὶδ ποῖα; Καιρὸς εἰπεῖν ἐστίν. Φιλανθρωπεύθητι ὡς ἐκεῖνος· οὐδὲ γὰρ οὐδὲ τὸν τελώνην (3) αὐτὸς ἀπώσατο, οὐ τὸν ἄσωτον (4), οὐ τὸν Ζακχαῖον (5), οὐ τὸν ἑκατοντάρχη (6), οὐδὲ τὸν Πέτρον (7) ἐν κλύδωνι, οὐδὲ τὸν Μάθιον (8) ἐν ξίφεσιν, οὐδὲ τὴν Χανααναίαν (9) ὡς ἐθνικὴν, οὐδὲ τὴν Σαμαρεῖτιν (10) ὡς μοιχικὴν, οὐδὲ τὸν συσταυρούμενον (11) ὡς ληστήν, οὐδὲ τὸν Λογγῆνον (12) ὡς φονευτήν, οὐδὲ τὴν πόρνην (13) ὡς ἀσωτίας μεστήν. Μὴ βράδυνε πρὸς τὸν ἔλεον τοῖνον, χρηστὸς καὶ Χριστοῦ μαθητῆς καὶ ὢν καὶ φαινόμενος. Ὁκύμορος γὰρ πᾶς ἐφήμερος, καὶ πίπτει καὶ νεότης εἰς γῆν, τὸ δὲ γῆρας ὅτι ταχύτατα. Τί πυροῖς ἄνθρωπον μετὰ μικρὸν οὐκ ἐσόμενον; Δεῦρο μήτε σαυτὸν ἀφαιροῦ τοῦ Χριστοῦ, μήτ' ἐμέ τῆς εἰς τέρψιν εὐφροσύνης· οὐδὲ γὰρ οὐδὲ πηγὴ λέγει, μὴ πίης· οὐδὲ ἄνθος, μὴ ὀσφρανθῆς· οὐδ' ὀπώρα, μὴ λάβης. Τοὺς ὄρνεις τὰ δένδρα δέχεται· τοὺς ἰχθύας δὲ πόαι θαλάττιοι· τοὺς λαγῶς αἱ πέτραι· τὰ ἔρποντα αἱ χεῖραι· τοὺς δ' ὑπερορλοῦς οἱ τῶν βασιλείων φιλανθρωπότατοι. Ζητῶ δὲ σε, καὶ τί θαυμαστόν; οὐδὲ γὰρ

(1) Ἐκ τοῦ λ'.

(2) Ἐκ τοῦ λδ', 18.

(3) Λουκ. ιη', 10—14.

(4) Ὁ αὐτ. ιε', 11—32.

(5) Ὁ αὐτ. ιθ', 1—10.

(6) Ματθ. η', 5—13.

(7) Ὁ αὐτ. ιδ', 28—32.

(8) Ἰωάν. ιη', 10. Ἀτόπως μέντοι ἐχρήσατο τῷ λογίῳ· αὐτὸς γὰρ ἦν ὁ ὑπὸ Πέτρου τὸ δεξιὸν ὠτίον ἀποκοπεῖς.

(9) Ματθ. ιε', 22—28.

(10) Ἰωάν. δ', 7—30.

(11) Λουκ. κγ', 40—43.

(12) Τὸν ἑκατοντάρχη φησὶ τὸν μετὰ τῶν αὐτοῦ στρατιωτῶν εἰς τήρησιν τοῦ σταυρωθέντος Κυρίου ταχθέντα· ὃς ἰδὼν τὸν σεισμόν καὶ τὰ γινόμενα ἐφοβήθη σφόδρα, λέγων, ἀληθῶς Θεοῦ υἱὸς ἦν οὗτος [Ματθ. κς', 54]. Καὶ οὐκ ἐμφέρεται μὲν τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ, ἀλλ' ἡ Ἑκκλησία παρέλαβεν ἐκ τῆς ἀνωθεν παραδόσεως, ὅτι μετὰ τὴν τοῦ Σωτῆρος ἀνάστασιν, τὸν στρατιωτικὸν λιπῶν βλον καὶ τὸν Χριστὸν ἐν τῇ ἰδίᾳ κηρύξας πατρίδι θανάτῳ μαρτυρικῶς ἐτελεύτησε· διὸ καὶ γεραίρει τὴν μνήμην αὐτοῦ τῇ ις' Ὀκτωβρίου.

(13) Λουκ. ζ', 37—50.

καλῶν ἀνέραστος μόνος ἐγώ. Ἐλκει γάρ με τὸ κάλλος ὡς ἐφετόν, τὸ ἦθος ὡς συνετόν, τὸ δῆμιγόρημα ὡς λαμπρόν. Μὴ τοίνυν ἡ φυσική σου γαλήνη τραχυνέσθω ἐπὶ τῷ γήρα μου, μηδ' ἀποστεφανούτω τὸ σὸν ἦπιον ἐπ' ἐμοί. Εἰ δὲ μή, θνήσκω μετὰ μικρόν, καὶ τί σοι πλέον ἔσται ἢ βασιλικώτερον;

ΙΗ'.

**Λέων μάγιστρος ἀνθύπατος καὶ πατρίκιος
Λέοντι αὐτοκράτορι Ῥωμαίων.**

Εἰ μὴ τῶν προτέρων ἐπιστολῶν τὸ παρακλητικὸν εἰς συμπάθειαν τὸ σὸν ἐκίνησε κράτος, δέσποτα, φέρε τὰς τρεῖς πρεσβείας ἀνθ' ἱκετηρίας, τὰς ἐν Βουλγαρίᾳ φημί, μέσον σοι, καὶ ἦν ἀπαξ ἐν Συρίᾳ πεποιημαι, δέκα πράξεις ἔχουσιν· ἐν αἷς τοῦτο μὲν, εἴκοσι καὶ ἑκατὸν χιλιάδας αἰχμαλώτων ἐκείθεν λαβῶν, καὶ σπονδὰς ἐγγράφους εἰρηνικὰς ποιήσας ἐπανελήλυθα· τοῦτο δέ, τὰ τοῦ Δυρράχιου τριάκοντα φρούρια σὺν αὐτῷ πλούτῳ καὶ αὐτοῖς οἰκήτορσι τῆ βασιλείᾳ σου δῶρον προσήνεγκον, ἀποσπάσας, προφητικῶς εἰπεῖν (1), ὡς *Δοβὸν ἐκ Λέοντος στόματος, ταῦτα· καὶ τρίτη πρεσβεία τὴν ἀλωθεῖσαν ὑπ' Ἀγαρηνῶν Θεσσαλονίκην* (2) κατοικῆσαι βουλευθέντων Βουλγάρων, πείσας καὶ διώξας ἀπέλαβον. Εἰ δὲ καὶ τὴν πρὸς τὸν ἄραβα *Ἀμηνρα.Ιμουμηγὶ* (3) ἐννοήσης πρεσβείαν μου, οἶδα, κληθήσῃ, τὰ δέκα, ἢ ἔφην, τῶν εὐτυχημάτων μου ἐνεργήματα, εἰς τέλος ἀναθεώμενος ἐληλυθότα παναίσιον. Εἰρήνην τὴν ἐγγράφον λέγω καὶ τὴν ὑπαλλαγὴν τῶν ὀμοφύλων αἰχμαλώτων, καὶ οὓς μοι συνανεβίβασα πρέσβεις ἐκείθεν Ἄραβας προσκυνῆσαι σου τὸ κράτος μετὰ ποικίλων δῶρων πολλῶν· ναὶ μὴν καὶ τοὺς ἱερεῖς Ἀντιοχείων, καὶ τοὺς ἐκ τῆς Θεουπόλεως, οὓς διὰ τὴν ἐπὶ σοὶ σύνο-

(1) Ἀρῶς γ', 12.

(2) Ἐάλω δὲ ἡ Θεσσαλονίκη τῷ 904 ὑπὸ τοῦ στόλου τῶν Σαρακηνῶν, ναυαρχοῦντος τοῦ ἀρνησιχρίστου Λέοντος τοῦ Ἀτταλείου, τοῦ καὶ Τριπολίτου ἀκούοντος ἀπὸ τοῦ τόπου τῆς αὐτοῦ κατοικίας.

(3) Οἱ ἐν Βαγδάτῳ τοτηνικαῦτα ἐδρεύοντες χαλίφαι τῶν Σαρακηνῶν ἔφερον τὴν τιμητικὴν προσηγορίαν: Ἀμῆρ-ἀλ-μουμενῆν (=ἀρχηγέτης τῶν πιστῶν), ἅτε δὴ πρὸς τῆ κοσμικῆ καὶ τῆς πνευματικῆς ἐξουσίας ἐπειλημμένοι.

δον (1) ἠγαγόμενῃ συνοδοιπόρους, ἄρας μέχρι τῆς πόλεως· ἔτι δὲ καὶ τὸ δύο χώρας Σαρακηνῶν ποιῆσαι δασμοφορεῖσθαι τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ, τοῦ Ἀπεμβασάν καὶ Ἀβδελομέλεχ φημί· ἵνα μὴ λέγοιμι τὴν πρὸς Μελιτινίτας (2) ἄλλην εἰρήνην ἐγγράφον, καὶ ἦν ἐκείθεν ἔλαβον αἰχμαλωσίαν Γραικῶν, καὶ τὸ τούτων μεῖζον, τὸ μετὰ Ταραιτῶν (3) δῆσαι σπονδὰς, καὶ αὐτὰς ἐγγράφους οὔσας, ἃς περιέχουσιν ἐπὶ δυσὶν ἔτεσιν τὸν πόλεμον μόνον συνίστασθαι, τῷ δὲ τρίτῳ καὶ εἰρηνεύειν, καὶ ὑπαλλάσσειν. Ἔχεις ἀντὶ παρακλητικῆς ταῦτα δεήσεως, ἔχεις, δέσποτα· εἰ δὲ μηδὲ ταῦτά σε κινεῖ, ἀπόβλεψον ὡς γένος εἰμὶ συζύγου τῆς σῆς· ἢ δ' ἐμὴ (4) σύζυγος τῶν σοὶ προσηκόντων αἷμα τὸ ἐγγύτατον. Εἰ δὲ καὶ ξένος, θαυμαστὸν οὐδέν· ξένος καὶ ὁ Νεῖλος, ἀλλ' ἄρδει τὴν Αἴγυπτον· ξένοι καὶ οἱ ὄμβροι τῆς γῆς, ἀλλὰ ταύτην ἐμπιπλῶσι καρπῶν· ξένοι καὶ οἱ ποταμοὶ τῆς θαλάσσης, ἀλλὰ τοὺς ταύτης ἰχθῦς ἐκτρέφουσι· ξένος ἡμῶν καὶ ὁ ἥλιος, ἀλλὰ θάλπει σύμπαντας· ξένη καὶ ἡ χελιδὼν καὶ ἡ ἀηδὼν, ἀλλὰ τὴν μὲν τὸ ἔαρ, τὴν δὲ πᾶς οἶκος μὴ σοβῶν ὑποδέχεται· ξένη καὶ αὐτοῦ τοῦ σώματος ἢ ψυχῆ, ἀλλ' ἄμικτος μίγνυται, καὶ μὴ κινουμένη κινεῖ, καὶ ζῶσι τὸ χεῖρον ἡμῶν καὶ κοινὰ ποιεῖται πρὸς τοῦτο τινά. Φιλανθρωπεύθητι δὴ, καὶ δὸς χάριν τῷ σῷ θεράποντι καὶ αὐτός, ὃ θεραπευτὰ τοῦ Θεοῦ. Σῶσον καὶ ὑπόδεξαι, καὶ χορεύσω ρυθμικὸν ὑπὲρ σκίρτον (5) σατυρικόν, καὶ κόρδακα (6)

(1) Ἀμφίβολον δοκεῖ τῇ ἀοιδίμῳ Δοσιθέῳ πατριάρχῃ Ἱεροσολύμων τὸ ὑπὸ τῶν Ἀλεξανδρείας Ἰωάννου ἐν τῷ αὐτοῦ χρονικῷ ἱστοροῦμενον, ὅτι, τῇ τοῦ αὐτοκράτορος Λέοντος ἐγγράφῳ αἰτήσῃ, ὁ Ἀλεξανδρείας Μιχαήλ, ὁ Ἱεροσολύμων Ἰλλίας καὶ ὁ Ἀντιοχείας Συμεῶν ἀπέστειλαν εἰς Κωνσταντινούπολιν τοποτηρητὰς, αἱ συνεχώρησαν τὴν παρανομηθεῖσαν αὐτῷ τετραγαμίαν [Ἱστορ. τῶν ἐν Ἱεροσολ. πατριαρχ. Ζ', ιη', σελ. 740]· ἀλλ' ἡ προκειμένη μαρτυρία τοῦ Μαγίστρου αἶρει ἐκ μέσου πᾶσαν περὶ τούτου ἀμφιβολίαν.

(2) Τοὺς ἐκ Μελιτηνῆς πόλεως ἐπισήμου τῆς Καππαδοκίας ὑπὸ τῶν Σαρακηνῶν κατεχομένης τοτὸτε.

(3) Τοῦτέστι τοὺς ἐκ τῆς Ταρσοῦ τῆς Κιλικίας, ὑπὸ τῶν Σαρακηνῶν καὶ ταύτης κατεχομένης, οἱ καὶ ὑπὸ ἰδίου ἐκυβερνῶντο ἐμίρου.

(4) Ἐν τῷ χειρογρ. γέγραπται: εἰ δὲ ἐμὴ.

(5) Οὐ τῶν ἀδοκίμων δοκεῖ ἡ λέξις, καὶ σημαίνει ἴσως τὸν ἐν τισὶ τῶν νήσων καὶ ἀλλοδαπῆς Ἑλλάδος χυδαιοβαρβάρως καλούμενον Παλλαριστῶν χορὸν (ἀπ' ἐναντίας τοῦ Συρτός)· σκιρτηδὸν γὰρ χορεύουσιν αὐτόν. Ὅρα δὲ καὶ τὴν ἐφεξῆς σημείωσιν.

(6) Τρεῖς εἴδη ὀρχήσεως, κατὰ τὸν Σχολιαστὴν τοῦ Ἀριστοφάνους· Ἐπιμέλεια μὲν, τραγική· Σέκιεννης, σατυρικῆ· Κόρδαξ, κωμικῆ, ἥτις αἰσχυρῶς κινεῖ τὴν ὀσφύν [Νεφ. ς. 540].

αίτης (1) τῶν Θησέως, ἢ Κόροιβος (2) τῶν Ἀχιλλέως, καὶ Ἴρος (3) τῶν Ὀδυσσεύς. Τοιοῦτος ἦν, ἵνα πολλάκις αὐτοῦ μνήμην ὡς στήλην ἐγείραμι, ὁ πρὸς πᾶσαν κακίαν πολὺς, ὃν διὰ τοῦτο ἤδη θανόντα, Κύριε, μὴ δέξαιτο γῆ, ἐπεὶ μηδ' ἐξαγγέλλοντα τὸ ἀμάρτημα τὸ κατ' ἐμοῦ τυρευθὲν αὐτῷ οἱ ἐν Σελευκείᾳ πατέρες ἐδέξαντο· ἀλλὰ μετὰ τῶν προσφερομένων ὑπὲρ ἀμαρτίας δώρων αὐτοῦ, καὶ αὐτὸν ἐκείνον τῷ ἀναθέματι καλῶς ποιοῦντες παρέδωκαν. Ναι, μὴ δέξαιτο τοῦτον, ἢ εἶπον, ἢ πάντας δεχομένη μήτηρ τροφός τε καὶ τάφος, ἢ γῆ· τοὺς γὰρ δόλους οὐκ ἂν ἀνέκοψε πώποτε, εἰ καὶ ἐκ Θεοῦ κεραυνοῦσθαι προέγνω· ὅς ἐπει τέθνηκεν, αὐτὸς μὲν, οἶδα, δώσει δίκας ἐν ἔθου, ἀξίους δὲ παρεσκεύασε τοὺς οἰκείους θεράποντας, μᾶλλον δὲ θεραπευτὰς τῶν αἰσχυρῶν, οὕτω δικαιωθῆναι βασάνοις, ὡς μηδ' αὐτὸν τὸν οὐρανὸν αἰσθάνεσθαι βροντῶντα. Εἰς τοσοῦτον ἦλθον ἀταξίας, μωρίας, ἀνοίας, ἀναισχυντίας, θράσους καὶ ψεύδους καὶ ἀπληστίας· ἢ οὐκ ἔχω τί καὶ λέγειν, πληγεῖς τοῖς τούτων κακοῖς. Καίτοι· τίνα καιρὸν, τίνα δὲ χρόνον, ἡμέραν δὲ ποίαν ἢ ὥραν ἐπὶ δυσὶν ἔλοις ἔτεσι πρεσβέων ἐν ἀλλοτρίᾳ διέλειπον λέγειν καὶ ἀνακόπτειν τὰ τούτων αἰσχυρὰ καὶ ἀτακτα, καὶ πολλὴν προστριβόμενα τὴν αἰσχύνην εἰς τὴν Ῥωμαίων ἀρχήν; Ἀλλ' ἀληθῆς ἡ παροιμία, ὡς: «Τὸ χροῖον κακὸν ἀμειψίβλητον». Καὶ οὗτοι μὲν τοιοῦτοι, οἱ τὸ τῆς σηπίας ποιήσαντες, αἱ τὸ μέλαν χέουσι ἵνα τοὺς θηρῶντας τῷ λαθεῖν θηράσῃσι. Τίς δ' ὁ πρεσβεύσας, καὶ περ μέσον τοιούτων ὢν; Οὐκ ἐγὼ μόνος, δέσποτα; Τίς ὁ τῆ εὐχῆ σου θαυμαστωθεὶς καὶ θαυμάζεσθαι διὰ ταύτης ποιήσας τὰ τῆς βασιλείας εἰς Ἀραβίας, ὡς ἔστι σοι μαθεῖν ἐκ πολλῶν, κἂν ἐγὼ μὴ λόγοις ἀλλὰ πράγμασι βοᾶν τὰ ἐμὰ δεόντως καὶ συνήθως φιλῶ; Τίς ὁ δῆσας ἐγγράφως (4) γερούσιας

(1) Περὶ αὐτῶν Ἰδε Ὀμ. Ἰλ. Β, σ. 212 ἐφ., καὶ Ἰδυστάθ. αὐτόθι σελ. 203 ἐφ., καὶ 774.

(2) Ἰδε ὅπισθεν σελ. 401, ὑποσ. 3.

(3) Ὁ πρότερον Ἀρνατος καλούμενος, ὃς ἦν ἐπαιτιῶν ἐν Ἰθάκῃ καὶ τοὺς τῆς Πηνελόπης κατασκοπεύων μνηστῆρας [βλ. Ὀμ. Ὀδυσ. Σ, καὶ Ἰδυστάθ. αὐτ. σελ. 183β ἐφ.].

(4) Μόνον παρ' Ὀμήρῳ εὔρηται τὸ Δέω γενικῆ συγτασσόμενον, ἀλλ' ἐν σημασίᾳ τοῦ κωλύω· οἷον [Ἰλ. Σ. σ. 100]:

... ἐμοιο δὲ δῆσεν ἀρῆς ἀλκτῆρα γενέσθαι.

ἔγθα ὁ σχολιαστὴς ἐρμηνεύει: "Ἐδῆσε καὶ ἐκώλυσεν· ὡσαύτως καὶ Ἰδυστάθιος [αὐτ.

τοιαύτης, καὶ ἔθους τοσοῦτου καὶ τοσαύτης μέσον ἀρχῆς; Ἐκ δὲ τοῦ μόνον ἐμὲ ταῦτα ποιῆσαι τὸ κακὸν συνέδραμεν; Οὐ μὲν οὖν· οὐ γὰρ ἐγὼ λέγω καὶ σιωπῶσι τὰ πράγματα, οὐδὲ δι' ἀνάγκην ἐπαίρω τὰ ἐμὰ. Ἔτεροι δὲ δυνατοὶ ταπεινώσαι ταῦτα τυγχάνουσι. Τούτων οὕτως ἐχόντων, εἰς τί βεβασάνισμαι συμφοραῖς, ἃς οὐδ' εἰπεῖν οἶόν τέ ἐστιν; Εἰς τί τὴν καρδίαν συστέλλομαι καὶ βριμᾶσθαι με συμβαίνει καὶ διεσθίειν τὸν νοῦν, ὡς ἵππος τὰ χαλινὰ; Εἰς τί τοσοῦτον ὑπὸ λύπης κακίνημαι, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, πέπηγα, ὡς τὸ: Τί ταῦτα, Κύριε τῶν ὄλων, βοᾶν, καὶ διατί, καὶ πόθεν, καὶ ἐπὶ πόσον; Εἰς τί τὸν μυελὸν ἀναστρεφόμενον ἐκ λύπης ἔχω; Μέχρι τίνος ἡλιος μετρητὸς ἐμοί; καὶ ἕως τίνος πολύσκιος ἡμέρα ὡς Κιμμεριοῖς ἔσται μοι; καὶ ἕως τίνος ἀὴρ θρηνήσει ἐν τῷ συναποκεκλεισθαι μοι, καίτοι τὸ λειπόμενον τοῦ βίου, ὡς ὄρας, πρὸς τάφον ὄρα; Εἰπέ τοίνυν, ὦ βασιλεῦ, οὐ τῆ ἀρχῆ μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτῆ ἀρετῆ, κρεμήσομαι δὴ, οἷά περ ἀχόνῃ, τῆ συμφορᾷ; κρεμήσομαι διατί; βουλομένη μαθεῖν. Καὶ ποῦ τὰ συνήθη σου δίκαια; ποῦ τὸ ὑπὲρ ἀνθρώπου σὸν φιλάνθρωπον; Ἀπόδος ἡμῖν σεαυτὸν, καὶ πάντα λήψομαι, καὶ κατὰ πάντα θεραπεύσω. Τίς γὰρ οὕτως, ἢ ἐν Κυρίῳ καυχῆσωμαι, παραμείναι λειτουργίᾳ πρεσβείας δύναται; τίς ἐπαγρυπνήσας τοῖς πράγμασι; τίς ἔθνεσι πρεσβεῦσαι καὶ πείσαι, καλῶς ἐπανελθεῖν; Ἐν πᾶσι τούτοις πλουτῶ· πλουτῶ δὲ ταῦτα, ταῖς σαῖς ἄει εὐθυνόμενος εὐχαῖς καὶ βουλαῖς. Τοίνυν κέλευσον, εἰσέρχομαι· πρόσταξον, ἐξέρχομαι· θείναι τὴν ψυχὴν ὑπὲρ σοῦ καὶ τῶν κοινῶν οὐκ ὀκνῶ, Μὴ τις ἄλλος τοῦτο ποιεῖ; Μέννησό μου τῶν ἐγγράφων ἐπαίνων· μέμνησο τῆς πρὸς τὸν σὸν πατέρα μυστικῆς θεραπείας· μέμνησό μου τῶν τεσσάρων πρεσβειῶν, καὶ πάντως σωρήσομαι.

σελ. 1133]. καὶ Ὀδυσ. Δ, σ. 380]:

"Ὅστις μ' ἀθανάτων πεδάσσει καὶ ἔδῃσε κελεύθου.

καὶ [Ὀδυσ. Ε, σ. 61]:

... ἢ γὰρ τοῦγε θεοὶ κατὰ νόστον ἔδῃσαν.

ὅπου ὁ Σχολιαστὴς ἐρμηνεύει: "Ἐδῃσαν ἐνεπόδισαν. Ἀλλὰ παρὰ τῶν Βυζαντινῶν συγγραφέων γραμματικὴν ἀκρίβειαν οὐ δεῖ ζητεῖν.

ΚΑ'.

**Λέων μάγιστρος ἀνθύπατος καὶ πατρικίος
Γενεσίω ἀνθυπάτῳ πατρικίῳ. Ἀπὸ τοῦ Βαγδά (1).**

Καὶ τὸ θορυβῶδες τῆς πρεσβευτικῆς δουλείας, καὶ τὸ νοσῶδες τῆς ἐπὶ ξένης διαγωγῆς, λακωνίζειν ποιεῖ με. Καὶ δὴ γράφομεν· εὐτυχῆσαμεν, εἰρηνεύσαμεν, ὁμήρους ἄγομεν, ἀραβικὰ δῶρα τῷ βασιλεῖ προσάγομεν, τοὺς ἀμφοτέρων αἰχμαλώτους ἀλλάξομεν, καὶ, τὸ κρεῖττον, τοὺς ἀρχιερεῖς αὐτοὺς ὡς βασιλέα ἀνάξομεν (2). Λοιπὸν δὴ μοι μίαν τις ὑπολέλειπται θεοχαρίτωτος εὐφροσύνη, τὸ τῆς βασιλικῆς εὐπροσώπου θέας καταπολαῦσαι. Ἐρῶσο.

ΚΒ'.

**Γενέσιος μάγιστρος ἀνθύπατος καὶ πατρικίος
Λέοντι μάγιστρῳ. Ἀπὸ τῆς πόλεως εἰς τὸ Βαγδά.**

! Καὶ πῶς ἂν αἱ καθ' ἡμᾶς ἐλπίδες μὴ οὕτως νῦν εἶχον, ὡς τὰ τῆς ἐπιστολῆς σου μηνύματα, ἀνάμνησιν φέρουσαι τῶν πρὶν ὑπὸ σοῦ ἐπιδεξιῶς γεγενημένων; τῶν εἰς Βουλγαρίαν τριῶν πρεσβειῶν λέγω, καὶ τῆς μεγίστης διανοίας ἐκείνης καὶ εὐτυχίας, ᾧ μέγιστε πρεσβευτῶν, ἐφ' αἷς καὶ τότε, καὶ νῦν εὐτυχουντά σε γνόντες χαίρομεν, καὶ μάλιστα ἐπὶ τῇ κατὰ τὸ προσῆκον ἀρτίως εἰς σὲ τιμῇ, εἰ καὶ ἐφ' ἐνὶ μόνῳ, τῇ σῇ νόσῳ, λυπούμεθα· ἀλλὰ καὶ ταύτης (3) ἐλπίζομεν θεοθεν ὑπερισχῦσαι σε, καὶ μετ' εὐετηρίας καὶ ταχείας ἐπανόδου εὐδαιμονοῦντά σε ὄψεσθαι. Ἐρῶσο.

(1) Τοῦ Βαγδαίου δῆλον ὅτι. Πᾶσαι δὲ αἱ ἐπιστολαὶ αὗται, πλὴν τῶν τελευταίων δύο, προγενέστερα εἰσιν, ὡς εἶκε, τῶν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα ἐπιστελλομένων.

(2) Νοεὶ πάντως τοὺς ἐπὶ συγχωρήσει τῆς τοῦ αὐτοκράτορος τετραγαμίας παρὰ τῶν πατριαρχικῶν τῆς ἐφ᾽ ἡμᾶς λήξεως θρόνων τῇ αὐτοῦ αἰτήσει ἀποσταλέντας, οὓς ἱερεῖς ἀπλῶς λέγει ἐν τῇ ΙΗ' ἐπιστολῇ [ἴδε ὀπισθεν. σελ. 396].

(3) Τὸ χειρόγρ. : Ταύταις.

ΚΓ'.

**Ἀναστάσιος κοιαιστῶρ (1) Λέοντι μάγιστρῳ.
Ἀπὸ τῆς πόλεως εἰς τὸ Βαγδά.**

Εὐριπίδαι, καὶ Πλάτωνες, καὶ εἴ τις ἐπισημότερος, ἔπασχον ἀποροῦντες ἂν, οἷα καὶ ἡμεῖς, εἰπεῖν σου ὀρθῶς τοῦ θαυμασίου ῥήτορος τὸ σπουδαῖον περὶ τὰ πράγματα καὶ τὸ ὑγιές· ὧ οὐ καὶ ἡ ἀρρώστια οὐκ ἀγαθόν (2). Οὔτε γὰρ αὐτοῦ παραθραύσασά τι πρὸς τὴν ἐνέργειαν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ ὑπερβάλλον μᾶλλον τὸν ἔπαινον ἐπιβρώσασα, τῆς ἄγαν εὐημερίας τὸ σφαλερόν, ἐκ βραχείας, οἶμαι, κακώσεως ἐθεράπευσεν. Οὕτως οὐχὶ περὶ τὸ μέσον, ἀλλ' ὑψηλὰ καὶ ἄκρα τὰ σάων εὐχόμεθα τὸ κορυφαιότατον, ἐπανελθεῖν σε ἡμῖν, καὶ τοῦ ἀγαθοῦ βασιλέως ἀξιωθῆναι ἰδεῖν τὸ πολυέραστον πρόσωπον, δεῖξαι τε τοῖς ἀγνοοῦσι, καὶ τοῖς ἐπισταμένοις προσεπιδειξαι ὅσον ἔχει δυνάμειος ἡ παιδείσις καὶ ἡ φρόνησις, ἄλλον καὶ ἄρτι ποιήσασα τὸν ἡμέτερον Ὀρφέα, καὶ Ὀδυσσεά, καὶ Νέστορα. Ἐρῶσο.

ΚΔ'.

**Θωμάς πατρικίος Λέοντι μάγιστρῳ.
Ἀπὸ τῆς πόλεως εἰς τὸ Βαγδά.**

Τὸ γράμμα τῆς ὑμετέρας περιβλέπτου ὑπεροχῆς ἐκομισθῆ ἡμῖν, δηλοῦν τὰ τε ἄλλα καὶ ὡς νοσοῖης, ὧ καὶ μᾶλλον ἡμῖν ἀνιαθῆναι συμβέβηκεν. Πλὴν ἐπειδὴ κατὰ σκοπὸν, ὑποκατιῶν, χωρεῖν, σοι τὰ τῆς

(1) Ἀξίωμα τῆς βασιλείου ἀλλῆς, ἐκ τοῦ λατιν. Quaestor (ἑλλην. Ταμίης ἢ ἐλεγκτής). Παρὰ τοῖς Ἰουζαντινοῖς μέντοι Κοιαιστῶρ ἐλέγετο ὁ πάρεδρος τοῦ βασιλέως, ἢ ὁ τὰ βασιλεῦ δοκῶντα τεταγμένος ὑπαγορευεῖν, ἢ ὡς πρὸς τῷ δήμῳ τὴν ἐν τῷ λόγῳ τάξιν ἐτάχθη πληροῦν τοῦ βασιλέως [βλ. Δουκαγγ. Γ' λωσσάρ. τόμ. Α', σελ. 674].

(2) Ἐν τῇ τοῦ χειρογράφου ὅσα σεσημειῶται ὑπὸ τοῦ ἀντιγραφῆως μικροῖς κεφαλαίοις γράμμασι ταῦτα: Αἱ δύο ἀποφάσεις καταφασιν. Ἐἴεν· τὸν μέντοι γε οὕτω γνώμης ἔχοντα περὶ Εὐριπίδου καὶ Πλάτωνος εἰκός καὶ ταιαῦτα ἄμουσα καὶ κακόζηλα συγκατατίθειν φρασεῖδια.

ἐκδημίας ἀποσημαίνει, θαρσεῖν ἡμᾶς καὶ περὶ τῆς ὑμετέρας ἀναπειθεῖς ὑγείας, ὡς θεοθεν πορισθησομένης ὑμῖν, ἣν εὐχόμεθα κεκτημένον σε μετὰ τῶν ἐκ τῆς πρεσβείας καλῶν ἀποδέξασθαι, τοῖς τε ἀπὸ τοῦ σεβαστοῦ βασιλέως ἡμῶν, τοῖς τε ἐκ παντὸς τοῦ ῥωμαϊκοῦ ἐπαλμοῖς ἐπιγανύμενον. Ἡ δὲ βίβλος ἐσχάτου λόγου, ἢ αὐθενός, παρ' ἡμῖν· ὅθεν δὴ καὶ ἡ ὑπὲρ αὐτῆς χαιρέτω ἀπολογία. Καὶ πᾶσι μὲν τοῖς κοινοῖς φίλοις καὶ ὁμοταγέσιν ἡμῖν, κατ' ἐξοχὴν δὲ τῷ κυρῷ Δημητρίῳ τὰς ἀφ' ὑμῶν προσήσεις (1) πεποιήμεθα· οἱ δὲ καὶ ὑμᾶς τοῖς ὁμοίοις τιμῶσι τῆς φιλίας συμβόλοις. Ἐπεὶ δὲ φίλοι καὶ ἡμεῖς, καὶ ὑπὲρ φίλου καὶ συγγενοῦς ἤχομεν δεησόμενοι παρὰ φίλων (2), μὴ ἀναβάλλη πρὸς τὴν ἀξίωσιν. Κορωνίδα δεξιὰν ταῖς σεαὶ ἀξιούμεν πράξεις ἐπιθεῖναι τὴν ὑπὲρ τοῦ κυροῦ Προκοπίου πρόνοιαν, ἣν ἐξάπαντος ἐπιδείξεις, εἶπερ, ὡς εἴ τις καὶ ἄλλος, οἶδας τιμᾶν ἀρετὴν. Ἄλλ' εὐτυχοῖς κατὰ πάντα, ὡς τῶν κατ' ἀρετὴν πατέρων ἐμοὶ τυγγάνων καὶ αἰδοῦτος καὶ ποθεινότατος.

ΚΕ΄.

**Προκόπιος σπαθάριος καὶ τοῦ ἀσηκρήτις (3) ἀνεψιὸς
Λέοντι μαγίστρῳ. Ἀπὸ τῆς πόλεως εἰς τὸ Βαγδά.**

Ἐμελλε πάντως μηδὲ τὴν ἐν τῶν σῶν θαυμάτων ὑπολειφθῆναι κενὴν, ὡς σοφῶν ἀνδρῶν ἀκροθίνιον καὶ γέρας σοφίας αὐτῆς. Ἐμελλε ταῖς μηδὲν ἐν βίῳ προσποιουμέναις θαυμάζειν μεγαλοφροσύναις Ἀγαρηνῶν, σὲ μόνον ἀντὶ θαμβοῦς ὀφθῆναι παντός, οὐ διὰ σοφίας μόνον ὑπερβολῆν, καὶ νοῦ καὶ λόγου πυκνότητα, *νιγνίδειαι εἰκότων*, ὡς φησιν Ὀμηρος (4), ἀ δὲ πάλαι καὶ Σικυθῶν (5) διανοίας τρίτον ἐξέπληξεν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ταῖς ἀπάντων γλώσσαις περιλαλουμένην

(1) Τὸ χειρόγρ. : Προβήσεις.

(2) Γρ. ἴσως : φίλον.

(3) Καὶ τοῦτο ἦν ἐκ τῶν τῆς βασιλείου αὐλῆς ἀπειροπληθῶν ἀξιωματίων· ἔστι δὲ ἐκ τοῦ λατιν. a secretis. Ἀσηκρήτις τοίνυν ἐλέγετο ὁ ἐξ ἀπορρήτων εἶτε μυστικὸς τοῦ βασιλέως σύμβουλος, ὁ καὶ ἀπλῶς μυστικὸς παρὰ τῶν Βυζαντινῶν καλούμενος. Προσηθήκα δὲ τὸ προδήλιος ἐκρῦεν ἄρθρον.

(4) Ἰλ. Γ', 223.

(5) Ἄηλον ὅτι τῶν Βουλγάρων.

μεγαλοφυΐαν καὶ φρόνησιν καὶ τὴν περὶ ταύτας οἰκονομίαν· δι' ὧν ἀμφοτέροις τοῖς ἔθνεσιν ἄριστος μεσίτης γενόμενος, πλεον μὲν ἡμῖν, ἑκατέροις δ' ὅμως τὸ προσῆκον ἀπένειμας, οὐ μόνον κῆρυξ ἐλευθερίας ὀφθεις, ἀλλὰ δὴ καὶ εἰς τέλος αὐτὴν ἀγαγὼν, καὶ πρὸ πάντων τοῖς τὴν ἐκκλησιαστικὴν εἰρήνην οἰκονομήσοντας ἀρχιερέας ἔρχη φέρων μετὰ σουτοῦ (1). Οὐκοῦν εἰς δέον ὁ μέγας καὶ σοφὸς ἡμῶν βασιλεὺς τῶν σῶν ἐγκωμίων ἀσίγητα προβάλλει τὰ διηγήματα, καὶ τοσοῦτον ἐπὶ ταῖς σεαὶ χαίρει καὶ καθωραίζεται πράξεις, ὡς καὶ τραπέζην βασιλικῆν πρὸ παντός καὶ ἀντὶ παντός ἡδύσματος τὸ σὸν περιφέρειν μετὰ θαύματος ὄνομα. Ἐγὼ δὲ πρὸς τὰς τοιαύτας ἀκοὰς καίπερ ἐρωτικῶς διακείμενος ἀθυμῶ τιτρώσκομαι τὴν ψυχὴν, ὅτι μὴ κάμοι τῆς σῆς γλυκειᾶς καὶ συνουσίας καὶ στοργῆς ἀπολαύειν νῦν ἐξεγένετο, οὐ πρὸς τὸ μῆκος μαλακισθέντι τῆς τοσαύτης ὁδοῦ, εἰ καὶ νοσῶν προσπαθείαις τὸ σῶμα κατετρίβην, ὡς οἶσθα καὶ τὸς, ἀλλὰ διὰ τὴν ὑστερον ἐμοὶ παρειαπεσοῦσαν ἀσθένειαν τῆς ἔδρας, οὔτω διατηρηθείης, ὡς καὶ ῥαφίδας χαλκᾶς διὰ ταύτης περᾶν· ἐξ οὗ πολυχρονίους ὑποστάντες ὀδύνας, ὅψε καὶ μόλις οὐ πρὸ πολλοῦ, τῆς ὑγείας ἐτύχομεν, τῆς σῆς δηλαδὴ συνεργούσης εὐχῆς. Ὅμως, ἐπεὶ σε (2) Θεὸς τῇ θρεψαμένην πάλιν ἀποκαθίστησι, καλῶς τὰ ὑπὲρ αὐτῆς πρεσβευσάμενον, οἶδ' ὡς οὐκ ἐάσεις ἀγεράστους ἡμᾶς, κἂν μηδὲν τι γέρας συνεισενέγκαμεν ἄξιον, ἀλλ' ἐτοίμην καὶ τὴν ἡμῶν κατέχεις τιμὴν ἐν χερσίν. Ἐχω γάρ σε μετὰ πάντων κἂν τούτῳ Χριστὸν ἐκμιμούμενον, ὅς προῖκα καὶ ἀμισθὶ τὴν τοῦ σύμπαντος οἰκτιρμῶν ταμιεύεται πρόνοιαν.

ΚΣ΄.

**Λέων μαγίστρος ἀνθύπατος καὶ πατρικεὺς
Στεφάνῳ μαγίστρῳ ἀνθυπάτῳ καὶ πατρικεῷ.**

Δικαίως τὸ δίκαιον αἰεὶ διώκων (3), ἐν' ἀπὸ τῆς Γραφῆς εἶπω πρὸς τρόφιμον ἄνδρα Γραφῆς, οἶδα, διώξεις τοῦτο καὶ ἐπ' ἐμοὶ, κἂν

(1) Ἰδε ὀπισθεν σελ. 396 καὶ 406.

(2) Τὸ χειρόγρ. : Ἐπεισε.

(3) Παρὰ τὸ : Δίωκε δὲ δικαιοσύνην [Α' Τιμ. 5', 11].

καιροῦ φοράν καὶ θυμὸν δεσπότου φιλοσόφως πραγματευόμενος ἤνεγκας τέως σιγῆν. Ἀνάστηθι δὴ, καὶ διανέστηθι· ἀνάστηθι, μὴ κραταιούσθωσαν ἄνθρωποι, οἱ κωμωδίας ψευδέσιν ὑπερόριον τὸ γῆρας ἡμῶν ἐποιήσαντο. Πιστεύω δὲ τῇ σῇ χρηστότητι καὶ οἰκονομικῇ μεσιτείᾳ, ὅτι ὡσπερ γνώμη τοῦ δικαίου καὶ σεβαστοῦ αὐτοκράτορος, ἔνδον μὲν ἡμᾶς εὐτυχίας, ἔξω δὲ δυσπραγίας ποιήσεις, οὕτω τοὺς ἡμῶν ἀδίκους ἐχθροὺς ἔξω μὲν συγκλητικῶν, ἔνδον δὲ ποινῶν σπουδάσεις ἐλθεῖν. Ἐρρώσω καὶ κρίνον ἐπ' ἐμοὶ δικαίως, ὡς ἔκρινες ἐνδίκως σὺν ἐμοί, τισαῦτον εἰδῶς εὐρέσθαι τὸν ἄνω κριτὴν, οἷος ἂν αὐτὸς περὶ τοὺς κάτω κρινομένους γένοιτο.

KZ'.

**Τοῦ αὐτοῦ. Πρὸς τὸν υἱὸν τοῦ πατρικίου
Νεκῆτα τοῦ Μον.....**

Τὸ διδάσκειν φρονίμους οὐ φρονίμων ἀνδρῶν ἐστίν. Εἰδότες οὖν σε φρονήσει τῶν πολλῶν ὑπερκείμενον, οὐ διδάσκειν δίκαιον κρίνομεν· τὸ δὲ καὶ πρὸς τὰ κινούμενα τῶν πραγμάτων παρὰ τῶν αὐτόνομων, μᾶλλον δὲ ἀνόμων, παλιμβόλων, καὶ διαβολᾶς ζητούντων ματαίας, λογισμοὺς ζητεῖν διοικήσεως καὶ βοηθείας τῆς ὑπὲρ ἡμῶν, ὑπερορίῳ ὄντι μοι, καὶ μὴ τὰ πολλὰ τῶν κατ' ἐμοῦ τυρευομένων ἀκούοντι, πάντως ἄπορον. Ἐχεις αὐτόθι τοὺς ἐμοὺς λειτουργοὺς λέγοντάς σοι τὰ συμπίπτοντα. Λογίζου δὴ καὶ μελέτα κινῶν σου πρὸς ἐκεῖνα τὸν νοῦν, καὶ κατευθυνθήσεται τὰ ἡμέτερα, μάλιστα Λέοντι τῷ βαβδούχῳ, τῷ μαγίστρῳ καὶ λογοθέτῃ τοῦ δρόμου, φημί δὴ τῷ συγγάμῳ ἡμῶν, λέγων ἀντ' ἐμοῦ τὰ ὑπὲρ ἐμοῦ. Ἐρρώσω.

**ΒΑΣΑΝΟΣ ΘΕΜΕΛΙΩΔΩΝ ΤΙΝΩΝ ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΕΡΑΣΜΙΚΗΣ
ΠΡΟΦΟΡΑΣ ΑΠΟΔΕΙΞΕΩΝ.**

Fr. Blass Ueber die Aussprache des Griechischen. Zweite vollständig umgearbeitete Auflage. Berlin. Eiz 8^{ov}.

Μετὰ τὰ μέσα τοῦ παρελθόντος ἔτους 1882 ἐξεδόθη ἐν Βερολίῳ ὑπὸ τοῦ Friedrich Blass πραγματεία ὑπὸ τὴν ἀνωτέρω ἐπιγραφῇ, ἣτις, ὡς καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς ἐπιγραφῆς γίνεται δῆλον, εἶνε δευτέρα ἐκδοσις τελειότερα καὶ πληρεστέρα ἐτέρας, ἐκδοθείσης κατὰ τὸ ἔτος 1870. Ἐν ἀμφοτέραις ταῖς πραγματείαις πρόθεσις τοῦ συγγραφέως εἶνε νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ἡ προφορὰ τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων οὕτω διαφέρει τῆς τῶν παλαιῶν, κατὰ τε τὰ στοιχεῖα καὶ τὰς συλλαβὰς ἐξαλλοιωθεῖσα καὶ διαφθαρεῖσα, ὥστε οὐδὲν ἕτερον ὑπολείπεται φάρμακον πρὸς θεραπείαν τῆς νόσου καὶ τὴν ὅσον οἶόν τε ἀποκατάστασιν τῆς παλαιᾶς ὑγείας καὶ ὀρθοπείας τῶν φθόγγων, ἢ τὸ ἀναγινώσκειν τοὺς Ἑλληνας συγγραφεῖς κατὰ τὴν δύναμιν, ἣν τὸ γράμμα ἔχει ἐν τῷ γερμανικῷ ἀλφάβητῳ. Καὶ εἶνε μὲν ἀληθές ὅτι ἐν τῇ νεωτέρᾳ αὐτοῦ πραγματείᾳ ἐκόλασεν ὅπωςδὴποτε ὁ ἀνὴρ τὸν μέγαν ἐκεῖνον ὑπὲρ τοῦ γράμματος ζῆλον, ὃν ἐνδείκνυται ἐν τῇ ἀρχαιοτέρᾳ (σελ. 39 καὶ 40), ἀλλ' ὁμως παρὰ πᾶσαν τὴν ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ γενομένην μεταβολὴν, παρατηρεῖ τις καὶ πάλιν ὅτι ὁ συγγραφεὺς διαμένει ἀγνότατος Ἑρασμικός, πιστεύων ὅσα καὶ πρὸ τοῦ καὶ ἔτι πλέον. Διότι ἐν τῇ νεωτέρᾳ αὐτοῦ πραγματείᾳ μετὰ δωδεκαετείς ἐρεύνας ἐπληροφορήθη, ὅπερ ἠγνόει πρότερον (α' ἐκδ. σελ. 39), ὅτι καὶ οἱ ἀρχαῖοι Γραμματικοὶ εἶχον τὴν αὐτὴν προφορὰν, ἣν καὶ αὐτὸς καὶ πάντες οἱ κατ' αὐτὸν ἀναγινώσκοντες τοὺς Ἑλληνας πεζολόγους καὶ ποιητάς· καὶ καυχᾶται μάλιστα ὅτι καὶ ἡ ἐπιστήμη ὁλόκληρος συντάσσεται μετὰ τῆς ἐαυτοῦ γνώμης, οὐδεμίαν καταλείπουσα ἀμφιβολίαν ὅτι, ἂν ἡ ἐρασμικὴ προφορὰ δὲν εἶνε ἀπαράλλακτος ἡ παλαιά, καὶ δὲν δύναται πανταχοῦ νὰ ἀποδίδῃ μετὰ τῆς τελειοτάτης ἀκριβείας τοὺς ἑλληνικοὺς φθόγγους, ὁμως τοσοῦτον πλησιάζει πρὸς αὐτὴν, ὥστε μόνος ἀρχαῖος Ἑλληνα ἀναστὰς ἐκ τοῦ τάφου θὰ ἠδύγατο νὰ ἐξελέγξῃ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἑράσμου καὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. Ἐκθύμως δὲ ἀγωνιζόμενος ὑπὲρ τῶν ἰδίων ἀρχῶν καὶ δογμα-

των, οὐδαμῶς ὀκνεῖ νὰ ὀνομάσῃ τοὺς νεωτέρους "Ἕλληνας ἀνθρώπους ἰσχυρογνώμονας καὶ ὑπὸ σφοδροῦ πάθους ἀδυνατοῦντας νὰ ἴδωσι τὸ φῶς τῆς ἐρασμικῆς ἀληθείας, ὅπερ κατὰ τὰς ἐσχάτας ταύτας ἡμέρας παρὰ πλεῖστα ἄλλα ἔθνη καὶ ἕτερον μέγα ἔθνος, τὸ ῥωσικόν, ἠδυνήθη νὰ ἴδῃ καὶ ὠφελῆθῃ ἐξ αὐτοῦ (β'. ἐκδ. σελ. 5). Τοσοῦτον δὲ σκανδαλίζει αὐτὸν ὅτι καὶ "Ἕλληνες ἐτόλμησαν νὰ γράψωσιν ὀλίγα τινα ὑπὲρ τῆς πατρῴου φωνῆς, διὰ πολλῶν καὶ σαφῶν τεκμηρίων ἀποδεικνύοντες τὸ παλαιὸν αὐτῆς, ὥστε οὐκέτι ἀνασχετὸν νομίζων τὸ πρᾶγμα, διαρρήδην ἀπαγορεύει αὐτοῖς νὰ διαφέρωνται τοῦ λοιποῦ περὶ πράγματος ἀλλοτρίου καὶ οὐδὲν κοινὸν πρὸς αὐτοὺς ἔχοντος (ἐκδ. β'. πρόλογ.). Ἀλλὰ δυστυχῶς ἐν πᾶσι τούτοις ἀπηξίωσεν ὁ ἀνὴρ νὰ ποιήσῃ φανερὸν ἐν τίνι κεῖται ἡ φεγομένη ἐμπόθεια καὶ ἰσχυρογνωμοσύνη τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων, καὶ εἶνε δύσκολον νὰ γινώσκῃ τις ἀκριβῶς τί ἔχων ἐν τῷ νῷ ἔκρινε δίκαιον νὰ κατασκευάσῃ ἡμῶν τὰς δεινὰς ταύτας κατηγορίας. "Ὅσον ἡμεῖς γινώσκομεν, πάντες οἱ "Ἕλληνες, ὅσοι μέχρι τοῦδε ἔγραψαν περὶ τῆς ἐλληνικῆς προφορᾶς, προθύμως ἠσπλάσθησαν ὅ,τι εὔρον ὀρθὸν ἐν τῇ ἐρασμικῇ, καὶ πάντες, ὧν ὑπήρξαμεν καὶ ἡμεῖς, δὲν ἐδίστάσαμεν τὸ παντάπασιν νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ἡ νεωτέρα ἡμῶν γλῶσσα μετὰ τῆς διαστολῆς τῶν μακρῶν καὶ βραχέων συναπώλεσε καὶ τὴν ἀρχαίαν προφορὰν τοῦ η καὶ τοῦ υ καὶ τῆς ἰσοδυνάμου αὐτῷ διφθόγγου οἱ (1). "Ἄν δὲν δυνάμεθα νὰ ὁμολογήσωμεν τὸ αὐτὸ καὶ περὶ τῆς προφορᾶς τῶν ἄλλων φωνηέντων καὶ τῶν διφθόγγων καὶ περὶ τῆς προφορᾶς τῶν συμφώνων, εἰς τοῦτο δὲν πταίομεν ἡμεῖς ἀλλ' οἱ ἀρχαῖοι Γραμματικοὶ καὶ οἱ νόμοι τῆς γλώσσης καὶ πᾶν τεκμήριον ὀρμώμενον ἐκ τῆς ἀρχαιότητος, πταίουσι δὲ καὶ αὐτοὶ οἱ Ἑρασμικοὶ, οἵτινες μέχρι τοῦδε οὐδὲ πρὸς ἀλλήλους κατῴρωσαν νὰ ὁμολογήσωσι περὶ σπουδαιοτάτων πραγμάτων ἀναφερομένων εἰς τὴν προφορὰν τῶν στοιχείων καὶ συλλαβῶν, ἀλλ' ἄλλος ἄλλα διδάσκει καὶ ἀποδέχεται, προσάγουσι δὲ ἕκαστος ὑπὲρ τῶν ἰδίῳ γνωμῶν ἀποδείξεις ἡκιστα πιθανὰς καὶ εὐπροσδέκτους. Πῶς δὲ εὐρίσκει ὀρθὸν ὁ Βλάσσιος νὰ ἀποδίδῃ ἡμῖν ὅ,τι ἀπέδωκεν, ἀφοῦ καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς Γερμανίας ἄνδρες τὰ πρῶτα φερόμενοι ἐν τῇ

(1) Ἴδε τὴν 41 σελίδα τοῦ τρίτου τόμου τοῦ περιοδικοῦ Ἐθνολογίας, μεταξὺ ἄλλων περιέχοντος καὶ ἡμετέραν πραγματείαν, ἐπιγραφομένην Βάσανος τῶν ἐκ τῆς γραφῆς καὶ ἑτυμολογίας ἐρασμικῶν ἀποδείξεων.

πολιτεία τῶν ἐλληνικῶν γραμμάτων, οἷος ὁ Θείσιος καὶ ὁ Κρυγῆρος καὶ ἄλλοι, μετὰ παρρησίας συνετάχθησαν καὶ συντάσσονται μετὰ τῶν ὑπερασπιζόντων τῆς προφορᾶς τῆς παραδόσεως; Εὐχερῶς καὶ ἐτοιμῶς ἀποκαλοῦσι τοὺς ἄλλους ἰσχυρογνώμονας καὶ τυφλώττοντας ὑπὸ πάθους οἱ ἄνευ ἐλέγχου κρίνοντες, ἢ ὅσοι ἐν ἑαυτοῖς ἐνορῶσι τοιαύτην φύσιν καὶ ἀποδίδουσιν εἰς τοὺς ἄλλους ὅ,τι ὀρθότερον ὄφειλον νὰ ἀποδίδωσιν εἰς ἑαυτούς. "Ἐπειτα τίνι δικαίῳ ἀξιοῖ νὰ πιστεύωμεν εἰς τὴν ἀλήθειαν τῶν ἑαυτοῦ λόγων ὁ Βλάσσιος, ἀφοῦ βλέπομεν αὐτὸν φανερῶς παραπλανώμενον καὶ ἀπὸ ἀπατηλῆς θέσεως σκοποῦντα τὰ πράγματα; Ἡ μήπως νομίζει ὅτι οἱ νῦν "Ἕλληνες οὕτω πολεμίως καὶ ἀδυσσιωπήτως ἔχομεν πρὸς τὴν ἱερὰν ἀλήθειαν, ὥστε ἕνεκα ψευδοῦς καὶ κακῶς ἐννοουμένης φιλοτιμίας ἰσχυρογνωμόνως καὶ αὐθαδῶς ἀπορρίπτομεν ὅ,τι πᾶς λογικὸς καὶ ἐχέφρων ὀφείλει ἐκ ψυχῆς νὰ ἀσπάζηται καὶ τιμᾶ; "Ὅτι δὲ οἱ Ἑρασμικοὶ, οὐχὶ δὲ οἱ νεώτεροι "Ἕλληνες διατελοῦσιν ἐν τῇ πλάνῃ ἀποδεικνύει καὶ ἐκεῖνο, ὅτι πλὴν τῶν ὑποχωρήσεων, ἃς προθύμως καὶ ἐξ ἀρχῆς ἐποιήσαντο οἱ "Ἕλληνες, οὐδενὸς ἄλλου ἠναγκάσθησαν νὰ παραχωρήσωσι τοῖς Ἑρασμικοῖς, ἐνῶ οὗτοι καθ' ἐκάστην ἡμέραν ἀναγκάζονται νὰ ὑποχωρῶσι καὶ ἀναβιβάζωσιν τὸ ἀρχαῖον τῆς καθ' ἡμᾶς προφορᾶς εἰς αἰὶ παλαιότερους χρόνους, καὶ τίς οἶδεν ἂν μέχρι τέλους δὲν ἀναγκασθῶσιν εἰς μείζονα καὶ τελείαν ὑποχώρησιν. Τοῦτο εὐχόμεθα ἀπὸ καρδίας ἐφ' ὅσον θαρροῦμεν εἰς τὴν ἀλήθειαν τῆς παραδόσεως καὶ πιστεύομεν ὅτι ὑπὲρ τῆς ἀληθείας πᾶς τις ὀφείλει καὶ νὰ εὐχῆται καὶ νὰ λέγῃ καὶ νὰ γράφῃ καὶ νὰ ἐργάζεται. Καὶ ἐχέτω ἡμῖν συγγνώμην ὁ Βλάσσιος ὅτι καὶ πάλιν μετὰ ἐννέα ἐνιαυτούς, ἐν ᾧ εὐχόμεθα ὑπὲρ τῆς ἐπιστροφῆς αὐτοῦ, ἐνθουμούμενοι τὸ ὀμηρικὸν « στρεπταὶ δὲ φρένες ἐσθλῶν », συγχρόνως ἐπιχειροῦμεν νὰ βασανίσωμεν τὴν δύναμιν τῶν νεωτέρων αὐτοῦ ἀποδείξεων ὑπὲρ τῆς ἐρασμικῆς προφορᾶς, καὶ ἐξετάσωμεν κατὰ πόσον ἔχει δίκαιον ἐπικαλούμενος τὰ ἐκ τῆς ἀρχαιότητος τεκμήρια. Μέλλοντες δὲ ἐν ἰδίᾳ πραγματεία, ὀλίγω ὕστερον ἐκδοθησομένη, νὰ ἐξετάσωμεν καθ' ἐκάστην ἀπάσας τὰς ἐρασμικὰς ἀποδείξεις οὐ μόνον τοῦ Βλασίου, ἀλλὰ καὶ τοῦ Κουρτίου καὶ Κυννήρου καὶ Ἐυριξένου καὶ παντὸς ἄλλου, ὅμοια τῷ Βλασίῳ ἰσχυρισθέντος, ἐν τῷ παρόντι ἀπτόμεθα μόνον τινῶν κεφαλαιωδωδέστερων ἀποδείξεων τοῦ ἀνδρός, οὔτινος ἄλλως καὶ τὴν ἐλληνικὴν παιδείαν ἐπι-

στάμεθα νὰ ἐκτιμῶμεν καὶ τὰς ποικίλας αὐτοῦ καὶ σπουδαίας ἐν τοῖς ἑλληνικοῖς γράμμασιν ἐργασίας. Ἀρχόμεθα δὲ πρῶτον ἀπὸ τῆς ἐξετάσεως τῆς ἰσχυρίσεως αὐτοῦ ὅτι οἱ παλαιοὶ Γραμματικοὶ καὶ Μουσικοὶ, καὶ δὴ ὁ Ἀλικαρνασσεὺς Διονύσιος καὶ Ἀριστείδης ὁ Κοϊντιλιανὸς προέφερον τὰς διφθόγγους κατὰ τὸν ἐρασμικὸν τρόπον καὶ πάντῃ διαφόρως πρὸς τὴν ὑπὸ Σέξτου τοῦ Ἐμπειρικῆς παραδιδόμενην εἰδήσιν, ὅτι καὶ ἡ αι καὶ ἡ ει καὶ ἡ ου καὶ αι ἄλλαι δίφθογγοι τῆς ὁμοίας φύσεως ὑπὸ τινῶν φιλοσόφων, βεβαίως ἀρχαιοτέρων τοῦ Σέξτου καὶ πιθανῶς περὶ τὸν Στωϊκὸν Χρύσιππον, ἐκαλοῦντο στοιχεῖα, διότι κατὰ τὴν ὑπὸ τῶν Γραμματικῶν γενομένην ἐκφώνησιν αὐτῶν ἠκούετο ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους ὁ αὐτὸς ἦχος, ἀπλοῦς, μονοειδῆς καὶ ἀσύνθετος (1).

Πάνυ ἀδεξίως, νομίζομεν, καὶ ἀτόπως ἠθέλησεν ὁ Βλάσιος (β' ἐκδ. σελ. 21) νὰ ἀντιτάξῃ πρὸς τὴν μαρτυρίαν ταύτην τοῦ Σέξτου τοὺς λόγους Ἀριστείδου τοῦ Κοϊντιλιανοῦ, ὅτι τῶν κατὰ συμπλοκὴν καλουμένων διφθόγγων ἦτοι, ὡς αὐτὸς λέγει, τῶν διὰ τοῦ υ συντεθειμένων, τῆς αυ δηλονότι καὶ ευ καὶ ηυ καὶ ου, ἠκούοντο φανερῶς ἀμφότερα τὰ φωνήεντα (2). διότι ἀκριβῶς ἐκ τῶν λόγων τούτων συνάγεται τὸ ἐναντίον πρὸς τὸν ἰσχυρισμὸν τοῦ Βλασίου, ὅτι δῆθεν ἄλλα μὲν διδάσκει ὁ Σέξτος ἄλλα δὲ ὁ Ἀριστείδης ὅτι ἐκεῖνος μὲν καλεῖ στοιχεῖα τὰς διφθόγγους αυ καὶ ευ καὶ ηυ καὶ ου, οὗτος δὲ σαφῶς ἀποκλείει αὐτὰς τοῦ ἀριθμοῦ τῶν στοιχείων, ἅτε φανερῶς ἐκβοῶσας, ὡς αὐτολεξεί λέγει, ἀμφότερα τὰ φωνήεντα. Ὀλίγοι, νομίζομεν, δύνανται νὰ ἰσχυρισθῶσι τοιοῦτον ἰσχυρισμὸν, ἀφοῦ ὁ Σέξτος διαρρήδην συγκαταλέγει μετὰ τῶν διφθόγγων αι, ει, ου οὐχὶ πάσας τὰς διφθόγγους ἀνεξαίρετως, ὅπως ἄνευ τινὸς λόγου ἠθέλησε νὰ πιστεύσῃ ὁ Βλάσιος ἀλλὰ μόνον τὰς τῆς ὁμοίας φύσεως, ἐκείνας δηλαδή, ὅσαι κατὰ τοὺς λόγους αὐτοῦ τοῦ Σέξτου ἔχουσι τὸ οὐσιῶδες

(1) Σέξτ. πρὸς Γραμματικούς ἐκδ. Βεκκῆρου, σελ. 625, 17 — 626, 11. Λέγομεν δὲ κατὰ τὴν ὑπὸ τῶν Γραμματικῶν γενομένην ἐκφώνησιν, διότι ἐν τῇ χωρίῳ « εἰ δὲ τὸν τοῦ αι φθόγγου λέγοιεν (626, 5) » ὑποκείμενον ἐξυπακούεται οἱ Γραμματικοί, ὅπως καὶ πανταχοῦ ἄλλοτε τοῦ πρὸς αὐτοὺς λόγου ἐπὶ τρίτου πληθυντικοῦ προσώπου, μὴ ἔχοντος ἕτερον ὠρισμένον ὑπακείμενον· οἷον ἐπὶ τῶν ἡμετέρων λέγουσι, καλοῦσι (σελ. 621), διδάσκουσι, διηγοῦνται, παραδιδόασιν, ἐξηγοῦνται, κρίνουσι, διορίζουσι (σελ. 619), λέγουσι, διορίζονται, εἰ λέγοιεν. (σ. 628) κτλ.

(2) Ἐν τῷ περὶ μουσικῆς ἐκδ. Meibomii σελ. 46.

γνώρισμα τοῦ στοιχείου, ἦτοι τὸ ἀποδίδειν ἀπλοῦν ἦχον, τὸν αὐτὸν ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους διαμένοντα, οὐχὶ δὲ βεβαίως καὶ τὰς φανερῶς ἐκβοῶσας ἀμφότερα τὰ φωνήεντα, ἐπειδὴ τοιαύτη συγκατάταξις θὰ ἐξήλεγχεν αὐτὸν ἀλογώτατον καὶ μωρότατον, σκοπὸς δὲ τοῦ Σέξτου, γράφοντος πρὸς τοὺς Γραμματικούς, ἦτο οὐχὶ νὰ ἐξελέγξῃ ἑαυτόν, ἀλλὰ τοὺς Γραμματικούς, καὶ τὴν διδασκαλίαν ἐκείνων. Ἦθελε δὲ ἀναμφιβόλως πολὺ φυλαχθῆ ὁ Βλάσιος νὰ ἀντιτάξῃ πρὸς τὸν Σέξτον τὸν Ἀριστείδην, ἂν ἤθελε λάβῃ τὸν κόπον νὰ συλλογισθῇ ὀλίγον ὅτι καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν λόγων τοῦ Ἀριστείδου καταφαίνεται σαφέστατα ὅτι αι μὴ κατὰ συμπλοκὴν δίφθογγοι δὲν ἐξεβόων φανερῶς ἀμφότερα τὰ φωνήεντα, ἀλλ' ἢ τὸ ἐν μόνον, ὡς αι κατ' ἐπικράτειαν, ἦτοι αι δίφθογγοι ρ, η, φ, ει, υι, ἢ ἀμφότερα μὲν, ὡς αι κατὰ κράσιν, ἦτοι ἡ ου καὶ αι καὶ οι, οὐχὶ δὲ φανερῶς, ἀλλ' ἀφανῶς καὶ ὑπὸ ἕτερον, τρίτον ἦχον, λανθάνοντα, ὅπερ οὐδαμῶς ἀντιμάχεται πρὸς τὴν μαρτυρίαν τοῦ Σέξτου.

Φέρε δὲ νῦν ἐξετάσωμεν ἂν ἔχει περισσώτερον δίκαιον ὁ Βλάσιος ὅταν ἐν τῇ 5β σελίδι τῆς αὐτοῦ πραγματείας προσάγῃ ὡς ἀναμφισβήτητον καὶ σαφέστατον τεκμήριον τοῦ ὀρθοῦ τῆς κατ' Ἐρασμον προφορᾶς τὸδε τὸ χωρίον Διονυσίου τοῦ Ἀλικαρνασσεῖος, ἐν ᾧ ἐξετάζων ὁ κριτικὸς οὗτος τὰς πρώτας λέξεις τοῦ προοιμίου τοῦ Θουκυδίδου « τὸν πόλεμον τῶν Πελοποννησίων καὶ Ἀθηναίων », λέγει ὅτι « ἢ τῶν φωνήεντων παράθεσις ἐν τῷ καὶ Ἀθηναίων διακεκρότηκε τὸ συνεχὲς τῆς ἀρμονίας καὶ διάστακε, πάνυ αἰσθητῶς τὸν μεταξὺ λαβοῦσα χρόνον· ἀκέραστοι τε γὰρ αι φωναὶ τοῦ ι καὶ τοῦ α καὶ ἀποκόπτουσι τοὺς ἦχους. » (1).

Κατὰ τὴν γνώμην ἡμῶν εἶνε πολὺ κατεσκευασμένον τὸ ἐκ τῶν λόγων τούτων συμπέρασμα τοῦ Βλασίου καὶ ἄλλων Ἐρασμικῶν, ὅτι τὸ ι τῆς αι ἐν τῷ καὶ προεφέρετο ἀκέραστον τοῦ ἠγουμένου α ὑπὸ Διονυσίου τοῦ Ἀλικαρνασσεῖος. Καὶ ἐνταῦθα ἐλησμόνησαν οὗτοι ὅτι ἐκ μιᾶς προκειμένης οὐδὲν ἐξάγεται συμπέρασμα. Ὁ αὐτὸς Διονύσιος ἐν τῷ αὐτῷ κεφαλαίῳ (σελ. 184 τελ. Schaeff. 312) λέγει ὁμοίως « οὐ συναλείφεται οὐδὲ ταῦτα ἀλλήλοις (τὸ ι καὶ ε) οὐδὲ προτάσσεται κατὰ μίαν συλλαβὴν τὸ ι τοῦ ε ».

(1) Ἐν τῷ περὶ συνθ. ὀνομάτ. κεφ. κβ'. σελ. 196. κατὰ δὲ τὴν ἔκδοσιν τοῦ Schaeffer σελ. 330.

τοῦ χωρίου τούτου δύναται τις νὰ συμπεράνη ὅτι ὁ Ἀλικαρνασπεύς κριτικὸς ἐδίδασκεν ἐναντίον τοῦ Ἀριστάρχου καὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ὅτι καὶ τὸ ε καὶ τὸ ι καὶ δὴ καὶ τὸ α καὶ τὸ ι καὶ τὸ ο καὶ τὸ ι δὲν ἦσαν συναληθιμμένα εἰς μίαν συλλαβὴν; Ἄλλ' αὐτὸς ἐξετάζων τοὺς στίχους τῆς Ὀδυσσεύς «Καὶ μὴν Σίσυφον εἰσεῖδον κρατέρ' ἄλγε' ἔχοντα . . . αὐτίς ἔπειτα πέδονδε κυλίνδετο λαῶς ἀναιδῆς» (κεφ. κ' σελ. 268 καὶ ἐξῆς Schaeff. 282), οὐ μόνον λέγει ὅτι αὐτὰ διφθογοὶ ἀποτελοῦσιν ἀπλᾶς συλλαβὰς, ἀλλὰ προσεπιφέρει καὶ ταῦτα: «ἐπτακαίδεκα συλλαβῶν οὐσῶν ἐν τῷ στίχῳ, δέκα μὲν εἰσι βραχεῖαι συλλαβαί, ἐπτὰ δὲ μόνον μακραὶ καὶ οὐδ' αὐταὶ τέλειοι». Ἐν ἄλλαις δηλαδὴ λέξεσι λέγει ὅτι τὸ α καὶ τὸ ι καὶ τὸ ε καὶ τὸ ι εἶνε συναληθιμμένα, ἢ καθ' ἑτέραν αὐτοῦ ἔκφρασιν συναλοιφῆ κεκραμμένα (κβ' σελ. 184 ἀρχ. Schaeff. 310) εἰς μίαν συλλαβὴν, καὶ οὐδὲ ταύτην τελείως μακράν, ἀλλ' ἄλογον, ὁμοίαν τῷ ο καὶ τῷ ι ἐν τῷ πέδονδε καὶ κυλίνδετο. Ὅπως ὀρθῶς νοήσῃ τις πάντα ταῦτα τὰ χωρία τοῦ Ἀλικαρνασπέως Διονυσίου καὶ τὴν φράσιν «οὐ συναλειφεται οὐδὲ προτάσσεται κατὰ μίαν συλλαβὴν τὸ ι τοῦ ε», ἀνάγκη νὰ ἔχη πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν ἀπὸ Διονυσίου τοῦ Θρακῆς ὑπὸ τῶν Γραμματικῶν γενομένην διαίρεσιν τῶν φωνηέντων εἰς προτακτικὰ καὶ ὑποτακτικὰ. Κατὰ Διονύσιον τὸν Θρακῆα προτακτικὰ μὲν φωνηέντα πέντε α, ε, η, ο, ω' προτακτικὰ δὲ λέγεται ὅτι προτασσόμενα τοῦ ι καὶ υ συλλαβὴν ἀποτελεῖ, αἰ, αυ. Ὑποτακτικὰ δὲ δύο, ι καὶ υ (1). Εἰπὼν ἔρα ὁ ἐξ Ἀλικαρνασσοῦ κριτικὸς «ἀκέραστοι γὰρ αἱ φωναὶ τοῦ ι καὶ τοῦ α καὶ ἀποκύπτουσι τοὺς ἤχους,» οὐδὲν ἄλλο ἐποίησεν ἢ ὑπέμνησε τὸν ἀναγνώστην πράγματος γνωστοτάτου μὲν αὐτῷ ἤδη ἀπὸ τῆς γραμματικῆς, ἀναγκαιοτάτου δὲ εἰς ὅ,τι ζητεῖ νὰ ἀποδείξῃ, ὅτι ὁ χαρακτὴρ τῆς αὐστηρᾶς ἀρμονίας, ὃν ἐζήλωσεν ὁ Θουκυδίδης, «ἐρείδεται βούλεται τὰ ὀνόματα ἀσφαλῶς καὶ στάσεις λαμβάνειν ἰσχυράς, ὥστε ἐκ περιφανείας ἕκαστον ὄνομα ὀρᾶσθαι, ἀπέχειν τε ἀπ' ἀλλήλων τὰ μόρια διαστάσεις ἀξιολόγους αἰσθητοῖς χρόνοις διαιργόμενα» (κβ' ἐν ἀρχῇ, σελ. 176. Schaeff. 294). Ἄν δὲ ὁ Διονύσιος ἔλεγεν, ὅπως θὰ ἐπεθύμουν οἱ Ἑρασμικοὶ, «ἀκέραστοι γὰρ αἱ φωναὶ τῆς διφθογγῆ αἰ καὶ τοῦ α,» θὰ ἦτο ἠναγκασμένος νὰ διαλευκάνῃ τὸν λόγον τούτου, καὶ διαλευκάνων νὰ προχωρήσῃ εἰς τὴν τελευταίαν

(1) Bekker Anecd. Graec. σελ. 631 6.

ἀνάλυσιν καὶ τέλος νὰ εἴπῃ, ὅπερ εἶπεν, «ἀκέραστοι γὰρ αἱ φωναὶ τοῦ ι καὶ α». Ἄλλ' ἦτο πάντῃ περιττὸν νὰ ποιήσῃ τοῦτο ἐν τῷ παρόντι χωρίῳ καὶ ὑπομνήσῃ τὸν ἀναγνώστην πράγματος, ὅπερ ἐξ ἀρχῆς προλαβὼν εἶπεν, ὅτι κατὰ τὴν ἑαυτοῦ θεωρίαν τὰ γράμματα εἴτε ἀλλήλοις κεράννυνται, ὡς τὰ φωνηέντα εἴτε συμπλέκονται καὶ παρατίθενται, ὡς τὰ σύμφωνα, ἀποτελοῦσι πάντοτε συλλαβὰς, αἵτινες σώζουσι ἅμα τὴν τε ἰδίαν ἑκάστου γράμματος δύναμιν καὶ τὴν κοινὴν ἀπάντων, ἣτις γίνεται διὰ τῆς κράσεως τε καὶ τῆς παραθέσεως αὐτῶν. «Τῶν γραμμάτων, λέγει, πολλὴν ἔχόντων διαφορὰν οὐ μόνον παρὰ τὰ μήκη καὶ τὰς βραχύτητας, ἀλλὰ καὶ παρὰ τοὺς ἤχους, πᾶσα ἀνάγκη τὰς ἐκ τούτων συνισταμένας συλλαβὰς, ἢ διὰ τούτων πλεκομένας, ἅμα τὴν τε ἰδίαν ἑκάστου σώζειν δύναμιν καὶ τὴν κοινὴν ἀπάντων, ἢ γίνεται διὰ τῆς κράσεως τε καὶ τῆς παραθέσεως αὐτῶν» (ιε' σελ. 108, Schaeff. 184). Διὰ τούτων τί ἄλλο διδάσκει ὁ Διονύσιος ἢ ὅτι τὸ ι καίτοι κεκραμμένον τῷ α ἐν τῷ και, ὅμως σώζει τὴν ἰδίαν δύναμιν καὶ φέρει τὸ αὐτὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἀποκοπῆς τῶν ἤχων, ὅπερ καὶ ἂν ὑπῆρχε καθ' ἑαυτό, καὶ διαλελυμένον ἀπὸ τοῦ α (1), φανερῶς δὲ ἐξελέγχει καὶ τὸν Βλάσσιον πλανώμενον καὶ ἀμελήσαντα νὰ ἐξετάσῃ προσηκόντως τὴν περὶ τῆς δυνάμεως τῶν φθόγγων ἀναλυτικὴν αὐτοῦ θεωρίαν (2); Ἄλλ' οὐδὲ θὰ ἦτο μέμφειος ἄξιος ὁ Διονύσιος, ἂν πρὸς συγχρόνους γράφων καὶ γνώριμον αὐτοῖς ἀναφέρων πρᾶγμα, δὲν ἤθελε νομίσει ἀναγκαῖον νὰ προδηλώσῃ τοῖς ἀναγνώσταις ὅτι ἐκ τῆς ἀναλυτικῆς αὐτοῦ θεωρίας δὲν ἔπρεπε νὰ ὑπολάβωσιν ὅτι αὐτὸς ἐξεφώνει τοὺς ἑλληνικοὺς φθόγγους διαφόρως τῶν πρὸ αὐτοῦ καὶ ἐπ' αὐτοῦ, διότι, καὶ ἂν δὲν ἔλεγεν αὐτό, πᾶς τις θὰ ἐγίνωσεν ὅτι ὁ Διονύσιος δὲν ἐδιδάχθη βεβαίως

(1) Τῆς λέξεως διαλύειν ποιεῖται χρῆσιν αὐτὸς ὁ Ἀλικαρνασπεύς, ὅταν λέγῃ: «στοιχεῖα δὲ (καλοῦμεν), ὅτι πᾶσα φωνὴ τὴν γένεσιν ἐκ τούτων λαμβάνει πρῶτον καὶ τὴν διάλυσιν εἰς ταῦτα ποιεῖται τελευταίαν» ιδ' ἀρχ. σελ. 90 Schaeff. 154.

(2) Ὁ Βλάσσιος δηλαδὴ ἐλησιμόνησε νὰ παρατηρήσῃ ὅτι ὁ Ἀλικαρνασπεύς Διονύσιος ἐν τῇ ἐξετάσει τῆς δυνάμεως τῶν φθόγγων προεχίρει μέχρι καὶ τῆς τελευταίας ἀναλύσεως τῶν στοιχείων ἐξ ἧν ἀποτελοῦνται οἱ διάφοροι ἤχοι καὶ ὅτι ἡ τοιαύτη ἀναλυτικὴ ἐξέτασις ὀλίγον χρησιμεύει ἡμῖν ἐν ζητήματι ἐν ᾧ πρόκειται νὰ εὑρεθῇ οὐχὶ τίς ἦτο ἡ προφορὰ τῶν στοιχείων καθ' ἑαυτὰ λαμβανομένων, ἀλλὰ τίς ἦτο ἡ προφορὰ τῶν ἐκ δύο στοιχείων κεκραμμένων συλλαβῶν. Τὴν τοιαύτην προφορὰν δυνάμεθα νὰ διδαχθῶμεν ἐξ ἑτέρων λόγων τοῦ Διονυσίου καὶ ἐκ τῆς ἀμέσου ἢ διαμέσου μαρτυρίας τῶν ἀρχαίων Γραμματικῶν.

έτεραν προφορὰν τῆς κοινῆ παραδεδομένης ἐκ τῆς ἀρχαιότητος καὶ ἐν ταῖς σχολαῖς τῶν Γραμματικῶν διδασκομένης (1). Οὐδὲ ἡμῖν δὲ σήμερον ἐπιτρέπεται τοιοῦτον δόξασμα, ἀφοῦ ἐξ αὐτῶν τῶν λόγων τοῦ Διονυσίου συνάγεται, ὡς εἶδομεν, ὅτι τὸ ε συναλείφεται, ἤτοι συναλοιφῆ κεράννυται μετὰ τοῦ ἡγουμένου α καὶ ε καὶ ο εἰς μίαν συλλαβὴν ἐν ταῖς διφθόγγοις αι καὶ ει καὶ οι, αἱ δὲ λέξεις συναλοιφῆ καὶ κράσις εἶνε ὅλως ἀδιλλάκτος (2) πρὸς τὴν ἐρασμικὴν προφορὰν· τοσοῦτω δὲ μᾶλλον ἀδιλλάκτοι ὅσω οἱ λόγοι τοῦ Ἀλικαρνασσεῶς κριτικοῦ οὐδαμῶς διαφωνοῦσι πρὸς τοὺς λόγους τοῦ Πλουτάρχου ὅτι τὸ ε, ἐπόμενον τῷ α, δὲν ἀποπηδᾷ ἀπ' αὐτοῦ, ὡς τὸ α, ὁπόταν τοῦτο ἀκολουθῆ τῷ ε, ἀλλ' ὁμοπαθεῖ καὶ συναποτελεῖ μετ' αὐτοῦ μίαν φωνὴν καὶ μίαν συλλαβὴν, ἣτοι κατὰ τὴν ἑτέραν ἔκφρασιν τοῦ Σέξτου ἓνα ἦχον ἀπλοῦν καὶ ἀσύνητον τὸν αὐτὸν ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους διαμένοντα (3). Οὐδένα δὲ λόγον ἔχομεν νὰ ἀμφιβάλλωμεν ἐκ τῶν εἰρημένων ὅτι καὶ ὁ Σέξτος δὲν θὰ ἔλεγε τὰ αὐτὰ τῷ Διονυσίῳ, ἂν ἐκ τῆς αὐτῆς ὀψεως ἐκείνω, ἐξήταζε τὴν δύναμιν τῶν στοιχείων καὶ τῶν συλλαβῶν, τὰ αὐτὰ δὲ καὶ τῷ Πλουτάρχῳ ἂν ἐξήταζε τί τῶν διχρόνων κατέχει τὴν ἡγεμονικωτάτην τάξιν. Οὐδεμίαν δὲ ὡσαύτως ἔχομεν ἀμφιβολίαν ὅτι τὰν ἀπαλιν δὲν θὰ ἔλεγε τὰ αὐτὰ τῷ Σέξτῳ καὶ ὁ Διονύσιος καὶ ὁ Πλούταρχος, ἂν καὶ οὗτοι ὅπως ἐκεῖνοι καὶ

(1) Ἐκ τοῦ χωρίου μάλιστα α' Τὰ γράμματα ἦσαν παιδευόμεθα κτλ. (κε'. σελ. 248 Schaeff. 412 τελευταῖος στίχος), οὐχὶ μόνον συμπεραίνεται ὅτι οὐδεμίαν διαφωνίαν ὑπῆρχε μετὰ τῶν τότε Ἑλλήνων περὶ προφορᾶς, ἀλλὰ καὶ ὅτι οὐδὲ τὰ ἀρχαῖα βιβλία ἀνεγίνωσκον διαφόρως ἢ τὰ νεώτερα.

(2) Ἐν αἱ διφθόγγοι ἐξεφωνοῦντο κατὰ τὸν ἐρασμικὸν τρόπον, ἔπρεπε νὰ καλῶνται προῖόντα συμπλοκῆς ἢ παραθέσεως, οὐχὶ δὲ κράσεως καὶ συναλοιφῆς, κατηγορουμένων κυρίως κατὰ βρασιῶν καὶ χρωμάτων συμμεμιγμένων εἰς ἓν, καὶ ὑπὸ τοῦτο λανθανόντων. Ἰὸκ τοῦ ὅτι δὲ οἱ παλαιοὶ Γραμματικοὶ μεταχειρίζονται τὴν λέξιν συμπλοκὴν μόνον ἐπὶ τῶν συμφώνων καὶ τῶν διφθόγγων αὐ εὐ ηὐ ωὐ συνάγεται πρὸς τούτοις ὅτι τὸ υ τῶν εἰρημένων διφθόγγων εἶχε συμφωνικὴν δύναμιν, διότι μόνον διὰ τερατείας καὶ γοητείας θὰ ἠδύνατο τὸ υ συμπλακόμενον μετὰ τοῦ α ἢ ε νὰ μεταμορφωθῆ ἀβρνης εἰς ου ὅπως διδάσκουσιν οἱ Ἑρασμικοί.

(3) Πλουτάρχ. Συμποσιακ. Βιβλ. Θ' προβλ. 1 σελ. 737. Ἡ διαφορὰ μετὰ τῆς ἑκφράσεως τοῦ Πλουτάρχου καὶ τῆς τοῦ Σέξτου εἶνε φαινομένη μόνον, ἔχουσα τὸν λόγον ἐν τούτῳ, ὅτι ἐν τῇ συμποσιακῇ προβλήματι τοῦ Πλουτάρχου γίνεται χρῆσις προσωποποιίας, ἐπειδὴ ἐν αὐτῇ πρόκειται νὰ ὀρισθῆ τί τῶν διχρόνων κατέχει τὴν ἡγεμονικωτάτην τάξιν. Αἰρομένης δὲ τῆς προσωποποιίας ὑπολείπεται ὅτι τὸ α μετὰ τοῦ ε ὁμοπαθεῖ καὶ συναποτελοῦσι μίαν φωνὴν καὶ μίαν συλλαβὴν, ὅπερ, ὡς λέγομεν, οὐδαμῶς μάχεται πρὸς τοὺς λόγους τοῦ Σέξτου.

ἄλλοι ἀρχαῖοι φιλόσοφοι, ἤθελον νὰ προσθέσωσιν εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν στοιχείων καὶ τὰς διφθόγγους, εἰς τὸ μονόφωνον καὶ στοιχειῶδες αὐτῶν ἀποβλέποντες. Εἶδομεν δὲ ὅτι καὶ ἐκ τῆς ῥήσεως τοῦ μουσικοῦ Ἀριστείδου τοῦ Κοϊντιλιανοῦ, συγχρόνου τῷ Πλουτάρχῳ, συμπεραίνεται τὸ αὐτὸ ὅπερ καὶ ἐκ τῶν λόγων τῶν τριῶν εἰρημένων ἀνδρῶν, συμπεραίνεται δὲ καὶ ἐκ τῶν πολυαρίθμων κανόνων, οὓς ἤρξαντο νὰ γράψωσιν οἱ παλαιοὶ Γραμματικοὶ ἤδη ἀπὸ χρόνων πολὺ ἀρχαιοτέρων τοῦ Ἡρωδιανοῦ (1), ὀρίζοντες τίνες τῶν λέξεων διφθογογραφοῦνται καὶ τίνες ψιλογραφοῦνται, τίνες δηλονότι γράφονται διὰ τῶν διφθόγων αι, ει, οι καὶ τίνες διὰ τῶν ψιλῶν φωνηέντων ε, ι, υ.

Ἀπίθανα δὲ λέγει ὁ Βλάσιος ὅταν ἰσχυρίζηται (σελ. 59) ὅτι οἱ σωζόμενοι σήμερον περὶ αι καὶ οι ὀρθογραφικοὶ κανόνες τῶν ἀρχαίων Γραμματικῶν δὲν ὀρμῶνται ἐκ τοῦ Ἡρωδιανοῦ, ἀλλ' εἶνε προῖόν βυζαντιακῶν χρόνων· διότι ἐκ τῆς μαρτυρίας τοῦ Λατίνου Γραμματικοῦ Βικτωρίνου, ὅτι ἡ ὀρθογραφία τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὸ μέγιστον μέρος στρέφεται περὶ τὴν διφθογγον ει καὶ τὸ ἀνεκφώνητον ε (2), οὐδαμῶς συμπεραίνεται ὅτι ἐν τῷ ὑπολειπομένῳ μέρει, τῷ ἐλάχιστῳ, οὐδεὶς ἐγένετο λόγος περὶ τῆς αι καὶ οι, ὡς αὐτὸς ἀνευλικανῶν τεκμηρίων ἀποφαίνεται, ἀλλὰ τούναντι, ὅτι καὶ περὶ τῶν διφθόγγων τούτων ἐγένετο μικρὸς λόγος. Καὶ ἀκριβῶς οἱ κανόνες οἱ περὶ τῶν διὰ τῆς αι καὶ οι γραφομένων λέξεων, οὓς περιέλαβεν ὁ Λέντιος ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ γενομένη ἐκδόσει τοῦ Ἡρωδιανοῦ καταλαμβάνουσι τὸ ἐλάχιστον μέρος τοῦ περὶ Ὀρθογραφίας βιβλίου. Καὶ πῶς ἦτο δυνατόν ὁ Ἡρωδιανὸς νὰ μὴ γράψῃ κανόνας ὀρθογραφικοὺς καὶ περὶ τῶν διὰ τῆς αι καὶ τοῦ ε γραφομένων λέξεων, ἀφοῦ καὶ οὗτος ἦτο Γραμματικός, οἱ δὲ Γραμματικοί, ὡς διαρρήδη λέγει ὁ ὀλίγοις ἔτεσι νεώτερος αὐτοῦ Σέξτος, ἐξεφωνεῖ τὴν αι ὡς στοιχεῖον ἀπλοῦν μονοειδὲς καὶ ἀσύνητον; Ἀλλ' οὐδὲ ὁ ἕτερος ἰσχυρισμὸς τοῦ Βλασίου εἶνε ἐπιτυχέστερος, ὅτι, ἂν ὁ Ἡρωδιανὸς εἶχε γράψῃ κανόνας περὶ τῆς αι καὶ οι ἐν τῷ περὶ ὀρθογραφίας αὐτοῦ βιβλίῳ, τοῦτο θὰ ἐγινώσκομεν καὶ ἐκ τοῦ μέχρι ἡμῶν δια-

(1) Ἴδε Lantz Herodiani technici reliquiae τόμ. I. Praef. σελ. XCVIII καὶ ἐξῆς Ἴδε καὶ Graefenhan Geschichte der Klassischen Philologie in Alterthum τόμ. I. σελ. 444.

(2) Marius Victorinus σελ. 17 ἐκδ. Keil. ὁ Βικτωρίνος ἤκραζε μετὰ τὰ μέσα τῆς δ' μετὰ Χριστὸν ἑκατονταετηρίδος.

σωθέντος βιβλίου τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως περὶ μονήρους λέξεως. Ἐν τῷ ἰσχυρισμῷ τούτῳ συνέχεν ὁ Βλάσσιος ὀρθογραφικὸν κανόνα καὶ προφορὰν πρὸς μονήρη λέξιν, ὅπως ἐπιλαθόμενος ὅτι ταῦτα εἶνε δύο πράγματα διακεκριμένα ἀπ' ἀλλήλων καὶ κατὰ τύχην μόνον δυνάμενα νὰ συμπέσωσι. Θὰ κατενόει δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Βλάσσιος τὸ ἀμάκρημα τοῦ ἑαυτοῦ συλλογισμοῦ, ἂν ἐπεχείρει νὰ κατασκευάσῃ ἡμῶν ὀλίγους τινὰς κανόνας περὶ νέας μονήρους λέξεως, ὁρμώμενοι ἐξ οὐτινος δήποτε θέλη τῶν ὀρθογραφικῶν περὶ τῆς αἰ κανόνων, οὓς νομίζει προῖον βυζαντιακῶν χρόνων. Ἐπειτα οὐδὲ εἶνε κατὰ πάντα ἀληθὴς ὁ ἰσχυρισμὸς τοῦ Βλασίου, διότι, οἱ κανόνες « τὰ εἰς υξ ἅπαντα διὰ τοῦ υ ψιλοῦ γράφεται πλὴν τοῦ προῖξ », καὶ « Πᾶσα λέξις ἀπὸ τῆς κυ συλλαβῆς ἀρχομένη διὰ τοῦ υ ψιλοῦ γράφεται πλὴν τοῦ κοῖλος » (1), κάλλιστα δύνανται νὰ ἔχωσι τὴν ἀρχὴν ἐκ τοῦ αὐτοῦ Ἡρωδιανοῦ, ὅστις ἐν τῷ περὶ μονήρους λέξεως διδάσκει ὅτι « Οὐδὲν εἰς υξ λήγει ὄνομα ἀλλὰ μόνον τὸ προῖξ », « Οὐδὲν εἰς λος λῆγον δισύλλαβον βαρύτονον, τῆς οἱ διφθόγγῳ παραληγόμενον ὅτι μὴ τὸ κοῖλος (2) ». Τοσοῦτῳ δὲ μᾶλλον ὀφείλομεν νὰ ἀποδεχθῶμεν ὅτι ὁ Ἡρωδιανὸς ἔγραψε τοιούτους κανόνας καὶ ἐξεφώνει ὡς υ τὴν οἱ, ὅσα καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ Ἀπολλώνιος ἔλεγε τὴν οἱ βραχυτέραν τῆς εἰ (3). Τοῦτο βεβαίως δὲ ἠδύνατο νὰ εἴπῃ ὁ περιφανὴς ἐκεῖνος Γραμματικὸς, ἂν καὶ τὴν οἱ δὲν ἐξεφώνει ὡς ἀπλοῦν στοιχεῖον, ὅπως καὶ τὴν εἰ, ἧς τὴν ἀπλότητα κατὰ τοὺς χρόνους τῶν Γραμματικῶν οὐδὲ ὁ Βλάσσιος ἀρνεῖται ἐν τῇ δευτέρᾳ αὐτοῦ πραγματείᾳ τοῦλάχιστον, ἀλλὰ καὶ μάλα προθύμως ὁμολογεῖ. Δὲν ἀμφιβάλλομεν δὲ ὅτι τὸ αὐτὸ ἠθέλην ὁμολογήσῃ καὶ περὶ τῆς αἰ καὶ οἱ, ἂν ἀκριβέστερον ἀναγινώσκων παρετήρησεν ὅτι ἡ βραχύτης αὕτη καὶ συστολή τῶν εἰρημένων διφθόγγων περὶ τὴν ἐκφώνησιν αὐτῶν ἦτο ὁ λόγος, δι' ὃν οἱ ἀρχαῖοι Γραμματικοὶ ἔλεγον « ὅθεν καὶ ἐπὶ τέλους οὔσαι ἔχουσι πολλάκις τὸν προπροξύτονον τόνον (4) » ἢ, ὅπως ἔλεγε ὁ Ἀπολλώνιος, « ὡς εἶναι αὐτὴν (τὴν οἱ) βραχεῖαν ἐν ταῖς τόνοις (5) », ἄλλοι δέ, ὡς ὁ

(1) Ἴδε καὶ Curtius Erläuterungen κτλ. 210 Aufl. σελ. 24.

(2) Lentz Herod. II, 947,4. 927,4.

(3) Lentz, II, 390,5 καὶ ἐξῆς.

(4) Ἡφαιστίωνος ἐγχειρίδιον περὶ μέτρων σελ. 107,12 ἐκδ. Westfal.

(5) Lentz Herod. I. 390, 9,

Χοιροβοσκός, ἀκολουθοῦντες βεβαίως τῷ παραδειγματι ἐτέρων ἀρχαιοτέρων, καὶ ὅπως ἀπέκλειον τὴν αἰ καὶ οἱ ἀπὸ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν διφθόγγων, συγκατατάσσοντες αὐτάς εἰς τὰ ἀπλᾶ φωνήεντα (1). Ἄν ταῦτα παρετήρηι ὁ Βλάσσιος δὲν θὰ ἔλεγε (ἐκδ. 6' σελ. 20), ἀβασανίστως ἀκολουθήσας τῇ γνώμῃ τοῦ Κυνήρου (2) ὅτι οὐδεμία ἄλλη ὑπῆρχεν αἰτία τῆς ἀποκλείσεως ταύτης ἢ ὅτι αἱ διφθόγγοι αἰ καὶ οἱ ἐλαμβάνοντο ἐν τῷ τονισμῷ ὡς βραχεῖαι συλλαβαί. Ἐπειδὴ προφανῶς ὁ Χοιροβοσκός συμφωνότατα πρὸς τὸν Ἀπολλώνιον καὶ τὸν σύγχρονον ἐκεῖνον Ἡφαιστίωνα ἢ τὸν σχολιαστὴν τοῦ Ἡφαιστίωνος ἔλεγε τὸ ἀντίστροφον· ἐπειδὴ ἡ αἰ καὶ οἱ προεφέροντο ὡς βραχεῖαι συλλαβαί καὶ βραχυτέροιαι τῶν ἄλλων διφθόγγων, καὶ εἶχον ἕνεκα τῆς αἰτίας ταύτης στερηθῆ τοῦ ἰδιώματος τῶν διφθόγγων, διὰ τοῦτο τονίζονται ὡς βραχεῖαι φωνήεντα, ὅπερ καὶ ἄλλοτε ἱκανῶς ἀπεδείξαμεν ἐν τινι πραγματείᾳ ἡμῶν καταχωρισθεῖσα κατὰ τὸ ἔτος 1880 ἐν τῷ Ἀθήνησιν ἐκδιδομένῳ περιοδικῷ Πλάτῳ (τόμῳ Γ' τεύχει Ζ'. σελ. 217 καὶ ἐξῆς,) καὶ ἐπιγραφομένη « Οἱ ἀρχαῖοι Γραμματικοὶ καὶ ἡ κατ' Ἐρασμὸν προφορά. »

Καὶ οἱ λόγοι δὲ τοῦ προμνημονευθέντος μουσικοῦ Ἀριστείδου, ὅτι αἱ κατὰ συμπλοκὴν διφθόγγοι ἦτοι αἰ αὐ καὶ εὐ καὶ ἦυ καὶ οὐ ἦττον γίνονται κοιναί ἦτοι βραχεῖαι συλλαβαί, ἅτε φανερῶς ἐκβοῶσαι ἀμφότερα τὰ φωνήεντα οὐδὲν ἄλλο σημαίνουσιν ἢ τὸ αὐτό, ὅτι αἰ κατὰ κρᾶσιν, ἦτοι ἡ αἰ καὶ οἱ καὶ οὐ, ἐξεφωνοῦντο, ὅπως καὶ ἐν ταῖς ἔμπροσθεν εἴπομεν, ὡς ἀπλᾶ φωνήεντα, καὶ οὐδεμία ὑπῆρχεν ἀνάγκη τοῖς Ἕλλησι νὰ ἐκθλίβωσι τὸ ι τῶν εἰρημένων διφθόγγων, ἵνα προφέρωσι ταύτας ὡς βραχεῖαις σελλαβάς πρὸ φωνήεντος. Εἶνε δὲ θαυμασμοῦ ἄξιος ὁ Βλασσιος ὅτι ἐνῶ τὰ παραδείγματα αὐτοῦ καὶ ἐξ ἀττικῆς ἐπιγραφῆς (CIA. II, 379, 18) καὶ ἐξ Ἀττικῶν συγγραφέων μαρτυροῦσιν ὅτι ὀλόκληρος ἡ αἰ ἐκθλίβεται πρὸ φωνήεντος, ὅμως ἰσχυρίζεται ὅτι πρῶτον ἐκθλίβεται τὸ ι καὶ ἔπειτα τὸ α, οὐδεμίαν ἄλλην φέρων τούτου ἀπόδειξιν, ἢ ὅτι ἅπαξ ἐν ἀττικῇ ἐπιγραφῇ ἀναγινώσκειται καὶ ἐν ἀντι καὶ ἐν (ἐκδ. β' σελ. 47). Ὡς φαίνεται δὲν παρετήρησεν ὁ ἀνὴρ ὅτι ἡ ἅπαξ μόνον ἀπαντῶσα ἔλειψις τοῦ ι ἀπὸ τοῦ

(1) Bekker Anecd. Graecae σελ. 1214.

(2) Ausf. Gramm. I. σελ. 61.

σεις ἦσαν ἀκαριαῖαι συναιρέσεις καὶ μὴ κατήρχοντο ἐξ ἀρχαιοτέρων χρόνων, καὶ ἂν πάντα τὰ φαινόμενα τῆς κράσεως δὲν ἐμαρτύρουν σαφέστατα ὅτι, ὅπου γίνεται κράσις τις, συμβαίνει πάντοτε κατὰ νόμον, ὃν οὐδὲν παράδειγμα διαψεύδει, ὥστε τὸ τελικὸν φωνῆεν τῆς προηγουμένης καὶ τὸ ἀρχτικὸν τῆς ἐπιφερομένης τῶν συναλειφομένων λέξεων νὰ συνέρχωνται ἄνευ ἐξαιρέσεως εἰς ἓνα, ἀπλοῦν, μονοειδῆ καὶ ἀσύνθετον φθόγγον· ὅπερ ἐξελέγχει ἀσθενεστάτας πάσας τὰς ἐκ τῆς κράσεως ἀποδείξεις τῶν Ἑρασμικῶν. Διότι ἂν τὸ α καὶ ου τῶν κεκραμένων λέξεων κάγω, κάκεινος, μούστι, μουῦδωκε κτλ. ἄγουσιν εἰς τὴν ὁμολογίαν ὅτι αἱ δίφθογγοι αἱ καὶ οἱ ἐξεφωνοῦντο πάλαι ποτὲ ὡς αἱ καὶ οἱ· καὶ δὴ ὅτε τὸ πρῶτον ἤρξαντο νὰ ἐξέρχωνται ἐξ ἐλληνικοῦ στόματος τὰ κεκραμένα κάγω κτλ., ἐξ ἄλλου μέρους πάντα τὰ παραδείγματα τῶν κράσεων ἀναγκάζουσιν ἡμᾶς καὶ ἄκοντας νὰ ἀποδεχθῶμεν ὅτι ἐπὶ Ἀριστοφάνους τούλάχιστον αἱ δίφθογγοι αἱ καὶ οἱ ἐν ταῖς συναληλιμμέναις λέξεσιν θοϊμάτιον, θοϊμάτια εἶχον ἀπλοῦν καὶ στοιχειώδη φθόγγον, ὅσον καὶ τὰ ἐκ κράσεως προερχόμενα ἀπλᾶ φωνήεντα α, η, ω, καὶ ἡ κατ' αὐτοὺς τοὺς Ἑρασμικοὺς μονόφωνος ου ἐν ταῖς λέξεσιν κάγω, θῆμέρα, θῶπλα, χῶπως, κῶδύρομαι, θοῦρμαιον, θοῦμόφυλον κτλ. Εἶνε δὲ πολλοῦ θαυμασμοῦ ἄξιος ὁ Βλάσιος ὅτι οὐδὲ γρῦ ἠθέλησε νὰ εἴπῃ περὶ τοῦ σπουδαιοτάτου καὶ διδακτικωτάτου τούτου νόμου τῶν κράσεων, εἰ καὶ ἡμεῖς ἐξ ἀρχῆς ἐν τῷ περιοδικῷ Ἀθηναίῳ (τόμ. Β' σελ. 334) πολὺ ἐπεστήσαμεν εἰς αὐτὸ τὸν νοῦν τῶν σπουδαζόντων περὶ τὸ ζήτημα τῆς ἐλληνικῆς προφορᾶς. Τοσοῦτον δὲ εἶνε ἀληθὴς ἡ πίστις τοῦ Κουρτίου, ὃ κατὰ πόδας ἀκολουθεῖ ὁ Βλάσιος, εἰς ὑπαρξίν ἀκαριαίων συναιρέσεων, ὅσον θὰ ἦτο ἀληθὴς ἡ πίστις ἐτέρων εἰς ὑπαρξίν ἀκαριαίων συνθέσεων. Διότι ὀλίγοι, νομίζομεν, δύνανται νὰ ἀσπασθῶσι τοιαύτην πίστιν εἰς ὑπαρξίν ἀκαριαίων συνθέσεων, ἐπειδὴ πᾶς τις εἰδῶς ὅπωςδῆποτε τὴν ἐλληνικὴν γλῶσσαν, ὅταν ποιῆται χρῆσιν συνθέτων λέξεων, σύνοιδεν ἑαυτῷ ὅτι δὲν κατασκευάζει αὐτὸς ἐκ νέου ἐκάστοτε τὰς συνθέτους λέξεις, ἀλλὰ τὰς συντεθειμένας ἤδη ἐξ ἀμνημονεύτων χρόνων μεταχειρίζεται ὅπως εὔρεν αὐτάς, ὅτε τὸ πρῶτον ἐμάνηθανε τὴν γλῶσσαν. Ἡ αὐτὴ δὲ συνείδησις ἐγγίνεται αὐτῷ καὶ ὅταν θελήσῃ νὰ μεταχειρισθῇ κεκραμένας λέξεις· διότι καὶ ἐνταῦθα παρατηρεῖ ὅτι δὲν κατασκευάζει αὐτὸς ἐκάστοτε νέας κράσεις, ἀλλὰ τὰς ἤδη κεκραμένας ἐν

χρόνοις ἀρχαιοτέροις τῶν Μηδικῶν ἐπαναλαμβάνει ἐκάστοτε, ὅπως ἀπαξ ἤκουσεν ἢ ἄλλως ἐδιδάσθη αὐτάς. Παρατηρεῖ δὲ πρὸς τούτοις ὅτι καὶ ἑκατοντάκις τῆς ἡμέρας ἢ τῆς ὥρας ἂν λέγῃ κάγω, μουῦδωκε, σουῦδωκε κτλ. ὅμως οὐδέποτε προσέχει συγχρόνως ἂν ἀπλοῦν ἢ σύνθετον ἦχον ἀποτελοῦσιν αἱ δίφθογγοι ἐν ταῖς ἀσυναλείπτους λέξεσιν καὶ, μοι, σοι κτλ. Καὶ ἂν τοῦτο εὕρῃσκει ὡς τὸ μόνον δυνατὸν νὰ γίνηται σήμερον, πολλῷ μᾶλλον ὀρθότερον εὕρῃσκει ὅτι ἔπρεπε νὰ συμβαίη τότε, ὅτε ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν τῆς ὥρας ἤκουέ τις παρὰ τῶν ἄλλων καὶ αὐτὸς ἔλεγε κεκραμένας λέξεις, ἔλεγε δὲ αὐτάς βεβαίως ὅπως πολλάκις ἤκουε προφερομένας, ἦτο δὲ δύσκολον ἐκάστοτε νὰ προσέχη καὶ ἐξετάζη συγχρόνως πῶς ἐκάστη λέξις ἰδίᾳ καὶ καθ' ἑαυτὴν ἐξεφωνεῖτο. Ὅθεν εἶνε ἀστήρικτος ὁ ἰσχυρισμὸς τοῦ Κουρτίου (Studien κτλ. τόμ. I σελ. 281) ὅτι, ἐπειδὴ ὁ καὶ μυριάκις ἀπαντᾷ πρὸ λέξεων ἀρχομένων ἀπὸ τοῦ ε, ἦτο ἀδύνατον νὰ παραδίδωνται ἀπὸ στόματος τοσαῦται κεκραμένας λέξεις ἔχουσαι πάντοτε α (ἀντὶ δηλ. αἱ ἢ ε ἢ η), ἂν ὁ καὶ δὲν διετελεῖ ἐκφωνούμενος ὅπως ἐξ ἀρχῆς, ὡς κάκι. Λέγων ὁ Κούρτιος, ὃ βεβαίως συμφωνεῖ καὶ ὁ Βλάσιος, ὅτι ὁ καὶ μυριάκις ἀπαντᾷ πρὸ λέξεων ἀρχομένων ἀπὸ τοῦ ε, οὐδὲν ἄλλο ἢ ὁμολογεῖ, ὅπερ καὶ ἡμεῖς ἄρτι ἐλέγομεν ὅτι ἐν τῷ καθ' ἡμέραν βίῳ οἱ ἀρχαῖοι Ἀττικοὶ ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν τῆς ὥρας ἄλλοι μὲν ἔλεγον, ἄλλοι δὲ ἤκουον τοιαύτας κεκραμένας λέξεις, ἐπειδὴ ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν τῆς ὥρας μετὰ τὸ καὶ ἠδύνατο νὰ ἀκολουθήσῃ λέξις ἀπὸ τοῦ ε ἀρχομένη Ἀλλὰ μὴν ἐκ τῆς κοινοτάτης καὶ συχνοτάτης ταύτης χρήσεως τῶν κεκραμένων λέξεων ἐν τῇ καθ' ἡμέραν διαλέξει τί ἄλλο ὀφείλει τις κατ' ἀνάγκην νὰ συμπεραίνῃ καὶ νὰ πιστεύῃ, ἢ ὅτι αἱ κεκραμένας λέξεις ἔμελλον πάντοτε νὰ διαμένωσι τοιαῦται ὅποιας μακρὸς χρόνος καὶ μεγάλη χρῆσις ἐσχημάτισε; Καὶ εἶνε ἀληθῶς ἀπορίας ἄξιον πῶς ὁ Κούρτιος κατῴρθωσε νὰ μεταχειρισθῇ ὑπὲρ τῆς ἑαυτοῦ γνώμης ἐκεῖνο ὅπερ τὰ μάλιστα ἀντιμάχεται πρὸς αὐτήν. Ἀλλ' ἴσως καὶ πᾶς τις ἄλλος θὰ ἔπασχε τὸ αὐτό, ὅστις ἐτοίμως καὶ ἀβασανίστως ἠθέλε πιστεύσῃ ὅτι ὑπῆρξαν ἢ ἠδύναντό ποτε νὰ ὑπάρξωσιν ἀκαριαῖαι συναιρέσεις ἐν τῇ ἐλληνικῇ ἢ ἐν ἄλλῃ οἰαδῆποτε γλώσσῃ, θὰ ἔπασχε δὲ τὸ αὐτό καὶ ὅστις ἐλάμβανε μὲν ἐν τῷ νῶ τὸ πλῆθος τῶν κεκραμένων λέξεων, παρεώρα δὲ τὸ ἀπλοῦν καὶ ἀμνημόνευτον αὐ-

των (1), εύχερώς δὲ ἐπελανθάνετο καὶ ἐκείνου, ὅτι ἐν τοῖς τοιούτοις τῶ πληθὺ παρομαρτεῖ ἢ πολυχρηστία, τούτου δὲ ἔνεκα δὲν ἦτο ἀδύνατος, ὡς φαίνεται πιστεύσας ὁ Κούρτιος, ἢ ἀπὸ στόματος παράδοσις οὔτε τῶν κεκραμμένων λέξεων οὔτε τοῦ ἄλλου τῆς γλώσσης πλούτου, ὅσον ἄλλως ποικίλος καὶ ἂν εἶνε οὗτος. Ἄν ἐγίνετο ἀσπαστὸν τὸ καινοφανές ταῦτο τοῦ Κουρτίου καὶ τοῦ Βλασίου δόγμα, θὰ ἠδύνατό τις ὡσαύτως νὰ ἰσχυρισθῆ ὅτι ἄνευ λεξικοῦ καὶ γραμματικῆς θὰ ἦτο ἀδύνατον διὰ μόνης τῆς ζώσης φωνῆς νὰ παραδίδωνται αἱ ἄπειροι ἀπλαῖ καὶ σύνθετοι λέξεις, ἢ καταπληκτικὴ ποικιλία τῶν λεκτικῶν τύπων, ὁ μέγας ἀριθμὸς τῶν ἀνωμάλων φημάτων, ἅπαντα ἢ σύνταξις μετὰ τῶν σχημάτων καὶ ἰδιωμάτων αὐτῆς. Ὁ τοιαῦτα τοῦλάχιστον ἰσχυριζόμενος θὰ εἶχε πῶς μείζον ἢ ὁ Κούρτιος δίκαιον, καθ' ὅσον τὰς μὲν κράσεις εύκόλως δύναται τις νὰ διαμνημονεύη, δις ἢ τρις τὸ πολὺ ἀκούσας καὶ εἰπὼν αὐτάς, ἀλλὰ πρὸς ἀκριβῆ γνῶσιν καὶ ἀπομνημόνευσιν τοῦ ἄλλου πλούτου τῆς γλώσσης, ἢ καὶ μόνης τῆς ἄττικῆς διαλέκτου, δὲν ἀρκοῦσι σήμερον, ἐπειδὴ δὲν παραδίδονται ἔτι διὰ ζώσης φωνῆς, οὔδὲ τὰ τελειότατα λεξικά, οὔδὲ αἱ τελειόταται γραμματικά, πολλάκις δὲ οὔδὲ ἢ καθ' ἡμέραν ἀνάγνωσις καὶ μελέτη τῶν Ἀττικῶν συγγραφέων.

Τὸ ἀθεμελιώτον τῆς ἐαυτοῦ πίστεως εἰς ὑπαρξίν ἀκαριαίων συναϊρέσεων ὁμολογεῖ λεληθότως καὶ αὐτὸς ὁ Κούρτιος, ὅταν λέγῃ (σελ. 279) ὅτι οἱ Ἀττικοὶ ἐναντίον τῆς χρήσεως τοῦ Ὀμήρου, τοῦ Ἡρόδοτου καὶ τῶν Δωριέων ἔλεγον πάντοτε ἀριστος, τῶγαλμα, ἀνῆρ, ἀδελφός, τῶγαθόν, οὔδέποτε δὲ ὠριστος, τῶγαλμα, ὠνῆρ, ὠδελφός κτλ. Ἐἴ ἄλλο σημαίνουναι ταῦτα ἢ ὅτι καὶ ἐν τῇ κράσει τὸ πᾶν ἦτο τὸ παραδεδομένον καὶ καθωμιλημένον ἰδίωμα καὶ ἢ κρατούσα χρῆσις; Διότι ἄλλως θὰ ἠδύναντο Ἀττικοὶ τινες συγγραφεῖς νὰ λέγωσι καὶ γράφωσι ἐνίοτε ὠνῆρ, ὠδελφός τῶγαθόν, ἀφοῦ καὶ παρ' αὐτοῖς πανταχοῦ ἄλλοθι τὸ ο καὶ α κινῶνται κανονικῶς εἰς ω. Ἄν δὲ ἐν τούτοις ἦτο δύσκολον νὰ ἀποστῶσι τῆς κρατούσης συνηθείας καὶ τοῦ καθωμιλημένου ἰδιώματος, ἐξ ἴσου βεβαίως δύσκολον ἦτο νὰ μεταβάλλωσι καὶ τὰς ἄλλας κεκραμένας λέξεις, λέγοντες παραδείγματος χάριν, κείτα, χούταν, κούρφανός, κούδύρομαι, χούπως, κέγῶ, κέλα-

(1) Παρεῖδεν ὁ Κούρτιος ὅτι πάσης κεκραμένης λέξεως ἢ πρώτης συλλαβῆς δὲν εἶνε ἄλλοτε ἄλλη, ἀλλὰ μόνον ἢ α ἢ ου ἢ ω, οὔδὲν δὲ εὐμνημονευτότερον τούτου.

ρον, κέποιησα, μύδοκει, σῦδωκα, ὑπιχώριοι ὕμοι, καὶ τὰ τοιαῦτα, ἀφοῦ νηπιόθεν μυριάκις καὶ ἠκούον καὶ ἔλεγον κᾶτα, χῶταν, κῶδύρομαι κᾶγῶ, σῦδωκα, κᾶλαβον, κᾶποιησα, οὔπιχώριοι κτλ. Νομίζομεν ὅτι ὁ Κούρτιος καὶ κατ' ἀκολουθίαν ὁ Βλάσιος, παρέξωλισθησαν εἰς τὴν περὶ ὑπάρξεως ἀκαριαίων συναϊρέσεων πίστιν, διότι ὅλως ἐστεροῦντο τοῦ ἀπὸ τῆς ἐμπειρίας βοηθήματος, τὰ πάντα θεωρητικῶς ἐξετάζοντες. Ἄλλ' ἂν ποτε καὶ αὐτοὶ ἐπεσκέπτοντο τὴν Ἑλλάδα καὶ ἠκούον ὅτι οἱ νῦν Ἑλληῆνες λέγομεν μόνον κί' ἐγῶ, κί' ἐκεῖνος, κί' αὐτός, κί' ὄρφανός, κί' ὅταν, κί' ὅπως, κί' ὀδύρομαι κτλ. διότι οὔτω νηπιόθεν διδασκόμεθα νὰ συναλειφώμεν (1) τὸν καὶ μετὰ τῆς ἐπομένης λέξεως, θὰ ἦτο δὲ γελοῖον τι χρῆμα ν' ἀκούσῃ τις ἑτέρου λέγοντος κοῦταν, κοῦπως, κούρφανός κτλ., τότε, πιστεύομεν, θὰ ἐπέθοντο καὶ αὐτοὶ ὅτι αἱ ἀκαριαῖαι καὶ αἰφνίδιοι καὶ ἀπότομοι μεταβολαὶ ἐν τοῖς τοιούτοις εἶνέ τι τῶν δυσχερεστάτων.

Ὅτι αἱ κράσεις δὲν ἦσαν ἀκαριαῖαι συναϊρέσεις ἀλλὰ τελειόταται ἤδη ἀπὸ χρόνων ἀρχαιοτέρων τῶν Μηδικῶν μετεδίδοντο τοῖς μεταγενεστέροις ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν, ὅπως ἀπαξ ἐσχηματίσθησαν, ὁμολογεῖ λεληθότως τὸ δεύτερον ἤδη ὁ Κούρτιος, ὅταν ἀναγκάζεται νὰ ἀποδεχθῆ (σελ. 281 σημ.) ὅτι ἡ λέξις θᾶτερον εἶνε παράδειγμα ἀρχαιοτάτης κράσεως, γεννηθεῖσα ὅτε οἱ Ἀττικοὶ ἔλεγον ἄτερον. Δὲν θὰ εὔρισκε δέ, νομίζομεν δυσκολίαν, νὰ ἀποδεχθῆ ὅτι καὶ αἱ ἄλλαι κεκραμένας λέξεις εἶνε ὡσαύτως παραδείγματα ἀρχαιοτάτων κράσεων, ἂν ἦτο δυνατόν νὰ ἀπαλλαγῆ ὅλως τῆς πίστεως εἰς ὑπάρξιν ἀκαριαίων συναϊρέσεων, καὶ πιστεύσῃ ὅτι, ὅπως οἱ ἐπὶ Περικλέους καὶ Πλάτωνος Ἀττικοὶ ἠδύναντο νὰ λέγωσι θᾶτερον, εἰ καὶ δὲν ἔλεγον ἔτι τὸ ἄτερον, ἀλλὰ τὸ ἕτερον, οὔτως ἠδύναντο νὰ λέγωσιν, ὁμοίως ἐξ ἀρχαιοτέρων χρόνων παραλαβόντες, κᾶτα, κᾶγῶ, κᾶκεῖνος, μοῦδωκᾶ

(1) Λέγομεν συναλειφώμεν, μεταχειριζόμενος τὴν γενικωτέραν λέξιν, οὐχὶ δὲ κινῶμεν, ἐπειδὴ ἡ νεωτέρα ἡμῶν γλῶσσα στερεῖται κυρίως εἰπεῖν τῶν κράσεων τῆς ἀρχαίας, καὶ ἐν τῇ συναλοιφῇ τῶν λέξεων μεταχειρίζεται μόνον ἐκθλίψεις ἀφαιρέσεις καὶ συνιζήσεις ἢ ἀφίνει ἀσυναλείπτους τὰς λέξεις, ὅπου δὲν ἐγγχωρεῖ ἐν τῶν τριῶν εἰρημένων εἰδῶν τῆς συναλοιφῆς. Διὰ τοῦτο ἡμεῖς σήμερον δὲν δυνάμεθα νὰ εἰπομεν οἰδῖπλα, οἰδῦρμαιον, οἰδῦμφυλον, ὅπως οἱ ἀρχαῖοι, ἢ καὶ ἄνευ τοῦ θασέος πνεύματος τῶπλα κτλ. ἀλλὰ μόνον τὰ ὄπλα τὸ ὁμόφυλον ἢ τ' ὁμόφυλον. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον λέγομεν τ' ὄπλον, οὐχὶ τοῦπλον, κί' ἔφαγον κί' ἔλαβον οὐχὶ δὲ ἢ κείφαγον, κείλαβον. Ὅπου δὲ λέγουσι κί' ἤφαγα, τοῦτο διότι ἐκεῖ λέγουσιν ἤφαγα κτλ.

κάλαβον, κάφαγον, κάπιον, ούμοι, ούπιχώριοι κτλ. και χωρίς να λέγασιν κάι ἐγώ, κάι ἔλαβον, οἱ ἐπιχώριοι κτλ. Καί εἶνε μὲν ἀληθές ὅτι ὁ Βλάσιος ἐν τῇ 6' αὐτοῦ πραγματείᾳ (σελ. 48) λέγει ἔτι δὲν δύναται τις μετὰ σαφηνείας νὰ συγκρίνη τὴν κράσιν τὸ ἕτερον θᾶτερον πρὸς τὰς κράσεις τοῦ και μετὰ λέξεως ἀρχομένης ἀπὸ τοῦ ε ἢ τῆς ει, ἀλλὰ διὰ τί δὲν δύναται τις σαφῶς νὰ συγκρίνη, ἀπηξίωσε νὰ διασαφήσῃ ὁ ἀνὴρ, ἴσως διότι διασαφῶν θὰ ἠναγκάζετο τέλος νὰ εἴπῃ, ὅ,τι και ἡμεῖς νῦν και πρὸ ἐννέα ἐτῶν ἐν τῷ Ἀθηναίῳ (τόμ. 6' σελ. 332), οὐχὶ ἀσαφῶς ἀλλὰ μετὰ μεγίστης σαφηνείας και καθαρότητος. Ἀμφιβάλλομεν δὲ ἂν δύναται νὰ ἀποδείξῃ ὁ Βλάσιος ὅτι, πλὴν τῆς κράσεως θᾶτερον, και πᾶσαι αἱ ἄλλαι και δὴ τὸ ἐγῶδα και ἐγῶμαι, ὧν ὀλίγω κατωτέρω μνημονεύει, δὲν ὀρμῶνται ὡσαύτως ἐξ ἀρχαιοτέρων χρόνων, καθ' οὓς και οἱ Ἀττικοί, ὅπως και οἱ Αἰολεῖς, ἔλεγον οἶδα, ὀιομαι. Διότι οὐδὲν συχνότερον ἐν τῇ καθ' ἡμέραν διαλέξει τοῦ ἐγῶδα και ἐγῶμαι, οὐδ' αὐτοῦ τοῦ θᾶτερον ἐξαιρουμένου, ὅπερ πρὸς δῆλως κατέρχεται ἐκ χρόνων πολὺ ἀρχαίων. Καί αὐτὸ δὲ τὸ ὠζυρέ, ὅπερ ὁ Βλάσιος παρατίθεται τῷ ἐγῶμαι και ἐγῶδα, φαίνεται ὁμοίω καταβαῖνον ἐξ ἀρχαιοτάτων χρόνων, διότι ἡ λέξις ὠζυρός εἶνε ὅλως ἀχρηστος ἐν τῷ πεζῷ τῶν Ἀττικῶν λόγῳ, ἐν δὲ τῇ ποιήσει μόνον τοῖς κωμικοῖς εὐχρηστος, ἐν τῇ κλητικῇ ὠζυρέ, ὠζυρά (οἶον ἐν Ἀριστ. Σφ. 1504 Λυσ. 918 Νεφ. 655 Ὀρν. 1641 κτλ.). Ὅπερ σημαίνει ὅτι αἱ ἄλλαι πτώσεις ἤδη παλαιάτατα εἶχον περιπέση εἰς ἀχρηστία ἐν τῷ καθ' ἡμέραν βίῳ, λείψανον δὲ και τεκμήρια τῆς πάλαι ποτὲ ἐν τῇ γλώσσῃ ὑπάρξεως τῆς λέξεως ὠζυρός ἐσώζετο μόνον ἡ κλητικῇ, διότι μόνως τῆς κλητικῆς ἐγένετο χρῆσις ἐν τῷ καθ' ἡμέραν βίῳ ἐπ' σχετλιασμοῦ και ταύτης οὐχὶ ἀσυναλείπτου ἀλλὰ συγκεκριμένης μετὰ τοῦ ὦ, και διὰ τοῦτο ἀδιαλλάκτου πρὸς τὴν ἐρασμικὴν ἀρχὴν τῶν ἀκαριαίων συναιρέσεων. Δὲν εἶνε ἡμέτερον τὸ πταῖσμα, ἂν ὁ Βλάσιος δὲν ἠδυνήθη ἢ δὲν ἠθέλησε νὰ νοήσῃ λόγους μετὰ πολλῆς σαφηνείας ῥηθέντας, ἀλλ' αὐτοῦ τοῦ Βλασίου, ἐκ μιᾶς ὕψεως, ὡς ἔοικε, σκοποῦντος εἰς τὰ πράγματα ἕνεκα τῆς ἀπατηλῆς θέσεως, ἐν ἣ ἀπὸ τύχης ἢ ἀπὸ ἐσφαλμένης γνώμης διατελεῖ ἰστάμενος. Οὐδὲ συγχωρεῖται αὐτῷ ἀπολογουμένῳ τρόπον τινὰ νὰ δυσχυρίζηται, ἐκ φιλῆς θεωρίας ὀρμώμενος ὅτι ὑπάρχουσι διάφοροι τρόποι συνεκφωνήσεως τῶν τὰς

διφθόγγους ἀποτελούντων φωνηέντων (1), διότι οἱ φθογγολογικοὶ νόμοι τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης και ἰδίᾳ τῆς ἀττικῆς διαλέκτου ἐκ τῶν πολλῶν δυνατῶν τρόπων ἓνα και μόνον αὐστηρῶς και ἀξιωματικῶς ἐπιτάττουσιν.

Ἀγνοοῦμεν ἂν τὸ αὐστηρὸν τοῦτο κέλευσμα φεύγων ὁ Βλάσιος οὐδὲ ἀπαξ ἠθέλησε νὰ ἐξετάσῃ, τίς ἦτο ἡ φύσις τῶν ἐκ συναιρέσεως και κράσεως προερχομένων φθόγγων, οὐδὲ ἐμνημόνευσε ὅλως ἐν τίνι κεῖται ἡ διαφορὰ μετὰ τῶν συναληλιμμένων ἀττικῶν και τῶν ἀσυναλείπτων ἰωνικῶν, ἀφοῦ τοιαύτην και μεγάλην διαφορὰν ἐγίνωσκεν ἤδη, ὡς φαίνεται, και ὁ ποιητῆς Ἀριστοφάνης (2), οὐδὲ ἐπληροφόρησε τὸν ἀναγνώστην ἂν εἶχε δίκαιον πρὸ πενήκοντα ἐτῶν ὁ Ματθίας, ἰσχυρισθεῖς (3) ὅτι και οἱ νόμοι τῆς γλώσσης καταδικάζουσι τὴν προφορὰν τῆς παραδόσεως. Ὅ,τι γινώσκουμεν εἶνε ὅτι ἐν τῷ τέλει τῆς ὅλης αὐτοῦ πραγματείας, ὅτε οὐδεμία ἔτι παρίστατο χρεῖα, ἔκρινε και αὐτὸς καλὸν νὰ εἴπῃ ὀλίγα τινὰ περὶ συναιρέσεως (ἐκδ. 6' σελ. 104) και τότε οὐχὶ ὅπως ὀρίσῃ ἀκριβῶς τὸν χαρακτῆρα και τὸ ἔργον αὐτῆς, ἀλλ' ἀπλῶς ὅπως μάλῳσιν οἱ τυχόν μὴ εἰδότες ὅτι και ἐν τῇ ἐλληνικῇ γλώσσῃ ὑπάρχει συναίρεσις και συναλοιφή. Ἀλλ' ἐν πᾶσι τούτοις ὁμολογητέον ὅτι τοιαύτην ἱερὰν σιγὴν και πρωθύστερον τάξιν τηρήσας ὁ Βλάσιος και φυλαχθεῖς οὕτω νὰ περιέλθῃ εἰς τινὰς ἀντιφάσεις, εἰ μὴ τι ἄλλο, κατώρθωσεν ὅμως ὡστε ὁ μὲν ἀναγνώστης νὰ ἀπαλλαγῇ τῆς λύπης νὰ εἴπῃ περὶ τῆς βίβλου αὐτοῦ ὅ,τι ὁ Σωκράτης περὶ τῆς τοῦ Ἀναξαγόρου (ἐν τῷ Φαίδωνι σελ. 98 C), αὐτὸς δὲ μετὰ πλείονος ἀδείας νὰ ὀνομάσῃ ἰσχυρογνώμονας τοὺς νεω-

(1) Ἐν σελ. 15, ἐνθα λέγει ὅτι τῆς αὐτῆς διφθόγγου δύναται νὰ ἀκούηται εὐκρινέστερον τὸ ἕτερον τῶν δύο στοιχείων, ἢ ἐν τῇ συνεκφωνήσει ἀμφοτέρων νὰ ἀκούηται ἀπλούστερος ἢ συνθετιώτερος ἤχος. Εἰς συμπλήρωσιν τῶν ὑπὸ τοῦ Βλασίου λεγομένων προσθέτομεν ἡμεῖς ὅτι ἐν τῇ ἐρασμικῇ προφορᾷ ἀκούονται εὐκρινῶς ἀμφοτέρω τὰ φωνήεντα τῶν διφθόγγων ἐναντίον πρὸς τοὺς νόμους τῶν συναιρέσεων και κράσεων και ἐναντίον πρὸς τοὺς λόγους τῶν ἀρχαίων Γραμματικῶν τῶν ἀμέσων διαδόχων τῆς ἐγκρίτου ἀρχαιότητος.

(2) Ἐκ τῆς ῥήσεως τοῦ Ἀριστοφάνους αἴν' οἱ καθήμενοι ὑπὸ τοῦ δέου λέγουσιν ἰωνικῶς οἶν (Ἰβήρην. στίχ. 932) γίνεται δῆλον ὅτι τὸ ὄνομα οἶν τοσοῦτον εἶχε μεταβληθῆ ἐκ τῆς συναιρέσεως τοῦ ο και τοῦ ι εἰς μίαν συλλαβὴν ἐν τῇ ἀττικῇ διαλέκτῳ, ὡστε ἡ ἀσυναλείπτος και ἰωνικὴ δοτικὴ οἶν δὲν ἐσήμαινε ἔτι τὸ πρόβατον, ἀλλ' ἤχει ὡς ἐπιφώνημα σχετλιασμοῦ εἰς τὰ ὦτα τῶν Ἀττικῶν.

(3) Ἐν τῇ γ' ἐκδόσει τῆς ἑαυτοῦ γραμματικῆς τοῦ ἔτους 1835 Τόμ. I σελ. 82 τέλ.

ἀλλαχοῦ δὲ ὅτι τὸ ε ἐδήλου τὸν ἀνοικτὸν φθόγγον τῆς αι (σελ. 59), καὶ ἤθελεν ἴσως πεισθῆ ὅτι ἡ κατὰ ποιότητα διαφορὰ τοῦ ε πρὸς τὸ η, ἦν καὶ αὐτὸς ἀποδέχεται (σελ. 23), εἶνε ἡ ὑπὸ Βιλλοῖσωνος ὀρισθεῖσα, ἡ τοῦ ε δηλονότι πρὸς τινὰ φθόγγον μεταξὺ τοῦ ε καὶ τοῦ ι σαλεύοντα, ὅστις γεννᾶται ἐκ τῆς ἐπισκοτήσεως τοῦ καθαροῦ ε ἕνεκα τῆς παρατάσεως τοῦ ἤχου περὶ τὴν προφορὰν τοῦ φωνήεντος τούτου μηκυνομένου.

Οὐδὲν μᾶλλον ἔχει ἰσχὺν τὸ ἐκ τοῦ βληχήματος πῶν προβάτων ἐπιχειρήματα τοῦ Βλάσιου (ἐκδ. 6' σελ. 14). Διότι τὸ βῆ βῆ τοῦ Κρατίνου ἀποδεικνύει μόνον ὅτι τὸ η δὲν ἐξεφωνεῖτο ὡς ι, οὐδαμῶς δὲ ἀναιρεῖ καὶ τὴν κλειστὴν αὐτοῦ προφορὰν, περὶ ἧς λέγομεν. Ἐκείνῳ δὲ μόνον ἐπιτρέπεται ἐκ τῆς γραφῆς βῆ νὰ νομίζῃ ὅτι τὸ η ἐξεφωνεῖτο ὡς πλήρες καὶ καθαρὸν θ, ὅστις νομίζει ὅτι ὑπάρχει ἀκριβῆς ἀντιστοιχία μεταξὺ τῶν ζωϊκῶν καὶ ἀνθρωπίνων φωνῶν, καὶ ὅτι τὰ γράμματα, ἅτινα μεταχειρίζονται οἱ ἄνθρωποι πρὸς δῆλωσιν τῶν ἰδίων αὐτῶν φθόγγων δύνανται νὰ σημαίνωσιν καὶ ἀκριβῶς μάλιστα ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν φωνὴν τοῦ προβάτου, τοῦ κυνός, τοῦ χοίρου ἢ οὔτινος δῆποτε ἄλλου ζώου. Ὁ τοιοῦτος, ἂν θέλῃ, δύναται, ὅσον ἐξ ἡμῶν, καὶ τοῦτο νὰ πιστεύῃ, ὅτι ὅταν τις ἀναγινώσκῃ τὰς λέξεις ὁ βοῦς μυκάται, ἡ αἰξ μηκάται, *Io laureau mugit, Io chat miaule*, προφέρει τὰς συλλαβάς, μυ, μη, μι, μίαυ ὡς ταῦρος ἢ αἰξ ἢ γαλῆ, οὕτω δὲ ὅτι προφέρουσι καὶ ἀναγινώσκουσι καὶ ὁ λαὸς τῶν Παρισίων οὐχὶ δὲ διαφόρως ἐφθέγγοντο καὶ οἱ ἐπὶ Περικλέους καὶ Κρατίνου Ἀθηναῖοι. Ἄλλ' ἕτεροι καὶ δὴ οἱ παλαιοὶ ἐσκέπτοντο, ὡς φαίνεται, πολὺ διαφόρως περὶ τῶν τοιούτων. Ὁ Ἀριστοφάνης τοῦλάχιστον οὐ μόνον τὸ ῥῆμα μύζω μετεχειρίσθη πρὸς δῆλωσιν τοῦ μυγμοῦ, εἰ καὶ τὸ υ τότε δὲν ἐξεφωνεῖτο ὡς ου, ἀλλὰ καὶ τὸ μόριον τὸ δηλωτικὸν τῆς ἀνάρθου ταύτης φωνῆς, δὲν γράφει διὰ τῆς ου, ἀλλὰ διὰ τοῦ υ, μῦ (1), οὐδαμῶς φροντίσας ἂν ὁ Βλάσιος ἢ τις ἄλλος τῶν Ἑρασμικῶν ἠδύνατο πᾶνυ σεμνῶς νὰ παρατηρήσῃ αὐτῷ σήμερον, ὅτι ἂν κατ' ἀνάγκην ἔγραψε μύζω (2) ἀντὶ μούζω, δὲν ἔπρεπεν ὅμως νὰ γράψῃ καὶ μῦ ἀντὶ μοῦ, ἀφοῦ καὶ οἱ Ῥωμαῖοι ἐγίνωσκον ὅτι οὕτως

(1) Ἀριστ. Ἴππ. 10 καὶ Θεσμοφ. 231.

(2) Θεσμ. 22, Μῦ Μῦ τί μύζεις;

σημαίνεται ἡ φωνὴ τῶν μυζόντων (1). Καὶ δὲν εἶνε οὐδαμῶς παράδοξον ἂν εἴπωμεν ὅτι ὁ Ἀριστοφάνης οὐδὲν θὰ εὔρισκε δυσχερὲς ἐπὶ τέλει, ἂν ἐβλεπε τὸν Βλάσιον δυσφοροῦντα ἐτι ἐπὶ τῇ γραφῇ μῦ, νὰ ἀντεπεξέλθῃ κατ' αὐτοῦ διὰ τῆς αὐτῆς ῥήσεως, ἦν αὐτὸς ὁ Βλάσιος μετεχειρίσθη κατὰ τῶν ἐχόντων ἑτέραν γνώμην περὶ τῶν τοιούτων (ἐκδ. 6' σελ. 14) « σοὶ μὲν ταῦτα δοκοῦντ' ἔστω, ἐμοὶ δὲ τάδε ». Ἄν δὲ κάλλιστα θὰ συνεχῶρει ἑαυτῷ τὴν τοιαύτην ῥῆσιν ὁ Ἀριστοφάνης ἀπολογούμενος πρὸς νεώτερον Γραμματικὸν καὶ Φιλολόγον περὶ τῆς γραφῆς μῦ, εἰς τί θὰ πταίσωμεν ἡμεῖς, ἂν θελήσωμεν ν' ἀποκριθῶμεν τὰ αὐτὰ πρὸς τὸν αὐτὸν ἄνδρα καὶ περὶ τῆς γραφῆς βῆ ἐξ ὀνόματος τοῦ Ἀριστοφάνους, καὶ ἀντιτάξωμεν πρὸς τὰ ἀναρθρα βληχήματα προβάτων καὶ τοὺς Ἑρασμικοὺς τὴν ἐναρθρον φωνὴν τοῦ μεγάλου τῶν κωμικοῦ, οὔτινος χάριν καὶ τοῦ Κρατίνου ἐνεστήσαντο τὴν δεινὴν ἔριν τοῦ βοσκηματοῦδος τούτου καὶ ἀληθῶς ἀλλοιότου ἀγῶνος;

Τί δὲ θὰ ἀπεκρίνοντο πρὸς τὸν Βλάσιον ὁ Σέξτος καὶ οἱ Γραμματικοί, ὧν τὴν γνώμην ἐπικαλεῖται ἐν τῷ περὶ τῆς προφορᾶς τοῦ η ζητήματι, λέγομεν ἀλλαχοῦ, ἐνταῦθα προκειμένου νὰ βασανίσωμεν μόνον τὴν δύναμιν τῶν κεφαλαιωδεστέρων ἀποδείξεων τοῦ ἀνδρός ὑπὲρ τῆς ἐρασμικῆς προφορᾶς. Μεταβαίνομεν δὲ εὐθὺς εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν κυριωτέρων ἰσχυρίσεων αὐτοῦ περὶ τῆς προφορᾶς τῶν συμφώνων.

Οὐδὲν σφοδρότερον τοῦ πείσματος, μεθ' οὗ ὁ Βλάσιος ἐπιτίθεται τῇ παρ' ἡμῶν προφορᾷ τῶν συμφώνων ἐν τῇ νεωτέρῃ αὐτοῦ πραγματείᾳ (σελ. 71). Οὐ μόνον οὐδὲν οὐδαμῶς θέλει νὰ ἀκούσῃ τοῦ Βουρσιανοῦ, εἰπόντος ἄλλοτε ὅτι οὐδένα εὔρισκει λόγον ἀποστάσεως ἀπὸ τῆς νῦν προφορᾶς τῶν συμφώνων, ἀλλὰ πλήρης ῥώμης καὶ γενναιοφροσύνης ἐρασμικῆς, ἐπιβάλλεται καὶ ἄρδην νὰ ἀνατρέψῃ σύμπαν τὸ νέον φλογολογικὸν σύστημα τῶν συμφώνων, δι' ὁμοίων, ἐννοεῖται, ἰσχυρισμῶν, δι' ὧν ἐζήτησε νὰ ἀποδείξῃ ἐξαφανισθῆναι καὶ πᾶν ἶχνος τῆς ἀρχαίας προφορᾶς τῶν διφθόγγων καὶ φωνηέντων. Εἶνε γνωστὸν, λέγει, ὅτι οἱ παλαιοὶ Γραμματικοὶ διήρουν τὰ σύμφωνα εἰς ἄφωνα καὶ ἡμίφωνα, ἢ διαίρεσις δὲ αὕτη, ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν τῶν

(3) Παράβαλε τὸ λατινικὸν *miu lauru* πρὸς τὸ τοῦ Ἰππώνακτος μῦ λαλις (παρὰ Σέξτου πρὸς τοὺς Γραμματικοὺς 662, 8 ἐκδ. Bekker). Δὲν πρέπει δὲ τις νὰ λησμονήσῃ ἐνταῦθα ὅτι τὸ ἑλληνικὸν μύζω ἔχει τὴν αὐτὴν ἀρχὴν, ἦν καὶ τὸ λατινικὸν *miugio*.

νεωτέρων εἰς Explosivlaute καὶ Dauerlaute, ἦ, ὡς ἂν ἔλεγέ τις ἐξελληνίζων, εἰς ἀκαριαίους καὶ διαρκεῖς φθόγγους. Καὶ ἡμίφωνα μὲν ἢ Dauerlaute, λέγει, εἶνε κατὰ τοὺς ἀρχαίους Γραμματικούς τὸ λ μ ν ρ σ, κατὰ τινὰς δὲ καὶ τὸ θ φ χ· ἄφωνα δὲ τὸ β γ δ κ π τ καὶ κατὰ τὴν συνήθη διαίρεσιν καὶ τὸ φ χ θ. Εἰς ταῦτα προστίθενται τὰ διπλᾶ, ἐξ ἑνὸς ἀφώνου καὶ τοῦ ἡμιφώνου σ ἕκαστον συνιστάμενα, τὸ ζ καὶ ξ καὶ ψ. Πρὸς ταύτην λοιπὸν, λέγει, τὴν διαίρεσιν ἢ νεωτέρα ἑλληνικὴ προφορὰ ἔχει ὡς ἐξῆς· Εἰς μὲν τὰ ἡμίφωνα οὐ μόνον κατατάσσονται κατὰ τὴν νεωτέραν προφορὰν τὰ δασέα φ χ θ, ἀλλὰ καὶ τὰ μέσα β γ δ καὶ ἐκ τῶν διπλῶν τὸ ζ. Οὕτω δὲ κατ' αὐτὸν ὑπολείπονται ἄφωνα ἐν τῇ νεωτέρα ἡμῶν γλώσσῃ μόνον τὰ ψιλὰ π κ τ καὶ ἐκ τῶν διπλῶν τὸ ξ καὶ ψ. Πάντα ταῦτα κατὰ τὸν Βλάσσιον εἶνε σαφὲς σημεῖον τελείας ἐξαλλοιώσεως τῆς παλαιᾶς φωνῆς τῶν συμφώνων, καὶ ὅτι ἦτο ἀληθῶς κίνδυνος νὰ ὑποχωρήσωσι πάντες οἱ ἄλλοι καὶ δὴ καὶ ἡμεῖς τῷ ἀνδρὶ, οὕτως ἐκθύμως ἀγωνιζομένῳ πρὸς πάντα διαφωνοῦντα, καὶ ὅτι ἠναγκαζόμεθα, τὴν βίαν φοβούμενοι, νὰ πεισθῶμεν ἐκόντες ἄκοντες, εἰς λόγους μετὰ τοσοῦτου πείσματος βηθέντας, ἂν εὐθὺς μετ' ὀλίγον δὲν ἐβλέπομεν τὸν ἄνδρα ἀναστέλλοντα κατὰ μικρὸν τὴν βίαιον καὶ ὀρμητικὴν αὐτοῦ φορὰν, καὶ μετὰ πρῶτητος καὶ ἡσυχίας ἐξαναχωροῦντα τὰ εἰρημένα καὶ τάναντία ὁμολογοῦντα. Διότι μετ' οὐ πολλὰς σελίδας δὲν ἀποκρύπτει ὅτι οἱ Γραμματικοὶ δὲν κατατάττουσιν τὰ διπλᾶ ζ ξ ψ εἰς τὰ ἄφωνα, ὅπως ἐν ἀρχῇ θορυβηθεὶς εἶπεν, ἀλλ' εἰς τὰ ἡμίφωνα (σελ. 84), ἀποδέχεται δὲ καὶ ὅτι οὐδ' ἢ καθ' ἡμᾶς προφορὰ τῶν συμφώνων β γ δ ἐναντιοῦται πρὸς τὴν ὀνομασίαν μέσα, δι' ἧς οἱ παλαιοὶ Γραμματικοὶ καλοῦσι τὰ σύμφωνα ταῦτα. Ἐκ λήθης δὲ μόνον, νομίζομεν, παρέλιπε νὰ προσθέσῃ ὅτι καὶ ἡ ὀνομασία δασέα ἀρμόζει μᾶλλον πρὸς τὴν καθ' ἡμᾶς προφορὰν αὐτῶν ἢ πρὸς τὴν ὑπ' αὐτοῦ διδασκομένην, καθ' ἣν τὰ δασέα ἔπρεπε νὰ ὀνομάζωνται δασυνόμενα, ἂν ἀληθῶς τὰ μὲν ἀρχαῖα φ χ θ ἦσαν aspiraton, ὡς αὐτὸς λέγει (σελ. 84), τὰ δὲ ἡμέτερα Spiranton. Καὶ δὲν ἀμφιβέλλομεν ὅτι ἐπὶ τέλει ὀλοσχερῶς ἠθέλε συνταχθῆ μετὰ τῆς παραδεδομένης προφορᾶς τῶν συμφώνων, ἀναλογῶν τὸ παλαιὸν αὐτῆς, ἂν ἐπιμελέστερον ἀναγινώσκων τὸν Ἀλικαρνασσέα Διονύσιον, παρετήρει ὅτι ὁ κριτικὸς οὗτος ὀνομάζει τὰ δασέα τὰ κράτιστα τῶν ἀφώνων, ὥστε ἐγγὺς τοῦ τελειότατα εἶναι (κεφ. ιδ'

τέλ. σελ. 104 Shaeff. 176), μεταχειριζόμενος πρὸς χαρακτηρισμὸν τῆς δυνάμεως αὐτῶν τὰς αὐτὰς λέξεις, δι' ὧν χαρακτηρίζει καὶ τὰ κράτιστα τῶν ἡμιφώνων, τὰ διπλᾶ (σελ. 98 Shaeff 168 ἀρχ.) καὶ δὴ καὶ τὸ γενναιότατον καὶ ἠδιστον τῶν διπλῶν, τὸ ζ (σελ. 102 Shaeff 174 ἀρχ.) Ἄν ἐπιμελῶς ἀνεγίνωσκεν ὁ Βλάσσιος πάντας τοὺς λόγους τοῦ Διονυσίου τοὺς ἀναφερομένους εἰς τὴν προφορὰν τῶν ἀφώνων, ἠθέλε, νομίζομεν, πεισθῆ καὶ αὐτὸς, ὅτι ἂν ὁ Διονύσιος δὲν κατέταξεν εἰς τὰ ἡμίφωνα τὰ δασέα, τοῦτο ἐποίησεν οὐχὶ διότι ἐκωλύετο ὑπὸ τῆς προφορᾶς αὐτῶν, ἀλλὰ διότι ἐνόμισε συμφωνότερον πρὸς τὴν ἀκρίθειαν τῆς γραμματικῆς θεωρίας νὰ μὴ ἀποχωρίσῃ αὐτὰ ἀπὸ τῶν συγγενῶν ψιλῶν καὶ μέσων τῶν διὰ τοῦ αὐτοῦ ὄργάνου ἐκφωνουμένων. Καὶ περὶ τῶν νῦν δὲ συμφώνων ἂν ἔγραφεν ὁ Διονύσιος, νομίζομεν ὅτι δὲν ὅτι ἔγραφεν ἄλλως ἢ ὅπως ἔγραψε, πλὴν ἂν ἦτο Ἐρασμικὸς καὶ ἠθέλεν, ὅπως ὁ Βλάσσιος συγγέων τὰ ἀσύγγυτα καὶ εὐδιάκριτα, νὰ ταυτίσῃ τὴν διαίρεσιν τῶν παλαιῶν Γραμματικῶν πρὸς τὴν θεωρίαν τῶν νέων Γλωσσολόγων καὶ κατατάξῃ τὰ ἡμίφωνα εἰς τὰ ἄφωνα καὶ τὰ ἄφωνα εἰς τὰ ἡμίφωνα.

Ὅπως ὀρθῶς ἐρμηνεύσῃ τις τὴν περὶ τῆς προφορᾶς τῶν συμφώνων διδασκαλίαν τῶν ἀρχαίων Γραμματικῶν, ὀφείλει νὰ ἔχη ἐν νῷ δύο τιὰ, ἐξ αὐτῶν τῶν λόγων τῶν Γραμματικῶν συναγόμενα. Πρῶτον μὲν ὅτι τὰ μέσα προφέρονται μεταξὺ τῶν ψιλῶν καὶ δασέων. τοῦτο δὲ σημαίνουσι αἱ τε λόγοι Διονυσίου τοῦ Ἀλικαρνασσέως «τὸ γ μετρίως λέγεται καὶ μεταξὺ τοῦ κ καὶ χ» (σελ. 104 Shaeff 176) καὶ οἱ τοῦ μουσικοῦ Ἀριστείδου τοῦ Κοϊντιλιανοῦ «ὡς τὸ β καὶ τὰ τούτου περιεκτικὰ», «ὡς τὸ γ καὶ τὰ ἐκατέρωσε ἄκρα», «ὡς τὸ θ καὶ τ καὶ τὸ τούτων μέσον» (1). Ἐπειτα δὲ ὅτι τὸ πνεῦμα ἐν μὲν τῇ ἐκφωνήσει τῶν δασέων προάγεται, ὡς ὁ αὐτὸς μουσικὸς λέγει (σελ. 89), ἐνδοθεν ἐκ τῆς φάρυγγος, ἐν δὲ τῇ τῶν μέσων ἐκ μέσου τοῦ φωνητικοῦ τόπου, ἐν δὲ τῇ τῶν ψιλῶν ἐκ τοῦ περὶ τοὺς ὀδόντας τόπου. Ἐὰν ἀμφότερα ταῦτα ἔχωμεν ἐν νῷ, παρατηροῦμεν παραχρῆμα, ὅτι τὸ πνεῦμα ὅταν λύσῃ τὴν ἔμφραξιν τῶν χειλέων, προαγόμενον μὲν ἐκ τοῦ περὶ τοὺς ὀδόντας τόπου γεννᾷ τὸ π, ἐκχεόμενον δὲ ἐκ τοῦ μέσου τοῦ φωνητικοῦ τόπου, ἀποδίδει τὸ ἡμέτερον β, μετὰ πλείονος δὲ δυνάμεως ἐκφερόμενον ἐνδοθεν ἐκ τῆς φάρυγγος, παράγει τὸν ἐκ τοῦ

(1) Ἐκδ. Meibomii σελ. 89.

ἀμαρτήματα ἀπὸ ὀρθογραφικοῦ ἔθους, καὶ συλλογιζομένῳ ὅτι καὶ ὅλως ἠδύνατο νὰ ἐλλείπωσιν αὐ εἰρημέναι διὰ τοῦ φ γραφαὶ τοῦ συμφωνικοῦ υ. Ὅτι δὲ δὲν ἠδύνατο νὰ ἔχη φωνητικὴν δύναμιν τὸ υ τῶν διφθόγγων αυ καὶ ευ ἀπεδείξαμεν ἤδη ἐν τῷ περιοδικῷ Ἀθηναίῳ (τόμ. 6' σελ. 48 καὶ ἐξῆς), ἀποδεικνύεται δὲ καὶ ἐξ ἄλλων οὐκ ὀλίγων τεκμηρίων περὶ ὧν ἄλλοτε καὶ ἀλλαχοῦ.

Ἐκ τῶν εἰρημένων περὶ τῆς ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Γραμματικῶν ἐκφωνήσεως τῶν δασέων καὶ μέσων ἐγένετο δῆλον ὅτι αὕτη οὐδὲν ἔχει κοινὸν πρὸς τὴν νεωτέραν γλωσσολογικὴν θεωρίαν τοῦ Βλασίου; οὐδὲν δὲ καὶ ἡ κατὰ τοὺς ἀρχαιοτέρους χρόνους. Καὶ, ἵνα παραλίπωμεν ἐν τῷ παρόντι τὰς πολλὰς ἀποδείξεις, ἃς ἔχη τις νὰ προσαγάγῃ ὑπὲρ τοῦ ἀρχαιοτάτου τῆς καθ' ἡμᾶς προφορᾶς τῶν συμφώνων, ἀρκούμεθα εἰς ὀλίγας μόνον, τὰς ἐξῆς.

Ἐάν τις ἀκριβῶς ἐξετάσῃ τὸν λόγον τῆς εἰς ἄλληλα τροπῆς τῶν συμφώνων ἐν τῇ ἐλληνικῇ γλώσσῃ, εὐρίσκει ὅτι οἱ Ἕλληνες ἐποιοῦντο πολλὰς ἀποβολὰς καὶ μεταβολὰς τῶν συμφώνων, ὅπως συναρμόσῃ ταῦτα πρὸς ἄλληλα καὶ ἀποφύγῃ τὴν ἀντιτυπίαν αὐτῶν καὶ σύγκρυσιν καὶ ἐλευθερώτερον καὶ εὐκολώτερον ἐκφωνῶσιν αὐτά. Οὗτος δὲ εἶνε ὁ λόγος, δι' ὃν οὐδέποτε ἔλεγον γέγραπται, δεδόσθαι, μεμῆσθαι, λέλεγται, ἐλέγηθαι, κέκλωσθαι, ἠδῆθῆναι, ἐπιλέληθαι, ἐπιληθῆθῆναι, ἐκαλύθῆναι, ἐπδομος, ὄκδοος, ἐπθήμερος κτλ. Εὐκόλως δὲ πᾶς τις ἐννοεῖ κατὰ τὴν ἡμετέραν προφορὰν διὰ τί οἱ Ἕλληνες δὲν ἔλεγον γέγραπται καὶ δεδόσθαι, ἀλλὰ γέγραπται καὶ δεδόχθαι κτλ. Ἀλλὰ κατὰ τὴν περὶ τῶν δασέων καὶ μέσων διδασκαλίαν τοῦ Κουρτίου, ὧπερ ἀκολουθεῖ καὶ ὁ Βλάσιος, μένει ἀνεξήγητον πῶς, ἀφοῦ οἱ Ἕλληνες δὲν ἔλεγον γέγραπται ἔλεγον ἔπειτα γέγραπθαι, ἀφοῦ καὶ τὸ θ ἤρχετο κατὰ τὸν Κούρτιον ἀπὸ τοῦ τ; Ἴς ἡ χρεία νὰ διακρούσῃ τὰ σύμφωνα ἀπ' ἀλλήλων τῇ παρενθήκῃ τοῦ δασέος πνεύματος, καὶ ποῦ ἠκούσθη ὅτι τὸ δασὺ πνεῦμα ὑπῆρξέ ποτε ἐν τῇ ἐλληνικῇ γλώσσῃ μεταξὺ δύο συμφώνων; καὶ ἂν ὑπῆρξε, διὰ τί δὲν ἐδασύνθησαν κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τὰ ἄλλα δέκα τέσσαρα σύμφωνα, οὐδὲ τὸ ρ, ἀλλὰ καὶ τοῦτο, ὅπως ἴσως ποτὲ καὶ τὸ μ, μόνον πρὸ φωνήεντος; Καὶ διὰ τί οἱ Ἕλληνες δὲν εἶπον πεπλάσθαι, ὅπως κατὰ τὸν Κούρτιον καὶ δεδόχθαι. Καὶ διὰ τί ὅλως νὰ ἀποβληθῇ ἐκ τοῦ μέσου τὸ σ ἐν τῷ δεδόσθαι, ἀφοῦ μετὰ τὴν ἀποβολὴν αὐτοῦ ἐμελλον νὰ διακρουσῶσι ἔτι μᾶλλον

οἱ ἦχοι ἢ νὰ συμπλησιάζωσι πρὸς ἀλλήλους διὰ τῆς παρεμπτώσεως τοῦ δασέος πνεύματος; Καὶ ἂν ἦτο δυνατόν νὰ λέγωσιν οἱ Ἕλληνες δεδόχθαι, διὰ τί ἀπέφευγον νὰ λέγωσι ἐπιλεθῆσθαι, ἢ τοῦλάχιστον ἐπιληθῆσθαι, ἀλλ' ἦτο ἀνάγκη πᾶσα τὸ πρῶτον θ τῆς λέξεως ταύτης νὰ τραπῆ εἰς σ χάριν τῆς εὐχερεστερας συνεκφωνήσεως τῶν συμφώνων, περὶ ἧς λέγομεν; Ἡ ἐρμηνεία ἦν ἐπινοεῖ ὁ Κούρτιος (Grundz. 5. σελ. 414), προθύμως δὲ ἀσπάζεται καὶ ὁ Βλάσιος (ἐκδ. 6' σελ. 88,) ὅτι τὸ δασὺ πνεῦμα ἐν τῷ δεδόχθαι, ἀχθῆναι καὶ τοῖς ὁμοίοις γεννᾶται ἐκ τῆς εὐκολίας, μεθ' ἧς τὸ δασὺ πνεῦμα τὸ μετὰ τοῦ ἐπομένου συμφώνου ἀκούομενον ἠδύνατο νὰ μεταβιβασθῇ ὑπὸ τῆς ἀκοῆς καὶ εἰς τὸ εὐθὺς ἠγούμενον ψιλόν, θὰ ἦτο πῶς ἀποδεκτὴ ἂν τὸ τοιοῦτον συνέβαινε καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων συμφώνων πανταχοῦ, καὶ μὴ ἐκεῖ ἀκριβῶς ὅπου ἡ γλῶσσα προδήλως ζητεῖ νὰ προσαρμόσῃ τὰ διεστῶτα καὶ συγκρουόμενα, καὶ ἦτο ἀνάγκη, καὶ ἂν ἐξ ἀρχῆς ὑπῆρχε τὸ δασὺ πνεῦμα, ταχέως νὰ φύγῃ καὶ ἀφανισθῇ. Ἄν τὸ ἐλληνικὸν οὐς ἠδύνατο νὰ ὑπομείνῃ δύο δασέα πνεύματα ἐξῆς ἐκφωνούμενα, τότε ἔπρεπε νὰ τηρηθῶσιν, ὡς ἦσαν ἐξ ἀρχῆς, τὰ ἐθεθέατο, ἐθέθην, καὶ τὰ τοιαῦτα, καὶ νὰ μὴ μεταβληθῶσιν εἰς τὰ ἐτεθέατο, ἐτέθην κτλ., ἀφοῦ ἡ τοιαύτη τοῦ δασέος πνεύματος ἀλλεπαλληλία ὀλιγότερον θὰ προσέκρουεν εἰς τὴν εὐφωνίαν καὶ τὴν εὐκολον συνεκφώνησιν τῶν φθόγγων ἢ ἡ ἐν ταῖς λέξεσιν ἐπλαγκηθη, ἠλεγκηθη, ἐλέκηθη, κληθῆς, συγκληχονος, ἐπληθηγεθηθαι, πλιθισης, ἐπληθηήμερος κτλ., ὧν ἡ ἐκφώνησις κατὰ τὴν θεωρίαν τοῦ Κουρτίου καὶ Βλασίου δύναται νὰ συγχωρηθῇ, ὡς καὶ ἄλλοτε εἶπομεν (ἐν Ἀθηναίῳ, τόμ. Γ' σελ. 36), μόνον εἰς τὴν ἀκόλαστον γλῶσσαν τῶν Ὀπτεντότων ἢ Ἰσως καὶ ἄλλην τινα, πλεῖστα ἔτι ἴχνη τῆς παλαιᾶς βαρβαρότητος διασφύζουσαν. Καὶ εἶνε ἀνάγκη τῷ τε Κουρτίῳ καὶ τῷ Βλασίῳ νὰ προσαγάγῃσιν ὅμοια παραδείγματα καὶ ἐξ ἄλλης γλώσσης συγγενοῦς τῇ ἐλληνικῇ, ἐν ἧ συμβαίνουσι τοιοῦτοι συμπνευματισμοὶ τῶν γραμμάτων, καθ' ἣν στιγμὴν ταῦτα σπεύδουσι νὰ συνέλθωσι πρὸς ἄλληλα εἰς εὐφωνον καὶ ἀρμονικὸν σύμπλεγμα. Ἐφ' ὅσον δὲν προσάγουσιν ὅμοια παραδείγματα ἐκ τῆς ἐλληνικῆς ἢ ἐξ ἄλλης συγγενοῦς γλώσσης, ἀλλ' ἀρκοῦνται εἰς ψιλὴν θεωρίαν, ἀντικρυς μαχομένην πρὸς τὸν ἐν τῇ ἐλληνικῇ σαφέστατον νόμον τῆς συναρμογῆς τῶν συμφώνων, ἐπὶ τοσοῦτον ἐξέστω ἡμῖν νὰ ἀποκαλῶμεν τὴν θεωρίαν αὐτῶν

αὐτῶν ἡ ἐργασία τοῦτο καὶ μόνον προετίθετο, τὴν διατήρησιν, καὶ διάδοσιν τῆς ἐκ τῆς ἐγκρίτου ἀρχαιότητος περιελθούσης αὐτοῖς πολυτίμου κληρονομίας. Οὐδὲ πτοεὶ ἡμᾶς ἡ κομπώδης γλῶσσα τοῦ Βλασίου ὅτι ὑπερμέτρως ἐπυκνώθη ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις ἢ καὶ ἄλλως πολυπληθῆς φάλαγγ τῶν Ἑρασμικῶν, διότι πιστεύομεν εἰς τὴν δύναμιν τῆς ἀληθείας, καὶ ἡ ἱστορία διὰ λαμπροτάτων παραδειγμάτων διδάσκει ὅτι ἡ πλάνη, ὅσον καὶ ἂν διαδοθῇ καὶ ἐξαπλωθῇ, ἀνάγκη ἐπὶ τέλει νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὴν ἀλήθειαν, καὶ εὐτυχῶς ζῶμεν ἐν τῷ αἰῶνι, καθ' ὃν πᾶσαι αἱ πλάναι, αἱ ἐν τοῖς χρόνοις τῆς ἀμαθίας γεννηθεῖσαι καὶ ἀκμάσασαι, ἐκ διαδοχῆς ἀποχωροῦσιν ἀφανιζόμεναι ἐνώπιον τοῦ φωτός τῆς ἀληθείας καὶ τῆς ἐπιστήμης. Ἔως ἡ ἐπιστήμη εἶπῃ τὸν τελευταῖον αὐτῆς λόγον περὶ τοῦ ζητήματος τῆς ἐλληνικῆς προφορᾶς, οὐδὲ τὸ παράπαν διστάζομεν νὰ πιστεύωμεν ὅτι τὰ πλεῖστα τῶν γραμμάτων καὶ αἱ ἐξ αὐτῶν συγκείμεναι συλλαβαὶ πλὴν ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων, ἔχουσιν ἐν τῷ παρ' ἡμῖν ἀλφαβῆτι τὴν αὐτὴν δύναμιν, ἣν καὶ ἐν τῷ ἀρχαίῳ. Μέγαν δὲ λόγον λέγει ὁ Βλάσιος ἰσχυριζόμενος ὅτι μόνος ἀρχαῖος Ἕλληνα ἀναστὰς ἐκ τοῦ τάφου ἠδύνατο νὰ ἐξελέγξῃ τὸ μὴ ὀρθὸν τῆς ἐρασμικῆς προφορᾶς, ὅτε καὶ μόνον τὰ ἐκ τῆς ἀρχαιότητος ἄψυχα τεκμήρια εἶνε ἱκανὰ νὰ ἐλέγξωσι τὸ πλημμελὲς καὶ ἐσφαλμένον αὐτῆς. Τὸ ὑπὸ τοῦ Βλασίου ρηθὲν περὶ τῆς ἐρασμικῆς προφορᾶς ἀρμόζει μᾶλλον λεγόμενον περὶ τῆς προφορᾶς τῆς παραδόσεως, ἐφ' ὅσον οἱ Ἑρασμικοὶ σαφῶς καὶ καθαρῶς δὲν ἀποδεικνύουσι τὸ ἐναντίον. Καὶ ὡς ἀληθὲς δὲ ἂν ἀποδεχθῶμεν τὸ γλωσσολογικὸν παράδοξον τοῦ Κουρτίου, ὅτι ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Δημοσθένους καὶ Ἀριστοτέλους μέχρι τῶν πρώτων Γραμματικῶν ἦτοι ἐντὸς 50 ἢ 100 ἐτῶν, ἡ προφορὰ μετεβλήθη καὶ ἠλλοιώθη, ἐν ᾧ ἠκούετο ἔτι ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ καὶ τῷ Λυκείῳ καὶ τῇ Στοᾷ καὶ τοῖς κήποις τοῦ Ἐπικούρου ἡ φωνὴ τῶν ἀμέσων καὶ διαμέσων διαδόχων τῶν μεγάλων τῆς φιλοσοφίας διδασκάλων, πάλιν ἡ μεταβολὴ αὕτη καὶ ἠλλοίωσις θὰ ἦτο οὕτω μικρὰ, ὥστε δικαίως δυνάμεθα νὰ ἐπαναλάβωμεν ἐνταῦθα ὅ,τι πρὸ 76 ἐτῶν εἶπεν ὁ παρ' ἡμῖν αἰδιδιμος Κοραῆς (ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ ἐκδόσει τοῦ Ἰσοκράτους, σελ. 4α'). « Μήτε ἐξεύρω, μήτε νὰ μάθω μὲ μέλει πῶς ἐπρόφρον ὁ Ἰσοκράτης, ὁ Πλάτων, ὁ Δημοσθένης, καὶ ὅσοι ἄλλοι ἤκμασαν εἰς αὐτὴν τῆς γλώσσης τὴν ἀκμὴν· καὶ, ἦταν ὑπερασπιζῶ τὴν

σημερινὴν προφορὰν, δὲν δισχυρίζομαι ὅτι προφέρομεν ἀπαραλλάκτως ὡς ἐκεῖνοι, ἐπειδὴ πιθανὸν εἶναι νὰ ἐσυνέβη εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ὅ,τι συμβαίνει καὶ εἰς τὰς σημερινὰς γλώσσας, ὅ,τι συμβαίνει εἰς ὅλα τῶν ἀνθρώπων τὰ ἔργα καὶ ποιήματα. Τοῦτο μόνον ἀδιστακτως πιστεύω, ὅτι ἂν ἡ προφορὰ τῆς γλώσσης ἠλλοιώθη, νὰ τὴν ἀποκαταστήσῃ εἰς τὴν ἀρχαίαν αὐτῆς φύσιν ἄλλος δὲν εἶνε καλός, παρὰ μόνον οἱ ὅποιοι τὴν ἐλάλουν καὶ τὴν ἔγραφον ὡς μητρικὴν αὐτῶν γλῶσσαν. Ἔως νὰ ἀναβιώσωσιν ἐκεῖνοι, καὶ εἰς ἡμᾶς συγχωρημένον εἶναι νὰ τὴν προφέρωμεν, ὡς τὴν ἐπρόφερον ὁ βάρβαρος Σέξτος, ὁ ἀγράμματος Πλούταρχος, ὁ ἀμαθέστατος Γαληνός (1), καὶ οἱ ἄλλογενεῖς Ἕλληνισταὶ φιλοσοφώτερον ἤθελον πράξει, ἂν ἔπεμπον καὶ τὴν προφορὰν τοῦ Ἑράσμου, ὅπου ἔπεμψαν πολλὰς ἄλλας προλήψεις.»

ΘΕΟΔ. ΠΑΠΑ ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΕΥΓΕΝΙΚΟΥ

ΕΠΙΤΑΦΙΟΝ ΤΩ ΑΥΘΕΝΤΟΠΟΥΛΩ

Ἐκδιδόμενον ὑπὸ Εἰμ. LEGRAND.

Τὸ χειρόγραφον ἐν ᾧ περιέχεται τὸ κάτωθι δημοσιευόμενον ἐπιτάφιον, ἀπόκειται ἐν τῇ Ἑθνικῇ Βιβλιοθήκῃ τῶν Παρισίων φέρει δ' ἀρ. 475 ἐν τῷ συμπληρωματικῷ καταλόγῳ τοῦ ἐλληνικοῦ τῶν χειρογράφων τμήματος. Κομισθὲν ἐξ Ἀνατολῆς ὑπὸ τοῦ Μινωίδου Μηνᾶ, εἶναι σχήματος δωδεκάτου μικροῦ, ἐλλεῖπει δ' ἡ ἀρχὴ αὐτοῦ καὶ τὰ φύλλα του δὲν εἶναι ἠριθμημένα. Ἐγρᾶφη δὲ κατὰ τὴν ΙΖ' εκατονταετηρίδα ὑπὸ τοῦ ἱερομονάχου Κοσμᾶ τοῦ Μακεδόνα, ὅστις μετ' ἀκριβείας ἐσημείωσε τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν ἐπεράτωσε τὴν ἀντιγραφὴν, ἦτοι τὴν 17 Αὐγούστου 1643. Ἐν ἑτέρῳ συνταγματικῷ περιεχομένῳ ἐν τῷ αὐτῷ χειρογράφῳ, ἀναγινώσκεται ἡ ἐπομένη σημείωσις: « . . . ἐγρᾶφη ἐν Κωνσταντινουπόλει διὰ χειρὸς ἐμοῦ τοῦ α ταπεινοῦ Κοσμᾶ ἱερομονάχου τοῦ Μακεδόνα ἐν ἔτει χιλιοστῷ ἑξα-

(1) Ἡ πληρεστὴρα γνώσις τῆς διδασκαλίας τῶν παλαιῶν Γραμματικῶν ἐπιτρέπει ἡμῖν νὰ προσθέσωμεν εἰς τοὺς λόγους τοῦ Κοραῆ καὶ τοὺς ἀρχηγούς τῆς γραμματικῆς καὶ κριτικῆς ἐπιστήμης.

« κοσιοστῷ τεσσαρακοστῷ τρίτῳ, ἐν μηνί Μαίῳ ιβ', βασιλεύοντος
 « τοῦ Σουλτάν Μπραῆμ καὶ ὑπατεύοντος Μουσταφᾶ πασιᾶ, πατρι-
 « αρχεύοντος δὲ Παρθενίου τοῦ ἐξ Ἀνδριανουπόλεως. »

Τοῦ νομοφύλακος Ἰωάννου τοῦ Εὐγενικοῦ
 ἐπιτάφιον τῷ ἀθροιστοπούλῳ.

ὦ παῖ, γένους στέφανε, χαρίτων ἔρνος,
 καλῶν ἀπάντων συνδρομή, ξένη φύσις,
 ἄγαλμα θαυμάσιον, ἔξοχον κάλλος,
 τίς γραφικῇ χεὶρ ἱστορήσει σὸν τύπον,
 5 καὶ τὴν ἐπανθοῦσάν σοι πρὶν ἀγλαίαν;
 Τίς τὴν κεκρυμμένην σοι τῆς ψυχῆς χάριν,
 ἣν ἐξ ἀπαλῶν τῶν ὀνύχων ἐδείκνυς,
 ἢ τίς τὰ λαμπρὰ τοῦ τιμίου σου γένους;
 Ἀλλὰ τί λοιπὸν τῆς μορφῆς σου τὸν τύπον,
 10 καὶ τὴν ἀπαστρέπτουσαν ἐκ ταύτης χάριν
 καὶ κάλλος ἀμίμητον ὁ γραφεὺς γράφων,
 μὴ καὶ ψυχῆς τὰς ἀρετὰς παραγράφει,
 μὴδ' εὐγένειαν τὴν ἄνωθεν μὴνύει,
 καὶ βασιλικὴν συγγένειαν καὶ κράτος
 15 ἢ παραχωρεῖ ταῦτα τῷ λόγῳ φράσαι
 καλῶς γε ποιῶν καὶ φρονῶν οὐκ ἀλόγως;
 Οὐκοῦν ἐροῦμεν ἃ σιγᾷ γράφων ὄδε.
 Ὁ μὲν γε ρίζης εὐγενοῦς ὄρπηξ ἔφυ
 καὶ βασιλικῶν αἱμάτων ἀποσπᾶδος·
 20 πατὴρ γὰρ αὐτῷ ἀθρόντης Χαζαρίας,
 υἱὸς πατρὸς θαυμασίου καὶ κρατίστου·
 τίς οὐκ ἀκούει τὸν πολὺν Ἀλέξιον,
 ἄνδρα βριαρὸν καὶ κραταιὸν ἐν μάχαις,
 ὄξυν νοῆσα· καὶ καταπράξει πλέον·
 25 τὸν ἀκράδαντον τῆς Χαζαρίας στυλὸν
 καὶ φανότατον τοῖς ὑπηκόοις λύχνον,
 τὸν ἐν μάχαις ἄτρεστον ἀσπίδηφόρον,
 ὄψει μόνον τρέποντα τοὺς ἐναντίους;

τὸν κέν βίῳ ἥλιον οὐρανοδρόμον,
 30 πᾶσαν καταυγάζοντα τὴν γῆν Γοθθίας;
 Τοῦτου γόνος πρῶτος πατὴρ τοῦ κειμένου,
 Εὐχαριτώνυμος μέγας Ἰωάννης,
 ταχὺ προελθὼν εἰς ὑπέρτατον κλέος·
 35 τῆς εὐσεβείας ἠκριβωμένη στάθμη,
 δίκαιος, ὀξύς, δραστηκός, μεγαλόφρων,
 μέτριος, εὐθύς, νουνεχής, ταπεινόφρων,
 λαμπρός, ἐλευθέριος, ἠδύς, χαρίεις,
 πρᾶος, προσηνής, ἠπιος, κοινὸς φίλος,
 40 ἄγαλμα πασῶν ἀρετῶν ἠρμοσμένον.
 Μήτηρ δ' Ἀσάνων τοῦ περιβλέπτου γένους
 καὶ πορφυρανθοῦς ἐκφύεισα τῆς ρίζης,
 ἐκ Παλαιολόγων τῶν αὐτοκρατόρων
 καὶ Τζαμπλακόνων τῶν θαυμαστῶν μητρόθεν,
 45 ἐνθαδε φοιτήσασα λαμπρῶς ἐζύγη,
 νεᾶνις ὑπέρλαμπρος, εὐκλεεστάτη,
 γενναία, φιλόθεος, εὐσεβεστάτη,
 σπουδαία, φιλάγαθος, κοσμιωτάτη,
 πραεῖα, φιλόπτωχος, ἡμερωτάτη,
 50 ἠδέϊα, φιλάνθρωπος, συμπαθεστάτη,
 γλυκεῖα, φιλόδωρος, εὐμενεστάτη,
 πάσαις διαπρέπουσα χάρισι ξένως
 ἢ μυριώνυμος (*) πᾶμφωτος Μαρία,
 ἢ Θεοχαρίτωτος σεπτὴ κυρία,
 55 ἢ τῆς ἁγίας βασιλίσης συναίμων.
 Τοιούσδε φύντας ὁ χρυσοῦς ὄρπηξ ἔσχεν,
 ὁ τερπνὸς Ἀλέξιος, τὸ χρυσοῦν ἄστρον,
 ὁ χρυσοῦς Ἀλέξιος, ὃ δεινοῦ πένθους!
 οἴμοι τίς ἐφθόνησεν ἡμῖν τῆς τύχης;
 60 Πῶς ἢ βαρεῖα θανατηφόρος ἄρπη
 ζωῆς πικρῶς ἄσταχυν ἐκτέτμηκέ σε,
 πρὶν ἢ πεπανθῆς καὶ βαρυνοθῆς τῷ χρόνῳ,
 ταῖς οὐρανίαις ἀποθήκαις ἐνθεῖσα,

(*) Μαρσιώνυμος;

- λαμπρῶς ἐνοικεῖν τῆς Ἐδὲμ. τῷ χωρίῳ,
 65 ἐν ταῖς ὀρεῖταις τοῦ Ἀβραάμ ὠλέναις ;
 Ποῦ μοι τὸ εἶδος, ἡ στροφή τῶν ὀμμάτων
 τὰ τερπνὰ προσφθέγματα, τὸ γλυκὺ στόμα ;
 Ποῦ τὸ χρυσοῦν πρόσωπον ὡς ἄνθος ῥόδου ;
 Ποῦ τῶν λόγων τὰ ρεῖθρα παρ' ἡλικίαν,
 70 ἡ σειρήνιος καὶ μελιχρὰ φθογγή σου
 ὡς τὰ παναρμόνια σύμφωνα μέλη ;
 Ποῦ δὴ φρόνησις καὶ τὸ σὺν λόγῳ θάρσος,
 καὶ πρὸς ἕκαστον τῶν καλῶν εὐφυΐα ;
 Οἶον καθ' ἡμᾶς εἶδεν ἡ φύσις πάθος !
 75 Οἶον συνεξέκοψε φυτὸν ἀώρως
 εὐφυές, ὑψίπρεμνον, ἀνθοῦν ἠδέως,
 ἡ πανδαμάτωρ ἀξίνη τοῦ θανάτου !
 Ἐμελλεν ἄρα πατρικῶν σπλάγχχνων ζέσει
 καὶ τόνδε τὸν μέγιστον ὑποίσειν πόνον,
 80 καὶ τήνδε πικρῶς ὑπενεγκεῖν τὴν Οὐλίψιν
 ἡ παναρίστη ξυνωρίς τῶν πατέρων ;
 Εἰς γοῦν παρηγόρημα λοιπὸν τοῦ πάθους
 καὶ παραψυχὴν τῆς μεγίστης ζημίας
 ἀνιστοροῦσιν οἱ γενναῖοι τὸν παῖδα,
 85 ὡς ζῶντα καὶ πνέοντα νῦν προσορῶντες,
 καὶ προσπαραγράφουσιν ἐν στίχοις τάδε·
 ἀλλ', ὦ θεατὰ, μὴ σκοπήσης τὸν τάφον
 ὡς τάφον ἀπλῶς ἢ καὶ τὸν τύπον τόνδε,
 ἀλλ' ἠρέμα πρόκυψον ἐλθὼν ἐνθάδε,
 90 καὶ δάκρυον στάλαξον ἐκ συμπαθείας,
 καὶ γνῶθι σαυτὸν εὐμαθῶς ἐκ τῆς θέας,
 καὶ κατὰ γνῶθι τοῦ πικροῦ τούτου βίου,
 καὶ τοῖς παραμένουσι τὸ πλεῖστον δίδου·
 εἰ γὰρ σιγᾷ τὸ τοῦ χρυσοῦ παιδὸς στόμα,
 95 πλὴν ἀλλ' ἔχει δύναμιν ἀρρήτων λόγων,
 καὶ γίνεται σοὶ τοῦ βίου διδάσκαλος.

ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΝΩΤΕΡΩ ΕΠΙΤΑΦΙΟΥ

ΥΠΟ

Ν. Γ. ΠΟΛΙΤΟΥ

Ὁ γράψας τὸ ἀνωτέρω ἐπιτάφιον, Ἰωάννης ὁ Εὐγενικός, εἶναι ἀδελφὸς τοῦ ὀνομαστοῦ Μάρκου τοῦ Ἐφέσου, ὃ πολλάκις συγγέου-
 σιν αὐτὸν οἱ βιβλιογράφοι. Ἐχρημάτισε νομοφύλαξ τῆς μεγάλης τοῦ
 Χριστοῦ ἐκκλησίας, καὶ ὡς τοιοῦτος παρέστη ἐν τῇ ἐν Φλωρεντίᾳ συνό-
 δῳ (1439) (1), ἔγραψε δὲ καὶ ἀντιρρητικὸν κατὰ τῆς συνόδου, οὐ
 ἀποσπάσματα μόνον ἐδημοσιεύθησαν (2). Πολλὰ ἔργα αὐτοῦ σώζον-
 ται ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τῆς Φλωρεντίας, τῶν Παρισίων, τοῦ Μονά-
 χου, τῆς Μόσχας (3), ἐκ τούτων δ' ἐδημοσιεύθησαν, καθ' ὅσον ἡμεῖς
 γινώσκομεν, τὰ ἐπόμενα :

α') «Τῇ Τραπεζουντίων πόλει ἐγκωμιαστικὴ ἔκφρασις.» ἐν Eustath.
 Thessal. opusc. ed. Tafel, 1832 σ. 370-3.

β') «Ἐκφράσεις» τέσσαρες παρὰ Boissonade, Anecdota nova
 1844 σ. 329—346.

γ') «Προθεωρία» (εἰς Ἡλιοδώρου Λίθιοπικὰ) τὸ πρῶτον παρὰ
 Bandini, Catal. cod. gr. Laur. τ. III. σ. 322 καὶ εἶτα ἐν ταῖς
 ἐκδόσει τοῦ Ἡλιοδώρου.

δ') «Εἰς εἰκόνα Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, ἱαμβικόν.» παρὰ Ban-
 dini, αὐτ.

ε') «Εἰς παναγιάριον» (τετράστιχον) αὐτ.

Τίς ὁ θρηνούμενος παῖς ἐν τῷ ἐπιτάφιῳ τούτῳ εἶναι δύσκολον νὰ
 ὀρισθῇ μετὰ θετικότητος. Ἀνιστορῶν τὸ γένος αὐτοῦ ὁ ποιητὴς περιο-
 ρίζεται μόνον νὰ μνημονεύσῃ τὸ ὄνομα τοῦ πάππου, τοῦ πατρὸς καὶ
 τῆς μητρὸς, καὶ τὸ γένος ταύτης. Εἰς τὸν νοῦν τοῦ ἀποπειρωμένου
 νὰ λύσῃ τὴν ἀπορίαν ἐπέρχεται πρώτη ἡ οἰκογένεια τῶν Κομνηνῶν

(1) Βλ. Σγουροπούλου Γ', 15 σ. 59. — Cave, Script. eccl. hist. III. (ἐν ἔτει
 1438) τ. II. σ. 94. 141. 2^α ἐκδ.

(2) Παρ' Αλλατίου, de Purgatorio σ. 61. 140. 220. 241. 265.

(3) Βλ. Bandini, Catal. cod. gr. Laur. τ. II. σ. 522. III. σ. 322 κε.—Matthaei,
 Not. cod. gr. Mosq. σ. 314 ἀρ. 5. 6. 7. 9. — Fabric., Bibl. gr. τ. XI. σ. 670—
 77. — Philostrat. de gymn. ed Kaysar σ. XIII, 128. — Philologus τ. XX. σ.
 509. 767.

τῆς Τραπεζούντος καὶ δὴ τοῦ βασιλέως Ἰωάννου τοῦ Δ', τοῦ καὶ Καλοϊωάννου ἐπικαλουμένου, ὅστις σύγχρονος τῷ Εὐγενικῷ, πατέρα μὲν εἶχεν Ἀλέξιον τὸν Δ', τὸν Μέγαν προσαγορευόμενον, καὶ ὁμῶνυμον τῷ πάππῳ υἱόν. Ἀλλὰ τῇ ὑποθέσει ταύτῃ ἀντιτίθενται λόγοι ἰσχυροὶ πρῶτον κατὰ τὸν ΙΒ'. αἰῶνα οἱ βασιλεῖς τῆς Τραπεζούντος δὲν ἦσαν κύριοι τῆς Χαζαρίας, ἐν ᾧ ῥητῶς ἐν τῷ ἐπιταφίῳ Ἀλέξιος ὁ πάππος λέγεται αὐθέντης τῆς χώρας ταύτης· οὐδὲ τῆς Γοθθίας, τῆς ἐν τῇ Κριμαϊκῇ χερσονήσῳ ἡγεμονίας, ἧς ὁ δεσπότης ἐλληνικὸς οἶκος τῶν Θεοδώρων διετελεῖ μὲν εἰς σχέσεις μετὰ τῶν βασιλέων τῆς Τραπεζούντος, ὡς ἀποδείκνυσι καὶ ὁ γάμος τοῦ τελευταίου βασιλέως Δαβιδ μετὰ τῆς ἡγεμονόπαιδος τῆς Γοθθίας Μαρίας (1), ἀλλὰ δὲν ἦτο ὑποτελὴς αὐτοῖς. Ἀμφίβολον δὲ καὶ ἂν ἡ σύζυγος τοῦ Ἰωάννου, θυγάτηρ οὖσα τοῦ βασιλέως τῶν Ἰθῆρων Ἀλεξάνδρου, ἐκαλεῖτο Μαρία καὶ μάλιστα ἂν ἐσυγγένευε μὲ τούτους Ἀσάνας, τοὺς Παλαιολόγους καὶ τοὺς Τζαμπλάκωνας. Τὸ δὲ πάντων σπουδαιότατον ἐκ τοῦ ἐπιταφίου ἐμφαίνεται (στίχ. 78 κε.) ὅτι τοῦ παιδὸς Ἀλεξίου ἐπέζησαν ἀμφότεροι οἱ γονεῖς, ἐν ᾧ ἀναμφίλεκτον εἶναι γεγονός, ὑπὸ πάντων μαρτυρούμενον, ὅτι ὁ τοῦ Καλοϊωάννου υἱὸς Ἀλέξιος ὁ Ε' ἐν ἡλικίᾳ ἐτῶν τεσσάρων ἀπορφανώθεις τοῦ πατρὸς (1458), ἐφονεύθη μετὰ τινα ἔτη κελεύσει Μωάμεθ τοῦ Πορθητοῦ (περὶ τὸ 1466).

Τὸ ἀναφερόμενον ἐν τῷ ἐπιταφίῳ, ὅτι Ἀλέξιος ὁ πολὺς ἦν αὐθέντης τῆς Χαζαρίας παρέχει τὸ ἐνδόσιμον εἰς ἑτέραν εἰκασίαν, ἴσως οὐχὶ βασιμωτέραν τῆς ἀνωτέρω. Χαζαρία ἐκαλεῖτο πιθανῶς κατὰ τὴν ΙΒ' ἑκατονταετηρίδα μέρος τῆς Θράκης πρὸς τὸν Πόντον, οὗ δεσπότην κατέστησεν ὁ πατὴρ Κωνσταντῖνον τὸν Παλαιολόγον, τὸν τελευταῖον τῆς Κωνσταντινουπόλεως βασιλέα (2). Τούτου πολλάκις καὶ ἐπὶ μακρὸν ἐκράτησεν ἡ ἡγεμονικὴ οἰκογένεια τῶν Βουλγάρων Ἀσάνων. Ἠδύνατό τις δὲ νὰ ὑποθέσῃ ἐντεῦθεν ὁρμώμενος, ὅτι τὸ ἐν τῷ ἐπιταφίῳ αὐθεντόπουλον εἶναι ὁ υἱὸς τοῦ ἡγεμόνος τῶν Βουλγάρων Ἰωάννου Σισμάν τοῦ Γ', Ἀλεξάνδρος καὶ οὗτος καλούμενος, ἕγγονος δὲ τοῦ Ἰωάννου Ἀλεξάνδρου Ἀσάν. Ὁ οἶκος τῶν Βουλγάρων Ἀσάνων ἐσυγγένευε μετὰ τῶν Παλαιολόγων· ἡ δὲ πρώτη σύζυγος τοῦ Ἰωάννου Σισμάν, περὶ ἧς οὐδὲν ἕτερον γινώσκωμεν, ἐκαλεῖτο Μαρία, ἀλλ'

(1) Fallmerayer, Geschichte des Kaiserthums von Trapezunt σ. 285.

(2) Δούκας κερ. 23 σ. 134 Bonn.

ὁ παῖς Ἀλεξάνδρος ἐγεννήθη ἴσως ἐκ τοῦ δευτέρου γάμου τοῦ Ἰωάννου μετὰ τῆς Μαρίας θυγατρὸς τοῦ δεσπότη τῆς Σερβίας Λαζάρου, ὅστις σύζυγον εἶχε θυγατέρα Κατακουζηνοῦ. Αἱ περὶ τοῦ τέλους τοῦ τε Ἀλεξάνδρου καὶ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Ἰωάννου εἰδήσεις εἶναι ἀόριστοι καὶ σκοτειναί. Κατὰ τινὰς παραδόσεις ὁ τελευταῖος τῶν Βουλγάρων ἡγεμῶν ἐφονεύθη ἐν τῇ παρὰ τὸ Τίρνοβον μάχῃ τῷ 1395, ὁ δ' υἱὸς Ἀλεξάνδρος ἠσπάσθη τὸν Ἰσλαμισμὸν. Κατ' ἄλλους δέ, συλληφθέντες αἰχμάλωτοι πατὴρ καὶ υἱὸς ἀπελύθησαν εἶτα (1). Ὅπως ἂν ἦ ἐκ τῶν διδομένων τούτων ἀδυνατοῦμεν νὰ πορισθῶμεν ἀσφαλῆ λύσιν τῆς ἀπορίας περὶ τοῦ γένους τοῦ αὐθεντοπούλου.

Ἡ ἐν τῷ ἐπιταφίῳ ἀναφερομένη οἰκογένεια τῶν Τζαμπλάκωνων ἐστὶ γνωστὴ καὶ ἐξ ἄλλων βυζαντινῶν συγγραφέων. Ὁ Κατακουζηνὸς (B', 27 I. σ. 465 καὶ ἀλλ.) ἀναφέρει Ἀρσένιον Τζαμπλάκωνα μέγαν παππίαν καὶ ἄρχοντα Διδυμοτείχου (1331) καὶ Δημήτριον Τζαμπλάκωνα μέγαν στρατοπεδάρχην (αὐτ. Γ, 87). Ὁ Χαλκοκονδύλης (I', σ. 565) ἀναφέρει Τζαμπλάκωνας, ἄρχοντας Κερκίδης πόλεως. Πενθερὸς τοῦ Φραντζῆ (σελ. 191) ἦν ὁ ἐπὶ τοῦ Κανακλείου Ἀλέξιος Παλαιολόγος ὁ Ἐξαμπλάκων, τούτου δ' ἀδελφὸς ὁ ἐν Πελοποννήσῳ πολεμήσας ὑπὸ Θωμᾶν τὸν Παλαιολόγον κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ του, τοῦ δεσπότη Δημητρίου (2). Καθ' ὅσον δ' εἰξεύρομεν, ἐν ἀρχῇ τοῦ παρόντος αἰῶνος ἐσώζετο ἐν Μομενβασίᾳ παλαιὰ οἰκογένεια τῶν Ζαμπλάκων, ἐξ ἧς κατήγετο ὁ τότε ἀρχιεπίσκοπος Μομενβασίας.

ΤΑ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΛΘΩ ΚΑΙ ΤΕΝΕΔΟΝ

ΕΝ ΕΤΕΙ 1807.

Στιχοῦργημα Ἰο. Δ. ΞΟΥΡΗ, ἐκδιδόμενον ὑπὸ Κ. Α. ΓΟΥΝΑΡΟΠΟΥΛΟΥ.

Ἐν τῇ πολιορκίᾳ τῆς Τενέδου, ἧτις ἐάλω ὑπὸ τῶν Ῥώσων μηνὶ Ἀπριλίῳ τοῦ 1806, ἀπεκλείσθησαν καὶ τρία πλοῖα ἐκ Κύμης, ἐκεῖ μεταβάντα πρὸς πώλησιν οἴνου. Ἐν τούτοις ἦν ὁ Ἰωάννης Δημητρίου Ξουρῆς, ὅστις διὰ στίχων περιέγραψε τὰ τότε συμβάντα. Ἀπέ-

(1) Jirecek, Geschichte der Bulgaren. Prag, 1876 σ. 350. Βλ. καὶ σ. 321.

(2) Γεωργ. Φραντζ. Δ', 26 σ. 390.

θανε δ' οὗτος τῷ 1827 ἐν Κύμῃ. Τὸ ὧδε δημοσιευόμενον στιχοῦργημα αὐτοῦ εἶναι μὲν κεκολοβωμένον, ἀλλ' ἡ πιστὴ καὶ λεπτομερὴς τῶν συμβάντων ἀφήγησις νομίζομεν, ὅτι προστίθῃσιν αὐτῷ πολὺ τὸ ἐνδιαφέρον.

Καὶ οἱ καυμένοι οἱ Ῥωμηοὶ ἔξαφνα νὰ χαθοῦνε
 Κι' ἀπὸ τοῦ Τούρκου τὸ σπαθὶ ὅλοι τους νὰ κοποῦνε !
 Οἱ Ἀρβανῖται καὶ Ῥωμηοὶ ἐπήρανε χαμπέρι
 Καὶ ὅλοι ἔσπαθῶσανε μὲ τὰ σπαθιά 'ς τὸ χέρι·
 Ἐστὸν κουμαντάντε τρέχουσι ἀπάνου 'ς τὸ σαράι,
 Μικροὶ μεγάλοι ὅλοι τους, μέσα δὲν τοὺς χωράει.
 Τὸν ἔβρισκουνε καὶ στέκεται, καὶ ὅλο συλλογᾶται,
 Καὶ κἀνενοῦς δὲν ἤθελε, διὰ νὰ 'πιλογᾶται.
 Ἄρχισαν καὶ τοῦ λέγουνε Ῥωμαῖοι καὶ Ἀρβανῖται,
 Κἀνένας δὲν ἐντρέπεται, κἀνένας δὲν φοβεῖται.
 — « Τί εἶν', ἐφέντη, ὅπου λές καὶ θέλεις γιὰ νὰ κἀνης ;
 Τὸ κάστρο νὰ παραδοθῇ, 'ς τὸ νοῦν σου μὴ τὸ βάνης.
 Ἐνας τὸν ἄλλον ὅλοι μας κοιμᾶτ' ἰσθὰ γενοῦμε,
 Σένα καὶ τὸ ἀσκέρισου ἀπ' τὸ σπαθὶ περνοῦμε.
 Τὸ κάστρο δὲν τὸ δίνομε, ἡμεῖς τὸ νταγιαντοῦμε,
 Καβοῦλι δὲν τὸ κάμνομε, διὰ νὰ παραδοθοῦμε.
 Ἔμεῖς τώρα τὸ ἠξεύρομε ὅλοι μας οἱ καυμένοι,
 Οἱ Τούρκοι 'σὰν μᾶς πάρουνε κἀνένας δὲν γλυτώνει.
 Καὶ νὰ σταθοῦμεν ζωντανοὶ, Τούρκοι νὰ μᾶς ἀρπάξουν,
 Καὶ ὅλους 'σὰν τὰ πρόβατα, διὰ νὰ μᾶς ἐσφάξουν.
 Κἀνένας μας δὲν στέργεται ν'άρθωμε 'ς ἔτσι χάλι,
 Διὰ νὰ μᾶς ἐκόπτουσι ἔξαφνα τὸ κεφάλι.
 Καλλίτερα 'ς τὸν πόλεμον ἴπάνου νὰ σκοτωθοῦμε,
 Παρὰ 'ς τὰ χέρια τῶν Τουρκῶν νὰ μᾶς ἐτυραγνοῦνε.
 Μὲ τιμημένον θάνατον ἀνίσως καὶ χαθοῦμε,
 Καὶ ὅσοι κι' ἂν τ' ἀκούσουνε, δὲν μᾶς κατηγοροῦνε.
 Ἔμεῖς θεὰ βαστάξωμε ὅσο κι' ἂν ἤμποροῦμε,
 Καὶ ζωντανοὶ ὅσῃ ἤμασθε, Τούρκο δὲν προσκυνοῦμε.
 Τί εἶμασθε 'ς τὸν πόλεμο ὅλοι ἀνδρειωμένοι,

Ἦδὲ Μακεδόνες πλέον καλοὶ καὶ πλέον διαλεγμένοι.
 Καὶ 'ς τὸ τουφέκι εἶμασθε ὅλοι μας μαθημένοι,
 Καὶ 'ς τὸ σπαθὶ καλῆτερα εἶμασθε σπουδασμένοι.
 Οἱ Τούρκοι εἶναι περισσοί, 'μεῖς λίγοι Μακεδόνες,
 Πάλιν δὲν τοὺς φοβοῦμεθα, ταῦτί μας δὲν ἰδρώνει.
 Κι' ἀνίσως ἦναι ἄξιοι Τούρκοι νὰ μᾶς τρακάρουν,
 Μὲ τὸ σπαθὶν τοὺς ἄς ἐλθοῦν, καὶ τότε νὰ μᾶς πάρουν.
 Καὶ τότε νὰ τὸ κάμωμε τὸ αἱμᾶ μας χαλάλι,
 Καὶ ὅσοι καὶ ἂν εἶμασθε, μικροὶ τε καὶ μεγάλοι.
 Μὰ ὄχι σὰν ἀνόητοι, νὰ τυφλωθοῦμ' ἀτοὶ μας
 Νὰ κύπτωμε τὴν κεφαλὴν, νὰ κόπταν οἱ ἐχθροὶ μας.
 Ἡ ὄρεξις τῶν νὰ γενῇ, ὡς κάθως ἀγαποῦνε.
 Ὅχι, ὄχι, ἀφέντη μας, νὰ γένῃ ἡ καρδιά τους,
 Νὰ ἔβγάνουνε τὸ ἄχτι τοῦ καὶ τὴν ἀραθυρνιά τους.
 Ὁ κόσμος ὅλος νὰ χαθῇ, νὰ ἐλθῇ ἄνω κάτω,
 Δὲν εἶναι τρόπος νὰ ἐμβῇ ὁ Τούρκος εἰς τὸ κάστρον.
 Ἦδὲ ζόρι τοῦ ἀφέντη μας, γιὰ νὰ παραδοθοῦμε,
 Χαμπέρι 'σὰν δὲν ἔξούραμε, θέλαμε νὰ χαθοῦμε.
 Μὰ τώρα ποῦ ἐμάθαμε τῆς προδοσιᾶς χαμπέρι,
 Χιλιαὶς χιλιάδες ἄς ἐλθοῦν, καὶ πάλι δὲν τὸ παίρει.
 Ὅλη ἡ Πόλι νὰ ἐλθῇ μὲ τὴν Γιανιτσαρία,
 Δὲν εἶναι τρόπος νὰ εὐγῇ μὲ τὴν Μακεδονία.
 Σήμερον θὰ τὴν δεῖξωμε ὅλη μας τὴν ἀνδρεία,
 Τί πλέον τὸ ἠξεύρομεν, δὲν εἶναι λευθερία.
 Σήμερον ἔχει νὰ γενῇ τὸ τέλος τὸ ὠμέγα,
 Καὶ 'σὰν ποτάμι θὰ χυθῇ τὸ τουρκικὸ τὸ αἷμα.
 Μικροὶ μεγάλοι ὅλοι μας 'ς τὰ ῥάματα θὰ σταθοῦμε,
 Ἐσὰν Μακεδόνες φοβεροὶ τοὺς Τούρκους θὰ βαροῦμε.
 Ὡσὰν τοὺς Δράκους τοὺς κακοὺς, καὶ δυνατὰ λιοντάρια,
 Ἔτσι θεὰ βαστάξωμε ὅλοι 'σὰν παλληκάρια.
 Τὸ ὄνομά μας λέγεται, ἀφέντη, Ἀλμπανέζοι,
 Ἀπάνου εἰς τὸν πόλεμο καιόμεσθε Ἐγκλέζοι.
 Καὶ ἂν χαθοῦμε ὅλοι μας καὶ ἕνας νάπομεινῃ,
 Καὶ πάλ' αὐτὸς θὰ πολεμᾷ, ποτὲ δὲν παραδίνει.
 Πυνατῆες 'μεῖς δὲν εἶμασθε, διὰ νὰ φοβηθοῦμε,

Και δύο 'μέραις πόλεμο, γιὰ νὰ παραδοθοῦμε.
Μὰ ἂν φοβᾶσ', ἀφέντη μας, τραβήξου εἰς τὴ μπάντα,
Οἱ Ἀρβανῖται καὶ Ῥωμηοὶ τὸ κάμνουνε τὸ θαῦμα.
Καὶ τὰ 'δικά μας τὰ σπαθιά πολλά 'ν' ἐπαινεμένα,
Καὶ ὡσὰν λύκοι χώνονται 'ς τὸ τούρκικο τὸ αἷμα.
Σήμερον ὅλοι ἔχομε νὰ ξαναγεννηθοῦμε,
Καὶ 'ς τάρματά μας θέλομε ὅλοι νὰ κρεμασθοῦμε.
Παρηγοριὰ δὲν ἔχομε ἄλλη εἰς τὴν καρδιά μας,
Τὴν Παναγιά τὴ Δέσποινα καὶ πάνου 'ς τάρματά μας.
'Σ αὐτὰ θεὰ βαστάξωμε μ' ὅλην τὴν δύναμίν μας,
Διὰ νὰ τὴν γλυτώσωμε οἱ μαῦροι τὴν ζωὴν μας.
Σήμερον γεννηθήκαμε, σήμερον θὰ χαθοῦμε,
'Σὰν Μακεδόνου 'ποῦμασθε ὅλοι νὰ τιμηθοῦμε.
Καθοῦλι δὲν τὰ κάμνομε, νὰ μᾶς ἀναγελοῦνε,
Τῶν Μακεδόνων τῶνομα νὰ τὸ κατηγοροῦνε.
Τώρα θὰ τὸ τιμήσωμε ὅλοι μὲ τὸ σπαθί μας,
Καὶ 'ς τὴ Ῥωσία ὅληνε θὰ πᾶ' ἡ ἀκούη μας.
Οἱ Μακεδόνου 'ξκουστοὶ, 'ς τὸν κόσμον 'παινεμένοι,
Μ' ὅλον τὸν Τούρκον πολεμοῦν σήμερον οἱ καυμένοι.
Καὶ εἰς τὸ κάστρο στέκουνε μὲ τὸ σπαθί 'ς τὸ χέρι,
Γιὰ καφαλντι δὲν τό'χουνε τοῦ Τούρκου τὸ ἀσκέρι.
Τὸ κάστρο εἶναι ἀχαμνὸ, καθόλου δὲν 'φελάει,
Μᾶνε τ' ἀσκέρι του καλὸ, κ' ἐκεῖνο τὸ τιμάει.
'Οχι 'ς τὴ γῆς πῶς στέκουνται Τούρκοι καὶ περπατοῦνε,
Μὸν καὶ φτερὰ νὰ κάμνουνε, πάλι δὲν μπορ' νὰμποῦνε.
Τὶ στέκουν μέσα λέοντες μὲ φοβερὴ ἀντρέια,
Κὶ' ὅλο φαρμάκι στάζουνε ὅλα τους τὰ σπαθία.
Καὶ κεῖ ποῦ θεὰ πέφτουνε τοὺς Τούρκους νὰ βαροῦνε,
'Ὡσὰν καμπάναις δυναταῖς θέλουνε νὰ βροντοῦνε.
Πρῶτον θεὰ τιμήσωμεν τὴν πίστιν τὴν 'δικὴν μας,
Δεύτερον τὸν Συνέβη μας, καὶ τρίτον τὴν ζωὴν μας.
Καὶ ὅλοι δι' ἀγάπη του ἔχομε νὰ σταθοῦμε,
Νὰ μὴ χαθῆ τὰσκέρι του καὶ τὸ κατηγοροῦνε.
Τὶ κάμαμε, τί φταιξάμε, ἀφέντη, ἐμπροστὰ σου,
Καὶ 'πῆγες καὶ τὰ πρόδωσες τὰ καρδιακά παιδιὰ σου ;

Καρδιά σου ποῦ σὲ βάσταξε τὸ κάστρο νὰ τὸ δώσης,
'Σὰν ὁ Ἰούδας τὸ Χριστὸ νὰ μᾶς ἐπαραδώσης.
'Αντὶ νὰ δώσης δύναμι, παρηγοριὰ 'ς τὰσκέρι,
'Επῆγες καὶ μᾶς χάρισες 'ς τοῦ Τούρκου τὸ μαχαίρι.
Αὐτὰ ἐμεῖς θαρροῦσαμε 'πὸ λόγου σου νὰ δοῦμε,
Χαμπέρι νὰ μὴ 'ξεύραμε, ὅλοι μας νὰ χαθοῦμε.
'Πὸ τὸ σικλέτι θέλαμε γιὰ νὰ παραδοθοῦμε,
Καὶ 'μεῖς μὲ ἓνα πόλεμο τὸ κάστρο τὸ βαστοῦμε.
'Ημεῖς ἀπόψε ὡς τὸ πωρνὸ ἐλπίζομε, θαρροῦμε,
Καὶ τὸν Συνέβη ἀφέντη μας, διὰ τὸν ἰδοῦμε.
Μπορεῖ καὶ δώση ὁ Θεὸς ὡς τὸ ταχὺ νὰ φτάξῃ,
Κι' ἀπὸ αὐτὸν τὸν κίνδυνον διὰ νὰ μᾶς προφτάξῃ».·
'Ο κουμαντάντες λέγει τους : « Πάρτε τὴν ἐξουσία,
Καὶ ὅτι καὶ ἂν κάμετε, νᾶχετ' ἐλευθερία.
Τὸ κάστρο ὅλο σήμερον νὰ ἦναι ἐδικό σας.
Μὲ ὅλην τὴν καρδιά σας βαρεῖτε 'ς τὸν ἐχθρόν σας».·
Οἱ Ἀρβανῖται λέγουνε : « Ἐγίνῃ ἡ καρδιά μας,
Τώρα θάποστομώσωμε 'ς τοὺς Τούρκους τὰ σπαθιά μας.
Καὶ τώρα ἄς κοπιάσωμε νὰ κάμουνε γιουροῦσι,
Τάχας προφταίνει ζωντανὸς κανένας νὰ γυρίσῃ ;
'Εμεῖς τοὺς ἀπαντέχομε 'δῶ μέσα νὰ ἐμποῦνε,
Τάχα προφταίνουν νὰ εὔροῦν τὴν πόρτα νὰ ἐβγοῦνε ;
Τὸ 'ποθυμοῦμεν ὅλοι μας νὰ ἔρθουν ἐδῶ μέσα,
Μὰ μπρὸς 'ς τὴ βρύση φαίνεται πῶς θὰ γεμίσῃ λέσα.
Τούρκο δὲν θεν' ἀφίσωμε νὰ ἔβγη 'ς τὸ μειντάνι,
'Οχι 'ς τὸ κάστρο νὰ ἐμβῆ, ρεσάλτα νὰ μᾶς κἀνη.
'Πὸ εἴκοσι μαχαίρια καθένας νὰ ζωθοῦνε,
Μὰ πάλι 'σὰν τὰ πρόβητα θέλουνε νὰ λαχτοῦνε.
Οἱ Ἀλμπανέζου βρήκανε 'ς τὸ νόμο τὸ δικόν τους,
Εἰς τὸ κεφάλι νὰ βαροῦν ὅλοι εἰς τὸν ἐχθρόν τους.
'Οποῖος κτυπάει 'ς τὴν καρδιά καὶ κάτω 'ς τὸ ποδάρι,
'Εκεῖνον δὲν τὸν ἔχουνε καθόλου παλληκάρι.
'Εκεῖνος ὅπου στέκεται καὶ κρούει 'ς τὸ κεφάλι,
'Ολοι τὸν ἐπαινεῦνε, μικροὶ τε καὶ μεγάλοι·
'Στὸν κόσμο δὲν ἀκούστηκε ἐτούτην τὴν ἡμέρα,

Οι Ἀλμπανέζοι τῶν Τουρκῶν διὰ νὰ κάμουν βέρα.
 Ἄπ' αὐτοῦ εἰς τὸν πόλεμον σώνονται οἱ καυμένοι,
 Μὰ δὲν τὸ στρέγουν νὰ πιασθοῦν, τί εἶναι ἴπαινεμένοι.
 Μὲ τὴν καρδιά τους πολεμοῦν καὶ μὲ τὴν δύναμίν τους,
 Μὰ νὰ πιασθοῦνε ζωντανοί, δὲν τῶχουν ἔς τὴν τιμὴν τους.
 Τὸν πόλεμο τὸν ἔχομε ὅλοι μας πανηγύρι,
 Τῶν Μουσουλμάνων τὰ κορμιά θὰ κάμωμε γεφύρι.
 Καὶ νὰ πατοῦμε ἴπ' αὐτοῦ τους διὰ νὰ πολεμοῦμε,
 Ὡστε ποῦ νὰ τοὺς σώνωμε, καὶ τότες νὰ σταθοῦμε.
 Εἰς τὸ τουφέκι οἱ Ῥωμηοί, ἔς τὸν τράκο οἱ Ἀλμπανέζοι,
 Καὶ εἰς τὴν χάρμπ' ὁ Μόσκοβος, καὶ ἔς τὸ ἱαλὸ Ἐγκλέζοι.
 Ὅλα τὰ ἔθνη τοῦ ντουניᾶ ἔς τὸν πόλεμο ἴπ' αὐτοῦ ἔρχουν,
 Τῶν Ἀλμπανέζων τὴν καρδιά ἴπ' αὐτοῦ τους δὲν τὴν ἔχουν.
 Τ' εἶναι ἡ καρδιά τους σίδερο καὶ ἴπ' αὐτοῦ δὲν κωλῶνει,
 Ὡσὰν βροχὴ τὰ βόλια νὰ πέφτουν, δὲν κρυώνει.
 Χιλιάδες χιλιάδες σπαθιά νὰ βλέπη ὀμπροστά της,
 Καὶ πάλι μέσα θεὰ ἴπ' αὐτοῦ νὰ δειξῆ τὴν ἀντρεία της.
 ἴπ' αὐτοῦ φοβηθῆ τὸ σίδηρον ἔς τὴν πέτρα νὰ κτυπήσῃ,
 Ἡ Ἀλμπανέζικη καρδιά τότες θέλει γυρίσῃ.
 Ποῖα φυλὴ εὐρίσκεται διὰ νὰ μᾶς ταιριάσῃ,
 Εἰς τὴν καρδιά καὶ δύναμιν διὰ νὰ μᾶς ἐφθάσῃ.
 Μὰ ἂν ἔβρεθῆ ἡ δύναμις, θὰ λείπη ἡ καρδιά,
 Δὲν εἶναι τρόπος νὰ ἐβγοῦν μὲ τὴν Μακεδονία.
 Νὰ ἔχουν τὴν καρδιά τους, καὶ τὴν παλληκαριά τους,
 Τὸ αἷμα ὅπου χύνουνε τὰ δίκοπα σπαθιά τους.
 Οἱ Μακεδῶνοι σήμερον θέλουν νὰ ἀρχινίσουν,
 Κορμιά καὶ κεφάλια τὴν χώρα θὰ γεμίσουν,
 Ὡς τὸν λαμὸ νὰ ἔρθουνε ὅλοι τους εἰς τὸ αἷμα,
 Ὅπισω δὲν γυρίζουνε, τί ἔχουν ὠρνωμένα,
 Σήμερον ὅλοι ἔβαλαν ὄλην τους τὴν ἀνδρεία,
 Τοῦρκον νὰ μὴν ἀφίσουνε ν᾿ ἔβγη γιὰ μαρτυρία.
 Ἡ θάλασσα ὄλη σήμερον θέλει νὰ κοκκινήσῃ,
 Καὶ Τοῦρκος ἔς τὴν Ἀνατολὴν ὀπίσω μὴν γυρίσῃ.
 Ἐπὶ πλέον δὲν βασταίνουσιν ὅλοι τους οἱ καυμένοι,
 Καὶ δύο ἡμέρες στέκονται ἔς τὸ κάστρο πεινασμένοι.

Δίχως ψωμί, δίχως νερὸ στέκονται πολεμοῦνε,
 Καὶ ἂν ἀργήσ' ἀφέντης τους, ἔς τὸν τράκο θεὰ ἴπ' αὐτοῦ»
 Δευτέρα ἦτον τῆς νυκτός, παράκλησις ἐγεινῆ,
 Ἄερας δὲν ἐτράβαε, καὶ ἦτονε γαλήνη.
 Καὶ ἴπ' αὐτοῦ ἀπετελείωσε παράκλησι μὲ βία,
 Ἡ Δέσποινα τὸ ἔδειξε τὸ θαῦμά της γιὰ μία.
 Ἄερας ἐσηκώθηκε, τὰ χούματα σηκώνει,
 Εἰς τὰ ψηλά τὰ ἴπ' αὐτοῦ γαίανε, τὴν γῆν ἀνακατώνει.
 Καὶ ὅλοι ἐδοξάσασιν τὴν Δέσποινα Μαρία,
 Ποῦ ἔδειξε τὸ θαῦμά της εἰς αὐτονοὺς γιὰ μία.
 Ὅλονυκτὶς ξεσκουφωτοί, κλαίουσι, προσκυνοῦσι,
 Τὴν Παναγιά περικαλοῦν Συνέβης νὰ πλακώσῃ.
 Ἄνίσως δὲν ἐφαίνονταν Συνέβης τὴν Δευτέρα,
 Τὸ κάστρο ἦτον νὰ χαθῆ, διὰ νὰ κάμῃ βέρα.
 Ὁ Σεϊνταλῆς ἀπάντεχε ἡμέρα νὰ χαράξῃ,
 Καὶ εἰς τὸ κάστρο νὰ ἐρθῆ, διὰ νὰ τὸ βουλιάξῃ.
 Ὅλα του τὰ καράβια τᾶχε χαζιρεμένα,
 Τὸ κάστρο καὶ οἱ ἄνθρωποι ὅλοι νὰ γένουν ἕνα.
 Τέτοιας λογῆς ἴπ' αὐτοῦ ποφάσισε, διὰ νὰ τὸ κρημνίσῃ,
 Δὲν ἦτο τρόπος τὸ πρῶνὸ, διὰ νὰ τὸ ἀφίσῃ.
 Ἄπ' τὰ πολλὰ τὰ δάκρυα ἡ Δέσποινα λυπήθη,
 Καὶ ἄπ' τὴν πολλὴν τὴν δέησι τοὺς χριστιανοὺς ἴπ' αὐτοῦ.
 Καὶ τὴ Δευτέρα τὸ πρῶνὸ ἐχάραξ' ἡ ἡμέρα,
 Καὶ ὁ Συνέβης φάνηκε ἔς τὴν Ἴμπρο ἀπὸ πέρα.
 Μάιστρο εἶχε τὸν καιρὸ, καὶ πρίμο τὸν ἀγέρα,
 Καὶ μὲ θυμὸ ἐρχότανε καὶ μὲ πολλὴ φοβέρα.
 Εἰς τὸν ἀγέρα γύρευε ἴπ' αὐτοῦ νὰ πετάξῃ,
 ἴπ' αὐτοῦ τὸ σικλέτι τὸ πολὺ ὀγλήγορα νὰ φτάξῃ.
 Τὴν θάλασσα ἐγύρευε σβάρνα νὰ τὴν ἐπάρῃ,
 Διὰ νὰ φθάσῃ γλήγορα τὸν Τοῦρκο νὰ τρακάρῃ.
 Ἄπ' ὅλα ἴπ' αὐτοῦ ἐπέρασε καὶ τᾶλλα δὲν παντέχει,
 Καὶ εἰς τὸ κάστρο λόγιαζε τὸ τί παντζέρα ἔχει.
 Τὴν τούρκικη ἐθάρρευε ναῦβρη σιαρισμένη,
 Καὶ ὅλοι οἱ χριστιανοὶ πᾶς νᾶτονε χαμένοι.
 Ποτέ του δὲν τὸ ἤλπιζε τὸ κάστρο νὰ βαστάξῃ,

Τόση ἀρμάδα τῶν Τουρκῶν νὰ τὴν ἐνταγξατίξῃ.
 Ὅμπρὸς ἔς τὴν πλώρη ἔστεκε, μὲ τὸ γυαλί θωροῦσε,
 Τάσκέριν του Ὀυμότονε, ἐκλαιγε καὶ ὀρηνοῦσε.
 Ὅσον ἐκόντεβε κοντὰ μὲ τὸν πολὺν ἀγέρα,
 Καὶ τὸν σταυρὸν ἐγνώρισε ἀπάνου ἔς τὴν παντιέρα.
 Ὡσὰν τὴν ἐστοχάσθηκε πῶς ἦτον ἡ δική του,
 Τότε ἡ καρδιά του χάρηκε κ' εὐφράνθη ἡ ψυχὴ του.
 Ὅλος ὁ κόσμος χάρηκαν καὶ παρηγορηθῆκαν,
 Καὶ ὅλοι τους ἐλέγασιν, τὸ πῶς ξεσκλαβωθῆκαν.
 Καὶ ὅλα τὰ τουφέκια ἄρχισαν καὶ ἀδειάζαν,
 Πὸ τὴν χαρὰν τους τὴν πολλὴν μεγάλην ἐφωνάζαν.
 Ὁ τόπος ὅλος ἔτρεμε ἀπὸ τὴ μπαταρία,
 Καὶ ὅλοι ξεσπαθῶσαν μ' ὅλη τους τὴν καρδιά.
 Πὸ ἄν' ἀπ' τὰ μπετένια ἄρχισαν καὶ ὑβρίζουν,
 Καὶ τὸ ἀσκέρι τῆς στεριᾶς μεγάλην φοβερίζουν.
 — « Ποῦ θέλετε νὰ πάγετε, καὶ ποῦ θεὰ κρυφθῆτε,
 Πὸ τὰ δικά μας τὰ σπαθιά κομμάτια θὰ γενῆτε.
 Σήμερον θὰ τὴν θγάλωμε ὅλην μας τὴν κακία,
 Καὶ μακελιὸν νὰ κάμωμε ὅλην τὴν Τουρκία.
 Ἐκεῖνο ποῦ μᾶς κάμειτε δυὸ ἡμέραις καὶ δυὸ νύκτες,
 Τώρα θὰ σᾶς τὸ κάμωμε, ἀφέντη μας ποῦ ἦρτε.
 Καὶ τί ἐλογαριάζετε ὅλοι σας κ' ἐθαρρεῖτε,
 Ποῦ μοναχοὺς μᾶς ἔβρισκατε, κάμνετ' ὅτ' εἰμφορεῖτε.
 Μὰ τώρα νὰ γνωρίσετε τοῦ κάστρου τὰ σπαθία,
 Πῶς θέλουνε νὰστράφτουνε, ἴσᾶν λαμπερὴ φωτία.
 Καὶ τί λογιῆς θὰ πέφτουνε καὶ πῶς θέλουσιν κτυποῦνε,
 Καὶ πῶς θέλουσιν νὰ χώνωνται καὶ ἔστὸ κριᾶς νὰ ἴμποῦνε.
 Ἰσᾶν σίδερα θὰ κρούουνε ἀπάνω ἔστὰ κορμιὰ σας,
 Καὶ ἄννου ἔστὸ κεφάλι σας καὶ εἰς τὰ κόκκαλα σας.
 Μὴν τύχη καὶ θαρρέψετε κανεὶς πῶς θὰ γλυτώσῃ,
 Ἐως τὴν ἄκρη τοῦ ἱγιαλοῦ τὸ αἷμά σας θὰ σῶσῃ.
 Ὡσὰν κρασί καὶ ἴσᾶν νερὸ θέλωμε νὰ τὸ πιοῦμε,
 Τί τρεῖς ἡμέραις ἔχομε δῶ μέσα ποῦ διφοῦμε.
 Καὶ τὰ σπαθιά μας καὶ αὐτὰ χειρότερα διφοῦνε,
 Μέρα καὶ νύκτα κλαίουνε, αἷμα διὰ νὰ βροῦνε.

Καὶ πλέον δὲν ἴποφέρουνε τὴν δίψα ποῦ βαστοῦνε,
 Πάντα τὸ αἷμα τῶν Τουρκῶν μάχονται κυνηγοῦνε.
 Καὶ κείνο λακταρίζουνε, ἴργονται, ἀγαποῦνε,
 Καὶ ὡσὰν λύκοι χύνονται, ἴσᾶν θέλουσιν νὰ τὸ βροῦνε.
 Μὰ τώρα ποῦ τὸ ἔχουνε ἔστὸ χέρι τους ἐπάνου,
 Καὶ θέλουνε τ' ἀφίσουνε, τὴν δίψαν τοὺς μὴ βγάδουν ;
 Πύργο μεις θέλει κτίσωμε ἔπὸ τὰ κεφάλιά σας,
 Καὶ καλιντιρίμι θὰ γενοῦν ὅλα τὰ κορμιὰ σας.
 Τὸ τέλος σας θεὰ γενῆ σήμερον, Μουσουλμάνοι,
 Καὶ οἱ Ντεγκλίδες οἱ κακοὶ ἄς ἔβγουν ἔστὸ μειντάνι.
 Ὅποῦ ἐφοβερίζανε, ἔστὸ κάστρο μας νὰ ἴμποῦνε,
 Νὰ δοῦμε ποῦ θὰ ἴπάγουνε τώρα γιὰ νὰ κρυφτοῦνε.
 Ἄς ἔβγουνε νὰ κάμουνε καὶ τώρα τὸ καμάρι,
 Ποῦ λέγουν μὴν ἀφίνουνε ἀπὸ ἡμᾶς ποδάρι.
 Νὰ δοῦμε μεις ἀφίνομε ἀπὸ ἐσᾶς σημάδι ;
 Ἰσᾶν λύκοι θὰ σᾶς φάγωμεν ποῦ μπαίνουν ἔστὸ κοπάδι.
 Καὶ ὁ πασᾶς σας ἄς ἐρθῆ, διὰ νὰ σᾶς γλυτώσῃ,
 Πὸ τὸ δικό μας τὸ σπαθί καὶ νὰ σᾶς λυθερώσῃ.
 Τάχας γλυτώνει καὶ αὐτὸς ὀπίσω νὰ γυρίσῃ,
 Ποῦ θέλει ὁ ἀφέντης μας διὰ νὰ τὸν βουλήσῃ. »
 Ἐνας Φραντζέζος ἦτονε ἔστὸ κάστρο προκοιμημένος,
 Καὶ πάνου εἰς τὸν πόλεμον πολλὰ ἴτον μαθημένος.
 Καὶ ὅλην τὴν πολεμικὴν τὴν ἤξευρε μὲ τάξι,
 Καὶ τεχνικὸς εὐρίσκονταν, εἶχε μεγάλη πρᾶξι.
 Καὶ ἔστὸ καστέλλι ἦτονε ἓνα κακὸ κανόνι,
 Καὶ ὁ Φραντζέζος ἔρρηξε, ἔστὴ μποῦκα τὸ βουλῶνει.
 Ἐκεῖνο πάντα τῶτρωγε τὸ κάστρο μὲ τὴν βία,
 Ἄνίσως δὲν τὸ βούλωναν, τοῦ ἔκαμναν ζημία.
 Ὅλιγ' ὀλίγο κόντεβε τὸν τοῖχο νὰ κρημνίσουν,
 Μέσα διὰ νὰ ἔμπουνε, διὰ νὰ τὸ πατήσουν.
 Καὶ πλέον ἀναπαύτηκε τὸ κάστρο τὸ καυμένο,
 Τόσον πολλὰ δὲν ἦτονε ἴσᾶν πρῶτα φοβισμένο.
 Ἀπὸ τῆς τάμπζαις ἔρρηχναν τὰ ἄλλα τὰ κανόνια,
 Μὰ βλάψιμο δὲν ἔκαμναν τόσο πολὺ τὰ βόλζα.
 Τὸ κάστρο ἴλιγο κόντεβε, γιὰ νὰ παραδοθοῦνε,

Γιατί νερό δὲν εἶχανε μέσα διὰ νὰ πιοῦνε.
 Ἡ Παναγιὰ ἢ Δέσποινα ποῦ σκέπει καὶ φυλάει,
 Καὶ ὄλους τοὺς χριστιανοὺς δὲν τοὺς ἐπαρατάει.
 Καὶ πάντα ἔμπρὸς εὐρίσκεται, ὅταν τὴν δεηθοῦνε,
 Καὶ ὅταν τὴν δοξάζουνε καὶ τὴν παρακαλοῦνε.
 Ἡ ἄπειρος ἀγάπη της καὶ μέγα εὐσπλαχνία,
 Ποῦ ἔχει ἔπάνω ἔσθον λαὸν τόση μακροθυμία,
 Ὅταν ἀκούῃ ἔπαινον, ὕμνον, δοξολογία,
 Ἐκεῖ δίνει τὴν λύτρωσι καὶ τὴν ἐλευθερία.
 Καὶ πολυέσπλαχνη πολὺ εἶναι εἰς τὸν λαὸν της,
 Ἐνίκησε καὶ τρόπωσε τὸν Ἰσμαὴλ ἐχθρόν της.
 Ἀκούσατε τὸ θαῦμά της καὶ τὴν οἰκονομία,
 Καὶ ὄλοι νὰ δοξάσετε τὴν Δέσποινα Μαρία.
 Μέσα ἔσθ' ἄστρο ἔβρισκονταν ἔσθ' ἄκρη ἐν πηγάδι,
 Καὶ τὸ νερὸν δὲν πίνονταν ἔσθ' ἄστρον ἐν βλυχάδι.
 Οἱ ἱερεῖς συνάχθησαν, ἔπηρέται τῶν ἁγίων,
 Παράκλησιν ἀρχίνισαν ὄλοι μετὰ δακρύων.
 Μὲ τόση παρακάλεσι, μεγάλη ἰκεσία,
 Ἐλεῖνὰ δοξάζουνε τὴν μέγα σωτηρία.
 « Ἴλεως γένου Δέσποινα, τὸ θαῦμα σου νὰ δώσης,
 Ἀπὸ αὐτὸν τὸν κίνδυνον νὰ μᾶς ἐλευθερώσης. »
 Κατόπι ὁ κοινὸς λαὸς ἔκλαιγαν λυπημένα,
 Νὰ μὴν ἴδουν τὰ τέκνα τους εἰς τὸ σπαθὶ κομμένα.
 Ἀγιασμὸς ἐγένηκε, ἕνας παπαῆς τὸν βάλλει,
 Καὶ ὦ τοῦ θαύματος! εὐθὺς ἐγλύκανε ἄν μῆλι.
 Ἐάν ζάχαρι ἐγένηκε, ἐχάθ' ἢ ἀρμυράδα,
 Καὶ πλέον δὲν ἐπίνονταν ἔσθ' ἄστρον ἐν βλυχάδι.
 Καὶ κείνο ἄγιο ἦτονε, καὶ τότες ἀγατίζει,
 Ἔως ἄπάνω κόντεθε διὰ νὰ ξεχειλίζει.
 Ἄνδρες, γυναῖκες, ὄλοι τους καὶ τὰ μικρὰ παιδιά,
 Μὲ δάκρυα καὶ κλάμματα δοξάσαν τὴν Κυρία.
 Ὅπου τοὺς ἐλευθέρωσε ἔσθ' ἄστρον ἐν βλυχάδι,
 Καὶ τὸ σπαθὶ δὲν εἶδανε τοῦ Τούρκου μὲ τὴν βία.
 Πάντα αὐτὴ εὐρίσκονταν κεῖ μέσα εἰς τὸ ἄστρο,
 Τὸν τύραννον δὲν ἄφινε νὰ κάμνη τὸ ρεσάλτο.

Ἄμπρὸς ἔσθ' ἄστρον ἐπὶ τὴν πόρτα στέκουνταν καὶ τοὺς ἐπολεμοῦσε,
 Καὶ τὰ θηρία τὰ κακὰ ὀπίσω τὰ ἔμποδοῦσε.
 Ἐσθ' ἄστρον τὸ χέριν της ἐβάσταε τὰ ὄπλα καὶ τὰ βέλη,
 Τὸν Ἀμαλὶκ δὲν ἄφινε νὰ κάμνη ὅτι θέλει.
 Τοῦ Μιχαὴλ Ἀρχαγγέλου τὴν σπάθη ἐβαστοῦσε,
 Καὶ Τοῦρκος δὲν ἐτόλμαε ἄμπρὸς διὰ νὰ βγοῦνε.
 Πλύτωσε, ἠλευθέρωσε τὸ πλάσμα τοῦ υἱοῦ της,
 Καὶ δὲν τὸ ἐπαρατάει ἔσθ' ἄστρον ἐν βλυχάδι.
 Διὰ νὰ τὸ παιδεύουνε καὶ νὰν τὸ τυραγοῦνε,
 Καὶ νὰν τὸ περιπαίζουνε καὶ νὰν τ' ἀναγελοῦνε.
 Τὸ ἄστρο ἄν τὸ ἔπερναν, διὰ νὰν τὸ πατήσουν,
 Καὶ ζωντανὸν δὲν ἤθελαν τινὰ διὰ ν' ἀφίσουν.
 Πὸ τὸ θυμὸν ποῦ εἶχανε καὶ τὸ πολὺ ἰνάτι,
 Ἡ Παναγιὰ τοὺς ἐκλείσει τὸ δεξιὸν τὸ μάτι.
 Ἡ λύτρωσι ποῦ γείνηκε, καὶ ἡ ἐλευθερία,
 Ἡ τὸν θαῦμα τῆς μητρὸς καὶ ἡ οἰκονομία.
 Ἄν ἴσως δὲν ἀγατίζει τὸ ὕδωρ νὰ γλυκάνη,
 Τὸ ἄστρο ἤθελεν εὐθὺς βέρα διὰ νὰ κάμνη.
 Τὴν σωτηρία ὄληνε καὶ τὴν ἀνδραγαθία,
 Τὸ ὕδωρ καὶ τὴν ἔκαμε τὴν φοβερὴ ἀνδρεία.
 Ἄν ἴσως δὲν εὐρίσκονταν ἐκεῖνο τὸ πηγάδι,
 Κανένας δὲν ἀπόμεινε νὰ γλύσει γιὰ σημάδι.
 Μόνον ἡ θεία δύναμις καὶ τοῦ Θεοῦ ἡ δόξα,
 Ἐντροπιασμένοι γύριζαν οἱ Τούρκοι μὲ τὰ τόξα.
 Καὶ ὁ Συνέβης κόντευσε ἔσθ' ἄστρον ἐν βλυχάδι,
 Ὅσα παντὰ τοῦ ἔβρισκονταν ἀπάνω τὰ καλάρει.
 Πρίμα καὶ πλώρη τοῦ θαλε καὶ τῶχε φουντωμένο,
 Ἐάν γλάστρα μὲ βασιλικὸ φαίνονταν στολισμένο.
 Ἐάν ἀετὸς ἐπλάκωνε, τὰ Τούρκικα νὰ φτάξη,
 Ἐσθ' ἄστρον τὸν γιὰ νὰ ἐμπῆ διὰ νὰν τὰ ῥημάξη.
 Τὰ Τούρκικα ἔσθ' εἶδανε Συνέβης ποῦ ῥιβάρει,
 Κανένα δὲν ἐπρόφτασε ἄγκουρα νὰ σαλπάρη.
 Καὶ ὄλα ἐσκορπίσανε, ἔσθ' ἄστρον ἐν βλυχάδι,
 Ὅπου τῆς τρέχει ἀετὸς καὶ πάνε κεῖ καὶ δῶθε.
 Ἄλλο τὴ γούμενα ἄφινε, ἄλλο τὴν ἄγκουρά τους,

Καὶ ἄν τρελλὰ ἐκάνανε νὰ φύγουν ἔπο μπροστά τους.
 Ἄφαντα ἐγενήκανε, κανένα δὲν ἐφάνη,
 Καὶ πίσω τους λογιαζαν Συνέβης μὴν τοὺς φθάνη.
 Ἄλλὰ, ἀλλὰ! φωνάζουνε οἱ Τοῦρκοι οἱ καυμένοι,
 Ἄπο τὸ φόβο τὸ πολὺ κάμνουν ἄν σαστισμένοι.
 Δὲν ξέρουν ποῦ νὰ ἔπαγουνε καὶ ποῦ νὰ ἔπα κρυφθοῦνε,
 Καὶ ποῦ νὰ κατοικήσουνε, καὶ ποῦ θενὰ χωθοῦνε.
 Δὲν εἶναι τρόπος βολετὸς ἢ κόττα νὰ γλυτώσῃ,
 Ὄντας τὴν τρέχῃ ἀετὸς, καὶ νὰ μὴν τὴν πλακώσῃ.
 Τέτοιας λογιῆς τὸ ἔπαθε ὁ Τοῦρκος ὁ καυμένος,
 Ὁ ἀετὸς τὸν ἔτρεχε ἔπο πίσω θυρωμένος.
 Ὄραν τὴν ὄρ' ἀπάντεχε, διὰ νὰ τὸν μαδῆσῃ,
 Καὶ ἔπανου τους γιὰ νὰ χυθῇ, διὰ νὰ τὸν ξεσχίσῃ.
 Ἄνισως καὶ ἐτράβαε Συνέβης φόρα βία,
 Τὰ τούρκικα τὰ πλάκωνε ἐκεῖ κοντὰ γιὰ μία.
 Μὰ πῆγε καὶ φουντάρισε, ἔπο κάστρο νὰ ἔρωτήσῃ,
 Ἄνισως θέλῃ ζαερέ, νὰ θγάλλῃ, νὰ ἀφίση.
 Καὶ σκαμπαβία ἔβγαλε ὄξου καὶ ἐρωτάει,
 Νὰ δῆ τ' ἀσκέρι τῆς στεριᾶς τάχατες τὸ βαστάει.
 Ἄπο τὸ κάστρο στείλανε, « ἐμεῖς τοὺς νταγιαντοῦμε,
 Ψωμί, μπαροῦτι στείλέ μας, καὶ ὄλοι πολεμοῦμε. »
 Τρεῖς σκαμπαβίαις φόρτωσε μπαροῦτι καὶ τὸ στέλνει,
 Γιὰ τὴν ἀρμάδα γύρευε Συνέβης νὰ ἔπηγαίνῃ,
 Δύο φεργάδες ἔφησε ἔπο κάστρο νὰ σταθοῦνε,
 Καὶ τᾶλλα τὰ καράβια γλήγορα νὰ σκωθοῦνε.
 Τὴν Τρίτη ἐσηκώδηκε μὲ τόση γληγοράδα,
 Καὶ ἔπηγαινε γυρεῦοντα νὰ φθάσῃ τὴν ἀρμάδα.
 Λοιπὸν τὴν Πέμπτη τὸ πρῶνὸ τὴν φθάνει ἔπο Ἄγιον Ὄρος,
 Καὶ ὀμπροστὰ ἐπήγαινε ὁ Ἐραφὰλ μαντζόρος.
 Καὶ ἐκεῖ τρακαρισθῆκανε ἢ δύο ἢ ἀρμάδαις,
 Καὶ γλήγοραις ὀποῦ ἔτανε τοῦ Τοῦρκου δυὸ φεργάδαις.
 Τὴν μπαταρὶ ἀδειάζανε, ἔβγελανε ἔπο σουφράνου,
 Τὰ ρούσσικα δὲν εἶχανε ἀγέρα νὰν τῆς φθάνουν.
 Τὰ τούρκικα ἀρχίσανε ὄλα τῆ μπαταρία,
 Μὰ ὁ Συνέβης στέκεται, καὶ δὲν ῥήχνει καμμία.

Τὰ ρούσσικα παντέχουνε σινιάλο νὰ ἰδοῦνε,
 Ἐπο τὸν Συνέβη ἀφέντη τους καὶ τότε νὰ ἐμποῦνε.
 Τὰ τούρκικα τὴν δούλεβαν πάντα τὴν μπαταρία,
 Καὶ στέκονται ἔπο τὸν πόλεμο μ' ὄλη τους τὴν καρδία.
 Ὀλίγο ὀλίγο ἔλειψε τὰ ρούσσικα νὰ χάσουν,
 Τὰ τούρκικα δὲν θέλουνε τὸν πόλεμον νὰ παύσουν.
 Ὁ Ἐραφὰλ στοχάζεται οἱ Τοῦρκοι ποῦ βαστοῦνε,
 Καὶ τὰ δικὰ τους κόντευσαν διὰ νὰ τσακισθοῦνε.
 Σινιάλο δὲν ἀπάντεξε, καὶ ὀρισμὸ νὰ πάρῃ,
 Μέσα εἰς ἔξη ἔμβηκε, ἔπο μέση καὶ τρακάρει.
 Τίποτες δὲν τὸ ψήφισε, καθόλου δὲν φοβήθη,
 Ἄν τὸ λιοντάρι τὸ κακὸ ἔπανου τους ἐχύθη.
 Μονόταρα ἐγύρευε, διὰ νὰν τὰ χωνεύσῃ,
 Γιὰ καφαλντὶ δὲν τοῦ φθαναν, διὰ ν' ἀποστομεύσῃ.
 Μ' ἀγέρας δὲν ἐτράβαε, ὡς κάθως ἀγαποῦσε,
 Ἐπο μέση ἐστεκότανε, τοὺς Τοῦρκους καὶ θωροῦσε.
 Τὰ τούρκικα ἀρχίνισαν ὄλα τῆς μπαταρίας,
 Τὸν Ἐραφὰλ νὰ δέρνουνε εἰς ὄλαις τῆς μερίας.
 Ὁ Ἐραφὰλ ἐστέκετο, δὲν ἔρρηχτε καμμία,
 Ὄστε ποῦ νὰ τὴν σώσουνε Τοῦρκοι τῆ μπαταρία.
 Καὶ παρευθὺς ἀρχίνισε, ἔξαφνα ἐν τῷ ἄμα,
 Καὶ ἔστραψε ἢ πάντα του, διὰ νὰ κάμῃ θαῦμα.
 Ἄν τὸν βορῆ τὸ δυνατὸ ποῦ ἔστράφτει καὶ βροντάει,
 Τέτοιας λογιῆς ἀρχίνισε, διὰ νὰ πολεμᾷ.
 Ἡ θάλασσα ὄλη ἔτρεμε, μαζὶ μὲ τ' Ἄγιον Ὄρος,
 Τὸν πόλεμο ποῦ ἔκαμνε ὁ Ἐραφὰλ μαντζόρος.
 Πρίμα καὶ πλώρη ἔστραφτε ὄλη του ἢ μπαταρία,
 Μὰ τὴν καρδιά του πολεμεῖ, μὲ φοβερὴ ἀνδρεία.
 Ἐπο τὴν φωτὶα τὴν κακὴ ὁ Ἐραφὰλ ποῦ δίνει,
 Κατακλυσμὸς ἐθάρρευαν οἱ Τοῦρκοι πῶς ἐγείνη.
 Ἄλλου ἀντένα κρέμνιζε καὶ ἄλλου μπονοπρέσα,
 Καὶ τὰ πορτέλλα σφάλησαν οἱ Τοῦρκοι ἀπο μέσα.
 Διὰ νὰ μὴν τὴν βλέπουνε οἱ μαῦροι τῆ φωτιά τους,
 Τὶ πλέον δὲν βαστοῦσανε, ἐκάη ἢ καρδιά τους.
 Ἄλλὰ, ἀλλὰ, φωνάζουνε, καὶ κάμνουνε ἀντάρια,

Ἄπο τὸ φόβο τὸν πολὺ τοὺς πιάνει λιγομάρα.
 Σκούζουν, φωνάζουν δυνατὰ οἱ ἄθλιοι οἱ Τούρκοι,
 Ἄλλου τὰ ξάρτια ἔπεφταν, καὶ ἄλλου τὸ τσιμποῦκι.
 Ὅταν τὰ φτερά ποῦ πέφτουνε ἔπᾳνου ἔπο τὸν ἀγέρα,
 Ἄντεναις ἔτσι πέφτανε ἐκείνη τὴν ἡμέρα.
 Οἱ Τούρκοι δὲν τὸ ἤλπιζαν νὰ πάθουν ἔτσι χάλι,
 Ἄντεναις τοὺς εὐρίσκανε ἀπᾳνου ἔστο κεφάλι.
 Ἄλλος ἔστην πλώρη λακταραῖ καὶ ἄλλος ἔστην κουβέρτα,
 Καὶ ἄλλοι ἔπο τὴν σάστισι εἰς τὸν ἴγαλὸν ἐπέφταν,
 Οἱ περισσοὶ σκοτώθησαν ἀπὸ τὰ ἄρμενα τους,
 Ποῦ πέφταν καὶ τοὺς πλάκωναν τὰ ξάρτια τὰ δικά τους.
 Ἐνας τὸν ἄλλον φώναζαν ἔπο πλώρη καὶ ἔπο πρύμνη,
 Διὰ νὰ κάμουμ' ὅποιο προφιλᾳση γιὰ νὰ φύγη.
 Τὶ πλέον δὲν γλυτώνομε πὸ τοῦτο τὸ λιοντάρι,
 Ἐνὲ μίᾳ ὥρᾳ ἀπὸ μᾳς δὲν φαίνεται σημάδι.
 Κι' ὁ Ῥαφαὴλ τὰ ἔβαλε ἔστο τζόγο νὰ τὰ σώση,
 Μ' ἀγέρας δὲν ἐτράβαε, διὰ νὰ τὰ πλακῶση.
 Ὅταν σίφουνας ἔστην θάλασσα ποῦ πέφτει καὶ ρουφάει,
 Ἐτέοια λογιῆς ἐχύθηκε τὰ ἔξη νὰ τὰ φάη.
 Τὰ τούρκικα ὀγλήγορα ξεκόψανε γιὰ μία,
 Ὁ Ῥαφαὴλ δὲν τᾳφτανε, τί ἦτον μπαχαρία.
 Καὶ ὁ Συνέβης ἔπεσε εἰς τὸν τριπόντη πλάϊ,
 Μὲ ὄλην τὴν καρδίαν του διὰ νὰ πολεμάη.
 Καὶ ὁ τριπόντης ἄδειασε τὴν πρώτη μπαταρία,
 Τὴν δύναμίν του ἔβαλε καὶ ὄλη τὴν ἀνδρεία.
 Μὰ τοῦ Συνέβη τίποτε δὲν τοῦ καμε ζημία,
 Καὶ τὰ ψιλὰ τοῦ ἔκοψε ὀλιγοστὰ σχοινία.
 Καὶ μία μπάλα δυνατὴ τὸν θρίσκει ἔστο κατάρτι,
 Καὶ ἔστο στεφάνι εὐρηκε μὰ τόσον δὲν ἐβλάφη.
 Καὶ ἄλλοι τὸν εὐρήκανε ἔς τῆς χαμηλαῖς μερίαις,
 Μὰ βλάβη δὲν τοῦ καμναν, τί ἔβαρουσαν κρύαις.
 Δέκα μαντρόζους μοναχοὺς θάρησε τοῦ Συνέβη,
 Καὶ ἐκεῖνοι δὲν πιᾳσθηκαν καθόλου ἔπο τ' ἀσκέρι.
 Τίποτε δὲν τοῦ ἔκαμαν, ὀλίγη μπαγατέλα,
 Μὰ ὁ Συνέβης τοῦ καμε κ' ἐκλεισε τὰ πορτέλλα.

Ὁ Σεϊνταλῆς δὲν μπόρειγε κανόνι γιὰ νὰ ῤήξη,
 Καὶ ποῖος νὰ ἐκύτταζε ἐτότες νὰ μὴν φρίξη!
 Ἄπο τῆς μπάλαις τῆς πολλαῖς Συνέβης ποῦ τοῦ ῤήχνει,
 Ὁ Σεϊνταλῆς ἐφώναζεν, ὀγλήγορα νὰ φύγη.
 Καὶ πατσαβουῖρα τοῦ ῤήξε εἰς τὴν κοντραμεντζάνα,
 Μὰ πρόφτασαν τὴν ἔσβυσαν, δὲν ἔγεινε τὸ θαῦμα.
 Ἄντεναις τοῦ ἐγκρέμμισε, τοῦ μίσασε τᾳσκέρι,
 Μ' ἀγέρας δὲν ἐτράβαε, νὰ πᾳη νὰ τὸν παίρη.
 Ἡ καπετάνια στέκεται, μὲ ἔξη πολεμοῦσε,
 Τὸν πόλεμο ὀλότελα δὲν τὸν ἐπαρατοῦσε.
 Καὶ τὸν τριπόντ' ἀπᾳντεχε διὰ νὰ τὴν θυθίση,
 Μὰ καῖνος ποῦ ἐστάθηκε ὀπίσω νὰ ζαντίση.
 Ὁ Ῥαφαὴλ δὲν ἦτονε γλήγορος εἰς τὴν βόλτα,
 Μ' ἀγέρας λίγος ἔπεσε ἔστην καπετάνια κόστα.
 Πᾳλ' ὁ βοριᾳς ἀρχίνισε διὰ νὰ καταιβάση,
 Ἄντεναις καὶ κατάρτια τοῦ Τούρκου νὰ χαλάση.
 Μὲ μπόραις ἔρχεται πολλαῖς, μὲ τόσαις συννεφίαις,
 Πᾳλι νὰ ἔστράψη βούλεται ἔπο οὔλαις ταῖς μερίαις.
 Τὰ δένδρα ποῦνε εἰς τὴν γῆ θέλι νὰ ξερριζῶση,
 Ὅχι ἀρμάδα τῶν Τουρκῶν θ' ἀφίση νὰ γλυτώση.
 Ὁ Ῥαφαὴλ τὴν ἄρχισεν ἀντάμα μὲ τὴ μπόρα,
 Ἡ καπετάνια ἔτρωγε τῆς μπάλαις ἔσαν τὴν μπόρα.
 Ἡ καπετάνια στέκεται μὲ ὄλη τὴν ἀντρεία της,
 Ὁ Ῥαφαὴλ τῆς ἔκοψε γιὰ μία τὰ φτερά της.
 Τὰ τρία τὰ κατάρτια της τᾳ τριψε ἔσαν βελόναις,
 Καὶ πέρα πέρα τᾳκοψε, ἴσα μὲ τῆς κολῶναις.
 Ὅλο μακάσα ἔρρηχνε ἀπᾳνου ἔστο κατάρτι,
 Καὶ ἔστο γιᾳλὸ τῆς τᾳρριψε μονόταρα δεμᾳτι.
 Οἱ Τούρκοι ἐφωνάζανε, ἀλλὰ, ἀλλὰ, ἔπο μέσα,
 Καὶ ἡ κουβέρτα γέμισε ἔως ἔπᾳνου λέσα.
 Τὸ αἷμα ἔπο τὰ μπούνια ἔτρεχε ἔσαν τὴ θρούσι,
 Ἐως τὴν πρύμνη κόντεβε διὰ νὰ ξεχειλίση.
 Ἡ θάλασσα κοκκίνησε ἔπο τὰ πολλὰ τὰ λέσα,
 Οἱ ἄλλοι ἐπετούσανε τὸ αἷμα ἀπὸ μέσα.
 Ἄλλοι ἔτᾳ ξάρτια κρέμουνταν ἄλλοι ἔτᾳ παραπέτα.

"Αλλους ἢ λύπη ἔπαιρνε καὶ ἐπὶ ἕνα τοὺς πέτα.
 Χίλιοι διακόσιοι ἦτονε, πόμειναν τετρακόσιοι,
 Οἱ ἄλλοι ἐσκοτώθηκαν ἐπὶ τὸν τόπο ὀχτακόσιοι.
 Οἱ τετρακόσιοι μοναχοὶ ὅπου ἔταν γλυτωμένοι,
 Κ' ἐκεῖν' οἱ περισσότεροὶ ἦτονε λαβωμένοι.
 Ἡ καπετάνια ἔρρηξε μιὰ μπάλα μὲ τὴν βία,
 Τὸν Ῥαφαήλ τὸν ἔπηρε μέσα εἰς τὴν καρδιά.
 Καὶ παρευθὺς ἐχάθηκε αὐτὸς ὁ ἀνδρειωμένος,
 Ὁ Ῥαφαήλ ὁ ἔξακουστὸς ἐπὶ τὸν κόσμον ἔπαινεμένος.
 Καὶ παρευθὺς ὁ πόλεμος ἔπαυσε ἐν τῷ ἔμα,
 Γιὰ τί ἐκεῖνος χάθηκε ποῦ ἔκαμνε τὸ θαῦμα.
 Κανὲν καράβι ρούσσικο πλέον δὲν κανονίζει,
 "Ολοὶ ἐλυπηθῆκανε τὸ φοβερὸ λιοντάρι.
 Ὁ Ῥαφαήλ ἂν ἔλειπε ἐπὶ τὸν πόλεμον ἀπάνου,
 Τὰ ρούσσικα ἠθέλωνε ὅλα διὰ νὰ χάνουν.
 Αὐτὸς ἐστάθη φοβερός μὲ ὅλη τὴν ἀντρεία του,
 Τὰ τούρκικα τὰ σκόρπισε, χαθῆκαν ἐπὶ μπροστά του.
 Ἡ καπετάνια στάθηκε, μαϊνάρει τὴ μπαντιέρα,
 Τὰ ρούσσικα προσκύνησε καὶ τοὺς ἐκάμνει θέρα.
 Καὶ ἄλλα τρία τούρκικα Ῥοῦσσοὶ τὰ κυνηγῆσαν,
 Καὶ ὄξου ἐπὶ τὴν Ἀρμολιανὴν πῆγαν καὶ γιαναστῆσαν.
 Φωτῖα τοὺς ἐβάλανε οἱ Τούρκοι οἱ καυμένοι,
 Καὶ ὄξου πεταχθῆκανε ὅλοι τοὺς σαστισμένοι.
 Οἱ Ῥοῦσσοὶ μὴν τὰ πάρουνε, δὲν τὸ ἔχον ἐπὶ τὴν τιμὴν τους,
 Καὶ τὴν φωτῖαν ἐβάλαν ἄθλιοι μοναχοὶ τους.
 Ἄνίσως δὲν τὸν ἔπερνε τὸν Ῥαφαήλ τὸ βόλι,
 Ἀρμάδα δὲν μετὰμπαινε τοῦ Τούρκου εἰς τὴν Πόλι.
 Κανένα δὲν ἀπόμεινε, νὰ ἔνε γιὰ μαρτυρία,
 Πάλι καὶ κεῖ ἐπλάκωσε εὐθὺς ἡ ἀμαρτία.
 Ἐσσαρες ὥραις μοναχὰ ἀρμάδαις πολεμῆσαν,
 Τὰ τούρκικα σκορπίσανε καὶ τὸν ἐπαρατῆσαν.
 Πλέον δὲν τὴν κυνήγησαν τοῦ Τούρκου τὴν ἀρμάδα,
 Καὶ εἰς τὸ κάστρο γύρευαν νὰ ἔρθουν μὲ γληγοράδα.
 Τὴν Τρίτη ἐσηκώθηκε ἡ φλόττα ἐπὶ τὸ κάστρο,
 Καὶ ἕξ ἡμέραις ἔλλειψε ποῦ πῆγε εἰς τὸν τράκο.

.

 Ποῦ πῆγε καὶ ποῦ χάθηκε ἡ τόση παρουσία,
 Καὶ φαλμουδιὰ ποῦ γίνονταν πάντα ἐπὶ τὴν ἐκκλησία ;
 Ποῦ πῆγε ἡ εὐπρέπεια ἡ τόση ὠραιότης,
 Τῆς Δέσποινας βασιλισσας νὰ κάψουν τὸν ναὸν της ;
 Ποῦ πῆγε ὕμνος τοῦ λαοῦ, δοξολογία ὅλη,
 Ποῦ γίνονταν κάθε Λαμπρὴ καὶ Κυριακὴ καὶ σκόλη ;
 Καὶ τώρα ὑστερήθηκε ἀπὸ αὐτὴν τὴν τάξι,
 Ὁ οὐρανὸς καὶ θάλασσα καὶ γῆς νὰ ναστενάξῃ.
 Ποῦνε ἡ τάξι τῶν πτωχῶν καὶ δόξα τῶν ἀρχόντων,
 Ἡ εὐμορφία τῶν γυναικῶν ὄντας ἐστολιζόντων ;
 Ἄλλαις βελουῖδα φόρηγαν μὲ τὸ πολὺ χρυσάφι,
 Κεῖ ἄλλαις ἐς τὰσημοζούναρα δὲν ἔκαμναν νισάφι.
 Καὶ πάλιν ἄλλαις φόρηγαν γοῦνες καὶ φερετζέδες,
 Καὶ ἄλλαις δὲν ἐφαίνονταν ἐπὶ τοὺς χρυσοὺς τζουμπέδες.
 Ὅσον πέρδικες ὀλόχρυσαις ὅπουνε πλουμισμέναις,
 Τέτοιας λογῆς ἐφαίνονταν ἡ νεοπατρεμμέναις.
 Τὰ κοριτσάκια τὰ μικρά, ποῦ τὸν καταπιασμένα,
 Καὶ τὰ χρυσὰ δὲν τὰ σκοναν ὅπου τὸν στολισμένα.
 Ἐπὶ τὸ χρυσάφι τὸ πολὺ ἐβάζαν καὶ μερτζάνι
 Ὅπου ξεσυνερίζονταν ἄλλη νὰ μὴν τὴν φθάσῃ.
 Ποῖα νὰ βάλῃ περισσὸ τὴν ἄλλη νὰ περάσῃ,
 Ἀπὸ τὴν ζήλια τὴν πολὺ διὰ νὰ μὴν τὴν φθάσῃ.
 Καὶ ἡ καυμέναις Ντενεδιαῖς εἶχανε φαντασία
 Εἰς τὰ χρυσὰ φορέματα καὶ εἰς τὴν εὐμορφία.
 Ὅσον ἀγγέλοι ἔστραπτον ἄνδρες γυναῖκες ὅλοι,
 Στὴν ἐκκλησιὰ ὅσον πῆγαιναν κάθε Λαμπρὴ καὶ σκόλη.
 Ἡ στραταῖς κεῖ ὅλα τὰ στενά θαμπάνασι μὲ βίας,
 Ἐπὶ τὰ χρυσὰ φορέματα καὶ ἀπὸ ταῖς φορεσίαις.
 Τὴν νοστιμάδα ποῦ χανε πάντα ἐπὶ τὰ πρόσωπά τους,
 Ζωγράφος δὲν ἐστόριζε τὴν τόση εὐμορφία τους.
 Τὰ τρυφερά κορίτσια μὲ τόση εὐμορφία,
 Καὶ φορτωμένα ἦτονε ἐπὶ ντουπλαις καὶ φλωρία.
 Ὅσον ἠθελαν γιὰ νὰ εὐγροῦν νὰ ἔπαινε ἐπὶ σιργιάνη,

Και ποῖος νὰ τῆς ἔβλεπε τὸν νοῦν του νὰ μὴ χάνῃ.
 Ἰστὸ ἵνυχι ἐπατούσανε μὲ δόξα μὲ καμάρι,
 Καὶ φορτωμέναις ἦτονε εἰς τὸ μαργαριτάρι.
 Ἄνθρωπος λιγοθύμαε νὰ δῆ τὴν εὐμορφιά τους,
 Καὶ ἄν χρυσάφι λέχικο ἔλαμπαν τὰ μαλλιά τους.
 Τὰ κάλλη ζαχαρένια τὰ εἶχαν ἢ καυμέναις,
 Καὶ εἰς τὸν κόσμον ἦτονε πολλὰ ἐπαινεμέναις.
 Ἄράδα ἀράδα ἴπῃγαιναν καὶ ὄλαις τραγουδοῦσαν,
 Καὶ ἄν τοῦ μάτι τὰ πουλιὰ ἐγλυκοκηλαδοῦσαν.
 Ἄπὸ τὴν δόξα τὴν πολὺ καὶ τὴν ἵπερηφανία,
 Καὶ ὁ Θεὸς ὀργίστηκε καὶ πῆγε ἢ Τουρκία.
 Καὶ κάψανε τὴν χώραν τους, ὅλη τὴν ἐκκλησία,
 Ἄντις ὀποῦ ἐβρίσκονταν ἵστην πρώτη ἁμαρτία.
 Ἡ ἵπερηφάνεια ἦτονε ὁ κόσμος ὀποῦ χάθη,
 Γὰ ταῦτο καὶ ὁ Κύριος τὴν Τένεδο συχάθη.
 Καὶ τράβηξε τὸ χέρι του ἀπὸ τὴν φαντασία,
 Καὶ ὅλοι ἐσκορπίσανε γυναῖκες καὶ παιδία.
 Καὶ τώρα τῆς ἐθεορεῖς ξυπόλυτες πατοῦνε,
 Δὲν ἔχουν καὶ φορέματα νὰ βάλουν νὰ ἵτυθοῦνε.
 Στοχάσου ἢ ἵπερηφάνεια πόσον μάς ἐγκρεμνάει,
 Τὴν μίαν ὥραν πλούσιοι, τὴν ἄλλη νὰ ζητάει.

Ἐκ τῶν στίχων τοῦ Κυμαίου στιχουργοῦ ἐξάγομεν τὰ ἐξῆς: Ἐν τῇ πολιορκίᾳ τῆς νήσου Τενέδου τῇ 1807 σὺν τοῖς Ῥώσσοις ἦσαν, ὡς καὶ τῇ 1769 ἐν Πελοποννήσῳ Ἕλληνες καὶ Ἱππειῶται, οὓς ὁ ποιητὴς Ἀλβανούς διὰ τὸ ἔνδυμα ὀνομάζει. Εἶναι δὲ καὶ ἄλλοθεν γνωστὸν, ὅτι ἐπὶ τοῦ Ῥωσσικοῦ στόλου ἦσαν τέσσαρες λόχοι Σουλιωτῶν, ὧν τότε ἐφονεύθη ὁ λοχαγὸς Γκόγκας Νταιγκλῆς, ἀνήκων ἐπισήμῳ οἰκογενεῖᾳ τοῦ Σουλίου· καὶ ὅτι ὁ ναύαρχος τῆς Ῥωσσίας Δημήτριος Σινιάβιν κατέλαβε τὴν Τένεδον τῇ 22 Ἀπριλίου 1807, νικῆσας τὸν στόλον τοῦ Σείδ Ἀλῆ· καὶ ὅτι τὸν Λύγουστον ἀπῆλθε τοῦ Αἰγαίου διὰ τὴν συνομολογηθεῖσαν εἰρήνην Ῥωσσίας καὶ Τουρκίας.

Ἐπειδὴ δὲ τὰ τρόφιμα, τὸ ὕδωρ καὶ τὰ πολεμεφόδια ἐπέλιπον

ἀπὸ τῶν πολιορκουμένων χριστιανῶν, καὶ ὁ Σινιάβιν ἀπῆν, καὶ οἱ Τοῦρκοι στενῶς τὸ φρούριον ἐπολιορκούν διὰ τε ξηρᾶς καὶ θαλάσσης διὰ τοῦ ναυάρχου Σαῖδ Ἀλῆ, καὶ ὁ Ῥώσσοις φρούραρχος (κουμαντάντης) ἐμελέτα νὰ παραδώσῃ αὐτὸ, οἱ Ἕλληνες συνῆλθον εἰς τὸ φρουραρχεῖον καὶ δι' ἀπειλῶν ἐτι ἐπέμειναν, ἵνα μὴ γένηται ἢ παράδοσις, νάναμείνωσι δὲ τὸν Σινιάβιν. Συγκατατεθέντος τοῦ φρουράρχου, οἱ Ἕλληνες ἠὺχαριστήθησαν, δοξολογίαν ποιήσαντες τῇ νυκτὶ Κυριακῆς, καὶ ἐμάχοντο καρτερικῶς, βοηθούμενοι ὑπὸ νέου τινὸς καὶ ἐπιτηδείου Γάλλου πυροβολητοῦ· αὐτὸς ἀνῆκε πλοίῳ Γαλλικῷ, αὐτῷτι τυχόντι καὶ ἔχοντι δύο τηλεβόλα, καὶ κατώρθωσε νάποστομώσῃ τηλεβόλον μέγα τῶν πολιορκούντων Τοῦρκων, ἀφ' οὗ παρ' ὀλίγον τὸ φρούριον παρεδίδοτο αὐτοῖς.

Ἐν τούτοις ὁ Σαῖδ Ἀλῆς τὰ πάντα παρασκευάσας, προὔτιθετο, ὅπως τῇ ἐπιούσῃ προσβάλλῃ ἀπὸ θαλάσσης τὸ φρούριον, ὡς καὶ ἀπὸ ξηρᾶς. Ἀλλὰ τῇ πρωίᾳ ἐπεφάνη ὁ Σινιάβιν ἐρχόμενος ἐξ Ἰμβρου, καὶ παρετήρει, ἂν ἐπὶ τοῦ φρουρίου ἐκυμάτιζεν ἢ Ῥωσσικὴ σημαία. Οἱ δὲ πολιορκούμενοι αὐτὸν ἰδόντες, ἐπυροβόλουν ὑπὸ χαρᾶς καὶ τοὺς Τοῦρκους ὕβριζον ἀπὸ τῶν ἐπάλλξεων τοῦ ἐφάλου φρουρίου. Προσεγγίσαντος δὲ τοῦ Σινιάβιν, ὁ τουρκικὸς στόλος μετὰ σπουδῆς τὴν πολιορκίαν λύσας, καταλείπει τὰς ἀγκύρας, καὶ διεσκορπίσθη, διευθυνθεὶς πρὸς τὸ Ἅγιον Ὄρος. Ὁ δὲ ναύαρχος Σινιάβιν μὴ ἐπιτεθείς κατ' αὐτοῦ, ἠγκυροβόλησε παρὰ τῇ φρουρίῳ, ἵνα πληροφορηθῇ περὶ τῆς θέσεως τῶν πολιορκουμένων, ἐφωδίασεν αὐτὸ διὰ τροφίμων καὶ πυρίτιδος, καὶ τῇ ἐπιούσῃ Τρίτῃ ἀπῆλθεν εἰς ἀναζήτησιν τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου, ὃν εὔρε τῇ πρωίᾳ τῆς Πέμπτης κατὰ τὸ Ἅγιον Ὄρος, ὅπου ἐγένετο ἡ ναυμαχία. Τότε πρῶτον ἐπυροβόλησαν δύο τουρκικά, εἶτα πάντα μετὰ θάρρους· τὰ δὲ Ῥωσσικά διὰ τὴν νηνεμίαν ἠσύχαζον, καὶ περιέμενον τὸ σημεῖον τῆς μάχης παρὰ τοῦ ναυάρχου. Ἀλλ' ὁ ἀνδρεῖος πλοίαρχος Ῥαφαήλ ὀρῶν, ὅτι οἱ Τοῦρκοι ἐξακολουθοῦσι μαχόμενοι, καὶ ἄνευ διαταγῆς ὤρμησε κατ' αὐτῶν, κυκλωθεὶς δ' ὑπὸ ἕξ πλοίων ἐπολέμησε γενναίως καὶ μεγίστην φθορὰν ἐπήνεγκε τοῖς ἐχθρικοῖς πλοίοις, ἅτινα ἔτρεψεν εἰς φυγὴν. Ἐν δὲ τῇ φυγῇ ταύτῃ ἐπλησίασε καὶ ὁ Σινιάβιν τὸ ὑπὸ τοῦ Σειδαλῆ διοικούμενον τρίκροτον οὐ ἔθραυσε τὴν κεφαίαν καὶ ἐφόνευσε πλείστους τῶν ναυτῶν. Εἶτα δὲ βορρᾶ πνεύσαντος, ἐπωφεληθεὶς ἐκ τούτου ὁ Ῥαφαήλ, ἐπέπεσε κατὰ

τῆς ναυαρχίδος, ἔκοψε τρεῖς ἰστούς αὐτῆς καὶ ἐφόνευσε 800 τῶν ἐχθρῶν. Δυστυχῶς ὁμως σφαῖρα ἀπὸ τῆς ναυαρχίδος ἔκτεινε τὸν ἥρωα Ῥαφαήλ, καὶ οὕτως ἔληξεν ἡ ναυμαχία· ἀλλ' ἡ μὲν ναυαρχὸς παρεδόθη, τρία δὲ πλοῖα Τουρκικὰ κατέφυγον εἰς Ἀρμολιανὴν ἐνδοθεν τῆς Θάσου, ἅτινα οἱ Τοῦρκοι καύσαντες ἀπέβησαν εἰς τὴν ξηράν· πλοῖον δέ τι καταδιωκόμενον τότε, ἐναυάγησε κατὰ τὰ βόρεια παράλια τῆς Εὐβοίας, ὡς μαρτυροῦσι οἱ νῦν Κυμαῖοι. Καὶ ὁ λοιπὸς τουρκικὸς στόλος ἀκαταδίωκτος ἀπῆλθεν εὐθὺς εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ὁ δὲ Ῥωσσοικὸς μετέβη εἰς Τενέδον μετὰ ἐξαήμερον ἀπουσίαν. Κατὰ δὲ τὸ δεύτερον μέρος τοῦ ποιήματος, ἐγκαταλειφθεῖσα βεβαίως αὕτη παρὰ τῶν Ῥώσσων, κατεστράφη εἶτα ὑπὸ τῶν Τούρκων, οἵτινες πολυάριθμοι ἐκ τῆς ἐγγύς Ἀσίας διαβάντες, ἔκαυσαν τὴν πόλιν καὶ τὸν ναὸν τῆς Παναγίας, καὶ ἠνδραπόδισαν τοὺς κατοίκους Ἕλληνας, γυμνήτας καταστάντας καὶ ἀλλαχοῦ διασκορπισθέντας. Τὸ δεύτερον δὲ τοῦτο μέρος ἐν λεπτομερείᾳ βεβαίως περιέγραφε τὰ κατὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Τενέδου, πλὴν δυστυχῶς ἀπωλέσθη.

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟΝ ΤΟΥ ΕΝ ΦΕΡΤΑΚΑΙΝΟΙΣ

ΤΗΣ ΚΑΠΠΑΔΟΚΙΑΣ ΓΑΩΣΣΙΚΟΥ ΙΔΙΩΜΑΤΟΣ

ΥΠΟ

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ Σ. ΛΑΒΚΤΟΡΙΑΔΟΥ.

Ἐν ταῖς μισογειοτέραις χώραις τῆς Ἑλλάσπονος Ἀσίας, ἐν διαμερίσμασιν ἀναγομένοις πάλαι μὲν ποτε εἰς τὸ κράτος τῆς Μεγάλης Καππαδοκίας πολιτικῶς, νῦν δ' ἐκκλησιαστικῶς εἰς τὰς ἐπαρχίας Καισαρίας καὶ Λυκαονίας, βιοῖ ἀποκεχωρισμένους τῆς λοιπῆς ὀλομελείας τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους πληθυσμὸς ὡς κυριώτερον γνῶρισμα ἔχων τὸν ὀρθόδοξον χριστιανισμόν, ὡς κυριώτερον χαρακτῆρα τὴν πρὸς τὰ πάτρια ἡθὴ καὶ ἔθνη εὐλάβειαν καὶ ἐμμόνην. Οὐδεὶς σύλλογος ἐκπαιδευτικὸς ἢ φιλανθρωπικὸς τείνει ποτὲ χεῖρα ἀρωγῆς μέχρι τῶν ἀποκέντρων ἐκείνων μερῶν· οὐδεὶς σχεδὸν ὁμογενῆς, ἐκ τῶν καθ' ἐκάστην τὸ χρῆμα αὐτῶν δαψιλῶς ὑπὲρ ἐθνικῶν σκοπῶν δαπανῶντων, ἐνθυμεῖται ὅτι καὶ ἐκεῖ ὑπάρχει ἀνάγκη ἐλαίου ὅπως μὴ τέλεον ἀποσβεσθῇ ἢ λυχνία τοῦ ἔθνισμοῦ, ἦν μόλις καὶ μετὰ βίας ἢ πενία διὰ τῶν

γλισχρῶν αὐτῆς μέσων συντηρεῖ· ἡ δὲ τὴν ἐπιτήρησιν καὶ διάσωσιν τοῦ ὀπουδήποτε γῆς διεσπαρμένου ποιμνίου ἐπιτετραμμένη ἀνωτέρα ἀρχὴ μεριμνᾷ διὰ τοὺς δυστυχεῖς ἐκείνους λαοὺς ὅσον καὶ ὁ μόνον πρὸς τὸ τρίχωμα τοῦ ποιμνίου τοῦ ἀποβλέπων ποιμήν.

Καὶ ἐν τούτοις λύκοι πανταχόθεν ἀπειλοῦσι νὰ διασπάρωσι τὴν ἐνότητα τοῦ ποιμνίου, κίνδυνοι ἐπικρέμανται καὶ ἐκεῖ, κίνδυνοι σοβαροὶ οὐδόλως ἐλαττούμενοι τῶν ἐν Μακεδονίᾳ Θράκῃ καὶ ἀλλαχοῦ· ἀπόστολοι ξένων δογμάτων χριστιανικῶν περιτρέχουσι τὴν χώραν πάντα κάλων κινουῦντες ὅπως ἀποπλανήσωσι τὰς συνειδήσεις καὶ σαγηνεύσωσι τὰ πλήθη, οἵτινες αὖριον ἀποθέντες τὸ θρησκευτικὸν κήρυγμα, ἀπορρίψαντες τὸ προσωπεῖον ὃ νῦν φέρουσι, δύνανται νὰ ποβῶσι κήρυκες ἐθνικοτήτων ἄλλων, — ἀφ' οὗ μάλιστα ἐπίσημος αὐτῶν προστάτης καὶ βοηθὸς ἐγκατεστάθη πρὸ ὀλίγου χρόνου πλησιέστατα εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Τραχείας Κιλικίας — καὶ νὰ παλλοτριώσωσι ἡρέμα καὶ κατὰ μικρὸν, χωρὶς νὰ λάβῃ κἄν τις εἶδῃσιν τῶν τεκταινομένων, καὶ τὰς χώρας ταύτας τοῦ Ἑλληνικοῦ ἢ μᾶλλον εἰπεῖν τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Ἄλλ' ἡ διὰ τὰ μέρη ἐκεῖνα ὀλιγωρία δὲν περιορίζεται μόνον εἰς ταῦτα· οὐδεὶς σχεδὸν τῶν λογίων ἀσχολεῖται περὶ τὴν ἔρευναν καὶ διασάφησιν τῆς ἱστορίας, τοπογραφίας γλώσσης καὶ τῆς σημερινῆς καταστάσεως τοῦ τόπου· σπανιώτατα καὶ ἐλάχιστοι ὑπάρχουσιν εἰδήσεις περὶ αὐτοῦ, πλείους βεβαίως ἐν ξέναις γλώσσαις ἢ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ· ἡ πλειονότης τῶν παρ' ἡμῖν πεπαιδευμένων φρονεῖ ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα ὀμιλεῖται ἐν Καππαδοκίᾳ ὅσον καὶ ἐν Ζουλουανδίᾳ ἢ Σινικῇ, ὅτι ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον μητρικὴ γλῶσσα τῶν λαῶν ἐκείνων εἶνε ἡ τουρκικὴ· καὶ ὁμως ἀδύνατον νὰ ὑπάρξῃ ἀπάτη μείζων ταύτης· πολυάριθμοι κῶμαι καὶ κωμπούλεις καθ' ὅλην τὴν Καππαδοκίαν διεσπαρμέναι, ἰδίως ὁμως ἐν τῇ νοτίᾳ (ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Στράβωνος καλουμένῃ στρατηγίᾳ τῆς Τυαντίτιδος) (1), ὀμιλοῦσι διάλεκτον καθαρωτέραν ἐν πολλοῖς πολλῶν ἄλλων τόπων τοῦ Ἑλληνικοῦ κόσμου καὶ πλῆθος ἐνέχουσιν ἀρχαίων λέξεων καὶ σχηματι-

(1) Ἴδου τὰ ὀνόματα τῶν χωρίων τῶν ἐμοὶ γνωστῶν ἐν οἷς ὀμιλεῖται ἡ Ἑλληνικὴ· Φερτάκαινα, Ἀραβανή, Κούρζονος, Τελμησσός, Ζεμένδριε, Οὐλ-Ἀγάτζ, Μισθί, Ἀξό, Λῆμνος, Δῆλος, Φλογιτά, Ἀνακοῦ, Μαλακασιά, Συνασσός, Ποτάμια, Ἀραβισσός, Φάρασσα, Σίλλη (ἐν Λυκαονίᾳ τὸ τελευταῖον).

σμών, διατηροῦσαν δὲ τοῦλάχιστον ἀκραιφνέστερον παντὸς ἄλλου ἰδιώματος τὰ λείψανα τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς προφορᾶς. Ἐντριβῆς καὶ ἐπιμελετημένη μελέτη τοῦ γλωσσήματος τούτου — ὅπερ σημειωτέον δὲν εἶνε ἐνιαῖον καὶ ὁμοιόμορφον καθ' ὅλην τὴν ἑλληνόφωνον Καππαδοκίαν ἀλλὰ παρίστησι τοσαύτας σχεδὸν ποικιλίας ὅσα καὶ χωρία ὑπάρχουσι — θέλει διευκρινῆσθαι πολλά σκοτεινὰ τῆς ἐν γένει Ἑλληνικῆς γλώσσης, γιγνομένη ὅμως ἐννοεῖται παρ' ἀνδρῶν εἰδικῶς εἰς τὴν φιλολογίαν ἀσχολουμένων· τοιοῦτοι ἄνδρες εὐτυχῶς δὲν σπανίζουσι σήμερον παρὰ τοῖς Καππαδόξιν, εὐχομαι δ' ἐκ ψυχῆς ὅπως φιλοπάτριδος καὶ ἐθνικοῦ ζήλου ἐμφορούμενοι οἱ τοιοῦτοι προσπαθῶσιν νὰ γνωρίσωσι τῷ πανελληνίῳ τὰ θαυμασίως διασωθέντα λείψανα τῆς γλώσσης καὶ διαλευκάνωσιν ὅσον τὸ ἐπ' αὐτοῖς τὰ κατὰ τὰς χώρας ἐκεῖνας. Τὸ κατ' ἐμὲ ἐπειράθην καὶ νὰ πράξω ἀλλ' ἀσχολούμενος νῦν εἰς ἀλλοτρίας τῆς φιλολογίας μελέτας οὔτε χρόνον οὔτε τὴν ἀπαιτουμένην εἰς τὸ ἔργον ἰκανότητα εἶχον, προέβην δ' εἰς αὐτὸ πεποιδῶς ὅτι κάλλιον νὰ ἐπιτιμηθῆ τις διὰ τὰ λάθη τῆς ἐργασίας ἢ δι' ἀμέλειαν καὶ ὀλιγορίαν.

Καὶ ταῦτα μὲν ταύτη ἐπὶ τὸ γενικώτερον· φέρε δ' εἶπω καὶ τινα ἀναφορικῶς εἰς τὰ Φερτάκαινα καὶ τὸ ἐν αὐτοῖς γλωσσικὸν ἰδίωμα.

Τὰ Φερτάκαινα, κομόπολις κατὰ τὰ $\frac{2}{5}$ ὑπὸ Τούρκων καὶ τὰ λοιπὰ $\frac{3}{5}$ ὑπὸ ἑλληνοφόνων χριστιανῶν οἰκουμένη, κεῖνται εἰς ἡμίωρον μὲν ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς Νίγδης (τῆς ἀρχαίας ὀχυρᾶς πόλεως τῶν Νώρων ἢ τῆς Νηροασσοῦ ὡς ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Στράβωνος ἐκαλεῖτο, ἐνθα ἔμεινεν ὁ Εὐμένης πολιορκούμενος ὑπὸ τοῦ Ἀντιγόνου) τριῶρον δ' ἀπὸ τῶν Τυζῶν (ἐὰν ὑποτεθῆ ὅτι ταῦτα ἀληθῶς ἔκειντο ἐπὶ τῆς θέσεως τοῦ νῦν τουρκικοῦ χωρίου Κλισέ-Χισσάρ). Δὲν περιεσώθησαν δυστυχῶς παραδόσεις ἐντόπιοι ἢ ἄσματα δημοτικὰ μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν συντελοῦντα εἰς πορισμὸν ἱστορικῶν τινῶν γνώσεων εἰς τὰ Φερτάκαινα ἀναγομένων· μόνη παράδοσις, συγκεχυμένη ὅμως, ἐλάχιστα δ' ἄλλως ἀποβουλοῦσα εἰς τὴν διαλεύκανσιν τῶν κατὰ τὸ χωρίον εἶνε ὅτι τὰ Φερτάκαινα ἔκειντο τρεῖς ἢ τέσσαρας ὥρας μακρὰν τῆς σημερινῆς θέσεως βορειότερον καὶ ὅτι εὕρισκόμενα ἐπὶ ὁδοῦ δι' ἧς συνήθως διήρχοντο οἱ Ἀγᾶδες καὶ Δελῆδες τῶν παρελθόντων χρόνων μετηνέχθησαν εἰς τὴν νῦν θέσιν ὅπως ἐν μέρει διασωθῶσιν ἀπὸ τῶν δηώσεων καὶ ἀγγαρειῶν αὐτῶν· ἀδελόν ἂν τὸ χω-

ρίον κατὰ τὴν μετανάστευσιν ταύτην διετήρησε τὸ ἀρχαῖον ὄνομα ἢ μετήλλαξεν αὐτό. Ἐγγραφον τουρκικὸν χρονολούμενον πρὸ 320 μοί φαίνεται ἐτῶν (δὲν γνωρίζω ἀκριβῶς) περὶ κυριότητος τῶν ὑδάτων Φερτακαίνων καὶ Τελμηησοῦ (ἄλλου χριστιανικοῦ χωρίου), εὕρισκόμενον δὲ ἐν τοῖς ἀρχείοις τῆς ἐκκλησίας ἔρχεται μὲν εἰς ἐπικύρωσιν τῆς ἀνω ῥηθείσης παραδόσεως χωρὶς ὅμως νὰ λύη ὀριστικῶς τὸ ζήτημα τοῦ ὀνόματος· ἐν τῷ τουρκικῷ κειμένῳ ὑπάρχει γεγραμμένη λέξις, ἣτις δυνατόν νὰ ἀναγνωσθῆ ὡς Φερτέκ, Φερέγκ καὶ Φρέγκ, καθότι ἐκ τῆς πολυκαιρίας ἀδύνατον νὰ διακριθῆ ἐὰν δύο στιγμὰς φέρῃ ἢ μιαν μόνην. Καὶ ὀρθότερον μὲν εἶνε νὰ παραδεχθῶμεν τὴν ἀνάγνωσιν Φερτέκ, ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου δὲν δυνάμεθα νὰ πορρίψωμεν ὅλως τὴν Φερέγκ ἢ Φρέγκ διότι μεταξὺ τῆς ὑποτιθεμένης ἀρχαίας τοποθεσίας καὶ τῆς σημερινῆς ὑπάρχει θέσις καλουμένη Φρέγκ-τερεσί (1), λαβοῦσα τὸ ὄνομα ἴσως ἐκ τοῦ πλησίον χωρίου· τὴν δὲ τελευταίαν ταύτην γραφὴν δυσχυρίσθησαν ἐν τινι πολυκρότῳ περὶ τῶν ὑδάτων δίκη οἱ ἀντίπαλοι τῶν Φερτακαίνων Τελμηησοῦται.

Ἄλλ' ἐὰν ὑποτεθῆ ἀληθῆς καὶ ἱστορικῆ ἢ μετανάστευσις αὕτη, γεννᾶται ἀμέσως τὸ ζήτημα, οἱ ἐκ Φερέγκ (Φάραγγος) ἢ Φερτέκ μεταναστάντες κάτοικοι ἐξ ὑπαρχῆς συνέστησαν τὰ νῦν Φερτάκαινα συνοικισθέντες εἰς τόπον ἀκατοίκητον πρὶν, ἢ εὐρόντες ἐνταῦθα κατοίκους συνεδυσάσθησαν μετ' ἐκείνων· ἢ ἀπάντησις εἰς τὴν προβαλλομένην ταύτην ἐρώτησιν εἶνε δυσχερῆς, ἐπειδὴ ὀλίγιστα ἔχομεν διδόμενα πρὸς ἐξαγωγὴν ἀκριβῶν συμπερασμάτων. Ἐὰν ὅμως λάβῃ τις ὑπ' ὄψει ὅτι ὑπῆρχεν ἐν Φερτακαίνοις μέχρι τοῦ 1835, ὅτε πυρποληθεῖσα κατηδαφίσθη, ἐκκλησία βυζαντιακῆ θαλωτῆ, ἣτις ἀδύνατον νὰ ὑποτεθῆ οἰκοδομηθεῖσα μετὰ τὴν τουρκικὴν κατάκτησιν, ἐὰν δευτέρον ἀναλογισθῆ τις ὅτι καὶ ἐν Φερτακαίνοις ὑπάρχουσι τὰ πολλαχοῦ τῆς Καππαδοκίας ὑπόγεια ἐκεῖνα τραυλοδυτικὰ κατοικήματα τὰ λελατομημένα ἐντὸς μαλακοῦ βράχου καὶ χρησιμεύσαντα τοῖς κατοίκοις ἐν καιρῷ ἐξωτερικῶν ἐπιδρομῶν, ὡς ἐγγῶριοι παραδόσεις ἀναφέρουσι, κλίνει νὰ πιστεύσῃ μετὰ τινος βεβαιότητος ὅτι κατὰ τὴν μετοικεσίαν ταύτην τὰ Φερτάκαινα ὑφίσταντο καὶ ὅτι οἱ ἐπελθόντες

(1) Ἡ θέσις αὕτη καλεῖται ἐν τῇ ἐντοπίῳ γλώσσῃ Φράγκου, ὑπάρχει δὲ καὶ ἐτέρα ὀλίγον πόρρω ταύτης, καλουμένη Γαλατερῆ· ὑφίσταται ἀρὰ γε σχέσις τις τῶν ὀνομάτων τούτων πρὸς τοὺς Φράγκους καὶ Γαλάτας;

— οὓς δυνάμεθα νὰ χαρακτηρίσωμεν ὡς φυγάδας ἐκ τινος διαλυθέντος χωρίου — συνεχωνεύθησαν μετὰ τῶν πρώτων κατοίκων, ἀποτελέσαντες μίαν κοινότητα.

Τί ὁμως νὰ ὑποθέσῃ τις περὶ τοῦ ὀνόματος Φερτάκαινα; Ἐσχηματίσθη κατὰ παραφθορὰν ἐκ τοῦ Φερέγγ (Φάραγγ) ἢ Φρέγκ-τερεσί, ἢ, ὡς τινες εὐφυολογοῦντες ἐτυμολογοῦσι, παράγεται ἐκ τοῦ φέρειν τὰ καινὰ ἐπεὶδὴ οἱ Φερτακαινιῶται εἰσι καθ' ὑπερβολὴν ἐπιδεδομένοι εἰς τάντικείμενα τῆς πολυτελείας καὶ τοὺς νεωτερισμούς; Ἐἴ ἄληθειά ἀδυνατῶ νὰ ἐκφράσω περὶ τοιούτων παραδόξων ἐτυμολογιῶν γνώμην· παραδέχομαι τὴν γραφὴν Φερτάκαινα (εἴτε Φερτάκεινα) καὶ οὐχὶ Φερτέκιον, ὡς συνήθως φέρεται, διότι τὸ τελευταῖον τοῦτο εἶνε ἐξέλληνισμός διὰ τῆς καταλήξεως -ιον τοῦ τουρκικοῦ Φερτέκ, ἐνῶ τὸ πρῶτον εἶνε ἡ ὀνομασία τοῦ χωρίου ὅπως προφέρεται παρὰ τῶν γειτόνων ἑλληνοφώνων χριστιανῶν· τοῦτο μοὶ φαίνεται πολλῶ ἀσφαλέστερον· τουρκόφωνον χριστιανικὸν χωρίον, ὃν προφανῶς μεταγενέστερος συνοικισμός τῶν Τυανέων, καλεῖται τουρκιστὶ Δένει, ἐν ᾧ ἐν Φερτακαινοῖς καὶ λοιποῖς ἑλληνικοῖς χωρίοις λέγεται Δάνακα, ὅπερ σμικρὸν διαφέρει τῆς παρὰ Ξενοφῶντι ἀπαντώσης γραφῆς Δάνα. Ὅτι δὲ τὸ τῶν τούρκων Φερτέκ παρεφθάρη μᾶλλον ἐκ τοῦ Φερτάκαινα ἀποδείκνυται ἐκ τοῦ ὅτι οὐδὲν τοῦτο σημαίνει ἐν τῇ τουρκικῇ γλώσσῃ ἄλλως δὲ οἱ Τούρκοι καὶ ἐν γένει οἱ Ἀσιατικοὶ λαοὶ ἤκιστα νεωτερίζουσι περὶ τὴν ὀνομασίαν τῶν κατακτωμένων τόπων ὡς καὶ ὁ κ. Παπαρηγόπουλος παρατηρεῖ (ιστ. Ἑλλ. ἐκδ. Β' τ. Α' σ. 72), ἀπλῶς προσαρμόζουσι τὰς λέξεις εἰς τὴν ἰδίαν γλῶσσαν, περικόπτοντες τὰς καταλήξεις, μεταβάλλοντες κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον τὴν προφορὰν ἢ ἐνίοτε μεταφράζουσι τὴν ἀρχαίαν ὀνομασίαν· παραδείγματα πρὸς ἀπόδειξιν τούτου ἔχομεν μυρία.— Ὁ τύπος ὁμως τῆς λέξεως Φερτάκαινα ἔχει παράδοξον ὁμοιότητα κατὰ τὸν σχηματισμὸν πρὸς τὰ Καππαδοκικὰ ἐν γένει ὀνόματα (παράβαλε Τύανα, Μάζακα, Κύβιστρα, Ἀρχαλλα, Κόμανα, Κύζιτρα, Ἐθάγηνα κτλ.). Εἶνε τοῦτο τυχαία σύμπτωσις; εἶνε μαρτυριον περὶ τῆς ἀρχαιότητος τοῦ τόπου; ἀγνωστον εἰ καὶ τὰ περὶ ὧν ἀνωτέρω ἔγραψα τραγωδοδικὰ οἰκήματα παρέχουσι ποῖαν τινα πραγματικότητα εἰς τὴν δευτέραν ὑπόθεσιν. Ἐὰ τραγωδοδικὰ ταῦτα κατοικήματα, ὡς οἱ περὶ τῶν ἀλλαχοῦ εὕρισκομένων τοιούτων γράψαντες διατείνονται (ἴδε Π. Καραλίδου Καππαδοκικὰ) εἶνε μνη-

μεῖα Φρυγικὰ εἰς ἀρχαιοτάτην ἀναγόμενα ἐποχὴν· αἱ τῶν κατοίκων ὁμως παραδόσεις κατὰ λόγον φυσικώτατον δὲν ἐπεκτείνουσι τόσῳ μακρὰν τὴν λατόμησιν τῶν σπηλαίων τούτων· ὁ λαὸς σπανιώτατα διαφυλάττει ἐν τῇ μνήμῃ γεγονότα ἀπομακρυσμένα μὴ θλιγόντα μάλιστα οὐδεμίαν τῶν χορδῶν τῶν εὐαίσθητων ἐξ ἧς συγκινεῖται εὐκόλως· ἐνθυμεῖται δ' ἀπ' ἐναντίας συμβάντα νεωτέρων χρόνων ἀπολιπόντα ἐν τῷ πνεύματι αὐτοῦ ἐντύπωσιν ἀνεξάλειπτον καὶ ὧν τὰ ποτελέσματα διασώζονται ἔτι· κατὰ τὰς παραδόσεις λοιπὸν τοῦ λαοῦ ἡ λατόμησις αὕτη ἤρξατο καὶ συνετελέσθη κατὰ τὴν τῶν Τούρκων εἰς τὰς χώρας ἐκείνας ἐπιδρομὴν ὅτε πάντες οἱ χριστιανοὶ κατέφυγον ἐκεῖ καὶ κατόικον ἐπὶ πολὺν καιρὸν πρὸς διάσωσιν τῆς ζωῆς καὶ τιμῆς αὐτῶν· καὶ ὄντως τὰ σπήλαια ταῦτα ὄντα τριώροφα καὶ εἰς μεγίστην ἔκτασιν ἐξαπλούμενα ἠδύναντο νὰ χρησιμεύσωσι ὡς κατοικητήριον δι' ὀλόκληρον χωρίον· περιέκλειον πᾶν τὸ διὰ τὰς πρώτας ἀνάγκας χρειῶδες, φρέατα, κλιβάνους, ἐκκλησίαν (ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγ. Θωμᾶ)· ἦσαν δ' ὠχυρωμένα ἐπαρκῶς· πᾶσαι αἱ δίοδοι φέρουσι μέχρι τῆς σήμερον λίθους στρογγύλους ὑπερμεγέθεις ἔχοντας ἐν τῷ μέσῳ ὀπήν ὡς πολεμήστραν πρὸς τελεσφόρον ἐκ τῶν ἔσω ἄμυναν. Ἡ παράδοσις ἀναφέρει ὅτι οἱ ἐχθροὶ ἀδυνατοῦντες ἄλλως νὰ βλάψωσι τοὺς ἔσω κεκλεισμένους προσεπάθουν νὰ πνίξωσιν αὐτοὺς διὰ τοῦ καπνοῦ, προστίθουσι δὲ καὶ τὴν ἱστορίαν τοῦ κλαίοντος παιδίου ἧτις καὶ ἀλαχοῦ ὑπάρχει, ἀναφερομένη, ἃν ἡ μνήμη δὲν μ' ἀπατᾷ ἐν τινι εἰσηγήσει τῆς Φιλολογικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικοῦ Συλλόγου μετὰ τῆς φοβερᾶς ἐκείνης παρακελεύσεως

ἢ πνίξέ το ἢ βῆξέ το

ἢ τὸ βυζὶ σου δόσε.

μέχρι δ' ἐσχάτων ἐν φρέατι ὑπάρχοντι ἐν τοῖς σπηλαίοις ἐκείνοις μεταξὺ πολλῶν κεφαλῶν κυνῶν καὶ γαλῶν — ἐπεὶδὴ τὸ φρέαρ ἀπὸ πολλοῦ ἐχρησίμευεν ὡς καιάδας διὰ τὰ ζῶα ταῦτα — ἐδεικνύετο, καὶ ἐγὼ αὐτὸς τὸ εἶδον, κρανίον μειζόνων διαστάσεων ἀπὸ τὰ λοιπὰ, ὡς ὃν τοῦ ὑπὸ τῆς παραδόσεως μνημονευομένου παιδίου, ὅπερ ἐρρίφθη ἐκεῖ ὑπὸ τῆς ἰδίας μητρὸς, ἐπεὶδὴ δὲν ἐπαύετο κλαῖον καὶ οἱ Ὀρῆνοὶ του ἠπέιλουν νὰ προδόσωσι τὴν ἔνδον ὑπαρξίν ἀνθρώπων εἰς τοὺς ἔξω παραμονεύοντας ἐχθρούς.

νέσκουμαι γίγνομαι ἀποβαίνω, (ὁ παρατ. *νιγδομοι* ὁ μέλ. *νὰ νιγῶ* ὁ ἀόρ. *ἔγνα* (προφέρεται *εγνα*)· εἶνε λίαν παράδοξος ὁ ἀναγραμματισμὸς τῆς ρίζης γιν εἰς νιγ.

νουννὸ ρουννὰ ὁ καὶ ἡ ἀνάδοχος.

νυφζῶτε καλεῖται οὕτω ἀλλόκοτος συνήθεια ἐκ τῶν Τούρκων ἀναμφιβόλως παραληφθεῖσα, καθ' ἣν ἡ νύμφη εἶνε ὑποχρεωμένη νὰ μὴ ὀμιλῇ ἐπὶ πλεῖστον χρόνον πρὸς τὸν πενθερὸν καὶ τὴν πενθερὰν ἀλλὰ συνεννοῖται ἢ διὰ σχημάτων ὡς μέλος ἐν τῷ θεάτρῳ ἢ διὰ τρίτου προσώπου.

νουγκζὰ οὐγκία.

Ξερῶνω ξηραίνω, στεγνῶνω καὶ ἀμετ. γίνομαι, ἀποβαίνω ξηρός.

ξύστρο ὄργανον σιδηροῦν πρὸς ἀπόξεσιν τῶν ἐπὶ τῆς σκάφης προσκολλημένων μερῶν τοῦ ζυμариоῦ.

ὀγῶ ἐγὼ προφέρεται καὶ ὀγῶνα κατὰ τὸ Δωρ. ἐγῶνα καὶ ἐγῶνα καὶ ἐγῶνη.

ὄλζος ὁ ἥλιος. ἡ λέξις παρήχθη ἐκ τοῦ κράσεως τοῦ ἄρθρου μετὰ τῆς λέξεως, ὅπερ πιθανὸν ἂν ληφθῇ ὑπ' ὄψει ἢ κατωτέρω λέξις ὄφτω.

ὄξειδε ὄξος, ὄξειδιον.

ὄξίνα ἡ κοινὴ ἀρμητὰ ἦτοι τὸ τουρκιστὶ τουρσῆ, τὰ παρ' ἀρχαίοις ὄξωτά.

ὄξίνο ὄξυς καὶ ὄξινος κ. ξινός.

ὄξυνέζω ἢ μᾶλλον ὄξινίζω· γίγνομαι ὄξινος, ὄξίζω.

ὄλμο ὄλμος.

ὄρωμα ὄνειρον, ἐνύπνιον ἢ λέξις ἐν ἀναλόγῳ χρήσει εὔρηται ἐν τῇ Γραφῇ.

ὄργο ἔργον.

ὄρβίδα ἡ εὐθύτης, τὸ ὀρθόν, ἡ ἀλήθεια.

ὄρθις (ἐκ τοῦ) ὄρθιος, ὁ ἐπὶ ποδὸς ἰστάμενος.

ὄρνουχον ὄπη ὑπάρχουσα ἐν τῇ αὐτῇ πρὸς ἐκροτὴν τῶν ἐκ τῆς οἰκίας ὑδάτων καὶ 2ον ἢ θυρίς τοῦ ὀρνιθῶνος· ἐκ τῆς δευτέρας ταύτης σημασίας διαλευκαίνεται καὶ ἡ παραγωγὴ τῆς λέξεως (ὄρνις-ἔχω).

ὄυτσα οὕτως τοιουτοτρόπως, ἐν Συνασῆ προφέρουσιν ἀβουτσα.

ὄφτω (ἐκ τοῦ) ὁ φυτῶν, ὁ ἀμπελών.

παγῶνω αἰσθάνομαι ψῦχος, κρυῶνω ἐκ τοῦ

πάγος ψῦχος, κρύος· ἐν τῇ ἀρχαίᾳ δὲν φαίνεται ἔχουσα τὴν σημασίαν ταύτην ἢ λέξις· πολὺ μὴ ἀνοίξου, παίρεις πάγος, παροιμία ἀναλογοῦσα πρὸς τὴν ἐν Πόντῳ ἀπολλὰ μὴ ληγύντες, τσακοῦνται τὰ μέσα σ'·»

παίνω ὑπάγω, πηγαίνω (ἐξ οὗ κατὰ συγκοπὴν παρήχθη), ὁ παρατ. *παίνισκα*, ὁ μέλ. *νὰ ὑπάγω*, ὁ ἀόρ. *πῆγα*· περιεργὸς εἶνε ὁ σχηματισμὸς τῆς ἀυθυποτάκτου ὑποτακτικῆς ἄς ἀγω, σύρε ἄς ἀγη, ἄς ἀμε σύρεται ἄς ἀνε· ὁ κ. Π. Καρολίδης γράφων τοὺς τύπους τούτους ἄς ἔμε ἄς ἔνα ἀνάγει αὐτοὺς εἰς τὸ ἰέναι, ἀλλ' ἀμαρτάνει, ὡς μοι φαίνεται· εἶνε αὐτοὶ οἱ σχηματισμοὶ ἄ-γο-μεν ἄγουνε συγκεκριμένοι· προσέτι καὶ τὸν τύπον *σέμη* = εἰσῆλθε ἀναφέρει εἰς τὸ αὐτὸ ῥῆμα ἀλλὰ τὸ 'σέμη τοῦτο εἶνε ὁ ἀόρ. εἰσέβη ἔχον μόνον θ εἰς μ μεταβλημένον παραδείγματα δὲ τῆς μεταβολῆς ταύτης παρέθηκα προλαβόντως (μῶλος μουκα).

παπούλα ὁ θύλακος, ἢ τσίπη παρήχθη ἄρα ἐκ τοῦ σακκούλα κατὰ παραφθορὰν ἢ ἐκ τοῦ Λατ. *papilla* = θηλή;

πάππο ζώφιον μικρὸν διαφόρων χρωμάτων.

παραιμζάζω (ἐκ τοῦ) παρ-αιμωδιάζω. αἰμωδιῶ, κ. 'μουδιάζω.

παρτσ μικρὸν δοχεῖον (κυρίως χαλκοῦν) πρὸς λήψιν ὕδατος, κύλιξ, σκύφος· ἐκ τοῦ παίρνω;

πεγάδι ἡ βρύσις, ἐπειδὴ εἰς προγενεστέρους χρόνους ἐκ τῶν φρεάτων ὑδρεύοντο οἱ κάτοικοι.

πελέκι μ' καὶ εἰς τὸ θηλ. *πελέκισσα μ'* προσφώνησις ἀντιστοιχοῦσα πρὸς τὸ μέλε τῶν ἀρχαίων καὶ τὸ καυμένη ἢ καυμένη τῆς κοινῆς σχετίζεται ἄρα πρὸς τὸ πάλληξ (παλληκάρι μου, παλληκάρισσά μου) ἢ πρὸς τὸ πουλάκι μου; ἀμφότεραι αἱ παραγωγαὶ αὗται μοι φαίνονται λίαν βεβιασμένοι.

περπαίνω κομίζω, ἄγω, πηγαίνω (μετβ.) ἐκ τοῦ περι-πηγαίνω κατὰ τὴν κλίσιν τοῦ ῥήματος τούτου τὸ ἀρχικὸν περ μεταβάλλεται εἰς πηρ, παρ ὅπως συμφωνῇ μετὰ τοῦ ἀκολουθοῦ φθόγγου, ὅθεν ὁ παρατ. σχηματίζεται εἰς *περπαίνισκα* ὁ μέλ. *νὰ παρπάγω* ὁ ἀόρ. *πηρπῆγα*, καὶ τούτου ἡ ὑποτακτικὴ σχηματίζεται ὡς τοῦ παίνω ἄς παρπάγη, ἄς παρπάμε ἄς παρπάνε.

πεττώ βίπτω, ἀποβάλλω, παρομοία χρήσις τοῦ ῥήματος ὑπάρχει καὶ ἐν Ἑλλάδι.

πηχτό πηκτός, στερεός, πάγιος, δυνατός.

πλακόντζα δὲν ἡδυνήθην νὰ μάθω τὴν σημασίαν τῆς λέξεως ταύτης· ὑπάρχει ἐν τινὶ ἐπικλήσει τῶν παιδίων πρὸς τὸν Ἥλιον «ἔβγα, ἔβγα ἥλιος, νὰ ζέσουν τὰ πλακόντζα μ.» τῇ ἀναλογούσῃ πρὸς τὸ τῶν ἀρχαίων «Ἐξεχε ὦ φίλ' Ἥλιε».

πλέκνω πλέκω.

πνευματίζουμαι (λέξις ἐκκλησιαστικὴ) ἐξομολογοῦμαι τὰς ἁμαρτίας μου εἰς τὸν πνευματικόν.

ποιδόρτι ἢ κάλτσα, τὸ ποδόρτιον καὶ ποδητήριον, ἡ λέξις ἐν Συνασῶ προφέρεται ποιδόρτι ἔγραψα δὲ τὴν ἐν Φερτ. προφορὰν διὰ τῆς διφθόγγου οἱ κατὰ τὴν ἰωνικὴν τοῦ ο εἰς ταύτην τροπὴν (πνοή-πνοιή, χροά-χροιά, ροά-ροιά κτλ.)

ποιντικὸς ποντικός, μῦς.

πολυπόδι (εἶδ. ἐντόμου) ἡ τῆς κοινῆς σαρανταποδαροῦσα ἡ χιλιποδαροῦσα, εἶτε ἡ κουβαρίδα, πολύπους.

πόνος αἱ ὠδίνες τοῦ τοκετοῦ.

πορπατῶ (ἐκ τοῦ) περιπατῶ.

ποτέ ἢ μετ' ἐκθλίψεως ποτ', ὅταν, ὅτε, ποτ' ἤτομε μικρό = ὅτε ἤμην μικρός, ἄν ποτέ ἢ πότ' ἐρώτησις χρόνου δηλωτικὴ, ποτ' πῆγε ἴσο Στημπόλ; = πότε ἀπῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν;

πότη ἀγγεῖον, δοχεῖον ὕδατος, κουμάρι, ἐκ τοῦ ἐμπότης· συμπιπτει πρὸς τὰς γαλλικὰς bottle ἢ pot.

ποῦμα πῶμα, ἐπικάλυμμα.

πρασίδι πρασιά, τὰ τετράγωνα χωρίσματα τῶν κήπων.

πρόφτο ἢ ποδιά, ἐν Συνασῶ ἡ λέξις προφέρεται παράφτερα ἐξ οὗ καὶ ἡ ἐν Φερτακαίνοις συνεκόπη.

πρόδοσε (λέξις ἐκκλησιαστικὴ) τὸ λεγόμενον ἀντίδωρον, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν μετάδοσιν ὡς καλῶς λαὸς τὴν κοινωνίαν.

προζύμι ζύμη.

πρόσωπον πλ. προσώπατα ὡς καὶ παρ' Ὁμήρῳ ('Ὀδ. Σ. 196).

πατινή φάτνη.

πουχώνω (ἐκ τοῦ) ὑποχώνω παραχώνω.

ράβω ράπτω.

ράμμα ἢ κλωστή, τὸ σχοινίον.

ράντῶ ραίνω, περιρραίνω.

σαλάκα (ἐκ τοῦ;) θύλακος, τσέπη, κόρφος.

σάνω (ἐκ τοῦ κᾶνω ὅπερ προφέρεται καὶ κᾶνω) ποιῶ, πράττω, κᾶνω ὁ παρατατικὸς τοῦ ρήματος σάνισκα, ὁ μέλλον νὰ ποίκω ὁ ἀόριστος ἔποικα (προφ. καὶ ἔπκα), ἡ προστ. σάσε, ἄς ποίκη σασέτε, ἄς ποίκουν.

σεκερέτσα ἡ ἀνδραδέλφη (ἀναφορικῶς πρὸς τὴν νύμφην, τὴν σύζυγον δῆλον ὅτι τοῦ ἀδελφοῦ) οὐδεμίαν σχέσιν ἔχει βεβαίως ἡ λέξις πρὸς τὸ τουρκικόν σεκέρ, πόθεν ὅμως παράγεται;

σεμαδεύω ἀρραβωνίζω, μνηστεύω (ἐκ τοῦ σημαδεύω = τίθημι· σημεῖον καὶ οἱ Τούρκοι λέγουσι νισανλαμάκ = σημαδεύειν· ποῖος ἐκ τῶν δύο μετέφρασε τὸν ἕτερον;) ἐκ τούτου σεμαδευμένο, ἡ, = μνηστήρ, μνηστή·

σερνεκοῦ (ἐκ τοῦ) ἀρσενικοί, οἱ ἄνδρες.

σηστρον εἶδος κοσκίνου· ἡ λέξις ἀκραιφνῶς ἐλληνικὴ.

σινιάζω σινιάω, κοσκινίζω.

σιπληνά ὁ σπλήν.

σκεύηα τὰ πρὸς πλύσιν μαγειρικὰ σκεύη· ἔχω σκεύηα σημαίνει πρόκειται νὰ πλύνω τὰ μαγειρικὰ σκεύη ὡς καὶ ἔχω φορεσιαῖς = ἔχω πλύσι.

σκιάδι ἡ σκιά, μέρος σκιερόν.

σκῶτι (ἐκ τοῦ) σικῶτι, τὸ ἦπαρ ὑπάρχει παρὰ τὰς γυναῖξί ἡ κατάρα τὰ φᾶς τὸ σκῶτι σ'.

σουγουλῆ τὸ σουβλί.

σκοτινζά (ἐκ τοῦ) σκοτία, σκότος.

σταφλομιαῖς (ἐν Συνασῶ προφέρουσι σταφυλμιαῖς)· σταφυλαὶ ἀπεξηραμέναι τεθεῖσαι ἐντὸς γλεύκους.

στείβω φυτεύω (δένδρα, λαχανικά, γενήματα)· ἡ λέξις οὐδεμίαν φαίνεται ἔχουσα σχέσιν πρὸς τὰ στείβω, στιβέω καὶ στοιβάζω τῶν ἀρχαίων, πόθεν ὅμως ἔχει τὴν ἀρχήν;

στειμάρι ἐργαλεῖον κηπουρικόν χρήσιμον πρὸς σκαφεῖαν, (λίτρον;) παράγεται προφανῶς ἐκ τοῦ ἀνωτέρω στείβω, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐν Συνασῶ προφέρεται ἀστειμάρι νὺδόκησέ τις, ἄγαν θιασώτης τοῦ μεγάλου Ἐτυμολόγου νὰ παραγάγῃ τὴν λέξιν ἐκ τοῦ ἀρεῖν εἰς τοὺς ἄρμους!

στηγῆ ἡ γῆ· ἔπεσε ἴσο στηγῆ ἔπεσεν εἰς τὴν γῆν· πρέπει νὰ ὑπο-

θέσωμεν ὅτι ἡ λέξις αὕτη ὡς καὶ ἡ ἐπομένη παρήχθησαν ἐκ τοῦ εἰς τὴν γῆν, εἰς τὴν πόλιν

Στημπόλη ἡ Κων/πολις. Ὁ κ. Ἀδοσίδης (πασᾶς νῦν) ἐν τῇ Ὀθωμανικῇ αὐτοῦ γραμματικῇ (τῇ ἐκδοθείσῃ τῷ 1857) ἐμπαιζει τὴν ἐκ τοῦ εἰς τὴν πόλιν ἐλληνικὴν παραγωγὴν τοῦ Ἰστανπόλ παραδεχόμενος τὴν ἐκ τοῦ Ἰσλάμ-πόλ (πληθὺς τῶν Ἰσλάμ) τουρκικὴν, ὡς καὶ ὁ Χάμμερ πρὸ αὐτοῦ· καὶ ὁμοίως ἡ ἐν Φερτ. προφορὰ Στημπόλι φαίνεται δικαιουσα τὴν πρώτην ἐτυμολογίαν.

στρώσε στρώμα, κλίνη· ἐν Σίλλη λέγεται τρουχου.

συννύφισσα εἰνάκτηρ, ἡ ἐν τινι οἰκίᾳ νύμφη ἐν σχέσει καὶ ἐκ μέρους τῆς ἄλλης συννυφάδα.

σύντεκνο συντέκ-σα· οὐχὶ ὁ ἀνάδοχος (ὡς ἐν τῇ κοινῇ), ἀλλ' ἐξ ἐναντίας οἱ γονεῖς τοῦ βαπτιστικοῦ ἐν σχέσει πρὸς τοὺς ἀναδόχους.

σφονδύλε (ἐκ τοῦ σπόνδυλος)· ὁ αὐχὴν.

σώνει (ἀπροσώπως) ἀρκεῖ.

συφθάνω καταφθάνω προφθάνω καὶ φουσθάνω κατ' ἀναγραμματισμόν.

ταβῶ (κατὰ μετάθεσιν γραμμᾶτων ἐκ τοῦ) τραβῶ, ἔλκω, σύρω καὶ μεταφορικῶς ὑποφέρω· τί δὲ τάβρησα ἀπ' τὰ χέρια τ' τί δὲν ἔπαθον ἐξ αὐτοῦ.

ταγῶ λέξις δηλοῦσα ἀγνοίαν περὶ ἐρωτωμένου πράγματος· ποῦ ἦτονε;—ταγῶ=ποῦ ἦτο;—δὲν ἠξεύρω· παράγεται ἄρα κατὰ παραφθορὰν ἐκ τοῦ τ' ἀγνοῶ; πιθανώτατον.

ταμότουρο τὸ ἡμέτερον· ἐν Πόντῳ προφέρει τ' ἐμέτερον.

ταςέτουρο τὸ ὑμέτερον.

τάμὸν τὸ ἐμόν, τ' ἐμόν ὡς λέγουσι ἐν Πόντῳ.

ταςὸν τὸ σόν.

τατᾶ νουνός, ἀνάδοχος· ἡ λέξις ἔχει μεγίστην ὁμοιότητα πρὸς τὸ ὀμηρικὸν τέτα.

τασιῦ αὐρίον καὶ

τάλλ-τασιῦ μεθαύριον.

τοῖχος

τούκρουεζαροῦ τὸ σφέτερον, τὸ ἰδικόν των καὶ

τούκρούνου ἐός, ἰδικός του· ἐκ τοῦ τὸ ἐκείνου καὶ τὸ προηγούμενον ἐκ τοῦ τὸ ἐκείνων μὲ τὴν διαφορὰν, ὅτι ὁ σχηματισμός τῆς

γενικῆς ταύτης πληθυντικῆς ὁμοιάζει τῷ τῶν πρωτοκλίτων καὶ τῶν δευτεροκλίτων τῆς λατινικῆς γλώσσης.

τσακῶνω τσακίζω, θραύω.

τσανεῶω γίγνομαι, ἀποβαίνω.

τσανὸς τρελλός, παράφρων, μανιακός, μωρός· ἡ λέξις ὑπάρχει καὶ ἐν Συνασῷ, Σινώπῃ καὶ Ἰνεπόλει οὐχὶ ὁμοίως καὶ ἐν Τραπεζοῦντι ὅπου μεταχειρίζονται τὸ παλαιός.

τσηκῆ μικρὸν πήλινον ἀγγεῖον (πρὸς ἔψησιν φαγητῶν κυρίως)· ἐκ τοῦ θηκίον ὑποκοριστικοῦ τοῦ θήκη.

τσηκόπο ἡ καὶ τσηπόκο κατὰ μετάθεσιν· ἐπίσης ἀγγεῖον πήλινον χρήσιμον εἰς τὸ μαγειρεῖον· ἐκ τοῦ θήκη μετὰ τῆς ὑποκοριστικῆς καταλήξεως -όπον, ἥτις συνηθεστάτη ὑπάρχει ἐν τῷ ποντικῷ ιδιώματι *τερόπον* (ὀλίγον νερόν), *χαρτόπον* (ὀλίγον χαρτίον).

τσιχώρι (ἐκ τοῦ) κιχώριον καὶ κιχώρη τὰ κ. ραδίκια.

τσυνῆ ἐκ τοῦ κυανῆ, τὸ χρῶμα τὸ κυανοῦν· ἡ τοῦ κ εἰς τσ μετατροπὴ εἶνε συνήθης καὶ ἐν τῇ κοινῇ καὶ μάλιστα ἐν τισὶ νησιωτικαῖς ιδιώμασι γενικῇ (ἐννοεῖται πρὸ τῶν φωνηέντων ε, ε, η, υ, ιο, ζου).

τсутνη ἀγγεῖον διὰ τὸν οἶνον· ἡ λέξις ἔχει ἰκανὴν ὁμοιότητα πρὸς τὰ βυτίνη καὶ πυτίνη τῶν ἀρχαίων.

τυπάρα τὸ τεμάχιον τῆς μάζης ἐξ ἧς ἀποτελεσθήσεται ὁ ἄρτος.

τυπῶνω κατατέμνω τὴν μάζαν εἰς τυπάρας.

φαγῆ οὐχὶ ὡς ἐν τῇ κοινῇ τὸ βρώμα, ἡ τροφή ἀλλὰ ὁ ζωμός, ἡ σουπα· φαίνεται ὅτι ζωμός ἦτο ἡ συνηθεστέρα τροφή τῶν κατοίκων εἰς προγενεστέρους χρόνους.

φακουῦτε ἡ φακῆ· ἡ λέξις καὶ ἐν Συνασῷ.

φάλλακα τεμάχιον μικρὸν ξύλου ὅπως κλείη τὰ παράθυρα ἐκ τοῦ **φαλλῶ** σφαλῶ (κατ' ἀποκοπὴν τοῦ ἀρχικοῦ σ), κλείω.

φαρσῆ τετράγωνον συνήθως τεμάχιον ὑψίσματος περιτυλισσόμενον περὶ τὸ σῶμα τῶν βρεφῶν ἐκ τοῦ ἰων. φᾶρσος ὅπερ βεβαίως πρέπει νὰ θεωρηθῇ συγγενὲς πρὸς τὸ φᾶρος καὶ τὸ λατν. pars.

φάχνω σφάζω (τὸ ρῆμα παράγεται ἐκ τῆς ῥίζης σφαγ. κατ' ἀποβολὴν τοῦ ἀρχικοῦ σ καὶ πρόσληψιν τοῦ χαρακτηριστικοῦ ν φάχνω καὶ κατὰ τὰ παγ-νη=πάχνη, ἔλνος=ἔχνος).

φέγγο ἡ σελήνη, τὸ τῆς κ. φεγγάρι.

φθειρ

φθειρίζω και μέσ. φθειρίζομαι· συλλέγω τὰς φθειράς τινος ἢ τὰς φθειράς ἑμοῦ· ἡ λέξις ἀρχαία.

ἔφκαιρώνω εὐκαιρώνω ἀδειάζω κενῶ και εὐκαιροῦ=κενός.

φορώνω ἐνδύομαι ἢ και μετβ. ἐνδύω.

φορσαῖς ἡ λέξις ἐπὶ τῶν πρὸς πλύσιν ἱματίων· ὅθεν· ἔχω φορσαῖς=ἔχω πλύσιν, ἔχω μπογίδα, ὡς λέγουσιν ἄλλοῦ.

φουμιέζω κακιώνω δυσχεραίνω, εἶμαι δυσηρεστημένος κατὰ τινος· ἡ λέξις και ἐν Συνασῶ· παρέρχεται ἐκ τοῦ θυμός κατὰ μετατροπὴν τοῦ θ εἰς φ (ἦτις και ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ὑπάρχει φῆρ θῆρ κτλ.) ὅσον δ' ἀφορᾷ τὰς καταλήξεις -ίζω και -ώνω αὐται ἀνταλλάσσονται οἷον τσακίζω, τσακώνω, γεμίζω γγομώνω.

ἔφ' οὖς ἐπιρρ. χρον. = (ἐκ τοῦ) ἀφ' οὐ· ἔφ οὖς ἔπηγε=ἀφ' οὐ ἀπήλθε· ἔφ' οὖς χαθην=ἀφοῦ ἀπέθανε.

φουσκόνε (προφ. φουζκόνι) ὁ πνεύμων ἐκ τοῦ φύσκος, φύσκη.

φύγνω φεύγω ὁ παρατ. φύγνισκα ὁ μέλ. νὰ φύγω ὁ ἀόρ. ἔφυγα.

φυλάκνω ἀναμένω, περιμένω, προσδοκῶ.

φῶτος εἶδος περιδέσεως και κομμώσεως τῆς κεφαλῆς, μὴ ὄν νῦν ἐν χρήσει.

χαλαππὰ λίθος ὄχι πολὺ μέγας τὸν ὄγκον διὰ πετροβόλημα, χερμάδιον· ἡ λέξις δὲν φαίνεται τουρκικὴ, πόθεν ὁμῶς προέκυψε;

χαναῖ ναί. ἴσως ἀπὸ τοῦ χ! ναί· ἐν Ἀραβανῇ και Κούρζονος λέγουσι χι (κατὰ συγκοπὴν ἐκ τοῦ ναίχι·)

χάνω ἀπόλλυμι, χάνομαι ἀποθνήσκω· ὁ μελ. νὰ χαθῶ ὁ ἀόριστος χάθα χάθης·ην·χάθαμε·ητε·αν)

χαρανῆ λέβης.

χαραιμπὰ ἡ κολοκύντη· ἡ λέξις δὲν εἶνε τουρκικὴ· σχετίζεται ἀρα πρὸς τὰ χεδρωπά·; Ἐν Ἀραβανῇ προφέρουσι χαραπάθι.

χαρτὲ τὸ γράμμα, ἡ ἐπιστολή.

χθέρι ὁ λίθος, ἡ πέτρα· ἐν Συνασῶ λέγουσι (κατὰ μετατροπὴν τοῦ λ εἰς ν ἦτις και ἐν ἄλλαις λέξεσι παρατηρεῖται) νιθῆρι ἐν δὲ Κούρζονος νιέρι· και τὸ ἐν Φερτ. χθέρι ἐκ τῆς αὐτῆς λέξεως λιθῆρι φαίνεται παραφθορὴν εἰ και ἡ μετάπτωσις τοῦ λ εἰς χ οὐδαμοῦ ἄλλοῦ ἀπαντᾷ νομίζω.

χιλζὸ (ἐκ τοῦ) χλιός χλιαρός, ὑπόθερμος.

χιλζώνω ποιῶ τι (κυρίως τὸ ὕδωρ) χλιαρόν.

χετολῶνα ἡ χελώνη.

χαρίζω δωροῦμαι.

χλερὸ χλωρός, μὴ ξηρός.

χολή ἡ ὀργή, ὁ θυμός.

χολζάζομαι ὀργίζομαι θυμόνω.

χοιρογκάθη(ς) (κατ' ἀντίστροφον σύνθεσιν) ἀκανθόχοιρος, ἔχινος ὁ χερσαῖος.

χορίδι τὸ οὖρον.

χρεῖα προμήθεια μικρὰ ἐδωδίμων διὰ τὸν ἀπερχόμενον ἐκτὸς τοῦ χωρίου.

χρένω χρίω, τὸ ἐκ τοῦ τουρκ. σουβαδίζω.

χρέσιμο τὸ χρεῖν τοὺς τοίχους δι' ἀσβέστου.

Χριστὸ γὰ Ἱεροσόλυμα· παλῖω ἔσθ Χριστὸ ὑπάγω ὡς προσκυνητῆς εἰς τοὺς ἀγίους Ἴτόπους· ἡ παροιμία εἶτε ὁ αἶνος «*χρολῶνα, ποῦ πάς*;— Ἴσο Χριστὸ— Ἄπ' τὸ σάλεμμά σ' γαίνεται» λέγεται ἐπὶ ἀνθρώπων, ὧν αἱ μικραὶ και ἀνάξια λόγου πράξεις δὲν συμφωνοῦσι πρὸς τοὺς ὑπερηφάνους και πομπώδεις λόγους.

ει.υλῶνω (ἐκ τοῦ χυλώω) βρέχω τι μὲ ὑγρὸν, μουσκεύω.

χωματερὸ ἀγγεῖον περιέχων χῶμα· κατὰ τὸ ἀλατερὶ κτλ.

χωρανοῦ και ἀκλίτως χώρας τὸ τῶν ξένων (κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ τοῦ λέγοντος) χωραινοῦ τὸ σπίτι ἢ ξένη οἰκία· χώρας τὰ παιδῶν οἱ τῶν ἄλλων παῖδες· δὲν θραναῖς χωρανοῦ τὰ παιδῶν τέχνη καὶ λά ται· δὲν βλέπεις οἱ τῶν ἄλλων παῖδες πόσον εἶνε καλοὶ (ἡ λέξις τέχνη εἶνε περιεργὸς καθ' ὃ οὖσα σύνθετος ἐκ τουρκικῆς και ἐλληνικῆς λέξεως τί·χάλ = κατάστασις κατὰ λέξιν τί εἶδος = πῶς· τοιαύτας λέξεις ἔκρινα ἀνωφελές νὰ περιλάβω εἰς τὸ λεξιλόγιόν μου).

ψάλλω διαβάζω, ἀναγινώσκω και κατ' ἔκτασιν εἶμαι μαθητῆς ὑπάγω εἰς τὸ σχολεῖον, τὸ παιδί σ' τί σάνει, ψάλλ-ει = παίν-ει ἔσθ σκολεσό.

ψέδια τὰ ψιχία τοῦ ἄρτου.

ψοφαρίζω ἀποκτείνω (τὰ ζῶα κυρίως· ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων ἀντὶ τοῦ σκοτώνω λέγεται εἰς ὑβριστικὴν περίστασιν)· ἐνεργ. τοῦ

ψοφῶ ἀποθνήσκω, τίθεται προκειμένου περὶ ζῶων και Τούρκων ἦτοι ἀλλοθρήσκων.

ψῦ (κατὰ συγκοπὴν ἐκ τοῦ) ψυχῆ, ὀρθότερον ἴσως εἶνε νὰ γραφῆ

ἡ λέξις ψῆ ὑποτιθεμένου ὅτι καταπίνεται ἡ συλλαβὴ υχ κατὰ τὴν προφορὰν.

ὠϊμα αἶμα.

ὠυγὸ τὸ ὠόν, πρέπαι, μοί φαίνεται, παραδεχθῶμεν ὅτι ἡ λέξις δὲν παρήχθη ἐκ τοῦ τῆς κ. αὐγὸ, ἀλλ' εἶνε δασυτέρα προφορὰ τῆς δασείας προφορᾶς ὡβὸ τῆς ἐπικρατούσης ἐν Πόντῳ, ἐν Συνασῶ, καὶ ἀλλαχοῦ.

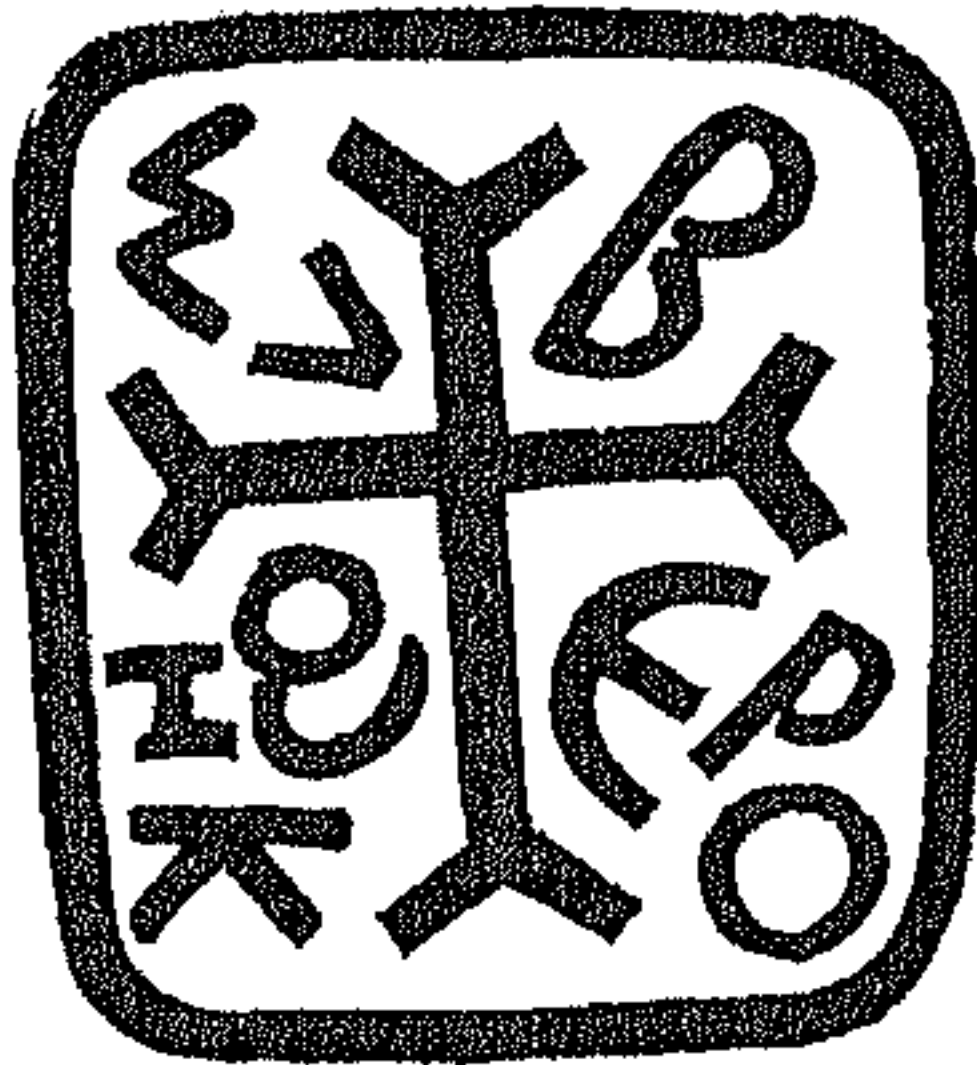
Ὄνόματα τοποθεσιῶν, Λαγαρός, Λύδαμῆ, Γαλατερῆ, Φράγκου, Μάλη, Λόγγος, Τσαγλαγοῦ, Μετερτζι, Πηγῆ, Ἄϊ-Δίνα. (= Ἁγία Τριάς).

Ὄνόματα κύρια: Ἀρζουμάν, Σαμάμα, Ἀργελή, Καθαρή, Ποτήρα, Σελβέρα, Ναζλοῦ.

ΠΕΡΙ ΤΙΝΟΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΣΦΡΑΓΙΔΟΣ

ῤΠΟ

Γ. ΛΑΜΠΙΑΚΗ.

Ἐν τῇ Ἑστία [ἀριθ. 379] ὁ κ. Ε. Νίδερ ἐδημοσίευσε τὴν ἀνω ἐκ πηλοῦ χριστιανικὴν σφραγίδα εὑρεθεῖσαν τῷ 1869 ἐν Αἴγιῳ, ἧς τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἐκτίμησιν ἔγραψεν ὅτι ἀφίει ἐτέροις· ἐπειδὴ ὅμως πολὺς ἐκτοτε παρήλθε χρόνος καὶ οὐδεμίαν οὐδαμοῦ τοῦ πράγματος ἀνέγνων ἐξήγησιν, διὰ τοῦτο ἐθεώρησα καλὸν ὅπως δημοσιεύσω τινὰ

περὶ τῆς ἀναγνώσεως, περὶ τοῦ χρόνου καὶ τῆς χρήσεως τοῦ χριστιανικοῦ τούτου ἀρχαιολογήματος. Καὶ πρῶτον περὶ τῆς ἀναγνώσεως.

Ἡμεῖς εἰς τὰ γράμματα τῆς σφραγίδος ταύτης τὴν σειράν ταύτην ἐδώκαμεν

ΕΥΒΕΡΟΥ ΟΙΚ

τὸ ἐν τῇ σφραγίδι ὡς Η φαινόμενον οὐχὶ Η, ἀλλ' ὡς Ι λαβόντες, παρατεταμέναι τὰς κεφαλὰς αὐτοῦ ἔχον, ἐπομένως ἀνέγνωμεν ΕΥΒΕΡΟΥ ΟΙΚ[ΟΞ] Συβέρου οἴκος. Τὴν γνώμην μου ταύτην μετ' ἰχνογραφήματος ἐθεώρησα καλὸν ὅπως ἀνακοινώσω τῷ ἐν Λειψία φίλῳ κ. V. Schultze, ἰδρυτῇ τοῦ ἐκεῖσε χριστιανικοῦ μουσείου καὶ ἐγκρίτῳ συγγραφεὶ σπουδαίων ἔργων τῆς χριστιανικῆς ἀρχαιολογίας, ὡς καὶ τῷ ἐν Βερολίῳ σοφῷ τῆς χριστιανικῆς ἀρχαιολογίας καθηγητῇ κ. Piper. Ἀμφότεροι ὅμως, οὐδεμίαν ἔννοιαν ἐκ τῆς σφραγίδος ταύτης ἔδυνήθησαν νὰ ἐξαγάγωσιν· ὁ μὲν κ. Schultze ἔδωκε τοιαύτην σειράν εἰς τὰ γράμματα ΕΥΒΕΡΟΚΗΣΟ ἀφίνων εἰς ἐμὲ τὴν ἔννοιαν τούτου· ὁ δὲ κ. Piper φρονεῖ ὅτι ἔσως πρέπει ν' ἀναγνώσωμεν ΒΕΡΟΚΟΝ (= Βηρεςσόν), τὰ δὲ στοιχεῖα

Ξ Ι Π

ὑπολαμβάνει ὅτι ἀποτελοῦσι καθ' ἑαυτὰ ἰδίαν ἔννοιαν, τὸ στοιχεῖον

Ι

ἐκλαμβάνων ὡς Η, τὸ δὲ

Ξ

ὡς ὄρθιον Μ.

Ἐπὶ τέλους μοί γράφει ὅτι οὐδεμίαν δύναται νὰ δώσῃ ὠριμένην τοῦ πράγματος ἐξήγησιν, φρονεῖ δ' ὅτι τὸ ἀρχαιολογῆμα τοῦτο πιθανῶς ἦν σφραγὶς χριστιανοῦ τινος τεχνουργοῦ. Ἡμεῖς φρο-

νοῦμεν ὅτι εἰς τὰ γράμματα ταῦτα δυσκόλως ἐτέραν σειράν δύναμεθα νὰ δώσωμεν, ἀφ' ἧν ἀπ' ἀρχῆς ἐδώκαμεν. Ἡ δίφθογγος

(ου) ἐν τῇ λέξει ΕΝΒΕΡΟΥ ἐχωρίσθη, τὸ μὲν Ο δεξιῶς, τὸ δὲ U ἀριστερῶς, προσθετάμεν δὲ μόνον τὴν κατάληξιν ΟΞ ἐν τῇ τελευταίᾳ λέξει ΟΙΚ[ΟΞ] ἧς τὸ Κ ἐστὶ κεκλιμένον.

Χρόνος. Περὶ τούτου οὐδὲν ὠρισμένον ἔχομεν εἰπεῖν· ἴσως δὲ θὰ ἠδυνάμεθα νὰ εἴπωμεν τι περὶ τοῦ χρόνου, ἀν καὶ ἡμεῖς ἐβλέπομεν ἰδίαις ὁμμασιν τὴν σφραγίδα ταύτην. Τὸ ἀποτύπωμα τῆς σφραγίδος ἀνὰ χεῖρας ἔχων, μάτην ἐζήτησα ὅπως παραβάλλω τοῦτο πρὸς ἑτέρας σφραγίδας, ἣ ὅπως εὖρω παρόμοιον τινα τύπον ἐν τῷ πλουσίῳ ἐθνικῷ Μουσείῳ τοῦ Μονάχου, εἰς τὸ τμήμα τῆς χριστιανικῆς ἀρχαιολογίας, ἐν ᾧ πλουσία ὑπάρχει συλλογὴ μεσαιωνικῶν χριστιανικῶν σφραγίδων, οὐδεμιᾶς τῶν ἐκεῖσε σφραγίδων οὕσης ὁμοίας τῇ ἡμετέρᾳ.

Ἐκ τῆς ἐρέυνας τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου τῶν χριστιανῶν τῶν πρώτων αἰώνων γνωρίζομεν ὅτι οἱ πρῶτοι χριστιανοὶ λίαν ἠγάπων τὴν χρῆσιν τοιούτων σφραγίδων, ἐφ' ὧν οὐ μόνον τὸν Σταυρὸν μετὰ τοῦ μονογράμματος Ι. Χ, τοῦ Α καὶ Ω τῆς Ἀποκαλύψεως ἀπεικονίζον, ἀλλὰ καὶ πληθὺν ἑτέρων χριστιανικῶν συμβόλων, οἷα ὁ ἰχθύς, ἡ περιστέρα, ὁ ταῶς, ὁ ποιμὴν, ἡ ναῦς, ὁ ἀλιεύς, ὁ φοῖνιξ, ὁ ὄφις κτλ.

Ἡ ἐπὶ ὀπτῶν μάλιστα πλίνθων καὶ ἑτέρων πηλίνων ἀντικειμένων τοῦ Σταυροῦ ἀποτύπωσις ἐστὶν ἀρχαιοτάτη· οὕτω ἐπὶ τῶν ἀρχαιοτάτων χριστιανικῶν λυχνιῶν εὐρίσκομεν διάφορα τοῦ Σταυροῦ ἀποτύπωματα (1)· ἢ ἐπὶ τῆς λυχνίας (2)· ἢ ἐπὶ τῆς χειρολαβίδος (3).— Πολλὰκις δὲ ἐπὶ τῆς μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς λυχνίας εὕρηται πλείονες Σταυροὶ (4)· ἐπὶ ὅτε δὲ καὶ αὐτὴ ἡ χειρολαβὴ οὐδὲν ἕτερόν ἐστὶν ἢ Σταυρὸς ἐφ' οὗ ἀπετυποῦτο περιστέρα καθημένη εἰς σύμβολον τοῦ ἁγ. Πνεύματος (5). Ἐπὶ τῶν πλίνθων τῶν λουτρῶν τοῦ Διοκλητιανίου

(1) Τοιαύτας χριστιανικάς λυχνίας ἰδὲ ἐν τῇ συγγράμματι Petri Sanel - Borlolio Veterum Lucernae sepulcrales Λούγδουρον 1728.

(2) αὐτόθ. σχῆμ. 22. 25.

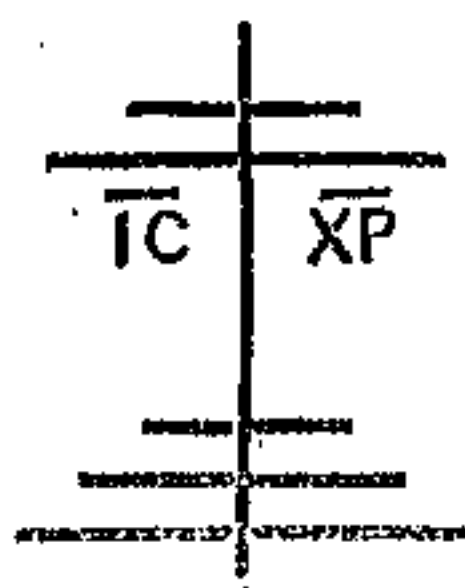
(3) αὐτόθ. σχῆμ. 23. 24. 25. 26.

(4) αὐτόθ. σχῆμ. 25.

(5) αὐτόθ. σχῆμ. 26. πρὸς, καὶ Aringhi τόμ. II. βιβλ. VI.

νοῦ πρὶν ἢ ἤδη ὁ χριστιανισμὸς δεσπόσῃ (313), εὐρέθησαν ὡσαύτως ἀποτυπώματα τοῦ Σταυροῦ, ἀτινα φαίνεται ὅτι χριστιανοὶ ἐργάται κρυφίως ἀπετύπων, κατὰ τὸν Aringhi (1) ἀναφορικῶς πρὸς τοὺς λόγους τοῦ σωτῆρος Λουκ. ιθ'. 40. Ἡ χρῆσις δ' αὕτη, τῆς ἐπὶ ὀπτῶν πλίνθων τοῦ Σταυροῦ ἀποτύπωσις, ἐγένετο κοινὴ τοῖς μετ' ἑπειτα χρόνοις τῶν Χριστιανῶν αὐτοκρατόρων τοῦ Βυζαντίου ὡς δεικνύουσιν ἡμεῖν κέραμοι ἐκκλησιῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, οὓς ὁ κ. Ραγκβῆς κατὰ τὸ 1870, ὡς πρεσβευτὴς τῆς Ἑλλάδος, ἀπέστειλεν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως πρὸς τὴν ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν ἐφορίᾳ τῶν ἀρχαιοτήτων.

Ὅτι λοιπὸν ἐπὶ τοιούτων ἀντικειμένων ἢ τοῦ Σταυροῦ ἀποτύπωσις ἐστὶν ἀρχαιοτάτη, οὐδεμίᾳ ἀμφιβολίᾳ· ὅπερ ὁμῶς ἱκανὴν μοι παρέχει δυσκολίαν ἐστὶν· ἀν ὁ ἐπὶ τῆς ἀνωτέρω σφραγίδος τύπος τοῦ Σταυροῦ ἦτο ἤδη ἐν χρήσει παρὰ τοῖς χριστιανοῖς τῶν πρώτων αἰώνων ἢ μὴ· παρέβαλα αὐτὸν πρὸς πᾶσας τὰς γνωστὰς μοι τοῦ Σταυροῦ ἀποκλίσεις, οὗ περὶ τὰς ἑκατὸν περίπου ἐν τῇ ἰδίᾳ μου συλλογῇ ἔχω, παρέβαλα αὐτὸν πρὸς τοὺς διαφόρους τῶν βυζαντιακῶν νομισμάτων Σταυροὺς, οἵτινες κατὰ τοὺς διαφόρους Αὐτοκράτορας καὶ διαφόρους ποικίλουςι, μάλιστα ἀφοῦ ἐπὶ Δούκα τοῦ Μουρτζούφλου εὕρηται Σταυρὸς μετὰ πέντε κεραιῶν (2),

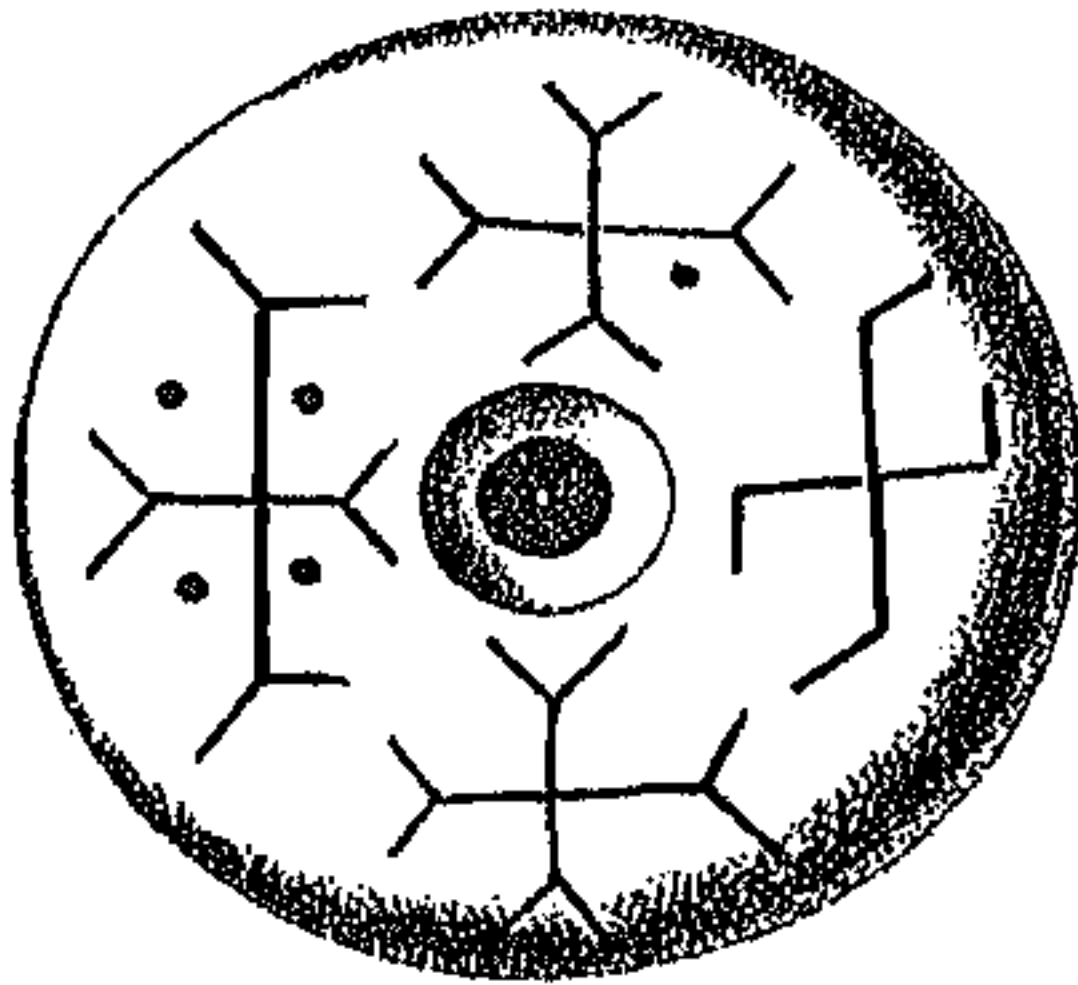
καὶ ὁμῶς, οὐδένα ἠδυνήθη νὰ εὕρω παρόμοιον Σταυρὸν, εἰς τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς αἰῶνας ἀνήκοντα. Εἰς ἀρχαῖος Σταυρὸς, ὁμοίω τυπος τῷ ἐν τῇ ἀνωτέρω σφραγίδι ἐφ' ἐνὸς μεσημβρινοῦ στύλου τοῦ Θεοσείου ἐγγεγλυμμένος, δύναται νὰ ᾖ τῶν χρόνων Θεοδοσίου τοῦ μικροῦ [450], πιθανῶς ὁμῶς νὰ ᾖ καὶ μεταγενέστερος, καθόσον οὐδεμίαν ὑπ' αὐτὸν φέρει χρονολογίαν. Ὁ πρῶτος Σταυρὸς τοῦ σχήματος

(1) Τόμ. II. κερ. XLV. σ. 384. de Diocletianis thermis.

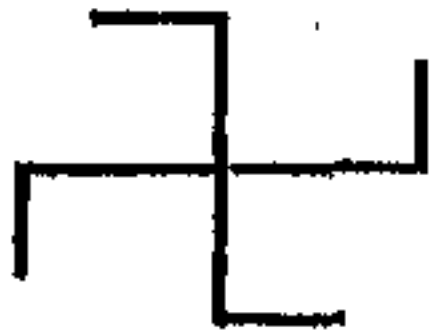
(2) Sabatier, Les monnaies byz. pl. VIII. 14.

τούτου, ὃν ἐν ὠρισμένῳ χρόνῳ εὔρον, ἐστὶν Σταυρός τις ἐν Σικελίᾳ γεγλυμμένος ὑπὸ τινος χριστιανικῆν ἐπιγραφὴν τοῦ 16'. αἰῶνος. [σχπ'. = 1172] (1). ἐκ τούτου ὁμως δὲν ἔπεται ὅτι τὸ σχῆμα τοῦ ἐν τῇ προκειμένῃ σφραγίδι Σταυροῦ δὲν δύναται νὰ ᾖ ἀρχαιότερον τοῦ ἐν Σικελίᾳ Σταυροῦ.

Τοῦτο μάλιστα πολλοῦ λόγου ἄξιον ἐστίν, ὅτι ὁ τύπος οὗτος τοῦ Σταυροῦ πολὺ πρὸ Χριστοῦ ὡς κόσμημα ἢ ὡς σύμβολον ἦν ἐν χρήσει οὔτω ἐπὶ σφονδυλίων, ἅτινα ὁ κ. Schliemann εὔρεν ἐν ταῖς ἐν Τροίᾳ ἀνασκαφαῖς καὶ ἐξ ὧν ἐν ἐνταῦθα παρατιθέμεθα,

πολλάκις ἀπεικονίζεται τὸ σχῆμα τοῦ Σταυροῦ τούτου. Τὰ ἐν τῇ σφονδυλίᾳ δὲ τούτῳ καὶ ἐν ἑτέροις γραφόμενα σημεῖα, ὁ κ. Schliemann θεωρεῖ ὡς ἀδιαφόρους παραλλαγὰς καὶ παρακλίσεις τοῦ κυρίως συμβόλου τοῦ ἁγίου πυρός, τοῦ svastika καλουμένου (2).

Ἄπορον ὅτι ἐν τῇ σπουδαίῳ ἔργῳ τοῦ κ. Stockbauer, ἐν φ' εἰδι-

(1) Placentinus de siglis vet. Graec. σ. 129. Ῥώμη 1757.

(2) Συνοπτικὴ ἀφήγησις τῆς γενομένης ἀνακαλύψεως τοῦ Ὀμηρικοῦ Ἰλίου ὑπὸ Ε. Σχλίεμανν, ἀναγνωσθεῖσα ἐν τῇ φυλ. συλλ. Περνασσῆ. 1875. πρβλ. καὶ Troy and its Remains London 1874 πίν. XXV, καὶ XXIX.

κῶς μόνον περὶ τῆς ἱστορίας τοῦ Σταυροῦ λόγος γίνεται (1), οὐδὲ ὅπως ἀπαντᾷ ἡ μορφή αὐτῆ τοῦ Σταυροῦ.

Ὁ τύπος τῆς ἐκφράσεως [Συβέρου οἶκος] ἐστὶν ἀρχαιότατος καὶ συνήθης τῇ γλώσσῃ τῶν πρώτων χριστιανῶν· ἤδη ἐν αὐταῖς ταῖς ἐπιστολαῖς τῶν Ἀποστόλων εὑρίσκομεν παραλλήλους ἐκφράσεις «Στεφαναῦ οἶκος» (2), «Φιλίππου οἶκος» (3), «Ὀνησιφόρου οἶκος» (4). ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ ὄνομα Συβέρος Severus καὶ Σευῆρος ἦν κοινότατον μεταξὺ τοῦ κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ τῶν πρώτων αἰῶνων καὶ εἰς τῶν αὐτοκρατόρων τῆς Ῥώμης ἐκαλεῖτο ὡσαύτως Σευῆρος [Ἀλέξανδρος Σευῆρος] ἀπὸ τοῦ 222 - 235 βασιλεύσας. Ὁ τύπος τῶν γραμμάτων ἀνταποκρίνεται ὡσαύτως εἰς τὴν χριστιανικὴν ἐπιγραφὴν τῶν πρώτων αἰῶνων τῶν ἐν ταῖς Κατακόμβαις τῆς Ῥώμης εὑρισκομένων ἐπιγραφῶν, καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι τὸ ξ ἐν τῇ ἐποχῇ ἐκείνῃ ἀπαντᾷ ὑπὸ τὸν τύπον C, δὲν ἔπεται ὁμως ὅτι οὐδεμία τοῦ κανόνος τούτου τῆς ἕξεως ὑπάρχει ἐξαιρέσις, ὡσαύτως καὶ ἐν τῇ ἀνωτέρῳ σφραγίδι τὸ στοιχεῖον Υ ὑπὸ δύο τύπους εὔρηται Υ καὶ U (5). ἡ δὲ τοιαύτη ἐναλλαγή ἐστὶ συνηθεστάτη ἐν ταῖς χριστιανικαῖς ἐπιγραφαῖς· οὕτως ἐν τῇ χριστιανικῇ ἐπιγραφῇ τοῦ Ἀλεξαμένου [ἐν ἀρχαῖς τοῦ β'. αἰῶνος], ἐν ἣ ἐχθρὸς τοῦ χριστιανισμοῦ ἐν τοῖς τοίχοις τοῦ Παλατινάτου τῆς Ῥώμης παρέστησεν ὄνον τινὰ ἐπὶ σταυροῦ καὶ τινὰ χριστιανὸν Ἀλεξάμενον τιμῶντα τὸν ἐπὶ Σταυροῦ, καὶ ὑφ' ὃν δι' αἰκίδος ἔγραψεν: Ἀλεξάμενος σέβετε [αι] Θεόν: τὸ E συναλλάσσεται μετὰ τοῦ τύπου E

Ἐξ ὧν ἤδη εἵπομεν, ἀναλογιζόμενοι σὺν τούτοις ὅτι ἐν Ἀχαΐᾳ, ἐνθα καὶ ἡ ἀνωτέρω σφραγὶς εὑρέθη ἐν Αἰγίῳ, ἐφημιζετο ὁ οἶκος τοῦ Στεφαναῦ, ὃν ἐν Κορίνθῳ ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἐβάπτισεν (6), ὡς ἐκ τῶν πρώτων οἴκων, οἵτινες ἔταξαν ἑαυτοὺς εἰς τὴν διακονίαν τῶν Ἁγίων (7), νομίζομεν ὅτι ἡδυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι ἡ σφραγὶς αὕτη ἀνή-

(1) Stockbauer, Kunstgeschichte des Kreuzes 1870.

(2) Α'. Κορινθ. α' 16.

(3) Πραξ. κκ'. 8.

(4) β'. Τιμόθ. δ'. 19.

(5) Βραδύτερον τὸ στοιχεῖον V μεταπίπτει παραδόξως εἰς N ὡς ἐπὶ τινος χριστιανικῆς ἐπιγραφῆς ἐν Ῥήνῳ τοῦ 16'. αἰῶνος [1150] ἐν τῇ πρὸ τοῦ χωρίου Παλατάδου βρύσει ἀνέγνων, ΠΑΝΤΟΝ ΤΟΝ ΚΑΙΡΟΝ = ΠΑΝΤΩΝ ΤΩΝ ΚΑΙΡΩΝ κτλ.

(6) Α'. Κορινθ. ιγ'. 15.

(7) αὐτόθ. α'. 16.

κεν εἰς τοὺς πρώτους αἰῶνας, ἂν ἐπισήμως ἐβεβαιούμεθα ὅτι εἰς τοὺς πρώτους αἰῶνας ἐχρῶντο τύπῳ Σταυροῦ τοιούτῳ, οἷος ὁ ἐπὶ τῆς ἀνωτέρω σφραγίδος ἀποτυπούμενος· ἄλλως, ἐνόσω τοῦτο δὲν δυνάμεθα ἱστορικῶς νὰ ἀποδείξωμεν, ἕνεκα τῶν εἰς τ' ἄκρα τοῦ Σταυροῦ κοσμημάτων, ἐκλαμβάνομεν τὸν Σταυρὸν τοῦτον ὡς ἀνήκοντα εἰς τοὺς εἰρηνικοὺς τῆς Ἐκκλησίας χρόνους, διότι οἱ πρώτοι Σταυροὶ, ὡς τὰ πάντα τότε ἦσαν ἀπλᾶ, ἦσαν καὶ οὗτοι ἀπλοῖ, διερχόμενοι διὰ τῆς ἀνάγκης καὶ τῶν διωγμῶν τῶν πρώτων αἰώνων. Σταυροὶ δὲ πεποικιλμένοι καὶ διαφόρως κεκοσμημένοι εἰσὶν ἔργα τῶν εἰρηνικῶν χρόνων τῆς Ἐκκλησίας, ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Μ. Κωνσταντίνου ἀναπτυχθέντες καὶ ἰδίως ἐπὶ τῶν Θεοδοσίων, ἐξ ὧν ὁ Β'. μάλιστα διέτασσε νὰ καταστρέφονται τὰ ἔθνικα ἱερά καὶ διὰ τοῦ σημείου τοῦ Σταυροῦ νὰ ἐξαγιάζωνται τὰ μνημεῖα τῆς ἔθνικῆς λατρείας· τὴν πληθὺν δὲ τῶν ἐν τῇ Ἀττικῇ πολυειδῶν καὶ πολυμόρφων Σταυρῶν ἀποδίδομεν τὸ μὲν εἰς τοὺς χρόνους τῶν Θεοδοσίων, τὸ δὲ εἰς τοὺς τῶν σταυροφόρων. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν Θεοδοσίων τίθεμεν ὡσαύτως καὶ τινὰ μονογράμματα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ σφζόμενα ἐν τῇ Ἀθήνησιν Ἀκροπόλει. Ὅτι δὲ κεκοσμημένοι Σταυροὶ εἰσὶν ἔργα τῶν εἰρηνικῶν τῆς Ἐκκλησίας χρόνων ἀποδείκνυσιν ὁ Σταυρὸς ὁ εὑρεθείς ἐν τῷ κοιμητηρίῳ τοῦ S. Pontiani ἐν Ῥώμῃ, ὅστις μετὰ τὴν ὀριστικὴν τοῦ χριστιανισμοῦ νίκην, ἀπαντᾷ τὸ πρῶτον πολυτελῶς διὰ πολυτίμων λίθων ῥόδων καὶ ἀνθῶν κεκοσμημένος (1).

Μὴ δυνάμενοι λοιπὸν ἱστορικῶς ν' ἀποδείξωμεν ὅτι ὁ τύπος τοῦ ἐν τῇ ἀνωτέρω σφραγίδι Σταυροῦ ἦν ἤδη ἐν χρήσει κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας, ἀναγκαζόμεθα νὰ δεχθῶμεν αὐτὸν ὡς Σταυρὸν ἀνήκοντα εἰς τοὺς εἰρηνικοὺς τῆς Ἐκκλησίας χρόνους μετὰ τὸν Μ. Κωνσταντίνον, καὶ πιθανῶς, ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν Θεοδοσίων [379—450], ὅτε ὁ Σταυρὸς πολλὰς ἀποκλίσεις λαμβάνει, πολυειδῶς καὶ πολυμόρφως ἀποτυπούμενος καὶ ἀπεικονιζόμενος.

Χρῆσις. Καίτοι παικίλη ἦν ἡ χρῆσις χριστιανικῶν σφραγίδων παρὰ τοῖς πρώτοις χριστιανοῖς, οὐχ ἥττον, εἰς τρεῖς τάξεις δυνάμεθα νὰ διαιρέσωμεν τὴν χρῆσιν τούτων.

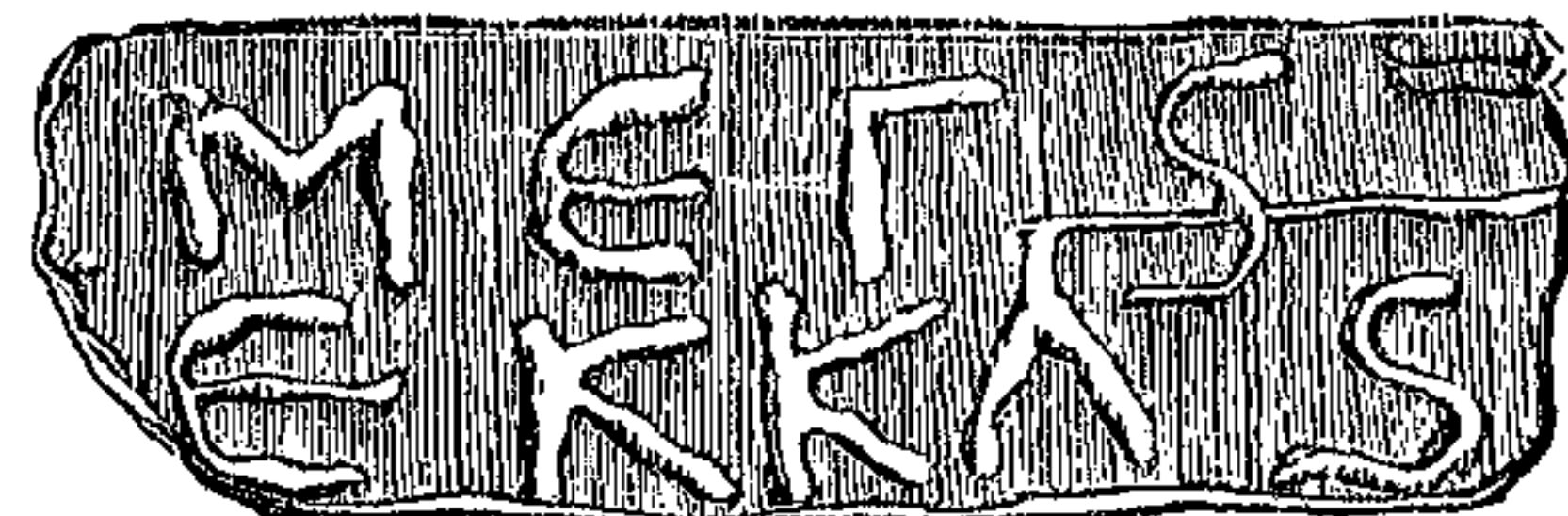
1. Εἰς σφραγίδας, ἃς ἔφερον οἱ χριστιανοὶ ὡς φυλακτῆρια, καὶ ἅτινα διὰ τρήματος ἐκρεμῶντο ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ εἰς τὸ στῆθος· τὰ φυ-

(1) Ott, die ersten Christen, Regensburg 1868. σ. 134.

λακτῆρια ταῦτα ἦσαν ἐκ μετάλλων, ἐκ ξύλου, ἐξ ὀπτῆς γῆς καὶ πολ- λάκις ἐκ λίθου, ἐπὶ τούτων ἀπεικονίζοντο διάφορα σύμβολα, μυστη- ριώδη τινὰ σημεῖα καὶ γράμματα· ἕνεκεν δὲ τοῦ δευσιδαίμονος τού- του ἔθους, ἡ χρῆσις τῶν τοιοῦτων σφραγίδων σφοδρῶς ὑπὸ τῆς Ἐκ- κλησίας κατεκρίνετο (1) καὶ ἰδίῃ μέγας τούτων πολέμιος ἦν ὁ ἱερός Χρυσόστομος. (2)

2. Εἰς σφραγίδας εὐσεβοῦς διακοσμήσεως χάριν, αἵτινες, ἀνεγλύ- φοντο ἢ ἐνεγλύφοντο ἐπὶ δακτυλιολίθων καὶ ἐπὶ διαφόρων γυναικείων κοσμημάτων (3).

3. Εἰς σφραγίδας, δι' ὧν οἱ πρώτοι χριστιανοὶ ἐσήμαινον τὰ ἐκ πηλοῦ, ἢ ξύλου, ἢ ἐκ μέταλλου οἰκιακὰ αὐτῶν σκεύη. Πρὸς ἀποτύπω- σιν δὲ τοιοῦτων σφραγίδων μετεχειρίζοντο χρῶμα μέλαν, ἢ σημαντρί- δα γῆν [λημνία σφραγιτίς]· μάλιστα πρὸς σφράγισιν ποσοτήτων ἐν κιβωτίοις. Εἰς τὰς σφραγίδας ταύτας δυνάμεθα νὰ κατατάξωμεν καὶ τὰς ἐκκλησιαστικὰς σφραγίδας, δι' ὧν ἐσημαίνοντο τὰ ἐκκλησιαστι- κὰ κτήματα. Οὕτω ἐπὶ κέραμου κατὰ τὸ 1870 ἐκ τοῦ ναοῦ τῆς ἁγίας Σοφίας πεσόντος, καὶ ὃν ὁ κ. Ραγκαβῆς φιλοτίμως πρὸς τὴν ἐνταῦθα ἐφορίαν τῶν ἀρχαιοτήτων ἀπέστειλεν, ὑπάρχει σφραγίς φέ- ρουσα τὰ γράμματα.

Μεγ[άλης] Ἐκκ[λησίας]. τ. ἑ. κέραμος ἢ κτήμα τῆς Μεγᾶλης Ἐκ- κλησίας (4).

(1) Συνοδ. Λαοδ. καν. 36.

(2) Χρυσ. Ψ. 0' 15. Ὁμιλ. η'. πρὸς Κολοσ.

(3) Τοιαῦτα κοσμήματα ἰδὲ ἐν τοῖς συγγράμμασι L. Perret, Les Catacombes de Rome.

(4) Διὰ τῆς αὐτῆς εὐκαιρίας παρόμοιος κέραμος ἀπεστάλη ἐκ Κωνσταντινουπόλεως εἰς τὸ ἐν Βερολίῳ χριστιανικὸν μουσεῖον, τῇ ὑπὸ τοῦ σοφοῦ γέροντος καθηγητοῦ κ. Ρίπερ διευθυνομένῳ, παρ' οὗ καὶ τὴν ἐν τῇ ἐφορίᾳ τῶν ἀρχαιοτήτων ὑπαρξίν παρομοίου κέραμου ἐμάθομεν.

Ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος σφραγίς τοῦ κ. Νίδερ βεβαίως δὲν ἀνήκει εἰς τὰς σφραγίδας τῶν φυλακτηρίων, διότι τὸ περιεχόμενον ταύτης δὲν ἀνταποκρίνεται πρὸς τὸν τύπον τῶν φυλακτηρίων, ὅστις ἦν εὐχή τις, οἶον, **ΞΩΞΑΙΞ, ΦΥΛΑΞΑΙΞ**, ἢ μυστηριώδη τινὰ γράμματα· ὡσαύτως ἀποκλείεται καὶ τῆς δευτέρας τάξεως, τῶν χάριν διακοσμήσεως χριστιανικῶν σφραγίδων, κατ' ἀνάγκην ἐπομένως ἀνήκει εἰς τὴν τρίτην τάξιν τῶν χριστιανικῶν σφραγίδων δι' ὧν οἱ χριστιανοὶ ἐσήμαινον ποσότητος πραγμάτων τινῶν, ἢ ἐκ πηλοῦ ἢ ἐξ ἑτέρας εὐπλάστου ὕλης οἰκισκὰ σκευή, κεράμους, ὑδρίας, ἀγγεῖα, ἢ τι ἕτερον καὶ τοιαῦτη πρὸς σκοπὸν τοιοῦτον καὶ ἡ σφραγίς τοῦ χριστιανοῦ Συβέρου.

Τῇ γνώμῃ τοῦ κ. Ρίπερ, ὅτι ἴσως ἡ σφραγίς αὕτη ἀνήκεν εἰς χριστιανὸν τινὰ τεχνουργόν, ὅστις μετεχειρίζετο ταύτην ἐπὶ τῶν προϊόντων τοῦ ἐργοστασίου αὐτοῦ, ἀντίκειται ἡ ἔκφρασις *Συβέρου οἶκος*, διότι κατὰ κανόνα ἡ φράσις, οἶκος τινος, καὶ ἐν τῇ συνήθει γλῶσση καὶ ἐν τῇ γλῶσση τῆς Κ. Δ. ἐστὶν ἴση πρὸς τὴν λέξιν *οἰκογένεια* (1) καὶ οὐδέποτε ἐκλαμβάνεται ἀντὶ τοῦ ἐπαγγέλματος, ὅτε ἐπὶ τῆς σφραγίδος ἔπρεπε νὰ ἦ γεγραμμένον, *τεχνουργεῖον ἢ ἐργοστάσιον Συβέρου*.

Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον, τ. ἔ. διὰ τὴν λέξιν οἶκος = οἰκογένεια, δὲν δύναται ν' ἀνήκη εἰς μοναχὸν τεχνουργόν, ὡς ὁ κ. Νίδερ ἐνόμισεν.

Καὶ ταῦτα μὲν εἰσὶν, ἀπερ ἡμεῖς εἶπεῖν εἴχομεν, χωρὶς νὰ φρονώμεν ὅτι πάσαι αἰσέψεις καὶ τὰ πορίσματα ἡμῶν ἔχουσι τὸ ἀλάθητον. ἐν τέλει δὲ τοῦ ἀρθροῦ ἡμῶν θερμὴν ἠθέλον ἀποτείνην παράκλησιν πρὸς πάντας τοὺς τοιαῦτα χριστιανικά ἀρχαιολογήματα ἔχοντας, ὅπως δημοσιεύωσι ταῦτα, ὡς πᾶν φιλοτίμως ὁ κ. Νίδερ ἐποίησεν, διότι μόνον διὰ τῆς δημοσιεύσεως τοιοῦτων χριστιανικῶν ἀντικειμένων, τῆς συλλογῆς τῶν χριστιανικῶν ἐπιγραφῶν, τῶν πρώτων ἐν Ἑλλάδι χριστιανικῶν συμβόλων, ἀμφίων, ἁγίων ποτηρίων, Σταυρῶν, ἱερῶν δέλτων, μωσαϊκῶν, εἰκόνων καὶ λοιπῶν ἐκκλησιαστικῶν σκευῶν, ἐκ τῆς σπουδῆς τούτων, καὶ ἐκ τῆς πρὸς ἄλληλα συγκρίσεως, δύναται νὰ ριφθῇ ἐπιστημονικὸν φῶς εἰς τὴν χριστιανικὴν ἀρχαιολογίαν τῆς Ἑλλάδος, ἣν μέχρι τοῦδε ζοφερόν καλύπτει σκότος. Οὗτος δ' ἐστὶν ὁ ζωογονῶν ἡμᾶς ζῆλος, αὐτός ὁ διακαῆς ἡμῶν πόθος· ἡ ἰδρυσις Χρι-

(1) Πρὸς Πραξ. ζ'. 10. κ. 3. ι'. 2. ια. 14 ις'. 15, 31. Α'. Κορινθ. α. 16. Α'. Τιμ. γ'. 4. κτλ.

στιανικοῦ Μουσείου, καὶ ἡ διὰ τούτου εὐπορία πρὸς ἐνδελεχῆ μελέτην τῶν χριστιανικῶν κειμηλίων τῆς πολιᾶς ἀρχαιότητος.

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΕΣ ΑΘΗΝΩΝ (1)

ΓΠΟ

Κ. Γ. ΖΗΣΙΟΥ

καθηγητοῦ ἐν Καλάμαις.

Τὸν Μάρτιον τοῦ 1881, ἀνασκαπτομένων τῶν θεμελίων δύο οἰκιῶν τῆς μὲν ἐπὶ τοῦ πέρατος τῆς ὁδοῦ ἁγίας Φιλοθέης καὶ ἐπὶ τῆς πλατείας τῆς Μητροπόλεως, τῆς δὲ ἐπὶ τῆς διασταυρώσεως τῶν ὁδῶν ἁγίας Φιλοθέης καὶ Ἀπόλλωνος εὐρέθησαν ἱκανὰ ἀρχαῖα. Τούτων ἐπιγραφή τις εἰς τοὺς πρυτάνεις τῆς Αἰγιῆδος φυλῆς πιθανὸν εἶναι τῶν χρόνων τοῦ Δημοσθένους, δύο δ' ἀγάλματα γυναικῶν ὑπερφυσικοῦ μεγέθους ἀνευ κεφαλῆς εἶναι τῶν ῥωμαϊκῶν χρόνων τῶν αὐτοκρατόρων. Καὶ ταῦτα μὲν ἐφρόντισε νὰ λάβῃ ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἐταιρία δωρηθέντα αὐτῇ ὑπὸ τοῦ ιδιοκτήτου τῶν οἰκοπέδων, δυστυχῶς ὁμως ἐπέτρεψεν εἰς τοὺς ἐργάτας νὰ μεταχειρισθῶσιν εἰς τὴν οἰκοδομίαν ἀρχαιότητας ἀναφερομένας εἰς τοὺς χριστιανικοὺς τῶν Ἀθηνῶν χρόνους, αἵτινες καθ' ἡμᾶς ἦσαν οὐ μικρὰ συμβολὴ εἰς τὴν χριστιανικὴν τῆς πόλεως ἱστορίαν. Ἐκ τῶν σημειώσεων δέ, ὡς τότε ἔλαβον ἐπισκεψάμενος τὰς ἀνασκαφάς, δίδω ἤδη βραχεῖάν τινὰ ἐκθεσιν τούτων τῶν εὐρημάτων.

Ἐν τοῖς θεμελίωσις τῆς πρώτης οἰκίας εὐρέθη καὶ διατηρεῖται ἔτι ἐν τοῖς ὑπογείοις λιθόστρωτον ὑμηττίου λίθου ἐπιμελῶς εἰργασμένον, ἀγνώστων δὲ διαστάσεων, ἐπειδὴ ἐκτείνεται ἔξω τῆς οἰκίας πρὸς τὴν ὁδὸν καὶ τὴν πλατεῖαν. Τὸ λιθόστρωτον τοῦτο ὠμολογημένως ἀνήκεν εἰς τὸν ἐπὶ τοῦ τόπου τούτου ἰδρυμένον καὶ πρὸ ἐξηκονταετίας σωζόμενον ναὸν τοῦ Σωτῆρος, ὅπως οὐ μόνον οἱ γέροντες Ἀθηναῖοι μνημονεύουσιν, ἀλλὰ καὶ ὁ Schaubert ἀναφέρει ὑπὸ τὸ ὄνομα ἁγίου Σωτήρ καὶ παρ' αὐτοῦ παραλαβὸν ὁ Mommsen (2).

(1) Βλ. Παν. ΙΑ'.

(2) Athenae Christianae: ὑπ' ἀριθ. 151. «fuit in comitis a pristina Metro-

Ἀνασκαπτομένων δὲ τῶν Θερμείων τῆς ἐτέρας τῶν οἰκιῶν τῆς ἐπὶ τῶν ὁδῶν Φιλοθέης καὶ Ἀπόλλωνος ἐφανερώθησαν πλείονος λόγου ἄξια εὐρήματα· καὶ πρῶτον λιθόστρωτον ἐκ μεγάλων καὶ παχέων πλακῶν πεντελικῶν, ὅπερ δὲν ἀνευρέθη ὅλον, ἐπειδὴ ἡ ἀνασκαφὴ δὲν ἐξετάθη ἐπὶ τῶν ὁδῶν Ἀπόλλωνος καὶ Ἀγίας Φιλοθέης, ὑπὸ τὰς ὁποίας προβαίνει τὸ λιθόστρωτον. Ἐπ' αὐτοῦ δὲ ἀποτελοῦντες ὀρθογώνιον, οὔτινος αὐ μακρότεραι πλευραὶ ἦσαν μήκους πέντε περίπου μέτρων, αὐτὴ δὲ βραχυτέρα τριῶν καὶ ἡμίσεως, ἔκειντο τέσσαρες στῦλοι κορινθιακοὶ, οἱ τρεῖς κατὰ χώραν, πάντες δὲ ἄνευ βάσεων, ὡσειδεῖς ἐκ λαμπροῦ πεντελικοῦ μαρμάρου. Οἱ στῦλοι οὗτοι ἦσαν τετρασμένοι ἄνωθεν πάντες, ὥστε ἀγνοοῦμεν τὸ μήκος αὐτῶν, εἶχον δὲ διάμετρον, κατὰ τὴν βάσιν, τὴν μὲν μακροτέραν 0,71, τὴν δὲ βραχυτέραν 0,39. Ἡ διεύθυνσις δὲ τοῦ ὀρθογωνίου τῶν στύλων καὶ κατ' ἀκολουσίαν τοῦ ὅλου οἰκοδομήματος ἦτο ΒΑ. Εὐρέθησαν δὲ πρὸς τούτοις ἐντὸς μὲν τῶν ἐπὶ τοῦ λιθοστρώτου χωμάτων ἀνάγλυφον ὅμοιον τῶν ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν τοίχων τοῦ παρακειμένου ναοῦ τοῦ ἁγίου Ἐλευθερίου, ἄτινα ὁ φραγκομανῆς Buchon νομίζει ὡς οὐκόσημα (αἰμοίριος) τῶν δυναστευσάντων τῶν Ἀθηναίων φραγκικῶν οἰκῶν. Τὸ ἀνάγλυφον τοῦτο φέρων παρ᾽ ἄστασιν δράκοντος πτερωτοῦ συλλαμβάνοντος ὄρνιν, ἀνάκειται ἡδὲ ἐκτισμένον ἐπὶ τῆς κρήνης τῆς ἐν τῇ αὐλῇ τῆς ἐπὶ τῆς πλατείας τῆς Μητροπόλεως οἰκίας. Πρὸς τὰ νοτιοδυτικὰ δὲ τοῦ λιθοστρώτου εὐρέθησαν τρία τεμάχια γείσου ὧν τὸ ἐν πλατύτερον μετ' ἀναγλύφου κακῆς τέχνης παριστῶντος κύνα διώκοντα ἔλαφον καὶ ἐπιγραφῆς :

ὁ τόνοδε τεύξας τῶ ν(αφ τὸν περίβολον ἢ τὸν νάρθηκα;),

τὰ δὲ ἄλλα ἴσα τὸ πλάτος (0,14), ὡσαύτως δ' ἐνεπίγραφα ὅμως δὲ τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ ἐτέρου τὰ γράμματα τὸ μὲν ἐκ τριβῆς τὸ δὲ ἐκ πλείστων πάλαι γενομένων θραυσμάτων πάντῃ ἐξίτηλα εἶχον γίνει· ἐκ τῶν μὸλις δὲ διακρινομένων γραμμάτων μᾶλλον εἰκαζέτις ἢ ἀκρι-

poli 142 ad meridiem versus sit». Παραλαμβάνει ἐπίσης ὁ Mommsen τὸν Σωτήρα παρὰ τῆς λιθογραφίας τοῦ Μονάχου (Lithographus Monacensis ἀριθ. 35) καὶ τῆς τῶν Ἀθηναίων (Lithographus Atheniensis ἀριθ. 67), αἵτινες ὠρισμένως σημειοῦνται τὸν Σωτήρα τοῦτον.

βῶς ἀνεγίνωσκε τὸ ὄνομα Ἰωάννην ἢ κατ' ἄλλην ὀλιγώτερον πιθανὴν ἀνάγνωσιν τὸν χρόνον, εἰσιη' ἰνδ. ι'. Τοῦ ἄλλου δὲ γείσου ἢ ἐπιγραφῆ διετηρήθη σχεδὸν ὅλη ἀβλαβῆς, εἶχε δ' οὕτως :

κα)θιγεμῶν τῆς ἐνθάδ' ἐκλίσιας ἔχον συνεργὸν τοῦ κόπου καὶ τοῦ τρόπου ἀδελφοῦ καὶ μάλιστα γηροσιωτάτου (υἱὸν;).

Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη γέγραπται ἐν λαμβνικῇ τριμέτρῳ εἰς μίαν σειρὰν ἐπὶ τῆς ὀφρῦος τοῦ γείσου, ὅπερ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἦτο ἐκτισμένον ἐπὶ τῆς δυτικῆς ὀψεως τοῦ ναοῦ, ἐμαρτύρει δὲ τὸν κτήτορα αὐτοῦ ἢ μᾶλλον τὸν εἰς προσθήκας αὐτοῦ ἢ ἐπισκευὰς ἀναλώσαντα καὶ ἴσως καὶ τὸν χρόνον τῶν ἔργων τούτων.

Ὑπὸ δὲ τὸ λιθόστρωτον, ἀφ' οὗ ἀνεσπᾶσθησαν αὐτὰς πλάκες αὐτοῦ, καὶ πέραν ἐτι πρὸς τὰ νοτιοδυτικὰ εὐρέθησαν τάφοι ἐκ ποικίλων λίθων ἐκτισμένοι, ἀλληλειμμένοι δ' ἔσωθεν τιτάνη καὶ διὰ πλακῶν δύο ἢ τριῶν ἀξέστων κεκαλυμμένοι. Οἱ τάφοι οὗτοι ὀκτὼ τὸν ἀριθμὸν, εἰς οὓς ἡδύνατο νὰ εἰσέλθῃ τις ἀπὸ τῆς ἀνατολικῆς στενωτέρας πλευρᾶς ἀποσύρων πλάκα χαλαρῶς προσηρμωσμένην, μήκος μὲν εἶχον μέτρων 2,90 πλάτος δὲ μέτρων 1,45 καὶ ἦσαν εἶδος πολυανδρῶν, ἐπειδὴ ἐν αὐτοῖς ὑπῆρχον τὰ ὅσθα 10-15 ἀνθρώπων. Πρὸς τὴν βορειοδυτικὴν δὲ τοῦ ναοῦ γωνίαν ἐπὶ λίθων μεγάλων τετραγώνων ἔκειτο ἀνεστραμμένη ἢ εἰς τοὺς πρυτάνεις τῆς Λιγνίδος ἐπιγραφὴ, κειμένη ὡς ὑποστήριγμα τοῦ λιθοστρώτου. Ὑπὸ τοὺς τάφους δὲ εὐρέθησαν τὰ δύο, ὧν ἄνωτέρω ἐμνημονεύσαμεν, ἀγάλματα γυναικῶν ἐρριμμένα πρηνῆ, ἔχοντα ἀποκεκρουσμένην τὴν κεφαλὴν καὶ τοὺς δακτύλους τῶν ποδῶν καὶ πᾶσαν τῆς ἐσθῆτος πτυχὴν ἐξέχουσαν ὀπωσδῆποτε· πλὴν δ' αὐτῶν, ἀγαλμάτιον ἀκέφαλον γυναικῶς γυμνῆς θηλαζούσης, ἄνευ χειρῶν, κεφαλὴ ἀνδρῶς ἄμορφος σχεδὸν ἐκ τῶν συχῶν θραυσμάτων, ἐπιγραφὴ τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων συντετριμμένη πανταχόθεν, ἐξ ἧς ἐσώζοντο μόνον τὰ γράμματα ΙΣΤΟ καὶ τεμάχιον σφονδύλου ἐργασίας τῆς δωρίου, οὔτινος τὸ διάξισμα 0,13 πλάτους.

Ταῦτα ἦσαν τὰ ἐκεῖ εὐρημένα, ἀνήκοντα ἀναμφιβόλως εἰς χριστιανικὸν ναὸν πολυτελέστατον, ὡς ἐμαρτύρουν οἱ καλοὶ κορινθιακοὶ κίονες καὶ τὸ ἐπιμελῶς εἰργασμένον λιθόστρωτον. Εἰς τίνα ὅμως ναὸν ἀνήκον παρ' οὐδενὸς ἦτο εὐχερῆς νὰ μάθω, ἐπειδὴ οὐ μόνον οἱ γέ-

ροντες Ἀθηναῖοι οὐδὲν ἐγίνωσκον, ἀλλὰ καὶ ὁ Schaubert καὶ οἱ πολὺ παλαιότεροι αὐτοῦ Spon (1) καὶ Guilletiere (2) καὶ Babin (3) οὐδὲν σημειοῦνται ἐν τοῖς συγγράμμασιν ἢ ταῖς χάρταις αὐτῶν. Μόνον δὲ παρὰ τῆς ἀντικρῦ τοῦ ἀνευρεθέντος ναοῦ κατοικούσης κυρίας Παπαγγελῆ κατώρθωσα τέλος νὰ μάθω ὅτι παρὰ τοῦ πάππου αὐτῆς ἤκουσε λεγόμενον ὅτι ἐν τῇ παιδικῇ αὐτοῦ ἡλικίᾳ ἐμνημονεύετο ὑπὸ τῶν γεραιτάτων Ἀθηναίων ἢ ὑπαρξίς ἐκεῖ ναοῦ τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς.

Καθ' ὃν χρόνον ἐπεσκίεσατο ὁ Spon τὰς Ἀθήνας ἦσαν ἐν αὐτῇ ναοὶ χριστιανικοὶ περὶ τοὺς διακοσίους (4), ὧν δὲν γινώσκωμεν ἡμεῖς σήμερον πλείονας τῶν ἑκατὸν ἐξήκοντα ἢ αὐτοὺς περισωθέντας ἢ τοὺς τόπους ἐφ' ὧν ἦσαν ἰδρυμένοι. Τὰ εἱρεπια δὲ τῆς ἁγίας Παρασκευῆς ἀναφέρονται ἢ εἰς ναὸν τῶν κατὰ τὸ 1675 σώζομένων, ὧν ἀγνοεῖται σήμερον ἡ θέσις, ἢ εἰς κατεστραμμένον πρὸς τῆς ἀφίξεως τοῦ περιηγητοῦ εἰς Ἀθήνας. Τοῦτο τὸ δεύτερον δυσκόλως ἀποδεχόμεθα, διότι δὲν εὑρίσκομεν ἄλλον καιρὸν καταστροφῆς τοῦ ναοῦ ἢ τὴν εἰσβολὴν τοῦ Ὁμέρ εἰς Ἀθήνας (1456), κατ' ἀκολουθίαν ἀδύνατον ἤθελεν εἶναι νὰ περιέλθῃ εἰς ἡμᾶς τὸ ὄνομα τοῦ πρὸ τεσσάρων καὶ πλέον αἰώνων καταστραφέντος ναοῦ. Λοιπὸν ἀνήκει τότε ἢ Ἁγία Παρασκευῆ εἰς τὰς χριστιανικὰς ἐκκλησίας τὰς ὑπὸ τῶν Τούρκων ἀφανισθείσας κατὰ τὴν ἐπὶ νότον αὐτῶν εἰς Ἀθήνας, ἀφ' οὗ ἐγκατέλιπον τὴν πόλιν οἱ Βενετοὶ (1688).

Περὶ τοῦ χρόνου δὲ τῆς ἰδρύσεως τοῦ ναοῦ δὲν δύναμεθα νὰ εἰπωμεν βέβαιόν τι, ἐπειδὴ ἀπώλετο ἢ συνήθως ὑπὲρ τὴν οὐρανὸν ἐξωθεν ἢ ἐσωθεν τεθειμένη ἐπιγραφὴ, ἢ δημοῦσα τοῦτο. Ἐκ τῶν εἱρεπιῶν δὲ εἰσάξομεν ὅτι ἐκτίσθη εἰς παλαιοῦς τοῦ χριστιανισμοῦ χρόνους, ἐπὶ τῆς θέσεως ἀρχαίου τινὸς ναοῦ. Καὶ ὅτι μὲν ἐνταῦθα ἔκειτο ναὸς τῆς

(1) Voyage d'Italie, de Dalmatie, de Grèce etc.

(2) Athènes ancienne et nouvelle etc.

(3) Relation de l'état présent d'Athènes etc.

(4) Spon et Wheller. Voyage d'Italie etc. « Nous scûmes de l'Archevêque même qu'il y a dans Athènes 52 eglises qui ont chacune leur papa, mais qu'il y en avoit bien 200 ou dans la ville ou aux environs ». — Καὶ Wheller : « On compte dans Athènes et aux environs deux cents eglises ». — Καὶ Le Quien, Oriens christianus τόμ. II σελ. 167.

Εὐλειθείας ἢ τοῦ Σαράπιδος καὶ τὸν Πausανίαν (1) παρακολουθοῦντες εὑρίσκομεν καὶ τὰ εἱρεπια μαρτυροῦσι τὰ εὑρεθέντα ἐνταῦθα τε καὶ ἐν τῇ τοῦ Χατζῆ οἰκίᾳ, τῇ ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς ἐπὶ τῆς πλατείας τῆς Μητροπόλεως. Ὁ ἀρχαῖος δ' οὗτος ναὸς κατεστράφη Ἰσως ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ, ὅτε, ἐπειδὴ ἐκλείσθησαν οἱ ἐθνικοὶ ναοὶ, οἱ χριστιανοὶ κρατοῦντες ἐν τῇ πόλει παρεξεδράπησαν εἰς βαρβάρους τῶν ἀρχαιοτήτων καταστροφάς. Κατὰ τὴν τότε πανωλεθρίαν τῶν ἐθνικῶν ναῶν ἐπὶ τῆς θέσεως τοῦ κατακρημνισθέντος ἀρχαίου ναοῦ ἰδρύθη Ἰσως ὁ χριστιανικός· μαρτυροῦσι δὲ περὶ τούτου τὰ ὑπὸ τοὺς τάφους τῆς ἐκκλησίας εὑρεθέντα ἀγάλματα, κείμενα, ὡς εἶπομεν πρηνῆ κεκολωθώμενα δὲ καὶ διεφθαρμένα οὐχὶ ὑπὸ τοῦ χρόνου, ἀλλ' ὑπὸ χειρὸς ἀνθρώπων ἐλαυνομένων ὑπὸ μιανοῦ θρησκευτικοῦ φανατισμοῦ, ὁποῖον εἶχον οἱ σύγχρονοι τῷ Ἰουστινιανῷ χριστιανοί.

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΕΣ ΝΑΥΠΛΙΟΥ (2)

ΥΠΟ

Κ. Γ. ΖΗΣΙΟΥ

καθηγητοῦ ἐν Καλάμαις.

Ἡμίσειαν περίπου ὄραν μακρὰν τοῦ Ναυπλίου, βορειοανατολικῶς αὐτοῦ, κεῖται ἡ Ἁγία μονὴ, μονὴ γυναικῶν ἤδη. Ἔχει δύο ναοὺς, ὧν ὁ μὲν μικρότερος ἀνάξιος λόγου, τούναντίον δὲ ἀξιοθέατος μάλιστὰ εἶναι ὁ μείζων, ἰδρυμένος ἐπ' ὀνόματι τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς. Ὁ ναὸς οὗτος κατὰ τὸ πλεῖστον, ὅμοιος τῷ κατὰ τὴν εἰσοδὸν εἰς τὸ χωρὶον Μώρθακα τοῦ δήμου Μιδέας τῆς ἐπαρχίας Ναυπλίας χριστιανικῷ ναῷ, εἶναι ἐκτισμένος ἐκ λίθων πορφυρῶν ὀρθογώνιων 0,40 περίπου τὸ μῆκος καὶ 0,20 περίπου τὸ πλάτος κατ' ἰσοδομίαν, ἔχει δὲ εἰς ἑκατέραν τῶν δύο μακροτέρων πλευρῶν μεγάλους λίθους ἐκτισμένους εἰς σχῆμα σταυροῦ 2,50 τὸ μῆκος 1,20 δὲ τὸ πλάτος. Δύο δὲ θύρας ἔχει, τὴν μὲν μεγαλειτέραν πρὸς τὰ νοτιοδυτικὰ ἀντικρῦ τοῦ ἱεροῦ ἀδύτου τὴν δὲ μικροτέραν πρὸς τὰ βορειοδυτικὰ. Ἡ θύλος δὲ

(1) Α', ιη', 4. Ὁρα καὶ Bursian, Geographie von Griechenland.

(2) Βλ. Πίνακα ΙΑ'.

τοῦ ναοῦ ἐστήρικται ἐπὶ τεσσάρων κιόνων ἄνευ διαξεσμάτων, μονολίθων ἐκ μαρμάρου φαιοῦ. Διευθύνεται δὲ ὁ ναὸς πρὸς τὰ ΒΑ καὶ παρέχει εἰκόνα καλὴν τοῦ βυζαντιακοῦ τρόπου.

Δεξιὰ δὲ τῆς κυρίας εἰσόδου εἰς τὸν ναὸν πρὸς τὴν νότιον γωνίαν αὐτοῦ εἰς ὕψος τεσσάρων ἀπὸ τῆς βάσεως μέτρων σώζεται ἐπὶ λευκοῦ μαρμάρου ἐπιγραφή ἢ ἐξῆς :

† Ἐπηξεν βάρθρα τῶ ναῶ σου, παρθένε,
Λέων Ἀργείων ἀλιτρὸς Ουηπόλος
ὡπερ (!) παράσχοις λύτρον ἀμπελακημάτων
εἰς ἀντάμειψιν εὐλογημένη κόρη †
ἔτους ϞΧΝΖ μηνὴ (!) Ἀπριλλίου (!) ἰνδ. ιβ'. †

Ἡ ἐπιγραφή αὕτη ἄριστα διατετηρημένη δίδει εἰς ἡμᾶς τὸ ἔτος τῆς ἰδρύσεως τοῦ ναοῦ καὶ τὸν κτήτορα αὐτοῦ. Εἶναι δ' ἐπιτηδειοτάτη νὰ ἐξαγάγη ἡμᾶς τῆς ἀμφιβολίας περὶ τοῦ πότε ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἄργους προήχθη εἰς Μητρόπολιν. Ἐπειδὴ λέγει μὲν συγγραφεὺς τις (1), ὅτι ἐγένετο τοῦτο ἐπὶ Ἰσαακίου τοῦ Ἀγγέλου (1185 — 1204), χρόνον ὅμως τῆς ἀναρρήσεως τοῦ ἐπισκόπου Ἄργους εἰς ἀρχιεπισκοπὸν ἀναφέρει ὁ αὐτὸς τὸ ἔτος 1089, ὀνομάζει δὲ χρονικόν τι (2) καὶ τὸν πρῶτον μητροπολίτην Ἰωάννην ἀναθάντα εἰς τὸν μητροπολιτικὸν θρόνον κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους. Διὰ τοῦτο ὁ Le Quien (3) εἰς τὴν μαρτυρίαν Φιλίππου τοῦ Κυπρίου λέγοντος, ὅτι εἰς τὴν ἐκκλησίαν Ἄργους ἐδώρθη ἡ τιμὴ τῆς Μητροπόλεως ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰσαακίου τοῦ Ἀγγέλου κατὰ τὸ ἔτος 6597 ἀπὸ Ἀδάμ ἢ 1089 ἀπὸ Χριστοῦ, ὀρθότατα παρατηρεῖ ὅτι ὁ συγγραφεὺς ἀντὶ Ἰσαακίου Ἀγγέλου καλλίτερον ἤθελε γράψαι ὅτι τοῦτο ἐγένετο ἐπὶ Ἀλεξίου Κομνηνοῦ (1081—1118). Ἐπ' αὐτοῦ λοιπὸν ἢ τέως ὑπὸ τὴν Μητρόπολιν Κορίνθου ὑπαγομένη ἐπισκοπὴ Ἄργους προήχθη εἰς μητροπολιτικὴν ἐκκλησίαν, μίαν περιφέρειαν ἐκκλησιαστικὴν ἀποτελοῦσα μετὰ τοῦ Ναυπλίου, οὐδεμίαν δ' ἐπισκοπὴν ἔχουσα εἰς

(1) Παρὰ Le Quien, Oriens christianus τ. II. σελ. 183—184.

(2) Παρὰ Le Quien, Or. chr. τ. III. (Ἄρῳ Ἄργος γέγονε μητρόπολις ἐν ἔτει Ϟφλζ'. Ἰωάννης ἦν ὁ ἀναθιβάσθεις μητροπολίτης).

(3) Or. christ. τ. II. σελ. 183—184.

αὐτὴν ὑποτεταγμένην. Τοῦτο δ' ἀποδεικνύεται καὶ ὑπὸ τοῦ χρόνου (1089), ὃν οἱ συγγραφεῖς ἀναφέρουσι, μάλιστα δὲ ὑπὸ τῆς ἐπιγραφῆς. Διότι ἂν τὸ Ἄρῳ προήγεται εἰς μητρόπολιν ἐπὶ Ἰσαακίου Ἀγγέλου (1185), τότε ὁ τῆς ἐπιγραφῆς ἀρχιερεὺς Ἀργείων Λέων (1149) δὲν θὰ εἶχε κανὲν δικαίωμα νὰ κτίσῃ ἐν Ναυπλίῳ ἧτο δὲ δυνατὸν τοῦτο, μόνον ἀφ' οὗ αἱ δύο ἐπαρχίαι Ἄργους καὶ Ναυπλίας ἀπετέλεσαν μίαν ἐκκλησιαστικὴν περιφέρειαν ἔχουσαν ἓνα ἀρχιερέα.

Ὁ Λέων δὲ οὗτος δῆλον, ὅτι εἶναι διάφορος τοῦ Λέοντος ἐκείνου ὅστις ὑπὸ τοῦ Ἀλλατίου μνημονεύμενος (1) καὶ ὑπὸ τοῦ Le Quien (2) ὕψους κατατασσόμενος ἐν τῇ σειρᾷ τῶν ἀρχιερέων τοῦ Ἄργους ἐκάθησεν ἐπὶ τοῦ ἐπισκοπικοῦ θρόνου πρὸ τοῦ Ἰωάννου 1089, τοῦ πρώτου ἀναθιβάσθέντος εἰς μητροπολίτην. Οὕτω λοιπὸν παρέχομεν εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀρχιερέων τῆς ἐκκλησίας Ἄργους ἀρχιεπισκοπὸν ἄγνωστον τέως, Λέοντα τὸν Β'. (3).

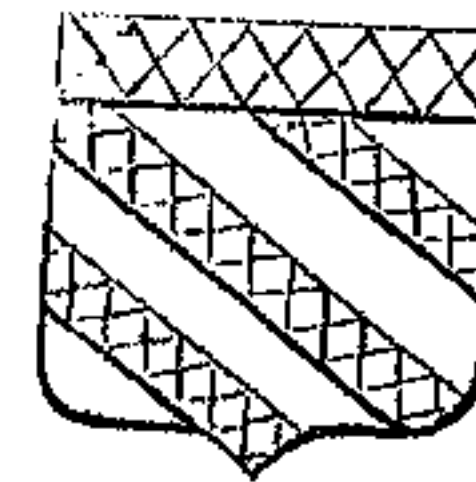
ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΑΙ ἘΝ ΠΑΤΡΑΙΣ ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ (4)

ΥΠΟ

ΣΤΕΦΑΝΟΥ Μ. ΘΩΜΟΠΟΥΛΟΥ

I.

ΣΗΜΕΙΟΝ ΑΝΘΕΝ ΤΟΝ ΠΑΝΔΟΝ ΛΦΟΝ ΤΕ ΜΑΛΑ ΤΕ ΣΤΟΙΣ
ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΠΑΛΛΙΩΝ ΠΑΤΡΩΝ ΤΟΝ ΑΝΑΚΑΙ
ΝΙΣΑΝ ΤΟ ΣΤΟΝ ΤΗ ΔΕ ΘΕΙΟΝ ΝΑΟΝ ΤΩ ΧΙΛΙ
ΟΣΩ ΤΕ ΤΡΑΚΟΣΙΟΣΩ ΕΙΚΟΣΩ ΕΚΤΩ ΕΤΕΙ

(1) Vindiciae synodi Ephesiae. σελ. 585.

(2) Oriens christianus τ. III.

(3) Τὰς λοιπὰς ἐπὶ τῶν στύλων καὶ τῶν τοίχων τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Μονῆς χριστιανικὰς καὶ φραγκικὰς ἐπιγραφὰς θέλει συνεκδιώσει μετὰ τῶν ἐπιγραφῶν τῶν Ἀθηναίων καὶ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος, ἃν παμπόλλους συνέγαγον ἀναφερομένας εἰς τοὺς μέσους καὶ νεωτέρους χρόνους.

(4) Ἀπόσπασμα ἀνεκδότου Ἱστορίας τῶν Πατρῶν.

Σημείον αὐθέντου Πανδούλφου
Μητροπολίτου παλαιῶν
νισαντος τὸν τῆ δε
οστῷ τετρακοσιοστῷ

Ντὲ Μαλατέστοις
Πατρῶν τοῦ ἀνακαί-
θειον ναὸν τῷ χιλι-
εικοστῷ ἕκτῳ ἔτει.

Ἐν τῇ ἀκροπόλει Πατρῶν, κάτωθεν τοῦ περιφήμου ναοῦ τῆς Λαφρίας Ἀρτέμιδος, ὁ ἀδελφὸς τοῦ ἀνοσιούτου τῆς Ἀχαιῆς Αἰγεύτου, Στρατοκλῆς τοῦνομα, μαθηματικὸς πρότερον ἐν Ἀθήναις, ἀνήγειρε ναὸν ἀφιερῶσας — *Τῆ Αἰωνία Σοφία* — εἰς ἀνάμνησιν τῆς χριστιανικῆς ἐνταῦθα διδασκαλίας τοῦ Ἀποστόλου Ἀνδρέου οὕτινος ὑπῆρξε μαθητῆς καὶ ὑφ' οὗ προὔχειρίσθη Ἐπίσκοπος Πατρῶν.

Μεταγενεστέρως ὅμως οἱ Βυζαντινοὶ μετωνόμασαν τὸν ναὸν τοῦτον «Ἅγιον Ἀνδρέαν» τιμῶμενον οὐδὲν ἥττον, ὡς τὸ πρῶτον ἐν Ἑλλάδι μνημεῖον τῆς χριστιανικῆς ἡμῶν πίστεως. Ὁ Ρουκουὶλλε ἀναφέρει ὅτι τὸ ἀρχαῖον ὄνομα τοῦ ναοῦ «Αἰωνία Σοφία» μετετράπη ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν εἰς Ἁγίαν Σοφίαν. Οὐδόλως ἀπίθανον νὰ ἦτο δυσυπόστατος, ἀλλ' ἀνατρέχοντες εἰς τὴν ἐποχὴν ἐκείνην παρατηροῦμεν ὅτι ἐπεκράτησεν ἡ ὀνομασία Ἅγιος Ἀνδρέας.

Ὁ ναὸς οὗτος ἐσώζετο μέχρι τῶν χρόνων τοῦ πρίγκιπος τοῦ Μωρέως Geoffroi II de Villehardouin (1218 — 1245) ὅτε ὁ ἡγεμὼν οὗτος θελήσας νὰνακαινίσῃ καὶ ἀυξήσῃ τὸ κατερειπωμένον βυζαντινὸν φρούριον, κατηδάφισε εἰς τὸν ἀνωτέρω ναόν, οὐδόλως λαβὼν ὑπ' ὄψει τὰ παράπονα τοῦ προεστῶτος κλήρου τοῦ Μωρέως, ὅστις καὶ μέχρι τοῦ Πάπα ἀνῆνέχθη διὰ τὴν ἀσέβειαν ταύτην Γοδοφρίνου τοῦ Βιλλαρδουίνου.

Ἄλλ' ὁ φιλόργαιος αὐθέντης καὶ μητροπολίτης Πατρῶν Πανδούλφος Μαλατέστας ἀνεκαίνισε τὸν ναὸν τοῦτον, ἐν τῇ πάλαι αὐτοῦ τοποθεσίᾳ (ἦτοι ἐντὸς τοῦ φρουρίου ἀκριβῶς ἐνθα εὑρίσκεται νῦν ἡ ἐπιγραφή καὶ σώζεται μέρος τοῦ λιθοστρώτου δαπέδου τοῦ ναοῦ) ἐν ἔτει 1428 (1). Οἱ δὲ μετὰ ταῦτα κυριεύσαντες τὰς Πάτρας Τοῦρκοι

(1) Ὁ Πανδούλφος Μαλατέστας ἀπὸ τοῦ ἔτους 1424 — 1430 μ. Χ. διήκῃσε τὰς Πάτρας οὐ μόνον ὡς ἐκκλησιαστικὸς, ἀλλὰ καὶ ὡς πολιτικὸς τοῦ Πάπα ἀντιπρόσωπος· καθ' ὅσον αἱ Πάτραι ἀπὸ τοῦ 1316 ἐξηρτῶντο ἀπὸ τὴν Ἁγίαν Ἐδρᾶν καταστᾶσαι τὸ μῆλον τῆς ἐρίδος μεταξὺ ταύτης καὶ τῶν Βυζαντινῶν Ἀυτοκρατόρων. Ἐστερήθη δ' ὁ ἀνωτέρω Πανδούλφος τῆς ἐπὶ τῶν Πατρῶν κυριαρχίας τῷ 1430ῳ ἔτει, ὅτε πάλιν

μετέτρεψαν τὸν ναὸν εἰς Ἴζαμλιον καλούμενον «τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου», ὅπερ ἀναφέρει καὶ ὁ κατὰ τὸ ἔτος 1675 ἐπισκεφθεὶς τὰς Πάτρας περιηγητῆς Wheler «*Mais y ne reste plus que l' Eglise cathédrale à voir qui est changée en Mosquée*». — Τὸν ὕψιστον μινὰρὲ τοῦ Ἴζαμλιου τοῦτου κατεμέτρησεν, ὡς λόγου ἄξιον ἡ *Expédition Scientifique de Morée*. Κατηδάφισθη δὲ τὸ Ἴζαμλιον τοῦτο, οὐ πολλὰ ἔτη μετὰ τὴν ἡμετέραν ἀνεξαρτησίαν, κατὰ τινὰς δὲ περιηγητὰς παρεῖχεν εἰς τοὺς ἐπισκεπτομένους, σημεῖα ἀρχιτεκτονικῆς καλλιστείας.

II.

Τετραγωνικὴ λιθινὴ πλάξ φέρουσα ἀτεχνον ἀνάγλυφον δικεφάλου ἀετοῦ, πέριξ δὲ τὴν ἐπομένην ἐπιγραφὴν :

Ὁ ἀπόστολος Ἀνδρέας ἐπέτα εἰς τὰ οὐράνια ὡσάν
ὁ ἀετὸς εἰς τὰ ὕψη καὶ βλέπει κα-
θαρὰ τὸ κάλλος τοῦ θεοῦ
τὸ ἀμήχανον.

Ἡ ἐπιγραφή αὕτη σώζεται ἐντὸς τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀποστόλου Ἀνδρέου καὶ παρὰ τὸ κενοτάφιον αὐτοῦ· ἀναμφιβόλως δὲ μετὰ τοῦ λιθίνου κενοταφίου εἰσι τὰ μόνα λείψανα τοῦ περικαλοῦς βυζαντινοῦ ναοῦ, καταστραφέντος ἐν ἔτει 1770 ὑπὸ τῶν τουρκαλβανῶν. Ἡ ἀνωτέρω ἐπιγραφή εἶναι τῶν τελευταίων βυζαντινῶν χρόνων παριστῶσα τὸν δικέφαλον ἀετόν, τὸ ἔμβλημα, ὅπερ οἱ δύο τελευταῖοι Παλαιολόγοι Ἰωάννης καὶ Κωνσταντῖνος μετεχειρίσθησαν εἰς τὰ ἑαυτῶν αὐτοκρατορικὰ οἰκόσημα. Ὄθεν ἡ εἰρημένη ἐπιγραφή ἐχαράχθη ἀδιστακτικῶς κατὰ τοὺς χρόνους τῶν Παλαιολόγων, καθ' ὅσον ἡ Πελοπόννησος ἀπὸ τοῦ 1448 — 1460 ἔτους διωκεῖτο ὑπὸ τῶν δύο ἀδελφῶν τοῦ τελευταίου αὐτοκράτορος Κωνσταντινουπόλεως, Θωμᾶ καὶ Δημητρίου, ὧν ὁ μὲν διέτριβεν ἐν Πάτραις, ὁ δὲ ἐν Σπάρτῃ. Οἱ ἐπισκεψάμενοι τὰς Πάτρας περιηγηταὶ Rouquerville, Büchson κ.λ.π. ἀπλῶς μνημονεύουσι ταύτης.

κατελήφθη ἡ πόλις ὑπὸ Κωνσταντῖνου τοῦ Παλαιολόγου καὶ καταφυγόν εἰς Ἰταλίαν ἀπέθανεν ἐν τῷ Δουκάτῳ τῆς Οὐρβίνης Πίσσαρον (Pésaro) τὴν 17ην Ἀπριλίου 1441.

III.

Ἀνηγέρθη ἐκ βάρων καὶ ἀνοικοδομήθη ὁ ἱερὸς καὶ πένσεπτος οὗτος ναὸς τοῦ ἁγίου ἱερομάρτυρος Βλασίου πάση δαπάνῃ ὡς καὶ συνδρομῆς παρὰ τοῦ ἐκλαμπροτάτου Κυρίου Κυρίου τοῦ Καθαλιέρου Σταματίου Μποζίκη ἀρχιερατεύοντος τοῦ Πανιερωτάτου Μητροπολίτου Παλαιῶν Πατρῶν Κυρίου Ἀρσενίου τοῦ πικλῆν Δημητροπούλου ΑΨΙ ἐν μηνὶ Μαρτίου. κε'.

Ἡ ἐπιγραφή αὕτη ἀνευρέθη ἐν τῇ ἄνω πόλει καὶ ἀνάγεται εἰς τοὺς ἐνετικούς χρόνους καθόσον ὁ Ἀρσένιος II Δημητρόπουλος διεδέχθη εἰς τὸν ἀρχιεπισκοπικὸν Θρόνον τὸν Δανιήλ, ὃν ἀναφέρουσιν οἱ περιηγηταὶ Wheeler et Spon ἐν τῷ Voyage de Dalmatic de Grèce et du Levant. Amsterd. 1675. Ἦν δ' ὁ Ἀρσένιος II, 22ος τὸν ἀριθμὸν ἀρχιεπισκοπὸς Πατρῶν. Ὑπῆρξε δὲ καὶ Ἀρσένιος I τῷ 1579.— «Subinole Daniel, post quem Arsenius Demitropoulos etc.» (Lequien Oriens Christ. τ. II. σελ. 182). Ἡ οἰκογένεια Μποζίκη εἶναι μία τῶν ἀρχαιοτάτων ἐν Πάτραις οἰκογενειῶν. Ταύτης ἐπιζῶσι ἐνταῦθα ἀπόγονοι.

ΓΑΜΗΛΙΑ ΕΘΙΜΑ

ΤΩΝ ΠΕΡΙ ΤΗΝ ΑΜΙΣΟΝ ΤΗΣ ΜΙΚΡΑΣ ΑΣΙΑΣ

ΟΙΚΟΥΝΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ (1)

ΥΠΟ

Ι. Α. ΚΟΝΔΥΛΑΚΗ.

Οἱ Ἕλληνες, ὧν τὰ κατὰ τὸν γάμον ἔθιμα προτιθέμεθα νὰ περιγράψωμεν, καίπερ μακρὰν τῆς ὀλομελείας τοῦ ἑλληνισμοῦ, καὶ ζῶντες μεταξὺ συμπαγοῦς ἀλλοφύλου καὶ ἀλλογλώσσου πληθυσμοῦ, ἠδυνήθησαν ὅμως νὰ διασώσωσιν ἐκ τῶν ἐθνικῶν κλυδώνων καὶ γλῶσσαν

(1) Δι' πληροφορίας αὗται μοι ἐδόθησαν παρὰ τοῦ ἐκ Σαμψούντος φιλοῦ καὶ αὐσκευαστοῦ μοι κ. Γεώργ. Ἀποστολίδου. Σ'. τ. Σ'.

Περὶ τῶν ἐν Ἀμισῶν κατὰ τὸν γάμον ἔθιμων βλ. καὶ Πλάτωνος τ. Β'. σ. 524-528 (Ἀθην. 1880) Σ'. τ. Ἐκδ.

καὶ ἔθιμα, οὐχὶ μὲν ἀμιγῆ ἐν τισὶ ξενικῆς ἐπηρείας, ἀλλὰ κατὰ τὸ πλεῖστον οὐσιωδῶς ἑλληνικὰ καὶ ὁμοιότατα τοῖς παρὰ τοῖς λοιποῖς Ἕλλησι τηρουμένοις.

Ὁ νεανίας ἐν Ἀμισῶν ἀνατρέφεται κατὰ τοὺς κανόνας αὐστηροτάτης ἠθικῆς, δι' ὃ καθίσταται παρθένου αἰδημονέστερος καὶ ἀτολμότερος. Ἐξερχόμενος τῆς παιδικῆς ἡλικίας ἐνδύεται τὰς πολυπτύχους ἀνατολικὰς ἀναξυρίδας, τὴν πολύστροφον ἐρυθρὰν ζώνην καὶ τὸ τουρκικὸν φέσιον καὶ ἐπιδίδοται εἰς τὰ ἤρεμα γεωργικὰ ἔργα, ὧν τὸ ἐπίπονον δαμάζει καὶ ἤττον εὐφλεκτα καθίστησι τὰ νεανικά του πάθη. Καὶ συναντᾷ ἐνίοτε εἰς τὴν κρήνην τῆς κόμης ἢ ἐν τὸς δάσους σιωπηλοῦ νεανιδά τινα ὠραίαν καὶ αἰσθάνεται τὴν καρδίαν του παλλομένην ἐξ ἔρωτος, ἀλλ' ἔχει ἀρκούσαν δύναμιν νὰ κωφεύσῃ πρὸς τὰς παρορμήσεις τῆς καρδίας του, ἐκ σεβασμοῦ πρὸς τὴν πατρικὴν θέλησιν, ἐξ ἧς κατ' ἔθος σεβαστὸν ἐξαρτᾶται ἡ ἀποκατάστασις του.

Ὅταν δ' ὁ πατὴρ ἴδῃ, ὅτι ὁ υἱὸς του ἔχει φθᾶσῃ εἰς ἡλικίαν γάμου καὶ ἐννοήσῃ ἢ μάθῃ παρὰ τῶν γυναικῶν, αἴτινες εἶνε πανταχοῦ οἱ ἰχνεύμονες τῶν ἐρωτικῶν μυστικῶν, ὅτι τρέφει πρὸς τινα κόρην συμπάθειαν ὁ υἱὸς του, ἂν ἐγκρίνη τὴν ἐκλογὴν αὐτοῦ, στέλλει δύο ἢ τρεῖς τῶν μᾶλλον εὐυπολήπτων συγγενῶν του καὶ τὴν ζητεῖ παρὰ τοῦ πατρός της.— α "Ἦρθαμε νὰ λέγωμεν σὰς, νὰ κάνωμε συγγένεια, ἂν εἶνε χουσιμέτ,» (1), λέγουσιν οἱ προξενηταὶ μετὰ τινα προίμια.— α "Ἄν εἶνε χουσιμέτ, γίνεται, ἀπαντᾷ σχεδὸν πάντοτε ὁ πατὴρ τῆς νεανίδος. Ἄς ἐλέπομεν καὶ τὸ παιδί σας καὶ λέπομεν. » Μετὰ τινὰς ἡμέρας ἐπαναλαμβάνεται ἡ πρότασις· καὶ ἤδη μετὰ τῶν συγγενῶν του ἔρχεται καὶ ὁ μελλονύμφος, ὅστις καὶ φέρει μεθ' ἑαυτοῦ φιάλην πλήρη βράκῃς ἢ οἴνου. Καὶ ἂν μὲν ἡ πρότασις ἀπορριφθῇ οἱ προξενηταὶ ἀναχωροῦσιν εὐθὺς μετὰ τοῦ γαμβροῦ, ἐὰν δὲ γίνῃ ἀποδεκτὴ πίνεται τὸ ποτὸν καὶ ἡ σπονδὴ αὕτη ὀνομάζεται πότος καὶ οἱ ξένοι λέγουσιν : « Ἐπότισαν ἔς τοῦ δεῖνα ». Τὴν αὐτὴν ἑσπέραν ὀρίζεται καὶ ἡ ἡμέρα τῆς τελέσεως τοῦ σουμάδ (2).

Ἐν τῇ οἰκίᾳ τῆς νύμφης τελεῖται τὸ σουμάδ, παρόντων τῶν πλησίον συγγενῶν τῶν μελλονύμφων καὶ τοῦ ἐφημερίου μετὰ τοῦ ἐξάρχου, ἐπίτηδες προσκαλουμένων. Καὶ παρατίθεται γεῦμα τοῖς

(1) Πατριωμένοι· λέξις ἀραβικῆ.

(2) Ἀραβῶνος. Ἐν Κρήτῃ λέγεται σημάδι.

ἤτις μέλλει νὰ τὴν ὀδηγήσῃ εἰς τὸν ναὸν καὶ ἐκεῖθεν μετὰ τὴν στέψιν εἰς τὸν οἶκον τοῦ συζύγου της.

Ἐάν ἡ νύμφη δὲν κατοικεῖ εἰς τὴν αὐτὴν μὲ τὸν γαμβρὸν κώμην, ὁ γαμβρὸς ἔφιππος καὶ συνοδευόμενος ὑπὸ πολλῶν γυναικῶν καὶ παρθένων (1), ἐπιβαινουσῶν ὡσαύτως ἵππων καὶ πεπλοφορουσῶν καὶ ὑπὸ πολλῶν προσέτι ἀνδρῶν μεταβαίνει εἰς τὴν κατοικίαν τῆς νύμφης. Πρὶν δὲ φθίσωσιν εἰς τὴν κώμην ἔρχονται πολλοὶ τῶν νέων τῆς κόμης ἐκείνης καὶ ζητοῦσι παρ' αὐτῶν μίαν φιάλην οἴνου εἰς σημεῖον δειλίας καὶ ἀναγνώρισιν τῆς ὑπεροχῆς τοῦ παλληκαρισμοῦ τῶν ἄλλων· ἀρνοῦνται ἐνίοτε καὶ ἐπέρχεται συμπλοκὴ καὶ μέχρις αἵματος πολλάκις φθάνουσα. (2)

Ἡ νύμφη προσποιεῖται τὴν ἐξηντηλημένην ὑπὸ τῆς θλίψεως, ἣν αἰσθάνεται δῆθεν χωριζομένη τῆς μητρὸς καὶ τῶν ἄλλων αὐτῆς οἰκείων καὶ ὅταν ἡ συνοδία τὴν ἀπάγῃ κλίνει ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ὡς ἐκνευρισμένη καὶ ἡ κεφαλὴ της κύπτει ἀδρανῶς ἐπὶ τοῦ στῆθους αὐτῆς. Διὰ τοῦτο δύο ἐκ τῶν συγγενῶν βαδίζουσιν ἐκατέρωθεν αὐτῆς καὶ τὴν ὑποστηρίζουσιν. Ὁ δὲ γαμβρὸς ἀπομακρύνεται καὶ ἐπιστρέφει παρ' αὐτῆ καλπάζων καὶ τοῦτο πράττει ἀπὸ τῆς ἐκκινήσεως τῆς συνοδίας μέχρις οὗ φθίσωσιν εἰς τὴν κατοικίαν του. (3)

Κατὰ τὰς μετὰ τὴν τέλεσιν τοῦ γάμου δεκαπέντε ἡμέρας δὲν δικαιοῦται ἡ νύμφη νὰ ἐπισκεφθῇ τοὺς γονεῖς της εἰς τὴν κώμην αὐτῶν ἄλλὰ καὶ μετὰ παρέλευσιν τοῦ χρονικοῦ τούτου διαστήματος ὀφείλει νὰ μὴ ἐπισκεφθῇ αὐτοὺς ἐκτὸς ἂν ἔλθωσι ὀκτῶ ἢ δέκα νεόνυμφοι γυναῖκες (νυφάδες) ἐκ τῆς κώμης, εἰς ἣν ὁ πατήρ της κατοικεῖ νὰ τὴν παραλάβωσι. Καὶ μένει τότε πλησίον τῶν γονέων της ἐπὶ μίαν ἐβδομάδα.

(1) Ἡ α ρ α ν υ φ σ ἀ ἦ ε ς ὀνομάζονται αὗται.

(2) Οὐ πρό πολλῶν ἐτῶν οἱ ἐκ τῆς κώμης τῆς νύμφης ἐξέλεγον ἓνα ἐξ αὐτῶν, αὐτος δὲ προὐκαλεῖτο εἰς πόλιν ἓνα ἐκ τῶν περὶ τὸν γαμβρὸν. Καὶ ἡ μὲν πόλις οὐδὲν ἄλλο εἶχεν ἀποτέλεσμα παρὰ μόνον τὴν ἠθικὴν ἐκανοποίησιν τοῦ νικῶντος μέρους καὶ τὴν ἠθικὴν ταπείνωσιν τοῦ ἡττημένου· ἀλλ' ἂν οἱ περὶ τὸν γαμβρὸν ἀπέριπτον τὴν πρόσκλησιν ὄφειλον νὰ δώσωσιν ὡς φόρον ὑποταγῆς εἰς τὸν προκαλέσαντα ἓν μανδηλίον κεντητὸν (ντζεβρέ). Ἄλλ' ἀπὸ τινος ἤρξατο ἐκλείπειν τὸ ἔθιμον τοῦτο.

(3) Ἴν ἐκ τῶν ὁσημέραι ἐνλείποντων ἔθιμων εἶνε καὶ τὸ ἑξῆς: Ἡ νύμφη κατὰ τὴν πρώτῃν ἑσπέραν τοῦ γάμου πλύνει τοὺς πόδας τοῦ πενθεροῦ, τῆς πενθερῆς της καὶ τῶν ἀνδραδελφῶν της· οὗτοι δὲ τῇ βίπτουσιν εἰς τὸν νιπτήρα νομισματα· ἐνίοτε δὲ μεταβαίνει καὶ εἰς τὰς οικίας τῶν συγγενῶν τοῦ γαμβροῦ καὶ τῶν φίλων γειτόνων ἔστιν ὅτε καὶ πλύνει καὶ τούτων τοὺς πόδας καὶ δίδει καὶ λαμβάνει δούρα.

ΕΛΛΗΝΙΚΑΙ ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ

ΣΤΑΛΕΒΡΕΙΑΙ ΠΡΟ Χ. ΚΟΥΤΑΛΟΥ.

3.

Ἡ ἱστορία τῆς τζαμάρας καὶ τοῦ τζουρλά.

(Ἄμφιλοχικὸν Ἄργος)

Τὴν τζαμάρα τὴν ἐφτίασε ὁ Χριστὸς καὶ τὸν τζουρλά ὁ Διάβολος. Σίντας ἄκουσε ὁ Διάβολος πῶς ἡ τζαμάρα ἐλάληγε καλλίτερα ἀπὸ τὸν τζουρλά, ἐφτόνεψε καὶ ἔκαμε κρυφὰ μιὰ τροῦπα ἔς τὴν κάτω μεριά, ἀπὸ πίσω, γιὰ νὰ χαλάσῃ τὴ φωνὴ τῆς τζαμάρας· ἀλλὰ τότες ἡ τζαμάρα ἔβγαλε καλιότερη φωνὴ καὶ ἔτσι ἔσκασε ὁ διάβολος ἀπὸ τὸ κακό του.

Τὴν τζαμάρα ὅ,τι ὥρα καὶ ἂν τὴ λαλήσῃς δὲ φοβᾶσαι, ἐν ᾧ τὸν τζουρλά ἂν τὸν λαλήσῃς τὰ μεσάνυχτα μαζώνονται οἱ διαβόλοι καὶ σοῦ παίρνουν τὴν κρίσι (1).

4.

Ἡ γατὴ τὰ σκυλιὰ μυρίζονται τὸ ἓνα τὸ ἄλλο.

(Πάτραι).

Γὰ σκυλιὰ ἂν ἐβλεπαν ὅτι ἐψόφαγαν ἄσὰ σκυλιά, χωρὶς γαστροῦ, ἀποφασίσανε καὶ ἐπροκαταβάσανε καὶ ἐστείλανε ἓνα σκυλι ἔς τὴν Φραγκιὰ γιὰ νὰ μάρθῃ γαστροῦ καὶ νὰ τὰ γαστρεύῃ. Τὸ σκυλι ἐκεῖνο, ἂν νὰ ἦταν ἀνθρώπος, ἐπῆρε τὰ λεπτὰ καὶ δὲν ἐξαναγύρισε. Ἀπὸ τότες τὰ ἄλλα σκυλιὰ τὸ ζητοῦνε καὶ ὄντας ἀνταμωθοῦνε δύο σκυλιὰ, μυρίζεται τὸ ἓνα τὸ ἄλλο μήπως μυρίζῃ ἀπὸ γαστρικὰ, γιὰ νὰ τσακώσουνε τὸ γαστροῦ ὅπου τὰ ἐγέλασε.

(1) Τὴν λαλιάγ.

5.

**Γιατί τὰ σκυλιὰ κυνηγᾶνε τῆς γάταις
καὶ ἡ γάταις τοὺς ποντικούς.**

(Πάτριαι).

Τὰ σκυλιὰ εἶχανε μιὰ φορὰ μιὰ δίκη, καὶ ἐπειδὴ αὐτὰ εἶναι ῥεμπέλλα, ἔδωσαν τὰ χαρτιά τους νὰν τὰ φυλάξουν ἡ γάταις, ὅπου εἶναι νοικοκυράδες· ἡ γάταις τὰ ἔβαλαν ἀπάνου 'ς τὴν ἀστράχα καὶ ἐκεῖ ἐπῆγαν οἱ ποντικοὶ καὶ τὰ ἔφαγαν. Γιὰ τοῦτο ὄντας βλέπουν τὰ σκυλιὰ τῆς γάταις, τῆς κυνηγᾶνε, γιατί τοὺς ἐχάλασαν τὰ χαρτιά τους, καὶ ἡ γάταις πάλιν κυνηγᾶνε τοὺς ποντικούς γιατί τοὺς ἔφαγαν τὰ χαρτιά καὶ τῆς ἔβαλαν 'σὲ ἀμάχη μὲ τοὺς σκύλους.

6.

**Πόσο ἀγαπάει ἡ γάτα τὰ ψάρια
καὶ τὸ σκυλὶ τὰ σταφύλια.**

(Πάτριαι).

Ἡ γάτα εἶχε ἓνα ἀμπέλι καὶ τὸ ἐφύλαγε γιὰ νὰ μὴν τῆς φᾶνε τὰ σταφύλια· ἐκεῖ περνᾶς ἓνα σκυλὶ καὶ εἶχε 'ς τὸ στόμα του ἓνα μεγάλο ψάρι. Ἡ γάτα 'σὰν τὸ εἶδε τὸ ζήλειψε καὶ τὸ γύρεψε τοῦ σκυλοῦ· τὸ σκυλὶ τῆς ἐγύρεψε τὸ ἀμπέλι γιὰ νὰν τῆς τὸ δώσῃ καὶ ἐκείνη γιὰ τὸ ψάρι ἔδωσε τὸ ἀμπέλι.

7.

Γιατί ὁ γάζδαρος κατουρεῖ ὅπου εὕρη νερό.

(Πελοπόννησος).

Οἱ γάζδαροι ἔκαμαν παράπονα 'ς τὸ Θεό, γιατί νὰ ἦναι τόσο περιφρονημένοι ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους καὶ νὰ μὴ τοὺς δίνουν παρὰ μόνον κλήματα γιὰ φαγί· τότες ὁ Θεὸς τοὺς εἶπεν ὅτι θὰ τοὺς δώσῃ πολλὰ καλὰ καὶ τῆ μιλιὰ ἀκόμα, ἅμα μὲ τὸ κάτουρό τους κάμουν ποτάμι.

Γιὰ τοῦτο ὅπου ἰδοῦν νερὸ τρεχούμενο, νομίζουν ὅτι εἶναι ἀπὸ τὰ ἄλλα γαιδούρια καὶ κατουροῦν γιὰ νὰ ἀυγατίσῃ καὶ γείνη ποτάμι.

8.

Πῶς ὠνομάσθη ὁ Βοῦδζᾶς καὶ ὁ Ὀλονός.

(Πάτριαι).

Ἐπὶ τὸν καιρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ τὰ νερὰ ἐσηκωθήκανε τόσο ψηλά, ὥστε ἐσκεπάσανε ὅλον τὸ Βοῦδζᾶ καὶ μόνον 'ς τὴν κορφὴ ἔμεινε ἓνας τόπος ὅσο μποροῦσε νὰ σταθῇ ἓνα βόζι καὶ εἰς τὸν Ὀλονὸ μόνον ἓνα μικρὸ ἀλῶνι ἔμεινε ἀσκέπαστο ἀπὸ τὸ νερὸ 'ς τὴν κορφὴ. Γιὰ τοῦτο τὰ δύο βουνὰ τὰ λένε Βοῦδζᾶ καὶ Ὀλονό (1).

ΑΘΗΝΑΪΚΑ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ

ΣΥΛΛΕΓΜΕΝΑ ΥΠΟ ΤΗΣ Κ. ΜΑΡΙΑΝΝΗΣ ΓΡ. ΚΑΜΠΟΥΡΟΓΛΟΥ

ΙΕ'.

Ἡ ὦραια βασιλοπούλα.

Ἀρχὴ τοῦ παραμυθιοῦ καλὴ 'σπέρα τῆς ἀφεντιᾶς σας.

Ἦτανε μιὰ φορὰ ἓνας βασιλέας κ' εἶχε μιὰ δεχατέρα πολὺ ὦραια. Στέλνανε προξενιαῖς ὅλα τὰ βασιλόπουλα καὶ αὐτὴ κἀνένα δὲν ἤθελε. Λοιπὸν τῆς ἔλεγε ὁ πατέρας της νὰ 'παντρευτῆς, ἐπειδὴ μητέρα δὲν εἶχε, κἀνένα δὲν εἶχε. Ἀλλὰ κείνη δὲν ἤθελε γιὰ τὸν ἀγαποῦσε πολὺ τὸν πατέρα της. Τοῦ ἦρθε μῆνυμα τοῦ βασιλέα νὰ πάῃ 'ς τὸ σεφέρι, Ἐφυγε, εἶπε τῆς δεχατέρας του νὰ καθήσῃ φρόνημα 'ς τὸ παλάτι, ἂν θέλῃ νάχῃ τὴν εὐχή του. Εἶχε καὶ τὴν νταντά της ποῦ τῆς ἄφησε ὁ πατέρας τῆς βασιλοπούλας καὶ 'πῆγε 'ς τὸ σεφέρι. Ἡ βασιλοπούλα, ἅμα ἔφυγε ὁ πατέρας της, καθότανε 'κειδὰ 'ς τὸ παραιθύρι καὶ διακεντοῦσε. Πολὺ μακριὰ ἀπὸ τὸ παλάτι τοῦ πατέρα της

(1) Βοῦδζᾶς τὸ Παναγαϊκόν. Ὀλονός ἢ Ὀλυνία πέτρα.

ἦτανε τὸ παλάτι ἐνὸς ἀλλουνοῦ βασιλεῦς. Ἐκεῖ ἔκεινο τὸ παλάτι ἦτανε ἓνα βασιλόπουλο καὶ ἅμα τέλειωνε τῆς δουλειᾶς του, ἔπαιρνε τὰ κιάλια καὶ κύτταζε γύρω, γύρω ὅλον τὸν τόπο. Ἐκεῖ ἐπέσανε τὰ γυαλιά του ἀπάνω ἔς τὸ παράθυρο τῆς βασιλοπούλας. Ἄφ' οὐ τὴν εἶδε μιὰ φορά, λέει, ποιά νὰ εἶνε αὐτὴ ποῦ εἶνε τόσο ὄμορφη. Ἀρώτησε κ' ἔμαθε ὅτι εἶνε τοῦ τάδε βασιλέα καὶ ὁ πατέρας της εἶνε ἴπηγαίμενος ἔς τὸ σεφέρι. Τότε ἴπηγε ἔς τὸ παράθυρό της ἀποκάτω καὶ ἐπερπάταγε ἀπάνω κάτω νὰ τὴν ἰδῆ ἀπὸ κοντά. Περπάσανε κάμποσαις ἡμέραις, ἀλλὰ κείνη δὲν ἔσκυβε ἀπ' τὸ παράθυρο καὶ ἔτσι δὲν ἔμπουσε νὰ τὴν ἰδῆ καὶ τοῦ ἔμεινε καυμὸς· δὲν ἔμπουσε νὰ ἴσυχάσῃ. Μιὰ ἡμέρα ἐν ᾧ ἔκοβε τὴν κλωστή ἢ βασιλοπούλα τῆς ἔπεσε τὸ ψαλίδι χάμω ἔς τὸ δρόμο. Σκύβει νὰ ἰδῆ καὶ βλέπει ἓνα ὠραῖο βασιλόπουλο καὶ τὸ βάζταγε ἔς τὸ χέρι του. Τότε λέει τῆς λαλᾶς της — « Σύρε πάρε τὸ ψαλίδι ποῦ μοῦ ἔπεσε ἔς τὸ δρόμο ». Ἐκεῖνος εἶπε νὰ τὸ φέρῃ μοναχὸς του, βασιλόπουλο εἶνε· ἀλλὰ ἢ λαλὰ τῆς βασιλοπούλας εἶπε, πῶς δὲν ἔμπορεῖ νὰ ἴπη κανέναν ἀντρας μέσα, γιὰτὶ ὁ βασιλέας λείπει ἔς τὸ σεφέρι· καὶ ἔτσι ἔφυγε λυπημένο, γιὰτὶ ἀπὸ κοντὰ ἦτανε ὠραιότερη παρὰ ἀπὸ ὅ,τι ἦτανε ἀπὸ μακριά. Μιὰ ἄλλη ἡμέρα πάλι ἔστριβε μετὰξὶ ἢ βασιλοπούλα καὶ κρέμαγε τὰ δρόχτι της ἀπ' ὄξω ἀπὸ τὸ παραθύρι νὰ κάμῃ μακριὰ κλωστή. Τρέχει κείνος ἀπ' ἀλάργα κόβει τὴν κλωστή καὶ πέφτει τὰ δρόχτι κάτω. Σκύβει πάλι, βλέπει τὸ ἴδιο βασιλόπουλο — « Οὐφ! λέει τῆς λαλᾶς της, αἰωνίως αὐτὸς ἀπὸ κάτω ἀπ' τὸ παράθυρο! » Ἐνὶ νὰ κάμῃ; ἔστειλε τὴ λαλᾶ της, τῆς τᾶδωσε ἐκεῖνος. Ὑστερα κείνη δὲν ἔξαναβγήκε ἔς τὸ παράθυρο, περπάταγε κείνος, περπάταγε, δὲν ξανάβγηκε τούτη. Ἐνὶ νὰ κάμῃ αὐτὸς; ἔχασε τὸ νοῦ του, δὲν ἔμπουσε νὰ τὴν ἰδῆ. Εἶχε ἓνα φίλο του — « Ἀγαπάω, τοῦ λέει τῆ βασιλοπούλα καὶ δὲν ἔξέρω τί νὰ κάμω. » Λέει — « Νὰ χτίσης ἓνα λουτρό καὶ νὰ βάλῃς τελάλη νὰ πᾶνε ὅλος ὁ κόσμος τρεῖς ἡμέραις ἔς τὸ καινούργιο τὸ λουτρό νὰ λουγόντουνε καὶ ὕστερα ἢ μητέρα σου νὰ προσκαλέσῃ ὅλαις τῆς βασιλοπούλαις, τῆς βεζυροπούλαις νὰ λουστοῦνε, καὶ μὲ τρόπο νὰ ἴπῃς τῆς τελάλισσας νὰ τὴν βαστάξῃ ἀργότερα ἀπ' τῆς ἄλλαις, νὰ τὴν λούζῃ ἀργότερα, καὶ ἔτσι νὰ μείνῃ πρὸ πολὺ μέσα ἔς τὸ χαλβέτι ». Τοῦ ἄρσε ἢ συμβουλὴ τοῦ βασιλόπουλου. Βάζει μαστόρους καὶ χτίζει ἓνα λουτρό ὠραῖο, Ἰέες, πῆς ἢ

μία, ἴπῆς, πῆς ἢ ἄλλη, ἴπηκε ἔς ταῦτιά τῆς λαλᾶς της πῶς γιὰ τὴν κυρὰ της φγιάνει τὸ βασιλόπουλο τὸ λουτρό, γιὰ νὰ τὴν ἰδῆ. Ἡ βασιλοπούλα εἶχε ἓνα σκυλάκι μικρούτσικο, ἀλλὰ πολὺ ἔξυπνο. Τοῦ λέει μιὰ ἡμέρα — « Ἰήγαίνε ἔς τὸ λουτρό ποῦ χτίζει ὁ βασιλέας καὶ ἴσῃ φύγη ὁ βασιλέας ἀπ' τὸ λουτρό νὰ ῥθῆς νὰ μοῦ ἴπῃς τί χρώμα ρούχα φοράει ὁ βασιλέας. » Ἰήγε τὸ σκυλάκι, ἴπῃ καὶ τῆς λέει τῆς βασιλοπούλας φοροῦσε πράσινα, χρυσά, βελουῖδα καὶ ἦτανε καβάλλα ἔς ἓνα ἄτι ἄσπρο. Δὲν χάνει καιρὸ ἢ βασιλοπούλα καὶ παίρνει ρούχα πράσινα, χρυσά, βελουῖδα καὶ τὰ βάζει, καθαλλικεύει καὶ ἓνα ἄτι ἄσπρο καὶ ἴπηγαίνε ἔς τὸ λουτρό καὶ λέει καὶ ἄτι ἀλησμόνησα νὰ σᾶς ἴπῃ. Παίρνει τὸν ἀρχιτέκτονα μυστικὰ καὶ τοῦ λέει — « Ἐδῶ ἔσῃ τοῦτο τὸ χαλβέτι μέσα νὰ σηκώνεται τούτη ἢ πλάκα καὶ νὰ γεινῆ ἓνα λαγοῦμι ἀπὸ δῶ καὶ νὰ βγαίνη ἔς τῆς τάδε βασιλοπούλας τὸ παλάτι. Ἀλλὰ αὐτὸ τὸ πρᾶμμα θὰ γεινῆ μυστικὸ, θὰ δουλεύεται μυστικὰ τὴ νύχτα καὶ ἴν μάθῃ κάνεις αὐτὸ τὸ λαγοῦμι πῶς γίνηκε, ἴπῃ τὸ κεφάλι σας· νὰ μὴν τὸ μάθῃ κανέναν. Μήτε μένα, νὰ μὴ μοῦ ἴπῃτε τοῦ ἴδιου, πῶς τέλειωσε τὸ λαγοῦμι ἢ ἄλλο τίποτα, μόνο ἐγὼ τὸ βλέπω ἴσῃ τελειώσῃ καὶ θὰ σᾶς εὐχαριστήσω χωρὶς νὰ ἴμῃσητε γι' αὐτὸ καθόλου ». Βγαίνει καὶ τοῦ δίνει ἓνα σακκοῦλι φλωριά καὶ τοῦ λέει — « Αὐτὰ εἶνε ἔξοδα γιὰ τὸ λαγοῦμι ». Καὶ ἀφ' οὐ τοῦ εἶπε πάλι νὰ ἐνεργήσῃ μυστικὰ, σηκώθηκε κ' ἔφυγε. Ἰήγε ἔς τὸ παλάτι καὶ ἴδύθηκε, ἔβανε τὰ γυναικῆσια της καὶ κάθησε ἔς τὴ δουλειά της. Ἐπέρασε πολὺς καιρὸς καὶ ἔμαθε ὅτι τὸ λουτρό τὸ καίνε, γιὰ νὰ πᾶνε οἱ ἄνθρωποι νὰ λουστοῦνε. Λέει ἔς τὸ σκυλάκι — « Ἰήγαίνε νὰ ἰδῆς ἔς τὸ λουτρό τί ρούχα φοράει τὸ βασιλόπουλο καὶ ἴσῃ φύγη νὰ ῥθῆς νὰ μοῦ τὸ ἴπῃς. » Ἰήγε τὸ σκυλάκι, κύτταξε καὶ ἴσῃ ἔφυγε ὁ βασιλέας, ἔρχεται καὶ τῆς λέει — « Κόκκινα, χρυσά, βελουῖδα καὶ ἦταν ἔς ἓνα ἄτι καβάλλα ». Δὲ χάνει καιρὸ αὐτὴ, ἀλλάζει κόκκινα χρυσά βελουῖδα φορέματα καθαλλικεύει ἔς ἓνα μαῦρο ἄτι καὶ ἴπῃ ἔς τὸ λουτρό. Ἰᾶει ἔς τὸ λουτρό, βλέπει τὸν ἀρχιτέκτονα, τοῦ γνέφει, ἴπῃ κοντά, λέει, — « Τελείωσε; » λέει, — « Οὔτε ἢ βασιλοπούλα δὲν ἴπῃρε εἰδῆσι. » Τοῦ δίδει μιὰ φοῦχτα φλωριά καὶ τοῦ λέει σιωπῆ καὶ δὲ θὰ μετανοήσῃς, μὴ λῆς τίποτα, ἔχασ'το πῶς ἔκανες λαγοῦμι », καὶ χτύπησε τὸ ἄλογό του καὶ ἔφυγε. Ἰήγε ἔς τὸ σπίτι ἄλλαξε ἔκατσε. Καθὼς νύχτωσε ἴπῃρε μιὰ

νει μιὰ φοῦχτα φλωριά και φεύγει. Ὁ βράφτης κατὰ διαταγὴ τοῦ βασιλέως τᾶκοψε καπνοσακκούλαις και καποτάκια τῶν λαγωνικῶν και ἔλεγε· «Κρίμα ἔς τὸ κουμάσι. Καλὰ λένε, βασιλικὴ διαταγὴ και τὰ σκυλιὰ δεμένα». Τότες στέλνει μὲ τὸν ὑπηρέτη του, ἂν εἶνε ἔτοιμα τὰ πράγματα. — «Μάλιστα, λέει, και εἶχα σκοπὸ νὰ τὰ φέρω ἔς τὸ παλάτι.» Πρῶτα, πρῶτα βγάζει μιὰ καπνοσακκούλα· — «ὦ! ἔκαμες και καπνοσακκούλα, τοῦ λέει ὁ βασιλέας, μπράβο! — Ἀμὰ ὄχι μία, ὅπως μ' ἐδιατάξατε ἔτσι ἔκαμα. — Αἶ, ἄς ἰδοῦμε και τᾶλλα.» Βγάζει πρῶτα τοῦ λαγωνικοῦ ἓνα ταμπάρο. Λέει—«Τι εἶν' τοῦτα ποῦ ἔκατσε και ἔκαμες; Τοῦ λαγωνικοῦ; — Μὰ! ὄχι δᾶ, πολυχρονεμένε μου βασιληᾶ, ἔκαμα και ἔς τὰ ζαγάρια.—Μωρέ! τί λές; λέει, εἶσαι καλὰ; ἢ νὰ μὴν τρελλάθηκες! — Μὰ τί λές, βασιλέα μου, δὲν ἦρθες και μ' ἐπρόσταξες νὰ κάνω καποτάκια ἔς τὰ λαγωνικά και ἔς τὰ ζαγάρια; — Πότε ἦρθα γώ; — Νά! τὴν ἴδια μέρα ποῦ φυγες, γύρισες πάλι πίσω μὲ τὰ ἄσπρα βούχα και μὲ τὸ ἄσπρο τὸ ἄτι και μὲ διέταξες νὰ τὰ κάνω τῶ λαγωνικῶν και νὰ μὴν τὰ κάνω τῆς βασίλισσας τὰ βούχα. — Καλὰ· εἶπ' ὁ βασιλέας, και νὰ μὴν ἀκούσης κανένα ὅ τι και ἂν σοῦ πῆ· νὰ τὰ τελειώσης· μήτε μένα τὸν ἴδιο ἂν ἔρθω νὰ μὴ μ' ἀκούσης πιά». Ἐφυγε ὁ βράφτης. Τότε λέει ὁ βασιλέας συλλοίστηκε και εἶπε—«Βρὲ τὴ σκύλα! αὐτὴ πῆγε και διέταξε. Ἀλλὰ γώ θὰ παντρευτῶ και θὰ σκάση!» Λοιπὸν ἀφ' οὗ παράγγειλε τὰ βούχα τῆς ἀρρεβωνιστικῆς του, ἡ βασίλισσα ἔβαλε και πλύνανε στᾶρι, γεμίσανε τσουβάλια και ἔπιασαν ὄλους τοὺς μύλους, νὰ μὴν ἀλέσουν, γιατί θὰ πᾶν τὰ βασιλικά, γιατί θὰ γείνη ὁ γάμος τοῦ βασιλόπουλου. Λοιπὸν οἱ μύλοι σταματήσανε και καρτερούσανε τὰ βασιλικά στᾶρια νὰ τᾶλέσουνε. Λέει τοῦ σκυλιοῦ τῆς κείνη·—«ἄντε νὰ ἰδῆς τί βούχα φοράς τὸ βασιλόπουλο. — Μελιτζανιὰ χρυσὰ βελουῖδα και ἔς ἓνα κόκκινο ἄτι καβάλλα». Δὲ χάνει καιρὸ αὐτῆ, βάζει μελιτζανιὰ βελουῖδα και ἔς τὸ ἄτι και ἄ! ἔς τὰ τέσσαρα. — «Ἐἴ! φωνάζει ἔς αὐτοὺς ποῦ πῆγαιναν μὲ τὰ στᾶρια· εἴ! » κείνοι ποῦ πῆγαιναν μὲ τὰ στᾶρια, — «Βρὲ σταθῆτε, λέν, ὁ βασιλέας! — Χύστε τα ὅλα ἔς τὴ θάλασσα, γιατί μάθαμε πῶς εἶνε φαρμακωμένα και ἐλάτε νὰ γεμίσετε καθαρὸ στᾶρι νᾶλέσετε». Τᾶκοῦσαν κείνοι οἱ κακόμοιροι και ἓνα, ἓνα μὲς ἔς τὴ θάλασσα. — «Πλύν' τε και τὰ τσουβάλια ἔς τὴ θάλασσα και γυρίστε γλήγορα»

και χτυπάει τᾶλογό του και ἔρχεται ἔς τὸ σπίτι. Λέει· ἄ! κακὰ τὴν ἔχω, τώρα θὰ θυμωθῆ ὁ βασιλέας και θᾶρθη νὰ μὲ σκοτώση κ' ἔχει δίκιο. Ἀλλὰ πάλι πῶς νὰ κάμω ποῦ τὸν ἀγαπάω και θέλω νὰ μὴ τὸν πάρη ἡ ἄλλη. Και μένα δὲν εἶνε ὁ μπαμπᾶς μου τώρα ἰδῶ. Μόνο ἄς δούμε τώρα τί νὰ κάνουμε.» Παίρνει ἓνα τουλοῦμι και τὸ γεμίζει πετιμέζι, τὸ βάζει ἔς ἓνα μεγάλο ντουλάπι ὀρθὸ και τὸ στόλισε ὅπως ἦτανε κείνη, τὸ ἔσφιξε και τοῦ ἔκαμε λαιμὸ και ἔς τὸ λαιμὸ τοῦκαμε μαργαριτάρια και τὸ ἔντυσε μὲ τὴ καλλίτερη τῆς φορεσιά. Τοῦβαλε μαργαριταρένιο φέσι ἔς τὸ κεφάλι, τοῦβαλε περτσέμια και τοῦ σκέπασε τὸ πρόσωπό του μ' ἓναν τσεβρὲ ἴσα μὲ κάτω και ἀπὸ τὸ μέσα μέρος τοῦ ντουλαπιοῦ ἦτανε ἓνας ρόζος τὸν ἔβγαλε και πέρασε ἓνα σπάγο· και κείνη τὴν κάμαρα ποῦ ἦτανε ἡ βασιλοπούλα τὴν κλείδωσε και ἄφισε μιὰ πόρτα ἀνοιχτὴ τῆς κάμαρας ποῦ ἦτανε τὸ τουλοῦμι. Καθὼς εἶδε τὸ βασιλόπουλο ποῦ γύρισαν πίσω αὐτοί, λέει· — «Ποῦ εἶνε τᾶλεύρια;!» Λέει, — «Ἀμὴ τὰ χύσαμε, βασιλέα μου, ὅπως μᾶς πρόσταξες, γιατί ἦτανε φαρμακωμένα και πλύνανε τὰ τσουβάλια και ἦρθαμε νὰ πάρουμε καθαρὰ στᾶρια. — Μπρέ, ἐγὼ σᾶς εἶπα πῶς ἦτανε φαρμακωμένα τὰ στᾶρια; — Νά! βασιλέα μου, μᾶς ἐφώναξες και μᾶς εἶπες πῶς εἶνε φαρμακωμένα νὰ τὰ χύσουμε και νᾶρθοῦμε νὰ πάρουμε ἄλλα. — Αἶ! καλὰ». Τοὺς ἔδωξε. — «Ἄμ' αὐτὸ πιά δὲν ὑποφέρεται, θὰ πᾶ νᾶν τὴ σκοτώσω.» Και ὀρμαίει μιὰ καθὼς ἦτανε θυμωμένος και πᾶει ἔς τὸ παλάτι. Ἀναβαίνει ἔς τὰ τέσσαρα τῆς ἀσκάλαις και ὀρμαίει και πᾶει ἴσα ἔς τὴν κάμαρα ποῦ ἦταν τὸ τουλοῦμι ὀρθὸ, — «Στάσου! στάσου! τῆς λέει, τί χῶθηκες μὲς ἔς τὸ ντουλάπι; Ἐρθο νὰ σὲ σκοτώσω, δὲ θὰ μοῦ φύγης τώρα.» Τραβάει κείνη ἀπὸ μέσα τὸ σκοινὶ και προσκύνησε τὸ τουλοῦμι. — «Δὲν εἶσαι σύ, ποῦ σὲ εἶχα μὲς ἔς τὸ λουτρό, κλεισμένη μὲς ἔς τὸ χαλβέτι κ' ἐγὼ θᾶρρηγα πῶς λουγώσανε, και σὺ ἄφησες δυὸ περιστέρια ἔς τὴ γοῦρνα και δὲν ἔξέρω ἀπὸ ποῦ διάβολο σηκώθηκες και ἔφυγες;» Τραβάει τὸ σκοινὶ κείνη και τὸ τουλοῦμι χαμήλωσε τὸ κεφάλι ἄν νὰ ἔλεγε, ναί. — «Δὲν ἦσανε σύ, ὅποῦ μοῦ εἶπες πῶς εἶσαι δίκη μου ὅταν ἔκανα τραπέζι, και σηκώθηκες και ἔφυγες και ἔδεσες και τοῦ ἀλόγου μου τὴν οὐρὰ και τράβα, τράβα γώ ἀπὸ μέσα τὴν ἐξερρίζωσα;» τραβάει πάλι κείνη τὸ σκοινὶ ἀπὸ μέσα και πάλι προσκύνησε τὸ τουλοῦμι. — «Δὲν εἶσαι ποῦ πῆγες

Βεζίρης τάχασε! — «Βρὲ Μοδᾶ! λέει, ζῆς ἀκόμη; — Ζῶ! ἀφέντη, καὶ σοῦφερα καὶ φροῦττα ἀπ' τὸ περβόλι σου. — Ἀπ' τοὺς σπόρους ποῦ σοῦδωσα εἶνε αὐτά; τοῦ λέει ὁ Βεζίρης. — Μάλιστα! ἀπ' τοὺς σπόρους ποῦ μοῦδωσες! — Ψεύτης εἶσαι· πότε τὰ φύτεψες; ἔς τοὺς βράχους κι' ὄλας καὶ θὰ κάμουνε καὶ δένδρα καὶ θὰ κάμουν καὶ καρπούς! — Ἄν δὲν πιστεύης, ἀφέντη, ἴπαμε νὰ ἰδῆς.» Τότε τοῦ εἶπε ἡ γυναῖκά του· — «ἔρχομαι καὶ ἰγὼ μὲ τὴν θυγατέρα μου γιὰ νὰλλάξῃ τὸν ἀέρα.» Τότες τοὺς εἶπε αὐτὸς πῶς αὔριο ἔρχομαι ἀπὸ ἴδῶ καὶ ἴπαμε. Ἰῆγε ὄξω πάλι, ἴπηκε ἔς ἓνα ἀμάξι καὶ ἴπηγε καὶ ἦρε ἔς τὸ παλατάκι του μὲ ἀπορία τοῦ τῆ μάννα του, τὸν πατέρα του καὶ τὰδέρφια του. Τοὺς ἴπηρε ὁ γέρος καὶ τοὺς ἴπηγε. Ἰάν τὸν εἶδανε πρὸς χυθῆκανε ἔς τὸ λαιμό του καὶ τοῦ εἶπανε· — «Ἄχ! παιδί μου, τί τραβῆξες γιὰ μᾶς; Ἄλλα πάλι ἰδὲς ἢ εὐχή μας πῶς σὲ ἔκαμε εὐτυχῆ.» Τοὺς εἶπε, τώρα ἐσεῖς νὰ ἐτοιμάσετε, καὶ χρήματα νὰ σᾶς δίνω ἐγὼ, καὶ θὰ ἴπαω νὰ φέρω τὸ Βεζίρη μὲ τὴν θυγατέρα του αὔριο νὰ φᾶνε ἐδῶ. Λοιπὸν ἐτοιμάστε καὶ ἰγὼ θὰ τοὺς φέρω αὔριο». Ἐπῆρε μαζὺ του δυὸ ἀμάξα χρυσὰ μὲ τέσσαρα ἀλόγατα καὶ εἶπε, — «Βεζίρη μου, ὄλα ἐτοιμα νὰ ἔρθετε εἰς τὸ φτωχικό μου.» Σκύθει ὁ Βεζίρης ἀπ' τὸ παράθυρο νὰ ἰδῆ, τί νὰ ἰδῆ! χρυσὰ ἀμάξα μὲ τέσσαρα ἀλόγατα. Ἰκατεβῆκανε μαζὶ μὲ τὴν θυγατέρα του καὶ μὲ τὴν γυναῖκά του ἔς τὴν μιὰ ἀμάξα καὶ ἔς τὴν ἄλλη αὐτὸς μὲ κᾶνα δυὸ ἄλλους ἀνθρώπους τοῦ παλατιοῦ καὶ τραβῆξανε καὶ ἴπηγανε. Τότες ἔβῆκανε πρὸς οἱ ἄλλοι καὶ τοὺς δεχτήκανε· — «καλῶς ὠρίσατε!» τὸ τραπέζι ἐτοιμο, ὄλα ἐτοιμα. — «Εἶχες δίκιο» εἶπε τότε ὁ Βεζίρης «νὰ μοῦ ζητήσης ἓνα μῶδι φλωρί». Τότες εἶπε ἡ μάννα του — «Τί νὰ σοῦ ἴπῶ, Βεζίρη μου; Ἐμεῖς ἦμαστέ πλούσιοι ἄνθρωποι· καὶ ὄντες γέννησα τὸ παιδί μου, μοῦ εἶπε μιὰ μάγισσα ποῦ ἂν θέλω νὰ μοῦ ζήσῃ τὸ παιδί ἔς τὰ εἰκοσιδύο χρόνια νὰ πουληθῆ σκλάβος, ἀλλιῶς θὰ πεθάνῃ, καὶ ἔτσι ἔβανα πέτρα ἔς τὴν καρδιά μου καὶ ἀποφάσισα καὶ τὸ πούλησα σκλάβο καὶ ὑπόφερε τὰ ὄσα ὑπόφερε, ποῦ ἔρεις». Τὰ εἶπε ὄλα τοῦτα ἡ μάννα του γιὰτι τῆς τὰ παράγειλε ὁ γέρος ποῦ εἶδε τὴν πρώτη φορὰ ὁ Μοδᾶς ἔς τὸν ὕπνο του. Κ' ὕστερα πρὸς τὸν ἔβλεπε καὶ ἔς τὰ ξύπνα του. Τότε ἰγύρισε ὁ Βεζίρης καὶ εἶπε ἔς τοὺς γονέους τοῦ Μοδᾶ· — «Δὲν ἠξέυρω ἂν καταδεχόσαστε νὰ κάνετε τὴν δεχατέρα μου παιδί σας». Καὶ ἔτσι ἀπο-

φασίσανε καὶ γίνηκαν ἐκεῖ πέρα οἱ γάμοι καὶ περάσανε ζωὴ εὐτυχημένη, ἀλλὰ μέσα ἔς τὴν πόλι δὲν ἔμπαιναν, παρά ἔξω ἔς τὸ κτῆμα ὅπου τοὺς ἔδωσε προῖκα ὁ Βεζύρης.

Εἶπε ὁ Βεζίρης: «Τοῦτος ὁ κόσμος εἶνε τσάρκι φελέκι. Καλόμοιρος κείνος ποῦ ἴμπορεῖ νὰ τὸ γυρίσῃ.»

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΔΣΜΑΤΑ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

1.

— «Νᾶξερα περδικουλά μου τὸ βράδυ ποῦ νυχτώνεις,
Βρέχει ὁ Θεός, δὲν βρέχεσαι; χιονίζει δὲν παγώνεις;
Ῥοβόλα ἢ περδικουλά μου κάτω νὰ ξεχειμάσης,
Ποῦ σοῦ ἔχω κόντιτο νὰ φᾶς κρεβάτι νὰ πλαγιάσης.
— Κρεβάτι ἔχω τὰ ἔλατα καὶ μόνχο τὸ χορτάρι.
Ἐχω τὴν πούλια συντροφιά, τᾶστρι καὶ τὸ φεγγάρι.»
Καὶ μεσ' ἔς τὸν νοῦν μου τό βαλα δυὸ ἔξοβεργα νὰ φτιάσω,
Γιὰ νὰ τὰ στήσω ἔς τὰ βουνὰ τὴν πέρδικα νὰ πιάσω.
Ἐπῆγα καὶ τὰ ἔστησα ἔς μιὰ ρίζοσπηλίτσα,
Κ' ἐκεῖ ἔπιασα τὴν πέρδικα τὴν ἀηδονολαλίτσα.

2.

Ἐνας ἀητὸς καθότανε
ἔς τὸν ἥλιο κ' ἠλιαζότανε.
Κι' ἄλλος ἀητὸς ἐπέρασε,
τὸν ἐγλυκοχαιρέτισε.
— «Ἀητέ μου, γιὰ δὲν κυνηγᾶς,
μόν' κάθεσαι καὶ βλαστημᾶς;
— Ἀητέ μου, ἴσαν μοῦ τὸ ἐρωτᾶς,
κάτσε λιγάκι κι' ἀπὲ ἴπᾶς.

Ἐγὼ ἔχασα τὸ ταίρι μου,
κ' ἔφυγε ἀπὸ τὸ χέρι μου.

3.

Πανηγυράκι γίνεται 'ς τὸν Ἅγιον Κωσταντῖνο.
Τρεῖς δίπλαις ἔρχετ' ὁ χορός, καὶ πέντε τὸ τραπέζι.
Κι' ὁ υἱὸς ὀποῦ τὸ γιορτάζει, κι' ὁ υἱὸς ποῦ τὸ γιορτάζει,
Τῆς γῆς τὸν κόσμον ἐκάλεσε τῆς γῆς τὴν οἰκουμένην.
—«Φάτε καὶ πιτέτε, βρὲ παιδιὰ κ' ἔχετε καὶ τὸν νοῦ σας»
Μὴ μᾶς πλακώσῃ ὁ Ἰσαμαιδός, μᾶς πάρῃ τὸ κεφάλι.»
Κι' ἀκόμ' ὁ λόγος ἔστεκε, κ' ἡ συντυχία κρατίζεται,
Κι' ὁ Ἰσαμαιδός ἐπλάκωσε, 'ς τοὺς κάμπους ξαναφαίνει.
Δένδρα φέρνει 'ς τὰ χέρια του, δένδρα ξερριζωμένα.
—«Ὡρα καλὴ σας, βρὲ παιδιὰ!—Καλῶς τὸν Ἰσαμαιδόνα!
—Ποιὸς ἔχει ἀτσάλι 'ς τὴν καρδιά καὶ σιδερένια χέρια,
Νὰ 'βγῆ νὰ πολεμήσωμε, μαζὶ νὰ σκοτωθοῦμε;»
Κάνεις δὲν ἀποκρίθηκε ἀπὸ τὰ παλληκάρια.
Χήρας υἱὸς ἐφώναξε, χήρας υἱὸς τοῦ λέγει.
—«Ἐγὼ 'χω ἀτσάλι 'ς τὴν καρδιά, καὶ σιδερένια μπράτσα.
Κ' ἔβγα νὰ πολεμήσωμε, μαζὶ νὰ σκοτωθοῦμε.»
Γύρω τὸν φέρνει ὁ Ἰσαμαιδός, κάτου τὸν γονατίζει.
Γύρω τὸν φέρνει χήρας υἱὸς τοῦ 'πῆρε τὸ κεφάλι.
—«Φάτε καὶ πιτέτε, βρὲ παιδιὰ, χαρῆτε νὰ χαροῦμε,
Τί ὁ Ἰσαμαιδός ἐχάθηκε ἀπ' τὸν ἀπάνου κόσμον.»

4.

Ὁ Κωσταντάκης ὁ μικρός, ὁ μικροπαντρεμένος,
Τὸ μάι ἀρρεβωνιάστηκε, τὸ μάι κάνει γάμο,
Τὸ μάι τοῦρθε μήνυμα νὰ 'πάῃ 'ς τὸ σεφέρι.
Γυναϊκά του τὸν ἐρωτᾷ, γυναϊκά του τοῦ λέει.
—«Καλὰ μισεύεις, Κωνσταντῆ, μὰ ἐμένα ποῦ μ' ἀφίνεις;
—Πρῶτα σ' ἀφίνω 'ς τὸν Θεό, καὶ δεύτερα 'ς τοὺς ἄγγους,
Καὶ παραδευτερώτερα 'ς τὴ μάγνα τὴν δικὴ μου.

Πάρε, μάγνα, τὴ νύφη σου, τὴν κόρη τὴ δικὴ μου.
'Ἀρνι ν' τῆς ψένης τὴν αὐγή, κι' ἄρνι τὸ μεσημέρι,
Καὶ 'ς τὸ καλό της δειλινὸ αὐγὰ τηγανισμένα.»
'Ἐμίσηψεν ὁ Κωσταντῆς, 'πάει ὁ Κωσταντάκης.
Καὶ 'ς τὸ σκαμνὶ τὴν κάθισεν ἡ σκύλα ἡ πεθερά της.
'Ἀντρίκεια τὴν ἐξούρισε, κι' ἀντρίκεια τὴν ξουρίζει,
Ψωμί, τυρὶ τῆς ἔβαλε, καὶ κόζινη καππότα,
'Ὀρσο βουνὸ τῆς ἔδειξε, ὄρσο βουνὸ τῆς δείχνει.
—«Τὸ βλέπεις κεινο τὸ βουνό, τὸ δῶθε καὶ τὸ κειθε;
'Ἄν δὲ χιλιάσης πρόβατα, κι' ἂ δὲν μυριάσης γίδια,
Καὶ 'κατοστήσης τὰ σκυλιὰ τ' ἀργυροκουδουνᾶτα,
'ς τοὺς κάμπους νὰ μὴν καταιβῆς νὰ ξεκαλοκαιριάσης.
Τῆς κόρης ἀφ' τὰ κλάυματα, κι' ἀπὸ τὰ μοιρολόγια,
'Ἐχίλισσαν τὰ πρόβατα, μυριάσαν καὶ τὰ γίδια.
Κ' ἐκατοστήσαν τὰ σκυλιὰ τ' ἀργυροκουδουνᾶτα.
Καὶ 'ς τὸ λειμᾶνι τ' ἔβγαλε ν' τὰ ξεκαλοκαιριάση.
Νά τος κι' ὁ Κώστας κ' ἔρχεται 'ς τοὺς κάμπους καβελλάρης.
—«Γειά σου χαρά σου, μπιστικέ!—Καλὸ 'στὸν Κωσταντάκη.
—Τίνος εἶναι τὰ πρόβατα καὶ τίνος εἶν' τὰ γίδια;
—Τῆς ἐρημιᾶς, τῆς ἀλαλιᾶς τοῦ Κώστα τοῦ δικοῦ μου.»
Σκαλιὰ δίνει τοῦ μαύρου του, 'ς τὸ σπίτι του 'παγαίνει.
—«Μάγνα, καὶ ποῦ εἶν' ἡ νύφη σου ἡ κόρη ἡ ἐδικὴ μου;
—'Στὴ μάγνα της εἶν' Κωσταντῆ, ἐκεῖ εἶναι, Κωσταντάκη.»
Καὶ τὸ σπαθᾶκι τ' ἔβγαλε, κομμάτια τῆνε κάνει.
'Σ τὰ διάβατα, τὴν μοίρασε, καὶ τὰ σκυλιὰ τὴν τρῶνε.

5.

Ὁ Γιάννος μὲ τὸ Βασιλιᾶ βαρὺ στοίχημα βάνουν.
Ὁ Γιάννος βάνει τὴν ζωὴν κι' ὁ βασιλιᾶς τὸ βιό του.
Κ' οἱ ἄρχοντες τοῦ λέγανε κ' οἱ ἄρχοντες τοῦ λένε.
—«Γιάννο, μὴ βάνης τὴ ζωὴν γιὰτὶ ζωὴν δὲν ἔχεις.
—Ἐγὼ τὴν βάνω τὴ ζωὴν, γιὰτὶ ζωὴν δὲ θέλω.
'Ἡ Μάρω δὲ γελάγεται, ἡ Μάρω δὲ γελιέται.
'Ἡ Μάρω εἶμιν' ἄρφανή, κι' ὄρφανοπαιδεμμένη.»

Τάσι φλωρί τῆς ἔστειλε, τάσι μαργαριτάρι.
 — «Σὲ χαιρετάει ὁ Βασιλιᾶς καὶ σοῦ φιλεῖ τὰ μάτια.
 — Ἄν τᾶστείλε γιὰ δανεικὰ διπλᾶ νὰ τοῦ τὰ στείλω,
 Κι' ἄν τᾶστείλε γιὰ ψυχικὸ σπολάτη του τοῦ Ῥήγα.
 — Δὲν τᾶστείλε γιὰ δανεικὰ διπλᾶ νὰ τοῦ τὰ στείλῃς,
 Δὲν τᾶστείλε γιὰ ψυχικὸ σπολάτη του τοῦ Ῥήγα.
 Μον' τᾶστείλε γιὰ μιὰ βραδεῖα νὰ κοιμηθῆτ' ἀντάμα.»
 Τὰ παλαμάκια βάρεσε τῆς σκλάβαις τῆς μαζώνει.
 — «Σκλάβια χρυσῆ, σκλάβ' ἀργυρῆ, σκλάβια μαλαματένια.
 Σκλάβια μ', ἐσὺ τὰ ρούχά μου, κ' ἐγὼ τὰ ἐδικά σου.
 Τὸ βράδυ θάρῃ ὁ Βασιλιᾶς νὰ κοιμηθῆτ' ἀντάμα,
 Τῆρ' ἄν σοῦ κόψῃ δάκτυλο, σκύλα, νὰ μὴ μιλήσῃς
 Τῆρ' ἄν σοῦ κόψῃ τὰ μαλλιά, σκύλα νὰ μὴ μιλήσῃς.»
 Καὶ τὴν αὐγὴ ἐσηκώθηκε τὸν ὕπνο χορτασμένος.
 Μαντάτα ἔπανε κ' ἔρχονται ἔς τῆς Μαρουδιᾶς τὴν πόρτα.
 — «Μάρω, τὸν Γιάννο πιάσανε καὶ ἔπανε νὰ τὸν κρεμάσουν.
 — Ἄν τὸν κρεμάσουν γιὰ κλεψιά ὁ Θεὸς μὴν τὸν γλυτώσῃ,
 Κι' ἄν τὸν κρεμάσουν γιὰ ἀδικιά, ὁ Θεὸς νὰ τὸν γλυτώσῃ.»
 Τὰ πασουμάκια φόρεσε καὶ παρὰ δίπλα ἔπαι.
 Στέκεται, διαλογίζεται καὶ διαμετράει τὸν νοῦ τῆς.
 — «Ἐδῶ ποῦ ἔπαω τί θὰ εἰπῶ, καὶ πῶς θὰ χαιρετίσω ; »
 — «Πολλὰ τὰ ἔτη τῶν Τουρκῶν, μετάνοια τῶν παπᾶδων,
 Κι' ὦρα καλὴ τῶν ἄρχοντων καὶ τῶν πραγματευτᾶδων.
 Τηράτε σεῖς οἱ ἄρχοντες καὶ οἱ πραγματευτᾶδες,
 Μοῦ λείπετε ἐμένα δάκτυλο, μοῦ λείπετε ὄργυζων πλεξίδα ;
 Μόν' μὰ τὴν σκλάβια μ' ἐπαιξε, κι' αὐτὸν σκλάβον τὸν ἔχω.
 Κατέβα κάτω Βασιλιᾶ, γιὰ νὰ καθήσῃ ὁ Γιάννος.
 Τοῦ Γιάννου ἔμοιάζει Βασιλιᾶς, τοῦ Γιάννου ἔμοιάζει Ῥήγας.»

6.

Ἐυπνᾶν τ' ἀηδόνια ἔς τῆς φωλιαῖς καὶ τὰ πουλιὰ ἔς τῆς κούνιας,
 Ἐυπνάει μιὰ Λεχουρίτισσα τοῦ Καψιμάλη τσοῦπα.
 Παίρνει τὰ ὄρη σκούζοντα, καὶ τὰ πουλιὰ ῥωτῶντα.
 Κι' ὁ Ἥλιος τὴν ἀπάντησε στέκει καὶ τὴν ῥωτάει

— « Ποῦ πᾶς καυμένη Ἀγγελική, ποῦ ἔπας καυμένη Ἀγγέλω ;
 — Ἥλιέ μου, ἄν μ' ἐρώτησες, νὰ σοῦ τ' ὁμολογήσω.
 Ἐγὼ ἤμουν πρώτη ἔς τὸ χωριό, τοῦ Καψιμάλη τσοῦπα.
 Κ' ἐρχόσαν Τουρκοὶ σπῖτι μας, ἐρχόσαν καὶ νταῖδες.
 Κ' ἕνας μοῦ δίνει δυὸ φλωριά, κι' ἄλλος μοῦ δίνει τρία,
 Καὶ ὁ Μαντζόρος, τὸ σκυλί, μοῦ δίνει δεκατρία.
 Μ' ἐγέλασε, μ' ἐπλάνεσε, μοῦ πῆρε τὴν τιμὴ μου.
 Ἐσὲ ποιὸ βουνὸ θὲ νά ναιβῶ γιὰ νὰ ξελεχωνιάσω ;
 Νὰ ἔχω τὴν πέρδικα μαμμὴ, τὸν ἀητὸ ὑπηρέτη.

7.

Ἐσὲ περιβόλι ἔμμορφο ἔμπηκα νὰ σιργανίσω,
 τὸν νοῦ μου νὰ γλεντίσω.
 Νὰ κόψω μῆλα κόκκινα, καὶ τὴ δροσιὰ τοῦ μάι.
 πέρδικ' ἀπὸ τὸ πλάι.
 Μήτε τὰ μῆλα ζήλεψα, μήτε καὶ τὰ λειμόνια
 πουλιὰ καὶ χιλιδόνια.
 Μόν' ζήλεψα μιὰ νεραντζιά ἔς τὸν ἄμμο φυτεμένη,
 ἔς τοὺς ἀνθοὺς περιπλεγμένη.
 Πῶχει τὸν ἴσκιον τὸν παχὺ καὶ τὴ δροσιὰ τοῦ μάι,
 πέρδικά μ' ἀπὸ τὸ πλάι.

8.

Μιὰ μάννα, μιὰ κακὴ μαννα τὸν γιό τῆς καταρξέται,
 Τὸν γιό τῆς τὸ μονάκριβο, π' ἄλλον ὕγιο δὲ ἔχει.
 — « Γιέ μου, τάρκούδισα νὰ σὲ φᾶν', νὰ σὲ μακελλοκόψουν. »
 Κ' ἐκεῖνο πείσμα τό θαλε νὰ ἔπαη γιὰ νὰ τὸ φᾶνε.
 Φέρνει τάρκούδισα βουκολεζό, τὰ λάφια ἡμερωμένα.
 — « Ἐβγα, μωρὴ κακὴ μαννα, νὰ ἰδῆς πῶς εἶν' τάρκούδισα !
 — Γιέ μου, τάρκούδ' ποῦ θὰ σὲ φάῃ ἔσὸν Ἄϊ Λιά κοιμάται. »
 Καὶ κεῖνο πείσμα τό θαλε νὰ ἔπαη νὰ τὸ φάῃ.
 — « Ἐβγα, μωρὴ παληάρκουδο, ἔβγα νὰ πολεμήσῃς.
 — Σύρε, παιδί μου, σπῖτι σου, δὲν ἔχ' ἡ μάννα σ' ἄλλο,

— Ἐβγα μωρὲ παληάρκουδο, ἔβγα νὰ πολεμήσης. »
 Κι' ἀπ' τὰ μαλλιά του τάρπαξε, κάτω τὸ γονατίζει.
 Φιλὴ φωνίτσα ἔβαλεν ὅσο κι' ἂν ἐδυνάσθη.
 — « Ἐβγα, μωρὴ κακὴ μαννα, νὰ ἰδῆς πῶς εἶν' τάρκούδια. »

9.

Ὅσο βᾶθ' ἔχει ἡ θάλασσα κι' ὁ οὐρανὸς τοῦ ψήλου,
 Τόσο πανὶ ἐδιαζότανε μὲ κὸρη 'ς τὴν αὐλὴν της.
 Τοῦ Κόντε γιὸς ἐπέρασε καὶ τὴ γλυκορωτάει.
 — « Ὡς πότε κὸρη διάζεσαι, κι' ὡς πότε καλαμίζεις;
 — Ἐγὼ, πούστη, κι' ἂν διαζώμαι, πούστη, κι' ἂν καλαμίζω,
 Σ' ἔχω γραμμένον 'ς τὸ πανὶ καὶ 'ς τὸ ξυλόχτενό μου,
 Ἐ τὴν φοῦντα τῆς σαίττας μου σ' ἔχω ζωγραφισμένον.
 — Κ' ἐγὼ μὲ τὰ φλωράκια μου σ' ἔχω ξεγελασμένη. »
 Κι' ἡ μάννα της ἀγροίκησεν ἀπὸ τὸ παραθύρι.
 — « Τί λὲς σκύλα, τί λὲς ὄβριζέ, τί λὲς μωρ' ἀλαμάννα;
 Βράδῳ νάρθοῦν τὰ δέρφια σου κι' ἂν δὲν τὸ μαρτυρήσω. »
 — Τί εἶδες, μαννοῦλά μ', τί θὰ εἶπῆς καὶ τί θὰ μαρτυρήσης;
 — Ὅ τ' εἶδανε τὰ μάτια μου, κείνο θὰ μαρτυρήσω. »
 Τὸ βράδ' ἦρθαν τὰ δέρφια της ποῦ λείπαν 'ς τὸ κυνηγι.
 — « Καλησπερούδια μάννα μας, καὶ σὺ μωρ' ἀδερφή μας.
 — Τί καλὴ σπέρα θέλω γὼ ποῦ μὲ καλησπερᾶτε;
 Μὴν ἀδερφ' ἔχετε καὶ σεῖς καὶ κείνη φιλημένη;
 — Μαννά μας, ποῖος τὴν φίλησε, τὴν ἔχει φιλημένη.
 — Τοῦ Κόντε γιὸς τὴ φίλησε, τὴν ἔχει φιλημένη. »
 Κι' ἕνας τὴν πιόνει ἀπ' τὰ μαλλιά κι' ὁ ἄλλος ἀπ' τὸ χέρι,
 Κι' ὁ τρίτος ὁ μικρότερος τῆς ἱμπήγει τὸ μαχαίρι.
 Φιλὴ φωνίτσα ἔβαλεν ὅσο κι' ἂν ἠδυνάστη.
 — « Ἀνοῖχτε τὴν κασέλα μου τὴν παντερημασμένη.
 Τὰ μαῦρα ροῦχα βάλτε μου, τὰ μαῦρα πασουμάκια. »
 Κι' ὁ Κόντε τὴν ἀγροίκησεν ἀπὸ τὸ παραθύρι.
 — « Παρακαλῶ σας μᾶστοροι καὶ σεῖς πρωτομαστόροι!
 Μὴ φτιχάσετε τὴν κάσσα της Ἰσα μὲ τὸ κορμί της,
 Μήτε στενὴ, μήτε πλατειά, Ἰσα γιὰ δυὸ νομάτους.

Καὶ 'ς τὴν δεξιὰ της τὴ μεριὰ νάφιστε παραθύρι,
 Νὰ μπαῖν' ὁ ἥλιος τὴν αὐγὴ, δροσιὰ τὸ μεσημέρι,
 Νὰ μπαινοβγαίνῃ τὸ πουλί νὰ φέρνῃ τὰ μαντάτα. »
 Ὁ Κόντε γίνῃ κάλαμος, κ' ἡ κὸρη κυπαρίσι.
 Καὶ σκύβει ὁ κάλαμος φιλεῖ, φιλεῖ τὸ κυπαρίσι.
 Κ' ἡ μάννα της ἀγνάντευεν ἀπὸ τὸ παραθύρι.
 Γιὰ ἰδέτε τὰ κοψόημερα πῶς παίζουν, πῶς γελᾶνε;
 Καὶ ζωνταν' ἀγαπῶσαντε καὶ τώρα πεθαμένοι.

10.

Ἐγ' ἂν πεθάνω κι' ἂ χαθῶ δὲ λιγοστεύει ὁ κόσμος.
 Τᾶσπρα μου πῖσω τᾶφηκα, τᾶσπρα καὶ τὰ φλωρά μου.
 Χίλια ἀφινῶ 'ς τῆς ἐκκλησιαῖς, 'ς τὰ μέγα μοναστήρια,
 Καὶ δυὸ χιλιάδες 'ς τὴν Βρετὴ νὰ φτιάσουνε γεφύρι,
 Γιοφύρι, τριχογύφουρο μ' ἐξῆντα δυὸ καμάρες.
 Ὀλημερὶς τὸ χτίζανε, τὸ βράδῳ ἐγκρεμιζόταν.
 Κλαῖνε τὰ μαστορόπουλα καὶ θλίβουνται οἱ μαστόροι.
 Πουλάκι ἐπῆγε κι' ἔκατσε 'ς τὴ μεσινὴ καμάρα.
 Δὲν ἐκελάιδε 'σάν πουλί, μὴδὲ 'σάν χιλιδόνι.
 — « Ἄν δὲν στοιχειώσῃτ' ἄνθρωπο, γιοφύρι δὲν στεριώνει.
 Μήτε ζουρλὸν μήτε τρελλόν, μήτε καταλαχάρη,
 Παρὰ τοῦ πρωτομάστορα, τοῦ Γιώργη τὴ γυναῖκα. »
 Τρέχουν τὰ μαστορόπουλα καὶ πᾶνε νὰ τὴν φέρουν.
 — « Ὡρα καλὴ σου, Γιώργαινα! — Καλὸ 'ς τα τὰ παιδιὰ μου.
 — Γιὰ λύσε δέσε τὸ παιδί, καὶ δὸς του καὶ τὸ γάλα,
 Γιατί εἶν' ὁ Γιώργης ἄρρωστος νὰ σηκωθῆς νὰ πᾶμε. »
 Ἐ τὸν δρόμον ὅπου πῆγαινε 'ς τὸν δρόμο ποῦ πηγαίνει.
 — « Γρεῖς ἀδερφούλαις εἴμαστε κ' ἡ τρεῖς θὰ στοιχειωθοῦμε.
 Ἡ μὲν στοιχειώθη 'ς τοὺς Κορφοὺς, ἡ ἄλλη 'ς τὸ Ζητοῦνι,
 Κ' ἡ τρίτη ἡ καλλίτερη 'ς τῆς τρίχας τὸ γιοφύρι.
 Ὅπως τρέμ' ἡ καρδοῦλά μου, νὰ τρέμῃ τὸ γιοφύρι,
 Κι' ὅπως τρέχουν τὰ μάτια μου νὰ τρέχουν οἱ διαβάταις.

11.

Νά ἦταν ἡ μέρα βροχερή, κ' ἡ νύχτα ποντισμένη,
Πῶθαλε ὁ Στράτις τὴ βουλή νὰ πάη 'ς τὸ Πορτοκάλι,
Γιὰ νὰ βαφτίσ' ἓνα παιδί νὰ πιᾶση μιὰ κουμπάρα.
Τὸ βάφτισε, τὸ μύρωσε τό θαλε 'ς τὸ ὄνομά του.
Καὶ ἐκεῖ καρτέρι τοῦ εἶχανε αὐτ' οἱ Μπιρογιωργαῖοι.
Μιὰ μπαταριά τοῦ ῥήξανε μὲ δυὸ ἀσημένια θόλια.
Τὸ στόμα τ' αἶμα γιόμισε, τὰ χεῖλη του φαρμάκι,
Κ' ἡ γλῶσσα τ' ἀηδονολαλεῖ 'σάν τὸ χιλιδονάκι.
—«Ἐλα, Τρουπιώτη, νὰ σοῦ εἰπῶ καὶ νὰ σοῦ παραγγεῖλω.
'Σὲ φίλου σπῖτι νὰ μὴν 'πᾶς, μήτε καὶ 'σὲ κουμπάρου.
Κ' οἱ φίλοι φίδια γένουνται κι' ἀστρίταις καὶ σὲ τρῶνε.
Σκάψε λαγοῦμι μὲς 'ς τὴ γῆ νὰ 'μπῆς νὰ ξεχειμάσης,
'Όσο νὰ πάρῃ ἡ ἀνοιξὶ τῶμμορφο καλοκαίρι,
Τότε νὰ 'βγῆς ἀπὸ τὴν γῆ, νὰ 'βγῆς ἀπ' τὸ λαγοῦμι,
Νὰ 'βγάλης τὰ λερὰ σκουτιὰ, νὰ βάλῃς τὰ καινούρια,
Νὰ 'βρῆς συντρόφους διαλεχτούς, συντρόφους 'σάν καὶ σένα.
Νὰ πάρῃς δίπλα τὰ βουνὰ καὶ παγανιὰ τοῦς κάμπους.
Νὰ κάμ' ὀκάδες τὸ φλωρὶ καὶ τὸ μαργαριτάρι.»

12.

Ὁ ἥλιος ἐβασίλευσε καὶ τὸ φεγγάρ' ἐχάθη.
Κ' ἡ πούλια μὲ τὸν 'μερινὸν καὶ τὸ μικρ' ἀπτεράκι,
Κεῖνα τὰ τριὰ πηγαίνανε, τὰ τριὰ ἀράδ' ἀράδα.
Γυρίζ' ὁ ἥλιος καὶ τοὺς λέει, πολλὰ τοὺς κουβεντιάζει.
—«Κοντοκαρτέρ' ἡμερινέ, κοντοκαρτέρει πούλια,
'Ἐχω δυὸ λόγια νὰ σᾶς 'πῶ καὶ νὰ σᾶς κουβεντιάσω.
'Ἐφές σήντας βασίλευσα 'σὲ μιὰ κοντορραχοῦλα,
'Ακούω γυναίκεια κλάυματα, γυναίκεια μοιρολόγια,
'Ακούω καὶ μιὰ ψιλή φωνή κ' ἔμοιζε τοῦ Γιωργάκη.»

13.

Τὸ βλέπεις κείνο τὸ βουνὸ τὸ 'δῶθε καὶ τὸ κείθε;
'Ανάμεσα ῥοδόλαι μιᾶς ὀρφανούλας γάμος.
Μὲ τετρακόσια φλάμπουρα, μὲ χίλιους συμπεθέρους.
Κι' ὅσοι φοροῦν τὰ κόκκινα εἶν' ὅλοι συμπεθέροι,
Καὶ ὅσοι φοροῦν τὰ πράσινα εἶναι γενιὰ τῆς νύφης.
Τσοπάνης ἐκαθότανε σὲ ριψημιὸ λιθάρι.
Καὶ μὲ τὸ νάι τό λεγε καὶ μὲ τὸ νάι λέγει.
—«Ἀρχοντικὸ συμπεθεριὸ κι' ἡ νύφη 'γγαστρωμένη.»
Κι' ὁ πεθερὸς ποῦ τᾶκουσε πολὺ τοῦ βαρυφάνη.
Σκαλιὰ δίνει τᾶλόγου του καὶ 'πάει σαράντα μίλια,
Κι' ἄλλη σκαλιὰ τὸ βάρεσε 'ς τὸ μαγερεῖο 'πηγαίνει.
—«Μαγέροι μαγειρέψετε τριῶν φιδιῶν κεφάλια,
Νὰ φάῃ τὸ συμπεθεριὸ π' ἔρχετ' ἀποσταμένο.
'Ἐλα, νύφη, νὰ φᾶς ψωμί, ψωμί νὰ γιοματίσης.
—«Ἐγ' ἀφ' τὴ μάννα μ' ἔρχομαι, κ' ἔρχομαι χορτασμένη.
—«Ἐλα, νύφη, νὰ φᾶς ψωμί, ψωμί νὰ γιοματίσης.»
Πρώτη βουκίτσα π' ἔβαλε 'ς τὸ στόμα της νὰ φάῃ,
—«Δὸς μ' ἀφεντάκη μου νερό, νερό γιὰ τὴν ψυχὴ σου.
—'Ἐδῶ νερό δὲν βρῖσκεται, καὶ θρύσι δὲν βλογάει.
—Δὸς μου, ταιράκι μου, νερό, νερό γιὰ τὴν ζωὴν σου.»
Χρυσὸ σταμνάκι ἄρπαξε νερό νὰ 'πάῃ νὰ φέρῃ.
'Όσο νὰ 'πάῃ κι' ὅσο νὰ 'ρθῆ τὴν βρῖσκει πεθαμένη.

14.

Τὸ μάθατε τί γίνηκε πέρα 'ς τὸ Μεσολόγγι;
Π' ἀγάπησεν ὁ Κουρταλῆς ἑνὸς παπᾶ γυναίκα,
Κ' ἐντρέπεται νὰ τῆς τὸ εἰπῆ, νὰ τῆς τὸ κουβεντιάσῃ.
Πιάνει καὶ στέλνει μιὰ γρηᾶ, μιὰ σκύλα, μιὰ κοντόσα,
Κι' ἀπὸ μακριὰ τὴν χαιρετᾶ καὶ ἀπὸ κοντὰ τῆς λέει.
—«Σὲ χαιρετάει ὁ Κουρταλῆς καὶ σοῦ φιλεῖ τὰ μάτια
Χίλια φλωριὰ 'χει 'ς τὸ χαρτί καὶ πεντακόσια γρόσια,

Οὐλα σ' τὰ δίνει μιὰ βραδυὰ νὰ κοιμηθῆτ' ἀντάμα.
 —Κάλλιο νὰ ἰδῶ τὸ αἷμά μου 'ς τὴν γῆν νὰ κοκκινήσῃ.
 Παρὰ νάφῃσω τὸν παπαῖ καὶ νάγαπήσω τοῦρκο.»
 Κι' ὁ Κουρταλῆς ποῦ τᾶκουσε πολὺ τοῦ βαρυφάνη·
 Πάει κ' εὐρίσκει μάγισσας, μικραῖς μαγευτοπούλαις.
 —«Μαγεύτε μου τὴν παπαδῆν γυναῖκα νὰ τὴν πάρω.»

15.

—«Βασίλη! κάτσε φρόνιμα, νὰ ἰδῶ νὰ σὲ παντρέψω.
 —Μαννοῦλα, δὲν 'παντρεύομαι, γυναῖκα δὲν τὴν θέλω,
 Τί ἀγάπησα τὴν λεβεντιὰ καὶ τῶμμορφον τουφέκι.
 Μόν' ζύμωσέ μου τὸ ψωμί, ζύμωσ' τὸ παξιμάδι.
 Καὶ μὲ τὰ δάκρυα ζύμωσ' το καὶ μὲ τὰ μοιρολόγια.»
 Κι' ἄλλο λόγο δὲν ἔλεγε μέσα 'ς τὸ μοιρολόγι.
 —«Θέ μου, μὴ γένη τὸ ψωμί, νὰ μὴν καῆ κι' ὁ φούρνος,
 Μπέλτα καὶ φύγη ἡ συντροφιά καὶ μείν' ὁ γιός μου 'πίσω.
 —Μὲ 'γερά σου μάνα μ' τὸ ψωμί, κι' οὐλο τὸ παξιμάδι.
 Τί συντροφιά μου 'κίνησε κ' ἐγὼ πίσω δὲν μένω.
 Ἐχετε γειὰ ψηλὰ βουνὰ καὶ σεῖς κοντόρραχούλαις,
 Καὶ σεῖς γειτονοπούλαις μου, καλαῖς περδικοπούλαις.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Secrets d' état de Venise : documents, extraits, notices et études servant à éclaircir les rapports de la Seigneurie avec les Grecs, les Slaves et la Porte Ottomane à la fin du XV et au XVI siècle par Vladimir Lamansky, professeur à l'université de St.-Petersbourg. Saint - Petersbourg, 1884 (σ. XXXII. 834. 96. 64. Βλ. 8ον μέγα).

Κατ' αὐτὰς ἐξῆλθε τῶν ἐν Πιερρουπόλει πιεστηρίων τὸ ὑπὸ τὴν ἀνωτέρω ἐπιγραφὴν ἱστορικὸν σύγγραμμα τοῦ καθηγητοῦ τοῦ ἐνταῦ·

θα πανεπιστημίου Κ. Λαμάνσκη, ἄξιον μεγίστης σπουδῆς διὰ τε τὸ κύριον αὐτοῦ θέμα, διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἀνεκδότων πηγῶν, καὶ τὸ ἐμβριθές καὶ ἀμερόληπτον τοῦ συγγραφέως ἐν τῇ ἐκθέσει τῆς θεμελιώδους ιδέας καὶ τῶν πορισμάτων, ὡς ἐξ αὐτῆς τῆς ἐπιγραφῆς ἐμφαίνεται. Τὸ σύγγραμμα τοῦτο ἀναφέρεται εἰς τὸν κύκλον αὐτῶν ἐκείνων τῶν μελετῶν, ὃν σκοπὸν αὐτῆς προτίθεται καὶ ἡ Ἱστορικὴ καὶ Ἐθνολογικὴ Ἑταιρία τῆς Ἑλλάδος. Ὁ καθηγητὴς Λαμάνσκης, πρὸ πολλοῦ ἤδη γνωστὸς ὢν ὡς δεινὸς Σλαβιστής, ἤρχισεν ἐργαζόμενος Ἐνετήρσιν ἀπὸ Ἰουνίου 1869 καὶ ἠκολούθει μέχρις Ἰουλίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, συλλέγων ἐν τοῖς αὐτόθι ἀρχείοις ἔγγραφα, ἀναφερόμενα εἰς τὰς σχέσεις τῆς ἐπικρατείας ταύτης πρὸς τοὺς Ἕλληνας, τοὺς Σλάβους καὶ τὴν ὀθωμανικὴν Πύλιν κατὰ τὸ τέλος τοῦ ΙΒ' καὶ κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα. Τὴν πρώτην περὶ τῆς μελλούσης δημοσιεύσεως τοῦ ἔργου τούτου εἶδησι κατεχώρισεν ὁ συγγραφεὺς ἐν τινι ἄρθρῳ αὐτοῦ ἐν τῇ Revue Historique ἐν ἔτει 1882, ἀφορμηθεὶς ἐκ τινος ἄρθρου τοῦ κ. Mas-Latrie. Νῦν δὲ μόλις ἐξεδόθη τὸ ὅλον ἔργον. Ἐν τῷ πρώτῳ τμήματι (σ. 1—156) καταδεικνύεται διὰ πλείστων ὄσων αὐτολεξεί καὶ κατὰ χρονολογικὴν τάξιν ἀναφερομένων ἐπισήμων ἐγγράφων ὅτι ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν (1415—1768) ἡ Ἐνετικὴ κυβέρνησις προσέφευγεν εἰς κακούργους σκευωρίας πρὸς δολοφονίαν τῶν ἐν ἄλλαις ἐπικρατείαις ἀρχόντων τε καὶ ἀρχομένων, ὅσοι ἐφαίνοντο βλαβεροὶ εἰς τὸ ὀλιγαρχικὸν τοῦτο κράτος. Τεσσαράκοντα ἐκ τῶν πρώτων ἐνταῦθα δημοσιευομένων ἐγγράφων εἰσὶν ἤδη γνωστὰ ἐκ τῆς σπουδαίας συγγραφῆς τοῦ διακεκριμένου λογίου κ. Fulin (*Errori vecchi e documenti nuovi*), ἣν ἀρτίως ἐξέδωκεν. Τὸ δὲ δεύτερον τμήμα (157—544) περιέχει· 1) ἔγγραφα παραλειφθέντα, ὧν ἡ θέσις ἦτο ἐν τῷ πρώτῳ τμήματι· 2) μαρτυρίας ἄλλοθεν προερχομένας, οὐχὶ ἐξ ἐπισήμων ἐγγράφων περὶ παρομοίων σκευωριῶν ἐν Ἐνετίᾳ· 3) ἔγγραφα ἐνετικὰ ἐπίσημα, ἀναφερόμενα εἰς φόνους, εἰς οὓς κατὰ τὴν γνώμην τοῦ συγγραφέως, ἡ ἐνετικὴ κυβέρνησις ἐνείχετο κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦττον· 4) ἐνετικὰ ἔγγραφα καὶ ἄλλα πιστοποιητικὰ, ἀναφερόμενα εἰς πολιτικὰς δολοφονίας μεμελετημένας κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ὑπὸ ἐτέρων κυβερνήσεων· 5) ἔγγραφα περὶ ἰδιωτικῶν συμβάντων ἢ περὶ ἐπεισοδίων τῆς ἱστορίας τοῦ λεγομένου ἀνατολικοῦ ζητήματος, οἷς συνδέονται πολιτικαὶ ἀθεμιτοῦργιαι. Ἐν τῷ κεφαλαίῳ τούτου καταχωρί-

ζονται πλείω τῶν τριάκοντα διαταγμάτων τοῦ Συμβουλίου τῶν Δέκα, σχετικά πρὸς τὴν ὑπόθεσιν τῆς δολοφονίας τοῦ Ταρπαβάλου, μπάνου τῆς Κροατίας, δύο σειραὶ ἐγγράφων ἐνετικῶν τε καὶ γαλικῶν καὶ ἄλλων σχετικῶν πρὸς τὴν δολοφονίαν τοῦ σουλτάνου Δζέμ, γράμματα περὶ τοῦ θανάτου τοῦ πάπα Λέοντος τοῦ Ι', ἀντιγεγραμμένα ἐκ τοῦ Ἡμερολογίου τοῦ Σανούτου, ἕτινα ἐκτὸς τῶν περὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ εἰδήσεων, περιέχουσι καὶ πολλὰς λεπτομερείας περὶ τῆς ῥωμαϊκῆς αὐλῆς· ἀπόσπασμα πολιτικῆς ἐπιστολῆς τοῦ De Maisse πρεσβευτοῦ τῆς Γαλλίας, εἰς Ἑνετίαν (1593), ληφθὲν ἐκ χειρογράφου τῆς ἐν Πιερουπόλει αὐτοκρατορικῆς βιβλιοθήκης, περιέχον δὲ σχέδιόν τι κατακτῆσεως τῆς Ἰσπανίας ὑπὸ τῶν Τούρκων τῆ συνδρομῆ τῶν ἐπαναστάντων Μαύρων, καὶ ἄλλα παρεμφερῆ. Ἐν τῷ αὐτῷ τμήματι τοῦ ἔργου συνέλεξεν ὁ συγγραφεὺς πλείστας εἰδήσεις περὶ ὅλης σειρᾶς ἐπιβουλῶν, προμελετημένων κατὰ τῆς ζωῆς Παπῶν ἀπὸ τοῦ Ι' αἰῶνος μέχρι τῆς ἀρχῆς τοῦ ΙΖ', συνοδευόμενας διὰ μαρτυριῶν περὶ τῶν βιαιοπραγιῶν καὶ ὕβρεων, τῆς περιφρονήσεώς τε καὶ τοῦ μίσους, διαφόρων καθολικῶν ἐθνῶν τῆς μεσαιωνικῆς Εὐρώπης κατὰ τῆς παπικῆς ἀρχῆς. Ἐκ τούτων ὀρμώμενος ὁ κ. Λαμάνσκης καταλήγει εἰς τὰ ἑξῆς συμπεράσματα: « Ces données, λέγει, mènent naturellement un écrivain étranger par la race et la confession à s'arrêter sur les deux questions suivantes: 1) s'il y a eu grande aversion, et il y en avait, des peuples de l'Occident latin et germanique contre les Papes au Moyen-âge, comment la plupart d'entre eux tout au moins n'ont ils pas rompu avec Rome, bien avant le XVI siècle, — et 2) s'ils souffraient tant eux-mêmes de l'arbitraire de la Papauté et s'ils attaquaient si souvent leurs Papes par haine contre eux, pourquoi se sont-ils rués sur les Grecs, les Slaves leurs coreligionnaires et autres schismatiques, et les ont-ils molestés, pendant des siècles, on les accusant de ne pas professer pour la Papauté la soumission qu'elle exigeait? Dans le second essai j'ai relevé plusieurs procédés infâmes de la politique pratiqués à la même époque dans d'autres pays de l'Europe, pour rappeler que la République de Venise, qui y eut souvent recours, ne formait pas une exception. Tout en convenant que

cette esquisse est très incomplète, les faits qu'elle cite pourront, j'ose l'espérer, servir un jour à ébranler la conviction invétérée chez le gros du public que l'Européen doit oublier son passé historique et n'étudier que celui de Byzance et de l'Empire de Russie, pour comprendre et connaître jusqu'à quel degré de barbarie et des bassesse, pouvait parfois descendre l'humanité de notre ère chrétienne (pp. VII-VIII). Τὸ τρίτον τμήμα περιέχει ἐπισήμους εἰδήσεις περὶ τῶν διατελεσάντων ὑπὸ τὴν ἐνετικὴν διοίκησιν Ἑλλήνων τε καὶ Σλάβων καὶ περὶ τῶν ὁτὲ μὲν ἐχθρῶν, ὁτὲ δὲ συμμάχων τῆς ἐνετικῆς ὀλιγαρχίας Τούρκων.

Ἐνταῦθα δεικνύει ὁ συγγραφεὺς τὴν πολλὴν προσπάθειαν τῆς ἐνετικῆς πολιτείας, ὅπως ὠφεληθῆ ὅσον ἦτο δυνατόν πλείοτερον ἐκ τῆς δραστηριότητος καὶ τῆς εὐφυίας τῶν Ἑλλήνων. « Contrairement à l'idée, γράφει ὁ καθηγητῆς, qu'on se fait généralement de l'énerverment des Grecs du Bas-Empire, ceux de Venise au XV et au XVI s. se distinguèrent précisément par leur énergie et leur endurcissement aux fatigues du service maritime. Sous ces rapports ils étaient encore supérieurs aux Dalmates. Le témoignage de l'amiral vénitien Christophe Canal († 1562) prouve combien les hommes éminents de la République savaient apprécier ces qualités de leurs sujets grecs (Della militia maritima libri IV. (Bibl. de St-Marc). En temps de guerre la marine vénitienne composée toujours en majeure partie, pour ne pas dire uniquement, de Grecs et de Slaves, imposait à la Dalmatie et aux îles grecques, avec exclusion de l'île de Chypre, qui en était affranchie, et de la petite île Tino, qui était presque toute italienne, la lourde obligation de lui fournir des renforts considérables: l'équipage des galères vénitiennes proprement dites était également formé de Grecs et de Slaves. Les Candiotes, les Chypriotes et autres marins grecs allaient aussi servir sur les vaisseaux venitiens, le salaire des galéotes y étant supérieur. Quant aux habitants de Venise même, ils préféraient au service de la marine de l'Etat, celui de gondoliers dans les canaux de la reine de l'Adriatique» (ἰδ. p. 551 καὶ τὰ ἀκολουθοῦντα ἔγγραφα pp. 551

— 568). Ἐπιδείξας διὰ πολλῶν ἐγγράφων τὰς παρεισφρησάσας εἰς τὸν ἐνετικὸν στόλον καταχρήσεις καὶ τὴν ἐκ τούτου προκύψασαν ἐξασθένωσιν αὐτοῦ (578—592), ὁ συγγραφεὺς ἐκφράζει τὸ ἀκόλουθον συμπέρασμα· « Cette décadence de la flotte a été intimement liée avec la baisse considérable du bien-être matériel des provinces grecques de Venise, constatée, presque partout pendant le cours du XVI s. Les causes de ce déclin sont diverses : l'agriculture, l'industrie et le commerce des Grecs sujets vénitiens eurent à souffrir des calamités communes à cette époque dans toute la Méditerranée, des attaques et descentes des corsaires des Etats Barbaresques, des Turcs (Levanti), ainsi que de ceux d'Europe (Ponentini) : de Toscane, de l'île de Malte et de la ville de Messine; Corfou et les autres îles Joniennes avaient, elles, à pâtir des incursions des Albanais de Parga, de Chimera etc. (σελ. 592 ὅπου κατακεχώρηται ἀποσπάσματα ἀναφορῶν τῶν Κορφιωτῶν πρὸς τὴν ἐνετικὴν Βουλὴν). Τὴν κυρίαν γνώμην αὐτοῦ περὶ τῆς ἐσωτερικῆς πολιτικῆς τῶν Ἑνετῶν ἐκφράζει ὁ καθηγητὴς ἐν τῷ *Appercu de l'administration centrale et de l'état social de Venise au XVI siècle* (σελ. 671—830).

Ἐχομεν λοιπὸν ἀνὰ χεῖρας νεωτέραν πραγματείαν, ἥτις καίπερ προτιθεμένη ὡς κύριον αὐτῆς σκοπὸν τὰ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τοῦ βιβλίου ἀναγραφόμενα, οὐχ ἦτον ὁμῶς διαφωτίζει καὶ ζητήματα τῆς γενικῆς ἱστορίας. Τὸ ἔργον τοῦτο διὰ τὴν ἀφθονίαν τῶν ἀνεκδότων ἐπισήμων τε καὶ ἰδιωτικῶν πηγῶν, καθὼς καὶ διὰ τὰς τοῦ συγγραφέως μελέτας καὶ τὰς κρίσεις αὐτοῦ, προώρισται νὰ συμπληρώσῃ καὶ νὰ διορθώσῃ οὐκ ὀλίγας ἀδίκως καὶ παραλόγως ἐπικρατούσας ἰδέας τῶν δυτικῶν λογίων. Κυρίως δὲ εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν Ἑλλήνων κατὰ τοὺς χρόνους τῆς κυριαρχίας τῶν Ἑνετῶν καὶ τῶν Τούρκων παρέχει ὕλην πλουσιωτάτην. Εὐέλπιδες ἐσμέν, ὅτι τὰ πολυειδῆ πλεονεκτήματα, ὧν ἐνεκα τὸ σύγγραμμα τοῦτο μεγίστην προσκτᾶται σπουδαιότητα, καὶ ἡ ζωηρὰ συμπάθεια πρὸς τοὺς Ἕλληνας, ἧς ἐμφορεῖται ὁ ἐπιφανὴς Ρώσος συγγραφεὺς θέλουσι ἐφελκύσῃ εἰς τὸ ἔργον αὐτοῦ τὴν προσοχὴν τῶν λογίων καὶ τοῦ κοινοῦ τῆς Ἑλλάδος.

Ἐν Πιερρουπόλει.

ΓΑΒΡΙΗΛ ΔΕΣΤΟΥΝΗΣ.

Nicandri Nucii fragmentum *Franciscus Eysenhardt* ex codice Ambrosiano exscripsit. Hamburg, 1882. (Πρόγραμμα τοῦ Ἰωαννείου γυμνασίου ὑπ' ἀρ. 643). Ἐξ 4ον σελ. 12.

Γνωστὸν εἶνε ὅτι ὁ Κερκυραῖος Ἀνδρόνικος ἢ Νίκανδρος ὁ Νούκιος, ἀκολουθήσας τῷ πρεσβευτῇ Καρόλου τοῦ Ε' Γεράρδῳ τῷ Βελτουειύκῳ (Wettvich) τὸ μὲν πρῶτον εἰς Κωνσταντινούπολιν, εἶτα δὲ κατὰ τὰς ἐν τῇ συνοδείᾳ τοῦ αὐτοκράτορος λοιπὰς ἀνὰ τὴν βόρειον Εὐρώπην περιηγήσεις, καὶ πορείας συνέταξε τὰς Ἀποδημίας αὐτοῦ, συγγραφὴν ἐν ἣ πολυτίμους ἐθησαύρισεν εἰδήσεις περὶ τῆς ἱστορίας καὶ τοπογραφίας σχεδὸν τῶν πλείστων εὐρωπαϊκῶν χωρῶν κατὰ τὸν 15' αἰῶνα ὑπερμεσοῦντα.

Τῶν Ἀποδημιῶν τούτων περιεσώθησαν δύο κώδικες, ὁ μὲν ἐν τῇ βοδλεϊανῇ τοῦ Ὁξωνίου βιβλιοθήκῃ, ὁ δὲ ἐν τῇ ἀμβροσιακῇ τοῦ Μεδιολάνου. Καὶ ὁ μὲν πρῶτος περιέχει μόνον τὸν πρῶτον καὶ δεῦτερον τῆς συγγραφῆς λόγον, ὁ δὲ δεῦτερος, περιέχει μέρος τοῦ δευτέρου καὶ τὸν τρίτον, ὥστε οἱ δύο κώδικες συμπληροῦνται ἀμοιβαίως. Ἐκ τοῦ Ὁξωνιακοῦ κώδικος ἐξέδωκε τὸν δεῦτερον λόγον ὁ Ἰ. Κράμερ, παραλείψας μόνον ὀλίγα ἐν τέλει καὶ συμπεριλαβῶν τινα τοῦ πρώτου ἐκ τῆς εἰσαγωγῆς* Ὁ δὲ ἡμέτερος Ἀνδρέας ὁ Μουστοξύδης ἐδημοσίευσεν ἐκ τοῦ ἀμβροσιακοῦ κώδικος ἐν ἔτει 1856 διὰ τῆς Πανδώρας ἐν τινι μονογραφίᾳ περὶ τοῦ Νουκίου τὰ τε ὑπὸ τοῦ Κράμερ παραλειφθέντα μέρη τοῦ δευτέρου λόγου καὶ μικρὸν ἀπόσπασμα τοῦ τρίτου**. Βραδύτερον δὲ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Μιχαὴλ ἐξέδωκεν ἐκ τῶν χειρογράφων τοῦ πατρὸς τὰ κεφάλαια σή — πγ' τοῦ τρίτου λόγου περιέχοντα τὴν ἐξιστόρησιν τῆς ἐν ἔτει 1537 πολιορκίας τῆς Κερκύρας***. Ἐκτοτε δὲ ὑπεσχέθησαν μὲν τὴν ἔκδοσιν τῆς συγγραφῆς τοῦ Νουκίου ὁ τε κ. Κωνσταντῖνος Σάθας καὶ Γάλλος τις, οὐ δὲν ἔχω πρόχειρον τὸ ὄνομα, ἀλλὰ μέχρι τοῦδε παρ' οὐδετέρου τούτων ἐξεδόθη τὸ ἔργον.

Οὕτως ἐχόντων τῶν κατὰ τὴν ἔτι ἐπὶ μέγα μέρος ἀνέκδοτον μέ-

* The second book of the travels of Nicander Nucius of Coreyra. London 1841.

** Τὴν μονογραφίαν ταύτην βλέπε ἐν τῷ πρώτῳ τόμῳ τῶν τοῦ Μιχ. Μουστοξύδου ἱστορικῶν καὶ φιλολογικῶν Ἀναλέκτων. Ἐν Κερκύρᾳ 1872 σ. 24—44.

*** Τῶν Ἀποδημιῶν Ἀνδρόνικου τοῦ Νουκίου Κερκυραίου κεφάλαια σή — πγ' τοῦ Γ' κτλ. Ἐν Κερκύρᾳ 1865.

βρίου 1836. — 2. Ένδεικτικὸν ἐπὶ χαρτοσήμου δραχμῆς ὑπὲρ τοῦ αὐτοῦ ὡς ἀγωνιστοῦ ἐκδοθὲν τῇ 24 Φεβρουαρίου 1844, ὑπογεγραμμένον ὑπὸ Δ. Κριεζῆ. — 3. Πιστοποιητικὸν ἐπὶ χαρτοσήμου δραχμῆς ἐκδοθὲν τῇ 15 Φεβρουαρίου 1837 ὑπὲρ τοῦ αὐτοῦ, ὡς ἀξιωματικοῦ ἀπὸ τοῦ 1821 μέχρι τοῦ 1823, ὑπογεγραμμένον ὑπὸ τοῦ Νικολάου Κριεζιώτου. — 4. Σχέδιον ἀναφορᾶς ἐπὶ χαρτοσήμου 25 λεπτῶν πρὸς τὴν ἐπὶ τῶν στρατιωτικῶν γραμματεῖαν, ἐν ᾗ ἐκτίθεται ὁ αὐτὸς Ἰωάννης Σωσάννας τοὺς αὐτοῦ ἀγῶνας. — 5. Ἐγγραφὸν τῆς προσωρινῆς διοικήσεως τῆς Ἑλλάδος (Περιοδου γ', ἀριθ. 159) πρὸς Δημήτριον Παρδαλάκη ἐκδοθὲν τῇ 25 Νοεμβρίου 1824 ἐν Ναυπλίῳ, ὑπογεγραμμένον ὑπὸ τοῦ προέδρου Πανούτσου Νοταρᾶ καὶ τοῦ γραμματέως Ἀνδρέου Παπαδοπούλου. Διὰ ἐγγράφου τούτου δίδεται ἄδεια τῷ Παρδαλάκῃ, βουλευτῇ, νὰ μεταβῇ εἰς Ὑδραν χάριν ἀναρρώσεως, ἐπιστρέψῃ δὲ ἐγκαίρως εἰς τὰ καθήκοντά του. 6. Ἐγγραφὸν πωλητήριον μύλου, ὃν ὁ Ἀναγνώστης τοῦ Παπαϊωάσαφ ἐπώλησε πρὸς τὸν Γεωργάκη τοῦ Οἰκονόμου τῷ 1767 Μαρτίου 29. — Ὁ κ. *Em. Legrand*, ἐν Παρισίοις, χειρόγραφον περιέχον τὴν Ἐρωφίλην τοῦ Χορτάτση, γεγραμμένην μὲ χαρακτῆρας ἰταλικούς· τούτου ἐλλείπει ὁ πρόλογος, μέρος τοῦ μετὰ τὴν τετάρτην πράξιν ἔσματος τοῦ χοροῦ καὶ ἡ πέμπτη πράξις. — Ὁ κ. *S. II. Λάμπρος*, τὸ αὐτόγραφον τοῦ περὶ ζωγραφίας συνταγματικοῦ τοῦ Παναγιώτου Δοξαρά, γραφὲν τῷ 1726, ἐκδοθὲν δὲ ὑπὸ τοῦ δωρητοῦ τῷ 1872. — Ὁ κ. *Ἀρ. Μπαλάνος* γραμμᾶτιον τῆς ἐλληνικῆς πολιτείας 5 φοινίκων τοῦ 1831. — Ὁ κ. *Ἰω. Α. Ρωμανός*, γυμνασιάρχης ἐν Κερκύρᾳ, 1) Προκήρυξιν τοῦ Ἀλεξίου Ὁρλόβ χειρόγραφον μετὰ τῆς ἰδιοχείρου ὑπογραφῆς αὐτοῦ, πρὸς τοὺς ὀρθοδόξους Ἕλληνας. 2) Ἐπιστολὴν τῶν προεστώτων τοῦ Σουλίου πρὸς τὴν Αἰκατερίνην, φέρουσαν τὰς ὑπογραφὰς αὐτῶν καὶ τὰς σφραγίδας· τῆς 9 Αὐγούστου 1790. — Ὁ κ. *N. Δόσιος*, καθηγητῆς τοῦ ἐν Γαλαζίῳ ἐλληνικοῦ ἐκπαιδευτηρίου διὰ τοῦ κ. *I. Ρωμανοῦ*, δύο ἐκκλησιαστικὰς μεμβράνας, τὴν μὲν ἐλληνικὴν, τὴν δὲ λατινικὴν, τῆς γ'. καὶ ιδ'. ἑκατονταετηρίδος, εὐρεθείσας παρ' αὐτοῦ ἐν Ἰωαννίνοις· αἱ μεμβράναι αὗται εἰσὶν ἐκ τῶν χρησιμευουσῶν εἰς περικαλύμματα βιβλίων. διὸ καὶ ἐπὶ τῆς ἐξωτερικῆς αὐτῶν ὄψεως εἰσὶν ἐφθαρμένοι καὶ δυσανάγνωστοι, ἐν ᾗ ἡ ἐσωτερικὴ αὐτῶν ὄψις κάλλιστα διετηρήθη.

Δωρεαὶ εἰς τὴν Βιβλιοθήκην τῆς Ἑταιρείας. — Ἡ ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία. Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος τευχ. Α'. Β'. Ἀθῆν. 1883. — Ὁ κ. *Ἰωάννης Καμπούρογλου*, Δ. Ἰωάννου Πρωτοψάλτου, Μουσικὴ Κυψέλη, Κωνσταντινούπολις 1882. τ. 1-2 — Ὁ κ. *A. Μελετόπουλος*, 1) *Annuaire de l'Institution Ethnographique*. P. 1880. 2) *Institution Ethnographique. Délégation générale de la Suisse. Gen. 1881.* — 3) *Congrès et missions scientifiques. 2 session.* 4) *Notice sur les travaux scientifiques de L. de Rosny.* Paris, 1878. — Ὁ κ. *H. Kiepert*, καθηγητῆς τοῦ ἐν Βερολίῳ Πανεπιστημίου, Puchstein, *Bericht über eine Reise in Kurdistan.* Berlin, 1883. μ. πίν. γεωγρ. ὑπὸ Kiepert. — Ὁ κ. *I. Πρωτόδικος* τὰ ἔργα αὐτοῦ. 1) Ἰδιωτικὰ τῆς νεωτ. ἑλλ. γλώσσης. Σμύρν. 1866. 2) Βιογραφία Α. Κυπριανοῦ. Σμ. 1872. — Ὁ κ. *Em. Cartailiac* τὸ ὑπ' αὐτοῦ ἐκδιδόμενον περιοδικὸν σύγγραμμα. *Matériaux pour l'histoire primitive et naturelle de l'homme.* Toulouse. τ. X φ. 1. 4. τ. XIII φ. 2-4. 2) *L'âge de Pierre en Asie.* Lyon, 1880. — Ὁ κ. *Δημ. Βρατσάνος*, Πρακτικὰ Σάμου, ἐν Καρλοθαίοις Σάμου, 1832. Βιβλίον σπανιώτατον συνεσταχωμένον μετὰ τῶν ἐξῆς βιβλίων: Πρακτικὰ τῆς γ' γενικῆς τῶν Σαμίων συνελεύσεως. Σάμ. 1853. Μιραβῶ, Περὶ τύπου. Ναύπλ. 1831. — Ὁ κ. *Γαβριὴλ Δεστούνης*, ἐν Πετροπόλει, τὰ ἔργα αὐτοῦ: 1) Ἐκθεσις περὶ τῶν ἐν τῷ πρώτῳ τεύχει τοῦ Δελτίου τῆς Ἱστορικῆς Ἑταιρείας τῆς Ἑλλάδος ἐμπεριεχομένων. (ῥωσιστί). 2) Ἐρευναι περὶ τῶν ἐλληνικῶν ἠρωϊκῶν ἀσμάτων τῶν μεσαιωνικῶν χρόνων. (ῥωσιστί). 3) Ἐκθεσις περὶ τῶν εἰς τὴν βυζαντιακὴν ἱστορίαν καὶ φιλολογοίαν ἀναφερομένων ἄρθρων τοῦ ἐλληνικοῦ περιοδικοῦ συγγράμματος *Ἀθηναίου*. — Ὁ κ. *S. Calvary* βιβλιοπώλης ἐν Βερολίῳ: *Berliner philologische Wochenschrift* 1884. (ἐπ' ἀνταλλαγῇ). — Ἡ Ἰταλικὴ γεωγραφικὴ εἰσαγγελία, ἐν Ρώμῃ, τὸ ὑπὸ ταύτης ἐκδιδόμενον *Bolletino* (ἐπ' ἀνταλλαγῇ). — Ὁ κ. *R. Ronghi*, ἐν Ρώμῃ, τὸ ὑπ' αὐτοῦ ἐκδιδόμενον περιοδικὸν σύγγραμμα *La Cultura* (ἐπ' ἀνταλλαγῇ). — Ὁ κ. *Mar. I. Γεδεώρ*, ἐν Κωνσταντινουπόλει, τὸ σύγγραμμά του: Χρονικὰ τῆς πατριαρχικῆς Ἀκαδημίας. Ἐν Κ/π. 1883. — Ὁ συγγραφεὺς *A. Boltz*, *Die hellenischen Taufnamen der Gegenwart* Lpz. 1883. — Ὁ

ἐκδότης, Στρατιωτικὴ ἐπιθεώρησις. Ἄθ. τ. Α'. φ. 1—3. — Ὁ κ. Χ. Π. Κορύλλος, Βέρτουχ, εἰκονολογία παιδική. μεθερμηνευθεῖσα ὑπὸ τῶν αὐταδέλφων Καπετανάκη. Ἐν Βιέννῃ 1811—2. τ. 3—7. Εἰς 4ον. — Ὁ ἐκδότης Ἄττικὸν μουσεῖον τ. Α'. (ἐπ' ἀνταλλαγῇ). — Ὁ ἐκδότης Ἑστία. 1883. (ἐπ' ἀνταλλαγῇ). — Ὁ κ. Ν. Ι. Λεώπουλος, Ξενοφῶν. Ἐνετίησι, 1805, τ. Γ'. — Ὁ κ. Κ. Ν. Σάθας, τὴν πραγματείαν αὐτοῦ, Vies des Saints Allemands de l'Église de Chypre. Gênes, 1884. 4ον.

Συνδρομαὶ εἰς τὸ ταμεῖον τῆς Ἑταιρείας. — 1882. Α. Λούντζης 30. — Π. Λάμπρος 25. — Ἰωάννης Ζωγράφος 25. — Γ. Μαυρομμάτης 25. — Σ. Δ. Κρίνος 20. — Ἰω. Καμπούρογλους 15. — Α. Ἀναγνωστάκης 10. Θ. Χ. Ν. Φιλαδελφεὺς 10.

1883. Μ. Νεγρεπόντης 100. — Π. Πίσσας 50. — Σ. Π. Λάμπρος 25. — Κ. Καραπάνος 25. — Εὐθ. Καστόρχης 25. — Γ. Καλλιγᾶς 25. — Κ. Ἰσχόμαχος 25. — Δ. Μακκᾶς 25. — Δ. Παπαγεωργίου 25. — Ν. Ἀξελὸς 25. — Πέτρος Καλλιγᾶς 25. — Ε. Τσίλλερ 25. — Ν. Γ. Πολίτης 20. — Γ. Μαντζαβίνος 20. — Μ. Λάμπρος 20. — Μ. Κατσιμπαλῆς 20. — Γ. Ζέζος 20. — Σ. Καραβίτης 15. — Ν. Μοσχοβάκης 12. — Θ. Χ. Ν. Φιλαδελφεὺς 10. — Α. Βαμπᾶς 10. — Ἰω. Ῥωμανὸς 10. — Φ. Γεωργαντᾶς 10. — Α. Κουμπάρης 10. — Α. Μαρινόπουλος 10. — Μ. Σακελλαρόπουλος 10. — Παῦλος Καλλιγᾶς 10. — Γ. Κασδόνης 10. — Δ. Γ. Καμπούρογλους 10. — Ἄντ. Μηλιαράκης 10. — Α. Κουρτίδης 10. — Σ. Σακελλαρόπουλος 10. — Α. Προβελέγιος 10. — Γ. Κλάδος 10. — Ἀχ. Γέροντας 10. — Δ. Βορρῆς 10. — Ν. Ἰσοῦχλος 10. — Θ. Μαρίνος 10. — Γ. Χ. Βάφας 10. — Α. Χ. Βάφας 10.

1884. Σταῦρος Μεταξᾶς 1000. — Γ. Μισθὸς 100. — Στέφ. Βλαστὸς 88. — Δ. Βικέλας 50. — Πανάρετος Κωνσταντινίδης, ἀρχιεπίσκοπος Μεσσηνίας 25. — Ν. Δ. Βενετσανόπουλος 20. — Ν. Πετραλιάς 10. — Κ. Κόντος 10.

1.

ΤΟΝ ΔΕ ΤΕΝ ΖΑΚΤΩΝ

2.

ωρ αη δη λ ιω νη ηδ / ω ιπ ιω

3.

ΘΙΓΕΜΩΤΙΣ ΕΝΘΑΔΕΚΑΙΣΙΑΣ ΕΧΩΝΣΥΝΕΡΓΟΝ ΤΟΝ ΚΟΠΤΙΚ ΤΟΝ ΤΡΟΠΟ ΑΔΕΛΦΟΝ ΚΕΜΑΛΙΣΤΑΙ ΓΝΗΣΙΩΤΑ ΤΟΝ

4.

Α ΤΕ ΠΗΣ Ε Β ΧΟΡΑΤΩΝ ΑΩΣΟΠΑΡΘΕΝΕ
ΛΕΩΝ ΑΡΕΩΝ ΑΛ + ΡΟΣΘΗΠΙΟΔΟΣ
Ω ΠΕΡ ΠΙΡΑΣΧΟΙΣ ΛΥ ΡΟΝ ΠΛΑΚΗΜΑΩΝ
ΕΙΣ ΑΝΤΙΜΕΨΥΝΕΝ ΛΟΓΗΜΕΝΗ ΚΟΡΗ †
ΕΤΟΥΣ ς Χ Η Ζ Η Η ΑΓΡΗ ΛΛΩ ς Ι Β †

ΑΜΟΡΓΟΣ

ΥΠΟ

ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΜΗΛΙΑΡΑΚΗ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

Εἰσαγωγή. — Γεωγραφικὴ θέσις τῆς Ἀμοργῶ. — Σχῆμα. — Ἀκρωτήρια. — Ἐμβάδον. — Φυσικὴ κατάστασις. — Ὀρεογραφία. — Σπηλαιο. — Πεδιογραφία. — Ἰχνη ἀρχαίων οἰκήσεων ἐν τοῖς πεδίοις. — Λιμένες. — Κόλποι. — Ὀρμοὶ. — Νησιδεσ, περὶ τὴν νῆσον προσκειμέναι. — Ὑδρογραφία. — Κλίμα.

Ἡ Ἀμοργός, μία τῶν μεσημβρινῶν Σποράδων νήσων, ἀποτελεῖ τὸ ἀνατολικώτατον ἄκρον τῶν χωρῶν τῆς ἐλευθέρως Ἑλλάδος, καὶ τὸ ἐγγύτατα κείμενον τῆς χερσονήσου τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἐξ ὅλου τοῦ ἀθροίσματος τῶν πολυαριθμῶν νήσων Κυκλάδων καὶ Σποράδων, τῶν διεσπαρμένων εἰς τὸ Αἰγαῖον Πέλαγος, πλὴν τῶν εἰς τὰ μεσημβρινὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας προσκειμένων Ἰκάρου, Σάμου, Πάτμου, Λέρου, Καλύμνου, Κῶ, καὶ ἄλλων μικροτέρων, μόναι ἡ Ἀμοργός καὶ ἡ Ἀστυπάλαια δύνανται ταχέως καὶ εὐκόλως νὰ συγκοινωνήσωσι μετὰ τῶν παραλίων τῆς μεσημβρινῆς Ἰωνίας. Αὕτη δὲ ἡ γεωγραφικὴ θέσις τῆς Ἀμοργῶ, ἀπέναντι σχεδὸν κειμένης καὶ πλησίον τῶν ἀρχαίων Ἰωνικῶν παραλίων πόλεων Μιλήτου, Μυσοῦντος, Ἀλικαρνασσοῦ, καὶ τῶν ἔτι βορειοτέρων Ἐφέσου, Κολοφῶνος, Πριήνης καὶ ἄλλων, ἐν αἷς τὰ ἀρχικὰ σπέρματα τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ ἐβλάστησαν καὶ ἐκαρποφόρησαν, ἀρκεῖ καὶ μόνη, ἄνευ ἄλλης ἀποδείξεως, νὰ βεβαιώσῃ ὅτι ἡ νῆσος ὑπῆρξεν ἀναμφιβόλως εἰς τῶν πρώτων σταθμῶν τῆς διαβάσεως τῶν ἀρχαιοτάτων ἑλληνικῶν φύλων εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Ἀλλὰ πλὴν τῆς γεωγραφικῆς θέσεως, ἡ ὑπαρξίς ἐν τῇ Ἀμοργῶ, νήσῳ μικρᾶ, τριῶν αὐτονόμων πόλεων Μινώας, Ἀρκεσίνης καὶ Αἰγιαλῆς, ἡ εἰς αὐτὴν μετάβασις ἀποίκων ἐκ Σάμου καὶ Μιλήτου, ὡς γινώσκομεν ἐξ ἐπιγραφῶν ἀμοργίνων, ἡ πρὸ τούτων ἔτι μετάβασις ἀποίκων ἐκ Κρήτης, ὡς ἐμφαίνει τὸ ὄνομα Μινῶα, τὸ μέγεθος καὶ ἡ τέ-

τῆς βροχῆς διατηρεῖται ἐπὶ μακρὸν χρόνον, καὶ οὐς οἱ κάτοικοι καλοῦσι Ἐροδέκτας, (ἐν Κύθῳ καλούμβους). Ὡς ἐκ τῆς λειψυδρίας δὲ αἱ κοιλάδες εἶνε καὶ ἄδενδροι, σποραδικῶς μόνον φαινομένων ἐλαιῶν τινῶν καὶ ἀγρίων δένδρων. Πρὸς Α τῆς Κολοφάνης ἐπὶ ὄροπεδίου σχηματίζεται αὐλῶν πλατὺς καὶ μακρὸς, διάφορα ὀνόματα φέρων καθ' ὅλον τὸ μῆκος αὐτοῦ, κυρίως ὁμῶς διακρίνεται διὰ τῶν ὀνομάτων Ἐτὸ Χωριό, καὶ Ἐτὴν Ἀγίων Τριάδα, ἐξ ὁμωνύμου αὐτόσε ἐκκλησίας. Ὁ αὐλῶν οὗτος, ὃν διέρχονται οἱ μεταβαίνοντες εἰς Κολοφάναν ἐκ τῆς πόλεως Ἀμοργοῦ, εἶνε ὁ μᾶλλον κατάφυτος τῶν λοιπῶν καὶ καλλιεργημένος. Ἐνταῦθα ὑπάρχουσι καὶ πολλαὶ γεωργῶν κατοικίαι· εὐρίσκονται δ' ἐν αὐτῷ καὶ ἀρχαῖοι τάφοι, καὶ ἐρείπια κοινῶν οἰκημάτων, δεξαμεναί, κατηρειπωμένα ἐλαιοτριβεῖα καὶ ἄλλα ἔχνη παλαιῶν οἰκήσεων, καὶ μάλιστα ὑπὸ τὸν θουνὸν τοῦ Λινοῦ (ἢ Ληνοῦ), ἐνθα καὶ θέσις Ξενοτάφεια. Ἐνταῦθα δ' ἐπὶ ὑψώματος καλουμένου Βέλται ἢ Ἀγ. Τριάς κείται ὁ μέγιστος τῶν τῆς νήσου ὄχυρωτικὸς ἀρχαῖος πύργος, καθὼς καὶ ἕτεροι μικρότεροι, περὶ ὧν κατωτέρω, οἵτινες ἦσαν βεβαίως καταφύγια ἐν ὥρᾳ κινδύνου. Ἀλλὰ πλὴν τούτων διακρίνονται πανάρχαιαι ἐλατὰ πολλαχοῦ ἐν τοῖς ἀγροῖς, καὶ ἐπὶ τῶν κατωφερειῶν τῶν ἐκατέρωθεν λόφων, ὑψοῦσαι τὸ γεγηρακὸς αὐτῶν στέλεχος καὶ τὸ ἀραιὸν φύλλωμα, λείψανα προὔπαρξάσης μεγάλης καὶ παλαιᾶς ἐλαιοφυτείας. Ἐνταῦθα δ' εὐρέθη καὶ ἐπιγραφή ἀρχαία ἐκδομένη (1), περιλαμβάνουσα ἐκμισθωτήριον κτημάτων. Πάντα δὲ ταῦτα, ὡς καὶ ἡ σημερινὴ ὀνομασία τῆς θέσεως Ἐτὸ Χωριό, εἶνε καταφανῆ σημεῖα ὑπάρξεως ἐνταῦθα κώμης πολυανθρώπου, ἢ ἐσχατιᾶς σημαντικῆς τῆς πρὸς Β κειμένης ἀρχαίας πόλεως τῆς Ἀμοργοῦ Ἀρκεσίνης. Ἴσως δὲ τὸ μέρος τοῦτο ἕνεκα τῶν εὐφώρων γαιῶν τοῦ αὐλῶνος, καὶ τῆς μεσογειοῦ θέσεως, ἣτις ἠσφάλιζέ πως τὸ μέρος ἐκ τῶν πειρατικῶν ἐπιδρομῶν, ἦτο κατακημένον καὶ ἐπὶ μεταγενεστέρων χρόνων· διότι ἡ ὀνομασία πύργου τινός, ἐντελῶς κατεστραμμένου, καὶ καλουμένου Πύργου τοῦ Γιαννοῦλη, ἡ ὀνομασία ἐτέρας θέσεως παρὰ τὴν Ἀγ. Τριάδα, τοῦ Φράγκου, εἶνε προφανῆ ἔχνη οἰκητῶρων ξένων. Ἀπῆντησα δὲ καὶ ἀλλαχοῦ τῆς νήσου τοιαῦτα ξενικὰ ὀνόματα θέσεων, ὡς Ραγοῦζης, πρὸς Δ τῆς πόλεως Ἀμοργοῦ.

(1) Mittheilungen des deutsch. archaeol. Inst. Τόμ. Α', 313 (1876).

Ἐτεραι δύο κοιλάδες κατάφυτοι ἐξ ἀμπέλων καὶ ἐλαιῶν, καὶ καλλιεργούμεναι πρὸς κριθὴν καὶ βᾶμβακα, εἶνε αἱ ἀναστομούμεναι εἰς τὸν λιμένα τῆς νήσου τὰ Κατάπολα, καὶ εἰς τὸν ὄρμον Αἰγιάλης. Ἡ πρώτη κατατέμνεται ὑπὸ τριῶν λοφίσκων καλλιεργουμένων, καλουμένων Ραχιδιῶν, εἰς τρία τμήματα, ὧν τὸ βόρειον καλεῖται Γιαλιᾶς, τὸ μέσον Μάρμαρος, καὶ τὸ τρίτον Τριπόδης καὶ Σακκᾶς. Ἡ κοιλάς αὕτη παρέχει τῷ εἰσπλέοντι εἰς τὸν λιμένα Ἀμοργοῦ ἱκανῶς τερπνὴν θέαν διὰ τῆς χλοερότητος αὐτῆς, τῶν διεσπαρμένων ἀγροκατοικιῶν καὶ τῶν κυματοειδῶν γραμμῶν τῶν περὶ αὐτὴν βουνῶν, ὧν ὁ ἐν δεξιᾷ τῷ εἰσιόντι εἰς τὸν λιμένα, Μουρτουλιὰ καλούμενος, φέρει ἐπὶ τε τῆς κορυφῆς καὶ τῶν κατωφερειῶν τὰ ἔχνη τῆς ἀρχαίας πόλεως τῆς Ἀμοργοῦ Μινώας. Ὁμοίᾳ πρὸς τὴν ῥηθεῖσαν κοιλάδα εἶνε καὶ ἡ ἀναστομούμενη εἰς τὸν ὄρμον Αἰγιάλης, ἀλλ' ἀμφότεραι στεροῦνται ῥέοντος ὕδατος· οἱ δ' ἐνταῦθα καλλιεργηταὶ ἀρδεύουσι τοὺς κήπους καὶ τὰς φυτείας διὰ φρεατίων ὑδάτων.

Πεδινὰ μέρη καλλιεργούμενα, μικροτέρας ἐκτάσεως τῶν μνημονουθέντων, ὑπάρχουσι καὶ ἀλλαχοῦ τῆς νήσου, μάλιστα δὲ παρὰ τοὺς μυχούς τῶν ὀρμίσκων, εἰς οὓς πάντοτε καταλήγει ρευματιὰ, ἀποτελοῦσα διὰ τῆς μεταφορᾶς τῆς φυτικῆς γῆς ἐπίπεδα μέρη παρὰ τῇ θαλάσῃ. Ἐπίσης ἡ νήσος ἔχει καὶ τινὰ ὄροπέδια καλλιεργούμενα, περὶ ὧν θέλομεν γράψει ὅταν περὶ τῶν ἀρχαίων σωζομένων πύργων τῆς νήσου διαλάβωμεν.

Λιμένα ἡ νήσος ἔχει ἓνα κυρίως, μακρὸν καὶ στενὸν τὸ σχῆμα, ἀσφαλῆ καὶ χωρητικὸν μεγίστων πλοίων, νεύοντα πρὸς δυσμᾶς, καὶ κείμενον εἰς τὸ δυτικὸν τμήμα τῆς βορείου παραλίας. Ἡ περίμετρος αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ βορείου ἀκρωτηρίου τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ μέχρι τοῦ ἐτέρου ἀκρωτηρίου, τοῦ Κάτω Ἀκρωτηρίου καλουμένου, εἶνε 2 1/2 μιλίων, τὸ δὲ μῆκος ἀπὸ τοῦ στομίου μέχρι τῆς ἀμμώδους ἀπέναντι ἀκτῆς 1 μιλίου. Τὸ βᾶθος εἶνε διάφορον ἀπὸ 2 ὀργυιῶν μέχρις 25, καὶ πρὸς τὸ στόμιον 35.

Περὶ τὸν λιμένα ὑπάρχουσι πολλαὶ οἰκήσεις εἰς ἀθροίσματα κατατετμημένοι καὶ πρὸς Β μὲν κείται τὸ Ξυλοκερατίδι, πρὸς Ἀνατ. τὸ Ραχίδι καὶ πρὸς Μ τὰ Κατάπολα εἰς τὰς ὑπώρειας τῆς ἀκροπόλεως τῆς ἀρχαίας Μινώας, ἐνθα ἐδρεύουσιν αἱ λιμενικαὶ ἀρχαί, καὶ γίνεται ἡ ἀποβίθασις τῶν ἐπιβατῶν καὶ τῶν ἐμπορευμάτων. Ἐνταῦθα

υπάρχουσι κήποι, και δένδρα καρποφόρα, και κρήνη ύδατος άφθόνου και καλοϋ, και ναός τής Παναγίας τής Καταπολιανής. Κατεσκευάσθη δέ πρό τινος χρόνου και μικρά λιθόκτιστος προκυμαία Ικανής εκτάσεως.

Πλήν τούτου του κυρίου λιμένος, υπάρχουν εις την βόρειον παραλίαν τής νήσου όρμοι κατά τὸ μᾶλλον ἢ ἦττον ἀσφαλεῖς μὴ πνεόντων βορειων ανέμων. Οὕτως ἀναχωροῦντες ἐκ Δ και χωροῦντες πρὸς Α ἀπαντῶμεν πρῶτον τὰ Παραδείσια, ἐνθα και ναϊσκος παρὰ τὸν μυχὸν Ἄγ. Παρασκευῆς, εἶτα τὴν Δημητριά, τὸ Ἄκρωτῆρι, τὸ Λιμενάρι τής Περιβόλαι, τοὺς Ἄγ. Σαράντα, τής Φουρικιας, τὰ Κατάπολα, ἐνθα ὁ κύριος λιμὴν τής νήσου, εἶτα τὴν Β.λυχίδα, τὸ Μαρουδιάτι, τὸ Κρύο νερό, μεθ' ὃν ἄρχεται ὁ κόλπος τής Λιγιάλης, οὗτινος μυχὸς φερόμενος πρὸς Α χρησιμεύει ὡς λιμὴν τοῦ ὀμωνύμου δήμου. Πρὸς τὴν βόρειον δὲ παραλίαν τοῦ ἀνατολικοῦ τμήματος τής Νήσου ὑπάρχει ὀρμίσκος στενὸς και μακρὸς περὶ τὸ ἥμισυ μίλιον, ἡ Β.λυχίδα. Πρὸς τὴν ἀντίθετον δὲ παραλίαν, τὴν μεσημβρινήν, ἡ νῆσος στερεῖται ὀρμων. Μόνον μικρὸν αὐτόσε αὐλάκιον σχηματίζεται, τὸ Σπαρτί, πρὸς Α. τοῦ κολπίσκου Χάλαρα.

Περὶ τὴν Ἄμοργὸν ὑπάρχουσι ἕξ νησίδες προσκείμεναι αὐτῇ, ἀποτελοῦσαι οἷονεὶ προεκτάσεις τῶν ὀρέων αὐτῆς. Τούτων ἡ μεγαλειτέρα εἶνε ἡ Νικουριά πρὸς Β τοῦ ἀνατολικοῦ τμήματος τής Ἄμοργου, ἔχουσα περιφέρειαν 5 1/2 μιλ. Εἶνε ἀκατοίκητος, χρησιμεύουσα μόνον πρὸς νομὴν ζῶων. Ἡ ὑψηλοτέρα κορυφή τής νησίδος ταύτης φθάνει εἰς ὕψος 380 μέτρων. Τὸ ἀνατολικὸν ἀκρωτήριο αὐτῆς προσεγγίζει τῇ Ἄμοργῷ μέχρις ἀποστάσεως 300 μέτρων, σχηματιζομένου ἐν τῷ μεταξὺ πορθμοῦ, τοῦ Κακοπεράτου, ἔχοντος βάθος 3—5 ὀργυιῶν, πλευστοῦ μόνον ὑπὸ πλοιαρίων. Ἡ Νικουριά φερομένη ἀπὸ Δ πρὸς Α ἀντιμετωπίζει πρὸς τὸν βορρᾶν παραλίαν 2 1/2 μιλίων, και μετὰ τής ἀπέναντι παραλίας τής Ἄμοργου σχηματίζει εἶδος κόλπου, ἐν μέσῳ τοῦ ὁποίου ὑπάρχει ὕψαλος εἰς βάθος 5 ὀργυιῶν, ἀπέχουσα τοῦ στενοῦ τοῦ Κακοπεράτου 1 μίλιον και 2/11 τοῦ μιλίου.

Δευτέρα τὸ μέγεθος νησίς, ἐπίσης ἀκατοίκητος εἶνε ἡ πρὸς Β τοῦ ἀκρωτ. Πάλου Γραμποῦσα, περιμέτρου 3 μιλίων.

Πλήν τούτων μικρότεροι νησίδες, ἢ μᾶλλον ὀρθότερον βράχοι περιαιεῖς, διαφόρου μεγέθους κείνται πρὸς μεσημβρίαν τοῦ ἀκρωτηρίου

Πάλου τὸ Κισῆρι, ἡ Πεταλλίδα ἀπέναντι τοῦ ἀκρωτηρίου Τρούλλη, τὸ Γραμποῦσι πρὸς Μ τοῦ δυτικοῦ ἀκρωτηρίου τής Νικουριάς, και τὸ Μεγάλο Βιδκαστρο, εἰς τὸ μέσον περίπου τής μεσημβρινῆς παραλίας τής Ἄμοργου, και βορειότερον τούτου τὸ Μικρὸ Βιδκαστρο ὑπὸ τὴν Μονὴν Χωζοβιώτισσαν.

Ὡς πρὸς τὴν ὑδρογραφίαν, καθόλου εἰπεῖν, παρατηρητέον ὅτι ἡ νῆσος δὲν ἔχει ἄφθονα ὕδατα. Μὴ ἔχουσα ὄρη ὑψηλὰ και ὀροπέδια ἐκτενῆ, ἀλλ' ἀποτελουμένη τὸ πλεῖστον ἐκ βουνῶν κωνοειδῶν, ἔχόντων κατωφερείας ἐπικλινεῖς και ἀδένδρους, και σχηματιζόντων βαθυτάτας μισγαγκείας, και ρεύματα παρασύροντα ἀκωλύτως τὸ ὄμβριον ὕδωρ πρὸς τὴν θάλασσαν, δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ἔχη και πηγὰς ἀφθόνου ὕδατος. Ἐτι δὲ μᾶλλον συντελεῖ εἰς τὴν ἀπώλειαν αὐτοῦ και τὸ ὀλέθριον σύστημα τής πυρπολήσεως τῶν αὐτοφυῶν ἐπὶ τῶν ὀρέων και βουνῶν θάμνων, πρίνων και ἄλλης φυτείας, δι' ὧν παρακωλύεται ἡ ταχεῖα κατὰβασις τοῦ ὕδατος πρὸς τὴν θάλασσαν.

Ἡ Ἄμοργὸς φαίνεται ὅτι ἄλλοτε ἦτο πυκνότερον κατωκημένη, και ἡ καλλιέργεια μείζων, και οἱ βουνοὶ μᾶλλον σύνδενδροι, και ὅτι αἱ πηγαὶ τῶν ρεόντων ὑδάτων ἦσαν ἀφθονώτεροι, ὡς μαρτυροῦσι και και λόγοι περιηγητοῦ τοῦ παρελθόντος αἰῶνος τοῦ Pachi Van Kriepen, και ἐρείπια ὑδρομύλων παρὰ τε τὴν πόλιν τής Ἄμοργου και παρὰ τὸν ναὸν τοῦ Ἄγ. Γεωργίου τοῦ Βαλσαμίτου, οἵτινες ἐγκατελείφθησαν ἔνεκα τής μειώσεως τής ποσότητος τοῦ ὕδατος ἢ και τής παντελοῦς στειρώσεως. Σήμερον οὐδαμοῦ τής νήσου ὑπάρχει ὑδρομύλος, πανταχοῦ πρὸς ἄλετον τοῦ σίτου μεταχειρίζονται ἀνεμομύλους.

Ἡ σημαντικώτερα πηγὴ ρεόντος ὕδατος εἶνε ἡ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τοῦ Βαλσαμίτου· μετὰ ταύτην ἡ τοῦ Βαρμᾶ, ἐξ ἧς ἄρχεται ὁ μυχὸς μεγάλου ρεύματος ὀμωνύμου καταφύτου ἐκ ῥοδοδαφνῶν, τοῦ μεγαλειτέρου τῶν τής νήσου, ὅπερ τὸν χειμῶνα μεταβάλλεται ἐπὶ πολυομβρίας εἰς ποτάμιον. Ἐκ τούτου δὲ και ἡ ἐγγύριος παροιμία, ἡ λεγομένη ἐπὶ ἀμοιβαίων ὕβρεων « Δὲν σὲ ξεπλένει οὔτε τοῦ Βαρμᾶ τὸ ποτάμι ». Τὸ ρεῦμα τοῦτο ἐκβάλλει εἰς τὸν ὀρμίσκον τῶν Ἁγίων Σαράντα. Ρεῖον ὕδωρ ὑπάρχει και εἰς τὰ Κατάπολα, ἐνθα και κρήνη διαρκῶς ρέουσα, ἐξ ἧς ὑδρεύονται και τὰ προσορμιζόμενα πλοῖα. Τοιοῦτον ὑπάρχει και εἰς τὴν τερπνὴν θέσιν Λεῦκες. Εἰς ὅλα δὲ τὰ λοιπὰ μέρη οἱ κάτοικοι ὑδρεύονται ἐκ φρεάτων και δεξαμενῶν, και

μετά πολλῆς ἐπιμελείας συλλέγουσι καὶ τὸ παρὰ τοὺς μυχοὺς τῶν ρευμάτων στάγδην ἐκρέον ὕδωρ.

Ἡ ὅλη νῆσος τῆς Ἀμοργοῦ, ὡς ἔχει τὸ σχῆμα, διαιρεῖται ὑπὸ τῶν ἐγγωρίων καὶ διὰ δύο γεωγραφικῶν περιληπτικῶν ὀνομάτων. Οὕτως ὀνομάζουσι *Κάτω Μεριά* ὅλον τὸ δυτικὸν τμήμα, ἀπὸ τῆς θέσεως Ἐπὶ Σταυρῷ. Ὅλον δὲ τὸ βορειανατολικόν, τὸ τοῦ δήμου Λιγιάλης καλοῦσι *Γιάλη* (ή). Τὸ μέσον τῆς νήσου δὲν ἔχει περιληπτικὸν ὄνομα. Περιέργον δὲ εἶνε ὅτι οἱ περιηγηταὶ ἀναφέρουσι καὶ Ἐπάνω Μεριά, ἀλλ' ἡ ὀνομασία αὕτη σήμερον δὲν ὑφίσταται. Μόνον ὑπὲρ τὸν κόλπον Χάλαρα ὑπάρχει θέσις καὶ ἀγροκατοικία καλουμένη *Ὁξω Μεριά*.

Τὸ κλίμα ἐν γένει τῆς νήσου εἶνε ὑγιεινότατον καὶ ὅμοιον τῷ τῶν λοιπῶν Κυκλάδων καὶ Σποράδων. Τοπικῶς δὲ μόνον συμβαίνει τὸ οἰκούμενον τμήμα τῆς Λιγιάλης νὰ εἶνε τὸ θέρος θερμὸν, ἅτε μὴ προσβαλλόμενον ὑπὸ τῶν δροσερῶν βορείων ἀνέμων· ἐνῶ τὸ τοῦ δήμου Ἀμοργοῦ εἶνε μᾶλλον δροσερόν.

Ἐκ τῶν νόσων οὐδενίᾳ εἰδικῶς ἐπιπολάζει εἰς τὴν νῆσον. Ἡκουσα δὲ ὅτι οἱ ρευματισμοὶ εἶνε σπανιώτατοι· καὶ τοῦτο οἱ κάτοικοι ἀποδίδουσιν εἰς τὴν μαλλίνην αὐτῶν ἐνδυμασίαν· διότι πάντες φέρουσι φλανέλλας, ἐγγωρίας κατασκευῆς, κατὰ σάρκα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Προϊόντα. Οἶνοι, ἔλαιον, σῦκα, δημητριακοὶ καρποί, ὄσπρια, κατσοῦνι (φάβα). — Καπνός. — Γενική κατάστασις τῆς καλλιέργειας. — Μαστιχοφόροι πρῖνοι. — Κτηνοτροφία. — Βιομηχανία.

Τὰ προϊόντα τῆς Ἀμοργοῦ εἶνε κριθή, σῖτος, βάμβαξ, οἶνος, σῦκα, ἔλαιον, ὄσπρια, ἐξ ὧν κυρίως φάβα. Παράγει δὲ καὶ ὀλίγον καπνόν, καλλιεργούμενον μόνον ἐν Λιγιάλῃ.

Οἱ οἶνοι τῆς νήσου εἶνε ἐκ τῶν πεφημισμένων, παράγονται δ' ἐκ διαφόρων ποικιλιῶν ἀμπέλου, ἅς οἱ ἐγγώριοι διακρίνουσιν ἐκ τε τῶν φύλλων καὶ τῶν σταφυλῶν διὰ διαφόρων ὀνομάτων. Αἱ παράγουσαι μαύρας (ὡς λέγουσι) σταφυλὰς εἶνε, τὸ βουδόμματο, ἢ μαντηλαριά,

ἢ μαύρη, (ῆς τὰς σταφυλὰς μεταβάλλουσιν εἰς σταφίδας, καὶ μεταχειρίζονται ὡς ἔμπλαστρον εἰς τινὰ ἐξανθήματα τῶν ποδῶν, ἅτινα ὀνομάζουσι *μαῦρες*) τὸ στρευλιώτικο, τὸ φωκιανό, τὸ κρητικό, τὸ σιρίκι. Αἱ παράγουσαι ἐρυθρὰς εἶνε ὁ σιδερίτης, τὸ ἀχλάδι, τὸ νυχάτον, ὅπερ καὶ ἀετονύχι καλεῖται, καὶ ψωλάτον. Λευκὰς δὲ σταφυλὰς τὸ ἀθύρι, ἢ φλάσκα, ἢ σουπιά, τὸ ἀδάρι, τὸ πατινιώτικο, τὸ μοσχάτο, τὸ ροζακί, ἢ βελανιά, ἢ γαδουριά, ἢ ἀσπροῦδα, καὶ ἢ σαχλιά.

Τὰς σταφυλὰς πρὸ τῆς μεταφορᾶς εἰς τοὺς ληνοὺς ἠλιάζουσιν, ὡς καὶ ἐν ταῖς λοιπαῖς νήσοις· καλοῦσι δὲ τὸ μέρος ἐνθα ἀπλόνουσι τὰς σταφυλὰς *κατάβουλα*, ἐνῶ τὸ μέρος ἐνθα ἀπλόνουσι τὰ σῦκα καλοῦσιν *ἀπλωταριά*. Οἱ Ἀμοργῖνοι ἔχουσι τοὺς ἀμπελῶνας ὅπως καὶ οἱ Κεῖοι καὶ Θηραῖοι καὶ Κύθιοι, οὐχὶ ὅπως οἱ Ἄνδριοι χαμαικλινεῖς, μεταχειριζόμενοι μόνον πρὸς φύτευσιν κλημάτων τοὺς παραγλυμοὺς τῶν αἰμασιῶν (1).

Τὸ ἔλαιον τῆς νήσου εἶνε ἐκ τῶν ἀρίστων· ὁ δὲ καρπὸς τῶν ἔλαιῶν ἐκ τοῦ εἶδους αὐτοῦ εἶνε λίαν μικρὸς τὸ μέγεθος.

Καὶ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα δὲ ἡ Ἀμοργός, ὡς γράφει ὁ Ἡρακλείδης ἐν τῷ περὶ πολιτειῶν, ἐφημιζέτο ὡς τόπος φέρων οἶνον πολὺν καὶ ἔλαιον καὶ ὀπώρας.

Τὰ σῦκα ἀποξηραίνουσιν εἰς τὸν ἥλιον, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ νησιῶται, καὶ ἔπειτα φουρνίζουσιν. Ἐχουσι δὲ σῦκα πολλῶν εἰδῶν *λουμπάρδα*, *βόσικα* (ἅτινα εἶνε λευκά), *ἀρμενάτα* (ἐπίσης λευκά), *μαῦρα*, *χειμωνικά*, *ἄσπρα*, *γαλανά*.

Τοὺς ἀγροὺς σπείρουσι διὰ σμιγοῦ, ὃ ἐστὶ κριθῆς μετὰ σίτου ἀναμιγμένης. Φέρουσι δὲ οἱ γεωργοὶ ὡς λόγον τῆς μὴ μονοειδοῦς σπορᾶς, ὅτι ἐὰν ἡ εὐφορία τοῦ ἔτους δὲν εὐνοήσῃ τὸν σῖτον, θὰ εὐνοήσῃ τὴν κριθήν, καὶ τάνάπαλιν, ἐνῶ ἂν σπείρωσιν ἐν τῶν δύο καὶ ἀποτύχῃσι θέλουσι στερηθῆ ἔντελῶς γεννήματος διὰ τὸ ἔτος.

Καὶ ἐν Ἀμοργῷ μεταχειρίζονται πρὸς ἐναποθήκευσιν τῆς κριθῆς ἢ καὶ τοῦ σίτου τοὺς σιρούς, τὸ *λίγκιασμα*, περὶ ὧν ἔγραψα ἐκτενῶς ἐν ὑπομνήμασιν Ἄνδρου καὶ Κέως, σελ. 234.

Ἐκ τῶν παραγομένων ὄσπριων ἀρακά, ἐρεβίνθων, κυάμων, πίσσων, φακῆς ἐλαχίστη καὶ ὅλως ἀσήμαντος γίνεται ἐξαγωγή, μόλις τῆς παραγωγῆς ἀρκούσης εἰς τὴν ἐγγωρίαν κατανάλωσιν.

(1) Ὅρα Ὑπομν. περιγρ. τῶν Κυκλ. νήσων Ἄνδρος, Κέως, σελ. 28.

Ἄλλὰ τὸ κυριώτατον τῶν ὄσπριων τῆς νήσου, τὸ κατὰ μεγάλην ποσότητα σπειρόμενον, καὶ φημιζόμενον ἐπὶ τῇ ἐξαιρέτῳ αὐτοῦ ποιότητι εἶνε τὸ κατσουῖνι, ἢ φάβα, ὅπερ ἀποτελεῖ τὴν κυρίαν τροφήν τῶν κατοίκων, ὡς θέλομεν ἐκθέσει παρακατιόντες. Ἡ λέξις φάβα, δι' ἧς ἀλλαχοῦ κυρίως ὀνομάζεται τὸ εἶδος τούτου τοῦ ὄσπριου, ἐν Ἀμοργῷ σημαίνει τὸ εἶδος τοῦ μαγειρεύματος, τὴν μεταβολὴν δηλαδὴ διὰ τῆς ἐψήσεως τοῦ ὄσπριου εἰς πόλτον, τὸ ἔτνος ἴσως τῶν ἀρχαίων· διότι φάβα γίνεται καὶ ἐκ κυάμων (κουκκίων) καὶ ἐκ πίσσων (πιζελίων), καὶ ἐκ λαθουρίων, ὁ κουκιόφαβας καὶ ὁ πιζελοφάβας λεγόμενος ἄλλως ἀρσενικῶς. Ὅταν ὁμοίως θέλωσι νὰ δηλώσωσι τὸ κύριον ὄσπριον, μεταχειρίζονται τὴν λέξιν κατσουῖνι.

Τὸ κατσουῖνι καὶ τὴν φακὴν μετὰ τὸν ἀλοητόν, καὶ πρὸ τῆς ἐναποθηκεύσεως, τρίβουσιν ἐντὸς τῶν παλαμῶν ἀλείφοντες προηγουμένως ἐλαφρῶς αὐτὰς δι' ἐλαίου, οὕτω δὲ περιλείφουσι τοὺς κόκκους διὰ στρώματος ἐλαίου, θεωροῦντες ὅτι διὰ τούτου δὲν φθίρονται ὑπὸ τῶν σητῶν, δὲν πουλιάζουσι κατὰ τὴν ἐγγχωρίαν λέξιν· διότι τοὺς σήτας ὀνομάζουσι πουλιά..

Εἰς τὴν καλλιέργειαν τοῦ καπνοῦ δὲν μεταχειρίζονται κόπρον· διότι καὶ δὲν ἔχουσι. Κατὰ τὸ λέγειν δὲ τῶν καλλιεργητῶν ὁ καλλίτερος καπνὸς καὶ εὐωδέστερος παράγεται εἰς τὰς ὑπῡρειας ὑψηλῶν χέρσων βουνῶν, ἐξ ὧν ἡ βροχὴ παρασύρουσα τὴν κόπρον τῶν νεμομένων ζώων καὶ τὰ φυτικὰ λιπάσματα ἐναποθέτει εἰς τὰς κατωτέρας ὀμαλάς καὶ ἐπιπέδους κατωφερείας.

Ἡ παραγωγὴ τοῦ βάμβακος καὶ τῆς μετάξης εἶνε ἐλαχίστη. Ἐν γένει δ' εἶπειν τὰ προϊόντα τῆς γῆς εἶνε ὀλίγα καὶ μόνον πρὸς χρῆσιν ἐγγχωρίαν τῶν κατοίκων. Οἱ ἐλαιῶνες καὶ ἀμπελῶνες εἶνε ὀλίγοι καὶ οὗτοι, μόνον εἰς τὰς κοιλάδας καὶ εἰς τὰς φάραγγας τῶν βουνῶν, ἐνθα τὰ μέρη εἶνε μᾶλλον ὑψηλέτερα. Διὸ καὶ ὁ ὄδοιπορῶν μόνον εἰς αὐτὰ βλέπει δένδροφυτείας καὶ χλοερὸν χρῶμα· τὸ λοιπὸν τῆς νήσου εἶνε ἄδενδρον. Ἀπανταχοῦ αἱ ὀμαλαὶ κατωφέρειαί τῶν λόφων, πλήρεις φρυγάνων καὶ πρίνων, χρησιμεύουσι μόνον πρὸς νομὴν ζώων, καὶ πρὸ πάντων αἰγῶν, νομὴ ἄλλως τε καὶ αὕτη μικρά, ἔτι μᾶλλον ὁσημέραι ἐλαττουμένη· διότι οἱ βοσκοί, οἱ ἐχθροὶ οὗτοι τοῦ δένδρου καὶ τῆς χλόης, ἀδιαλείπτως πυρπολοῦσι τοὺς γηραιούς πρίνους καὶ τὰ φρύγανα τῶν λόφων ἔνα φυτρώση νέον χόρτον, ἀλλ' ἀντὶ νέου χόρτου πολλάκις, ἐκεῖ

ὅπου τοῦλάχιστον ἐφύοντο φρύγανα, καὶ ἐχινόποδες, καὶ θύμος καὶ ἄκανθαι καὶ πρίνοι ἐναπομένει πέτρα ἠλίβατος, παρασυρομένης τῆς φυτικῆς γῆς μετὰ τὴν πυρπόλησιν ὑπὸ τῆς βροχῆς καὶ τοῦ ἀνέμου εἰς τὴν θάλασσαν. Εἰς τὴν καταστροφὴν δὲ τῶν γηραιῶν πρίνων τῶν βουνῶν, οἵτινες χρησιμεύουσι διὰ τῶν ριζῶν, καὶ τῶν ἐρπόντων αὐτῶν κλάδων ὡς στήριγμα φυσικὸν τῆς φυτικῆς γῆς, ἦν καὶ παρασκευάζουσι, καὶ ὡς κόσμημα τῶν βουνῶν, συντελεῖ καὶ ἡ ἀποκοπὴ αὐτῶν ἀδιακρίτως πρὸς κατασκευὴν καρβούνων. Οὕτω δ' ἐπὶ τῆς αὐτοφυοῦς φυτείας τῆς νήσου ἐπέρχεται ὑπὸ τε τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ζώων ἀδιάλειπτος καταστροφή. Λίαν δὲ ἀσήμαντος φαίνεται ἡ παρατηρουμένη ἀναπλήρωσις. Ἡ φυτεία τῶν ὀπωροφόρων δένδρων εἶνε παρημελημένη ἐντελῶς· διότι οἱ γεωργοὶ ἀποβλέποντες εἰς τὴν ἄμεσον ἐτήσιαν συγκομιδὴν παραμελοῦσι τὴν φυτείαν φυτωρείων, ἐξ ὧν μέλλουσι νὰ συγκομίσωσι καρπὸν μετὰ παρέλευσιν ἐτῶν.

Ὁ κ. Θ. Ὀρφανίδης ἐπισκεφθεὶς τὴν Ἀμοργὸν τῷ 1872 ἀνεκάλυψε μαστιχοφόρους σχίνους πολλοὺς καὶ γηραιούς, ὡς γράφει, καὶ ὑπέβαλε τὰ ἐξῆς εἰς τὸ ὑπουργεῖον πρὸς ἐνθάρρυνσιν τῆς καλλιέργειας τὸν διορισμὸν δασοφύλακος τῇ προτάσει τοῦ Δημάρχου, τὴν παροχὴν βραβείου 2,000 δραχμῶν εἰς ἐκεῖνον, ὅστις ἤθελε συλλέξει περισσότεραν ποσότητα μαστίχης εἰς τρία συνεχῆ ἔτη, οὐχὶ ὀλιγωτέραν τῶν 10 ὀκάδων, τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς καταστροφῆς τῶν μαστιχοφόρων δένδρων, τὴν βράβευσιν τῶν ἐξημερούων τῶν ἀγρίους σχίνους καὶ πολλαπλασιαζόντων τοὺς μαστιχοφόρους, τὸ ἀφορολόγητον τῆς μαστίχης ἐπὶ 10 ἔτη, κτλ. (Ὁρα δύο ἐκθέσεις πρὸς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Οἰκον. καὶ Ἐσωτερ. ἀφορώσας τὰς ἐν Νάξῳ ἀσθενείας τῶν ἐσπεριδοειδῶν δένδρων, καὶ τῶν αὐτοφυῶν σχίνων ὑπὸ Θεοδ. Ὀρφανίδου, τετυπωμένας ἐν τοῖς Γεωπονικοῖς Τόμ. Α'. σελ. 162). Ἄλλ' οὐδὲν ἐγένετο μέχρι τοῦδε· τούναντίον δὲ διὰ τῆς καθημερινῆς πυρπολήσεως οἱ μαστιχοφόροι σχίνοι θέλουσιν ἐκλίπει τῆς νήσου.

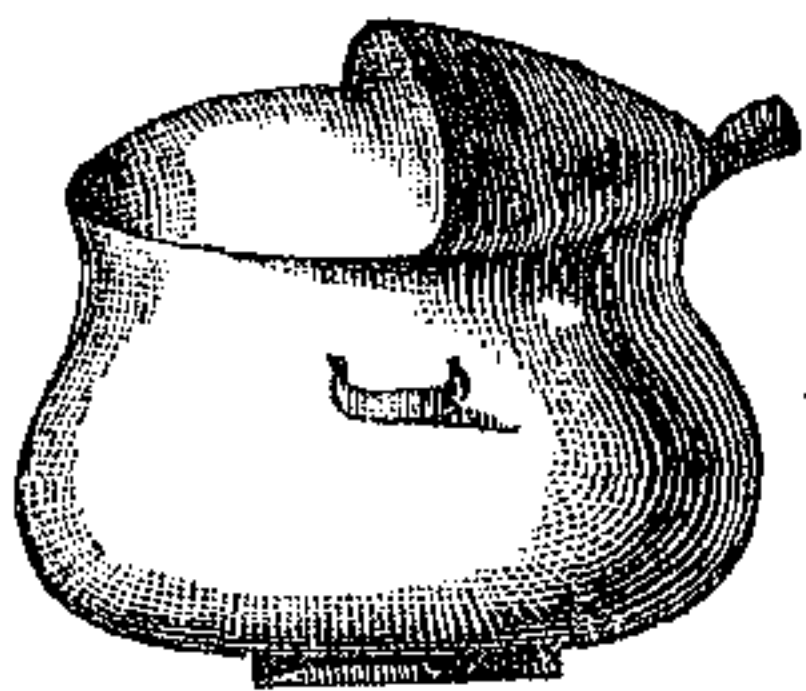
Ἡ κτηνοτροφία συνίσταται εἰς αἰγας, πρόβατα καὶ βόας, ὧν τὸ κρέας, τὸ ἔριον καὶ τὸ γάλα καταναλίσκεται τὸ πλεῖστον ἐν τῷ τόπῳ ἐλαχίστης γενομένης ἐξαγωγῆς εἰς Σῦρον διὰ τοῦ προσεγγίζοντος καθ' ἑβδομάδα ἀτμοπλοίου, ἢ εἰς τὰς πέριξ νήσους, καὶ μάλιστα εἰς τὴν Θήραν. Ὑπάρχουσι δ' ἐν τῇ νήσῳ, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν δύο δήμων μετὰ τῶν εἰς ἀμφοτέρους ὑπαγομένων περὶ τὴν Ἀμορ-

γόν νησίδων πρόβατα 2,000, αἴγες 3,000, ὧν τὸ πλεῖστον ἔχει ὁ δῆμος Ἀμοργοῦ. Κατ' ἀναλογίαν δὲ ὑπάρχει καὶ ἱκανὸς ἀριθμὸς τῶν μεγάλων ζῶων, βοῶν, ἀγελάδων, ἡμιόνων, ὄνων καὶ χοίρων.

Τὸ γάλα τῶν προβάτων καὶ τῶν αἰγῶν μεταχειρίζονται πρὸς ἰδίαν τροφήν καὶ πρὸς κατασκευὴν τυροῦ, τὸν ὁποῖον νωπὸν ὄντα ὀνομάζουσι *μαλάκι*.

Οἱ Ἀμοργίνοι καλοῦσι τὸν ἀμολγέα, *ἀρμεόν*. Ἔχει δὲ ὁ ἀμολγεὺς αὐτῶν, πῆλινος ὢν, ἰδιάζον σχῆμα, ὅπερ παραθέτομεν.

Καθὰ δ' ἔμαθόν παρ' Ἀμοργίνου, ποιήσαντος ἀνασκαφὰς εἰς ἀρχαῖα ἐρείπια, εὐρέθησαν ἀμολγοὶ ἀρχαῖοι παρομοίου σχήματος. Τὸν σωλῆνα τῆς ἐκροῆς τοῦ ἀρμεοῦ καλοῦσι *μπουτσουνάρι*, τὸ εἰς αὐτὸν δὲ τιθέμενον *τεμάχιον* φρυγάνου ὅπως διηθίζεται τὸ γάλα, *σώριαστρο*. Εἰδικὰς ὀνομασίας ἔχουσι καὶ διὰ τοὺς τύπους τοῦ τυροῦ, οὓς κατασκευάζουσιν

ἐκ βρούλων· καὶ τὸν μὲν τύπον τῆς *μιζιθρας* καλοῦσι *τσιμισκάδι*, τὸν δὲ τοῦ τυροῦ *τυροβάλι*.

Τὰ ζῶα τὸν χειμῶνα δὲν ἀφίνουσιν ἐν ὑπαίθρῳ, ἀλλὰ προφυλάττουσιν ἐντὸς σταύλων ἐκ ξηροτοίχων, ἐστεγασμένων. Τὸν σταῦλον τὸν περιέχοντα καὶ ἀποθήκην ἀχύρου ὀνομάζουσιν *ἀποστροφήν*.

Βιομηχανία ἰδιάζουσα ἐν τῇ νήσῳ δὲν ὑπάρχει· οὐχ ἦττον μετὰ πολλῆς φιλοκαλίας καὶ δεξιότητος αἱ γυναῖκες πλέκουσι χειρόκτια *βαμβακερὰ* καὶ *μετάξινα*, καὶ ὑφαίνουσι πανίον *βαμβακερὸν* χονδρὸν πρὸς ἰδίαν χρῆσιν διὰ τοῦ συνήθους ἔργαλειοῦ. Ἐν τῇ νήσῳ ὡσαύτως πλέκονται ἐκ ξηρῶν *στάχειων*, ἐκ τῆς *ρίπης* ὡς λέγουσι, καὶ οἱ πῆλοι τῶν ἀνδρῶν οἱ *ψιάθινοι*, οὓς φέρουσι πάντες τὸ θέρος. Ὡσαύτως ὑφαίνουσιν αἱ γυναῖκες καὶ *μάλλινα* κλινοσκεπάσματα.

Ὡστε ἐν Ἀμοργῷ, ἐν ἣ τὸ πάλαι κατασκευάζοντο αἱ κάλλισται ἀμοργίδες ἢ ἀμόργινοι χιτῶνες τῶν ἀρχαίων (Ὅρα Προσθήκην Α'), σήμερον οὐδεμίαν ὑπάρχει βιομηχανία. Παρὰ τῇ παραλίᾳ μόνον τοῦ ὄρμου Αἰγιάλης ὑπάρχει μικρὸν βυρσοδεφεῖον, ἐν ᾧ κατεργάζονται δέρματα μεγάλων καὶ μικρῶν ζῶων, ἐκ τῶν σφαζομένων ἐν τῇ νήσῳ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Διοικητικαὶ καὶ ἐκκλησιαστικαὶ διαιρέσεις.— Πληθυσμός.— Ἐπαγγέλματα.— Σωματικὴ καὶ ἠθικὴ κατάστασις τῶν κατοίκων.— Δηρώσεις τῆς νήσου ἐκ πειρατῶν.— Διανοητικὴ ἀνάπτυξις.— Ἐπώνυμα τῶν κατοίκων.— Γλῶσσα.— Τροφή.— Γενικὴ κατάστασις.

Ὡς καὶ προηγουμένως εἴπομεν ἐν παρόδῳ, ἡ Ἀμοργὸς ὑπάγεται διοικητικῶς εἰς τὴν ἐπαρχίαν Θήρας τοῦ νομοῦ Κυκλάδων· ἀποτελεῖται δ' ἐκ δύο δήμων τὸν τῆς Ἀμοργοῦ, β' τάξεως, καὶ τὸν τῆς Αἰγιάλης, γ' τάξεως. Ὁ δῆμος Αἰγιάλης ἐσχηματίσθη τῷ 1866, ἕνεκα τῆς μεγάλης ἀποστάσεως τῶν χωρίων Αἰγιάλης ἀπὸ τῆς πρωτεύουσῆς τοῦ δήμου Ἀμοργοῦ. Ἐκκλησιαστικῶς δὲ ὑπάγεται ἡ νῆσος εἰς τὴν ἐπισκοπὴν Θήρας.

Ἐκ τῶν περὶ τὴν Ἀμοργὸν νησίδων ἀνήκουσιν εἰς μὲν τὸν δῆμον Ἀμοργοῦ τὰ δύο *Κουφονήσια* (Ἄνω καὶ Κάτω), ἡ *Κέρος*, τὰ *Ἀντικέρια* (2 νῆσοι), ἡ *Σχινοῦσα*, ἡ *Ἡράκλεια* ἢ *Ρακλειά*, ἡ *Ἀνύδρος*, καὶ ἡ *Γραμποῦσα*, πᾶσαι οἰκούμεναι πλὴν Ἀνύδρου καὶ Γραμποῦσης· εἰς δὲ τὸν δῆμον Αἰγιάλης ἡ *Δονοῦσα* καὶ ἡ *Μακαριαῖς*.

Οἱ κάτοικοι τῆς νήσου συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν οἰκούντων τὰς νησίδας συμποσοῦνται κατὰ τὴν τελευταίαν ἀπογραφὴν εἰς 3,893, εἰς οἰκογενεῖας δὲ 959, ἐξ ὧν 1555 εἰς τὸν δῆμον Αἰγιάλης (οἰκογ. 369) καὶ 2338 εἰς τὸν τῆς Ἀμοργοῦ (οἰκογ. 590).

Ἐκ τῶν ἀριθμῶν τούτων καταφαίνεται ὅτι εἶνε ἀραιῶς κατωκημένη· διότι κατὰ τὰς καταμετρήσεις περιέχει 129,000 στρέμματα, αἱ δὲ περίξ νησίδες, 69,000· τὸ ὅλον 198,000· ἀναλογοῦσιν ἐπομένως εἰς ἑκάστην οἰκογένειαν περίπου 206 στρέμματα. Τὸν αὐτὸν δὲ πληθυσμὸν εἶχε καὶ κατὰ τὸ 1771, ὅτε κατὰ τὸν περιηγητὴν Pasch Van Krienen οἱ κάτοικοι ἀνῆρχοντο εἰς 4,000. Τῷ 1688 κατὰ τὸν Piacenza εἶχεν 6,000 κατοίκους. (Ὅρα Προσθήκην Δ'.)

Κατὰ τὴν στατιστικὴν τῆς Ἑλλάδος τοῦ 1879, ἀπὸ τοῦ 1870 μέχρι τοῦ 1879 φαίνεται αὐξήσις τοῦ πληθυσμοῦ τῆς νήσου, ἐνῶ εἰς ὅλας τὰς λοιπὰς νήσους τῆς ἐπαρχίας Θήρας ἐλάττωσις, δῆλα δὴ εἰς Θήραν, Θηρασίαν, Ἀνάφην καὶ Ἴον. Ἡ αὐξήσις εἶνε μικρά, οὐχ ἦτ-

τον εἶνε φαινόμενον ἐνθαρρυντικόν, ἄξιον σημειώσεως, ἐμφαίνον κοινω-
νικὴν κατάστασιν προαγομένην.

Ὡς πρὸς τὰ ἐπαγγέλματα τῶν κατοίκων παρατηρητέον ὅτι κύριον
ἔργον ἔχουσι τὴν γεωργίαν, πλὴν εὐαρίθμου ἀριθμοῦ μετερχομένων
τεχνουργίας καὶ ἐμπορίου.

Οἱ ἐν τῇ στατιστικῇ τοῦ 1879 ἀναφερόμενοι ἀριθμοὶ τῶν κατοι-
κων τῆς νήσου κατ' ἐπαγγέλματα δὲν εἶνε ἀκριβεῖς· διότι εἶνε δυσ-
χερὴς ἢ διάκρισις καὶ ἀπαρίθμησις τῶν ἐπαγγελμάτων κατ' ἄτομον
ἐν ταῖς κωμοπόλεσι καὶ τοῖς χωρίοις τῶν μικρῶν δήμων, ἐνθα ὁ αὐτὸς
κάτοικος συμβαίνει συνηθέστατα νὰ εἶνε καὶ ἔμπορος καὶ γεωργὸς καὶ
βιομήχανος.

Ὅτι ὁμοῦς ὑπάρχει ἐν τῇ στατιστικῇ ταύτῃ ἐντελῶς ἐσφαλμένον
καὶ ἀνυπόστατον εἶνε ὅτι ἡ νήσος χαρακτηρίζεται μὴ ἔχουσα παντά-
πασι ναυτικόν. (Στατιστικὴ τῆς Ἑλλάδος. Πληθυσμὸς, σελ. 112).
Τούναντιον ἐξ ἀκριβοῦς ἐρεύνης ἔμαθον ὅτι ἔχει ἐν ὅλῳ 28 πλοῖα ἀπὸ
2 μέχρι 15 τόνων, κυβερνώμενα ὑπὸ Ἀμοργίνων, καὶ ἰσάριθμον ἀρι-
θμὸν ἀλιευτικῶν λέμβων. Τὰ πλοῖα ταῦτα ταξειδεύουσιν εἰς τὰ ἀπέ-
ναντι παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, εἰς Σῦρον, καὶ διατηροῦσι τὴν
συγκοινωνίαν μεταξὺ Ἀμοργοῦ καὶ τῶν πέριξ νησίδων.

Ὡς πρὸς τὸ θρήσκευμα οἱ Ἀμοργίνοι ἀνήκουσι πάντες εἰς τὴν
ἀνατολικὴν ὀρθόδοξον ἐκκλησίαν. Φαίνεται δὲ ὅτι οὐδέποτε ἐν τῇ νή-
σῳ ταύτῃ διεδόθη τὸ καθολικὸν δόγμα, ὡς εἰς ἄλλας, οὐδὲ ὑπάρχει
που τῆς νήσου ἔχνος καθολικοῦ ναοῦ.

Οἱ Ἀμοργίνοι τόσοι ἄνδρες ὅσον καὶ γυναῖκες διακρίνονται τῶν
λοιπῶν νησιωτῶν διὰ τῆς ἰδιαζούσης αὐτῶν προφορᾶς. Εἶνε δὲ τὸ ἦθος
ἀρειμάνιοι, φιλότιμοι καὶ φιλοξενώτατοι· ἔχουσιν ἀνάστημα ὑψηλὸν καὶ
βωμαλέον. Αἱ γυναῖκες δὲ φημίζονται διὰ τε τὴν καλλονὴν, τὸ ἀνά-
στημα, τὴν χάριν, καὶ τὴν εὐγένειαν τοῦ ἦθους καὶ τῶν τρό-
πων. Πᾶσαι ἀνεξαιρέτως, οἰασπῆποτε ἡλικίας, ἐξερχόμεναι τῆς οἰ-
κίας δι' ἀγροτικὰς καὶ γεωργικὰς ἐργασίας, ἐν ὥρᾳ θέρους, φέρουσι
χειρόκτια βαμβάκινα πλεκόμενα ὑπὸ τῶν ἰδίων μετὰ πολλῆς τέχνης
καὶ κομψότητος, δι' αὐτῶν δὲ θερίζουσιν, ἀλωνίζουσι καὶ τρυγῶσιν.
Ὅταν δὲ συγκομίζωσι σῦκα φέρουσιν ἕτερον εἶδος χειροκτίων, ἐχόντων
τὰ ἄκρα τῶν δακτύλων ἀνοικτά, ὅπως ἀποκόπτωσι διὰ γυμνῶν δακτύ-
λων τὰ σῦκα. Καθ' ὅλας δὲ τὰς ἐργασίας ταύτας, τὰς ἐν ὑπαίθρῳ,

ἔχουσι κεκαλυμμένον τὸ πρόσωπον διὰ λευκοτάτων μανδηλιῶν, ἀφι-
νουςαι ἀκαλύπτους μόνον τοὺς ὀφθαλμούς· δὲν περιπατοῦσι δὲ ἀνυ-
πόδυτοι ἢ ἄνευ περικνημίδων. Ἡ παλαιότερα ἐνδυμασία τῶν ἀμορ-
γίνων γυναικῶν, ἧς εἰκόνα παραθέτει ὁ Τουρνεφόρτιος, δὲν φέρεται
πλέον, μόνον τὸ κάλυμμα τῆς κεφαλῆς φέρουσι γραιαὶ τινες, συνιστάμε-
νον εἰς περίδεσιν τῆς κεφαλῆς καὶ τῆς σιαγόνας διὰ μεγάλης ζώνης
λευκῆς καὶ ἐρυθρᾶς, καλυπτούσης μανδύλιον, οὗ ἡ μία ἄκρα ῥίπτεται
μετὰ τῆς κόμης πρὸς τὰ ὀπίσω. Ἀντὶ τοῦ καλύμματος τούτου αἱ νέαι
καλύπτουσι τὴν κεφαλὴν διὰ μεγάλου λευκοῦ, λεπτοῦ καὶ διηθησιμέ-
νου, διαφανοῦς μανδηλίου, ὅπερ καθιστᾷ ἔτι ὠραιότερας τὰς λευκὰς καὶ
ἀνθηρὰς αὐτῶν μορφάς, τὰς πλήρεις ὑγείας, ἔτι δὲ ζωηροτέρους τοὺς
μέλανας ἀμυγδαλοειδεῖς ὀφθαλμούς, καὶ τὰς τοξοειδεῖς ὄφρυς.

Ἡ κοινὴ φήμη περὶ τῶν πειρατικῶν ἔξεων τῶν Ἀμοργίνων, ἡ ἐπι-
κρατοῦσα εἰς τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα, δὲν ἔχει ὑπόστασιν. Διότι ἐπὶ νή-
σου καθαρῶς γεωργικῆς, ἐκ τινῶν εὐαρίθμων πειρατικῶν πράξεων
Ἀμοργίνων, δὲν εἶνε δίκαιον ν' ἀποδίδωνται εἰς πάντας τοὺς κατοί-
κους τοιαῦται ἐγκληματικαὶ τάσεις. Ἡ Ἀμοργὸς ὡς ἐκ τῆς ἀποκέντρου
αὐτῆς θέσεως, καὶ ὡς ἐκ τῶν περὶ αὐτὴν πολυαρίθμων νησίδων ἦτο
κρυψύγετον πειρατῶν πρὸ τῆς ἐλληνικῆς ἐπαναστάσεως. Εἴτε δ' ἐκ τοῦ
κακοῦ παραδείγματος, εἴτε καὶ ἐξ ἀνάγκης ἐξῆλθον πειραταὶ Ἀμορ-
γίνοι, οἵτινες ἐνέπνευσαν τὸν τρόπον εἰς τοὺς τὰς παραλίας κυρίως
τῆς Μικρᾶς Ἀσίας οἰκοῦντας, ἀλλ' ἢ καταδιώξεις, καὶ ὁ φυσικὸς θά-
νατος ἐπήνεγκε τέρμα εἰς τὰς εἰδεχθεῖς αὐτὰς πράξεις, καὶ σήμερον
ὁ περιηγούμενος τὴν Ἀμοργόν, καὶ διαπλέων τὴν πέριξ θάλασσαν
ἀκούει μόνον ὡς ἱστορικὰς διηγήσεις τὰ περὶ πειρατῶν, ἀπανταχοῦ
εὐρίσκων ἀσφάλειαν, καὶ ἡμερᾶ ἦθη, καὶ φιλοξενίαν ἀπειρον καὶ ἀφι-
λοκερδῆ.

Οἱ κάτοικοι τῆς νήσου φαίνεται ὅτι πολλάκις μετὰ τὴν καταστρο-
φὴν τῶν ἀρχαίων πόλεων, ὑπέστησαν λεηλασίας καὶ δηλώσεις ἐντελεῖς,
καὶ καθ' οὓς χρόνους ἠγωνίζοντο οἱ αὐτοκράτορες τῆς Νικαίας κατὰ
τῶν Φράγκων κατακτητῶν τοῦ Βυζαντίου (1), καὶ ἐπὶ τῶν μετὰ
ταῦτα ἀγώνων μεταξὺ Ἑνετῶν καὶ Γούρκων, καὶ ἐπὶ τῆς τουρκικῆς
κυριαρχίας, καὶ ἐπὶ τῆς ἐλληνικῆς ἐπαναστάσεως. Ἡ πενιχρὰ κατά-

(1) Hopf, Venetobyzantinischen Analekten, σελ. 92.

στασις τῆς κωμοπόλεως Ἀμοργοῦ καὶ τῶν χωρίων Λίγιόλης, ἡ καταστροφή, ἣν προφανῆ βλέπει τις τῶν ἐλαιῶνων καὶ πάσης φυτείας, ἡ ἐν γένει κατάστασις τῆς νήσου μαρτυρεῖ ὅτι ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν οἱ οἰκήτορες δὲν ἐφρόντιζον, ἡ μόνον περὶ τῆς ἰδίας ὑπάρξεως. Οὐδεμία οἰκία μεγάλη καὶ εὐρεῖα ὑπάρχει, οὐδεὶς ναὸς μεγαλοπρεπῆς καὶ μέγας, ὡς ἐν ἄλλαις νήσοις, οὐδὲν ἔχουσ παλαιᾶς εὐπορίας καὶ τοπικῆς ἰσχύος ἀρχαίας ἀμοργίνης οἰκογενείας.

Εἰς τὰς παραδόσεις τῶν κατοίκων διὰ ποιήματος δημῶδους παρέμεινεν ἡ ἀνάμνησις μιᾶς τῶν φοβερωτέρων νεωτέρων πειρατικῶν ἐπιδρομῶν τῇ 1797, τῶν Μανιατῶν, ἐχόντων ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Καπετὰν Στεκούλην, καὶ ἣν ἐδήωσαν ὅλας τὰς οἰκίας τῶν Ἀμοργίνων καὶ ἐφόνευσαν πολλούς. Ἐκ τινῶν δὲ παλαιῶν ἐπιστολῶν, αἰτινες μοι ἐπεδείχθησαν, ἀποδεικνύεται ὅτι ἐπιέζοντο καὶ ὑπὸ τῶν Γούρκων τοπαρχῶν, καὶ πολλάκις ἠναγκάζοντο νὰ πέμπωσι τροφὴς καὶ εἰς προοριζόμενα πολεμικὰ τουρκικὰ πλοῖα. (Ὅρα Προσθήκην Β', ἐνθα δημοσιεύεται τὸ ποίημα, καὶ ἕτερα ἔγγραφα.)

Ἡ τριαύτη ἐπὶ πολλὰς ἐκατονταετηρίδας διαρκῆς τρομοκρατία διεκώλυσε καὶ τὴν πνευματικὴν ἀνάπτυξιν τῶν κατοίκων· διὸ καὶ οὐδὲ σχολεῖα εἶχεν ἡ Ἀμοργὸς ἐπὶ τουρκοκρατίας, οὐδὲ ἄνδρες ἐξῆλλον δόκιμοι ἐν ταῖς γράμμασιν. Ἐκ τῶν νεωτέρων μόνον ἐξ ἐπιτυμβίου λίθου ἐντὸς τοῦ θαπέδου τοῦ ναοῦ τοῦ Φωτοδότου γινώσκομεν τὸ ὄνομα Νικαδῆμου τινὸς ἐπισκόπου Ἑλλοῦς, ἀποθανόντος τῇ 1730 Δεκεμβρίου 1. Ὑποθέτω δὲ ὅτι οὗτος ἦτο Ἀμοργίνας, διότι ἐπιγραφή αὐτοῦ ὑπῆρχε καὶ ἐν τῇ ναῷ Ἀγ. Ἀρτεμίου παρὰ τὴν πόλιν, ὡς κτίτορος τῆς ἐκκλησίας ἀναφερομένου τῇ 1701. Ἐπίσης εἰς τὸ ἀρτοφόριον τοῦ ναοῦ τοῦ Θεολόγου ἐν τῇ πόλει μνημονεύεται ὡς κτίτωρ τοῦ ναοῦ τῇ 1703, καὶ ὡς ἀδελφὸς εἰς τὸ μοναχολόγιον τῆς Μονῆς τῇ 1712 εἶνε ἐγγεγραμμένος.

Σχολεῖον ἐν Ἀμοργῷ συνέστη τὸ πρῶτον τῇ 1828, κατὰ σχέδιον τοῦ πρώτου διδῆξαντος ἐνταῦθα Κωνσταντίνου Δορῖα ἐκ Σηλυβρίας, καὶ Κοσμῆ Δημητριάδου Ἀμοργίνου, ἱεροδιακόνου τῆς Μονῆς Κοζοβιωτίσσης, ἐκπαιδευθέντος ἐν Νίφῃ καὶ Κυδωνίαις. Εἰς τὴν σχολὴν ταύτην σήμερον συχναζοῦσαν 150 παῖδες. Πλὴν τῆς σχολῆς ταύτης τῶν ἀρρένων ὑπάρχει τὰ νῦν καὶ τῶν θηλέων εἰς ἣν φοιτῶσιν 75 κοράσια, καὶ ἑλληνικὸν σχολεῖον, περιλαμβανόν ἐν ὅλῃ περὶ τοὺς 40 μα-

θητάς. Ἐν δήμῳ Λίγιόλης ὡσαύτως ὑπάρχει δημοτικὴ σχολὴ ἀρρένων καὶ θηλέων καὶ ἑλληνικὴ, ὅπου φοιτῶσι περίπου ἰσάριθμοι τῶν ἐν Ἀμοργῷ μαθητῶν. Πρὸ τίνος δὲ χρόνου συνέστη σχολὴ δημοτικὴ ἀρρένων καὶ εἰς τὸ χωρίον Κατάπολα, ὅπου φοιτῶσι καὶ οἱ παῖδες τῶν ἀγροκατοικιῶν Ξυλοκερατιδίου, καὶ Ραχιδίων. Προϊόντος τοῦ χρόνου οἱ εὐπορώτεροι τῶν κατοίκων ἐξαπέστειλαν τὰ τέκνα αὐτῶν εἰς Ἀθήνας, καὶ εὐάριθμος μὲν ἀριθμὸς ἐπιστημόνων ὑπάρχει, ἀλλ' ἱσωνὸς ὅπως μαρτυρήσῃ τὴν ἐπικρατούσαν φιλομάθειαν, καὶ τὴν ὀσημέραι αὐξανομένην πνευματικὴν πρόοδον τῶν κατοίκων.

Εἰς τὰς ἔξεις καὶ τὰ ἤθη τῶν Ἀμοργίνων δὲν διακρίνει τις ἔχνη τῆς ἐνετικῆς κατακτῆσεως. Ὡς δ' ἐμφαίνει καὶ ὁ κατάλογος τῶν ἐπωνύμων τῶν δημοτῶν τῶν δύο δήμων (Ὅρα Προσθήκην Γ'.) εὐάριθμα ἐπωνύμα μαρτυροῦσι φραγκικὴν καταγωγὴν, καὶ οἱ φέροντες ταῦτα εἶνε μᾶλλον ἔποικοι τῶν παρακειμένων νήσων. Εἶνε δὲ τοιοῦτοὶ οὐκ ὀλίγοι, καὶ φαίνεται ὅτι ἡ νήσος ὑπέστη ποτὲ δεινὴν λειψανδρίαν. Ἐκ τίνος κατασπίχου ἐμποροῦ Γαβρᾶ τῇ 1778 Ἀμοργίνου ἐξάγεται ὅτι πολλὰ οἰκογένεια Ἀμοργίνων ἐξηλείφθησαν ἐντελῶς. Ὁ Γαβρᾶς οὗτος ἐμπορεύετο μετὰ τῆς Βενετίας νήματα, ἀτινα κατεσκευάζοντο ἐν Ἀμοργῷ· ἐκόμιζε δ' ἐκ Βενετίας ὑαλικά, ἀτινα ἐδίδεν ἀντὶ τοῦ νήματος. Ἡ σημείωσις αὐτοῦ ἀρχεται ὡς ἐξῆς « 1778 αβγούστου 29 Ἀμοργός. Ἐδὼ σημειῶνω τὰ μποκάλια ποῦ δίνω διὰ νὰ μοῦ κάνουνε φάδι, » καὶ ἔπεται ὁ κατάλογος τῶν οἰκογενειῶν, ὧν ἀπόγονοι πολλοὶ ἐπιζῶσιν. Ἄλλ' ὑπάρχουσι καὶ τινα ἐπωνύμα μὴ ἀπαντῶντα σήμερον ἐν τῇ νήσῳ, εἴτε διότι ἐξηλείφθησαν αἱ οἰκογένεια, εἴτε καὶ διότι ἀπῆλθον τῆς νήσου. Τοιαῦτα δὲ ἀνεῦρον τὰ ἐξῆς Φαροβράκης, Κουτσοδόντης, Χαροκόπος, Ψιμοπούλης, Βουδιᾶς, Κορέσης, Νικηφόρου, Ραγιᾶς, Νικητέλης, Μυκονιάτης καὶ Καρπούζης. Τὰ τέσσαρα πρῶτα φέρουσι τύπον βυζαντινῶν ἐπωνύμων.

Περλεργα εἶνε καὶ τὰ ὀνόματα γυναικῶν Πλητῶ, Καλλιῶ, Ποθιῶ, Δουκαινῶ. Συνήθως δὲ τὰ ὀνόματα τῶν γυναικῶν ἐκφέρουσιν εἰς ω, ὡς Μαριῶ, Ῥηνιῶ, ἀλλὰ τὴν Σοφίαν καλοῦσι Σοφίδι (τὸ).

Τὰ ὀνόματα τῶν τόπων, πλὴν τῶν ὀνομαζομένων ἐκ τῆς ἐκκλησίας τῆς παρακειμένης, ἢ ἐκ τοῦ σχήματος καὶ χρώματος, ἢ ἄλλων ἰδιοτήτων, φέρουσιν ὀνόματα φέροντα τύπον ἀρχαῖον ὡς Κολοφάνα, Παραδεισία, Εὐόδοτος, Ἀλατος, Κορνακοπός, Πάλος, Σκοποί, Δρο-

μιστικά, Ξενοδοχειό, Καλαυρός, Χερώνια, Χάλαρα, Χαλεπά. Ἐκ τῶν ὀνομάτων δὲ τῶν ἀρχαίων πόλεων περιεσώθη μόνον τὸ τῆς Αἰγιάλης εἰς τὸ περιληπτικὸν ὄνομα Γιάλη, δι' οὗ ὀνομάζουσι τὴν περιοχὴν τοῦ τμήματος, τοῦ ἀποτελοῦντος τὸν δῆμον Αἰγιάλης. Τὸ ὄνομα δὲ τοῦτο ἀναφέρουσι καὶ ὁ Βουονδελμόντης (1422) καὶ ὁ Βοσκίνης (1658) παρεφθαρμένον, ὁ μὲν γράφων Iali, ὁ δὲ Hyali ("Ὁρα Προσθήκη Δ').

Τὸ ὄνομα Ἀμοργός περιεσώθη εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν κατοίκων ἀμετάβλητον, μόνον τὸ ἔθνικόν Ἀμοργίνος καὶ Ἀμόργιος μετεβλήθη εἰς Ἀμοργιανός καὶ Ἀμοργιανή, ἢ καὶ Ἀμουργιανός. Οἱ ἀρχαιοτάτοι Εὐρωπαῖοι χαρτογράφοι μετέβαλον τὸ ὄνομα εἰς Amorgospolis, ὡς γράφει ὁ Poggaschi, καὶ εἰς Morgo. Ἄλλ' εἰς τὸ πρῶτον τῶν ὀνομάτων εἶνε καταφανὴς ἡ γενομένη σύγχυσις τῶν δύο ἐλληνικῶν λέξεων Ἀμοργοῦ πόλις παρὰ τῶν μὴ εἰδόντων τὴν ἐλληνικὴν. Εἰς ἐπιτομὴν τοῦ θεάτρου τοῦ Ὀρτελίου (1) τοῦ 1595, ἐν τῷ χάρτῃ σημειοῦται Morgo. Ἐν τῷ χάρτῃ τῆς Ἀμοργοῦ, ὃν παραθέτει ὁ Piacenza, μικρὸν μόνον προσεγγίζοντι εἰς τὴν πραγματικότητα, τὸ βόρειον ἀκρωτήριον τῆς νήσου ὀνομάζεται Πάσσαρο.

Ὡς πρὸς τὸ γλωσσάριον τῶν Ἀμοργίνων εὐχῆς ἔργον θὰ ἦτο ἂν ἡσχολεῖτο τις τῶν ἐντοπίων λογίων, διότι ἀπαιτεῖ διαμονὴν μακρὰν ἐν τῇ νήσῳ. Τὸ ἐφ' ἡμῖν ἐσημειώσαμεν μόνον τὰς λέξεις ἐκείνας, αἵτινες συνεδέοντο πρὸς τὰς ἐρεῦνας ἡμῶν.

Ἐν Ἀμοργῷ ὑπάρχουσι καὶ δημῶδη ποιήματα, ὧν δημοσιεύομεν τρία, ἐν οἷς τὰ κλάυδα τοῦ Ἀγ. Βασιλείου, εἰς τὰ ὅποια παρετηρήσαμεν διαφορὰν τινα πρὸς τὰ ἀλλαχοῦ ψαλλόμενα. (Προσθήκη Β' καὶ Ε'.)

Ὡς πρὸς τὴν τροφήν οἱ Ἀμοργίνοι ζῶσι λιτῶς, ὡς πάντες οἱ νησιῶται, ἀλλ' ἔχουσι τι τὸ ἰδιάζον ὅτι ὡς κυρίαν τροφήν μεταχειρίζοντα ὄσπρια, ἰδίᾳ δὲ τὸ κατσοῦνι. Ἐκάστη οἰκογένεια θέλει συγκομίσει ἐκ τοῦ ὄσπριου τούτου τὴν ἐτησίαν κατανάλωσιν. Εἶνε δὲ τὸ ὄσπριον τοῦτο ἐξαιρετικὸν τὴν γεῦσιν καὶ εἰς τοῦτο ἕως συντελεῖ καὶ τὸ ἀριστον ἐγχώριον ἔλαιον, δι' οὗ ἀρτύουσιν αὐτό. Κρέατος χρῆσιν ὀλίγην ποιοῦνται. Τὸ κρέας τῶν χοίρων δὲν μεταχειρίζονται πρὸς κατασκευὴν ἀλάτων καὶ παστῶν, ὡς εἰς ἄλλας νήσους, ἀλλὰ τρώ-

(1) Epitome theatri Ortoliani 1595.

γουσι κατὰ τὰς ἀποκρέω. Ὅπως ἔχωσι δὲ κρέας καθ' ὅλον τὸ ἔτος καὶ ὁπόταν θέλωσι, διότι εἰς μικρὰς κωμοπόλεις καὶ χωρία δὲν εὔσκειται πάντοτε νωπὸν, κατασκευάζουσι τὸν λεγόμενον παστουρμά, οὐχὶ ἐκ βοείου κρέατος, ὡς ἐν Καισαρείᾳ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἀλλ' ἐξ αἰγείου καὶ προβατείου. Παρασκευάζουσι δὲ τοῦτον ὡς ἐξῆς· ἀφοῦ ἐκδάρωσι τὴν αἶγα, ἀφαιροῦσι πάντα τὰ μεγάλα ὄστα, χωρὶς νὰ κατακόψωσιν εἰς τεμάχια· ἔπειτα ὅλας τὰς σάρκας διατέμνουσι κατ' εὐθείας ἐντομὰς ἕσωθεν, εἰς μελίδια, ἐπιπάσσουσι δι' ἀφθόνου ἄλατος, καὶ ξηραίνουσιν εἰς τὸν ἥλιον· μετὰ τὴν ἀποξήρανσιν ὅλον ἐκείνο τὸ σῶμα τυλίσσουσι κυλινδρικῶς καὶ φυλάττουσιν. Οὕτω δὲ ἀπολαμβάνουσιν εἶδος κρέατος ἀλιπιάστου, ξηροῦ, ὅπερ ἵνα μ. χειρεύσωσι μετὰ λαχάνων ἢ ἄλλως πως ἐμβάπτουσιν ἀφ' ἐσπέρας εἰς ὕδωρ ὅπως ἐξαλμυρίση καὶ ἀπαλύνῃ. Πλὴν τοῦ κρέατος τούτου, αἱ πλεῖσταί τῶν οἰκογενειῶν κατασκευάζουσι καὶ σαρδέλλας, ἅς καθ' ὠρισμένην ὥραν τοῦ ἔτους οἱ ἀλιεῖς τῆς νήσου ἀγρεύουσιν. Ἀποθηκεύουσι δ' ἔλαιον, οἶνον, δημητριακοὺς καρπούς, τυρόν, καὶ πᾶν ὅ,τι χρησιμεύει πρὸς ἰδίαν τροφήν.

Ἡ ἐν γένει δὲ κατάστασις τῶν κατοίκων, μολονότι ἐν παντὶ παρατηρεῖται τις πρόοδος καὶ προσπάθεια εἰς βελτίωσιν αὐτῆς, δὲν εἶνε ἀνθηρὰ. Αἱ εὐφορώτεραι γαῖαι τῆς νήσου εἶνε αἱ πεδιναί, ἀλλ' αἱ πλεῖσταί τούτων εἶνε κτῆμα τῆς ἐν τῇ νήσῳ Μονῆς Χοζοβιωτισσῆς· οἱ καλλιεργοῦντες δὲ ταύτας μισθωταὶ καταλείπουσι τὰς ἰδίας αὐτῶν γαῖας ἀκαλλιεργήτους, ὅπως ἀσχοληθῶσιν εἰς τὰς τῆς Μονῆς, καὶ ἀφ' ἐνὸς μὲν πληρώσωσι τὸ μίσθωμα, ἀφ' ἐτέρου δὲ συγκομίσωσι τι δι' ἑαυτούς. Οἱ οἰκοῦντες τὰς νήσους Κέρον, Σχινοῦσαν καὶ Ἡράκλειαν, ἀνηκούσας εἰς τὴν Μονὴν, δὲν ἔχουσιν οὐδὲ σπιθαμὴν γῆς ἰδίαν, ἐνῶ τὰς δύο ταύτας νήσους σχεδὸν ἐξεχέρσωσαν διὰ τῆς φιλοπονίας των. Ἀλλὰ πλὴν τοῦ κακοῦ τούτου ἐκ τῆς Ἀμοργοῦ λείπουσι χεῖρες ἱκαναὶ πρὸς καλλιέργειαν, καὶ χρήματα ἐπὶ μετρίῳ τόκῳ· διότι πᾶσα εἶνε καλλιεργήσιμος καὶ εὐφορὸς. Δυστυχῶς πνεῦμα ἐπιχωριάζον ἐκώλυσε τὸν εἰς τὴν νῆσον ταύτην ἀθρόον ἀποικισμὸν πολλῶν οἰκογενειῶν Κασσίων, καὶ Κρητῶν ἐπὶ τῆς ἐλληνικῆς ἐπαναστάσεως· λέγομεν δυστυχῶς, διότι διὰ τῆς προσελεύσεως νέων ἐποίκων ἠθέληεν ἡ νῆσος καλλιεργηθῆ καλλίον καὶ ἀποσειεῖ τὴν νάρκην, ἣτις κἀθηται ἐπ' αὐτῆς. Οὐχ ἦττον πολλαὶ οἰκογένειαι ἐκ Κρήτης, ἐκ Χίου, ἐκ Κάσσου,

ἐκ Καρπάθου, ἐκ Πάτμου, ἐξ Ἡπείρου, ἐκ Θήρας, ἐξ Ἀνάφης καὶ ἐξ Ἀνατολῆς ὑπάρχουσιν ἐγκατεστημένοι πρὸ χρόνου εἰς ἀμφοτέρους τοὺς δήμους.

Ἡ καχεκτικὴ αὕτη κατάστασις τῆς νήσου θέλει ἐκλίπει καθ' ἡμᾶς, ἰδόντας τὴν φιλοπονίαν καὶ τὸ φίλεργον τῶν κατοίκων, τὴν ἀγάπην αὐτῶν πρὸς τὸν τόπον τῆς γεννήσεώς των, τὴν προσπάθειαν, ἰδίᾳ τῶν δημοτῶν Λίγιλλης, εἰς τὸ νὰ βελτιῶσι τὰ γαίαια των, εἰς τὸ νὰ φυτεύωσι δένδρα, ὅταν πωληθῶσι τὰ κτήματα τῆς Μονῆς Ἀμοργοῦ, ἧς ἡ διατήρησις ὁμολογουμένως εἰς οὐδὲν συντελεῖ, διότι τότε θέλουσι κατασταθῆ ἰδιοκτητῆται γαιῶν εὐφόρων, φυτειῶν, ἀμπελώνων καὶ ἐλαιῶνων ἄνθρωποι δραστήριοι καὶ φιλόπονοι, οὓς ἡ πρὸς τὴν ἰδιοκτησίαν ἀγάπη θέλει παροτρύνει εἰς νέας βελτιώσεις καὶ καλλιέργειαν μείζονα καὶ εὐδόκιμον, ἐνῶ σήμερον οὐδὲ ἐν δένδρον φυτεύουσιν, οὐδὲ ἓνα οἰκίσκον ἀνεγείρουσιν ἐπὶ τῶν ἀγρῶν τῆς Μονῆς, ἅτε ξένης οὔσης ἰδιοκτησίας, μὴ ἀποσκοποῦντες ἢ εἰς τὴν συγκομιδὴν τὴν ἐνιαυσίαν, ἥδη μάλιστα, ὅτε αἱ ἐνοικιάσεις εἶνε μονοετεῖς· ὡς πρὸς τὴν καλλιέργειαν δὲ δὲν πράττουσιν ἢ τὸ ἀπολύτως ἀναγκαῖον.

Σπουδαίως ἐπέδρασεν ἐπὶ τὴν κοινωνικὴν κίνησιν τῆς νήσου καὶ ἡ πρὸ δύο ἐτῶν συγκοινωνία καθ' ἑβδομάδα διὰ τοῦ ἀτμοπλοίου, διότι οὕτως οἱ κάτοικοι δύνανται καταβάλλοντες πλειότεραν προσπάθειαν νὰ παράγωσι πλειότερα προϊόντα, εὐκόλως δυνάμενοι νὰ μεταφέρωσιν εἰς κεντρικὴν ἀγορὰν· ἐνῶ πρὶν, στερούμενοι τρόπου τακτικῆς καὶ ταχείας μεταφορᾶς, δὲν ἠσχολοῦντο ἢ νὰ παράγωσι καὶ συγκομίσωσιν εἰς τὰς ἀποθήκας τόσον ποσόν, ὅσον ἤρκει διὰ τὴν ἐνιαυσίαν αὐτῶν τροφήν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Οἰκίσεις. — Πρωτεύουσα δήμου Ἀμοργοῦ. — Περιγραφή οἰκίας. — Ἀγροκατοικίαι. — Ἐλαττώματα τοῦ συστήματος τῶν ἀγροκατοικιῶν. — Δήμος Λίγιλλης. — Πρωτεύουσα τούτου Λαγκάδα. — Χωρία. — Φανὴς.

Πρωτεύουσα τῆς νήσου, καὶ ἰδίᾳ τοῦ δήμου Ἀμοργοῦ, εἶνε ἡ ὁμώνυμος τῇ νήσῳ κωμόπολις Ἀμοργός, κειμένη πρὸς Ἀ τοῦ λιμένος Κατάπολα, εἰς ἀπόστασιν ἀπὸ τούτου μιᾶς περίπου ὥρας. Εἶνε ἐκτισμένη εἰς ὕψος ἀπὸ τῆς Θαλάσσης 367 περίπου μέτρων, ἐφ' ὕψηλοῦ

προβούνου τοῦ ὄρους τοῦ προφήτου Ἡλιοῦ, περὶ βράχον ὀρθούμενον ἐκ τῆς ὑψηλοτάτης κορυφῆς τοῦ προβούνου, ἔχοντα ὕψος 65 περίπου μέτρων, ἐφ' οὗ ὑπάρχει ἠρειπωμένον ἐνετικὸν φρούριον, δεσπόζον τῆς κωμοπόλεως, διὸ καὶ ὑπὸ τῶν ἐγγχωρίων ὀνομάζεται *Κάστρον*. Ἐντὸς τοῦ φρουρίου παρὰ τῇ εἰσόδῳ ὑπάρχει ναῖσκος Ἀγ. Γεωργίου· ἐκ τούτου δὲ καὶ ἡ σφραγὶς τῆς δημογεροντίας τῆς νήσου ἐπὶ τουρκοκρατίας ἔφερεν ἐν μέσῳ τὴν εἰκόνα τοῦ Ἁγίου Γεωργίου. Καὶ ἡ κωμόπολις αὕτη ὡς καὶ αἱ ἄλλαι πόλεις καὶ κωμοπόλεις καὶ χωρία τῶν νήσων (1) πρὸς ἀσφάλειαν ἐκ τῶν αἰφνιδίων πειρατικῶν ἐπιδρομῶν ἦτο γύρωθεν κεκλεισμένη ὑπ' αὐτῶν τῶν τοίχων τῶν πρὸς τὰ ἄκρα ἐκτισμένων οἰκιῶν, οἱ δὲ κάτοικοι εἰσῆρχοντο δι' ὠρισμένων πυλώνων, καὶ δι' ὑποστέγων ὁδῶν εἰς τὰς οἰκίας. Φαίνονται δ' ἔτι πολλοῦ ἔχνη τῶν στοῶν καὶ τῶν πυλώνων εἰς τὰ ἄκρα τῆς κωμοπόλεως.

Ἡ κωμόπολις τῆς Ἀμοργοῦ πλὴν τῆς ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ Κάστρου γραφικῆς θέας αὐτῆς ἐν συνόλῳ, καὶ τῶν περίξ καταφύτων καὶ χλοερῶν λόφων, οὐδὲν ἔχει τὸ ἄξιον ἐπισκέψεως. Αἱ οἰκίαι σχεδὸν πᾶσαι, πλὴν εὐαριθμῶν εἶνε ἰσόγειαι, πενιχρᾶς ἐξωτερικῆς διακοσμῆσεως. Ὡς πρὸς τὴν ἐσωτερικὴν δὲ διάρρῃσιν αὐτῶν περίεργον εἶνε τὸ δωμάτιον τοῦ ὕπνου, τὸ καὶ μᾶλλον καλῶς διηυθετισμένον, συγκείμενον ἐκ δύο μερῶν χωριζομένων διὰ ξυλίνου διαφράγματος, καλουμένου *μπατάρο*, καὶ ὑποδιαιρουμένου καθέτως εἰς δύο χωρίσματα· εἰς τὸ ἐν τοποθετοῦσι τὴν κλίνην, λίαν συνήθως ὑψηλά, περίπου εἰς τὸ μέσον τοῦ ὕψους τοῦ δωματίου, εἰς τὴν ὁποίαν ἀναβαίνουνσι πατοῦντες ἐπὶ μακροῦ κιβωτίου, εἰς ὃ φυλάττουσι τὸν σῖτον, καλουμένου *πάγγου*, κάτω τοῦ ὁποίου ὑπάρχει μικρὸν ἐδῶλιον, τὸ *παραπάγγι*, διευκολύνον ἐν εἴδει κατωτάτης βαθμίδος τὴν ἀνάβασιν. Τὸ ἕτερον τῶν χωρισμάτων τὸ ἀποκρέββατο, εἰς ὃ εἰσέρχονται διὰ θύρας, χρησιμεύει ὡς ἀποθήκη διαφόρων πραγμάτων. Ὑπὲρ τὴν θύραν δὲ τοῦ ἀποκρεββάτου ὑπάρχει ἡ *πιατοθήκη*, ἧς τὰ ὀριζόντια χωρίσματα, ἅτινα καλοῦσι *σκάβες* πληροῦσι πινακίων καὶ ὑαλικῶν, χρησιμευόντων καὶ ὡς κόσμημα τοῦ δωματίου. Ἄλλοτε ἐνταῦθα ἐτίθεντο τὰ πινάκια τῆς Βενετίας καὶ τῆς Ρόδου, τὰ σήμερον τόσον περιζήτητα καταστάντα, ὅπως κοσμοῦσι τὰ ἐστιατόρια τῶν πλουσίων.

(1) Ὑπομν. Περιγρ. Κυκλ. Σελ. 57.

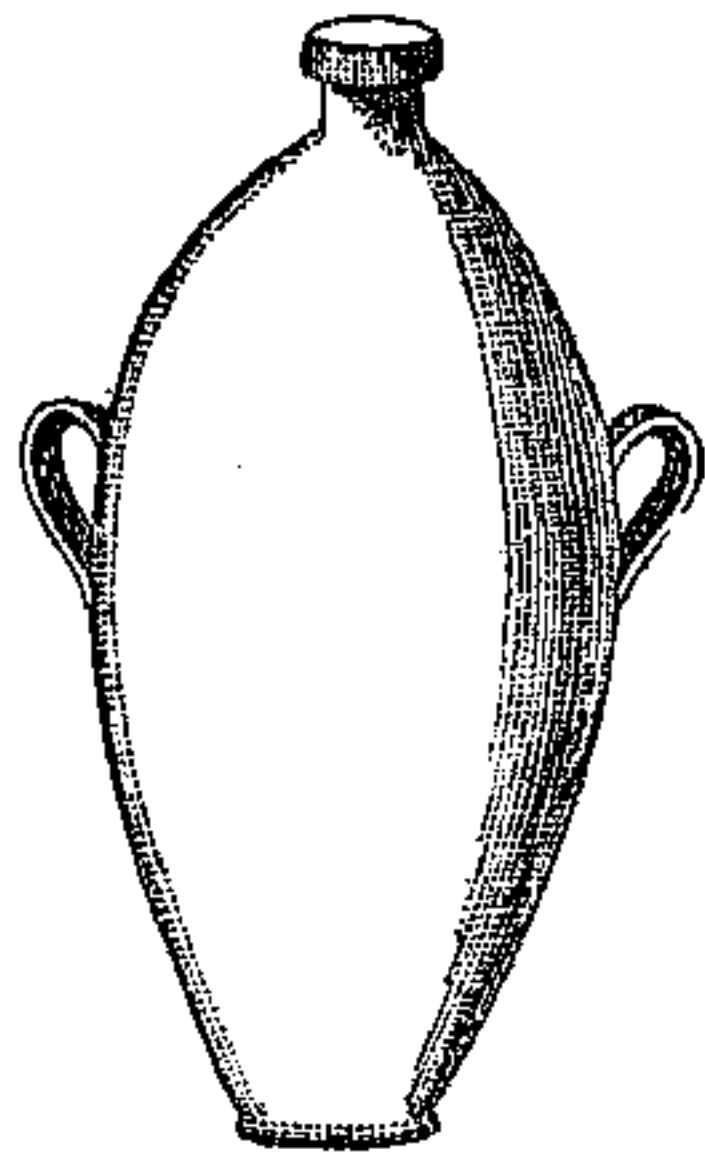
Ἐν τῇ κωμοπόλει τῆς Ἀμοργοῦ δὲν ὑπάρχει οἰκοδόμημα παλαιὸν ἢ νέον μαρτυροῦν ὅτι κατωκλήθη ποτὲ ὑπὸ πλουσίου τοπάρχου ἐνὸς ἢ πολλῶν· καλὰ τινες οἰκίαι μικραὶ νέαι ἀνηγέρθησαν ἐν Καταπόλοις, καὶ ἐν Λαγκάδα τοῦ δήμου Λιγιάλης.

Πᾶσα ἡ κωμόπολις διασχίζεται ὑπὸ μιᾶς ὁδοῦ ἀνωμάλου καὶ κατὰ τὸ ἔδαφος καὶ κατὰ τὴν διεύθυνσιν, τὸ πλεῖστον λιθοστρώτου μετὰ ὀχετῶν κεκαλυμμένων πρὸς ἐκροὴν τῶν ὑδάτων, παρ' αὐτῇ δὲ κεῖνται ἡ ἀγορὰ καὶ τὰ ὀλίγα καφενεῖα. Ἔχει ὡσαύτως καὶ μικρὰν πλατεῖαν λιθοστρωτον, ὅπου καὶ ἡ Μητρόπολις, καὶ τὸ Δημαρχεῖον. Τὸ ὅλον δὲ τῶν οἰκιῶν ἀνέρχεται περίπου εἰς 400.

Ἡ κωμόπολις στερεῖται παντελῶς κρήνης ῥέοντος ὕδατος· οἱ κάτοικοι ὑδρεύονται ἐκ φρεάτων δημοσίων, πλησίον μὲν ἀλλ' ἐκτὸς τῆς

περιοχῆς τῆς κωμοπόλεως, καὶ περὶ αὐτὴν κειμένων, φερόντων διάφορα ὀνόματα τοῦ

Φωτοδότου, τῆς Πηγῆς, τοῦ Χαλκιοῦ κτλ. Τὸ ὕδωρ ἀνασύρουσι διὰ πηλίνων ἀγγείων, ἅτινα καλοῦσιν ἀνασυρτήρια, καὶ φέρουσι οἰκαδε διὰ σταμνῶν ἐχουσῶν σχῆμα ὅπως ἰδιάζον ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ, ὡς ἐγὼ τοῦλάχιστον γνωρίζω, καὶ ὅπερ οἱ κάτοικοι οὐδὲν θέλουσι νὰ μεταβάλωσι, καὶ ἐξαναγκάζουσι τοὺς πλάνητας ἀγγειοπλάστας, τοὺς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον Σιφνίους, τοὺς περιερχομένους τὰς νήσους, νὰ πλάττωσι τὰς στάμνους κατὰ τὸ ἐγχώριον ὑπόδειγμα, οὗτινος σχῆμα παραθέτομεν, καὶ ὅπερ εἶνε

παρεμφερὲς ἐν μέρει τῇ στάμνῳ τῶν ἀρχαίων.

Πρὸς Α τῆς κωμοπόλεως ὑπάρχει μετόχιον τῆς Μονῆς Κοζοβιώτισσης, ὁ Φωτοδότης, ἐνθα ἐκκλησία παλαιὰ τῆς Μεταμορφώσεως, ἱκανῶς κεκοσμημένη μετὰ παραπετάσματος ξυλογλύπτου. Ἐπὶ τοῦ ἔδαφους ὑπάρχει τάφος, ἐφ' οὗ ἐπιτύμβιος πλάξ φέρει ἀνάγλυφον δικέφαλον ἀετὸν καὶ ἐπιγραφὴν «1730 αὐγούστου 1 τυμβος ενθαδε κητε ὁ πρωην ελους Νικοδημος». Παρὰ τῇ Φωτοδότῃ κεῖται καὶ ἡ δημοτικὴ σχολή, κτῆμα τοῦ δήμου οὔσα.

Πλὴν τῆς κωμοπόλεως ταύτης ἐν ἡ συγκεντροῦται ὁ μεγαλύτερος

πληθυσμὸς τοῦ δήμου Ἀμοργοῦ, ὑπάρχουσι πολλαχοῦ μακρὰν τῆς πρωτεύουσας τοῦ δήμου, οὐχὶ χωρία κυρίως εἰπεῖν, ἀλλ' ἀγροκατοικίαι, ἐνθα ἐφ' ὠρισμένους μῆνας τοῦ ἔτους διαμένουσιν οἱ κάτοικοι, τινὲς δὲ καὶ διαρκῶς πρὸς καλλιέργειαν τῶν πλησίον κτημάτων των. Εἶνε δὲ αἱ ἀγροκατοικίαι αὗται πολλαχοῦ συγκεντρωμέναι ἐπὶ τὸ αὐτό, ἀποτελοῦσαι οἰονεὶ χωρία, καὶ ὀνομαζόμεναι εἴτε ἐκ τῆς θέσεως, ἐν ἡ κεῖνται, εἴτε ἐκ τοῦ ναοῦ. Αἱ πλείότεραι εἶνε αἱ τοῦ Χωριοῦ, ἐν Κάτω Μεριᾷ, ἐνθα ὑπάρχει ἡ ὀμώνυμος κοιλάς, ἥς ἐμνημονεύσαμεν. Πέραν τούτων πρὸς Β εἶνε αἱ ἀγροκατοικίαι τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Βρούτση. Ὡσαύτως τοιαῦτα ἀθροίσματα ἀγροκατοικιῶν κεῖνται εἰς τὰς θέσεις Καμάρι, εἰς Κολοφάναν, εἰς Λεύκας, ἐνθα ὑπάρχει τοποθεσία κατὰφυτος καὶ τερπινοτάτη ἐντὸς φάραγγος, ἀναστομυμένης εἰς ὄρμισκον, Τυροκόμον καλούμενον, εἰς Καλύβια Ἁγίας Θεκλής, καὶ περὶ τὸν λιμένα εἰς Κατάπολα, εἰς Ξυλοκερατίδι καὶ εἰς Ῥαχίδι.

Τὸ σύστημα τοῦτο τῆς διασπορᾶς τῶν κατοίκων εἰς ἀγροκατοικίας, καὶ τῆς διαμονῆς ἐν αὐταῖς ἐπὶ πολλοὺς μῆνας, ἢ καὶ καθ' ὅλον τὸ ἔτος, κατέκρινα ἐν τῇ περιγραφῇ τῆς νήσου Κέω, ἐνθα ὡσαύτως παρατήρησα αὐτὸ ἐπικρατοῦν· ἐκεῖ δ' ἀναφέρω τοὺς λόγους, δι' οὓς δὲν πρέπει νὰ ὑποθάλπηται ὑπὸ τῶν δημοτικῶν ἀρχῶν, ὅποταν δὲ ὑπάρχη ἀνάγκη ἀπόλυτος, προτιμότερον εἶνε νὰ σχηματίζεται χωρίον πλῆρες. Κυριώτατος δὲ λόγος κατὰ τοῦ συστήματος τούτου εἶνε ὅτι διὰ τῶν ἀγροκατοικιῶν μεγάλη μερὶς κατοίκων διαμένει ἐφ' ὅλον τὸ ἔτος, ἢ τὸ πλεῖστον τούτου μακρὰν τοῦ σχολείου καὶ τῆς ἐκκλησίας, ἐντὸς ἐρήμων μερῶν, ἐν οἷς ὅτε νησιώτης, καὶ ὁ κάτοικος τῶν ἡπειρωτικῶν τόπων, ἐνθα τοῦτο συμβαίνει ἀποκτηνοῦται καὶ μαραίνεται. (Ὅρα σελ. 227 Ὑπομν. περιγρ. Κυκλ. Ἄνδρος, Κέως).

Ἐν τῇ δήμῳ Λιγιάλης οἱ κάτοικοι εἶνε συνωκισμένοι εἰς τέσσαρα χωρία, πλησίον ἀλλήλων κείμενα περὶ τοὺς ὑπερκείμενους λόφους τοῦ ὄρμου Λιγιάλης, τὴν Λαγκάδα, ἥτις εἶνε ἡ πρωτεύουσα τοῦ δήμου, πρὸς Α τοῦ ὄρμου, μιαν ὥραν τούτου ἀπέχουσιν, καὶ κειμένην ὑπὸ τοὺς δυτικαὺς πρόποδας βουνοῦ ὑψηλοῦ τοῦ Μαχοῦ, τὰ Θελάρια πρὸς Β, τὸν Ποταμὸν πρὸς Μ, ὑπερκείμενον τοῦ ὄρμου, καὶ τὸν Στροῦμβον, χωρίον, ὅπερ μᾶλλον δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς συνοικία τῆς Λαγκάδας. Ἐν τῇ δήμῳ δὲ τούτῳ ὑπάρχει καὶ χωρίδιον Ὀξω μεριά, ἐν

τῷ μέσῳ σχεδὸν τῆς ὁδοῦ ἀπὸ Ἀμοργοῦ εἰς Λαγκάδαν, ἐνθα ἀγροκατοικίαι γεωργῶν. Τὰ χωρία τῆς Αἰγιάλης φέρουσι καὶ ταῦτα τὸν τύπον τῆς κωμοπόλεως Ἀμοργοῦ· περιέχει δὲ ἢ μὲν Λαγκάδα 200 οἰκίας, ὧν τινες νεωτέρας κομφᾶς ἐντὸς κήπων, τὰ Θολάρια 100, ὁ Ποταμὸς 50, καὶ ὁ Στροῦμβος 12.

Αἱ εἰσπράξεις τοῦ δήμου Ἀμοργοῦ ἀνέρχονται εἰς 4,000 δραχμὰς κατ' ἔτος, αἱ δὲ τοῦ δήμου Αἰγιάλης εἰς 2,000. Εἶνε δὲ καὶ οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι ἀπόδειξις τῶν μικρῶν πόρων τῶν κατοίκων, καὶ τῆς μικρᾶς παραγωγῆς τοῦ τόπου.

Πλὴν τῶν δημοτικῶν ἀρχῶν ἐν τῇ νήσῳ, ὑπάρχουσι ἐκ τῶν πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν εἰς εἰρηνοδίκης γ' τάξεως, ἐδρεύων ἐν τῇ πρωτεύουσῃ τοῦ δήμου Ἀμοργοῦ, εἰς ὑπολιμενάρχης, εἰς τελωνοσταθμάρχης, 2 ὑγειονομοφύλακες, ὁ μὲν ἐν Ἀμοργῷ, ὁ δ' ἐν Κουφονησίῳ καὶ εἰς ὑπομοίραρχος.

Ὡς πρὸς τὴν συγκοινωνίαν δὲ μετὰ τοῦ λοιποῦ βασιλείου, ἡ νῆσος αὕτη μόλις πρὸ δύο ἐτῶν ηὐτύχησε νὰ ἔχη τακτικὴν διὰ τοῦ ἀτμοπλοίου καθ' ἑβδομάδα, ὅπερ συνετέλεσε καὶ θέλει συντελέσει σπουδαίως εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ τόπου. Πρὶν δ' ἐξετελείτο διὰ πλοιαρίων, ὥστε ἐν ὥρᾳ χειμῶνος, ἐντελῶς ἀπεμονοῦτο ἀπὸ τοῦ λοιποῦ κράτους. Ἐτέθη δὲ καὶ φανὸς εἰς τὸν λιμένα Κατάπολα ἐπὶ τοῦ ἀκρωτηρίου τοῦ προφήτου Ἡλιοῦ, χρησιμώτατος εἰς τοὺς πλέοντας τὴν νύκτα ἐν μέσῳ τοῦ συμπλέγματος ἐκείνου τῶν νησίδων. Ὁ πύργος, ἐφ' οὗ ὁ φανός, ὕψους 6 μέτρων, κεῖται εἰς ὕψος 59 μέτρων ἀπὸ τῆς θαλάσσης καὶ εἰς ἀπόστασιν 85 μέτρων ἀπὸ τῆς ἄκρας τοῦ ἀκρωτηρίου. Εἶνε δ' ὁ φανός ἀντανκλαστικὸς ἐρυθροῦ φωτός, ὁρατός ἐν αἰθρίᾳ νυκτὶ εἰς ἀπόστασιν 6 μιλίων, φωτίζει 150⁰ τοῦ ὀρίζοντος πρὸς Δ. Τὸ Ἀν. μέρος εἶνε σκοτεινόν. Ὑψος ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης μέχρι τοῦ φωτός 66 μέτρα. Κεῖται δὲ εἰς πλάτος 36⁰, 50', 10'', Β, καὶ μῆκος 25⁰, 51, 29. Δ Γρενουῖνσιου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

Ἐκκλησίαι. — Μονὴ Χοζοβιωτίσσης. — Εἰκὼν αὐτοκράτορος Ἀλεξίου Κομνηνοῦ. — Οἰκίστημον ἐνετικόν. — Κτήματα Μονῆς. — Παραδόσεις περὶ τοῦ ὀνόματος. — Χρυσόβουλλον Μιχαὴλ Δουκὸς Ἀγγέλου Κομνηνοῦ ἀνέκδοτον. — Ναὸς Ἀγ. Γεωργίου Βαλσαμίτου. — Πηγομαντεία. — Ἰδιάζουσαι θρησκευτικαὶ τελεταὶ καὶ πανηγύρεις Ἀμοργίνων.

Ναοὶ ἐν Ἀμοργῷ ὑπάρχουσι πολλοὶ ἐν τε τοῖς οἰκουμένοις τόποις, καὶ τοῖς ἀγροῖς καὶ ἐρημίαις, καὶ Μονὴ μία, ἡ τῆς Χοζοβιωτίσσης ἐπιλεγομένη. Γενικῶς δ' εἰπεῖν οὐδεὶς τῶν ναῶν τῆς νήσου διακρίνεται ἐπὶ ἀρχιτεκτονικῇ τέχνῃ καὶ διακοσμῇ, ἀξία προσοχῆς. Ὡς πρὸς τὴν θέσιν δὲ τῶν ναῶν παρατηρεῖται καὶ ἐνταῦθα ὅ,τι καὶ ἀλλαχοῦ ὅτι πολλαχοῦ δύο καὶ τρεῖς κεῖνται πλησίον ἀλλήλων, πολλάκις συνεχόμενοι. Τὸ τοιοῦτο βεβαίως δὲν εἶχε λόγον τὸν πληθυσμὸν, ἀλλ' εὐχολὴν τινα χριστιανοῦ ἐγχωρίου ἢ καὶ ξένου, συνισταμένην εἰς ἀνεργίαν ἰδίᾳ δαπάνῃ ναοῦ. Τούτου δ' ἕνεκα οἱ πλείστοι τῶν ναῶν καὶ ἐνταῦθα εἶνε ιδιόκτητοι, ὑπάρχουσι δ' ἐν τῇ πόλει περὶ τοὺς 30 ναῖσκους, οἵτινες μένουσι κεκλεισμένοι, ἐν ἐνεργείᾳ δὲ μόνον τέσσαρες. Τὰ ἐξωκλήσια εἶνε πολυάριθμα καὶ πάντα σχεδὸν μετὰ στέγης θολωτῆς.

Ἐκ τῶν ναῶν τῶν ἐχόντων ἐπιγραφὴν ἀνακαινίσεως, οὐδεὶς εἶνε ἀρχαιότερος τοῦ ἔτους 1683, ὡς εἰκάζω ἐκ τάφου εὑρισκομένου ἐν τῷ ναῷ τῆς Ζωοδόχου πηγῆς ἐν τῇ κωμοπόλει τῆς Ἀμοργοῦ, ἔχοντος ἐπιγραφὴν. « Ἐν ἔτει 1683 μηνὶ μαρτίῳ 12 ἐγεγόνει ὁ τύμβος οὗτος σὺν τῷ ἐδάφει ἀναλώμασι τοῦ παπαῦ Κυρ Λουκά Οἰκονομίδου », καὶ ἐφ' οὗ ὡς κόσμημα ὁ γλύπτης εἰκόνισε τὸν δικέφαλον ἀετὸν, καὶ ἕτερα περιέργα καὶ ποικίλα κοσμήματα. Ἡ ἐκκλησία τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων φέρει ἐπιγραφὴν ἀνακαινίσεως τῷ 1689. Ἡ τῆς Μητροπόλεως, ἀφιερωμένη τῇ Κοιμήσει τῆς Θεοτόκου, ἣτις ἔχει τρούλλον, ἀνεκαινίσθη ὡσαύτως τῷ 1689 ὑπὸ χειρὸς ὡς σημαιοῦται Γεωργίου Καισαριώτου. Ἡ τῆς Ἀναλήψεως μετὰ τρούλλου μεταγενέστερον ἐν ταύτῃ ὑπάρχει εἰκὼν μετ' ἐπιγραφῆς « διὰ χειρὸς Ἀνδρέου Μοστράτου ἐκ νήσου Πάρου, 1757 ». Πρὸς Β τοῦ φρουρίου τῆς Ἀμοργοῦ κεῖται ναῖσκος τοῦ Ἀγ. Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, ὅστις εἶχε τὸ πά-

λαι και κελλία πέριξ, ἀνήκων τῇ Μονῇ τῆς Πάτμου, φέρων χρονολογίαν ἀνακαινίσεως τῷ 1734 δι' ἐξόδων ἱερομονάχου Ἰακώβου Γιαννοπούλου. Ἐν τούτῳ ὑπάρχουσι δύο εἰκόνες σκωληκόβρωται σχεδὸν ἤδη, θεωρούμεναι ὡς αἱ ἀρχαιόταται τῶν ἐν τῇ νήσῳ.

Σπουδαιότερα ὁμῶς πάντων τῶν ἐν τῇ νήσῳ ἐκκλησιαστικῶν μνημείων, ἅτινα καὶ ἐπιδεικνύονται ὡς ἀρχαιότατα, καὶ περιεργότατα, εἶνε ἡ Μονὴ Χοζοβιωτίσσης, καὶ τὸ μετόχιον ταύτης "Ἁγίος Γεώργιος Βαλσαμίτης.

Ἡ Μονὴ Χοζοβιωτίσσης κεῖται πρὸς Α τῆς κωμοπόλεως Ἀμοργοῦ, καὶ ἀκριβῶς πρὸς μεσημβρίαν τοῦ ὄρους τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ· εἶνε δ' ἐκτισμένη εἰς ὕψος 300 περίπου μέτρων ἀπὸ τῆς Θαλάσσης ἐπὶ τοῦ μέσου κοιλώματος ἀποτομωτάτης καὶ ὀρθίας πλευρᾶς τοῦ ὄρους, καὶ ἀπέχει τῆς κωμοπόλεως περίπου ἡμίσειαν ὥραν. Ἡ πρὸς αὐτὴν ἄγουσα ὁδὸς εἶνε δύσβατος, κατωφερεστάτη ἐν ἀρχῇ, εἶτα καθ' ὅσον πλησιάζει εἰς τὴν Μονὴν ἀνωφερῆς καὶ ἐπικίνδυνος· διότι ἀνωθεν τοῦ βαδίζοντος ἐπικρέμονται κρημνοὶ ἀπειλητικοί, ἐξ ὧν συχνότατα καταπίπτουσι λίθοι, καὶ ὀλόκληροι βράχοι, ὧν ἡ πτώσις πολλάκις προὔξενησε καὶ ζημίας εἰς τὸ οἰκοδόμημα τῆς Μονῆς.

Πλὴν τῆς θέσεως ἡ Μονὴ, καὶ αὐτὸς ὁ ναὸς αὐτῆς, ἀφιερωμένος εἰς τὰ Εἰσόδια τῆς Θεοτόκου, οὐδὲν παρέχουσιν ἄξιον θέας. Ἡ Μονὴ ἔχει μόνον ἐξωτερικὸν τοῖχον, ὡς ἐσωτερικὸς δὲ χρησιμεύουσι τὰ πλευρὰ τοῦ ὄρους. Ἐντὸς δὲ αὐτοῦ τοῦ ὑψηλοῦ καὶ στενοῦ τμήματος εἶνε συνεσφιγμένα τὰ κελλία τῶν μοναχῶν, ὁ ναὸς, μικρὸς τὸ μέγεθος, αἱ δεξαμεναὶ τοῦ ὕδατος, οἱ φούρνοι, τὰ ἐστιατόρια, τὸ μαγειρεῖον, αἱ ἀποθήκαι. Ἡ εἰσοδος κεῖται πρὸς τὴν ἀνατολικὴν γωνίαν, ἀποτελουμένη ἐκ χθαμαλῆς καὶ στενῆς, ἐν εἴδει θυρίδος, πύλης, κειμένης περὶ τὸ μέσον τοῦ ὕψους τῆς Μονῆς, εἰς ἣν ἀνέρχονται διὰ ξυλίνης κλίμακος, ἥτις ἐπὶ ἀρχαιοτέρων χρόνων θὰ ἦτο κινητὴ καὶ ἀνεσύρετο ἐν ὥρᾳ κινδύνου.

Ἡ Μονὴ κατὰ τὰς παραδόσεις ἐκτίσθη τῷ 1088 ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, τοῦ ὁποῦ ἡ εἰκὼν ὑπῆρχεν ἐν τῷ ναῷ, παριστῶσα αὐτὸν ὀρθιον, περιβεβλημένον τὴν βασιλῆιον στολὴν καὶ φέροντα ἀνὰ χεῖρας σκῆπτρον. Ἦν εἰκόνα ταύτην εἶδον τινὲς τῶν ἐπισκεφθέντων τὴν νήσον περιηγητῶν. Ὁ Buchon ἀναφέρει ὅτι ἦτο

ἐπὶ ξύλου ἐζωγραφημένη (1)· ὡς δὲ οἱ μοναχοὶ εἶπον ἐμοὶ δὲν ἦτο ἐπὶ ξύλου, ἀλλ' ὑπὸ τὸν νάρθηκα τοῦ ναοῦ, ἐπὶ τοῦ ἐπιχρίσματος, ἀλλ' ὅτι πρὸ 15 ἐτῶν κατεστράφη ὑπ' ὀγκώδους λίθου, καταπεσόντος ἐκ τοῦ ὕψους τῶν βραχωδῶν τοιχωμάτων τοῦ ὄρους, ὅστις διατρύψας τὴν στέγην, κατέρριψε τὴν ἀψίδα τοῦ νάρθηκος τοῦ ναοῦ, ἐφ' οὗ ἦτο ἐζωγραφημένη, οἱ δ' ἐπισκευάσαντες τὰ φθαρέντα μέρη τοῦ ναοῦ, οὐδόλως μεριμνῶντες περὶ εἰκόνας καὶ ἱστορίας καὶ παραδόσεων, δὲν περιέσωσαν τὰ τεμάχια, ἀλλ' ἀπέριψαν ἐντελῶς ὡς ἄχρηστα.

Ἡ δὲ εἰκὼν τοῦ κτίτορος τῆς Μονῆς Ἀλεξίου σώζεται ἐπὶ χάρτου ἐν τῇ πρώτῃ σελίδι τοῦ κτηματολογίου τῆς μονῆς. Ἄν δὲ ἡ εἰκὼν τοῦ Ἀλεξίου ὑπῆρχε καὶ ἐπὶ σανίδος, ὡς ἀναφέρει ὁ Buchon, οὐδεὶς ἐγνώριζε τῶν ἐν τῇ Μονῇ. Ὁ Buchon, εἶδε τὸ οἰκόσημον τοῦ τῷ 1309 καταλαβόντος τὴν Ἀμοργὸν Γουλιέλμου Α' Σανούδου, τοπάρχου τῆς Νάξου, ἐπὶ τῶν τοίχων τῆς Μονῆς, παριστῶν λέοντα ὀρθιον, κρατοῦντα διὰ τῶν προσθίων ποδῶν σημαίαν κυματίζουσαν ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ· εἰκονίζει δὲ (2) τὸ οἰκόσημον τοῦτο διπλοῦν, εἰς τὸ μὲν ἐν ὁ λέων, κατὰ κατατομὴν εἰκονισμένος, στρέφεται πρὸς τὰ δεξιὰ, εἰς τὸ δεύτερον δὲ πρὸς τὰ ἀριστερά. Ἀλλὰ τοιαῦτα οἰκόσημα σήμερον δὲν ὑφίστανται ἐπὶ τῶν τοίχων τῆς Μονῆς. Ἐπὶ τοῦ πλακοστρώτου μόνον ἐδάφους τοῦ ναοῦ ὑπάρχουσιν ἀνάγλυφα δύο οἰκόσημα ἐπὶ μαρμάρου, παριστῶντα δύο λέοντας ὀρθίους, φέροντας στέμμα καὶ τείνοντας πρὸς τὰ πρόσω τοὺς ἐμπροσθίους πόδας, ὡς ἔχει τὸ παρατιθέμενον σχῆμα. Ταῦτα δὲ οὐδὲν ἀπίθανον νὰ εἶνε τῶν Σανούδων, οἵτινες ὡς ἀναφέρει ὁ Coronelli, καθ' ἃ φίλος ἐν Ἐνετίᾳ, ὃν ἠρώτησα, μοι εἶπεν, εἶχον οἰκόσημον ὀρθίαν ἐστεμμένην λεοπάρδα-λιν, ἐν τῇ στάσει, εἰς ἣν ἔχει τὸν λέοντα καὶ τὸ ἐν Ἀμοργῷ οἰκόσημον.

(1) Venetohyzzantinischen Analecten, C. Hopf, σελ. 91.

(2) Atlas des nouvelles recherches historiques sur la principauté Française de Morée par J. A. Buchon. Πλν. 40, ἀριθ. οἰκοσήμων 21 καὶ 23.

Ἐν τῇ Μονῇ ταύτῃ, πλουσία καὶ ἐπισήμω ἐν τῷ νησιωτικῷ κόσμῳ, εἰς ἣν πολλὰ ἀφιερῶματα βεβαίως ἐδόθησαν, οὐδὲν σώζεται ἀρχαῖον κειμήλιον ἢ χρυσόβουλλον σχετικὸν πρὸς τὴν ἀρχαίαν αὐτῆς ἱστορίαν. Τὸ σκευοφυλάκιον περιέχει εὐάριθμα χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ σκεύη, διασκοπότηρα καὶ κανδήλας. Ἐφ' ἑνὸς ἐξαπτερύγου ἀνέγνωσα τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν «Κτῆμα μονῆς τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς Ἀμοργοῦ, ἣτις ἀνεκένισθη παρ' Ἀλεξίου βασιλέως τοῦ μεγάλου Κομνηνοῦ δι' ἐξόδων Ἰωακὴμ Ἱερομονάχου ἐν ἔτη 1682». Ἐφ' ἑνὸς δὲ ἀργυροῦ σταυροῦ ὑπάρχουσι κεχαραγμένα recuperata A. D. N. C. P. G. Ἡ Μονὴ ἔχει καὶ βιβλιοθήκην χειρογράφων. ("Ὁρα Προσθήκην ΣΤ').

Οἱ ἐν τῇ μονῇ ὑδρεύονται ἐκ δεξαμενῶν κειμένων καὶ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τοῦ ναοῦ, εἰς ἃς συλλέγεται τὸ ὄμβριον ὕδωρ δι' αὐλάκων, κατὰ τὸν τρόπον, ὃν μετεχειρίζοντο καὶ οἱ ἀρχαῖοι πρὸς συλλογὴν τοῦ ὕδατος ἐκ τῶν βράχων ἐντὸς τῶν δεξαμενῶν τῶν ἀνύδρων φρουρίων, διὰ κατὰ σειράν δῆλα δὴ τοποθετήσεως ὀρθίων κεράμων ἢ πετρῶν ἐπὶ τοῦ ἐπικλινούσας τῶν ὑψωμάτων, ὥστε τὸ ὕδωρ καταρρέον νὰ ἔχη ὠρισμένην διεύθυνσιν εἰς τὴν δεξαμενὴν.

Ἐκτὸς τῆς μονῆς ἐν ἀριστερᾷ τῷ πορευομένῳ εἰς αὐτὴν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ κεῖται ναΐσκος τῶν Ἱαξιαρχῶν, ἀνήκων εἰς τὴν Μονὴν.

Ἡ Μονὴ Χοζοβιωτίσης ἔχει κτήματα πλεῖστα, ὅσα ἐν Ἀμοργῷ καὶ μετόχια. Ὡς εἴπομεν δὲ καὶ ἀνωτέρω, οἱ γονιμώτεροι ἀγροὶ τῆς νήσου, οἱ πλουσιώτεροι ἀμπελῶνες καὶ ἐλαιῶνες ἀνήκουσιν εἰς αὐτήν. Τὰ ἐν Ἀμοργῷ μετόχια τῆς Μονῆς εἶνε Ἁγίος Γεώργιος Βαλσαμίτης μετὰ τῶν πέριξ κτημάτων, Ἁγ. Νικόλαος εἰς Καμάρι, Ἁγ. Αἰκατερίνη εἰς Γαῖδουρόκωλα ὑπὸ τὸν Ἁγίον Ἀρτέμιον, καὶ τὸ ἐν τῇ κωμοπόλει τῆς Ἀμοργοῦ ὁ Φωτοδότης. Ἐν δῆμῳ Αἰγιάλης ἔχει μετόχιον τῆς Ἀναλήψεως παρὰ τὸ χωρίον Ποταμός, καὶ τὸν Ἁγίον Ἰωάννην Θεολόγον ἐπὶ τοῦ ὄρους Κρίκελα.

Ἀλλὰ πλὴν τῶν ἐν τῇ Ἀμοργῷ ἔχει κτήσεις ἐν χωρίῳ Μέλανες τῆς Νάξου, καὶ μετόχιον αὐτόθι Παναγίαν τὴν Κρυπτόματην, ἐν Πάρῳ δύο μετόχια, ἐν Σάμῳ Παναγίαν τὴν Σπηλιανήν, ἐν Θήρᾳ, ἐν Ἀνάφῃ, ἐν Ἀστυπάλαιᾳ, ἐν Ἰφ. Εἶχεν ἐν Λέρῳ καὶ Καλύμνῳ, ἀλλ' ἀπώλεσεν, ἐπίσης ἐν Κρήτῃ ἄλλοτε, ἀλλ' ἐξεποίησεν ὡς μαρτυροῦσι σωζόμενα γράμματα πατριαρχικά, δι' ὧν ἐδίδετο τοιαύτη ἄδεια. Ἀλλὰ πλὴν τούτων κτῆμα τῆς μονῆς εἶνε αἱ νησίδες Νικουριὰ, Γραμπο-

νῆσι, Κέρος, ἢ εὐφορος Σχινοῦσα, καὶ Ἡράκλεια. Ἐκ τούτων κτημάτων καταδεικνύεται ὅτι ἡ Μονὴ ἄλλοτε εἶχε μέγιστα εἰσοδήματα, ἀλλὰ φαίνεται ὅτι ἡ κακὴ διοίκησις πρὸ πολλῶν ἐνιαυτῶν ἔστησεν ἐν αὐτῇ τὴν ἔδραν τῆς, ὥστε οὐδὲ ἀρχαῖα τακτικὰ ἔχει, οὐδὲ ἔγγραφα ἀρχαῖα, οὐδὲ κτηματολόγιον πλήρες. Τὸ κτηματολόγιον τῆς Μονῆς, ὅπερ ἐγὼ εἶδον, ἀρχεταὶ ἀπὸ τοῦ 1834. Σήμερον ἡ Μονὴ διατηρεῖ 15 μοναχοὺς ἰδιορρύθμως βιοῦντας, ἔχει δὲ περίπου ἐτήσιον εἰσόδημα 35,000 δραχμῶν. Ἐκ τούτου δὲ διατηρεῖ ἐν Ἀμοργῷ τὸν σχολάρχην καὶ τὸν δημοδιδάσκαλον. Δαπάνη αὐτῆς ὠκοδομήθη τῷ 1828 τὸ δημοτικὸν σχολεῖον. Τὸ χρηματικὸν ποσόν, ὅπερ ἡ Μονὴ δίδει κατ' ἔτος εἰς τὸ δημοτικὸν ταμεῖον πρὸς συντήρησιν τῶν σχολείων λέγεται ράτα (1).

Κτιτορικὸν βιβλίον καὶ ἱστορία γραπτὴ τῆς Μονῆς δὲν ὑπάρχει, ὡς ἔχουσιν ἄλλαι Μοναί. Μόνον ἡ παράδοσις, καὶ ἡ πρὸ 15 ἐτῶν ἀνέκαθεν σωζομένη εἰκὼν τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ ἀναφέρει τοῦτον ὡς πρῶτον κτίτορα. Ἡ ἀρχαιότερα ἐκδεδομένη πηγὴ περὶ τῆς ὑπάρξεως τῆς Μονῆς εἶνε ἡ τοῦ Porcacchi (1572). ("Ὁρα Προσθήκην Δ').

Αἱ περὶ τῆς Μονῆς δὲ παραδόσεις τῶν μοναχῶν, καὶ ἰδίᾳ περὶ τῆς εἰκόνας, τῆς Παναγίας Χοζοβιωτίσης εἶνε μυθικαί, καίπως ὅμοιαι πρὸς τὰς ἀναφερομένας εἰς ἄλλας Μονάς. Κατὰ τὰς παραδόσεις ταύτας γυνή τις ἀπὸ τοῦ Χοζόβου (;) ἐπὶ τῶν εἰκονομάχων ἔκρυψε τρεῖς εἰκόνας, τὰς ὁποίας κατόπιν, ἵνα μὴ περιπέσωσιν εἰς χεῖρας αὐτῶν ἔρριψεν εἰς τὴν Θάλασσαν. Ἡ μία τούτων παρασυρθεῖσα ὑπὸ τῶν ρευμάτων τῆς θαλάσσης ἔφθασεν εἰς Ἁγίον Ὄρος, ἡ ἑτέρα δὲ προσήγγισεν εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Ἀμοργοῦ, καὶ παρελήφθη ὑπὸ μοναχῶν, οἵτινες τὴν πρωίαν εἶδον ἐπὶ τοῦ βράχου, ἐφ' οὗ σήμερον ἡ Μονὴ ἐρείδεται, μέγιστον ἦλον ἐμπεπηγμένον, καὶ ἐθεώρησαν τοῦτο ὡς σημεῖον ὅτι ἐκεῖ ἡ Θέλησις τῆς Θεοτόκου ὑπεδείκνυεν ὅτι ἔπρεπε νὰ οἰκοδομήσωσι Μονὴν, ὅπερ καὶ ἔπραξαν, ἀφοῦ προηγουμένως ἀνήγγειλαν τὰ τῆς εὐρέσεως τῆς εἰκόνας εἰς τὸν ἐν Πάτρῳ εὐρισκόμενον τότε αὐτοκράτορα Ἀλέξιον μετὰ τοῦ Ἁγίου Γερασίμου, οἵτινες ἦλθον ἀμφοτέρω εἰς Ἀμοργόν. Τότε ὁ Ἀλέξιος ἐξέδωκε χρυσόβουλλον, δι' οὗ ἀπέδιδε διάφορα δικαιώματα εἰς τὴν Μονὴν, συν-

(1) Ρατα λέξις τοῦ παρηγμακότος λατινισμοῦ, σημαίνουσα μερίδα διδομένην τιμῇ.

ἀμα δὲ ὠρισεν αἱ Μοναὶ Πάτμου καὶ Ἀμοργοῦ νὰ εἶνε ἀδελφικαί, καὶ νὰ διορίζηται ἡγούμενος τῆς Μονῆς Πάτμου ἐκ τῶν μοναχῶν τῆς Ἀμοργοῦ, καὶ τῆς Ἀμοργοῦ ἐκ τῶν τῆς Πάτμου. Καὶ τοῦτο ἐξηκολούθησεν ἐπὶ πολὺ· ἀλλ' ἐρχομένων ποτὲ τῶν πατέρων ἐκ τῆς Πάτμου, ἐκινδύνευσε τὸ πλοῖον ἐκ τρίκυμίας, καὶ διεκόπη ἔκτοτε ἡ ἀδελφότης. Ἀναφέρει δὲ ἡ παράδοσις καὶ ὅτι ἡ Μονὴ Ἀμοργοῦ λεηλατηθεῖσα ἔμεινεν ἔρημος ἐπὶ 8 ἔτη, καὶ ὅτι τὸ ἀρχικὸν χρυσόβουλλον τοῦ Ἀλεξίου, καὶ ἄλλα σκεύη μετεκόμισαν οἱ πατέρες εἰς Πάτμον. Κατόπιν δὲ ἦλθον δύο πατέρες ὁ μὲν ἐκ Κρήτης, ὁ δ' ἐκ Καλύμνου, οἵτινες ἀνεκαίνισαν τὴν Μονήν. Τὰ ὀνόματα τούτων ἦσαν μέχρι τινὸς γεγραμμένα ἐπὶ πλακός, ἣτις κατεστράφη καὶ αὕτη ἐκ πτώσεως βράχου, ὡς καὶ ἡ εἰκὼν τοῦ Ἀλεξίου.

Περὶ τῆς ἐτυμολογίας τοῦ ὀνόματος Χοζοβιώτισσα, οὐδὲν γινώσκομεν θετικόν. Ἡ παράδοσις ἡ ἀνωτέρω ἀναφέρει πόλιν Χόζοβα, ἀλλ' ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο, καθόσον γνωρίζω, πόλις δὲν ὑπάρχει, οὔτε ὑπῆρξεν. Ἄν εἶνε χωρίον τι τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἢ τῆς Παλαιστίνης ἀγνωῶ. Χόζοβα χωρίον ὑπάρχει ἐν τῷ δήμῳ Φωφίδος τῆς ἐπαρχίας Καλαβρύτων, ἀλλ' οὐδεμίαν βεβαίως σχέσιν μεταξὺ τούτου καὶ τῆς Ἀμοργοῦ. Προκειμένου ὁμῶς περὶ εἰκονομάχων καὶ περὶ διασώσεως εἰκόνων, μνημονεύω ἀπλῶς ὅτι ὑπῆρξέ ποτε Μονὴ τοῦ Χουζιβᾶ καλουμένη, καὶ κειμένη πρὸς Ἀν. τῆς Ἱεριχῶ, ἣν ἀναφέρει ὁ Εὐάγγριος ἐν τῇ ἐκκλησιαστ. ἱστορ. (4,7) ('Ελ. Πατρολ. Τόμ. 86, 2716), κτισθεῖσα ὑπὸ Θεοδοσίου τοῦ κοινοβιάρχου, καὶ ἣτις ἀναφέρεται καὶ παρ' ἄλλων ὑπὸ τὸ ὄνομα Χοζιβᾶ. ("Ορα Alph. Couret: Palestine sous les empereurs Grecs 326—636, ἐν τέλει σελ. XV). Ἐκ τῆς Μονῆς δὲ ταύτης, ἐνθα ἤσκησε κατὰ τοὺς Συναξαριστάς, ἔχει καὶ τὸ ὄνομα ὁ τῇ 8 Ἰανουαρίου ἐορτάζων ὁσῖος πατὴρ Γεώργιος ὁ Χοζεβίτης.

Εἴπομεν ἀνωτέρω ὅτι ἀρχαιοτέραν μαρτυρίαν ἐκδεδομένην τῆς ὑπάρξεως τῆς Μονῆς δὲν γινώσκομεν τῆς τοῦ Thom. Porcacci, ἔχομεν ὁμῶς ἀνέκδοτον μνημεῖον, ὅπερ μοὶ ἀνεκοίνωσε προθύμως ὁ δῆμαρχος Ἀμοργοῦ Κύριος Ἰωάννης Βλαβιανός, τῆς γ' μ. Χ. ἑκατονταετηρίδος, χρυσόβουλλον τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαὴλ Δουκὸς Ἀγγέλου Κομνηνοῦ, δι' οὗ κανονίζει καὶ ἐπικυροῖ τὰ παλαιγενῆ δικαιώματα τῆς μονῆς, κυρίως δὲ τὰ ἐπὶ μετοχιῶν αὐτῆς ἐν τῇ νήσῳ Ἴω, ἅτινα

εἶχον προσεπικυρώσει πρότερον οἱ βασιλεῖς Κομνηνὸς Λάσκαρης, καὶ Ἰωάν. Δοῦκας. Μνημονεύονται δ' ἐν τῷ χρυσοβούλλῳ καὶ δύο ἄρχοντες ἀναθεωρηταὶ τῶν κτημάτων τούτων, φέροντες γνήσια βυζαντινὰ ἐπώνυμα, ὡς τότε ὑπῆρχον ἐν χρήσει, ὁ Ζαγαρομμάτης, καὶ ὁ Μονοχυτράς.

Τὸ ἀντίγραφον, ὅπερ μοὶ ἐδόθη παρὰ τοῦ κ. Δημάρχου, φαίνεται ὅτι εἶνε ἀντίγραφον πολλῶν ἄλλων ἀλληπαλλήλων ἀντιγράφων ἐκ τοῦ πρωτοτύπου, οὐτινος ἄγνωστος ἡ τύχη, διὸ καὶ ἐν τῷ κειμένῳ ὑπάρχουσι χωρία ἠλλοιωμένα καὶ δυσνόητα. Καὶ αὕτη ἡ χρονολογία εἶνε ἐσφαλμένη· διότι μνημονεύει μὴνὸς Μαΐου τῆς 6ης Ἰνδικτιῶνος τοῦ 6707 (μ. Χ. 1198), ὅπερ εἶνε ἐσφαλμένον, διότι δὲν συνέπιπτε πρὸς τὸ ἔτος τοῦτο Ἰνδικτιῶν ἕκτη, πρὸς δὲ διότι ὁ Μιχαὴλ Κομνηνὸς Παλαιολόγος δὲν ἦτο αὐτοκράτωρ τότε, ἀλλ' ὁ Ἀλέξιος Β'. Διὸ ἐπηνέγκαμεν τὴν ἐξῆς διόρθωσιν ἐν τῷ κειμένῳ «τοῦ ἐξακισχιλιοστοῦ ἐπτακισιοστοῦ ἐβδομηκοστοῦ πρώτου, ἔτους» ὅτε ὑπῆρχε καὶ Ἰνδικτιῶν ἕκτη· συμπίπτει δὲ τὸ ἔτος τοῦτο πρὸς τὸ 1262 μ. Χ., ὅτε ὁ Μιχαὴλ ἦτο κύριος τῆς Κωνσταντινουπόλεως, κυριεύσας αὐτὴν ἀπὸ τῶν Φράγκων.

Τὸ χρυσόβουλλον τοῦτο δημοσιεύομεν ἐν Προσθήκῃ Ζ'. Ὡσαύτως δημοσιεύομεν καὶ χειρόγραφον σημείωσιν περὶ τῶν κτημάτων τῆς Μονῆς ἐφόρου τῆς παιδείας, σταλέντος τῷ 1825 εἰς τὰς νήσους, ὅπως θέσῃ εἰς δημοπρασίαν τὰς προσόδους τῶν Μονῶν.

Ἔτερον ἐκκλησιαστικὸν μνημεῖον ἐν Ἀμοργῷ ἄξιον μνείας εἶνε ὁ ναὸς τοῦ Ἀγίου Γεωργίου Βαλσαμίτου, τὰ μέγιστα τιμώμενος ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων ἕνεκα πηγῆς ὕδατος εὐρισκομένης ἐν αὐτῷ, εἰς ἣν ἀποδίδουσι μαντικὴν δύναμιν, καὶ ἔρχονται ὑποβάλλοντες διὰ τοῦ ἱερέως ἐρωτήματα, ὅπως γνωρίσωσι τὸ ἀδύηλον μέλλον. Τοῦ μαντείου τούτου μνημονεύουσιν οἱ πλεῖστοι τῶν ἐπισκεφθέντων τὴν νῆσον περιηγητῶν· ἡ ἀρχαιοτέρα δὲ χρονολογία εἶνε ἡ τοῦ Ριχάρδου, Ἰησοῦτου ἐλθόντος εἰς τὴν νῆσον τῷ 1651 (1). Μετ' αὐτὸν μνημονεύει τοῦ μαντείου ὁ Σωζὲ 1698, ὁ Γουρνεφόρτιος 1700, ὁ Γρηγ. Μπάρσακης Ῥώσσοις ἀρχιμανδρίτης 1722(2), ὁ Σοννίνης τῷ 1777, ὁ Ῥὸς 1841.

(1) Pògues, Histoire et phénomènes du vulcan et des îles volcaniques de Santorin σελ. 547.

(2) Τὴν περὶ τοῦ Ῥώσσου τούτου περιηγητοῦ σημείωσιν ἔδωκεν ἐμοὶ ἐν Ἀμοργῷ ὁ ἱερεὺς τοῦ ναοῦ Ἀνατόλιος Νικηφοράκης.

Ὁ ναὸς τοῦ Ἁγ. Γεωργίου τοῦ Βαλσαμίτου κεῖται πρὸς τὰς ἀνατολικὰς κατωφερείας τοῦ βουνοῦ Σκοποί. Ὀνομάσθη δὲ λέγουσι Βαλσαμίτης ἐκ τῶν αὐτόθι φουμένων βαλσάμων, οὕτω καλουμένου τοῦ φυτοῦ, τοῦ μᾶλλον γνωστοῦ ὑπὸ τὸ ὄνομα ἀγριόδυοσμος. Ἐπὶ τῶν παραστάδων τῆς θύρας τῆς εἰσόδου τοῦ ναοῦ ὑπάρχει χρονολογία τῆς ἀνακαινίσεως αὐτοῦ τῷ 1688 ὑπὸ Ἀνατολίου Βλάχου, καθὼς καὶ ἑτέρα τῷ 1790 ἐπὶ Θεοφύλης μοναχῆς Σικινίας. Ἐπὶ τοῦ ἐδάφους εἰκονίζεται ἐν ἀναγλύφῳ ὁ δικέφαλος ἀετός, ὅπως τοῦτο εἰθίζεται εἰς ὅλας τὰς ἀρχαίας ἐκκλησίας τῶν νήσων, ὑπάρχει δὲ καὶ τάφος φέρων ἐπιτύμβιον «Φιλαρετι μοναχῷ ἐν ετει 1757 σεπτεμβριου 13, εγεγονηο ο τυμβος ουτος συν τω εδαφει αναλωμασι».

Ἐντὸς τοῦ ναοῦ εὐρίσκεται τὸ ἅγιασμα, ὡς λέγουσιν ἐν τῇ νήσῳ, ἡ μαντικὴ πηγὴ. Αὐτόθι πρὸς τὸν μεσημερινὸν τοῖχον, ὅστις μᾶλλον ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ βράχου τοῦ ὄρους, ἐφ' οὗ ὁ ναὸς ἔκτισται, ὑψοῦται τετράγωνον κουβούκλιον λιθόκτιστον, ἐν εἶδει ναύσκου, στεφόμενον πρὸς τὰ ἄνω διὰ θυρίδων μικρῶν ἀψιδωτῶν. Εἰς τὴν βᾶσιν δὲ τούτου μικροτέραν τοῦ ἐνὸς τετραγωνικοῦ μέτρου, εἶνε κεχωσμένη ὑδρὶα πηλίνη, ἄνευ πυθμένος, ἔχουσα ἐπὶ τοῦ στομίου, σπιθαμιαίας ὡς ἕγγιστα διαμέτρου, πλάκα μαρμαρίνην διάτρητον, ἥς τὴν ὀπὴν καλύπτουσι διὰ κινητοῦ στρογγύλου ἐπιστομίου. Ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν δὲ τοίχων τοῦ κουβούκλιου εἶνε ἐξωγραφημέναι εἰκόνες πρὸς Β τοῦ Ἁγ. Χαραλάμπους καὶ Ἁγίου Νικολάου, πρὸς Ἀν. τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, πρὸς Μ τῆς Ἁγ. Βαρβάρας καὶ Ἁγίας Λικατερίνης ἄνωθεν τοῦ κουβούκλιου ἡ Θεοτόκος, ἐν μέσῳ ὁ Ἰησοῦς Χριστός, καὶ ἐν ἀριστερᾷ ὁ Ἁγ. Γεωργίου ὁ Πρόδρομος. Κάτωθεν τούτων ἡ εἰκὼν τοῦ Προφ. Ἡλιοῦ, καὶ πρὸς Δ ἡ τοῦ Μιχαήλ Ἀρχαγγέλου.

Ἡ ὑδρὶα αὕτη πληροῦται μέχρι τοῦ ἡμίσεος ὕδατος διαυγοῦς καὶ ποσίμου ἀφ' ἑαυτῆς, διαπηδῶντος ἡρέμα ἐκ τοῦ βράχου διὰ τοῦ ἀνοικτοῦ πυθμένος· ἐνίοτε δ' ἐπὶ πολυομβρίας καὶ ὑπερχειλίζοντος. Ἐντὸς τοῦ κουβούκλιου δὲν ὑπάρχει ἰκανὸν φῶς καὶ τὸ ἐσωτερικὸν τῆς ὑδρῖας εἶνε σκοτεινόν, καὶ μόνον δι' ἀνημμένου κηρίου δύναται τις νὰ ἰδῇ τὸ ἐντὸς ὕδωρ. Ἀπέναντι δὲ τῆς εἰσόδου τοῦ ναοῦ ὑπάρχει ἐπὶ τοῦ βράχου ἐσκαμμένος λάκκος σπηλαιώδης, πλήρης ὕδατος, ὅπερ θεωρεῖται καὶ τοῦτο ἅγιασμα.

Ἡ ἱεροτελεστία πρὸς συμβουλήν τῶν οἰωνῶν τοῦ ὕδατος τούτου

γίνεται ὡς ἐξῆς. Προσέρχεται ὁ θέλων νὰ συμβουλευθῇ τὸ ὕδωρ εἰς τὸν ἐκεῖ ἱερεὰ ζητῶν παρ' αὐτοῦ ν' ἀνοιξῇ ἐν ἡ δύο ἢ πλείω ἁγιάσματα, τόσα δὴλα δὴ, ὅσα ἐρωτήματα ἔχει νὰ ὑποβάλῃ, ὁ δὲ ἱερεὺς, φέρων τὸ πετραχήλιόν του, ἀναγινώσκει ἰδίαν εὐχὴν εἰς Ἅγιον Γεώργιον, καὶ εἶτα ἀντλεῖ διὰ ποτηρίου ἐκ τῆς ὑδρῖας ὕδωρ καὶ ἐξετάζει τὰ σημεῖα, ἐπιδεικνύων καὶ τῷ ἐρωτῶντι. Εἶνε δὲ ταῦτα σώματα ξένα, ἐμπύπτοντα εἰς τὸ ὕδωρ ἢ ἐξερχόμενα ἐκ τοῦ βάθους τῆς ὑδρῖας, ἐχούσης πυθμένα αὐτὸν τὸν βράχον· εἶνε ἐπομένως ἡ ὑδρόβια ἔντομα, ἡ κόνις ἢ τρίχες ἢ ξηρὰ φύλλα, ἢ ὑποστύθη ἰλύος καὶ τὰ τοιαῦτα. Αἱ ἀπαντήσεις τοῦ ἱερέως, ὡς εἰκός, δίδονται διὰ τρόπου ἀορίστου καὶ δι' ἐκφράσεων γενικῶν. Κατὰ παράδοσιν δ' ἐδόθησαν εἰς τὰ σημεῖα ταῦτα τοῦ ὕδατος ὠρισμέναι σημασίαι καὶ ἔννοιαι.

Τὸ μαντεῖον τοῦτο ἦτο περιβόητον ἐπὶ τῶν παρελθουσῶν ἑκατονταετηρίδων, εἰς αὐτὸ προσήρχοντο ἐκ πασῶν τῶν νήσων προσκυνηταὶ ὅπως συμβουλευθῶσιν, ἰδίως δὲ ναυτικοί.

Φαίνεται δὲ ὅτι πρότερον ἄλλως ἐξετελοῦντο τὰ τῆς μαντείας, διότι πάντες οἱ περιηγηταί, ὧν ἐμνημονεύσαμεν, γράφουσιν ἀπλῶς ὅτι ἡ ἀνάβασις ἢ ἡ κατάβασις τοῦ ὕδατος, ἢ ἡ ἀφ' ἑαυτῆς ἐκκένωσις καὶ πλήρωσις τῆς ὑδρῖας ἦτο τὸ μόνον εὐοίωνον ἢ δυσοίωνον σημεῖον.

Σήμερον ἡ μαντικὴ πηγὴ δὲν ἔχει τὴν φήμην τῆς προτέρας αὐτῆς ἀκμῆς· δὲν προσέρχονται δὲ προσκυνηταὶ ἢ σπανιότατα ἐξ ἄλλων νήσων. Οἱ Ἀμοργῖνοι ὅμως τιμῶσιν αὐτὴν καὶ πιστεύουσιν, ἀλλὰ καὶ οὗτοι ὁσημέραι ἀναπτυσσόμενοι κατανοοῦσι τὸ ἄσκοπον τῶν τοιούτων ἐρωτήσεων, καὶ συμβουλῶν, καὶ τὸ ἄτοπον τῆς ἐγκαταμίξεως τοῦ θείου εἰς ἀνθρωπίνης χρείας.

Περὶ τοῦ μαντείου τούτου ἐνταῦθα συντόμως διέλαβον, διότι ἔγραψα περὶ τούτου ἐκτενέστερον εἰς ἰδίαν μελέτην μου «Τὸ ἐν Ἀμοργῷ Μαντεῖον τοῦ Ἁγ. Γεωργίου τοῦ Βαλσαμίτου», δημοσιευθεῖσαν ἐν φυλλαδίῳ 411 τοῦ περιοδικοῦ τῆς Ἐστίας, 13 Νοεμβρίου 1883.

Πρὶν ἢ περατώσωμεν τὸ κεφάλαιον τοῦτο, θεωροῦμεν ἀναγκαῖον νὰ μνημονεύσωμεν ἰδιαζουσῶν τινῶν θρησκευτικῶν τελετῶν κατὰ τὴν διακαινίσμον ἐβδομάδα πομπωδῶς τελουμένων, καὶ ἴσως ἐχουσῶν καταγωγὴν ἀρχαίαν. Καθόλου δὲ παρατηρῶ ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς θρησκευτικῆς καταστάσεως τῶν κατοίκων, ὅτι ὡς πρὸς τὸ θρησκευτικὸν

αἰσθημα οἱ κάτοικοι ἐν γένει τῶν νήσων ὑπερτεροῦσι τοὺς τῶν ἠπειρωτικῶν χωρῶν τῆς Ἑλλάδος. Μεμονωμένοι ἐπὶ τῶν νησιωτικῶν βράχων, ὡσεὶ ἐν ἔξορᾳ, πόρρω τῶν ὁμοειθῶν, καὶ ἠναγκασμένοι ὡς ἐκ τῆς φύσεως τῶν τόπων εἰς τὴν γεωργίαν καὶ τὴν ναυτιλίαν, οὐδένα ἕτερον ἔχουσιν ἠθικὸν περισπασμὸν ἢ τὴν θρησκείαν· πᾶσαι αἱ πρὸς τέρψιν πανηγύρεις αὐτῶν εἶνε συνδεδεμένοι ἀναποσπᾶστως πρὸς μίαν θρησκευτικὴν τελετήν. Ἐν Ἀμοργῷ δὲ παρετήρησα ὅτι ἰδιαζόντως τιμῶσι τοὺς ἱερεῖς, χαιρετῶσιν αὐτοὺς πάντοτε διὰ μετανοίας καὶ δι' ἀσπασμοῦ τῆς χειρὸς. Γοιαύτην δὲ μετάνοιαν καὶ ἀσπασμὸν ποιοῦσι καὶ αὐταὶ αἱ μητέρες πρὸς τοὺς ἰδίους υἱούς, ὅταν εἶνε ἱερωμένοι, ὑποχωρούσης καὶ τῆς ἡλικίας καὶ τῆς ἀξιοπρεπείας τῆς μητρὸς ἀπέναντι τοῦ σεμνοῦ σχήματος τοῦ ἱερέως. Ἐν τοῖς ναοῖς δὲν ἔχουσι δίσκους, δὲν ἀνάπτουσιν ὑποχρεωτικῶς κηρία ἄλλα πλὴν τῶν κεκανονισμένων. Ὅλα εἶνε αὐτοπροαίρετα. Εἰς πᾶσαν κηδείαν κατ' ἔθιμον μετέχουσι πάντες οἱ ἱερεῖς τῆς πόλεως ἢ τοῦ χωρίου· κατ' ἔθιμον δὲ ὡσαύτως παλαιὸν ἢ διδομένη ἀμοιβὴ εἰς ἕκαστον τῶν ἱερέων διὰ τὴν κηδείαν εἶνε λεπτὰ δέκα. Ἐν Ἀμοργῷ, ὡς εἶπομεν αἱ ἐκκλησίαι δὲν διακρίνονται ἐπὶ μεγέθει καὶ ἀρχιτεκτονικῇ τέχνῃ, ἀλλ' οὐχ ἦττον πᾶσαι, καὶ αὐτὰ ἔτι τὰ ἐξωκλήσια ἔχουσιν ἰκανὴν εὐπρέπειαν, καὶ πανταχοῦ διακρίνει τις τὰ ἔχνη τῆς εὐλαβείας.

Ἡ θρησκευτικὴ τελετὴ, ἧς ἀνωτέρω ἐμνήσθημεν, συνίσταται εἰς τὴν ἐν πομπῇ κατὰ τὴν διακαινίσμιον ἐβδομάδα περιαγωγὴν τῶν εἰκόνων τῆς Παναγίας τῆς Χοζοβιωτίσσης καὶ τῆς τοῦ Ἁγ. Γεωργίου τοῦ Βαλσαμίτου εἰς τὰς ἐξοχάς. Κατὰ τὴν Κυριακὴν τοῦ Πάσχα, μετὰ μεσημβρίαν οἱ μοναχοὶ τῆς Μονῆς, μετὰ παράκλησιν τελουμένην παρ' αὐτῶν καὶ μετὰ τὸν ἀσπασμὸν, παραλαμβάνουσι δύο εἰκόνας τῆς Παναγίας, ὧν ἡ μία ἢ τῆς Χοζοβιωτίσσης, τὴν εἰκόνα τοῦ Ἁγ. Γεωργίου Βαλσαμίτου, τὴν σημαίαν τῆς Ἀναστάσεως μετὰ σιδηροῦ σταυροῦ (ὅστις κατὰ παράδοσιν θεωρεῖται ὅτι εὗρέθη ἐπὶ χαράδρας τοῦ ὄρους Κροικελα, ἐνθα τὰ νῦν κεῖται ἐκκλησία τοῦ Σταυροῦ), καὶ φέρουσιν ἔξω τῆς Μονῆς, ὀλίγα βήματα μακρὰν. Αὐτόθι δὲ τρεῖς ἱερεῖς τῆς κωμοπόλεως, ὀριζόμενοι πρὸς μεταφορὰν τῶν εἰκόνων, καὶ ἐπὶ τούτῳ ἐρχόμενοι μέχρι τῆς Μονῆς, παραλαμβάνουσι ἐκ τῶν μοναχῶν τὰς εἰκόνας, καὶ ἐν συνοδίᾳ χριστιανῶν φάλλοντες τὸν ἀναστάσιμον κανόνα, κατέρχονται μέχρι τοῦ παρὰ τῇ κωμοπόλει

Ἀμοργοῦ μετοχίου τῆς Μονῆς τοῦ Φωτοδότου, ἐνθα τελεῖται ἡ δευτέρα ἀνάστασις, καὶ ὅπου προσέρχονται πάντες οἱ πολῖται. Σημειώτεον δὲ ὅτι τὰς δύο εἰκόνας τῆς Παναγίας φέρουσι πάντοτε ἱερεῖς, τὴν τοῦ Ἁγ. Γεωργίου λαϊκός, ὃν καλοῦσιν *εἰκοτισματάρην*· λαϊκός δὲ φέρει καὶ τὴν σημαίαν ὁ σταυροφόρος, καὶ τὸ θυμιαστήριον, ὁ θυμιατάρης.

Ἡ πρώτη τῆς Δευτέρας εἰς τῶν ἱερέων τῆς συνοδίας ἀναβαίνει ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους τοῦ προφήτου Ἡλιοῦ, ἐνθα τελεῖ ἐν τῷ ἐκεῖ ναίσκῳ λειτουργίαν, οἱ λοιποὶ δὲ δύο ἱερεῖς λειτουργοῦσιν ἐν τῷ φωτοδότῃ. Γίνεται δὲ τὴν Δευτέραν, ὡς καὶ τὰς ἐπιλοίπους ἡμέρας, *μοιροκκλησιά*, ὃ ἐστὶ ἐν μιᾷ μόνῃ ἐκκλησίᾳ τῆς κωμοπόλεως τελεῖται λειτουργία. Μετὰ τὸ πέρας τῆς λειτουργίας λαμβάνουσι οἱ συνοδοὶ τὰς εἰκόνας, καὶ ἀναβαίνουσιν εἰς Προφήτην Ἡλίαν, ἐνθα περιμένει αὐτοὺς ὁ λειτουργήσας ἱερεύς. Ἐκεῖ μένουσι μέχρι τῆς 2 ὥρας μ. μ., εἶτα δὲ καταβαίνουσιν εἰς τὴν θέσιν Δέμα, ἐνθα ἀναμένει αὐτοὺς ὁ λαός. Ἄλλοτε ἦτο ἔθιμον οἱ πολῖται νὰ πέμπωσιν ἕνα ἄμνον διὰ τοὺς ἱερεῖς τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ, ἰδίως δὲ ὡς *τάξιμον* προσεφέρετο ἀμοιβαδὸν κατ' ἔτος ὑπὸ τῶν οἰκούντων Ἀμοργίνων τὴν Δονοῦσαν, ἀλλὰ τὸ ἔθιμον τοῦτο πρὸ πολλοῦ κατηργήθη, ὡς καὶ ἄλλα πολλὰ τῆς κοινωνικῆς ἐλευθεριότητος.

Ἐκ τοῦ Δέματος ὁ λαός, καὶ πᾶσα ἡ συνοδία τῶν ἱερέων φθάνει εἰς τὴν Μητρόπολιν τῆς κωμοπόλεως, ἐνθα τελεῖται ὁ ἑσπερινός.

Τὴν Τρίτην ἡ συνοδία μεταβαίνει εἰς Ἁγ. Γεώργιον τὸν Βαλσαμίτην, ἐξ οὗ ἐπιστρέφει τὸ ἑσπέρας εἰς τὴν πόλιν, καὶ καταθέτει τὰς εἰκόνας ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἁγίων Πάντων.

Τὴν Τετάρτην εἰς τῶν συνοδῶν ἱερέων μεταβαίνει εἰς Τερλάκι, ὅπου ὑπάρχει πύργος ἀρχαῖος, καὶ ἐκκλησία Ἁγίου Γεωργίου, ἐνθα τελεῖ λειτουργίαν. Καὶ ἐνταῦθα ἄλλοτε ἐγένετο *τάξιμον* παρὰ τῶν πολιτῶν ἄμνου, ἄρτου, καὶ οἴνου. Τὸ ἑσπέρας κατέρχονται εἰς Κατὰπολα καὶ τελοῦσιν ἑσπερινόν, μένοντες καὶ ὅλην τὴν ἐπομένην Πέμπτην.

Τὴν Πέμπτην τὸ ἑσπέρας ἀναβαίνουσιν εἰς τὴν κωμόπολιν καὶ καταθέτουσι τὰς εἰκόνας εἰς τὸν ναὸν τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, ἐνθα τὴν πρωίαν τῆς Παρασκευῆς λειτουργοῦσι, τὸ δ' ἑσπέρας φέρουσι τὰς εἰκόνας εἰς τὸν ναὸν τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, ἐνθα λειτουργοῦσι τὸ

Σάββατον, τὸ δ' ἐσπέρας φέρουσιν αὐτάς εἰς τὴν Μητρόπολιν, ἔνθα τελοῦσιν ἐσπερινόν, τὴν δὲ Κυριακὴν λειτουργίαν. Περὶ τὴν 11ην ἢ 12ην τῆς Κυριακῆς ταύτης τελοῦσιν ἐσπερινόν καὶ φέρουσι τὰς εἰκόνας εἰς τὸ νότιον τῆς πόλεως, εἰς θέσιν Σελλάδα, καὶ ἐναποθέτουσιν ἐπὶ βράχου, ἔνθα προσέρχονται οἱ κάτοικοι καὶ ἀσπάζονται αὐτάς. Μετὰ τὸν ἀσπασμὸν δὲ παραλαμβάνοντες φέρουσιν ἐν συνοδίᾳ εἰς τὴν Μονήν. Οἱ μοναχοὶ ἅμα τῇ ἐμφανίσει μακρόθεν τῆς συνοδίας κατέρχονται, τελοῦσιν ἔξω τῆς Μονῆς ἐν ὑπαίθρῳ παράκλησιν, μεθ' ἣν παραλαμβάνουσι τὰς εἰκόνας καὶ μεταφέρουσιν εἰς τὴν Μονήν, εἰς ἣν εἰσέρχονται καὶ πάντες οἱ συνοδεύοντες χριστιανοί. Οἱ μοναχοὶ δὲ κατ' ἔθιμον διανέμουσι τεμάχια ἄρτου καὶ τυροῦ εἰς τοὺς λαϊκοὺς, ἀνὰ ἕν δὲ πρόσφορον εἰς τοὺς συνοδοὺς ἱερεῖς.

Σημειωτέον δὲ ὅτι, καθ' ἅπασαν ταύτην τὴν ἐβδομαδιαίαν περιγωγὴν τῶν εἰκόνων ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, οὐδεμίᾳ ἀσκεῖται κερδοσκοπία παρὰ τῶν ἱερέων ἢ τῶν λαϊκῶν. Τὴν τελετὴν ταύτην τελοῦσι πάντες ἀφιλοκερδῶς.

Ἑτέρα τις ἑορτὴ ὀρησκευτικὴ τελεῖται κατὰ τὴν ἐπέτειον τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς, καὶ τοῦ Ἀγ. Ἰωάννου τοῦ Βρούτση. Οἱ ἔχοντες περὶ τοὺς ναοὺς τούτους ἀγροὺς, διορίζουσι μεταξὺ αὐτῶν ἕνα ἐπιστάτην ἢ τελετάρχην, εἰς ὃν δίδουσι πρὸς φύλαξιν ἅπαξ μερίδα τῶν συγκομιζομένων καρπῶν, σίτου, κριθῆς, ἐλαίου, φάβας, τυροῦ κτλ. Οὗτος διατηρεῖ τὰς εἰσφορὰς ταύτας εἰς ἀποθήκην κειμένην παρὰ τοῖς εἰρημένοις ναοῖς, ἣν καλοῦσιν οἱ Ἀμοργῖνοι μαγγιπειδ, ἐκ τῆς βυζαντινῆς λέξεως μάγγιπος (μάγειρος). Ἐν τῷ μαγγιπειδ δ' εὐρίσκονται καὶ ὅλα τὰ χρήσιμα μαγειρικὰ σκεύη, ἀποκτηθέντα καὶ ταῦτα δι' εἰσφορᾶς, καὶ ἀνήκοντα εἰς τοὺς συνεργανιστάς. Αἱ τροφαὶ αὐταὶ χρησιμεύουσιν εἰς τοὺς προσερχομένους κατὰ τὴν παραμονὴν τῆς ἑορτῆς τοῦ Ἁγίου ἢ Ἁγίας συνεργαστάς, οἵτινες συντρέγουσιν ἐν κοινῇ τραπέζῃ.

Οἱ πανηγυρισταὶ ἠναγκασμένοι ὄντες νὰ διανυκτερεύωσι περὶ τοὺς ναοὺς, διότι εὐρίσκονται πόρρω τῆς κωμοπόλεως καὶ τῶν ἀγροκατοικιῶν, κτίζουσιν ἐκ ξηρολίθων καλύβας ἐπὶ τῶν ὁποίων ὁ τελετάρχης κατ' ἔτος ὑποχρεοῦται νὰ θέτῃ στέγην ἐκ κλάδων δένδρων. Ἐντὸς δὲ αὐτῶν, ἔχουσιν σχῆμα ἐλλειψοειδές, διανυκτερεύει ἐκάστη οἰκογένεια. Αἱ καλύβαι αὐταὶ εἶνε ἰδιοκτησίαι ἐκάστης οἰκογενείας, δια-

τηροῦνται δι' ὄλου τοῦ ἔτους, καὶ ὀνομάζονται ὑπὸ τῶν ἐντοπιῶν μοῦθαι, διὰ λέξεως ἀνηκούσης εἰς τὸν παρηκμακότα λατινισμόν, σημαίνουσης δ' οἰκίσκον ἄθυρον.

Αἱ ἑορταὶ αὐταὶ ἐτελοῦντο καὶ εἰς ἄλλας ἐκκλησίας, οἷον ἐν τῇ ἀκροπόλει τῆς Ἀρκεσίνης, ἔνθα φαίνεται ἔτι τὸ μακρὸν ἐστιατόριον καὶ αἱ ἀποθήκαι, ἀλλ' ὁσημέραι ἐκλείπουσιν ἢ παλαιὰ ἀδελφότης, ἣτις περὶ τὸν βωμὸν τοῦ ναοῦ συνήθροιζεν ἐπὶ τῷ αὐτῷ τοὺς κατοίκους ὠρισμένης περιφερείας ἐχαλαρώθη· αἱ νέαι ἀνάγκαι, ὁ νέος βίος, ὁ μέγας ἀγὼν πρὸς πορισμὸν τῶν τοῦ βίου ἀφήρεσε καὶ ἀφαιρεῖ καθ' ἐκάστην πᾶσαν μέριμναν πρὸς τοιοῦτους συμπανηγυρισμοὺς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Ἀρχαῖαι πόλεις τῆς Ἀμοργοῦ. — Λουδοβίκος Ῥός. — Θέσις τῶν πόλεων. — Ἀρκεσίνη. — Πύργος ἀρχαῖος Ἀγ. Τριάδος. — Ὁδὸς ἀπὸ Ἀρκεσίνης εἰς Μινιά. — Χώματα. — Μινιά. — Θολάρια. — Ὁδὸς ἀπὸ κωμοπόλεως Ἀμοργοῦ εἰς Αἰγιάλην. — Πύργοι ἀρχαῖοι. — Αἰγιάλη. — Ἐνετικά φρούρια.

Ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῶν ἀρχαιολογικῶν ἐρευνῶν ἐπὶ τῆς νήσου ταύτης τοῦ ἀρχαιολόγου Λουδοβίκου Ῥός, καὶ τῶν μέχρι τοῦ 1841 εὐρεθεισῶν ἐπιγραφῶν, ἐξ ὧν ὁ ἀρχαιολόγος οὗτος καθώρισε τὴν θέσιν τῶν ἀρχαίων πόλεων τῆς νήσου, ὀλίγα ἐπιγραφὰ ἀνευρέθησαν ὑπὸ χωρικῶν, ἐκδοθεῖσαι ὑπὸ διαφόρων ἀρχαιολόγων, οἵτινες εἴτε ἔλαβον ἀντίγραφα ἐγγυωρίων, εἴτε περιῆλθον ἐπὶ τούτῳ τὴν νῆσον πρὸς μελέτην μόνον τῶν ἐπιγραφῶν. Σημειοῦμεν δὲ ἐν τῇ Προσθήκῃ Η' τὰ συγγράμματα, ἐν οἷς ἐδημοσιεύθησαν ἐπιγραφὰ Ἀμοργοῦ.

Τὸ ἐφ' ἡμῖν περιηγηθέντες τὴν νῆσον δὲν ἐνηργήσαμεν ἀνασκαφάς· δὲν εἶχομεν πρὸς τοῦτο οὔτε ἄδειαν, οὔτε χρόνον, οὔδὲ χρήμα· οὐχ ἥττον τὰ ἀρχαῖα μνημεῖα τῆς νήσου ἐφέλκυσαν οὐκ ὀλίγον τὴν προσοχὴν ἡμῶν, διότι ἐν πάσῃ τοπογραφικῇ περιγραφῇ, οἰουδήποτε τμήματος τῆς Ἑλλάδος, ἀπαραίτητος εἶνε καὶ ἡ περιγραφὴ τοῦλάχιστον τῆς θέσεως τῶν ἀρχαίων πόλεων ἢ ἄλλων σημείων, μνημονευομένων ὑπὸ τῶν ἀρχαίων, τὴν ὁποῖαν ὥρισαν ποικίλαι περιστάσεις ἐδαφικαί, ἐμπορικαί, κοινωνικαί, πολιτικαί, ὀρησκευτικαί, ὧν ἡ ἀκριβὴς μελέτη εἶνε ἀπαραίτητος εἰς τὸν ἐρευνῶντα τὰς αἰτίας καὶ τὰ ἀποτελέσματα.

Προσθήκη Α'. (Σελ. 16.).

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΜΟΡΓΙΝΩΝ ΧΙΤΩΝΩΝ.

Ἀρχαῖαι μαρτυρίαι. Ἀριστοφάνης, Λίσχινος καὶ ἀρχαῖοι τούτων σχολιασταί, Μοῖρις ὁ Ἀττικιστὴς, Εὐστάθιος, Ἀρποκρατίων, Σουίδης, Στεφ. ὁ Βυζάντιος, Πολυδεύκης, Ἐπιστολαὶ Πλάτωνος. — Βοΐκιος. — Βαφικός λειχὴν Ἀμοργοῦ, παραγωγὴ καὶ ἐξαγωγή αὐτοῦ. — Σοννίνης, Τουρνεφόρτιος, Θ. Χελδράιχ. — Θεόφραστος, Διοσκορίδης. — Συμπέρασμα.

Περὶ τῶν ἀμοργίνων χιτῶνων, ἢ ἀμοργιδίων, ἢ ἀμοργίδων ἔχομεν παρὰ τῶν ἀρχαίων διαφόρους καὶ συγκεχυμένας εἰδήσεις, διότι ἄλλοι μὲν λέγουσιν ὅτι οὕτως ὠνομάζοντο ἐκ τοῦ χρώματος τῆς ἀμόργης, ἄλλοι ἐκ τοῦ τόπου τῆς κατασκευῆς, τῆς Ἀμοργοῦ, καὶ ἄλλοι ἐκ τοῦ εἶδους τῆς ὕλης τοῦ νήματος, ἐξ οὗ ἦσαν ὑφασμένοι, καλουμένης ἀμοργίδος. Εἰς τὰς διαφόρους δὲ ταύτας ἐρμηνείας τῆς παραγωγῆς τοῦ ὀνόματος προσετέθησαν καὶ αἱ εἰκασίαι τῶν νεωτέρων μετὰ τὴν εὐρεσιν καὶ ἐν Ἀμοργῷ τοῦ βαφικοῦ λειχῆνος (*rocella lineoria*) εἰπόντων, ἀνευ σαφοῦς ἀρχαίας μαρτυρίας, ὅτι οἱ χιτῶνες οὗτοι ἦσαν ἐρυθροί, καὶ ὅτι κατασκευάζοντο καὶ ἐβάφοντο ἐν Ἀμοργῷ.

Ἐν τοπογραφικῇ μελέτῃ περὶ Ἀμοργοῦ ἐθεωρήσαμεν ἀναγκαῖον ἐν Προσθήκῃ νὰ διαλάβωμέν τινα περὶ τοῦ προβλήματος τούτου, καίτοι καθαρῶς φιλολογικῷ καὶ ἐρμηνευτικῷ.

Ἀρχαιοτέραν μνείαν τῶν ἀμοργίνων χιτῶνων ποιεῖται Ἀριστοφάνης ἐν Λυσιστράτῃ, στίχ. 150, 735 καὶ 737. Ἐκ τούτου μανθάνομεν ὅτι τὰ ἀμόργινα χιτῶνια ἦσαν διαφανῆ, ὥστε διεφαίνοντο σχεδὸν γυμναὶ αἱ φέρουσαι ταῦτα· διὸ καὶ ἡ Λυσιστράτῃ παροτρύνει τὰς γυναῖκας νὰ ἐνδυθῶσι τοὺς ἀμοργίνους χιτῶνας, καὶ νὰ παρατίλλωσι τὸ δέλτα, ὅπως ἐξάψωσι τὸν ἔρωτα τῶν ἀνδρῶν. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ δὲ κωμικοῦ, καὶ ἐκ τοῦ ῥήτορος Λίσχινου προκύπτει ὅτι τὰ ἀμόργινα κατασκευάζοντο ἐν Ἀθήναις ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων γυναικῶν. Ὁ Ἀριστοφάνης ἐν Λυσιστράτῃ παρίστα ἑκτὸς γυναῖκας ἐκ τῶν συνελθουσῶν ἐν τῇ Πινυκί, αἵτινες ὑπὸ τὸ πρόσχημα νὰ ἴδωσι τοὺς ἀνδρας των, λέγουσιν ἄλλη μὲν ὅτι ἀπέρχεται ἵνα μὴ οἱ σῆτες κατακόψωσι τὰ μιλήσια ἔρια, ἄλλη δ' ὅτι κατέλειπεν εἰς τὸν οἶκόν της

τὴν « ἀμοργίδα ἄλοπον, » ὅ ἐστι ἀκαθάριστον, ἀκοπάνιστον, ἀξεφλούδιστον. Εἰς τὸν στίχον 150 τοῦ Ἀριστοφάνους ὁ ἀρχαῖος τυχολιστὴς σημειοῖ « οἱ μὲν χρώματος εἶδος τὴν ἀμόργην, οἱ δὲ ἀπὸ νήσου Ἀμοργοῦ τοὺς ἀμοργίνους χιτῶνας, ὡς τὰ θηραῖα ἀπὸ Θήρας » ἐν δὲ 735 καὶ 737 λέγει : « Τῆς λινοκαλάμης ἔστι δὲ ἀμοργίς ὅμοιον ἀλεπίστῳ λίνῳ· περιλεπύλλουσι δὲ αὐτὸ καὶ ἐργάζονται ἔστι δὲ σφόδρα λεπτὸν ὑπὲρ τὴν βύσσον καὶ κάρπασον. »

Ὁ Λίσχινος ἐν τῷ κατὰ Τιμάρχου ἀναφέρει ὅτι ὁ πατήρ τοῦ Τιμάρχου ἐν ἄλλοις κατέλειπεν αὐτῷ « γυναῖκα ἀμόργινα ἐπισταμένην ἐργάζεσθαι καὶ ἔργα λεπτὰ εἰς τὴν ἀγορὰν ἐκφέρουσαν. » Τὸ ἐργάζεσθαι δ' ἐνταῦθα οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν ὅτι ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ ὑφαίνειν. Ὁ ἀρχαῖος Σχολιαστὴς τοῦ Λίσχινου γράφει : Ἀμόργινα τὴν λινοκαλάμην ἀμοργίδα λέγουσιν· ἐπιιοὶ δὲ ἀμόργινα πάντα τὰ λεπτὰ ὑφίσματα, ἀλουργῆ δὲ τὰ εὐανθῆ διὰ τὴν βαφήν· λεπτὰ δὲ λεπτοῦρη. Vat. Laur. Ἀμόργη εἶδος ξύλου, ποιῶν ἔρια, ὥσπερ ἐστὶ τὸ ἐριόξυλον. Τιγὸς δὲ λέγουσι τὸ ἐρ τοῖς καλέμοις, ὥσπερ ἔριον εὐρισκόμενον· ἐσθῆτα δὲ ποιῆσαι ἀπὸ τούτων δυσχερὲς, καθὸ λεπτότατόν ἐστιν, ὡς ὑμῆρ. Κατὰ τοῦτο δὲ καὶ πολύτιμα. Vat. Laur. Frag. (F. Schultz, Aesch. orationes 1865. Σελ. 271.)

Πλὴν τούτων ἔχομεν ἔτι τὸν Μοῖριδα τὸν Ἀττικιστὴν λέγοντα : « Ἀμόργινον Ἀττικόν, λεπτὸν ὄφρασμα Ἕλληνας. » Ἀλλὰ προχωροῦμεν εἰς τὴν ἐξέτασιν. Ὁ Εὐστάθιος ἐν ταῖς παρεμβολαῖς εἰς Διονύσιον Περιηγητὴν, 525, γράφει : « τὸ δὲ ἀμόργινον προπαροξυτόν· χιτῶνος ἐπίθετον, ἀπὸ χρώματος ἴσως ἐλαιοχρόου τιγός· ἀμόργη γὰρ ἢ τοῦ ἐλαίου ὑποστάθμη, ὅ ἐστιν ὁ τρυγίας. Παισανίας δέ, οὗ τὸ Ἀττικὸν λεξικόν, ἄλλο τι ἐμφαίνει λέγων : ἀμοργός ὅμοιον βύσσῳ. »

Ὁ Ἀρποκρατίων γράφει : « Ἀμοργός ἐστὶ παραπλήσιον τι βύσσῳ. »

Ὁ Σουίδης « Ἀμόργη ἢ λινοκαλάμη, ἐξ ἧς ἐνδύματα ἀμόργινα λεγόμενα. »

Στέφανος ὁ Βυζάντιος δὲ σημειοῖ κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ ἀμοργίνος καὶ ἀμόργιος, δι' ὧν καλεῖται ὁ κάτοικος τῆς νήσου Ἀμοργοῦ « τὸ δ' ἀμόργινος χιτῶν χρώματος ἴδιον ».

Ἐκ τῶν χωρίων τῶν συγγραφέων τούτων προκύπτει ὅτι τὰ ἀμόργινα ἢ αἱ ἀμοργίδες ἦσαν ὑφάσματα, ἐξ ὧν κατασκευάζοντο χιτῶ-

Ἄλλ' ἔλθωμεν εἰς Ἀμοργόν. Ἐχομεν ῥητὴν μαρτυρίαν περιηγητῶν ὅτι ἐκ τῆς νήσου ταύτης ἐξήγετο βαφικὸς λειχὴν, πωλούμενος εἰς Ἄγγλους ἐμπόρους, ἐξ οὗ καὶ ὁ λειχὴν ὠνομάζετο ὑπὸ τῶν νησιωτῶν ἐγγλέζικα χόρτο. Ὁ περιηγητὴς Sonnini, μνημονεύων τῶν ἀμοργίνων ὑφασμάτων τῶν ἀρχαίων, προσθέτει ὅτι οἱ Ἀμοργίνοι τῶν χρόνων τοῦ (1779) ἔβαφον τὰ ὑφάσματά των ἐρυθρὰ διὰ βαφικοῦ λειχῆνος, ὃν ἐν τῷ ἐμπορίῳ ὠνόμαζον orseille d' herbe ou d' Afrique (Sonnini Voyage en Grèce Τόμ. Α'. σελ. 292.). Συμφδὰ τούτῳ ἐν τῇ Γεωγραφίᾳ τῇ Νεωτερικῇ τοῦ Δανιῆλ ἱερομονάχου καὶ Γρηγορίου ἱεροδιακόγου τῶν Δημητριέων, τυπωθεῖσα ἐν Βιέννῃ τῷ 1791, ἀναγινώσκομεν « Ἀμοργός... Ἡ γῆ της εἶναι εὐφορωτάτη εἰς κρασιά, λάδια καὶ ἄλλα. Γίνεται καὶ ἕνα φυτὸν, ὅπου βάφει κόκκινα, ἀπὸ τὸ ὄποιον πέρρουν ἀρκετὸ οἱ Ἑγγλέζοι» (Σελ. 287).

Ὁ προγενέστερος περιηγητὴς τοῦ Sonnini Τουρνεφόρτιος (1700) εἶνε, καθόσον γνωρίζω, ὁ πρῶτος, ὅστις παρατήρησε καὶ διεκοίνωσεν εἰς τὸν ἐπιστημονικὸν κόσμον τὸν λειχῆνα τῆς Ἀμοργοῦ, περιγράψας αὐτὸν ὡς βοτανικὸς, καὶ γνωματεύσας ὅτι κατὰ πᾶσαν πιθανότητα (il y a beaucoup d' apparence) τοῦτον μετεχειρίζοντο οἱ ἀρχαῖοι πρὸς βαφὴν τῶν ἀμοργίνων ὑφασμάτων. Ἀναφέρει δὲ ὅτι ὁ λειχὴν οὗτος εὑρίσκετο καὶ εἰς ἄλλας νήσους, ἀλλ' ἢ χρῆσίν του, ὡς βαφικῆς οὐσίας, δὲν ἦτο γνωστὴ ἢ μόνον ἐν Ἀμοργῷ. Elle (la plante) n' est pas rare dans les autres isles de l' Archipel, mais son usage pour la tenture n' est connu qu' à Amorgos. Ταῦτα γράφοντες ὁ Sonnini καὶ Tournefort οὐδαμῶς περιγράφουσι τὸν τρόπον τῆς παρασκευῆς τοῦ χρώματος. Καὶ δὲν ἔχομεν μὲν λόγον ν' ἀμφιβέλλωμεν περὶ τῆς ἀληθείας τῶν λεγομένων των, ἀλλὰ παράδοξον εἶνε πᾶς ἐν νήσῳ, ἐνθα οἱ κάτοικοι δὲν ἔπαυσαν μέχρι σήμερον κατεργαζόμενοι αὐτοὶ τὰ ἴδια αὐτῶν ἐνδύματα, καὶ βόφροντες, ν' ἀπωλέσθῃ ἐντελῶς ἐκ τῶν παραδόσεων οὐ μόνον ὁ τρόπος τῆς ἐκ τοῦ λειχῆνος κατασκευῆς χρώματος, ἀλλὰ καὶ πᾶσα γνῶσις περὶ ἀρχαιοτέρας ἐμπορίας τοῦ λειχῆνος, ἐξ ἧς ἐκέρδιζον χρήματα (1).

(1) Ὁ Bory de Saint-Vincent εἶδεν ἐν Μυκόνῳ φορτία λειχῆνος, ἀνήκοντα εἰς ἔμπορον Ἄγγλον, συλλεχθέντος ἐν Μυκόνῳ, καὶ τὰ ὅποια δὲν ἠδυνήθη νὰ παραλάβῃ ἕνεκα πολιτικῶν συμβάντων. Ὁρα Expedition scientifique de Morée (1832), Tome III, 2e Partie. Botanique, σελ. 310, ἀριθ. 1418.

Οἱ προγενέστεροι τοῦ Τουρνεφορτίου καὶ Sonnini περιηγηταὶ Boudolmonti, Piacenza, Pasch van Krienen, Porcacchi οὐδὲν ἀναφέρουσι περὶ λειχῆνος καὶ ἐμπορίας αὐτοῦ.

Ὁ τελευταῖος ἐν Ἀμοργῷ περιηγητὴς βοτανικὸς κ. Θεόδ. Χερδράχ περιηγηθεὶς τὴν νήσον διὰ βοτανολογικὰς ἐρεῦνας τὸν Αὐγούστον τοῦ 1881, εὔρε τὸν λειχῆνα τοῦτον καὶ παρατήρησε καὶ αὐτός, ὡς καὶ ἐγὼ κατόπιν, ὅτι οἱ κάτοικοι οὐδὲν ἐγνώριζον περὶ τῆς βαφικῆς αὐτοῦ ιδιότητος (Ἔστια ἀριθ. 310, ἔτος 1881).

Ἐκ τῶν λόγων τούτων τῶν περιηγητῶν ἐξάγομεν ὅτι ἐν Ἀμοργῷ ὑπάρχει βαφικὸς λειχὴν, Rocella tinctoria, ὅτι ἔβαφον ἐπὶ Τουρνεφορτίου καὶ Sonnini, καὶ πρὸ τούτων βεβαίως, οἱ Ἀμοργίνοι δι' αὐτοῦ, καὶ ὅτι ἐγίνετο ἐμπόριον ἐξαγωγῆς πωλουμένου κατὰ τὸν Sonnini πρὸς 6 — 13 παράδες τὴν ὀκάν, ἢ πρὸς 2 σκουδά τὸ καντάριον κατὰ τὸν Τουρνεφόρτιον, μεταφερομένου εἰς Ἀλεξάνδρειαν καὶ Ἀγγλίαν.

Ἀλλὰ τὸ ζήτημα τῆς παρασκευῆς καὶ βαφῆς τῶν ἀμοργίνων ὑφασμάτων τῆς ἀρχαιότητος δὲν διευκρινεῖται. Ἐχομεν ἀνάγκην ἀρχαίας πηγῆς διαλαμβανούσης ὅτι οἱ ἀρχαῖοι ἐγίνωσκον τὴν ιδιότητα τοῦ βαφικοῦ λειχῆνος, καὶ ὅτι δι' αὐτοῦ ἔβαφον. Ἡ εἰκασία τοῦ Τουρνεφορτίου δὲν ἤρκει ὅπως ῥίψῃ φῶς ἐπὶ τοῦ σκοτεινοῦ τούτου ζητήματος. Μόνοι συγγραφεῖς, δυνάμενοι νὰ διαλευκάνωσι πῶς τὸ πρόβλημα ἦσαν οἱ ἐκ τῶν ἀρχαίων βοτανικοὶ καὶ φυσικοὶ, καὶ περὶ ἰατρικῆς ὕλης γράψαντες. Ἀλλὰ καὶ οὗτοι ἀμυδρὸν φῶς διαχύνουσιν ἐπὶ τοῦ ζητήματος. Ὁ Θεόφραστος (Περὶ φυτ. ἱστορ. 4, 6, 5,) ἀναφέρει « Τὸ δὲ πόντιον φῦκος, ὃ οἱ σπογγιεῖς ἀνακολουμβῶσι πελάγιον, καὶ ἐν Κρήτῃ δὲ φύεται πρὸς τῇ γῆ, ἐπὶ τῶν πετρῶν πλεῖστον καὶ κάλλιστον, ᾧ βάπτουσιν οὐ μόνον τὰς ταινίας, ἀλλὰ καὶ ἕρια καὶ ἱμάτια, καὶ ἕως ἐν ἡ πρόσφατος ἢ βαφή, πολὺ καλλίων ἢ χρῶς τῆς πορφύρας.» Τοῦτο περίπου λέγει καὶ ὁ Πλίνιος (13, 25). Κατὰ τὸν Bory de Saint-Vincent, καὶ τὸν Θ. Χερδράχ γράψαντα περὶ τοῦ χρωστικοῦ λειχῆνος τῶν ἐλληνικῶν νήσων, τὸ φῦκος τοῦ Θεοφράστου πελάγιον ἢ χερσαῖον (πρὸς τῇ γῆ) εἶνε αὐτὸς ὁ χρωστικὸς λειχὴν Rocella Phycopsis, ὃν ἀνεῦρεν ἐν Ἀμοργῷ. Ἀλλὰ τὸ χωρίον τοῦ Θεοφράστου εἶνε σκοτεινὸν ὡς ἔχει· ὁ συγγραφεὺς συγγέει τὸ πελάγιον φῦκος, ὅπερ οἱ ἄλιεῖς ἐκ τοῦ πυθμένου τῆς θαλάσσης ἀνακολουμβῶσι, πρὸς τὸ ἐπὶ τῶν πετρῶν φυόμενον ἐν Κρήτῃ. Ὁ Διοσκορίδης γράφων (Ἵλης ἰατρικῆς,

4. σελ. 98) «φῦκος (θαλάσσιον) τὸ δὲ λευκὸν φυόμενον ἐν Κρήτῃ πρὸς τῇ γῆ εὐανθὲς ἄγαν καὶ ἄσηπτον», διακρίνει τὰ δύο εἶδη· ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν συγγραφέων τούτων οὐδὲν θετικὸν διδασκόμεθα περὶ τῆς ὕλης, ἐξ ἧς κατασκευάζοντο τὰ ἀμόργινα ὑφάσματα, ἢ περὶ τῆς βαφῆς αὐτῶν. "Ὅ,τι ἐκ τοῦ Θεοφράστου καὶ Πλινίου καὶ τῶν ἄλλων μανθάνομεν εἶνε ὅτι φῦκος τι ἦτο γνωστὸν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, παραγωγικὸν βαφικῆς ὕλης· ἀλλὰ ποῖον τοῦτο; μόνον ὑποθέσεις, γινώσκοντες τὰ σημερινὰ φύκη καὶ λειχήνας, ἐξ ὧν παράγεται βαφικὴ ὕλη, δυνάμεθα νὰ ἐκφέρωμεν. Ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅτι ἐκ περιγραφῆς τοῦ Θεοφράστου τὸ φῦκος τοῦτο ἦτο γνωστὸν, πάλιν τὸ ζήτημα μένει ἄλυτον, διότι ἐγὼ πιστεύω ὅτι αἱ ἀμοργίδες ὠνομάζοντο οὕτω, οὐχὶ διότι ἔφερον τὸ δεινὰ ἢ δεινὰ χρῶμα, ἀλλὰ διότι κατασκευάζοντο ἐξ ὕλης ἀμόργης καλουμένης· καὶ εἰς τοῦτο ἔχομεν ῥητὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἀριστοφάνους, ἐνθα γυνὴ τις λέγει ὅτι ἀφῆκε τὴν ἀμοργίδα εἰς τὴν οἰκίαν τῆς ἁλοποι, ἀξεφλούδιστον, ὅπερ δὲν λέγεται ἐπὶ χρώματος· ἔχομεν δὲ καὶ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Αἰσχίνου, λέγοντος ὅτι ὑπῆρχεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Τιμάρχου γυνὴ ἀμόργινα ἐπισταμένη νὰ ἐργάζεται, ὃ ἐστὶ νὰ ὑφαίνῃ, οὐχὶ νὰ βλάπτῃ. Ἔχομεν τέλος τὴν μαρτυρίαν τῶν λοιπῶν ἀρχαίων σχολιαστῶν, πάντων ἀποφαινομένων ὅτι ἡ ἀμόργη ἦτο τὸ φυτὸν ἐξ οὗ παρήγοντο τὰ νήματα, ἢ λινοκαλάμη, δύο δὲ μόνον ἀναφέρουσιν ὅτι ἀμόργινα ὠνομάζοντο ὡς ἐκ τοῦ χρώματος. Ἐπομένως κατὰ τὰ μέχρι τοῦδε δεδομένα σχετικῶς πρὸς τὰ ἀμόργινα ὑφάσματα καὶ τὴν νῆσον Ἀμοργόν, τοῦτο μόνον δυνάμεθα ν' ἀποφανθῶμεν ὅτι ταῦτα κατασκευάζοντο καὶ ἀλλαχοῦ, ἀλλὰ τὰ καλλίτερα ἦσαν τὰ τῆς Ἀμοργοῦ, καθὰ μαρτυρεῖ Πολυδεύκης καὶ ἐπιστολαὶ τοῦ Πλάτωνος. Ὡς πρὸς τὴν ὕλην δ' ἐξ ἧς παρήγοντο τὰ νήματα, καὶ ὡς πρὸς τὴν βαφὴν καθ' ἡμᾶς οὐδὲν ἐκ τῶν ἄχρι τοῦδε μελετῶν καὶ ἐρευνῶν ἐξάγεται ἀναμφισβήτητον.

Προσθήκη Β'. (Σελ. 20).

Ἱστορικὸν ποίημα πειρατικῆς ἐπιδρομῆς Μανιατῶν. — Πιστοποιητικὸν τῆς ὑπὸ τῶν Μανιατῶν λεηλασίας τοῦ οἴκου Ἀναγνώστου Ἡλία Πρασίνου. — Διαταγὴ δραγουμάνου τῆς τουρκικῆς ἀρχῆς πρὸς ἀποστολὴν φόριον. — Κατήλ-μπεη ἰδιοκτῆτου Ἀντικερῶν ἀπειλητικὴ ἐπιστολὴ πρὸς Ἀμοργίνους. — Ἀπόδειξις Σουλεϊμάν ἀγᾶ περὶ παραλαβῆς τυροῦ. — Ἐπιτροπικὸν Ἀναγν. Ἡλ. Πρασίνου. — Ἐπιδρομὴ πειρατικὴ εἰς Ἀμοργόν τῷ 1822.

1

Πουλιά μὴ κηλαδήσετε, τὰ δένδρα μὴν ἀνθῆτε,
τῆς Ἀμοργοῦ τὴν συμφορὰν πολλὰ νὰ λυπηθῆτε,
ὅπου ποτὲ δὲν ἤλπιζε διὰ νὰ τὴν πατήσουν
Μανιάταις, τ' ἄνομα σκυλιά, καὶ νὰ τὴν ἀφανίσουν.

5 Νὰ πάρουσι τὰ ροῦχά των, καὶ τὰ σκεπάσματά των,
κι' ὄλα των τὰ μαλάμματα, καὶ τὰ παπλώματά των.

Ἐτὴν Σαντορήνην ἔπηγαν, κ' ἐπῆραν τὸ καράβι,
καὶ οἱ καυμέν' Ἀμοργιανοὶ δὲν εἶχανε χαμπάρι.
Καὶ μέσα τὰ μεσάνυχτα ἦλθαν καὶ τοὺς πλακῶσαν,

10 τὰ ροῦχά των ἐπῆρανε, καὶ τοὺς ἐξεγυμνώσαν,
χωρὶς νὰ ζεύρουν εἶδησιν, χωρὶς νὰ τὸ κατέχουν,
ἀκούσανε ταῖς τουφεκαῖς καὶ ἄρχησαν νὰ τρέχουν.

Τοῦ διάκου Νικήτα ἔπῆρανε ἀμέτρητα φλωρία,
ὅπου τὰ ἐδιάλεξεν ἀπὸ τὴν Βενετίαν.

15 Ἐπῆρανε καὶ ταῖς πραγματιαῖς, ὅπου ἔχε ἑστὸν ὄντά του,
καὶ δὲν τ' ἀφῆσαν τίποτε, οὔτε τὰ ἄρματά του.

4) Μανιάται ἐχοντες ἐπὶ κεφαλῆς τὸν καπετὰν Στεκούλη, ἐπτανήσιον, ἐλυμαίνοντο τὸ Αἰγαῖον πέλαγος· ἐλθόντες εἰς Θήραν ἤρπασαν ἐν πλοτον, ἐντεῦθεν δὲ εἰς Ἀμοργόν, ἐνθα μαθόντες ὅτι οἱ κάτοικοι ἦσαν διεσπαρμένοι, ἄλλοι μὲν εἰς τὰς ἐξοχάς, χάριν τῶν γεωργικῶν ἐργασιῶν των, ἄλλοι δὲ εἰς τὴν νησιδα Γραμποῦσαν μετὰ τριῶν τρατῶν πρὸς ἁλιεῖαν, ἐξῆλθον καὶ ἐλεηλάτησαν τὴν χώραν.

13) Διάκος: λόγιος γινώσκων γράμματα. Οὗτος ὁ Νικήτας πάππος πρὸς πατρός τοῦ νῦν δημάρχου Ἀμοργοῦ Ἰωάννου Βλαδιανοῦ, ἦτο ἔμπορος, ἐμπορευόμενος μετὰ τῆς Βενετίας νήματα.

- Τοῦ Ῥεφεντάρου ὁ υἱὸς ἐπῆγε γιὰ βαμβάκι,
 κ' ἐπῆγαν εἰς τὸ σπίτι του, κ' ἐκάμανε κονάκι.
 καὶ ἔπῆρανε τὰ ροῦχὰ του, τὰ τζοβαερικά του,
 20 καθρέπτας κι' ἄλλα πράγματα, ὅπουταν ἰδικά του.
 Καὶ ἐστοῦ Παπᾶ Νικόλα τρέξασι, νὰ πᾶν νὰ τὸν πλακώσουν,
 καὶ εἰς τὸν νοῦν των εἶχανε διὰ νὰ τὸν σκοτώσουν.
 Καὶ ἔπῆρανε τὰ ροῦχὰ του, τὰ πράγματά του ὅλα,
 κ' ὕστερον γυρεύανε ναύρου ἄσπρα τῆς χώρας.
 25 Εὐρήκασιν τὰ τὸ λοιπὸν ἕξ μιὰ μικρὰν κασέλα,
 κι' ὁ καπετὰν ἀφ' τὴν χαρὰν ἀρχίνησε καὶ γέλα.
 Ἐστοῦ Σακελλάριου πῆγανε καὶ κτύπησαν τὴν πόρτα,
 κ' ἐκεῖνος ἀπ' τὸν φόβον του εὐγῆκεν καὶ τοὺς βῶτα.
 — «Γιὰ ἄνοιξέ μας, μπρέ Παπᾶ, νὰ μποῦμεν ἐστὸν ὄντά σου,
 30 κάμε τὸ γρηγορώτερον, ἂν θέλῃς τὴν ὑγειά σου.»
 Ἐπῆρασιν του κ' ἐκεινοῦ, ὅ,τι κι' ἂν τοῦ βρεθῆκαν,
 κι' ἀπὸ ταῖς ταμβακέραις του μιὰν μόνον τοῦ ἀφῆκαν.
 Τρεῖς ὀνομάτοι τρέξασιν εἰς τοῦ παπᾶ Μανόλη,
 κι' ἀμέσως τοὺς ἐτσάκωσεν ἔξω ἐστὸ περιβόλι.
 35 Ἀμέσως τοὺς ξερμάτωσε καὶ κάτω τοὺς ἐβάλλη,
 κι' ἂν δὲν ἐπρόφθανα ἐγὼ, ἦθελε τοὺς ξεβγάλει.
 Καὶ ὁ Μαρκῆς ὡς τ' ἀκουσεν ἤνοιξε τὸν ὄντάν του.
 καὶ ἔτρεξεν εἰς τὸ βουνὸν μαζὶ μὲ τὰ παιδιὰ του.
 Τὸ σπίτι τ' ἀφῆσ' ἀνοιχτό, κι' ὅλα τὰ πράγματά του.
 40 κάνεις ἀπὸ τοὺς φίλους του δὲν ἔτρεξε κοντά του.
 Ἐνα παιδί πολλά κοντό μὲ τὴν μεγάλην μύτην,
 ἦτον ὅπου ἔσκότωσε τὸν μαῦρον τὸν Δημήτριν.
 Τρεῖς τράταις ἐσηκώθησαν νὰ πάγουν νὰ ψαρέψουν,
 ὁ δαίμονας τοὺς τῶκαμε διὰ νὰ τοὺς κουρσέψουν.

17) Ὁ Ῥεφεντάρου ἦτο υἱὸς ἱερέως, ἔμπορος καὶ οὗτος νημάτων, ἀτινα ἐκόμιζεν εἰς Βενετίαν.

21) Παπᾶ Νικόλας οὗτος ἦτο ἱερεὺς εὐπορος.

24) Ἄσπρα τῆς χώρας ἐλέγοντο τὰ χρήματα τῆς κοινότητος.

33) Παπᾶ Μανώλης, ἦτο ἱερεὺς, τὸ ἐπώνυμον Πάσσαρης, φημιζόμενος ἐπὶ ἀνδρεία.

37) Μαρκῆς ἦτο ἔμπορος, πάππος πρὸς μητέρα τοῦ Πέτρου Λ. Ζάννου.

41) Ἐνα παιδί· ἀντὶ ἕνας Μανιάτης.

42) Δημήτριν· οὗτος ἦτο Ἀμοργῖνος.

- 45 Ὅλοι τους οἱ Ἀμοργῖανοὶ ἐπῆγαν εἰς τὴν τράτα,
 καὶ οἱ Μανιάταις ἐκλεπταν τὰ σπίτια τὰ γεμάτα.
 Τὴν νύκτα ἐφαρεύανε, τίποτε δὲν ἐβγάλαν,
 καὶ τὸ πωρὸν ἐγύρευαν νὰ βγάλουν τὰ μεγάλα.
 Οἱ Ἀμοργῖανοὶ ἐγύρευαν νὰ πιᾶσουνε τὰ ψάρυα,
 50 καὶ οἱ Μανιάταις κάνανε ἐστὴν χώραν ἅν λιοντάρια.
 Ἐν ἦτον οἱ Ἀμοργῖανοὶ νὰ κάνουν καραοῦλι,
 ἦθελε νὰ φανίσουνε τὸν καπετὰν Στεκούλη,
 καθὼς τοὺς ἐπαρήγγειλε καὶ ὁ Παραναξίας,
 νὰ φυλάγουν τὴν χώραν των διὰ πολλὰς αἰτίας.
 55 Ὅμως οἱ Ἀμοργῖανοὶ ὅταν τοὺς ἐπῆς ἀλήθεια,
 ἐκεῖνοι τῶν ἐφαίνοντο καθάρια παραμύθια.
 Ποτέ δὲν τὸ στοχάζονται, ποτέ δὲν συλλογοῦνται,
 νὰ μὴν τοὺς ἔλθ' ἄλλη δουλειά, ὅπου νὰ τὴν θυμοῦνται.
 Γιατὶ τῶρα ἦλθαν ἄξαφνα, κ' ἠύραν ἀμαλαγάδα,
 60 μ' ἂν ἴσως καὶ ξανάρτουνε, θὰ κάνουν ἄλλα κι' ἄλλα,
 γιατ' εἶνε οἱ καιροὶ κακοὶ καὶ πονηροὶ οἱ ἀνθρώποι,
 καὶ δὲν μποροῦμ' νὰ ξεῦρωμεν τ' ἀκολουθεῖ κατόπι.
 Αὗτοι ποσὼς δὲν ἔβαναν ἐστὸν νοῦν τωνε φοβέρα,
 καὶ ἐκάθοντο ἐστὴν Ἀμοργὸν μιὰν νύκτα καὶ μιὰ μέρα.
 65 Καὶ φώναξαν οἱ ἄνομοι πῶς ἦτανε μπονάτσα,
 γιατὶ δὲν ἐγροικούσανε ἀπὸ κανένα κίτσα.
 Μανιάταις ὅταν ἦλθανε, καὶ μπήκανε ἐστὴν χώρα,
 τὰ ροῦχα ποῦ φορούσανε, ἦταν γεμάτα ψάρα.
 Ἐ' ὕστερα ποῦ φορέσανε τὰμοργῖνὰ γελέκια,
 70 σοῦ φαίνονται πῶς ἦτανε τουρκοὶ μὲ τὰ τουφέκια.
 Ἀμοργῖανοὶ νὰ στέκουνταν ἅν φοβερά λιοντάρια,
 νὰ κάμουν τῆς γλυτσοποδισαῖς νὰ τρέχουν ἐτὰ τρυπάλια.
 Νὰ βγάλουν τότες ὄνομα ἐς Ἀνατολὴν καὶ Δύση,
 ἐστὴν Ἀμοργὸν ἄλλην φοράν κλέπτῃς νὰ μὴ πατήση.
 75 Τρεῖς βάρκες ἀρματώσανε, καὶ πέσανε κατόπι,
 καὶ ἦτανε ὁ ἀριθμὸς ὡς ἐβδομήντ' ἀνθρώποι.

45) Ὅλοι οἱ Ἀμοργῖανοὶ κτλ. Ἐννοεῖ ἐνταῦθα τὴν φρουρὰν τῆς χώρας. Ἐκάστη τράτα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης πρὸς ἀλιεῖαν ἐξερχομένη εἶχε χρῆσαν τοὐλάχιστον 15 ἀνδρῶν, ἐκ τούτου συνέδη νὰ εἶνε ἀπόντες τότε τῆς νήσου οἱ πλειστοὶ τῶν ἀνδρῶν.

Νὰ 'πᾶσι νὰ τοὺς εὐρουσι, γιὰ νὰ τοὺς πολεμήσουν,
 καὶ σκλάβους νὰ τοὺς πάρουσι, κί' ὀπίσω νὰ γυρίσουν.
 Μὰ 'σάν δὲν θέλῃ ὁ Θεὸς ἀπὸ τὰ κρίματά μας,
 80 νὰ παραδώσῃ τοὺς ἐχθροὺς 'στὰ χέρια τὰ δικά μας,
 'Ὡς τὸν παρακαλέσωμε νὰ μᾶς ἐνδυναμώσῃ,
 ἂν ἔλθουν ἄλλη μιὰ φορὰ κάνεις νὰ μὴ γλυτώσῃ.
 'Γ' ἀφέντη τοῦ πρωτόπαπα ἔγδυσαν σπίτια τρία,
 καὶ εἰς 'Ἐτοῦτο ἔγινε μεγάλη ἀμαρτία.
 85 νὰ 'τον τοῦλάχιστον τὰ δύο, τὸ ἓνα νὰπομείνῃ,
 μόνον τὸν ἀφανίσανε. Πολὺ κρίμα 'ποῦ γίνῃ.
 'Ὁ καπετάν Στεκούλης τὸ λοιπὸν ἐκούρτιζε νὰ βάνῃ,
 καὶ τοὺς Ἀμοργιανούς ποσῶς 'στὸν νοῦν του δὲν τοὺς βάνει.
 Μ' ἂν ἤθελε μπροβάλλουνε εἴκοσ' ἀρματωμένοι,
 90 ἤθελε χάσῃ παρευθὺς, τὴν στράταν νὰ 'πηγαίνῃ.
 Μὰ τί νὰ 'πῶ Ἀμοργιανοί, ποῦ δὲν ἐμάζευτῆκαν,
 καὶ τότε ἤθελε νὰ 'δῆ τοῦ κώλου του τὴν τρύπαν.
 Νὰ χάσῃ τὸ στιβάνι του, καὶ τὴν παλληκαριάν του,
 καὶ τὴν ὑπερηφάνειαν ὅπου 'χεν 'ς τὴν καρδιάν του.
 95 Καὶ ταῖς γυναῖκες ἔβαλαν νὰ πᾶν νὰ κουβαλοῦσι,
 αὐτὸς τοὺς ἐφοβέριζε μουλάρια νὰ τοῦ βροῦσι.
 Καὶ βγάλαν τὰ μαχαίρια τους διὰ νὰ τοὺς κτυποῦσι,
 καὶ ἄνδρες δὲν εὐρίσκοντο γιὰ νὰ τοὺς λυπηθοῦσι.
 Κ' ἡ τράταις, καθὼς εἶπαμεν, ποῦ ἦταν 'στὴν Γραμβοῦσα
 100 χαμπάρι δὲν ἤξεύρανε, μόνον παιζογελοῦσαν.
 Κάνεις δὲν ἤλθε νὰ τοὺς 'πῆ πῶς ἤλθασι κουρσάροι,
 νὰ φύγουν οἱ ταλαίπωροι, νὰ μὴ γυρεύουν ψάρι.
 Μιὰ τράτα ἐσηκώθηκε διὰ νάλθη 'στὸ πόρτο,
 τὰ ψάρια, ὅπου εἶχανε νὰ δώσουν τὸν ἀνθρώπω.
 105 Κ' ἀπέξω ἐτριγύριζε τὸ κλέφτικο παρτίδο,
 κί' ἀκαρτερούσανε νὰ 'ρθοῦν οἱ πρέζες τῶν παντίδω.
 Κί' εὐθὺς τοὺς ἐφουμάρασι νὰ πᾶσινε κοντὰ τους,
 καὶ ὁ σκοπὸς τους ἦτανε νὰ δοῦν τὰ πράγματά τους.
 Μὰ 'σάν τοὺς ἐκατάλαβαν, πῶς ἦτανε 'στὰ ψάρια,

105) Ἐκτὸς τοῦ λιμένου οἱ πειραταὶ εἶχον πλοῖον πρὸς φυλακὴν, ἵνα μὴ καταληφθῶσιν ὑπὸ τῶν περιπολούντων τουρκικῶν πολεμικῶν.

110 ῥακὶ τὰ ἐκεράσανε ὅλα τὰ παλληκάρια.
 'Ὁ καπετάνιος ἄλλαξε τὴν γλώσσάν του γιὰ πρῶτο,
 καὶ γύρευε νὰ 'βρῇ καιρό, καὶ νάχη καὶ τὸν τρόπο'
 καὶ εἰς τὸν νοῦν του ἔβαλε νὰ κόψουν τοὺς Μανιάταις,
 κ' εὐθὺς τοὺς ἐθαλάσσωσαν, καὶ πλέγασι 'σάν γάτες,
 115 καὶ τουφεκιάς τοὺς ἔρρηξαν, κί' ὅλους τοὺς ἐσκοτώσαν,
 μόνον ἓνας τοὺς ἔφυγεν, δαίμονες τὸν γλυτώσαν.
 'Ὅμως οἱ ἀμαρτίαις μας ἐπλήθουναν περίσσα,
 νὰ μᾶς πειράζουσι οἱ ἐχθροί, κ' εἶνε τὰ Κουφονήσια.
 Καὶ 'σάν ἤθελεν ὁ Θεὸς διὰ νὰ μᾶς γλυτώσῃ,
 120 ἤθελε στείλ' ἓνα πουλι εἶδῃσιν νὰ μᾶς δώσῃ,
 νὰ κρύψωμεν τὰ ροῦχά μας καὶ τὰ μαλάμματά μας,
 καὶ τᾶρματα ποῦ εἶχαμεν νὰ τὰ 'χωμεν κοντὰ μας'
 ἂν ἴσως κί' ἔλθουν οἱ ἐχθροὶ γιὰ νὰ μᾶς πολεμήσουν,
 ἐμεῖς νὰ τοὺς τσακίσωμεν κί' ὀπίσω νὰ γυρίσουν,
 125 νὰ 'πᾶσιν εἰς τὸν τόπον τους νὰ δώσουνε χαμπάρια
 πῶς ἡ Ἀμοργὸς εἶνε δυνατὴ, καὶ μ' ἄξια παλληκάρια.
 Καὶ ὅμως τώρα τὸ λοιπὸν πρέπει νὰ εἶνε βάρδζα,
 γιὰτὶ δὲν ἔχουν πιστεμὸν τῆς Μάνης τὰ ζαγάρια.
 'Ὡς τοὺς φωτίσ' ὁ πειρασμὸς νὰ 'ρθοῦν νὰ μᾶς πατήσουν,
 130 νὰ μὴν εὐροῦν τὴν στράταν τους, ὀπίσω νὰ γυρίσουν,
 μόνον νὰ τοὺς ἐδέσουσι 'στὴν Πόλιν νὰ τοὺς 'πᾶσι,
 τρεῖς χρόνους νὰ μὴ δώσῃ πλὴν ἡ Ἀμοργὸς χαράτσι.
 'Στὸ μοναστήρι πήγανε διὰ νὰ προσκυνήσουν,
 κί' ἂν εὐρουνε καὶ τίποτε κ' ἐκεῖ νὰ μὴν τ' ἀφήσουν.
 135 Ἐκεῖ ἐτρέξασιν λοιπὸν νὰ κάμουν τὸ ρεσάλτο,
 ὅμως ἀφέντης ὁ Χριστὸς θεὸς νὰ τοὺς βάλῃ κάτω.
 'Ἐπρεπε τώρα τὸ λοιπὸν νὰ γένῃ μερχαμέτι,
 ἀπὸ τὴν βασιλείαν μας, γιὰτ' ἔτσι 'νε ἀντέτι,
 'Τὸν τόπον ποῦ πατήσουσι καὶ τὸν ἐξεγυμνώσουν

114) Ὁ καπετάνιος τῆς τράτας τῆς Ἀμοργίνης.

118) Ἡ ἔννοια τοῦ στίχου τούτου εἶνε ὅτι ἐπειδὴ ἐν Κουφονησίαις κατοικοῦν πολλοὶ γεωργοποιμῆνες Ἀμοργίνοι, δὲν κατεδίωξαν οἱ τὴν Ἀμοργὸν ἰδίᾳ οἰκοῦντες καὶ διὰ θαλάσσης τοὺς πειρατάς, ἵνα μὴ οὗτοι, ἐκδικούμενοι, ἐπιτεθῶσι κατὰ τῶν οἰκούντων Ἀμοργίνων τὰ Κουφονήσια, ἀπροστατεύτων ὄντων.

- 140 τρεις χρόνους νά ἔχουν ἀδειαν χαράτσι νά μὴ δώσουν.
Μὰ δὲν εὐρίσκεται κανεὶς νά πάη ἔσ' τὸν πασάν μας,
ποῦ κανὸς εἶν' αὐθέντης μας, κι' ὀρίζει τὰ νησιά μας,
νά τὸν παρακαλέσουνε νά κάμῃ ἕνα χάλι,
ἔφέτος τὸ χαράτσι μας ὀλίγο νά μᾶς βάλῃ.
- 145 Γιατὶ τὸν παρεκάλεσαν ἔσ' μερικαῖς αἰτίαις,
καὶ ἔδωκέν τους θέλημα νά κάμουν ἐκκλησίαις.
Κι' ἀμέτε τώρα γλήγορα καὶ βρῆτε μὴν αἰτίαν,
καὶ κανὸς εἶνε ἔτοιμος νά κάμῃ εὐσπλαχνίαν.
Γιατὶ αὐτὸς ὁ τόπος πλὴν εἶνε πολλὰ Ολιμμένος,
150 κι' ἀπὸ τὰ χρέη τὰ πολλὰ εἶνε βαργεστημένος.
Κι' αὐτὰ ὁποῦ σὰς ἔγραψα δὲν εἶνε παραμύθια,
καὶ στοχαστήτέτα καλὰ πῶς εἶνε ὄλ' ἀλήθεια.
Ἐὰ ὅσα ἠκολούθησαν καὶ γίνησαν ἔσ' τὴν χώρα,
δὲν ἠμποροῦ νά κἄθωμε νά γράφω γιὰ τὴν ὥρα,
γιατὶ θέλω πολὺ χαρτί, καὶ θέλω καὶ μελάνι,
ἕνα γυαλί δλόκληρο νά ἔχω δὲν ἐφτάνει.

2

(Σφραγὶς Ἀμοργοῦ) 1819, Σεπτεμβρίου 6 Ἀμοργό.

Διὰ τοῦ παρόντος μαρτυρικοῦ καὶ καγγιλαρικοῦ γράμματος γίνετε δῆλον ἐν καθαρὸν τῆς ψηχίς συνοιδότης, ὅς καθὸς εἶναι γνωστὸν εἰς πᾶσιν ὅτι εἰς τῆς 1797 Ὀκτωμβρίου 14, ἡμέραν πετίν, ἐξιμέρομαν ἦλθαν οἱ μανιάτες ἀφνειός, ἔπατίσαν καὶ ἐγίμνοσαν τὸν τόπον μας ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος ἕως ἄλλον, εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν ἐποῦσαν καὶ εἰς ὀσπίτιν τοῦ κυρ Ἀγώστη ἡλίου Πρασίνου καὶ ἐβρίσκοντας ἀδία, ἔσποντας καὶ ἀπὸ τῶν φόβον τῆς ἡ ἀντροποι ἐφίγαν εἰς τὰ ὄρι, καὶ τὸσων τὸ ἐγίμνοσαν αὐτῶν τὸ ὀσπίτιν ὅπου ὡς σκαίδον τοῖς ἀφισαν γυμνοὺς, μονο μὲ τὴν ψυχὴν, ὅπου τὰ ρουχαν τῆς κυμισιάς καὶ τῆς σαρκας τὰ ἐπήρασι, τὰ σεντούκια τους τὰ ἔσπασαν τὰ γράμματά τους ὅλα ἐχά-
οισαν, μὴν ὑπάροντας ὁ ἀντροπος νά δι τὸ ἐντιρέσον του, ὅχι μονο εἰς τὴν οικογενίαν του, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλα τὰ ὀσπίτια, ὅπου ἐγίμνόθησαν.

Ὁ οἰκονόμος ἀμοργοῦ μάρτης
ὁ σακελλάριος ἀμοργοῦ μάρτης

ὁ πρωτόπαπας ἀμοργοῦ μάρτης
χαρτοφλαξ ἀμοργοῦ μάρτης
παπαδημήτριος γιαννακόπουλος μάρτης
Νικόλαος γεράκης μάρτης
παντελής κοβέος

Νικόλαος Καλλιούδης Καγγελάριος βεβαιοῦ.

3

Τοῖς προεστῶταις καὶ ἐπιτρόποις τῆς νήσου Ἀμοργοῦ.

Προεστῶται καὶ ἐπίτροποι τῆς νήσου Ἀμοργῶ, δύο προσταγὰς σὰς ἐστείλαμεν περὶ τῆς ὑποθέσεως τοῦ Ἰλία Πρασίνου, ἰδοὺ καὶ ἤδη σὰς γράφομεν διὰ προσταγῆς τοῦ ἐφέντη μας νά ἀκολουθήσετε κατὰ τὸ πρῶτο γράμμα, διότι μὲ τὴν ἀπειθείαν σας αὐτὴν ἔχει νά σὰς πάρῃ ἡ ὀργή τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐσὰς ποῦ δὲν ἐνεργεῖτε τὰς προσταγὰς, καὶ ἐκείνους ὅπου ἐναντιοῦνται. Λύτὸ εἶνε καὶ δίκαιον καὶ βίζας τοῦ Γιάννη Κάλφα· λοιπὸν ὅ,τι σὰς ἀκολουθήσει, ἂν δείξετε καὶ πάλιν τὴν παραμικροτέραν ἀργοπορίαν καὶ ἀπειθείαν, τὸ κρέμα νά εἶνε εἰς τὸ λαιμό σας. — Ἐν τούτοις σὰς προσταζόμεν ἀμέσως, ὅπου λάβετε τὸ παρόν μας, νά ἐτοιμάσετε ὅλα τὰ κατ' ἔτος διδόμενα ὡς καὶ τὸν τζιτρί νερσί καὶ νά τὰ στείλετε μὲ ἀπεσταλμένους σας εἰς τὴν Ναξίαν, ὅπου ἔχει ἀφημένον ἀντροπον ὁ ἐφέντης μας διὰ τὴν παραλαβὴν, καὶ μὲ μπουγιουρντί. Οὕτω ποιήσετε ἐξ ἀποφάσεως καὶ ὑγιαίνετε.

(1793) ἀψηγ. Ἰουλίου 9 ἀπὸ Κῶου.

Κωνσταντῆς Χατζῆ ἐφένδης δραγουμάνος.

Υ. Γ. Ἐὶς τὸ πολὺ μίαν ἐβδομάδα προσμένομεν ἀπόκρισιν σας τάχιστα ὅτι ἔλαβε τέλος ἡ ρηθείσα ὑπόθεσις αὐτοῦ· ἀφοῦ φθάσῃ ὁμως ἡ ἐβδομάς, προσμένομε νά ἰδῆτε, καὶ μάλιστα οἱ πρωταἰτίοι, τοὺς ὁποίους ἤξεύρομεν, τὰ ὅσα οὔτε ἀπὸ τὸν νοῦν σας ἐπέρασαν, καὶ ἂς ἔχετε σεῖς τὴν ἀμαρτίαν.

4

Ἀπὸ τὸν ἐνδοξότατον αὐθέντην Χατσίσκου καὶ Βεκήλου τοῦ Χαλήλ μπεη καὶ σερασκέρη.

Εἰς τοὺς γέροντας καὶ προεστοὺς καὶ ἐπίληπους βαγιαδες καὶ πα-

πάδες τῆς νήσου Ἀμοργοῦ, γνωστὸν ὅτι ἦλθεν ἐδῶ ὁ Δημήτρης ἄνθρωπος τ' ἀφθέντη μας Χαλήλ μπεης, καὶ μᾶς εἶπε πῶς τὸν ἐνοχλοῦν μερικοὶ ἄνθρωποι καὶ γηρεύουν νὰ τοῦ πάρουν τὸ νησι⁽¹⁾ τοῦ τοῦ ἔχει ὁ μπέης δοσμένο, καὶ γυρεύουν νὰ τὸ κάμουν βεπούμπλικο· ὅμως αὐτὴ εἶνε κακοκέφαλη ἄνθρωπη, καὶ δὲν φθάνει τὸ ξερόν τους κεφάλι· μιὰ Ἀμοργὸς ἔχει τόσα νησιά, καὶ κανέναν δὲν βγίνει ἀπὸ 'κεῖνα τὰ νησιά νὰ πάρη· τοῦ Χαλήλ μπεη τὸ νησι ἤγαν νὰ τὸ πάρουν; Ὁ Χαλήλ μπεης δὲν ἐπέθανε, καὶ τὸ πρᾶγμα του ἔγινε βεπούμπλικο, ὅμως ἰδοὺ ὅπου σᾶς γράφομεν καὶ σᾶς φανερόνομεν τὸν ἄνθρωπὸν μας νὰ μὴ τὸν πειράζει κανέναν, μόνον νὰ πάρη τὸ νησι εἰς τὸ χέρι του ὡς καθὸς καὶ τὸ πρότον, καὶ στέλομεν καὶ τὸν Ἀμέτη Ἰσαούση μαζί νὰ θεωρήσῃ τὴν κρίσιν σας καὶ νὰ τοῦ δώσετε τὸ μεζιλίσι του καὶ τὸ ποδοκόπι του . . . (δυσανάγνωστα).

1812 Νοεμβρίου 5.

5

Τὴν σήμερον ἐγὼ Σουλεϊμάν ἀγᾶς τοῦ ἐνδοξοτάτου Σερασκιέρη Μπέη κεχαγιάς ἔλαβα τὸ τυρὶ ἀπὸ τὸ νησι Ἀντικέρια, ὅπου ἔχομεν βεκήλι μας ἀπὸ τὸ Δημήτρι Μαριέτας, ὁ ὅποιος εἶνε ἄνθρωπος ἐδικὸς μας, καὶ νὰ μὴ ἔχη καμμίαν πείραξιν ἀπὸ κανένα αὐτοῦ, καὶ εἴστερον θέλη μίνοι ἀναπολογητῆ.

1799 Νοεμβρίου 16.

Ἀντώνιος σιλικτάρης
τοῦ ἐνδοξοτάτου . . . (ἐφθαρμένον)

Σουλεϊμάν ἀγᾶς ἔδοσα
τὸ παρὸν.

6

(Γ. Σ.)⁽²⁾ 1769. Μαρτίου 25 Ἀμοργὸ.

Τὴν σήμερον ἐμῆς εἰ ἔχτης νίσου ἀμοργοῦ ἱερὸς καὶ κοσμικὴ, καὶ ἀπασ οὖ κινωτῆς κοινῶς βουλοὶ ἐποικαταστήνωμε εἰδηοὺς καὶ καθολικοὺς μας ἐποικτρόπους τὸν σιὸρ Ἀνεγνοστην Ἰληα Πράσινω, καὶ τῶν σιορ Δημητράκη Στεφανοπουλω, τὴν νασταθου καὶ οἱ δῆτω τους νὰ δουλεύσου ἐφαίτως τὸ κοινῶν μας συνάζωντας τῶ οπου ἔχην νὰ τοὺς ἔχωντας ὅλες τῆς φροντῆς τῆς κοινότης τῶσων εἰς βασι-

(1) Ἀντικέρια.

(2) Ἡ σφραγὶς τῆς κοινότητος Ἀμοργοῦ συνίστατο ἐκ 4 τεμαχίων, ἔφερον ἐν μέσῳ εἰκόνα τοῦ Ἁγ. Γεωργίου, καὶ περίξ τὰς λέξεις "Ἁγίος ὁ Θεὸς κηνότης Ἀμοργῶ.

λικα ἀρμαμέντα, ὅσων καὶ εἰς αὐθεντικά ὑποκείμενα, ἔχοντας τὴν ἄδεια νὰ κρίνουν καὶ νὰ ἀντικρίνουν κάθε ὑπόθεσιν τῶν νικοκερέω εἰς τῆς τηχούσες των ὑπόθεσες. Περὶ μετω (;) μαραφέτην (;) τῶν παλιῶ Προεστων. Ὄθεν εἰς ἐνδιξην . . . καὶ ασφαλοια βεβαιωτερα τηπονομε καὶ τὴν σινειθεισμένην σφρασιδα τοῦ κοινοῦ μας.

ὕκονόμος μάρτις

σακελαριος »

πρωτόπαπας μάρτις

Πανικόλας γιανακὸς μάρτις

Παπα μαρκος στέργω

Κοστής ἐξαρχόπουλος στέργω

Παντελής κωδέου στέργω.

Νικόλαος Καλλουδης Καγγελλάριος
βαϊβεώνω.

7

Πλὴν τῆς ἐπιδρομῆς τῶν Μανιατῶν, μοὶ διηγήθησαν ἐν Ἀμοργῶ ὅτι τῷ 1822 ὁ Τουρκοδημήτρης Ὑδραῖος μετὰ Κρανιδιωτῶν, Καστριτῶν, καὶ Ποργιωτῶν ἐλεηλῆστησε τὴν Κέρον, ἐντεῦθεν μετέβη εἰς Κουφονήσια, ὅπου ἤρπασεν ἐν πλοῖον ἀμόργινον, ὀνομαζόμενον Καργιοτίνα, ἐκακοποίησε τὸν Λορέζον Γεωργᾶνον καὶ ἠχμαλώτισε τὸν Γεώργιον Δ. Πράσινον, ἐκεῖθεν μετέβη εἰς Σχινοῦσαν καὶ Ἡράκλειαν, ὅπου διέπραξε τὰ αὐτά. Ἐν Ἡρακλείᾳ ἐδραπέτευσεν ἀπ' αὐτῶν ὁ αἰχμαλώτης Γ. Δ. Πράσινος. Μαθόντες δὲ ταῦτα οἱ Ἀμοργῖνοι παρά τινος Νικολάου Βασιλάου, ἐξηρεθίσθησαν, ὥπλισαν δύο πλοῖα, καὶ ἔδραμον εἰς καταδίωξιν. Καταφύσαντες τὰ πειρατικὰ εἰς Ἡράκλειαν καταδίωξαν, καὶ προσέβαλον αὐτὰ παρὰ τῇ Θήρᾳ, ἐφόνευσαν πολλοὺς πειρατὰς καὶ αὐτὸν τὸν Τουρκοδημήτρη, καὶ ἠλευθέρωσαν τὸ ἀρπαγὲν ἀμόργινον πλοῖον. Ἐν μόνον τότε πειρατικὸν διέφυγε τὴν καταδίωξίν των. (1)

(1) Τὸ ἀνωτέρω ποίημα καὶ τὰς ἐπιστολάς ἔλαβον παρὰ τοῦ αἰδεσίμου ἱερέως Δημητρίου Πρασίνου, ὁ ὅποιος ἐν Ἀμοργῶ ὑπῆρξεν ὁ ἐμὸς ὁδηγός καὶ συνοδῆτης καθ' ὅλην τὴν ἀνὰ τὴν νήσον περιουδειάν μου, καὶ εἰς τὴν ὁποῖον ἐκφράζω καὶ δημοσίᾳ τὰς εὐχαριστίας μου.

Προσθήκη Γ'. (Σελ. 21).

ΕΠΩΝΥΜΑ ΔΗΜΟΤΩΝ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΑΜΟΡΓΟΥ

'Αλεξανδράκης (Κρήτη) (1)	Δακορόνιας (Θήρα)
* 'Αρτέμις (2)	Δαμιανός (Σμύρνη)
'Αρκουλής	Δανασής (Σίκινος)
	* Δεναζᾶς
* Βάπτισμα	Δεσποτιδής
* Βασάλος	
* Βασαράμπας	* 'Εξαρχόπουλος
* Βεκρής	
* Βενετζᾶνος	Ζάνογλους ("Ηπειρος)
Βενιέρης	Ζάνος
* Βλαβιανός	Ζαράνης
Βλάχος	
Βουγιουκλάκης (Κρήτη)	* Θεολογίτης
Βουρλάκης (»)	'Ιωαννίδης
	Καλαφάτης (Κάρπαθος)
* Γαβαλᾶς	Καμπουράκης (Κάσσο)
Γαβρᾶς	Καμπούρης
* Γεράκης	Κανακάρης
Γιαννακός	Καραζᾶς
* Γιαννακόπουλος	Καραμολέγκας (Θήρα)
Γουμενόπουλος (Πάτριμος)	Κατλᾶς (Χίος)
* Γρίσπος	Κλοζάκης (Κρήτη)

(1) 'Τὸ προστιθέμενον γεωγραφικὸν ὄνομα εἰς τινὰ τῶν ἐπωνύμων ἐμφαίνει τὸν τόπον τῆς καταγωγῆς τῆς φερούσης αὐτὸ οἰκογενείας, ἐφ' ὅσον εἶνε σήμερον γνωστὴ.

(2) 'Τὰ φέροντα ἀστερίσκον ἐπώνυμα ἀπαντῶσι καὶ ἐν δήμῳ Λίγιάλης, διὸ καὶ παραλείψαμεν αὐτὰ εἰς τὸν ἐπόμενον κατάλογον τῶν δημοτῶν αὐτῆς, σημειώσαντες ἐν αὐτῷ μόνον τὰ ἰδιάζοντα.

Κόκκινος	Πεπέρης
Κολυδάς ('Ανάφη)	Πλατύς
Κορονέλλος	Πολίτης (Χίος)
Κουτελᾶς (Κάλυμνος)	Πολυγιαννάκης (Κρήτη)
Κωβαῖος	Πολυκρέτης (Νάξος)
	* Πράσινος
Λιζάρδος	Πρέκας
Λουδάρος	
	'Ρόκος ('Ιος)
* Μαγιάσης	'Ρουμελιώτης (Μέγαρο)
Μαρκουλής	* 'Ρουσσος
Μάτσας	
Μαυρομμάτης	Σαράντος (Βουλγαρία)
Μαῦρος	Σερμπεζῆς (Νέα 'Εφεσος)
* Μεντρινός	Σιγάλας
Μιναριζόγλους (Νέα 'Εφεσος)	* Σιμιδαλᾶς
Μιχαηλίδης	* Σίμος
* Μουράτης	Σκληθᾶνος
Μωραϊτάκης	Στεφανίδης
	Στουπάκης (Χίος)
Νικητίδης	Στρατουδάκης (Κρήτη)
Νικηφοράκης (Κρήτη)	* Συνοδινός
* Νικολαίδης (»)	
* Νομικός	Τάκας ('Αγγιάλος)
	Τζαγκᾶτος (Κρήτη)
Οἰκονομίδης	Τρεντῆς
Παλαιολόγος (Πελοπόν.)	Φαλιέρος
Παπαδάκης (Κρήτη)	Φεργαδιώτης
Παπαδόπουλος	Φουρνιστής
Πάσσαρης	* Φωστιέρης
Παστριός (Κρήτη)	Φωτεινός
Περιβολαράκης (»)	
Πετζετάκης (»)	* Χιωτίνης
Πετράντης	Ψακῆς (Χίος)

ΕΠΩΝΥΜΑ ΔΗΜΟΤΩΝ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΑΙΓΙΑΛΗΣ

Ἀντωνιάδης	Λαός
	Λεονάρδος
Βαζαίος (Θήρα)	Λογοθέτης
Βασιλειάδης	
	Μάνης
Γαβριήλ	Μανωλακάκης (Κρήτη)
Γεωργιάδης	Μανωλέσος (Θήρα)
	Μοναχόπουλος
Δάβης	Μπουφανάκης
Δανέζης	
Δενδρινός	Πορτοκάλης
Δημητριάδης	
Δρακάκης	Ῥαγγούσης
	Ῥάλλης
Εὐστράτιος (Μοσχονήσια)	Ῥεγγινού
	Ῥωσπέτος
Θηραῖος	
	Σκαρλάτος
Κανάκης	Στεφανίδης
Καοῦστος (Κεφαλλήν)	Στεφανόπουλος
Καρδιακός	
Κολιδᾶς (Ἀνάφη)	Τριαντάφυλλος
Κορβέσης	
Κουρμούλης (Κρήτη)	Χάλαρης (Ἀνάφη)
Κρής	Χαλικιόπουλος (Ζάκυνθος)
	Χάσπαρης.
Λαμνᾶτος	

Προσθήκη Δ'. (Σελ. 17).

ΕΥΡΩΠΑΙΟΙ ΠΕΡΙΗΓΗΤΑΙ

Ὁ ἀρχαιότατος τῶν νησιογράφων Bondelmonti, ὁ τῷ 1422 περιηγήθεις τινὰς τῶν νήσων, φαίνεται ὅτι δὲν ἐπεσκέφθη τὴν Ἀμοργόν. Περὶ ταύτης γράφει ὅτι ἐκαλεῖτό ποτε Buroort, καὶ ὅτι ἐπὶ τῶν χρόνων του ἐκαλεῖτο Amurgospolis, ὅτι εἶχε τρεῖς πόλεις Amurgo, Jalli et Plati, εἰς ἃς ἀντεπεκρίνοντο τρεῖς λιμένες Ἀγία Ἄννα, Καλὸς καὶ Καταπλῆ, ὅτι τὸ δυτικὸν τῆς νήσου ἐλέγετο Κατωμεριά, καὶ τὸ ἀνατολικὸν Ἀπανωμεριά, καὶ ὅτι πρὸς μεσημβρίαν εἶχεν ἀπόκρημνα παράλια καὶ κινδυνώδη τοῖς πλέουσι. Ch. Bondelmonti: *Librum insularum*, ἔκδοσ. Sinner, σελ. 100.

Ὁ Porcacchi (1572), *Isole piu famose del mondo*, σελ. 32, ὀνομάζει ὡσαύτως τὴν νήσον Amurgospoli, δὲν ἀναφέρει τὰς ἀρχαίας πόλεις, ἀλλὰ μόνον τοὺς λιμένας· μνημονεύει δὲ πρῶτος οὗτος τῆς Μονῆς (e al mare e un monasterio di Caloieri).

Ὁ Boschini (1658) *L' archipelago*, σελ. 54, ἀναφέρει ὅτι ὀνομάζετο ποτε Πλατάγη, ὅτι ἐπ' αὐτοῦ ἐκαλεῖτο Ἀμοργὸς ἐκ τινος μεγάλου φρουρίου ὀμωνύμου, καὶ ὅτι ἔχει καὶ ἄλλα δύο τοιαῦτα Hyali καὶ Plati, καὶ ὅτι καὶ τὰ τρία περιέχον πληθυσμὸν ζωηρὸν καὶ γενναῖον τόσον ὡς πρὸς τοὺς ἀνδρας ὅσον καὶ ὡς πρὸς τὰς γυναῖκας (in tutti tre vi e gente, e tutti animosi, e bravi, tanto huomini come donne). Ἀναφέρει ὅτι ἡ νήσος ἦτο καλῶς καλλιεργημένη, ὅτι παρῆγε πᾶν τὸ χρεῖωδες, καὶ ἰδίως μέλι καὶ οἶνον ἀφθονον, ὧν ἐγένετο ἐξαγωγή καὶ εἰς τὰς λοιπὰς νήσους. Εἶτα δὲ διὰ τοὺς ναυτικούς σημειοῖ ὅτι ὑπάρχουν περίξ σκόπελοι, καὶ ὅτι εἰς τὸν λιμένα Ἀγίας Ἄννης καὶ Calo ὑπάρχει ἀφθονον ὕδωρ. Δὲν παραλείπει δὲ νὰ μνημονεύσῃ, πρῶτος οὗτος, ὅτι ἡ νήσος ἦτο διάσημος διὰ τὸν ποιητὴν Σιμωνίδην.

Ὁ Piacenza (1688) *L' Egeo redivino*, σελ. 244 γράφει πλεό-
τερα περὶ Ἀμοργοῦ, ἐξ ἄλλων γεωγράφων ἀρπύμενος καὶ οὗτος εἰδή-
σεις. Ἀναφέρει τὰ ἀρχαῖα ὀνόματα τῆς νήσου, περιγράφει τὴν εὐρύ-
τητα τῶν λιμένων, σημειοῖ ὅτι Porto Plato εἶνε τὰ Catapla. Ἄλλ'

ως προς τὰς θέσεις τῶν ἀρχαίων πόλεων καὶ τὰ ὀνόματα περιπίπτει εἰς σύγχυσιν, καθὼς καὶ ὡς προς τὴν τῆς ἀρχαίας λατρείας. Μνημονεύει τῆς Μονῆς καὶ τῶν περιληπτικῶν ὀνομάτων Ἀπάνω Μεριᾶς καὶ Κάτω Μεριᾶς. Τὸν πληθυσμὸν τῆς νήσου ἀναριθμῶν εἰς 6000, χαρακτηρίζων τοὺς ἄνδρας καὶ τὰς γυναῖκας τῆς νήσου ὡς γενναίους, εὐφυεῖς καὶ ἀτρομήτους.

Οἱ νησιογράφοι ὁμῶς οἱ θετικώτερὰ τινα περὶ τῆς νήσου διαλαβόντες, ἄτε ἐπισκεφθέντες αὐτήν, εἶνε ὁ Tournefort τῷ 1700, ὁ Pasch Van Krienen τῷ 1771, καὶ ὁ Sonnini τῷ 1779.

Ὁ Tournefort ἐκθέτει ἱστορικὰ τινα περὶ τῆς νήσου, καὶ περιγράφει ὡς βοτανικὸς τὰ τοῦ λειχῆνος (*rocolla tinctoria*), περὶ οὗ ἐν προσθήκῃ Α' διαλαμβάνομεν. Ποιεῖται κατόπιν μακρὰν περιγραφὴν τῆς Μονῆς, ἣτις ἐπὶ τούτου περιεῖχεν, ὡς γράφει, 100 καλογήρους. Περιγράφει σκωπτικῶς τὸν τρόπον τῆς πηγομαντείας ἐν Ἀγίῳ Γεωργίῳ Βαλσαμίτῃ, ἐξαιρεῖ τὰς μεγάλας βάγας τῶν σταφυλῶν τῆς νήσου, καὶ σημειοῖ τινα φυτὰ, ἅτινα ἀνεῦρεν. Εὕρεν ἐν χρήσει τὴν παλαιὰν ἐνδυμασίαν τῶν Ἀμοργίνων γυναικῶν, ἧς καὶ εἰκόνα παραθέτει. *Relation d'un voyage du Levant*, Τόμ. Α', σελ. 89.

Ὁ Pasch Van Krienen, ἔχων ὑπ' ὄψιν τοῦ βεβαίως τὸν Piacenzu, ἀναφέρει συγκεχυμένα τινα περὶ τῶν ἀρχαίων πόλεων τῆς νήσου. Ὡς πρὸς τὴν ἐπ' αὐτοῦ δὲ κατάστασιν αὐτῆς σημειοῖ, πρῶτος οὗτος, τὸ περίεργον διὰ τὸν σήμερον γινώσκοντα τὸ ἄνυδρον τῆς Ἀμοργοῦ, ὅτι τὴν Κάτω Μεριὰ διατρέχουσι πρᾶεῖς ρύακες, συντελοῦντες οὐ μόνον εἰς τὸ νὰ καθιστῶσιν αὐτὴν τερπνὴν, ἀλλὰ καὶ εὐφορον, διότι καὶ ἐκ τῶν λόφων καὶ ἐκ τῶν κοιλάδων παράγονται ἀφθονα προΐοντα, μέλι, κηρός, βάλσαξ, οἶνος ἀφθονός καὶ ἐξαιρετός, ἀριστον ἔλαιον. Οἱ κάτοικοι τῆς νήσου ἀνήρχοντο εἰς 4000, ἀλλ' ἠδύνατο ὡς γράφει ἡ νῆσος νὰ κατοικηθῆ ὑπὸ 15 καὶ 20,000, καὶ εἶνε πιστευτὸν προσθέτει ὅτι ἦτο εἰς οὐχὶ πολὺ ἀπομαμακρυσμένους χρόνους καλῶς κατοικημένη, διότι ἀπαντᾷ τις ἐν αὐτῇ πολυαριθμούς ἀνεμομύλους καὶ ὕδρομύλους (*poichè vi s' incontra gran quantità di molini da acqua e da vento*).

Ἐκυβερνάτο ἡ νῆσος ἐπὶ τοῦ περιηγητοῦ τούτου ἐκ 4 συνδίκων, ὧν πρόστατο εἰς καγγελλάριος.

Ὡς πρὸς τὰς περὶ τὴν Ἀμοργὸν νησιδας γράφει ὅτι ἦσαν ἔρημοι,

ὅτι παρῆχον ἀξιοθαύμαστα ἀρχαῖα μνημεῖα, καὶ ὅτι ἐν μιᾷ τούτων, ἣν ὀνομάζει Porgola, ἦτις ὡς φαίνεται εἶνε ἡ Σχινοῦσα, εὕρισκετο μονὴ ἡρειπωμένη. *Breve descrizione dell'arcipelago*, σελ. 50.

Μετὰ τοῦτον περιηγήθη τὴν νῆσον ὁ Sonnini τῷ 1779. *Voyage en Grèce et en Turquie*, Α', 289. Οὗτος ἀναφέρει δύο λιμένας τῆς νήσου τὸν τῆς Ἀγίας Ἄννης (Λίγιζλης) καὶ τὸν Βαθὺν (Κατάπολα). Ἀφηγεῖται τὰ τῆς πηγομαντείας. Ὡς πρὸς τὰς τρεῖς ἀρχαίας πόλεις γράφει ὅτι ἡ θέσις αὐτῶν ἦτο ἀγνώστος ἐπὶ τῶν χρόνων του. Ἐξαιρεῖ τὴν εὐφορίαν τῆς νήσου καὶ τὴν ποιότητα τῶν προϊόντων αὐτῆς τοῦ οἴνου, τοῦ ἐλαίου, τοῦ σίτου, τῶν σύκων καὶ τῶν καρπῶν. Εἶτα διὰ μακρῶν ἐκθέτει τὰ τῆς ἐμπορίας καὶ συγκομιδῆς τοῦ λειχῆνος (*Ὁρα Προσθήκην Α'*) καὶ τῆς σκύλλας, καὶ τελευτᾷ ἐπαινῶν τὴν γλυκύτητα τοῦ ἡθους, καὶ τὴν ἡμερότητα τῶν κατοίκων, καὶ τὴν καλλονὴν τῶν γυναικῶν, ὧν διὰ βραχείων περιγράφει καὶ τὴν ἐνδυμασίαν.

Ὁ Dapper δὲν ἐπεσκέφθη τὴν νῆσον. Περὶ ταύτης σημειοῖ ὀλίγα, συνοψίζων τοὺς περὶ αὐτοῦ γράψαντας. *Description exacte des isles de l'archipel* 1703, Σελ. 184.

Ὁ μόνος τῶν περιηγητῶν, ὁ περὶ τὴν ἐρευναν τῆς νήσου ταύτης ὑπὸ ἀρχαιολογικὴν ἔποψιν ἀσχοληθείς, καὶ δημοσιεύσας τὰς εὐρεθείσας ἐν αὐτῇ ἐπιγραφάς, καὶ ἀκριβῶς ὅρισας τὴν θέσιν τῶν ἀρχαίων πόλεων εἶνε ὁ Λουδοβίκος ἲος, τῷ 1841. Ὡς πρὸς τὴν κατάστασιν τῆς νήσου σημειοῖ δι' ὀλίγων ὅτι περιεῖχε κατοίκους μόνον 3,000 ψυχάς, ἐξ ὧν 1300 εἶχεν ἡ Λίγιζλη. Ἡ περιγραφὴ αὕτη τοῦ Λουδοβίκου ἲος τόσον περὶ τῆς Ἀμοργοῦ, ὅσον καὶ περὶ τῶν λοιπῶν Κυκλάδων καὶ Σποράδων εἶνε πολῦτιμος ὁδηγός εἰς τοὺς χάριν ἀρχαιολογικῶν ἐρευνῶν περιοδεύοντας. *Reison auf den griechischen Inseln des ägäischen Meeres* (1841), Τόμος 2, Σελ. 39 ἐπ.

Ὁ Fiedler: *Reise durch alle Theile des Königreichs Griechenland* (1841) περιγράφει τὴν ὀρυκτολογικὴν κατάστασιν τῆς νήσου. Ἀποκαλεῖ ταύτην εὐφορον, καὶ ἐπαινεῖ ἰδιαζόντως τὸν οἶνον τῆς.

Ἰκανὰς εἰδήσεις, ἰδίᾳ στατιστικὰς, περιέχει καὶ ὁ ὑπὸ Joh. Ferd. Noigobaur καὶ Ferdinand Aldenhoven ἐκδοθεὶς δῖτομος ὁδηγός τῶν ἐν Ἑλλάδι περιηγητῶν, *Handbuch für Reisonde in Griechenland* τόμ. Β', σελ. 23 τῆς β' ἐκδόσεως (1860). Αἱ περιεχόμεναι ἐν τῇ συγγραφῇ ταύτῃ εἰδήσεις ἀνέχονται βεβαίως εἰς τοὺς πρώτους χρόνους

τῆς ἐλεύσεως τοῦ Ὄθωνος καὶ τῶν Βαυαρῶν, ὅτε εἰργάζετο εἰς τὴν τοπογραφίαν τῆς Ἑλλάδος ὁ Ferdinand Aldenhoven, ὁ ἐκδούς τὸ Περιγραφικὸν ὁδοιπορικὸν τῆς Ἀττικῆς καὶ τῆς Πελοποννήσου, ὑπὸ τὸν τίτλον Itineraire descriptif de l'Attique et du Peloponèse, avec cartes et plans topographiques, Athènes 1854.

Κατὰ τὸν ἀνωτέρω λοιπὸν σημειωθέντα ὁδηγὸν ἡ Ἄμοργός ἦτο νῆσος δασώδης, ἐξ ἧς κατ' ἔτος πλεῖστα φορτία καυσοξύλων ἀπεστέλλοντο εἰς Θῆραν ἰδίως, καὶ εἰς ἄλλας νήσους. Ἐξήγοντο κατ' ἔτος εἰς Θῆραν καὶ Σύρον 5 — 6,000 κοιλὰ δημητριακῶν καρπῶν· τοῦ οἴνου τῆς νήσου δὲν ἐγίνετο ἐξαγωγή, ἐπίσης τῆς μετᾶξης, τοῦ βάμβακος καὶ τῶν σύκων. Ἐπαινεῖται τὸ ἔλαιον ὡς ἀρίστης ποιότητος, καὶ ἀναφέρεται ὅτι ἐξήγοντο εἰς Θῆραν καὶ Σύρον 12,000 ὀκάδες. Τὸν πληθυσμὸν τῆς νήσου ἀναριθμᾷ εἰς 2,800 ψυχάς, ἢ 536 οἰκογενείας. Μέχρι τοῦ 1813 ὑπῆρχον ἐν τῇ νήσῳ νηματοουργεῖα βάμβακος, ἐξ ὧν ἐξήγοντο νήματα, ἀλλὰ παρήκμασαν καὶ ἐξέλιπον μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν νημάτων ἐκ τῆς Μελίτης παρὰ τῶν Ἄγγλων. Περιεῖχεν ἡ Ἄμοργός 3,000 βόας καὶ ἀγελάδας, 2,000 ἡμιόνους, ἵππους, καὶ ὄνους, καὶ 7,000 πρόβατα καὶ αἰγας. Πλοῖα δὲ 40 μικρά.

Τὴν Ἄμοργὸν ἐπεσκέφθη καὶ ὁ βοτανικὸς κ. Θεόδ. Κελδράϊχ, καὶ ἐδημοσίευσε περιγραφὴν τῶν ἐκ νάρθηκος (ὁ νάρθηκος παρὰ τῶν ἐγχωρίων καλούμενος) κατασκευαζομένων ἐν τῇ νήσῳ καθισμάτων. (Ἐστία, ἔτος 1882. ἀριθ. 334, σελ. 333.) Ἐδημοσίευσε δὲ ὡσαύτως καὶ περὶ τοῦ βαφικοῦ λειχήνης ἐν Ἐστίᾳ, ἔτος 1881, ἀριθμὸς 310, σελ. 771.

Συντομωδέστερον περιγραφὴν τῆς Ἄμοργοῦ ἐδημοσίευσεν ἐν δυοῖσι σελίσιν τοῦ περιοδικοῦ τῆς Πανδώρας (τόμ. 3, σελ. 157, ἔτος 1852) ὁ κ. Ἐμ. Ἰωαννίδης Ἀμοργῖνος, μαθητὴς τότε ὢν ἐν Ἀθήναις, νῦν δὲ σχολάρχης ἐν Ἀμοργῷ.

Χάρτας τῆς νήσου Ἄμοργοῦ περιέχουσι τὰ συγγράμματα τῶν νησιογράφων M. Boschini σελ. 55, Piacenza σελ. 244, Dapper σελ. 184, μικρὸν πλησιάζοντας εἰς τὴν πραγματικότητα, ἅτε τῆς χαρτογραφίας τότε ἐν τῇ νηπιότητι εὐρίσκομένης. Τέλειος ὅπως οὖν εἶνε ὁ ἐν σελ. 52 τοῦ συγγράμματος τοῦ Ῥὸς εὐρισκόμενος, ἐνθα σημειοῦται ἡ θέσις τῶν ἀρχαίων πόλεων, τελειότερος δὲ ὁ ἐν τῷ γαλλικῷ χάρτι τῆς Ἑλλάδος ὑπάρχων, καὶ τελειότατος ὡς πρὸς τὴν ἀκρίβειαν τῶν καταμετρήσεων καὶ τὴν διαγράψιν τῶν παραλίων ὁ ὑδρογραφικὸς τοῦ

ἀγγλικοῦ ναυαρχείου, ὁ ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τοῦ Saumarez Brock τῷ 1845 σχεδιασθεῖς.

Ἄλλ' ὅ τε Γαλλικὸς καὶ Ἀγγλικὸς χάρτης εἶνε ἐσφαλμένοι ὡς πρὸς τὰ γεωγραφικὰ ὀνόματα, ἔχοντες ὀνόματα ἀκρωτηρίων, ὀρέων ὄρμων ὅλως ἀνύπαρκτα· οὕτω τὸ βόρειον ἀκρωτήριο τῆς νήσου Λιμενάρι γράφουσι Villakarida, τὸν Ἐώδοτον C. Prossino τὸ Ἄσπρο Βουνό Κορανο, τὸν Πάλλον Καλοτάρι, τὸ Ἄλατον Dysari, τὸ Ἀκρωτήριο Langada, τὸν ὄρμον Βλυχάδα Livadja, καὶ οὕτω καθ' ἐξῆς. Τοῦτο δὲ προέρχεται ἐκ τῆς ἀγνοίας τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης τῶν χαρτογράφων. Τὰ σφάλματα δὲ ταῦτα ἐπαναλαμβάνονται καὶ εἰς τοὺς γενικοὺς χάρτας τῆς ὅλης Ἑλλάδος, τοὺς ἐκδιδόμενους ὑπὸ ἄλλων χαρτογράφων καὶ γεωγράφων εὐρωπαϊῶν, καὶ δικαίως, διότι δὲν ἔχουσιν ἐλληνικόν, ἔχοντα ὀρθῶς γεγραμμένα τὰ γεωγραφικὰ ὀνόματα· καὶ οὐ μόνον τοῦτο ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ ἐλληνικοὶ τῶν σχολείων, ὄντες μεταφράσεις τῶν εὐρωπαϊκῶν, ἐπαναλαμβάνουσι δι' ἐλληνικῶν λέξεων τὰ σφάλματα. Τοῦτο δὲ συμβαίνει οὐ μόνον εἰς τοὺς γεωγραφικοὺς χάρτας τῶν νήσων, ἀλλὰ καὶ ὅλης τῆς ἠπειρωτικῆς Ἑλλάδος. (Ὅρα περὶ τούτου Ὑπομνήματα περιγρ. τῶν Κυκλάδων νήσων κατὰ μέρος. Ἄνδρος Κέως, ἐν σελ. 9, 204 καὶ 212.)

Προσθήκη Ε'. (Σελ. 22).

Ποιήματα. Τὰ κάλανθα. — Ὁ σκλάβος. — Ὁ Κωνσταντῆς.

Τὰ κάλανθα.

Ἄρσημενὰ κὶ ἀρσηχροινιά, κὶ ἀρσῆ τοῦ Γενναρίου.
 Ἄϊς Βασίλης ἔρσεται ἀπὸ τὴν Καισαρεία,
 βαστᾶ λιθάνι καὶ κερὶ χαρτί καὶ καλαμάρι.
 Τρεῖς ἄγιοι τοῦ παντῆξανε, κ' οἱ τρεῖς τὸν ἐρωτοῦσι·
 5 — Ἄ Βασίλ' ἀπότεν ἔρσεσαι, κὶ ἀπότεν καταβαίνεις;
 — Ἄπὸ τῆς μάννας μ' ἔρχομαι, καὶ ἐστὸ σκολεβὸ μου πᾶσι.
 — Κάτσε νὰ φᾶς, κάτσε νὰ πιῆς, κάτσε νὰ τραουδήσης.

- Ἐγὼ γράμματα μάθαινα· τραούδια δὲν ἤξερω.
 — Ἄν εἶσαι καὶ γραμματικός, 'πὲς μας τὴν ἄρφα βῆτα».
- 10 Καὶ τὸ δαβρί του κούμπισε, νὰ 'πῆ τὴν ἄρφα βῆτα,
 καὶ τὸ δαβρί ξερό 'τανε, χλωρὰ βλαστάρια πέτα,
 κι' ἀπάνω 'στὴν κορφίτσα του πέρδικα πλουμισμένη,
 καὶ κάτω 'στὴν ποδίτσα του γοῦρνα πελεκημένη·
 καὶ καταιβαίν' ἡ πέρδικα καὶ πίνει κι' ἀνεβαίνει,
- 15 καὶ βρέσει τῆς φτεροῦες της, καὶ ραίνει τὸν ἀφέντη.
 — « Ἀφέντ', ἀφέντ', ὀλάφεντε, πέντε βολαῖς ἀφέντη,
 ἐσὲ σοῦ πρέπ', ἀφέντη μου, 'στὸ μαῦρο καθαλάρι,
 τρεῖς νὰ βαστοῦν τὴ σέλλα σου, κ' ἔξε τὸ χαλινάρι,
 καὶ τρεῖς νὰ σὲ παρακαλοῦν, ἀφέντη καθαλάρι·
- 20 καὶ πάλι ξαναπρέπει σου, 'στὰ πεύκια νὰ καθίζης
 τό 'να σου σέρι νὰ μετρῆς καὶ τᾶλλο νὰ δανείζης,
 καὶ πάλι ξαναπρέπει σου τῆς Πόλης τ' ἀργαστήρια
 νὰ δρυμονίζης τὰ φλουριὰ, νὰ κοσκινίζης τ' ἄσπρα.
 Ἐπόπαμεν τᾶφέντη μας, ἄς 'ποῦμεν τῆς Κερᾶς μας.
- 25 Κερὰ μαρμαροτράχηλη, καὶ φεγγαρομαοῦλα,
 ποῦ 'σης τὸν Ἥλιο πρόσωπο, καὶ τὸ φεγγάρι στῆθος,
 καὶ τοῦ κοράκου τὸ φτερό ἔσεις καμαροφρύδι·
 ποῦ 'σεις αὐλαῖς μαρμαρωταῖς καὶ πόρταις ἀτσαλέναις,
 καὶ παραστιαῖς ὀλόχρουσαις καὶ μαργαριταρέναις.
- 30 Ἔσεις τὸν γιό, τὸν καλογιό, τὸν μοσκοκανακάρη·
 λούζεις τον καὶ χτενίζεις τον καὶ 'στὸ σκολεῖόν του 'πάει·
 κι' ὁ δάσκαλος τὸν ἤβαλε γιὰ νὰ καλαναρσήση,
 καὶ ξέφυέν του τὸ κερὶ, κ' ἤναψε τὸ χαρτίν του,
 κ' ἤναψε καὶ τὰ ροῦχά του τὰ 'μορφοκεντημένα,
- 35 ὁποῦ τοῦ τὰ κεντούσανε οἱ τρεῖς βασιλοπούλαις.
 Ἡ μιά 'βαλε τὸν πόθο της, κ' ἡ ἄλλη τὸ μετάξι,
 κ' ἡ τρίτη ἡ καλλίτερη τὸν οὐρανὸν μὲ τ' ἄστρη.
 Ἐπόπαμεν καὶ τῆς Κερᾶς, ἄς 'ποῦμεν καὶ τῆς κόρης.
 Κερὰ μας τὸ κορίτσι σου, τοῦ βασιλιᾶ κορῶνα,
- 40 'πὸ μέσα 'πὸ τὴν Βενετιὰν τοῦ στείλαν ἀρραβῶνα,
 ρηόπουλον τὴν ἀγαπᾷ καὶ θέλει νὰ τὴν πάρη,
 μὰν εἶνε καὶ ρηόπουλο πολλὰ προυκιά γυρεύγει·

- γυρεύγ' ἀμπέλι' ἀτρύγετα, χωράφια μὲ τὰ στάσουα,
 γυρεύγει καὶ τὴν θάλασσαν μ' ὄλα της τὰ καράβια.
- 45 Μὰ 'σὰν θὰ τὴν εὐλοηθῆ θὰ σφάζη σίλια βούδια,
 καὶ ἐννιὰ σιλιάδες πρόβατα, καὶ τρεῖς σιλιάδες γίδυια,
 νὰ τραῖν, νὰ πίνουν φίλοι του, νὰ σκάσουν οἱ ὄχτροι του.
 Ἐπόπαμεν τῆς κόρης μας, ἄς 'ποῦμεν καὶ τῆς βιάγιας.
 Ἄψε μας, βίαγια, τὰ κερυά, κι' ἀναίβα καὶ καταίβα
- 50 καὶ πιάσ' καὶ τὰ κλειδάκια σου τὰ μαργαριταρένια,
 κι' ἀνοιξε τὸ σεντούκι σου, τὸ πολυχρουνωμένο,
 καὶ γέμισε τὴν φοῦχτά σου, καὶ ρῆξέ τα 'στὴ λύρα·
 νὰ σοῦ 'φκηστοῦμεν ὄλοι μας, νὰ γίνης καλομοῖρα
 κι' ἄν εἶνε μὰ τὸ θέλημα ἄσπρη μου περιστέρα,
- 55 ἀνοιξέτε τᾶρχοντικὸ νὰ 'ποῦμε καλὴ σπέρα (2).

Ὁ σκλάβος.

- Σαράντα κάτεργά 'μεστα κ' ἐξηνταδυὸ φρεάδες.
 Κ' εἶχαμεν σκλάβους ἑκατὸ 'στὴν ἄλυσι βαρμένους,
 'στὴν ἄλυσι, 'στὰ σίδερα καὶ 'στὴν βαρεῖα καδένα·
 κι' ὁ σκλάβος ἐνεστέναξε κ' ἐστάθη ἡ φρεάδα.
- 5 — « Πιὸς εἶνε π' ἀνεστέναξε, καὶ στάθη ἡ φρεάδα;
 ἄν εἶν' ἀπὸ τοὺς σκλάβους μου νὰ τὸν ἐλευτερώσω,
 κι' ἄν εἶν' ἀπὸ τὴν λεβεντιὰ λουφὲ νὰ τῆς ἐδώσω.
 — Ἐγὼ 'μαι π' ἀνεστέναξα καὶ στάθη ἡ φρεάδα.
 — Σκλάβε πεινάς, σκλάβε διψᾶς, σκλάβε γδυμνὸν σ' ἀφῆκαν;
- 10 — Μηδὲ πεινῶ, μήτε διψῶ, μηδὲ γδυμνὸ μ' ἀφῆκες·
 τῆς νιότης μου θυμήθηκα, τῆς διόλις μου γυναίκας,
 'ποῦ 'μουν τριῶν 'μερῶν γαμπρός, δώδεκα χρόνους σκλάβος·
 ἐχτὲς πουλοῦν τὰ ροῦχά μου, σήμερον τ' ἄρματά μου,
 αὔριον τὴν γυναῖκα μου τὴν εὐλοοῦνε μ' ἄλλον.
- 15 — Σκλάβε ξανατραούδησε καὶ νὰ σ' ἐλευτερώσω.
 — Ἐγὼ πολλὰ τραούδησα, μὰ λευτεριὰν δὲν εἶδα,

(49) Βιάγια = οἰκονόμος τῆς οἰκίας, ὑπηρέτρια.

(2) Μεταξὺ τοῦ ποιήματος τούτου, καὶ τοῦ δημοσιευμένου παρὰ τοῦ Passow Popularia carnina Graeciae, σελ. 220, ὑπάρχει μεγίστη διαφορά.

- μὰν εἶνε γὰ τὸν μπέη μας, ἄς ξανατραουδήσω.
 « Λευτοκαργιὰν ἐφύτεψα εἰς τῆς σκλαβιάς τὴν πόρτα,
 καὶ λευτοκάρην ἔφαα, μὰ ἕυτεργιά δὲν εἶδα. »
- 20 Κ' ὅσο νὰ ἔπῃ ἀφίνω γεγὰ, σαράντα μίλια ἔπει,
 κ' ὅσον νὰ ἔποῦν αἰς τὸ καλὸ ἄλλα σαρανταπέντε.
 Ἐστὸν δρόμον ὅπου πῆγαινε, μιὰν καλοργιὰν εὐρίσκει.
 — « Καλῶς τὸ γιό, τὸν καλογιό, τὸν μωκοκακακάρη,
 ποῦ ἔτον τριῶν ἡμερῶν γαμπρός, δώδεκα χρόνους σκλάβος,
 25 ποῦ χτές πουλοῦν τὰ ροῦχά σου σήμερον τ' ἄρματά σου,
 αὔριον τὴν γυναῖκά σου τὴν εὐλογοῦσι μ' ἄλλον.
 — Πές μου νὰ ζήσης καλοργιὰ, πλακῶνω ἔστο βλοεῖτε;
 — Ἄν εἶν ὁ μαῦρος γλήγορος πλακῶνεις ἔστο βλοῆτε,
 ἂν εἶν ὁ μαῦρός σου ἄργός, οὐ νὰ ἔνε εὐλοημένοι. »
 Δόνει τοῦ μαύρου μιὰ βετσὰ ἔστον πύργον του πλακῶνει.
 — « Ἄφες, παπᾶ, τὰ στέφανα, πάψε καὶ τὸ «βλοεῖτε»,
 καὶ ὁ μαῦρός του σιλιμουντρᾶ, κὶ ὁ ἄνδρας μου προφτάνει. »

Κωσταντῆς.

- Ὁ Βασιλεὺς ἠθέλησε νὰ ἔπει ἔστο κυνήγι
 μ' ἐξηντάπέντε ἄρχοντες, μ' ὄγδόντα παληκάρια
 μὲ τοῦ Παπίνου τὰ παιδιὰ, καὶ μὲ τὸν Κωσταντῆνον.
 Ὅλημερίς γυρίζουσι, κυνήγι δὲν εὐρήκαν,
 5 ἐκεῖ ἔστα κλινογέρματα, δυὸ ὥραις νὰ θραδιάση,
 θωροῦν λιοντάρι κ' ἔρχεται, λιοντάρι καταιθαίνει,
 κ' ἔλαμπεν τὸ κεφάλιν του, ἄν τὸ γλαμπρὸν φεγγάρι,
 κ' ὀπίσω ἢ νωρίτσα του σαράντα κόμπους κάνει,
 καὶ κάθε κόμπος ἔγραφε σαράντα δὲν φοβοῦμαι.
- 10 Πρὸς τὴν μεριὰν τοῦ Κωσταντῆ χριμηντιρᾶ καὶ ἔπει,
 κὶ ὁ Κωσταντῆς τὸ τράβηξε, κὶ ὀπίσω τὸ γυρίζει.
 — Μόλα Κώστα τὸν μαῦρόν σου, πρὸς τὸ λιοντάρι σύρε.
 — Φοβοῦμ', ἀφέντη βασιλεῖ, μὴ ἔπας καὶ μὲ χαλάσης.
 — Μὰ τ' ἀγχοκόρφι, ποῦ θαστώ, μὰ τὸ χαμαῖλί μου,
 15 μὰ τὴν Κωσταντινούπολιν, Κώστα μου, μὴ φοβᾶσαι. »
 (5) Ἡλιογέρματα.

- Μὲ τέσσερα τὸν ἠπγάσε, μὲ πέντε τὸν ζουλίξει.
 Ὅσο ἄρχοντες τὸν ἔδασιν ἐντιζηλέψασιν του.
 — « Ἐθωρεῖς, ἀφέντη βασιλεῖ, αὐτὸν τὸν Κωσταντῆνον;
 ἀγάλι ἀγάλι νὰ πιαστῆ, κὶ ἀγάλια νὰ τὸν δέσης,
 20 κὶ ἀγάλια νὰ τὸν βάλετε ἔσε πύργον σιδερένιο,
 ἔσε πύργον ὄλοσίδερον, βολιμοσκεπασμένο. »
 Καὶ μιὰ Λαμπρῆ, μιὰ Κυριακῆ, μιὰν ἄμορφην ἡμέρα,
 ἀγάλι ἀγάλια πζάνουν τον, κὶ ἀγάλια δένουσιν τον,
 κὶ ἀγάλια ἔπαν καὶ βάλλουν τον ἔσε πύργον σιδερένιο,
 25 ἔσε πύργον ὄλοσίδερον, βολιμοσκεπασμένο.
 Κὶ ἀφέντης του προσγεύγουnton κάτω ἔστην Βαβυλῶνα,
 καὶ τὸ κρασί ὅπου ἔπινε πολὺ θολὸ τοῦ ἔφάνη.
 — « Σήμερον τὸν υιοῦκα μου, σήμερον τὸν υἱόν μου,
 σήμερον τὸν υιοῦκα μου ἔσε βρόχια τὸν ἔβαλαν,
 30 ἔσε βρόχια καὶ ἔσε σίδερα, ἔσε φυλακαῖς μεγάλαις. »
 Τὸν μαῦρον του ἔχαλίνωσε, πηδᾶ, καβαλλικεύει,
 κὶ ὁ μαῦρός του τὸν ἠῦγαλε ἔστον πύργον ἀπὸ πόξω
 δόνει τοῦ πύργου μιὰ κλωτσά, καὶ ἔπει μέσα κὶ ἔξω,
 κὶ ἀπ' τὸ χεράκι τὸν ἄρπα, ἔστοῦ βασιλεῖ τὸν ἔπει.
 35 — « Ἐθωρεῖς, ἀφέντη βασιλεῖ, τοῦτον τὸν Κωσταντῆνον;
 ἤθεν τοῦ κάμης τίποτε καὶ ἤθε τὸν χαλάσης,
 ἔσε καὶ τὴν βασιλισσαν ἤθελε νὰ βοθρίσω
 καὶ τὴν Κωσταντινούπολιν χοίρους νὰ τὴν γεμίσω. »

Προσθήκη ΣΤ'. (Σελ 32).

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΩΝ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ

Εὐαγγέλιον ἐπὶ μεμβράνης.

» ἐπὶ μεμβράνης.

Πράξεις τῶν Ἀποστόλων, ἐπὶ χάρτου.

Μαρτύριον τοῦ Ἀποστόλου Ἀνανίου, ἐπὶ μεμβράνης.

Ψαλτήριον καὶ Παρακλητικὴ.

Συναξάριον, περιέχον ἕξ μῆνας, ἀπὸ τοῦ Μαρτίου.
 Βιβλίον τῶν Προφητῶν, ἐπὶ μεμβράνης.
 Ἀνθολογία Μουσικῆς, ἐπὶ χάρτου.
 Συναξαριστῆς ἐπὶ μεμβράνης.
 Μηναιὸν ἐπὶ χάρτου, ἀρχόμενον ἀπὸ τοῦ Ἰουλίου, ἄνευ τέλους.
 Βιβλίον Ἐφραΐμ τοῦ Σύρου. Λόγοι ἐπὶ μεμβράνης.
 Εὐαγγέλιον. Ἑρμηνεῖα Θεοφυλάκτου, ἐπὶ μεμβράνης.
 Ἀπόστολος ἐπὶ μεμβράνης.
 Βιβλίον ἀνεπίγραφον ἐπὶ μεμβράνης. Διάφοροι λόγοι.
 Τετραευάγγελον, ἐπὶ μεμβράνης.
 Θεοτοκάριον ἐπὶ χάρτου.
 Κανόνες Πηδαλίου ἐπὶ χάρτου.
 Πεντηκοστάριον ἐπὶ μεμβράνης.
 Μηναιὸν ἐπὶ χάρτου.
 Λόγοι Κυροῦ Φιλοθέου Πατριάρχου ἐπὶ χάρτου.
 Γρηγορίου Ἀκραγαντίνων ἐπὶ μεμβράνης.
 Μηναιὸν Σεπτεμβρίου ἐπὶ χάρτου.
 Ἔτερον Ὀκτωβρίου καὶ Νοεμβρίου ἐπὶ χάρτου.
 Ἄπαντα Ἰωάν. τοῦ Χρυσοστόμου, τόμος Γ'. ἐπὶ χάρτου.
 » » » » » Γ'. » »
 » » » » » Θ'. » »
 Μηναιὸν ἐπὶ χάρτου.
 Εὐχολόγιον ἐπὶ χάρτου.
 Βιβλίον Ὀδηγία Ἁγίων Γραφῶν, ἐπὶ μεμβράνης.
 Τριώδιον ἐπὶ χάρτου.
 Μαρτυρολόγιον Ἀνανίου ἐπὶ χάρτου.
 Μηναιὸν Νοεμβρίου καὶ Δεκεμβρίου ἐπὶ χάρτου.
 Ἔτερον Αὐγούστου ἐπὶ χάρτου.
 Ἁγίου Θεοδώρου Ἐπισκόπου λόγοι ἐπὶ χάρτου.
 Μηναιὸν Ὀκτωβρίου ἐπὶ χάρτου.
 Τριώδιον ἐπὶ μεμβράνης.
 Λόγοι προφητῶν ἐπὶ μεμβράνης.
 Τετραευάγγελον ἐπὶ χάρτου.
 Λόγοι Ἐκκλησιαστικοὶ ἐπὶ μεμβράνης.
 Τυπικὸν ἀρχαῖον ἐπὶ χάρτου.

Λόγοι Ἐκκλησιαστικοὶ ἐπὶ χάρτου.
 Λόγοι Ἐκκλησιαστικοὶ ἐπὶ χάρτου.
 Τετραευάγγελον ἐπὶ χάρτου.
 Θεοτοκάριον ἐπὶ χάρτου.
 Λόγοι Νείλου ἀσκητοῦ ἐπὶ μεμβράνης.
 Βιβλίον περὶ διαφόρων ἀντικειμένων ἐπὶ χάρτου.
 Θεοτοκάριον ἐπὶ χάρτου.
 Μηναιὸν Μαρτίου ἐπὶ χάρτου.
 Λόγοι Ἁγίου Ἀμφιλοχίου ἐπὶ χάρτου.
 Λόγοι διάφοροι ἐπὶ χάρτου.
 Ἀποστόλου Θωμᾶ ἐπὶ χάρτου.
 Συναξάριον Τελώνου καὶ Φαρισαίου ἐπὶ χάρτου.
 Κατήχησις Θεοδώρου τοῦ ὁμολογητοῦ ἐπὶ χάρτου.
 Εὐχολόγιον ἐπὶ χάρτου.
 Πατρικὸν ἐκ διαφόρων Κανόνων ἐπὶ χάρτου.
 Λόγοι Χρυσοστόμου διάφοροι ἐπὶ χάρτου.
 Τετραευάγγελον ἐπὶ χάρτου.
 Διάφοροι λόγοι ἐπὶ χάρτου.
 Μουσικὸν βιβλίον Νοεμβρίου ἐπὶ χάρτου.
 Ψαλτήριον ἐπὶ χάρτου.
 Δοξαστικὸν Ἁγίων.
 Ψαλτήριον ἐπὶ μεμβράνης. Ἐξήγησις.
 Λόγοι ἐκκλησιαστικοὶ ἐπὶ χάρτου.
 Λόγος ἀσκητικὸς Ἀββᾶ Ἰωάννου ἐπὶ χάρτου.
 Λόγοι Χρυσοστόμου ἐπὶ χάρτου.
 Εἰρημολόγιον ἐπὶ χάρτου.
 Θεοτοκάριον ἐπὶ χάρτου.
 Ἀνθολόγιον ἐπὶ χάρτου.
 Συναξαριστῆς ἀπὸ Νοεμβρίου ἕως Αὐγούστου ἐπὶ χάρτου.
 Στιχαράριον ἐπὶ χάρτου.
 Πασχάλιον ἐπὶ μεμβράνης.
 Βιβλίον περιέχον λόγους Μαξίμου, ἐπισκόπου Κυθήρων, ἐπὶ χάρτου.
 Βιβλίον περὶ ματαιότητος βίου ἐπὶ χάρτου.
 Βιβλίον περιέχον διαφόρους λόγους ἐπὶ χάρτου.
 Κανόνες Ἀποστόλων ἐπὶ χάρτου.

- Ἑρμηνεία Εὐαγγελίου ἐπὶ χάρτου.
 Λόγοι Ἐκκλησιαστικοὶ ἐπὶ χάρτου.
 Βιβλίον Καλβίνων καὶ Λατίνων ἐπὶ χάρτου.
 Ἔτερον βιβλίον βίοι Ἀγίων ἐπὶ χάρτου.
 Λόγοι ἐκκλησιαστικοὶ ἐπὶ χάρτου.
 Τριώδιον, οὐ λείπει ἡ ἀρχὴ ἐπὶ χάρτου.
 Μηναιὸν ἐπὶ χάρτου.
 Μέγα βιβλίον ἐπὶ μεμβράνης ἀνεπιγραφον. Λόγοι κατὰ Ἰουλιανοῦ.
 Βιβλίον περιέχων λόγους καὶ βίους Ἀγίων ἐπὶ χάρτου.
 Λόγοι βιογραφικοὶ ἐπὶ χάρτου.
 Βιβλίον Ἰωάννου τῆς Κλίμακος ἐπὶ χάρτου.
 Μηναιὰ Αὐγούστου, Φεβρουαρίου, Ὀκτωβρίου, Ἰουλ. καὶ 8βρίου,
 Νοεμβρίου, Ὀκτωβρίου, Δεκεμβρίου, Σεπτεμβρίου, Μαίου, Φεβρουα-
 ρίου. Ἄπαντα ἐπὶ χάρτου.
 Τριώδιον τῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ χάρτου.
 Τὸ ὅλον χειρόγραφο. 98.

Τὴν σημείωσιν ταύτην μοι ἔδωκεν ὁ κ. Ἰωάννης Βλαβιανὸς δῆμαρχος Ἀμοργοῦ, εἰς ὃν καὶ δημοσίᾳ ἀπονέμω τὰς εὐχαριστίας μου ἐπὶ τε τῇ φιλοξενίᾳ, ἧς ἔτυχον παρ' αὐτῷ, καὶ ταῖς πληροφορίαις, ἃς προθύμως πάνυ περὶ τῆς νήσου μοι ἐχορήγησεν. Ὀφείλω δ' ἐνταῦθα μετ' εὐχαριστίας νὰ μνημονεύσω καὶ τοῦ δημάρχου Λίγιλλης κ. Ἀντωνίου Νομικοῦ προθύμως παρασχόντος μοι πᾶσαν αἰτηθεῖσαν πληροφορίαν, κατὰ τὴν ἐν τῷ δῆμῳ ἐκείνῳ διαμονὴν μου.

Προσθήκη Ζ' (Σελ. 35).

Χρυσόβουλλον Μιχαὴλ Δουκὸς Ἀγγέλου Κομνηνοῦ Παλαιολόγου.

1

Ἴσον ἀπαράλλακτον τοῦ προσκυνητοῦ χρυσοβούλλου τοῦ εὐσεβεστάτου βασιλέως Μιχαὴλ Δουκὸς Ἀγγέλου Κομνηνοῦ Παλαιολόγου.

Ἐρχεται καὶ ἀπὸ τόπου, ὡσπερ δὴ καὶ ἀπὸ τῶν προσώπων συγκρότησις εἰς τὴν διάθεσιν τῆς ψυχῆς, καὶ μεγάλῃς προσθήκης αἰτίον τοῦτο καθίσταται πρὸς τῷ ἀπὸ τῆς φύσεως τοῦ πράγματος δικαίῳ, προστι-

θεμένης καὶ τῆς ἐντεῦθεν ποιότητος τοῦ καλοῦ· καὶ τοσοῦτο πλεόν τοῦθ' οὕτω γίνεται, ὅσον ἂν πλείονα προσῆ τῷ τόπῳ τὰ ἀγαθὰ. Ἐπανεκτέον δὲ καὶ ὧν ἔνεκα ταῦτα ἡ βασιλεία μου προεξέθετο. Ἡ κατὰ τὴν Ἀμοργὸν εὐαγεστάτη τῆς υπεράγνου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας Μονῆ, πολλὰ καὶ πολυτρόπως ἔχουσα τὰ συνιστῶντα τὴν ταύτης σεμνότητα, τὸ ἀνακεχωρηκὸς τοῦ τόπου καὶ ἰδιάζον, τὴν θεάρεστον τῶν ἐν αὐτῇ ἀσκουμένων διαγωγὴν, τὴν τοῦ πνευματικῶς αὐτῆς προϊσταμένου χρηστοθήλειαν, καὶ πρὸ πάντων καὶ ἐπὶ πᾶσι τὴν ἀγιαστικὴν χάριν, ἣν ἐπαφῆκε τῷ τόπῳ διὰ τῆς ἰδίας χάριτος.

Ταῦτα οὖν καὶ τοιαῦτα ἔχουσα τὰ καλὰ, καθ' ἕκαστον τούτων τῇ διαθέσει τῆς Βασιλείας μου ἠκείωνται τοίνυν, καὶ δεῖγμα ταύτης ὁ παρῶν χρυσόβουλλος λόγος ἐξετέθη τῆς Βασιλείας μου, καὶ ἐφιλοτιμήθη τῇ τοιαύτῃ Μονῇ, δι' οὗ καὶ κρατύνει μὲν καὶ ἀσφαλίζεται ἡ Βασιλεία μου πάντα τὰ προσόντα αὐτῇ παλαιγενῆ δικαιώματα, χρυσόβουλλά τε καὶ ὀρισμούς, καὶ ἀναγραφικὰς ἀποκἀταστάσεις, καὶ ἐκδόσεις ἐγγράφους, καὶ πάντα ἀπλῶς τὰ ἐν χαρτῶσις δικαιώμασι, καὶ τὴν αὐτῶν ἰσχύν, καὶ τὴν τῶν πραγμάτων κατοχὴν καὶ νομὴν βεβαιωτέραν καὶ ἀρραγεστέραν περιποιεῖται αὐτῇ κατὰ πάσας τὰς περιλήψεις αὐτῶν. Εἰς μὲντοι περισσοτέραν ἀσφάλειαν, καὶ ὡς ἐν κεφαλαίῳ, τὰ ταύτη προσόντα κτήματα ἡ Βασιλεία μου τῷ παρόντι περιλαμβάνει χρυσοβούλλῳ λόγῳ αὐτῆς, ἃ καὶ ἔχουσιν οὕτως. Μετόχιον ἡ Ἁγία Τριάς κατὰ τὴν νήσον Ἴον κλπ. προσεκυρώθησαν δὲ τῇ Μονῇ διὰ χρυσοβούλλου τοῦ ἀοιδίμου βασιλέως καὶ θεοῦ τῆς Βασιλείας μου Κυροῦ Θεοδώρου τοῦ Κομνηνοῦ τοῦ Λάσκαρη, ἀνεθεωρήθησαν δὲ καὶ παρὰ τοῦ περιποθήτου θεοῦ τῆς Βασιλείας μου, τοῦ πανυπερσεβάστου Κυροῦ Γεωργίου τοῦ Ζαγαρομμάτου, καὶ περιωρίσθησαν δι' ἐγγράφου αὐτοῦ περιαρτισμοῦ· ὃν δὴ ὀρισμὸν καὶ τὸ κῦρος ἔχειν ἡ Βασιλεία μου διορίζεται, καὶ πάντα τῶν τοιούτων μετοχιῶν δίκαια ἐπὶ τε τοῖς ὑποστατικοῖς καὶ τοῖς προσκαθημένοις ἐν αὐτῷ παροίκιοις καὶ δουλευταῖς.

Τὰ μετόχια ταῦτα τῆς υπεραγίας Θεοτόκου τῆς Χοζοβιωτίσσης συσταθέντα καὶ βελτιωθέντα παρὰ τοῦ οἰκείου τῆς Βασιλείας μου Γ. Μονοχυτρᾶ, καὶ προσκυρωθέντα διὰ τῆς δωρηθείσης αὐτοῖς δυνάμεως διὰ χρυσοβούλλου τοῦ ἀοιδίμου βασιλέως αὐθέντου καὶ Θεοῦ τῆς Βασιλείας μου Κυροῦ Ἰωάννου τοῦ Δούκα, μετὰ πάντων τῶν προσαρμοσάντων αὐτοῖς δικαίων καὶ προνομίων, καὶ καθὼς ἐκεῖνος ταῦτα ἀπο-

κατέστησεν, ἤγουν παροίκων, δουλευτῶν, ἀμπελιῶν, χωραφίων, ἤγουν τῆς Ἰου κλπ. κατὰ τὴν ἀρχαίαν τούτων νομὴν καὶ κατὰ τὰς προλήψεις τῶν προσόντων αὐτοῖς δικαιωμάτων, καὶ τῶν λοιπῶν αὐτοῖς δικαιῶν κατὰ τὴν γεγνουῖαν αὐτοῖς πατριαρχικὴν παράδοσιν, καὶ ἀποκατάστασιν. Ἐτερον μετόχιον . . . ἀνεπιγνώστων ὄντων καὶ τούτων παντάπασι τῷ μέρει τοῦ Δημοσίου.

Ταῦτα μὲν οὖν εἰσι τὰ παλαιγενέσι δικαίοις προσαρμόσαντα κτήματα τῆ εὐαγεστέτῃ τῆς Ἀμοργοῦ Μονῆ, καὶ κρατύνει καὶ ἐπικυροῖ ταύτη ἡ Βασιλεία μου τὴν αὐτῶν δεσποτείαν τε καὶ κυριότητα τῷ παρόντι χρυσοβούλλῳ λόγῳ αὐτῆς κατὰ τὴν ἀνεκαθεν κρατήσασαν νομὴν.

Καθέξει τοίνυν ἡ τοιαύτη Μονὴ ταῦτα ἀνενοχλήτως πάντη καὶ ἀδισείτως καὶ ἀνεπειρέαστως καὶ ἐκτὸς πάσης συζητήσεως καὶ ἀπαντήσεως, καθὼς καὶ πρότερον κατεῖχε ταῦτα καὶ ἐνέμετο, ἢ καὶ ἰσχυροτέρως καὶ βεβαιότερος τῆ δυνάμει τοῦ παρόντος χρυσοβούλλου λόγου τῆς Βασιλείας μου, ὅς καὶ ἀρραγῆς καὶ ἀπερίτρεπτος διαμένειν ὀφείλει εἰς τὸν αἰῶνα τὸν ἄπαντα. Ἐπεβραβεύθη δὲ τῇ τοιαύτῃ Μονῇ τῆς Ἀμοργοῦ γεγεννημένος κατὰ μῆνα τὸν Μάϊον τῆς ἕκτης Ἰνδικτιῶνος τοῦ ἑξακισχιλιοστοῦ ἑπτακοσιοστοῦ ἑβδόμηκοστοῦ πρώτου ἔτους (1), ἐν ᾧ καὶ τὸ ἡμέτερον εὐσεβὲς καὶ θεοπρόβλητον ὑπεστημῆνατο κράτος.

Μιχαὴλ ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ, πιστὸς Βασιλεὺς καὶ Ἀυτοκράτωρ Ῥωμαίων Δοῦκας Ἄγγελος Κομνηνὸς ὁ Παλαιολόγος.

Τοῦτο ἀντεγράφη ἐν Λίγνη ὑπὸ Κοσμά Δημητριάδου κατὰ συγκυρίαν ἐξ ἀντιγράφων τῆς ἐν Πάτρῳ Μονῆς τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, ἧς ὁ Ἠγούμενος Κύριος Βενιαμὴν καὶ ὁ μακαριώτατος Ἀλεξανδρείας Θεόφιλος συνῆλθον δι' ὑποθέσεις τῆς αὐτῆς Μονῆς πρὸς τὸν τότε Κυβερνήτην τῆς Ἑλλάδος Ἰ. Α. Καποδίστριαν.

Τῷ χιλιοστῷ ὀκτακοσιοστῷ εἰκοστῷ ὀγδῶν ἔτει κατὰ τὸν Ἀπρίλιον.

Κοσμάς Δημητριάδης (2)

2

Ἐκθεσις ἐφόρου τῆς παιδείας τῷ 1825 περὶ τῶν μονῶν τῶν νήσων Νάξου καὶ Ἀμοργοῦ.

Εἰς τὴν νῆσον Νάξον.

Ἡ Νάξος ἔχει πολλὰ μοναστήρια, τὰ ἀξιολογώτερα ὁμῶς εἶναι ἔξ

(1) Τὸ ἀντίγραφον εἶχεν «ἑξακισχιλιοστοῦ ἑπτακοσιοστοῦ ἑβδόμου ἔτους» ὑπερκαθὰ εἴπομεν ἐν σελ. 35 διωρθώσαμεν.

(2) Οὗτος ἦτο ἐκ τῆς Μονῆς Ἀμοργοῦ, λόγιος ἀνὴρ καὶ διδάσκαλος Ἀμοργοῦ. Ὅρα σελ. 20.

Παναγία Φανερωμένη, Ἁγία Κυριακή, Σταυρὸς, Ταξιάρχης, Καλλορυτίσα, Κρυτόματι, τῶν ὁποίων τὰ μὲν πέντε εἶναι εἰς τὰ χωρία, ἢ δὲ Ἁγία Κυριακή μέσα εἰς τὴν πρωτεύουσαν χώραν. Τούτων τὰς προσόδους τὰς ἔβαλα εἰς δημοπρασίαν, ὅταν ὑπῆγα ὡς ἔφορος τῆς παιδείας εἰς τὰ 1825, καὶ ἐβγήκαν ἀγορασταὶ νὰ τὰς ἀγοράσουν διὰ 20 χιλιάδες γρ. καὶ ἠμποροῦσαν νὰ ἀναβοῦν καὶ τὰς 25 χιλιάδες· αἱ βραδιουργοὶ ὁμῶς τοῦ τότε ἐπάρχου καὶ τοῦ Μιχαλάκη Μαρκοπολίτου, καὶ ἄλλων τινῶν προεστώτων τῶν χωρίων, οἱ ὁποῖοι οἰκειοποιῶντες καὶ νέμοντες τὰ μοναστήρια, ὡς ἰδίᾳ τοὺς κτήματα, ἐμπόδισαν τὸ πρᾶγμα, καὶ ἀνεχώρησα χωρὶς νὰ κατορθώσω τίποτε.

Τώρα τὸ μὲν μοναστήριον τῆς Φανερωμένης, καὶ τὸ τῆς ἁγίας Κυριακῆς τὰ νέμεται ὁ ἡγούμενος Δωρόθεος, τὸν ὁποῖον κατέστησεν ἡ παύσασα διοικήσεις ἔφορον τῶν σχολείων τῆς Νάξου, ἐπικυρωθέντα καὶ παρὰ τῆς ἐξοχότητός της. Τῶν δὲ λοιπῶν τεσσάρων τὰς προσόδους τὰς ἐπώλησεν αὐτὸς ὁ ἴδιος Δωρόθεος μὲ τὸν Μαρκοπολίτην διὰ 20 χρόνους 25 χιλιάδες γρ. τὰ ὁποῖα νὰ πληρόνωνται ἀνὰ 1250 γρόσια κατ' ἔτος, μὲ πρόφασιν νὰ ξεπληρώσουν τὸ χρέος τῶν μοναστηρίων, τὸ ὁποῖον εἶναι περίπου 15 ἕως 16 χιλιάδες γρ. καὶ εἶναι ἄδικον καὶ παράνομον, ὡς θέλει ἀποδειχθῆ, ὅταν τὸ καλέση χρεῖα· ὥστε αἱ πρόσοδοι τῶν μοναστηρίων τῆς Νάξου εἶναι πωλημέναι διὰ 20 χρόνους καὶ κατατρώγονται ἀπὸ δύο, τρεῖς, χωρὶς νὰ ἠμπορέσουν πώποτε νὰ ξεχρεωθοῦν τὰ μοναστήρια.

Τὰ μοναστήρια αὐτὰ μὲ τὸ νὰ ἦναι ἔξω εἰς τὰ χωρία, τὰ οἰκειοποιῶνται οἱ χωριάται, τῶν ὁποίων προεστῶς παντοτεινὸς εἶναι ὁ Μιχαλάκης Μαρκοπολίτης, ὅστις διασχίζει τὰ χωρία ἀπὸ τὴν πρωτεύουσαν χώραν, καὶ μεταχειρίζεται τὴν ἀπλότητα τῶν χωρικῶν ὄργανον τῆς ἰδιοτελείας του.

Πατέρες κῆτοικοι εἰς αὐτὰ τὰ μοναστήρια δὲν εἶναι. Αἱ πρόσοδοι αὐτῶν εἶναι γεννήματα, κρασιά, λάδια, κίτρα, πορτοκάλια καὶ λεμόνια.

Εἰς τὴν νῆσον Ἀμοργόν.

Εἰς τὴν νῆσον ταύτην εἶναι ἕν μοναστήριον τὸ ὁποῖον ἦτον καὶ εἶναι ἀκόμη χρηστήριον περίφημον, ὡς τὸ ἐν Δελφοῖς τοῦ Ἀπόλλωνος, καὶ διὰ τοῦτο ἔχει μετόχια διάφορα εἰς διαφόρους τόπους, τῶν ὁποίων αἱ πρόσοδοι σημειοῦνται κατωτέρω.

Πατέρες 30 ἕως 40.

Εἰς τὴν αὐτὴν νῆσον Ἀμουργὸν ἔχει δύο μετόχια, τὰ ὁποῖα ὅταν καρποφορήσουν φέρουσι.

Κριθάρι κοιλά 300, σιτάρι κοιλά 100, ὄσπρια κοιλά 35, κρασί βαρέλαις 30, λάδι ὀκάδ. 200, γιδοπρόβατα εἶχε 500, τώρα ὅμως ἄφισαν οἱ πειράται 50. Ζεύγη βοῶν ἔχει 4, ἀγελάδας 11, μουλάρια 3.

Ἐχει καὶ 4 ἐρημονήσια ἀκατοίκητα διὰ γιδοπρόβατα, Ἡράκλειαν, Σχινουῖσαν, Κέρον καὶ Ἀκουρίαν, τὰ ὁποῖα εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς ἀποστασίας μένουσι διόλου ἄχρηστα.

Μετόχιον εἰς τὴν Κρήτην, τὸ ὁποῖον ἔχει 300 ἐλαιόδενδρα, καὶ ἄλλα τινὰ κτήματα, καὶ ἐνοικιάζετο ἕως τὰ 1820 διὰ γρ. 300 κατ' ἔτος.

Εἰς τὴν Σαντορήνην μετόχια δύο, ἐν εἰς Μεγάλον χωρίον, τὸ ὁποῖον κἀρνει κρασί 300 βαρέλαις, κριθάρι κοιλά 300, ὄσπρια κοιλά 35, σησάμι κοιλά 2, σῦκα κοιλά 28, βαμπάκι 100 ὀκάδας.

Ἔτερον εἰς τὸ Ἐπάνω μέρος τῆς Σαντορήνης, τὸ ὁποῖον φέρεται κρασί βαρέλαις 50, κριθάρι κοιλά 100, βαμπάκι ὀκάδας 100.

Εἰς τὴν νῆσον Ἀνάφη μετόχιον, τὸ ὁποῖον φέρεται κριθάρι κοιλά 100, σιτάρι 30, κρασί βαρέλια 6.

Μετόχι εἰς τὴν Ἀστυπαλαίαν νῆσον, τὸ ὁποῖον φέρεται κριθάρι κοιλά 125.

Μετόχι εἰς τὴν νῆσον Κάλυμνον, τὸ ὁποῖον φέρεται ἐλαιόλαδον ὀκάδ. 80 ἕως 100, ἀμύγδαλα κοιλά 6, ἐν περιβόλι, τὸ ὁποῖον δίδει κατ' ἔτος γρόσια 200

Μετόχι εἰς τὴν νῆσον Λέρον, τοῦ ὁποίου τὰς προσόδους τὰς καρποῦται ὀνῦν ἅγιος Ἐφέσου, ἐπειδὴ ἔδωκεν εἰς τὸ μοναστήριον, διάκονος ἔτι ὄν, γρ. 200.

Μετόχι εἰς τὴν Σάμον, τὸ ὁποῖον δίδει λάδι ὀκάδ. 80 ἕως 100, κρασί βαρέλαις 6, καὶ ἐλεημοσύνας τῶν χριστιανῶν.

Μετόχι εἰς Νάξον, τὸ ὁποῖον δίδει κριθάρι κοιλά 25 ἕως 30, κρασί βαρέλαις 12, πορτοκάλια 2 ἕως 3 χιλιάδ. κίτρα 50 ἕως 60.

Εἰς τὴν Πάρον μετόχια δύο, τὸ ἐν εἰς χωρίον τὸ ὀνομαζόμενον Τζιπίδο, τὸ ὁποῖον δίδει κριθάρι κοιλά 6 ἕως 10, σιτάρι κοιλά 6 ἕως 10, κρασί βαρέλαις 25 ἕως 30, βαμπάκι ὀκάδας 150, τὸ ἄλλο εἰς τὸ χωρίον Λάκκαις, τὸ ὁποῖον φέρεται κρασί βαρέλαις 25 ἕως 30, βαμπάκι ὀκ. 100, κριθάρι κοιλά 40 ἕως 50.

Μετόχι εἰς τὴν νῆσον Ἴον, τὸ ὁποῖον δίδει κριθάρι κοιλά 250,

ὄσπρια κοιλά 15, σησάμι κοιλά 8, βαμπάκι ὀκάδας 360, λάδι ὀκάδ. 100, ἀπὸ ἑνὰ μύλον κριθάρι καὶ σιτάρι κοιλά 35 ἕως 40.

Ταῦτα ἐπληροφορήθησαν παρὰ τινος κοινοβιάτου αὐτῆς τῆς Μονῆς. (1)

Προσθήκη Η'. (Σελ. 41).

Συγγράμματα ἐν οἷς ἐδημοσιεύθησαν ἐπιγραφαὶ τῆς Ἀμοργού.

Journal des Savants, 1827, σελ. 482. Ἐνταῦθα ἐδημοσιεύθη τὸ πρῶτον ἡ ἐπιγραφή ἡ ἀρχομένη διὰ τῶν λέξεων κτλ., « Μειλησίων τῶν Ἀμοργὸν Αἰγιόλην κατοικούντων κτλ. », σταλείσα ὑπὸ τοῦ ἀρχαιολόγου M. Millingen, εἰς ὃν ἔδωκε ταύτην περιηγητῆς Ἀγγλος. Ἐκ ταύτης δ' ἐγένετο γνωστὸν τὸ πρῶτον ὅτι ἡ Μίλητος ἐπεμψεν ἀποίκους εἰς Ἀμοργόν.

Acta societatis graecae 1840, Vol. II, fasc. 1, σελ. 62 — 82 ὑπὸ Lud. Ross. Ἡ ἐν τῷ περιοδικῷ τούτῳ δημοσιευθεῖσα λατινιστὴ μελέτη τοῦ Ἔως περὶ πολλῶν ἐπιγραφῶν τῆς Ἀμοργού, ἀνεδημοσιεύθη καὶ ἐν σελίδι 633 τῆς συλλογῆς τῶν διαφόρων ἀρχαιολογικῶν φροντισμάτων τοῦ ἀρχαιολόγου τούτου, τῆς ἐκδοθείσης τῷ 1861 ὑπὸ τὸν τίτλον Archäologische Aufsätze.

Inscriptiones graecae ineditae. Collegit, ediditque Ludovicus Rossius, Fasciculus II, Athenis 1842, σελ. 23.

Reisen auf den griechischen Inseln des ägäischen Meeres, von Lud. Ross, 1843. Τόμ. 2^{ος} σελ. 39.

Corpus inscriptionum graecarum. Aug. Boeckh 1843. Τόμ. 2^{ος}, σελ. 217.

Πανδώρα 1859 Τόμ. 9, σελ. 469 ἐπιγραφή ὑπὸ Ἐμμανουὴλ Ἰωαννίδου.

Πανδώρα 1860 Τόμ. 11, σελ. 431 ὑπὸ Ἐμμαν. Ἰωαννίδου.

Annali dell' Instituto di corrispondenza archeologica 1864, σελ. 95. Ἐνταῦθα ὑπάρχουσιν αἱ ἐν τῇ Πανδώρα ἐκδοθεῖσαι ἐπιγραφαὶ ὑπὸ Ἐμ. Ἰωαννίδου.

(1) Τὴν ἐκθεσὶν ταύτην μοι ἔδωκεν ὁ κ. Σταμάτιος Κρίνος, ἀνευρών αὐτὴν ἐν φακέλλῳ ἐγγράφων τῆς ἐπαναστάσεως, περιελλόντων εἰς χεῖράς του.

Ἐφημερίς Φιλομαθῶν 1866, ἀριθ. 592, σελ. 915, ὑπὸ Σ. Λογιωτατίδου.

Rheinisches Museum 1867, σελ. 290 ὑπὸ Franç. Lenormant. Ἐνταῦθα ὑπάρχουσι καὶ ἐπιγραφαὶ Ἰου, Δήλου, Ῥηνείας, Αἰγίνης καὶ Εὐβοίας.

Ἀθῆναιον 1874, Τόμ. 2^{ος}, σελ. 407 ὑπὸ Στεφ. Κουμανούδη.

Mittheilungen des deutschen archaeologischen Institutes in Athen 1876. Τόμ. 1^{ος} σελ. 328 ὑπὸ R. Weil.

Ἀθῆναιον 1882, Τόμ. 10, σελ. 533 ὑπὸ Στεφ. Κουμανούδη.

Inscriptions archaïques d'Amorgos ὑπὸ Marcel Duhois, ἐν τῷ Bulletin de correspondance Hellénique, 6mo année 1882. Σελ. 187—191.

Inscriptiones Graecae antiquissimae ὑπὸ Hermann Roehl 1882. Αἱ τῆς Ἀμοργοῦ ἀρχαιόταται ἐπιγραφαὶ εὐρίσκονται ἐν σελίδι 109, ὑπὸ τοὺς ἀριθμοὺς 389—392.

Inscriptions d'Amorgos ὑπὸ Σ. Α. Κουμανούδη ἐν τῷ Bulletin de correspondance Hellénique, 8mo année 1884. Σελ. 22-27.

Ἐπιγραφαὶ Ἀμοργοῦ ἐκδίδονται ὁσονούπω καὶ ὑπὸ D. Comparetti καὶ Fed. Halbherr ἐν τῷ περιοδικῷ τῆς Φλωρεντίας, Museo italiano di Antichità classica, ἐκδιδομένῳ ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ K. Domenico Comparetti. Ὁ κύριος Fed. Halbherr, Ἰταλὸς ἀρχαιολόγος, εἶνε ὁ τελευταῖος τῶν περιηγηθέντων μέχρι σήμερον τὴν Ἀμοργὸν πρὸς ἀντιγραφὴν ἐπιγραφῶν.

Περὶ νομισμάτων δὲ τῆς Ἀμοργοῦ ἔγραψαν εἰδικῶς νεωτέρας μελέτας ὁ κ. Παῦλος Λάμπρος: Νομίσματα τῆς Νήσου Ἀμοργοῦ καὶ τῶν τριῶν αὐτῆς πόλεων Αἰγιόλης, Μινώας καὶ Ἀρκεσίνης 1870. Ἡ μελέτη αὕτη ἐδημοσιεύθη ἐν τῇ Ἀρχαιολογικῇ ἐφημερίδι, Περίοδος Β', 1870, σελ. 352, ἐξετυπώθη δὲ καὶ ἐν ἰδιαιτέρῳ φυλλαδίῳ. Μετὰ τὸν κ. Λάμπρον ἔγραψεν ὁ P. Becker: Studie über die amorginischen Münzen, ἐν τῇ Numismat. Zeitschrift II, 370.

ΡΩΜΑΝΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΤΟΥ ΛΑΚΑΠΗΝΟΥ
ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ (1).

ΥΠΟ

Ι. ΣΑΚΚΕΛΙΩΝΟΣ.

Ἐν τῷ περιοδικῷ Ἀθηναίῳ [τόμ. Θ', σελ. 285] ἐποιησάμην λόγον περὶ τινος χειρογράφου τῆς IB' ἑκατονταετηρίδος ὑπ' ἐμοῦ ἀνακαλυφθέντος καὶ εἰς τὴν Πατριακὴν βιβλιοθήκην ἐναποτεθέντος, ὅπερ ἀπῆρτιζε Συλλογὴν ἐπιστολῶν διαφόρων σοφῶν ἀνδρῶν, οὓς καὶ ὄνομαστὶ κατέλεξα ἐκεῖ. Ἐκ τῶν ἐπιστολῶν δὲ τούτων αἱ τὸ ὄνομα Θεοδώρου τοῦ Δαφνοπάτου φέρουσαι ἔχουσι τοιάνδε ἐπιγραφὴν: Ἐπιστολαὶ Θεοδώρου πατρικίου τοῦ Δαφνοπάτου: α) Τῷ πάπα Ῥώμης, ὡς ἐκ προσώπου τοῦ βασιλέως κυροῦ Ῥωμανοῦ τοῦ γέροντος. β) Ἀναστασίῳ μητροπολίτῃ Ἱρακλείας δυσανασχετοῦντι ἐπὶ τῇ χειροτονίᾳ τοῦ κυροῦ Θεοφυλάκτου τοῦ υἱοῦ Ῥωμανοῦ βασιλέως τοῦ γέροντος. γ) Προςφώνησις ῥηθείσα πρὸς τοὺς μητροπολίτας ἐκ προστάξεως τοῦ βασιλέως. δ) Τῷ ἀμνηστῆ τῆς Αἰγύπτου. ε) Συμεῶν ἐξουσιαστῆ Βουλγάρων. ς) Τῷ αὐτῷ Συμεῶν ἄρχοντι Βουλγαρίας.

Ὁ Δαφνοπάτης αὗτος, ὅς εἶχε καὶ τὸ τοῦ πρωτασηκρήτου (=πρώτου γραμματέως καὶ ἐξ ἀπορρήτων) καὶ πατρικίου ἀξίωμα ἐν τῇ βυζαντινῇ αὐλῇ, ἤκμαζε κατὰ τὸ πρῶτον ἡμισυ τῆς I' ἑκατονταετηρίδος. Ἔστι δὲ καὶ ἐτέρωθεν γνωστὸς ὁ ἀνὴρ· μνημονεύεται γὰρ καὶ ὡς ἱστορίαν ἐν ἐπιτομῇ συγγράφας, μηκέτι σωζομένην, ὑπολαθάνουσαν δ' ἔσως ἐν τινι τῶν βιβλιοθηκῶν, ἣν ὁμως κακίζουσιν ὅ,τε Σκυλιτζῆς καὶ ὁ Κεδρηνὸς ἐν προοιμίῳ τῆς κατ' αὐτοὺς Συνόψεως ἱστοριῶν. Φέρεται δ' αὐτοῦ καὶ: Λόγος εἰς τὴν ἐξ Ἀντιοχείας ἀνακομιδῆν τῆς χειρὸς τοῦ τιμίου Προδρόμου, λατινιστὶ μόνον ἐκδοθεὶς ὑπὸ Λαυρεντίου Σουρίου ἐν τοῖς Ἀγίων Βίαις (Vitae Sanctorum. 29 August.), ἐξ ὧν μετηνέχθη καὶ ἐν τῇ τοῦ Migne Ἑλληνικῇ Πατρολογία [τόμ. ΡΙΑ', σελ. 611.]. Περὶ δὲ τῶν λοιπῶν

(1) Οὕτως ἐπωνομάζετο Ῥωμανὸς ὁ πρεσβύτερος ἀπὸ Λακάπης τοῦ τόπου τῆς γεννήσεως αὐτοῦ [Ἰδὲ Μανασ. Σύνοψ. χρονικῆν σ. 5472], οὐχὶ δὲ Λεκαπηνός, ὡς τινες γράφουσιν.

συγγραμμάτων αὐτοῦ, τῶν ἐν ταῖς κατὰ τὴν ἑσπερίαν Εὐρώπην βιβλιοθήκαις ἀνεκδότων ἀποκειμένων, ὄρα Καβαίον [Scriptor. Ecclesiasticor. Histor. Literar. τόμ. Β', σελ. 101], καὶ Οὐδίνον [De Scriptor. Ecclesiast. τόμ. Β', σελ. 148].

Ἐκ τῶν ἐπιστολῶν τοίνυν τούτων ἐκδίδωμι πρὸς τὸ παρὸν τὰς δύο τελευταίας, δηλονότι τὰς πρὸς τὸν Βούλγαρον ἡγεμόνα, ἀναβάλλων εἰς τὸ ἐπίον καὶ τῶν λοιπῶν τὴν ἔκδοσιν. Ἀτυχῶς ὅμως ἡ δευτέρα οὐκ ἔστι πλήρης ἕνεκα τῆς πολλῆς λώβης, ἣν ἔπαθε τὸ χειρόγραφον, ὡς ἔφθην δηλώσας ἐν τῷ μνημονευθέντι περιοδικῷ.

Συμεῶν ἐξουσιαστῆ Βουλγάρων.

Ἐκ πολλῶν γνωρισμάτων ἠπίστατο ἢ ἐκ Θεοῦ βασιλεία ἡμῶν περὶ τῆς ὑμῶν πνευματικῆς ἀδελφότητος, ὡς αἰεὶ ταῖς ἀπρεπέσι ματαίαις ἐννοίαις σχολάζουσα, πρὸς τὸ θαυμαστὸν τῆς εἰρήνης ἔργον ἐκουσίως παρεμποδίζεται, καὶ οὐδαμῶς ποτε καθαρῶς καὶ ἀδόλως ἢ ἐνενόησέ τι ἢ ἔγραψεν, ἀλλὰ περὶ τὰ μὴ καθήκοντα ὄνειροπολοῦσα καὶ ἑαυτὴν ἐξαπατῶσα, καὶ ἡμᾶς λανθάνειν ἐσπούδαζεν· ὅπερ ἀκριβῶς ἐννοήσαντες, τὰς παρὰ τῆς σῆς ἀδελφότητος προτεινομένας ἀδικούς ἐνστάσεις τε καὶ προφάσεις πάντοθεν περικόπτοντες, τοῖς πρὸ τούτου γράμμασιν ἐχρησάμεθα, παραινούντες καὶ δι' αὐτῶν ἐᾶσαι μὲν τὸ πρὸς σφαγὰς καὶ πολέμους ἐπείγεσθαι, τῆς δὲ μακαρίας εἰρήνης ἀντέχεσθαι, ἴσως ἐκ τῆς συνεχοῦς τῶν γραμμάτων ἀποστολῆς τὸ τῆς ὑμετέρας καρδίας σκληρὸν καταμαλάξαι δυνηθῶμεν.

Ἄλλ', ὡς ἔοικεν, ἐλάθομεν ἑαυτοὺς εἰς κενὸν κοπιῶντες, καὶ, ὡς εἶπεῖν, εἰς ἀέρα τοὺς λόγους ἡμῶν διαχέοντες. Τοῖς γὰρ ὑμετέροις ἐντυχόντες γράμμασιν, καὶ τὴν τούτων θεασάμενοι προγραφὴν, ἐξ αὐτῆς καὶ μόνῃς ἐγνώκαμεν, ὡς οὐκ ἐσφαλμένως περὶ τῆς ὑμῶν ἀδελφότητος τὴν τοιαύτην ὑπόληψιν ἔσχομεν, μὴ ἀγαθὴν εἶναι τῶν ἐνδον γεγραμμένων τὴν δύναμιν, ἐκ τοῦ κρασπέδου τὸ ἅλον κατανόησαντες ὑφασμα (1). Καὶ μοι θαυμάζειν ἐπέρχεται τὴν σὴν ἀναλογιζομένῳ φρόνησιν τε καὶ σύνεσιν, πῶς οὐ μόνον διὰ πραγμάτων, ἀλλὰ καὶ δι' αὐτῶν τῶν ῥημάτων οὐκ ἐνδίδως αἰεὶ, περὶ τῶν μὴ

(1) Τοῦτο δὴ τὸ τῆς ἀρχαίας παροιμίας, ἣτις εἴρηται ἐπὶ τῶν δεικνυόντων ἀπὸ μικρᾶς πράξεως τὸ ἥθος [Διογεν. Ε', 15].

προσηκόντων διανοούμενος, καὶ τὴν τῆς εἰρήνης διάστασιν ἐργαζόμενος. Τί γάρ, εἰπέ μοι, καὶ περισσότερο ἐξεγένετό σοι ἐκ τοῦ σεαυτὸν γράφειν βασιλεία Βουλγάρων καὶ Ῥωμαίων, τοῦ Θεοῦ μὴ συνευδοκοῦντος, μὴ συνεργοῦντος τῷ πράγματι; Τί δέ σοι καὶ τὴν γῆν κατασχόντος (1) βιαίως τὴν ἡμετέραν προσετέθη κέρδος; Ποιοὶ οἱ ἐκ ταύτης φόροι; Τίνα τὰ ἐξ αὐτῆς ἀποδιδόμενά σοι τέλη; Μᾶλλον μὲν οὖν, εἰ σκοπεῖν ἀκριβῶς ἐθελήσεις, οὐδὲν ἄλλο σοι μετὰ τοὺς τοσούτους φόρους καὶ τὰς λεηλασίας ὑπολέλειπται πλὴν ἢ τῶν κἀστῶν καὶ μόνον ἐξουσία, ἐξ ἧς σοι καὶ οὐκ ὀλίγη καινοτομία περίεστι ταῦτα σιταρχοῦντι (2) καὶ κατοπλίζοντι, τοῦ τε ἐν αὐτοῖς λαοῦ συντριβομένου τε καὶ ἀπολλυμένου.

Εἰ τοίνυν βασιλεὺς ἐπιθυμεῖς καλεῖσθαι Ῥωμαίων, ἔξεστί σοι βουλομένῳ καὶ τῆς γῆς ἀπάσης κύριον ἑαυτὸν ἀναγορεύειν, ἧς οὐδὲ τὸ βραχύτατον μέρος ἔσχεις εἰς κατοικίαν, κἂν μέγα φρονεῖς· εἰ βούλει δὲ καὶ ἀμεριμουμνήν (3) τῶν Σαρακηνῶν, ὅπως καὶ μᾶλλον ἧς φοβερότεῖς ἀκούουσιν, ἵνα μὴ λέγω παιζόμενος, κατὰ τὴν τοῦ μύθου γυναικα, πολυχρόνιον τὸν ἑαυτῆς ὀνομάσασαν παῖδα τὸν μετὰ μικρὸν τελευτήσαντα (4). Εἰ δὲ καὶ καλεῖσθαι τινὰ βασιλεία Ῥωμαίων καὶ Βουλγάρων ἔδει, ἡμᾶς ἔδει μᾶλλον καλεῖσθαι, τοὺς καὶ παρὰ Θεοῦ τοῦτο λαβόντας, καὶ παρ' αὐτοῦ πιστευομένους τὴν ἀρχὴν εἰληφέναι, ἢ ὑμᾶς τοὺς αἵμασι καὶ σφαγαῖς ταύτην κτήσασθαι διαγωνιζομένους.

Ἄλλὰ ποῖον τὸ ἐκ τούτων ἀναφαινόμενον ὄφελος; τίς ἢ τῆς καθ' ἡμᾶς προσθήκη τε καὶ ὠφέλεια, εἰ ἀλλοτρίοις ὀνόμασιν ἑαυτοὺς καλωπιζόμεν; Μὴ τοῦτό σοι λογιζέσθω, πνευματικὴ ἀδελφέ, πᾶσαν τὴν δύσιν καταληίσαντι, καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ κατοικοῦντας αἰχμαλώτους λαβομένῳ, ἵνα διὰ τοῦ τοιαύτου τρόπου βασιλεὺς Ῥωμαίων κατονομάζῃ· οὐ γὰρ αὐθαιρέτως σοι προσέφυγον, ἀλλὰ βία καὶ πολέμῳ παρ' ὑμῶν δουλωθέντες, τῶν ὑμετέρων ἀποδιδράσκουσι, καὶ πρὸς ἡμᾶς ὡς ὁμογενεῖς καταφεύγουσι. Κάκεινο τοίνυν ἐννοήσουσιν· πάρεστιν (5) ὡς μέχρι που τῶν εἴκοσι χιλιάδων Βούλγαροι, πρὸς τὸ γαληνὸν καὶ

(1) Γραπτέον: Κατασχόντι.

(2) Γρ. ἴσ. Σιταρχοῦντι.

(3) Ἀραβικὴ ἢ λέξις: Ἀμήρ-μουμηνίν, δηλοῦσα τὸν ἄρχοντα τῶν εὐσεβῶν, δηλονότι τῶν Μωσαϊκομεθανῶν.

(4) Ἄγνωστός μοι ὁ μῦθος.

(5) Γρ. ἴσ. Ἐννόησον· πέρυσιν.

εἰρηνικὸν τῆς βασιλείας ἡμῶν καταπεφεύγασι κράτος, τὴν ὑμετέραν ὡσπερ μισήσαντες φιλοπόλεμον ἔνστασιν καὶ ἀδιλλάκτον πρόθεσιν. Τί οὖν, διὰ τοῦτο καλέσομεν ἑαυτοὺς βασιλεῖς Ῥωμαίων καὶ Βουλγάρων; Μὴ δῶν ἡμῖν Κύριος, τῶν ἰδίων ἀποστάντας τοῖς ἑτέροις ὀνόμασιν ἐπισεμνύνεσθαι, καὶ διὰ τοῦτο ὡς ἄδικοι καὶ ἄρπαγες κατακρίνεσθαι. Ποίων δὲ Ῥωμαίων ἑαυτὸν ἀποκαλεῖς βασιλέα, τῶν παρὰ σοῦ κρατηθέντων, ἢ τῶν ἀπίστοις ἔθνεσιν ἐκδοθέντων καὶ πρὸς δουλείαν κατακριθέντων; περὶ γὰρ τῶν λοιπῶν οὐκ ἄγνοεῖς, οἷα περὶ σοῦ καὶ φρονοῦσι καὶ λέγουσιν. Οὐκοῦν ἐμοῦ μᾶλλον ἄκουσον, πνευματικὴ ἀδελφέ, ἢ τῶν παρὰ σοὶ ψευδοπροφητῶν τε καὶ μάντεων, οἱ τὴν σὴν ὑποκλέπτοντες καὶ ἀποβουκολοῦντες διάνοιαν, ὡς ψευδεῖς ἠλέγχθησάν τε καὶ ἐλεγχθήσονται, ὡς ἐπὶ τὸ χειρόν σοι τῶν πραγμάτων προβαινόντων, εἶγε συνορᾷν ἐθέλεις. Ἄλλὰ φοβοῦμαι μὴ βασιλέα Ῥωμαίων ἑαυτὸν ἀποκαλῶν, καὶ τῆς ἰδίας ἀρχῆς στερηθῆς, καὶ πολλὰ τῆς ἡμετέρας ἐπιμνησθῆσι φρονήσεως, ἣν ὡς διασύρων, καταπαίζων (1) πανουργίαν ἐκάλεσας, αὐτὸς τυφλώττων περὶ τὴν Γραφήν· κατὰ γὰρ τὸν σοφώτατον Σολομῶντα, τὴν πανουργίαν φρόνησιν εἶναι διδασκόμεθα, καθὰ ποὺ φησὶν: « ἵνα δῶ ἀκάκῃ πανουργίαν » (2), πανουργίαν ἔνταῦθα οὐ τὴν πρὸς τὸ χειρόν ῥοπήν αἰνιττόμενος, ἀλλὰ τὴν μετὰ φρονήσεως ὑποδεικνύς περιποίησιν· ᾧ καὶ πειθόμενοι, οὐκ ἄλλο μὲν φρόνησιν νοοῦμεν, ἄλλο δὲ πανουργίαν, ἀλλὰ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν εἶναι γινώσκοντες, τῷ τῆς πανουργίας ὀνόματι ἠεμνυνόμεθα· εἰ δέ τις ἄλλη πανουργία πέφυκε παρὰ σοὶ, αὐτὸς ἂν γνοίης τρανότερον.

Οἷα δὲ καὶ τὰ ἐμφορόμενα ἐν τοῖς γράμμασι τῆς σῆς ἀδελφότητος, ἐπιμνησθῆσαι δίκαιον, καὶ δεῖξαι ἐξ αὐτῆς τῆς ἀληθείας, ὡς οὐκ αὐτὸς παρ' ἡμῶν προεσκανδαλίσθης, ἢ τι τῶν ἐπὶ διαλύσει τῶν ἀναμεταξὺ συμφώνων προπέπονθας, ἵνα σοὶ καὶ κατὰ τὴν θείαν ὑποταγῶμεν ἐντολήν, καὶ δακνομένην σοὺ τὴν καρδίαν καταπραΰνωμεν· ἀλλ' αὐτὸς ἡμᾶς προλελύπηκας, καὶ πρῶτος τὴν τῶν συμφώνων καὶ τῶν ὄρκων ἐποιήσω διάλυσιν, καὶ καθ' ἡμῶν ἐξεστράτευσας, καὶ τὴν γῆν κατηρήμωσας, καὶ τὰς πόλεις εἵληφας, καὶ τὸν ἅπαντα λαὸν τῷ ξίφει ἐθέρισας, τὰ τε θυσιαστήρια τοῦ Θεοῦ ἐκ βάλθρων αὐτῶν κατη-

(1) Γρ. ἴσ. Καὶ καταπαίζων.

(2) Παροιμ. Α', 4, ἐνθα μέντοι: ἀκάκοις φέρεται.

δάφισας (1), καὶ ἱερεῖς καὶ μονάζοντας ἔργον μαχαίρας πεποίηκας· καὶ ἀνθ' ὧν ὀφείλομεν, ὡς προηδικημένοι καὶ λελυπημένοι, οὐ τῆς τυχούσης παρ' ὑμῶν ἀξιοῦσθαι παραμυθίας, καὶ ἀπολαβεῖν, ἢ τυραννικῶς ἀφηρημέθα, μᾶλλον ὡς ἀδικήσαντες παρὰ τῆς σῆς ἀδελφότητος ἐγκαλούμεθα, καὶ πόλεις ἑτέρας, καὶ τόπους παρ' οὓς ἀπώλεσamen ἀπαιτούμεθα, καὶ ὑμῶν ἀδικησάντων, ὡς ὁ λόγος ἀπέδειξεν, ἡμεῖς εὐθυνόμεθα. Βαβαὶ τῆς ἀδικίας καὶ τῆς παραβάσεως! Ἄλλ' οὐ διὰ τοῦ τοιούτου ὑμῶν κακουργήματος ἡμεῖς τῶν οἰκείων καταμελήσομεν, οὐδὲ τὰς δικαίας προφάσεις καὶ ἐλλόγους ἡμῶν ἐγκλήσεις ἀποσιωπήσομεν, ὅτι μὴ ταῦτα δι' αἱμάτων καὶ τυραννίδος, ὡς αὐτοὶ, κατέσχομεν. Τίς γὰρ τῶν εὐφρονούντων οὐκ οἶδεν, ὡς καλῶν μὲν αἰτίος ὁ Θεὸς, κακῶν δὲ ἀνάιτιος, καὶ πληθύνεσθαι μᾶλλον τοὺς ἀνθρώπους ἢ ἐλαττοῦσθαι προσέταξε; Τίς οὐκ ἐπίσταται, ὡς οὐ παρὰ Θεοῦ σοὶ τι τῶν ἡμετέρων δεδώρηται, ὅτι « ἀνδρα δολιότητος καὶ αἱμάτων βδέλυσσεται » (2)· καὶ εἰ ταῦτα οὕτως ἔχει, πῶς φήσομεν εἶναι σοὶ τὰ τοιαῦτα θεοδώρητα, τοῦ Θεοῦ εἰρηνικῶς καὶ ἀναιμάκτως τὰς ἰδίας χαριζομένου δωρεάς, οἷς καὶ βούλεται; Ἐφ' ὅσον γὰρ ἔδει συγκαταβεβήκαμεν· γράμμασι εἰρηνικοῖς πρὸς τὴν ὑμετέραν ἐχρησάμεθα σύνεσιν· δῶρα, τὰ μὲν προθύμως δεδώκαμεν, τὰ δὲ προθυμότερον ὑπεσχόμεθα δοῦναι, εἴπερ εἰρηνεύειν κατανεύσει ἢ σὴ ἀδελφότης· ἀγίους πατέρας εἰς παράκλησιν ἀπεστείλαμεν (3)· πρέσβεις τὰ πρὸς εἰρήνην λέγοντας ἐξεπέμψαμεν· καὶ τελευταῖον εἰπεῖν, ἀλλήλοις ἠνώθημεν (4), ὃ μηδεὶς ποτε γεγονὸς ἐθέασατο· τὰ τῷ Θεῷ εὐάρεστα ὠμιλήσαμεν, εἰ καὶ μηδὲν ἐκ τούτων ἀληθὲς εὐρήκαμεν παρὰ σοὶ. Πῶς δὲ παρὰ ταῦτα ἑτέραν ζητεῖς συγκατάθεσιν, ποίαν δὲ ταύτην εἶπωμεν; τὴν παρ' ὑμῶν ἐπιζητουμένην; οὐκ ἔστιν αὕτη συγκατάθεσις, καθ' ἡμᾶς, ἀλλὰ σύμπτωσις· οὐ κατάστασις, ἀλλ' ἐρήμωσις· οὐχ (5)

(1) Ἄσεβῶς γὰρ ἐνέπρησεν ὁ ἀλιτήριος τὸν ἐν τῇ Πηγῇ ναὸν τῆς Θεοτόκου, ὃν ὁ βασιλεὺς Ἰουστινιανὸς ἐδομήσατο, πυρπολήσας καὶ τὰ κύκλια σύμπαντα [Κεδρην. σελ. 513].

(2) Ψαλμ. ε', 7.

(3) Κατὰ Κεδρηνόν, αὐτὸς ὁ πατριάρχης Νικόλαος ὁ Μυστικὸς ἀπεστάλη πρὸς Συμεῶνα μετὰ δύο συγκλητικῶν περὶ εἰρήνης διαλεχθῆναι, τοῦ βαρβάρου τοῦτο ἐπιζητήσαντος· οὓς μέντοι πρὸς αὐτὸν παραγενομένους ἀπεπέμψατο βαναύσιος.

(4) Τὴν κατὰ τὸν αἰγιαλὸν τοῦ Κοσμοῦ γενομένην ἔντευξιν τοῦ Ῥωμανοῦ καὶ τοῦ Συμεῶνος περιγράφει ὁ Κεδρηνός [σελ. 513. — Πρβλ. καὶ Ζων. Γς', 18].

(5) Τὸ χειρόγρ. οὐκ.

ένώσις, ἀλλὰ διάστασις. Ὁ γὰρ τὰ παρὰ Θεοῦ πεπιστευμένα αὐτῷ ἔθνεσι προδιδοὺς ἄλλοφύλοις καὶ αἰμοδόροις, οὐχ ὡς συγκατάβασιν, ἀλλ' ὡς παράβασιν πεποιηκῶς κατακέκριται.

Μὴ οὖν ἔλπιζε, πνευματικέ μου ἀδελφε, τοιαύτην γενέσθαι (1) ποτέ συγκατάβασιν· οὐ γὰρ τῶν δικαίως ἡμῖν ἐγχειρισθέντων παρὰ Θεοῦ, τοῖς ἀδίκως ζητοῦσιν αὐτῶν κατακυριεῦσαι παραχωρήσομεν. Ποία δέ σοι καὶ πρόφασις εὖλογος τοῦ λέγειν, ὡς σὺνηθεὶς ἐστὶ Βουλγάροις ἐξαιρεῖν τὰ ἀλλότρια καὶ μὴ ἀποδιδόναι (2), ὅπου γε καὶ Ῥωμαίοις νόμος ἐστὶν ἀσφαλέστατος μὴ τὰ οἰκεία καταπροδιδόναι; Καὶ εἰ τὴν ἄθροιστον ταύτην συνήθειαν οὕτως ὑμεῖς διαφυλάττειν σπουδάσετε, ἵνα δι' αὐτῆς ἀποκερδήσῃτε τὰ ἀλλότρια, πῶς ἡμᾶς τοὺς ὑπὲρ τῶν ἰδίων δικαίων ἀγωνιζομένους, ἑαυτῶν ἡμῶν ἀνάξια πράττειν λέγετε, τὸ εὐαγγελικὸν ἐκεῖνο ῥητὸν εἰς μέσον παράγοντες τὸ φάσκον: « Τῷ αἵροντι ἀπὸ σοῦ τὸ ἱμάτιόν σου προσάποδοθι καὶ τὸν χιτῶνα » (3). Καὶ εἰ ὁ Χριστὸς καὶ τὸν οἰκείον χιτῶνα τῆς ἀγάπης δίδοναι παρακελεύεται, ὁ τὰ ἀλλότρια σφετεριζόμενος καὶ μὴ ἀποδίδους, πῶς ὁ τοιοῦτος εἰρήνης ἐραστής, καὶ οὐ τὴν τῶν Γραφῶν ἀπειλὴν καθ' ἑαυτοῦ ἐπιφέρων; Καὶ οἶδα, ὡς οὐκ ἀγνοεῖ ἡ σὴ ἀδελφότης τίς ὁ τὸ τοιοῦτον ῥητὸν ἐπὶ μυκτηρισμῷ καὶ χλεύῃ τῶν τοῦ Χριστοῦ διδασμάτων χρησάμενος (4)· καὶ οὐκ ἔδει σε μαθητὴν ὄντα Χριστοῦ, καθὼς ἐπαγγέλλη, τὰ παρ' αὐτοῦ ῥηθέντα ψυχωφελῶς, καὶ διὰ πονηρὰν καὶ ἀτοπον ἐπιθυμίαν ἐκλαμβάνειν ψυχοβλαβῶς. Ἀδύνατον γὰρ

(1) Γρ. Ἰσ. Γενήσεσθαι.

(2) Οὐδὲν θαυμαστὸν ἄρα καὶ τοὺς καθ' ἡμᾶς Βουλγάρους τῶν ἀλλοτρίων ἐφίεσθαι· πάτριον γὰρ αὐτοῖς τὸ ἀδικεῖν, τοῦ παλαμναίου αὐτῶν ἄρχοντος ἀναισχύντως τοῦτο ἀνακηρύττοντος.

(3) « Ἀπὸ τοῦ αἵροντός σου τὸ ἱμάτιον, καὶ τὸν χιτῶνα μὴ κωλύσης ». [Λουκ. 9', 29. — Πρβλ. καὶ Ματθ. 5, 40].

(4) Οὐκ οἶδ' ὄντινα τῶν μισοχριστῶν ὑπαινέτεται ὁ λόγος ἐνταῦθα. Καὶ ὑπετόπάζον μὲν μὴ ἄρα ὑπενόει Ἰουλιανὸν τὸν Παραβάτην, ἀλλ' ἐν τοῖς δυοῖς Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ Στηλιτευτικοῖς καὶ τοῖς Κυριλλοῦ τοῦ Ἀλεξανδρείας δέκα κατὰ Ἰουλιανοῦ Λόγοις τὸν τοιοῦτον κατὰ τοῦ εὐαγγελικῆς λογιῆς λῆρον οὐκ ἀπῆντησα. Ἴσως μὲντοι ὑποδηλοῖ Πορφύριον τὸν πεντεκαίδεκα Λόγους (ὡς φησι Σουίδας) κατὰ τῆς ἀνωμότητος ἡμῶν πίστεως συγγεγραφότα· ὅν καὶ « πατέρα τῆς καθ' ἡμῶν ἀθυραστομίας » ἀποκαλεῖ ὁ Ἀλεξανδρείας Κύριλλος ἐν Λόγῳ τρίτῳ· ἢ καὶ αὐτὸν τὸν ἐπισκόριον Κέλσον, κατὰ Χριστιανῶν καὶ τοῦτον λυττήσαντα ἐν τῷ συγγραφέντι αὐτῷ ὀκταβίβλῳ Ἄληθει λόγῳ, ὅν ἐν τοῖς καθ' ἑκάστα ἀνασκευάσας ὁ θαυμάσιος Ὀριγένης, ἀπερβράπισε σθεναρῶς τῇ παλάμῃ τὴν δύσθεον τοῦ ἐπιστολαίου φιλοσόφου γλωσσοαλίαν.

τὸν τοιαῦτα διανοούμενον καὶ ἐν τοῖς τοιοῦτοις ἐπιμένοντα, πρὸς εἰρηνικὰς σπουδὰς συνελθεῖν. Πῶς γὰρ καὶ γενήσεται τὸ τοιοῦτον μέγα καὶ οὐράνιον ἔργον, σοῦ μὲν ἐξαιτουμένου καὶ ἐπιζητοῦντος, οἷα καὶ πρότερον, ἡμῶν δὲ μηδὲ τὸν παρὰ τοῦ ξέρτων (1), κἂν πάντα κινήσης, μή τι γε πόλεις ἢ κατάσχεσιν γῆς, εἰ καὶ καθ' ἑαυτὸν διαλογίζη γράφων ἡμῖν, ὡς τὸ Δορύστολον καὶ τὰ λοιπὰ, ἅπερ ἐν τοῖς σοῖς ἐνέφηνας γράμμασιν, κατείχοντό μὲν παρὰ τῶν πρώτων βασιλέων, νῦν δὲ παρὰ σοῦ δεσποζόμενα, διὰ τὸ ἐν συνηθείᾳ ταύτων ἡμᾶς γενέσθαι, οὐ βαρὺ πρὸς ἡμᾶς ἐπιφαίνεται· καὶ ὅτι, εἰ καὶ παρ' ἡμῶν δοθεῖ (2) σοι τὰ παρὰ σοῦ Μανδριά καλούμενα, ἐπιλαθέσθαι αὐτῶν ἔχομεν, ὡς κάκεινων.

Ἄλλὰ γινωσκέτω ἡ σὴ σύνεσις, ὡς οὐκ ὀρθῶς τοῦτο ἔγραψεν. Οὐ γὰρ ἐθίσαντες Ῥωμαῖοι τὴν ἑαυτῶν γῆν κατέχεσθαι παρ' ὑμῶν, ἐπιλήσμονες ταύτης ἐγένοντο· ἀλλὰ καὶ τοὺς τοῦτο τότε παραχωρήσαντας βασιλεῖς οὐ μικρῶς καταμέμφονται, ὡς καταδεξαμένους ὑμᾶς τὴν τοιαύτην παροικῆσαι γῆν. Εἰ τοίνυν τὰ ἐν ἔξει γινόμενα, ἐλαφρότατα εἶναι νομοθετεῖς, καὶ διὰ τοῦτο ἡμᾶς ἀξιότις ἐκ τῶν οἰκείων ἐπιδοῦναι σοι, γενοῦ καὶ αὐτὸς ἐν ἔθει ποτέ τῆς ἰδίας γῆς, καὶ μὴ ἐπιθύμει τὰ τοῦ πλησίον, μηδ' ἐπιβαρὺς τὸ τοιοῦτόν σοι φανήτω, ὡς διδασκάλη τούτων τυγχάνοντι· ἀλλ' ἐπιλάθου μὲν τῶν ἀτόπων ἐκείνων ἐνθυμήσεων, ταῖς δὲ τῶν σῶν προγόνων ὅροις ἀρκέσθητι· στησον τὴν μάχαιραν· κέκμηκε γὰρ ἤδη καὶ αὐτὴ κατασφάττουσα, μήπως καθ' ὑμῶν ἢ τῆς ἐκδικήσεως ῥομφαία στιβωθῇ, καὶ τὸ τόξον αὐτοῦ ἐνταθῇ· ἀπάλειψον ὄψέ ποτε τοὺς ἐν τῇ καρδίᾳ σου παλαιούς καὶ ἀδιαγνώστους τύπους, ἐν' ἅντ' ἐκείνων ἐγγραφή τὸ τῆς καθάρως εἰρήνης σεβάσμιον ὄνομα· ἀνάνησον καὶ γινώθι τίνα τὴν ἀπολογία ἐκείθεν ὑφέξεις, ὅταν σοι παραστῇ τὸ πλῆθος τῶν παρὰ σοῦ πεφονευμένων, κατὰ σοῦ τὸν κριτὴν καὶ πλάστην ἐπιβοώμενον· ἀπόρριψον τὴν πρὸς τὰ εἰρηνικὰ σύμφωνα σκληρότητα, καὶ περὶ ὧν σοι πολλάκις δεδηλώκαμεν, εἰ βούλει, περὶ τούτων καὶ συμφωνήσωμεν, τὴν ἐκδησίν σοι τῶν ἡμῖν ἀμετατρέπτως βεβουλευμένων παρέχοντες, ὡς οὔτε γῆν ἕως μιᾶς σπιθαμῆς, οὔτε κάστρου, οὔτε τινὰ σοι ἕτερον ὄγκον

(1) Σχοπέτω ἕτερος τί ποτε βούλεται ἐνταῦθα ἢ ἀνιγιματώδης καὶ ἀμοιγε σὺν ὄλως ἀδιανόητος αὐτὴ λέξις.

(2) Γρ. Ἰσ. Δοθεῖη.

παρέξομεν πώποτε, εἰ μὴ μόνον τὰ προδηλωθέντα σοὶ ἑκατὸν σκαρ-
μάγγια (1) προστιθέαμεν τοῖς παρὰ τοῦ κυροῦ Λέοντος τοῦ βασιλέως
συμφωνηθεῖσι στοιχήμασιν· ἐπεὶ μηδ' ἐκεῖνος, ὅτε τοὺς περὶ τῆς εἰρή-
νης φρικτοὺς ὄρκους ἀμφοτέρω κατεβάλλεσθε, τοιοῦτόν τι παρεδέ-
ξατο, τὸ ἐπὶ φθορᾷ καὶ λύμῃ τῆς τῶν Ῥωμαίων ἀρχῆς τελουῖν.

Τοῖνυν καὶ ἡμεῖς τούτῳ ἕξομοιοῦμενοι, κατὰ τὴν τῶν ἀύ[τοῦ γραμ-]
μάτων ἀκρίθειαν, τὴν εἰρήνην ἐπιζητοῦμεν, τὴν ὑμετέραν ἀδελφότη-
τα προτροπόμενοι τὸ αὐτὸ φρονεῖν, καθὼς καὶ ἡμεῖς. Καὶ εἰ μὲν
ὡς ἀληθῆς χριστιανὸς διὰ τὴν σεαυτοῦ ψυχὴν τὸ μέγα χρῆμα τῆς
εἰρήνης βούλει κατορθῶσαι, ἀποστρέφων ἡμῖν τὴν τε γῆν ἡμῶν πα-
σαν καὶ τὰ ἐν αὐτῇ κάστρα, γράψον, καὶ ἀποστελοῦμεν ἀνθρώπους
τοὺς εἰς τὸ τοιοῦτον θεοχαρίτωτον ὑπουργήσοντας ἔργον· εἰ δὲ τῶν
προτέρων οὐκ ἀφίστασαι διανοημάτων, ἀλλ' ἐν τοῖς αὐτοῖς ἔτι καὶ
νῦν ἔστηκας, μήτε δώροις καμπτόμενος, μήτε τῷ Θεοῦ φόβῳ
τὴν καρδίαν κατακυβέλλεις, μήτε αὐτὸς ἄλλοτε γράψῃς πρὸς ἡμᾶς,
μήτε παρ' ἡμῶν ἀποσταλῆναι τίνα ὑπολάβανε· οἶδα γὰρ καὶ πεπλη-
ροφόρημαι, παρὰ θεοσεβῶν καὶ ἀγίων ἀνδρῶν τοῦτο ἀκηκοῶς, ὡς ἔαν
καὶ εἰρήνην θελήσῃς ποιῆσαι, οὐ δύνησῃ· οὕτω τοῦ Θεοῦ σκληρύναν-
τος τὴν καρδίαν σου, ἐν' ἐπὶ σοὶ ἐνδείξεται τὴν δύναμιν αὐτοῦ.

Διὰ τοῖς τοῦτο οὐδὲ τὰ νῦν πρὸς σὲ γράφειν ἐβουλόμην· ἀλλ' ἵνα
πάντα (2) θέοντα ἐκπληρώσωμεν, καὶ τὴν ὑμετέραν ἀναπολόγητον κα-
ταστήσωμεν ἀδελφότητα, τὸ παρὸν σοὶ ἀπεστείλαμεν γράμμα· αὐτὸς
δὲ καθὼς ἂν βούλῃ διανοοῦ τε καὶ πράττει· οὐδὲν γὰρ ὧν πεποίηκας
χεῖρον ποιῆσαι δύνησῃ, ἢ καινότεραν βλάβην παρ' ἣν πεπόνθαμεν
ἔπενεγκεῖν· ἔχομεν γὰρ Θεὸν ἐκδικήσεων, Θεὸν ἐλέους καὶ οἰκτιρμῶν,
ὑπερηφάνους ἀντιτασσόμενον, τοὺς ταπεινοὺς ἀνεγκύοντα, τοὺς ὑψη-
λοὺς καταρτίζοντα, εὐσπλαγγνον, ἀνεξίκακον, ἐπι κακίαις ἀνθρώπων
μετανοοῦντα· ὃς θαυμαστώσει τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς, καὶ ἀποδώ-
σει τοῖς περισσῶς ποιῶσιν ὑπερηφανίαν.

Τῷ αὐτῷ Συμεῶν ἄρχοντι Βουλγαρίας.

Πάλαι μὲν τὸ τῆς διαστάσεως τραῦμα γενόμενον ἐν τῷ πνευμα-

(1) Σκαρμάγγιον· στρατιωτικὸν ἐπενδύτου εἶδος μετ' ἐπικαλύμματος τῆς κεφαλῆς.

(2) Γρ. ἴσ. τὰ θέοντα.

τικῶ μου ἀδελφῶ, καὶ πρὸς ἔλκος ἀναδοθέν, καὶ τελείαν τὴν σὴψιν
ἀπεργασάμενον οὐ διελείπομεν ἀδελφικῶς αὐτὸ ἰατροῦντες καὶ προσ-
ήκουσαν τὴν ἰατρειάν ἐπάγοντες. Καὶ γὰρ πάντα μὲν φάρμακα, πα-
σαν δὲ θεραπείαν ἐπιτηδευσάμενοι, καὶ καιροὺς τῷ πράγματι προσ-
ήκοντας ἐννοήσαντες οὐδὲν πλέον ἠτύσαμεν, καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ τα-
νῦν ἐβουλόμεθα γράφειν πρὸς τὴν ὑμῶν πνευματικὴν ἀδελφότητα·
ἐπεὶ καὶ πολλαχῶς ὑπεσχόμεθα τοῦτο ποιῆσαι, ἀλλ' ἵνα μὴ τὸ παν-
τελῶς σιωπᾶν ἀπορία σοὶ νομισθῆσεται, τὸ πρὸς ἕκαστον τῶν παρὰ
σοῦ γραφέντων ἀπολογεῖσθαι κενρίκαμεν δίκαιον, κὰν ματαιοπονία (1)
λογίσειται, καὶ πόνος ἀνόνητος πάλιν παρὰ σοῦ λογισθῆσεται.

Οὐ δεῖ οὖν ἡμᾶς τοῦτο ὑποπτεύοντας μὴ τοῖς παρὰ σοῦ γραφεῖσιν
ἀντιπαραταχθῆναι, καὶ δι' αὐτῆς τῆς ἀληθείας ἀποδειξῆαι, ὡς πᾶς
λόγος ψευδῆς διὰ τῆς ἀληθοῦς ἀνατρέπτου ἀπολογίας· οὐδὲ γὰρ τὸ
ἀπλῶς ἀπολογεῖσθαι δίκαιοι τὸν ἀπολογοῦμενον, ἀλλὰ τὸ ἀληθῶς·
οὐδὲ τὸ διὰ πολυλογίας ἐπιστομίζειν, ἀλλὰ τὸ μετ' ἀποδείξεως καὶ δι'
εὐλόγων ἀφορμῶν. Ὅθεν καὶ τὴν σὴν ἐν Χριστῷ ἀδελφότητα ταῖς
τοιαύταις εὐανατρέπτοις ἐπιθάρρῳσαν ἀπολογίαις, καὶ ἡμᾶς ἀναπολο-
γήτους νομίζουσαν, πρέπον ἠγησάμεθα τοῦ μετ' ἀληθῶν ἀποδείξεων
ταύτας διελέγξαι καὶ ἀνισχύρους ἀποδειξῆαι, καὶ τὴν τῶν οἰκείων λόγων
σύστασιν ἀντιπαραστῆσαι καὶ γνωρίσαι σοὶ, ὡς οὐ καλ[ῶς ἡμ.]ῶν
κατεμέμφω, διότι μὴ τοὺς Σαρακηνούς μᾶλλον καταναγκάζομεν ἀπο-
στρέψαι ἡμῖν τὴν τε γῆν ἡμῶν καὶ τὰ κάστρα καὶ τὸν λαόν. Πῶς γάρ
ἐστὶ δίκαιον τούτους κατονεῖδισαι, μηδέποτε πρὸς ἡμᾶς διηνεκῆ συμ-
φωνήσαντας εἰρήνην, ὡς ὁ πνευματικὸς ἡμῶν ἀδελφός, ἀλλὰ ποτὲ
μὲν πολεμουμένους καὶ αἰχμαλωτιζόμενους ὑφ' ἡμῶν, ποτὲ δὲ, εἰ
τύχοι, κάκεινους πολεμοῦντας καὶ λαφυραγωγούοντας ἡμᾶς; Τίς δὲ
καὶ τῶν εὖ φρονούντων ἐχθρῶ, καὶ ταῦτα ἀπίστῳ, καὶ νόμοις ἑτέροις
καὶ ἔθει (2) κεχηρημένῳ, κατονεῖδισαι πώποτε; ἐκ ποίων αὐτοὺς Γρα-
φῶν νοουθετήσομεν; ἀπὸ ποίων προφητικῶν ὄνειδιστικῶν προβα[λού-
με]θα ῥήματα; ἐκ τίνων νόμων ἢ συμφώνων παραβ[άτας] αὐτοὺς
διελέγξ[ομεν], παντάπασιν ἐναντικῶς διακειμένους πρὸς ἡμᾶς; ἐξ οὐπερ
οὐδὲ διηνεκῶς εἰρηνεύουσι μεθ' ἡμῶν, ἀλλὰ δυσεὶ καὶ τρισὶν ἔτεσι τὴν

(1) Ἄνωθεν τοῦ δευτέρου συνθετικῶ μέρους τῆς λέξεως φέρεται ὑπ' ἄλλης χειρὸς·
λογία, ἐν' ἡ: Ματαιολογία.

(2) Ἐξ ἡμετ. διαρθρώσεως ἀντὶ τοῦ ἐμπερομένου: Ἐθνεσι.

εἰρήνην περιορίζοντες, ταύτην διατηροῦσιν ἀπαρασάλευτον, τοὺς οἰκέλους λαμβάνοντες καὶ ἀντιδιδόντες τοὺς ἡμετέρους· οὐς οὐ δίκαιον ὄνειδίζειν, ἀλλὰ μᾶλλον σὲ τὸν πνευματικὸν ἡμῶν ἀδελφὸν, τὸν καὶ πιστεὶ πρὸς ἡμᾶς συναφθέντα, καὶ νόμῳ τῷ αὐτῷ ρυθμιζόμενον, καὶ Γραφαῖς ταῖς αὐταῖς νοθετούμενον, καὶ [συμφ]ώνοις ἐνόρκοις τὸ δοκεῖν κατεχόμενον, ἐξ ὧν καὶ ἡ πρὸς Θεὸν πίστις χαρακτηρίζεται.

Ἄλλ' ἐπεὶ καὶ τὰ ξένα κατέχειν ἡμᾶς ὑπηγόρευέ σου τὸ γράμμα, τὸ ἀποστολικὸν ἐκεῖνο ῥητὸν εἰς ἀποδείξεως ἀφορμὴν προβαλλόμενον (1), ἀποδείξομεν ὡς οὐ νουνεχῶς τοῦτο διεσκέφατό σου ἡ σύνεσις. Μεγίστην γὰρ ὅτι μεγίστην πίστιν καὶ ὑποταγὴν πρὸς τὸν ἡμέτερον ἐπεδείξαμεθα γαμβρὸν καὶ βασιλέα (2). Ἐπεβούλευον αὐτῷ οἱ τηνικαῦτα κρατοῦντες· ἐμελέτων κατ' αὐτοῦ· τὴν μάχαιραν ἠκόνοῦν (3)· προετράπην παρ' αὐτοῦ τούτους ἐξεῶσαι (4) τοῦ παλατίου· ὑπήκουσα· ἐξέωσα [αὐτούς·] εὐγνωμονῶν· οὐκ οἰκοθεν πρὸς αὐτὸν [κι]νηθεῖς, ἀλλὰ ταῖς αὐτοῦ πεισθεῖς προτροπαῖς ἐλυτρωσάμην αὐτὸν τῆς τούτων. . . . (λείπει τὰ λοιπά.)

ΠΕΡΙ ΛΓΙΩΝ ΛΕΙΨΑΝΩΝ

ἘΞ ΑΝΕΚΑΘΟΥ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΟΥ

ΥΠΟ

Θ. ΝΙΚΟΛΑΙΔΟΥ ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΩΣ

Μεταξὺ τῶν ἐθίμων ὅσα ὁ χριστιανισμὸς ἐπὶ μακρὸν χρόνον διετήρησε πρωτεύει ἡ τῶν ἱερῶν λειψάνων καὶ κειμηλίων λατρεία· κατὰ τὸ εἶδος δὲ ἡ πλουτοῦσα ἐν τούτοις χώρα ἦν ἡ πρώτη τοῦ χριστιανισμοῦ

(1) Ὑπαινέττεται ἴσως ὁ λόγος τὸ τοῦ θεοῦ Παύλου: «ἓνα μὴ ἐπ' ἄλλότριον θεμέλιον οἰκοδομῶ» [Ῥωμ. ιβ', 20].

(2) Δηλονότι Κωνσταντῖνον τὸν Πορφυρογέννητον.

(3) Περὶ τῶν ἐπιμαινομένων τῇ Κωνσταντίνου βασιλείᾳ καὶ τῷ ταύτης ἔρωτι φλεγόμενων ἐπιθι τὰ διὰ μακρῶν τῷ Κεδρηνῷ ἱστορούμενα (σελ. 500 κ. ἐφ. — Πρὸβλ. καὶ Ζων. ΙΓ', 16 ἐφ.).

(4) Νεώτερος τύπος τοῦ ἀορίστου τῆς ἀπαρεμφάτου ἀπαντιῶν καὶ ἐν τοῖς Ψευδοδιδύμου βραχέσι σχολίοις εἰς Ὀμ. Ἰλ. Α. 141.

κοιτίς, ἡ Παλαιστίνη. Ἐκεῖ λοιπὸν οἱ ἐνθέῳ ζήλω ἀπὸ περάτων τῆς οἰκουμένης συρρέοντες προσκυνηταὶ ἔβλεπον καὶ τὸν σκίμποδα ἐφ' οὗ καθημένη ἡ παρθένος Μαρία ἐδέξατο διὰ τοῦ ἀρχαγγέλου Γαβριὴλ τὸ θεῖον ἄγγελμα καὶ τὴν δοκὸν ἐφ' ἧς ὁ παῖς Ἰησοῦς ἐπέβαινε συμπαιζων τοῖς ἠλικιώταις καὶ τὴν κλίνην ὅπου ἐν Κανᾷ κατεκλίθη καὶ τὴν σκυτὴν ἐφ' ἧς ἀπήγξατο Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τινὰ τῶν ἐν τῇ παλαιᾷ Γραφῇ ἀλληγορούμενων, ἐν οἷς καὶ τὸν ἀκρογωνιαῖον λίθον. Βαθμηδὸν δὲ τοσοῦτον ἐθρασύνθησαν οἱ ταῦτα ἐμπορευόμενοι μοναχοὶ καὶ μάλιστα οἱ τῆς δυτικῆς ἐκκλησίας, ὥστε καὶ τὰ κέρατα τοῦ Μωϋσέως προσέφερον εἰς προσκύνησιν καὶ τοὺς στεναγμοὺς Ἰωσήφ τοῦ τέκτονος καὶ τὰ δάκρυα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τὰ ἔγχνη τῶν ποδῶν αὐτοῦ καὶ λείψανα πτερύγων τῶν ἀρχαγγέλων Μιχαὴλ καὶ Γαβριήλ.

Φαίνεται δὲ ὅτι οἱ κατέχοντες τὰ κειμήλια ἐπώλουν εἰς πολλοὺς τὸ αὐτὸ πρᾶγμα, ὥστε εὐρέθησαν κατόπιν χλαμύδες μὲν τοῦ Ἰησοῦ πλέον τῆς μιᾶς, λόγχοι δὲ τετραπλαῖ καὶ ποσότης τιμίου ξύλου ὑπερβάλλουσα τὸν ὄγκον ἐνὸς σταυροῦ. Οὐδεὶς δὲ τῶν προσκυνητῶν ἀπῆρχετο μὲ χεῖρας κενάς, διότι ἐκτὸς τῆς εὐλαθείας δὲν ἦσαν εὐκαταφρόνητα τὰ ἐξ αὐτῶν προσποριζόμενα κέρδη, ἐπειδὴ ἐν μὲν ταῖς μοναῖς φυλαττόμενα προσεῖλκυον ἀπειρίαν προσκυνητῶν καὶ πλούσια ἀφιερῶματα, περιαγόμενα δὲ ὑπὸ τῶν καλογῆρων ἐχρησίμευον ὡς εὐσχημὸς πρὸς ἀργυρολογίαν πρόφασις. Τούτου ἕνεκα κατήντησαν περιζήτητα καὶ σπανιώτατα, εὐτυχῶς ὅμως εὐρέθη ἑτέρα πηγὴ ἀκένωτος πρὸς κορεσμόν τῆς διαζώσης εὐσεβείας, τῶν προκεκοιμημένων δηλαδὴ ἁγίων τὰ λείψανα, τῶν ὁποίων πολλὰ διατήρουν καὶ μετὰ μακροτάτου χρόνου παρέλευσιν ἀνεπάφους τὰς σάρκας καὶ δὴ καὶ τὸ προσώπου ἐρύθημα, ἀνέδιδον δὲ εὐωδίαν καὶ τῇ τοῦ Συναξαριστοῦ φράσει, χάριν μετὰ ἡδονῆς καὶ γλυκύτητος μεμιγμένην. (1)

Ἡ δὲ θαυματουργὸς αὐτοῦ δύναμις τοσοῦτον διεφνημιζετο ὥστε ἡ ἀπόκτησις ἁγίου λειψάνου ἐνομιζετο πολὺτιμόν τι χρῆμα πάσης θυσίας ἀντάξιον· ὅθεν καὶ διεμελίζοντο ταῦτα πολλάκις ὑπὸ τῶν εὐσεβῶν οὕτως ὥστε ὁ μὲν ἀπεκόμιζε τὴν κάραν, ὁ δὲ τὸν κορμόν καὶ ἄλλοι τὰς χεῖρας ἢ τοὺς πόδας. Τούτου δ' ἕνεκα συνέβη ὅτι καὶ ἐν ταῖς κειμηλίοις· εὐρέθησαν δηλαδὴ πολλὰ σώματα πολλαπλᾶ. Οὕτω φερ' εἰ-

(1) Συναξαριστ. ἡμετέρας ἐκδόσεως Τόμ. Α'. σελ. 193.

πείν τοῦ ἀγ. Ἰουλιανοῦ σώζονται 26 κεφαλαί, 10 δὲ Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ, 6 τοῦ ἀγ. Ἀνδρέου καὶ 17 αὐτοῦ χεῖρες καὶ 30 σώματα τοῦ ἀγ. Παγκρατίου· τοῦ δὲ Ἰγνατίου σώζονται 3 ἄρτια σώματα, 6 κεφαλαί καὶ πολλοὶ βραχίονες καὶ κνήμαι, ἃν καὶ ὁ ἅγιος οὗτος ἐγένετο βορὰ τῶν λεόντων. (1)

Ἀφοῦ λοιπὸν τῶν ἀγίων λειψάνων τὰ θαύματα ὠμολογοῦντο οὐ μόνον ὑπὸ τῶν ἀμαθεστέρων, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ λογίων καὶ σεβαστῶν ἀνδρῶν, ἐν χώραις εὐνομουμέναις, δὲν θὰ φανῆ ἄπορον ὅτι ἐν ἡμέραις δουλείας καὶ ἀμαθείας συνέβαινον καὶ παρ' ἡμῖν ὅσα ἱστορεῖ τὸ ῥῥο δὲ δημοσιευόμενον ἀπόσπασμα ἐξ ἀνεκδότου αὐτοβιογραφίας Ἀθηναίου ἐξ ἐκείνων τοὺς ὁποίους ἡ σκληρὰ τυραννία τοῦ διαβοήτου Χατζῆ Ἀλῆ τοῦ Χασεκῆ, περὶ τὰ τέλη τοῦ παρελλόντος αἰῶνος, ἀπογυμνωθέντας παντὸς ἀγαθοῦ, ἠνάγκασε καὶ νὰ ἐκπατρισθῶσι πρὸς σωτηρίαν τῆς ζωῆς.

Τὸ ἀπόσπασμα τοῦτο δημοσιεύομεν ὡς ἔχει ἐν τῷ πρωτοτύπῳ μόνον τὰς ἀνορθογραφίας ἐπανορθώσαντες. εἶναι δὲ πολλοῦ λόγου ἄξιον οὐ μόνον διὰ τὰ ἐν αὐτῷ μνημονευόμενα γεγονότα, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἀπέρηκτον καὶ γλαφυράν αὐτοῦ φράσιν.

« Τέλος μίαν αὐγὴν μὲ δίδει ὁ πατήρ μου τὸν γάϊδαρον καὶ τὸν παίρνω καὶ περνῶ ἀπὸ τὴν πόρτα τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων (2), καὶ αὐτὸς πέφτει ἀπὸ τὸ τεῖχον καὶ ἔρχεται καὶ μὲ εὕρισκε καθὼς μὲ παρήγγειλε, καὶ τραβοῦμε διὰ τὴν Χαλκίδα οἱ δύο μας ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ Καλάμου· ἐξημερωθήκαμε καὶ ὀλημερίσαμεν εἰς ἓνα ρεῦμα κατὰ τὸ μέρος τῆς Κηφισιάς· ἦτο εἰς τὰ 1790 πρὸς τὸν Σεπτέμβριον. Ἐκεῖ νυκτώνοντες ἐτραβῆξαμεν ἀλλαχόθεν ἕως νὰ ἔβγωμεν ἀπὸ τὸ σῶνον τῆς Ἀττικῆς, καὶ ἐπήγαμεν εἰς Καπαντρίτη, χωρίον τῆς Λειβαδιᾶς,

(1) Ἐν τινι ῥωσσικῷ Συναξαριστῇ ἀναγράφεται θαυμά τι ἐξαισιον, ὅτι δηλ. οἱ λέοντες ἐκ σεβασμοῦ δὲν ἔφαγον τὴν καρδίαν τοῦ ἀγίου, οἱ δὲ στρατιῶται σχίσαντες αὐτὴν εὔρον κεχαραγμένον χρυσοῖς γράμμασι τὸ ὄνομα Ἰησοῦς Χριστός. Οὐκ ἔστι δὲ τοῦτο ἀπορίας ἄξιον διότι τὸν ἅγιον τοῦτον παῖδον ὄντα ἔλαθεν ὁ Ἰησοῦς καὶ στήσας ἐν μέσῳ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἶπε τὸ ὑπὸ τοῦ εὐαγγελιστοῦ Ματθαίου μνημονευόμενα ἐν κεφ. ΙΗ'. 4. (Συναξ. ἐνθ' ἀνωτέρω σελ. 326).

(2) Ἡ πόλη αὕτη τοῦ τείχους, νεωστὶ ἀνοικοδομηθέντος ὑπὸ τοῦ Χατζῆ Ἀλῆ, ἔκειτο ἀντικρὺ περὶ τοῦ τῆς Ἐθνικῆς τραπέζης, ἐν τῇ πρὸς δυσμὰς πλευρᾷ τῆς πλατείας Λουδοβίκου. Σ. Ε.

ἔξω τοῦ συνόρου τοῦ τυράννου· ἀπὸ ἐκεῖ εἰς Κάλαμον ὅπου ἐκεῖ ἠύραμεν πολλοὺς Ἀθηναίους φυγάδας, τὸν Νικόλαον Παπαμάρκου, Μιχαῆλ Πάρπανον, Δημήτριον Καραουλάνην, ἔκτοτε ἐπήγεν εἰς τὸν Ἀλῆ Πασᾶ· ἦτο διολιντζῆς καὶ καλόφωνος· Ἀντώνιον Πιτούρην, Νικόλαον Σκαρβούλην καὶ λοιποὶ. Ἐτραβῆξαμεν διὰ τὴν Χαλκίδα μὲ τὸν νηστικὸν γάϊδαρον ἐμπρός, ἔχοντες ἐπάνω ἓνα δισάκκιον μὲ ὀλίγα ρούχα ἐμπαλωμένα καὶ τὴν παλαιόκαπα τοῦ πατρός μου καὶ μίαν ἀνδρομίδα καὶ εἰς τὸ πoyγι ὅλα παράδες ἐξῆντα, εἰς τὰ πόδια παλαιοπάπουτζα καὶ τὸ φέσι τρύπιο.

Εἰς τὴν Χαλκίδα πηγαίνοντας ἠύραμεν πολλοὺς Ἀθηναίους, παπουτσίδες, σκoiνᾶδες, ραφτάδες, περιβολαρέους, πακάλιδες καὶ σαπουντζίδες, οἱ ὁποῖοι ἦσαν φευγάτοι παρεμπρός· μᾶς ἐδέχθησαν, μᾶς ἐπαρηγόρησαν. Ἐκονέψαμεν εἰς κάποιον Ἀργυρὸν Ποῦλον Ἀθηναῖον συγγενεὴν τοῦ πατρός μου, μὲ τὸν ὁποῖον καὶ ἐσυντρόφευσε μαζί· βάζοντας αὐτὸς τὰ σῶνεργα ἐλάβαινε κάτι περισσότερον.

Εἰς Χαλκίδα δὲν ἦτο τυραννία δασύματος χρηματικῆ, ἀλλὰ οἱ τοῦρκοι ἦτον κάκιστοι, ἐσκότωναν τοὺς χριστιανοὺς διὰ μικρὰς αἰτίας καὶ ἄλλα αἰσχρὰ ἐπραττον εἰς τὰ παῖδια. Βλέποντας αὐτὰ ὁ πατήρ μου, ἦτον ἓνας Ἀθηναῖος εἰς τὸ χωρίον Βασιλικὸν τῆς Χαλκίδος, μόλις δύο ὥρας μακρὰ, κάποιος Διονύσιος Καΐταγλῆς, παπουτσῆς τὴν τέχνην· ἔκατοῖκει εἰς αὐτὸ τὸ χωρίον· ὁ πατήρ μου μὲ ἔδωκεν εἰς αὐτὸν διὰ νὰ μὴ εἶμαι εἰς Χαλκίδα ἐμπρός τῶν ἀγρίων καὶ ἀσελγῶν Τούρκων, διὰ νὰ μὲ μάθῃ τὴν τέχνην μόνον καὶ μόνον νὰ μὲ ζωοτρέφῃ, ἀλλὰ αὐτὸς ἦτον πολλὰ μέθυσος, καθημερινῶς μὲ ἔδερνε, πλέον πτωχὸς ἀπὸ τὸν πατέρα μου· σχεδὸν ἐπιθυμοῦσα νὰ γερίσω τὴν κοιλιάν μου. Ὁ πατήρ μου ἔστειλε κρυφίως καὶ ἔφερεν ἀπὸ Ἀθήνα τὴν μητριάν μου, καὶ τὴν ἀδελφὴν μου Δροσιάν, μὲ τὴν ὁποίαν δὲν ἔκαμε τέκνον ἕως ἐπτὰ χρόνους ὅπου τὴν εἶχε. Εἰς τὰ 1791 ἔπιασε θανατικόν. Εἰς τὸ πλησίον μας χωρίον Φίλα ὀνομαζόμενον, ἦτο κεφαλοχωρὶ ἕως 350 οἰκογένειαις, ποθαίνοντας κάμποσοι τὸ ἐδίόβαλαν ὡς βουρδόμενος, ὅτι ἐπήγαιναν καὶ ἐπνιγαν τοὺς ἄλλους, ὅπου τότε αὐτὴ ἡ πρόκλησις ἦτον· ἀλλὰ ἀυξάνοντας τὸ κακὸν τοὺς ἔδωσαν νὰ καταλάβουν οἱ φρονιμώτεροι ὅτι εἶναι πανώλη, ὅπου ἐξέθαπταν τοὺς πεθαιμένους καὶ τοὺς ἔκαμαν μὲ σίδερα πυρωμένα εἰς τὴν καρδίαν.

Εἰς τὸ χωρίον Βασιλικὸν ἦτον ἓνας πρωτοσύγγελος τοῦ Σίναιον

ῥους, κυνηγημένος ἀπὸ τὸν Χατζῆ Ἄλῃ, ὅπου ἦτον εἰς τὸ μετόχιον εἰς Ἀθήνα, ζητῶν νὰ τὸν τυραννήσῃ· αὐτὸς ἀντίτεινε εἰς τὸν τύραννον ἔχοντας τὸ μωαμέτη τὴν χεῖρα εἰς τὸ χαρτίον, ὅπου οἱ Σιναῖται εἶναι ἀσύδοτοι· ἀλλὰ αὐτὸς ὁ τύραννος δὲν ἐπαίρνε ἀπὸ αὐτὰ, καὶ ἔφυγεν καὶ ἐκατοικοῦσεν εἰς τὸ χωρίον Βασιλικόν, ὅπου εἶχεν ἐκεῖ μετόχι. Ἐπῆγα εἰς αὐτὸν καὶ ἐσυγκολλήθην ὡς ἤξεύροντας τὸ Σῶσον Κύριε τὸν λαὸν σου, ὅπου εἶχεν ἀνάγκην νὰ ἴπηγαίνωμεν νὰ κἀνωμεν ἁγιασμούς, ὅπου ἡ πανώλη ἀπλωσε, τὸ χωρίον ἐσκόρπισε, τὰ Φίλα λεγόμενον, καὶ μετ' αὐτὸν ἐγέμισα τὴν κοιλίαν μου. Ὅπου ὁ Διονύσιος Καῖταγλῆς παπουτσῆς μετὰ τόσαις τυραννίαις μ' ἐσήκωνεν ἀπὸ τὰ μεσάνυχτα νὰ ῥάφτω· καὶ μίαν νυχτιὰν μ' ἐσήκωσεν ἀπὸ τὰ μεσάνυχτα καὶ μ' ἔδωσε ἓνα πετσὶ νὰ πάγω νὰ τὸ μουσκέψω ἔξω τοῦ χωριοῦ, ὅπου ἦταν μὴ σύναξις τοῦ νεροῦ, πλησίον εἰς ἓνα πηγάδι. Ἐγὼ ἐπῆρα τὸ πετσὶ ἐπῆγα τὸ ἔβαλα εἰς τὸ νερό, ἦτον χειμῶνας ἐτραβήχθηκα καὶ ἔμβα εἰς μίαν ἀχυρῶνα βωδιῶν καὶ ἐκεῖ μὲ ἐπῆρεν ὁ ὕπνος. Ἄφ' οὗ ἐπέρασαν τρεῖς ὥραις σχεδὸν καὶ δὲν ἐγύρισα, ἦλθεν ὁ μάστορῆς μου ζητῶντας με· ἦρε τὸ πετσὶ, δὲν μ' εὕρισκε ἐμένα. Ἦτον ἀκόμη νύχτα, ὑπωπτεύθη, ὅτι ἔπεσα εἰς τὸ πηγάδι ὡς σκοτεινά· κρεμάζει τὸ φανάρι εἰς τὸ πηγάδι νὰ ἰδῆ ἂν εἶμαι πεσμένος. Πρὸς τὴν αὐγὴν ἐξύπνησα καὶ γυρεύω τὸ πετσὶ, ἀλλὰ τὸ εἶχε παρμένο· ἴπηγαίνωμενος εἰς τὸν μάστορά μου, μου ἔδωκεν ἓνα ξύλον τόσον, καὶ ἔτσι ἐπῆγα εἰς τὸν Σιναίτην. Ἐκεῖ χάριτι θεῆα ἐχόρταινα τὴν κοιλίαν μου εἰς τὰ πάντα. Καθημερινῶς ἐπηγαίναμεν εἰς πολλὰ μέρη καὶ ἐκἀναμεν ἁγιασμόν ἀπὸ τὸν φόβον τῆς πανώλης ὅπου ἐξάπλωσεν, ἢ ἀπὸ τὴν πρόληψιν τῶν βορδολάκων. Ὁ γέροντάς μου Σιναίτης ἦτον γέρος ἐξηκοντούτης καὶ ἐπέκεινα εἰς τοὺς χρόνους, ἦτον καὶ ὀλίγον κουφός, εἶχε καὶ ἄλλον ὑπηρέτην μεγαλειτερον, Ἀθηναῖος, κάποιος Σπῦρος Προσάρας· αὐτὸς μὲ ἠνάγκασε νὰ ὑπάγω αὐτοῦ, διηγῶντας εἰς αὐτὸν τὴν δυστυχίαν ὅπου ἐπερνοῦσα εἰς τὸν μάστορά μου.

Ὁ πρωτοςύγκελλος Σιναίτης εἶχε δύο ζῶα, ἓνα ἄλογον εἰς τὸ ὅποιον αὐτὸς ἐκαβαλλίκευε, καὶ ἓνα μουλᾶρι γέρικο, εἰς τὸ ὅποιον ἐβάναμεν ἀπάνω τὰ ἅγια λείψανα καὶ ἄλλαις δύο δισάκκαις ἄδειαις διὰ νὰ βάζωμεν τὰς προσφοράς, προσφερόμενα ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἐκἀναμεν τοὺς ἁγιασμούς εἰς ἀπανουκλιάστους, εἰς δὲ τοὺς πανουκλιασμένους ἐπαίρναμε μόνον παράδες, πρὸς ἓνα γρόσι τὸν ἁγιασμόν, βάζοντάς τους

εἰς τὸ ξεῖδι τοὺς ἐλαμβάνουμεν. Ἀπὸ παντοῦ ἤρχονταν ἄνθρωποι καὶ μᾶς ἐγύρευαν νὰ ἴπημεν νὰ κἀνωμεν ἁγιασμούς. Εἰς ὅλα τὰ ἀμπέλια τῆς Χαλκίδος ὅπου ἦτον κατοικημένα παλαιόθεν φαμιλικῶς ἦτον ὑποστατικὰ τῶν τούρκων ἐκτεταμένα μὲ οἰκοδομὰς σημαντικὰς, σαρᾶγια ὅπου ἐπῆγαιναν ὅλον τὸ καλοκαίρι οἱ Ἀγάδες τῆς Χαλκίδος, καὶ ἐπηγαίναμεν καὶ εἰς ἄλλα πλησίον χωρία. Ἐν ἐνὶ λόγῳ τὸ κακὸν ἠῦξανε, ἐξαπλοῦτο, ἦτον εἰς τὰ 1791 πρὸς τὸν Μάρτιον· καθημερινῶς ἤρχονταν οἱ ἄνθρωποι καὶ μᾶς ἐζητοῦσαν. Ἐγὼ ἔβαλα μίαν σκούφιαν καλογερικὴν καὶ ἔκαμνα ὡς καλογερόπουλον κοντὰ εἰς τὸν γέροντα, νὰ ψάλλωμεν τὸ ἀπόδειπνον καὶ τὰ λοιπὰ, ἔχων σκοπὸν ὁ γέροντάς μου νὰ μὲ κἀμη ὑποτακτικόν του. Ὁ δὲ Σπῦρος Προσάρας ἐκυβερνοῦσε τὰ ζῶα, ἐπυλοῦσε τὰ προσφερόμενα ὅπου μᾶς ἔφερναν, μᾶς ἔδιναν καὶ ἐσυνάξαμεν. Ἡ δύο μεγάλαις δισάκκαις κάθε βράδι ἤρχοντο εἰς τὸ μετόχι γεμάταις, ἔχοντες εἰς τὴν μίαν δισάκκαν καὶ μίαν στάμναν, καὶ ἐζητούσαμεν καὶ λάδι, τὰ δὲ λοιπὰ ἦτον κριθάρι, σιτάρι, σῦκα, σουτζούκια ὠραῖα τῆς Χαλκίδος, ὅπου τότε ἔφτιανον, καὶ τὰ λοιπὰ, καὶ πρὸς ἓνα γρόσι τὸν ἁγιασμόν, περνῶντας ὀλίγαις ἡμέραις τὸν ἀυξήσαμεν πρὸς παράδες ἐξήντα. Μᾶς ἐπαράγγειλεν ἐμένα καὶ τοῦ Προσάρα, ὅπου ὅλοι ἐπηγαίναμε μαζί οἱ τρεῖς καὶ μὲ τὰ δύο ζῶα, ὅτι τὸ πανίον ὅπου βάζουν ἐπάνω εἰς τὴν κασέλα, ἢ μπόλια, καὶ ἀκουμπᾶτε τὰ ἅγια λείψανα, ὅπου ψάλλομεν τὸν ἁγιασμόν, νὰ τὸ πέρνετε· νὰ λέτε, δὲν κἀνει νὰ μείνη εἰς αὐτούς, διότι ἀκούμπισαν ἀπάνω τὰ ἅγια λείψανα. Ἔτσι τὸ ἔργον αὐτὸ τὸ ἀρχίσουμεν, καὶ εἰς ὀλίγαις ἡμέραις ἐσυνάξαμεν κἀμποσαις χρυσόπολαις, πεσιρία καὶ ἄλλα, ἕως ὅπου ἐδόθη ὁ λόγος διὰ τὸ πρακτέον καὶ δὲν μᾶς ἔβαλαν πλέον, ἀλλὰ μίαν κασέλαν ἄδειαν, φοβούμενοι μήπως ζητήσωμεν καὶ τὰ ἔσωθεν τῆς κασελῶς, ὅπου ἐπάνω εἰς αὐτὴν ἀκουμβούσαμεν τὰ ἅγια λείψανα.

Τέλος ἀρχισαν καὶ οἱ βλάχοι νὰ μᾶς ζητοῦν εἰς τὰ βουνὰ εἰς ταῖς στάναις, μαντριᾶ των, νὰ ἴπηγαίνωμεν. Ἐκεῖ ὡς κοπιαστικὸν καὶ μακρὰ, σκέψης γενομένης, ὁ γέροντάς μου λέγει νὰ κἀνωμεν ἓνα τεφτέρι ὡς κόνδικα, καὶ ἄμα ἐψάλλαμεν τὸν ἁγιασμόν δὲν ἐλαμβάνουμεν πληρωμὴν, ὅπου μᾶς ἔδιδαν, ἀλλὰ ἔβγαλα ἐγὼ τὸ τεφτέριον καὶ ἔγραφα ὅλων τῶν εὕρισκομένων τὰ ὀνόματα καὶ τοὺς ἐλέγαμεν, ὅτι αὐτὰ τὰ ὀνόματα θέλομεν τὰ στείλη εἰς τὸ μοναστήρι, τὸ Σιναῖον ὄρος νὰ μνημονεύωνται. Τελειωμένου τοῦ γραψίματος τῶν ὀνομάτων

ἐλέγαμην νὰ γράψουν καὶ ὅτι προσιροῦνται ἀπὸ προβατίναις ἢ γίδες ἢ τράγους. Εἰς κάθε μανδρὶ ἦτον τρεῖς τέσσερες οἰκογένειαι συγγενικαῖς· τὸ μανδρὶ ἦτον ἀπὸ δύο, τρεῖς χιλιάδες γιδοπροβάτων, καὶ ἕξος τὰ ἔβοσκαν. Ἔτσι μᾶς ἔγραφαν ὅτι προσφέρουν εἰς δέκα κεφάλια, ἄλλοῦ πέντε, ἄλλοῦ ὀκτώ καὶ δύο τρία τουλούμια τυρίον, καὶ κἀνένα τουλούμι βούτυρον, μᾶς ἔφηναν καὶ ἓνα καλότατον διὰ νὰ φᾶμεν· ἀλλ' ὁ γέροντάς μου δὲν ἔτρωγε κρέας, εἰμὴ αὐγά, τυρί, βούτυρον γάλας· εἶχαμεν καὶ εἰς τὸ δισάκκιον διὰ τὴν παρασκευὴν αὐγοτάραχον, κταπόδι ζηρόν. Τὰ δὲ προσφερόμενα ὁ Γροσάρας μὲ τὸ γέριχο μουλάρι τὰ ἐκουβαλοῦσεν εἰς τὸ μετόχιον καὶ ἦρχονταν ὀπίσω, ὅπου τὸν ἐπεριμέναμεν καὶ μᾶς εὔρισκεν. Ἀφοῦ ἐπεράσαμεν κάμποσα μανδριά ἐγεινεν ἓνας κατᾶλογος καλούτσικος, ἕως 350 γιδοπρόβατα καὶ μία ποσότης τουλουμοτυρίων καὶ βούτυρον.

Μᾶς ἦλθεν ἓνας καλόγηρος ἀπὸ τὸ μοναστήριον τοῦ ἀγ. Νικολάου, δύο ὥραις τρεῖς μακρυὰ ἀπὸ τὸ μετόχιόν μας, εἰς τὸ χωρίον Βασιλικόν, καὶ μᾶς λέγει νὰ πᾶμεν εἰς τὸ μοναστήριον νὰ κάμωμεν ἁγιασμόν. Αὐτὸ τὸ μοναστήρι ἦτον σημαντικώτατον· ἦτον παλαιαμέναις ἕως 25 φαμελιαῖς ἀπὸ τὰ Φίλα χωρίον ἐξ αἰτίας τῆς πανώλης· ἀλλὰ ἐμολύθη τὸ μοναστήριον· ἀπόθανον σχεδὸν ἡμισυ ἀπὸ τὰς φαμιλίαις, ὁμοῦ καὶ ὁ ἡγούμενος καὶ μερικοὶ καλόγηροι, καὶ ἦταν σκορπισμένοι εἰς τὰ βουνὰ· τὸ μοναστήριον τὸ εἶχον ἔρημον ἀφισμένα. Οἱ καλόγηροι ἔστεκαν πολλὰ μακρυὰ ἀπὸ τὸ μοναστήριον, ὡσάν νὰ εἶμεθα ἐμεῖς μόρτιδες νὰ πᾶμε νὰ ξεπανουκλιάσωμεν τὸ μοναστήρι. Ἔτσι λοιπὸν ἐμεῖς ἐπήγαμεν· τὸ κλειδὶ τῆς ἐκκλησίας ἦτον εἰς τὴν πόρτα. Ἄνοιγοντας τὴν ἐκκλησίαν, ἡ πρώτη παραγγελία ὅπου μᾶς ἔδωσεν ὁ γέροντάς μας ὁ Σιναίτης ἦτον, ὅσα στέφανα ἀσημένια ἦτον ὁμοίως καὶ δύο κανδήλαις, πρὶν ἀρχίσωμεν τὸν ἁγιασμόν εἰς τὰς εἰκόνας, τὰς ἐπήραμεν καὶ τὰς ἐβάλαμεν εἰς δισάκκιον μέσα καὶ ἐπαστρέψαμεν τὸ μοναστήριον, ὕστερον ἀρχίσαμεν τὸν ἁγιασμόν· τότε ἦλθαν καὶ οἱ καλόγηροι. Ἀλλὰ τοὺς ἀποθαμένους δὲν τοὺς εἶχαν θάψη βαθειὰ καὶ οἱ σκύλοι, τὰ ἀγρίμια τοὺς εἶχαν ξεθάψη· μόλις ἦτον σαραντισμένοι. Ἔτσι τελειώνοντας μᾶς ἔγραψαν καὶ αὐτοὶ εἰς τὸν κατᾶλογον μισὴ ἀποκοπή, γίδες 15.

Εἶμεθα εἰς τοὺς 1791 πρὸς τὸν Μάκιον· ἦρθεν εἰδησις ἀπὸ Λεβαδιάν, ἄνθρωπος ἐπίτηδες, καὶ ζητᾷ τὸν γέροντα μὲ τὰ ἅγια λείψανα

νὰ πάγη νὰ κάμη ἁγιασμοὺς διὰ τὴν πανώλην. Τότε παίρνει τὸν Σπύρον Γροσάραν μόνον καὶ πάγει εἰς Λεβαδιάν· ἐμένα μὲ ἀφίνει εἰς κάποιον Ζαχαρίαν Φυλλαριώτην εἰς τὸ μανδρὶ του εἰς τὸ χωρίον Μαλικεντα (;) ἀπ' ἔξω παραγγέλοντάς του αὐτουνοῦ νὰ μοῦ δώσῃ ἓναν υἱόν του νὰ πᾶμεν εἰς τὰ μανδριά νὰ συνάξωμεν τὰ γιδοπρόβατα μὲ τὸν κατᾶλογον ἕως νὰ γυρίσῃ ἀπὸ τὴν Λεβαδιάν. Ὁ Ζαχαρίας εἶχε θείσῃ καὶ μετὰ τὸ θέρος ἀποφάσισε νὰ πᾶμε· ἔτσι λοιπὸν ἐγὼ ἔμεινα εἰς τὸν Ζαχαρίαν. Παπούτσι εἰς τὰ ποδάρια δὲν μοῦ ἔμειναν, ἐφόρεσα τὰ τσαρουχάτσα καὶ τὴν ποιμαντικὴν ἀγγοῦλαν εἰς τὸ χέρι, ἀλλὰ ἕως νὰ γλυτώσῃ τὸ θέρος μοῦδωσε καὶ ἓνα μικρὸ δρεπάνι καὶ ἐθέριζα ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἔμαθα, καὶ πότε μὲ τὰ γίδια ἐπήγαινα μαζὶ μὲ τοὺς υἱοὺς τοῦ Ζαχαρία· ἔγεινα καὶ θειστής καὶ ποιμὴν. Γλυτώνοντας τὸ θέρος ἐκινήσαμεν διὰ τὰ μανδριά εἰς τὰ βουνὰ νὰ συνάξωμεν τὰ γραμμένα ἀφιερωμένα· ἔτσι βουνὰ λαγκάδια· εἰς τὸ βουνὸ τὸ Δέλφι τῆς Χαλκίδας ὅπου ἦτον τραβηγμένοι οἱ βλάχοι ἀπὸ τὰ κάτω μέρη ἀπὸ τὴν κάψαν, ἡ μία στάνη ἀπὸ τὴν ἄλλην ἦτον τρεῖς ὥραις μακρυὰ, καὶ οἱ βλάχοι μᾶς ἔλεγαν «Γιὰ ἀπόσια ἀπὸ τὴν ραχοῦλαν». Μετὰ 15 ἡμέρας ἐσυνάξαμεν 350 κεφάλια· ἀποκάμαμεν ἀπάνω εἰς τὸ Δέλφι καὶ ἔτσι τὰ κατεβάσαμεν εἰς τὰ μέρη τὰ κάτω καὶ ἐγὼ τὰ ἔβοσκα· κάθε βράδυ τὰ ἀρμέβαμεν, πότε τὴν αὐγήν.

Ἦτο πρὸς τὸν Ἰούλιον· ἦλθεν εἰδησις ὅτι ἦλθεν ὁ γέροντας εἰς τὸ μετόχι ἀπὸ Λεβαδιάν, καὶ ἐμήνυσε νὰ φίσω τὰ συναγμένα γιδοπρόβατα εἰς τὸν Ζαχαρίαν καὶ νὰ πάγω, διότι ἀνοιξεν ἄλλη πρόσδος καὶ ἀργήσαμεν νὰ προλάβωμεν. Οἱ ἄνθρωποι ἦτον ἐγγὺς νὰ γλυτώσουν τὸ θέρος· πηγαινάμενος ἐπήραμεν μόνον τὸ πακράτζι τοῦ ἁγιασμοῦ καὶ τὸν σταυρὸν καὶ τὴν βρεχτούραν, καὶ ὁ γέροντας καθάλλα καὶ τὸ μουλάρι ξοπίσω καὶ ὅπου ἐθέριζαν τὸ «σῶσον Κύριε τὸν λαόν σου» καὶ τέσσαρα δεμάτια εἰς τὸ μουλάρι, καὶ ἐμπρὸς καὶ πίσω, εἰς δύο τρεῖς ἡμέραις ἐπήραμεν καὶ ἄλλο ἓνα ζῶον· ἐκάμαμεν καὶ ἡμεῖς μίαν Θημωνιὰν καλλιότερην ἢ μεγαλειότερην ἀπὸ ἐκείνους ὅπου εἶχαν σπαρμένα. Ἦμεθα εἰς τὸν μῆνα Αὐγούστον, ἦρθεν ἓνα καίκιον εἰς τὸν Λευκαντῆ ὑδραϊκόν, εἰς αὐτὸ ἐπουλούσαμεν τὸ συναγμένον τυρίον βούτυρον καὶ ὅσοι τράγοι ἦτον καὶ τὰ συναγμένα γιδοπρόβατα. Ἔπαυσε καὶ τὸ θανατικόν.

Τότε ἦλθεν ὁ πατήρ μου καὶ μὲ ἐντάμωσεν, ὅπου ἔξε μῆνες δὲν εἶ-

χεν εἶδῃσιν ποῦ εὐρίσχομουν ἐξ αἰτίας τῆς πανώλης· ἦτον καὶ αὐτὸς ἔξω ἀπὸ τὴν Χαλκίδα, εἰς μίαν ἐξοχὴν εἰς τὰ ἀμπέλια τῆς Χαλκίδος. Ὀμιλεῖ μὲ τὸν γέροντά μου διὰ λόγου μου, πῶς θέλει νὰ μὲ ἔχη· αὐτὸς τοῦ λέγει νὰ μὲ ζωοτρέφῃ μόνον καὶ ὁ πατήρ μου νὰ μοῦ προμηθεύει τὰ ἐνδύματά μου. Ἔτσι ὁ πατήρ μου δὲν μὲ ἄφισε μαζί του· μ' ἐπῆρεν εἰς Χαλκίδα, μὲ βάλλει εἰς ἓνα ὀθωμανὸν παπουχτοῦν Οὐστά Μεχμέτη διὰ νὰ μάθω τὴν τέχνην ὅπου εἶχα ἀρχίσῃ. Αὐτὸς ἦτον Ἐμίρης ἀπὸ τὸ γένος τοῦ Μωάμεθ· οἱ νέοι ἐμίριδες εἰς τὸ θρησκευτικὸν ἦτον εἰς ὑπόληψιν καὶ διὰ νὰ εἶμαι διαφεντευμένος μ' ἔβαλεν εἰς αὐτόν. Ἐγὼ μικρὸς ὄντας ἔμβαινα εἰς τὸ χαρέμιόν του, γυναῖκά του, καὶ τὴν ἔβλεπα καὶ τῆς ἔκαμνα καὶ ὑπηρεσίας· εἰς τὸ ἐργαστήρι ὀλιγαῖς ὥραις ἐκάθουμουν εἰς τὴν τέχνην· μὲ εἶχε συμφωνήσῃ ἓνα γρόσι τὸν μῆνα καὶ νὰ μὲ τρέφῃ. Ὁ Οὐστᾶ Μεχμέτης, μάστοράς μου εἶχε δύο παιδιά, τὸ ἓνα τὸ ἔλεγαν Ἀχμέτη, τὸ ἄλλο Ἰμπραῖμι τὸ μεγαλύτερον· ὁ Ἀχμέτης ἦτον σχεδὸν πέντε χρόνων καὶ ἀκόμη δὲν ἤμποροῦσε νὰ περιπατᾷ· ἤμουν ὑποχρεωμένος νὰ τὸν βαστῶ καὶ νὰ τὸν κουβαλῶ ἀπάνω μου, νὰ κάμνω ὑπηρεσίας εἰς τὸ σπίτι, νὰ κουβαλῶ νερὸν καὶ τὰ λοιπὰ ὅλα τοῦ ὀσπιτίου· ὀλιγαῖς ὥραις ἐπήγαινα εἰς τὸ ἀργαστήριον, δούλαν δὲν εἶχεν, ἤμουν εἰς χρέος νὰ κάμνω ὅλας τὰς ὑπηρεσίας τοῦ ὀσπιτίου.

Ὁ Οὐστᾶ Μεχμέτης μάστοράς μου, ἡ Ἀγᾶς μου, νὰ εἰπῶ καλλίτερον, συχνὰ ἔκαμνε ταξίδιον εἰς Ἀθήνα διὰ νὰ ζητήσῃ πετσοῖα τῆς τέχνης του, τὸ περισσότερον ὅμως διὰ νὰ διασκεδάζῃ μὲ φίλους ἄλλους παπουτσαῖδες ὀθωμανοὺς εἰς Ἀθήνα, νὰ πίνουν, διότι εἰς τὴν Χαλκίδα ὄντας δὲν ἔπινε τὸ κρασίον διὰ νὰ μὴ χάνῃ τὴν ὑπόληψιν του ὡς ἐμίρης, κερωμένος εἰς τὴν θρησκείαν, καὶ τὸ ταξίδιον τοῦ ἐνασχολοῦσεν ἓνα μῆνα καὶ ἐπέκεινα εἰς Ἀθήνα. Ἐγὼ ἤμουν εἰς τὸ ὀσπιτίον του μὲ τὴν γυναῖκά του Ἀῖσὲ καὶ τὰ δύο μικρὰ παιδιά, νὰ ψωνίζω τὰ χρειαζόμενα τοῦ ὀσπιτίου, νὰ μὲ βάνῃ ἡ κυρία νὰ μαγειρεύω καὶ τὰ λοιπὰ κάθε βράδυ νὰ μὲ παίρνῃ εἰς τὰ μέσα ὀσπίτια τοῦ χαρεμιοῦ, νὰ μὲ βάνῃ νὰ τῆς τραγουδῶ. Αὕτη ἦτον νέα καὶ διὰ νὰ μὴν ἀκούεται ἡ φωνή μου μὲ ἐπήγαιναν εἰς τὰ ἐσώτερα τοῦ ὀσπιτίου. Εἰς αὐτὸ τὸ διάστημα ἔφυγεν ὁ πατήρ μου ἀπὸ Χαλκίδα μὲ τὴν μητριάν μου καὶ ἀδελφήν μου καὶ ἐπῆγεν εἰς Ἀθήνα ὀπίσω, ὅπου ὁ τύραννος ἐλάφρωσε κάτι τὴν τυραννίαν. Ἦτον εἰς τὰ 1792· ἐγὼ ἔμεινα εἰς

Χαλκίδα μὲ τὸν Τοῦρκον Οὐστᾶ Ἀχμέτην, ὅπου εἰς αὐτὸν ἔκαμνα ὑπὲρ τὸν ἓνα ἡμισυ χρόνον. Μίαν τῶν ἡμερῶν ἐτοιμάσθη ἡ κυρία νὰ πάγῃ εἰς τὸ λουτρόν, ἐγὼ ἐπήγαινα πάντα μαζί της μὲ τὰ βούχα τοῦ λουτροῦ, καὶ ἔμβαινα εἰς τὸ λουτρόν μέσα. Ἐκείνην τὴν φορὰν αἱ γυναῖκες Τοῦρκαις μὲ εἶπαν νὰ εὐγῶ ἔξω· ἡ κυρία μου ἐναντιώθη. Τότες ἡ ἄλλαις ταῖς ἀπήντησαν ὅτι, ἂν ἐσύ θέλῃς τὸν Ῥωμῆον γκιαούρην, ἄπιστον, ἔχε τον εἰς τὸ σπίτι σου, καθὼς τὸν ἔχεις, καὶ κάθε νύχτα τὸν βάζεις εἰς τὸ πλευρό σου καὶ σὲ τραγουδεῖ, καὶ ἄλλοτε εἰς τὸ λουτρόν νὰ μὴ τὸν φέρνης. Ἐγὼ ἤμουν ἕως 15 χρόνων ἐτότες, θεωρητικὸς καὶ καλόφωνος, πλὴν ἡ ἡλικία μου ἦτον μακρὰ ἀκόμη ἀπὸ αὐτὰ· ἀλλ' οὔτε αὕτη ἦτον τοιοῦτη.

Ὁ πατήρ μου ὄντας εἰς Ἀθήνα ὁ Ἀγᾶς μάστοράς μου, τὸν παρεκάλεσεν ὅταν ξαναέλθῃ εἰς Ἀθήνα νὰ μὲ φέρῃ μαζί του διὰ νὰ μὲ ἰδῇ. Ἔτσι λοιπὸν εἰς ἄλλο ταξίδιον μὲ ἔφερεν εἰς Ἀθήνα καὶ δὲν μὲ ἄφισε πλέον νὰ ὑπάγω εἰς Χαλκίδα.»

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΦΟΔΟΥ

ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΦΡΟΥΡΙΟΥ ΚΟΡΩΝΗΣ Τῆ 1823

ΓΠΟ

ΚΩΝΣΤ. ΑΝΤ. ΓΟΥΝΑΡΟΠΟΥΛΟΥ

Κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1823 ἔτους οἱ κάτοικοι τῆς τότε ἐπαρχίας Κορώνης ἀπεφάσισαν δι' ἐφόδου νὰ κυριεύσωσι τὸ φρούριον, καὶ διὰ καλῶν μετρήσαντες κρύφα τὸ ὕψος τοῦ τείχους, ἔβαλον πρὸς τοῦτο κλίμακα. Κατ' ἀξιοπίστους δὲ μαρτυρίας ἐπιζησάντων ἐγγχωρίων, ὁ κατὰ τὴν πολιορκίαν παρὼν Θεόδωρος Γρίβας ἄγων στρατιώτας τινάς, παρεκλήθη θερμῶς, ἵνα μετάσχη τῆς ἐφόδου· ἀλλ' οὗτος ἐζήτηι 110 χιλιάδας γρόσια εἰς ἀμοιβήν· ὁ ἐπίσημος Κορωνάιος Ἰωάννης Καράπαυλος παρέσχεν ἑαυτὸν ὄμηρον αὐτῷ, ὅπως μετὰ τὴν ἄλωσιν τοῦ φρουρίου δοθῶσιν ἐκ τῶν τουρκικῶν λαφύρων· ἀλλ' οὗτος οὐδαμῶς ἔστερ-

Ξεν θέλων αὐτὰ προπληρωτέα καὶ ἀπέσχεν. Οἱ δυστυχεῖς ἀλλὰ φιλοπάτριδες Κορωναῖοι καὶ μόνοι ἀπεφασίσαν καὶ ἐξετέλεσαν τὴν τολμηρὰν καὶ λίαν ἐπικίνδυνον ταύτην πράξιν.

Κατὰ τινὰ δὲ κατάλογον, ὃν εὖρον ἐν τοῖς σωζομένοις ἐπισήμοις ἐγγράφοις τοῦ Μεθωναίου στρατηγοῦ Νικολάου Γεωργακοπούλου, οἱ εἰσπηδήσαντες εἰς τὸ φρούριον ἐν ζοφερᾷ καὶ θυελλώδει νυκτὶ ἦσαν πάντες τεσσαράκοντα ἕξ.

Καὶ οἱ μὲν εἰσβάντες καὶ ὑπὲρ πατρίδος ἀπολεσθέντες ἦσαν δέκα καὶ ἕξ. Τούτων δέκα καὶ τέσσαρες ἦσαν Κορωναῖοι, ἦτοι Δημητράκης Σακκόπουλος (καπιτάνος) Δημήτριος Μπαλτάς, Κυριάκος Ραλάκης, Γεώργιος Ψαρόπουλος, Κωνσταντῖνος Τριανταφυλλόπουλος, Ἀντώνιος Ἀδάμης, Γεώργιος Τζιφτσάκης, Ἀναστάσιος Λυκούρας, Ἀναστάσιος Ἡλιόπουλος, Ἀνδρέας Ἀρβανίτης, Γεώργιος Μουρδουπίτης, Κωνσταντῖνος Μάντης, Ἀθανάσιος Τζαϊζότης, Γεώργιος Μιχαλόπουλος. Ἀλλοδαπὸς δὲ, Παναγός Ἡλιόπουλος Μεθωναῖος, καὶ ὁ μὴ ὀνομαζόμενος ψυχογὸς τοῦ ἐξ Οἰτύλου ἀρχηγοῦ Ἐλίου Κατσανοῦ.

Οἱ δὲ εἰσβάντες καὶ σωθέντες Κορωναῖοι ἦσαν τριάκοντα, ἦτοι Ἀθανάσιος Σαρέλας ἱερεὺς, Ἰωάννης Σαρέλας, Ἰωάννης Ρουμελιώτης, Δημήτριος Κυριακόπουλος, Χρῆστος Μπαρμπουτζάκης, Παντελῆς Παντελόπουλος, Δημήτριος Γαργαλιανιώτης, Θεόδωρος Σπανός, Ἀναστάσιος Παυλάκης, Νικόλαος Λαμπράκης, Πέτρος Νησιώτης, Παῦλος Ρουμελιώτης, Ἰωάννης Ντελῆς, Ἰωάννης Σπινάκης, Γεώργιος Φούρναρης, Λουκάς Πασπαλιάρης, Μιχαὴλ Μελετάκης, Νικόλαος Κουτσουμπάκης, Γεώργιος Ἐρινάκης, Ἰωάννης Γιδοράκης, Ἀθανάσιος Ρέμπελος, Ἰωάννης Ἀγαλλόπουλος, Φώτιος Ἡλιόπουλος, Κυριάκος Παυλάκης, Γεώργιος Φωτεινάκης, Παναγιώτης Μπουλέας, Ἄγγελος Τσακωνάκης, Ἰωάννης Ψαλτάκης, Νικόλαος Γιαννακόπουλος, Δημήτριος Κλαπάκης. Ἀλλοδαποὶ δὲ μὴ ὀνομαζόμενοι ὁμῶς, δύο Νεοκαστρίται καὶ δύο Μανιάται.

Ὁ ποιητὴς Γεώργιος Ζαλοκώστας περιγράφει λεπτομερῶς τὰ κατὰ τὴν ἔφοδον ἐν τοῖς ἐπομένοις στίχοις τοῦ ποιήματός του Φώτου καὶ Φρόσως.

« Καὶ ὁ Φῶτος παίρνει τὸ σταυρὸ καὶ τὸ σπαθὶ του ζώνει.

Ὅλοι λεβέντες διαλεχτοὶ πᾶν ἕκατὸ μαζὶ του.

Ὡ ! πόσα κάνει θαύματα ἔμπρὸς εἰς τὴν Κορώνη ! . . .

Ἀκούει τὸν λόγον τὸν πικρὸ ἢ λεβεντιὰ καὶ ἀχνίζει,

Κ' ἐπρόβαλαν πενήντα υἱοί, ποῦ ἔχαν χάραν τὸ βόλι.

Ὁ Φῶτος ἔσέ μὴ ἂν ἐκκλησιά τούς πᾶσι καὶ τοὺς ὀρκίζει,

Ἢ νὰ πατήσουν τὸν ἐχθρόν, ἢ νὰ ποθάνουν ὅλοι.

Καὶ μιὰ νυχτιὰ σκοταδερὴ, νυχτιὰ φαρμακωμένη . . .

Ὡ σεῖς ἀπὸ τὸν οὐρανὸ, ἀγγέλοι, ἐτοιμασθῆτε,

Εἰς τὴν ἀγκάλη σας ψυχαῖς μαρτύρων νὰ δεχθῆτε,

Ὅσαις θ' ἀφίσουν εἰς τὴν γῆ τὴν σάρκα αἱματωμένη.

Ἢ νύχτα ἐμαύριζε τὴ γῆ, τὰ σύννεφα ἦταν πίσσα,

Καὶ ἄστρο ψηλὰ ἔς τὸν οὐρανὸ δὲν ἔφεγγε κανένα.

Μόνον ὁ νότος ἔς τὸ γυαλὸ ὀρητικὸς ἐφύσα.

Καὶ μοναχὰ τὰ κύματα ἐσποῦσαν ἀφρισμένα.

Σὲ προμαχῶνα χαμηλό, ἔς τὸ περιγιάλι κάτου

Ἐνας ἐχθρὸς, ὅπου ἔπρεπε τὸν τοῖχον νὰ φυλάγη,

Ἢτον γυρμένος κατὰ γῆς, μὲ τὸ ὄπλον του ἔς τὸ πλάγι

Ἐπνος τὸν γέλασε, πικρὸ προμήνυμα θανάτου.

Τὸν ἔπνο μὲ τὸν θάνατον μὲ μαχαιρὰ ἀδελφώνει,

Ἢταν τοῦ Φώτου ἡ μαχαιρὰ, ποῦ αὐτὸς ἀνέβη πρῶτος

Φτάνουν καὶ οἱ ἄλλοι, καὶ χτυποῦν δέκα ἄλλους ἔς τὴν Κορώνη

Σπέρνει τὸν τρόμον ἢ τουφεκιὰ καὶ τῶν σπαθῶν ὁ κρότος.

— Ἐλάτε, ἀδελφια, καὶ οἱ λοιποὶ, ἐλάτε ἐπάνω τώρα !

Μπήγουν ἔς τοὺς ἔξω μιὰ φωνή. Ὁ Φῶτος καταιβαίνει,

Ἐβρίσκει τὴν θύρα ὀλάνοιχτη, καὶ δώδεκα ἀνδρεωμένοι

Ἀκολουθοῦν κατόπι του καὶ χύνονται ἔς τὴ χώρα.

Στοὺς ἄλλους πίσω, συμφορά ! κρυφῆ μιὰ θύρα ἀνοίγει,

Καὶ ἀπὸ τὸ πλάγι πλημμυρεῖ τουρκεὰ τὸν προμαχῶνα.

Ὡ ! τί στιγμαῖς ! χειροπιαστοὶ μὲ τοὺς πολλοὺς οἱ ὀλίγοι,

Χτυποῦν καὶ κάνουνε σφαγεὶὸ τὸν φοβερὸ ἀγῶνα.

— Ἐλάτε, ἀδελφια, γλήγορα, εἶναι καιρὸς ἄκομα !

Στοὺς ἔξω ἀκούγεται ἡ φωνὴ καὶ ταῖς καρδιαῖς ραγίζει.

Ἐνας δειλὸς τῶν ἀδελφῶν τὸ κίνημα ἐμποδίζει . . .

Ὡ τὸν κακοῦργον ! Ἄτιμον νὰ τὸν σκεπάσῃ χώμα !

Διπλοῦς ἐχθροὺς, σαράντα αὐτοί, μὲ τὸ σπαθὶ ἢ μὲ βόλι,

Πικρὴ θανάτου ξαγορά, νεκροὺς ἔξαπλώνουν κάτου,

Καὶ τῆς καρδιάς μιὰ χύνονται κατὰρα, πέφτουν ὅλοι,

Μαζί πλεγμένοι εις ἀγκαλιὰ μαρτυρικοῦ θανάτου.
 Καὶ ἄλλαις νυφοῦλαις καὶ ἄλλαις νιαῖς θὰ κλαῖνε παλληκάρια,
 Θὰ μείνουν καὶ ἄλλαις ἔρημαις καὶ σκοτειναῖς μητέρας!
 Χωρὶς νερό, χωρὶς ψωμί, δυὸ νύχτες καὶ δυὸ ἡμέρας.
 Μέσα ἔς τὴν χώρα πολεμῶν τοῦ Φῶτου τὰ λιοντάρια.
 Ἡ λύσσα καὶ ἡ παλληκαριὰ τὸν Φῶτο εἶχαν σπρωγμένο.
 Οἱ δρόμοι κλειοῦνται ἀπὸ ἄρματα, πλῆθος παντοῦ τοὺς ζῶνει,
 Καὶ καταφύγιο ὑστερινό, ἔσ᾽ σπῆτι ἐρημωμένο.
 Ἐμβῆκαν, καὶ μὲ ὀλόκληρη παλεύουν τὴν Κορώνη.
 Ἄπ᾽ ἔξω οἱ σύντροφοι οἱ κακοί, ποῦ στέκονται ἄν ξένοι,
 Εἶδαν ἔς τὴν τρίτην τὴν νυχτιά, μέσ᾽ ἔς τὸ βαθὺ σκοτάδι
 Τὸ φοβερό, τὸ ὑστερινὸ τῶν ἀνδρειωμένων βράδυ.
 Ἄπὸ τὸ σπίτι εἶδαν φωτὰ ἔς τὰστέρια νὰ ἀναιθαίνη,
 Καὶ πρὸς τὰ τέλη ἐπέφτανε, ἐκεῖθε ἀνάρηα, ἀνάρηα,
 Αἰ τουφεκιάς, ἔσ᾽ θλιβερό μνημόσυνο μαρτύρων . . .
 Λαχνὸ τῆς γῆς, λεβέντες μου, ἀφήτε τὰ κουφάρια,
 Μοσχοβολάει τὸ ἅγιον τοῦ παραδείσου μῦρον.

Ἡ ἀφήγησις τοῦ ποιητοῦ στηρίζεται ἐν τοῖς καθ' ἕκαστον εἰς πληροφορίας ἀσφαλεῖς, ἐκτὸς ἐννοεῖται τῶν ἀναφερομένων εἰς τὸν ἰδανικὸν ἥρωα τοῦ ποιήματός του Φῶτον. Στηλιτεύει δὲ καὶ οὗτος τὴν προδοτικὴν διαγωγὴν τῶν ἐκτὸς τοῦ φρουρίου μεινάντων ὀπλοφόρων καὶ ἀπαθῶς θεωμένων τὸν ὄλεθρον τῶν ὁμοεθνῶν.

Εἰς τὴν ἔφοδον εἰς τὸ φρούριον τῆς Κορώνης ἀναφέρεται καὶ τὸ ἐπόμενον δημοτικὸν ἔσμα, ὃπερ ἤκουσα παρ' ἀνδρὸς Κορωναίου.

Θέλτε ν' ἀκοῦστε κλάυματα, βάλγα καὶ μοιρολόγια;
 Περάστε ἀπ' τὸ Σαρατσᾶ, κι' ἀγνάντζα ἔς τὸ Τζαίτζι.
 Ἐκεῖ θὰκούστε κλάυματα, βάλγα καὶ μοιρολόγια.
 Πῶς κλαῖνε καὶ πῶς χλιβουνται τοῦ Μάντη ἡ νυφάδαις.
 Γλέπουν στρατιώταις κ' ἐρχονται, διαβάταις καὶ δαβαίνουν.
 — « Στρατιώταις μου, διαβάταις μου, καλοὶ μου στρατηλάταις,
 Μὴν εἶδατε τὸν Κωσταντῆ, τὸν Μάντη τὸ λεβέντη;
 — Ἐψές, προψές τὸν εἶδαμε ἔς τὸ κάστρο τῆς Κορώνης,
 μαζί μὲ τὸν Ἀντώνη.
 Μὲ τὸν Ἀντώνη μίλειε, μὲ τὸν Ἀντώνη λείε.
 Ἐνα γιουροῦσι κάμανε μέσα ἔς τὴν μπάση τάμπια . . .

Ὁ ἐν τῷ ἔσματι τούτῳ ἀναφερόμενος Κωνσταντῖνος Μάντης, ὁ καὶ ἐν τῷ καταλόγῳ μνημονευόμενος ὡς μετασχὼν τῆς ἐφόδου, κατήγετο ἐκ τοῦ διωρον ἀπὸ τῆς Κορώνης ἀπέχοντος χωρίου Τζαίτζι. ἦν λίαν ἀνδρείος, μὴ προλαβὼν ἐξελθεῖν τοῦ φρουρίου καὶ οἱ μὲν ἐκάτησαν ἐν τινι οἰκίᾳ παρὰ τζαμίῳ, νῦν δὲ ναῶ τῆς ἁγίας Σοφίας. ὁ Μάντης ὤρμησε μέχρι τῆς πύλης, ἦν εὔρε κλειστήν, καὶ οὕτω ἐφονεύθη διὰ τουφεκίου. Ὁ δὲ Ἀντώνιος ἄγνωστον πῶς ἐπωνομάζετο. πιθανῶς ἦν ὁ ἐν τῷ καταλόγῳ ἀναφερόμενος Ἀντώνιος Ἀδάμης (1).

ΜΑΝΤΙΚΑΙ ΔΕΙΣΙΔΑΙΜΟΝΙΑΙ ΠΡΟΓΑΜΙΟΙ

ΕΝ ΤΡΙΦΥΛΙΑ

ΥΠΟ

Σ. Ν. ΚΑΡΑΒΙΤΟΥ

1

Ὅταν μία κόρη θέλῃ νὰ μάθῃ ποῖον ἄνδρα θὰ ὑπανδρευθῆ, φυλάττει τὴν καθαρὴν δευτέρα, ὅτε γίνονται τὰ κούλουμα, καὶ δὲν πίνει νερὸν ὄλην τὴν ἡμέρα. Ἐρώγει ὅμως ὅσον ἡμπορεῖ ἀπὸ τὰ σαρακοστιανὰ φαγητά, τὰ ὅποια ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἶναι ἀλμυρὰ καὶ φέρουν διψαν. Ὅποιος λοιπὸν τὴν νύκτα τῆς φανῆ εἰς τὸν ὕπνον τῆς πῶς παρυσιάζεται εἰς αὐτὴν καὶ τῆς προσφέρει κρύον καὶ δροσερὸν νερὸν αὐτὸς θὰ ἦναι ὁ καλὸς της.

2

Ὅταν πάλιν δύο κόραι θέλουν νὰ μάθουν, ἂν ἐκεῖνος ποῦ εἶναι τῆς

(1) Κατὰ τὸν Τριούπη (Ἰστ. ἑλλ. ἐπαν. τ. Γ' σ. 103-4) ἡ μὲν ἔφοδος ἐγένετο τὴν 28 Φεβρουαρίου 1823, πενήκοντα δὲ καὶ δύο ἦσαν οἱ ἀναβάντες τὸ τεῖχος ἐντόπισι. Ὁ Γρέβας καὶ ὁ Σέρβος ἦσαν ἀρχηγοὶ διακοσίων Ῥουμελιωτῶν καὶ Βουλγάρων μισθωτῶν, οἵτινες ἐν τῇ κρίσιμῳ ᾠρᾷ τῆς ἐφόδου ἐζήτουν μισθοῦς. Σ. τ. Ε.

τύχης των νὰ πάρουν ἄνδρα θὰ ἦναι χῆρος ἢ παλληκάρι, κάμνουν ἄλλο. Τὴν ἡμέραν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Ρίγανᾶ, εἰς τὰς 24 τοῦ Ἰουνίου, ἀλλάζουν ἢ μία μὲ τὴν ἄλλην τέσσαρα κουκκιά, ἀπὸ τὰ ὅποια τὰ δύο εἶναι ξεφλουδισμένα. Ὑστερον ἢ κάθε μία βάλλει τὰ δύο κουκκιά ποῦ πῆρε ἀπὸ τὴν ἄλλην (τὸ ἐν ἐννοεῖται ξεφλουδισμένον καὶ τὸ ἄλλο ἀξεφλούδιστον) ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὸ προσκέφαλον τῆς φίλης της. Πλαγιάζουν λοιπὸν καὶ ὅποιαν ὥραν ἀνανοηθῶσιν ἀπὸ τὸν ὕπνον των χώνουν τὸ χέρι ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὸ προσκέφαλον καὶ ἐκβάλλουν τὸ πρῶτον κουκκί ποῦ θὰ πιάσουν. Ἄν τύχη νὰ ἦναι αὐτὸ τὸ ξεφλουδισμένο, τοῦτο σημαίνει πῶς θὰ πάρη χῆρον, ἂν ὁμως τὸ ἄλλο τότε θὰ εἴπῃ πῶς θὰ πάρη παλληκάρι.

3

Ἡ νύμφη διὰ νὰ ἰδῇ ἂν θὰ κάμῃ 'σερνικὰ ἢ θηλυκὰ κρύβεται τὴν ἡμέραν τοῦ γάμου εἰς μέρος, ἀπὸ τὸ ὅποσον ἠμπορεῖ χωρὶς νὰ φαίνεται νὰ βλέπῃ τὸν γαμβρὸν καὶ τοὺς συμπεθέρους. Ὅταν λοιπὸν ἐμβαίνουν εἰς τὴν αὐλὴν, ἢ μέσα εἰς τὸ πατρικὸν της σπιτί τοὺς μετρεῖ, καὶ ἂν εὐρεθοῦν μονοὶ τότε λυπεῖται, διότι πιστεύει πῶς θὰ κάμῃ θηλυκὰ, ἂν ὁμως εἶναι ζυγοὶ χαίρεται, διότι αὐτὸ σημαίνει πῶς θὰ γεννήσῃ ἀγόρια.

4

Ἄν τὰ δέλφια ἢ οἱ συγγενεῖς τῆς νύμφης εἶναι εὐμορφότεροι ἀπὸ τὴν σειρὰ, τὸ σάι, ἦτοι τοὺς ἐξ αἵματος συγγενεῖς τοῦ γαμβροῦ, τότε τὴν ὥραν ποῦ καταβαίνει διὰ νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν ἐκκλησίαν ποῦ θὰ γίνῃ τὸ στεφάνωμα, προτοῦ νὰ πατήσῃ τὸ κατώφλιον τοῦ πατρικοῦ της σπιτιοῦ, ἢ προτοῦ νὰ ἔβγῃ ἀπὸ τὴν θύραν τῆς αὐλῆς, στρέφει ὀπίσω τὸ κεφάλι καὶ βλέπει τοὺς συγγενεῖς της. Καὶ τοῦτο γιὰ νὰ μοιάσουν τὰ παιδιὰ μὲ τοὺς πατρικοὺς της συγγενεῖς καὶ ὄχι μὲ τοὺς συγγενεῖς τοῦ γαμβροῦ.

ΛΘΗΝΑΪΚΑ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ.

ΣΥΛΛΕΓΕΝΤΑ ΥΠΟ ΤΗΣ Κ. ΜΑΡΙΑΝΝΗΣ ΚΑΜΠΟΥΡΟΥ.

III'.

Ὁ Κοτζαματζίκος.

Ἦτανε μιὰ φορὰ κ' ἕναν καιρὸ ἕνας βασιλέας καὶ εἶχε τρεῖς θυγατέρες. Τοῦρθε μῆνυμα τοῦ βασιλέα νὰ 'πάῃ 'ς τὸ σεφέρι. Καὶ συλλογότανε πῶς νὰ φύσῃ τῆς θυγατέρες του μόναις. Τοῦ λέν ἡ θυγατέρες του, — « Τί ἔχεις, πατέρα μου, καὶ εἶσαι λυπημένος; — Τί νάχω, παιδιὰ μου, μοῦρθε μῆνυμα νὰ 'πάω 'ς τὸ σεφέρι. — Πατέρα μου, νὰ 'πᾶς καὶ νάσαι ἡσυχος. Ἐδῶ κοντὰ κάθεται μιὰ γραῖα καὶ εἶναι νόστιμη χωραταντζίνα, μᾶς λείει καμμιά φορὰ παραμύθια, καὶ περνάει ὁ νοῦς μας. Θὰ τὴν παρακαλέσουμε νάρθῃ νὰ καθήσῃ μαζί μας, ὅσο νάρθῃς ἀπ' τὰ ξένα, δὲ θὰ μᾶς ἀποφανῇ ὁ καιρός. » Ἐστειλε ὁ βασιλέας τὴν ἐφώνασε τὴν γραῖα. τῆς εἶπε, — « Μάννα, κάθου εἰς τὸ σεφέρι; — Μπα! ἀκούς βασιλέα μου πολιοχρονεμένε! δὲν κάθουμαι! κάθουμαι. Νὰ 'πᾶς, βασιλέα μου, καὶ νὰ μὴν ἔχῃς καμμιά ἔννοια γιὰ τὰ κορίτσα σου. Ἐγὼ θὰ τὰ διασκεδάζω, θὰν τὰ πηγαίνω κάτω 'ς τὸ περιβόλι νὰ σεργιανίζουνε, μόνε 'πήγαινε βασιλέα μου ἀξέννοιαχτος. » Ἐπῆγε ὁ βασιλέας, ἐτοιμάστηκε, 'πῆγε 'ς τὸν πόλεμο. Ἦρθε ἡ γραῖα καὶ καθότανε μὲ τὰ κορίτσα. Κάθουσε δυό, τρεῖς ἡμέραις, ὕστερα θάρηθη. Σηκώθηκε μιὰ μέρα, κατέβηκε κάτω 'ς τὸ περιβόλι, σεργιανίζε ἀπὸ 'δῶ, ἀπὸ 'κεῖ ἄργησε νάναιθῇ ἀπάνω 'ς τῆς βασιλοπούλαις. Κεῖναις καρτερούσανε νὰ φάνε, καρτερούσανε. Ποῦ νάρθῃ; Ποῦ καὶ ποῦ ἦρθε. — « Ἀχ! μάννα, τῆς λένε, γιατί ἄργησες καὶ ψοφήσαμε τῆς πείνας; — Αἶ! τί νὰ σᾶς 'πῶ, παιδάτσα μου δὲ 'μπορῶ νὰ κάθουμαι ὅλο ἐδῶ, σικλεντίζομαι, μόνε 'σὰ δὲν ἔρχομαι 'ς τὴν διωρισμένη ὥρα νὰ τρώτε καὶ νὰ μοῦ φυλάτε. » Τότε κάθε μέρα πιά, ὅποτε ἤθελε

ἐβγαίνει σεργιάνιζε, ὅποτε ἤθελε ἐρχότανε, δὲν τῆς ἐλέγανε τίποτα ἢ βασιλοπούλεις. Μιὰ μέρα ποῦ κατέβη κάτω 'ς τὸ περβόλι, 'πῆγε κάτω 'ς τὴν ἄκρη, πάτησε μιὰ πέτρα καὶ κουνιότανε. — « Βύ! λέει, τί νὰ εἶνε ἐδῶ καὶ κουνιέται τοῦτο τὸ λιθάρι; » Σηκώνει τὸ λιθάρι βλέπει μιὰ σκάλα. Καταιθαίνει κάμπουσα σκαλοπάτια, βλέπει πῶς ἦτανε πολλὰ σκαλοπάτια καὶ ἦτανε ἡ ὥρα περασμένη. — « Ἄς 'πάω, λέει, ἀπάνω τώρα καὶ ἄς σηκωθῶ αὔριο, αὐγή, αὐγή, καὶ νὰ καταιθῶ ἐδῶ κάτω, νὰ ἰδῶ τί εἶνε. » Ἀνέβη ἀπάνω 'ς τὸ παλάτι, ἤρε τῆς βασιλοπούλεις, τῆς εἶπε παραμύθια καὶ πέρασε ἡ ὥρα τους ὠραία. Κοιμηθῆκανε ἠωρίς, ἐσηκώθηκε αὐγή, αὐγή, καὶ κατέβη κάτω, 'ς τὸ περβόλι, καὶ ἤρε τῆς σκάλεις, κατέβη, κατέβη κάμποσα σκαλοπάτια, ὕστερα ἦτανε μιὰ μεγάλη αὐλή, περπάτησε κάμποσο διάστημα 'κεῖ 'ς τὴν αὐλή, ἀπὸ ἀλάργα εἶδε ἕνα παλάτι — « Μπά! λέει, τ' εἶν' τοῦτο τὸ παλάτι, δὲν 'πάω κοντὰ νὰ τὸ ἰδῶ; » Ἰάει, βλέπει ἕνα παλάτι πολὺ ὠραῖο, ἀλλὰ ἄνθρωπο κανένα δὲν εἶδε. Ἰάει κεῖ, φωνάζει, — « Αἰ! νοικοκυρατοὶ, δὲν εἶνε κανένας ἐδῶ; » Τότε κάνει ἔτσι, εἶδε ἕνα γέρο σὲ μιὰ κουκίνα καὶ μαγέρευε. — « Μπά! καλὴ μέρα γέρο, τοῦ λέει. — Καλό 'ς τῆνε, τῆς λέει ὁ γέρος. Ποῦ βρέθηκες ἐδῶ; — Αἰ! ἡ μοῦρά μου μὲ ἔφερε· τί σὲ νοιάζει; Πῶς σὲ λένε γέρο μου; — Κοτζαματζικο, λέει ἐκεῖνος — Βύ! Κοτζαματζικο! νὰ ζήσης· νόστιμο ὄνομα, ζάβαλη. Ἄμ' τί κάνεις ἐδῶ; — Νά! μαγερεύω. — Ἄμ' ποιὸς θὰ φάῃ; — Αἰ! ποιὸς θὰ φάῃ! αἱ ἀφεντάδες μου. — Ἄμ' ποιοὶ εἶνε οἱ ἀφεντάδες σου; — Εἶνε τρεῖς βασιλόπουλα, πολὺ ὁμορφα. — Καὶ τώρα ποῦ εἶνε τὰ βασιλόπουλα; — Εἶνε 'ς τὸ κυνήγι. — Ἄμ' Κοτζαματζικο μου, ἔλα νὰ φάμε τίποτα τώρα ποῦ πεινάω ἢ κακόμοιρη. » Ἐβγαλε κομμάτι φαῖ καὶ καθήσανε καὶ φάγανε οἱ δύο τους, ἤπιανε καὶ κομμάτι κρασάκι. Ὑστερα τοῦ λέει, — « Ἄμ' δὲν ἔχεις καὶ κομμάτι μέλι νὰ μοῦ δώσης; — Ἄμ' ἔχω, μόν' εἶνε κάτω 'ς τὸ πιθάρι βαθειά, ἐσώθηκε. — Αἰ! χάζντε πᾶμε τώρα νὰ μοῦ δώσης λιγάκι ὅσο ποῦ νὰ φάω. » Ἀπὸ ἄπὸ 'κεῖ τὸν ἐκατάφερε. Ἐπῆγε, ἔπῆρε μιὰ κουτάλα κ' ἕνα πιάτο. Ἰμπρὸς ὁ γέρος πίσω κείνη, γιὰ νὰ ἰδῆ ποῦ θὰ 'πάῃ. Ἐπῆγε ἐκεῖ ποῦ ἦτανε τὸ μέλι, ἐκεῖ ποῦ ἔσκυψε νὰ βγάλῃ τὸ μέλι τοῦ δίνει μιὰ, πέφτει μέσα 'ς τὸ πιθάρι μὲ τὸ κεφάλι. Σηκώνεται μιὰ καὶ φεύγει τρεχάτη. Ἰάει ἄπάνω 'ς τῆς βασιλοπούλεις, τῆς εἶπαν γιὰτὶ ἄργησε. — « Αἰ!

τί νὰ σᾶς κάμω, παιδιὰ μου, ἔρῃκα κάτι κουμπάρες μου, μὲ κρατήσανε μὲ τὰ λόγια, φάγαμε καὶ φωμάκι. Μόνε τώρα νὰ πάρετε τὰ τελάρα σας νὰ διατσεντᾶτε κ' ἐγὼ τὴ ρόκα μου νὰ σᾶς λέω παραμύθια. »

Ἄς ἀφίσωμε τώρα τούτους καὶ ἄς 'πᾶμε 'ς τὸν κακόμοιρο τὸ γέρο. Ἦρθαν τὰ βασιλόπουλα, φωνάζουνε — « Κοτζαματζικο! Κοτζαματζικο! » Ποῦ ὁ Κοτζαματζικὸς! ψάχνουν ἀπὸ ἄπὸ, ψάχνουν ἀπὸ κεῖ, ποῦ καὶ ποῦ 'μπήκανε καὶ κεῖ, ποῦ ἦτανε τὸ μέλι μὲ τὸ πιθάρι, τὸν βλέπουνε μέσα βουτηγμένο. Τὸν τραβᾶνε, τὸν 'βγαίνουνε — « Βρέ Κοτζαματζικο, πῶς ἔπεσες μέσα 'ς τὸ πιθάρι; — Νά! πῶς νὰ πέσω; 'πῆγα νὰ σᾶς 'βγάνω κομμάτι μέλι νὰ σᾶς κάμω ἕνα γλύκισμα καὶ γλύστρησε τὸ ποδάρι μου καὶ ἔπεσα μέσα 'ς τὸ πιθάρι. — Ἐλα τώρα, ἄντε νίφτου νὰ μᾶς βάνεις νὰ φάμε. » Ἐπῆγε τοὺς ἐτοίμασε φάγανε, ἐπέσανε, κοιμηθῆκανε. Τὸ πρῶτ' σηκώθηκε ἔβγαλε 'ς τὸ κυνήγι. Περνάει λιγάκι ὥρα ἔρχεται ἡ γρηὰ πίσω. — « Καλὴ μέρα, Κοτζαματζικο μου. — Νὰ χαθῆς, στριγγλα! — Βύ! Κοτζαματζικο μου! σάματι ἐγὼ τὸ ἤθελα; νὰ σὲ εἶδα ποῦ 'γλύστρησες! 'μποροῦσα νὰ σὲ βγάλω γραῖα γυναῖκα; — Αἰ! μ' ἄλλη φορά νὰ μὴ μοῦ κάνη τέτοια πράγματα — Ἀλήθεια Κοτζαματζικο, τί εἶπανε τάφεντικά σου; — Νά! μὲ μαλλώσανε· τί θὰ ποῦνε; — Ἐλα τώρα, βάνε τίποτα νὰ φάμε καὶ νὰ πιοῦμε καὶ λιγάκι κρασάκι καὶ νὰ φύγω. » Ἄφ' οὐ ἐφάγανε καλὰ, καλὰ, ἤπιαν καὶ κομμάτι κρασί, τοῦ λέει, — « Ἀλήθεια Κοτζαματζικο, ἀπὸ ποῦ βλέπεις τάφεντικά σου, ὅταν ἐρχόντουνε; — Νά! 'πᾶμε ἀπάνω νὰ σεργιανίσῃς τὸ παλάτι καὶ νὰ σοῦ δείξω καὶ ποῦ βλέπω τάφεντικά μου ὄντας ἐρχόντουνε. » Ἰπῆγε ἀπάνω 'ς τὸ παλάτι καὶ τί νὰ ἰδῆ; στολισμένο, ὠραῖο, τρεῖς κάμαραις 'ς τὴν ἀράδα μὲ τὰ κρεβάτια των, τῶν βασιλόπουλων; μὲ μεταξωτὰ σεντόνια, μὲ χρυσᾶ παπλώματα. — « Αἰ! εἶδα τώρα τόσα πράγματα καὶ θάμματα 'πηγαίνουμε τώρα νὰ μοῦ δείξης καὶ ἀπὸ ποῦ βλέπεις τοὺς ἀφεντικούς σου, ὄντας ἐρχόντουνε. — Νά! βλέπεις κείνο τὸ φωτιστικὸ κεῖ ἀπάνω; βάλνω μιὰ ἀσκάλα καὶ τοὺς βλέπω ὅταν ἐρχόντουνε. — Αἰμ! ἀνέβα ντέ! νὰ ἰδῆς ἂν ἐρχόντουνε καὶ μὴ λάχῃ καὶ μ' εὔροῦνε ἐδῶ. » Βαίνει τὴν ἀσκάλα αὐτὸς ν'ἀνέβῃ 'ς τὸ φωτιστικὸ. Ἄμ' πιάστηκε ἀπὸ τὸ φωτιστικὸ γιὰ νὰ ἰδῆ, τοῦ ῥήγει κείνη τὴν ἀσκάλα καὶ ὕστερα ἰάει κάτω καὶ ῥήγει ἀπὸ μιὰ φουχτα ἀλάτι 'σὲ κάθε φαῖ καὶ ση-

κάνεται και φεύγει. Ἦρθαν τὰ βασιλόπουλα, φωνάζουνε — « Κοτζαματζικό! Κοτζαματζικό! ποῦ εἶσαι; — Ὀρίίστε! λέει κείνος ἀπὸ ἀπάνω ἔς τὸ φωτιστικὸ κρεμασμένος. — Ποῦ νὰ εἶνε αὐτὸς και φωνάζει! » Κυττάζουνε ἀπὸ ἄνω, κυττάζουνε ἀπὸ κει. Ποῦ και ποῦ τὸν εἶδανε ποῦ ἦτανε κρεμασμένος ἀπάνω ἔς τὸ φωτιστικὸ. — « Βρέ! ποῦ βρέθηκες αὐτοῦ ἀπάνου; τοῦ λένε. — Νὰ ἀνέβηκα νὰ ἰδῶ ἐδῶ ἄνω ἂν ἐρχόσαστε και ἐπεσε ἡ σκάλα και κρεμάστηκα ἄνω ἀπάνω. — Αἶ! καλὰ βάνε μας νὰ φάμε, » τοῦ εἶπανε, ἀφ' οὗ τοῦ βάλανε τὴ σκάλα και κατέβηκε. Τοὺς ἔβαλε νὰ φάνε. Ἀλλὰ τὸ φαῖ ἦτανε ἀρμυρό, λύσσα, δὲν τρωγότανε. — « Τί ἐπαθε τοῦτος ὁ Κοτζαματζικός; λέν' τὰ βασιλόπουλα, πότε πέφτει ἀπὸ δῶ, πότε πέφτει ἀπὸ κει! νὰ φροντίσουμε νὰ ἔβρωμε κάνα ἄλλονε; δὲν ἀξίζει, παραγέρασε. » Ἐφάγανε ὅπως ἔπορεύσανε, ἐπέσανε, κοιμηθῆσανε. Ἡ γραῖα, λέει ἔς τῆς βασιλοπούλας. — « Βασιλοπούλας μου, νὰ μοῦ δώσετε ἕνα μποχτατζαλίσι, ποκῆμισο, σαλβάρι, τσεβρὲ χρυσό, γιατί θὰ παντρευτῆ ἡ ἀνεψιῶ μου, και νὰ τὰ φορέσῃ ἡ νύφη και πάλι ἔς τὰ φέρνουμε πίσω. — « Μπα! ἂς εἶνε, μάννα! χάρισέ τα μάλιστα ἀπὸ μέρος μας τῆς ἀνεψιῶς σου. » Τῆς ἐδῶσανε ὅ,τι τῆς ἐγύρευε; πῆρε ἕνα ξουράφι μαζι, και μὴ ἀχιουβάδα ἀλοιφή και μὴ ἀχιουβάδα κοκκινάδι, και ἕνα γυαλάκι μπῶτι και σηκώθηκε και πῆγε ἔς τῆς ἀσκάλαις; ἀφῆσε τὸ μποχτατζαλί ἔς τῆς ἀσκάλαις και κατέβηκε και πῆγε ἔς τὸν Κοτζαματζικό. — « Καλὴ ἡμέρα, Κοτζαματζικό μου. Τί κάνεις; — Νὰ χαθῆς! γρήγὰ στριγγλα! — Οὐ! οὐ! Κοτζαματζικό μου; ἐγὼ ἔξερεις; Ἀκουσα πῶς ἐπεσε ἡ ἀσκάλα και νόμισα πῶς ἦτανε τὰ ὄπλα ποῦ ῥήξανε τὰ φεντικά σου, ποῦ ἐρχόντουσαν και πιάσ' τὰ μπέλια μου, ἔφυγα τρεχάτη και τώρα δὲν εἶχα σκοπὸ νὰ ῥθω γιατί ντρεπόμανε; μόνε λέω ἂς πάω νὰ τοῦ γυρέψω συγχώρησι. — Ἄμ! νὰ ῥχεσαι! μόν' νὰ μὴν κάνῃς τέτοιαις τρελλαις. — Αἶ! τώρα πιά Κοτζαματζικό μου, νὰ φάμε και νὰ πιοῦμε και λιγάκι κρασί, και νὰ φύγω γιατί καυλιόστηκα πιά! » Τὸν ἐκατάφερε, ἔβαλε νὰ φάνε; ἐκεῖ ποῦ ἔβαλε νὰ φάνε, ἔκαμε τρόπο και τοῦρρηξε μέσα ἔς τὸ κρασί του, τοῦ Κοτζαματζικού, τὸ μπῶτι. Ἄμα ἦπιε τὸ κρασί αὐτὸς, κόκκαλο, ἔξαπλώθηκε χάρμω. Τὸν ἐπῆρε ἀγάλια, ἀγάλια ἔς τὴν ἀγκαλιά τῆς και τὸν ἔβανε ἔς τοῦ μικροῦ τοῦ βασιλόπουλου τὸ κρεβάτι. Ὑστερα, ἐπῆγε και ἐπῆρε τὸ μποχτατζαλίσι, ποῦ τὸ εἶχε ἀφισμένα, τοῦ ζούρισε τὰ μουστάκια του,

τοῦ ἔβαλε ἀλοιφή, κοκκινάδι και τοῦ βαφε και τὰ φρύδια του, τὸν ἐστόλισε μετὰ τὰ χρυσὰ ῥούχα ποῦ εἶχε, τὸν ἐσκέπασε μετὰ τὸ χρυσὸ μαντήλι και ἔφυγε. Τὰ βασιλόπουλα ἦρθανε τὸ βράδυ, φωνάζουνε, — « Κοτζαματζικό, Κοτζαματζικό! » ποῦ Κοτζαματζικός; — « Βρέ! τί διάβολο γίνηκε αὐτὸς ὁ Κοτζαματζικός! Μὰ μὴν ἐπεσε μέσα ἔς τὸ πηγάδι; » ψάχνουν ἀπὸ ἄνω ψάχνουν ἀπὸ κει. Ὑστερα βαρυστήσανε, φάγανε, πῆγανε νὰ κοιμηθοῦνε. Ἐπῆγανε κατὰ τὴ συνήθειά τους ὁ μεσανὸς νὰ γδύσῃ τὸ μεγάλο νὰ κοιμηθῆ; και ὁ μικρὸς ἔγδυε τὸ μεσανὸ και τὸ μικρὸ τὸν ἔγδυε ὁ Κοτζαματζικός. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ Κοτζαματζικός δὲ εὑρέθη, ἀποφάσισε νὰ γδυθῆ μόναχὸς του νὰ κοιμηθῆ Ἐπῆρε τὸ κερί νὰ πῆγῃ ἔς τὴν κάμαρη του, καθὼς χτύπησε τὸ κερί ἔς τὸ κρεβάτι ἔλαμψε ἕνα πρᾶμμα. — « Βρέ τί νὰ εἶνε τοῦτο, μὴν εἶνε κάμμιζὰ Νεράζιδα και ἦρθε και κοιμήθηκε ἔς τὸ κρεβάτι μου; » Κάνει νὰ ξαναμπῆ, φοβήθηκε. Πῆγε ἔς τὰ δῆρφια του, λέει. — « Κάτι πρᾶμμα εἶνε ἔς τὴν κάμαρή μου και φοβάμαι νὰ μπῶ — Μὰ! τί πρᾶμμα εἶνε; τοῦ εἶπανε τὰ δῆρφια του — Νά! κάμμιζὰ Νεράζιδα θὰ εἶνε. » Σηκώθηκε τὰ δῆρφια του, μπήκανε μέσα. Σηκώνουνε τὸ σεντόνι! τί νὰ ἰδοῦνε! τὸν Κοτζαματζικό! Ἐπῆρξε ἀρχὴ θυμώσανε, ἀλλὰ ὕστερα ἔξεκαρδιστήκανε ἔς τὰ γέλοια. Καὶ εἶπανε. — « Πρέπει νὰ μάθουμε τί νὰ εἶνε αὐτὸ τὸ μυστήριον. Πότε τὸν εἶσκουμε ἔς τὴν πιναξάτα μετὰ τὸ μέλι, πότε κρεμασμένο ἔς τὸν τοῖχο, τώρα τέτοια χάγια! λοιπὸν κάτι τρέχει. » Τὸν ἐπιάσανε ἄλλος ἀπ' τὰ χέρια, ἄλλος ἀπ' τὰ πόδια και πῆγανε και τὸν ἔβάλανε τὴν κάμαρά του, τὸν πετάξανε ἐκεῖ ἔς ἕνα μέρος και πῆγαν και κοιμηθῆσανε τὰ βασιλόπουλα. Τὴν αὐγὴ σηκώθηκε ὁ Κοτζαματζικός, κυττάζει τὰ χρυσὰ ποῦ φοροῦσε, κάνει νὰ πιάσῃ τὰ μουστάκια του! ποῦ μουστάκια; — « Ἄ! λέει, τάχα με εἶδανε τὰ φεντικά μου τέτοια χάγια; Θάρθη ἡ παληόγρη και θὰ τὴν σκοτώσω. » Τὰ βασιλόπουλα ἔξυπνήσαν τὸ πρωτὸ και φωνάξαν τὸν Κοτζαματζικό. — « Ἐλα δῶ νὰ μᾶς πῆς τί εἶνε αὐτὰ ποῦ συμβαίνουν τόσον καιρό; — Τί νὰ σοῦ πῶ; ἔρχεται μὴν γραῖα και μετὰ τῆς γαλιφιαῖς τῆς ἀπὸ δῶ και ἀπὸ κει μου κανε αὐτὰ ποῦ μου κανε! Τώρα ὅμως ἂν ξανάρθη, ἔχω σκοπὸ νὰ τὴν δείρω και νὰ τὴν διώξω. — Ὅχι! τοῦ λέν τὰ βασιλόπουλα, μήτε νὰ τὴν δείρης, μήτε νὰ τὴν διώξῃς; μόνε τί ὥρα ἔρχεται; — Νά! ἂν κάμμιζὰ ὥρα θὲ νάρθη. — Τότες ἐμεῖς δὲ θὰ πᾶμε ἔς τὸ κυνήγι; θὰ

καθήσωμε νὰ ἰδοῦμε ἀπὸ ποῦ ἔρχεται καὶ γιατί σ' τὰ κάνει αὐτά. Τότε ἔμειναν τὰ βασιλόπουλα, ἐκρύφτηκαν, κατέβηκε κάτω, ἦρθε ἡ γραῖα. — « Καλὴ ἡμέρα Κοτζαματζίκο! — Τὶ καλὴ ἡμέρα καὶ ξεκαλημέρα, μ' ἔκαμες μουσκαρᾶ καὶ δὲν ἔχω μοῦτρα νὰ ἰδῶ τάφεντικά μου. — Οὐ καὶ σὺ τώρα μοῦτρα καὶ ξεμοῦτρα ἐγὼ τὰ καμα γὰ νὰ γελάσουν τὰ κακόμοιρα τὰ βασιλόπουλα. "Ὁλη μέρα μοναχά τους, χωρὶς γυναῖκα 'ς τὸ σπίτι νὰ ποῦν ἓνα γλυκὸ λογάτσι. Νὰ καὶ κείνο γὼ τό κανα γὰ νὰ γελάσουν μήπως σοῦ χω γὼ κανένα γινάτι; μόν' ἔτσι γὰ νὰ γελάσουν τάφεντικά σου.» "Ἀμα τὰ λεγε αὐτὰ ἀπ! καὶ ἔβαινον τὰ τρία βασιλόπουλα καὶ τὴν ἐπεριζώσανε. — « Ἐλα τώρα, κυρά μου, νὰ κριθοῦμε», τῆς λέει ὁ μεγάλος· ἐκείνη καθὼς τὰ εἶδε κοκκάλασε. — « Ἀπὸ ποῦ μπαίνεις καὶ γιατί μπῆκες 'ς τὴ μύτη τοῦ Κοτζαματζίκου; — Νὰ σοῦ πῶ, βασιλέα μου πολυχρονεμένη, ὀρθὰ κοφτά, γιατί ἐγὼ δὲν ἠξέρω κείνα τὰ μπερδέματα νὰ σ' τὰ πῶ. Ἐμένα ὁ τάδε βασιλέας ποῦ πῆγε 'ς τὸ σεφέρι μὲ ἄφισε νὰ φυλάω τὰ κορίτσα του, γιατί εἶνε τρεῖς βασιλοπούλαις ποῦ νὰ τῆς ἰδῆτε μοναχὰ καὶ νὰ χάσετε τὸ νοῦ σας. Κείναις διαβάζουνε, διακεντᾶνε κ' ἐγὼ ἀπὸ ἴδῶ ἀπὸ κεῖ σεργιάνιζα γιατί σεκλεντίστηκα. Μιὰ ἡμέρα ποῦ περπαταγα 'ς τὸ περβόλι τους, ἐξέκρηκα πολὺ καὶ εἶδα μιὰ πέτρα καὶ κουνήθηκε.» Καὶ τοὺς ἐδιηγῆθηκε πλὴν ὅλη τὴν ἱστορία. — « Μπορεῖς νὰ γελάσης καὶ τὰ μᾶς φέρης τῆς βασιλοπούλαις νὰ τῆς ἰδοῦμε; — Μπα! τῆς φέρνω· ἀλλὰ σεῖς νὰ κρυφτῆτε, νὰ τῆς ἴδῆτε, ἀλλὰ νὰ μὴ σᾶς δοῦνε. — Καλὰ ἐμεῖς θὰ κρυφτοῦμε, ἀλλὰ θὰ σὲ περιμένουμε νὰ ἔρθης μὲ τῆς βασιλοπούλαις γὰ νὰ τῆς ἰδοῦμε.» Τότε πῆγε ἡ γραῖα ἀπάνω 'ς τὸ παλάτι· ἀπὸ δεξιά τῆς εἶχε, ἀπὸ κεῖ τῆς εἶχε, — « βασιλοπούλαις μου! νὰ σηκωθῆτε νὰ πορβατήξετε λιγάκι ποῦναι τόσο ὁμορφα. Τῆς ἐκατάφερε καὶ κατεβήκανε κάτω 'ς τὸ περβόλι. Ἐκεῖ ποῦ περβατούσανε, πάτησε ἐπίτηδες τὴν πέτρα ποῦ κουνιότανε. — « Μπα! τούτη ἡ πέτρα κουνιέται· τί εἶνε; ἄντε πάμε νὰ ἰδοῦμε τί τρέχει ἔδῳ μέσα. — Πῶ! πῶ! πῶ! φοβοῦμαστε νὰ πάμε, λένε ἡ βασιλοπούλαις· ἄντε σύ. — Ἀ! ἄντε νὰ πάμε μαζὶ εἶμαι κ' ἐγὼ, τί θὰ φοβηθῆτε; μαζὶ εἶμαι κ' ἐγὼ. » Τέλος πάντων τῆς ἐκατάφερε. Κατεβήκανε κάτω, σεργιάνισανε 'ς τὴν αὐλὴν τὴν μεγάλην, πῆγανε 'ς τὸ παλάτι. — « Πῶ! πῶ! πῶ! λέν' ἡ βασιλοπούλαις, πάμε πίσω! φοβοῦμαστε! — Καλὲ ἄμ! πάμε δὲν εἶνε κανεῖς. Τὰ βασι-

λόπουλα τῆς εἶδανε ἀπὸ μακρὰ καὶ θαμμάξανε μὲ τὴν ὁμορφιά του· καθὼς ἀνέβηκαν ἀπάνω καὶ σεργιάνιζανε· οὐπ! παρουσιάσθησαν τὰ βασιλόπουλα. Τότες κείναις τρομάξανε ἀλλὰ τὰ βασιλόπουλα τῆς εἶπανε· — « Μὴν τρομάξετε, γιατί ἐμεῖς ἡμαστε βασιλόπουλα καὶ ἔξερουμε νὰ σεβόμαστε τῆς βασιλοπούλαις.» Τότε εἶπε ἡ γραῖα· — « Ἄκουσε νὰ σᾶς πῶ ὁ μεγάλος θὰ πάρῃ τὴ μεγάλη, ὁ μεσανὸς τὴ μεσανὴ καὶ ὁ μικρὸς τὴ μικρὴ κ' ἐγὼ τὸν Κοτζαματζίκο μου. Μὰ ὄχι τώρα, ὁμως 'σάν ἔρθῃ ὁ βασιλέας ἀπ' τὸ σεφέρι.» Ἦρθε ὁ βασιλέας ἀπ' τὸ σεφέρι, πῆγαν, γύρεψαν τὰ βασιλόπουλα τῆς βασιλοπούλαις καὶ ὄργανα, τούμπανα, χαραῖς μεγάλαις καὶ γινήκανε τρεῖς βασιλοπούλαις τέσσερες γάμοι καὶ περάσανε ἐκεῖνοι καλὰ καὶ εὐτυχισμένα κ' ἐμεῖς καλλιτέρα.

ΙΘ'.

Ἡ καλὴ Μοῦτρα

Ἦτανε μιὰ φορὰ κ' ἓναν καιρὸ μιὰ βασίλισσα κ' εἶχε κ' ἓνα γιό. Ἡ βασίλισσα αὐτὴ ἦτανε πολὺ κακὴ καὶ διαστρεμμένη, καθὼς θὰ ἰδοῦμε καὶ ὑστερώτερα. Ὅσο ἦτανε κακὴ καὶ διαστρεμμένη ἡ μάνα του, τόσο ἦτανε καλὸ τὸ βασιλόπουλο. Μέσα 'ς τὸ σπίτι ἡ βασίλισσα ἦτονε ἓνα θηρίο 'σὰ λάμνα. Κύτταζε πρὸς ὅλους νὰ τοὺς φάῃ μὲ τὰ λόγια τῆς. Τὶ νὰ κάμῃ πρὸς τὸ βασιλόπουλο, γὰ νὰ μὴν ἀκούῃ ὅλο τὸ κακὸ ποῦ γινότανε, ἐπήγαινε 'ς τὸ κυνήγι συχνά. Μιὰ ἀπὸ τῆς πολλαῖς φοραῖς ποῦ πῆγε 'ς τὸ κυνήγι, ἐκάθησε 'ς ἓνα βράχο νὰ ἐξαποστῆσῃ, ἀκούει ὁμιλίαις ἀπὸ πίσω ἀπὸ τὸ βράχο. Ἔβαινε τὸ φιδί του νὰκούσῃ τί λένε. Λέει ἡ μία· « καυμένη, τὸ βασιλόπουλο εἶνε 'ς τὸ κυνήγι. — Ἀλήθεια, πότε θὰ παντρευτῆ; » λέει ἡ ἄλλη; Λέει ἡ τρίτη· (γιατὶ ἦτανε τρία κορίτσα, ποῦ μιλούσανε). — « Νὰ μ' ἔπαιρνε, καυμένη, ἐμένα ὁ βασιλέας, θὰ τοῦ γεινόμανε σκλάβο του, ὅ,τι ἤθελε θὰ τοῦ γεινόμανε. » Λέει ἡ δεύτερη· — « ἂν μ' ἔπαιρνε ἐμένα θὰ μπαίνα θὰ βγαίνα, θὰ τοῦ λεγα καλῶς ὄρισε, ποῦ θ' ἀρχότανε ἀπ' τὸ κυνήγι, θὰ τοῦ περνα τὸ τουφέκι του ἀπὸ τὸ χέρι, θὰ τοῦ λεγα, τί

προστάζεις, βασιλέα μου πολυχρονεμένε; και μακάρι 'ς τὸ πηγάδι νὰ μου λεγε νὰ ἔπεφτα, θὰ ἔπεφτα γὰ τὸ χατίρι του.» Ἡ τρίτη λέει, — « ἂν μ' ἔπαιρνε 'μένα θὰ τοῦ κἀνα τρία βασιλόπουλα, ποῦ νὰ λάμπανε 'σὰν τὸν ἥλιο. Τὸ ἕνα θὰ 'τανε χρυσομάλλικο, τὸ ἄλλο χρυσαστράγαλο και τὸ ἄλλο θὰ εἶχε χρυσὸ ἀστεράκι 'ς τὸ γλέφαρο. — Ἄμὴ ἂν δὲν τ'ἀκανες αὐτὰ τὰ χρυσὰ τὰ παιδιὰ; σᾶματι εἶνε 'ς τὸ χέρι σου; — Αἱ! ἂν δὲν τὰ κἀνα ἄς μ' ἔδωχνε, ἄς μ' ἔκαμε ὅτι ἤθελε. Μὰ θὰ, τοῦ τὰ ἔκαμα. τὰ τρία παιδιὰ τὰ χρυσὰ, γιὰτὶ μου τὸ εἶπε ἡ μοῖρά μου 'σὰ μὲ μοίρανε. Ἦτανε ἔξυπνη ἡ μάνα μου 'ς τῆς τρεῖς νύχτες ποῦ μ' ἐμοιράνανε και μου τὸ εἶπε, γιὰτὶ τὸ ἄκουσε.» Τότε βάνανε τὰ γέλοια και εἶπανε — « αἱ! ἄς πᾶμε τῶρα 'ς τὸ σπίτι μας 'σὰ βασιλισσαις ποῦ γεινήκαμε.» Ὁ βασιλέας τ'ἀκούσε ὅλα ποῦ λέγανε τὰ κορίτσια και ἀξάβνου ἄπ! παρουσιάζεται 'μπροστά τους. Καθῶς τὸν εἶδανε κείναις τρομάξανε και κἀνανε νὰ φύγουνε. Τοὺς λέει ὁ βασιλέας, — « Σταθῆτε! μὴ φεύγετε! Ποιὰ εἶνε ἄπ' τῆς τρεῖς σας ποῦ θὰ μοῦκανε τὰ τρία βασιλόπουλα; τὸ χρυσομάλλικο, τὸ χρυσαστράγαλο και τὸ χρυσὸ ἀστεράκι 'ς τὸ γλέφαρο; » Κείνη ποῦ τὸ εἶπε, δὲν ἐμίλησε μόνε χαμήλωσε τὰ μάτια της χάμω, γιὰτὶ ἦτανε ἡ μικρότερη και ἡ πιὸ ὠραία ἀπὸ τῆς ἄλλαις δύο. Τότες ἡ μεγαλειότερη εἶπε — « Νὰ τούτη εἶνε, πολυχρονεμένε βασιλέ μου.» Λοιπὸν, λέει τὸ βασιλόπουλο τῆς μικρῆς, — « Ἐγὼ θὰ σὲ πάρω τῶρα μαζί μου και ἂν μου κάμης τὰ τρία βασιλόπουλα καθῶς λέεις θὰ σὲ κάμω γυναϊκά μου, εἰδεμὴ θὰ σὲ στείλω 'ς τὴ μάνα σου 'πίσω.» Τὴν ἔπηρε λοιπὸν και 'πῆγε 'ς τὸ παλάτι. Καθῶς τὴν εἶδε ἡ βασίλισσα. — « Μπᾶ! ποῦ τὸ νῆρες τὸ κυνήγι και μᾶς τῶφες; λέει τοῦ γιοῦ της. — Τούτη, μάνα μου, σὲ παρακαλῶ νὰ τὴν βάνης, νὰ τὴν λούσουν, νὰ τὴν ἀλλάξουν βασιλικά ροῦχα και θὰ μου κάμη τρία χρυσὰ βασιλόπουλα· τὸ ἕνα θὰ εἶνε χρυσομάλλικο, τὸ ἄλλο χρυσαστράγαλο και τὸ ἄλλο θὰ ἔχει χρυσὸ ἀστεράκι 'ς τὸ γλέφαρο.» Τότες ἡ μάνα του γέλασε ἕνα ψεύτικο γέλοιο και εἶπε — « Νὰ! ἡ σκλάβαις σου 'κεῖ εἶνε και πρόσταξε ὅτι θέλεις » και ἔφυγε και 'πῆγε 'ς τὴν κάμαρη της ἡ βασίλισσα. Τότε τὴν 'πῆρανε ἡ σκλάβαις τὸ κορίτσι και τὸ 'πῆγανε κάτω 'ς τὸ λουτρό, τὸ λούσανε, τὸ στολίσανε. Τὸ 'πῆγανε 'ς τὸ βασιλέα. Ὁ βασιλέας τὴν ἀγάπαγε, γιὰτὶ ἦτανε πολὺ καλή. Ὑστερα ἀπὸ κάμποσο καιρὸ ἔμεινε ἕγγαστρωμένη ἡ γυναϊκα τοῦ βασιλόπουλου.

Ἐγεινε ὄχτῶ μηνῶ, κόντευε πιὰ νὰ γεννήσῃ, τοῦ ἦρθε τοῦ βασιλέα μήνυμα νὰ 'πάῃ 'ς τὸ σεφῆρι. Τότε παρακάλεσε πολὺ τὴ μάνα του νὰ ἰδῇ τὴ γυναϊκά του τί παιδί θὰ γεννήσῃ. — « Καλὸ, τοῦ εἶπε ἡ μάνα του. Ἄγντε σὺ 'ς τὸν πόλεμο κ' ἐγὼ προσέχω τὴ γυναϊκά σου.» Ὁ βασιλέας τοὺς ἀποχαιρέτισε, ἀποχαιρέτισε και τὴ γυναϊκά του και ἔφυγε νὰ 'πάῃ 'ς τὴ Λαγκουβερτία νὰ πολεμήσῃ. Ἡ γυναϊκά του ἔκλαιε, 'σὰν νὰ εἴξερε ἡ ἄμοιρη τί βᾶσανο τὴν ἐκαρτέρειγε. Ὁ βασιλέας 'πῆγε 'ς τὴν Λαγκουβερτία και ἡ γυναϊκά του ἔμεινε 'ς τὸ παλάτι και ὕστερα ἀπὸ κάμποσον καιρὸ, τὴν πιάσανε οἱ πόνοι νὰ γεννήσῃ. Ἐφώναξε τὴ βασίλισσα και αὐτὴ πάλι τὴ μαμμὴ, ἀνθρώπους. Καὶ καθῶς ἐγέννησε ἡ γυναϊκα τοῦ βασιλόπουλου, ἀστραψε ὅλη ἡ κάμαρα. Λέει 'ς ἕνα δοῦλο ἡ βασίλισσα, — « Δίπλωσ' το καλὰ, καλὰ και ἄγντε πέταχ' το ὄξω νὰ τὸ φᾶν τὰ σκυλιὰ.» Καθῶς κατέβηκε ὁ δοῦλος και 'βγήκε ὄξω ἀπὸ τὴν πόρτα, ἦτανε μιὰ γραῖα· και λέει. — « Ποῦ τὸ 'παξ αὐτὸ τὸ παιδί; » Λέει· νὰ γέννησε μιὰ σκλάβαις μέσα και 'πᾶω νὰ τὸ πετᾶξω. — Οὐ! δὴ δὴ μου το ἐμένα, νᾶχης καλὸ, γιὰτὶ ποῦ γέννησε ἡ νύφη μου ἕνα ψόφιο παιδί νὰ τῆς τὸ πῶ πῶς τὸ γέννησε αὐτὴ.» Τὸ πῆρε ἡ γραῖα κ' ἔφυγε. Κείνη ἡ γραῖα ἦτανε ἡ μοῖρα τῆς λεχῶνας και μεταμορφώθηκε και ἔγεινε μιὰ γραῖα φτωχὴ, και ἔπηρε τὸ παιδί και ἔφυγε. Ἡ λεχῶνα ἡ κακόμοιρη, ἀφ' οὔ τὴν ἐβάνανε 'ς τὸ κρεβάτι, λέει — « Ποῦ εἶνε τὸ παιδί μου; νὰ τὸ ἰδῶ. — Ναι παιδί! ἔκαμες ἕνα ψοφίμι και τὸ πετάξαμε.» Δὲν εἶπε τίποτις ἡ κακόμοιρη. Μόνε ἔκλαψε κάμπόσο και ἔπειτα σώπασε. Πέρασε κάμποσος καιρὸς κ' ἦρθε ὁ βασιλέας ἀπὸ τὴ Λαγκουβερτία. 'Πῆγε 'ς τὴ μάνα του. Τῆς ἐφίλησε τὸ χέρι, λέει. — « Ποῦ εἶνε ἡ γυναϊκά μου και ἂν ἐγέννησε. — Νὰ ἔκανε ἕνα ψοφίμι τὸ πετάξαμε κεί, ἡ γυναϊκά σου καλὰ εἶνε.» Ἐπῆγε λοιπὸν 'ς τὴν γυναϊκά του, τὴν εἶδε, ἔκλαψε 'κείνη, — « αἱ, τῆς λέει τὸ βασιλόπουλο, εἶνε ποῦ λυπήθηκες και ἔκαμες τὸ παιδί ψόφιο· αἱ! δὲν πειράζει, κἀνεις ἄλλο.» Πέρασε πάλι κάμποσος καιρὸς ἔμεινε πάλι ἕγγαστρωμένη. Μόλις 'μπῆκε 'ς τὸ μῆνά της νὰ γεννήσῃ, τοῦ ἦρθε μήνυμα πάλι τοῦ βασιλέα νὰ 'παῖ 'ς τὸ Σαριτσίνι νὰ πολεμήσῃ. Ἐλυπήθηκε πολὺ ποῦ ἄφινε τὴ γυναϊκά του 'ς τῆς ὠραις ποῦ θὰ γεννήσῃ, ἀλλὰ τί νὰ κάμη; Ἐκλαιγε κείνη. Τῆς λέει — « Μὴν κλαίεις, γιὰτὶ θὰ 'πεθάνῃ και αὐτὸ τὸ παιδί ποῦ θὰ κἀνης μὲς' 'ς τὴν κοιλιά σου, μόνε κἀνε ὑπομονὴ και ἐγὼ θ'ἄρθω γλή-

γορα.» Ὑστερα ἀπὸ κάμποσαις ἡμέραις ποῦ ἔφυγε ὁ ἀντρας τῆς, τὴν πιάνουν οἱ πόνοι, τὰ συνειθισμένα, πάλι τὸ δοῦλο ἀπὸ κοντά. Ἐγέννησε πάλι, ἀστραψε τὸ σπίτι γιατί ἔκαμε τὸ χρυσοστράγαλο. Τὸ τύλιξε πάλι ὁ δοῦλος ἔς τὸ σεντόνι. Πάει τὸ πετᾶξί, ἦτανε πάλι ἡ γραῖα, κατώρθωσε πάλι νὰ τὸ πάρῃ καὶ ἔφυγε. Λέει ἡ λεχῶνα, — «ποῦ εἶνε τὸ παιδάκι μου; νὰ τὸ ἰδῶ; — Νά! ἔκαμες μιὰ ἀρπάχτρα καὶ καθὼς τὴν ἐγέννησες, ἔφυγε καὶ δὲν ἔξέρουμε τί γίνηκε. Μόνε νὰ σέ χαρῆ ὁ γιός μου ποῦ σέ διχάλεξε.» Δὲν εἶπε τίποτες ἡ κακόμοιρη ἡ λεχῶνα, ὑπομονή, τί νὰ κάμῃ, τί νὰ εἰπῇ; Ἐρθε πάλι ὁ βασιλέας ἀπὸ τὸ Σαρατσίνι. Πῆγε πάλι ἔς τὴ μάννα του, τῆς φίλησε τὸ χέρι, τὰ συνειθισμένα πάλι καὶ τῆς λέει, — «μάννα μου, τί κάνει ἡ γυναῖκά μου; τί παιδί ἔκανε; — Μιὰ ἀρπάχτρα καὶ καθὼς ἐγεννήθηκε μήτε ἔξέρουμε τί ἔγεινε!» Ἀ! ἀναστέναξε ὁ βασιλέας: «ὄχι νὰ τὰ κατάλαβε ὁ βασιλέας λιγάκι, ἀλλὰ τί νὰ κάμῃ; νὰ τὰ βάλῃ μὲ τὴ μάννα του; Ἐπῆγε, ἤρε τὴ γυναῖκά του, τὴν ἐπαρηγόρησε καὶ ἔτσι, πῶς θὰ κάνουν καὶ ἄλλα παιδιὰ, πέρασε κι' αὐτὴ ἡ φουρτοῦνα. Πέρασε κάμποσος καιρὸς πάλι, ἔμεινε ἡ γαστριωμένη ἡ γυναῖκα τοῦ βασιλόπουλου. Ἀμα ἦτανε ἑπτὰ ὀχτῶ μηνῶ, τοῦ ἦρθε μῆνυμα νὰ πάῃ ἔς τὴ Βενετία. Φαντάσου πιά ἡ λύπη καὶ τοῦ βασιλόπουλου καὶ τῆς γυναίκας του, ἀλλὰ τί νὰ κάμῃ; χύθηκε ἔς τὸ λαιμό του πιά, ἐκλάψανε, ἔφυγε καὶ πάει ἔς τὴν Βενετία. Ἐρθε ὁ προσδιωρισμένος καιρὸς πάλι, ἐγέννησε ἡ γυναῖκα τοῦ βασιλόπουλου κ' ἔκαμε ἓνα παιδί μὲ χρυσὸ ἀστεράκι ἔς τὸ γλέφαρο καὶ ἀστραψε ὅλο τὸ σπίτι. Τὸ διπλώνει πάλι ὁ δοῦλος ἔς τὸ πανί, δίπλωμα, καὶ ἔς τὸ δρόμο. Ἦτανε ἡ γραῖα, τὸ ἀρπάζει καὶ ἀπὸ ἄδῶ πᾶν κ' οἱ ἄλλοι. Λέει ἡ λεχῶνα. — «Ποῦ εἶνε τὸ παιδί μου, νὰ τὸ ἰδῶ. — Νά! δὲν εἶδες ποῦ ἔκαμες ἓνα φεῖδαρο καὶ ἔσπασε ἡ χολή μας, γιατί ἦτανε πέντε πῆχες. — Καλὲ γῶ εἶδα ποῦ ἀστραψε ὅλο τὸ σπίτι! — Ἀμὴ ἦτανε τὰ μάτια του τοῦ φειδιοῦ καὶ δίνει μιὰ καὶ σπάει τὰ τζάμια καὶ πάει κατὰ τὰ βουνά.» Ἀμα περάσανε κάμποσαις ἡμέραις, ἀρχισε κείνη ἡ κακομοῖρα καὶ ἐκλαίγει κ' ἔλεγε: — «Ἐγὼ ἔκαμα τρία ὠραῖα παιδιὰ καὶ νὰ μοῦ τὰ πετάξετε;» Τότες θυμώθηκε ἡ βασίλισσα καὶ ἐπρόσταξε νὰ τὴν ῥήξουν μέσα ἔς τὸ μπουτροῦμι, κεί ποῦ πέφτανε ὅλα τὰ θαλόσταχτα καὶ ὅποιος τὴν λυπότανε τὴν πέταγε καὶ ἀπὸ ἓνα κομμάτι ξεροκόμματο ἀπ' τὰ σίδερα. Πέρασε πολὺς καιρὸς, χρόνια, τρία χρόνια, ἀρ-

γῆσε νάρθη τούτη τὴ φορά ὁ βασιλέας ἀπὸ τὴ Βενετία. Ἐρθε ὁ βασιλέας ἀπὸ τὴ Βενετία, πάει ἔς τὴ μάννα του, τῆς φιλεῖ τὸ χέρι καὶ τῆς λέει — «τί κάνει ἡ γυναῖκά μου; Ἐγέννησε; καὶ πῶς ἔκανε; — Ἡ γυναῖκά σου, παιδί μου, σ' ἄφησε χρόνους. Μόλις ἔφυγες, χτύπαγε τὴν κοιλιά της, ἔκανε, δὲν ἔπράφτασε νὰ γεννήσῃ, ἐπῆε μαζί μὲ ἐκεῖνο ποῦ εἶχε ἔς τὴν κοιλιά της.» Τότε ὁ βασιλέας πιά λυπήθηκε, ἐκλάψε. Πῆγε ἔς τὴν κάμαρά του, νὰ μὴν ἰδῇ κανένα, ἐκλείστηκε ἔκανε. Πῆγαν κανὰ δυὸ φίλοι τοῦ βασιλέα, τοῦ εἶπανε — «βασιλέα μου, δὲν ἔρχεσαι νὰ πάμε ἔς τὸ κυνήγι, ἔτσι ἦτανε τῆς τύχης.» Τὸν ἔπληραν καὶ πῆγαν ἔς τὸ κυνήγι. Πῆγαινε ἔς τὸ κυνήγι, ἀλλὰ δὲν κυνήγαγε μόνε πῆγαινε καὶ καθότανε ἀπάνω ἔς τὸν βράχο, ποῦ εἶχε πρωτοῖδῃ τὴν γυναῖκά του καὶ συλλογότανε. Μιὰ μέρα βλέπει ἀπὸ μακριὰ τρία παιδάκια καὶ περπατοῦσαν κει πέρα ἔς τὴ στράτα. Τὸ ἓνα ἦτανε χρυσομάλλικο, εἶχε ὠραῖα μαλλιά χρυσᾶ, τὸ ἄλλο ἦτανε χρυσοαστράγαλο καὶ τὸ ἄλλο εἶχε χρυσὸ ἀστέρη ἔς τὸ γλέφαρο. Λέει τὸ ἓνα — «Λαγκουβέρτιε; — Ὅρισε Σαριτσεινιέ. — Σήκωσε τῆς Βενετσάνας μας τὴ ποδιτζα νὰ μὴ χριθῇ καὶ μᾶς μαλλώση ἡ μάννα μας κι' ὁ πατέρας μας.» Σὺν τὰ εἶδε ὁ βασιλέας ἐδάκρυσε καὶ εἶπε, — «Τέτοια παιδιὰ μοῦ εἶχε πῆ ἡ γυναῖκά μου, πῶς θὰ μοῦ κάμῃ.» Σὺν τὰκούσε καὶ εἶπανε Λαγκουβέρτιε, ὅρσε Σαριτσεινιέ σήκωσε τῆς Βενετσάνας μας τὴν ποδιὰ νὰ μὴ χριθῇ καὶ νὰ μᾶς μαλλώση ἡ μάννα μας καὶ ὁ πατέρας μας, θυμώθηκε πῶς ὅταν ἦτανε πηγαιμένος ἔς τὴ Λαγκουβερτία, ἐπρωτογέννησε ἡ γυναῖκά του. Τὸ δεύτερο ἦτονε πηγαιμένος ἔς τὸ Σαρατσίνι καὶ τὸ τρίτο ἔς τὴ Βενετία. Ἐφώνησε τὰ παιδάκια νὰρθοῦνε κοντά του: Τοὺς λέει. — «Ἐλάτε δῶ, παιδάκια μου, ποιανοῦ ἦσαστε; — Τῆς μάννας μας καὶ τοῦ πατέρα μας. — Ποῦνε ἡ μάννα σας καὶ ὁ πατέρας σας; — Ἐέρουμε μεις ποῦ εἶνε; — Ἀμ μὲ ποιὸν καθόσαστε τώρα; — Μὲ τὴ μαμμίτσα μας — Ἐρχεσαι νὰ σᾶς πάρω γῶ μέσ' ἔς τὸ παλάτι, γιατί γῶ εἶμαι βασιλέας. — Νὰ ρωτήξουμε τὴ μαμμίτσα μας καὶ ἂν μᾶς ἀφίνη, ἐρχόμαστε, πῶς δὲν ἐρχόμαστε; — Ἀγνῆτε νὰ ρωτήξετε καὶ νὰρθῆτε νὰ μοῦ πῆτε, ἀλλὰ λήγορα.» Τότε βάνανε τὴ Βενετσάνα ἔς τὴ μέση τὰ δυὸ παιδάκια καὶ τὴν πιάσανε ἀπ' τὰ χέρια, γιατί ἦτανε μικρότερη καὶ ὁ βασιλέας ἀπὸ πίσω τὰ εἶδε καὶ μᾶτωνε ἡ καρδιά του καὶ λέει — «ἄχ! καὶ νάτανε δικὰ μου τούτα τὰ παιδιὰ!» Τὰ παιδάκια πῆ-

γανε ἔς τὴ μαρμίτσα τους. Τῆς εἶπανε. — α καῖνος ποῦ κἀθεταί κεῖ ἔς τὸ βουνό εἶνε ὁ βασιλέας, μᾶς εἶπε νὰ ᾤαμε ἔς τὸ παλάτι, νὰ ᾤαμε; — Νὰ ᾤατε, καὶ θὰ σᾶς βάλῃ νὰ φᾶτε καὶ ᾤα σᾶς βάλῃ ἔς τὰ καθαθᾶκια σας νὰ φᾶτε νὰ ᾤατε μῆς δὲν τρῶμε, ἂν δὲν φᾶῃ ἡ μαννοῦλά μας καὶ θὰ σᾶς ᾤαυνε ποῦ εἶνε ἡ μαννοῦλά σας; Θὰ κάμετε ἔτσι νὰ ἰδῆτε κάτι σίδερα ἔς ἓνα μικρὸ παλεθουράκι καὶ νὰ εἰπῆτε ἐκεῖ μέσα εἶνε ἡ μαννοῦλά μας καὶ θὰ ᾤαγῃ μιὰ γυναῖκα ἀπὸ κείνη τὴν τρύπα, θὰ ᾤαγῃ τὸ κεφάλι καὶ θὰ εἶνε ὄλο στᾶχταις πασαλειμμένη καὶ τὰ μαλλιά της ᾤαχτένιστα καὶ ᾤαν κροτσιδία. Νὰ τῆς ᾤατε φᾶε, μαννοῦλά μας ποῦ ᾤαφορες τόσα γιὰ μᾶς, γιὰ νὰ μᾶς γεννήσῃς. Καὶ ἂν δὲ σᾶς δεῖξουνε τὴ μάνα σας νὰ μὴ φᾶτε μόνε νὰ πέσετε ἔς τὸ λαιμό τοῦ βασιλέα καὶ νὰ ᾤατε νὰ μᾶς δώσητε τὴ μάνα μας. » ᾤαγαν τὰ παιδιὰ ἔς τὸ βασιλέα καὶ εἶπανε. — α Μᾶς ᾤαφνει ἡ μαρμίτσα μας καὶ ἐρχόμαστε μαζί σου. » ᾤαυτὸς ἡ Μοῖρα ἔγεινε ᾤφαντος ᾤφ' οὔ ᾤαγανε τὰ παιδιὰ ἔς τὸ βασιλέα.

ᾤαπῆρε ὁ βασιλέας τὰ παιδιὰ, ᾤαγανε ἔς τὸ παλάτι. Καθὼς τὰ εἶδε ἡ γραῖα ἡ βασίλισσα, ἔζῶθηκε ἔς τὰ φεῖδια· ἐπρόσταξε ὁ βασιλέας νὰ βάνουν τὰ παιδιὰ νὰ φᾶνε. Κεῖνα ᾤαῖραν τὰ καθαθᾶκια ἔς τὰ χέρια καὶ λένε. — α Δὲ θὰ φᾶμε, ἂν δὲ φᾶῃ πρῶτα ἡ μαννοῦλά μας. — Καὶ ποῦ εἶνε ἡ μαννοῦλά σας; λέει ὁ βασιλέας. — Νὰ ἐκεῖ μέσα ᾤα κείνα τὰ σίδερα εἶνε. » καὶ ἐτρέξανε μὲ τὰ καθαθᾶκια τους καὶ τὰ τρία καὶ ᾤαγανε κεί ἔς τὰ σίδερα. — α Φᾶε, μαννοῦλά μας, τῆς εἶπανε, ποῦ ᾤαφορες τόσα καὶ τόσα γιὰ νὰ μᾶς γεννήσῃς! » Τρέχει κείνη ἔς τὸ παραθύρι καὶ ᾤαρχίζει τὰ πιατάκια μὲ τὸν τζορβᾶ καὶ ἓνα, ἓνα τὰ ρούφηξε καὶ τὰ τρία — α Οὔ! καυμένη! τῆς λέει ἡ πεθερά της, καὶ τὰ τρία καθαθᾶκια τὰ ρούφηξες; — ᾤα τρία παιδιὰ ἐκαμα, τρία καθαθᾶκια θὰ φᾶω. » Τότε γύρισε τὸ βασιλόπουλο καὶ λέει ἔς τὴ μάνα του — α ᾤαχ! μάνα μου, δὲν λυπήθηκες ἐμένα, δὲν λυπήθηκες αὔτηνε, δὲ λυπήθηκες τὰ παιδιὰ τὰ τρία νὰ τὰ πετάξῃς ἔς τὸ δρόμο; » καὶ πρόσταξε νὰ τὴν ᾤαγάνουν ἀπ' τὸ μπουτροῦμι, νὰ τὴνε λούσουν, νὰ τῆς βάνουν βασιλικά ρούχα καὶ νὰ τὴν φέρουν ᾤπάνω. Τότε ᾤαρθε καὶ ἡ γραῖα ἡ Μοῖρα ποῦ τᾤαθέρεψε καὶ τοῦ εἶπε τοῦ βασιλέα — α ᾤταν ᾤασανε ἔς τὴν Λαγκουβερτία ἐγέννησε ἡ γυναῖκά σου τοῦτον (ᾤδειξε τὸν πρῶτο, μὲ τὰ χρυσὰ μαλλιά) καὶ γιὰ αὔτὸ τὸν ᾤαγανα Λαγκουβέρτιο. ᾤοντας ᾤασανε ἔς τὸ Σαριτσιῖνι, γέννησε τὸ Σαρι-

τσιῖνιό, τοῦτον μὲ τοὺς χρυσοὺς ᾤστραγάλους· καὶ ᾤοντας ᾤσανε ἔς τὴ Βενετσάνα, τοῦτη τὴ Βενετσάνα μὲ τὸ χρυσὸ ᾤστέρι ἔς τὸ γλέφαρο καὶ τὰ πετάξανε καὶ τὰ πῆρα καὶ τᾤαθέρεψα ἐγώ. Καὶ τώρα νᾤαχῃς τὴν εὔχῃ μου νὰ ζῆσῃς καλὰ μὲ τὴ γυναῖκά σου καὶ μὲ τὰ παιδιὰ σου. » Καὶ ὄσο νὰ κάμῃ νὰ εὔχαριστήσῃ τὴ γραῖα, ᾤαρθε ἡ γυναῖκά του καὶ χύθηκε ἔς τὸ λαιμό του καὶ τὸν ᾤαγκάλιασε, καὶ ᾤαγκάλιασε καὶ τὰ παιδιὰ της καὶ ἡ γραῖα ἔγεινε ᾤφαντος. ᾤαυτὸς ἐπρόσταξε ὁ βασιλέας ᾤαγανα, τούμπανα, χαραῖς μεγάλας καὶ τὴν ἐπῆρε γυναῖκα καὶ ζούσανε εὔτυχισμένοι, ᾤλλά ἡ μάνα του δὲν ᾤαποροῦσε νὰ τὴν ᾤαφοφέρῃ καὶ ᾤα σαράντα μέραις ᾤακασε καὶ τὰ παιδιὰ ᾤαγαῖνανε ἔς τὸν τάφο της καὶ κλαῖγανε καὶ κάμμιζὰ φορὰ ᾤαγαῖνανε καὶ ὁ πατέρας τους καὶ ἡ μάνα τους καὶ κλαῖγανε ὄλοι μαζί.

Κ'.

Τὸ ᾤφαντο σκουφάτσι

ᾤτανε μιὰ φορὰ κ' ἓναν καιρὸ ἓνας βασιλέας πολὺ πλούσιος καὶ εἶχε μιὰ θεγατέρα. Μὰ ᾤτανε τόσο ᾤμορφη ποῦ τὴν θαρροῦσαν ὄλοι πῶς ᾤτανε νεράιδα. Αὔτη τὴ βασιλοπούλα τὴν γυρεύανε πολλὰ, πολλὰ βασιλόπουλα καὶ δὲν ᾤαελε νὰ ᾤπαντρευτῇ. ᾤ πατέρας της κάθε βράδου ἔλεγε νὰ τῆς βάζουν ἓνα ζευγάρι μεταξωτὰ παπούτσα ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὸ μαξιλάρι της καὶ τὴν αὔγῃ ᾤαρισκόντουσαν λειωμένα. ᾤσοι τὴν ἐγυρεύανε, τοὺς ἔλεγε — α ᾤν τὸ ᾤαῖρητε πῶς γινόντουνε ἔτσι τὰ παπούτσα της, νὰ σᾶς τὴ δώσω γυναῖκα, θέλει δὲ θέλει. » ᾤπειδὴ ἡ ᾤμορφιά της εἶχε δώση νᾤαμι ἔς ὄλα τὰ βασίλεια, ἐρχόντουσαν βασιλόπουλα ἀπὸ τὰ τετραπέρατα τῆς οἰκουμένης γιὰ νὰ ᾤαροῦνε τὸ στοίχημα νὰ τὴν πᾤαρον γυναῖκα, ᾤλλά τοῦ κάκου. Κᾤάνενας δὲν ᾤαποροῦσε νὰ τᾤαῖρη καὶ ἔτσι τοὺς ᾤακότωναν ὄλους. ᾤνα βασιλόπουλο πολὺ ᾤμορφο καὶ μοναχογιῶς λέει ἔς τοὺς γονέους τους, λέει, — α ᾤὼ θὰ ᾤπάω νὰ ἰδῶ, πῶς γίνεται νὰ λειώνουν τὰ παπούτσα της, ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὸ προσκέφαλό της. » ᾤι γονεοὶ του τοῦ λέγανε — α Μπρέ, κα-

λέ μου, μπρὲ κακέ μου τί θέλεις ; τί γυρεύεις ; δὲ λέπεις πόσα βασιλόπουλα χάσανε τὴ ζωὴ τῶνε ; » ἐκεῖνος τοῦ κάκου — « Θὰ πάου, θὰ πάου. » Ἀὖ εἶδανε καὶ ἀπέειδανε οἱ γονεοὶ του, τὸν ἐτοιμάσανε. Ἐφίλησε τὸ χέρι τῶν γονέων του καὶ ἔφυγε. Ἐστῆ στράτα ποῦ πῆγαινε ἀπάντηξε μιὰ γραῖα. Τῆς λέει — « ὦρα καλὴ μάμμα. — Καλὸ ἔς τὸ παιδί μου. Νάχουμε καλὸ ρώτημα γιὰ ποῦ τό στρωσες ; » τοῦ λέει ἡ γραῖα. — « Τί νὰ σοῦ πῶ ; μάμμα, ἐγὼ πάω ἔς τὴν τάδε βασιλοπούλα, ποῦ σκότωσε τόσα βασιλόπουλα, γιὰτί δὲ ἔμπορῶσε νὰ ἔροῦνε τὸ στοίχημα ὁποῦ τοὺς βαίνει. — Ἄμ, τί στοίχημα τοὺς βαίνει ; λέει ἡ γραῖα. — Τῆς βαίνουνε κάθε βράδῳ ἓνα ζευγάρι μεταξωτὰ παπούτσα καὶ τὸ πρωὶ ἔβρισκόντουνε λειωμένα. — Ὡχ ! παιδί μου, γιὰ νὰ τῶβρη κἀνένας αὐτὸ πῶς γίνεται ; πρέπει νάχη νοῦ καὶ ποδάρια. — Ἐγὼ, μάμμα, ἔχω καὶ νοῦ καὶ ποδάρια καὶ πάω ἀποφασισμένος ἢ θὰ τὴν πάρω γυναῖκα ἢ θὰ μὲ σκοτώσουνε. — Ἐγὼ, λυπᾶμαι τὰ νεάτα σου, τοῦ εἶπε ἡ γραῖα. Θὰ σοῦ δώσω ἓνα πρᾶμμα ποῦ νὰ μὴ σέ σκοτώσουνε. Νά. Πάρε τοῦτο τὸ σκουφάκι. » Τοῦ δίνει ἓνα σκουφάκι, ἄσπρο, ἀπὸ ἄμπᾶ. « καὶ ἄμα τὸ βάνης ἔς τὸ κεφάλι σου, καὶ τὸ φορέσης δὲ φαίνεσαι. Νά. στέκα νὰ τὸ βάλω γὼ νὰ ἰδῆς, δὲ φαίνουμαι. » Ἄμα τὸ φόρεσε κείνη ἔγεινε ἄφαντη. — « Αἰ ! λέπεις ; παιδί μου. Τοῦτο τὸ λένε ἄφαντο σκουφάκι. Αὐτὴ ἡ βασιλοπούλα ἔτσι θὰ πάης, ἔχει νὰ κάμη μὲ ἕωτικά βασιλόπουλα καὶ καθὼς πάης θὰ καθίσης ἔς τὸ τραπέζι καὶ θὰ ἔχη δυὸ μπουτιλίτσαις κρασί. Κεῖνο ποῦ θὰ σοῦ βάνουν σένα ἔμπρός σου θὰ ἔχη μέσα μπότι καὶ σὺ νὰ κάμης τρόπο νὰ μὴν πιῆς. θὰ σοῦ πῆ ἐκείνη, πιέ, πιέ. καὶ σὺ νὰ πάρης πῶς θὰ τὸ πιῆς τάχα καὶ νάχης ἐδῶ ποκάτω ἔς τὰ γένεα σου ἓνα σφουγγάρι καὶ ἄμα κἀνης πῶς θὰ πιῆς τὸ κρασί νὰ τὸ ῥήξης ἀπάνω ἔς τὸ σφουγγάρι καὶ νὰ κάμης εὐθὺς πῶς κοιμήθηκες. καὶ ὕστερα πλειόνε ἄν κἀνης τὸ κοιμισμένο κυτταίς τί θὰ κάμη ; ἀνισῶς καὶ τὴν ἰδῆς καὶ ἔγῃ ὄξω ἀπὸ τὴ πόρτα, βαίνεις καὶ σὺ τὸ ἄφαντο σκουφάκι καὶ πᾶς ἀπὸ πίσω της ἀγάλια, ἀγάλια. Τάλλα, παιδί μου, πιά, εἶνε δικὸς σου λογαριασμός, ἀλλὰ πιστεύω πῶς θὰ τὴν κερδίσης. — Γιὰ τὴ συμβουλή, ποῦ μοῦ ἔδωσες, μάμμα, τί νὰ σοῦ δώσω ; εἶπε τὸ βασιλόπουλο. — Ἐποτις, παιδί μου, δὲ θέλω γιὰτί γὼ εἶμαι ἡ Μοῖρά σου. » Τοῦ εἶπε καὶ ἔγεινε ἄφαντος.

Τὸ βασιλόπουλο πῆρε τὸ σκουφάκι τῶβανε ἔς τὸν κόρφο του καὶ

ἔγεινε ἄφαντο, πῆρε τὸ δρόμο του καὶ πάει ἔς τὸ παλάτι τοῦ πατέρα κεινῆς. Παρουσιάστηκε ἔς τὸν πατέρα τῆς βασιλοπούλας, τοῦ λέει, — « Βασιλέα πολυχρονεμένε, ἐγὼ ἦρθα γιὰ τὴ θυγατέρα σου καὶ νὰ μοῦ πῆς τί πρέπει νὰ κάνω γιὰ νὰ τῆνε πάρω γυναῖκα. — Πρῶτα νὰ μοῦ πῆς, παιδί μου, τί εἶσαι ; — Ἐγὼ εἶμαι βασιλόπουλο καὶ μοναχογιός, τοῦ τάδε βασιλέα παιδί, εἶπε τὸ βασιλόπουλο, καὶ ἄκουσα γιὰ τὴν ὁμορφιὰ τῆς θεγατέρας σου καὶ ἦρθα ἢ νὰ τὴν πάρω γυναῖκα ἢ νὰ πεθάνω. — Τί νὰ σοῦ πῶ, παιδί μου. κρίμα ἔς τὰ νεάτα, λέει ὁ βασιλέας. — Ἀὖ. πές μου τί πρέπει νὰ κάνω καὶ ἔμπορεῖ καὶ νὰ τῶβρω. — Τί νὰ σοῦ πῶ, παιδί μου ; Ἀπὸ δῶ καὶ τρία χρόνια, ποῦ ἦτανε δεκαπέντε χρονῶ, τῆς βάζουμε ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὴ μαξιλάρα της, ἓνα ζευγάρι παπούτσα καὶ τὸ πρωὶ ἔβρισκόντουνε λειωμένα, δὲ ἔμπορεῖ κἀνένας νάβρη πῶς γίνεται αὐτὸ τὸ πρᾶμμα καὶ πολλὰ βασιλόπουλα τὰ σκοτώσαμε μὲ μεγάλη μας λύπη. — Αἰ ! ἄς δοκιμάσω κ' ἐγὼ νὰ ἰδοῦμε τὴ μοῖρά μου, » εἶπε τὸ βασιλόπουλο. Τότε ὁ βασιλέας χτύπησε τὰ παλαμάκια καὶ φώναξε ἓνα δούλο, καὶ ὠδήγησε τὸ βασιλόπουλο ἔς τὴ βασιλοπούλα. Καθὼς τὸν εἶδε ἡ βασιλοπούλα τοῦ προσηκώθηκε καὶ λέει ἔς τὸ δούλο — « Δὲ βαρέθηκε πιά ὁ πατέρας μου νὰ μοῦ τοὺς κουβαλῇ ; Κἀθήσαι, τοῦ εἶπε τοῦ βασιλόπουλου, » καὶ πρῶσταξε νὰ βάνουνε τραπέζι γιὰ νὰ φάνε. Πῆγαινε μέσα ἡ σκλάβαις βάνανε ἓνα μεγαλοπρεπέστατο τραπέζι μὲ γλυκύσματα, μὲ φαγιὰ, μὲ λογιά, λογιά φρούττα καὶ δυὸ μπουτιλίτσαις μὲ κρασί. Τοῦ εἶπε, — « Κόπιασε νὰ φάμε, βασιλόπουλό μου. » Ἐκαθήσανε ἔς τὸ τραπέζι, πρᾶμμιατα κείνη, χωρατὰ, τοῦλεγε, — « γιὰτί δὲν πίνεις κρασί ; — Αἰ θὰ πιῶ, ἀγάλι ἀγάλια, γιὰτί μοῦ χτυπάει ἔς τὸ κεφάλι. » Ἐβᾶλε κείνη ἀπ' τὴ μπουτίλια ἤπιε. Ὑστερα παίρνει τὴ μπουτίλια κεινοῦ, τοῦ βαίνει μισὸ ποτήρι, — « ἔλα νὰ πινοῦμε εἰς υἰεία σου, » τοῦ λέει. καμώθηκε, πῶς ἤπιε τῶρρηξε ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὰ γένεα του καὶ δὲν τῶβανε καθόλου ἔς τὸ στόμα του. Ἄμα τὸ ἄδειασε τὸ ποτήρι, λέει, — « οὔφ ! ζαλιστηκα, θὰ ἔγῳ λίγο ὄξω. » Ἐβᾶλε ἔξω, τῶστιψε τὸ σφουγγάρι ἔς ἓνα μέρος ποῦ πῆγε, καὶ τῶβανε πάλι ἀπὸ κάτω ἀπ' τὰ γένεα του, ἔμπῆκε μέσα. Ἐπῆκε μέσα, λέει — « Δὲν μπορῶ. » καὶ ὡς νὰ πῆ δὲν ἔμπορῶ, ἔπιασε χάρω ἄν λιγοθυμισμένος. Λέει ἡ βασιλοπούλα. — « πάει κ' αὐτός, πάρτε τον, λέει ἔς τῆς δούλαις, βάλτε τον ἀπάνω ἔς ἐκεῖνο τὸ κρεβάτι. Καθὼς νύχτωσε, ποῦ κοιμόντουσαν ὅλοι ἔς τὸ παλάτι, ση-

κάνεται ἡ καλή σου βασιλοπούλα, στολίστηκε καλά, καλά, ἔβαλε ὅλα τῆς τὰ διαμαντικά, ἔβαλε τὰ παπούτσα τῆς τὰ καλά, ποῦ ἦτανε ἀπὸ κάτω ἔς τὸ προσκέφαλο, ἔπειτα ἄνοιξε ἓνα ντολάπι καὶ ἔπῃρε δύο βεργίτσαις, μιὰ ἀσημένια καὶ μιὰ μαλαματένια καὶ γύρισε καὶ εἶπε ἔς τὸ βασιλόπουλο — «Θὰ ἔπῃρει καὶ σένα τὸ κεφάλι σου νὰ ἔρῃ τὰ ἄλλα βασιλόπουλα.» Ἀμα προχώρησε κείνη καὶ ἔπῃγε ὡς τὴν πόρτα, σηκώθηκε αὐτὸς καὶ ἔβανε τὸ ἄφαντο σκουφάτσι καὶ ἔπῃγαινε ἀπὸ πίσω τῆς ἀγάλι' ἀγάλια. Ἀκούμπησε τὴν ἀσημένια βεργίτσα ἔς τὴν πόρτα, ἄνοιξε ἡ πόρτα μοναχὴ τῆς. Καταιβαίνει τῆς σκάλαις τοῦ παλατιοῦ, ἔπειτα ἔς τὴν μεγάλην πόρτα, βάλλει τὴ χρυσὴ βεργίτσα καὶ ἀνοίγει ἡ πόρτα. Ἄρχισε λοιπὸν ἔπῃρε τὸ δρόμο τῆς, ἔμπρὸς ἐκείνη, ἔπῃσε κείνος, μὲ τὸ ἄφαντο σκουφάκι. Ἦάει, Ἦάει, ἔσ' ἐκείνη ἔρημιαις, ἀγκάθια, σκοτάδι πίσσα καὶ ἔπῃγαινε αὐτὴ. Ποῦ καὶ ποῦ ἀκούγε κρότο ἀπὸ πίσω τῆς, ἔς τὰ κλαδιστὰ, δὲν ἔβλεπε κανένα, ἔπῃρει πάλι τὸ δρόμο τῆς. Περπάτησε, περπάτησε, ἐπὶ τέλους ἀντικρύζει αὐτὸς ἓνα παλάτι μεγάλο καὶ εἶνε κατὰ φωτό, ὅλο πιὰ, ἔπάνω κάτω, ἔλαμπε. Καθὼς τὴν εἶδανε καὶ ἔπῃγαινε, τρία βασιλόπουλα ὠραία, ἔπῃραν τὸ κάθε ἓνα ἀπὸ μιὰ λαμπάδα καὶ κατεβήκανε καὶ τὴν δεχτήκανε. Αὐτὰ ἦτανε τὰ μαγεμμένα βασιλόπουλα. Τὴν εἶχανε ἰδωμένα ἔς ἓνα χορὸ ἀπὸ δύο καὶ τρία χρόνια καὶ τὴν ἀγαπήσανε καὶ οἱ τρεῖς καὶ γιὰ αὐτὸ δὲν τὴν ἔπῃρει κανένας, μόνον ἔπῃγαινε καὶ διασκεδάζανε. Καθὼς τὴν εἶδανε τὴν ἀγκαλιάσανε καὶ τῆς εἶπανε, — «γιατί ἄργησες, ἔμπα μου, νὰ ἔρῃς ἀπόψε; — Ἦναι νὰ σὰς ἔπῃ; μού ἔφερε ὁ πατέρας μου ἓνα κουτὸ βασιλόπουλο καὶ εἶδα καὶ ἔπαθα νὰ τὰποκοιμισώ, αὐριό ὅμως θὰ ἔπῃ νὰ ἔρῃ τὰ ταίρια του καὶ ἔς τὴν στράτα ποῦ ἔρχομανε ἔσ' ἀνὰ κούρα ἀπὸ πίσω κείνη καὶ νὰ φοβόμανε, φείδις νὰ ἦτανε τί νὰ ἦτανε; κανένα ζωτερικό; — Μπά! μπά! μπά! τίποτα ἀπ' αὐτὰ δὲν εἶναι, εἶπανε τὰ βασιλόπουλα, γιὰτί μεῖς τὰχουμε ὅλα αὐτὰ ἀποδεμένα ἰδέα σου ἦτανε.» Τὴν ἐπῃρνε λοιπὸν ἔπάνω τους καὶ τὴν ἀνεβήσανε ἔπάνω ἔς τῆς σκάλαις καὶ ἀπὸ πίσω αὐτὸς μὲ τὸ ἄφαντο σκουφάκι. Ἐπὶ τὸ ἔπάνω ἔπάνω σκαλοπάτι ἦτανε μιὰ μεγάλη γλάστρα, ὅλο ἀπὸ μάλαμμα καὶ μέσα ἔς τὴν μαλαματένια γλάστρα ἦτανε ἓνα δέντρο ἔσ' ἀνὰ ἔσ' ὅλο διαμάντι καὶ κοράλλι. Καθὼς ἔμπῃκανε μέσα αὐτοί, αὐτὸς μὲ τὸ σκουφάκι ἔκοψε ἓνα κλωνάρι καὶ τῶβανε ἔς τὸν κόρφο του. Ἐκαθίσανε ἔς τὸ τραπέζι, ἀπὸ ἔπάνω ἔφεγγε ἓνας διαμαν-

τένιος ὠραίος πολυέλαιος. Τὸ πιὰτο τῆς βασιλοπούλας, ποῦ ἔτρωγε καὶ τὸ πηρούνη τῆς, τὸ κουτάλι τῆς, ὅλα ἦτανε ὅλο διαμάντι καὶ ρουμπίνι. Ἀφ' οὐ φάγανε καλά, καὶ ἔπῃγαινε ἔσ' ἓνα ὠραία, μεγάλη σάλα νὰ διασκεδάσουνε, τοῦτος παίρνει τὸ πιὰτο τῆς, τὸ πηρούνη τῆς, τὸ κουτάλι τῆς καὶ τὰ βάλει ἔς τὸν κόρφο του καὶ τὰ φυλάει καλά. Ἐπειτα τῆς βάνανε ἓνα λεγένι καὶ τῆς χύσανε νερό καὶ σκουπίστηκε μὲ ἓνα χρυσὸ μαντήλι καὶ ἀφ' οὐ σκουπίστηκε τὸ ἔρρηξε ἀπάνω ἔσ' ἓνα πολυθρόνα καὶ αὐτὸς μὲ τὸ σκουφάκι τὸ ἄρπαξε ἀπὸ πίσω. Ἐπειτα τὰ βασιλόπουλα ἔπῃραν τὸ καθένα ἀπὸ μιὰ λαμπάδα καὶ τὴν συνέβγανε τὴ βασιλοπούλα ὡς τὴν πόρτα καὶ ἔφυγε. Τὸ βασιλόπουλο μὲ τὸ ἄφαντο σκουφάκι ἔπῃρει καὶ κείνο τὸ δρόμο, καὶ ὅλο ἓνα ἀπὸ πίσω τῆς καὶ ἔρθη ἔς τὸ παλάτι. Ἐβαλε τὴ χρυσὴ βεργίτσα, ἄνοιξε, χῆρ καὶ αὐτὸς ἀπὸ πίσω τῆς. Ἀνέβη ἀπάνω, πάλι ἄνοιξε τὴν πόρτα μὲ τὴν ἀσημένια βεργίτσα, ἔμπῃκε κί' αὐτὸς ἀπὸ πίσω τῆς. Ὅσο νὰ ἔπῃρει αὐτὴ νὰ ἔγδυθῃ, ἔπῃσε τοῦτος ἔς τὸ κρεβάτι, ἔξαπλώθηκε καὶ ἔκαμε τὸν ψόφος. Ἦότε ἀφ' οὐ ἔξεγδύθηκε κείνη, φύλαξε τὰ διαμαντικά τῆς, φύλαξε τὴ βεργίτσα τῆς, ἔβγανε τὰ παπούτσα τῆς τὰ κουρελισμένα πιὰ καὶ τὰ ἔβαλε ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὸ μαξιλλάρι τῆς. Ἦπῃρει τὸν ἐκύταξε καὶ γέλασε. — «Σ' ἔχω καὶ σ' ἔχω καὶ σένα γιὰ αὐριό.»

Ἐημέρωσε ὁ Θεὸς τὴν ἡμέρα, ἔστειλε ὁ βασιλεὺς νὰ ἰδῇ τὰ παπούτσα τῆς ἀπὸ κάτω ἀπ' τὸ προσκέφαλο — κουρελισμένα. Ἐστειλε λοιπὸν ὁ βασιλεὺς δύο ἀνθρώπους καὶ φώναξε τὸ βασιλόπουλο καὶ τοῦ εἶπε — «αἶ' παιδί μου, τὰ παπούτσα κουρελιστήκανε, ἔμπορεῖς νὰ μὰς ἔπῃς τώρα πῶς κουρελιστήκανε; — Βασιλέα μου πολυχρονεμένη, πρέπει νὰ κάνῃς ντιβάνι, νὰ ἔρθουν οἱ σύμβουλοι καὶ ὁ βεζιρὴς καὶ τότε θὰ ἔμιλήσω.» Ἀφ' οὐ μαζευτήκανε τὸ συνέδριο γύρω γύρου, τότες εἶπε τὸ βασιλόπουλο. — «Θὰ μοῦ κάμειτε καὶ μιὰ χάρι ἀκόμη. — Λέγε, εἶπε ὁ βασιλεὺς, τί θέλεις; — Σ' ἐκεῖνο τὸ καφάσι κεί ἀπάνω νὰ ἔρθῃ ἀπὸ πίσω καὶ ἡ βασιλοπούλα νὰ κούρῃ.» Εὐθὺς ἐπρόσταξε ὁ βασιλεὺς νὰ ἔρθῃ ἡ κόρη του νὰ καθῆσθαι ἀπὸ πίσω ἀπ' τὸ καφάσι. Ἀμα ἔρθη καὶ ἡ βασιλοπούλα ἔς τὸ καφάσι τότε ἄρχισε τὸ βασιλόπουλο. — «Ἄπορεῖς, πολυχρονεμένη μου βασιλέα, πῶς λειώνονται τὰ μεταξωτὰ τῆς παπούτσα. Πῶς νὰ μὴ λειώσουνε π' ὅλη τὴ νύχτα τρέχει ἔς τὰ λαγκάδια καὶ ἔς τῆς ἐρημιαῖς. — Στοιχάσου καλά, τοῦ εἶπε ὁ βασιλεὺς, νὰ μὴ μὰς ἔπῃς ψέμματα, γιὰτί ἔπῃσε τὸ κεφάλι σου.

— Ένας άνθρωπος ποῦ ἀποφασίση, λέει τὸ βασιλόπουλο, νὰ λυτερώσῃ τὰ βασιλόπουλα ἀπὸ τὸ θάνατο καὶ νὰ θυσιάσῃ τὴ ζωὴ του, ποτὲ δὲ λέει ψέμματα. — Αἶ! τί λαγκάδια λές; καὶ τί ἐρημιαῖς, τοῦ λέει ὁ βασιλέας. — Τὸ βράδυ ποῦ πῆγα, ποῦ μ' ἔστειλε ὁ βασιλέας μέσα ἔς τὴ βασιλοπούλα ἦτανε τὸ τραπέζι ἐτοιμασμένο καὶ εἶχε μιὰ μπουτίλια κρασί, ὕστερα χτύπησε τὰ παλαμάκια της ἡ βασιλοπούλα καὶ φέρανε ἄλλη μιὰ γιὰ μένα. Τότες μοῦρθε μένα ὑποψία γιατί νὰ μοῦ βάζῃ μένα ἄλλο κρασί καὶ ἡ βασιλοπούλα νὰ πίνῃ ἄλλο. Έκαμα τρόπο καὶ ἔβαλα τὸ μαντήλι μου ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὰ γένεα μου καὶ τὸ ἔχουσα καὶ δὲν τὸ ἤπια.» καὶ τοὺς διηγήθηκε ὅλα, ὅσα ἔξερουμε, τῆς βεργίτσαις, πῶς κατέβηκε κάτω, πῶς πῆγε ἔς τὸ δρόμο καὶ πῶς ἔφτασε ἔς τὸ παλάτι. — ἡ βασιλοπούλα ἄρχισε νὰ ἀνησυχῇ ἀπὸ πίσω ἀπ' τὸ καφάσι — καὶ πῶς κατέβηκαν τὰ τρία βασιλόπουλα καὶ τὴν δεχτήκανε ἀπάνω ἔς τὸ παλάτι. Ἀπάνω ἔς τὸ ἀπάνω σκαλοπάτι, τοὺς ἔλεγε τὸ βασιλόπουλο, εἶνε μιὰ ωραία γλάστρα μαλαματένια καὶ ἔς τὴ μέση εἶνε ἓνα δεντρό, ἰτιά, ὅλο μὲ διαμάντι καὶ μὲ κοράλλι καὶ ὀρίστε καὶ ἓνα κομμάτι, ποῦ ἔκοψα γιὰ μαρτυρία· δὲν εἶνε ἀπ' αὐτὸ, ποῦ ἦτανε ἔς τὴν ἀσκάλα; τὸ γνωρίζεις;» τῆς λέει τῆς βασιλοπούλας· ἐκείνη μιλᾷ. Ὁ βασιλέας ἄρχισε νὰ νησυχῇ πολὺ καὶ τράβαγε τὰ γένεα του. «Ἔστερα καθήσανε ἔς τὸ τραπέζι νὰ φαῖνε καὶ ἤτανε τρεῖς ἄλλοι καὶ αὐτὴ τέσσαρες. Ἔστερα μπήκανε ἔς ἓνα μεγάλο ὄντα γιὰ νὰ διασκεδάσουνε καὶ ἔγω τότες πῆρα τὸ πιάτο της, τὸ κουτάλι της καὶ τὸ μαχαίρι καὶ τὸ πηρούνι της, ὅλο διαμαντένια.» — καὶ ἐν ᾧ τὰ λεγε αὐτὰ, ἔβγαينه ἀπ' τὸν κόρφο του τὸ πιάτο καὶ τὰ ἄλλα ποῦ εἶπε, τοὺς τάδειξε· μιλᾷ κείνη, μόν' ἔτρωγε τὰ σίδερα ἀπ' τὴν ἀνησυχία της. — «Ἔστερα φέρανε ἓνα λεγενόμπρικο μαλαματένιο γιὰ νὰ νιφτῇ, ὁ ἓνας ἐκράτειγε τὸ λεγέτι, ὁ ἄλλος ἔχυνε μὲ τὸ μπρίκι καὶ ὁ ἄλλος τῆς ἔδωκε τὸ χρυσὸ μαντήλι καὶ σφονίστηκε. Καὶ ἀφ' οὗ σφονίστηκε τ' ἄρρηξε ἔς ἓνα ὄρνι ποῦ ἦτανε κεῖ κοντὰ καὶ ὀρίστε καὶ αὐτὸ τὸ πῆρα.» Τότες ὁ βασιλέας βγάζει τὸ σπαθί του καὶ τρέχει νὰ τὴν σκοτώσῃ, ὁ πατέρας της. — «Ἄχ! τρία χρόνια ἔχεις ποῦ μᾶς παιδεύεις, σκύλα ἀνομη, καὶ σκότωσες καὶ τόσα βασιλόπουλα καὶ ἀκόμη ζῆς;» Τότες χυθῆκανε καὶ τὸν βαστάξανε ὅλοι τὸν βασιλέα, ὁ βεζίρης, καὶ τοῦ εἶπανε· — «Βασιλέα μου, τὸ παιδί σου θὰ σκοτώσῃς; δὲ συλλογᾶσαι ποῦ δὲν ἔχεις ἄλλο; Πάντρευτηνε,

δὸς του τὴν γυναῖκα. — Ἄμ νὰ ἰδοῦμε τὴν θέλω κ' ἐγὼ; λέει τὸ βασιλόπουλο. — Ἄ! δὲ γίνεται, ἀφ' οὗ ἡῦρες τὸ στοίχημα, εἶπανε οἱ ἄλλοι, θὰ τὴν πάρῃς γυναῖκα. — Τὴν δέχομαι γυναῖκά μου μὲ μιὰ συμφωνία, νὰ κάψῃ ὅλαις τῆς Σολωμονικαῖς της, νὰ κάψῃ τῆς βεργίτσαις της τῆς ἀσημένιας καὶ τῆς μαλαμματένιας καὶ νὰ τὴν πάρω καὶ ἔς τὴν πατριδα μου, ἔς τοὺς γονεῖς μου καὶ ἂν ἰδῶ πῶς δὲ μ' ἀγαπάει ἢ δὲν εἶνε εὐχαριστημένη νὰ καθῆσῃ ἐκεῖ νὰ σᾶς τὴ στείλω πίσω καὶ μὴ πρὸς κακοφανισμό σας.» Τότες τὴ ρωτήξανε αὐτὴ — «Τὰ δέχεσαι ὅλα αὐτὰ; — Τὰ δέχομαι» εἶπε κείνη. Τότε βάνανε ἓνα ντελάλη καὶ φώναξε πῶς — «λύθησαν τὰ μάγια τῆς βασιλοπούλας καὶ παίρνει τὸ ὦρατο βασιλόπουλο.» Ὅργανα τούμπανα χαραῖς μεγάλαις, τὴν πήρηνε γυναῖκα καὶ πῆγε ἔς τοὺς γονεῖς του καὶ τρία μερόνυχτα βαστήξε τὸ τραπέζι, μ' ἐπροσκάλεσανε καὶ μένα, ἀλλὰ δὲν πρόφτασα νὰ πᾶω καὶ μοῦ δώσανε ἓνα κόκκαλο καὶ πιπίλαγα, πιπίλαγα, ἀλλὰ δὲν ἔβγαينه τὸ μυαλὸ καὶ πέσανε τὰ κατωσάγονά μου. Τοῦ δῶσα μιὰ καὶ τὸ πέταξα ἔς τὰ κεραμίδια καὶ μήτ' ἐγὼ ἤμανε κεῖ μήτε σὺ νὰ τὸ πιστέψῃς.

ΚΑ'.

Ὁ Δράκος.

Ἦτανε μιὰ φορὰ κ' ἓναν καιρὸ ἓνας βασιλέας καὶ μιὰ βασίλισσα καὶ εἶχανε μιὰ πολὺ ὦραια θεγατέρα. Λοιπὸν αὐτοὶ ἠθέλανε νὰ παντρεύουνε τὴ θεγατέρα τους, γιατί δὲν εἶχανε παιδί καὶ νὰ ἀφήσουνε τὸ ὄρονο ἔς τὸ γαμπρό. Ἀλλὰ ἔς ἐκεῖνο τὸ βασίλειο ἦτανε ἓνας Δράκος καὶ δὲν ἄφινε κανένα βασιλόπουλο νὰ πᾶρ νὰ πάρῃ τὴ βασιλοπούλα. Ξεκινούσανε ἀπὸ ὅλα τὰ βασίλεια ποῦ ἀκούγανε τὴν ὁμορφιά της γιὰ ν' ἄρθουν νὰ τὴν πάρουν, ἀλλὰ ὁ Δράκος ἐρχότανε κεῖ ποῦ μπαίνανε καὶ ἄλλον ἔτρωγε, ἄλλον ἔδιωχνε καὶ ἔτσι κανέναν δὲν πήρε τὴ βασιλοπούλα. Εἶχε σκοπὸ ὁ Δράκος νὰ ἀρπάξῃ τὴ βασιλοπούλα, καὶ μὲ τὸ θάνατο τοῦ βασιλιά νὰ κυριέψῃ καὶ τὸ βασίλειο. Τοῦκανε φοβεραῖς ζημιαῖς τοῦ βασιλέα, τοῦ ἔκαιγε τὰμπέλια του πρὶν νὰ θερίσῃ, πῆγε νὰ τοῦ βάλῃ φωτιὰ ἔς τὸ παλάτι του. Τέλος πάντων ἦταν ὁ τύραννος τοῦ βασιλείου αὐτοῦ ὁ Δράκος. Ἐβγαλε τελάλῃ ὁ βασιλέας. «ὅποιος εἶνε κείνος ποῦ μπορεῖ νὰ καταστρέψῃ τὸ Δράκο νὰ τοῦ δώ-

ση τὴν θυγατέρα του γυναῖκα καὶ νὰ τὸν κἀνῆ ἀπὸ τὴν βασιλέα. »
 Λοιπὸν τὰκούσανε ὅλα τὰ βασιλόπουλα, ἀλλὰ πῶς νὰ περάσουνε, φο-
 βόντουσαν τὸ Δράκο, γιατί πολλά βασιλόπουλα εἶχε καταστρέψη.
 Ἦτανε ἓνα βασιλόπουλο πολὺ ὠραῖο καὶ γενναῖο ἔς ἓνα μακρινὸ βα-
 σίλειο. Εἶπε· — «ἐγὼ θ' ἀποφασίσω νὰ πάω, τί θὰ φήσουμε ἓνα
 Δράκο νὰ μᾶς κυριεύῃ τὰ βασίλειά μας καὶ νὰ μᾶς κἀνῆ τόσαις πολ-
 λαῖς ζημίαις καὶ τόσο μεγάλο κακὸ; » Ἐξεκίνησε λοιπὸν νὰ πάῃ
 καὶ μῆνυσε ἔς τὸ βασιλέα πῶς — «ὁ Φιορεντίνος, τοῦ τάδε βασιλέα
 ὁ γυῖος θάρθη νὰ καταστρέψῃ τὸ Δράκο καὶ νὰ βοηθήσῃ τὸ βασιλέα. »
 Ἔλα ποῦ τῶμαθε ὁ Δράκος ὅμως καὶ ἔβαλε τὰ δυνατά του νὰ μὴν
 ἀφήσῃ τὸ Φιορεντίνον νὰ περάσῃ νὰ μπηῇ μέσ' ἔς τὸ βασίλειο;

Ἦρθε ὁ Φιορεντίνος, ἀλλὰ ἀφ' οὐ εἶδε τὸ Δράκο ποῦ φύλαγε κεῖ,
 δὲ μπόρεσε νὰ πάῃ. Τότες πάει ἔς ἓνα τζομπάνη καὶ τοῦ δίνει χρή-
 ματα καὶ ἀγοράζει μὲ φορεσιὰ ροῦχα ἀπ' τὸν τσοπάνη καὶ τὰ φορεῖ
 καὶ παίρνει καὶ μὲ μαγγοῦρα καὶ ἓνα καροῦτσι γιανγοῦτι καὶ πέρασε
 ἀπὸ μπροστὰ ἀπ' τὸ δράκο καὶ πάει ἔς τὸ βασιλέα. Σὰν μπηῇκε μέσα
 καὶ εἶδε τὸ βασιλέα τοῦ εἶπε· — «βασιλέα μου, ἐγὼ εἶμαι βασιλόπουλο
 καὶ ἦρθα νὰ μοῦ δώσης τὴν θυγατέρα σου γυναῖκα. » Ἐβγάλε τὰ τσομ-
 πάνικα τὰ ροῦχα καὶ ἔμεινε μὲ τὰ καλά του. Τοῦ εἶπε ὁ βασιλέας —
 «Καλὸ, παιδί μου, ἀλλὰ θέλω νὰ πᾶ νὰ μοῦ φέρῃς τὰ γυαλιὰ τοῦ
 Δράκου. » Γιατί κείνα τὰ γυαλιὰ ὅποιος τὰ βανε ἔβλεπε ἀπ' τὸ ἓνα
 βασίλειο ἔς τὸ ἄλλο ἂν γενότανε πόλεμος. — «Καλὸ. » τοῦ ὑποσχέθηκε
 ὁ Φιορεντίνος. Ἐβγῆκε ἔξω, καὶ ἀπὸ δῶ, ἀπὸ κεῖ ἔμαθε « πῶς ὁ
 Δράκος ἦτανε ξύπνιος ἔξε μῆνους καὶ ἄλλους ἔξε κοιμότανε, ἀλλὰ κοι-
 μισμένο καὶ ξυπνητὸ δὲ μμποροῦσε κἀνεὶς νὰ τὸν γνωρίσῃ γιατί τὰ μά-
 τια του ἦτανε ὅλο ἀνοιχτά. » Εἶχε ἀρπάξῃ ἀπὸ δῶ καὶ ἓναν καιρὸ
 μὲ βασιλοπούλα καὶ τὴν εἶχε κἀμῃ πέρδικα καὶ φύλαγε τὸ σπίτι
 καὶ ὅποιος ἔμπαινε μέσ' ἔς τὸ σπίτι τοῦ Δράκου ἢ πέρδικα μιλούσε
 ἀφ' οὐ ἔμαθε ὁ Φιορετίνος πῶς ὁ Δράκος κοιμάται ἀποφάσισε νὰ πᾶ
 νὰ πάρῃ τὰ γυαλιὰ. Ἄνοιξε τὴν πόρτα καὶ πῆγε ἔς τὴν αὐλή.
 Φωνάζει ἡ Πέρδικα. — «Μπα-μπα-κα, -ἄνοι-ξε-ἡ-πόρτα. -Μίλιε,
 μίλιε, πέρδικά μ'. εἶπε ὁ Δράκος. — Μπα-μπά-κα-ἄ-ναι-βαι-ναι-ἄ-
 πά-νου. — Μίλιε μίλιε, πέρδικά μ'. — Μπα-μπά-κα, πῆρε τὰ γυα-
 λιὰ-σου. — Μίλιε, μίλιε, Πέρδικά μ'. — Μπα . . . μπά . . . κα . . . τᾶ . .

πη . . . ρε. καὶ φεύγει. — Μίλιε, μίλιε πέρδικά μ'. » Τὰ πάει ἔς τὸ
 βασίλειο τὰ γυαλιὰ ὁ Φιορετίνος. Λέει ὁ βασιλέας νὰ πᾶ νὰ μοῦ φέ-
 ρῃς καὶ τὸ ἄλογο τοῦ Δράκου. Γιατί εἶχε ἓνα ἄλογο ὁ Δράκος, ποῦ
 ἔτρεχε ὄσον τζιρίτι. Πάει ὁ Φιορετίνος πάλι. Μπαίνει μέσα ἔς τὴν αὐ-
 λὴ τοῦ Δράκου. Καθὼς ἀνοιξε ἡ πόρτα ἄρχισε πάλι ἡ πέρδικα. —
 «μπαμπάκα μπηῆκε ἔς τὸ σπίτι ἓνας ξένος — Μίλιε μίλιε, πέρδικά μ'.
 — Μπαμπάκα μπηῆκε μέσ' ἔς τὰ χουῖρι — Μίλιε, μίλιε, πέρδικα μ'.
 — Μπαμπάκα πῆρε τᾶλογο καὶ φεύγει — Μίλιε, μίλιε πέρδικα μ'. »
 Τὸ πῆρε λοιπὸν τᾶλογο, τὸ πῆγε ἔς τὸ βασιλέα. — «Βασιλέα μου,
 τοῦ λέει, σοῦφερα καὶ τᾶλογο. — Αἶ' τώρα, λέει, νὰ πᾶ νὰ μοῦ φέ-
 ρῃς καὶ τὴν πέρδικα. » Πάει λοιπὸν ὁ Φιορετίνος πάλι, ἀνοιξε τὴν
 πόρτα. Ἄρχισε πάλι ἡ πέρδικα — «Μπα. μπά. κα. ἄ. νοι. ξε. ἡ.
 πόρ.τα. — Μίλιε, μίλιε, πέρδικά μ'. — Μπα.μπά.κα. μπηῆκε. ἔ. ναι.
 ξένος. — Μίλιε, μίλιε, πέρδικά μ'. — Μπαμπάκα ἄναι. βαι. ναι. ἄ.
 πά. νω — Μίλιε, μίλιε, πέρδικα μ'. » — Μπα.μπά.κα. μ' ἔπῆρε καὶ
 φεύγω. — Μίλιε, μίλιε, πέρδικά μ'. » Τὴν ἔπῆρε λοιπὸν, πάει ὁ
 Φιορετίνος ἔς τὸ βασιλέα, λέει, — «Πολυχρονεμένε μου βασιλέα, σοῦ
 ἔφερα καὶ τὴν πέρδικα. — Αἶ' παιδί μου, γὰ νὰ ἤμαστε ἡσυχιοὶ ἔς τὸ
 βασίλειο νὰ ξεκἀμῃς καὶ τὸ Δράκο, νὰ τὸν φέρῃς ἔς τὸ παλάτι. » Τό-
 τες συλλογίστηκε ὁ Φιορετίνος τί νὰ κἀνῃ; Τέλος πάντων ἐσκέφτηκε
 ἓνα τρόπο νὰ τὸν βάνῃ ἔς τὸ βαρέλι.

Ὁ Δράκος ἔς αὐτὸ τὸ διάστημα ἦρθε ἡ ὥρα του νὰ ξυπνήσῃ· ξύ-
 πνησε καὶ τί νὰ ἰδῆ; ἔρημο τὸ σπίτι του. Κυττάζει νὰ ἰδῆ, νὰ βρῇ
 τὰ γυαλιὰ του· νὰ ἰδῆ ἔς τὸν κόσμον τί γίνεται, ποῦ τὰ γυαλιὰ του!
 Περιμένει νὰ τοῦ μιλήσῃ ἡ πέρδικα, ποῦ πέρδικα! Καταιθαίνει ἔς τὰ
 χουῖρι νὰ ἰδῆ τᾶλογό του, καὶ νὰ τὸ πάρῃ νὰ τρέξῃ νὰ ἰδῆ τί γίνεται.
 Μῆτε ἄλογο! Τότε τὸ κατάλαβε πῶς ἦτανε τοῦ Φιορετίνου καμῶ-
 ματα καὶ λέει — «ἄχ! Φιορετίνε. Μοῦπηρες τὰ γυαλιὰ — τὰ μά-
 τια μου. Τᾶλογο — τὰ πόδια μου. Τὴν πέρδικα — τὴ γλῶσσά μου.
 Ἄχ! Φιορετίνε, καὶ νὰ σὲ βάνω ἔς τὸ χέρι. » Καὶ ἔβγῆκε ὁ Δράκος
 ἔξω, γύριζε ἀπὸ δῶ ἀπὸ κεῖ ἔς τὰ βουνὰ γιὰ νὰ διασκεδάσῃ καὶ νὰ
 βρῇ κἀνεὶνα τρόπο ποῦ νὰ ἐκδικηθῇ τοῦ Φιορετίνου. Ὁ Φιορετίνος
 ἀποφάσισε καὶ ἔγινε ἓνας γέρος, ἔβανε κᾶτι γένεια ἄσπρα, μαλλιά, μὲ
 καμποῦρα καὶ κᾶτι παληόρουχα καὶ πῆρε κᾶτι στεφάνια καὶ ξύλα,
 πιργιόνι, σκεπάρνι καὶ πῆγε ἔς τὰ βουνὰ ποῦ ἦτανε ὁ Δράκος καὶ

έκανε βαρέλια, έκανε τὸ βαρελά και ἄρχισε λοιπὸν και χτύπαγε ντού-
που, ντούπου και κάρφωνε τῆς ντούγαις τοῦ βαρελιοῦ και τῆς σανί-
δες δὲν τῆς ἔσμιγε, μόνε τῆς ἄφινε 'λίγο ἀργιᾶ. Ὁ Δράκος εἶδε ἀπὸ
μακρὰ ἓνα ἄνθρωπο ποῦ ἐργαζότανε, ἦρθε κοντὰ νὰ ἰδῆ, βλέπει ἓνα
γέρο ποῦ ἔφγανε βαρέλια. «Ὡρα καλή, παπποῦ, τοῦ λέει ὁ Δράκος
τοῦ γέρου. — Καλό.ό. ἔς τὸ παιδί μου, τοῦ λέει ὁ Φιορετίνος τοῦ
Δράκου. — Τί κάνεις αὐτοῦ; — Τί νὰ κάνω; ἓνα βαρέλι νὰ βάνω
'λιγάκι μουστο νὰ κάνω κρασί.— Ἄμ' τί κρασί, γέρο, ἴσὲ τοῦτο τὸ βα-
ρέλι; περνᾶω κ' ἐγὼ ἀπὸ τῆς τρύπαις και θὰ σοῦ βαστάξω μουστο
μέσα; — Ἄμ. ποῦ ἔχει τρούπαις, λέω; — Νά. δὲ βάζεις τὸ χέρι σου
νὰ ἰδῆς; — Πῶ, πῶ, νὰ βαίνω στουπὶ νὰ τῆς βουλλώσω λοιπὸν.—
Νά μιά μεγάλη τρύπα και ἔς τὸν πάτο 'κεῖ τοῦ βαρελιοῦ. — Ἄμ
ποῦ εἶνε γὼ δὲν τὴν βλέπω, λέει ὁ Φιορεντίνος. — Νά! ἐκεῖ κάτω
λέει ὁ Δράκος· φέρ' τὸ χέρι σου νὰ σ' τῆ δεῖξω.» ὁ Φιορετίνος ἔκανε
πῶς δὲ φτάνει.— «Μῆτε βλέπω εἶπε, μῆτε φτάνω. Δὲ μοῦ κάμεις
τῆ χάρι, λέει, νὰ 'μπῆς μέσα νὰ μοῦ τὴν βουλλώσης μοναχὸς σου; Νὰ
χαίρεσαι ὅ,τι ἐπιθυμᾶεις, νὰ δώση ὁ Θεὸς νᾶχης καλὴ μοῖρα;» και
ἄλλα πολλὰ τοῦ εἶπε ὅσο ποῦ τὸν κατάφερε νὰ 'μπῆ ἔς τὸ βαρέλι.
'Ἀμα 'μπῆκε ἔς τὸ βαρέλι τοῦ δίνει μιά σφῆνα και ὅ,τι ἄλλο τοῦ γύ-
ρειψε και 'μπῆκε μέσα νὰ τὸ βουλλώση. Ἄμα 'μπῆκε μέσα ὁ Δράκος
δὲ χάνει καιρὸ τοῦτος, τάκα, τάκα, τὸν καρφώνει καλά και ὅταν χτύ-
παγε, ὁ Φιορετίνος, ὁ Δράκος φώναζε.— Ἄ! τί κάνεις; ἄνοιξε εἶ-
μαι μέσα, ἄνοιξε νὰ 'εγὼ.— Ἄμ' εἶδα και ἐπαθα νὰ σὲ βάλω ἔς τὸ
βαρέλι και θὰ σ' ἀφήσω νὰ 'εγῆς;» Και τότες 'βγάξει ὅλαις τῆς
μπεροῦκες ποῦ εἶχε και ὅλα τὰ παληόρουχα και ἔμεινε μὲ τὰ ροῦχά
του τὰ χρυσᾶ ὁ Φιορετίνος και ἄρχισε και τσοῦλαγε τὸ βαρέλι και ἔλεγε·
«τσοῦλα τσοῦλα βαρελάκι νὰ 'πᾶμε, ἔς τοῦ βασιλέα τὸ σαράι· νὰ πάρω
τὴν θυγατέρα του γυναῖκα». Τότε τὸ κατάλαβε ὁ Δράκος πῶς ἦτανε
ὁ Φιορετίνος.— « Ἄχ Φιορετίνε, λέει ὁ Δράκος. Μοῦπηρες τὰ γυα-
λιὰ—τὰ μάτια μου. Ἴάλογο—τὰ πόδια μου. Τὴν πέρδικα—τὴ
γλωσσά μου· και 'μένα ἔς τὸ βαρέλι; Ἄχ! Φιορετίνε· και νὰ σ' ἔ-
θαινα ἔς τὸ χέρι! » Ὁ Φιορετίνος ἔλεγε.— «Τσοῦλα, τσοῦλα βαρε-
λάκι νὰ 'πᾶμε ἔς τοῦ βασιλέα τὸ σαράι, νὰ πάρω τὴ θυγατέρα του
γυναῖκα». Τὸν ἐπῆγε ἔς τὸ παλάτι και τοῦ εἶπε ὁ βασιλέας— « Σὺ
ἔκαψες τὴν περιουσία μου κ' ἐγὼ σὲ καίω ἑσένα.» Τὸν ἔκαψε τὸ

Δράκο και γλύτωσε. Τότες ἀνέβασε τὸ Φιορετίνο ἔς τὸ θρόνο και τὸν
ἔκαμε βασιλέα καθὼς τοῦ εἶχε ὑποσχεθῆ· και ὄργανα τούμπανα χα-
ραῖς μεγάλαις, τοῦδωσε τὴν θυγατέρα του γυναῖκα και ἀντίς νὰ πάρη
ὁ Δράκος τὴν περιουσία τοῦ βασιλέα ἴπῃρε ὁ βασιλέας τὴν περιουσία
τοῦ Δράκου και περάσανε ὁ Φιορετίνος μὲ τὴ γυναῖκά του πολὺ καλά
και εὐτυχισμένα.

KB'.

Οἱ Δερβισᾶδες

Ἦτουν μιὰ φορὰ κ' ἓναν καιρὸ ἓνας ἔμπορος πλούσιος πολὺ και
εἶχε ἓνα ὕγιό. Αὐτὸς ὁ ἔμπορος ἦξερε και ἔπαιζε βιολί. Τόσο ὦρατο
τῶπαιζε τὸ βιολί του, ὥστε, ἢ ἔς τὸ κατάστημά του ἢ ἔς τὸ σπίτι του
τῶπαιζε τὸ βιολί, ὅποιος πέρναγε ἀπὸ ὄξω στεκότανε και τὸν ἄκουγε.
Μιὰ φορὰ ποῦ ἔπαιζε ἓνα ὦρατο κομμάτι ἔς τὸ κατάστημά του ἐπέ-
ρασε μιὰ μεγαλοσάνα και στεκότανε και τὸν ἄκουγε. Αὐτὴ ἢ μεγα-
λοσάνα ἦτανε πολὺ ὦραία γυναῖκα και νέα και ὁ ἀντρας τῆς ἦτανε
πολὺ πλούσιος, μὰ ἦτανε ζηλιάρης πολὺ. Ὅποτε πέρναγε αὐτὴ ἢ με-
γαλοσάνα ἀπὸ τὸ μαγαζὶ αὐτουνοῦ τοῦ ἔμπορου, στεκότανε και τὸν
ἄκουγε, ὅποτε ἄκουγε και ἔπαιζε βιολί. Ἐνας ὀχτρός του τοῦ ἔμπο-
ρου εἶπε ἔς τὸν ἀντρα αὐτῆς τῆς κυρᾶς πῶς ἢ γυναῖκά του ἀγαπάει
τὸν ἔμπορο ποῦ παίζει τὸ βιολί και ἀν δὲν πιστεύῃ ἄς παραφυλάξῃ νὰ
τὴν ἰδῆ. Μιὰ ἴμερα εἶχε γλέντι ἐκεῖ ἔς τὸ μαγαζὶ του αὐτὸς ὁ ἔμ-
πορος και εἶχε μερικὸς φίλους του και διασκεδάζανε. Ἐπαιξε λοιπὸν
τότες πολὺ ὦραία κομμάτια και ἢ γυναῖκα αὐτὴ ἢ μεγαλοσάνα στε-
κότανε και κύτταγε χωρὶς νὰ παρατηρήσῃ πῶς ὁ ἀντρας τῆς τὴν κύτ-
ταγε ἀπὸ πίσω κρυφά. Αὐτὸ ἐγίνη ἢ ἀφορμὴ τῆς καταστροφῆς τοῦ
ἔμπορου. Τοῦ ἤῤερε μιὰ ἀφορμὴ και τὸν ἔβαλε ἔς τὴ φυλακὴ ὁ ἀντρας
τῆς μεγαλοσάνας και αὐτὸ ἦτανε ἢ καταστροφή του. Αὐτὸς ὁ ἔμπο-
ρος, δὲ ἴμποροῦσε νὰ καταλάβῃ τί ἔκαμε και τὸν κατατρέχανε ἔτσι,
γιατί ἦτανε πολὺ καλὸς ἄνθρωπος. Τότες ἐκεῖνος ὁ ἴδιος ποῦ τὸν διέ-
βαλε, τοῦ ἔκανε τὸ φίλο τοῦ ἔμπορου και τοῦ λέει.— «Ἔξερεις γιατί
σὲ κατατρέχει ὁ τάδες; Γιατί παίζεις ὄμορφο βιολί και σὲ ἀγαπάει ἢ
γυναῖκά του.» Τότες πιὰ δὲν ἔπιασε ὁ ἔμπορος τὸ βιολί ἔς τὸ χέρι του
και ἔκαμε ντεμπίχι ἔς τὴ γυναῖκά του: ἀὸ γυζὸς του ποτὲ νὰ μὴν παίξῃ

διολί, εὐχή και κατάρρα.» και αὐτός πιά ἀπό καταστροφή, 'σέ καταστροφή, ὁ ἔμπορας, ἐμαρζόθηκε και 'πέθανε' και ἄφισε τὸ παιδί και τὴ γυναῖκά του δυστυχιμένους.

'Αφ' οὐ μεγάλωσε τὸ παιδί του τοῦ εἶπανε πῶς ὁ πατέρας του ἔπαιζε ὠραῖο βιολί. Και ἀρώτησε τὴ μάνα του « ἔπαιζε ὁ πατέρας μου, μάνα, ὠραῖο βιολί; — Ναι, παιδί μου, εἶπε ἡ μάνα του, ἀλλὰ αὐτὸ ἦτανε ἡ καταστροφή, ποῦ καταστραφήκαμε και γιὰ τοῦτο ἄφησε ὁ πατέρας σου εὐχή και κατάρρα βιολί ποτὲ νὰ μὴν πιάσῃς 'ς τὸ χέρι σου, παιδί μου. » Μὰ τὸ παιδί εἶχε πολλὴ κλίσι 'ς τὸ διολί και παρακάλισε τὴ μάνα του. « Νὰ παίζω, μάνα, 'λίγο 'ς τὸ σπίτι, ὄχι ἀλλοῦ πουθενά. » 'Απὸ 'δῶ τὴν εἶχε, ἀπὸ κει τὴν εἶχε, τὴν ἐκατάφερε και τοῦ ἔδωσε τὴν ἄδεια νὰ παίξῃ βιολί, ἀλλὰ μέσα 'ς τὸ σπίτι και ἔμαθε καλλίτερα ἀπὸ τὸν πατέρα του και ἔπαιζε. Αὐτὴ ἡ κακόμοιρη πούλησε τὰ διαμαντικά της, ὅλα της τὰ στολίδια γιὰ νὰ τὸν ἀναθρέψῃ και δὲν τῆς ἀπόμεινε τίποτα. Σὰ μεγάλωσε τὸ παιδί, εἶπε — « Μάνα, τώρα πῶς θὰ ζήσωμε ἐμεῖς; πρέπει νὰ κάμωμε μιά δουλειὰ γιὰ νὰ ζήσωμε. » Εἶπε κείνη. — « Νὰ πουλήσωμε κάμποσα πράγματα ποῦ μᾶς ἀπόμειναν, νὰ τὰ πουλήσωμε νὰ πάρωμε κάμποσας παράδες και νὰ τοὺς πάρῃς νὰ πᾶς 'ς τὴν Πόλι νὰ πάρῃς κάμποσαςπραγματεῖαις νὰ κάμῃς ἐμπόριο νὰ ζήσωμε. Ἐσυμφώνησαν μάνα και γιὸς λοιπὸν και πούλησε ἡ κακόμοιρη ἡ μάνα ὅ,τι και ἂν εἶχε και 'πῆγε 'ς τὴν Πόλι. Ἐπῆγε, ἀρώτησε, και κάθησε 'ς ἐνὸς χαλβατζῆ κατάστημα. Ἐκάθησε κάμποσας ἡμέραις, προκομμένο τὸ παιδί, τοῦ βοήθαγε, ἔκανε κείνος χαλβάδες, λουκούμια και ἀφ' οὐ τὸ εἶδε τὸ παιδί προκομμένο ἔξυπνο τοῦ εἶπε — « τί ἦρθες ἐδῶ νὰ κάμῃς, παιδί μου; Ἄν ἦρθες νὰ 'μπῆς 'σέ μαγαζὶ σέ κρατῶ ἐγὼ ἐδῶ, γιὰτί ἦσαι ἔξυπνο παιδί. — Ὅχι, εἶπε τὸ παιδί, δὲν 'μπορῶ νὰ μείνω 'δῶ γιὰτί ἔχω μάνα, ποῦ δὲν ἔχει κανένα ἄλλον 'ς τὸν κόσμον και δὲ 'μπορεῖ νὰ κἀνῃ χωρὶς ἐμένα. » και τοῦ διηγήθη πῶς και τί και πῶς πούλησε ἡ μάνα του ὅ,τι και ἂν εἶχε και ἦρθε αὐτὸς νὰ κἀνῃ ἐμπόριο. Τότες τοῦ εἶπε ὁ Χαλβατζῆς — « ποῦ τὰ ἔχεις τὰ χρήματα σου; Νὰ τὰ φυλάξῃς καλά, γιὰτί ἐδῶ εἶνε πολλοὶ κακοὶ ἄνθρωποι. » Τότε τὸ παιδί τὰ ἔδωσε τὰ χρήματα τοῦ χαλβατζῆ νὰ τὰ φυλάξῃ και ἄμα εὖρη εὐκαιρία, νὰ φωνίσῃ και ν'άρθῃ 'ς τὴν Ἀθήνα. Μιὰ μέρα ἐν ᾧ ἦτανε 'ς τὸ παζάρι, τὸ παιδί ἔμαθε πῶς ἕνα πλοῦτο μεγάλο φεύγει γιὰ τὴν

'Αθήνα. Ἴπηγαίνει και λέει τοῦ χαλβατζῆ — « Δὸς μου τοὺς παράδες, γιὰτί θὰ 'πᾶ νὰ φωνίσω. » Ἐπῆρε τὴ σακκοῦλα μὲ τὰ φλωριά, λεπτά, ἀνάκατα ὅλα και 'πῆγε νὰ φωνίσῃ. Ἐκεῖ ποῦ 'πήγαυε 'ς τὸ τριστρατο καθότανε ἕνας Ντερβίσης στραβὸς και ἐζήταγε ἐλεημοσύνη. Πέρασε και τὸ παιδί τοῦ εἶπε — « ὅποιος κ' ἂν ἦσαι νὰ χάρῃς τὰ νιάτα σου, ὅ,τι θέλεις, νὰ μ' ἐλέησῃς. » Τὸ παιδί ἐλυπήθη τὸ Ντερβίση και ἔβαλε τὸ χέρι του 'ς τὴ σακκοῦλα και ἔφαχνε νὰ ἔβρῃ παράδες νὰ τοῦ δώσῃ. Ἐκεῖ ποῦ ἀκάλιζε, τρίξανε τὰ φλωριά. — « Τί ἔχεις ἐκεῖ μέσα, τοῦ λέει, και τρίζουνε; φλωριά εἶνε; — Ναι, ἦρθα ἀπ' τὴν Ἀθήνα νὰ 'φωνίσω και νὰ 'πάω 'ς τὴν πατρίδα μου. — Ἀφῆσε με, παιδί μου, νὰ τὰ χαϊδέψω 'λιγάκι, γιὰτί ἔχω χρόνια νὰ πιάσω φλωριά 'ς τὰ χέρια μου. Ἄχ! ἦμανε κ' ἐγὼ μιὰ φορά πλούσιος. » Τὸ παιδί χαμήλωσε τὴ σακκοῦλα νὰ τὴν βάνῃ νὰ τὴν χαϊδέψῃ ὁ Ντερβίσης. Καθὼς ἔκαμε νὰ βάνῃ τὸ χέρι του νὰ χαϊδέψῃ, ποῦ ἔλεγε, τὴ σακκοῦλα, ἀρπάζει τὴ σακκοῦλα και τὴν βάζει ἀνάμεσα 'ς τὰ σκέλια του και φωνάζει — « Ἄχ! μὲ κλέβει, θὰ μὲ κλέψῃ αὐτὸ τὸ παιδί! προφτάστε! » Ἦτανε ἐκεῖ κοντὰ κάτι κλητῆρες, ἀκοῦνε τὸ γέρο ποῦ φώναζε, 'πᾶνε ἀρχίζουνε τὸ παιδί 'ς τὸ ξύλο. — Βρέ! παληογκιαούρη, θέλεις νὰ κλέψῃς γέρο ἄνθρωπο, στραβό! » Κείνος φώναζε ὁ δυστυχιμένος, ὅτι ἦτανε δικά του τὰ λεπτά, ἀλλὰ ἡ δὲν ξέρανε ρωμαλικά οἱ κλητῆρες ἡ καμωνόντουσαν, τῶφαγε τὸ ξύλο και 'πᾶν τὰ χρήματα! Ἰάει 'πίσω 'ς τὸ χαλβατζῆ, ἀντὶς νὰ 'πάῃ ἐμπορεύματα 'πάει κλαμμένος και δαρμένος. Τοῦ λέει ὁ ἀφεντικός του — « τί σοῦ ἔτυχε; » Τοῦ διηγήθη τοῦ ἀφεντικοῦ τοῦ τί ἔπαθε. Τοῦ λέει ὁ ἀφεντικός. — « Σὲ λυπᾶμαι, παιδί μου, ἀλλὰ τί νὰ σοῦ κάνω; Ἔρεις κάμια τέχνη, τίποτις; — Ἐέρω διολί, ἀλλὰ μὲ τὸ διολί, τί παράδες νὰ μαζέψω; — Γιὰ παίξῃ βιολί, παιδί μου, νὰ ἰδῶ τί βιολί παίζεις; » Ἀμέσως τὸ παιδί παίζει ἕνα ταξίμι και μαζεύτηκε ἐκεῖ 'ς τὸ χαλβατζιδικο ὄλος ὁ κόσμος. Ἐκανε πούλησι φοβερὴ ὁ χαλβατζῆς. Ἐξακολούθησε ἔτσι κάμποσας μέραις, ἀλλὰ τὸ παιδί σωνότανε ἀπὸ τὴ λύπη του. Ὁ χαλβατζῆς τὸν ἐλυπήθη. Τοῦ λέει, — « παιδί μου, τότε γνωρίζεις τὸ Ντερβίση ποῦ σοῦ 'πῆρε τὰ χρήματα; — Τονὲ γνωρίζω; πῶς δὲν τὸν γνωρίζω; — Λοιπὸν ἐγὼ θὰ σοῦ προμηθευτῶ μιὰ φορεσιὰ Ντερβισάδικη και ἕνα μπαστούνι ὅσαν τῶν Ντερβισάδων και νὰ δέσης και τὰ μάτια σου μ' ἕνα μεγάλο πανί, πῶς εἶσαι στραβὸς

τάχα και δὲ βλέπεις. Νὰ τὸν πάρης ἀπὸ πίσω καὶ 'κεῖ ποῦ θὰ 'μπαίνει 'ς τὸν τεκέ του νὰ 'μπῆς καὶ σὺ μέσα. 'Εκεῖ 'ς τὸν τεκέ γύρω, γύρω ἔχει κελλιά ποῦ καθόντουνε οἱ Ντερβισάδες, ἐσύ νὰ 'μπῆς 'ς τὸ δικό του κελί, τοῦ Ντερβίση, ποῦ σοῦ ἔκλεψε τὰ λεπτά σου καὶ νὰ παρατηρήσης ποῦ ἔχει τὰ χρήματά σου, γιατί ἔχουνε χρήματα αὐτοὶ οἱ Ντερβισάδες, δένεις ἓνα πεστεμάλι 'μπροστά σου καὶ ἀδειάζεις ἐκεῖ τὰ χρήματα καὶ τὴν ὥρα ποῦ θὰ 'βγῆ εκείνος νὰ φύγῃ, νὰ 'πάῃ ὄξω, 'βγαίνει καὶ σὺ μαζί του. Μόνε νὰ προσέχῃς, παιδί μου, ὅταν 'μπῆς μέσα νάναιβῆς ἀπάνω, νὰ σαλτάρῃς 'ς ἐκεῖνα τὰ πατερά ποῦ εἶνε σταυρωτὰ ἀπάνω 'ς τὴ σκεπή. Γιατί ὄντας 'μπαίνουν μέσα καὶ 'ντυνόντουνε οἱ Ντερβισάδες παίρνουνε μιὰ λόγχη σιδερένια καὶ τὴν φέρνουνε γύρω 'ς ὄλον τὸν τοῖχο καὶ ἀφ' οὗ φέρνουνε γύρω γύρω 'ς τὸν τοῖχο τὴ λόγχη, ἀρχίζουνε καὶ τρυπᾶνε, ἀν εἶνε κύνεις νὰ τὸν τρυπήσουν καὶ ἀφ' οὗ τελειώσῃ αὐτό, θὰ προσκυνήσῃ καὶ θὰ κοιμηθῆ ὁ Ντερβίσης. Τοτες κυττᾶς ἐσύ, ποῦ ἔχει τὰ χρήματά σου, γιατί θὰν τὰδειάσῃ αὐτὸς καὶ κείνα ποῦφερε τὸ βράδυ 'ς τὰ ἄλλα καὶ καταβαίνεις, παίρνεις τὰ χρήματα σου καὶ πάλι ἀνεβαίνεις 'κεῖ ἀπάνω καὶ τὸ πρωὶ σηκώνεσαι, ποῦ θὰνοιξουνε τὸν τεκέ τους καὶ μαζί μ' αὐτοὺς φεύγεις καὶ σὺ, αὐτοὶ ὅλοι εἶνε στραβοὶ δὲ θὰ σὲ ἰδοῦνε. »

'Επῆγε λοιπὸν τὸ παιδί, φόρεσε τὰ ροῦχα. 'πῆρε τὸν Ντερβίση του ποῦ τὸν εἶχε κλέψῃ, ἀπὸ 'πίσω καὶ ὅταν 'μπῆκε μέσ' 'ς τὸν τεκέ, ἀπὸ κοντὰ καὶ τὸ παιδί, 'ς τὴν κάμαρα τὸ ἴδιο, καὶ κύτταξε, εἶδε τὸ πατερὸ τὸ παιδί ἄμα 'μπῆκανε μέσα, καλιβώθηκε ἀπάνω καὶ κἀθήσε ἀπάνω 'ς τὰ πάτερα ποῦ ἦτανε σταυρωτὰ ἀπάνω 'ς τὴ σκεπή. Τότε βλέπει τὸν Ντερβίση καὶ κλειδώνει καλὰ τὸ κελλί του καὶ ἀνοίγει τὸ ντουλάπη καὶ βγάζει ἓνα τζουκάλι ποῦ ἦτανε εἰς τὴ μέση φλωριά, μεγάλο, καὶ ἀφ' οὗ τάρρηξε μέσα — « ἄντε καὶ σεῖς 'ς τὰ ταίρια σας. » εἶπε, χά! χά! χά! τὰ χάζευε. Τὸ παιδί εἶδε τὰ φλωριά καὶ δὲν εἶπε τίποτα. 'Ο Ντερβίσης, ἀφ' οὗ χάζεψε τὰ φλωριά ἀρχισε, ἦρθε, 'πῆρε τὴ λόγχη καὶ γούρ! μὲ αὐτὴ 'ς τὸν τοῖχο γύρισε μιὰ βόλτα καὶ ὕστερα ἀρχισε πάλι καὶ τρύπαγε γύρω, γύρω καὶ ἀφ' οὗ βεβαιώθηκε, πῶς δὲν ἦτανε κύνεις μέσα, ἔπεσε καὶ κοιμήθηκε. Τὰ μεσάνυχτα πάλι σηκώθηκε καὶ τὰ ξαναχάζεψε χά! χά! χά! καὶ εὐχαριστιότανε καὶ ἔπεσε πάλι καὶ κοιμήθηκε. Μετὰ τὸ δεύτερο χάζεμα τῶν φλωριῶνε, ἀφ' οὗ τὸν 'πῆρε βαθειὰ ὁ ὕπνος σηκώθηκε τὸ παιδί

ἀγάλια, ἀγάλια. Κατέβη κάτω, ἀδειασε τὸ τσουκάλι 'ς τὴν πεστεμάλι ποῦχε δεμένα 'ς τὴ μέση του καὶ ἀνέβη πάλι 'ς τὸ πατερὸ καὶ καθότανε. Πρὸς τὸ πρωὶ ἀνοίγει πάλι ὁ Ντερβίσης τὸ ντουλάπι, ἀφ' οὗ σηκώθηκε χαράγματα ἀκόμη καὶ ὄντες ἀρχισε νὰ χάζευῃ τὰ φλωριά του, τί νὰ ἰδῆ! οὔτε φλωρί, οὔτε τίποτα! ἀνοίγει τῆς πόρταις, βαίνει τῆς φωναῖς — « Κλέφταις! τρέχτε, μ' ἐκλέεψανε! 'Πᾶν τὰ φλωριά μου! Πᾶνε! » Τρέχουνε ὅλοι οἱ Ντερβισάδες 'μπαίνουν 'ς τὸ κελλί τοῦ Ντερβίση αὐτοῦνου, κείνος 'φώναζε, φωνὴ, κακό, σήκωσε τὸ σπίτι 'ς τὸ ποδάρη, — « ἐσεῖς μ' ἐκλέψατε! οἱ ἴδιοι οἱ Ντερβισάδες! — μπᾶ! μπᾶ! Ποιὸς 'μπαίνει 'δῶ μέσα; » Τότες πετάγεται ἓνας Ντερβίσης καὶ τοῦ λέει — « βρέ ποῦ τάχες τὰ φλωριά σου καὶ σ' τὰ 'πήρανε; — Νὰ 'σὲ τοῦτο τὸ τσουκάλι μέσα τὰ εἶχα! ποῦ τὰ εἶχα! — Βρέ 'ς τὸ τσουκάλι μέσα 'παρ καὶ βάζεις τὰ φλωριά; Νὰ ἔχω ἐγώ, ἀλλὰ τὰ ἔχω ἐδῶ μέσα 'ς τὴν καθουκά μου! » καὶ ντούπ! χτύπαγε τὴ καθουκά του. Δὲν χάνει καιρὸ τὸ παιδί, ἀρπάζει τὴν καθουκά ἐκείνου, βγάνει τὴ 'δική του τὴν πετάει, φοράει τοῦ Ντερβίση. — « Ἄμάν, φωνάζει, ἀμάν, ἀμάν, ἀμάν, 'πάει ἡ καθουκά, 'πᾶν τὰ φλωριά μου! καὶ χτύπαγε δεξιά, ζερβιά, χάλασε τὸν κόσμον ἀπ' τὴ φωνὴ καὶ τὸ κακὸ ποῦκανε, ἀλλὰ 'πᾶν τὰ φλωριά! — « Πῶς κάνετε ἔτσι, μπρέ, τοὺς λέει, ἓνας ἄλλος Δερβίσης, τί εἶνε τοῦτο, μπρέ; 'Ιστέ! πῶς ἤσαστε παλαβοὶ; 'Ἐχω κ' ἐγὼ φλωριά, ἀλλὰ νὰ! τὰ ἔχω ἐδῶ μέσ' 'ς τὸ μπαστούνι μου. » καὶ τὸ σηκώνει 'ψηλά. Χάπ! ἐκεῖνος ἀπὸ 'πάνω ἀρπάζει τὸ μπαστούνι τοῦ Ντερβίση καὶ πετάει τὸ 'δικό του χάμω! 'Ακούει μπούμ! ὁ Ντερβίσης, νομίζει πῶς ἔπεσε τὸ μπαστούνι του, σκύβει νὰ τὸ πάρῃ τὸν ἐπατοῦσαν ἀπὸ 'πάνω, κακὸ πατερντί, ποῦπ ὁ ἓνας, ἀπὸ 'πάνω, ποῦπ ὁ ἄλλος ἀπὸ 'πάνω, κλωτσαῖς, κλωτσοβολίσματα, γροθοκοπήματα, ἤρε κι' αὐτὸς καιρὸ, καταβαίνει κάτω τσάφ τοῦ ἐνὸς ἓνα μπάτσου, τσάφ τοῦ ἀλλοῦνου, πετιέται ὄξω ἀπὸ τὴν πόρτα καὶ ἀπὸ 'δῶ 'πᾶν καὶ οἱ ἄλλοι. 'Πάει 'ς τὸ μαστορή του, χτυπάει τὴν πόρτα, ἀνοίγει τὴν πόρτα, 'μπαίνει μέσα, λέει ὁ μαστορῆς του, τί ἔκανες; — « Σῶπα, λέει τὸ παιδί, κύττα φλωρί καὶ κακό! — Βρέ! πῶς τὰ κατάφερες! — Μὴν τὰ γυρεύῃς, ἀκόμη τοὺς ἄφισα καὶ δερνόντουνε καὶ κλωτσοκατίζόντουνε ἴσα μὲ τὰ τώρα. » καὶ τοῦ διηγῆθηκε ἀπάνω κάτω ὅλη τὴν ἱστορίαν. Βγάλανε τὰ φλωριά ἀπὸ τὸ καθούκι, κάψαν τὸ μπαστούνι, καὶ τὴν ἄλλη 'μέρα μάθανε πῶς

- 5 ἄς ὄν ν' ἀναίβω ὕλὸ βουνό και χαλασμένο κάστρο,
 ἄς ὄν ναύρῳ ἀρνιακό κρηάς, μαύρου προβάτου γάλα,
 ἄς ὄν ναύρῳ ἴλαφιῦ λωρί νὰ τὸ θεροκοπήσω.
 Ἡρθανε μὲ και μ' εἶπανε· ἐπῆραν τὸν καλό σου
 κ' ἦρθανε κι' ἄλλοι κ' εἶπανε. Βλογοῦν τὸν ποθετό σου.
- 10 — « Ἄν τὸν πάρουν τσί νὰ τὸν π[οι]κῶ, κι' ἂν τὸν ἔβλογοῦν τί
 [νὰ ποίκω;

Ἔγὼ νουννά του ἄς γενῶ, τὰ στέφανα τ' ἄς πιῶσω.

— Ἔχεις και πράδεια νὰ σταθῆς και χέρια νὰ τὰ πιῶσης

ἔχεις ἔς τὴ στάσι και καρδιά κι' ἀπόλογο νὰ δώσης;

— Ἔχω και πράδεια νὰ σταθῶ και χέρια νὰ τὰ πιῶσω

- 15 ἔχω ἔς τὴ στάσι και καρδιά κι' ἀπόλογο νὰ δώσω.»

Ἐσέμην ἀναφόρεσε ἕναν πουρνό ὡς τὸ γεῦμα

ἔκατσε κ' ἐκοτσάκωσε σαράντα δυὸ κοτσάκια,

ἐκόλλασε ἑσὰ δαχτούλια τῆς σαράντα δυὸ κερούλια.

Βαίσεις παίρνουν ἀπ' ὄμρος, βαίσεις ἀπ' ὄπισω,

- 20 βαίσεις εἰς τὰ δυὸ μεριά, ἔς τὸ ψέκ' ὄμρος ἐβγαίνει.

Παπᾶς τὴν εἶδε κ' ἔσταξε, γιακοὶ κ' ἐσκανδαλισθάν,

ἴσον τὴν εἶδε πρωτόπαπας ἐχάσεν τὸ Βαγγέλιο.

— « Ψάλλε, παπᾶ, ὡς ἔψαλλες, γιακοὶ μὴ σκανδαλιέσθε.

ψάλλε και σὺ πρωτόπαπα, μὴ χάνης τὸ Ἐβαγγέλιο.

- 25 — Μαράλαλη, κουτάλαλη, ἐκάγαν τὰ δαχτούλια σ'.

— Ἐγὼν ἄλαλη δὲν εἶμαι, κουτάλαλη δὲν εἶμαι,

12. Ὅμοιαι ἐκφράσεις ἀπαντῶσι και ἐν τῷ Ζακυνθίῳ (Pass. 436. Ζαμ. 744).

Και θᾶχης πόδια νὰ σταθῆς και μάτια νὰ τηράξης

Και χέρια βεργολύγιστα νάλλᾶξης τὰ στεφάνια;

16. Περὶ τοῦ τύπου ἐσέμην ὄρα τὸ ἐμὸν περὶ Φερταϊκαιν. ἰδιώματος λεξιλογίου. 29. φέκι ἢ συνοδία τοῦ γαμβροῦ· ἢ λ. και ἀλλαγοῦ τῆς Ἑλλάδος.

21. Ἐν τῷ Ζακυνθίῳ (ἐνθ. ἀνωτέρω).

Ἐπῆρε ντάνταις ἀπ' ἐμπρός και δούλαις ἀπ' ὄπισω,

κι' ὅταν τὴν εἶδ' ἢ ἐκκλησιά ἀπ' ἄκρη ἔς ἄκρη σείσθη.

Παπᾶς τὴν εἶδε ἐσώπασε, διάκος δὲν ἐλειτούργει,

κ' ἐκεῖα τάναγνωστοπούλα φῆξαν τὰ συναξάρια.

ἐν δὲ τῷ χιακῷ

Παπᾶς τὴν εἶδε κ' ἤσφαλε διάκος κ' ἀπεξεγᾶθη
 και τὰ μικρὰ διακόπουλα ἐχάσαν τὰ χαρτιά τους.

Ἦσαν ἦρθες χθές και σήμερα, ἀκούσι τὴν λαλιά σου.

— Παπᾶ, σῆκωσ' τὰ στέφανα ἔς πρωτεινὴ μ' τὰ θέσε.

— Μάννα μ', ἐφέ εἶδα ἔς τὸ ὄρομα, μάννα μ' ἴσῃ ἀμαρτζιά μου

- 30 Χρυσὸ σταυρὸ ἐφίλησα και πάλι νύφ' ἐγένεα.

— Ἄς ἔρθῃ Μάις, ἄς ἔρθῃ Μάις κι' ἄς ἔρθῃ κανακάρης

ἄς πάρω μελλιδώτα μου ἔς μαλλιὰ μ' ἄς τὸ θέσω

ἄς πάρ' ἄνδρα, ἄς πάρ' ἄνδρα και τῆ καρδιά σ' νὰ κάψω.»

Δ'.

Τοῦ Κωσταντσίνου τὸ παιδί, τὸ μικρὸ Κωστάντσινου

τὸν Μάιν ἀμπέλιν ἐκοψε, τὸν Μάιν ἐδικήθην,

τὸν Μάιν χαμπέριε τοῦρθανε νὰ ἴπῃ ἔς τὸ σεφέρι

τῆ νύχτα κόφτ' τὰ πέταλα, τῆ νύχτα καλλιγῶνει.

- 5 — « Ποῦ ἴπῃς, ποῦ ἴπῃς, Κωστάντσινε, κ' ἐμὲ ποῦ μὲ θαρραίνεις;

— Θαρραίνω σε ἴσῃ μάννα σου και ἑσὰ γλυκά σ' ἀδέρφια,

Θαρραίνω σε και ἑσὸ Θεὸ και δεῦτερο ἔς τοὺς ἄγιους.

— Ἰσί νὰ με ποίκη ὁ Θεὸς και δεῦτερο οἱ ἄγιοι,

τσὶ νὰ με ποίκη μάννα μου και τᾶλλα μου ἀδέρφια;

- 10 νησιὰ ἄς κάψ' τῆ μάννα μου και λαύρα τᾶγαθὰ μου!

Νὰ σε εἰπῶ, Κωστάντσινε, πότε μὴ σε περμένω.

Ἄν ποίκ' ἢ βᾶτος κλέπαρο κ' ἢ ἄλοῦτζ' κουρκουβάτσι

27. Ὁ στίχος ἀναφέρεται ὡς ἔθιμον μέχρι τῆς σήμερον διατηρούμενον καλούμενον δὲ νυφίωτι καθ' ἣ ἡ νύμφη οὐδέποτε ὁμιλεῖ πρὸς τὸν πενθερόν και τὴν πενθεράν αὐτῆς, συννενοουμένη μετ' αὐτῶν μόνον διὰ σγημάτων· ἐνταῦθα λοιπὸν φέγεται ἡ δευτέρα νύμφη ὑπὸ τῆς πρώτης συζύγου ὡς παραβαίνουσα τὴν οὐσιωδესτάτην ταύτην ὑποχρέωσιν και ὁμιλοῦσα κατ' αὐτὴν ἔτι τὴν ἡμέραν τῶν γάμων. 28. Ἐν τῷ χιακῷ:

Παπᾶ μ' ἂν εἶσαι χριστιανός κ' ἂν εἶσαι βαφτισμένος
 παράγυρε τὰ στέφανα βάλε τα τῆς κουμπάρας.

ἐν δὲ τῷ Ζακυνθίῳ

Γύρε τὰ στεφανάκια σου και βάλ' τα τῆς κουμπάρας.

31. ὁ Μάις ἀποκαλεῖται κανακάρης και ἐν Pass. 310 στ. 3. 33. Ἡ αὐτὴ ἐπιμὴ εὔρηται και ἐν τῷ Ζακυνθίῳ ἀλλ' ἐκεῖ μὲν ἀποδίδεται εἰς τὴν πρώτην, ἐνταῦθα δὲ εἰς τὴν δευτέραν σύζυγον.

Νὰ παντρευθῶ θέλω κ' ἐγὼ κοντὰ ἔς τὴ γειτονιά του
 και νὰ περνῶ πὸ κείθενε νὰ καίγεται ἡ καρδιά του κτλ.

12. Τοιοῦτοι ὅροι, ὧν ἡ παράδοσις ταυτίζεται πρὸς τὴν ἐκπλήρωσιν πραγμάτων φυσικῶς ἀδυνάτων ἀπαντῶσι και ἐν ἄλλοις οἷον ἐν Pass. 387.

τὸ τζίντζυφο μαλάσκενο κ' ἐγὼ νὰ μὴ περμένω.
 Τὸ τζίντζυφο ποῖκεν καρπούς κ' ἐγὼ εἶμαι φ'λακισμένη.
 15 τρεῖς κυδωνίτσες φύτεψα 'ς τῆς φυλακῆς τσῆ θύρα,
 φυλάω κ' ἔκαμαν καρπούς κ' ἐγὼ εἶμαι φ'λακισμένη.

E'

'Σάν τσῆ μάννα, 'σάν τσῆ μάννα, 'σάν ἐκείνη τσῆ μάννα,
 ἐπῶχει τοὺς ἔννιᾶ υἱοὺς καὶ ταῖς ἔννιᾶ νυφάδες,
 καὶ σένονται 'ς τὸ σπίτσι της ἔννιᾶ ἴγγονῶ νανούδια.

καὶ κρέμονται 'ς τοὺς πάλους της ἔννιᾶ ἴγγονῶ χηρχάδια

5 — « Μάννα μου, ψῆσέ μας ψωμιά, μάννα μου παξιμάδια!
 ἐμὲ καὶ τοὺς ὀχτάδερφους 'ς τὸν πόλεμο καλοῦν μας.

— Μὲ τοὺς πόνους ἐζύμωσα, μὲ τὰ δάκρυα τσοπάνω

μὲ τὰ βαρειά στενάγματα 'ς τὸ φουῖρνο τ' ἀπερρίφτω. »

Τ' ὀχτάδερφια καλλίκεψαν, Κωστάντσινος ἀπόμειν'.

10 — « Κάλδεψε, γιέ μ' Κωστάντσινε, τὰχτάδελφια σου 'πάνε.

— Μάννα, πολλὰ καλλίκεψα γιὰ 'λευθεριά ἐπῆγα

ἄν καὶ καλδέψω καὶ τεριζά, ἄλλο που δὲ θωρεῖς με.

Μάννα μ', φέρ' με τσῆ νύφη σου, τσῆ μικρὴ Μαργαρίτα,

ἄς φιλήσουμε μιὰ καὶ δυό, 'σὰ τρία χωρισίτσα. »

15 Πέντα φιλᾷ τὸ μαῦρό του καὶ δέκα τσῆ καλή του

'Ας ποῦ νὰ εἴπῃ « νὰ μ' εὔχεσθε ! » ἔννιᾶ βουνιᾶ διέβη.

'Ἦτον κ' ἓνα μικρὸ βουνιὸ σκέλισμα δὲν τὸ ποῖκε.

"Οντας ἀνθίσ' ὁ ξέρακας νὰ βγάλη νιὰ κλωνάρια

καὶ νὰ στερέψη ἢ θάλασσα νὰ γένη περιβόλι

καὶ ἐν 388.

Φόντας θ' ἀνθίσ' ὁ ξέρακας νὰ βγάλη νιὰ κλωνάρια,

Φόντας ἀσπρίσ' κόρακας νὰ γένη περιστέρι

κ. ἄ.

12 Κλέπαρο, ἀλοῦτζα, κουρκουβάτσι φυτά, εἰν ἀγνώστὰ μοι τὰ ἐλληνικὰ ὀνόματα.

13. Μαλάσκηνο (ἐν Φερτακαίνις μανασκενός) — θαμάσκηνον.

'Ο χρόνος μετρεῖται διὰ τῆς καρποφορήσεως δένδρων, εἰν ἡ ἀνάπτυξις βραδεία· τοῦτο εὔρηται καὶ ἐν ἄλλοις οἷον ἐν Pass. 448.

'Ἐννιᾶ καρυὰς ἐφύτεψα 'ς τῆς φυλακῆς τὴν πόρτα

κα' ἀπ' τῆς ἔννιᾶ καρπώφαγα, ἐλευθεριά δὲν εἶδα

3. Σένονται = σείονται· περὶ τῆς παρεμβολῆς τοῦ ν. εἰς τὰ ῥήματα ὅρα τὸ Φερτακινόν λεξιλόγιον· τὸ διέβαν ὅλως ποντικόν μὴ ὄν ἐν χρῆσει σήμερον ἐν Καππαδοκίᾳ.

17 σκέλισμα = διασκέλισμα.

Ἐανθὸ κοράς' ὀρώτησε 'σὰ δάκρυα λουσμένο.

— « Ἄ μή σε εἰπῶ τὸ κόρασο ἐδᾷ διαβάται δέβαν ;

20 — Ὅχτῶ διαβάται διζάβανε 'σάν ν' εἶχαν κι' ἄλλον ἓνα.

'Σὰ ἔσπισσω ἐδράνησαν, πάλ' εἶχαν ἄλλον ἓνα.

— Νὰ μή σε εἰπῶ τὸ κόρασο, ποῦ 'πάγω, πῶς συφθάνω ;

— Ἄν γένη μαῦρός σου πουλί, κ' ἐσὺ ὄρνις χηλιδόνι,

'παίνεις καὶ συφθάνεις τοὺς 'ς τοῦ Μαυρηγιάνν' τάλώνια.

25 — Μαυρήγιαννη, βγάλ' μας κρασί καὶ κέρνα μας νὰ πινοῦμε.

— Ἐγὼ γιὰ τοὺς ὀχτάδερφους πιθάρι δὲν ἀνοίζω,

ἐγὼ γιὰ τὸν Κωστάντσινο ἔννιᾶ πιθάρι' ἀνοίζω. »

'Ἀνοίζει τῶνα δὲν ἔχει, ἀνοίζει τᾷλλο γέομαι,

ἀνοίζει καὶ τὸ μεσιακὸ παληοῦ 'φειδιῶ φαρμάκι.

30 Κερνᾷ καὶ πίν' Μαυρήγιαννης καὶ εἰς τοὺς ἄλλους δίνει.

Μαυρήγιαννης ἀπέθανε κ' οἱ ἄλλ' ψυχομαχοῦνε.

Καὶ τοῦ Κωστάντσινου ἡ καλὴ ὄρομα 'ς τὸν ὕπνον εἶδε.

— Μάννα μ', ἐφέ 'δα 'ς τ' ὄρομά μ', μάννα μ', 'σὴν ἀμαρτσιά μου,

35 Ἀπέσω νὰ 'σὰ σπίτσι μας, ἀπόξου 'σὴν αὐλή μας,

Ἀπέσω 'σὰ κελλάρια μας χρυσὸ δεντρί γυρίσθην.

'Ἡ ῥίζα του ἤτος 'ἐσὺ καὶ κλώνια τὰ παιδιὰ σου,

Τὰ φύλλα του τὰ ἴγγονια σου, τὰ θέλν νὰ σκορπισθοῦνε. »

Γ'

Χήρα παιδὶν ἐγέννησε, χήρα παιδὶν ἐποίησε,

χήρα παιδὶν ἀνέθρεψε καὶ λέν το κύρ Πορφύρη.

'Σῶμβα ἐζῶσκη τσῆ ζωστρή καὶ 'σῶβγα τὸ 'λυσσίδε

'σὰ τρία καὶ 'σὰ τέσσερα 'ς τὸ μαχαλᾶ καυχέται.

5 — « Ἄν μὲ χολιάσουν καὶ βαρειά τὸν βᾶσιλις περνῶ το. »

'Ας τ' ἀκουσεν ὁ βᾶσιλις φωνάζ' τὸ χολιασμένο·

σαλτᾷ πολοῦκιν κι' ἄρχεται, μπαϊράχιν κι' ἀναιθαίνει.

'Ας τ' ἀκουσεν ὁ Πόρφυρος ἀρνόβοσκος ἐγέννη,

ἐπῆρε χίλια πρόβατα καὶ πεντακόσι' ἀρνίτσια

34 "Ονειροὶ παραπλήσιοι παριστώντες ἀλληγορικῶς τὰ συμβησόμενα ἀπαντῶσι καὶ ἀλλαγῶ (παραβ. Pass. 412. Μ. Λελέκ. Δημ. Ἄνθ. σ. 207 κ. ἄ.)

7. Πολιουκ. λ. τουρκ. = τάγμα στρατοῦ· μπαϊράκ· ὁμοίως = σημαία.

- 10 βόσκει και παραβόσκει τα από τεχνή 'ς τόπο.
 — « Ἄ μή σε εἰπῶ, ἀρνόβοσκε, ἐδᾶ Πορφύριν εἶδες ;
 — Ἐδοῦ Πορφύρ' πολλοὶ ἔνται καὶ ποιοὶ Πορφύρι λέτε ;
 — Ἐκεῖς τῆς χήρας τὸ παιδί, τῆς ἀρμενιάς τὸ ἕγγονι.
 — Ἐκεῖν' Πορφύριν ἐγὼ εἶμαι καὶ τσί δουλειὰ μὲ γ'ρεῦτε ; »
- 15 Τὰ ἦταν ὀμρὸς ἀπέστασαν, τ' ὀπίσω σωρευένται.
 — « Ἄς πιάσουνε τὸν Πόρφυρον, μεσάγκων' ἄς τὸν δέσουν »
 Ἐπιάσανε τὸν Πόρφυρον, μεσάγκωνα τὸν δένουν,
 διπλᾶ δένουν τὰ σίδηρα, τριδιπλᾶ τάλυσσιδι,
 ρίπτουνε καὶ 'ς τὸν κόρφο του τρικέφαλο τὸ φεῖδι.
- 20 — « Οὐλα τὰ κάστρα 'πάτε με, 'σῆς Νίκης μή με 'πάτε.
 Ξανθὸ κόρασον ἀγαπῶ κ' ἐμέ θωρεῖ καὶ κλαίγει. »
 Οὐλα τὰ κάστρ' ἀφήκανε 'σῆς Νίκης τὸν 'πηγαίνουν.
 Ἄς τ' ἄκουσε τὸ κόρασο ζυμερωμένο ἔγαίνει.
 — « Πορφύρη, ποῦ 'νε τᾶλεγεσ, ποῦ 'νε τὰ ἐκαυχέσο ;
- 25 Ἐσὺ καυχέσο κ' ἔλεγεσ' ἐγὼ κερδῶ τὸν κόσμον.
 — Ὁ κόσμος εἶν' ἀκέρδետος, κἀνεῖς δὲν τὸν κερδίζει,
 κερδοῦν τον τᾶρη, τὰ βουνά, τὰ φοβερά τὰ πλάγια,
 κερδοῦν τον τὰ μαῦρα χαρδαλιὰ καὶ τ' ἄσπρο τὸ κεφίνι.
 — Ἄν ἦν' οἱ ἄντρες τούρκικα, ἄλοι 'ς ἐμέ κ' ἐσένα
- 30 ἄν εἶνε πάλ' ρωμαίικα, χαρὰ 'ς ἐμέ κ' ἐσένα. »
 Πῆρᾶν τον καὶ περνάσανε, πῆρᾶν τον καὶ ἐδιθάβαν
 'ς ὄμπαν ἐκόψεν ἐρημιὰ καὶ 'ς ὄβγαν χιλ' ἐρημιὰ
 καὶ τοὺς χίλιους ἐχήρητησε κἀνένα δὲν ἀφῆκε.
 — « Νὰ μή σε ἰδῶ σε τὸν Πόρφυρο νὰ μὴ χαρῆς τὸν κόσμο !
- 35 ἄς ἄφηνες γιὰ 'να τυφλό, γιὰ 'να κουτσό, γιὰ 'να μονογεννάτο,
 ἄς 'πήγαινε 'σῆ μάνα μας κρυὰ κρυὰ χαμπέρια. »

Ζ'.

Ἐνα παιδί, καὶ τσί παιδί, μὲ τὰ πολλὰ χαθάσια,

- 10 τεχνή ἐκ τῆς τουρκ. τεχνά = μεμονωμένως, παράμερος τόπος.
 32. Κατὰ λέξιν ἀνεξήγητος ὁ στίχος, ἀναλογεῖ ὁμοίως πρὸς τοὺς ἐπομένους
 'Στὴν ἔμπαν χίλιοι ἐσκότωση 'στὴν ἔβγαν δυὸ χιλιάδες
 Legr. ch. pop. gr.
 καὶ 'Στ' ἔμπα του στραταῖς ἄνοιξε, 'ς τ' ἔβγα του μονοπάτια
 (Pass. 115. στ. 20).

- ἡ μάνα του τὸ θήλευε μὲ τ' ἀρνιάκὸ τὸ γάλα.
 Χάρος τὸ εἶδε καὶ ζήλεψε πότ' ἔλαμνε ζευγάρι.
 Κοβαλαδίζ' καὶ πιάνει τὸ 'ς τοῦ κάματου τσὴν ἄκρη.
- 5 — « Χάρε, σάλτα μ' ἀτὰ μαλλιά καὶ πιάσε μ' ἀτὰ χέρια
 Καὶ δεῖξέ με τσὴ τέντα σου καὶ μοναχὸ μ' ἄς ἄγω. »
 Ἐσάλασεν τὸν ἀτὰ μαλλιά καὶ πιάν' τον ἄς τὸ χέρι,
 δείχνει 'ς ἐπτό τσὴ τέντα του καὶ μοναχὸ τ' 'πηγαίνει,
 δίνει καὶ 'σὰ χέρια του τ' ἀμάθετα τὰ βόιδια,
- 10 δίνει καὶ 'σὴ ράχι του τ' ἀτέλειωτο τὸ σπόρο.
 Λάμνει καὶ 'παίνει κ' ἔρχεται, 'ς τὸ γύρισμά του κλαίγει.
 Ἐνε τ' ἀλέτρι του χρυσό, ζυγὸς του 'σὰν ἀσήμι,
 ἔνται καὶ ζευλίτσα του παλληκαριστοῦ βραχιλιόνα.
 Λάμνει καὶ 'παίνει κ' ἔρχεται 'ς τὸ γύρισμά του κλαίγει.
- 15 — « Χάρε, βρυχᾶται μάνα μου, στριγγᾶ με ἀδελφὴ μου.
 — Μάνα σου μὴ βρυχήσκη κι' ἀδελφὴ σ' μὴ στριγγήση.
 — Χάρε, σάλτα μ' ἄς πορέμαι, ἄς μείνω κι' αὐρ' ἄς ἔρθω.
 — « Ἐδᾶ ἕμεναν Σαράκενοι, ἐδᾶ ἕμεναν κ' οἱ Ταῦρκοι,
 ἐδᾶ μικροὶ μεγάλωσαν, μεγάλοι φέραν γένεια,
- 20 κάτσε κ' ἐσύ, κοντόχρονε, μὲ τοὺς πολυχρονάτους.
 — Νά σε ἰδῶ σε, Χάρε μου 'ς ἕνα πλατσὺ λιθάδι,
 ὁ μαῦρός σου νὰ βόσκεται κ' ἐσύ ν' ἀποκοιμᾶσαι
 νὰ ἦρθ' ἀγάλια ἀγάλια νὰ ἦρθ' ἐνέσια ἐνέσια,
 νὰ παίρνησκα, Χάρε, τὰ κλειδιά, παράδεισ' τ' ἀναχτήρια,
- 25 νᾶνοιζα τὸν Παράδεισο νὰ ἰδῶ μέσα τσίς εἶνε.
 Ἐνὴ μέση κεῖται μάνα μου, 'σὴν ἄκρη ἀδελφὴ μου,
 ἀντσίς ἀκρῆς ἀκρούτσικα κἀθεταί κι' ὁ γονιός μου.
 — Ἐυπνᾶτ' ἐσεῖς, αὐγῆς πουλιά, ἄς ἔβγοιμ' ἄς τὸν Ἄδη! »
 Ἐναν μακρυτομάνικο καὶ μὲ ἀλινοκουπελίτσα
- 30 « Ἄς ἄγω κ' ἐγὼ ἀντάμα σας, ἄς ἔβγοιμ' ἄς τὸν Ἄδη.

4. Κοβαλαδίζει· λέξις τουρκικὴ, καταδιώκει. 5-6. Οἱ στίχοι οὗτοι εἶνε στερεότυποι εἰς πλεῖστα δημοτικὰ (παρθ. Passow, 427 (στ. 8) 432 (στ. 6) 433 κτλ. Περὶ τῆς ιδέας τοῦ λαοῦ ὅτι ὁ Χάρος συλλαμβάνει ἐκ τῆς κόμης τὰ θύματα αὐτοῦ ὅρα καὶ Πολίτου Νεοελ. Μυθ. μ. β'. σ. 274.— 25. Ἡ ιδέα αὕτη ἐκφράζεται καὶ ἐν ἄλλω δημοτικῷ ὅρα Νεοελ. Ἄναλ. τομ. Α'. σ. 121 καὶ Πολ. αὐτ. σ. 258 καὶ 329: 15 Στριγγῶ = ζητώ.
 30. Τοιαύτας παρακλήσεις γυναικῶν ἔχομεν καὶ ἐν ἄλλοις οἷον ἐν Pass. 420.
 Κόρη ξανθὴ τοὺς μίλησε αὐτοῦ 'ς τὸν κάτω κόσμον

— Μακρὰ ἐν' τὰ μανίκια σου, μακρὰ καὶ τὰ ποδιὰ σου.
Χτυποῦν καὶ τὰ καλίκια σου καὶ γνῶσει μας ὁ Χάρος.»
Ὁ Χάρος ἔξου ἐκλωθεν, ἀλλ' ἄκουε κ' ἐθώρει
τζάλισε καὶ μανδάλωσε ἐπῆρε τ' ἀναχτήρια.

35 — « Ἐδᾶ μέναν Σαράκενοι, κ' ἐδᾶ μέναν οἱ Τοῦρκοι,
ἐπλύναν τὰ σπαθίτσα των τὰ ἴνται φαρμακωμένα.
Ἐγὼ κομπῶθα κ' ἤπια το, φαρμάκωσ' ἡ καργιά μου.
Ἄγὼ κομπῶθα κ' ἐπλύθα, μαράθ' ἡ χαραγή μου.»

H'.

— « Φερέτε τὸν κουρσάτορα κι' ἄς τὸν ἀναρωτήσω.»
Ἰφέραν τὸν κουρσάτορα στέκουν κι' ἀναρωτοῦν το.
— « Νὰ μὴ σε εἰπῶ, κουρσάτορα, τὰ κοῦρσα ποῦ τὰ ποῦκες;
— Τὰ κοῦρσα ποῦκα ἴσῃν Ἰαρσό κι' ἀπάνω ἴς Ἀρζερούμη·
5 ἐχάλασα κ' ἐκούρσεψα, κοῦρσα μεγάλη ποῦκα,
ἐπάνω ἴς τὸν ἡμίσφαιρον κἀνένα δὲν ἀφήκα,
ἐχώρσα μάννα καὶ παιδί καὶ πεθερὰ καὶ νύφη

πάρτε με ἀντρειωμένοι μου κ' ἐμέ ἴς ἀγέρα κόσμον.
— Κόρη βροντοῦν τὰ βουχὰ σου, φυσοῦν καὶ τὰ μαλλιά σου,
βροντάει καὶ καλίγι σου καὶ μᾶς νογᾶει ὁ Χάρος.»

Ἐπίσης αὐτ. 421 422 423 424 425 καὶ Λελέκου Δημ. Ἀνθ. σ. 154.—36 Ἦ ἰδέα ὅτι ὁ θάνατος καὶ οἱ λοιμοὶ προέρχονται ἐκ τῆς δηλητηριάσεως τῶν ὑδάτων, ἡ ἐνταῦθα ὑπερ-
φαινομένη ἐπεκράτει καὶ ἐν τῇ ἀρχαιότητι καὶ παρ' ἄλλοις λαοῖς. Ἦ φαρμακευμένα ὕπλα
δὲν εἴνε βεβαίως μῦθος, διότι ὡς γνωστὸν τὰ βέλη ἐνεβάπτοντο εἰς δηλητηριώδεις οὐσίας
καὶ νῦν δ' ἔτι τὸ αὐτὸ γίνεται παρὰ ταῖς ἀγρίαις φυλαῖς.

1. Ὁ Χάρος ἀποκαλεῖται κουρσάρος ἢ κουρσάτωρ καὶ ἀλλαχοῦ (ἴσα Πολίτου Ν.
Μυθ. μ. β'. σ. 272).

4. Τὸ ἀμειλιχτον τοῦ Χάρου τὸ διὰ τῶν στίχων 4-10 περιγραφόμενον εἰκονίζεται ὁμοίως
καὶ ἐν ἄλλοις ὅσον εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ 408 τοῦ Passow.

Ὅπῳθρω τρεῖς παίρνω τοὺς δύο κι' ὀπῳθρω δύο τὸν ἕνα
κι' ὀπῳθρω κ' ἕναν μοναχὸ κ' ἐκείνονε τὸν παίρνω.

καὶ εἰς τὸ τοῦ Λελέκου ἐν σ. 151.

Χωρίζω μάνναις ἴπ τὰ παιδιὰ, παιδάκια ἴπ τὸν πατέρα,
χωρίζω ἀδελφια ἴγκαρδιακά καὶ πολυαγαπημένα,
χωρίζω καὶ τ' ἀνδρόγυνα καὶ τὰ βουνὰ βαγίζουν

ὁμοίως καὶ εἰς τὸ Λακων. (Ραζ. Μοιρ. προοιμ. σ. 13).

Κάνει μαννούλαις δίχως υἱοὺς γυναῖκες δίχως ἀνδρες
χωρίζει καὶ ταῖς ἀδερφαῖς ἀπὸ τοὺς ἀδερφοὺς τους κτλ

ἐχώρσα καὶ τ' ἀνδρόναικα ἄς τὸ προσκεφαλᾶδι.
Ἄφῃκα θύραις ἀνοιχταῖς καὶ κάπναις σιεπασμέναις,
10 ἀφῃκα καὶ πέντ' ὄρφανα ἴς πέντε δρόμους μέσα.»

Θ'.

Κάτω ἴς τὸν Αἰ-Γιάννη, ἴς τὸν Θεόλογο,
πολλὰ κάστρα ἴνται λάστα (ἰ) μικρὰ μεγάλα,
ἴσαν τῆς χήρας τὸ κάστρο, κάστρο δὲν εἶδα·
διπλὸν τριπλὸν χτισμένο, μαλαμάχτιστο,
5 ἀσημοκαρφωμένο καὶ Παράδεισο.
Τοῦρκοι τὸ παρεκράτ' ἴσαν χρόνους δώδεκα
καὶ δὲν ἴμπορ' νὰ τὸ πάρουν κι' οὐλ' ἀφίνουν το.
Κ' εἰς ἀπὸ τοὺς στρατιώτας νάκαυχότανε
— « Σᾶν πάρω γὼ τὸ κάστρο, τί εἶν' τὰ δῶρά μου;
10 — Πενῆντα παλληκάρια νᾶναι δοῦλοι σου,
εὐμορφαις κορασούλαις νᾶναι σκλάβαις σου.
— Ἄνοιξε σύ, Μαροῦ μου, νὰ ἴμπῃ ὁ ξένος.»
Ἄνοιξεν κ' ἡ Μαροῦ νὰ ἴμπῃ ὁ ξένος,
Ἰστὸν ξένο καταπόδι χίλιον ἴμπήκανε
15 Ἐπῆσαν καὶ τῇ Μάρω ἀπὸ τὰ μαλλιά
Ἰστοὺς πύργους ἀναιθαίνει καὶ μυρολογεῖ.
— « Βάι, βάι ἐμέ τῇ ξένη καὶ τὴν ἔρημη!»

I'.

Φορόνουνε τὸν νύγαμβρο, ἄς ἐν' εὐλογημένο!
ἄς ἐν' εὐλογημένο καὶ πολυχρονημένο!
Φορόνουνε τ' ἀίφορι του καὶ ζώνουν τῇ ζωστρή του
ἄς ἐν' εὐλογημένο κλπ.
5 ἄσπρ' ἀίφορι, ἄσπρη ζωστρή, ἄσπρη τουλπιανζασμένη·
ἄς ἐν' κλπ.

Παράβαλλε τὰ ὅμοια ἐν Passow σ. 363-5 καὶ Χασιώτου Ἰππειρωτικῶν σ. 115.
ἄσμα 39 κ. ἔ. Βλ. ἐν ἐκτάσει καὶ Ν. Γ. Πολίτου, Τὸ κάστρο τῆς ὠρηᾶς ἐν Ἐθν.
βιβλιοθήκη τ. 5'.

Ἐτούτου παπποῦ τ' τὸ ὄνομα ἴσῃν Πόλι ἴνε γραμμένο
ἄς ἐν'

10 Ἐστὴν Πόλι καὶ ἴς τὸ Γαλατᾶ καὶ ἴσῃν Ἀγιὰ Σοφία
ἄς ἐν'

Ἐχει μπαχτσέ ἴσῃν θύρα του καὶ λουτρό ἴσῃν αὐλή του
ἄς ἐν'.

Ἐμβαίνει λουτρό λούζεται, ἔβγαίνει κ' ἔλθακέται
ἄς ἐν'.

15 Ἄς πέσουν τᾶνθια ἀπάνω σου τᾶ γκιούλια ἴσῃν κορφὴ σου
καὶ τῶν γκιουλίων ἢ μυρωδιαῖς ἄς πέσουν ἴσῃν καργιά σου
ἄς ἐν' εὐλογημένο καὶ πολυχρονεμένο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.

Albanesische Studien. Von *Gustav Meyer*. Wien, 1883. I Die Pluralbildungen der albanesischen Nomina. Είς 8ον. σ. 108

Ἄφ' ἧς αἱ πρόοδοι τῆς γλωσσολογικῆς ἐπιστήμης παρέσχον ἔδαφος στερεὸν καὶ ἀσφαλές εἰς τὰς γλωσσικὰς ἐρεῦνας, πολλοὶ εἰσιν οἱ μετὰ ζήλου καὶ προθυμίας ἀσχοληθέντες εἰς τὴν σπουδὴν τῆς ἄλβανικῆς γλώσσης καὶ τῶν διαλέκτων αὐτῆς. Ἀλλὰ δυστυχῶς πάνυ εὐάριθμοι εἰσιν οἱ ἀποδυσθέντες εἰς τὸ ἔργον τοῦτο μετὰ τῶν ἀναγκαίων καὶ ἀπαραιτήτων ἐπιστημονικῶν ἐφοδίων, οἱ πλεῖστοι δ' ἠγωνίσθησαν τὸν κενὸν καὶ ἄκαρπον ἀγῶνα τῆς ὑποστηρίξεως θεωριῶν αὐθαιρέτων καὶ ἀβασίμων, ὧν πρωτεύει ἡ περὶ τῆς καταγωγῆς τῶν Ἀλβανῶν ἐκ τῶν ἀρχαίων Πελασγῶν. Καὶ διὰ τῆς ἐργασίας ὁμῶς τούτων καὶ διὰ τῆς τῶν τραπέντων μέσῃν ὁδῶν καὶ περιορισθέντων κυρίως εἰς συλλογὴν γλωσσικῶν μνημείων ἢ ἐκδόντων βιβλία εἰς ἄλβανικὴν γλῶσσαν, περισυνήχθη ὕλη ἐπαρκῆς καὶ ὄριμος εἰς ἐπιστημονικὴν ἐπεξεργασίαν. Τὸ ἐργῶδες τοῦτο ἐπιχείρημα ἀνέλαβε δοκιμώτατος γλωσσολόγος, ὁ συγγραφεὺς τῆς Ἑλληνικῆς γραμματικῆς

11 μπαχτσέ λ. τουρκ. = κῆπος· 15 γκιουλ. λ. τουρκ. βόδον.

κ. Γουστάβος Μάυερ, ὅστις ἐγκύψας εἰς τὴν μελέτην τῆς ἄλβανικῆς γλώσσης καὶ ἐθνολογίας ἤρξατο ἀπὸ τινος δημοσιεύων σποράδην ἐν διαφόροις περιοδικοῖς συγγράμμασι πραγματείας ἀναφερομένας εἰς τὸ θέμα τοῦτο. Τὸ νῦν ἀγγελλόμενον νεώτατον ἔργον αὐτοῦ, ἐκδοθὲν τὸ πρῶτον ἐν τοῖς πρακτικοῖς τοῦ φιλοσοφικοῦ καὶ ἱστορικοῦ τμήματος τῆς ἐν Βιέννῃ ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν, ἀποτελεῖ τὸ πρῶτον τεύχος σειρᾶς Ἀλβανικῶν μελετῶν, καὶ πραγματεύεται περὶ τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ πληθυντικοῦ ἀριθμοῦ τῶν ὀνομάτων τῆς ἄλβανικῆς γλώσσης. Μετὰ φιλοπονίας θαυμαστῆς περισυναγαγὼν πάντας τοὺς ἐν τοῖς μέχρι τοῦδε ἐκδεδομένοις συγγράμμασι περὶ ἄλβανικῆς γλώσσης ἢ μεταφράσει τῆς Γραφῆς καὶ ἄλλων βιβλίων εἰς τὴν ἄλβανικὴν ἀπαντῶντας τύπους, κατέταξεν αὐτοὺς μεθοδικῶς κατὰ τὰς ρίζας, χωρῖζων ἐκαστοτε ἀπὸ τῶν καθαρῶς ἄλβανικῶν λέξεων τὰς ἐπεισάκτους, ἥτοι τὰς εἰλημμένας ἐκ τῆς λατινικῆς ἢ τῶν νεολατινικῶν γλωσσῶν, ἐκ τῆς ἑλληνικῆς, ἐκ τῶν σλαβικῶν γλωσσῶν καὶ ἐκ τῆς τουρκικῆς.

Τῆς πραγματείας ταύτης προτάσσει ὁ συγγραφεὺς λεπτομερῆ καὶ ὅσον ἔνεστι πλήρη βιβλιογραφικὴν σημείωσιν περὶ τῶν μέχρι τοῦ 1883 ἐκδοθέντων περὶ ἄλβανικῆς γλώσσης ἢ εἰς ἄλβανικὴν γλῶσσαν βιβλίων. Περιλαμβάνει δ' ἡ σημείωσις αὕτη 110 ἐν συνόλῳ ἀριθμοὺς ἀπὸ τοῦ Λατινοηπειρωτικοῦ λεξικοῦ τοῦ Blanchi, τοῦ ἐκδοθέντος ἐν Ρώμῃ τῷ 1635, μέχρι τῆς πέρυσιν δημοσιευθείσης συλλογῆς ἄλβανικῶν παραμυθίων, εἰς τὸ γερμανικὸν μεταγλωττισθέντων ὑπὸ τοῦ συγγραφέως. Πρὸς συμπλήρωσιν τῆς σημειώσεως τοῦ κ. Meyer προστεθείτωσαν καὶ αἱ ἐπόμεναι ἐπιγραφαι ὁμοίων βιβλίων, διαφυγόντων τὴν προσοχὴν αὐτοῦ.

1. *Thunmann*, Untersuchungen über die Geschichte der östlichen europäischen Staaten. Leipzig, 1774.
2. *Masci Ang.* Essai sur l'origine, les moeurs et l'état actuel de la nation albanaise. (Μνημονευόμενον ὑπὸ Κουπιτόρη).
3. *Malte-Brun* ἐν τ. III. τῶν Annales des voyages. Paris, 1808.
4. *W. M. Leake*, Of the Albanian language. (Researches in Greece. London, 1814.)
5. *G. Crispi*, Memoria sulla lingua albanese. Palermo, 1831. 8ον.
6. Ἀρωτόμου, Περὶ τῆς ἐν Μακεδονίᾳ Κοριτσᾶς ἐν Πανδώρα 1859 κε. τ. I' κ. ἐ.

7. *Κουπιώρη, Π.* Περί τῆς γλώσσης καὶ τοῦ ἔθνους τῶν Ἀλβανῶν. Ἐν Ἐφημερίδι τῶν φιλομαθῶν 1867 τ. ΙΕ'. φυλλ. 620. 622. 625. 627. 628. 633. 636.
8. *Historia e sesnte(e) skrōy(e) p(e)r diel'mt.* Prei Konstantinit Kristoforidit, Elbasanasit. Konstantinopol, 1870 8ον σ. 136 (1).
9. *Fr. Miklosich,* Le préfixe Roman Dis en Albanais. Paris, 1871. 8ον.
10. *Kat(o)r ungilat'e zotit ede se(ε)lbūesit t'ime Iesu - Krisetil ede pun(e)t'e Apōstuyvet.* (Μετάφρασις εἰς γεγκικὴν διάλεκτον) prei Konst. Kristoforidit, Elbasanasit. Konstantinopol, 1872. 8ον σ. 287.
11. [*D. Camarda*] Tre canzoni popolari albanesi del'Epiro concernenti l'insurrezione greca. (1821 - 27) Livorno, 1875.
12. *K. X. Βάμβα,* Περί τῶν ἐν Ἰταλίᾳ ἑλληνοαλβανῶν καὶ ἰδίως περὶ τῶν εἰς Ἑλλάδα μεταναστευσάντων. (Παρνασσός 1877, τ. Α'. σ. 19-27).
13. Τοῦ αὐτοῦ, Σύντομος ἱστορικὴ μελέτη περὶ Ἀλβανίας καὶ Ἀλβανῶν. (αὐτ. σ. 438-453).
14. *Γω. Βρετοῦ,* Ἀπολογία εἰς τὸ ἠ κοιτίς τοῦ ἑλληνισμοῦ Ἑπιρος Ἀλβανία. Ἐν Κωνσταντινουπόλει, 1878. 8ον (μετ' ἑλληνικοῦ κειμένου).
15. *Θ. Α. Πασιδίου,* Οἱ Πελασγοὶ ἐν τῷ ἑλληνισμῷ σὺν παραρτήματι περὶ Βλάχων καὶ Βουλγάρων. Ἐν Ἀθήναις, 1879, 8ον σ. 48 (ὁμοίως).
16. Ἡ καινὴ διαθήκη τοῦ κυρίου καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, παραφρασεῖσα ἐκ τοῦ ἀρχετύπου ἑλληνικοῦ. Κωνσταντινόπολε, 1879. 8ον σ. 824.
17. Τὰ τέσσαρα εὐαγγέλια καὶ αἱ πράξεις τῶν ἀποστόλων παραφρασεῖσαι ἐκ τοῦ ἀρχετύπου ἑλληνικοῦ. Κωνσταντινόπολε, 1879. 8ον σ. 423 (Τὸ ἑλληνικὸν κείμενον καὶ τοσκικὴ μετάφρασις).
18. *K. X. Βάμβα,* Ὀλίγα περὶ τῆς ἀλβανικῆς γλώσσης. (Παρνασσός 1879 τ. Γ' σ. 286-298).

(1) Ἐνεκα τυπογραφικῆς ἀνάγκης ἡ μεταγραφή τῶν ἀλβανικῶν λέξεων διὰ λατινικῶν στοιχείων δὲν εἶναι ἀκριβής.

19. *Κουλουριώτου,* Γάλα διὰ νήπια. Ἐν Ἀθήναις 1882. Εἰς 16, φ. 111.

Τῶν δὲ μετὰ τὴν δημοσίευσιν τοῦ ἔργου τοῦ κ. Meyer ἐκδοθέντων, ὅσα περιῆλθον εἰς γυνῶσιν ἡμῶν, σημειώσεις εὔρηται ἐν τῷ κατωτέρῳ βιβλιογραφικῷ καταλόγῳ. Ν. Γ. Π.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

ΣΥΓΓΡΑΦΩΝ ΑΝΑΦΕΡΟΜΕΝΩΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΜΕΣΗΝ

ΚΑΙ ΤΗΝ ΝΕΩΤΕΡΑΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ ΚΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΝ.

(1883 — 1884) (1).

ΥΠΟ

Ν. Γ. ΠΟΛΙΤΟΥ

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΚΑΙ ΑΠΟΓΡΑΦΙΚΗ.

ΛΙΡΙΝΑ. (Μὴ χάνεσαι 1883 ἀρ. 543.)

ARNOLD-FORSTER, H. O. The Balkan Provinces. (The contemporary review. March, 1884.)

ΒΑΡΕΚΚΕΡ, Griechenland. (Βεβλ. ὑπὸ Γ. Schwabe ἐν Neuen Jahrbücher f. Philologie u. Pädagogik τ. 127 τευχ. 7.— Ὑπὸ R. Weil ἐν Philol. Wochenschrift 1883 ἀρ. 40.— Ὑπὸ Α. Furtwängler ἐν Deutschen Literaturzeitung 1883 ἀρ. 42).

BLOWITZ, Une course à Constantinople. Paris, 1884. Plon, Nourrit. 12ον σ. 374. 3 Δρ. 50.

BURADA, T. T. O călătorie la muntele Athos. (Revista pentru istorie, arheologie, si filologie. 1883. N. 1.)

ΧΙΟΥΤΣΕ, Η. Διαμονὴ τετραήμερος ἐν Πάτραις. (Κυψέλη φ. 1-2.)

DALTON, H. Reisebilder aus Griechenland und Kleinasien. Randzeichnungen zu einigen Stellen des Neuen Testaments. Bremen 1884. 8ον σ. XV, 351. 5. Δρ. 50.

ΔΡΑΡΑΤΣΗΣ, Γ. Χ. Ἐκδρομὴ εἰς Ἐλευσίνα. (Ἑβδομάς ἀρ. 1. 2. 4).

ΕΚΚΑΡΟΜΗ εἰς τὸν Βόσπορον ὑπὸ Σ. Φ. (Νέον Σεράπειον. Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, 1884 Ἰαν.)

GREGOROVICUS, F. Korfu. Eine ionische Idylle. 2te Auflage. Leipzig, 1884. Brockhaus. 2 Δρ. 25.

GRIECHENLAND. Von allen und neuen — (Grenzboten 1883 ἀρ. 24.)

HERSCHER, R. Ὁ Ὀμηρος καὶ ἡ ἀληθὴς Ἰθάκη. Ἐξελληνισθὴ ὑπὸ Σπ. Κ. Παπαγεωργίου. Ἐν Κερκύρα, 1883. 8ον σ. 30 λ. 50 (Βεβλ. ὑπὸ Α. Μηλιαράκη ἐν Δελτίῳ Ἱστορίας ἀρ. 367.)

ΚΑΝΔΙΣ ΒΛΑΒ. Γ. Ἡ Προῦσα ἤτοι ἀρχαιολογική, ἱστορικὴ, γεωγραφικὴ καὶ ἐκκλησιαστικὴ περιγραφή αὐτῆς μετ' ἐπισυνημμένων ἀρχαίων ἐπιγραφῶν, τοπογραφικοῦ χάρτου καὶ εἰκότων διαφόρων οἰκοδομημάτων. Ἐν Ἀθήναις, 1883. 8ον σ. 236. Δρ. 4

- ΚΕΧΑΡΙΑΣ, Ν. Ι. Σχέσις τῆς Θεσσαλονίκης πρὸς τὴν Θέρμην. (Ἡμερολόγιον τῆς Ἀνατολῆς 1884 σ. 294-300.)
- ΚΟΛΙΑΤΣΟΣ, Κ. Aus dem nenen Griechenland. Leipzig. 1884. (καὶ ἐν Grenzboten, ἀρ. 4. 6.)
- ΚΥΡΩΠΗΣ, Ι. Γ. Ἡ Κωνσταντινούπολις μετὰ τῶν προαστείων αὐτῆς, πρὸς χρῆσιν τῶν ἀστικῶν σχολείων. Ἐκδόσις τρίτη, συμπληρωθεῖσα καὶ ἐπὶ τὸ μεθοδικώτερον ἐπαυξηθεῖσα. Ἐν Ἀθήναις 1884.
- ΛΑΥΡΙΟΝ. Τὸ — τῆς σήμερον. (Ἐφημερίς 9 Αὐγ. 1883.)
- ΛΟΕΣΧΙΚΕ, Die Eneidekrounosepisode bei Pausanias. Ein Beitrag zur Topographie u. Geschichte Athens. Dorpat, 1883. Schmakenburg. 4^{ον} σ. 26. 1 Δρ. 25.
- ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ. Ἡ — κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ αἰῶνος. (Ν. Ἡμέρα ἀρ. 1468. 1469.)
- ΜΗΛΙΑΡΑΚΗΣ, ΑΝΤ. Ἀμοργός. Ἐν Ἀθ. 1884. 8^{ον} Δρ. 3. (καὶ ἐν Δελτίῳ σ. 569—656)
- ΜΕΛΙΝΓΟ, Ρ. Skizzen aus Athen. (Wissensch. Beilage der Leipziger Zeitung. 1883. N. 50. 67. 1884. N. 8—10.)
- ΜΕΖΙΕΡΕΣ, ΑΛ. Fragment d'un voyage en Grèce en 1850 (Annuaire de l'Association pour l'encourag. des études grecques. 1883.)
— Hors de France. Paris, 1883. Hachette. 12^{ον} σ. 324. 3 Δρ. 50.
- ΟΗΝΕΦΑΛΣΧΗ-ΡΙΧΤΕΡ, Μ. Cypem. Ein Culturbild aus dem Jahre 1883. I (Unsere Zeit Μαρτ. 1884).
- ΟΙΚΟΝΟΜΟΣ, Σ. Α. Ἡ νῆσος Πεπάρθος. Jona, 1883. 8^{ον} σ. 32.
- ΠΑΠΑΖΑΦΕΙΡΟΠΟΥΛΟΣ, Π. Μεθοδικὰς, ἤτοι ἱστορικῆ καὶ τοπογραφικῆ ἀφήγησις περὶ τῆς ἐν Βυτίῃ ἑλληνικῆς σχολῆς καὶ τῶν ἐν τῇ δῆμῳ Νομφασίας λόγου ἀξίων μνημείων μετὰ σιγγιλίων πατριαρχικῶν καὶ ἐτέρων ἐγγράφων. Ἐν Ἀθήναις, 1883. 8^{ον} σ. 176. Δρ. 3.
- ΠΑΥΛΙ, Ρ. W. Die Insel Chios in geographischer, geologischer, ethnologischer u. kommerzieller Hinsicht. (Mittheilungen der Geographischen Gesellschaft in Hamburg. τευχ. 2.)
- ΠΕΤΡΗΣ, Ν. Ἡ νῆσος Ἑλλάνη. (Ἐστία. ἀρ. 425).
- ΨΙΛΑΚΗΣ, Β. Τὰ κατὰ τὴν Δῆλον, τὴν Ἴδρυσιν καὶ πρόσοδον τῆς Ἑρμοουπόλεως κλπ. Ἐν Ἑρμοουπόλει, 1883. 8^{ον} σ. 21.
- REISE. Eine — nach Kreta durch das Gebiet der Sfakioten. (Allgem. Zeitung. Beilage. 1884 ἀρ. 44.)
- ΣΧΙΝΑΣ, Ν. Ὀδοιπορικαὶ ἀναμνήσεις. Ἐν Ἀθ. 1884 τευχ. Β'. δρ. 2.
- SMITH, AGNES. Glimpses of Greek Life and Scenery. London, 1884 Hurst and Blackett. (βλ. ὑπὸ J. P. Mahaffy ἐν Academy 8 Μαρτ. 1884 σ. 161.)
— Ἀγγλίδος Ὀδοιπορικαὶ ἀναμνήσεις. (Ν. Ἡμέρα ἀρ. 1468. 1469).
- TORDY, J. En Orient: Égypte, Palestine, Syrie, Turquie et Grèce, notes de voyage. Mâcon, Protat. 12^{ον} σ. 108 μετ' εἰκ.
- ΘΩΜΑ, Π. Ἐπιστολαὶ ἐκ Θράκης. (Ἐφημερίς 23. 28. 31 Αὐγ. 1. 4. 7. 11. 12. 14. 15. 17. 20. 23. 26. 28. 29. Σεπτ. 7. 17. 29 Ὀκτ. 1883.)
- TUDEEN, O. E. Erinnerungen aus einer Reise in Griechenland. (Valvoja. Helsingfors, 1883 σ. 49 καὶ 145 κα.)
- WALDSTEIN, C. Views of Athen in the year 1687 (Two Plates). (The Journal of hellenic Studies. τ. IV. ἀρ. 1 σ. 86-89. 1883).

Πίνακες γεωγραφικοί.

- CURTJUS, E. und ADLER, F. Olympia und Umgegend. Zwei Karten etc. Berlin. 1882. (βλ. ὑπὸ Swoboda ἐν Zeitschrift f. österreich. Gymnasien 1883 φ. 7).
- u. KAUFFERT, I. Karten von Attika. Τευχ. II. 1883. (βλ. ὑπὸ Chr. B[eisler], ἐν Berl. Philol. Wochenschrift; 1884 ἀρ. 1.—ὑπὸ Lolling ἐν Deutschen Literaturzeitung 1883 σ. 1066-8.—ὑπὸ Erdmann ἐν Philol. Anzeiger XIII Supplem. II. 2.—ὑπὸ Bu[rtsian] ἐν Lit. Centralblatt 1883 ἀρ. 26.)
- KARTEN. Hand — u. Reisekarten. Weimar, 1883 Geographisches Institut. Ἔς φύλλ. ἀρ. 48 Ἑβρωπαϊκὴ Τουρκία. ἀρ. 49 Ἑλλάς. ἀρ. 51. Ἀσιατικὴ Τουρκία. Ἐκαστος πρὸς δρ. 1. ἐν θῆκη 1 δρ. 50.
- KIEPERT, H. Wandkarte von Alt-Griechenland. Maassstab 1 : 500,000 4^{το} vollständig umgearbeitete Auflage. Berlin, 1883. D. Reimer. 9 φύλλα εἰς μέγα φύλλον. Δρ. 15.
- STEFFEN, Zwei Karten von Mykenai. Chromolith. Fol. mit Text. Nebst einem Anhang über die Kontoporeia und das mykenisch-korinthische Bergland von H. Lolling. Berlin, 1884, D. Reimer. Δρ. 15. (βλ. ὑπὸ B[onghi] ἐν Cultura. ἀρ. 7).
- Griechische Topographenkarten. (Berliner philol. Wochenschrift 1884 ἀρ. 14. 15.)

Ἀπογραφικῆ.

- ARMEE. Die griechische — nach ihrer Reorganisation. (Allgem. Militär-Zeitung 1883. Et. 58 ἀρ. 57. 58.)
- ΕΠΕΤΗΡΙΣ τῆς Ἑλλάδος διὰ τὸ ἔτος 1884. Ἐν Ἀθήναις, 1883. 16^{ον} σ. 168. Δρ. 2.
- ΚΑΛΛΙΣΤΡΑΚΗΣ, Γ. Ι. Στατιστικαὶ σημειώσεις περὶ Κρήτης. (Ἐστία, φ. 398).
- ΜΗΛΙΑΡΑΚΗΣ, Α. Στατιστικὴ τοῦ στρατιωτικοῦ σχολείου τῶν Ἐφέλιθων (Ἐστία φ. 400).
- ΠΑΛΛΗΘΑΣΤΟΣ, Α. Ἡμερολόγιον τῆς Ἀνατολῆς πολιτειαγραφικόν, φιλολογικόν καὶ ἐπιστημονικόν τοῦ ἔτους 1884. Ἐν Κωνσταντινουπόλει, 1883. 12^{ον} σ. 1, 352 5 Δρ. 50. (βλ. ὑπὸ E. Legrand ἐν Revue critique 1884 σ. 301—303).
- ΠΑΥΡΟΦΟΡΙΑΙ. Στατιστικαὶ — περὶ τῆς ἐν Ἑλλάδι τηλεγραφικῆς ὑπηρεσίας. 1879—1882. Ἐν Ἀθῶν. 1883 8^{ον} σ. 63.

Γεωλογία.

- OHNSTEIN, R. Die thessalischen Flüsse u. flossartigen Wasserläufe. (Das Ausland 1883 ἀρ. 44).

Ἰεωπονία.

- ΟΗΝΕΦΑΛΣΧΗ-ΡΙΧΤΕΡ, Μ. Cyporns Wälder und Waldwirthschaft. (Das Ausland 1883 ἀρ. 38).

Τσακίρης, Γ. Τὰ δάση τῆς Ἑλλάδος. (Ἐφημερίς 28. 29. 31 Ἰουλ. 3. 5. 10. Αὐγ. 1883).

Ἀνθρωπολογία καὶ ζωολογία.

ΑΠΟΣΤΟΛΙΑΔΗΣ, Ν. Χ. Συμβολαὶ εἰς τὴν ἐλληνικὴν ἀνθρωπολογίαν. Κεφαλομετρικαὶ σημειώσεις. (Δελτίον σ. 365-7).

— La pêche en Grèce. Ichtyologie, migrations, engins et manières de pêche, produits, statistique et législation. Athènes, 1883. 8^{ov} σ. 87.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΜΕΣΟΥΣ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΝΕΩΤΕΡΟΥΣ ΧΡΟΝΟΥΣ.

Γενικά.

ΚΑΝΑΝΗΣ, Β. Ἡ Προῦσα. Ἐν Ἀθ. 1883.

ΠΑΠΑΡΙΘΟΠΟΥΛΟΣ, Κ. Λόγος ἐναρκτήριος εἰς τὸ μάθημα τῆς ἱστορίας. (Ἐφημερίς 7 Ὀκτ. 1883.— Πarnaσσός 1883 σ. 802-813).

ΠΑΠΑΖΑΦΕΙΡΟΠΟΥΛΟΣ, Π. Μεθυστής. Ἐν Ἀθ. 1883.

SATHAS, C. N. Documents inédits relatifs à l'histoire de la Grèce au moyen âge. Paris, Maisonneuve et Cie 4^{ov} τ. V. Δρ. 20.

Ἱστορία τῶν μέσων χρόνων (330-1453).

DESTOUNIS, G. Statii po Vizantii by Groccskom zurnale Afinei. (Τὰ περὶ Βυζαντίου ἀρθρα τοῦ Ἑλλ. περιοδικοῦ Ἀθηναίου (Ἐφημερίς τοῦ βίωσα, ὑπουργείου τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως Δεκ. 1883 σ. 445-446).

DURUY, V. L'empereur Julien (Annuaire de l'Association pour l'encouragement des études grecques 1883.)

FISCHER, W. Studien zur byzantinischen Geschichte. 1883. (Βιβλ. ἐν Mitteilungen aus d. hist. Literatur. XI, 3.— Revue critique 1883 ἀρ. 48.)

HERTZBERG, G. Kaiser Manuel Komnenos. (Aus allen Zeiten u. Landen. φ. 10.)

HIRSCH, F. Byzantinische Geschichte. (Jahresberichte der Geschichtswissenschaft III Jhg. Berlin, 1883 σ. 217-221).

KOELLING, W. Geschichte der Arianischen Häresie von Nicäa bis Constantinopel, von 345-381. Gütersloh, Bertelsmann. 8^{ov} μέγα τ. 1-2 Δρ. 15.

LAMPRYLLOS, CYR. La mystification fatale, ou élucidation d'une page d'histoire ecclésiastique. Athènes, 1883 8^{ov} σ. V, 200 (Βιβλ. ὑπὸ I. Ἰσιδ. Σκυλλισσῆ ἐν Ἐφημερίδι 21 Σεπτ. 1883).

NESTON, Chronique dite de —, traduite sur le texte slavon-russe avec introduction et commentaire critique, par Louis Leger. Paris, 1883. E. Leroux (Βιβλ. ὑπὸ J. Fleury ἐν Revue internationale τ II σ. 256-264).

ΦΑΝΟΥΡΑΚΗΣ, Θ. Περὶ τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ συνόδου. (Σωτήρ 1884 ἀρ. 2. 3).

RANKE, L. Weltgeschichte. Leipzig, 1883 IV Th. Das Kaiserthum in Constantinopel. Δρ. 25.

ΡΕΝΙΕΡΙΗΣ, Μ. Ἱστορικὰ μελέται. Ἀθ. 1882 (Βιβλ. ὑπὸ Ν. Πετρῆ ἐν Phil. Wochenschrift 1883 σ. 1098-9).

RUBIO Y LIUCHI, ANT. La expedicion y dominacion de los Catalanes en Oriente juzgadas por los Griegos. Barcelona, 1883 4^{ov} σ. 128 Δρ. 8. (Memorias de la R. Academia de Buenas Letras de Barcelona τ. IV τεῦχ. 1.) (Βιβλ. ἐν Ἀμαλλοειξ 1883 ἀρ. 3212-3213.— ὑπὸ Σ. Π. Λάμπρου ἐν Deutschen Literaturzeitung 1883 ἀρ. 46.)

SATHAS, C. Vies des Saints Allemands de l'église de Chypre publiées par— Gônes, 1884. 4^{ov} σ. 26. Extrait des Archives de l'Orient Latin. τ. II, 2 σ. 405-426. (Βιβλ. Ἐστία ἀρ. 46.)

SEHRING, W. Vom Konzil zu Nicäa bis zum westfälischen Frieden. 325-1648. Epigramme, Lieder u. Jamben zur Geschichte der Menschheit. Leipzig, Licht u. Meyer. 6 Δρ. 25.

ΤΟΖΕΡ, Η. F. The Franks in the Peloponnese. London, 1883. 8^{ov} σ. 72. (Ἐκ τοῦ Journal of hellenic Studies. τ. IV ἀρ. 2 σ. 165-236).

Ἱστορία νεωτέρα (1453-1884).

[ANNINOS, X.] Δάφναι καὶ τρίπαϊα. Ἐφημερίς 28-31 Μαρτ. 2-10. 29. 30. 31. Ἀπριλ. 7 Μαΐου 1884).

[ΒΑΜΠΙΑΣ, Α.] Ἀναμνήσεις ἐκ τῆς ἐχθέσεως μνημείων τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος (Στοά. 1884 ἀρ. 84-90).

[Bessenghi Dogli Ughi]. Ἐπιστολαὶ λησιμονηθέντος φιλέλληνος (N. Ἡμέρα ἀρ. 1477).

ΒΙΚΕΛΛΗΣ, Δ. Ἀλέξανδρος Κομμουνδοῦρος. (Ἐστία φ. 398).

— Κομμουνδοῦρος. Souvenirs personnels. Traduction de M. le Mis de Queux de St. Hilaire. (Revue du monde latin 25 Δεκ. 1883).

— Iticordi. (La Rassegna ellenica ἀρ. 7. 8.)

— La Grèce avant 1821. (La nouvelle Revue. 1 Janv. 1884).

— Ἡ Ἑλλάς πρὸ τοῦ 1821. Ἐν Ἀθήναις, 1884 8^{ov} σ. 22. (Ἐκ τοῦ Πarnaσσός τ. II' τεῦχ. 2).

CANINI, M. A. L'unione elleno-latina. Venezia, 1883 16^{ov} σ. 32 λ. 20.

ΧΑΡΑΛΑΜΠΗΣ, Α. Σ. Ἀπάντησις ἐκ καθήκοντος πρὸς τὸν κ. Λεων. Πετιμεζᾶ. (Ἀθῶν 27 Ἀπρ. 1884).

— I. A. Ἱστορικὰ ἔγγραφα. (Στοά 27. 29 Ἀπρ. 1884.— Δελτίον Ἑβδομάδος ἀρ. 9. 10).

DALL'ACQUA GIUSTI, A. I Veneziani in Aleno nel 1687. Memorie. Venezia, 1883. (Βιβλ. ὑπὸ De Kiriaki ἐν Ateneo Veneto 1883 τ. II σ. 374-5).

ἘΚΘΕΣΙΣ μνημείων τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος τῆς ἐπιμελείας τοῦ φιλολογικοῦ συλλόγου Πarnaσσός καὶ τῆς ἱστορ. καὶ ἔθναλ. ἐταιρείας τῆς Ἑλλάδος. Κατάλογος. Ἐν Ἀθήναις, 1884. 8^{ov} σ. 67.

— 25 Μαρτίου. Ἐχθραὶ μνημείων τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος. (Ἐστία ἀρ. 430 σ. 193—

- 208.— Δελτίον τῆς Ἑστίας ἀρ. 378). Λί σημαίαι. (Ἑστία ἀρ. 432). Ἀλεξί-
 βρόχια κλπ. (Ἑστία ἀρ. 433).
- Ἐκθέσεις μνημείων τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος. (Δελτίον τῆς Ἑβδομάδος ἀρ. 4.)
- ΦΑΡΜΑΚΟΠΟΥΛΟ, Α. Ρ. La Grèce contemporaine in rapporto al libero pen-
 siero. (Il Pittagora. Napoli 1884 τεύχ. 122).
- ΦΟΡΝΕΖΗ, ΕΡΡ. Οἱ Φιλέλληνας, κατὰ μετάφρασιν τῆς Δδος Κ. Τ. Μ[αράτου] (Ἑβδο-
 μάς ἀρ. 1—10).
- [ΦΡΑΒΑΣΙΛΙΣ, Α.] Fasti ellenici. (La Rassegna ellenica ἀρ. 1—10).
- Alessandro Cuneanduros. (La Rass. ell. ἀρ. 9. 10.)
- ΦΡΗΜΑΝ, ΕΔ. Α. Οἱ Τούρκοι ἐν Εὐρώπῃ πραγματεία μεταγλωττισθεῖσα ἐκ τοῦ ἀγγλι-
 κοῦ ὑπὸ Α. Δ. Ἐν Ἀθήναις, 1883, 8ον σ. 0'. 73.
- ΡΟΥΝΑΡΟΠΟΥΛΟΣ, Κ. Ν. Περὶ τῆς ἐν Ἑλλάδι οἰκογενείας τῶν Βουδουράτων. (Δελτίον
 σ. 261—263).
- Περὶ τῆς ἐφόδου κατὰ τοῦ Φρουρίου Κοριώνης τῇ 1823. (Δελτίον σ. 675—679).
- Τὰ κατὰ τὸν Ἄθω καὶ Τένεδον ἐν ἔτει 1807. (Δελτίον σ. 461—480).
- ΧΜΙΕΤΙΟΒΕΚΙΝ, ΣΤ. ΠΕΤΡ. κλοιάρχου κατὰ τὴν εἰς Πελοπόννησον ἐκστρατείαν τῶν
 Ῥώσων, Ἡμερολόγιον αὐτόγραφον. Ἐκ τῆς Ῥωσσαικῆς ὑπὸ Κ. Α. ΠΑΛΛΙΟ-
 ΛΟΓΟΥ. (Παρνασσός 1884 σ. 239—249).
- ΚΑΡΑΤΖΑΣ, Γ. Μία σελὶς ἐκ τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως. (Ἑστία ἀρ. 431).
- Σελὶς τῆς ἱστορίας τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως ἀναφυλλισθεῖσα ἀπροσέκτως ὑπὸ
 τῆς Ἑστίας. (Πρωτὰ 5 Ἀπρ. 1884.)
- Ὅλιγα ἀντὶ πολλῶν. (Ν. Ἑφημερὶς 16 Ἀπρ. 1884.)
- [ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ, Θ.] Φαλέξ, ὁ ἀρματωλὸς Κάλιας Πλαπούτας. (Ἀκρόπολις 30. 31
 Μαρτ. 2 Ἀπρ. 1884).
- Εἷς λοχίας τοῦ 1824 (Ἀκρόπολις 25 Φεβρ. 1884).
- ΚΟΥΡΑΛΟΣ, Χ. Π. Λόγος πανηγυρικός ἐκφωνηθεὶς τῇ 25 Μαρτίου ἐπέτελλε ἑορτῇ τῆς
 ἐθνικῆς καλιγγενεσίας. Ἐν Πάτραις, 1883 8ον σ. 32.
- ΚΡΕΜΟΣ, Γ. Ἱστορικά ἐπανορθώματα. Α'. Ἄλῃ Πασᾶς (Παρνασσός 1883 σ. 950—979.
 Γ' Σουλῶται, Πρώτη πολιρχία Μεσολογγίου, Μάρκος Βότσαρης (Ἀπόλλων
 ἀρ. 8—10.)
- LAMANSKY, VL. Secrets d'état de Venise: documents, extraits, notices et
 études servant à éclaircir les rapports de la Seigneurie avec les Grecs,
 les Slaves et la Porte Ottomane à la fin du XV et au XVI siècle. St-
 Pétersbourg, 1884, 8ον σ. XXXII, 834. 96 64. (Βιβλ. ὑπὸ Γ. Δεστούνη
 ἐν Δελτίῳ σ. 558—562).
- ΔΑΜΠΡΟΣ, Π. Νομίματα καὶ μετᾶλλια τῆς Ἑπτανήσου Πολιτείας καὶ τῆς προσωρι-
 νῆς τῶν Ἰονίων νήσιων παρὰ τῶν Ἀγγλων κατοχῆς. Ἀθήνησιν, 1884. 4ον σ.
 31 μετὰ ἕξ πιν. (καὶ ἐν Δελτίῳ σ. 185—208).
- ΜΕΛΕΤΟΠΟΥΛΟ, L. Alexandre Coumounduros comme homme politique et
 comme orateur. (Le Messager d'Athènes. 1884 ἀρ. 12—20.)
- ΜΟΕΧΟΒΑΚΗΣ, Ν. Τὸ ἐν Ἑλλάδι δημόσιον δίκαιον ἐπὶ τουρκοκρατίας. (Βιβλ. ἐν Re-
 vue historique 1884 τ. 24 σ. 400—403).
- ΠΑΤΡΙΑΡΧΑΤ. Le—occuménique grec de Constantinopol par ** (Revue du
 monde latin. 25 Νοεμ. 1883).
- ΠΕΤΙΜΕΖΑΣ, Β. Πῶς σώζονται τὰ βῆνη. [Περὶ τῆς ἀποκρούσεως τῆς ἐφόδου τοῦ Ἰμ-

- βραῆμ εἰς τὸ Μέγα Σπήλαιον] (Παράρτημα τοῦ ὑπ' ἀρ. 725 φύλλον τῆς Ἀκρο-
 πόλεως).
- Γεννηθήτω φῶς! [Περὶ τινῶν ἐγγράφων ἀναφερομένων εἰς τὸν Σ. Χαλαδάκη
 καὶ τοὺς Πετιμεζάτους (Ἀκρόπολις 6 Ἀπρ. 1884).
- ΦΑΤΑΚΟΣ, Μάχη Μεγάλου Σπηλαίου. (Ἑβδομάς ἀρ. 6).
- ΠΟΛΙΤΗΣ, Ν. Γ. Περὶ τοῦ ἐν Μακεδονίᾳ λιμοῦ ἐν ἔτει 1740 (Δελτίον σ. 266—273).
- ΡΙΒΑΥΡΙΕΡΡΕ, J. Παλαιολόγος Κ. Α. Ἐκ τῶν ἱστορικῶν ἀπομνημονευμάτων τοῦ
 Ῥώσσου διπλωμάτου κόμητος I. Ῥιμπωπιέρ ἀπόσπασμα (Παρνασσός 1883
 σ. 679—687).
- ΣΕΡΡΕ, J. Der Aufschwung Griechenlands unter Wittelsbachischer Herr-
 schaft. (Allgem. Zeitung. Beilage. 19. 20 Ἀπρ. 1884 ἀρ. 109. 110).—
 Πρόσδος Ἑλλάδος ὑπὸ τοὺς Βαυαροὺς. (Ν. Ἡμέρα ἀρ. 1477.—Στοά).
- ΣΚΡΑΙΞΗΣ, Ι. ΙΕΙΔ. Ἐπεισοδίων τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος τὸ μυριστόν. (Παρνασσός 1884
 σ. 232—238).

ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΚΑΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ.

- ΒΑΥΕΤ, Ο. L'Art byzantin. Lyon, Paris, 1884. 8ον σ. 320 μετ' εἰκ. 105 Δρ. 3.
 (Bibliothèque de l'enseignement des beaux arts) (Βιβλ. ἐν Polybiblion.
 Fevr. 1884).
- ΒΙΚΕΛΛΑΣ, Δ. Τὰ μνημεῖα τῆς χριστιανικῆς τέχνης. (Ἀλὼν 14 Μαρτ. 1884).
- ΧΑΡΤΙΝ, Ἀρχαιολογικός—τῶν χειρῶν τειχῶν Κωνσταντινουπόλεως. Ἐν Κων-
 σταντινουπόλει, 1884. 4ον σ. 15. Μετὰ 5 πενάκων καὶ ἐνός χάρτου. (Ὁ ἐν
 Κωνσταντινουπόλει ἑλληνικός φιλολογικός σύλλογος. Ἀρχαιολογική ἐπιτροπή.
 Παράρτημα τοῦ ΙΔ' τόμου).
- ΧΑΤΖΗΓΙΑΝΝΙΔΗΣ, Γ. Τὸ φρούριον Κλερμόντ ἐν Ἠλιδί. (Ἑστία φ. 409. Βλ. καὶ Δελ-
 τίον τῆς Ἑστίας φ. 359).
- ΟΠΟΪΣΥ, Α. L'art de bâtir chez les Byzantins. Paris, 1884. Librairie de la
 société anonyme de publications périodiques. Εἰς φύλλον μετ' εἰκ. 178
 καὶ πινάκων 20. Δρ. 60.
- ΓΕΡΝΙΑΡΔΤ, Ε. Studien über das Vespflugswesen von Rom u. Konstan-
 tinopel in der späteren Kaiserzeit. Dorpat, 1881. (Βιβλ. ὑπὸ Ο. Rohn
 ἐν Mittheilungen aus d. hist. Literatur, XI, 3).
- ΠΕΡΤΖΒΕΡΓ, Ο. Byzantinische Kaiserpaläste. (Historische Zeitschrift 1884
 τεύχ. 3).
- ΚΙΡΧΕΡ. Eine unterirdische byzantinische—(Neue evangelische Kirchen-
 zeitung 1884 ἀρ. 9).
- ΔΑΜΠΑΚΗΣ, Γ. Ἑορτῇ τῶν Χριστουγέννων. (Ἑστία φ. 417).
- Ἑορτῇ τῶν Φώτων καὶ ὁ μέγας ἀγιασμός. (Ἑστία φ. 419).
- Ἡ ἑορτῇ τοῦ σταυροῦ. Ἑβδομάς ἀρ. 2).
- Τὸ ἐν Βαρι τῆς Ἱταλίας λείψανον τοῦ ἁγίου Νικολάου (Ἑστία φ. 415).
- Περὶ τινὸς χριστιανικῆς σφραγίδος. (Δελτίον σ. 508—517).
- ΔΑΜΠΡΟΣ, Μ. Π. Βυζαντιναὶ σφραγίδες. (Παρνασσός 1883 σ. 867—869).
- ΔΑΜΠΡΟΣ, Σ. Π. Εἰκὼν Ἱερεμίου Α' πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως. (Δελτίον σ.
 121—122).

- MÜLLER, C. Ein altgermanisches Weihnachtschauspiel [περὶ τοῦ λεγομένου Γοτθικοῦ, περὶ οὗ βλ. Κωνστ. τοῦ Πορφυρογεννήτου, "Ἐκθ. βασιλείου τάξεως] (Zeitschrift f. deutsche Philologie 1883 τεύχ. 4).
- ΠΑΣΠΑΤΗΣ, Α. Γ. Ἡ βίβλος τοῦ προσκυνητοῦ ὑπὸ τοῦ Ἀντωνίου ἀρχιεπισκόπου Νοβγορόδ, Περιγραφή τῶν ἱερῶν τόπων ἐν Τσαργγάδ. (Ποικίλη Στοά. Ἰδ. 1884 σ. 354—363).
- Σ[ΑΚΕΒΛΑΡΟΠΟΥΛΟΣ], Σ. Κ. Περὶ τοῦ δικεφάλου ἀετοῦ. (Ἐστία φ. 399).
- SCHLUMBERGER, G. Documents pour servir à l'histoire des thêmes byzantins; sceaux de plomb inédits de fonctionnaires provinciaux. Paris, 1883 Extrait de la Revue archéologique. 8^{ον} σ. 22. (Βιβλ. ἐν Revue critique ἀρ. 8).
- Sigillographie byzantine des dues et catérans d'Antioche, des patriarches d'Antioche, des dues et catérans de Chypre. Extraite des Archives de l'Orient latin. 1883 τ. II (Βιβλ. ἐν Revue critique ἀρ. 8).
- ΘΑΜΟΠΟΥΛΟΣ, ΣΤ. Μ. Χριστιανικαὶ ἐν Πάτραις ἐπιγραφαί. (Δελτίον σ. 523—526).
- USPENSKI, "Ἰχνη κτηματολογίου ἐν Βυζαντίῳ. (Ἐφημερίς τοῦ βυζαντινοῦ ὑπουργείου τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως 1884. Ἰαν. Φεβ.)
- ZACHARIAE VON LINGENTHAL, S. G. Principj di un debito publico nell'impero bizantino. Nota del — tradotta dal manoscritto tedesco per cura del dott. O. Ferrini. Milano, 1883 (Rendiconti del R. Ist. Lombardo. Ser. II vol. XVI fasc. 18).
- ΖΗΣΙΟΥ, Κ. Γ. Χριστιανικαὶ ἀρχαιότητες Ἀθηναίων (Δελτίον σ. 517—521).
- Χριστιανικαὶ ἀρχαιότητες Ναυπλίου. (Δελτίον σ. 521—523).

ΚΟΙΝΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ.

- ΑΛΕΚΤΟΡΙΑΝΗΣ, Α. Σ. Λεξιλόγιον τοῦ ἐν Φερτακάλνοις τῆς Καππαδοκίας γλωσσικοῦ ἰδιώματος. (Δελτίον σ. 480—508).
- ΒΑΛΑΒΑΝΗΣ, ΙΩΑΝΝ. Νέα συλλογὴ ζώοντων μνημεῖων τῆς ἰδιωτικῆς τοῦ Πόντου. (Ὁ ἐν Κ/πόλει ἑλλ. φιλ. σύλλογος. Περιοδικόν τ. ΙΔ' σ. 278—291).
- BEAUDOUIN, M. Étude de dialecte chypriote moderne et médiéval. Paris, E. Thorin. 8^ο δρ. 5. (Bibliothèque des écoles françaises d'Athènes et de Rome. Fasc. 36).
- BOLTZ, AUG. Die hellenischen Taufnamen der Gegenwart soweit dieselben antiken Ursprungs sind nach Gebrauch und Bedeutung zusammengestellt. Leipzig, 1883. W. Friederich. 8^{ον} σ. 48 2 δρ. 50. (Βιβλ. ὑπὸ Σ. Α. Κ[ουμανούδη] ἐν Δελτίῳ Ἐστίας φ. 361.—ὑπὸ Γ. Χατζιδάκη ἐν Δελτίῳ τῆς ἑβδομάδος ἀρ. 1—3).
- ΧΑΤΖΙΔΑΚΗΣ, Γ. Οὔτε μαζῆ, οὔτε μαζῆ οὔτε μαζὺ εἶναι ἡ ὀρθὴ γραφή, ἀλλὰ μαζι. (Πλάτων τ. 5' σ. 35—43).
- Περὶ τοῦ κριτικοῦ ζημιό. (Πλάτων 5' σ. 43—45).
- Περὶ παρετυμολογιῶν καὶ τῶν δι' αὐτάς μεταβολῶν. (Πλάτων 5' σ. 45—53).
- Περὶ τῶν περιφραστικῶς σχηματιζομένων χρόνων τῆς νέας ἑλληνικῆς γλώσσης. (Δελτίον σ. 226—261).
- Περὶ φθογγολογικῶν νόμων κλπ. 1883. (Βιβλ. ὑπὸ G. Meyer ἐν Philolo-

- gische Wochenschrift ἀρ. 33 σ. 1038—4 καὶ μετάφρασις ταύτης ἐν τῷ Λιῶνι, 1884).
- ΕΙΣΗΓΗΤΗΛ, GUST. D. Περὶ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, ὡς γλώσσης κοινῆς τῆς ἐπιστήμης. Μετάφρασις Ν. Γ. Π[ολίτου] (Ἐστία φ. 422.) Ἐκ τῆς Revue scientifique.
- ΓΕΡΑΚΗΣ, Γ. Γραμματικὴ τῆς νέας ἑλληνικῆς γλώσσης πρὸς χρῆσιν τῶν εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα φοιτῶντων. Ἐκδόσις πέμπτη. Ἐν Ἀθ. 1883. 12^{ον} η' 160. 4 Δρ. 20. (Βιβλιοθήκη τοῦ πρὸς διάδοσιν τῶν ἑλλ. γραμμάτων συλλόγου ἀρ. 12).
- JANNARAKIS, A. Deutsch-ungarischendes Handwörterbuch. Hannover 1883. Βιβλ. ὑπὸ G. Meyer ἐν Lit. Centralblatt 1883 ἀρ. 35.—ὑπὸ Σ. Π. Λάμπρου ἐν Deutschen Literaturzeitung 1883 ἀρ. 45.—ὑπὸ K. Krumbacher ἐν Bayerischen Gymnasialbl. 1884 τεύχ. 4.—ὑπὸ Thewrowk v. Ponor ἐν Phil. Rundschau 1884 ἀρ. 1.
- KAPP, STEPHAN. Die griechischen und lateinischen Gutturallaute im Neugriechischen und in den romanischen Sprachen. Programm des k. k. Staats-Gymnasiums im IX. Bezirke von Wien 1883 σ. 46.
- ΚΟΝΤΟΣ, Κ. Σ. Κριτικὰ καὶ γραμματικὰ. (Πλάτων τ. Ε' σ. 209—219. 281—303. 349—367. 5' σ. 3—35).
- Γλωσσικαὶ παρατηρήσεις.— Βιβλ. [ὑπὸ Δ. Ν. Βερναρδάκη] ἐν Νέῃ Ἡμέρᾳ ἀρ. 1431—1467 καὶ ἐν ἴδιῳ τεύχει ὑπὸ τὴν ἐπιγραφήν: Ψευδαττικισμοῦ ἔλεγχος, ἤτοι Κ. Σ. Κόντου γλωσσικῶν παρατηρήσεων ἀναφερομένων εἰς τὴν νέαν ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἀνασκευῆ ὑπὸ * * * ἐν Τεργέστη, 1884 12^{ον} Δρ. 8.
- ΚΟΥΜΑΝΟΥΔΗΣ, Σ. Κ. Νόμεις εἰς ἔρευναν τῶν ἰδιαζόντων τῆ νεωτέρᾳ ἑλληνικῇ γλώσση. (Πλάτων Ε' σ. 368—376).
- Συναγωγὴ λέξεων κλπ. 1883. Βιβλ. ὑπὸ E. Miller ἐν Journal des Savants Janv. 1884.
- ΚΟΥΡΗΣ, ΕΛΕΥΘ. ΤΡΙΑΝΤ. Περὶ τραπεζουντίας διαλέκτου. (Πλάτων Ε' σ. 161—8. 217—227 καὶ 377—410). 5' σ. 83—99.
- ὈΝΟΜΑΤΑ. Γὰ ἀργαία — (Ἐφημερίς 5 Φεβρ. 1883).
- ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ, Θ. Βάσανος θεμελιωδῶν τινῶν ὑπὲρ τῆς ἐρασμιακῆς προφορᾶς ἀποδείξεις. (Δελτίον σ. 441—455).
- ΠΕΤΡΙΑΝΗΣ, ΑΘ. Περὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ Μορέως. (Μεσσηνιακός τύπος. Καλάμαι, 1884 ἀρ. 24—28).
- ΠΟΥΡΙΟΣ, Θ. Συλλογὴ λέξεων, παραμυθῶν, ἀσμάτων κτλ. τοῦ ἐν Ζαγορίῳ τῆς Ἠπείρου ἑλληνικοῦ λαοῦ. (Ὁ ἐν Κ/πόλει σύλλογος τ. ΙΔ' σ. 205—277).
- RANGABÉ, A. Die Aussprache des griechischen 1882. Βιβλ. ὑπὸ Schoemann, ἐν Philol. Anzeiger XIII τεύχ. 9. 10.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΡΑΦΟΓΝΩΣΙΑ.

- ΑΡΙΣΤΑΡΧΗΣ, Σ. Κωνσταντινουπόλεις βιβλιοθήκαι ὀθωμανικαί. (Ἡμερολόγιον τῆς Ἀνατολῆς 1884 σ. 224—247).
- BORDIER, H. Description des peintures et autres ornements contenus dans les manuscrits grecs de la Bibliothèque nationale. Paris, 1883. H.

- Champion. Τεύχ. Α'. 4^{ον} σ. VIII, 120. (Βιβλ. ὑπὸ Σ. Π. Δ[άμπρου] ἐν Δελτίῳ σ. 369—373).
- GARDTHAUSEN, V. Différences provinciales de la minuscule grecque. (Mélanges Graux. Paris, 1884).
- ΓΕΩΡΓΙΑΝΤΑΣ, ΦΙΛ. Δ. Περὶ κεκυρωμένων πινάκων, παπύρου διφοερῶν καὶ χάρτου ὡς γραφικῶν ὄλων ἐν τε τοῖς ἀρχαίοις καὶ μέσοις χρόνοις, ἐναίσιμος διατριβή. Ἐν Ἀθήναις, 8^{ον} σ. 18.
- HARTEL, W. Ein griechischer Papyrus aus dem Jahre 487 n. Chr. (Wiener Studien. "Eτ. V σ. 1—41.
- JACOB, A. Sylloge vocabulorum ad conferendos demonstrandosque codices graecos utilium. Recueil de mots pour servir à la collation et à la description des manuscrits grecs. Paris, 1883. 8^{ον} μέγ. σ. 24. Extrait de la Revue archéologique. (Βιβλ. Berliner Phil. Wochenschrift ἀρ. 7).
- Le classement des manuscrits de Diodore de Sicile. (Mélanges Graux).
- LAMBROS, S. P. Notes d'un paléographe en voyage (αὐτ.)
- MARTIN, ALB. Notice sur les manuscrits grecs de la bibliothèque Classense, à Ravenne (αὐτ.)
- MÜLLER, C. O. Sur les manuscrits de Polyon (αὐτ.)
- OMONT, H. Inventaire sommaire des manuscrits du supplément grec de la Bibliothèque Nationale. Paris, 1883. Alph. Picard. 8^{ον} σ. XVI. 135. ἀρ. 7. 50. (Βιβλ. ἐν Polybiblion. 1884 Janv.—ὑπὸ A. Martin ἐν Revue critique 1884 ἀρ. 8.
- Inventaire sommaire des manuscrits grecs des bibliothèques des départements. Paris, 1883 Champion 8^{ον} σ. 18. Extrait du cabinet historique.
- Inventaire sommaire des mss. grecs des Bibliothèques Mazarine, de l' Arsenal et Sainte Geneviève, à Paris. (Mélanges Graux).
- RUELLE, C. E. Notice du codex Marcianus 246 (αὐτ.)
- SCHOENE, A. de Isocrate papyro Massiliensi (αὐτ.)
- WATTENBACH, GUIL. Scripturae graecae specimina in usum scholarum collegit et explicavit. Libri cui inscriptum erat: «Schrifttafeln zur Geschichte der griechischen Schrift» editio altera. Boreolini, 1883 G. Grote. Εἰς φύλλον σ. 17 πίν. 30 ἀρ. 20 (Βιβλ. ὑπὸ O. Lehmann ἐν Berl. Phil. Wochenschrift ἀρ. 7).
- WESSELY, K. Περὶ τοῦ χρόνου τῆς γραφῆς ἑλληνικῶν τινῶν κειμένων. (Wiener Studien. "Eτ. V σ. 170).
- Prolegomena ad papyrorum Graecorum novam collectionem edendam. Insunt disquisitiones palaeographicae antiquariae diplomaticae metrologicae chronologicae interpretationesque nonnullorum papyrorum. Vindobonae 1883. Gerold's Sohn. 8^{ον} σ. 80 3 ἀρ. 75. (Βιβλ. ὑπὸ M. Gtllbauer ἐν Berol. Phil. Wochenschrift ἀρ. 19.

ΑΛΒΑΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΕΘΝΟΛΟΓΙΑ.

DORA D'ISTRIA, Gli Albanesi in Rumonia. Storia dei principi Ghika nei secoli XVII, XVIII e XIV su documenti inediti degli archivi di Vene-

- zia, Vienna, Parigi, Berlino, Constantinopoli ecc. traduzione dal francese di B. CECCHETTI, Firenze, 1883 8^{ον} σ. XXI, 457.
- GETTLER, Die albanesischen u. slavischen Schriften. Wien, 1883 (Βιβλ. ἐν Lit. Centralblatt 1883 ἀρ. 27).
- JARNIK, J. U. Prispěvky ku poznání naceri albanskych. Praze, 1883. Εἰς 4^{ον} σ. 65. (Βιβλ. ὑπὸ G. Mayor, ἐν Aveivio por le tradizioni popolari 1884. σ. 146—148).
- KΟΥΛΟΓΚΙΟΠΟΥΛΟΣ, Δ. I. Ἀλβανικά πάρεργα. Ἐν Ἀθ. 1883 8^{ον} σ. 64.
- MARCHIANO, STAN. Studi filologici svolti con la lingua pelasgoalbanese. Napoli, 1882 8^{ον} σ. 151. 105. Δρ. 8. (Βιβλ. ὑπὸ G. Meyer ἐν Berliner Philol. Wochenschrift 1884 ἀρ. 1).
- ΜΑΥΡΟΜΜΑΤΗΣ, ΕΠ. I. Τὸ παρὸν καὶ τὸ μέλλον τῆς Ἀλβανίας, ἐξεταζομένης ἰδίως ὑπὸ γεωγραφικῆν, στατιστικῆν καὶ πολιτικῆν ἐποψίν. (Ἀκρόπολις 1884 ἀρ. 664—666. 669—672).
- MEYER, G. Albanosische Studien. Wien, 1883 (C. Gerold's Sohn) I. Die Pluralbildungen der Albanesischen Nomina. 8^{ον} σ. 108 Δρ. 2. (καὶ ἐν Sitzungsberichten der phil. hist. Classe der Akademie der Wissenschaften zu Wien, τ. 104 σ. 257 κα.) (Βιβλ. ἐν Deutschen Literaturzeitung 1884 ἀρ. 11. ὑπὸ V. Henry ἐν Revue de Linguistique 1884 σ. 87—91. ὑπὸ N. Γ. Πολίτου ἐν Δελτίῳ σ. 728—731.)
- Die Stellung des albanesischen im Kreise der indogermanischen Sprachen. Leipzig, 1883. 8^{ον} σ. 11 (καὶ ἐν Beiträge zur Kunde der indogerm. Sprachen. Τόμ. VIII τεύχ. 3).
- SCHUSTER, MICH. Der bestimmte Artikel im Rumänischen und im Albanesischen. Hermannstadt, 1884 4^{ον} σ. 23.

ΜΕΣΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

Ἀπὸ κτίσεως μέχρις ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Γενικά.

- KΟΝΤΟΣ, Κ. Σ. Κριτικά καὶ γραμματικά. (Πλάτων 1883 Ε' σ. 209—219. 284—303. 349—367. 1884 Σ' σ. 3—35).
- NΑΓΕΘΟΥΡΚΙ, Ε. Histoire de la littérature grecque depuis ses origines jusqu'au VI siècle de notre ère. Paris, 1884 12^{ον} σ. 516 (Βιβλ. ὑπὸ J. Siltzer ἐν Berliner Philol. Wochenschrift ἀρ. 5).
- DESTOUNIS, ΓΑΒΡ. Statii po Vizantii by Grecoskom Jurnale Afinei [Τὰ περὶ Βυζαντίου ἀρθρα τοῦ ἑλληνικοῦ περιοδικοῦ Ἀθηναίου] (Ἐφημερίς τοῦ ἑπουργείου τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως Δεκ. 1883 σ. 415—446).
- GELZER, II. Sextus Julius Africanus und die byzantinische Chronographie. I (Βιβλ. ἐν Historische Zeitschrift 1883 σ. 309—316).
- DE BOOR, C. Zu den Excerptsammlungen des Konstantin Porphyrogenetos 1. Zu den Gesandtschaftsexcerpten 2. Zu den guomischen Excerpten. (Hermes 1884 XIX σ. 123—148).— Περὶ ἐπιθοῶν. (Hermes XVIII 628—629).

- GEMOLL, WILH. Untersuchungen über die Quellen, den Verfasser und die Abfassungszeit der Geoponica. (Berliner Studien f. classische Philologie τυχ. I) (Βιβλ. Academy 8 Μαρτ. 1884 ἀρ. 618) ἐπὶ Ο. Keller ἐν Berl. phil. Wochensr. ἀρ. 17.)
- TAMARDA, N. Raccolta di scritti riguardanti la medicina, manoscritto greco della biblioteca nazionale di Palermo. (Archivio storico Siciliano. 1883 Nuova Ser. ann. VIII).
- SCHMIDT, J. Das medizinisch-botanische Glossar von Siena. (Hermes 1883 VIII, σ. 221—545).
- CRUSIUS, Analecta critica ab paroemiographos Graecos. Lipsiae, 1883 Teubner. Ἀρ. 5.
- HUBER, J. Ἡ φιλοσοφία τῶν πατέρων τῆς ἐκκλησίας. Μεταφρασθεῖσα ὑπὸ ΓΡΗΓ. ΜΟΞΑΚΗ. Ἐν Ἀθήναις, 1883 8^{ον} σ. η', 368. Ἀρ. 5.
- JACKSON, The post-nicene greek fathers, A. D. 325—750. Christian literature primers. Vol. 3. Edited by FISCHER. New York, 1884 18^{ον} 4 Ἀρ. 50.
- MARINELLI, G. Die Erdkunde bei den Kirchvätern; deutsch von L. NEUMANN, mit einem Vorworte von S. Günther. Leipzig, 1884 Teubner 8^{ον} σ. 87.
- ΜΟΞΑΚΗΣ, ΓΡΗΓ. Μελέται καὶ λόγοι ἐκκλησιαστικοί. Ἐν Ἀθήναις, 1883 Ἀνεστ. Κωνσταντινίδης. 8^{ον} σ. 563 Ἀρ. 10.
- ΠΑΠΑΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ, Κ. Λόγος εἰς τὸ μνημόσυνον τῶν τριῶν ἱεραρχῶν. (Ἐφημερίς 1 Φεβρ. 1883).
- ΡΟΚΚΟΣ, Π. Οἱ τρεῖς ἱεράρχαι καὶ ἡ ἑορτὴ τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου ἐν τῇ ναφῇ τῆς Ἀγίας Εὐφρόνης. Ἀθήν. 1883 8^{ον} σ. 23.
- ΣΧΟΛΑΡΙΟΣ, ΔΗΡΟΘΕΟΣ, Ἔαμειον τῆς Πατρολογίας ἢτοι συλλογὴ τῶν ἐν τῇ Πατρολογία τῇ ὑπὸ Μιγνίου (Migne) ἐν Παρισίοις ἐκδοθείσων περιεχομένων κυριωτέρων ἐνοιῶν, φράσεων, καὶ ὑποθέσεων κλπ. Ἐν Ἀθήναις, 1883 τ. Α' 4^{ον} σ. 512 (Βιβλ. Polybiblion, 1884 σ. 123—124).

Συγγραφεῖς

- ΑΝΑΤΟΛΙΟΣ. Βλ. Gemoll, W. Ueber die Quellen etc der Geoponica.
- ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΝΑΖΙΑΝΖΗΝΟΣ. — *Brambs, J. G. De auctoritate tragædiæ christianæ, quæ inscribi solet Χριστὸς Πάσχων*, Gregorio Nazianzeno falso attributæ. Progr. d. k. Studienanstalt Eichstadt. 1883 8^{ον} σ. 72.
— ΜΟΞΑΚΗΣ, ΓΡΗΓ. Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνὸς ὡς ῥήτωρ ἐκκλησιαστικὸς. (Πλάτων Ε' σ. 6—43.)
- ΔΑΜΑΣΚΙΟΣ, *Eysenhart, F.* Mittheilungen aus der Stadtbibliothek zu Hamburg 1884. I Damascius. 8^{ον} σ. 48.
- ΗΛΙΟΔΩΡΟΣ. *Bonneson, P.* Une traduction inédite du Ier livre de Théagène et Chariclée, par Lancolot de Carlo, publiée par — (Annuaire de l'Assoc. pour l'enc. des ét. grecques 1883).
- ΗΣΥΧΙΟΣ Ο ΜΙΑΜΗΣΙΟΣ *Hesselmeyer, El.* Zu Hesychios Milesios (N. Jahrbücher f. Phil. u. Pädagogik τ. 127 φ. 8).
- ΘΕΜΗΤΙΟΣ, *Gasda,* Kritische Bemerkungen zu Dio Chrysostomus u. Themistius. Lauban, 18883 (Programm.)
- ΘΕΟΔΩΡΟΣ Ο ΠΡΟΔΡΟΜΟΣ. *Brambs J. G.* [Βλ. Γρηγόρ. Ναζιανζ.— Περὶ Θεοδώρου τοῦ Προδρόμου ὡς ποιήσαντος τὸν Χριστὸν Πάσχοντα.]
— *Miller, Em.* Poésies inédites de Theodore Prodrome. (Annuaire de l'Assoc. pour l'encour. des études gr. 1883).
- ΘΕΟΦΑΝΗΣ. Chronographia; recensuit C. de Boor. Lipsiae, 1883 τ. I (Βιβλ. ἐπὶ Σ. Π. Λάμπρου ἐν Deutsche Literaturzeitung 1883 ἀρ. 40.— ἐπὶ F. Hirsch ἐν Wochenschrift f. classische Philologie 1884 ἀρ. 1).
- ΘΕΟΦΙΛΟΣ. Institutionum graecæ paraphrasis Theophilo Antecessori vulgo tributa ad fidem librorum manu scriptorum recensuit prolegomenis notis criticis versione latina instruxit E. G. Ferrini. Accedit epistola D. Zachariae a Lingenthal. Berlin, 1884 S. Calvary I τεῦχος Ἀρ. 15. — *Textus graecus sine versione latina.* 8^{ον} σ. 283. 7 ἀρ. 50.
- ΘΕΟΦΥΛΑΚΤΟΣ ΣΙΜΟΚΑΤΗΣ, *De Boor, C.* ΔΕΚΑΡ (Hermes XVIII σ. 627).
- ΙΟΥΛΙΑΝΟΣ. *Cobet, C. G.* Ad Julianum (Mnemosyne τ. XI μ. 4.)
— *Duruy, V.* L'empereur Julien. (Annuaire de l'Assoc. pour l'encour. des études gr. 1883)
— *Jenisch, K.* Julianus Apostata. Gedicht (Schorer's Familienblatt 1883 ἀρ. 24).
— *Klimek,* Coniectanea in Julianum et Cyrilli Alexandrini contra illum libros. Dissert. inaug. Breslau, 1883 Köhler 8^{ον} σ. 42 1 Ἀρ. 25 (Βιβλ. ἐν Theolog. Literaturzeitung 1883 ἀρ. 18).
— *Naber, S. A.* Epistula critica ad A. Piersonum de Juliano (Mnemosyne τ. XI μ. 4).
- ΙΩΑΝΝΗΣ Ο ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΣ. — *Cosquin, Em.* La vie des Saints Barlaam et Joseph et la légende de Bouddha. (Le Français 1 Δεζ. 1883).
— *Lupton, J. H.* St. John of Damascus London, Society for Promoting Christian Knowledge 8^{ον} σ. VII, 223 2 Ἀρ. 50.
- ΙΩΑΝΝΗΣ Ο ΞΥΡΕΝΙΚΟΣ. Ἰωάννου τοῦ Ξυρενικοῦ ἐπιτάφιον τῷ αὐθεντοπούλω, ἐκδιδόμενον ὑπὸ *Em. Legrand.* (Δελτίον σ. 455—459).
— ΠΟΛΥΤΗΣ, Ν. Γ. Σημειώσεις περὶ τοῦ ἀνωτέρου ἐπιταφίου (Δελτίον σ. 459—461).
- ΙΩΑΝΝΗΣ Ο ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ. Διδασχὴ τῶν δώδεκα ἀποστόλων ἐκ τοῦ ἱεροσολυμιτικοῦ χειρογράφου νῦν πρῶτον ἐκδιδομένη μετὰ προλεγομένων καὶ σημειώσεων, ἐν οἷς καὶ τῆς συνόψεως τῆς Π. Δ. τῆς ὑπὸ Ἰωάν. τοῦ Χρυσοστόμου σύγκρισις καὶ μέρος ἀνέκδοτον ἐκ τοῦ αὐτοῦ χειρογράφου ὑπὸ ΦΙΛΟΘΕΟΥ ΒΥΡΕΝΝΙΟΥ, μητροπολίτου Νικομηδείας. Ἐν Κωνσταντινουπόλει, 1883 8^{ον} σ. ρμθ'. 75 (Βιβλ. ἐπὶ Α. Η. ἐν Lit. Centralblatt 1884 ἀρ. 12 ἐπὶ Α. Harnack ἐν Theolog. Literaturzeitung 9 Φεβρ. 1884 ἐπὶ Ch. W. Boase ἐν Academy 1884 ἀρ. 624.— Zeitschrift f. kirchl. Wissensch. u. kirchl. Loben 1884 Μαρτ.)
- ΙΩΑΝΝΗΣ ΝΙΚΙΟΣ. Chronique de Jean, évêque de Nikiou. Texte éthiopien, publié et traduit par H. Zotenberg. Paris, 1883 4^{ον} σ. 488 Extrait des Notices des manuscrits τ. XXIV μερ. 1 (Βιβλ. ἐπὶ R. Duval ἐν Revue critique 1884 ἀρ. 1).
- CORPUS J. O. *Ortolan, I.* Legislation romaine II III. Explication historique

- ΒΙΚΕΛΑΣ Δ.** Ἡ ἑλληνικὴ δημοσιογραφία κατὰ τὸ 1883. Μετάφρ. Γ. Βιζυηνοῦ. (Ἔστιά ἀρ. 423, 424).
- ΕΚΘΕΒΕΙΣ** τῆς ἐπιτροπῆς τῶν κριτῶν περὶ τοῦ διαγωνισμοῦ τῆς Ἔστιας πρὸς συγγραφὴν ἔθνικοῦ διηγήματος. (Δελτίον τῆς Ἔστιας ἀρ. 362).
- ΕΥΒΟΜΑΣ.** Ἐκδίδεται κατὰ κυριακὴν ὑπὸ Δημ. Γρ. Καμπούρογλου. Ἐν Ἀθ. 4 Μαρτ. 1884. Ἄρ. 1—6. Ἐκαστὸς ἀρ. ἀποτελεῖται ἐκ σελ. 8 εἰς μέγα 4ον καὶ ἐκ τετρασελίδου δελτίου. Ἐτησίᾳ συνδρομὴ ἐν Ἑλλάδι δρ. 40 ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ 12.
- ΓΛΑΞΜΟΣ ΟΔ** Ἡ φιλολογία μας. (Ἀκρόπολις ἀρ. 693—701).
- ΚΙΝΗΣΙΣ** τοῦ ἑλληνικοῦ τύπου κατὰ τὸ ἔτος 1883. (Δελτίον τῆς Ἔστιας ἀρ. 366).
- LAMBER, J.** Poeti greci contemporanei, traduzione di Alb. Boccardi. Napoli, 1883. A. Morano 12ον σ. 202.
- LAMBROS, S. P.** Movimento letterario della Grecia nel 1882 (La Rassegna ellenica ἀρ. 1).
- MAC PHERSON, FLORENCE,** Poetry of Modern Greece specimens and extracts translated by—London, 1884. Macmillan and Co.
- RASSEGNA, La—ellenica.** Direttore A. Frabasilis Atene. Ἰούλ. 1883—Φεβρ. 1884 ἀρ. 1—10. 2ον ἔτησίᾳ συνδρομὴ δρ. 5, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ δρ. 6.
- RANGABÉ, A. R.** und Sanders, Dan. Geschichte der neugriechischen Litteratur von ihren Anfängen bis auf die neueste Zeit. Leipzig, 1884. Friedrich. 8ον σ. 158. (Geschichte der Weltliteratur in Einzeldarstellungen. τ. VI μέρ. 2).
-
- ΑΝΔΙΚΟΣ, Γ. Γ.** Ἡ καταστροφή τῶν Ψαριῶν, δράμα εἰς πράξεις πέντε. Ἐν Κεφαλληνίᾳ, 1883 8ον σ. 148. 2 Ἄρ. 50.
- ΑΝΑΣΤΑΣΟΠΟΥΛΟΣ, Γ.** Μνημόσυνον Φεραίου, στραφαί. Ἐν Ἀθ. 1884 8ον σ. 15.
- ANNINO, C.** Cadmo, trad. della Sa L. Frabasilis (Rassegna ellenica ἀρ. 7.8).
- ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΣ, Α.**—Θεατρικά. Πάνθεια ἢ Σουσίς. (Ἐφημερίς 25 Φεβρ. 1883).
— Ἑλληνικὸν θέατρον. Λάμπρος Τζαβέλλας. (Ἀκρόπολις, ἀρ. 672).
- ΑΠΟΣΤΟΛΙΑΝΗ, ΠΕΤΡΟΣ Κ.** Δάφναι εἰς τὴν Κε' Μαρτίου. Ἐν Ἀθῆναις, 1884. 8ον σ. 37.
- ΑΣΘΙΟΣ, Κ.** Frabasilis, A. Const. Asopios (La Rass. ellen ἀρ. 5).
- ΒΑΛΛΩΡΙΤΗΣ, Δρ.** Ἀνέκδοτον ποίημα (Ἔστιά ἀρ. 423).
— Ἡ ἀγράμπελη. (Δελτίον τῆς Ἔστιας ἀρ. 382).
— Θανάσης Βάγιας, μετ' ἐμμέτρ. ἰταλ. μεταφράσεως. (La Rass. ell. ἀρ. 3).
— Frabasilis, A. Aristotele Valauritis.—Bibliografia di Valauriti (La Rass. ell. ἀρ. 1).
- ΒΛΑΪΝΗΣ, Σ** [Gariato] A. La Gru d'Ibico ed altre poesie. (Ateneo Veneto 1883 τ. I σ. 373).
- ΒΑΡΘΟΛΟΜΙΟΥ, Δ. Κ.** Ὁ πρῶτος ἔρωσ. (Ποικίλη Στοά 1884 σ. 147—192).
- ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ, Σ.** Galatea, atto IV (La Rass. ell. ἀρ. 2).
— Τὸ ἄσμα τοῦ Ὀρφέως μετ' ἐμμέτρων ἰταλ. μεταφράσεως ὑπὸ Φραβασίλη καὶ Gariato (αὐτ.).
— Frabasilis, Spiridione N. Vasiliadis (αὐτ.).
- ΒΙΖΥΗΝΟΣ, Γ. Μ.** Ἀθλῖδες αὖραι. Συλλογὴ ποιημάτων. Ἐν Λονδίῳ, 1883 Trübner and Co 8ον σ. VII, 340. Ἐκδόσις πολυτελής Δρ. 40—Ἐκδόσις δευτέρα 1884. Δρ. 10. (Βιβλ. ἐν Academy 15 Μαρτ. 1884).

- ΒΙΖΥΗΝΟΣ Γ. Μ.** Ἡ τρελλή. (Ἔστιά φ. 402).
— Ἡ τρελλὴ νόμφη, lexico grec et traduction de M. Queux de St. Hilaire. (Revue du monde latin. 25 Σεπτ. 1883).
— Ἡ Δεχοχτοῦρα, ποίημα (Ἔστιά φ. 415).
— Τὰ δένδρα. (Δελτίον τῆς Ἔστιας ἀρ. 382).
— Οἱ καιροί. (Ἔστιά 1883 σ. 505—6).
— Μεταξὺ Πειραιῶς καὶ Νεαπόλεως. (Ἔστιά φ. 399, 400).
— Ποῖος ἦτον ὁ φονεὺς τοῦ ἀδελφοῦ μου. (Ἔστιά φ. 408—410).
— Αἱ συνέπειαι τῆς παλαιᾶς ἱστορίας, διήγημα. (Ἔστιά ἀρ. 418—422).
— Ὁ τελευταῖος Παλαιολόγος. (Ἀκρόπολις 9 Ἀπρίλ. 1884).
— Τὸ χελιδόνι. (Ἔστιά ἀρ. 433).
- ΒΙΚΕΛΑΣ, Δ. Miller, E.** Une traduction du Shakespeare en grec moderne. M. Bikelas (ἐν Journal des Savants καὶ ἐν Revue politique et littéraire 20 Ὀκτ. τ. 32 σ. 503—506).
— Τί λέγει ἡ θάλασσα, ποίημα. (Ἔστιά ἀρ. 438).
- ΒΛΑΧΟΣ, Δρ. Γ.** Αἱ πρῶται καὶ νῦν Ἀθῆναι. (Ποικίλη Στοά 1884 σ. 35—56).
— Εἰς τὸ λεύκωμα τῆς Καθ. Σ. Φ. (Ἔστιά φ. 407).
— Ἡ πρώτη γυνή, μετ' ἐμμέτρ. ἰταλ. μεταφρ. A. Geinma. (La Rass. ell. ἀρ. 6).
- ΓΝΕΥΤΟΣ, Π.** Ἐρωτος θῦμα. Ἐν Ἀθ. (1883) 8ον σ. 16.
- ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ, Δ.** Ἡ πρώτη ἡμέρα τοῦ ἔτους. (Διήγημα) (Ἀπόλλων φ. 10, 11).
- ΔΡΟΣΙΝΗΣ, Γ.** Τῆς ἀγάπης τὸ βοτάνι. (Ἡμερολόγιον τῆς Ἀνατολῆς σ. 345—346).
— Τὸ κέντημα τῆς Ἀννίτσας, διήγημα. (Ἔστιά ἀρ. 438).
— Ὁ Γκιώνης, ποίημα. (Ἔστιά ἀρ. 437).
— Σ τὸ πανηγύρι, ποίημα. (Δελτίον τῆς Ἔστιας ἀρ. 382).
— Ἡ Νεράϊδα μάννα (Ἔστιά φ. 457).
— Τραγοῦδιον τοῦ χωριοῦ (Ἔστιά φ. 412).
— Χρυσούλα. (Ἔστιά φ. 413).
- ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΟΥ, ΒΙΡΓΙΝΙΑ.** Εἰς ἐν ἄνθος. (Ἡμερολόγιον τῆς Ἀνατολῆς σ. 343—345).
- ΖΑΛΟΚΡΩΤΑΣ, Γ.** Τὸ φίλημα μετ' ἐμμ. ἰταλ. μεταφράσεως Α. Φραβασίλη. (La Rass. ellenica ἀρ. 3).
— Ἡλιος. (Δελτίον τῆς Ἔστιας ἀρ. 382).
- ΖΑΜΠΕΛΙΟΣ, Σπ.** Οἱ Κρητικοὶ γάμοι ἀνέκδοτον ἐπεισόδιον τῆς κρητικῆς ἱστορίας ἐπὶ Βενετῶν (1570). Ἐν Ἀθῆναις, 1883. (Συλλογὴ μυθιστορημάτων, ἐκδομένη ὑπὸ τῆς διευθύνσεως τοῦ Μη χάνεσαι) 4ον σ. 192. 2 δρ. 40.
- ΖΑΝΟΣ, ΠΑΝ. Δ.** Θεατρον ἑλληνικόν. Τόμος πρῶτος. Οἱ μνηστῆρες τῆς Πηνελόπης καὶ ἡ ἐπάνοδος τοῦ Ὀδυσσεύς, τραγικομομιχθία εἰς πράξεις πέντε. Ἐρωτικὴ ἀπόπειρα. Κωμικὸς σκηναϊκὸς διάλογος. Ἐρασμῖα ἢ ὁ ἐρωτικὸς κόμπος. Κωμῖθια εἰς πράξεις δύο. Ἀθην. 1884 12ον σ. 210. Δρ. 5.
- ΙΕΡΟΚΛΗΣ, Κ.** Ὁ Γκιώνης καὶ ὁ Κοϊκῖος. (Ἐβδομάς ἀρ. 11—14).
- ΚΑΡΠΑΔΑΣ, Σπ.** Θρῆνος ἐλευθερίας εἰς τὸν θάνατον τοῦ μεγάλου ἀνδρός τῆς Γαλλίας φιλέλληνας Λεοντίου Γαμβέττα. Ἐν Κερκύρα, 1883 8ον σ. 11.
- ΚΑΙΣΑΡΕΥΣ, Γ. Α.** Οἱ τοχογλύφοι. Κωμῖθια εἰς πρᾶξιν μίαν. Ἐν Κερκύρα, 1883. 12ον σ. 54.
- ΚΑΜΠΟΥΡΟΥΛΟΣ, Δ. Γρ.** Ὁ ἐκλεκτός τοῦ λαοῦ. (Ἔστιά ἀρ. 407).
— L'elotto del popolo. (La Rass. ellen. ἀρ. 5).

- ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΗΣ, Κ. ΜΑΥΡΟΡΕΝΗΣ, Σ. Βίος Κωνστ. Καραθεοδωρή. ('Ο έν Κ/πόλει έλλ. φιλ. σύλλογος τ. ΙΔ' σ. 3—27).
- ΚΑΜΠΑΞ, Ν. Γ. Τό λευκάνθεμον. (Δελτίον τής 'Εστίας άρ. 382).
- ΚΑΥΡΕΡ, Φ. Παράπτωμα και τιμωρία. (Κυφέλη φ. 1. 2. 3).
- ΚΑΤΑΚΟΚΧΙΝΟΣ, ΔΑ. 'Η Μούσα των παιδων ποιήματα διά παιδιά. 'Εν 'Αθήναις, 1884. Ν. Παπαδόπουλος. 16ον σ. ιε', 158 1 Δρ. 50 (Βιβλιοθήκη τής διαπλάσεως των παιδων).
- Ειδύλλιον. ('Αττικόν μουσειον. "Ετ. Β' φ. 2).
- 'Ελεγεια. 'Εν 'Αθήν. 1884.
- ΚΟΥΡΤΙΑΝΗΣ, ΑΡ. Παιδικαί διάλογοι. 'Εν 'Αθήναις, 1883. 16ον σ. 191. 1 Δρ. 50 (Βιβλιοθήκη τής Διαπλάσεως των παιδων).
- Παιδικά διηγήματα. 'Εν 'Αθήναις, 1883. 8ον σ. 186 Δρ. 2.
- 'Η ιστορία του θελου. ('Εστία άρ. 416).
- Οι έλευθερωται, διήγημα. ('Εβδομάς άρ. 11).
- Τρία τριαντάφυλλα, διήγημα. (Δελτίον τής 'Εστίας άρ. 382).
- La statua dell'eroe. (La Rass. ellen. άρ. 6).
- ΛΑΜΠΡΟΠΟΥΛΟΣ, ΗΑ. 'Ο ψηφοφόρος, κωμωδία έμμετρος εις πράξιν μιαν. 'Εν 'Αθήναις, 1883. 8ον σ. 16.
- ΛΑΣΚΑΡΑΤΟΣ, Α. 'Η γέννησή μου, μετ' έμμ. ιταλ. μεταφράσεως Α. Φραβασίλη. (La Rass. ellen. άρ. 9. 10).
- "Οντας γεράσωμε, ποίημα. ('Αττικόν μουσειον. "Ετ. Β'. φ. 2).
- ΜΑΛΛΙΑΡΑΚΗΣ, Μ. 'Ο καπετάν Γιάννης, διήγημα πρωτότυπον. ("Εσπερος άρ. 70.71).
- ΜΑΡΤΙΝΟΠΟΥΛΟΣ, Α. 'Η ψήφος. (Κυφέλη άρ. 3).
- ΜΑΡΤΙΝΕΡΚΟΣ, 'ΕΔΙΣΤΕΥΤΟΣ, Οι τρεις καλλιτέχναι, ήτοι τό ιδανικόν. "Εκδοσις δευτέρα. 'Εν Ζακύνθω, 1883. 8ον σ. 40.
- 'Ορφανή και πατέρας. (Κυφέλη άρ. 3).
- ΜΑΤΑΡΑΚΗΣ, Π. Τη 25 Μαρτίου, ποίημα. 'Εν Βραβλα, 1884. 8ον σ. 41.
- ΜΗΤΣΑΚΗΣ, Μ. Α. Τό βάπτισμα, διήγημα. ('Εστία άρ. 415).
- ΜΩΣΚΟΠΟΥΛΟΣ, ΘΕΩΔ. 'Ερως και ψυχή, ποίημα επικολυρικόν. 'Εν Κ/πόλει, 1883. 16ον (Βιβλ. έν Nouvelle Revue 15 Σεπτ. 1883).
- ΞΕΝΟΣ, Κ. Γ. 'Η έλπις των 'Αθηνών. (Ποικίλη Στοά. 1884. σ. 226—237).
- ΟΡΛΑΝΔΟΣ, Γ. Στόνοι και δάκρυα, λυρικά ποιήσεις. 'Εν 'Αθήναις 1884. 1 δρ. 50.
- ΠΑΛΑΜΑΣ, Κ. Αύγουστος. ('Ημερολόγιον τής 'Ανατολής 1884 σ. 346—7).
- 'Η γέννησις τής κόρης. ('Εστία σ. 539—540).
- Τό αγιόκλημα. (Δελτίον τής 'Εστίας άρ. 382).
- Τό αγιόκλημα. Μετ' έμμ. ιταλ. μεταφράσεως (La Rass. ellen. άρ. 5).
- Τά δώρα τής ψυχής. ('Εστία φ. 418).
- Τά νιάτα τής γιαγιάς. ('Εστία φ. 428).
- Οι άνεμοι τής λίμνης του Μεσολογιου. ('Εβδομάς άρ. 11).
- ΠΑΝΑΣ, Π. 'Εργα άργίας. 'Εν 'Αθήναις, 1883. 8ον μέγα σ. 133. Δρ. 1. (Βιβλ. Μή Χάνεσαι άρ. 530).
- ΠΑΝΤΑΖΗΣ, Δ. Συλλογή παρέργων. 'Εν 'Αθήναις, 1884. 8ον σ. 198 Δρ. 5.
- ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ, Δ. Κ. "Ονειρον ή τά στρατηγικά του στρατάρχου Καραϊσκου. "Εκδοσις Β' μετά προσθηκών. 'Εν 'Αθήναις, 1883. Είς 32ον σ. 36.
- ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ, Α. 'Η γυφτοπούλα, μυθιστόρημα. ('Ακρόπολις, 'Απριλ. Ματου).

- ΠΑΠΑΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ, Δ. Κ. Σουζύου έκλογή κωμωδία εις πράξιν μιαν. 'Εν 'Αθήναις, 1884. 12ον σ. 45 λ. 50.
- Platone o i nove decimi degli'infelici. Carattere. (La Rass. ell. άρ. 3).
- ΠΑΡΑΣΧΟΣ, ΔΧ. 'Εκταφή. (Ποικίλη στοά. 1884 σ. 592—599).
- Λέων Καλλέργης, δράμα. Πράξις πρώτη. ('Εστία άρ. 429).
- Είς τον Βικτωρα Έμμμανουήλ, μετ' έμμετ. ιταλ. μεταφράσεως Α. Φραβασίλη. (La Rass. ellen. άρ. 78).
- Δάφνη. (Δελτίον τής 'Εστίας άρ. 382).
- ΠΑΡΑΣΧΟΣ, Γ. Κρίνος (αύτ.)
- Χρυσάνθεμον και άνεμώνη (αύτ.)
- Μυσσωτίς. (αύτ.)
- ΠΕΡΒΑΝΟΠΟΥΛΟΣ, ΙΑ. Μιχαήλ ό Παλαιολόγος, ιστορικόν διήγημα. 'Εν Λειψία, 1883. 16ον σ. 176. 'Εσταχωμένον δρ. 1.
- ΠΡΟΒΕΛΕΡΙΟΣ, ΑΡ. 'Εκδόσεις, ποίημα. ('Εστία άρ. 421).
- Παρά την Οίτην. ('Αττικόν μουσειον 1884 άρ. 1).
- Τό έαρ, ποίημα. (αύτ. φ. 2).
- ΡΑΗ, Κ. Συγγραφαί ποικίλαι, ήτοι φιλόλογικά πάρεργα. 'Εν 'Αθήναις, 1884. 8ον σ. 122 φ. 1—2. Δρ. 2.
- ΡΑΓΚΑΚΗΣ, Α. Ρ. Die Hochzeit des Kutrulis. Ein Lustspiel Breslau, 1883. Schottlaender. 2 δρ. 50.
- Ein Ausflug nach Poros. (Deutsche Rundschau. 1883 άρ. 9).
- Loila. Aus den Neugriechischen übersetzt von Felia Moral. Leipzig, 1883. Ph. Reclam, jun. (Universalbibliothek) (Βιβλ. υπό Α. Bollz έν Magazin f. die Lit. des In-u. Auslandes 1883 άρ. 36).
- Etmach. Aus dem griechischen von J. Misotakis. (Neue freie Presse. άρ. 7027—7040. 20 Μαρτ.—2 'Απριλίου 1884).
- Die Najade. Novelle. Deutsch von J. Pietsch. (Von Fels zum Meer. Mai 1884).
- 'Ο άνθοπέλης. (Δελτίον τής 'Εστίας άρ. 382).
- ΡΑΛΛΗΣ, Γ. Α. Balanos S. C. Giorgio Rallis. (La Rass. ellen. άρ. 3).
- [ΡΟΥΚΗΣ, Α.] Μ. Τά πρώτά μας ποιήματα, διήγημα πρωτότυπον. ('Εστία άρ. 398).
- ΣΑΡΗΣ, ΦΡΑΓΚ. Π. Λέξεις. 'Εν Έρμουπόλει, 1884 8ον σ. 72.
- ΣΚΟΚΟΣ, Κ. Φ. 'Ερως υπό δοκιμασίαν. (Ποικίλη στοά 1884 σ. 195—214).
- ΣΟΛΩΜΟΣ Δ. "Υμνος εις την έλευθερίαν. 'Εν 'Αθήναις, 1884. 8ον σ. 16 λ. 25.
- 'Η φαρμακωμένη, μετ' έμμ. ιταλικών μεταφράσεως Α. Φραβασίλη, Μ. Α. Cagnini, C. Marsala (La Rass. ellen. άρ. 4).
- ΣΟΥΡΗΣ, Γ. Θήβα. (Μή χάνεσαι άρ. 539).
- 'Ιπποδρόμια. ('Ακρόπολις 11 'Απρ. 1884).
- [GIANNOROULOS] Dalla Magna Grecia. Carducci Souris. (La Rass. ellen. άρ. 7. 8).
- ΣΤΑΗΣ, Δ. Φυλλίς, διήγημα. ('Απόλλων, 1884 άρ. 11).
- ΣΤΑΜΑΤΕΛΟΣ, Ν. Ι. Στιχοουργήματα. 'Εν 'Αθήναις, 1883 16ον σ. 61.
- Λευκώματα. (Κυφέλη άρ. 3).
- ΣΧΟΙΝΑΣ, Α. ΣΤΑΜΑΤΙΑΝΗΣ, Δ. Βίος 'Αλεξάνδρου Σχοινά. ('Ο έν Κ/πόλει φιλ. σύλλογος ΙΔ' σ. 1—3).

- ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ, ΚΑ. Εἰς ἓνα στυλο, μετ' ἑμμετ. ἰτ. μεταφράσεως. (La Rass. cil. ἀρ. 7. 8).
- ΤΥΠΑΛΔΟΣ, ΙΟΥΛ. Τὸ παιδάκι καὶ ὁ χάρος. (Ἐστία 1883 σ. 488—90).
— Εἰς τὸν θάνατον τῆς βασιλόπαιδος Ὀλγας. Texte grec et traduction de M. Io Mis de Queux de St. Hilaire. (Revue du monde latin 25 Φεβρ. 1884).
— [ΠΑΛΑΜΑΣ, Κ.] Ὀνούλου, Ἰούλιος Τυπάλδος (Μὴ Χάνεσαι ἀρ. 528).
- ΦΑΡΑΝΤΑΤΟΣ, ΙΩ. Σ. Ἡ Φροσύνη, δράμα εἰς πράξεις τέσσαρας. Ἐν Ἀθήναις, 1884. 8^{ον} σ. 68.
- ΦΕΡΜΠΟΣ, ΜΥΘΟΙ. Ἐν Ἀθήναις, 1884. Λ. Κορομηλάς 12^{ον} σ. 110.
— Ζεὺς καὶ πῆθος. (Ἐστία ἀρ. 417).
— Ἀλώπηξ καὶ λέων. (Ἡμερολόγιον τῆς Ἀνατολῆς 1884 σ. 347—8).
— Κώνωψ καὶ ἀράχνη. (Ἐστία ἀρ. 435).

Ἐκπαίδευσις.

- EDUCATION in Italy and Greece. Washington, 1883. (Department of the Interior. Bureau of Education). 8^{ον} σ. 8. [ἐξ ἄρθρου τοῦ J. Ρίο, δημοσιευθέντος ἐν τῇ Hamburger Correspondenz.]
- ΓΕΔΕΩΝ, Μ. Χρονικά τῆς πατριαρχικῆς Ἀκαδημίας Ἐν Κιπύλοι, 1883.
- ΖΗΦΟΣ, Ι. Ἐκπαιδευτικὴ κίνησις ἐν ταῖς ἐπαρχίαις τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους. (Ὁ ἐν Κιπύλοι ἑλλ. φιλολ. σύλλογος ΙΔ' σ. 92—97).
- ΠΑΠΑΖΑΦΕΙΡΟΠΟΥΛΟΣ, Π. Μεθοδικὰς, ἢτοι ἱστορικὴ καὶ τοπογραφικὴ ἀφήγησις περὶ τῆς ἐν Βυτινῇ ἑλληνικῆς σχολῆς. Ἐν Ἀθῆν. 1883. 8^{ον} σ. 176.
- ΡΩΜΑΝΟΣ, Ι. Λόγος ἐκφωνηθεὶς κατὰ τὴν ἐναρξιν τῶν προφορικῶν ἐξετάσεων [τοῦ ἐν Κερκύρα γυμνασίου] τοῦ ἔτους 1882—3. (Φιλόπατρις. Κέρκυρα 25 Ἰουν. 1883).
- Σ[ΑΚΕΛΛΑΡΟΠΟΥΛΟΣ], Σ. Κ. Σημειώσεις περὶ τῆς Ἰονίου Ἀκαδημίας. (Δελτίον 263—266).
- ΨΙΛΑΚΗΣ, Β. Τὰ κατὰ τὴν Δῆλον, τὴν Ἰδρυσιν καὶ πρόσοδον τῆς Ἑρμουπόλεως κλπ. Ἐν Ἑρμουπόλει, 1883. 8^{ον} σ. 24.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΓΡΑΦΙΑ.

- ΑΠΛΑΕΚΤΑ. Νεοελληνικά — Θηραϊκὰ παραμύθια. α'. ὁ Σιδερόλυκος. β'. ὁ κῦ Βοριάς (Παρνασσός 1883 σ. 551—559). — Δημοτικὰ ἔπη Κρήτης. (Παρνασσός 1883 σ. 769—772). — Κρητικὰ παραμύθια ὁ μικρὸς ψαρᾶς (αὐτ. σ. 838—845).
- [ΑΝΝΙΝΟΣ, Χ.] Ἡ νύξ τῆς πρώτης Μαΐου. (Ἐφημερίς 3 Μαΐου 1883).
- ΔΕΜΑΤΑ. Δημοτικὰ — Πελοποννήσου. (Δελτίον σ. 549—558).
- ΒΑΛΛΑΒΑΝΗΣ, ΙΩ. Νέα συλλογὴ ζώντων μνημῶν τῆς ἰδιωτικῆς τοῦ Πόντου. (Ὁ ἐν Κιπύλοι ἑλλ. φιλ. σύλλογος ΙΔ' σ. 278—291).
- ΒΛΑΧΟΣ, ΑΓΓ. Τ' ἁγιοδασυλιὰτικὰ. (Ἐστία ἀρ. 418).
- ΒΟΕΤΤΙΓΕΡ, ΑΔ. Eine ländliche Hochzeit im neuen Griechenland. (Allgemeine Zeitung. Beilage 5 Ἀπρ. 1884 ἀρ. 96).
- САНΤΙ popolari slavi, greci e napoletani. Versione di P. Turati. Milano, 1883. Ballezzati 16^{ον} σ. IV, 176. 2 δρ. 50.

- DESTOUNIS, G. Raziskania o gretcheskich bogatirskih bylinach srednevo-covago perioda. Opyt perevodnagoi obiasnitelnago zbornica. Sankt-petersbourg, 1883. 8^{ον} [Ἐρευναὶ περὶ ἑλληνικῶν ἡρωϊκῶν ἑσμάτων τῶν μέσων χρόνων. Δοκίμιον μεταφραστικῆς καὶ ἐξηγητικῆς συλλογῆς].
- ΔΙΕΤΙΧΑ Κρήτης. (Ἐβδομάς σ. 32).
- DORSA, V. La tradizione greco-latina negli usi e nelle credenze popolari della Calabria citeriore (Archivio per le tradizioni popolari. 1883 τευχ. 2. 4).
- ΔΡΟΣΙΝΗΣ, Γ. Ὀδοιπορικὰ ἐντυπώσεις. Τρεῖς ἡμέραι ἐν Τήνῳ. Ἐν Ἀθήναις, 1883. 18^{ου} σ. 80 Δρ. 1.
— Δημιῶδη ἔπη τῆς βορείου Εὐβοίας, χωρὶν Γούθαις (Δελτίον σ. 133—138).
— Ἑρωτικὰ διήγημα τῆς Ροῦμेलης. (Δελτίον σ. 356—361).
- DUCHESNE, E. Un conte grec d'Asie Mineure. (Mélusine ἀρ. 2).
- ΕΘΡΤΗ. Ἡ — τῶν νεκρῶν. (Ἐφημερίς 7 Μαρτ. 1883).
— Ἡ — τῆς ἐξόδου τοῦ Μεσολογγίου. (Δελτίον τῆς Ἐβδομάδος ἀρ. 7).
- ΓΑΥΡΙΕΛ. Προλεγόμενα εἰς τὰ τῆς νέας Ἑλλάδος δημοτικὰ ἔπη, συλλεγέντα καὶ ἐκδοθέντα ὑπὸ — νῦν τὸ πρῶτον μετενεχθέντα εἰς τὴν ἑλληνικὴν. (Φιλόπατρις ἔφ. Κερκύρας 1883 ἀρ. 3—5).
- GARNELL, LUCY, Greek Brigand superstitions. (The gentleman's Magazine. Μαρτ. 1884).
- GELDART, Folk lore of modern Greece: the tales of the people. London, 1884. Sonnenschein 8^{ον} σ. 196 8 δρ. 25.
- ΚΑΛΑΪΤΑΚΗΣ, Γ. Π. Πῶς ἐορτάζεται ὁ Μάιος ἐν Χανίοις τῆς Κρήτης. (Ποικιλ. Στοά. 1884 σ. 127—138).
- ΚΑΜΠΟΥΡΟΥΛΟΥ, ΜΑΡΙΑΝΝΑ Γ. Ἀθηναϊκὰ παραμύθια. (Δελτίον σ. 138—167. 289—348. 533—549. 681—712).
— Ὁ Πολυφουμισμένος Δράκος. Deutsch von Aug. Boltz. (Drosinis, Ländliche Briefe σ. 170—180).
— Μάρτης. (Ἐβδομάς ἀρ. 1).
— Παραδόσεις περὶ μεγάλου Ἀλεξάνδρου (αὐτ. ἀρ. 2. 3).
— Τοῦ Λαζάρου, (αὐτ. ἀρ. 5).
— Ἔθιμα κατὰ τὴν μεγάλην ἑβδομάδα καὶ τὸ Πάσχα. (αὐτ. ἀρ. 6).
— Γουσάλια, πρωτόπεφτα, δευτέρα τοῦ Θωμά. (αὐτ. ἀρ. 7).
— Τ' ἅι Γιωργίου κλπ. (αὐτ. ἀρ. 8).
— Ἡ πρωτομαγιά κλπ. (αὐτ. ἀρ. 9).
— Παραοίμια. (αὐτ. ἀρ. 12).
- [ΚΑΜΠΟΥΡΟΥΛΟΥ, Δ. Γ.] Ἐθίμα Ἀθηνῶν. (Ἐβδομάς ἀρ. 10. 11).
- ΚΑΡΑΒΙΤΗΣ, Σ. Ἄσματα δημοτικὰ Ἐριφύλλια. (Δελτίον σ. 362—364).
— Μαντικὰ δαισιδαίμονια προγάρμοι ἐν Ἐριφύλλια. (Δελτίον σ. 679—680).
- ΚΟΝΑΡΑΚΗΣ, Ι. Δ. Νεοελληνικὴ τῆς Κρήτης μυθολογία. Γιγάντες. (Δελτίον σ. 273—278).
— Γαμήλια ἔθιμα τῶν περὶ τὴν Ἀμισὸν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας οἰκούστων Ἑλλήνων. (Δελτίον σ. 526—530).
— Κρητικὰ παραδόσεις. (Ἐβδομάς ἀρ. 7).
— Ὁ δαίμων κατὰ τοὺς Κρητας. (Ἐστία ἀρ. 437).

- ΚΟΥΡΓΑΛΟΣ, Χ. Ἑλληνικαὶ παραδόσεις. (Δελτίον σ. 355. 531—533).
- ΚΟΥΡΤΙΑΝΗΣ, ΔΡ. Π. Αἱ ἐργάτιδες τῶν Ἀθηνῶν. (Ἔστια ἀρ. 405).
- Ὁ Ἕλληνας φοιτητὴς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ. (Ἔστια ἀρ. 412).
- ΚΡΗΘΕΣΑΙ, ΑΙ — (Μὴ Χάνεσαι, 1883 ἀρ. 560—561).
- ΛΑΜΠΡΟΣ, Μ. Π. Περὶ ἡπειρωτικῶν ἐνεπιγράφων μαστραπάδων. (Παρνασσός 1883 σ. 269—273. 873—874).
- Vasi epirotici iscritti, traduzione di G. Durutti. (La Rass. ellen. ἀρ. 9. 10).
- ΛΑΒΕΚΑΡΤΟΣ, Α. Ἀνάγνωσμα. (Παρνασσός 1884 σ. 226—232).
- ΛΑΒΕΚΟΣ, Μ. Μάρτιος. (Παρνασσός 1884 σ. 250—252).
- LUBER, A. Erotas. Neugriechische Liebesdistichen, übersetzt. Salzburg, 1883. Kerbor. 1 δρ. 50.
- ΜΗΑΙΑ, δημῶδες ἄσμα. (Δελτίον τῆς ἑβδομάδος ἀρ. 10).
- ΜΗΑΙΑΡΑΚΗΣ, Α. Τὸ ἐν Ἀμοργῇ μαντεῖον τοῦ ἁγίου Γεωργίου τοῦ Βαλααμίτου. (Ἔστια ἀρ. 411).
- ΜΗΝΕΣ. Ἀθηναῖκοι — (Ἔστια ἀρ. 423. 427. 434. 436).
- ΠΑΝΗΓΥΡΕΙΑ ἐν Θράκη. (Μὴ Χάνεσαι ἀρ. 555).
- ΠΑΝΗΓΥΡΙΑ. Ἡ ἐν Τήνῳ — (Ἐφημερίς 31 Μαρτ. 1883).
- Τοῦ ἁγίου Γεωργίου ἐν Σκύρῳ. (Δελτίον τῆς ἑβδομάδος ἀρ. 10).
- ΠΟΛΙΤΗΣ, Ν. Γ. Ζωολογία μυθολογική τοῦ καθ' ἡμᾶς λαοῦ. Φανταστικὰ θηρία. (Ἡμερολόγιον τῆς Ἀνατολῆς 1884 σ. 199—200).
- L'arc-en-ciel en Grèce. (Mélusine ἀρ. 2. 5 Μαΐου 1884).
- Ἑλληνικὰ παραμύθια, ἐξεταζόμενα ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ τῶν ἄλλων λαῶν. (Δελτίον σ. 278—288).
- Ἑλληνικαὶ παραδόσεις. (Δελτίον σ. 349—354).
- Δοξασίαι τοῦ λαοῦ περὶ φυτῶν. (Δελτίον τῆς ἑστίας ἀρ. 382).
- ΠΟΥΣΙΟΣ, Θ. Συλλογὴ λέξεων, παραμυθίων, ἁσμάτων κτλ. τοῦ ἐν Ζαγορίῳ τῆς Ἡπείρου ἑλληνικοῦ λαοῦ. (Ὁ ἐν Κ/πόλει ἑλλ. φιλ. σύλλογος ΙΔ' σ. 205—277).
- PSICHARI, J. La ballade de Léonore en Grèce. Paris, 1884. Ern. Leroux 8^{ον} σ. 40 (Extrait de la Revue de l'histoire des religions 1884. τ. IX σ. 27—64).
- ΣΑΛΤΣΙΑΝΗΣ, ΘΕΜ. Ἐκθεσίς περὶ τοῦ ζωγραφικοῦ ἀγῶνος περὶ συλλογῆς ζώντων μνημείων ἐν τῇ γλώσσει τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. (Ὁ ἐν Κ/πόλει ἑλλ. φιλ. σύλλογος ΙΔ' σ. 97—103).
- SATHAS, C. La tradition hellénique et la légende de Phidias, de Praxitèle et de la fille d'Hippocrate au moyen âge. Paris, 1883. 8^{ον} σ. 28 καὶ ἐν Annuaire de l'Assoc. pour l'encour. des études gr. 1882 σ. 122—149). (Βιβλ. ὑπὸ Ν. Γ. Πολίτου ἐν Δελτίῳ σ. 77—101).
- ΘΕΩΔΩΡΟΠΟΥΛΟΣ, Ι. Γ. Δημοτικὴ ἀνθολογία. (Πλάτων τ. Β' σ. 156—160).
- WISSEBLOWSKI, ΑΙ. Τραγοῦδία τοῦ Ὀλύμπου. (Ἐφημερίς τοῦ ῥωσικοῦ ὑπουργείου τῆς δημοσίας ἐκπαιδείσεως. Δεκ. 1883).
- ΖΑΝΝΕΤΟΣ, Γ. Ἡ ὀμηρικὴ φράσις ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς δημῶδει ποιήσει. Ἐν Ἀθήναις, 1883 8^{ον} σ. 28.

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΚΑΙ ΕΘΝΟΛΟΓΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.

Δωρεαὶ εἰς τὸ Μουσεῖον τῆς ἑταιρείας. — Ὁ κ. Ν. Ἀναστασιου, πιστόλιον δωρηθὲν τῷ ἀντιναύαρχῳ Κ. Νικολήμῳ ὑπὸ πασσαῖ τινος, ὃν κατὰ τὴν ἐπανάστασιν περιέθαλψε μετενεγκῶν μετ' ἄλλων αἰχμαλώτων ἐκ Ναυπάκτου εἰς Μεσολόγγιον. — Ὁ κ. Ἀλ. Ν. Μελετόπουλος 1) ἐννέα δακτυλιολίθους νεωτέρων χρόνων φέροντας ἐνεπιγραφαὶ τὰ κάτωθι ὀνόματα μετὰ χρονολογίας: Παναγιώτη Γοναρι 1731. — Κοσταου Θανασι 1747. — Μητρο Δημο 1755. — Βαργια 1768. — Διμιτρι Γοαφίνο 1768. — Γιανακι Θεωρι 1795. — (Ἄνευ ὀνόματος) 1805. — Λεφτερι Αντονι 1819. — Γ. Ρ. Α. Ι. 1836. — 2) Δώδεκα λαγῆνους ἰταλικῆς κεραμευτικῆς ἐργασίας, ἐκ τῶν ἐν χρήσει ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος. Ἐπτὰ τούτων φέρουσιν ἐν τῷ πυθμένι τὰ γράμματα F. M. ἐν Α. M. καὶ ἐν Β. L. — 3) Τέσσαρας καπνόςυριγγας ἐκ πύξου καὶ ἐν κοχλιάριον ὁμοίας ξυλογλυπτικῆς ἐργασίας τῶν ἐν Αἰγὶνῇ δεσμοτῶν. — 4) Δύο ἐνεπιγράφους χαλκοῦς δακτυλίους καὶ ἕτερον ὄρειχάλκινον φέροντα ἀνάγλυφον εἰκόνα τῆς Παναγίας βασταζούσης νήπιον τὸν Χριστόν. — 5) Σφραγιδα τοῦ ἐν Ὑδρᾷ ὑπόπροξενέλου τῆς γαλλικῆς δημοκρατίας, ἄνευ χρονολογίας. — 6) Ζεῦχος ἐπαργύρων θηλυκωτήρων. — 7) Ἐπάργυρον γυναικίον περιδέριον (γιορντάμι). — 8) Δοπάδα φέρουσαν ἐν μέσῳ εἰκόνα πλοίου οὔριοδρομοῦντος. 9) Δεκαεξ τρυβλία προερχόμενα ἐκ τῆς νήσου Σκύρου, φέροντα διαφόρους εἰκόνας ἀνθέων καὶ πτηνῶν. — Τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν, εἰκόνα μετὰ πλαισίου τῆς ἐν Μανιακίῳ μάχης, γραφέϊσαν ὑπὸ Π. Χέλμη, λιθογραφηθεῖσαν ὑπὸ Lemercier ἐν Παρισίαις. — Ὁ κ. Μπαλάτος νομισματόσημον χαλκοῦν, κοπὲν ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ Ἀνδρέου Μισοῦλη, ἕτερον ὅμοιον ἐπὶ τῇ θεμελιώσει τοῦ ἐν Ἀθήναις Πανεπιστημίου καὶ ἕτερον ἐπὶ τῇ συστάσει τοῦ ναυτικοῦ ἀπομαχικοῦ ταμείου. — Ἡ κ. Ἀλτάνη Γ. Καλοῦ, 1) Κοντογούνιον χρυσοποικιλτον ἐκ μαύρου βελούδου. 2) Χρυσὸν παπάζι μετὰ δύο χρυσοὺς θυσάνους. — 3) Τραχιλιὰν χρυσοποικιλτον. — 4) Ζεῦχος πλατομανικῶν χρυσοποικιλ.

των. — 5) Πλατομάνικον χρυσοποικιλτον. Κεντήματα πάντα τῆς Πάτμου τῶν μέσων τοῦ παρελθόντος αἰῶνος. Ἐνεκα τῆς ἀξίας τῶν δωρημάτων τούτων ἡ εἰσαγγελία ἀνέγραψε τὴν φιλόμουσον κυρίαν Α. Καλοῦ ἐν τοῖς δωρηταῖς τῆς Ἐταιρίας. — Ὁ κ. Ἰω. Μέζης ἐν Σπέτσαις, τὸ ἀκρόπρωρον τοῦ πλοίου Θεμιστοκλέους τοῦ Χατζῆ Ἰωάννου Μέζης. — Ὁ κ. Κυριάκος Ἀλεξίου, ἐν Ἐρμουπόλει, γιαταγάγιον ὅπερ ὁ δωρητὴς ἤρπασεν ἰδίᾳ χειρὶ παρ' Ὀθωμανοῦ στρατιώτου ἐν τῇ μάχῃ, ἐν ἣ καταστράφη ὁ Δράμαλης. — Ὁ κ. Γκιώρης ἐν Ἐρμουπόλει, σφραγίδα, ἧς ἐποιεῖτο χρῆσιν ὁ δωρητὴς κατὰ τὴν ἐπανάστασιν.

Δωρεαὶ εἰς τὸ ἀρχεῖον τῆς Ἐταιρίας. — Ὁ κ. Σ. Καραβίτης ἐν Φιλιατροῖς, χειρόγραφον εἰς 8ον μέγα ἐπιγραφόμενον ἢ φυλλάδα τοῦ σταυροῦ, γραφὴν τῷ 1804 καὶ περιέχον ἐν τέλει εὐχὴν ὑπὲρ εὐοδόσεως τοῦ ἑλληνικοῦ ἀγῶνος γραφεῖσαν τῷ 1828. — Ὁ κ. Γ. Π. Σπαχής, ἐν Σπέτσαις. 1) Ἐγγραφον τοῦ ναυάρχου Ἀνδρούτζου πρὸς τὸν πυρπολητὴν Π. Σπαχῆν, τῆς 30 Ἰουλίου 1882. — 2) περιεργότατον καὶ πολύτιμον ἔγγραφον, ἐπιγραφόμενον «σινιάλα τῶν μπουρλότων», περιέχον δὲ τὰ συνθήματα τῆς συνεγνωσέως τῶν πυρπολικῶν. — Ὁ κ. Α. Κ. Χούμης, ἐν Σύρῳ, χειρόγραφον τοῦ παρόντος αἰῶνος ἐκ σελ. 715, περιέχον ἐκκλησιαστικὴν μουσικὴν. — Ὁ κ. Ἰω. Γιατράκος, ἐν Σπάρτῃ χειρόγραφον τῶν ἀρχῶν τοῦ παρόντος αἰῶνος περιέχον τὴν ἔμμετρον περιγραφὴν τῆς Μάνης ὑπὸ Νικήτα Νηφάκη.

Δωρεαὶ εἰς τὴν βιβλιοθήκην τῆς Ἐταιρίας — Ὁ κ. W. Christ, ἐν Μονάχῳ: Homeri Iiadis Carmina edidit Christ. Lips. 1884. τ. 1. — Ὁ ἐν Κωνσταντοπόλει ἑλλ. φιλολογικὸς σύλλογος τὸν ἸΔ' τόμον τοῦ περιοδικοῦ αὐτοῦ μετὰ τοῦ ἀρχαιολογικοῦ παραρτήματος. — Ἡ ἐν Βερολίνῳ Ἀνθρωπολογικὴ καὶ ἐθνολογικὴ εἰσαγγελία, τὰ πρακτικὰ τῶν συνεδριάσεων αὐτῆς, τοῦ ἔτους 1883. — Ὁ κ. Σ. Καραβίτης, Σωφρονίου τοῦ Παγκάλου, Ἀκολουθία τῆς Θεοτόκου τῆς Μυρτιδιότισσας. Ἐνετ. 1789. — Ὁ κ. Π. Τυπάλδος Φορέστης, ἐν Βενετίᾳ, 1) Lunzi, Della condizione politica delle isole Ionie sotto il dominio Veneto; versione non note di Tip. Foresti e N. Barozzi. 2) Lenormant, Annessione delle isole Ionie al regno ellenico. 3) Biografia di G. K. Tipaldo. 4) La Grecia

negli ultimi 45 anni. 5) Τρίτη διεθνὴς γεωγραφικὴ σύνοδος. — Ὁ κ. Γκιώρης, ὑδραῖος ἐν Σύρῳ 1) τὸ ὑπὸ τοῦ Κωλέτη ἀνωνύμως τῷ 1806 ἐκδοθὲν σπανιώτατον βιβλίον, οὐ μόνον ἐν ἀντίτυπον ἦτο μέχρι τοῦδε γνωστὸν, τὸ ἐπιγραφόμενον «Νομάρχια, ἦτοι λόγος περὶ ἐλευθερίας.» 2) Ρήγα τοῦ Φεραίου φυσικῆς ἀπανθήματα, 1790. — Ὁ κ. Α. Κ. Χούμης, ἐν Σύρῳ, 1) Φιλ. Ἰωάννου, Ἀρχαία μουσα ὑπὸ νέον ἔνδυμα, ποιήματα μεταφρασθέντα ὑπὸ Φ. Α. Οἰκονομίδου. Ἐν Βιέννῃ, 1882. — 2) Pasch van Krienen, Beschreibung des griechischen Archipelagus. Halle, 1860. 3) Ζαχαρίου ἀγορευτοῦ, Λεξικὸν τουρκικὸν καὶ γραικικόν. Ἐκδ. 7η Βενετ. 1872. 4) Κόντου Λόγιος Ἐρμῆς. Λουγδ. 1866-7. τεύχ. 1-3. — 5) Δειγάλλα, Ἡμερολόγιον περὶ τῆς ἐν ἔτει 1866 κατὰ τὰς νήσους Καμμένους ἠφαιστείου ἐκρήξεως. Ἐν Ἐρμ. 1881.

ΠΡΟΣΘΗΚΑΙ

ΚΑΙ ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΑΜΑΡΤΗΜΑΤΩΝ.

Σελ. 31, ἐν τῷ ἐπιγράμματι, γράφε: Θαλλοῦ. — Σελ. 32, ὑπόσημ. στίχ. 12: ["Ἰδε. — Αὐτ. στ. 19: τοῦ. — Σελ. 34, ὑπόσημ. στίχ. 15: ἀνεπιγράμμου. — Σελ. 35, στίχ. 12: 2. — Αὐτ. στίχ. 23: 740-47. — Σελ. 39, στίχ. 9, ἀναπλήρου τὰ χάσματα οὕτω: [μήν]υσον ὦ. δ. ἀπὸ [σεαυ]τοῦ, ἰ. μ. φ. [ἡμεῖς]. — Αὐτ. στ. 14: [μὴ νέος;] Αὐτ. ὑπόσημ. στίχ. 1: Βασ. — Σελ. 49, στ. 15: 1583. — Σελ. 57, στ. 8: [ἡγουμένω. — Αὐτ. ὑπόσημ. στ. 1: ἡ αὐτὴ. — Σελ. 65, στ. 5: 1596. — Σελ. 73, στίχ. 18: Εἴθ' οὕτως. — Αὐτ. στίχ. 21: 42. — Σελ. 76, ὑπόσημ. στ. 2: "Ἰδε.

ΠΡΟΣΘΗΚΗ.

Μικρῶ μετὰ τὴν ἐκτύπωσιν τῶν Ἐπιστολῶν τῶν δε, ἐξερευνηθέντι

μοι τὰ ἐκ τῶν κατὰ τὴν Θεσσαλίαν ἱερῶν μονῶν τῶν Μεγάλων πύλων καὶ τῶν Μετεώρων ἀποκομισθέντα εἰς τὴν Ἐθνικὴν βιβλιοθήκην χειρόγραφα, συνεκύρησε τυχαίως ἀνευρεῖν ἓν τι νου τούτων, γεγραμμένῳ ὄντι περὶ τὴν Γ΄ ἑκατονταετηρίδα, τὸν ποιητὴν τῶν ὀπισθεν ἐν σελ. 65 φερομένων στίχων: "Ἐστὶ δὲ αὗτος Ἀνίκιος Μάλλιος Σεβηρίνος Βοήθιος (Anicius Manlius Severinus Boethius) πατρικίος Ῥωμαῖος καὶ συγγραφεὺς σοφώτατος (τῷ 475-525), οὗ τὰ συγγράμματα ἐκκλησιαστικά τε καὶ φιλόσοφα περιέχονται ἐν τόμῳ ΕΓ'—ΕΔ' τῆς Λατιν. Πατρολογίας τοῦ Migne. Οἱ δὲ στίχοι εἰσὶν ἐκ τοῦ Α' τῶν *Περὶ παραμυθίας τῆς φιλοσοφίας* (*De consolatione philosophiae*) ἑμμέτρως τε καὶ πεζῶς συγγραφέντων αὐτῷ Ε' βιβλίων, ἅπερ εἰς τὴν ἐλληνίδα μετήνεγκε γλῶσσαν Μάξιμος ὁ Πλανούδης. Ἄλλ' ἐν τῷ περὶ οὗ ὁ λόγος χειρογράφῳ περιέχεται μόνον τὸ Α' τοῦ ἑμμέτρου μέρους βιβλίου. Ἐξεδόθη δὲ τὸ πρῶτον σὺν τοῖς λοιποῖς τέσσαρσιν ὑπὸ Καρ. Φριδ. Weber ἐν Δαρμστάτη τῷ 1832. Ὀλόκληρον μέντοι τὴν Πλανούδειον μεθερμήνευσιν, τὴν τε ἑμμετρον δηλαδὴ καὶ τὴν καταλογάδην, ἐξέδωκεν ὁ Ε.-Α. Bétant ἐν Γενεύῃ τῷ 1871. Ἐχουσι δὲ οἱ στίχοι ὧδε:

Ὅς πάρος ἰσπούδαζον ἑπὶ σύνθεσιν ἠδέων,
Ἄσκημα προῆγμα νῦν, φεῦ, γαστρὸν τι πλέκειν.
Δὴ γὰρ μοι μελέαι μελετῶσι τὰ γραπτὰ Μοῦσαι,
Ἄφευδῶν ἑλέγων δάκρυσι τεγγομένῳ.
Οὐδὲν γὰρ καὶ τάσδε κατηγωνίσσατο τάρβος,
Ὡστε συνεμπορίην ἡμετέραν προλιπεῖν. κτλ.

I. ΣΛΙΚΚΕΛΙΩΝ.

σ. 414 στίχ. 9 ἀντί: πιθανῶς περὶ, γράφε: πιθανῶς τῶν περὶ.—
σ. 418 στ. 7 ἀντί: ἀδιαλλακτος γρ. ἀδιάλλακτοι.— σ. 419 στ. 27 ἀντί: ἐξεφώνει γρ. ἐξεφώνουν.— σ. 422 στ. 1 ἀντί γνωστὸν γρ. γνωστὸν καὶ ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν.— 424 στ. 12 ἀντί ἐπέστατο γρ. ἐπεστάτε.— σ. 426 στ. 3 ἀντί ὧσιν γρ. ἦσαν.— σ. 426 στ. 5 ἀντί ὑποληφθῆ γρ. ὑπολειφθῆ.— σ. 427 στ. 14 ἀντί ἐγένετο γρ. ἐγένετο.

— σ. 427 στ. 23 ἀντί εὐθὺς δὲ ἀπὸ τοῦ ἄρχοντος, γρ. ὀλίγῳ ὕστερον τοῦ ἄρχοντος — σ. 431 στ. 2 ἀντί φανερώτερον γρ. φαινότερον.— σ. 433 στ. 31 ἀντί ἀπόφασις γρ. ἀπόφανσις — σ. 435 στ. 34 ἀντί ἀμνημόνευτον γρ. εὐμνημόνευτον.— σ. 437. σημ. 1 ἀντί ἢ κείφαγον γρ. κείφαγον ἦ.— 441 σημ. 2 ἀντί χρῆσιν γρ. ἐνταῦθα χρῆσιν.— σ. 443 στ. 12 ἀντί προβάτων γρ. τῶν προβάτων.— στ. 13 ἀντί τῶν κωμικοῦ γρ. κωμικοῦ.— στ. 13 ἀντί ἐνεστήσαντο γρ. ἐνεστήσαντο οὗτοι σ. 442 στ. 21. ἀντί εὐφηβοιοι εὐφήβοισι — σ. 450 στ. 20 ἀντί κέκλωσθαι γρ. κέκλωθται.— σ. 450 στ. 23. ἀντί δεδόσθαι γράφε δεδοσθαι.— σ. 451 στ. 4 ἀντί ἐπιληθῆσθαι γρ. ἐπιληθῆσθαι.— στ. 22 ἀντί σύγκληχος γρ. σύγκληρονος.

σ. 459 στ. 9. ἀντί οὐ ἀποσπάσματα μόνον ἐδημοσιεύθησαν (2) γρ. οὐ ἀποσπάσματα μὲν ἐδημοσίευσεν ὁ Ἀλλάτιος (2) ὀλόκληρον δὲ τὸ κείμενον ἐξέδωκεν ὁ ἱεροσολύμων Δοσίθεος ἐν τῷ τόμῳ *Καταλλαγῆς* (ἐν Ἰασίῳ 1694 σ. 206 κε.)

σ. 563 στ. 5 ἀντί Βελτουειύκω γρ. Βελτουρούκω.— σ. 563. στ. 13 ἀντί βοδλειανῆ γρ. βοδληϊανῆ.— σ. 564 στ. 12. ἀντί Οὐετέρβου γρ. περὶ Οὐιτέρβου — σ. 565 στ. 1 ἀντί ἱστορικὸς πόλεις γρ. ἱστορικὸς πόλεις.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΥ Α΄ ΤΟΜΟΥ.

- ΑΛΕΚΤΟΡΙΔΗΣ Α. Σ. Λεξιλόγιον τοῦ ἐν Φερτακαίνοις τῆς Καππαδοκίας γλωσσικοῦ ἰδιώματος. σελ. 480 — 508.
 — Ἔσματα Καππαδοκικά. σ. 712 — 728.
 ΑΠΟΣΤΟΛΙΑΔΗΣ, Ν. Χ. Συμβολαὶ εἰς τὴν ἐλληνικὴν ἀνθρωπολογίαν. σ. 365 — 367.
 ΓΟΥΝΑΡΟΠΟΥΛΟΣ, Κ. Α. Περὶ τῆς ἐν Ἑλλάδι οἰκογενείας τῶν Μπουντουραίων σ. 261 — 263.
 — Τὰ κατὰ τὸν Ἄθω καὶ Τένεδον ἐν ἔτει 1807. Στιχουργημα Ἰωάν. Δ. Ξουρῆ. σ. 461 — 480.
 — Περὶ τῆς ἐφόδου κατὰ τοῦ φρουρίου Κορώνης τῷ 1823 σ. 675 — 679.
 ΔΕΣΤΟΥΝΗΣ, ΓΑΒΡ. Lamansky, Secrets d'état de Venise (βιβλ.) σ. 558 — 562.
 ΔΡΟΣΙΝΗΣ, Γ. Δημῶδη ἄσματα τῆς βορείου Εὐβοίας (χωρὶν Γούβαις.) σ. 133 — 138.
 — Ἑρωτικά διστιχὰ τῆς Ρούμελης. σ. 356 — 361.
 ΖΗΣΙΟΥ, Κ. Γ. Χριστιανικαὶ ἀρχαιότητες Ἀθηνῶν σ. 517 — 521.
 — Χριστιανικαὶ ἀρχαιότητες Ναυπλίου. σ. 521 — 523.
 ΘΩΜΟΠΟΥΛΟΣ, ΣΤΕΦ. Μ. Χριστιανικαὶ ἐν Πάτραις ἐπιγραφαί. σελ. 523 — 526.
 ΚΑΜΠΟΥΡΟΥΛΟΥ, ΜΑΡΙΑΝΝΑ ΓΡ. Ἀθηναῖκα παραμῦθια σ. 138 — 167. 289 — 348. 533 — 549. 681 — 712.
 ΚΑΡΑΒΙΤΗΣ, Σ. Ἔσματα δημοτικὰ Τριφυλίας σ. 362 — 364.
 — Μαντικαὶ δεισιδαιμονίαι προγάμιοι ἐν Τριφυλίᾳ σ. 679 — 680.
 ΚΟΝΔΥΛΑΚΗΣ, Ι. Δ. Νεοελληνικὴ τῆς Κρήτης μυθολογία. Γίγαντες. σ. 273 — 278.
 — Γαμήλια ἔθιμα τῶν περὶ τὴν Ἀμισὸν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας οἰκούντων Ἑλλήνων. σ. 526 — 530.
 ΚΟΥΤΑΛΟΣ, Χ. Ἑλληνικαὶ παραδόσεις. σ. 355. 531 — 533.
 ΛΑΜΠΑΚΗΣ Γ. Περὶ τινος χριστιανικῆς σφραγίδος. σ. 508 — 517.
 ΛΑΜΠΡΟΣ, Π. Νομίσματα καὶ μετάλλια τῆς Ἑπτανήσου πολιτείας καὶ τῆς προσωρινῆς τῶν Ἴονίων νήσων παρὰ τῶν Ἀγγλων κατοχῆς. σ. 185 — 208.
 ΛΑΜΠΡΟΣ, Σ. Π. Ἀνέκδοτος λόγος Παχωρίου τοῦ Ρουσάνου περὶ δεισιδαιμονιῶν καὶ προλήψεων κατὰ τὸν ἰς' αἰῶνα σ. 101 — 112.
 — Ἀντιβολὴ κωδικῶν περιεχόντων τὸν ἀνέκδοτον λόγον Παχωρίου τοῦ Ρουσάνου σ. 367 — 369.
 — Ἀνέκδοτον χρυσοῦλλον τοῦ αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου τοῦ Παλαιολόγου (1289). σ. 118 — 119.
 — Εἰκῶν Ἱερεμίου Α΄ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως σ. 121 — 122.
 — Bordier, description des peintures. (βιβλ.) σ. 369 — 373.
 — Nicandri Nucii fragmentum. (βιβλ.) σ. 563 — 565.
 ΛΕΓΓΑΝΔ. ΕΜ. Ἰωάννου τοῦ Εὐγενικοῦ ἐπιτάφιος τῷ ἀσθεντοπούλῳ. σ. 455 — 458.
 ΜΗΛΙΑΡΑΚΗΣ, Α. Ἀμοργός. σ. 569 — 656.
 ΠΑΠΑ ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ, Θ. Βάσανος θεμελιωδῶν τινῶν ὑπὲρ τῆς Ἑρασμικῆς προφορᾶς ἀποδείξεων. σ. 411 — 455.
 ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ, Δ. Τὰ κατὰ τὸ γάμον ἔθιμα ἐν τῇ κωμῇ Βυσσῶκα τῶν Καλαβρῦτων. σ. 122 — 133.
 ΠΑΝΖΙΩΤΗΣ Κ. Ἐπιστολὴ ἀγίου Πολυκάρπου πρὸς Φιλιππησίους. σ. 209 — 226.
 ΠΟΛΙΤΗΣ, Ν. Γ. Αἱ ἀσθένειαι κατὰ τοὺς μύθους τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ. σ. 1 — 30.
 — Ἑλληνικοὶ μεσαιωνικοὶ μῦθοι περὶ Φειδίου, Πραξιτέλους καὶ Ἱπποκράτους. σ. 77 — 101.
 — Σημείωσις περὶ δύο ἱπποτῶν ἐξ Ἠπείρου σ. 120.
 — G. Meyer, Albanische Märchen. (βιβλ.) σ. 167 — 168.
 — Κατάλογος συγγραφῶν ἀναφερομένων εἰς τὴν μέσσην καὶ νεωτέραν ἐλληνικὴν ἱστορίαν καὶ φιλολογοίαν (1883 — 1884). σ. 169 — 180. 731 —
 — Περὶ τοῦ ἐν Μακεδονίᾳ λιμοῦ ἐν ἔτει 1740 σ. 266 — 273,
 — Ἑλληνικὰ παραμῦθια ἐξεταζόμενα ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ τῶν ἄλλων λαῶν σ. 278 — 288.
 — Ἑλληνικαὶ παραδόσεις σ. 349 — 354.
 — Σημείωσις περὶ τοῦ ἐπιτάφου Ἰωάννου τοῦ Εὐγενικοῦ σ. 459 — 461.
 — G. Meyer, Albanesische Studien. (βιβλ.) σ. 728 — 731.

- ΣΑΚΕΛΛΑΡΟΠΟΥΛΟΣ, Σ. Κ. Σημειώσεις περί τῆς Ἰονίου Ἀκαδημίας σ. 263 — 266.
- ΣΑΚΚΕΛΙΩΝ, Ι. Μελετίου Ἀλεξανδρείας τοῦ Πηγᾶ ἐπιστολαὶ πρὸς τὸν οἰκουμενικὸν πατριάρχην Ἱερεμίαν τὸν Β΄. σ. 31 — 77.
- Λέοντος Μαγίστρου ἀνθυπάτου πατρικίου καὶ τινῶν ἄλλων ἐπιστολαί. σ. 377 — 410.
- Ῥωμανοῦ βασιλέως τοῦ Λακαπηννοῦ ἐπιστολαὶ σ. 657 — 666.
- ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΥΣ, Θ. Χ. Περὶ ἀγίων λειψάνων ἐξ ἀνεκδότου χειρογράφου σ. 666 — 675.
- ΦΙΛΗΜΩΝ, Τ. Ι. Πρόλογος σ. ε΄ — η΄.
- ΧΑΤΖΙΔΑΚΗΣ, Γ. Περὶ τῶν περιφραστικῶς σχηματιζομένων χρόνων τῆς νέας ἑλληνικῆς γλώσσης. σ. 226 — 261.
- ἌΣΜΑΤΑ δημοτικὰ Πελοποννήσου σ. 549 — 558.
- ΔΩΡΕΑΙ εἰς τὸ ἀρχεῖον τῆς Ἐταιρίας σ. 182 — 183. 375 — 376. 565 — 566. 754.
- Εἰς τὸ μουσεῖον σ. 181 — 182. 374 — 375. 565. 753.
- Εἰς τὴν βιβλιοθήκην. σ. 376. 567 — 568.
- Εἰς τὸ ταμεῖον σ. 183 — 184. 568. 754.
- ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ. σ. 755 — 757

ΠΙΝΑΚΕΣ ΚΑΙ ΕΙΚΟΝΕΣ

- Α΄. Πανομοιότυπον ὑπογραφῆς Μελετίου τοῦ Πηγᾶ.
- Β΄. — Ἱερεμίου τοῦ Β΄.
- Γ΄. — Σιλβέστρου Ἀλεξανδρείας.
- Δ΄. Εἰκὼν Ἱερεμίου τοῦ Α΄.
- Ε΄ — Ι΄. Νομίσματα καὶ μετᾶλλια τῆς Ἑπτανήσου πολιτείας.
- ΙΑ΄. Χριστιανικαὶ ἐπιγραφαὶ Ἀθηνῶν καὶ Ναυπλίου.
- ΙΒ΄. Χάρτης τῆς Ἀμοργοῦ.
- Κερκυραϊκὸν μετᾶλλιον τοῦ 1799 σ. 189.
- Χριστιανικαὶ σφραγίδες σ. 508 — 512. 515.
- Ἄρμιός. σ. 584. Ἀνασυρτήρι σ. 594.
- Οἰκόσημον σ. 599. Σχέδιον ἀρχαίου πύργου, σ. 614.

